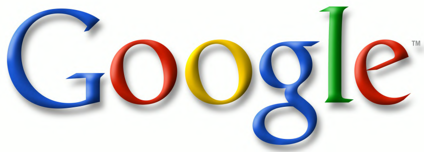
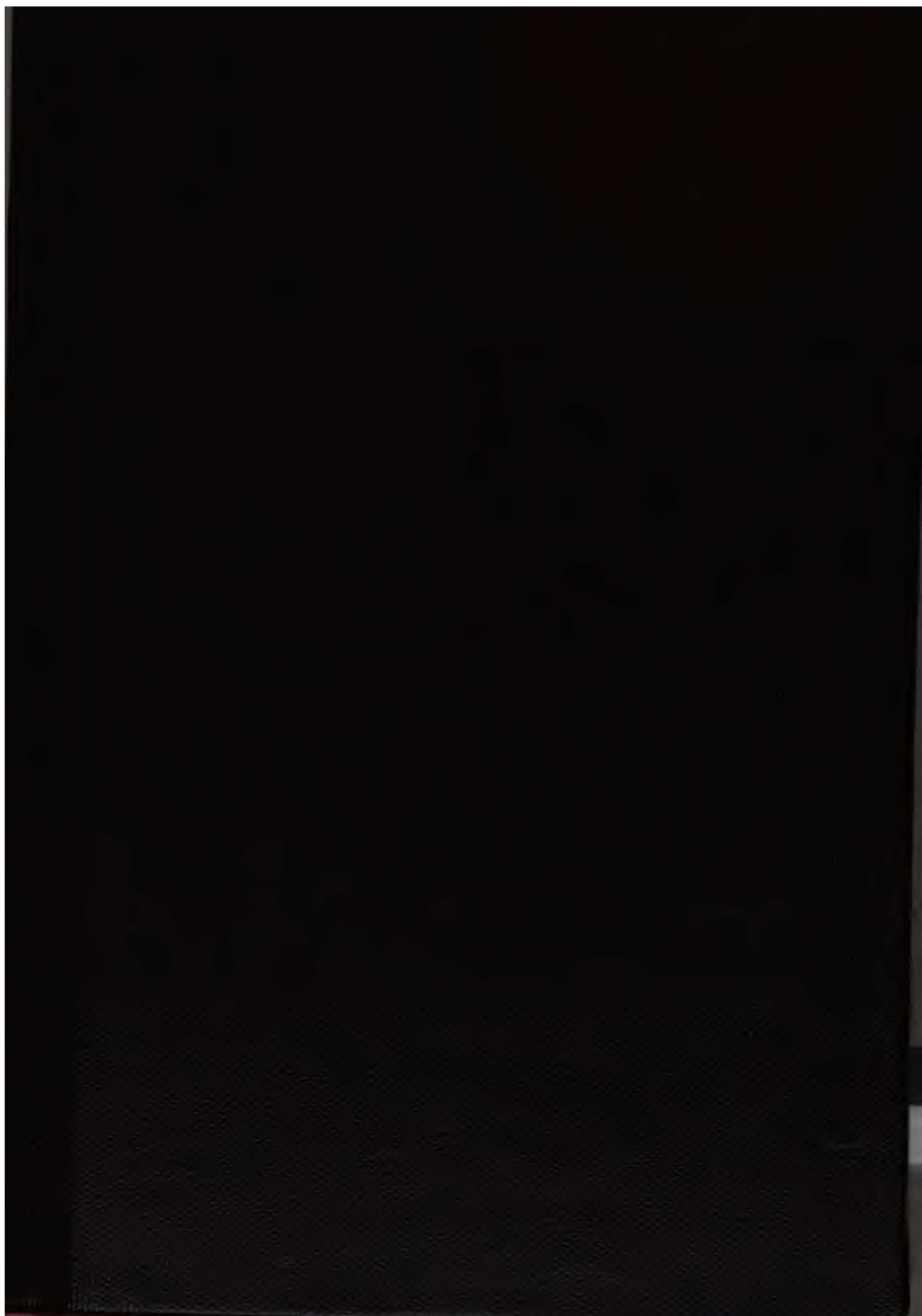

Heilagra Manna Søgur

FORTÆLLINGER OG LEGENDER

OM

HELLIGE MÆND OG KVINDER.

EFTER GAMLE HAANDSRIFTER

UDGIVNE AF

DR. C. R. UNGER.

II.

UNIVERSITETSPROGRAM FOR FØRSTE SEMESTER 1877.

CHRISTIANIA.

TRYKT HOS B. M. BENTZEN.

1877.

FORTEGNELSE

OVER ET UDVALG AF STEDER, HVOR DER FINDES

VIDENSKABELIGE INSTITUTER OG LITERAIRE FORBINDELS

GREAT-BRITAIN AND IRELAND. London.

London.	Devonshire	Leamington	Portsmouth	Warwich	Kirkwall
Aylesbury	Doncaster	Leeds	Red-Hill	Whitby	Leerwich
Bath	Douglas	Leicester	Richmond	Woolhope	Leith
Bedford	Dover	Lewes	Ryde	Woolwich	Montrose
Birmingham	Dudley	Leyton	Salford	Worcester	Peebles
Blackburn	Durham	Lincoln	Salisbury	Wrottesley	Perth
Boston	Essex	Liverpool	Sheffield	Wycombe	Tweddale
Brigthon	Eton	Macclefield	Shrewsbury	York	
Bristol	Exeter	Maidstone	Southampton		**Dublin.**
Bury St. Edmund	Falmouth	Manchester	Stonyhurst	**Edinburgh**	Armagh
Cambridge	Farnboro' Station	Merthyr-Tydfil	Sunderland	Aberdeen	Belfast
Canterbury	Greenwich	Middlesex	Sussex	St. Albans	Cork
Chester	Huddersfield	Newcastle up. T.	Swansea	Alnwich	Galway
Churts	Hull	Norwich	Tarnbank	St. Andrews	Kilkenny
Cirencester	Ingleborough	Nottingham	Taunton	Berwick	Londonderi
Cotteswold	Keighley	Oxford	Tenby	Dumfries	Markree
Cranford	Kensington	Penzance	Torquay	Glasgow	Maynooth
Devizes	Kew	Plymouth	Truro	Kelso	

FRANCE. Paris.

Abbeville	Beaune	Compiègne	Le Mans	Nice	St. Quentin
Agen	Beauvais	Cherbourg	Le Puy	Nîmes	Sémurr
Aix	Bergues	Corberon	Lille	Niort	Senlis
Alais	Besançon	Cherchel	Limôges	Orléans	Sens
Alger	Béziers	Clermont-Férrand	Lons le Saulnier	Perigueux	Soissons
Amiens	Blois	Colmar	Lyon	Perpignan	Tarbes
Angers	Bordeaux	Constantine	Maçon	Poitiers	Thann
Angoulême	Boulogne	Dijon	Marseille	Poligny	Toulon
Annecy	Bourg	Douai	Mayenne	Privas	Toulouse
Apt	Bourges	Doubs	Meaux	Quimper	Tours
Avesnes	Brest	Draguignan	Mende	Rambouillet	Troyes
Arcueil	Castres	Dunkerque	Montauban	Reims	Valence
Arles	Cannes	Epinal	Montbelliard	Rennes	Valenciennes
Arras	Carcasonne	Evreux	Montpellier	Rhodez	Vannes
Aurillac	Caën	Grenoble	Moulins	Rochefort	Verdun
Auxerre	Cambrai	Guérêt	Moutiers	Rouen	Versailles
Avignon	Chambery	Havre	Nancy	St. Etiénne	Vesoul
Avranches	Châlons sur-Mar.	Langres	Nantes	St. Jean d'Angely	Vitry-le-Fra
Bagnères de Big.	Châlonss-ur Saone	La Rochelle	Narbonne	St. Lo	Vendôme
Bayeux	Chartres	Laon	Nevres	St. Omer	

ITALIE. Florence (Firenze).

Arezzo	Faenza	Milano	Padova	Pisa	Torino
Bergamo	Ferarra	Modena	Palermo	Pistoja	Udine
Bologna	Genova	Modigliana	Parma	Ravenna	Venezia
Brescia	Livorno	Moncalieri	Pavia	Roma	Verona
Carrara	Lucca	Napoli	Pessaro	Siena	Vicenza
Catania	Messina				

BELGIQUE. Bruxelles.

Anvers	Bruges	Gand	Louvain	Ostende	Tongrés
Arlon	Charleroi	Hasselt	Malines	St. Nicolas	Tournai
Ath	Courtray	Liège	Mons	Termonde	Verviers
…denarde	Furnes	Lokeren	Namur	Tirlemont	Ypres

DE NEDERLANDEN (HOLLAND). — S'Gravenhaag (La Haye).

…m	Delft	's Hertogenbosch	Luxembourg	Middelburg	Schiedam
	Deventer	Hoorn	Leiden	Overyssel	Utrecht
	Groningen	Leeuwarden	Maestricht	Rotterdam	Zwolle
	Harlem				

Heilagra Manna Søgur

FORTEGNELSE

OVER ET UDVALG AF STEDER, HVOR DER FINDES

VIDENSKABELIGE INSTITUTER OG LITERAIRE FORBINDEL

GREAT-BRITAIN AND IRELAND. London.

London.
Aylesbury
Bath
Bedford
Birmingham
Blackburn
Boston
Brigthon
Bristol
Bury St. Edmund
Cambridge
Canterbury
Chester
Churts
Cirencester
Cotteswold
Cranford
Devizes
Devonshire
Doncaster
Douglas
Dover
Dudley
Durham
Essex
Eton
Exeter
Falmouth
Farnboro' Station
Greenwich
Huddersfield
Hull
Ingleborough
Keighley
Kensington
Kew
Leamington
Leeds
Leicester
Lewes
Leyton
Lincoln
Liverpool
Macclefield
Maidstone
Manchester
Merthyr Tydfil
Middlesex
Newcastle up. T.
Norwich
Nottingham
Oxford
Penzance
Plymouth
Portsmouth
Red-Hill
Richmond
Ryde
Salford
Salisbury
Sheffield
Shrewsbury
Southampton
Stonyhurst
Sunderland
Sussex
Swansea
Tarnbank
Taunton
Tenby
Torquay
Truro
Warwick
Whitby
Woolhope
Woolwich
Worcester
Wrottesley
Wycombe
York

Edinburgh
Aberdeen
St. Albans
Alawick
St. Andrews
Berwick
Dumfries
Glasgow
Kelso
Kirkwall
Leerwick
Leith
Montrose
Peebles
Perth
Tweddale

Dublin
Armagh
Belfast
Cork
Galway
Kilkenny
Londonde
Markree
Maynooth

FRANCE. Paris.

Abbeville
Agen
Aix
Alais
Alger
Amiens
Angers
Angoulême
Annecy
Apt
Avesnes
Arcueil
Arles
Arras
Aurillac
Auxerre
Avignon
Avranches
Bagnères de Big.
Bayeux
Beaune
Beauvais
Bergues
Besançon
Béziers
Blois
Bordeaux
Boulogne
Bourg
Bourges
Brest
Castres
Cannes
Carcassonne
Caën
Cambrai
Chambery
Châlons sur-Mar
Châlons-sur Saone
Chartres
Compiègne
Cherbourg
Corberon
Cherchel
Clermont-Férrand
Colmar
Constantine
Dijon
Douai
Doubs
Draguignan
Dunkerque
Epinal
Evreux
Grenoble
Guérêt
Havre
Langres
La Rochelle
Laon
Le Mans
Le Puy
Lille
Limoges
Lons le Saulnier
Lyon
Maçon
Marseille
Mayenne
Meaux
Mende
Montauban
Montbelliard
Montpellier
Moulins
Moutiers
Nancy
Nantes
Narbonne
Nevres
Nice
Nimes
Niort
Orléans
Perigueux
Perpignan
Poitiers
Poligny
Privas
Quimper
Rambouillet
Reims
Rennes
Rhodez
Rochefort
Rouen
St. Etienne
St. Jean d'Angely
St. Lo
St. Omer
St. Quent
Sémurr
Senlis
Sens
Soissons
Tarbes
Thann
Toulon
Toulouse
Tours
Troyes
Valence
Valencien
Vannes
Verdun
Versailles
Vesoul
Vitry-le-F
Vendôme

ITALIE. Florence (Firenze).

Arezzo
Bergamo
Bologna
Brescia
Carrara
Catania
Faenza
Ferarra
Genova
Livorno
Lucca
Messina
Milano
Modena
Modigliana
Moncalieri
Napoli
Padova
Palermo
Parma
Pavia
Pessaro
Pisa
Pistoja
Ravenna
Roma
Siena
Torino
Udine
Venezia
Verona
Vicenza

BELGIQUE. Bruxelles.

Anvers
Arlon
Ath
Audenarde
Bruges
Charleroi
Courtray
Furnes
Gand
Hasselt
Liége
Lokeren
Louvain
Malines
Mons
Namur
Ostende
St. Nicolas
Termonde
Tirlemont
Tongres
Tournai
Verviers
Ypres

DE NEDERLANDEN (HOLLAND). — S'Gravenhaag (La Haye)

Amsterdam
Arnheim
Breda
Batavia
Delft
Deventer
Groningen
Harlem
s'Hertogenbosch
Hoorn
Leeuwarden
Luxembourg
Leiden
Maestricht
Middelburg
Overyssel
Rotterdam
Schiedam
Utrecht
Zwolle

Heilagra Manna Søgur

Heilagra Manna Søgur

FORTÆLLINGER OG LEGENDER

OM

HELLIGE MÆND OG KVINDER.

EFTER GAMLE HAANDSRIFTER

UDGIVNE AF

C. R. UNGER.

II.

UNIVERSITETSPROGRAM FOR FØRSTE SEMESTER 1877.

CHRISTIANIA.

TRYKT HOS B. M. BENTZEN.

1877.

Indhold.

II.

HEILAGRA MANNA SÖGUR.

II.

NIDRSTIGNINGAR SAGA.

I.

(*Cd. 645 qv.*)

Niþrstigningar Saga.

Karinus oc Levcius fratres synir Simeonis ens gamla segia sva fra niþrstigningo Crisz til helvitis a boc þeire, es [þeir gørðo[1] of þat, hverso Cristr hafði þa Adam alla saman fra helviti. En þo at þvi se varla sva uphalldit, es of þetta er gørt, sem øþrom helgom ritningom, þa er eki þess sact fra þvisa, es of tortryggva megi; boc su es cøllot verk grøðerans. Segia menn samsett hava Nichodemum lerisvein drotens.

Ver vorom þar stader, sogdo þeir, es sva þoti sem vøll(r) vęre; þar var Adam oc aller hofuðfeþr oc spamenn, þaðra var þocusamt oc myrcr vant at vera. Þa gerþisc þat minnilict oc merkilict, at nęsta vaveifes scein þar lios fagrt oc biart [sva sem[2] af solo iver oss alla. Þa toc Adam faþer alz mannkyns oc aller høfotfeðr oc spamenn at fagna miog oc mela sva: «Lios þetta mon scina af guþi, er oss hefer heitet at senda lios sit.» Þa callaþi Ysaias spamaþr oc melte sva: «Þetta lios er af guþi, sva sem ec sagða, þa er ec var lifs a iorþo, oc melta ec sva: Terra Zabulon et terra Neptalim transiordanis via maris Galilee gentium, populus, qui sedebat in tenebris, lucem vidit magnam, habitantibus in regionibus umbre mortis lux orta est eis. Nu er lios þat comet iver oss, er ec spaða þa at coma mundi, þviat at sønno sitiom ver i heliar myrcrom. En nu megom mioc of fagna aller liose þvisa.» Þa com þar at gangande faþer okarr Simeon, er fiolþinn var allr saman comenn, oc melte þa allglaþliga við guðs

1 [þerðo *Cd.* 2 [sicut *Cd.*

vine: «Gøret dyrð domino nostro Jesu Cristo, af þvi at ec toc hann i faþm mer, þa er (hann) var barn, oc barc hann i kirkio, oc var ec þa kvøcþr af helgom anda oc søng ec þetta: Nunc dimitis Vsque in finem.» Þvisa ørendi føgnuþo miog aller guþs helger.

Þa com þar at gangandi maþr sa er þeir kendo eigi, sa maþr var gørvilegr oc a þann veg buenn, sem af eyðimorc være comenn. Þeir spurðo þann mann at namni, eþa hvat hann cynni nyt at segia. Hann lezc Johannes heita oc vasc(!) rod callandi a ayþimorc oc fyrerrennere sunar guþs a iarþriki, oc at segia monnom deili a þvi, at sa er sonr guþs, er þa var þangat comenn at hondom þeim til þess at hialpa þeim, er þat villdo þiggia. «Oc þa er ec sa hann coma at finna mic, þa knuþi mic enn helgi ande, oc melta (ec) þetta: Ecce agnus dei usque in finem. Ecc scirþag hann þa i onne Jordon. En þa sa ec anda helgan coma iver (hann) i dufo like, oc heyrða ec þa rød af hi(m)nom mela: Hic est dilectus meus in quo mihi complacui. En nu kann ec þetta yðr at segia, at ec (hevi) nu fyrer honom faret hingat þess eyrenndis at boþa yðr sva, at nu mun vera allscamt til, unz ipse filius dei mun her coma ovan. af himnom at vitia var, þeira manna es her sitia i heliar myrcrom.»

2. Þat var þa er Adam fyrst scapaðr faþer varr heyrþi sact fra þvisa, at Jesus var scirþr i Jordon, es sa maþr Johannes for af heimenum, at hann varþ allcatr viþ oc hallaþiz ða at syni sinom oc melte sva viþ hann: «Seth sunr[1]! segðu fra þvi patriarchis oc prophetis, er þu (heyrþir) Michaelem hofuðengel þer segia, þa er ec senda þic til paradisar at leita oc at qveðia droten varn þess, ef hann myndi vilia engil sinn senda at føra þer þaðan viþsmior, þat er þar getr af viþsmiorstre miscunnar, at mæti meþ ðvi smyria [licam minn[2], þa er ec var siucr, at ec of finga heilso.» Þa hefir Seth þangat til gengit, er høfutfeþr oc spamenn voro. Þa spurþi hann oc toc sva at mela: «Þat var, qvat Seth, þa er ec for eyren(di) føþor mins, at ec com of siþir til paradisar hliþs. Þar var tvennt fyrer, at þar var elldr brennandi at banna manne hveriom at(gøngo), en englar at veria ollom dioflom oc øndom synðogra manna. En þa er við toc at nema of for mina, þa nam ec staþar oc baþc [til guþs oc syndisc mer] þa þar Michael hofuðengell oc melte sva viþ [mec: Ec em sendr til þin af drotni]. Ec emc til þess setr at sia um hvers mannz hug. En sva er þer at

1 synr *Cd.* 2 [licaminnvm *Cd.*

segia, Seth: Eigi þarftu með tarom viþsmiors þess at biþia, er getr a paradis, til handa føþor þinom, þo at hann se a[llsiucr, af] þvi at viþsmior mun hann ecki þaþan hafa, fyrr en liþnir verþa heþan .v. þusundir oc .cccc. ara, þa mun coma a iarþriki ynnelegr guþs sunr sialfr Cristr, oc mun þa gera heila marga siyca menn, en suma reisa af dauþa, oc þa mun sialfr Cristr verþa scirþr i onne Jordon. Oc þa er hann stigr or vatneno, þa mon hann með viþsmiorve miscunnar smyrva lata þa alla, er a hann trua, oc mun þat miscunnarsmior þeim, er endrgetasc af vatne oc helgom annda, verþa[1] endrgetnaðr at eilifre[2] sælo. Þat mon oc þa verþa, at enn astsame guþs sunr Jesus Cristr mon stiga niþr vilia undir iarþrike, oc mon hann þa leiþa Adam foþor þinn i paradis til miscunnar tre(s).» Erennde þvisa, er þa hafði Seth melt, føgnuþo et mesta aller patriarchar.

3. Nu þa oc er þeim varþ at þvisa gleþi mikil, sem von var at, er. sact at Satan iotunn helvitis hofðingi, er stundom er meþ .vii. høfðom en stundom með .iii., en stundom i dreka like þess, er omorlegr er oc ogorlegr oc illegre a allar lundir, hefir ða þingat viþ iotna oc viþ diofla oc viþ rikistroll gørvoll, þau [er i[3] helvite voro, oc melte sva: «Verit nu buner viþ at taca oc gripa Jesum, er þvi vændisc, at hann se guþs sunr, en hann er þo maþr, oc merki ec at þvi, at hann qvide dauþa. En þar er sa maþr, er mer hevir mioc a mot gingit oc veret enn grimaste avalt, oc marga menn, er ec hafða blinda gørva oc biuga oc licþra oc oþa, þa grødi hann meþ orði sino.» En þeir (melto) oc svoroþo honom: «Eigi mondom ver vita, at sva se, sem þu segir. En þat [vitom ver[4] oc kunno(m) þat sia, at engi hevir þu þann til handa oss spanet, drottenn, es sva hafi þinn crapt oc rike niþr brotet oc lamet avalt, sem sia er þu segir nu fra, at[5] eit øþroorð hafi melt. Enda hvggiom ver þat oc leiþom atqveþom fyrer þer um, þar er hann er, at hann mon almategr vera i godomenom, at engi mon mega honom, er i heimi er, slic[r sem hann er] i manndominom.» Þa melte hofðinge myrcranna: «Hvat ive þer umb [oc hreþez] at gripa þenna mann Jesum, er beði er minn (ovin) oc yðvarr, þar [er ec freistaða hans oc vacþa ec up Gyþinga] lyð [til] fiandscapar [viþ hann, oc buet tre] til crossfestingar . . . . spiot hevi ec hvessa latet til at leggia a honom, oc nu mun allscamt til, unz hann mun andasc, oc mun ec hann þa [hingat leiþa], at hann

[1] verþrþa *Cd.* [2] eileifre *Cd.* [3] [err *Cd.* [4] [vitom vitom *Cd.*
[5] at *er skrevet to Gange.*

liggi beþi under yðr oc mer.» Þeir svoroþo: «Sagþer eigi þu ðat . . . . hann hefði hotvetna gørt meþ orþe sino, oc þat heilt gørt [er þu meitt] hafðir oc drepit. En þat vitom ver, at hann hevir menn marga dauþa af ðer tekit, þa er af oss varo halldnir. Eþa hverr var sa enn orðsterci, er Lazarus callaþe heþan? en ver helldom hann her .iiii. daga aþr i bøndom, oc var hann þegar þa kycr a iarþriki allr a brauto fra oss.» Satan hofðinge dauþans svaraþi: «Jesus var sa.» En þeir svoroþo þa sva: «Þess sveriom ver fyrer þic oc crapta þina oc vara þar með, at þu leiþer hann eigi hingat, af[1] þvi at þa er ver h . . . . om boþorþom hans, þa varþ oss ollom viþ flemt, oc sculfo ða þrelar varer aller oc allar smiþior orar, oc for svą fiarri umb, at ver mętim Lazaro geta halldet, at nęsta hvivetna sciotara fasta . . . . kyco. Vissom . . . . . . sem nu at inn almatki guþ er [i manni] þeim innan oc mun comenn til þess hingat i heim at leysa menn af synðom oc leysa til lifs guþdoms sins.» Þar hverf ec [nu fra] fyrst, er þeir Satan rødoz viþ.

4. En ec tec fra þvi at segia, [er þa] gørþisc en fleira til stormerkia. Þat var mioc i þat mund døgra, er himennen opnaþisc, þar com fram fyrst hestr hvitr, en hofðingi sa reiþ hesti þeim, er morgom hlutom er gofgari en gørvaster aller aþrer, augo hans varo se(m) elld[z] logi, hann hafði corono a høfði, er morg sigrmerki mate of syna, hann hafði cleþi þat umb aunnor utan, er bloþstoket var; a cleþi hans yfer mioþmenni voro orþ þessi riten: rex regum et dominus dominorum; hann var solo biartare; hann leide efter ser her [mikinn, aller þeir, er honom] fylgþo, riþo hestom hvitom, oc voro aller cledir silki hvito [oc voro lioser] mioc. Sa inn ricsti allvalldr leit þa til Jorsalaborgar oc melte: «Gilldra su er at Jorsolom er gør verþi miþ[garþsormi at scaþa].» Hann fal þa øngul, þann er h[or]venn [var agni oc eigi sia m]ate, i [ez]lino, þvi er i gilldrona var lagit, oc sva vaþinn gat hann folget, svat eigi of mate sia. Þa bauþ hann nøcqerom dyrlingom sinom at[2] fara fyrer ser oc gøra vart viþ como sina til helvitis.

5. Nu scal þar til mals taca, er ec hvarf aþr fra, at þa er þeir Satan rødoz viþ, at þeir heyra, er englar helger colloþo sva hat, at dynia þoti umb alt, oc melto sva: «Tollite portas, principes, vestras et elevamini porte eternales, et introibit rex glorie. Þa melto helvitis buar viþ Satan: «Far a braut nu or sætum varom; ef þu mat, þa berstu nu hart viþ dyrðar konongen. Ecki villdom ver

1 at *Cd.* 2 oc *Cd.*

viþ hann eiga.» Þeir raco þa braut høfðingia sinn or helviti. Þa er Satan com ut, þa sa hann engla(liþ) mikit vera comet til helvitis, en g[ec] eigi til fundar viþ ða, oc sneide hann þar hia. Þa bra hann ser i dreca like oc gørðiz þa sva mikill, at hann þotesc liggia mundo umb heimen allan utan. Hann sa þau tiþennde at Jorsolom, at Jesus Cristr var þa i andlati, oc for þangat þegar oc ætlaþi at slita ondina þegar fra honom. En þa er hann com þar oc hugþez glepa mundo hann oc hafa með ser, þa beit øngullinn godomsens hann, en crossmarkit fell a hann ovan, oc varþ hann þa sva veidr se(m) fiscr a øngle eþa mus under treketi, eþa sem melraki i gilldro, epter þvi sem fyrer var spat. Þa for til dominus noster oc bat hann, en qvade til engla sina at varþveita hann.

6. En nu tek ec þar til mals at segia þat, hvat þeir hava til tekit i helvite, siþan er Satan for ut. Rikesdioflar i helvite melto viþ kappa sina: «Taket er, greypet oc byrget nu hliþen aull oc føret fyrer iarngrindr oc iarnbranda, oc verezc hart oc standet viþ vel, at er verþet eigi up tekner, eþa þat verþi af yðr tekit, es er hafet a halldet her til.» Guþs helgir, er þeir heyrþo þetta, þa melto þeir sva viþ ðær illar væter: «Tollite portas, at dyrþar konongrenn megi her inn ganga.» Þa toc David konongr oc spamaðr viþ guþs menn þat at mela: «Þat var þa es ec lifða oc callaþr konongr i austrvex[1] rike, at ec spaða yðr þetta: Confitemini domino et invocate nomen eius et mirabilia eius que fecit, quia contrivit portas ereas et vectes ferreos confregit. Suscepit eos de via iniquitatis eorum.» Þa melte Ysaias spamaþr: «Veiztu at ec spa(ða) sva fyrer, þa er ec vasc a iorþo, at dauþer mundo up risa, en fagna þeir er i grofom væri; dauþi [oc helviti] myndi sigre tyna.» Guþs helger, er þeir heyrþo orð Y[saias], calluþo acafliga a helvitis folk: «Later er up nu hliþen, en ella verþi þer ofrike borner.» Þa hafa þeir i annat sinn heyrþa rød sva micla, at scialfa þote helvite allt: Tollite p. p. v. Hofuðdioflar, er þeir heyrþo tysvar utan callað, at up scyldi luca, þa brugþoz þeir viþ ocunner oc svoroþo: «Quis est iste rex glorie, dominus fortis et potens, dominus potens in prelio?» Þa melte David: «Ec kenni orþ þau er þar ero melt, af þvi at ec spaða þetta af helgom anda. Nu mun ec segia yþr: dominus fortis et potens, dominus potens in prelio est rex glorie, quia prospexit de excelso sancto suo, dominus de celo in terram aspexit, ut audiret gemitus compeditorum, ut solveret filios interemptorum. Lioter oc saurger, latet

1 austrikex *Cd*.

up hliþen, at rex glorie of comesc hingat.» Þa er David hafði þetta melt, þa com konongr dyrþar at helvitis virki, hann braut þegar borg helvitis oc gørþi a hliþ miket. Hann hevir vitraz i mannz asiono meþ liose miclo, svat myrcr helvites hafa þa horfit. Hverr goðr maðr hevir þa losnat or þvi bandi, sem bundinn var. Sva micell craptr oc gnyr hevir at gørzc viþ þat, er sva sciot reð (hann) um brotet helvite [1], at dioflar allir toco at falma oc at scialva, oc þa þegar brat efter, er þeir sa Crist þar ganganda guð þeira, þa hafa þeir til kagat þangat aller oc melto þetta: «Yfer hever þu nu oss stigit, allhart hever þu nu til raþit oc til sót at hneykia oss. Se þar undr oc endime, syndisc lagr oc litell oc i þrels like, veginn a crossi oc niþr gravinn, en nu er þu her comenn, leyser bundna oc leyser hotvetna.» Slict et sama allar helvitis fylor toco sva umb at mela: «Hvaþan er þu Jesus, maþr sva styrcr, oc sva rikr maþr, oc sva lioss oc sva synðalauss? Sa heimr iarþlegr, er under oss hever lengi veret scatgilldr, hever oss slican dauþascat fyrr alldrege golldet. Ofraþar maþr er sia, er sva hugfullr er, at ferr iver qvalar varar, at hann hrøþisc eigi, oc gripr menn or bondom. Muna· þat nu, at sa Jesus mune her nu vera comenn, er Satan hofðingi varr qvaz einn myndo raþa heime efter hann dauþan.» Þa toc dominus rex glorie at troþa niþr hofðingi(a) dauþans oc bat hann [meþ elldli]gom bondom. En hann heimte Adam til sinnar birte.

7. Þa [toco] helvites buar viþ høfðingia sinom meþ socun micille oc avitoþo hann: «Heyrþo, qvaþo þeir, glaz odvite [2] oc dauþa ioforr, þrihofða(ð)r Bee(l)zebub, hlegenn af englom. Til hvers var þer at heita oss friþendom viþ hingatspaning hans? Allovisliga hever þer umb raþiz, þat ma nu of sia, at Cristr ferr her nu oc rekr a braut meþ liose guþdoms sins dauþa myrcr oc brvtr byrgi vær, [oc alla [3] leiþer hann hertecna heþan oc þa marga, er vaner varo at stynia sarliga under varom pislom, oc førisc nu sva hotvetna or, at nu muna mannkyn hans coma siþan. Nu cø(m)r þat viþ, at þeir dramba viþ oss, er alldregi mato glaþer verða, oc taca oss ogn at bioþa. Heyrþo, Satan, ioforr helvitis oc allz illz! hvi varþ ðer þat fyrer nu at speniann(!), at nu er þess at van, at her verþet gratr ne stynr. [Auð þinom [4] þeim enom micla, er þu ater (i) saure oc i fylo, oc gleþi þeiri, er þu hafðir her fingit fyrer áfbrigþartreet, hevir þu gørsamliga tynt fyrer crosstre,

1 helvites *Cd.* 2 princeps perditionis *lat.* 3 [aralar(?) oc *Cd.*
4 [*rettet*; i dauni siþan *Cd*; Illas tuas divitias quas acquisieras *lat.*

oc mun øll gleþi þin fyrerfaraz, er þu vilder sialfan dyrþar konong eggia[1] lata at mote þer. Of grunnuþect er þin orþet, hafa[2] raþit a þann, er sva var synðalauss, oc spanet hann hingat, en nu scyllder þu lata her nøþegr laust alt þat er þu vill eigi.» Eptir þetta er sact, at konongr dyrþar melte viþ helvites bua alla saman: «Nu scal Satan her eptir vera i stað Adams oc barna hans retlatra minna.»

8. En þa reti guþ hønd sina oc melte sva: «Comet er til min nu aller, þeir er hafa scilning mina. Vitet er þat, at diofull oc dauþi er nu fyrerdømþr.» Þa sømno(ðo)z aller saman oc costuþo at renna til handa domino nostro. Þa toc dominus i hønd ena høgre Adams oc melte sva: «Friþr se þer meþ øllom børnom þinom retlatom minom.» Adam fell til fota domino oc melte: «Exaltabo te, domine, quoniam suscepisti», .iiii. vers søng hann af þeim salm framan. Slict it sama sungo aller helger oc fello til fota domino (oc melto): «Jamt hever þu comet oc ent þat, er þu hetz oc þu spaþer fyrer løg oc spamenn, at leysa oss oc heim allan fyrer crossdauþann oc niþrstigning til var, oc coma oss til dyrþar með meti þinom fra helvite oc marki cross þins, at oss drotne eigi siþan dauþi.» Þa gerþi siþan dominus crossmarc ifer Adam oc ollom helgom oc toc i hønd Adams oc (ste) up or helvite með her miclom, oc fylgþo drotne aller helger. Þa melte David hat oc søng þetta: «Cantate domino canticum novum.» Sva sungo aller meþ honom oc qvaðo amen. Eptir þetta callaþi Abbacuc spamaþr: «Ætlaþer ðu heilso þioð þinne at leysa valaþa ðina.» En aller helger svoroþo oc melto: «Lofaðr se sa er cømr in nomine domini, oc leysti guþ oss at eilifo.» Sva melte oc Micheas spamaþr: «Hver er guþ slicr sem varr guþ? þu recr braut illzcor varar oc stigr ifer synþer varar oc helldr vitne reiþe þinnar i gegn illom; þu ert viliandi miscunn til var; dayðir þu allar illzcor varar oc allar syndir varar i minni(n)g dauþa þins.» Þa svoroþo aller helger: «Sia er guþ varr at eilifo of verolld verallda.» Þa qvaþo aller amen. Þa toco aller spamenn at syngva[3] sin orþ, er þeir fylgþo domino nostro.

9. Guþ baud Michael archangelo, at hann leide þa Adam i paradisum. Þa runno .ii. menn at mote þeim. Þa spurþo spamenn: «Hverer eroþ it þegar licamliger i paradiso?» Þa svaraþe annarr: «Enoch heiti ec, en ec var meþ guþs orþi hingat førðr. En sa er mer fylger heiter Helyas, er Thesbites er callaþr, hann var higat ekinn

1 heggia *Cd.* 2 hvafa *Cd.* 3 *Dette Ord staar to Gange i Cd.*

i elligre kerro, oc hofum við enn eki daet. Við scolom her hirder til þess, unz Anticristr er uppi, en þa munom viþ ðanga(t) coma oc beriaz a mot honom með guþs iarteinom oc tacnom. Hann mon ocr lata vega (i) Jorsalaborg, en efter .iii. daga oc halfan fiorþa verþom viþ meþ scyiom upnumner.» Þat var þa er þeir Enoch oc Elyas rødosc slict við oc guþs helger, at þar com at gangande maþr alloseligr, sa hafði crossmarc a herþom ser. Þeir spurþo, hverr hann være. Hann svaraþi: «Ec var illvirke oc geyrþa ec hotvitna illt a iorþo. En gyþingar crossfesto mic meþ Cristi. En þat var þa, er ec sa undr þau er urþu, at ec þotomc vita, at Cristr myndi vera scapare allrar scepno. Toc ec af þvi at biþia mer miscunnar, oc melta ec sva: Minnztu min, drotinn, er þu cømr i riki þit. Hann toc vel male mino þa þegar oc melte sva: Vist segi ec þer, i dag verþr þu meþ mer i paradiso. Þa gaf hann mer þetta crossmarc oc melte: Ef angelus, sa er vørþr er paradisar, bannar þer inngøngo, þa syndo honom crossmarc, oc seg honom þat, at Jesus Cristr, sa er nu er crossfestr, hafe (þic) þangat sennt. Nu gørða ec sva, at ec melta viþ paradisar vorþ [1], sem mer var boþet. Hann lauc þegar up fyr mer paradisar hliþ oc leide mic inn til hegre handar [2] oc melte: Her scolom biþa litla stund, þviat Adam faþer allz manncyns man hingat coma bratt meþ børnom sinom retlatum Crisz drotens in(s) crossfesta.» Þa er høfuðfeþr oc spamenn heyrðo þetta, er ilvirkenn sagði, þa toco aller senn [3] at mela: «Lofaþr ser þu almategr guþ, es sva miscunnsamr ert, at ðu veiter overþum.»

10. Karinus oc Leucius fundosc eigi i grofom sinom efter upriso Crisz af dauþa, helldr hafa þeir upriset meþ honom, oc marger aþrer, sva sem segir i guþspiollom. Karinus oc Leucius varo sender siþan i borg Ar(i)mathia at Joseps oc rito þenna þot niþrstigningar Crisz, af ðvi at þeir villdo eki viþ menn mela, oc leto bocena coma i hendr Nicodemo oc Josep. En þeir reþo up. En morgom mannzøldrom siþarr comsc at boc þeire Theodosius keisere oc sendi Archadij, hann hafði meþ sér i Miclagarþ oc let þar up raþa, oc varþ þar monnom alldat umb per omnia secula seculorum. Amen.

1 vorþr *Cd.* 2 hogdar *Cd.* 3 sennt *Cd.*

II.

(*Cd. 623 qv.*; ***Begyndelsen mangler.***)

til þin. Ec emc til þess settr at lita hvers manz hag. En sva er þer at segia, at égi þarftu at biþia viþsmiors þess, er getr i paradiso, til handa fꜹþor þinom, þot hann se siucr, af þvi at hann mon allz ecki þaþan hafa ne þu, fyrr en liþnir ero heþan i fra .v. .m. .c. .xxx. ara, þa mon coma a iard(r)iki ynniligr guþs sonr sialfr Cristr, oc mon þa grø̨þa marga siuca, en suma reisa af dꜹþa, oc mon þa sialfr Cristr verþa scirþr i Jordán. Oc þa er hann st(i)gr up or vatnnino, þa mon hann smyrva met viþsmiorvi misconna[r sinn]ar þa alla, er a hann trua, oc mon þat misconnarsmior þeim, er endrberasc af vattni oc [he]lgom anda, verþa til ęilifrar sølo. Þat mon oc þa verþa, at enn kersti guþs sonr Jesus Cristr mon stiga niþr undir iarþriki, oc mon hann þa leiþa Aðam fꜹþr þinn i paradisum til misconnartr[es].» Ørendi þvisa, er Seth hafþi męlt, fꜹgnoþo aller.

3. Siþann var þeim at þesso gleþi mikil, sem van var. Þa er sagtt, at Sathan heims hofþingi, er stundom er þar met .vii. hꜹfþom ęþa .iii. i hreþiligo dreka liki oc omorligo á allar lundir, hefir þa þingat viþ diofla helvitis oc męlt: «Veri þer bunir at gripa viþ Jesu, er callasc guþs sonr, en hann er þo maþr, oc merki ec at þvi, at hann kviddi dꜹþa. En þar er sa maþr, er mer hefir mioc at moti gingit oc verit enn grimmasti ávallt, oc marga menn, þa er ec hafþa blinda gorva oc hallta oc biuga, licþra oc oþa, þa grø̨ddi hann meþ orþi sino.» En þeir svaroþo: «Egi mondo ver vita, nema sva se. En þat cunno ver sia, at engi hefir þu þann til handa oss dreginn, er sva hafi þinn crap(t) ok riki niþr brotit avalt sem sia, er nu segir þu fra, at eitt (ęþro) orþ hafi męlt. Þat hyggiom ver oc lęiþom þeim atqveþom fyrir þer þar umb, er hann er, at sa mon almattogr vera i goddomi, at engi mon mega honom, er hann er slicr i manndomi.» Satan spurþi: «Hvart ifisc er umb oc hreþisc er at gripa þęnna mann Jesum, [er ovi]n er m[inn] oc yþvar, þar er ec freistaþa hans oc (hefi) ęggiat gyþing[a] lyþ fiandscapar viþ hann, oc tre er ętlat til crosfestingar honom oc spiot hvast at lęggia á honom, oc er nu allscamt til, unz hann mon dęyia, oc mon ec hann þa hingat spenia, at hann [lig]gi bęþi undir mer oc yþr.» Þeir svaroþo: «Sagþir þu eigi sva, at hann grø̨ddi þat er þu meiddir oc drapt. En þat gruno ver, at hann

hafi dꜹþa[1] menn af þer tekit, þa er varo af oss hallnir. Eþa hverr er sa enn orþrammi, er Lazarum callaþi heþan, er ver helldom .iii. daga aþr i dꜹþa bꜹndom, oc var hann þa kvikr þegar a iorþo oc brꜹtt fra oss?» Sathan sagþi: «Jesus var sa.» Þeir męlto: «Þess sverio ver fyr crapta þina oc óra þar meþ, at þu spenir hann egi hingat, af þvi at þa er ver heyrþom call hans, þa varþ oss aullom viþ fęlmt, oc sculfo þa leyni[2] var ꜹll oc smiþ(i)or orar, oc fór sva fiarri umb, at ver mettim Lazaro ahǫlld veita, þviat hvivęttna sciotara hvarf hann heþann oc gecc kvikr a iorþo. Scilia þikciomsc ver, at Jesus má leysa menn fra synþom oc leiþa til lifs guþdoms sins.» Þar hverf ec fra viþręþom þeira anscota.

4. Nu mun ec segia fra stormerkiom þeim, er þa gø(r)þosc. Þat var mioc i þat mund dęgra, at himinn opnaþisc, þar rann fram hestr hvitr, er reiþ higgiligr maþr, sa er hveriom var ve[gligri oc ti]goligri; ꜹgo hans varo sem logi a ęldi; corono þa bar hann a hofþi, er mǫrg sigrmerki ma[tti] syna; hann hafþi clęþi þat umb ꜹnnor føtt utan, er bloþstokit var. A clęþi hans yfir mioþminni varo orþ þessi ritin: rex regum et dominus dominancium. Hann var solu [biar]tari, [fylgþ]i honom ovigr herr riddara, oc hofþo hvita hesta, allir sniavi hvitari. Sa enn riki allvaldr leit til Jerusalem oc [melti s]va: «Gilldra su, er at Jorsolom er gor, verþi miþgarzormi at scaþa[3], oc ꜹngull sa enn hvarsi, er leynisc i agniuo, er i gilldro var lagt, oc vaþr sa en sterki verþi folginn, sva at egi megi sia. Þa bꜹþ hann nockveriom dyrlingom sinom at fara fyrir ser oc gęra vart viþ como sina til helvitis.

5. Nu scal þar til taka, er ver hurfom aþan fra viþręþo þeira Sathans, at þeir heyrþo, er helgir englar colloþo sva, at scialfa þotti allt, oc męlto: «Tollite porta(s) principes vestras, et elevamini porte eternales, et introibit rex glorie.» Þa melto helvitis buar viþ Sathan: «Far a brꜹt þu ór sętom orom, ef þu matt, oc bersc nu hart a mot dyrþar conongi; ecki vildi ver viþ hann eiga.» Þa rezk Sathan a mot oc sa engiliga flocka comna til helvitis, en guþ egi. Hann sneiddi helldr hia þeim oc bra ser i dreka liki oc gørþisc þa sva mikill, at hann hugþisc liggia mondo umb allan heiminn utan. Hann sa þꜹ tiþendi, er þa gorþosc at Jorsꜹlom, at Jesus Cristr var þa i andlati, oc flo hann þangat til þegar oc villdi slęgia ꜹndina fra honom. En þa er hann villdi [taka hann oc] hafa meþ ser, þa bęit hann ꜹngul(l) guþdoms hans, en crosmark fell á hann ofan, oc varþ hann þa sva veiddr sem fiskr a ꜹngli ęþa

1 dꜹþan *Cd.* 2 leeyni *Cd.* 3 *Først skrevet* bana; *dette er rettet til* scaþa.

melracki i gilldro, eptir þvi sem fyrir var spat. Þa for drottinn oc batt hann, en bⱥþ englom at varþveita hann.

6. Nu scal segia fra a[tburþ]om þeim er [i helviti] varo. Rikisþursar melto viþ smiþiocap[pa s]ina: «Ta[keþ er] nu grimmir, oc b[yrg]iþ hliþ oll ramliga meþ iarnhurþom oc latiþ slag[br]anda viþ innan, oc verizc h[ar]t oc standiþ vel viþ, at er verþit egi uppgorvir, ęþa liþ verþi af yþr tekit.» Helgir menn guþs heyrþo hial þeira oc melto viþ fiandr: «Lucit up hliþom, at dyrþar conongr megi her ganga.» Þa tok David konongr viþ guþs men hatt at męla: «Þat var þa, er ec lifþa oc varc konongr callaþr i ⱥstrriki, at ec spaþa yþr þetta: Confiteantur domino misericordie eius et mirabilia eius filiis hominum, quia contrivit portas ereas. Suscepit eos de via iniquitatis eorum.» Þa męlti Ysayas propheta: «Veiztu, at ec sagþa sva fyrir, þa er ec lifþa, at dⱥþir mondo up risa, en fagna þeir er i grofom lęgi, dⱥþi oc helviti mondi sigri tyna.» Guþs helgir, er þeir heyrþo orþ þessi Ysayas, cⱥlloþo acafliga á helvitis bua: «Lukiþ up hurþom, ella munoþ er þola ofriki.» Þa hafa þeir i annat sinn heyrt ogorlict call, svát lypta þotti ⱥllo helviti: Tollite portas principes. Hofþingiar helvitis heyrþo tysvar callat oc brugþosc ócunnom viþ oc spurþo: «Hverr er sia konongr dyrþar?» David melti: «Ec kenni orþ þⱥ, er þar er[o me]lt fyrir helgan anda. Nu mun ec kynna yþr þat: dominus fortis et potens, dominus potens in prelio, quia prospexit de excelso sancto suo, dominus de celo in terras, ut ⱥdiret gemitus compeditorum, ut solveret filios interemtorum. Greypir oc liotir, lukit up durom, at konongr dyrþar gangi hingat.» [Þa e]r David la[k t]ali sino, þa com konongr dyrþar [at h]elvit[is b]yrgi oc brⱥt a hliþ mikit. Hann syndisc i manz asio meþ liosi m[iclo], svat hvergi bar [scu]gga á, en goþr maþr h[verr var] leystr or bⱥndom. Sva mikill gnyr oc otti varþ fiandom viþ þat, er a ę(i)no ⱥgabragþi brⱥt drottinn Jesus allt helviti, at þeir falmoþo af hrezlo, þa er þeir sa Cristum, oc scutosc hingat oc þingat undan geislom hans oc cⱥgoþo til hans oframliga oc melto: «Yfir hefir þu oss stigit. Allhartt hefir þu nu til sott at scęlfa oss; blⱥþir ero ver nu or(þ)nir oc scemþarfullir. Sę, þat er undr oc endimi, hann syndisc lagr oc litill oc i þręls[1] asiano, festr a cros sem þiofar oc niþr grafinn, nu er hann her cominn heil(l) oc lifandi, mikill oc rikr sem guþ, leysir hotvettna.» Slict et sama spurþi allt fianda lið: «Hvaþan ertu, Jesus, maþr sva oflogr, lioss oc rikr oc synþalⱥs? Sia iarþligr heimr, er undir oss

1 þęrls *Cd.*

hefir lengi verit scatgilldr, hefir oss slican dꜹþascatt alldregi fyrr golldiþ. Ofraþar þrekmaþr er sia, er hann stigr yfir qvalar varar oc ottasc egi at hialpa monnom. Mona þat nu, at sa [Jesus mo]ni her co(m)inn, er Sathan hofþingi varr qvazk einn mondo raþa heimi ꜹllom eptir dꜹþa hans.» Þa tok drottinn Jesus Cristr at troþa niþr dꜹþanom, en hofþingia myrkra batt hann meþ elldligom bondom crapta sinna, en hann leiddi A[dam t]il sinna[r bir]ti.

7. Þa toco helvitis buar viþ hofþingia myrkra meþ ansꜹ(c)o[n m]ikilli oc ascellingom: «H[ey]rþo, qvaþo þeir, glaz odviti, dꜹþa scilfingr, þ[ri]hofþadr Belzebub, hleginn af englom oc hrǫptr af monnom, til hvers var þer at heita oss friþendom viþ hingatspaning[1] Cristz? allovisliga hefir þer umb raþisc. Her ma nu sia, at Jesus Cristr ferr yfir fylgsni or meþ liosi crapz sins oc hefir lamit dyflizor varar, leiþir ut bunna en leysir hertekna oc þa, er sarar pislir þolþo, fęrisk hottvetna ór stað, nu muna friþir menn her coma siþan. Nu kemr oc þat viþ, at dꜹþir oc herteknir, þeir er alldregi matto glaþir vera, mono dramba yfir oss oc bioþa ofriki. Heyrþu, Sathan, allz illz orkandi, hve ovitrliga þer varþ at spenia þann hingat, er þu hafþir ecki i mot, nu se þess ꜹrvent, at her verþi gratr oc stynr siþan. Anstygþ þeiri allri oc ohręsi oc leiþendom, er þu fect fyr a(f)brigþartreit, þa hefir þu nu gorsamliga tynt fyr crosstreit, mon nu virþing þin ꜹl(l) farasc, er þu v[illd]ir dyrþar konong egg(i)a a moti þer oc oss. Grunuþlict er þin orþit þo at hafa a þann raþit, er þic ruplar, sva at þu scylir nu marga vanda oc sękia lata lꜹsa.» Siþan melti konongr dyrþar viþ alla myrkra hofþingiana: «Nu scal Sathan her eptir i stað Ada[ms oc] barna h[ans rett]latra minna.»

8. Þa retti guþ hꜹnd [sina] til ma[rgra heila]gra flocka oc melti: «Comit er til min nu allar ęttir, þęr er hafi[t] scilning mina! V[itit] er þat, at diofol(l) oc dꜹþ[i er] nu fyrdęmþr.» Þa samnꜹþosc allir samann oc runno til handa drottni orom. Þa tok drottinn Jesus i hꜹnd ena hégri Adams oc melti: «Friþr se þer meþ ꜹllom bꜹrnom þinom retlatom minom!» Adam fell þa til fota drottni oc sꜹng þetta: Exaltabo te domine, quoniam suscepisti me usque sanctitatis eius. Slict et sama sungo allir helgir oc fello til fota drottni oc melto: «Jamnt hefir þu komit oc entt þat, er þu spaþir fyrir log oc spamenn, at leysa oss oc heim allan fyr dꜹþa cross þins oc niþrstigning til var (oc) at coma til fagnaþa paradi(sar) meþ męttti þinom fra helvitis qvalom (fyrir) mark sigrs þins, at

1 hingatspannig *Cd.*

oss drottni egi dauþi siþann.» Þa blezaþi drottinn Adam oc alla helga. Þa tok guþ i haund Adami oc ste up meþ hann til paradisar, oc fylgþo drottni allir helgir. Þa saung David konongr hátt: Cantate domino canticum novum quia mirabilia fecit, oc tvau vers or þeim psalmi en nęsto. Þa svaroþo allir helgir oc qvaþo amen oc melto: «Gloria deo et sanctis eius, amen alleluia.» Oc eptir þetta melti Abbacuc propheta: «Etlaþir þu heilso[1] þioþ þinni at leysa valaþa þina.» En allir helgir svaroþo: «Se lofaþr sa er cømr i nafni drottins guþs, er leysti oss, amen.» Sva melti oc Micheas propheta: Hverr er guþ slic[r sem] var g[uþ? Þ]u ert sa, er braut rac illzcor órar, oc stigr yfir [synþir] órar oc helldr vittni [reiþi] þinnar, þvi at þu ert viliandi misconn oc snyr t[il v]ar, deyþir þu allar illzkor [or]ar oc allar synþir orar i gliking dauþans, sva sem þu svarþir feþrom orom.» Oc svaroþo allir helgir sva: «Sia er guþ var at eilifo of verolld verallda, mon hann rikia i verolld, amen, amen.» Sva toko allir spamenn hver sin orþ at lęsa, er þeir fylgþo drottni orom.

9. En guþ bauþ Michaeli engli at leiþa þa alla i paradisar faugnoþ. Þa runno .ii. menn a moti þeim. En spamenn spurþo þa, hverir þeir veri, «er it hafit egi dait meþ oss i helviti, helldr eroþ it þegar meþ licama comnir i paradisum.» Þa svaraþi annar þeira: «Enoc heiti ec, ec var meþ guþs orþi hingat leiddr; en sa er mer fylgir heitir Helias, er Tespides var calladr, hann var hingat ękinn i elldligri kęrro. Egi hofom vit en dauþa bergt, vit scolom lifa til þess, unz Anticristr er uppi, oc beriasc viþ hann meþ guþs tacnom oc iarteinom. Mun hann i Jerusalem lata vega ocr, en eptir .iii. (daga) oc halfom(!) fiorþa verþom viþ meþ scyiom i annat sinn upnomnir.» Þa er þeir Enoc oc Helias reddo umb slict viþ guþs helga, þa com at gangandi otirligr maþr, sa hafþi cross a herþom. Þa spurþo guþs helgir, hver sa veri: «Oss synisc[2] þu odygligr, eþa hvi gegnir, er þu ber cross a herþom?» Hann svaraþi: «Ec var þiofr, oc gerþa ec mart ilt a iorþo, en gyþingar crosfesto mic meþ Jesu. En þa er ec sa undr þau er gor[þosc], þa þottomc ec scilia, at Jesus mondi vera scapari allrar sceþno, oc baþ ec hann misconnar mer, oc mel[ta] ec þetta: Minzc þu min, drottinn, er þu cemr i riki þitt. Hann toc vel mali mino oc melti: Sat segi ec þer, i dag verþr þu meþ mer i paradiso. Þa gaf hann mer þetta mark oc melti sva: Ef engil(l) sa bannar þer ingaungo, er vorþr er paradisar, þa syn þu honom þetta crosmark,

1 þioþar *tilf. Cd.* 2 sinysc *Cd.*

oc seg honom þat, at Jesus Cristr en crosfesti hafi þic hingat sent. Nu gerþa ec eptir þvi sem mer var kent. Engil(l) lǫk mer up þegar paradisar hliþ oc leiddi mic in til hégri handar iafntit oc melti: «Her scalltu biþa litla þa stund, af þvi at Adam faþir allz mankyns mon hingat coma brát meþ bornom sinom, helgom oc retlatom Cristz drottins.» Þa er hǫfoþfeþr oc spamenn heyrþo þat, er þiofr melti, þa toko allir senn at męla: «Lofaþr se þu, almattigr guþ, er sva misconnsamr ert, at þu veitir overþom.

10. Karinus oc Leucius fundosc egi i grofom sinom eptir upriso Cristz af dǫþa, helldr hafa þeir up risit meþ honom, oc margir aþrir, sva sem ritiþ er i guþspiollom. Margir likamir heilagra dǫþra manna, er sofnat hofþo, riso up. Carinus oc Leucius varo senir siþan i borg Joseph Arimathia oc ri[to þe]nna þatt niþrstigningar Cristz, af þvi at þeir villdo ecki viþ menn męla, oc letu b[ok] coma i hendr Nichodemo oc Joseph, en þeir lasu up siþan fyr ǫþrom. En morgom manzǫldrom siþarr comsc at boc þeiri Teodosius keisari[1] son Archadij oc hafþi meþ ser i Miclagarþ oc let þar up raþa, oc varþ monnom þa dat umb. Per omnia benedictus deus. Amen.

III.

(Cd. 233 folio; kun første ok fjerde Spalte af et Blad.)

cipes uestras, et eleuamini porte eternales, et introibit rex glorie. Þetta vers þydiz sva a vara tungu: Takit þer hlid hofdingiar ydrir(!) ok hefit upp hlid eirlig, ok man inn ganga konungr dyrdar. Þa mæltu helvitis buar vid Sathan: «Far a brott þu or sætum varum, ok berst nu hart vid konung dyrðarinnar, ok ecki villdum ver vid hann eiga.» Þeir raku þa hofdingia sinn or helviti. Enn Sathan er hann kom ut, þa sa hann englalid hit mesta komit til helvitis, enn eigi gud. Hann for þa eigi til fundar vid þa, helldr sneiddi hann þar hia. Þa bra hann ser i dreka liki ok hugdiz at vera sva mikill, at hann mundi liggia i hring um allt helviti.

1 k·eiri *Cd.*

Hann sa þau tidindi, er gerduz at Jorsolum, at Jesus Cristr var i liflati, ok for þangat, þegar hann matti, ok hugdiz slita mundu ǫndina fra Jesu. Enn þa er hann kom ok hugdizst mundu gleypa Jesum ok hafa hann med ser, þa beit ǫngull guddomsins hann, enn krossmarkit fell ꜳ hann ofan, ok vard hann sva veiddr sem fiskr ꜳ ǫngli, edr mus undir treketti, edr melracki i gilldru, eptir þvi sem fyrir var spad. Þa for til varr drottinn ok batt hann, en kvaddi til engla sina at vardveita hann.

Her seghir hvern vidbunat dioflarnir hofdu.

5. Nu er fra þvi at segia, hvat þeir hofduz at i helviti, sidan er Sathan for ut. Rikisdioflar i helviti mæltu vid smidiukappa sina: «Takit þer nu ok byrgit hlið ǫll, ok setit fyrir iarngrindr ok iarnbranda, ok verit hart ok standit vid vel, at þer verdit eigi uppteknir, edr þat verdi af ydr tekit, er þer hafit ꜳ at hallda.» Guds helgir er þeir heyrdu þetta, þa mæltu þeir sva: «Latit upp hlidin, at konungr dyrdar megi inn ganga.» Þa tok David konungr ok spamadr hatt at mæla vid guds menn: «Þa, sagdi hann, er ek var lifs ꜳ iordu, ok var ek kalladr konungr i austrvegs riki, at ek sagda þetta: confitemini domino misericordie eius, et mirabilia eius filiis hominum, quia contriuit portas ereas et uectes ferreos confregit. Suscepit eos de via iniquitatis eorum.» Þersi vers þydaz sva ꜳ vara tungu: iati þer drottni ok miskunn hans, þviat hann gerdi dasamliga luti sonum manna, þviat hann [braut hlid[1] eirlig ok lamdi lokur iarnligar, tok hann þa af gǫtu illzku þeira. Þa mælti Ysayas spamadr: «Veitz þu, at ek sagda sva, þa er ek var ꜳ iardriki, at daudir mundu upp risa, ok fagna þeir, sem i grofum lægi, enn daudi ok helviti mundi sigri tyna.» Guds helgir er þeir heyrdu þetta, þa kalladu þeir akafliga a helvitis folk: «Lukit upp hlidin, ella verdit þer bornir ofriki.» Þa heyrdu þeir i annat sinn rǫdd sva mikla, at skialfa þotti allt helviti: Tollite portas principes vestras. Hǫfdingiar helvitis, er þeir heyrdu tysvar kvatt, at upp skylldi luka hlidin, þa brugduz þeir vid ukunnir ok spurdu: «Quis est iste rex glorie, hverr er þersi konungr dyrdar?» Þa svaradu englarnir: «Dominus fortis et potens, dominus potens in prelio.» Þersi ord þydaz sva: drottinn styrkr ok mattugr, drottinn mattugr i orrostu. Þa mælti David konungr: «Þar kennir ek ord þau, er

1 [*aabent Rum i Cd.*

þar voru mælt, af þvi at ek spada þetta fyrir helgan anda. Nu man drottinn sigra ydr, styrkr ok mattugr ok ǫflugr i orrostu, hann er konungr dyrdar, þviat hann leit af hæd sinni heilagri af himni a iordina . . . .

. . . .

drottinn varr baud Michaele hofudengli at fylgia Adam ok ǫllum helgum hans at leida þa i paradisum hina fornu.

Her seghir fra Enok ok þeim Helias.

9. Ok sem þeir komu þar, þa runnu .ii. menn ꜳ moti þeim, þeir spurdu þa, hverir væri, «er þit hafit eigi daudir verit med oss i helviti, helldr erot þit nu likamligir i paradiso.» Þa svaradi annarr þeira ok mælti: «Enoch heiti ek, ok var ek med guds ordi hingat færdr. Enn sa er med mer er, heitir Helias ok kalladr Thesbites, hann var hingat ekinn i elldligri kerru; ok enn hǫfum vid eigi ꜳ dauda bergt, vid skulum her enn vardveittir vera, til þers er Anticristr er boriun. Enn þa skulum vid fara nidr i heiminn ok beriaz vid hann med guds iartegnum ok taknum. Enn hann mun i Jorsalaborg lata vega ockr. Enn eptir .iii. daga lidna ok halfum fiorda verdum vid med skyium uppnumnir.» Ok er þeir Enoch ok Helias taladu þetta vid helga menn guds, þa kom þar at gangandi einn madr allosælligr hafandi krossmark ꜳ herdum ser. Þa er guds helgir sꜳ þenna mann, spurdu þeir, hverr hann væri, «oss syniz, sem þu munir illvirki verit hafa, edr hvi gegnir, at þu berr krossmark?» Hann svaradi: «Segir ek ydr, at ek var illvirki, ok gerda hvetvetna illt a iordu, enn Gydingar krossfestu mik med Jesu. Enn þa vid þat er ek sꜳ undr þau, er gerduz, at ek þottumz vita, at Jesus mundi vera skapari allrar skepnu, tok ek þa at bidia hann mer miskunnar, ok mælta ek sva: Miskunna þu mer, drottinn, þa er þu kemr i riki þitt. En hann tok val minu mali, ok mælti þa þegar vid mik: Vist segir ek þer, i dag skaltu med mer i paradiso. Þa gaf hann mer þetta krossmark[2], ok seg honum, at Jesus Cristr, sa er nu er krossfestr, hefir þik hingat sent. Nu mælta ek þetta vid engilinn paradisar vǫrdinn, ok hann lauk þegar upp paradisar hlid ok leiddi mik til hægri handar ser ok mælti: Her skaltu nu bida litla stund, þviat Adam man bratt her koma med bǫrnum sinum helgum ok rettlatum hins krossfesta

1 *En Linie oversprunget se ovenfor S.* $8^{15, 16}$, $13^{38, 39}$.

Cristz drottins. (En er) fedr ok spamenn heyrdu þat, er illvirkinn sagdi, þa toku þeir allir senn sva at mæla: «Lofadr ser þu, almattigr gud, er sva miskunnsamr ert, at þu veittir uverdum eylifa sælu um allar alldir.

Fra Karin ok . . . .

10. Karinus[1] ok Leutius synir Simeonis hins rettlata funduz eigi i grofum sinum eptir upprisu Cristz ok dauda, helldr hafa þeir upprisit med honum ok margir menn adrir, sva sem ritat er: Et multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt. Ok margir likamir heilagra manna, er sofnad hofdu, risu upp. Karinus ok Leucius voru sidan senir i borg þeiri, er heitir Aremathia, at Josephs ok skrifadu þenna þatt nidrstigningar Cristz, þviat þeir villdu ecki vid [menn mæla[2], ok letu bokina koma i hendr þeim Nichodemo ok Joseph, enn þeir hafa upp lesit sidan. Enn mörgum mannzælldrum sidarr komz at þeiri bok Theodosius keisari, hann var son Archadij, ok hafdi med ser i Miklagard ok let þar upp lesa, ok vard monnum þa nytt [um dasemdir almattigs guds per] omnia benedictus deus i secula seculorum. Amen.

IIII.

(*Membranblad i 238 folio.*)

þesse er son minn elskuligr, vidr þann er mier likadi vel, ok for eg fyrir asionu hans ok steig eg nidr til ydar, til þess at segia ydr, at sialfr guds son upprennandi af hifna hæd mun skiott koma ok vitia ydar ok allra sinna vina, þeira er sitia i myrk(r)um ok i skugga daudans.»

2. Ok þa er Adam fadir vor heyrdi þat sagt, at Jesus er skirdr i Jordan, gladdiz hann geysi miog ok leit til Seth sonar sins ok mællti vid hann: «Heyrdu, son minn, sagdi hann, ber fram ok boda hofutfedrum alla hluti, þa er þu heyrdir af Micaele hofud-

1 Marinus *Cd.* 2 [mæla mæla *Cd.*

eingli. þa er eg senda þik til paradisar hlids. at þu skylldir bidia drottin. at hann sendi eingil ok gæfi þer vidsmior af myskunartre. at eg smyrda likama minn. þa er eg var siukur.» Þa geck Seth fram ok sagdi til hofudfedrum (:) ok spamanna (: ok mællti sva: «Eg Seth. þa er eg kom til hlida paradisar. eg sa elld brennanda. sa er bannade hverium sem einum manne ingaungo. ok einglar guds vardveittu þessi hlid bædi fyrir diofli ok syndugum monnum. ok þar sem eg stod, vard eg miog gagnhræddr. ok bad eg til drottins med miklum otta. Þa syndiz mier Mikael eingill ok mællti vid mik: Eg er sendr til þin af drottni. eg er skipadr yfir mannlegum likama. En eg segi þier. Seth. med sonnu. eigi þarf þu at starfa med ervidi eda tarum bidia sakir vidsmiors myskunartres. at þu smyrir fodur þinn Adam. at betridz likams sott hans. þviat med aungum hætti mattu taka þetta vidsmiorh nema a efstum dogum okomins tima, þa er adr fyllaz .v. þusundir .c. ok þritigir ara; þa mun koma yfir iord hin elskulegsti guds son Kristr at vekia upp likame daudra manna. Oc þa er hann sialfr kemr. mun hann skira i vatni ok helgum anda. Þa mun hann smyria alla þa, er sa hann trua, med vidsmiorvi sinnar myskunar. ok mun þetta myskunar vidsmior vera til endrgetningar þeim, er fa muno af vatni ok helgum anda i eilift lif. Þa mun nidr stiga til iardar enn elskuligsti sonr guds Kristr, ok mun þa in leida fodur þinn Adam i paradisum til myskunartress.» Ok þa (er) allir hofudfedr ok spamenn heyrdo þessa hluti framsagda af Seth. þa fognudo þeir med mikille gledi.

3. 4. Ok þa er allir helgir glauddnz med fagnade, þa kom til þeira helvitis hofdingi leidtogi daudra i liking hrædilegs dreka ok miog auskurlegs, sa er stundum syndiz þeim med sio hofdum. en stundum med .iii., stundum i mannz liki. Hann hliodadi þa med hari roddu til helvitis ok sagdi: «Bu þig sialfr med allri kunnattu at taka vid Jesu, sa er sialfan sik dyrkar ok segiz vera Kristr son guds, en hann er madr, þviat hann ottaz daudann svo mælande: Hrygg er ond min allt til dauda. Ok margar illgiordir fyndi hann i moti mier, ok marga græddi hann med ordi sinu, þa er eg giorda blinda, hallta, krepta, likþra, ok kvalda meinsemdum. Þa svaradi helviti ok sagdi til Satans hofdingia: «Hver er sva mattugr i orde, ok se hann þo madr, ok ottaz dauda, þviat alla mattuga iardar hofdingia hefi eg halldit undir mino vallde, þa er þu fluttir nu undirorpna med þinum styrk. En ef þu ert mattugr, hver er þessi madr Jesus, er ottaz dauda ok stendr þo i moti þier ok þinu

valldi, ef hann er þvilikur i mandomi mattugr ok styrkr. Sannliga segi (eg) þier, almattugr er hann þo i gudome, ok eingi mun þa mega i moti standa hans styrk ok mætti. Ok ef hann segir sva hræddan[1] hrædaz dauda, þa vill hann leyna gudomsmætti sinum, ok eigi mun þat vera um eilifar veralldir.» Þa svarar Satan helvitis hofdingi ok mællti: «Hvi efar þu eda ottaz at taka þenna Jesum, er bædi gioriz minn ok þinn mo(t)staudumadr, þviat eg freistada hans ok vakta upp lyd hans Gydinga flock med ofrkappe ok reide i moti honum; hvesta eg spiot, ok fram egiadi eg at legia a sidu honum; gallsuro blandada eg at gefa honum i þostadryck; eg bio tre at krossfesta hann; ok nu er miog nalægr daudi hans, ok mun eg leida hann til þin ok min yfirkominn.» Þa svarade helvite ok mællti: «Þu sagdir mier, at þessi er sa sialfr, er dauda menn dro fra mer; en margir eru þeir, er eg hiellt i valldi, er fra mer voru gripnir, [er þeir[2] lifdo a iordu. En hver er þersi Jesus, er med ædi sinu ok gudligum bænum kallar dauda menn til lifs, almattigr er hann, sa er dro af mier dauda menn, þa er eg hugdumz mattuliga hallda mundo undir minu vallde? Mun eigi þessi sa vera, er leysti Ladarum(!), sa er i grauf la .iiii. daga, þann er eg hellt daudan i mino vallde ok gallt hann lifanda fyrir ord sins almattar?» Þa svarar Satan hofdingi daudans ok segir sva: «Þersi sialfr er sa Jesus.» Ok þa er hann sagdi þetta, heyrde helvite ok sagdi til hans: «Særi eg þig fyrir krapta þina ok mina, at eigi leidir þu hann hingat til min, þviat þa er ek heyrda styrkan matt ordz hans, þa vard ek miog gagnhræddr med skialfanda otta, ok allir helvitis þionar med mier urdo skialfer. Ok eige matta ek hallda Ladarum med aullum styrk ok fliotleik minum, ok spratt hann upp lifandi ok heill, ok sialf iord, su er hiellt daudligan likama Ladari, gallt hann lifanda, ok fyrir þvi veit ek, at sa madr, er þessa alla hluti matti giora, hann er styrkr i valldi, mattugr i manndomi, grædari allz mannkyns, ok hann mun leysa þa, er byrgdir eru i grimre myrkvastofu ok stridligum[3] synda baundum, ok leida til lifs sins guddoms.» Þad var ok i þat mund dægra ok þenna tima, at himen opnadiz, þa kom fram fyst hestr hvitr, en sa kongr er reid hesti þeim, er maurgum hlutum er fridari ok fegri en allir adrir ok tigolegri, augu hans voru sem elldz loge, hann hafdi koronu þa a hofdi, er morg sigrmerki synde; hann hafdi þat klædi um onnur utan, er blodstocket[4] var; a klædi hans yfir

1 *Tre Punkter ere tilføiede over Bogstaverne* ræ *i Ordet* hræddan.
2 [af þier *Cd.* 3 stidligum *Cd.* 4 blodstocken *Cd.*

miodmenne voru þessi ord ritud: Kongr konunga ok drottin drottna. Hann leiddi med sier her hinn mesta; þeir er honum fylgdu, ridu hvitum hestum ok voru klæddir silke hvitu, lioser hardla. Sa hinn rikazti allvalldr leit þa til Jo(r)salaborgar ok mællti: «Gilldra su er at Jorsolum er, verdi midgardzorme at skada.» Hann fal aungul sin i æzlino, þvi er i gilldruna var lagt, ok sva gat hann vadin folgin, at eigi matti um sia. Þa baud hann nockurum sinum elskuligum vinum, at þeir skyllde fyrir fara ok boda tilkvomo hans.

5. En þa er þau tauludo med sier, sem fyrir sagt, Satan hofdinge ok helvite, þa vard hvell rodd mikellar reidarþrumo ok andlekt kall sva mælandi: «Heyrit, hofdingiar helvites, luk(it) upp hlid ydur, ok hefiz upp eilif hlid, ok mun i ganga kongr dyrdar.» Ok þa er helvite heyrdi þessi ord, þa sagdi þad til Satans hofdingia sins: «Far þu brott hiedan ok fly skiott ut af minum sætum. En ef þu ert mattugr bardagamadr, þa berstu vid dyrdarkongin, þviat hvat sa eg at skyllda med honum.» Ok eptir þat rak þad Satan hofdingia sinn ut af sætum sinum. En þa er Satan var brott rekin, leit hann utarligan(!) fiolda himnesks folks ok herlids, en eigi sa hann þo dyrdarkongin þar komin, ok villdi hann þo eigi moti þeim ganga, helldr hneigdi hann sik fra augliti þeira. Þa likti hann sik i mynd ogurligs dreka, þeim er iafnat er at mikeleik vid midgard(z)orm, sa er sagt, at ligi um allan heimin. Hann sa þa takn þau, er voru i Jorsalaborg, drottin varn i andlati, ok iamskiot

---

NIKOLAUS SAGA ERKIBYSKUPS.

I.

(*Cd. Holm. 2 folio*).

Her hefr upp sogu Nicolas erkibyskups.

1. Nicholas var ens gôfgazta kyns or borg þeiri er Patera heitir, su er i þann tima var fiolmenn ok agæt, en nu er miôg sva eydd. En þar skamt fra borginni er vôllr, sa er slitnar sem klædi fornt, ok leggr or þeim rifum svartan reyk um daga en elld um nætr sem ur afli. En edli elldz þess er þat, at madr kenner hita, ef hann rettir hônd sina i elldinn til forvitnis, en hann brennr þo eigi af elldinum. En i borg þessi, þa er hon var enn agæt at mannfiolda, voru frændr Nicholas gôfgir at kyni en allra gofgaztir at godum sidum, elskudu þeir meir himneska tign en iardliga. Fadir hans ok modir þau attu aud mikinn, en fyrir guds sakir villdu þau eingva tign hafa iardliga, helldr bunduz þau i reinlifi, þviat þau voru ung, er þau gatu þenna son, en sidan helldu þau sik fra allri likams munud ok badu þess gud, at sia einn skylldi eptir þau lifa erfingi eigi at eins at aurum helldr ok i godum sidum. En gud heyrdi bæn þeira ok let ser soma at syna þeim bratt, hvilikr verda mundi sveinninn; þviat þegar er hann var borinn, stod hann einn i munnlaugu rettr halfa stund dags, er honum var þvegit. Enn fylgir þar ônnur iartein, su er faheyrd er i verôlldu, þat at hann drack sinn a degi briost modur sinnar, midvikudag hvern ok fôstudag. Þessar iarteinir foru bratt ok urdu sagdar byskupi þeim er Nicholas het, hann var modurbrodir ens unga sveins. En er hann fra þetta, þackadi hann gudi ok mællti: «Dyrd þer, gud, er agætr ert i helgum manni þinum ok lofadr um alldir, þviat nu er guds madr borinn.» En sveini var nafn gefit

modurbrodur sins ok kalladr Nicholas. En stundum for hann einn ok festi i briosti ser þat, er hann heyrdi sagt fra helgum ritningum. En er hann geck til kirkiu um dag, mætti hann halltri konu ok bad hana stadar nema. Sidan gerdi hann crossmark yfir henne, ok stod hon upp heil a fætr sina, ok rann hon þegar ok sagdi fôdur ok modur Nicholas, en þau sôgdu Nicholasi byskupi iartein þessa, en hann þackadi gudi, er hann fra þetta. En sveinninn fell til fota modurbrodur sinum ok mællti: «Heilagr fadir, bid þu fyrir syni þinum, at drottinn Jesus Kristr geri mik verdan himneskrar blezanar af þinum bænum.» Þa hellt byskup hôndum til himins ok mællti: «Drottinn gud almattigr ok (o)umrædiligr, veittu þessum sveini Nicholasi gôfugt lif ok þeckiliga atferd, at hann se verdr at finnaz i tôlu heilagra manna þinna.» Munkr nôckur heilagr var opt vanr at koma til fundar vid Nicholas byskup, ok vard þeim rætt um enn unga svein Nicholas, ok sagdi byskup marga hluti fra honum. En er þeir sofnudu, þa kom eingill guds at byskupi ok mællti vid hann: «Fylgdu mer.» Þa leiddi eingillinn byskup i austrætt a fiall ok syndi honum fagran stad ok dyrd paradisar. Þar voru hallir biartar ok fagrbunar ok vellir blomgadir ok dyrligir, ok sva mikil dyrd ok fegrd, at eigi ma fra segia. Þar sa hann ok holl eina sva mikla ok sem nygerva, gulli fegri ok gimsteinum. Dyrligr eingill guds mællti vid Nicholas: «Þessa hôll mun drottinn gefa enum dyrligzta vin sinum Nicholasi.»

2. En þa er andadr var fadir ok modir Nicholas, þa mintiz hann a þat, er mællt er i gudzspialli, at eingi matti Criz lærisveinn vera, utan hann fyrirleti allt þat er hann ætti. En er hann barst þat fyrir at gefa alla eigu sina, þa ugdi hann, at manna lof mundi fyrir honum spilla þvi, er hann villdi til gods gera; af þvi bad hann, at gud skylldi skiota þvi i hug ser, at hann starfadi þat fyrir aurum sinum, at hann likadi framar gudi en mônnum. En þa bar volat at einum borgarmanni, þeim er audigr hafdi verit, en hann vard sva voladr, at hann hafdi ser eigi atvinnu. Þa villd hann selia dætr sinar .iii. til saurlifis. En þat for bratt um bor ina, ok vard mônnum fiôlrætt um þat. En er Nicholas fra þet þa harmadi hann vesold þeira, ok þottiz hann eigi mega sia be rad fyrir aurum sinum (en) at renna þvi radi, at kyngôfgar me væri til saurlifis selldar, en hann villdi eingan annan hafa vot Crist at verki sinu. Þa leitadi hann þess, ef hann mætti sva at sa vissi eigi til, sem gefit væri. Þa for byskup nockura

til hus ins volada manz ok batt gull i duki ok kastadi þvi inn i glugg, er var a husinu, ok vard eingi varr vid þat, er hann kom þangat, ne vid þat, er hann for þadan. En er enn voladi madr reis upp at morni ok fann gullit, þa felldi hann tar ok gerdi gudi þackir ok grof sidan eptir, hverr sa madr væri, er sva mikla huggun hafdi honum veitta, ok matti hann eigi þess vis verda. En Nicholas þræll Jesus Cristz kom til husa ens volada manz litlu sidar ok gerdi slikt verk sem fyrr. Ok er dagr kom, reis bondi upp ok fann gullit iafnmikit ok fyrr, ok vard feginn ok for þegar til bænar ok mællti a þessa lund: «Drottinn gud, er öllu rædr, ok ecki laufsblad fellr a iordu an þinum vilia, bid ek þik, er alla hluti veiz, at þu synir mer syndugum, hverr sa er, er sva mikla hluti veitir mer overdugum; gerdu mer kunnan þræl þinn, þann er eingla atferd hefir i milli manna, at ek dyrka nafn þitt, þat er lof(at) er um allar alldir.» Slikum ordum bad hann ok eggiadiz a þat at vaka allar nætr i gegnum, unz gud syndi honum þræl sinn. En er fair dagar voru lidnir, þa kom þrenningar iati Nicholas ok villdi i þrenningar tölu fylla godgerning sina ok kastadi inn i glugginn pundi gullz. En bondi vaknar vid dettinn, ok spratt upp þegar ok rann eptir honum ok kalladi: «Nem þu stadar ok fly eigi mik, fyrir longu var ek fus at finna þik.» En er hann hafdi þat mællt, þa rann hann, unz hann kom sva nær, at hann kendi Nicholas, ok fell þegar til iardar ok villdi kyssa fætr hans. En Nicholas bannadi honum ok bad þess a moti, at hann skylldi eingum manni segia, hverr þetta verk hefdi gert, medan Nicholas lifdi.

3. En ad lidnum þessum hlutum þa andadiz byskup i borg þeiri er Mirrea heitir. Hans dauda harmadu[1] byskupar nalegra[2] borga, hann hafdi verit sidsamr, ok qvomu margir kennimenn at velia byskup i stad ens andada. A þeim kennimanna fundi var einn heilagr byskup, sa er allir urdu a þat sattir, at hann skylldi fyrir rada, hvern þeir skylldu til byskups taka. En hann fylgdi postola dæmum at öllu ok bad þa alla fasta ok vera a bænum, unz almattigr gud syndi þeim nytsamligan hirdi sauda sinna, sa er fordum syndi Mathiam verdan at fylla postola tölu. En er kennimenn voru a bæn, þa heyrdi heilagr byskup rödd af himne mælandi, at þeir vigdi þann til byskups, er fyrst kæmi til kirkiu þa nott, ok var sagt at Nicholas mundi heita. Þa sagdi byskup kennimönnum vitran þessa ok mællti: «Er skulit hallda framm

1 harmadi *Cd.* 2 volegra *Cd.*

bæn ydarri, en ek mun uti vera, ok trui ek, at vær munum na fyrirheiti guds.» Ok vardveitti byskup kirkiudyrr med heilagri slægd. En Nicholas kom fyrr en allir adrir til kirkiu, sem hann væri af gudi sendr. En er hann kom at kirkiudyrum, þa spurdi byskup hann at nafni, en hann neigdi hôfud sitt ok laut byskupi: «Nicholas heiti ek, qvad hann, þræll ydars heilagleiks.» Þa tok byskup i hônd honum ok mællti: «Sonr, fardu med mer, skyllt mal a ek vid þik.» En er byskup kom inn i kirkiu, þa kalladi hann hatt: «Nu er þat sannat, brodir, er drottinn mællti, at hverr mundi geta þat, er hann bædi i guds nafni, ef hann trydi þvi. Nu hôfum vær getit þat, er vær badum, ok er byskup sa er vær leitudum.» En allir urdu fegnir, er þeir litu Nicholas, ok helldu allir hondum til himins ok lofudu milldi guds. Þa var Nicholas vigdr til byskups þegar enn sama dag. En er hann tok byskups velldi, þa hellt hann litillæti, sem fyrr hafdi hann: opt var hann a bænum ok mæddi likam sinn i vokum ok fôstum; hann var gestrisinn ok blidr i mali, avitadi hann ofreflismenn, en hann rækti ofstopamenn ok rikis, en hann huggadi hvern, er ryggr kom til hans fundar. Hvern dag gengu sôgur fra gæzku hans, ok ræddu hans lof gofgir menn ok ogôfgir. Eigi ma ordum skrifa crapta hans ok verdleika, en sa er vita vill, hvilikr hann var, lydi hann þvi, er eptir ferr, ok leggi nidr ôfund.

4. Nicholas skein i ôllum crauptum, ok eignadi hann ecki ser helldr allt gudi, en hann var sva mattigr i taknum, at þeir fundu hialp ok heilsu, er a hann hetu, þott hvar fiarri væri. Menn foru a skipi um dag, ok gerdi rid at þeim ok frost, ok kôlludu þeir ok mælltu: «Nicholas guds þræll, ef þat er satt, er vær heyrum sagt fra þer, lattu oss nu þat reyna i þessum haska, leys oss fra grimmum sæ, at vær megim þacka gudi ok þer.» En er þeir hôfdu þetta mællt, þa gerdiz undarligr hlutr, þa vitradiz þeim madr ok mællti vid þa: «Her er ek nu, hvat kôlludu þer mik.» Ok tok hann ok bætti skipreida þeira ok reip, er slitnat[1] hôfdu, ok fell þegar hridin ok hafgialfrit allt, en fardreingir qvomu gladir til þeirar hafnar, er þeir villdu, ok gengu þegar af skipi ok spurdu, hvar Nicholas væri; en þeim var visat til hans i kirkiu, ok gengu þeir til hans ok kendu, at hann hafdi þeim a skipi vitraz, ok fellu til fota honum ok sogdu, hve þeir voru leystir fra dauda. Nicholas mællti: «Eigi skulit þer mer kenna, gud barg ydr fyrir tru ydra, skili þer ok þa, hversu mikit ma fyrir gudi hrein trua, þviat vær

1 slitnut *Cd.*

erum hvern dag bardir fyrir syndir vorar, en ef vær snuumz til guds af ôllu hiarta, þa veitir hann oss miskunn sina ok leysir oss or pislum. Af þvi verit er eigi traudir, brædr, vel at gera, halldit litillæti ok olmusum, truit er þvi, at eingi godgerning er gudi þægri en ôlmusugerd, ef eigi er til heimskrautz gert.» En er Nicholas taldi fyrir þeim þessum ordum, þa foru þeir leidar sinnar ok undruduz mikileik crapta hans.

5. A nôckurri tid qvomu menn or borg einni til heilags Nicholas ok mællto vid hann: «Vær bidium þik, heilagr fadir, at þu veitir oss fullting þinnar gæzku, þviat oss er naudsyn at hôggva tre eitt mikit, er stendr hia borg vorri; en þar er ohreinn andi i trenu ok lætr oss eigi hôggva þat, en vær truum, at þu rekir i brott fiandann, ef þu kemr til.» Nicholas sagdi: «Fôrum vær ok þa brædr, verdi vili drottins.» En er þeir qvomu til tresins ok þordu eigi at hôggva, þa geck Nicholas þangat ohræddr ok reist med ôxi kross a trenu, ok hio .vij. hôgg ok bad adra hôggva. En er tred brast, þa hugdiz fiandiun mundu gera môrgum manni mein, ok villdi hann fella tred a menn. En heilagr Nicholas tok hôndum vid trenu ok hratt þvi fra mônnum. Þa flydi fiandinn veinandi ok mællti: «Bygd minni glatada ek, ok fyllda ek vilia minn, þviat Nicholas rak mik a brott, ok ma ek eigi her vera.» En smidir hiuggu i sundr tred ok gerdu sem Nicholas baud.

Enn qvomu menn or ôdrum kastala til heilags Nicholas ok mællto vid hann: «Langt eigum vær til ydar, þviat kona ein od do i brunni þeim, er vær attum, ok er þar sidan ohreinn andi i brunninum, ok þora menn eigi at drecka or þeim brunni. Enn hafdi verit fordum annarr brunnr skamt fra oss, en vær megum eigi þann finna, en vær truum þvi, heilagr fadir, at þu megir þat geta at gudi, at vær megim þar vatn finna.» Þa mællti Nicholas: «Forum vær, brædr, ok hôfum traust i milldi guds.» En er þeir qvomu þar, þa fell Nicholas a kne til bænar. Sidan tok hann graftol i hond ser ok grof i iord halfrar annarrar alnar diupt, ok spratt upp þegar nogt vatn, ok þôckudu allir gudi, at hann gaf þræli sinum brunnvatn. En er þeir qvomu til ens[1] ohreina brunz, þa var heyrd diôfuls rôdd ok blistrun. Þa fell Nicholas a kne til bænar. En er allir svôrudu bæn hans ok sôgdu amen, þa sa allir svartan diôful koma upp or brunninum, ok gneggiadi hann ok mællti: «Med ôllu ma ek eigi standaz vidlit heilags Nicholas.»

Þeir menn qvomu or heradi þvi, er Andronika heitir, til

1 eins *Cd.*

Nicholas, ok færdu honum odan mann ok mællto: ‹Margar þrautir gerdi sia enn odi, at eigi færdim vær þer hann, fadir.› Nicholas svaradi þeim: ‹Leysi þer skepnu guds, þviat drottinn mun biarga honum.› Þeir sögdu: ‹Eigi þorum vær, þviat hann mun flygia ok finnaz eigi.› Nicholas sagdi: ‹Eingi ma lifa an augliti guds.› Þa geck Nicholas til kirkiu ok vigdi vidsmior ok smurdi enn oda mann, ok vard hann heill at önd ok likama ok for leid sina ok gerdi gudi þackir ok enum helga Nicholasi.

Enn sa Nicholas um dag blindan mann sitia fyrir kirkiudyrum ok mællti vid hann: ‹Hversu leingi hefir þu sionlaus verit?› En hann svaradi: ‹Fyrir .iiir. vetrum misti ek synar minnar, ok gaf ek alla eign mina læknum, ok mattu þeir mer ecki stoda.› Nicholas mællti þa vid hann: ‹Fyrir hvi beztu eigi a helga menn, er þik mundu felaust græda i crapti guds, ef þu trudir þeim?› Enn blindi madr svaradi: ‹Trui ek gudi ok helgum bænum þinum, at þu matt geta þat af gudi, at hann taki blindi af mer ok lati mig sia lios.› Þa miskunnadi Nicholas honum ok gerdi crossmark yfir honum ok smurdi augu hans vigdu vidsmiörvi ok mællti: ‹Þess væntir ek i crapti drottins mins Jesu Cristz, at þu munir a morgin snemma sia lios himins.› En sva vard, sem Nicholas sagdi, ok sa hann lios, ok for hann götu sina fagnandi ok dyrkandi gud. Þa fra annarr siukr madr, at enn blindi hafdi syn tekit, ok kom þegar ok fell til fota guds þræli ok mællti: Drottinn heilagr fadir, .iiij. manadi hefir ek haft sott, þa er ek ma eigi af iordu risa ne til verks taka, ok ma mer eigi fæzla siatna, ok veitti ek morg audæfi læknum, ok stodadi mer ecki þat.› Nicholas svaradi honum: ‹Ek mun selia þik þeim lækni, er þik mun græda at heilu felaust.› Enn siuki mællti: ‹Hverr ma mik sva skiott græda?› Nicholas svaradi: ‹Her er hann nöckur.› Þa litadiz enn siuki madr um ok hugdiz sia mundu lækninn. Nicholas mællti: ‹Hyggr þu þik munu sia lækninn, þann er þik grædir? Ef þu truir lækni minum af öllu hiarta, þa mun ek bidia hann, at hann gefi þer heilsu þina andar ok likams.› Enn siuki madr svaradi: ‹Trui ek gudi lifanda ok heilagleik þinum.› Þa bad Nicholas fyrir honum ok blezadi hann i nafni Jesus Cristz ok mællti: ‹Verdu heill fra þessi stundu.› Þa vard hann þegar heill ok for heim til hus sins lofandi gud.

Enn komu margir menn um dag at gista helgan Nicholas, ok er þeir qvomu til gestaskala ok satu a beck, þa baud Nicholas diakna sinum at skipta fæzlu med þeim ok byrla þeim dryckiu. Diakninn gerdi sem honum var bodit. En gestir sa, a(t) vin var i

litlu keri, þat er þeim var ætlat. Þa mællto nôckurir med ser, at þeim mundi eigi hoska ôllum dryckr sa. En er Nicholas vard varr vid þetta, þa kom hann til þeira ok mællti: «Mer byriar sialfum at vinna ydr beina i dag, at vær fagnim allir saman.» Sidan blandadi hann vinit vatni ok byrladi þeim ôllum til nogs, ok urdu þeir druknir sem af hinu bezta vini ok dyrkudu gud, þann er iok ok bætti dryckiu þeira fyrir þræl sinn Nicholas.»

Enn let Nicholas kirkiu gera ok safnadi til smidum ok verkmônnum, unz urdu .vii. tigir. En þat gerdiz, at þeir mattu eigi vellta steini einum miklum þangat, sem þeir villdu, ok leitudu þeir vid þat allan dag, unz þeir voru modir ok lettu af verki. En Nicholas for til vid .iii. menn i guds trausti. Nicholas vellti steininum þangat, sem hann villdi, a halfri stundu dags. En þeir lofudu gud, er hia voru, þann er sva mikinn crapt veitti helgum Nicholasi, at hann matti færa or stad biorg ok steina.

Tveir menn qvomu nordan um fiall or stad þeim, er Evandi heitir, ok færdu helgum Nicholasi mey siuka, þa er hvergi matti sik hræra, ok lôgdu þeir hana fyrir fætr Nicholasi ok mællto: «Miskunnadu þessi vorri mey, er sarliga qvelz i ôllum limum ok hefir .vii. vetr siuk verit.» Guds þræll sagdi: «Ef er truit af ôllu hiarta, at drottinn ma græda ônd ok likam þessarrar meyiar ok fylla vilia ydarn.» Þeir sogdu: «Af ôllu hiarta truum vær gudi ok vilium lyda þer, godgiarn fadir.» Þa miskunnadi Nicholas þeim ok bad leingi fyrir þeim, en er hann hafdi lokit bæn sinni, þa vard mærin heil ok for heim med forunautum sinum fagnandi ok lofandi gud.

6. A nôckurum degi kom diôfullinn, þar er heilagr Nicholas var a bæn sinni, ok bra a sik lioss eingils liki. En er Nicholas leit hann, þa mællti hann: «Hverr ertu edr hvi komtu her?» Diofullinn svaradi: «Eingill guds em ek, ok kom ek higat at sia verk þin.» Þa skildi Nicholas, at diôfull var, ok gerdi crossmark a moti honum ok mællti: «Þu enn slægi andi, gacktu ut or husi minu fra augliti mer ok dvel ecki.» Fiandinn svaradi: «Hvat gerdi ek þer til meins, lattu mik hvilaz her.» En Nicholas avitadi diôfulinn ok bad hann flyia. Þa for diofullinn ut ylandi ok mællti: «Þottu rekir mik a brott hedan, þa mun ek eigi langt fra þer fara.» Þa hvarf ohreinn andi or augliti hans, er hann hafdi þat mællt. Litlu sidar kom sa enn sami diôfull i elldhus ok fann einn þion heilags Nicholas, þann er skipti brædra fæzlu, þeira er voru med Nicholasi, ok slo diôfullinn ædi a hann. En er Nicholasi

var sagt, þa for hann þangat skyndiliga. Þa fann hann þann enn sama mælandi margar orar ok gudlastan. Þa minti Nicholas hann a þat, at hann vi(t)kadiz af gudlastan. Enn illgiarni andi var þess akafari ok mællti fleiri orar fyrir munn ens oda manz. Þa skildi Nicholas, at diôfullinn mællti fyrir munn honum, ok geck hann nær ok tok i hônd honum ok mællti: «Signdu þik, brodir.» En er hann signdi sik, þa var senn fara fra honum ohreinn andi sva sem brendr ok svidinn, ok geck ut i elldhus dyr veinandi ok mællti: «Yfir em ec stiginn af Nicholasi, þviat hann lætr mik hvergi gera minn vilia.» En sa er odr hafdi verit vitkadiz ok fell til fota Nicholasi ok tok blezan af honum, ok þordi diôfullinn alldri sidan at koma til hans.

Hion .ii. qvomu til Nicholas enn um dag ok fellu til fota honum ok mællto: «Miskunnadu ockr, heilagr fadir, fra skemd ok bid fyrir ockr, þviat vid hôfum .xxx. vetra saman verit ok megum eigi son ala, en vid væntum ok treystum i guds nafni, at drottinn gefi okkr avôxt fyrir þinar bænir.» Þa hellt Nicholas hondum til himna ok bad fyrir þeim halfa stund dags ok blezadi þeim ok let þau fara leidar sinnar. En guds miskunn veitti þeim bæn þa, ok færdu þau Nicholasi son sinn til blezunar a enum (næstum) misserum. Þa er Nicholas taldi fyrir lyd i kastala nôckurum, þa fell til fota honum einn ridusiukr madr ok mællti: «Miskunnadu mer, heilagr fadir, ok ger eigi eptir otru mins verdleiks, at eigi fyrirfôrumz ek, þviat ek heyrda sagt mart fra iarteinum þinum, ok gerdi ek eigi at trua; þa syndiz mer nôckura nott i draumi ohreinn andi med sauri, ok fell ek a ana, þa sa ek þik standa annan veg fra mer, ok kallada ek a þik til fulltings, en þu rettir hond þina i gegn mer ok drott mik or sauri. En nu bid ek þik, at sva sem þu leystir mik i draumi, sva lattu þer nu soma at leysa mik fra sott þeiri, er þa tok ek i þeim draumi.» Nicholas sagdi: «Sonr, vertu trur hedan fra, þviat otruum manni verda iarteinir at afallzdome. Far nu ok ver heill af sott þeiri, sva sem drottinn leysti þik i draumi.» Þa vard hann heill ok lofadi gud ok enn helga Nicholas.

Enn var Nicholas a bænum um nott ok sông salma med presti sinum. Þa syndiz þeim badum ohreinn andi, sva sem madr gengi upp ok nidr eptir stiga. Þa hræddiz prestr, en Nicholas styrkti hann ok mællti: «Eigi skalltu hrædaz, sionhverfing diôfuls er þat er þu sier, en eigi madr, venia hans er su at svikia avallt þræla

guds.» Þa gerdu þeir badir crossmark a moti dioflinum, ok hvarf þegar or augliti þeira bædi stiginn ok sva sa er eptir for.

7. Smidir ok verkmenn qvomu um dag til Nicholas byskups, ok skylldi gera kirkiu. En er Nicholas sa þa vera komna, þa spurdi hann matskiptismann, hversu mart braud þa væri buit at gefa þeim, er komnir voru. En hann vard ogladr vid ok svaradi: «Of sid gaztu fyrir mer, fadir, verkmanna þessa, þviat ek a nu skyllt at vinna, ok er eigi meira en einn leifr brauds.» Nicholas mællti: «Vertu eigi ryggr, brodir, ok sel mer leifinn, ok skiptum honum med verkmônnum.» En þeir atu ok hôfdu allir nogt .lxxx. manna. En er þeir voru sva taknsamliga fæddir af einum leif, þa gerdu þeir þackir gudi ok enum helga Nicholasi.

A nôckurri tid gerdi Nicholas for sina til Jorsala, ok voru med honum prestar hans .iii. Amoti ok Artheman ok Emeus, ok gengu þeir a skip. En a enni somu nott gerdi hrid sva mikla, at miôg sva mundi dreckia skipi þeira. Þa syndiz þeim logandi fiandi fara eptir skipinu, ok villdi hann vellta þvi um. Þa gerdi Nicholas crossmark a mot honum, ok flydi ovinrinn þegar i stad. En einn þeira fell nidr a skipinu, ok la sem daudr væri, ok stodu menn ryggir yfir honum. En Nicholas bad fyrir honum ok tok i hond honum ok reisti hann upp heilan ok mællti: «Siglum vær nu i nafni drottins.» Þa kom þegar byr, ok sigldu þeir .v. daga, en sidan lendu þeir i Jordan. En er þeir gengu af skipi, þa gerdi enn heilagr Nicholas margar iarteinir, i hverium stad, þar er hann kom, græddi hann siuka ok rak diofla fra odum mônnum, ok dyrkudu allir nafn drottins, er sa edr heyrdu crapta ens helga Nicholas.

8. A nockurri tid gerdi oaran mikit, ok spilltiz akrar manna, ok hafdi Nicholas mikit kostgæfi til þess at hialpa voludum, ok for hann at kaupa þeim fæzlu. Þa var honum sagt, at skip morg voru korni ladin komin i hofn þa, er Laudaticus heitir. Þa kom Nicholas þangat ok mællti vid skipamenn: «Ydr em ek kominn at finna ok at bidia, at er midlit nôckut af hveiti ydru vid þann lyd, er hungradr er.» En skipamenn sogdu: «Eigi þorum vær, fadir, at veita þer þat, er þu bidr, þviat vær erum sendir eptir konungsmanna fæzlu, ok skulo konungs þrælar taka vid korni þvisa ok reida allt vættum ok mælum. «Hlydit er mer, sagdi Nicholas, ok veitit .c. mæla af hveriu skipi, en ec heit ydr þvi i nafni drottins, at eigi munit einskis mælis missa, þa er er reidit kornit af hendi.» Þa gerdu skipamenn, sem hann bad, oc veittu

.c. mæla af hveriu skipi. en sidan gaf þeim byr. unz þeir qvomu allt til Miklagardz. En er þeir reiddu kornit af hendi. þa misstu þeir einskis mælis. ok sögdu þeir konungsmönnum. hvat gerz hafdi. En er þeir heyrdu þessi tiþindi. þa lofudu hvorirtveggiu nafn drottins. En er guds madr tok vid hveiti. þa skipti hann þvi sva med hverium. sem honum þotti þaurf vera En guds mattr iok þat et litla korn. er Nicholas veitti. at þat vanz þau misseri öll til fæzlu ok önn'ur, en næstu öllum lyd. sem þurfti. ok freistudu margir fordum at sa þvi korni. ok urdu akrar þeir godir. er þadan af grædduz.

9. Sva er sagt. at allra blota mest var þa magnat Gefionar blot, þviat margir þorpkarlar göfgudu skurdgod hennar allt til þess, unz Nicholas kom þangat. en hann braut nidr villu þa ok eyddi allri hindrvitni heradsmanna. En er diofull sa sik ræntan veg göfganar sinnar. þa fylldiz hann reidi i gegn guds þræli ok leitadi nyrrar vælar, ok hafdi hann af fiolkyngum mönnum eitrblandin smyrsl, ok bra hann a sik liki nöckurrar truadrar konu ok retti a mot þeim mönnum, er foru a skipi med landi framm til fundar Nicholas byskups, ok mællti: ‹Se ek, at þer vilit sækia fund Nicholas byskups, ok villdi ek fara med ydr, þviat ek væri fus at hafa blezun hans; en fyrir þvi at ek ma eigi fara, þa bid ek, at þer færit vidsmior þetta til kirkiu hans i mina minning.› En þeir toku vid þvi, en vissu eigi von diöfuls vælar. En er þadan var skamt lidit, þa sa þeir skip mönnum ladit fara a moti ser, ok var þar einn enn likazti madr Nicholasi ok mællti: ‹Hvat selldi konan ydr?› Þeir svorudu: ‹Vidsmior selldi hon oss ok bad oss bera til kirkiu ens helga Nicholas.› Hann mællti: ‹Vili þer nu vita, hversu konan var? þat var en odyggva Gefion; kastit þer i brott langt fra skipinu, ok munu þer vita, at ek segir satt.› Þa gerdu þeir þat, er þeim var bodit. En þegar er vidsmiorit kom a sio, þa kyndiz elldr mikill a sionum, ok brann vida. En er þeir stördu a undr þessi, þa var skipit horfit, þat er i moti þeim for, en þeir helldu fram for sinni ok fundu Nicholas ok mælltu: ‹Sannliga ertu sa, er oss syndi mikit undr a sæ ok leystir oss fra vælum diöfuls.› En er Nicholas heyrdi þat, þa þackadi hann þat gudi, ok kendi þeim vel at lifa sitt lif ok treystaz vardhalldi guds, þess er einskis lætr meir freista en standaz ma. En þeir toku blezan af Nicholasi ok foru til heimkynna sinna.

10. Vikingar ok styrialldarmenn gerdu ofrid a landi þvi, er Frigida heitir; þa sendi Constantinus konungr .iii. höfþingia i moti

þeim med miklu lidi, en þeir eru nefndir Nepocianus ok Ursus ok Eliveus, en þeir foru a skipum fra Miklagardi, unz þeir qvomu til hafnar þeirar er Adriaticus heitir, en su er litlu meir en .iii. milur fra Mirrea borg. En er eigi var byrr at sigla, þa gengu nôckurir menn af skipi sva sem at matkaupum, en þeir gerdu landzmônnum oskil ok toku at heria. En er Nicholas vard varr vid þat, þa for hann skÿndiliga til skipa at[1] bidia fridar lydnum. En hôfþingiar ok sva adrir lutu byskupi, er þeir sa hann. En Nicholas spurdi þa, hverir þeir væri, edr hverr þa sendi, edr hvert þeir færi. Þeir sogdu: «Fridarmenn erum vær, ok sendi oss Constantinus konungr af Friggialandi at stôdva ofrid, en vær bidium þik, at þu bidir fyrir oss vid gud, at hann greidi fôr vora.» En Nicholas bad þa, at þeir færi til borgar med honum ok kæmi til kirkiu ok tæki blezan af honum. En er hôfþingiar reyndu heilagleik byskups, þa bônnudu þeir skipverium sinum at heria a landzmenn. En er þeir rædduz þetta vid, þa qvomu menn or borg ok mællto vid Nicholas: «Ef þu værir innan borgar, fadir, þa mundi eigi .iii. saklausir til dauda dæmdir i dag.» Nicholas mællti: «Fyrir hveria sôk eru þeir til dauda dæmdir?» Þeir sôgdu: «Domandi hefir tekit fe til hôfuds þeira, en allr lydr leitar þin ok ma eigi finna.» En Nicholas vard ryggr, er hann heyrdi þat, ok spurdi, ef þeir lifdi, er dæmdir voru. En honum var sagt, at þeir lifdi, en þa voru þeir til hôggs leiddir ut or borginni. Þa rann Nicholas þangat, er þeir voru leiddir ok stodu bundnir, ok voru andlit þeira dukum hulit, en einn madr stod med brugdnu sverde buinn at hôggva þa. En er Nicholas kom þar, þa tok hann or hendi honum sverdit ok kastadi lang(t) i brott, sidan leysti hann bônd af þeim, er fyrirdæmdir voru, ok leiddi þa til hus iarlz þess, er Eustasius het. En er dyrvordr sagdi Eustasio iarli, at Nicholas var kominn, þa geck hann ut þegar i moti honum ok villdi luta honum. En Nicholas bannadi þat ok mællti: «Þu vigamadr, fyrir hvi þordir þu at koma i augsyn mer fundinn at sva morgum glæpum? Einga likn mun ek veita þer, helldr mun ek segia konungi, hversu þu skipar edr hveria glæpi er þu gerir.» Þa fell iarl til fota Nicholasi ok mællti: «Reidztu eigi drotni þinum, ok vertu þo linmodr ok lyd enu sanna, þviat ek villdi eigi þvisa, helldr .ii. hofþingiar Eudoxius ok Simonides. Nicholas mællti: «helldr gull ok silfr, er þu tokt til hôfuds þeira.» Þa badu hertugar, er fra skipum voru komnir, at Nicholas veitti likn iarli,

[1] ok *Cd.*

en hann gerdi sva ok leysti ena saklausu menn .iii. or bandi. En hertugar atu ok drucku med byskupi ok toku blezan af honum; en sidan foru þeir a Friggialand, er þeim gaf byr, ok gerdu þar frid orrostulaust ok foru sidan aptr til Miklagards. En er konungr spurdi, at þeir hôfdu sigr, þa vard hann feginn ok for sialfr i moti þeim med miklu lidi, ok var vegsamliga vid þeim tekit, ok hofdu þeir mikenn metnad af konungi.

Þa toku nôckurir menn at ôfunda þa vid hann, ok leitudu saka i gegn þeim ok mattu eigi finna. Þa qvomu þeir til mals vid greifa þann, er Ablavius het, ok hetu þeir at gefa honum gull mikit, ef hann rægdi hertugana vid konung. En hann vard feginn fevon þeiri ok for til mals vid konung ok mællti: «Mikil ostiorn geriz i velldi þinu, konungr, þviat þeir hertugar, er þu sendir a Friggialand, bera fe undir rikismenn ok heita miklum fridendum ok rada þik or landi; en er ek vard varr vid þat, þa var eg skylldr at segia þer, konungr, en þu ger sidan sem þer likar.» Þa reiddiz konungr ok let setia i myrqvastofu hertugana, sva at þeir qvomu hvorki fyrir sik ordi ne eidi. En er nôckura stund frestadiz drap þeira, þa qvomu rogmenn ok mællto vid greifann: «Fyrir hvi settir þu þa i myrqvastofu ok letz þa lifa? Winir þeira munu tægia þeim ok leida þa or myrkvastofu ok setia oss i þeira stad. En er Aflavius greifi heyrdi þat, þa for hann enn til mals vid konung [ok qvad[1]: «Eigi lata hertugarnir enn af illum radum sinum, þviat menn koma til myrqvastofunnar um nætr ok hafa mal af þeim.» Þa mællti konungr, at hôggva skylldi hôfud af þeim þa ena somu nott. Greifinn vard gladr, er hann heyrdi þetta, ok geck ut or hôll ok mællti vid myrqvastofuvordinn: «Þessa .iii. menn, er þu hefir at hallda, bu þu til dauda a þessi nott.» Myrqvastofuvordr vard ryggr vid þat ok kom til þeira ok mællti med grati: «Er drottnar minir, ek villdi vid ydr mæla, en hræzla dauda ydars ryggir mik, ok ma ek eigi mæla vid ydr, þviat konungr hefir sva bodit, at er skulit deyia a þessi nott.» Þa urdu hertugarnir ryggir af hræzlu dauda ok iosu molldu i hôfud ser ok mællto med tarum: «Hvat hôfum vær sva illt gert, at vær se(m) eigi verdir at koma ordi ne eidi fyrir oss, adr vær deyim.» En er þeir mællto þetta med miklum ryggleik hugar, þa mintiz Nepocianus, hversu heilagr Nicholas hafdi fordum leysta menn fra dauda saklausa, ok mællti med tarum: «Þu heilagr drottinn ok eilifr konungr gud, upphaf veralldar lioss ok skapari allra hluta,

1 [qvad hann *Cd*.

miskunnadu oss þrælum þinum ok leys oss i taknum þinum, sva sem þu leystir .iii. menn saklausa fyrir þræl þinn Nicholas.» En er hann hafdi þetta mællt, þa kôlludu þeir allir samt a enn helga Nicholas ok mællto sem einum munni: «Þu milldr iatari guds, makligr allrar gôfganar, þu enn trausti þræll himnakonungs Nicholas, þottu sier oss fiarri at likam, vertu þo nær bænum vorum, ok leys oss or haska, sem þu leystir fyrr þria saklausa menn, at vær megim enn sia þik ok gera þackir fyrir godgerning þinn.»

En er þeir luku bæn sinni, þa vitradiz heilagr Nicholas Constantino konungi i svefni a þeiri stundu ok mællti: «Constantine, ris þu upp skiott ok lat utleida or myrqvastofu .iii. hertuga, þa er þu lez þangat leida, þviat þeir eru saklausir ok hafa ecki þess gert, er þeir se dauda verdir. En ef þu vill fyrirlita bodord mitt, þa mun ek bidia drottin minn Jesum Crist, ok mun hann vekia orrostu i gegn þer, ok munu dyr slita hræ þin.» Konungr vard hræddr ok sagdi: «Hverr ertu sva diarfr ok mattugr, er um nætr þorir inn at ganga i hôll mina?» Nicholas svaradi: «Ek em Nicholas, ok er ek Mirrea borgar byskup.» Þa syndiz hann ok Aflavio greifa ena somu nott ok mællti vid hann: «Þu illr domandi, fullr flærdar ok lygi, ris upp þu skiott ok leid or myrqvastofu hertuga þa, er þu rægdir, en ef þu gerir eigi þat, þa mun ek bidia himnakonung, at hann lati þik falla i sut, ok muntu vella môdkum sialfr ok ôll hiu þin.» Greifinn spurdi: «Hverr ertu er þat mælir?» «Ek em Nicholas þræll Jesus Cristz Mirrea byskup.» En konungr reis upp þegar, er hann vaknadi, ok sendi ord greifanum, ok sagdi hvorr ôdrum draum sinn. En annan dag eptir let konungr leida hertugana or myrqvastofu ok leit til þeira reidiliga ok mællti: «Segit er mer, vesalir menn, hvar namud er fiôlkyngi til þess at hræda oss um nætr med draumaskrimslum ok sionhverfingum?» En er þeir svôrudu eigi fyrir hræzlu ok stodu neigdu hôfdi, þa spurdi konungr tysvar edr .iii. ens sama mals. Þa sagdi Nepocianus: «Þu enn milldi konungr, er drottinn ert allz þessa heims velldis, en vær þrælar þinir hôfum hvergi fiôlkyngi numit.» Þa mællti konungr: «Segit er mer, ef er vitit nôckurn byskup þann er Nicholas heitir.» En er þeir heyrdu nafn heilags Nicholas, þa felldu þeir tar fyrir fagnadi ok kolludu a Nicholas, at hann tædi þeim ok leysti þa fra dauda. Konungr mællti vid þa: «Leggit nidr hræzlu ok segit mer, hverr er sia Nicholas, sva heilagr ok milldr ok rettlatr ok sva nalægr gudi, at slika hluti ma gera?» Þa sôgdu þeir konungi allt þat, er þeir hôfdu sied ok heyrt fra

helgum Nicholasi. En konungr mællti vid þa: »Farit er ok þa ok gerit þackir gudi ok enum helga Nicholasi. þeim er ydr leysti fra dauda i bænum sinum ok færit honum fornir þær. er ek mun senda honum. þat er gulliritin bok ok ii. kertistikur or gulli ok dryckiarbolli gert af gulli ok dyrligum gimsteinum: berit honum ord min til þess at hann bidi fyrir oss vid gud drottin vorn, þann er gerir takn a himne ok iördu. Þa foru þeir. unz þeir qvomu til Mirrea borgar ok fundu Nicholas ok færdu honum konungs giafir ok sogdu honum alla hluti. þa er gerdiz(!) um hag þeira. en Nicholas hof augu sin til himna ok þackadi þat gudi. Sidan foru þeir heim fagnendr ok lofudu drottin Jesum Crist.

11[1] A nöckurri tid kom kona ein til kirkiu. þar er Nicholas var inni a bænum. en hon færdi þangat son sinn diöfulodan, þann er kladi reif ok beit af ser. ok lagdi hon hann fyrir fætr helgum Nicholasi ok mællti: »Miskunnadu. þræll guds. veslingi syni minum. er qvelz af diofli. Þa tok Nicholas i hönd honum ok bles i andlit honum. ok flydi þegar ohreinn andi fyrir guds crapti ok verdleikum heilags Nicholas. ok for sveinn heill heim med modur sinni fagnandi. A annarri tid kom madr med konu sina oda til munklifis heilags Nicholas ok fell til fota honum ok mællti: »Heilagr guds þræll, hialp þu þessi konu. er þungliga qvelst af diöfli.» En þegar er Nicholas bad fyrir henne. þa rak hann a brott ohreinan anda fra henne, ok for hon heim til huss sins dyrkandi gud. Enn var siukr madr færdr helgum Nicholasi um langaföstu. en sa madr var þornadr i öllum lidum ok matti sik hvergi hræra. en þeir er honum fylgdu, badu Nicholas bidia fyrir honum, at hann mætti heilsu fa. En Nicholas smurdi vigdu vidsmiorvi enn siuka ok bad fyrir honum ok gerdi heilan, ok tok hann blezan af Nicholasi ok for heim til hus sins lofandi gud. Enn var odr madr leiddr til munklifis heilags Nicholas, sa het Timotheus. sa hafdi fallit opt i brot ok lostit hofdi sinu vid steina, ok fell vogr ok madcar or höfudsarum. en þeir menn leiddu hann fyrir Nicholas ok badu, at hann skylldi gefa honum heilsu ok mællto: »Nicholas þræll guds. lettu sott þessa manz, ok bid fyrir honum, at gud miskunne honum.« En Nicholas signdi hann ok leysti hann af allri sott ok sendi hann heilan heim fagnanda ok lofanda gud.

12. En er Nicholas skein i slikum iarteinum, þa tok hann banasott. En er hann la i reckiu, þa kom til hans kona tungl-

1 Iarteinir ens helga Nicholas byskups *Overskr.*

siuk, su het Eugenia, hon bad hann veita ser heilsu. En Nicholas bad fyrir henne, ok tok hon þegar heilsu. En guds þræll Nicholas sa andlat sitt nalgaz, ok var hann þa þrasamliga a bænum, en hann bad þess drottin, at hann sendi eingla sina a mot ônd hans. En er hann lauk bæn sinni, þa sa hann eingla koma til sin, ok hneigdi hann hôfut sitt ok skryddi sik crossmarki ok sông enn þrettuganda salm i salltara, unz at þvi versi kom, er sva mælir: i hendr þinar, drottinn, fel ek anda minn, þu gerdir mik, drottinn minn, gud minn. Er hann hafdi þat sungit, þa tok hann corpus domini ok blezadi presti sinum ok lærdum mônnum, þeim er hia stodu, ok hvarf hann til þeira. En sidan andadiz hann, ok toku einglar ônd hans ok baru til eilifrar dyrdar. En er heilagr Nicholas var andadr, þa var allr Mirrea borgar lydr i mikilli ogledi. Lærdir menn, munkar ok allr lydr karla ok qvenna fylgdu liki ens helga Nicholas ok gretu ok sôgdu sik mist hafa ens milldazta fôdur, er[1] hlifskiolldr var allz herads. Þa kom þangat margr lydr eigi at eins or enum næstum borgum helldr ok or ôllu herade, þviat allir hôfdu notit iarteina hans ok godgerninga, medan hann lifdi. En likami hans var lagdr i steinþro ok buit um dyrliga, sem vera atti. En hann synir nu margar iarteinir, sva sem þa er hann lifdi i likam, ok veitir hann eigi at eins þar, er hann er grafinn, helldr ok hvervetna i heime, þar er a hann er heitit. En or steinþro hans fliota .ii. heilsubrunnar, vidsmiors brudr af hofdi, en annarr brunnr vatz af fotum, ok fa heilsu siukir menn, er þvi vidsmiorvi eru smurdir edr af þvi vatni bergia. A nôckurri tid vard byskup einn rekinn fra byskupsstoli sinum at radi Mirrea borgar greifa fyrir ôfund manna, en þegar er hann var utlægr[2] gerr, þa draup eigi vidsmior ne vatn or steinþro Nicholas byskups til heilsu siukum mônnum; en er hann kom aptr, þa gafuz ôllum guds vinum margar iarteinir, er þangat sottu.

13. Enn eru nockurar gamansamligar iarteinir at segia fra helgum Nicholasi. Þa er vikingar komu af landi þvi, er Affrica heitir, ok heriudu vida ok brendu bæi, þa fann heidinn madr i husi nockurs cristins manz likneski heilags Nicholas skrifat a tabulo, ok gerdi eigi segia lagsmonnum sinum til þessa fundar. En er hann kom þar, er cristnir menn voru, þa syndi hann einum þeira tabulum ok sagdi, hvers likneski þar væri markat. En er likneskit sa cristnir menn, þa mællto þeir med tarum: «Þetta er likneski ens helga Nicholas, er biart er fyrir gudi ok monnum i

1 ok *Cd.* 2 utlætr *Cd.*

morgum iarteinum. ok sannar hann þat i taknum. at hann lifir med gudi eptir dauda. En er einn heidni madr heyrdi þetta, þa stal hann likneskit ok let þat eigi i skipti koma. en sa var audigr madr ok var tollari. En er hann var heim kominn til husa sinna, þa setti hann likneskit um dag yfir dyrr hus sins. þar er gull hans ok silfr var allt inni ok dyrlig klædi, er hann atti. ok mællti vid likneskit: Nicholas. vardveittu hus þetta. þviat ek a naudsyn til fra at fara. En er hann hafdi þetta mællt. þa geck hann i brott fra opnu husinu. sva sem hann hefdi þar sett margan vardhalldzmann. En þiofar voru nær husino ok sa husit opit. sva at eingi vardveitti. ok foru til husins ena sômu nott ok toku i brott gull[1] ok silfr ok allt. þat er femætt var inni. en likneskit eitt var eptir, þviat þat var sett ut fyrir dyr. En er enn heidni madr kom heim ok misti fiar sins. þa varð hann ryggr ok leit til likneskis grimmum augum ok mællti vid þat sem vid lifanda mann: «Þu Nicholas, ek hugdi þik vera godan vardhalldzmann fiar mins. hvat gerdir þu. gialltu mer fe mitt. ella mun ek beria þik.» En er hann mællti þat. þa tok hann svipu ok bardi likneskit: en er hann var modr af þvi. þa mællti hann: I elld mun ek þer kasta. ef þu gelldr mer eigi fe mitt. En enn milldazti Nicholas leit miskunnar augum a likneski sitt. ok kom skyndiliga þangat, er þiofarnir skiptu feingi þvi. er þeir hofdu tekit or husi ens audga manz, ok mællti Nicholas vid þa: Hvat gerit þer. vesalir, vitit er eigi. at ek var þar. þa er er stolud þadan. ok sa ek allt þat. er er tokud or husinu.» Ok skyrdi hann fyrir þeim mikilleik þess. er þeir hôfdu tekit. ok mællti hann vid þa: Þat skulut er vita. at ek mun gera augliosan stuld fyrir ollum monnum. nema er berit aptr allt þat. er er tokut þadan. þviat mer var þat sellt til vardveizlu. ok var ek bardr saklaus fyrir glæpi ydra: af þvi mun ek eigi vægia ydr, helldr mun ek selia ydr til dauda a morgin. nema er latit at radi minu. En er þiofarnir sa. at þeir voru fundnir at stuldi. þa hugdu þeir vera bæiarmann nôckurn þann. er mællti vid þa. ok hræddur þeir daudann ok baru aptr þat. er þeir hofdu stolit. ena sômu nott til hus ens audga manz. En er hann kom ardegis til huss sins ok fann alla eigu sina. þa er hann hafdi mist. þa felldi hann tar fyrir fagnadi ok mællti vid likneskit: Þu heilagr Nicholas, trur ok rettlatr. milldr ok miskunnsamr þræll ens hæsta guds. mikill ok mattugr ok nalægr gudi odaudligum konungi. þeim er þu þionadir. medan þu lifdir. ok hefir þu nu tekit velldi af honum at gera

1 gullr *Cd.*

slika hluti, sem þu synir mer heidnum manni; en fra þessi stundu mun ek trua a Crist ok þik.» Þa tok hann tru ok hiu hans óll, ok let hann kirkiu gera til vegs helgum Nicholasi ok þionadi gudi ok helgum Nicholasi alla sina æfi sidan. Þa tok nafn heilags Nicholas at kynnaz sva heidnum monnum, at þeir margir gófgudu hann, er eigi hofdu skirn.

14. Einn audigr bondi var gófugr at þessa heims audæfum, sa var vanr a hverium misserum at[1] koma til Mirrea borgar ok gofga helgan Nicholas, en hann het þvi a nockurri tid at gera gullker eitt dyrligt ok gefa þat til kirkiu Nicholas. Þa heimti hann til sin enn kænsta smid ok selldi i hónd honum gull mikit ok gimsteina ok sagdi, hvat hann skylldi or gera. En smidrinn tok vid gullinu ok gerdi kerit, sem hann kunni vandliga; en sva tædi Nicholas honum at smid þessa gullkers, at hann undradiz sialfr handaverk sitt ok þottiz ecki smidi iafnvel gert hafa. En er gullkerit var gert, þa selldi smidrinn þat buandanum, en hann gallt smidnum verdkaup fyrir smidit, ok lofadi hann miog smidit. En sidan lagdiz honum eigingirni a kerit, ok nenti hann eigi at gefa þat Nicholasi, sem hann hafdi heitit. Þa heimti hann enn til sin enn sama gullsmid ok selldi honum slikt gull ok gimsteina sem fyrr ok bad hann gera annat likt enu fyrra, ok matti (hann) eigi. Þa kom hann ok sagdi bondanum, at hann matti eigi af gera kerit, en bondi hellt þo enni somu eigingirni sinni ok ætladi at færa helgum Nicholasi gull þat ok gimsteina, er smidrinn matti eigi kerit or gera. En er ad þeiri tid kom, er hann var vanr at sækia helgan dom Nicholas, þa ste hann a skip, ok for med honum kona hans ok morg hiu hans, ok gaf þeim þegar byr til siglingar. En er þeir sigldu a midium firdi, þa þysti bondann, ok bad hann son sinn færa ser dryck i þvi enu dyrliga keri, þviat honum þotti kerit svo gott, at eingi skylldi a þvi taka utan kona hans ok sonr. En er sveinninn villdi blanda vatni vid vin ok seildizt utan bords, þa fell gullkerit utan bordz, ok hann sialfr, er hann seildiz eptir kerinu; en skipit var fullskrida, ok bar vindr þat þegar langt i brott fra sveininum, sva at eigi var von, at honum mætti biarga. Þa hafdi róng agirni þat, er makligt var, en bondi hellt þo framm for sinni, sem stofnad var, ok for þegar til kirkiu Nicholas, er hann kom at landi, ok lagdi gull þat ok gimsteina yfir allteri hans, er hann ætladi at gefa fyrir gullkerit; en þat hraut þegar langt fra allterinu, sem þvi væri kastad med mikilli reidi. Þa idradiz

1 ok *Cd.*

bondi syndar sinnar ok sagdi, hversu hann hafdi gert, edr hversu hann hafdi lagt aptrmund a gullkerit, þat er hann het at gefa Nicholasi, edr hversu hann hafdi i þeiri for hormuliga mist sonar sins ok gullkersins. En er hann hafdi þetta allt sagt med tarum, þa bad hann alla, þa er þar voru, bidia fyrir ser, ok fell sialfr til bænar ok het þvi, at hann mundi mikinn hlut eigu sinnar gefa enum helga Nicholasi, ef hann gylldi honum son sinn. En er hann hafdi þetta heit einradit fyrir ser, þa geck sonr hans inn i kirkiu, sa er a midium firdi stôck utan bordz ok hann hugdi daudan vera, ok hafdi hann i hendi ser gullkerit heillt. En er fadir hans ok modir sa hann, þa urdu þau fegin ok gerdu þackir gudi ok enum helga Nicholasi. En sveinninn sagdi, at gôf(ug)ligr alldradr madr kom at honum, þa er hann for utan bordz, ok bar hann i fadmi ser til landz ok hvarf þegar or augliti hans. En er hann sagdi þetta, þa þôckudu allir gudi ok enum helga Nicholasi þær iarteinir, er gerduz, en bondi leysti af hendi heit sitt ok gallt Nicholasi gullkerit ok margar adrar godar giafir, ok for sidan gladr til heimkynna sinna med ollu sinu lidi ok lofudu gud.

15. Kaupmadr nôckurr var sa, er mikinn aud hafdi æxtan i kaupum sinum, en sidan geck hann i dryckiur ok eyddi aurum sinum i morgum vanhôgum, unz hann vard valadr um sidir. En er hann skammadiz at verda at fyrirsion fyrir voladi, þa bad hann gyding nôckurn audgan midla aura vid sik, at hann mætti þvi veria til avaxtar ok firra sik voladi. En er gyþingrinn trudi eigi cristnum manni, þa beiddi hann nôckurs i ved fyrir fe sitt. Þa mællti enn cristni madr: «Ecki hefir ek at leggia i ved, nema þu vilir taka helgan Nicholas handsalsmann fyrir mik.» Gyþingrinn svaradi: «At þvi er margir menn segia ok iarteinir hans bera vitni, þa trui ek þvi, at hann se godr madr, ok mun ek selia þer feit, sem þu beidir, i hans trausti ok handsôlum, þviat ek hefir fregit, at hann var trur himnagudi, ok væntir mik, at hann muni mik eigi væla, ef ek truir honum.» Þa gengu þeir badir til kirkiu Nicholas, ok lagdi enn cristni madr hendr sinar yfir allteri ok mællte: «Þetta allteri sel ek þer i ved ok sialfan Nicholas handsalsmann fyrir mik, fyrir hans augliti heit ek at giallda þer i nefndum degi þat, er þu veitir mer nu i naudþarfir.» Þa for gydingrinn heim ok selldi enum cristna manni gull slikt, sem hann villdi. En heilagr Nicholas tædi honum sva, at a skamri stundu var hann iafnrikr, sem hann hafdi verit. En er at eindaga kom, ok gydingrinn heimti fe sitt at honum, þa bad hann, at færa

skylldi eindagann, ok het at giallda allt sidar. En gydingrinn veitti þat, er enn cristni madr bad. En er þrysvar var færdr eindaginn, sem enn cristni beiddi, þa kom gydingrinn at heimta aura sina. En enn cristni madr gleymdi godgerningi þeim, er honum var veittr, ok sagdi hann golldit hafa allt gydinginum. En er þeir urdu eigi sattir um þetta, þa sagdi gydingrinn domôndum, hvat hann atti at heimta at enum cristna manni, ok bad hann þa, at þeir skylldi duga honum, at hann nædi fe sinu. En enn cristni þrætti ok qvaz golldit hafa þat, er hann heimti. Þa dæmdu domendr þat, at hann skylldi giallda gydinginum þat, er hann heimti, edr vinna ella eid, at hann hefdi golldit. Þa mællti gydingrinn: «Þvi trui ek, at Nicholas er tryggr, en undir hans trausti selldi ek gull mitt þessum manni, sem mik vill væla; en ef hann vill sveria yfir allteri þvi, er hann lagdi i ved, þa mun ek litils virda fiarskada minn, þviat ek veit, hverium ek truda, ok mun sa eigi væla mik.» Þa gerdi enn cristni madr nyian staf holan innan ok grof þar i gull slikt, sem hann atti at giallda gydinginum. En er at þeim degi kom, er hann skylldi eidinn vinna, þa foru þeir badir til kirkiu Nicholas, ok hafdi hvortveggi med ser votta sinna laga. En er þeir qvomu til kirkiu, þa bad enn cristni gydinginn taka vid stafinum, er gullit var i folgit, ok ætladi hann ser þat til eidhialpar, er hann hafdi gydinginum sellt i hond þat, er hann heimti. En ecki ma mannlig slægd i gegn guds radi edr heilagra manna. Gydingrinn tok vid stafinum ok vissi eingrar slægdar von; en enn cristni madr lagdi hendr sinar a allteri ok sor ohræddr, at hann hefdi sellt i hond gydinginum allt þat, er hann heimti. En er hann hafdi eid unninn, þa for (hvorr) til sins heimkynnis. En er enn cristni madr kom midleidis, vard honum sva hôfugt, at hann vard þar ath leggiaz nidr, sem hann var kominn a midri gôtu. En er hann var þar sofnadr, þa foru menn þa leid med vagnhlass mikit, þat er ôxn voru fyrir beittir; en er þeir qvomu at, þar er hann svaf, þa mattu þeir eigi vekia hann ok eigi vikia vagninum, en yxninir hliopu framm, sem þeir væri keyrdir, ok drogn vagnenn yfir hann þveran, ok var hann allr lamdr þegar ok eyrendr; en stafrinn brotnadi, er hann hafdi lagdan hia ser. Þa kom upp fyrir domendr ok alþydu, hveria slægd hann hafdi haft vid gydinginn, ok tok gydingrinn vid gulli sinu at radi domanda, er hann kendi stafinn ok margir adrir. Sidan rann gydingrinn skyndiliga til kirkiu Nicholas ok mællti, sva at margir heyrdu: «Þackir geri ek þer, guds madr Nicholas, þviat þu hefir truliga golldit mer þat, er

ek sellda at þinu trausti; en fyrir þvi attu vart mer overdum godr ok lezt eigi vælamann þenna bleckia mik, þa mun ek gofga þik hedan i fra sem enn hæsta guds vin. En ef þu veitir mer af crapti þins verdleiks, at þessi slægdarmadr risi upp ok lifni, þa mun ek trua a gud þinn ok hiu min ôll ok þeir menn allir, er ek ma radi vid koma.» Ok er hann hafdi þetta mællt, þa geck sa inn i kirkiu, er daudr hafdi verit, ok fell til iardar fyrir allteri heilags Nicholas ok idradiz þess, er hann hafdi gert, ok bad ser liknar med tarum ok for heim til hus sins. En er gydingrinn sa þat, at hann var upprisinn ok þar kominn, þa vard hann hardla feginn, tok hann þa tru ok ôll hans hiu, ok þionadi gudi avallt ok helgum Nicholasi.

16. Þa er gud almattigr villdi efla miskunn sina ut i Bar ok vitia þeirar borgar med skini milldi[1] sinnar, þa gerdiz þat, at þadan foru menn .iii. kaupskipum til Anþeckiu. En er þeir komu a leid, þa redu þeir um þat, hversu þeir skylldu a brott taka helgan dom heilags Nicholas or Mirrea borg. Sidan hvôtudu þeir kaupfôr sinni ok selldu varning sinn skyndiliga ok foru sidan til Mirrea borgar. En er þeir qvomu til hafnar, þa foru .vii. menn (ens) .v. tigar upp af skipum, en allir adrir voru eptir at vardveita skip vid vikingum, er þar hôfdu grimliga heriat. En þeir er af skipum hôfdu gengit, qvomu til kirkiu Nicholas ok fundu þar .iiii. vardhalldzmenn ok mællto vid þa; «Synit er oss, brædr, hvar heilagr Nicholas hvilir.» En hinir hugdu, at þeir spyrdi þess af þvi, at þeir villdi þar bidia fyrir ser edr gefa þangat fe, ok syndu, hvar Nicholas hvildi. Þa geck einn þeira at ok laust hamri a golfþilit yfir likam heilags Nicholas ok braut i sundr marmarasteininn, en adrir grofu, unz þeir fundu steinþro heilags Nicholas; en þa þordu þeir eigi at briota steinþrona ok ugdu, at þeir mundi fyrir taka. En sa er fyst red til at briota golfþilit, hann laust ok fyst a steinþrona, þviat hann lagdi mestan hug a at koma framm þvi verki. En er upp la(u)kz steinþroin, þa vard sva dyrligr ilmr, at allir hugduz i paradisu vera, þeir er hia voru. En þeir toku likam heilags Nicholas or steinþronni ok lôgdu i duk hreinan, er prestr nockurr atti, er i þeiri ferd var. Sidan toku þeir vopn sin ok foru skyndiliga til skipa sinna med helgan dom Nicholas ok lofudu gud. Sidan gaf þeim byr fra landi, ok voru þeir uti .xx. daga, unz þeir komu heim i Bar. En likamr heilags Nicholas var a brott tekinn or Mirrea borg, þa er .xi. dagar lifdu manadar þess er

1 milldar *Cd.*

Aprilis heitir, en hann kom i Bar enn .ix[da]. dag manadar þess er Maius heitir, en þa var drottinsdags aptan, ok var hann borinn af skipi til kirkiu heilags Benedictus, en su kirkia var i munklifi þvi, er sa aboti red fyrir, er Elias het. En þat var .m. vetra ok .iii. vetrum ens .ix[da]. tigar eptir burd Crisz. A þeiri nott ok enn næsta dag eptir urdu þar heilir af allzkyns sottum .vii. menn ens .v[ta]. tigar, en þeir voru allir þar borgarmenn. En enn .iii. dag var borinn likamr ens helga Nicholas þangat, sem nu er kirkia hans ger, en þangat komu or mórgum borgum ok bæium hvern dag siukir menn, ok urdu þar heilir a þeiri viku .xv. menn ok .ç., ok fær þar otal manna hvern dag heilsu i nafni drottins vors Jesus Cristz, þess er med gudi fedr ok helgum anda lifer ok riker einn gud i heilagri þrenningu um allar alldir allda. Amen.

APPENDIX.

1.

(2 Pergamentblade 655 qv. III; jvf. ovenfor S. 38[1] ff.)

Þa sagþi bvandinu þeim ollom, es hia voro, hvat hann hafþi gort eþa hverso hann hafþi eignat ser gollkerit, þat es hann hafþi gefit Nicolao, oc talþi sik sekian oc syngan, oc sagþi hann meþ tarvm tion sonar sins oc gollkers, oc baþ hann alla biþia fyrir ser, þa es hia stoþo. Siþan het hann at gefa Nicolao mikinn hlvt eigo sinnar, ef hann gyldi honom aptr sonn sinn. Enn gyþs(!) iatero dvalþi eigi lengi at høyra bøn hans, þvi at a þerri inni somo stvndo kom sonr hans i kirkio, sa es vtan borz hafþi stokit a miþivm firþi, oc hafþi hann i hendi sér gvllkerit heilt. Þa varþ faþir hans feginn oc moþir hans, oc allir þeir es þar voro, oc gorþo gvþi þakkir oc envm helga Nicolao. Enn sveinninn sagþi sva, at þa es hann kom niþr a se, at honom vitraþisc gamall maþr oc gœfvgligr at alite oc sva at bvningi, «oc bar hann mik i faþmi ser til lanz, oc hvarf hann mer þegar,» qvaþ sveinninn. Enn bvandinn laysti af hendi heit sinn oc galt fagnanndi af hendi gollkerit,

þat es hann hafþi fyrr sparat, oc fór aptr siþan glaþr meþ syni sinom oc ollo liþi oc dyrkaþi gvþ i ollom iarteinvm, þeim er honom voro vęittar fyr helgan dom Nicolas.

Cꜹpmaþr vas einn ꜹþigr, sa es miklo fe ꜹddi i drvkkio oc i margri ꜹra lógon, oc fann hann eigi, aþr hann vas orþinn miok sva ǫreigi. Enn es hann scammaþisc at verþa annarra berliga þvrfi, þa fór hann til gyþings neqqvers, es þar atti hvs scamt fra honom, hann vas ꜹþigr at femunum, oc baþ kꜹpmaþrinn hann selia sér fe at lani oc hvga sva valeþe sitt. Enn gyþingrinn vildi eigi trva cristnum manni oc beiddi, at hann legþi grip neqqvern i veþ. Enn inn kristni maþr svaraþi: «Eki hefi ek at leggia i veþ, enn ef þv vill taka Nicolavm hansalsmann fyr mik, þa mon ek þat bioþa þér.» Gyþingrinn oc(!) svaraþi: «Vist trvi ek þvi, qvaþ hann, at Nicolavs se goþr maþr, sa es þv byþr mér at hansalsmanni, þvi at ek hefi hayrt sagt fra iarteinum hans, ok sva fra þvi at hann vęri avallt trvr himnagvþi. Af þvi mon ek selia þer fe at lani vndir hans travsti, ef þv vill, þvi at ek trvi þvi, at sva s(c)ynsamr maþr mvn eigi mik lata veltan verþa i sinv trꜹsti.» Þa foro þeir baþir til Nicolavs kirkio, oc lagþi enn crist(n)i maþr hendr sinar yfir altara oc melti sva: «Þetta altera legg ek i veþ, oc byþ ek helgan Nicolꜹs handsalsmann fyr mik, oc heit ek i hans nafni at gialda þer a nef(n)dom degi alt þat, es þv veitir mér til hvggonar i þessa þyrft(!). [Enn þa[1] es enn cristni maþr het honom þvisa, þa seldi gyþingrinn honom gvll mikit at lani. Enn hann tok viþ fe þvi oc varþi til avaxtar, oc vas scamt at fresti, vnz hann varþ ꜹþigr, sem hann hefþi fyrr verit. Enn es at eindaga kom, þa heimti gyþingrinn fe sit at honom. Enn enn cristni maþr baþ sér fresta oc lezk siþarr myndo gialda alt. Gyþingrinn gorþi, sem inn cristni maþr beiddi, oc þokaþi eindaganvm. Enn es ein[daginn] vas .iii^{var}. forþr, þa kom gyþingrinn oc heimti fe sitt. Enn inn cristni maþr glęmþi þa vin[atto, es] gyþingrinn hafþi veitt honom, oc varþ hann tęldr af slǫgþ diofvls oc sagþisk alt goldit hafa. Enn es þeir vrþo eigi a eitt sattir of féét meþ sér, þa sagþi gyþingrinn domondom, hverso enn cristni maþr helt fyrir honom fe þvi, es hann hafþi selt honom at lani. Enn enn cristni maþr dvlþi alz fiarins oc lézk goldit hafa alt þat, es gyþingrinn heimti. Þa dęmþo domendr þat, at inn cristni maþr scyldi gialda gyþingi fé sitt, eþa vinna eiþ ella, ef hann þǫttisc alt gǫldit hafa. «Þvi mon ek trva, quaþ gvþingrinn, at Nicolavs er trvr, þótt sia maþr

1 [Þa Enn *Cd.*

vildi mik vela i trvgþ oc i hans trꜹsti. Enn ef hann vill eiþ vinna yfir altera þvi, es hann seldi mer i veþ, þa mon ek eigi rǫkia fiarscaþa minn, þvi at ek veitt, i hvers trǫsti ek selda gvll mit af hendi, oc mvn sa eigi vęla mik.» Siþan foro þeir baþir til kirkio Nicolavs gyþingrinn oc inn cristni maþr, oc vattar þeirra meþ þeim, sem lǫg voro til. Enn inn cristni maþr hafþi holaþan innan staf sinn oc fǫlgitt þar gvll þat, er hann atti at gialda gyþinginum oc hann heimti at honom. Enn es þeir komo baþir til kirkio, þa seldi inn cristni maþr i hond gyþinginvm stafinn meþ gvlli, sva sem þa mętti hann þess retligar sveria, at hann hefþi alt selt i hond gyþinginum, þat er hann atti honvm at gialda. Enn eigi es mannlig vitra ne slo(g)þ i gegn gvþi. En gyþingrinn tók viþ stafnum oc vissi eigi vanir þessar flęrþar, oc gingo inn baþir i kirkio Nicolꜹs. Siþan lagþi inn cristni maþr hendr sinar yfir altera oc sorþi sik ohredr, at hann hefþi hvernn eyri seldan i hond gyþinginvm, þann es hann atti honom at gialda, oc fór siþan glaþr a brꜹt, sva sem hann hefþi inn bezta eiþ vnninn. Oc fór þá hvarr til sins heimilis. Enn es inn cristni maþr fór sinnar leiþar, þa gorþi[1] honom hofvkt a miþri gǫto, sva at hann hvgþisc eigi mundo lifa, nema hann legþisc niþr oc somnaþi; oc gorþi hann sva ok lagþi hia sér staf sinn, þann es gollit vas i folgit. Enn es hann vas sofnaþr, þa foro menn meþ vagnhlass mikit þessa goto ena somo, es hann svaf, oc voro oxn beittir fyrir vagninn. Enn es vagnkarlarnir komo at, þar es hann svaf a gotonni, þa vildo þeir vekia hann, oc mattv eigi. Enn oxn hliopo fram hart, sva at hinir matto eigi yqqva vagninum af honom, oc vas hann þegar ǫrendr; enn stafrinn brotnaþi þegar, es la hia honom. Þa vas set, yfir hvi stafrinn hafþi bvit, oc vas þar gvll mikit, oc kom þa vpp fyrir alþyþv oc fyr domendr, hveria slogþ enn cristni maþr[2] hafþi fęrt at honom meþ slęgþ sinni. Þá rann gyþingrinn til kirkio Nicolꜹs oc męlte: «Þakkir geri ek þer, goþr maþr[2] Nicolꜹs, þvi at þv galzt mér gvll þat, es ek selda af þinvm trvnaþi. Enn alz þv ueittir mer overþvm sva mikla miskvnn oc lezt eigi sykera(!) geta veltann mik, þa mon ek heþan fra gofga[3] þik sem drottinn oc inn hesta gvþs vin. Enn ef þv vildir syna mer crapt verþleiks þins oc reisa af dꜹþa þenna slogþarmann, þa monda ek meþ ollo liþi minv oc af ollo afli gofga Crist þann, es þv þionaþir, oc snva ollom til cristinns siþar, þeim es ek metta raþi viþ koma.» Enn es gyþingrinn hafþi þetta melt, þa kom inn farandi i kirkio sa, es

1 fórþi *Cd.* 2 .ᛘ. *Cd.* 3 ggofga *Cd.*

dꜹþr (hafþi) verit, oc fell till iarþar fyr altera Nicolꜹs oc gorþi iþron synþa oc baþ sér liknar fyr þat, er hann hafþi gort, oc feldi morg tór a bøn sinni oc fór heim siþan til innis sins. Enn gyþinngr tok þegar trv, oc hiv hans oll, oc fyrlét alla gyþinga villo oc vas avallt siþan uinr guþs oc gofgaþi Nicolꜹm.

Tha(!) es almattegr gvþ villdi vitia lyþs sins, þess es i Bór[1] es, oc pryþa alla heraþsbygþ meþ eno bi(a)rtasta liose mildi sinnar, þa gorþisc þat, at menn foro .iii. scipvm kꜹpfor yr Bór til Anþekiu. Enn es þeir uoro komnir a fór, þa scꜹt gvþ þvi raþi i hvg þeim, at þeir scyldi taka a brꜹt likam Nicolavs yr Mirrea borg. Enn es þeir hofþo þetta raþ stǫfnat, þa hvotvþv þeir for sinni oc seldo varninng sinn scyndiliga oc kꜹpto þat eit, es þeim vas nꜹþsynlict, oc heldo siþann scipum til Mirrea borgar. Enn es þeir vrþo landfastir, þa ginngo siꜹ menn ins fimta tigar af scipvm til borgarinnar, enn aþrir varþveittv scip þeirra viþ vikingom, es þar lago viþ land oc hęrioþo. Enn þér(!) es af scipom gingo, foro til þess, vnz þeir komo i borgena Mirreo oc i kirkio Nicolꜹs oc lvto altera hans, oc fvndo þar fiora eina varþhalzmenn oc melto viþ þa: «Syniþ oss, broþr, hvar heilagr domr es Nicolꜹs byscops.» Enn uarþhalzmenn hvgþo, at þeir myndi þar vilia a bǫnom standa, oc syndo þeim, hvar inn helgi Nicolꜹs hvildi. Þa tok einn af scipamonnom hamar i hond sér oc lavst hart a golfit oc bravt þegar i syndr marmarahello, þa er iafnt vas yfir helgom dome hans. Siþan grofo þeir iorþ, vnz þeir fyndo(!) steinthro(!) sva hvita sem snęr. Enn þeir oc(!) þorþo eigi at drepa i syndr steinthro oc vggþo, at þeim myndi neqvet til meins verþa, ef þeir gorþi þat. Enn einn þeirra, sa es ohręþnastr var, sa eki fyr þvi, þott honom yrþi neqquet til meins, oc lꜹst steinþrona ovan oc brꜹt steininn, sva at vpp lꜹzk(!) oll steinþroin. Þa gorþi þar sva dyrligan ilm, at allir þottosk i paradiso komnir, þeir es hia stoþo. Enn steinþroinn vas fvll viþsmiors. Þa tóko þeir þaþan helgan dom Nicolꜹs oc logþo i hreinan dvk, es prestr neqqverr atti i for þeirra. Siþan toko þeir vapn sin oc foro til scipa sinna meþ helgan dom Nicolꜹs oc lofoþo crapt gvþs. Enn es þeim gaf byr, þa toko þeir til segls oc voro vti fiora togo døgra, vnz þeir komo aptr i Bør. Likami heilax Nicolavs vas a braut tekinn ór Mirrea borg, þa es .xi. netr lifþv Aprilis manaþar, enn hann kom i Bár inn niunnda dag þess manaþar es Maivs heittir, enn þat es sex nottom eptir Crvcis messo of varit. Enn þa vas drottinsdags aptann, es þeir komo til borgarinnar, oc

1 bórg *Cd.*

vas heilagr domr Nicolꜹs borinn af scipi til Benedictus kirkio, þar es fyr mvnklivi reþ abbati, sa es Elias het. Enn þa vas þvsvnd vetra liþin fra bvrþ Cristz oc .iii. vetr ens niunda tigar. Enn a þeirri nott oc annan dag eptir enn nęsta þa toko siꜹ menn heilso ens fimta tigar af bonom oc verþleikvm heilags Nicolavs. Enn þeir voro allir innan borgar menn. Enn inn þriþia dag viko vas hann forþr þangat, sem nv es hann dyrkaþr, oc nv es honom kirkia gor. Þa kom þangat mikill fiolþi manna yr borgom oc bǫiom oc heroþom meþ sivka menn, oc toko þar heilso fimtan menn oc hvndraþ a þeirri viko. Oc taka þar margir hvern dag heilso oc verþa grǫddir af otalligom sǫttom i namfni drottins Jesus Cristz oc af verþleikvm heilags Nicolavs. Oc eigi þar at eins, es hann hvilir at likam, nema oc horvetnna þess, es a hans nafn es kallat, hvargi sem menn verþa staddir heimsins i haska eþa i sottom, eþa i hverregi m(e)insemi, þegar ef hann biþia miskunnar meþ rętto hvgscote, þa fa hvggvn sinna meina. Eigi ma menzkom manni ꜹþvelt verþa at vita iarteinir hans allar, þar es iarteinir gorþþosc of hann, þegar es hann kom i þenna heim, oc scin sva i heilagri atferþ alla eve, at gvþ veitti honom hǫttvętnna þess, es hann baþ. Sva hefer drottinn gofgat hann, at hann gorþi hann hofþingia cristni sinnar oc gaf honom byscops tign þess i ǫmbon, es hann gaf gvþi alla foþorleifþ sina oc vildi sialfr engi metorþ hafa þessa heims. Enn siþan es hann varþ byscop, gorþisc sva mikill mǫttr at crafsti hans, at menn fingo likn meina sinna, þa es þeir kꜹlloþo á hann, þott þeir vęri a oþrom londom eþa miok i fiarrǫt, oc syndisc hann þeim, es a hann heto, stvndom vakondom enn stvndom sovǫndom, oc vas hann þo heima at stoli sinom sem aþr.

Vel hefir hann nafn sitt sannat, þar es hann heitir Nicolavs, þvi at þat es [1] at þyþa i várt mal sigr lyþs. Hvat se enn betr męlt, nema hann se sigr lyþs, fiorgiafi alz lyþs, þar es hann veitir þat fylting, at huerr vegr sigr a sinvm vandręþvm, es a hann heitr. Sannliga es sia enn helgi maþr sęll, es til sva mikils gǫþs kom i heim þenna, at hann matti sva styra vegsemþ heimsins, at gvþs aost vas avalt i briosti honom, oc hvgr hans girnþisc enscis nema himnescra hlyta einna, þott hann varkyndi iar(þ)ligvm mǫnnom aymþ sina. Sva stilti hann lifi sino, at hann sǫmþi meirr viþ heiminn enn aþrir helgir menn, þeir es ver vitom deili a, þvi at hann vas bętri bøna enn flęstir aþrir, oc vas dęll oc inn mildasti viþ alla goþa menn, þa vinato oc giafar at konongvm oc gofgom

1 et *Cd.*

monnom oc vas rikr viþ vanda menn. Enn þott hann vęri bvndinn i slikvm hlvtvm, þa varþveitti hann þo anliga vpplitningarlif sem einsetomvnkar oc sa᷎rgaþisc eigi i sinni syslo, heldr tok hann margfold la᷎n fyr erfiþi sitt. Makligr er heimrinn at gofga gvþs vini oc allra makligastr[1] viþ þa, es slika ahyggyo(!) oc erfiþi hafa drygt fyr honom sem inn helgi Nicola᷎s, es alla verǫld hefir prydda meþ siþom goþom oc iarteinagorþ bęþi i lifi sino oc eptir andlát. Sva vas hann orr oc miscvnnsamr, at hann dygþi heiþnum monnom oc syndi

2.

(Pergamentblad i Norske Rigsarkiv; jvf. ovenfor S. 38 Cap. 15.)

at fe oc atti hann bratt hvesvetnna gnott. Enn er sva (var) komit hans mali, at hann þottiz þa eigi meir fiar þurfa at afla, þa fecc hann þat sannreyntt sem mællt er, at ongvm er allz leð ne allz varnat; þvi at þat var honum veitt at afla fiarins ok verða mikils eigandi, enn hins var honum varnat, at vel helldiz a. Af þvi at þa var sva komit, at honum þotti ei(n)gis gæta þurfa, þa lagdiz hann i dryckior oc oga, oc var þat eigi minnr fra, hve sciott þa eydiz ok ferliga, enn þat hve sciott oc kænliga hann hafþi aflat. Fann hann þa sialfr sva fremi, er hann var alsnavdr vordinn, oc var engi kavpeyrir eptir, oc mioc þrotin atvinnan, oc hvgdi hann þa illa meðferþinni, þeiri sem vorþit hafði, oc sannadi(z) þa þat með honvm, sem mællt er, at eptir koma osvinnvm rad i hvg. Sa hann þa ser ecci annat fyrir liggia at sva bvnv nema vá oc vesolld, oc kviddi hann þvi mioc, sem eigi var kynligt, þviat hart er at hyggia til en verra at reyna. Leitadiz hann um þa a marga vega, hvat fyrir mundi liggia, oc toc hann siþan rad, at hann for a fvnd gyþings eins, þess er var vellavdigr at fe, sem þeir vorv iafnan gyþingarnir, hvar landa sem þeir ero, oc baþ, at hann mvndi lana honvm fe nockvt. En hann sagdiz vera kæn vid kavpeyri at fara oc kvad ser mvndv verda mikit til snvdar, ef hann lanaði honvm feit, oc kvaz honvm einkar vel giallda mvndo. En hann svarar gyþingrinn oc qvad ecci sva mikla trvleika vera a milli gyþinga oc cristinna manna, at hann mvndi honvm fe lana, nema hann fengi honvm annathvart veþ eþa vorzlvmann. Enn cristni maðr sagði: «Ek ma þer ecci veð fá, þar er ec em felavs, at sva bvnv, enn

1 magligastr Cd.

vorzlvmann mvn ec fa þer sva goðan, at vist er, at þv mvnt eigi þins missa.» Oc bar sva ravn á, at hann sagði sannara, en hann ihvgadi. «Hverr er sa, sagði hann gyþingrinn, er þu bydr fram til vorzlonar?» «Ek byþ fram, qvad hann, enn helga N. byskup, at hann scal i vorzlvnni vid þic.» Gyþingrinn sagdi: «Heyrtt hefi ek hans getit, oc þo at vid hafim eigi samtrvadir verit, þa ifa ek hann eigi goþan mann vera, oc ek hefi heyrdar margar oc storar hans iarteinir sagdar med sanni(n)dum. Nv mvn ek honvm iata til vorzlvnnar oc trva þvi fastliga, at ec mvn eigi mins missa, ef þv sver mer þat vndir hans trvnadi.» Þeir keyptv nv saman, sva at þeir gengo til kirkio oc til altaris ens helga N., oc lagdi enn cristni madr hendr sinar a altarit oc mælti sva: «Þetta altari legg ec þer i ved i ockrvm kavpvm, en ec heit þer þvi vndir trvnat ens helga N., at ek skal þer hvernn penning giallda eptir sannindvm, þann sem þv átt at mer.» Oc er þeir hofþo þetta at syst, þa forv þeir heim til hvsa gyþingsins, oc selldi hann honvm slict fé at lani, sem hann beiddiz. Var siþan (a qveðit), hve mikit gvll en cristni madr scylldi gyþinginvm giallda, oc scildvz þeir nv vinir, oc mælti hvarr vel fyrir avðrvm. Oc for enn cristni madr heim til herbergis sins oc vndi vel sinvm lvt. Enn er sa en cristni madr hafþi fengit ser nockvr(n) cavpeyri, þótt helldr væri at lani en at eiginorði þa fyst, þa tekr hann ena savmv iðn, sem hafdi vel hagnat fyrr, oc gafz honvm sem hveriom annarra, er a hittir a sin forlavg, at þa hagnar. Rez hann nv i kavpferþir, oc varþ en gott (til) penninga, oc toc sciotara voxt feinn en forsia eþa ra(d)vendi, þvi at þat þroadiz seint med honvm hvartveggia; hafdi hann ok (i) hellzta lagi ravn a þvi, sem drotinn segir i gvþspiallinv, at mangi ma tveim drotnvm senn þiona, oc verdr hann at hafna avðrvm, ef hann sæmir vid annan. Nv for honvm oc sva, at it fyrra sinn er hann fecc feit, þa eyddi hann þvi ollo [1] . . . .

. . . .

borgvnvm vm Abrahams daga Sodoma oc Gomorra oc morgvm vm Moyses daga, oc opt hafa siþan margir tynnz vm þa env savmo savk. Nv þionadi hann þa it fyrra sinnit, er hann fecc feit, eptir fyst sinni rangri, enn eigi let hann hana þa drottna ser. Enn drotinn beiþ hann þolinmoðliga oc let hann eitt i moti koma, sem iafnan er vant eptir vanstillit at koma, feleysi ok fatæki. Enn it sidarra sinnit, er hann varþ mikill(!) fiarins eigandi, þa for hann ecci þverra fæti at, oc þionadi hann þa þeim, er drotinn kalla(r) Mamm-

1 *Her et Par Linier bortskaarne.*

ona i gyþingaliþni. er agirni ódygdis kallaz: oc er þat sannligt, at agirni merkir helviti. þvi sva segir Salomon enn spaki. at þat verir aldri fyllt oc avgv agiarnz manz. Enn þenna glep let sia oc cristni madr sva drygia. sem heyra ma i þeiri frasogn. er eptir ferr. Nv kom at þeiri tiþ. er gyþingrinn atti giallditt mællt af envm cristna manni. oc kom þa at vitia gialldsins oc heimti þa feit at honvm. Enn hann svarar vel oc beþ en noekvra fresta vm giallditt ok kvaz siþarr mvndo betr viðlatinn[1] vm giolldin. Oc let hann enn eptir þvi vera gyþingrinn. sem hann beiddi. Oc en i annat sinn iað hann fresta a oc kalladi ser þa micio meira skipta. qvad þa storvm riþa mvndo. oc var sva oc enn sialfvm honvm til ofarnadar oc a ll drtila. Gyþingrinn let enn leidaz eptir hans vilia oc var þo noekvro tregari til. Enn er þav skei voro liþin, er giolldin voro mællt. þa heimti gyþingrinn feit oc letz þa hafa villia. Enn enn cristni maðr brazt vkvnnr þa við vm scylldina oc kalladiz golldit hafa eptir maldogvm. þa er hann hafþi heimt at honvm. Enn gyþingrinn sagdi. sem satt var. at[2] hann hafdi engi penning af golldit. ok hann hafdi avallt fresta a beitt vm giolldin þangat til. sem þa var komit. Oc er þeir hofdo noecvra stvnd þrætt vm þetta mál. en hvargi hafdi vitni til at sanna sitt mal. kæra nv þetta mál siþan fyrir fleirvm monnvm. oc var borit fyrir ena vitrosto menn i borginni oc þa, er forstiorar voro oc domarar. Segir gyþingrinn nv sina savgu sanna oc hve vel hann hafði i mot raði t, við enn cristna mann. lanat honvm feit fyst, sem hann beiddi. enn vnnt honvm avallt siþan fresta vm giolldin þangat til, (er) hann hafþi beþit. oc þottiz hann af þvi omakligr at missa. Enn cristni maðr sagdi oc sina sogv. þa sem hann hafdi fyrir ser fest. oc kalladiz golldit hafa hvernn penning oc sagdi þat. at vitrir menn mætti þat at licindvm rada. at hann mvndi eigi allt saman hafa vilia teiti fiar oc micla scvlld. Oc er þeir hofdo a þa leid tiað tveggia vegna, sem nv var fra sagt. þa syndiz þat domvndom. at inn cristni maðr sannadi þat með eiþvm oc vitnvm, at hann hefdi allt fé af hendi golldit, þat sem gyþingrin atti at honvm. Hann gyþingrinn mællti vid mennina: «Baþir mvno vid, hvat vid hofvm vid mælz. þot viþ se(m) nv eigi baþir réttorþir i frasavgninni; þv lagdir mer i veð altari ens helga N. byscvps oc hetz yfir þvi altari vndir hans trvnat at giallda mer hvernn penning mins fiar, sva at mer licadi vel, enn ec trvi honvm sva fastliga N., at hann mvn mic eigi svikia lata i þesso mali. er ek hefi allan trvnat

1 vidlatann *Cd.* 2 af *Cd.*

við hann lagdan. Ef þv sver eid yfir þesso savmv altari vndir trvnat ens helga N. oc sannar sva þina savgv, at þv hefir mer allt golldit fe, þat sem ec hefi at þer, þa scal ek at sidr heimta fe at þer þadan ifra, at ek scal eigi illa kvnna eþa vid vna, ef hann (mvn) sva vera lata. Enn eigi trvi ek fyrr enn fram kemr, at sva verdi.» Slict er avmligt at heyra oc hormvligt, at gyþingrin vscirdr scylldi syna trvleik oc réttlæti, en cristinn maðr svic oc velar, oc kom þat enn hvarvm eptir, sem til verkadi . . .

II.

(*Cd. Holm. 16 qv.*; *Cd. 638 qv.*, *Codex Resenianus*; *Cd. 640 qv.*; *Cd. 643 qv.*; *Cd. 641 og 642 qv.*, *de to sidste indeholde Fragmenter af 5 forskjellige Haandskrifter.*)

Bref herra Bergs abota.

Ollum guds vinum ok sinum, þeim sem þenna bækling sia eda heyra, sendir brodir Bergr Sockason kvediu guds ok sina. Medr þvi at ek klerklauss madr dirfiz at giora sva mikinn hlut fyrir bænastad nockurra manna at snara lifssogu hins sæla Nicholai erkibyskups helldr fullari, en adr finnz skrifud i fornum bokum, er ek bidiandi litillatliga þa menn, sem þetta verk eru heyrandi ok vel skiliandi, at þeir þyrmi minni fafrædi, þa er þeir sia atfyndiligt, bætandi vanskilt, en eigi fyrirdiarfandi sialft verkit, at sa partr, sem heill er, megi til nytsemdar koma. Þa bidr ek annat, at sa, er soguna less, segi iafnan capitulum, fyrr en annat byriz, þviat malshattrinn beidir þess i morgum stodum. Þess bidr ek hit þridia i min starfalaun, at hverr, sa er skrifar soguna, lati þetta mitt bref iafnan fyrir standa bokinni, en eigi nidr falla, þviat min bæn er su hin sidazta, at hverr madr i herbergi nærri staddr i upphafi sogu þessarrar lesi minni sal til fridar ok nada elskuligt vers Ave Maria. Einkannliga bidr ek þik, dugandis madr, sem til

er skipadr at lesa soguna, at þu alla aminnir fyrir mina hond sva at gera, at i þessum stad segiz skynsamliga Ave Maria [1].

Prologus fyrir sogu sancti Nicholai.

Þat ord er i upphafi var med gudi, fyrir hvert gud skapadi alla hluti, gefi þann framburd tungu minni medr haleitri miskunn sinni, at ek megi heyriliga boda lif ok iarteignir volldugs herra virduligs Nicholai Mirrensis erkibyskups medr þvi efni ok undirstodu, sem meistari Johannes Barensis erkidiakn hefir sett ok samit i latinu. Þvi er heyrandi i fyrstu sa prologus, sem hann frammi skrifar i ondverdu briosti sinnar frasagnar, sendandi nockurum brodur Athanasio at nafni sva sem heilsanarbref undir kærleik astarinnar.

Bref Johannis diakna til Athanasij.

Johannes, minztr diakn i guds kristni ok lægstr þionostumadr heilags Januarij, sendir þer guds kvediu, brodir Athanasi. Þer er kunnigt sem godum klerk, at hvert þat smidi, sem af litt hogum manni er uppreist, þolir eigi at eins ofagrt lyti smidarinnar, helldr iafnvel lastaudgan skada nidrfallz ok hrapanar; somu leid ferr þat, ef ufrodr madr i bokliga list berr sik med diorfung til nys framburdar ok letrligs setnings, þviat hans verk er eigi at eins hlutlaust af snilldinni, helldr langt nidrhrapanda af rettum skilningi. Hveria grein, minn kærazti brodir, er ek ottadiz morgu sinni sakir mins stirdleiks ok fafrædi, þa er þu vart mik optliga bidiandi at skrifa nockut af frægdarfullu lifi hins helgazta fodur Nicholai. En sva sem þu stadfestiz i byriadri bæn tiandi optliga minum eyrum postoliga roksemd, er sva segir, at astin sigrar alla hluti, veitti ek

1 *Her indskyder Cd. Resenianus:* gracia plena dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui Jesus Cristus. Amen.

Presens huic operi sit gracia pneumatis almi
Me vivet et faciat implere quod utile fiat
Assit principio sancta Maria meo
Ave tumbam sancti dilectam dat Nicholai
Infundens olei sudorem sanctificati
Det michi peccanti ius patris scribere tanti
Wt prosit menti concordans sepe legenti
Scribere si noris fructus tibi crescit honoris.

til um sidir mitt samþycki, at fyrir þa godfysi til helgazta fodur Nicholaum erkibyskups, sem þu fagnar þik tekit hafa sva sem i erfd þinna forfedra, bar ek mik til at skrifa hans fæding, lif ok iarteignir, sem gud drottinn vann fyrir sinn virktavin miok stormerkiliga. Nu medr þvi at ek kennir mik hvergi nær standa fridum meistaramonnum i letrligri mekt eda fogrum framburdi, bidr ek alla samt, er þetta verk eru lesandi, at eigi risi þeir forliga upp i mot mer, med opinberu[1] hareysti dæmandi mik þegar i fyrstu miok diarfan ok oþrifinn, helldr er heyrandi min bæn, sem ek frammi hefir, at likn se gefin litlum alldri ok natturligu mannzins edli; þviat þann tima sem ek yfir sat greindu verki, var ek enn eigi halfþritugr at alldri, meir i skola verandi sva sem upprennanda nytt klerksefni, helldr en bækr diktandi eda i meistara tolu uppsitiandi. Uppras, lif ok andlat þessa dyrdarmannz bladdi ek brott med stuttu mali or þvi lofi, er herra Methodius patriarcha skrifadi fogrum stil einum rikum manni Theodoro at nafni. En þær iarteignir, sem ek er setiandi, tok ek upp af odrum doctoribus, meir fylgiandi efni

1 opinberri *1 Cd.*

Sicut omnis materia, si ab imperito artifice constructa fuerit, non solum deformitatis verum etiam ruinæ damna patitur: ita scipturarum series, si a viro indocto prompta verbositate ordinata fuerit, non a venusti tantum sermonis facundia, sed etiam ab intellectus corruet altitudine. Quod ego Johannes indignus diaconus servus sancti Januarii multum devitans, tibi me sæpius roganti, frater Athanasi, rusticitatis obstaculum opponebam. Sed cum mihi crebris in precibus illud apostolicum ingereres, caritas omnia vincit, tandem aliquando assensum præbui, et propter devotionem, quam te erga sanctissimum dei famulum Nicolaum a progenitoribus habere gaudebas, nativitatem et vitam atque miracula, quæ per eum dominus gessit, latinis explicare sermonibus aggressus sum. Verum quia scio me penes liberalissimos magistros inefficacis sermonis esse, ideo deprecor omnes, qui huius operis studiosi lectores accesserint, ut non facillimum prorumpant in vocem, et me indoctum meque iudicare inertem incipiant. Dent rogo veniam ætati, dent et naturæ. Enimvero quintum percurrens lustrum natura fragilior plus discere quam scribere aliquid appetebam. Sane ortum Sancti huius et vitam et laudem, quam Methodius patriarcha argolico stilo cuidam primicerio Theodoro nomine eum roganti de eo est prose-

4*

en ordferli. Nu sem verda kann, ef nockurum mislikar þat, er vær giorum skamma ok stutta vara rædu, sendum vær þann til skreyttra boka girzkra meistara, er þvi ollu framarr ok fulligar skrifudu af greindum guds manni, sem þeir voru honum nalægri bædi at kynferdi ok mali. At þvilikum ordum framsettum bidium vær þik, guds þionostumadr brodir Athanasi, ok allan brædra safnat i ydru munklifi, at medr skærum bænum audliz þer allir saman af sialfum gudi, at hann ·veiti mer usniollum þa miskunn, at ek skrifi tilheyriliga; þviat eigi at eins giorir hann sniallar ungbarna tungur, þa er honum likar, helldr leysir hann iafnvel skynlausra kvikenda munn til greidligs ordaframburdar; ok þvi, minn kæri brodir, legg eigi af at bidia fyrir oss einkannliga vernd ok asia þessa guds vinar Nicholai erkibyskups, at þa hluti sem vær dirfumz af hans lifi at skrifa, se þeckiligir ok vel ilmandi meir fyrir guds augliti en daud·ligra manna, at sva sem vær lasum marga miok gladda undir vernd ok skyling þessa guds vinar, sva fagnim vær oss fyrir hans verdleika frelsi odlaz af ollu valldi umsitianda ovinar. Sva bidr ek þina milldi, drottinn minn Jesus Kristr, at þu styrkir mik i godum

---

cutus, summatim breviterque studuimus carpere. Si cui forte displicet hæc nostra brevis narratio, mittimus eum ad Græcorum phalerata commenta, quæ tanto largius de eo disseruntur, quanto illi et in genere et in sermone congruunt. Cætera quoque miracula eius, ex aliis doctoribus sumentes, magis sensum quam verba protulimus. Excessum vero eius, qualiter e seculo Sanctus abierit, ideo non scripsimus, quia nusquam illum invenire potuimus. Sed cur eius finis obstinatius inquiritur, cum tantæ virtutes operationum indicent, eum post vincula carnis, post luteam domum liberum volasse ad æthera et in sede cælesti cum Christo triumphare perenniter. His ita præmissis rogamus te, monache dei, cunctam postulare congregationem, ut fusis precibus pariter obtineatis a domino, ut mihi imperito scribendi tribuat facultatem; qui, cum voluerit, non tantum linguas infantium facit disertas, sed et brutorum animalium ora resolvit in verba loquentium. Deinde tu, frater mi, specialiter huius Sancti patrocinium pro nobis petere non desistas, ut ea, quæ de illo scribere præsumimus, non humano sed divino sint approbata iudicio; et sicut multos ex eius protectione gavisos legimus, ita nos meritis illius ex antiquo hoste ereptos et ab inimicis tutos fore lætemur.

vilia, þviat þu ert bædi lif ok heilsa, synandi þin verk ok stormerki eigi sidr a sionum en viderni iardarinnar. Heyrdu þar næst, sannr guds iatari sæll Nicholae, sæmiligr ok fyrir allar heimsins ættir[1] hveriu lofi makligr! þu rekr diofla langt a flotta veitandi salunum miuka næring þinna lækidoma; þat iatar ek, at þin verk eru miklu fleiri ok meiri milli upphafs ok enda, en mer fafrodum se mattuligt þau at boda, ok þo at allar tenn i minu hofdi sneriz upp i sniallar tungur medr sinum framburdi, fengi þær eigi um alldr truliga talit allar þær dygdir, er gudi likudu i þinu lifi. Nu þat er skrifat verdr, skrifar ek þer til sæmdar en mer til saluhialpar ok syndalausnar, at þu bidir almattigan gud fyrir mer, at ek reiknumz i eilifri tolu hans valdra manna, þviat ek trui styrkliga ok ek iatar uefanliga, at þat er þu bidr, veitir þer konungr konunga ok drottinn allra verallda. Hvar fyrir ek byriar undir þinu trausti upptekit mal, sem gud gefr skilia.

Her hefr upp sogu hins blezada Nicholai byskups eptir þvi sem Bergr abotl hefir saman sett[2].

Þa er lidit var fra higatburd vars herra Jesu Kristz sex hundrat ara ok .iii. ar, tok cesar Foka til at rikia. Af honum er þat lesit, at hann logtok med keisaraligu valldi ok beztu manna radi, at Petrs kirkia i sialfri Roma skylldi vera hofud ok forpris allra kirkna i kristninni, þviat Constantinopolis var adr kollud ok skipud hæstrar raddar ok virdingar. A fimta ari hans keisaradoms tok virduligr herra Bonifacius quartus postoliga stiorn yfir romverskri ok almenniligri guds kristni, ok miok at verdugu, þviat þessa hins blezada sins stiornara hefir hon æ sidan eilifar miniar allt til enda[3]. Þviat sva er lesit in Ecclesiastica Historia, at Bonifacius quartus bad fyrr nefndan Fokam keisara, at hann gæfi kristninni fornt hof, er stod i Roma, Pantheon at nafni, hvat[4] er i fyrrum blotskapar timum hafdi haft verit til diofla faganar framarr en onnur hus i heiminum. Ok sva sem hann þa sina bæn fyrir keisarans godfysi, sneri hann blothusinu upp i guds mustari vigiandi þat heilagri þrenning til sæmdar ok virdingar, þar næst gofugligri guds modur fru sancte Marie drottning, ok sidan ollum samt guds helgum monnum til heidrs ok uendiligrar minningar. Þviat herra pavanum

1 bygdir *2 Cdd.* 2 *Saaledes lyder Overskriften i Cd. Resen.*; *Cd. Holm. har:* Her hefr upp sogu Nicholaj Mirrensis erchibyskups ok patronis ecclesie. 3 *saal. 4 Cdd*; þessa dags *1 Cd.* 4 þat *2 Cdd.*

syndiz þat vidrkvæmiligt, at sa stadr, sem fyrr var saurgadr i svivirding[1] allra diofla, væri sidan biartr ok hatidisfullr i gofgan allra guds heilagra. Er i þessa minning skipud i kristninni allra heilagra messa, er greindr guds vin Bonifacius quartus baud hallda sidan.

2. A setta ok hinu sidazta ari pavadoms virduligs herra Bonifacij riss agætr madr Eraclius upp til veralldar rikis ok verdr cesar eptir Fokam framlidinn. Sagdr Eraclius var merkiligr madr ok storliga vel kristinn, stridandi fyrir guds kristni ok sitt blod fyrir hana utsetiandi, þegar hon þurfti. Af honum er lesit, at a tolfta ari sins rikis vann hann fagran sigr a hundheidnum ovin Kosdroe Persida konungi, er til hrokanar sinna glæpa hafdi stritt upp a Jerusalem med elldzgangi, ranum ok manndrapum, fandi um tima sva mikit valld yfir borginni, at hann bar brott med ser heilagan kross drottins vars Jesus Kristz, er Helena modir mikla Constantini keisara hafdi latit nyfundinn virduliga bua. Eptir þessa herfor Kosdroe konungs digraz hann sva mikit i diofuligum metnadi, at hann gerdi ser glerhimin, setiandi þar yfir sinn stol, ok þottiz gud vera, gefandi nidr vatn af glerhimninum sva sem regn yfir iordina, hvat er adr hafdi hann meistarliga latit upp vinda yfir glerhimininn miok leyniliga, ok tok hann þat or iordinni sem daudligr madr, er hann drambadi sik veita i þa mynd sem gud. Af nefndum glerhimni steypir Eraclius umilldum Kosdroe nidr til helvitis, þviat hann villdi eigi taka tru retta ne fromdum illgiordum af letta. Odladiz sva Eraclius kross drottins vars Jesu Kristz aptr snuandi til Hierusalem medr miklum pris ok fagnadi. Giorduz þa morg stormerki ok iarteignir i guds lofi.

3. Eraclius cesar rikti siau ar ok .xx. Hann atti tva sonu Constantinum skilgetinn ok Eraklionem laungetinn. Tok Constantinus rikit eptir dag fodur sins, niotandi eigi meir en sex manadi, adr Martina modir Eraklionis sveik hann medr eitri. Rikti þa ranglatr Eraklionis tvau ar. Sidan kom til rikis annarr Constantinus son hins fyrra, rikiandi .xx. ar ok atta. Eptir hans dag tok keisaradom son hans hinn þridi Constantinus, rikti hann sextan ar. Eptir hann var rikiandi Justinianus tiu ar.

Þvi hofum vær talit nefnda hofdingia i upphafi þessa mals, at oss syniz mætir hlutir ok merkiligir ok mikils verdir merkiliga byriandi, ok at sidr komi a uvart, ef nokkurir af greindum hofdingium verda nefndir sidarr i frasogninni. Fyrir þa þridiu grein

1 virding *1 Cd.*

hofum vær nockurn tilbunad, at eigi syni(m)z vær ganga uþvegnum hondum til bordz medr rikum manni; þviat ef vær giordim enga dvol frammi fyrir sva biortu iarteignabordi stormerkisfullrar samkundu, sem lengra inn stendr i herbergi framburdarins, vyrdim vær of bradlatir til fagnadarins. Þvi skal hedan aptr venda til þeira hluta, sem samtida finnaz verit hafa, sidan vær hofum fundit, hvert oss byriar at snua.

4 Rauksamlig skipan fornrar vizku hefir sva ok helldr, at viderni heimsbygdarinnar er sundr skipt i þria hluti: heitir einn þridiungr Asia, annarr Europa, þridi Affrica. Fyrsti þridiungr, er Asia heitir, gengr af solar uppras sva sem þvert takandi austan af heimskringlunni; en tveir þridiungar Europa ok Affrica ganga vestan i mot sundrskiptir til nordrs fra fullu austri. Er þvilikt sem Asia gangi þvert austan fyrir endimark Affrice ok Europe. Af Asia munum vær skamt tala, en af odrum tveimr þridiungum eigi meira, en nu matti heyra. Asia hefir nafn tekit af konu nockurri, er i fornum timum hellt austrriki; hun liggr i tveim hlutum, heitir annarr hlutr Asia maior, en annarr Asia minor, þat er at skilia hin meiri Asia, en onnur hin minni. Asia maior hefir morg storlond ok hofudborgir i ser: þar er India hvartveggi, Parthia, Assiria, Media ok Persida. Mesopotamia, Arabia, Siria, Palestina, Judea, Samaria, Galilea, Egiptus, Armenia, Kapadocia, ok morg onnur riki. I austrhalfu meiri Asie er sa stadr, er Paradisus heitir, hann er fullr med ollu kyni blomganda vidar; i honum er lifstre; þar kemr eigi kuldi ne ofrhiti, helldr stendr þar obrigdiliga eilifr loptzins skærleikr; þar sprettr upp brunnr i midiu doggvandi skoginn allan, en skiptiz sidan i fiorar fallandi ar. Þessi er sa stadr, er ollum var bannadr ok sterkliga byrgdr eptir fall fyrsta mannz, en var upplokinn med pinslarlykli drottins vars; veitiz æ sidan þessi stadr guds astvinum, sem enn mun sidarr getit verda. Til vestrhalfu greindrar Asie liggr Capadocia, er fyrr var nefnd, ok þadan vestr i hafit hin minni Asia. Gyrdir at henni sior ollum megin utan til austrættar, er hun snertr Capadociam. Sunnan at gengr sior vidkendr Egiptaland ok kalladr Mare Egiptium. Ma um þann sio sigla til Jorsala, Egiptalandz ok Italiam. Nordan at gengr sior Euxinum, en vestan Propontidis. Asia (minor) hefir i ser sva heitandi halfur: Bittiniam, Frigiam, Galaciam, Libiam, Cariam, Pamphiliam, Isuriam, Liciam, Ciliciam. Bittinia liggr nyrdzt en Licia synzt. Margar frægar borgir eru i nefndu riki: Nichomedia, Anthiochia, Effesus, Troia, Mirrea, Patera; Nichomedia stendr i

Bittinia, en Mirrea ok Patera standa badar i Licea. Mirrea er erkistoll, sva sem sidarr mun getid verda. Munum vær landagreinir her upp gefa, þviat nu er fundit med guds vilia, hvert vær eigum varn gimstein at sækia.

5. A dogum fyrr nefndz Eraclij hins goda cesaris stod hin frægazta borg fyrr greind Patera med miklum soma, forpris hafandi yfir ollum stodum i Licia bædi sakir sterkra mura, rikdoms, fiolmennis ok vapnafla, sva at erkistollinn i Mirrea var eigi samvirdiligr i giofum nefndra greina. Af þessi borg Patera er lesinn einn undarligr hlutr ok monnum miog uskilianligr. Sva segir meistari Johannes, at i nalægd vid borgina er einn slettr vollr, sa er opnaz med storum iardarrifum, sva til likendis at taka sem klædi slitnar af langri fyrnsku. Af þessum rifum brennr elldr um nætr, en leggr reyk um daga. Elldr sa er eigi sva mikils hita, at hann brenni þat, er hann snertr, helldr giorir hann meinlæti mikit, ef madr rettir hond sina i hann sakir profanar ok forvitnis. Ysidorus Ethimologiarum nefnir fiall Cimeram segiandi, at þar af brennr elldr a nottum, ok stendr i Licia heradi, sem fyrr var greint af vellinum.

6. Nu þott vær synimz gera nockurn fragang fyrra efnis, ætlum vær þessi ord verolldinni miok nytsamlig, ok bodum vær, segir meistari Johannes, þessa hluti i sannleik, at heimligir menn hrædiz þvi framarr ogurligan guds dom fyrir syndirnar, sem þegar sia þeir her lifandis hrædiliga stadi pinunnar. Ok fyrir þa grein at vær sogdum þetta undr eptir þeim sannendum, sem uefasamliga bar madr manni allt fram a vara daga, er at hyggianda kristnum lyd medr astriki ok þacklætisanda, hversu dasamlig er milldi guds fodur i himinriki, er sva er almattigr, at engi hinn rikazti madr a iardriki þorir hann spyria: «Gud, hvi giorir þu sva?» Þessi sami gud drottinn med sinum natturligum godleika slær eigi med skiotum atburd glæpafulla menn, ok eigi glatar hann synduga menn i bradum dauda, helldr hefir hann ymist frammi fodurliga blidu ok astud monnunum til leidrettu, stundum strangligar ognir i moti natturu, stundum hrædir hann biortum iarteignum, at um sidir idriz madrinn af fromdum illgiordum ok fordiz makligar hefndir i guds domi miklum ok rettlatum.

Til framsettra greina hofum vær gnog efni ok dæmi i heilogum ritningum skinandi liosi biartara. Ef vær litum a fyrstu grein, er sva hliodar, at gud drottinn slær eigi glæpafulla med skiotum atburd, helldr hefir hann frammi fodurliga blidu ok astud,

rennr oss til minnis sæl Maria Magdalena, er fyrrum var full af siau dioflum, fann hun sva mikla ok uvirdanliga astud sialfs himnakonungsins, at hun odladiz hans fætr at þva ok þerra, þiggiandi frid ok fulla likn allra sinna glæpa sva framarliga, at hun matti alldri sidan hofudsynd gera. Þetta skal þorf vinna fyrstu grein.

7. Næsti articulus er sva hliodandi, at gud drottinn hefir stundum frammi strangligan otta moti natturu monnunum til leidrettu. Þessa grein skulum vær sanna giora vida framiz hafa, þott vær fordimz sakir langmælis þadan af framarr en eitt æfintyr segia. Sva er lesit, at ein agæt kirkia varrar fru sancte Marie var brunnin upp at kolldum kolum a Fraklandi i þeim stad, er Laudunum heitir, ok til uppreistar kirkiunni var drottningarinnar skrin borit vida um Franz ok eigi sidr um England. Gerduz miklar ok haleitar iarteignir, hvar sem þat kom fram. Um sidir koma Laudunenses fram i England til þess stadar, er landzmenn kalla Kristikerkam, en þat þydum vær Kristz kirkiu. Þar var kaupstadr mikill, sotti þangat mugr kaupmanna. Kirkia var i stadnum nyliga reist ok hvergi nær fullgior, var þar fyrirsettr einn decan med sinum brædrum, voru þeir allir saman miok feskygnir. Laudunenses gerdu i þeim stad sem i hverium odrum bidiandi decanum, at hann veitti varrar fru heilogum domi sæmiligan stad innan kirkiu, medan þeir dveldiz i stadnum. En um þessa bæn finnz decano storliga litid, þviat hann hræddiz sik munu lata kaupmanna offrit, ef hann veitir skrininu haalltarit. Þvi vill hann med engu moti a þat hætta at missa penningana, þviat fe vill hann hafa lifsgiarna. Hvar fyrir hann leyfir um sidir, at skrinit standi yfir litlu alltari sva sem i hyrning nockurri, þviat regn var storliga mikit, sva at heilagr domrinn matti varla vadalaust vera utan herbergis. En i stad sem kaupmenn verda visir, at her er komit guds modur skrin, hvert þeir hofdu adr heyrt frægiaz fyrir utoluligar iarteignir, snua þeir þangat allir, hverr med sitt offr, sva sem engi þeira sæi decanum eda hans mikla alltari. Hverri þeira tiltekt hann reidiz geysi miok, fyrirbiodandi skrininu alla stodu innan kirkiu. Ok sakir þess, sem. fyrr var greint, at regn var æsiligt uti, eru Laudunenses nockut tregir ut af kirkiunni, þviat hvarki sér ne helgum dominum hofdu þeir syslat nockut herbergi. Þvi liggr vid vadann sialfan, hvart decanus mun þyrma helgum dominum, adr þeir vægia undan ut af mustarinu. Sva keyrir hann þa miskunnarlaust ut af kirkiunni, at þeir ok hestar þeira med ollu sinu fargagni standa uti undir regnsins akefd an nockuru herbergi,

þviat hvert hus i stadnum er naliga fullt af kaupmonnum. Ok sva sem guds kennimenn ok sællar Marie drotningar eru naudugliga staddir sakir valks ok vandræda, ser guds modir til þeira, sem hon er iafnan von, med þeima hætti, sem nu skal greina.

8. Ein husfru vel kristin þar i stadnum, sem hon ser Laudunenses sva standa, sampiniz hun þeira kvol einkannliga þat harmandi, er i stadnum birtiz sva mikit astleysi ok umilldleikr vid sialfa miskunnar modurina. Hedan af taraz hun sakir godleika ok godfysi talandi litillatliga til sins bonda: «Minn kæri, sagdi hun, gior fyrir guds nafn, lit a medr þinni hiartaligri godfysi, hversu harmanliga[1] drottning himinsins er fyrir decansins grimd kostud ok utskyfd undir regn ok rasanda vedr med þionostumonnum stadarins. Þvi gior i guds nafni, minn kærazti, syn manndom skylldugan drotninginni veitandi henni med sinum þionostumonnum þat nyia hus, sem skommu smidadiz i þinum gardi ok þu hefir eigi. Nu þott ek viti, at þetta hus hefir þu adr leigsellt kaupmonnum fyrir fulla penninga, iatar ek þer med fullri borgan miklu fridari ombun, ef þu ler guds modur herbergit.» Vid þessi ord sinnar husfru vikz riki madr miok giptuliga, veitandi giarna tiadan velgiorning med fullum godvilia, ladandi skrinit ok alla þionostumenn til godra nada, kallandi þangat sina vini ok kumpana, prydandi herbergit med rikuligu formi friduztu klæda. Kom þar skiotliga saman mikill fioldi kaupmanna, ok einn odrum godfusari festir upp i herberginu þriar klockur, er hann atti, biodandi med þeira són, at her til sæki allir, en engi til kirkiu decani a þeim degi. Hvat er allir samþyckia giarna medr lofataki, leggiandi vid fesekt, ef nockurr bryti þetta sammæli. Eru þar Laudunenses i godum fagnadi.

9. Næsta morgin eptir, sem Laudunenses eru a veg komnir, gioriz udæmiligt undr i nefndum stad, þegar sem þeir eru med helgan dominn i brottu farnir; a þann hatt at dreki hrædiligr kom upp or sionum, er miok var nalægr stadnum, hann bles eitri, elldi ok brennusteini, fliugandi inn i midian stadinn, þar sem stod kirkia ok herbergi fyrr sagdz decani. Brennir hann med sinum blæstri þetta allt upp a einu augabragdi, sva at engi sa ormul eptir. Ok þo med guds vilia komz decan undan med litinn fiarhlut rennandi til skips, er hann atti fliotanda fyrir bænum. En er flugdrekinn verdr varr þessa tiltækis decani, vill hann eigi, at þeir skili at sva bunu, helldr gefr hann þat vel skilia, at hans

1 *saal. 3 Cdd;* hormuliga *2 Cdd.*

erendi er ecki annat en giora decano sem mestan skada. Þvi flygr hann brott af stadnum med hrædiligri ogn ok mikilli akefd fram at skipinu fyrir bænum fliotanda, brennandi þat upp a einu augabragdi med ollu þvi gozi, er a var. Skilr nu decanus, at guds reidi er yfir hann komin fyrir sitt hardbrysti ok miskunnarleysi, er hann hafdi framit i moti sælli himinrikis drotningu, med þvi at hann ser allra þeira goz ok varnad ospilltan standa fyrir allar halfur, sem med skrini sællar guds modur hofdu sæmiliga tekit, einkanliga þess rika mannz, er veitt hafdi herbergit. Nu sakir þess snyz decanus um sidir til idranar glæps sins rennandi berum fotum ut af stadnum, fram til skrins sællar Marie guds modur kriupandi ok miuklatliga fyrirgefningar bidiandi, skiotliga miskunn þiggiandi, sem hann var senniliga idrandi. Þetta dæmi vinnr þorf annarri grein, er fram var sett fyrrum, at gud drottinn knyr opt synduga menn til idranar med strangligum ognum. Þvi er þessu næst i þridiu grein alitanda, er sva segir, at gud milldr ok miskunnsamr hrædir optliga synduga menn med biortum iarteignum ok vikr þeim sva a hialparveg i brott af glæpum sinum.

10. Sagdan hatt gudligrar milldi er skylldugr at predica Paulus postoli, er med biortum iarteignum himneskrar raddar var nidrfelldr i likamligan blindleik af sinum hesti ok barinn til batnadar. Vard hann sidan, sem verolldin veit, gofugligr guds postoli ok agætr predicator, þvi ollu fremri ok kristnum retti nytsamligri, sem fyrr hafdi hann verit grimmari meir af ovizku en illvilia moti gudi. Taka sagdar greinir sinn enda i þessum stad, skal þessu næst aptr hverfa til efnis, sem fyrr var byriat.

11. I fyrr nefndri borg Patera voru margir agætir menn i þenna tima bædi kynstorir[1] ok sva at fiarhlutum fullrikir, þviat þessi stadr var i þann punkt sva sem miok skinandi medr allri heimsins æru; þo at nu se hann, segir meistari Johannes, naliga eyddr ok at þorpi gerr fyrir syndagialld manna. Medal otoluligra rikismanna greindrar borgar var agætr madr Epiphanius at nafni, vel kristinn ok sinum skapara hiartaliga hlydinn. Miog var hann mektugr til veralldar med gnogum audæfum, ulikr odrum monnum einkannliga a varum timum; þviat nu vilia flestir sæmdina þiggia, en þessi Epiphanius elskadi engar nafnbætr i veralldligri vegsemd, utan helldr alla hluti sva gera, sem gudi mætti bezt lika. Var hann þo sennillga sva vel borinn i allar kynkvislir, at hann matti vidrkvæmiliga sakir sinnar ættar herradom bera. Gud drottinn hafdi

[1] storir *1 Cd.*

gefit honum fritt kvanfang bædi at ætt ok sidferdi, þat til marks, at hans husfru var systurdottir virduligs herra Nicholai Paterensis byskups.

12. Þessi blezud hion lifdu sva þægiliga ok logunum samþyckiliga, at engi ma fylliliga vitni um bera nema einn gud, þviat i hæsta æskublomi[1] spillti engi uleyfdr astarhiti þeira blodi, helldr brunnu þau bædi i andligri girnd himneskrar fodurleifdar, halldandi i millum sin heilagan hiuskap, bidiandi himneskan fodur gefa ser [afspringi þann[2], er makliga yrdi þeira erfingi bædi samt yfir andligu atferdi ok veralldligu gozi. Undir þessarri astundan fromdu fyrr nefnd hion holldliga sambud, sem gud bydr ok heilug ritning, þat er at skilia, eigi med saurlifisgirndum, helldr med þeiri fysi at reisa upp guds þionostumann af sinum lendum; þviat þau vissu vel, at engi hiuskapr ma rettr kallaz eda heilagr, utan hann fremiz med þeiri grein, at gudi verdi til heidrs ok hans helgum monnum, þviat sa hverr, er eykr tolu heilagra, odlaz mikla sæmd i augliti guds engla. Þessi var þeira optlig bæn i guds mustari, at þeim veittiz godr erfingi. Þvi friovar allzvalldandi gud husfreyiunnar kvid med lifligu sadi heyrandi blidliga sagdar bænir af sinu hasæti. Hvar fyrir Epiphanius ok hans husfru glediaz miklum fagnadi lofandi sannan gud, er þeira raddir hafdi heyrt ok þegit i sinni milldi.

13. Nu sem rettlat husfru ens rika Epiphanij er kvidug vordin med lifanda barni, kemr yfir borgina fyrir syndagialld mikit ok faheyrt afelli med þeima hætti, at eun versti hoggormr fullr med eitri ok illzku skridr inn i stadinn. En til þess at skilianligt verdi med skommu mali, hversu mikit grand a skammri stundu hann matti vinna borginni, skulum vær heyra nafn hans ok natturu eptir ordum Ysodori. Þessi ormr heitir basiliskus at girzku mali, en i latinu regulus, þat þydiz konungr i norrænu; þviat basiliskus er sva sem konungr hoggorma sakir sinnar illzku ok eitrligrar natturu. Þat er hans fyrsta[3], at hverr madr, sem verdr fyrir hans sionum eda blæstri, deyr i stad, ok þo at madr ætli at flyia undan honum, deyr hann af þvi, er ormrinn dregr vedr af likamanum. Engi fliugandi fugl, er fyrir hans augum verdr, kemz omeiddr i brott, helldr er þvi likazt sem þeir brenni i loptinu, þott adr se þeir hardla fiarri orminum. Hann er sva langr sem halfs fotar, eplottr at lit med bleikum fleckum. Nu med þvi at gofugligr fadir himnanna skipadi enga hluti an lækn-

1 *saal. 1 Cd*; elskublomi *3 Cdd.* 2 [*saal. alle (4) Cdd.* 3 nattura *tilf. 1 Cd.*

ingu tilsettri, er fyrr nefndum basilisko sett i alldrtila, at þat kvikendi, er mustela heitir, skal honum bana vinna. Mustelam kollum vær Nordmenn hreysikatt. Þessarra kykvenda grein er a tvennan hatt, sumir veniaz at vera i herbergium hia monnum, sumir uti i skogum. Þat kyn er miok slægt ok vitrt i sinni natturu. Mikil uvinatta er skipud i milli mustelam ok basiliskum, berr mustela þar iafnan hærra hlut, þviat basilisko er skopud hræzla mikil, sva at hann þorir ecki at bera sik i mot honum. Þvi taka menn sagdan mustelam ok setia leyniliga vidr þa grensmunna, sem basiliskus er vanr inni at liggia. Kann hreysikattrinn sina natturu ok leyniz slægliga, þar til er basiliskus skridr ut af sinu inni, en hleypr þa i milli hans ok munnans gripandi basiliskum flyianda ok deydandi grimliga. Er þessi grein skiliandi af þeim mustelis, er a skogum veniaz uti.

14. Af greindri natturu ormsins ma vel skilia, hvilikan eda hversu mikinn mannskada hann mundi vinna nefndri borg Patera, sva sem hann for at likliga takandi ser stodu yfir einn mur miok hafan, hvadan hann megi sem vidazt sia yfir lydinn. Ma af fyrr nefndri ormsins medferd undirstanda, hversu morg hundrud manna deyia mundu innan litils tima, adr guds miskunn sa til ok lægdi þenna bardaga med þeima hætti, sem nu skal greina.

15. Sem þessi undranartidendi beraz til eyrna rettlatri husfru Epiphanij, er fyrr var greind i þessu mali, sampiniz hun sinum borgarmönnum ok fylliz, sem truligt er, medr leyniligum ablæstri heilags anda takandi folkvapn sterkrar truar i trausti guds miskunnar. Sva væpnir hun sidan alla sina limu girnandiz gladliga i mot orminum til strids at ganga, eigi grioti kastandi eda orum skiotandi, helldr litillatliga framgangandi ein samt af sinu herbergi, eigi framar klædd en einum motli. Er þat fyrst af hennar ferdum greinanda, at ormsins augu megu henni ecki grand giora, ok þvi sidr, at hans sionum verdr nidrat i þessum tima, þviat heilagr andi blæss i briost konunni þat sniallrædi, at hon berr fra ser mottulinn ok synir basilisko beran kvidinn; bregdr honum sva vid þessa syn, at hann fellr daudr nidr, þar sem hann er kominn.

16. Þvilik eru verk vars herra synd ok unnin til birtingar okominna hluta, hvilika miskunn hann mun veita þeim burd sidar, sem nu sitr i modurkvidi lagt ok leyniliga. Vard nu mikill fagnadr i borginni ok undran af annarri halfu, er sva framdiz miok i moti natturu.

17. Nu sem fylldr er fruinnar timi, at hun leysi sinn getnad

eptir skipan guds i himinriki, fædir hun sinn burd med likamligum siukdomi eptir veniuligum hætti. Ok þegar er þessi sveinn er skryddr veralldligu liosi, geislar alla Liciam· skinandi iarteigna blomi ok blomberanlig dæmi, uheyrd fyrr i verolldinni, þviat þessi sveinn nyborinn fra modurkvidi stendr rettr upp nær halfa stund dags i munnlaugu an manna fulltingi, takandi sva roskinmannliga þvattar þionostu i mot mannligu edli. Hvar fyrir likligt ma þickia, at sa væri hreinsadr af hinni gomlu synd i modurkvidi, sem yfir nyfæddum skinu þegar þvilikar iarteignir; þviat eigi mun sa framburdr visum monnum skyrligr synaz, at yfir þeim nyfæddum geriz[1] iarteignir, sem helvitismadr væri, ef hann yrdi eigi hreinsadr fyrir vatn ok helgan anda.

18. Nu skulum vær a lita, hversu mikit gud drottinn er þeim vanr at veita, sem hann hreinsar af gomlu synd, adr þeir fædiz a iordina, en sidan, sem vær heyrum lif ok atferd þessa dyrdarmannz, er oss at hyggianda, hvat oss syniz med ganga eda i milli bera. Þat er guds miskunnargiof vidr þa, sem hann hreinsar i modurkvidi, at þeir mega alldri hofudsynd gera a sinni æfi, ok eru þo miklu minnr framlutir i likamligar syndir en adrir menn i þessum heimi. Af þeiri reglu er upplyptandi sæl ok blezud guds modir Maria, er helgud var i modurkvidi, en giordi hvarki meiri synd ne minni i verolldinni, eigi helldr fyrir bodan Gabrielis en eptir, sem sæll Augustinus segir. En Jeremias spamadr ok Johannes baptista misgerdu badir likamliga, þo lett ok litit hia þvi sem adrir menn. Nu ef sva finnz i sogu þessa dyrdarmannz, er vær ætlum fra at segia, at hans atferd hafi likari verit engla lifi en manna her a iardriki, hvat er þa i mot, at hann samlagiz þeiri sæmd, er lesin er af hreinsudum guds vinum i modurkvidi. En þvi setium vær þvilikar skynsemdir her inn med skommu mali, at vær hofum eigi logtekna ritning med nefndum auctore eda skyrum atkvædum.

19. Su fagnadargrein sem lesin er af ordum Gabrielis fyrir segianda fæding virduligs Johannis baptista, at margir mundu glediaz a hans burdartima, þionar sæmiliga þessum nyfæddum sveini, sem vær skulum fra segia, ok virdiz þat enn med odrum fyrrum greinum eigi motstadligt vera; er þat ok miklu fleira i þessa mannz lifi, er þvi samþyckir, en vær megim telia, þviat yfirvættis giafir standa alla vega, sem medr guds lofi munum vær allir samt nockurn part af mega heyra.

1 skini *1 Cd.*

20. Hverr megi ordum skyra þa gledi, er a þeim degi giordiz i husum Epiphanij, er honum fæddiz frumgetinn sonr med sva haleitu stormerki. Þviat ef fullrikum monnum þickir þat mest veralldliga veitaz af gudi, at þeir odliz borinn erfingia, er þat þo frabæriligr auki gledinnar, at sia yfir sinu barni sialfa guds hond med milldri blezan yfirvættis miskunnar. Ok sva mikit finnz ollum nærverandum monnum til þeira hluta, at þegar tala þeir opinberliga, sem her ma heyra: Þetta er takn almattigs guds, segia þeir, er hann fremr i gratanda barni blautrar æsku moti heimsins natturu. Ok an dvol senda þessi blezut fedgin sveinsins fram til fyrr sagdz Nicholaum Paterensem byskups, bodandi greiniliga hvat gud drottinn hefir þeim nyliga veitt i milli annarra hluta. En er byskupinn heyrir þvilika hofudgiptu frændkonu sinnar, undrar hann hardla miok þvilikt stormerki lofandi sannan gud sva mælandi: «Heyrdu eilifr gud, lofligr ok dasamligr um uendiligar veralldir i þinum helgum monnum! þer se dyrd ok udaudlig æra, þviat nu er guds madr fæddr i verolldina.» Eptir sva talat bydr byskupinn, at greindir hlutir se hliodliga geymdir, en eigi þegar i fiolmenni ordfleyttir eda frambornir. Er sva med farit, sem hann gefr rad til. Leidir þat hedan sakir astrikis ok frændsemi, at modir sveinsins vill med engu moti annat samþyckia, en son hennar kalliz þvi sama nafni, sem byskupinn frændi hennar, ok heiti Nicholaus. Er þat virdanda, hversu æskiliga modurinni tokz til at kiosa þetta nafn af ollum odrum til handa syni sinum, þviat Nicholaus i girzku mali þydiz i latinu victoria populi, þat er at skilia i norrænu sigr lydsins. Hvat er skyrri frasogn i gudligum spadomi, en at kalla svein þenna victoriam populi, er nu frægiz um alla verolld i hialp ok fulltingi hveriu mannkyni, er til hans kallar a sio eda landi. Þvi er hann sannr guds iatari ok gofugligr fagari, at hann er skiotr til miskunnar, sendandi ut af sinni birti geisla kraptanna sva sem gladr lampi skinandi hreint ok fagrliga.

21. Nu er um runnit i skommu mali, hversu gerzt hefir uppras virduligs guds vinar Nicholai, ok syniz eigi olikt hliod inn bera þess mannz burdartima, sem mestr hefir fæddr verit milli karlmannz ok konu a iardriki. Þvi heyrum vær enn lengra fram, hvat fylgir fyrra efni.

22. Sem hinn ungi Nicholaus er lagdr i voggu vafinn reifum, byriar hann med nyium hætti fostur ok bindendi, reiknandi tima ok framtal daganna, sva at alldri brestr honum sin regla at drecka

einmællt[1] modur sinnar briost hvern midvikudag ok fostudag. Er hann ok sva varr um, at engrar annarrar konu briost vill hann þiggia, ok eigi meiri fædu taka en nu var greint innan sagdra tima.

Her yfir segir meistari Johannes: Hvat eru þvilikir hlutir utan þin verk, almattigr gud! Hverr um alldr skal þora daudligra manna disputanargreinir fram setia yfir þinum almættisverkum, umæliligr gud? Hverr mun eigi hrædaz þinn ogurligan matt, þviat þinni skipan þiona allir hlutir iafngladliga med natturunni sem i moti. Hverr er mikill gud sva sem gud varr, gerandi stormerki ok dasamliga hluti framar, en nockur tunga megi skyra. Se her nyian son Zacharie, se her brennanda lampa fagrt lysanda, se her frumgetinn son annarrar Elisabeth! Hinn fyrri son Zacharie er fylldr med helgum anda þegar i modurkvidi, en þessi sidarri vafinn i reifum smidadi þegar heilags anda herbergi med þeim listum, er hann matti. Son fyrri Elisabeth syndi varn herra med sinum fingri, en þessi fylgdi af barnæsku sialfum gudi. Eigi eru sva rettskilin var ord, þo at þessi madr se uvirdanligs verdleiks fyrir gudi, at vær samiafnim hann sælum Johanni, medr þvi at sva segir varr herra Jesus Kristr, at engi karlmadr reis meiri upp af skaddri brudhvilu en Johannes baptista, helldr eru var ord sva skiliandi, at medr þeim greinum, er hæst ganga, girnumz vær at lofa guds stormerki. Þat tolum vær uhræddir i alla stadi, at sæll Nicholaus er pedissequus heilags Johannis, þat þydiz fylgiari eda forunautr, þviat senniliga hefir hann gengit hans fotspor i hreinleik ok hardlifi, i tungunnar vardveizlu, i vandlatu bindendi, sem þegar hof hann upp i voggu liggiandi um sinn dreckandi sitt modurbriost a degi. Hverr mun trua þvilika hluti sanna vera, hverr mun eigi daufheyraz moti framburdi sva unatturligra hluta, ef hann geymir eigi, hvat drottinn varr segir i gudspialli til sinna lærisveina: Fadir minn vinnr allt her til, ok ek vinnr, þviat fadir ok sonr er einn oskiptiligr gud stiornandi allan heiminn medr eilifu einvalldi, skrydandi nyiar salur medr nysomdu likams formi, vikiandi skepnuna eptir sinum vilia upp ok nidr moti natturligu edli, sva sem einvalldzherra til heyrir, er skapadi alla hluti af engu efni.

23. Þessu næst er þat greinanda, hversu blezud fedgin unga Nicholai ombunudu gudi sagdar veizlur ok velgerninga med þeim hætti, at þegar i stad sem þau hafa getid þenna sinn einga son, afneita þau fullkomliga likams munudum, bindandi sik medr hæstu astundan undir hreinlifra manna logum, halldandi greindri dygd

1 einn tima *1 Cd.*

af æskublomi allt upp i þann lifsenda, sem gud ledi þeim i þessum heimi, elskandi atferd himneska her a iardriki, birtandi þat falslaust vera, sem vær tiadum fyrr, at þau badu fyrir þann skylld erfingians at auka guds heilagra manna tolu i himinriki, hvat er likliga byriaz med guds vilia, at þau megi fullkoma sina fysi, þviat þeira ungi son Nicholaus var odrum bornum usamvirdiligr i sinum medferdum. Sva er þegar guds miskunn med honum vaxandi ok samvinnandi, at engan tima sez hann fylgia leik eda lausung, sem adrir pilltar i sinum uppvexti, eigi elskar hann hlatr eda nockurs kyns hegoma i sinum barndomi, helldr er hann bædi senn ungr ok gamall umfram natturu manna.

24. Þegar a fyrsta namsalldri er signadr sveinn Nicholaus i skola settr bækr at skilia undir godum ok gudhræddum meistara. Er hann sva fliottækr i allri skilning innan litils tima, at audsyniliga birtiz spektarandi guds i himinriki med hans hugskoti rikiandi; her medr er hann sva hlydinn ok audvelldr sinum meistara, at hvern hlut vill hann gera, sem honum ma bezt lika. Odlaz ok vel signadr Nicholaus einkannligri elsku af skolameistaranum en nockurr annarr hans lærisveina, hvar fyrir tendraz [ofundar fnioskr[1] i hiortum klerkanna upp til nockurrar hræringar i mot Nicholao ok miok umakliga, þviat hann var til þeira linr ok astrikr sem allra annarra, hvat er birtaz mun i fylgiandi frasogn hvartveggia satt vera elska hans en illvili þeira.

25. Sva berr til einn dag, sem klerkar hafa heyrt lectiones sins meistara, at hann gefr þeim blitt orlof ollum samt ut af skolanum at letta ser eda leika sva langan tima. Þiggr Nicholaus þetta orlof milli sinna skolabrædra, ok þo medr uliku hiarta, þviat hann hugsar eigi sidr uti en inni himneskan sætleik heilagra ritninga, þat til marks, at hann berr bok sina med ser ut af skolanum siandi þar a, medan adrir klerkar fara med gabb ok galeysi. Þeir setia leikstefnu sina a siövarstrond i einhverium stad, þviat borgin Patera stod sionum storliga nær. Sva eru þeir komnir framarla a strondinni, at þar er eigi veranda i siofarins atfalli. Fylgir sæll Nicholaus sinum kumpanum meir sakir elsku ok sannrar astar en nockurs kyns hegoma eda uþrifins lausleika, sem hann provar liosliga sitiandi hlutlauss hia leikinum, siandi a bok sina ok trakterandi ser lesnar lectiones vel ok smasmugliga, rett ok roskinmannliga, þar til er hann sakir æsku hallaz ut fra bokinni ok sofnar fast rett i flædarmali. Liggr hann, sem gud drottinn

1 [aufund *1 Cd.*

ser, þar til at klerkarnir gefa upp leikinn, sefr hann þa enn sem adr, ok allt eins vill engi vekia hann sakir ofundar ok illvilia, þviat þeir sia þat margfalldligt yfir honum skina, sem engi þeira villdi sialfr med ser hafa.

26. Sva fara þeir til herbergis, at sveinninn liggr eptir. Fellr nu at sior ollum megin, sem gud sialfr giorir rad fyrir. Ok þegar er skolameistarinn hefir vissu af, at Nicholaus er eigi heim kominn medr odrum skolaklerkum, spyrr hann eptir fast ok innvirduliga, hvar þeir hafa skilit vid Nicholaum. Verda þeir nu at segia, þott naudigir se, hversu umannliga þeir hafa gert vid sinn skolabrodur godan ok meinlausan. Ok an dvol medr ollum skunda rennr skolameistarinn fram til siofarins litandi þar gudligt stormerki: sior fellr a land upp med flædi[1] eptir sinu skipudu edli, en þat er langt i mot natturu, er Nicholaus liggr sofandi þurr ok frials i midiu siofarfalli, þvi likt sem murr gangi umhverfis, sva at hofutskepnan nair hvergi at snerta hann, ok eigi helldr bok hans en har eda klædi. Eru þvilik stormerki vidrkvæmilig gudligri speki, at sa frialsadiz i fyrstu sialfr af siofarganginum, sem sidar frialsadi marga adra or þungum bylgium med sinum haleitum verdleikum. Vaknadi ok hedan i fra iarteignakraptr gofugligs guds vinar Nicholai þegar a unga alldri, sem enn ma framleidis undirstanda i fylgianda efni.

27. Annan tima gengr sæll Nicholaus ut af skola, sem hann hefir heyrt sinn meistara ok tekit gott orlof, ok er hann signadr gengr fram eptir einu stræti borgarinnar, ser hann hallta konu komandi a veginum i mot ser. Þegar i stad tendraz þat blezada ungmenni med miskunn talandi miukliga til konunnar, at hun skuli stadar nema. Nu sem þat er gert, gengr Nicholaus nærmeir signandi konunnar lidu med heilogu krossmarki sva stormerkiliga, at an dvol tekr hun styrka heilsu ok oskadda gongu i alla stadi. En er konan skilr med ser nyframda sva gofugliga iarteign fyrir sveinsins valld ok verdleika, undrar hon geysi miok rennandi medr ollum skunda fram til herbergia sveinsins fedgina berandi þeim fagnadarsogu, hversu hun er heil vordin ok styrk i ollum limum med signan ok sætum verdleikum Nicholai skolaklerks. Fylla þessi tidendi allt hus ok hyski fyrr sagdz Epiphanij med haleitum ok hatidligum fagnadi sva framt, at þessi bædi hion taka hond sonar sins, leidandi hann til fundar virduligs herra Nicholai Paterensis byskups frænda sins, segiandi honum, hvat guddrottins hond

1 *saal. 2 Cdd;* flodi *1 Cd.*

hefir unnit skommu fyrir son þeira hinn unga Nicholaum. En er byskup heyrir sva nyia frægd ok faheyrda, lofar hann drottin eilifrar heilsu, er einn vinnr stormerki a himni ok a iordu. Ok sem hann hefir endat sin ord, fellr hinn ungi Nicholaus fram a iordina fyrir fætr byskupi sva segiandi medr sælu litillæti:

28[1]. «Ek bidr ydr, heilagr fadir, hiartaliga, at þer minniz ydvars fadernis, bidiandi fyrir mer syni ydrum, er fyrir guds giof i himinriki geck fram i fliotan avoxt sva sem nyr vidr af friori iordu upprennandi, at med ydrum bænum giori drottinn varr Jesus Kristr mik makligan sinni þionostu, skipandi mik oruggan undir himneska blezan.» En er Nicholaus byskup heyrir sva heilagan roskinleik med gloandi godfysi af munni sveinsins moti natturligu edli, taraz hann ok miok vidr kemz, i þacklætis anda ok sannri godfysi sva bidiandi fyrir sveininum til guds i himinriki medr upplyptum augum ok skæru hugskoti: «Þu drottinn gud, almattigr, usyniligr ok umæliligr, er þina skepnu virdiz at kalla þat, er þu formeradir fyrir son þinn i heilogum anda, veittu þessum sveini Nicholao sæmiligt lif ok verk vidrkvæmilig ok atferd agæta, at fyrir þina gofugliga miskunn geriz hann makligr at reiknaz inn i samlag þinna heilagra manna, er med þer glediaz blezudum gudi um allar veralldir verallda. Amen.»

29. Til greindrar bænar fyrir sælum Nicholao framsteyptrar hneigir himneskr fadir giarna sitt gofugligt eyra birtandi þegar i stad byskupinum til uvirdanligrar hugganar, at þat var þegit af hinu hæsta einvalldi, sem hann hafdi godfusliga bedit her a iardriki. Her med veitir þat sannr gud, at annarr skilrikr vattr gengr fram i somu syn byskupinum til efalausrar styrkingar vars herra birtingar, hvat er geriz medr þeiri skipan, er utskyriz i hliodi [fylgianda framburdar[2].

30. Einn godr guds vin var i nalægum kastala vidr optnefnda borg Pateram Sabacianus at nafni, madr mikils kraptz ok heilagleiks fyrir gudi. Þessi madr var hardla kærr Nicholao byskupi, funduz þeir optliga med andligri skemtan i guds lofi. Þessum tveimr guds vinum Nicholao ok Sabaciano birtiz ein ok hin sama syn, sem hvarr bodadi odrum; munum vær byskupsins vitran samtengia þessu mali, at þadan af skyriz sannr skilningr beggia synanna, þviat þær hafa eitt at þyda.

31. Eina nott sem Nicholaus sefr i sinu herbergi, ser hann

1 Bænarord Nicholai unga *Overskr. Cd. Holm.* 2 *saal. 2 Cdd*; fylgiandi frasagnar *1 Cd.*

engil guds frammi standa fyrir ser sva mælanda: «Byskup Nicholae, fylg mer.» Ok er hann fylgir englinum, sem hann baud honum, koma þeir badir saman i fiarlægt herad til austrættar upp a eitt fial storliga hatt i verolldinni. Þar ser byskup blomgandi vollu medr allzkyns ilm ok skemtanarfullum sætleik langt um þat fram, sem mannlig tunga megi eptir verdleikum utskyra. Þessi er sa paradisus, er fyrr var greindr i þessu mali, skipadr af hæsta hofutsmid i heims upphafi, aptr strengdr fyrir mannzins afbrigd, en til lifs upplokinn fyrir dauda vars herra Jesu Kristz. I þessum haleita stad ser Nicholaus byskup hallir skinandi ok osamvirdilig herbergi gior med skiæru gulli, sett gimsteinum ok geislandi birti uti ok inni. Milli annarra herbergia ser hann eina stora holl yfirvættis frida, berandi alla vega sva mikit blom a sinu formi, sem obodanligt er milli daudligra manna. Ok er byskup hefir alitid undrandi sagda holl i [frabæriligri skemtan[1], kemr yfir hann gudlig rodd af himnum talandi sætliga þessum ordum: «Þessi holl er eilif vist, er drottinn virdiz fyrir bua voldum sinum þionostumonnum ok sælum Nicholao.» Her birtiz audsyniliga satt vera þat, sem fyrr var greint, at hallir heilagrar paradisi[2] eru guds astvinum upploknar med pislarlykli grædara vars Jesu Kristz. Þvilik er birting ok fyrirbodan eilifrar sælu hins blezada Nicholai gudliga synd ok fyrirsogd undir tveggia manna vitni.

32. Nu sem sæll Nicholaus var sva gamall at aratolu, at hann mætti elska veralldar skemtan, ef hann villdi, hefir hann sik eptir dæmi Jacobs hofudfodur heima i fodur sins herbergi, eigi fadmandi heimsins usnilli, er þess kyns alldr gerir optliga med gialifi, helldr gengr hann fram retta gotu litillatr ok klockr i hiarta fullr med elsku guds ok manna, radinn þegar ok roskinn i ollu sinu medferdi, fylgiandi fotsporum sinna fedgina medr agætum lifnadi, vitiandi optliga heilagrar kirkiu med hæstu athygli, vardveitandi med styrku minni, hvat er hann heyrdi framborit i ritningum, sva sem þat væri allt til hans talat, er bezt gegnir salinni, hlydinn var hann fodur ok modur eptir guds bodordi, sva lengi sem hann matti þeim sæmd veita her i verolldinni.

33. Þessu næst kemr sa timi, er sialfr guds sonr vill heim bioda fodur ok modur sæls Nicholai til eilifrar vistar ynniligrar paradisi. Tekr þa Nicholaus son þeira allan rikdom eptir rettri erfd, voru þat allzkyns mikil audæfi bædi fost ok laus i gulli ok

1 [*saal. 2 Cdd*; frabæriligu skrauti *1 Cd.* · 2 *saal. 2 Cdd*; paradisar *1 Cd.*

silfri. Ok sem hann hefir i sezt sina fodurleifd, hugsar hann optliga med hiartaligri alvoru til sins rikleika, hversu hann skal honum forsia veita. Eigi vakir hann fyrir þessa grein sem sumir adrir yfir gozinu, at hann girniz med nyium febrogdum at draga ser i siod sem flesta penninga, helldr hugsar hann um þat iduliga, hversu hann megi vitrligaz ok gudi þægiligaz minka rikdominn leidandi þat optliga ser fyrir hugskotzaugu, sem drottinn varr segir i gudspiallinu: Eigi ma sa vera minn lærisveinn, segir varr herra, sem eigi afneitar ollum hlutum þeim er hann a.

34. Nu sem signadr guds vin sæll Nicholaus girniz med allri fysi hugskotzins at fylla þessi guds ord i framningu verksins, piprar hans hiarta i annarri grein medr þess kyns otta, at eigi fiuki þat brott fra honum i stormsomu vedri ordlofsins, sem hann ætladi i fyrstu at gera fyrir ast ok elsku grædara vars. Þvi lykr hann upp sinar hugrenningar fyrir sialfum gudi, bidiandi hans himneska spekt ok obodanliga milldi þat rad blasa ser i briost, sem honum gegnir bezt at hafa, at sa er einn hefir vizku allra hluta, gefi honum þat vel skilia, hversu hann skal sinum rikdomi sva skipa, at guds augliti væri þekt ok vel ilmanda, en hann fordiz heimligt ordlof mannanna.

35. En er hann hefir þvilika hluti at hræra, berr sva til, at einn kynstorr madr þar i borginni hefir sva gersamliga upp eytt ollu sinu gozi, at med engu moti hefir hann likamligt vidværi. Hann hafdi fordum verit fullrikr at fiarhlutum, en sakir vangeymslu ok vandrar ugiptu er hann nu vordinn fyrirlitligr sinum kumpanum. Hann atti þriar dætr, ok voru þær allar fridar meyiar ok storliga vel ættadar, en þoat þær væri vel bornar ok fagrliga skapadar, vilia eigi otiginbornir[1] menn i þenna punct eiga þær, sakir þess at þær voru gersamliga fatækar. Ma fatæki madr ecki med þvi stydiaz, at nockurr vili med logligum hiuskap hans magr geraz. Þvi tekr hann miok at reika salugr i sinum hugrenningum, hvat honum muni vera tiltækiligaz, þviat honum verdr þungr sinn kvidar hungr ok hormulig oreign þvi ollu framarri, sem hann hafdi adr verit sællifari ok rikari. Þat stadfestiz med honum þann tima, sem hungrinn herdir at ollum megin, at hann muni gefa upp dætr sinar til saurlifiss sameiginligrar lostasemi hverium sem villdi, til þess at af þeira ofogrum afla megi hann sitt vesaligt lif nockurn veg næra. Ok sem hann hefir þetta orad uppkvedit, flygr

1 *saal. 2 Cdd;* tiginbornir *1 Cd.*

þetta ok ferr þegar i stad um alla borgina, sva at hverr segir odrum, hvat þessi madr veslugr ætlar rads at taka.

36. Nu sem heilagr guds vin Nicholaus heyrir greinda ufrægd, sampiniz hann hiartaliga þessum auma manni, er vordinn var fyrir sva miklu afelli; þat stangar hann ok sarliga innan, ef sva kyngofgar meyiar skulu seliaz til horanar þvers i moti guds logmali. Þvi hugsar hann innvirduliga, at hér mun stadr gefaz nockurum hans penningum til hugganar fatækum fodur en frelsis meyianna, hvar fyrir hann gerir sik radinn til at hugga fatæki þeira leyniliga allra saman med sinum rikdomi, at godar meyiar firriz fullifi. Hér med er hann einradinn at hafa engan vitordzmann þessa verks nema einn gud, sva framt at eigi þeim helldr, er olmusuna þarf, vill hann trua. Þvi hugleidir hann smasmugliga, hvern tima hann megi til fara at fullkoma sinn vilia.

37. Nu i bidstundartima olmusunnar setr meistarinn þess hattar ord af sinum klerkdomi til aeggianar, at eigi hindriz ofmiok framkvæmd hialparinnar: «Heyrþu, heilagr guds þionostumadr Nicholae, segir hann, dvel eigi þina godfysi; tak brott sem skiotazt fatækt fodurins ok leys milldliga horanarskemd dætranna. Þin hugskotziord her til fagut med heilogum ristli gangi fram i tvifalldan avoxt, at af einu braudi sediz hungranda fatæki, en af odru leysiz meyianna portlifi; byrg eigi lengr, sæll Nicholae, þann agætisakr, sem varr herra hefir plantad i þinu blezada briosti, er fullkomliga er frials af ollu illgresi; luk upp þinn thesaur, er fagnandi fylliz med rikdomi milldinnar, ottaz eigi hedan af ordlofsgotu alþydunnar, þviat synda logi brennir eigi þat goz utgefit, sem almattigr gud lofar ok sinu valldi þægiligt gerir, ok þat smidi hrædiz eigi eilifan elld, sem upp er reist af hæsta hofudsmid. Nu þa snid i sundr allar dvalir, sæll Nicholae, algerandi gott verk, at menn siai þina dyrd, ok enn helldr skili þina dygd ok dyrki fodur þinn allzvalldanda himneskan ollu styranda an enda rikianda.»

38[1]. Þessi aminningarord meistarans fyllir sæll Nicholaus med sannri godfysi, þviat nockura nott, sem adrir menn eru i svefni, helldr hann voku fyrir ser, stendr upp sidan kyrrliga af sæng sinni takandi mikit gull af sinu gozi, sem adr hafdi hann tilbuit, bindandi þat i einum duk, gengr sidan fram eptir stadnum, sem honum var allt kunnigt, ferr þar til er hann kemr at husi fatæka mannz; hann gengr umhverfiss athyggiandi smasmugliga, hversu hann fai olmosuna fram sellt, sva at engi megi viss verda;

1 Her lætr Nich. siga inn gullit til fatæka mannz *Overskr. Cd. Holm.*

ok þvi næst finnr hann einn lagan glugg ok skapliga mikinn a herberginu, lætr þar hogliga inn siga feit i brott farandi sidan leyniliga.

39[1]. Nu sem morginn kemr, riss hinn fatæki madr upp finnandi skiotliga gullit, dylz þo vid i fyrstu, hvat vera mun, ok leysir þa dukinn. En sidan hann ser, hvat um er, fylliz hann þa med miklum fagnadi, ok sva margfalldar þackir gerir hann almattkum gudi, sem hverr ok einn ma skiotaz undirstanda med fam ordum fyrir þau tar, er gledinnar mikilleikr fram steypti[2] af hans augum, þviat hann skilr sik huggadan fyrir gudliga milldi ok firdan eilifu brigzli. Er nu þegar sva komit hans kosti, at madr velz til at bidia dottur hans. Gerir hann þat med guds logum giptandi ellztu dottur sina med þeiri heimanfylgiu, sem astvinr himnakonungs hafdi honum gefit i olmosu, dragandi af nockurn part ser ok tveimr dætrum sinum til atvinnu, her med eptirleitandi alla vega lagt ok opinberliga, vid hvern mann er hann matti ord a festa, hverr sa mun vera, er sva godmannliga hafdi leynz til hans herbergia. En þess verdr hann med engu moti viss, þviat þess hattar trunadr var undir einskis mannz tungurætr laginn i borginni. Nu sem hann hefir lengi i þessu fengiz at verda her um nockurs viss, gerir þionostumadr Jesu Kristz sæll Nicholaus enn sem fyrr, leggiandi honum iafnmikit gull med somu atferd i alla stadi, sem adr var greint.

40. Ek undraz, segir meistarinn, þenna mann Nicholaum lærdan med allri vitzku, frodan med allri spekt andaligrar godgirndar, hann er sva blezadr, at honum þickir ser eigi þorf vinna at fylla at eins bodskap logmals hins fyrra, nema enn helldr samtengir hann þar med gudspialliga miskunn iatandi sik samþyckianda hvartveggia testamentum forna ok nyia, at medr tveimr votnum af einni uppras framrennandum skuli hann vel doggva þurran gard þverrandi truar, sva at eigi optar megi uppsnidnir þyrnar med snorpu iarni milldinnar undirleggia gudligt sædi med illgresi rangrar spillingar. Þessi meistarans ord truum vær flestum olærdum monnum þung verda nockut i sinum skilningi, þvi vilium vær nockut birta ritningarinnar atkvædi med skommu mali.

41. Þat kallar hann skapliga milldi i hinu fyrra logmali, at Nicholaus hefdi um sinn gefit sitt goz hinum fatæka manni, þviat hit forna[3] vitni var i ollum hlutum sliovari miskunnar en hit

1 Fatæki madr finnr gullit *Overskr. Cd. Holm.* 2 hleypti *1 Cd.*
3 logmalid ok *tilf. 1 Cd.*

sidarra, þat er varr herra Jesus Kristr pryddi medr sinni gofugligri hervist, gefandi ny bodord einkannliga til sannrar astar milli kristinna manna, at hverr elski sinn ovin ok vili odrum iafngott sem ser sialfum. Sva gengr Nicholaus fra einfalldri elsku fyrra testamenti til þrifalldrar astar gudspialligrar miskunnar, at med tveimr votnum, þat er at skilia med tveim testamentis af einni uppras framsprettandum megi hann vel doggva þurran gard þverrandi truar. Tvau testamenta ganga fram af einni ras, þviat sva sem gud drottinn gaf hit fyrra logmal Moysi a fiallinu Sinay, sva gaf Jesus Kristr kristni sinni hit sidarra logmal her i verolldinni af somu uppras, þviat fadir ok sonr er einn gud, brunnr ok uppspretta rettlætis ok miskunnar. Medr þessum votnum doggvadi Nicholaus þurran gard þverrandi truar, þviat hann tok miskunnar orleik af hvarutveggia testamento ok doggvandi þar med þurran gard i briosti fatæka mannz, er þrotinn var i truar styrk ok þolinmædis dygd, radinn at kasta þrimr salum sinna dætra i horanar forad sakir stundligs vidrværis daudligs likama. Þvi doggvadi Nicholaus endaliga þenna gard sodiandi hans iord med sinu gulli, at portlifis þyrnar uppsnidnir med glodu iarni gylldrar miskunnar mætti alldri sidan efni til hafa nockurs framgangs eda yfirbods kristiligrar framiatanar, er madrinn heitr i fontinum heilags anda miskunnar. Hvat eru syndir ok saurlifi utan þyrnar ok illgresi, til einskis hæfir nema brenna i elldi. Sogdu illgresi eyddi sæll Nicholaus gefandi fridan fiarhlut ollum dætrum hins fatæka mannz til logligs hiuskapar eptir setning kristninnar.

42. Nu er þar til at taka sem hinn fatæki madr vaknar um morgininn ok ris upp af sænginni finnandi a sinum gardi ok varnadi sva mikit skært gull innkomit, sem einn tima var honum fyrr gefit, hvar fyrir oss virdiz, sem þessi madr megi varla fatækr kallaz hedan i fra. Þvi at gull er eigi stafkarla eign, þvi skulum vær hedan af helldr kalla hann inn rika mann, einkanliga ef Nicholaus gerir enn sem fyrr sina ferd til at audga hann. Verdr þessi madr sva gladr vid fyrr sagt fiar uppgrip, at þott oll malsnilldargiof hins snarpa Omeri eda Maronis hofudspekinga legdi sig fram at skyra, ætlar ek bada mundu synaz sva sem sigrada fyrir mikilleik sva margfalldra þacklætisgerda. En vær vilium her inn setia fa hluti af þeim morgum, er hann taladi, þviat oss syniz betr standa at gefa þegiandi hugsanar stad voskum klerk vel skilianda, en allt at skrifa med langmælis þingan [1] ut til enda.

1 *saal. 1 Cd*; þvingan *1 Cd*; þungan *1 Cd*.

Sva bidr hann til guds milli annarra hluta, sem her ma undirstanda:

43. «Þu herra minn, sannr drottinn, sva mattugr ok mikill, at an þinu valldi ok vilia ma eigi minzti fugl a iardriki sik hræra ok eigi vidarlauf til iardar falla, bidr ek þina uvirdanliga milldi, drottinn minn, þviat þu veizt alla hluti, at þu virdiz mer at syna syndugum manni, hverr sa er, sem mer gerir oaflatliga sva goda hluti; þu veitz, drottinn minn, at eigi bidr ek þessa fyrir þa skylld, at ek ætla med ofdirfd hann at snerta eda hallda minum saurugum hondum, helldr til þess at ek kenna þinn þionostumann, er engiliga atferd hefir her a iardriki verandi med daudligum monnum, hvar fyrir ek dyrka nafn þitt blezat ok lofligt um allar veralldir verallda.» Sva bidr hann til guds, sem nu var greint, talandi her med vid sialfan sik, sva segiandi: «Senniliga mun ek i brottu taka svefn af augum minum; vord mun ek hallda med sannri ahyggiu, vakandi mun ek nætr framleida til væntingar, at drottinn syni mer syndugum þionostumann sinn.» Sva talar þessi madr fyllandi sin ord i fylgianda verki.

44. Hedan lida miok fair dagar, adr sæll Nicholaus vitiar þridia sinn þessa sama mannz herbergi girnandiz at fylla sitt verk med þrifalldri tolu, profandi sik vera faganarmenn heilagrar þrenningar, kastar inn gullinu um hinn sama glugg iafnmiklu at vexti sem tysvar fyrr; ok kemr nu med guds vilia nockuru hardara nidr i herbergit en eptir vana, sva at bondi vaknar vid dettinn, sprettr upp þegar i stad hafandi sik uti, ok ser skiotliga, hvar madr rennr, sem hvataz matti, i brott fra herberginu; þviat sa tok þegar til fota, sem hann grunar, at honum se eptirfor veitt. . Rennr nu hvartveggi, sem mest ma, sækir bondi eptir med karlmenzsku, en Nicholaus flyr undan med litillæti ok guds elsku, ok medr þvi at hann gerir bondanum alldrs mun, verdr hann i skeidinu miklu skiotari. En er bondi ser, at i sundr dregr med þeim, ok kennir a sig vesold ok briostmædi ok erfidi, kallar hann harri roddu sva mælandi: «Statt þu madr, segir hann, bid min, ok renn eigi undan mer olldrodum, þviat ek girntiz longu þik at sia; þvi gior fyrir guds nafn ok bid min, dugandis madr.» Vid þessi ord nemr stadar sæll Nicholaus bidandi hans. Ok þegar sem bondi nalægiz ok kennir Nicholaum at syn, fellr hann allr til iardar ok vill kyssa fætr hans. En Nicholaus med sinum gofugleik ok einfalleik ok litillæti vill honum þat lofa med engu moti, en talar med ast ok sannri elsku sva mælandi: «Gudi allzvalldanda ertu skylldr

þackir at gera, er fyrir eilifa milldi sins godleika hneigdi til þin sitt miskunnar auga, þa er þu vart, brodir minn, adr buinn at falla, þvi skallt þu hann lofa ok dyrka ok þackir gera medr lofligri atferd hedan fra.› Bondinn svaradi þa med klockvanda hiarta: ‹Ek bidr þik fyrir guds nafn, at þu gerir mer kunnigt, hvat mer byriar at gera.› Sæll Nicholaus svarar: ‹Geym at hedan ifra, at þu selir eigi dætr þinar nidr i glæpa forad, helldr gef þær i logligan hiuskap godkendum monnum. Lat þat goz ut fara med þeim, sem drottinn sendi þer, sva þo at þu vardveitir af nockurn part sialfum þer til atvinnu: ok ef þu ferr sva med, sem nu legg ek rad a, mun þat litla fe, sem þu helldr eptir, þer allan tima þorf vinna, medan þu þarft at hafa.›

45. Vidr þessi blezud ord gerir bondi skæra idran med fullkominni iatning yfir sinum glæp, at sakir fatækisdoms hafdi hann sigradr vordit sva miok fyrirdiarfandi gudligar setningar ok logmalit, heitandi nu framleidis moti sia ok alldregi sva optar gera a sinum lifdogum, helldr fylgia ok i ollum hlutum fylla þau aminningarord, sem hann heyrdi ser gefin fyrir sælan Nicholaum. Sva skilia þeir, at sæll Nicholaus fyrirbydr bondanum at segia þenna hlut nockurum manni, ok eigi helldr vin sinum en uvin, beidandi hann þar medr þann atburd vel geyma, medan þeir lifdi badir a iardriki.

46. Se her, hversu signadr Nicholaus likir sina gerd eptir [illegible] monnunum [illegible] lydnum. Þvi [illegible] med sann- [illegible] engis [illegible] monnum. [illegible] sik [illegible] gradi [illegible]

[illegible]

leggiaz med sinum illum verkum. Þessum tveimr drottnum ma einn ok hinn sami madr med engu moti badum i senn þionostu veita a einum ok hinum sama tima, þviat hardla ulikir ok ymisligir eru þeir hlutir, er drottinn bydr ok diofullinn til teygir, sva sem her greinir. Drottinn almattigr bydr litillæti, en af annarri halfu fylgir diofullinn fram drambsemi; drottinn predicar hreinlifi, en þar i mot hefir diofullinn lostasemi; drottinn bydr olmosugædi, en þar i mot setr diofullinn fram fiar agirni; drottinn bydr frid ok sanna elsku, en þar i mot teygir diofull hatr ok sundrlyndi; ok at vær byrgim þetta med skommu mali, ladar drottinn til kraptaverka ok manndyrda, en diofull eggiar til lasta ok illra verka; ok þvi er ecki mannligt hugskot sva rumt eda vidrtækiligt, at hvaratveggiu þionostu megi senn i ser vardveita. Hvar fyrir signadr guds vin Nicholaus valdi ser þann drottin af þessum tveimr, [er ok hefir sætt en þunga lettan [1]. Þessum blezudum drottni gaf hann sinn hals audmiukan med allri godfysis astundan, brott verpandi blidu veralldarinnar med hiartaligri heims hafnan; eigi villdi hann taka nockut ordlof eda lidandi frægd her a iardriki, at þar fyrir yrdi hann ræntr eilifri sæmd med guds helgum monnum i himinriki; þroadiz hann i godum verkum dag fra degi, hversdagliga sik a hendi felandi sialfum gudi, þeim er virdir ok skipar alla hluti, þa er hann vill ok þann veg sem hann vill.

47. Af fyrr sogdum bonda er þat greinanda, at hann hellt vel ok godmannliga sælar aminningar hins goda Nicholai giptandi dætr sinar allar eptir logmali kirkiunnar, gefandi þeim ollum godan fiarhlut heiman, er Nicholaus hafdi adr honum godmannliga tært [2] fyrir ast ok elsku heilagrar þrenningar. Vard hann sidan alldri mannþurfa geymandi vel sina lifdaga ut i sidarsta enda. Er þvilikr avoxtr guds verkmanna, milli hverra er sæll Nicholaus reiknaz rettliga.

48. Nu sem sa timi kemr, er allzvalldandi gud drottinn vill, at heilagleiks birti hins sæla Nicholai skini biart i verolldunni, sva at allir i verandi guds husi megi þenna lampa sia yfir kertistiku settan fagrt lysanda, geriz sva med guds forsia, at Mirrensis erkibyskup gengr fram þann sama veg um dauda dyrr, sem almenniligr er hveriu holldi. Er nu erkistollinn formannzlauss i Mirrea. Hvar fyrir geriz hin hæsta naudsyn, at annarr kiosiz til i stad hins framfarna. Þvi koma byskupar af nalægum borgum, þar med prestar ok klerkar ok skynsamir leikmenn, allir saman i

1 [sem honum gegndi *1 Cd.* 2 tied *1 Cd.*

einn stad til opt nefndrar Pateram, þviat hon var mest hattar borg i allri Licia, sem fyrr var skrifvat. Þessir allir i guds nafni samanlesnir eru miok ahyggiusamir, fyrst fyrir þa grein at kirkian hafdi skada fengit i frafalli gods hofdingia, ok þar med hversu giptusamliga þeim mun byskupskosningrinn ut ganga eptir logum heilagrar kirkiu erkistolinum i Mirrea til frægdar ok frama en salunum til nytsemdar ok eilifra nada. Fyrir þeim brædrasamnadi var einn liodbyskup mikillar roksemdar ok heilagleiks sva frægr ok fagrliga kendr i milli annarra manna, at hvat er hann fram ferr, samþyckia allir giarna, ok enn er hann sva harrar raddar i þessum mikla vanda, at þann erkibyskupskosning sem hann gerir, vilia lærdir ok leikir samþyckia. Þvi gengr sia byskup i fotspor sialfra postolanna aeggiandi eda enn helldr biodandi, at allr þessi safnadr fasti ok vaki til guds ok hiartaliga bidi, at sa hinn sami gud, sem Mathiam valdi til fyllingar heilagrar postola tolu, virdiz fyrir sina veniuliga milldi syna, hvern hann vill i þessum stad sva miklum kennimannzdomi neyta lata, þann sem undirgefinn lyd megi sem godr hirdir fagrliga styra til uendiligrar hvilldar andanna. Þetta byskupsins heilrædi tekr allr þar kominn lydr sva fagnandi sem guds aminning af himni hliodandi, snuandi sik til þess fulltings, er allri veralldar bygdinni vinnr þorf, bidiandi tarliga af innztum hiartans mergium, at eilifr gud virdiz at audsyna nytsamligan hirdi sinna sauda. Ok þat gerir drottinn, sem honum er veniuligt, at veita rettar bænir framsteyptar med fullri godfysi, birtandi sogdum byskupi sinn vilia nockura nott sva mælandi med sætu raddar hliodi: «Þat skulut þer vita. sagdi roddin, at drottinn Jesus Kristr virdiz ydrar bænir at heyra, ok þann mun hann til byskups kiosa ok ydr til stiornar veita, sem allan lyd sins valldz mun heilan gera, ok su hiord mun sæl vera, er þvilikan formann odlaz at hafa. Nu til marks greindra guds fyrirheita skalltu ganga ut af mustarinu i mot ottusongs tima, halldandi vord a þeim manni, sem fyrstr kemr til kirkiunnar, þann tima sem hringt er. Sa mun Nicholaus heita, hann skalltu þegar hondum taka ok til lydsins i mustarit leida, truandi allir uefasamliga, at lifandi gud virdiz i sinni nalægd þenna at kiosa hirdi ok forstiora sinna sauda. Þenna skulu þer helga ok til erkibyskups senniliga vigia, þott hann mæli i mot sogdum vanda.»

49. En er byskupinn hefir þvilika vitran þegit af sialfum gudi, verdr hann fullr af andligum fagnadi, vattandi þessa syn fyrir sinum brædrum byskupum sva segiandi: «Þer skulut stadfastliga,

segir hann, a bænum vera, en ek mun utan kirkiu vord hallda, þviat ek trui stadfastliga,· at sinu fyrirheiti mun drottinn fylling veita, oss til bradrar hugganar en kristni sinni til eilifrar nytsemdar.» Sva talar byskupinn ok gengr sidan ut af mustarinu, geymandi kirkiudyrr med heilagri slægd. Ok sva sem lysir um morgininn, gengr Nicholaus son Epiphanij ut af sinu herbergi fram til kirkiunnar, sakir godfysi komandi þangat sem af gudi sendr fyrr en nockurr annarr i borginni. Ok þegar sem hann nalægiz kirkiudyrnar, verdr byskup varr vid hafandi sik hliodliga fram fyrir kirkiuna, sem fet mæli, þviat hann hugsar vitrliga, at sva mikil veidr skal eigi undan honum setia. En er Nicholaus uvitandi þvilikar umsatir kemr upp at sialfum kirkiudyrunum, gengr byskup blidliga at honum segiandi til hans þessum ordum: «Minn kæri, segir hann, hvert er nafn þitt?» En blezadr guds vin Nicholaus iafnan verandi med dufuligum einfalldleik svarar lutu hofdi ok litillatu hugskoti sva mælandi: «Nicholaus heiti ek syndugr madr, þræll ydvars heilagleiks.» Ok er byskup heyrir þat sama nafn uppkomit, sem adr var honum fyrir gudliga birting kunnigt vordit, tekr hann heimoliga i hond erkibyskupsefnis sva segiandi med blidu andliti: «Son minn, segir hann, gack med mer, þviat ek hefi leyndan trunad at segia þer.

50. Medr þessum hætti leidir byskup sælan Nicholaum inn i mustarit ok fram fyrir alltarit i midia samkundu vakandi brædra talandi hatt med miklum fagnadi sva til allra þeira: «Skærliga skinn i dag yfir iordina, segir hann, þat er sannleikrinn vattar himneskliga, at hvat sem þer munut fa bedit i nafni minu, munu þer þiggia. Se her, vær badum ok vær þagum; hyggit at allir, her er nu sa, er ydur astsemd girntiz at sia; her er nu sa, er almattigr drottinn virdiz oss at syna.» Ok er lydrinn heyrir þvilik ord byskupsins ok ser nalægt standa erkibyskupsefnit, geriz mikit kall ok hareysti um alla kirkiuna, þviat lydrinn romar bædi med rodd ok likama lofandi himneskan hialpara ok gofugligan grædara, er þeim ollum gaf rettlatan hirdi ok stiornara. En er hliod fekz eptir langa stund lidna, talar Nicholaus af sinni halfu i mot þessum kosningi, vattandi sik vera uheyriligan sva miklu valldi, her med i moti standandi ok stridandi ok sinum ordum fylgiandi medr sonnu litillæti, hvat er hann matti. En þo at hann tali sniallt, fær hann varla i mot stadit eda nockurum flutningi a komit, sakir þess at lydrinn vill med engu moti annat heyra, en þegar i stad se hann gripinn i sveit kennimanna ok vigdr til erkibyskups, sem

fyrst er mattuligt, a heyriligum tima: samþyckia þessu allir feginsamliga lærdir ok leikir; þviat mikil ok agæt frægd hafdi af honum ut gengit alla stund. sidan hann var fæddr a iordina, sakir hans litillætis ok hreins lifnadar. ok med þvi at borgarmenn eru vattar þvilikra hluta, vinnr Nicholao allz ecki annat at flytia. Her med var hann sva vinsæll. þeckr ok elskanligr, at allir unnu honum hugastum bædi nærr ok fiarri. sva at engan mann fysti at reisa sitt hiarta honum i mot, helldr var þat bædi guds vili ok godra manna, at hann yrdi mikill kennimadr i guds kristni. Hvadan af sva er skrifat, sogdum kosningi til ubrigdiligrar styrkingar, at þann tima sem Nicholaus hafdi talat sitt erendi til nockurrar motmælis greinar, kom guds rodd af himni yfir allan lyd, er var i kirkiunni, vattandi Nicholaum makligan byskupsdominum, þott hann mællti i mot med sinu litillæti.

51. Senniliga var Nicholaus makligr byskupsdominum, þviat hann hafdi med ser allar þær tolf dygdir, er agætr Paulus postoli ok predikari skrifar til sins lærisveins Titum, er byskupsefnit a med ser at hafa, ok suma hluti hafdi sæll Nicholaus framarri. Postolinn segir sva i sinum epistola: Þat byriar, segir hann, at byskup se frægr madr, einkvæntr, hofsamr, vitr, skirlifr, sæmiligr, gestrisinn, predicari, fridsamr, uþrætinn, eigi miok agiarn, vaskr husbondi langan tima undir þionandi retta tru ok heilaga sidsemd.

52. Frægr madr er Nicholaus erkibyskupsefni, sva sem postolig regla bydr, þviat allir þeir glæpir, sem manninum mega fra hrinda kennimannligri tign, voru hans lifi miok fiarlægir: langt var fra honum villa, manndrap eda simonia, fiarri var honum þionostugerd i ohlydni eda hafnan moti kirkiunni; langt var fra honum hvers kyns ufrægd, er af liotu mannzins lifi kann optliga ut beraz, helldr var hann sæmiligr hafdr i milli allra dugandis manna, kennimannligri stett eptir guds vilia tilheyriligr ok miok skapligr, skilgetinn madr af heilogum hiuskap i milli rettkristinna hiona, verandi sialfr ubrigdiligr vin ok fagari heilagrar þrenningar, reisandi menn til lifs andar ok likama med veralldligum audæfum ok andligum bænum, hreinliga takandi allar vigslur af rettum byskupi fyrir utan medalgongu fiar eda frændastyrks, þviat lif ok lærdomr gordi hann vigslum makligan; vidrskildr var hann alla ohlydni eda kirkiunnar stormæli, þviat hann elskadi satt litillæti; hlutlaus var hann allrar ofrægdar, þviat sva hagadi hann sinu lifi, at allir menn rikir ok fatækir villdu honum sæmdar leita en engrar minkanar i neinni grein.

53. Nicholaus erkibyskupsefni sigrar i yztu grein postolans reglu, i hverri hann bydr, at sa sem kiorinn verdr til byskups skal eigi meir att hafa en eina konu, medan hann var leikmadr i verolldinni, þviat fyrir allar rasir sinna lifdaga fordadiz þessi guds madr sem eitrit sialft allar syndblandnar navistir kvennanna, makligr þeirra felagskap, sem meydominn hallda obrugdinn allt til enda, fylgiandi sialfum guds syni til eilifra fagnada. Sva stendr skrifut postolig regla med sinni skyring i lifsbrefi virduligs herra Nicholai erkibyskups fra upphafi til enda, sem enn mun sidarr getit verda med guds vilia.

54. Nu sem nalægiz vigsludagr virduligs herra Nicholai, drifr til Mirream mikill mannfioldi af borgum ok bæium, kastalum ok kauptunum, allir eins ok ens sama erendis at sia med augunum en samfagna i hiartanu vigslugerd ok virdingarhæd sva mikils herra, sem þeim var gefinn af gudi til allra sinna naudsynia; þviat varr herra veitti Nicholao sva mikla giof med byskupstigninni, at allr heimr unni honum, hvat er styrkara verdr gert i framburdinum, ef vær heyrum eitt æfintyr, er gerdiz a sialfan vigsludaginn þar heima at erkistolinum.

55. Þann tima snemma dags sem herra Nicholaus electus er i kirkiu kominn ok byskuparnir eru bunir til þionostugerdar, var ein kona þar innan bæiar, er laugadi barn sitt med þeima hætti, at hon setr eina stora ponnu a elld matuliga fulla med vatni, tendrar hon sidan elldinn med þurrum skidum, er hon hafdi tilborit, ok sva sem flott er vordit i ponnunni, lætr hon barnit þar i koma temprandi sva modurliga elldzneytit, at barninu var matuligt. Ok sem hon hefir skidin at ser lesit fram til elldzins, sitiandi sem adr var greint, heyrir hon klockur vid kveda i stadnum med hatidligri gledi, ok þvi næst kemr madr inn farandi i herbergit, sa er henni bodar fagnat borgarinnar, at nu vigiz volldugr herra Nicholaus Mirrensis erkibyskup. En vid þessa sogu verdr konan sva glod ok fylld af fagnadi, at hon gleymir þvi ollu, er adr gerdi hon, sprettr hon upp fra elldinum þegar i stad at fyrirlatnu barninu, rennandi fram til kirkiunnar sem skiotaz matti hon. Er þa byriud vigsluþionosta virduligs Nicholai; bidr hon stadfastliga allan tima þar til, er embættit lyktaz fagrliga a þeim signada degi. En eptir þat kemr henni til minnis, hversu fliotliga hon hefir skilit vid barnit geymslulaust a elldinum, ok rennr nu þangat til med ollum skunda. Er þar su skipan a vordin, at elldrinn hefir hrunit fram at skidunum ok sidan lesit sik sva, at nu stendr

pannan i einum loga gloandi utan en vellandi innan, sva at kastar i; sitr þar barnit i vellunni glatt ok usakat leikandi ser vid barurnar, er at þvi risu fyrir uppkast vellunnar. Ok er modirin ser þvilik stormerki, gripr hon ponnuskaptit rennandi med flyti fram a strætit med kalli miklu ok hareysti, synandi ponnuna med sinum farmi, biodandi lydnum at sia þar ny stormerki. Giordiz nu þegar nyr fagnadr med guds folki, þviat allir skildu innvirduliga fyrir konunnar framburd, at þessi hlutr var af gudi gefinn fyrir valld ok verdleika ens nyvordna erkibyskups. Glediaz nu byskupar af blezudum fedr ok felaga nyliga gefnum sinni sveit himneskliga, fagna prestar ok klerkar, þviat þeir skilia ser gefit elskuligt faderni, allr lydr samfagnar sem godr smali undir godum hirdi.

56. Sem guds virktavin godr Nicholaus hefir makliga tekit byskupliga virding, geymir hann somu hofsemd ok litillæti, sem adr hafdi hann haft i verolldinni ok agætr postoli kennir i sinni reglu fyrr greindri. Hofsamr var hann i vist ok dryck dagliga, sik vardveitandi af allri ofneyzlu matar ok dryckiar, synandi sinum klerkum þat eptirdæmi at firraz gialifi en elska fostur ok bindendi; þviat hann veit vel, at samvitzka kennimannzins a iafnan hrein ok skir at vera fyrir utan ofdryckiu[1] þunga, þviat af þess hattar lesti mega margir illir hlutir fram ganga, einkanliga reidi ok lostasemi, hvat er klerkunum er bannat hvartveggia. Hvadan af meistarinn segir sva: Þu klerkr, segir hann, neyt litlu vini fyrir heilsu sakir kvidar þins, þviat iduligri ofdryckiu fylgir lostasemi. Þenna lost lamdi Nicholaus erkibyskup med iduligum bænum, fostum ok vokum, flyiandi, sem fyrr var sagt, kvennanna samvistur sem uvininn sialfan, hofsamliga temiandi sitt holld fra rongum girndum til rettrar sidsemdar guds bodorda.

57. Sæll Nicholaus var vitr madr i þrifalldri gipt, vitr til heilagra ritninga, viss til veralldligra boka, skyrr ok smasmugall til heimligra skynsemda. Heilagar ritningar framdi hann til salubotar sinum undirmonnum, en veralldligan bokaskilning til skyrrar greinar milli fals ok rettindis i rettum domum; heimliga skynsemi fagadi hann til þess at bera fodurliga forsio fyrir sinum sonum eigi sidr til likamligra naudsynia en til andligra. Þvi fagnadi allr lydr af sva miklum formanni, glodduz konungar, herramenn ok hofdingiar i sva blezudum byskupi, er sik framdi sva fullan med roksemd ok miskunn, at hann vaktadi naudsyniar allra ser undirgefinna, en firirlet þo i engan stad byskupligan soma. Hreinn ok

1 *saal. 2 Cdd*; ofdrycknis *2 Cdd.*

skirlifr var hinn sæli Nicholaus bædi med ordum ok sidum birtandi sitt hiartablom i sætum greinum ok mætum skynsemdum, þviat hans signud tunga taladi iafnan af ilmandi gnægd hunangligs hiarta, setiandi frid ok sætt, ast ok elsku i milli allra manna, er hans framburd mattu heyra.

58. Sæmiligr herra var hinn sæli Nicholaus i tvifalldri frægd, þat er at skilia innri ok ytri: hin innri stendr saman i kroptum ok biortum framningum; hin ytri stendr i dryck ok bordhalldi, gongu ok klædabunadi. Sva var hann tempranarfullr til þessarra greina, at hann hellt sanna virding, sem til heyrir agætum hofdingia, en gleymdi þo i engan stad rettu vandlæti guds bodorda. Hugþeck ok sæmilig var hans ganga synandi briostzins stadfesti med radnum roskinleik hræringanna, þviat burdr likamans birtir hugskotzins rad.

59. Gestrisinn var hinn sæli Nicholaus, sva at hans kostr ok herbergi var ollum sameiginligt, sem bydr inn godi Jeronimus prestr, þviat hann skildi ser þann abyrgdarhlut at predica gestrisni fyrir sinum undirmonnum, ef hann byrgdi herbergisdyrr fyrir utlendum eda þurfondum; vissi hann ok einkar vel, at þess hattar kraptr ombunaz bædi stundliga ok eilifliga, sem lesit er af hofutfedr Abraham ok Loth frænda hans, at þeir odluduz* badir guds englum bord veita. Gladr var hann i mali, blidr ok litillatr vid gesti sina sediandi þa bædi med likamligri vist ok andligri; þvi var hann elskadr bædi af rikum ok fatækum, at hans frægd ok godmenzka þroadiz hversdagliga i milli guds vina.

60. Predicari var hann sva godr, sem gudi einum var fylliliga kunnigt, þviat hann hafdi med ser allar þær þriar greinir, er heita mega grundvollr makliga guds ord fram at bera, þat er hitnandi ast i hiartanu, skinanda lios i lifinu, nogr klerkdomr i briostinu. Kenning hans stod saman medr tveimr greinum, predicanarordi ok hirtingarframburdi, þviat hann skildi vel sva byria, at vargar[1] væri þrongdir bædi med rodd ok hirdiligum sprota; einardliga ok miok byskupliga hirti hann dramblata, en þoldi miskunnsamliga skridnanir ostyrkra. En þott honum væri naudsyn snarpari hirting fram at hafa fyrir mikilleik lastanna eda stirdleik þriozkra manna, framdi hann engan tima sitt valld med grimd nockurri helldr med grodrsamri ast ok læknanligu hiarta, þviat satt rettlæti hefir sampining, en falsligt vanvirding. Sva tempradi hann stridleik hirtinganna, sem hann skildi stett ok astundan mis-

1 margir *1 Cd.*

giorandi manna. Mest ok einkannligaz pindi hann ofreflismenn, ef þeir syndu[1] lydnum illt eptirdæmi med sinum verkum; miukr var hann i aeggianargreinum en hardr i hirtingarordum, þviat hvart er hann pindi eda liknadi, vissi hann sik þat eina eptir ritninginni vel gera at hirta lif mannanna. Veniuliga glæpi eda verndadar illgerdir hirti hann akafligazt. þviat þess hattar framferd skildi hann morgum manni uþarfa til vandz eptirdæmis. ef eigi yrdi hirting framhofd odrum til vidsionar ok otta sva illa at gera; en eigi at sidr tempradi hann saman miskunn ok rettlæti i hverium domi. sva meistarliga milskandi, at hvarki var hirtingin of hord ne liknin of lin. ok sa einn matti þvilikt mundang a finna, sem helgan anda hafdi stodugan ibyggiara sins hiarta. Allan sinn skorungskap ok byskupligan framburd eignadi hann einni saman guds miskunn en eigi sinum þroska eda þrifnadi. Þvi var oll hans astundan i einum saman gudi. at hann elskadi engan lidanda hlut her a iardriki.

61. Fridsamr madr var hinn sæli Nicholaus. engan mann um alldr liostandi hvarki andliga ne likamliga; engan mann andliga, þviat eigi nockut veykt hugskot skelfdi hann eda piprt gerdi med nyiungarfullum framburdi. fordandiz þat predica, sem nockurum væri flyianda, helldr greindi hann smasmugliga hvern tima, hviliks hugarstyrks eda samvizku þeir voru, er hans ord skylldu heyra, at ollum ok serhverium i sinni stodu mætti hans framburdr gagnaz, en engum mein gera. Her med i næstu grein bardi hann engan mann likamliga. eigi med þust ne hnefa ne einfalldri hendi, þviat hvarki var i hans briosti hatr ne illzka. En ef naudsyn gerdiz nockurn at hirta fyrir astar sakir. feck hann þar til hofsaman mann ok gudhræddan. þviat hann skildi sinni virding þat bodit at hallda badar hendr kyrrar af ollu meinlætiskyni vid hvern mann. helldr nærdi hann ok styrkti andir ok likami sem godr huggari, þann veg hverium veitandi. sem hann sa at bezt gegndi. þvi var hann fadir margra sona i dyrd eilifri.

62. Uþrætinn madr var þræll Jesu Kristz sæll fadir Nicholaus erkibyskup, þviat hann vel undirstod. hversu margir uvinir fylgia þrætum ok þæfum. einkanliga drambsemi. illyrdi ok naungsins astleysi; diarfligt virdiz honum. at sa kendi odrum litillætis dygd vardveita. sem sialfr stædi i þrætum ok askilnadargreinum med drambsemisanda; ok sa sem illa geymir sinnar tungu. talandi hvat er hann ætlar naunginum mest i moti. syndiz honum miok

[1] *saul. 3 Cdd*: syndi *3 Cdd.*

fiarlægr fyrir odrum predica munnzins byrging eda vakrliga geymslu; ok sa er samþyckit nidr brytr med framhleypisfullum hita reidinnar, þotti honum omakligr at bera fram nytt bodord astarinnar; þvi hellt hann sitt hugskot obrigdiliga stodugt i [sonnum fridi til[1] guds ok manna, sattr ok kærligr fyrir utan fals ok hegoma.

63. Uagiarn var agætr herra Nicholaus, þviat hann vissi sva skrifat, at rong agirni er rot allra illra hluta, ok fyrir þa grein at hann villdi sin augu iafnan ubrigdilig vardveita til upplitningarlioss himneskra bodorda, fordadiz hann at sliova þeira skærleik i lidanda thesaur fallvalltra gullpenninga; þviat sa sem agirndarlostinn tekr alvarliga inn i hugskotit, litr miklu giarnara gullit en solina, ok þar er iafnan hans hiarta, sem stendr hrokut gullkista. Hvat er gud virdiz verolldinni kunnigt gera eptir andlat eins riks mannz, er miok hafdi gradugr verit i fiar agirni; þviat einum vitrum manni nær stoddum hans andlati var forvitni a fyrir vizku sakir, hvern veg sa madr væri hattadr innan i bukinum, sem þvilikan agirndarloga hafdi iafnan borit i hugskotinu; ok sem hann er krufinn, birtiz undarligr hlutr a þann hatt, at hiartat er i brott or honum. Undra þetta allir menn, er nær voru, en sa enn vitri madr bydr, at þeiri gullkistu se upplokit, sem hann hafdi mesta atta ok framazt elskat; ok þegar sem þat var gert, sia allir nærverandi menn, at efst i kistunni ofan a fenu liggr mannzhiarta, ok rauk af, sem nytekit væri or bukinum. Synir þetta dæmi, hversu þat er satt, er drottinn segir i ewangelio, at þar mun hiartat vera, sem fehirdzlan er. Þvi valdi volldugr herra Nicholaus þann thesaur hiarta sinu til eilifrar elsku, sem eigi nair ransmadr gripa, eigi þiofr stela, ok eigi nockut meinkvikendi spilla. Þessi fehirdzla er med gudi sialfum ok heilogum englum ok himneskum borgarmonnum. Þvi var hiarta Nicholai iafnan med gudi, at þessi fehirdzla leid alldri brott or hans hugskoti.

64. Godr husbondi var blezadr Nicholaus erkibyskup styrandi sitt folk vel ok byskupliga bædi med ordi ok eptirdæmi, dragandi fra lostum til godra verka. Þviat eigi skildi hann ser haskalaust at hirta annarra manna sidu, nema fyrr syndi hann fagra stiorn a sinum klerkum ok heimolligum monnum, vel vitandi at vanræktarlostr formannzins þagnar audlaz mikla pinu, en ef hann hirtir ok umvandar, sem framaz er honum mattuligt, lettir hann sinni byrdi; en ohlydnir menn hafnandi hans kenning eiga skynsemd at gera fyrir gudi. Sva vel skipadi sæll Nicholaus þvi valldi, sem gud

1 [*saal. 2 Cdd; syn 2 Cdd.*

drottinn hafdi honum i hendr gefit, at fyrir ollum hlutum bar hann hina agætuztu forsio, iduliga hugsandi til klerka sinna ok presta ok annarra kennimanna, at þeir lifdi vel ok fagrliga eptir skipan ok bodordum heilagra fedra; einkannliga var hann ahyggiufullr, at þeir sem fram vigdiz, væri makligir þeiri stett ok tilfærir sakir klerkdoms ok gods lifnadar at gera drottinlig sacramenta heilagri kristni til blomganda soma en salunum til eilifs fagnadar. Enga hluti let hann reikandi fara eda radlausa undir sinu valldi, helldr greindi hann vitrliga, hverir menn kristninni mætti mestan styrk veita. Ollum þessum ok serhverium skipadi hann ymisligar þionostur ok embætti til upphelldis kristnum dominum, hverium eptir þeiri grein sem þa sa hann hellzt tilfæran, at engi væri idiulaus eda ser onytr i guds vingardi. Enga hluti vanrækti hann, helldr let hann ser tilheyriligt allt þat, er logmalit bydr. Engan tima dro hann yfir sik letisvefn, þa er kirkian þurfti hans, helldr var hann æ vakr ok reidubuinn. Eckium þrongdum ok fodurlausum var hann hinn haleitazti huggari, sva hugleidandi þeira þurft sem sialfs sins naudsyniar. Alldri batt hann sik i vinattu vid konunga eda veralldar hofdingia til þess at þegia yfir þeira lostum eda lytum eda halla rettum domum, helldr stod hann a ohollum rettlætispalli alla stund[1] einn veg moti rikum sem fatækum. Ransmenn ok ribballda, ofdryckiumenn ok fullifa hirti hann med logunum helldr hart ok þo heilagliga; en þo sva sem hann var hardr a hegningartima, sva var hann miukr ok linr a miskunnartimanum, spakliga greinandi, hvert endimark hvart atti at hafa eptir ritninginni.

65. Þvilik er sidsemd ens sælazta fodur Nicholai, eigi med honum nyliga fundin, helldr ubrigdiliga med honum verandi allt fra upphafi. Ma fyrir þa grein vitr madr hugleida, hversu astgiafir himnakonungsins mundu honum til reidu vera, eda med hverium hætti heilagr andi sialfr gud mundi sitt herbergi i hans blezada briosti stadfastliga sett hafa. Þvi er oumrædiligt hverium manni, hversu gloandi var innan kirkiu hans hiarta godfysi i þionostugerdinni, einkannliga þat er alltarisembættinu til heyrdi. Hver tunga ma skyra, i hversu mikilli hiartans godfysi, vidrkomning ok taranna uthelling, med hvilikri sæmd ok virding, med hverium likamsins hreinleika ok andar skærleika sia gofugligr guds vin dyrkadi þetta hit himneska stormerki, ollum heimi til hialpar ok miskunnar. Var ok þvilikum kennimanni lifanda guds hardla tilheyrilig sva gofuglig þionosta, þviat hann var alla vega pryddr

1 *saal. 1 Cd*; gotu sins vegar *2 Cdd.*

heilogum framningum sva sem þycksettr geislondum gimsteinum, vitr i hiarta, iafnan geymandi af briosti ok munni sannleik fram bera, hreinn ok hogværr, sætr ok blidr, hofsamr ok milldr, rettr ok undirhyggiulauss, gudhræddr ok gestrisinn, stadfastr ok stilltr vel, godgiarn ok elskuligr, einfalldr ok fullkominn, litillatr ok þolinmodr, syndir fordandiz en guddrottin dyrkandi iafnan i godu verki. En hvat mun oss lengr gera at starfa i þess hattar erfidi, sem vær munim talit fa dygdir ok manndyrdir hins sælazta fodur Nicholai, þviat fyrr mun timinn taka sinn enda ok tungunnar framburdr oss fyrirlata, en vær setim a bokfelli skinandi dygd allra hans verdleika. En sa madr, er med fullum vitnisburd girniz undirstanda, hvilikan eda hversu volldugan sialfr gud hefir giort þenna signada herra Nicholaum, hugleidi vel ok innvirduliga þa hluti, sem sagdir verda, ok mun honum sva virdaz, sem med skyrum greinum se þeir hlutir styrktir, sem nu voru i næsta capitulo frambornir.

66. I þann tima sem sæll Nicholaus var vordinn Mirrensis erkibyskup, rikir Constantinus keisari a Griklandi i Constantinopolis sonarson Eraklij, er fyrr var nefndr i þessu mali. Skipar hann sitt rettindavalld i Mirrea þeim iarli, er Eustakius heitir, þviat þar er mikill lydr ok margar kirkiusoknir. Allra stadarins kirkna var volldugazt sialft mustarit, er kallaz Sancta Syon, þviat su kirkia fagnar margskyns miklum giofum ok agætum metordum. Þar er geymdr innan kirkiu agætr thesaur ok miok heilagr. I fyrstu dyrkaz þar heilagr domr sæls Johannis baptiste; ma þat synaz vel tilheyriligt fyrir þær greinir, sem fyrr voru skrifadar, at þa somu kirkiu, sem Johannes baptista helldr hofdingskap yfir, sæmi virduligr herra Nicholaus med erkibyskupligri tign ok sætri þionostu, þviat ritningin setr Johannem baptistam sva sem meistara en sælan Nicholaum sva sem þionostumann med þeiri grein, at kynferdugr þionostumadr er natturligr godum meistara. Her med dyrkaz Sancta Syon af heilogum domum elskuligs guds vinar Stephani prothomartiris ok virduligs Theodori pislarvatz, þar med sælla piningarvatta Sergij ok Bachi, er pindir voru undir Antiocho hertuga ok fiogurra tigi riddara, er i minni Armenia pinduz undir glæpafullum Licinio keisara i borg Sebastia. Her med prydiz þessi kirkia af þionostugerd sæls Nicholai a sagdan tima skinandi med fegrd frabærligrar hofutgiptu hafandi erkibyskupsgard nalægan sinni stodu. Nærri þvi gofugliga mustari stendr munklifi virduligs fodur Nicholai, var þar mikill munkasafnadr fagrliga þionandi undir reglulogum. Greinduz sva nofn milli fyrr sagdz mustaris

ok munklifis, at kirkian, sem fyrr greinir, var kollut Sancta Sion, en munklifit Sancta Jerusalem. Hierusalem þydiz .i latinu visio pacis, þat er at skilia fridar syn, ok miok vidrkvæmiliga i þessum stad, þviat guds astvin Nicholaus lysti allan þenna samnat med biortum geislum sins lifnadar, sva at allir hlutir fognudu standandi med fullum fridi sannrar elsku; prestar, munkar ok klerkar unnu allir sinum erkibyskupi, þar med halldandi sannan frid ok samþycki sin i milli. Þar innan stadar stendr ok mustari sancti Michaelis, var þar vinatta einkar god millum þeira Michaelem ok Nicholaum, sem enn mun sidar getid verda; þviat sæll Nicholaus elskadi hans kirkiu mest i borginni næst sialfri Syon; var hann optaz fundinn i einhverium stad þessarra þriggia: heilagri Syon, Michaelis mustari eda munklifinu. I opt nefndri borg var ok kirkia sælla guds vina Dioscori ok Crescencij, liggr þar frammi fyrir stræti ymisliga kent vidr nofn pislarvattanna, er mustarit eiga, stundum platea Dioskori eda martirium Crescencij.

67. Heilagr guds vin Nicholaus erkibyskup hafdi med ser agæta menn i kennimannligri þionostu, þa sem hann virdi vel makliga sinni nalægd fyrir lifs sakir ok klerkdoms. Voru þessir prestar hans: sira Archiman, Amon ok Hermon, Ermes ok Archemius. Var honum Archiman einkannliga kærr sakir langs heimolleika, gods sidferdis ok hiartaligs dyggleika; veitti gud drottinn þessum kennimanni sva mikla giof her i heimi, at hann odladiz heimolleika ok fullkominn trunad virduligs herra Nicholai, verandi a bænum med honum leyniliga um nætr, sofandi i sama herbergi ok heyrandi optliga af hans munni hunanglig ord eilifrar gledi, sem hvartveggia mun liost verda i fylgianda efni.

68. Fyrir virduligan herra Nicholaum beraz merkiligir draumar, sem hann er erkibyskup gerr, ok adr en heyrir, hvilikir þeir eru, skulum vær greina, med hversu morgum hattum geraz kyn draumanna, at þvi audvelldligar megim vær sidan a finna, hvar draumar erkibyskups eiga heima.

69. Likneskiur draumanna snerta mannzins hug med sex hattum. Nockurn tima fædaz draumar af fylli eda hungri kvidarins, stundum af spottsamligu gabbi diofulsins, nockurn tima bædi samt af hugrenning ok uvinligri sionhverfing, stundum fyrir eina saman birting, nockurn tima bædi samt af birting ok hugrenning. Hin fyrstu tvau kyn draumanna, er vær framsettum af fylli eda hungri kvidarins, eru oss fyrir eiginliga raun ollum kunnig, en fiogur sidan fylgiandi finnum vær i bokum med heilagrar ritningar

vitnisburdi. En ef eigi giordiz draumar optliga fyrir spottsemdar gabb leyniligs ovinar, hefdi vist eigi sva talat einn spakr madr: Draumar letu marga menn villaz, segir hann, ok þeim treystandi menn fyrirforuz; ok enn her med talar hann sva: Eigi munu þer hindrvitni fremia ok eigi medr draumheill fara. Af þessum ordum birtiz opinberliga, hverrar svivirdingar er draumanna atrunadr, er hann hindrvitni samiafnaz. Her næst er alitandi fiorda grein: þviat ef draumar gengi eigi stundum fram af hvarutveggia, þat er at skilia hugrenning ok sviksamligri ovinarins tilteyging, hefdi einn viss madr med engu moti sva sett i sinni ritning: Multas curas secuntur sompnia, þat er sva þydanda: draumar foruneyta[1] miklar ahyggiur. Nu er talanda af fimtu grein draumanna: þviat ef eigi væri þat þeira kyn at geraz med birtingar stormerki, hefdi Joseph eigi fordum sed þat i draumi, at sinum brædrum mundi hann verda ædri; ok annarr Joseph brudgumi sællar Marie guds modur mundi eigi med sveininn Jesum flyt hafa fram i Egiptum, nema engillinn hefdi hann a mint um nott per sompnium. Nu er i settu grein alitanda: nema draumar fram gangi bædi samt af hugrenning ok birting, mundi Daniel spamadr, nattliga syn Nabogodonosor konungs fordum utskyrandi, med engu moti sinn framburd af hugrenningar rot byriat hafa sva segiandi: «Þu tokt at hugsa, konungr, i sæng þinni, hvat ovordit mun vera eptir þessa hluti, ok sa sem birtir stortaknin syndi þer okomna hluti.» Ok litlu sidar taladi Daniel enn til konungsins: «Þu satt, at eins mannz likneskia furduliga þyck ok breid ok storliga long stod fyrir þer», ok þat meira sem þar fylgir i drauminum. En ek mun her at sinni um lida. Nu medr þvi at spamadrinn gerdi hvartveggia, þat er at skilia sagdi drauminn sannan vera til eptirfarandi fyllingar ok audsyndi þar med hans undirstodu fyrir uppras hugrenningar, audsyniz einkar liosliga, at bædi samt af birting ok hugrenning geraz draumar optliga. Sem nu er yfir runnit med skommu mali, hversu draumanna hættir greinaz a marga vega, ok hversu þeir kunnu huginum olikt til renna, skal þvi sidr þeim nockurn trunad veita, sem eigi lysiz audvelldliga, med hvilikum tilblæstri þeir koma. En heilagir guds vinir greina fullvel med nockurs hattar innra gloggleik sialfar raddir ok likneskiur synanna, hvat i milli gengr spottsamligra bleckinga ok sannra birtinga, at þeir greiniliga viti, hvat þeir taka af godum anda, ok af annarri halfu vidr kenniz, hvat þeir þola af umsatum uhreins anda. Fyrir utan efasemd voru

1 *saal. 3 Cdd*; fremia *1 Cd.*

allar falsligar synir fiarri Nicholao, þvi skulum vær boda undir vitranar grein þat, er gud drottinn virdiz honum birta.

70. Nockura nott sem guds madr Nicholaus sefr i sinu herbergi ok Archeman hia honum, birtiz honum i syn einn madr afburdar fridr ok fagr sitiandi a hvitum hesti, hunangligri roddu talandi til hans sva segiandi: «Guds þionostumadr Nicholae, kom þu, ek mun syna þer dasamligt takn, þat er ollum heimi sidan til heyrir, þviat med bodi vars herra Jesu Kristz er kominn kornskurdartimi, ok fyrir þa grein em ek sendr at dubba þik til kornskurdar.» Sem sæll Nicholaus hefir heyrt þvilik ord af munni unga mannz, verdr hann ottasleginn ok svarar med þeima hætti: «Herra minn, hverr ertu talandi þessa hluti?» Hinn ungi madr ser i moti honum blidliga sva segiandi med biortu andliti: «Ek er, segir hann, engill drottins Jesu Kristz halldandi kornskurdar iarn i minni hendi, hann sialfr sendi mik til þin þess erendis at gefa þer eitt af þessum iarnum, þviat sva er, sem ek sagda adr, at avaxtartimi er komandi ollum heimi, ok þvi byriar þer nytsamligum þionostumanni þvilik vapn at bera a sialfum kornskurdartima.» Ok er engillinn hefir sva sagt, girniz sæll Nicholaus at sia þessi vapn, ok þegar birtiz frammi fyrir honum standandi þess hattar tol, sem menn eru vanir til akrverks at hafa, þo miklu hærri ok stærri, en nockurr iardligr madr mætti þau hræra til nockurrar athafnar. Vid greinda syn ottaz sæll Nicholaus ok vaknar skiotliga. Stendr hann þa þegar upp til bænar ok salmasaungs. En eptir þat gert segir hann sinum kærazta vin sira Archiman allan hatt synarinnar, hvat hann hafdi sed ok heyrt. Ok er sa godi prestr synina undirstendr, taraz hann af fagnadi sva segiandi: «Fadir minn kærazti, segir hann, ek kenniz vid, at drottinn virdiz okomna hluti ydr birta.»

71. Eigi miklu sidar birtiz sælum Nicholao annat stormerki medr þeim hætti, at hann þottiz staddr i einu storu herbergi, þar ser hann standa til hægri handar innar i husit virduligt alltari furduliga mikit ok fagrliga buit, syniz honum sem margr lydr se þar samankominn til þess at dyrka þat signada alltari. Þickiz erkibyskup ok ganga til alltaris med odrum monnum, ok er hann gengr fram at alltarinu, ser hann upp i loptit at opnaz himinninn; þvi næst snyr hann til herbergisdyranna ok ser fyrir utan portit eitt mikit stoduvatn hrædiliga svart ok þokufullt. Þessa syn ottaz hann storliga miok ok vaknar bradliga kallandi til sin

sira Archiman sva mælandi: «Ris upp brodir, ok gefum dyrd gudi badir samt, þviat hann virdiz oss syna leynda hluti sina.»

72. Eptir siau daga lidna ser signadr fadir Nicholaus þridiu syn med þeiri grein, sem nu skal segia. Honum birtiz sva sem gofugr madr sitiandi fridan hest allr herklæddr sva sem dubbadr riddari, hafandi blomberandligan sprota i hendi ser grafinn ok fagrt formeradan med heilogu krossmarki. Þessi riddari talar lint ok miukliga til Nicholaum erkibyskups sva mælandi: «Kom þu brodir minn Nicholae, ok mun ek syna þer dasamliga birting guds. Ek er Michael hofutengill, er iafnan stendr i guds augliti, þess er mik sendi at syna þer þa hluti, sem ovordnir eru i verolldinni. Þin trua er vel kunnig himneskri speki, ok þvi byriar, at þer birtiz gudlig stormerki, hvar fyrir þu ert skulldbundinn at læra ok byskupliga boda þa hluti, er framkvæmir eru a sinum tima. Þvi er ek sendr til þin af gudi til þess at rada drauma þina.

73. Sa engill, sem i fyrstu sattu sitianda a hesti ok bitrt akriarn i hendi halldanda, var sendr til þin af sialfum gudi þer at syna ovordna hluti. Þa i fyrstu feck drottinn þer i hond bitrt iarn fyrir engil sinn, er hann sæmdi þik sinum kosningi ok þar med byskupligri tign, gerandi þik skipanarmann ok foringia sinna sauda ok valdra manna, þeira sem koronandi eru fyrir hvasseggiat sverd þinna predicanarorda; þviat sva sem bitrt iarn snidr upp avoxt iardarinnar, sva snidr predican þin hiortu valdra manna i brott af halldsemi ok oleyfdri elsku veralldarinnar, flytiandi fagran avoxt af friosamri iordu til kornhlodu himnakonungs. Hvat er sidarri birting gerdi þer liost, þar sem hin fyrri gaf upp, þa er þu satt mikit alltari fagrliga buit i fridu herbergi ok lyd saman lesinn þat dyrkanda med godfysi, hverium þu samlagadiz i gongunni; þviat gud drottinn veitir ydr formonnum kirkiunnar sva mikla sæmd, at allr sa lydr, sem þer hafit aflat, skal ydr i fyrstu nalægiaz a domsdegi, at þer trulyndir þionostumenn offrit yfir guds alltari þann fiarhlut vel avaxtadan, sem fordum feck hann ydr a hendi felandi, upplokinn himin, birti ydr ollum saman inngongu himinrikis. Stoduvatn fyrir utan portit svart ok illa daunat merkir stodugan helvitis ofagnad fraskilligan guds husi, ok eptir sidaztan dom sva uti byrgdan af syn gledinnar sem ollum fagnadi, syniligan godum monnum eptir dominn til aukningar sinni sælu, at þvi framarr þacki þeir ok glediz i gudi, sem þeim er audsynna, hvat mikit illt þeir forduduz fyrir hans obodanliga milldi. Var þer fyrir þa grein synt hit minnzta kyn oþeckra hluta, at þu ert umakligr

þeirar hræzlu, sem geraz ma af hrædiligri syn helvitzkra pisla. Nu ris þu upp sva sem godr vinnumadr i guds akri offrandi gudi makligan avoxt af þinu erfidi, þviat sumar er komit, ok heimr hvitnar til sannrar friovanar fyrir gudi. Vit þat fyrir vist, at himinrikis herra hefir sva skipat, at otoluligar andir skulu fornfæraz yfir hans alltari fyrir þina byskupliga roksemd ok sanna godfysi.» Eptir þetta vaknar signadr fadir Nicholaus erkibyskup gangandi til bænar, þackandi gudi allan hatt greindrar vitranar, segiandi greiniliga sinum kæra vin sira Archiman, hvat hann hafdi sed ok heyrt i stormerki synarinnar.

74. Blezadr guds vin Nicholaus, sem hann er upptendradr þvilikum aminningum, hugleidir hann innvirduliga ok eptir spyrr þa menn, sem giorla vita, hversu hreinliga kristins doms rettrinn mun halldinn i Licia, ok finnz þvi framar, sem meir er rannsakat, at storliga mikit skortir a vida, þat er fyrri byskupar hofdu eigi getid af snidit sakir langs uvana. Her medr verdr hann fullkomliga viss, at margir bændr i herodum eru med ollu verr en hundheidnir, þviat þeir blota skurdgod med fullkominni villu, einkannliga dyrkandi þann dioful, er þeir kalla Dianam gydiu. I mot sagdri villu ok hverskyns vantru riss upp signadr Nicholaus erkibyskup vel ok vitrliga, hart ok heilagliga, neytandi þess bitra iarns, er engillinn hafdi fært honum, snidandi fyrst alla villuþorna med samvinnandi miskunn heilags anda, en sidan eriandi vidrtækiliga iord hugskotanna med haleitum ristli sinnar predicanar orda, doggvandi med miukum linleik aminninga, þar til er avoxtr birtiz, en villan firriz sva oruggliga, at hon hafdi engan eiginligan stad i allri erkibyskupsins provincia.

75. En er villumeistarinn sialfr fiandinn ser Nicholaum sva stadfastliga moti sinum vilia fram fara, at hann eydir allt ok nidr brytr, þat sem fyrr hafdi kyrt stadit, reidiz hann med loganda galli sinnar illzku, brennandi medr þungazta þott i mot Nicholao erkibyskupi, hugsandi nyiar radagerdir i nybolvudu briosti, hversu hann megi grimligazt hefna þann herskap, sem Nicholaus hefir gert i hans riki, speniandi allan lyd undan hans nidingligu valldi. En er hann fæz i þessarri radagerd, syniz honum fastligt fyrir ok med ollu eigi arenniligt, þviat hann kann med engu moti at gera sik sva hofudæran at dyliaz vid heilagleik Nicholai sva mikinn ok haleitan, ok þat liggr dioflinum eigi bezt i lundinni, at fyrir þat ofrafl, sem erkibyskup giorir i þvilikum framgangi, tekr hann sva mikla þock ok fullkomna vinattu af sialfum gudi, at hann

skinn med allzkyns taknum ok iarteignagerdum, framarr en fyrr se lesit af daudligum monnum, hvar fyrir at honum lytr sva mikil sæmd ok virding, at menn sækia til hans fundar vida um verolldina a sio ok landi hann at sia ok blezan taka til lettis sinna meina. Af þessum hlutum ok morgum odrum skilr ovinrinn, at ecki er til efnis, at sva styrkum kappa guds verdi a kne komit, hverium brogdum eda hlyckiottum utvegum sem at er farit; þvi snyr hann ser þadan i fra ok til þeira utvega at gera erkibyskupi med klokskap sva mikla skapraun ok skada, at hann megi muna nockura daga.

76. Sem gallsurar diofulsins radagiordir eru til fullz eitrliga bruggadar, sækir hann heim eina galldrakerling sina mestu vinkonu, kærandi fyrir henni sin vandrædi sva mælandi: «Allan hoggva mik innan, segir hann, stridir hardydgisbroddar med svortum svidaklungrum þiotandi, þviat sa madr, er Nicholaus heitir, kalladr byskup Mirreorum, hefir gert mer sva mikinn sæmdarskada med sinu ifangi ok umbrotum, at ek bid alldri þess bot. Nu heil sva! tak sem skiotazt til þinnar kunnattu, giorandi mer þat smyrsl, er mediacon heitir, þat skällt þu eitra ok alla vega blanda med þinum golldrum ok fiolkyngi, lykiandi innan i herbergi lokads glerbikars ok fandi mer sva i hendr.» Su bolvud galldraskioda [flytir ser an dvol ginandi vid sva[1] svivirdligu bodi haduligs meistara, samsetiandi þann liotazta likorem[2] med allzskyns flærd ok fordæduskap, er hun til tekr af nedsta grunni sinna gerninga, seliandi sva buit i hendr andskotans, sem henni var bodit. Ok þegar er fiandinn hefir fengit þann bannsettan bikar, dvelr hann ecki sinar framferdir, þviat meistari falsaradomsins er iafnan fliotr til flærdarinnar. Hann bregdr nu a sik sidsamrar konu liki farandi yfir sia sva sem a litlum bati, þar til er hann finnr þa menn i midiu hafi, sem langan veg hafa sott girnandiz at fara til Mirream a fund hins sæla Nicholai. Su hin falsliga likneskia ferr at skipinu sva mælandi til þeira, er innbyrdis voru: «Ek skil, segir hun, at þer dugandis menn ætlit at sækia fund virduligs herra Nicholai erkibyskups. Nu er þvi verr, at ek ma eigi med ydr fara sakir þess, at ek a eigi valld a þessum farkosti lengra fram a leid, en nu er komit; villda ek þo giarna heim sækia signadan Nicholaum, þviat ek hefir heitid minni ferd til Mirream at taka blezan sva mikils fodur. En fyrir þa grein at ek er nu vanfær at sinni, bidr ek, sva framt sem ydr er eigi i moti skapi, at þer flytid mitt litla offr fram til

1 [*saal. 1 Cd;* hlydir an dvol *4 Cdd.* 2 laug *1 Cd.*

kirkiu Mirreorum, en þat er vidsmior fagrliga temprat. Sva mikit hefir ek til þess gefit ok gera latid at smyria kirkiuveggina, bidr ek ok einkanliga, at þer giorit þat i mina minning, sva sem ek segi fyrir.» En med þvi at skipverium eru miok okunnar flærdir ok fiandans undirhyggiur, taka þeir bikarinn ok med ser flytia. Berr þa batkonuna i brott ok hverfr skiotliga.

77. Nu sakir þess at milldr drottinn vill eigi þola, at þeir se spottadir medr falsligum ordum ok fulum sionhverfingum, sem einfalldliga skunda til fundar vid hans goda vin sælan Nicholaum, verda nefndir pilagrimar eigi fyrr varir vid, en eitt fagrt skip brunar fram hia þeim; þat er skipat agætum drengium, milli hverra þeir þickiaz kenna virduligan fodur Nicholaum; ok sa madr sem þeim þickir honum likaztr, kallar þegar a þa med hofdingligri raust sva mælandi: «Segit mer, kumpanar, hver su kona var, er fyrir skommu taladi vid ydr, eda hvat feck hon ydr til medferdar?» Pilagrimar segia þeim frida manni allan hatt þessa hlutar synandi honum offrit konunnar, þat er hun bad þa med ser hafa til kirkiunnar. Hinn virduligi madr talar þa i annan tima: «Vilit þer nu giorr vita, segir hann, hver kona su var, þviat ek kann segia ydr? Þat var fyrir vist hin daligsta vættr Diana, hvat þer megit skiotliga profa, ef þer verpit þat svivirdliga ker ut i bylgiur siofarins, siandi hversu þeim bregdr vid.» Ok an dvol gera skipveriar, sem þeim er bodit. En iafnfram sem þat drepsottliga kyn diofuligrar sviksemdar kemr nidr a sioinn, brestr upp bal mikit i bylgiunum, sva at þid hofudskepnan logar vida umhverfis, sem þurru tundri væri i skotid. Ok er pilagrimar undrandi geysi miok sia langan tima upp a, hversu elldzgangrinn less barurnar, hefir þat skip, er þeim birtiz, sva langt undan borit, at nær felr syn i milli. Mega þeir nu ecki at sinni visir verda, hverr þeim gaf sva mikit heilrædi, en hallda fram sinni ferd sem adr, unz þeir na hofn skamt fra Mirreaborg, bodandi biortum roddum þat er gerzt hafdi, hvar sem þeir koma. Ok sva framt sem þeir finna blezadan guds mann Nicholaum, kalla þeir upp a hann allir i senn sva mælandi: «Senniliga ertu sa guds madr, er oss birtiz i midiu hafi, synandi oss syndugum mikil udæmi, fyrir utan efasemd ertu sannr guds þionn, þviat fyrir þinn lifs verdleik erum vær allir frialsadir af daudligum diofulsins umsatum.» Eptir þessi ord boda þeir erkibyskupi allan hatt, hversu gerzt hefir. En er drottins elskari sæll Nicholaus heyrir þvilikan framburd, giorir hann eptir vana, at hann fellr miukliga fram til bænar, þackandi hæsta fodur

alla framning sinnar miskunnar. En eptir þat tiar hann lifs ord fyrir þeim, er hans fund hofdu sott, serliga aminnandi, at þeir lifdi hofsamliga, rett ok milldliga: hofsamliga upp a sinn likama, rettliga til naunga sinna, ok milldliga til guds bodorda, hlifandi sik[1] a hverium veg med miskunnarvetnd eilifs geymara, er engan leyfir framar vera freistadan, en vel ma bera.

78. Milli annarra hluta segir herra Nicholaus fyrr sogdum pilagrimum þessi ord i spadoms anda: «Þat skulut þer vita, segir hann, at þa vandu giorningakonu, sem þetta eitr sambruggadi med falsaradomi, munut þer finna miok ridusiuka, þa er þer heim komit til ydvarra herada, til þess at fylliz heilog ritning sva segiandi: Prettr hans mun uppsnaraz i sialfs hans hofud, ok hans ranglæti mun nidr koma i sialfs hans hvirfli. Sva gædir guds madr greinda pilagrima med hunangligum ordum mætra skynsemda, veitandi þeim elskuliga blezan med blidu orlofi til sinna herada heim at snua. Provadiz þeim, sem erkibyskupinn hafdi fyrir sagt, at su vanda kona fanz illa halldin, gripin af dioflinum med makligri pinu ok harmkvæli. Vidfrægdu þessir menn sælan Nicholaum, hvar sem þeir fram komu, vattandi hversu sæll Nicholaus Mirrensis erkibyskup hafdi þeim verit stiornari, leidtogi ok milldr hialpari, lofandi gud i ollum hlutum, er þeir heyrdu fram fara af munni sæls Nicholai.

79. Nu var greind i næsta capitulo svivirding diofulsins, hversu hædiliga hann var fundinn i sinu falsi, ok allt eins leggz hann eigi [undir hofut[2], helldr dregr hann a nyia leik þa odæmisdirfd ser yfir hofut, at hann muni sialfan Nicholaum fa beitt nockorum brogdum, ef hann tekr i fornu golf eptir slægdunum; þviat alldri væri sva litit kneskot, at honum þætti eigi fullfengr i, þott erkibyskup verdi med engu moti lockadr til þess, at hann falli i nockura glæpi. Þvi bregdr diofullinn a sik þeiri fegrd, sem hann hafdi fordum hædiliga nidr orpit, drambandi i mot gudi, myndandi sig i engil liossins med fridu ok fogru yfirbragdi, komandi at uvoru inn i þat sama herbergi nockurn dag, sem signadr guds vin Nicholaus var a bæn sinni. Hann var med skinandi asionu ok frabærri fegrd klædanna, sva at engi mundi trua diofulsins edli verda mega slikt, utan nockurum væri þat sagt ok synt med giof heilags anda. Nu sem hann er inn kominn ok sæll Nicholaus fær sed hann, giorir sa guds madr miok spakliga profandi kyn andanna medr roksemd ritninganna, spyriandi þegar i fyrstu þenna, er

1 [*saal. 3 Cdd*; ser *2 Cdd.* 2 [*saal. 2 Cdd*; fyrir *3 Cdd.*

kominn er, sva mælandi: «Hverr ertu eda fyrir hveria sok komt þu her.» Diofullinn svarar: «Engill er ek komandi hingat þess erendis at sia gerdir þinar.» Af þessum diofulsins ordum skilr sæll Nicholaus þegar, at uvinarins svik eru, ok hlifir sik med sigrmarki heilags kross drottins vars Jesu Kristz sva talandi med fullu trausti: «Þu vandr ovin, segir hann, hafandi þusundrat flærdsamligra svika, gack ut i stad af þessum kofa brott af augliti guds þionostumanna gerandi enga dvol a hedan i fra.» En er fiandinn skilr, at ecki vinnr lengr at dyliaz fyrir Nicholao, giorir hann hliodaskipti talandi ramr ok illa raddadr sva segiandi: «Undra ek vandlæti þitt ok mikit smakvæmi. Ek kom her inn adan þegiandi, sva at engiskyns unadir leiddi þer af minum ferdum, ordum eda giordum, en þu vill angraz vid, at ek dveliumz her nockura litla hrid. Nu ger sva vel, leyf mer at dveliaz her litla stund, at ek læri þik ok kenni þer speki nockura.» En signadr guds madr Nicholaus snubbar þa diofulinn hart i annan tima, at hann skuli i brott fara, ok med þvi at diofullinn þickiz nu eigi lengr mega vid halldaz, kallar hann mikilli roddu ylandi ok illa latandi sva mælandi: «Þvi muntu nu rada Nicholae, at ek fara hedan i brottu, en eigi at helldr skal ek langt nu at sinni undan þer flyia.» Ok eptir þessi ord hverfr uvinrinn.

80. Litlu sidar kemr sami diofull i steikarahus þar a erkibyskups gardi gripandi þegar einn þionostumann virduligs herra Nicholai kveliandi med grimmu kyni. En er guds madr verdr þessa varr, bidr[1] hann fyrst bæn sinni gangandi sidan ut af herberginu þar til, er hinn diofulodi fæz um æpandi ok alla vega gudlastandi, hvat er uvinrinn var hann eggiandi ok fyrir hans munn talandi. Sem herra erkibyskupinn kemr til siandi mannzins eymd ok vesolld, bydr hann honum at leggia af sva illum ordum ok afskapligum; en hinn geysiz þvi meir upp i moti medr æsiligu hareysti, milli annarra hluta sva segiandi: «Medr þvi at ek piniz sva grimmliga, skalltu alldri, Nicholae, fyrir mer nadir hafa.» Guds madr gengr þa nærri takandi med afli hans hœgri hond sva mælandi: «Signa[2] þik, brodir.» Ok er hann hefir signt sik med tilstyring virduligs Nicholai, ferr ohreinn andi i brott af honum, sva at allir nærverandi menn sia upp a. Hann er þa allr sem svidinn utan ludrandi[3] ut af herbergi, rennandi[4] fiandligum latum, med gudlastan sva segiandi i milli annarra orda: «Svei mer æ

1 *saal. 2 Cdd*; lykr *3 Cdd.* 2 *saal. 4 Cdd;* sign *1 Cd.* 3 *saal. 4 Cdd;* farandi *1 Cd.* 4 *saal. 4 Cdd*; rymiandi *1 Cd.*

verdi, þviat i ollum hlutum em ek yfirstiginn ok undirlaginn af Nicholao erkibyskupi, sva at hann vill engan tima þola, at minn vili standi, ok riss i mot mer med sva miklu kappi, at allt eydiz her a hans timum, þat er mer var huggan i.» Vidr þessa hluti framda signar guds madr Nicholaus sik sialfan biodandi sva alla gera, er nær voru staddir, styrkiandi brædr ok aeggiandi, at þeir standi karlmannliga i guds bodordum hlydandi hans kenningum, fordandiz med þeima hætti allan daraskap diofuligra svika. Hvar fyrir sagdr þionostumadr, er fyrr hafdi odr verit, fellr til fota sælum Nicholao med heilli samvizku ok litillatu hugskoti gerandi sanna idran þeira hluta, sem guds madr vill hann sekan kalla. Vard hann sva vel lærdr i godum guds vinar skola, at alldri sidan dirfdiz diofull hann at gripa.

81. Enn i fiorda tima vill fiandi til hætta at glettaz vid sælan Nicholaum, ef nockut megi hann i afla; þviat eina nott sem blezadr guds vin vakir a bæn sinni ok sira Archiman i hia honum, sia þeir um midnætti sva sem einn stiga uppreistan i kirkiunni, ok þvilikt sem madr færi upp ok ofan æ sem tidazt eptir stiganum. Verdr sira Archiman miok hræddr vid þessa syn, adr guds madr Nicholaus styrkir hann sva mælandi: «Eigi skallt þu ottaz, minn kæri, þviat eigi er þat madr, er þu ser, helldr diofull ovin varr gerandi sina veniu, þviat alldri leggr hann af at freista, ef hann megi i nockuru guds þionostumenn skelfa eda onada.» Eptir þat hefr guds madr upp sina hægri hond med heilogu krossmarki biodandi dioflinum i brott at flyia, ok i stad hverfr stiginn ok sa, sem fylgt hafdi, brott af augliti þeira.

82. Nu sem guds virktavin gofugligr Nicholaus erkibyskup hefir sva undirlagt heiminn ok sialfan fiandann, sem nu er nockut af greint, hellt hann sik sva lagan ok litinn i hugskotinu, at engiskyns ofran geck inn med honum, helldr var hann æ þvi miukari ok guds bodordum hlydnari, sem hans verdleikr geck hærra med sialfum gudi; veitti ok himinrikis fadir honum sva blezodum þvi frabærligri fegrd heilagleiksins, sem hann geymdi sin stadfastligar i krapti hugskotzins; þviat sva tok hann at skina med iarteignum, sem varla er lesit af nockurum manni odrum. Eigi gerdi hann þau ein stormerki, sem nalæg voru hans personu, helldr frialsuduz af þrongingum hverir, sem i fiarska kolludu a hans nafn i sinum naudsynium, hvat er vær skulum birta i fylgiondum æfintyrum bædi synandi hans valld ok litillæti.

83. A nockurum tima voru margir menn uti a sio a einu

skipi, ok þa er minzt varir, kemr a mikil hrid med frosti ok frabærligum stormi. Þvi tekr hafit at grafaz[1], en bylgiur geysaz. Hvar fyrir skipit skekzt[2], reidinn brestr, en lidsmenn mædaz akafliga bædi af fárkulda vedrsins ok brottu bylgiufalli siofarins. Ok sva sem allir nefndir hlutir ogna þessum monnum bradan dauda, hefia þeir upp sinar raddir allir i senn med hormungargrati sva segiandi: «Heyrdu guds þionostumadr, sæll Nicholae! Ef þeir hlutir eru sannir, er vær heyrdum med frægd af þer ganga, bidium vær i miklum haska hryggiliga staddir, at þat sama latir þu oss med eiginligri raun profandi verda, at frialsadir or bylgium ægiligs siofar megim vær þackir gera himneskum gudi ok þer fyrir alla miskunn varrar frialsanar. Þegar sem skipveriar hafa sva talat, kemr okunnigr madr þrifliga buinn upp a skipit sva talandi til þeira, er fyrir voru: «Se, þer kolludut mik, nu er ek her.» Sidan ferr hann til ok er miok lidvaskr i skipinu bætandi hofutbendur ok allan annan skipreida, hvar sem gengit hafdi. Fellr þa ok skiott ofvidrit, en lægiz bylgiufallit, ok gioraz skiparar gladir, sidan þeir voru or ollum hlutum albættir, ok innan litils tima koma þeir farsælliga til þeirar hafnar, er eigi var langt brott fra Mirrea, giorandi sem skiotaz sinn veg til borgarinnar spyriandi innvirduliga, hvar erkibyskup væri. Ok sem þeim verdr sagt, at guds madr er i kirkiu a bæn sinni, skunda þeir þangat med mikilli godfysi. En þegar i stad er þeir sia erkibyskupinn, kenna þeir hann fullgerla brott fra odrum monnum fyrir utan nockurs mannz tilvisan, ok hofdu hann alldri framar sed a sinum lifdogum, en adr var greint i siafarganginum. An dvol falla þeir til fota virduligs herra Nicholai erkibyskups þackir gerandi ok skyrliga bodandi, hversu þeir hofdu frialsaz af haska daudans med hans arnadarordi. En er vars herra vin hefir heyrt þessa sogu, talar hann sva med lagu hugskoti ok frabæru litillæti: «Eigi skulu þer ætla, brædr minir, segir hann, at þetta hafi giorz af minum styrk eda mætti, helldr af veniuligri guds milldi, er ydr virdiz miskunn veita fyrir styrkleik truar ydvarrar en eigi fyrir mik omakligan sinn þionostumann. Nu fyrir þessa grein nemi þer ok skilit, hversu mikit hrein trua ok hiartalig bæn ma fyrir almatkum gudi. Vær erum hversdagliga bardir fyrir syndir varar, ok allt eins ef vær snuumz til guds med ollu hiarta, hrærir hann skiotliga yfir oss miskunn sina frialsandi oss af haska i nalægium þinum; fyrir þvi, brædr minir, se ydr einkannligt gott at gera fylgiandi litillæti ok fatækum

1 *saal. 3 Cdd*; akafaz *2 Cdd.* 2 *saal. 3 Cdd*; skelfr *2 Cdd.*

hialpandi med sannri godfysi; trui þer minum litilleik, at a þeim tima sem madrinn var kastadr fyrir sinn glæp i saurfullan svelg þessarrar veslu veralldar, er engi hlutr af gudi sva framt lofadr sem olmusugædi, ef þat er eigi gert til hegomligrar dyrdar helldr fyrir eina saman hreina astundan gudligrar astar. Nu sem skiparar eru lærdir med sogdum greinum ok odrum þvilikum; undraz þeir miok sva mikit litillæti ok briostzins hogværi, þar med malsnilld ok kraptzins mikilleik, hvat er þeir allt fundu fagrt rikianda med einum Nicholao fyrir gudligan orleik; ok sva vel af gardi giorvir snua þeir til skips heim ferdandiz til sinna herada, bædi a sio ok landi Nicholaum frægiandi. Þvi vard hans nafn vel kunnigt bædi nær ok fiarri. Fylgir her ok annarr hlutr eigi minna hattar bædi synandi byskupliga roksemd Nicholai ok yfirvættis verdleik fyrir sialfum gudi.

84. A þenna tima sem herra Nicholaus erkibyskup skinn þvilikum kroptum i Mirrea fullr med heilagleik ok miskunn heilags anda, helldr Constantinus sonarson Eraklij keisaradom i Grecia, sem fyrr sagdi, sitiandi i fræguztu borg Constantinopoli a Griklandi, hveria er Constantinus hinn mikli, er kristnadiz fyrir predican virduligs herra Silvestri pafa, hafdi fordum uppreist af fornfagudu hreysi prydandi hana med sinu nafni. Nu berr sva til a nockuru ari, at su þiod er Attaphala heitir ohlydnaz keisarans valldi takandi diorfung þa af illra manna tillogum, þeira er fridinn hotudu. Þessi þiod byggvir Frigia, er fyrr var nefnd i upphafi[, hver er[1] liggr i nyrdra hlut Asie minni. Ok er keisarinn fregn tidendi þessi, stefnir hann til sin hofdingium hafandi vid þa radagerdir, hversu sagda þiod skal undir leggia ok lægia af sinu ofdrambi. En þat verdr stodugt, at hann nefnir þria herramenn, Nepocianum Ursum ok Arpinionem, at vera fyrir þessum hernadi. Þessir þrir voru iafnan hofdingiar fyrir lidi keisarans, ef hann striddi, framir menn ok storliga fræknir ok reyndir i orrostum. Þess hattar formenn kalla Greci stratilates en Latini comites, þat þydaz iarlar i norrænu. Þeim bydr herra keisarinn þrifliga buaz med sva miklum skipakosti ok fridazta herlidi, sem þeir þickiz hafa gnogan styrk i mot fyrr sagdri þiod. Ok sva gioriz an dvol, at riddarar herklædaz ok med miklum heimsins metnadi hvatliga buaz, halldandi brott af Miklagardi med fridum skipakosti[2]. En er þeir sigla i haf, byriar þeim storliga litt, þviat styrk austanvedr bægia þeim i brott af

1 [sogunnar, hun *1 Cd.* 2 skipastoli *2 Cdd.*

Frigia, en sidan nordanvedr, sva at þa keyrir[1] allt sudr i haf fyrir Liciam.

85. Sem þar er komit, fellr vedrit, ok eru þeir þa nærri landi skamt fra þeiri hofn, er Adriaticus heitir, su hofn liggr þriar milur i brott af Mirrea. Ok med þvi at eigi syniz byrligt, leggia þeir inn til hafnar Adriaticum kastandi þar ackerum. Sidan ganga menn a land af skipum; er þar bygd nærri ok god kaupstefna. Vilia hermenn þo illa gera vid landzfolkit, med þvi at formenn banna eigi, sva at þeir ræna lydinn þvi, sem falt var a torginu, beriaz um, ef nockurr vill sitt goz veria, gerandi margskyns uspektir, sva sem hermonnum er iafnliga titt. Ok er landzfolkit kennir sagdan ofrid, verdr þyss mikill ok samhleypi til hefndar ok bardaga i þeim stad, er Platomens[2] heitir, hafa þeir ok sva mikinn her med aeggianaropi ok vapnabraki, at allt heyrir fram i Mirream.

86. Þessum hlutum leynir eigi heilagr andi sælan Nicholaum Mirrensis erkibyskup, helldr birtir hann honum, at hverium vada komit er med landzfolkinu ok keisarans monnum. Hvar fyrir hann hefir sik i stad ut af borginni stodvandi herhlaupit med styrku bodi, sem honum var audvellt, þviat hverr i sinni stodu villdi sva gera, sem honum matti bezt lika. Sem hann hefir frid formeradan, ferr hann signadr allt fram til hafnarinnar heilsandi blidliga upp a herlidsins hofdingia med fadmanda fridarkossi elskunnar sva mælandi: «Hverrar borgar menn eru þer, godir brædr, eda hvadan komu þer i varn landskap, sva sem nockut efanliga, hvart þer erut fridmenn eda fullkomnir hermenn.» En er þeir sia ok heyra sva blezadan fodur, skilia þeir i stad honum sva mikla heilagleiks dygd fylgiandi vera, at þeir þora eigi ordi at svara til spurdra hluta, utan adr framfallnir a iordina sva segiandi med sonnu litillæti: «Heilagr fadir, segia þeir, vær vilium giarna ydrum spurningum serhverium skynsamlig andsvor veita. Af Griklandi or miklu borg Constantinopoli erum vær tilkomnir ok kyniadir; sendir erum vær af sialfum keisaranum til Frigiam, þviat i þeiri þiod risu nockurir drambsamir menn med ohlydni upp i moti krununni; skulum vær lægia þeira ofstopa med guds vilia ok ydru bænafulltingi. Straumar ok ofvidri baru oss hingat at ydru landi, erum vær her komnir med fullkomnum fridi hiartaliga bidiandi, at med ydru bænafulltingi megim vær sæmiliga giora vars herra keisarans erendi, sva at gudi sialfum vel liki ok oss afli sæmdar

[1] *saal. 2 Cd*; berr *1 Cd*; rekr *1 Cd*. [2] *saal. 2 Cdd;* Platentatus *1 Cd*; Flacontanis *1 Cd*.

i þessum heimi.» Guds madr Nicholaus talar þa til þeira miok kærliga biodandi þeim i bod sitt um daginn heim i borgina, at þeir taki blezan til brottferdar. Þeckiaz þeir iarlarnir giarna þetta bod kennandi virduligan verdleik gofugligs fodur Nicholai, biodandi sinum undirmonnum at fordaz hveria ospekt i þeima by, sem Nicholaus bad fyrir. Fara þeir nu fagnandi heimleidis til borgarinnar glediandiz af nalægd sva mikils fodur. Ok sem eptir er skammr vegr, renna ut nockurir menn af stadnum i mot þeim med harmi miklum ok hugaræsingi sva segiandi: «Godi herra ok heilagr fadir, ef i dag væri þer sialfir heima i Mirrea, myndi eigi þrir saklausir menn vera til dauda dæmdir.» Heilagr guds madr svarar þeim sva: «Fyrir hveria sok eru þeir til dauda dæmdir, eda i hverium stad er þeim daudinn fyrirheitinn?» Þeir svara: «Dacianus domandi, segia þeir, hefir blindat sin skyusemdaraugu med gullpenningum at lata þa menn halshoggva, en borgarlydrinn hitnar med sut ok grati, leitandi ydvart miskunnarfullt faderni medr miklu kalli ok hareysti, en fundu ydr eigi.» Guds madr Nicholaus sem hann heyrir sva hord tidendi, verdr hann storliga hryggr uppkveiktr med elldi astarinnar i sonnum algiorleik miskunnarinnar, bidiandi iarlana ser fylgia med mesta skunda fram i borgina.

87. Nu sem heilagr guds vin Nicholaus kemr med sinni fylgd innan borgar i þann stad er Leonti heitir, spyrr hann sem akafligazt, hvat nu væri titt um þa menn, sem skemztu voru dæmdir. Honum er svarat: «Ef þu, heilagr fadir, vill þeim hialpa, þa skunda sem mest, þviat nu skommu voru þeir leiddir fram a stræti hins heilaga Dioscori.» Ok er guds madr kemr i greindan stad, sem hann matti hvatazt, ok finnr þa enn eigi, spyrr hann nærverandis menn, hvart þessir þrir lifdi eda hvert þeim [hefdi skemstu skotid verit[1]. Honum verdr svarat med þeima hætti: «Heilagr fadir, nu voru þeir skommu leiddir ut af borginni sva heitanda port.» Guds madr kveikiz þa at nyiu til eptirsoknar, rennandi ut af portinu sem hvatast, spyriandi moti ser komandi menn, hvat nu lidi þeim þrimr, er dæmdir voru. «Herra minn, segia þeir, þessir menn, er þer at spyrit, eru nu framkomnir i þann stad er Virra heitir, ok skulu þar vera halshoggnir.» At heyrdri þessi grein rennr guds madr fram i greindan stad sem akafligaz, þo miok mæddr af longum veg, finnandi þar mikinn lyd saman kominn, siandi þessa þria menn standandi i midium mannhring med bundnum hondum a bak aptr, at beygdum kniam, huldum asionum ok framrettum svirum

1 [*saal. 4 Cdd*; væri þa undan skotit *1 Cd.*

bidandi sins dauda; þviat madr stendr uppi yfir þeim med brugdnu sverdi, ok engi dvol onnur a hans hoggi, en su at borgarlydr nær staddr vill med engu moti þola, at þeir menn se drepnir, fyrr en [Nicholaus erkibyskup kemr til alitandi [1] daudasokina. En er herra erkibyskup kemr inn a þingit, tekr hann rettlatr skiott til rads, ottandiz hvarki heimligt valld ne hvasseggiat sverd manndraparans, rennandi þegar i stad fram at þeim, er [brandinn helldr brugdinn [2], treystandi sem leo fyrir utan mannligan otta, gripandi sverdit brott af þeim styrka manni sva segiandi: «Ek er buinn med guds vilia mitt lif ut gefa fyrir saklausan dreyra þessarra manna.» Ok þegar an dvol kastar hann brandinum langt i brott a vollinn, leysandi bandingiana i fullkomnu frelsi af ollu valldi sinna ovina, sva at engi madr i verolldinni þordi einu ordi i mot mæla eda nockurskyns talman a gera, þviat allir menn kendu osigranliga einord erkibyskups ok þar med yfirvættis valld ok verdleik.

88. Nu sem þetta er at gert, bidia þeir borgarmenn, sem gott hofdu til lagit þessa mals, at virduligr herra Nicholaus viki til fundar vid Eustachium iarll, er yfirvalld hafdi borgarinnar, sem fyrr var skrifat, þess erendis at segia honum, hversu uheyriliga hann stiornar þvilikum malum. Ok er sæll Nicholaus kemr inn i iarllsins gard med sinni fylgd fram at hans herbergium, er honum sagt af vardhalldzmonnum, at virduligr herra Nicholaus er frammi i gardinum, ok þo at iarlinum þætti betr, at fundi þeira Nicholai erkibyskups bæri nu eigi saman at sinni, þorir hann eigi annat fyrir augu sin en standa upp ok renna fram i gardinn moti erkibyskupinum heilsandi hans personu, sem til heyrdi. En er þeir finnaz, talar guds madr sva til iarllsins: «Þu vandr ovinr rettlætis ok grimmr nidrbrotzmadr logmalsins, hvi giorir þu þik sva diarfan, at þu gengr mer i augsyn ofdryckiumadr blodsins? Þitt ranglæti er sva fagnadarlaust, at miklu sætari kenniz þer dreyri mannzins en seimr hunangsins. Uminnigr ertu fullr af agirni, hvat drottinn bydr i ritninginni sva segiandi: eigi skulut þer fyrirdæma, segir hann, saklausan mann ok rettvisan. Þessa glæps, sem drottinn fyrirbydr i þessum ordum, matt þu kenna þik samvitugan [3] a nalægum timum.» Iarl svarar þa med litillætis yfirbragdi framfallinn til fota erkibyskupinum: «Godi herra, segir hann, reidiz mer eigi of miok ydrum undirmanni, heyrit helldr sannleik ok hafit frammi þolinmædi. Ek er eigi sekr þessa lytis, sem þer,

1 [blezadr fadir ser adr yfir *1 Cd.* 2 [a brandinum helldr brugdnum *1 Cd.* 3 samteingdan *1 Cd.*

herra, berit at mer, helldr Simonides ok Eudoxius tveir borgar hofdingiar, þviat þeir unnu verkit; taki þeir hirtingina, badir miklu fliotari til blodsuthellingar en ek.» Nu med þvi at Nicholaus vissi oll sannyndi þessa hlutar, at iarl hafdi þegit meir en tvau hundrut marka silfrs til þess at drepa saklausa, svarar hann iarlinum miok byskupliga, sem her ma heyra: «Eigi er þat satt, iarll, er þu segir, at Simonides ok Eudoxius se fyrir þenna glæp asakandi, helldr þin fiaragirni, þviat silfrpenningar blindudu þin augu steypandi þik fram i þvilika glæpsku. Nu tru ordum minum, at sva illa sem nu samsetr þu ranglæti ok lygi, skal ek eigi þyrma þer ok med engu moti eptirmæli veita þinum glæpum, helldr skal ek greiniliga segia Constantino keisara, hversu hædiliga þu styrir þvi valldi, sem hans herradomr [hefir þik yfir settan[1], þviat þu giorir herskap af hans godvilia; muntu þa makliga sialfr taka þær pinur, sem nu veitir þu odrum aflagliga.»

89. Nærri þessum hlutum standa fyrr sagdir herramenn heyrandi asakanarord erkibyskups a iarlinn, hvat er þeir harma sakir manndomligrar gæzku, bidiandi litillatliga virduligan herra Nicholaum, at hann miskunni iarlsins mali, sektina fyrirlatandi med hofsemd ok litillæti[2]. Ok gofugligr herra Nicholaus heyrir giarna þeira bænir sektina fyrirlatandi, miukliga talandi, tekna meingiord ok kinnroda skriptandi, fogrum ordum aeggiandi, at sva miok fyrirbodna fiaragirni se hann eigi optar fremiandi. Eptir sva gert gengr herra erkibyskup heim til herbergis ok til borz, halldandi fridan fagnat sva lengi sem fyrr greindir herramenn villdu, gefandi þeim at skilnadi blezan sina ok sanna vinattu. Fa þeir sidan farsælan[3] byr heim i Frigiam med bænafulltingi sæls Nicholai, styriolld an stridi nidr setiandi, frid formerandi, allan lyd þeirar halfu undir keisarans herradom aptr kallandi, sidan med sæmd ok mikilli mekt til Constantipolim heim vendandi. En er keisarinn heyrir sva frægiliga ferd þessarra hofdingia, at þeir hafa sigrat hans uvini an stridi eda mannskada, fylliz hann mikilli gledi, farandi ut i moti þeim med allzkyns skemtan ok agætu foruneyti sinna hirdsveita ok morgum lyd karla ok kvenna, leidandi þessa hofdingia inn i sina holl med fullum heidri sva sem nyia sigrvegara, gerandi veizlu agæta med dyrazta kosti veralldar skemtana.

90. Nu sem greindir iarlar hafa sva frabærliga stett i keisarans vinattu, kveikir sialfr fiandinn sva mikla ofund ok illzku i

1 [*saal. 1 Cd;* skildi (skipadi) þer til rettinda *2 Cd.* 2 *saal. 1 Cd;* rettlæti *2 Cdd.* 3 hagstædan *1 Cd.*

nockurra manna hiortum þar innan hallar, at þeir etaz ok angraz fyrir annarra farsæld med sva helvizkum broddum eitrligs hatrs, at þessa þria hofdingia saklausa vilia þeir hafa i dauda ok þar sitt goz mikit til gefa, at eigi megi þessir menn lengr niotandi verda þvilikrar sælu, likiandi eptir dioflinum sialfum, er ofundadi sælu Adams i paradiso leitandi i mot honum radagerdir, at fyrir bodorda brot yrdi hann af fagnadinum ut kastadr. Sva giora þessir hans limir, honum i fotspor gangandi, sem allir þeir er elska ofundarsyki, aukandi afskapliga sina pinu med annars mannz sælu; þviat einkannliga er þat vidrkvæmiligt, at sa hafi sialfr illt, sem [eigi þolir opindr, at [1] annarr iafnkristinn hafi gott, ok þvi verr, at hann kaupir med penningum, at naungrinn hafi illt. Hvat er diofuligra verk, en at kaupa annars mannz skada med sialfs sins tvifolldum skada, þat er at skilia bædi andar ok likama. Sva gera þessir, sem fyrr voru nefndir, spillandi keisarans hirdstiora med fegiofum gefandi honum meir en þusundrat punda gullz til þess at rægia þessa þria iarla fyrir keisaranum, sva at þeir allir fai skiotan ofagnat. Urdu þeir fyrir þa grein skylldir rogit at kaupa, at med engu moti funduz sannar sakir fram at hafa. Þvi kyssaz her kærliga sin i milli tvær dætr diofulsins ofund ok agirni; þviat sagdr hirdstiori Ablavius at nafni brennr innan med agirndarloga eigi minnr, en ofundarelldrinn leikr þa uvinarins limu, er feit gafu. Uminnigir eru þessir hvarirtveggiu guds ovinir, hvat ritningin segir, sva mælandi sem her fylgir: Giorit eigi flærd eda prett ydvar i milli, þviat sa madr, er med svikum aflar, glatar rettlætinu. Nu ef þessi Ablavius agirndar fullr væri spurdr, hvat hann hefdi aflat, mundi hann skiott svara, at margra manna sæla væri þat. Þessi andsvor hefir hverr madr, er rangliga aflar fiarins, litandi þat eina, er hann tekr inn, en gefr þvi ecki nafn, er hann lætr ut. Er þo sa munrinn, at hann inn tekr fallvalltan penning med fesinki, en leggr ut tru sina ok hiartaliga dygd; her i mot hefir hann þa rikleik i fehirdzlu en fagnadarlausa fatækt i hiartanu, hugsandi hvat hann aflar, en ecki hvat hann missir, kastandi brott i penninga dratt sin beztu audæfi, þat er elska guds ok manna, er hann skylldi leida eptir himneskri skipan til eilifra fagnada; þviat a domsdegi er betri rikleikr sonn elska en morg femuta, fyrir þa grein at fallvollt audæfi frelsa eigi þa menn af helvitis bruna, sem adr neyta þeira rangliga. Hvat er oflitt verdr hugsat i þessum heimi, þa er madrinn setr sik sva agiarnan, at hann hirdir med

1 [þat ofundar, ef *1 Cd.*

engu moti, hvar hans manndomr ferr, ef penningar liggia i skauti[1], sva sem þessi vansignadr madr er nu skemztu var nefndr, þviat honum þotti engis vert at drepa .ii. salur ok þria likami, til þess at hann fengi gull meira, en adr hafdi hann; þviat senniliga villdi hann i foradi hafa keisarans sal ok sina, þa er hann rægdi saklausa sva talandi med hegomligri dyrd ok gylldum[2] falsaradomi, sem her ma heyra: «Ydr se kunnigt, minn frægazti herra, undir hvers stiorn ok stilliligu valldi allr heimr hviliz i fridi, at su diofulsins drambsemi, sem ut dreifir alla illzku, hefir upp vakit ydr i moti leyniliga ok miok grimma ovini. Senniliga er þat sart at vita, hversu þrir hofdingiar, er ydvarr herradomr sendi til Frigiam, kunnu afskapliga ser i nyt at færa veitta sæmd; þviat þeir faz i þingan ok stefnum vid lydinn, veitandi nu þegar giafir stinnar ok storar sinum samblastrsmonnum fyrir heitandi ymisligar virdingar med gnogum metordum, til þess sem afskapligt er at heyra ok uhæfufullt fram at bera, þat er, minn herra, at drepa ydr en taka sidan rikit undir sik. Nu medr þvi at ek vard varr þessarra svikræda af sialfum þeira kumpanum ok lagsmonnum, þorda ek eigi annat gera en opinbera ydru valldi sva framdan hatt bolvadra svika, at ek fordadiz hrædiligan guds dom, ok eigi fella ek med ovinum guds i ydra misþykt ok reidi; þviat eigi eru þeir einir sekir, er slikt giora, helldr ok allir, er gerandum samþyckia. Hefir ek ydvarr þionostumadr lagit þetta ranglæti mer af baki, giorit þer nu, sem bezt gegnir ydru riki ok þer skilit, at eigi ofigiz of miok ranglætit[3].

91. Sem Constantinus keisari heyrir þvilik ord Ablavij, truir hann fullkomin sannyndi vera, sem trulyndum undirmanni ok kærum vin heyrdi fram at bera, ok fylliz mikillar reidi til fyrr nefndra hofdingia, sva at fyrir utan allt prof lætr hann gripa þa ok inn kasta i myrkvastofu ok fiotra. Ok sem þeir hafa setid um tima, likar rogsmonnum storilla, er sva lengi dvelz daudi þeira; ganga nu til Ablavium i annan tima med mikilli hurran illgiarnra orda ok segia sva: «Til hvers kemr þat, er þu sysladir, segia þeir, at varir uvinir væri innkastadir, ef nu skulu kumpanar þeira ok fulltingsmenn hialpa þeim ok huggan veita hversdagliga, en at siduztu frialsa giora ok fullkomit liduga, sem þeir ætla, en giallda oss allar pinur þeira þrongvinga. Nu giallt þu oss gull vart, at þessir menn fai bana.» Ablavius hlydir enn giarna fiandans erend-

1 *saal. 3 Cdd*; siod *1 Cd.* 2 *saal. 3 Cdd*: myklum *2 Cdd.* 3 ydru valldi i mot *tilf. 1 Cd.*

rekum gangandi an dvol fyrir keisarann med þvilikum ordum: «Ek vil enn gera ydr kunnigt, minn godi herra, fyrir dygdar sakir, at þeir þrir menn, sem þer letut inn i myrkvastofu setia, letta eigi af uppteknum sinum illrædum, helldr hafa þeir enn vandan ok omilldan samburd med lydnum.» Sem hann fagnadarlauss hefir sva talat ok undirflutt, diktar herra keisarinn dauda sentenciam[1] upp a þessa þria menn, biodandi Ablavio sva rad fyrir gera, at a næstu nott fai þeir allir bana. Verdr Ablavius vid þenna orskurd geysi gladr, utgangandi af keisarans herbergi, myrkvastofuvordinn til sin kallandi, sva segiandi: «Þa þria menn, sem þu hefir i vardhalldi, skalltu i nott af lifi taka eptir keisarans bodi.» En er carcerarius[2] heyrir þvilik ord, verdr hann beiskliga hryggr, gangandi til stofunnar med sarum grati sva mælandi: «Ek vil giarna tala vid ydr, herrar minir, en skialpti ok akefdarotti ydvars dauda ognar mer sva, at ek ma eigi ordi upp koma; sart er þat at vita ok hiartaliga hormuligt, at vær skulum skilia verda hina næstu nott med grimmum dauda, ok sæll væri sa, at vær hefdim alldri sezt eda vidkenzt, er varr skilnadr skal sva beiskliga ut ganga. Nu vitit fyrir vist, at orskurdr er fallinn a ydvart mal, sva at a næstu nott skulu þer allir deyia grimmum dauda.» En er fyrr nefndir menn heyra sinn dauda sva bradan fyrirsagdan, ottaz þeir akafliga slitandi klædi sin eptir þesskyns landskap, leysandi lockana, klædandi[3] asionuna, [dreifandi dupt[4] yfir hofut ser, med grati miklum ok veinan sva kallandi upp i himininn allir i senn: «Hvat gerdum vær veslugir ok syndugir, er vær skulum sva rangliga deyia, hverr er sa hinn mikli glæpr, er oss giorir umakliga ollu lagaprofi, hvi skulum vær sva deyia, at oss skal adr enga sok gefa?» Nu sem þeir salugir hafa langa stund sva romat, kemr Nepociano til minnis fyrir iblastr heilags anda, hversu sælazti fadir Nicholaus erkibyskup hafdi styrkliga frialsat þria menn saklausa undan brugdnu sverdi ranglatra; þvi hefr hann sina bæn til almattigs guds med miuku hiarta ok sannri vidkomning taranna undir formi þvilikra orda: «Heyr þu, eilifr gud, verandi konungr ok uppras[5] allrar birti þessa heims, þu ert skapari hlutanna[6] ok skipari þiodanna. Medr þinu bodi beygiz loptit moti iordunni, ok þu temprar hafit, at eigi drecki þat iordina. Miskunna þu oss, drottinn, þinum þionostumonnum frialsandi oss i stormerkium þinum, sva sem þu

1 urskurd *1 Cd.* 2 myrkvastofuvordrenn *1 Cd.* 3 *saal. 1 Cd;* blodgandi *1 Cd*; blediandi *2 Cdd.* 4 [ausandi dupti *1 Cd.* 5 uppspretta *1 Cd.* 6 herranna *1 Cd.*

liduga gerdir þria menn fyrir vin þinn sælan Nicholaum.» En er þeir tveir heyra þvilik ord af munni Nepociani, kemr þeim i hug at kalla a signat nafn Nicholai, ok sva segia þeir allir i senn med hareysti: «Heyr þu mikill ok milldr guds iatari, virduligr herra i verdleik ok nafni, þionn eilifs konungs, heyrdu agætr forsiomadr fiarhlutar drottins þins, hinn sælazti Nicholae! vertu nalægr varum bænum, þott þu ser oss fiarlægr at likamanum, frialsandi oss af haska daudans, sva sem þu leystir þria saklausa menn undan sverdi manndraparans, at vær lidugir fyrir þinar gofugligar bænir odlimz at lita þina asionu, þackir gerandi fyrir sva miklum velgerningi, sem nu ter þu oss, virduligr guds iatari.»

92. Nu sem iarlarnir hafa lyktad sina bæn, birtiz sæll Nicholaus Constantino keisara a þeiri somu nott, þegar skiotliga sem hann er sofnadr, ok enn er eigi kominn sa timi, at carcerario syniz vidrkvæmiligt at taka fyrr greinda menn af lifi. Erkibyskupinn gengr diarfliga inn i keisarans holl ok at honum med snorpu andliti[1]: «Þu Constantine, segir hann, ris upp i stad, biodandi at þeir þrir menn riddarahofdingiar, sem þu rangliga inn kastadir, se utleiddir af myrkvastofunni fyrir utan alla hindran, þviat þeir eru med ollu saklausir ok daudans umakligir. En ef þu dirfiz at hafna [þessi min bodord[2], mun ek bidia drottin minn Jesum Krist, at hann reisi upp i moti þer oþolanligan bardaga, skalltu þar deyia, ok ek skal þinn likama skogdyrum gefa.» Vidr þvilika heitan skelfiz keisarinn storliga miok ok svarar sva: «Hverr ertu, segir hann, sva furduliga diarfr ok yfirvættis mattugr, at a nattar tima treystiz at ganga inn i holl vara?» Sæll guds madr svarar: «Ek er, segir hann, Nicholaus Mirrensis erkibyskup», brott hverfandi eptir þat af keisarans augliti. A somu stundu birtiz agætr byskup vandum Ablavio talandi reiduliga til hans þvilikum ordum: «Þu ranglatr domari, fullr med bleckingaranda, hladinn med prettum ok undirhyggiu, falsi ok hegoma, ris upp an dvol ok lat or myrkvastofu leida þa þria hofdingia, er þu hefir umilldliga leikit fyrir solltinn hungr þinna glæpa. Nu ef þu dirfiz odruvis at gera, skal ek bidia drottin minn, at yfir þik komi fyrirlitlig bradasott, sva at þu vellir modkum til bana, ok þitt hyski fyrirfariz hlutlaust allt saman godrar minningar yfir iordina.» Ablavius verdr hræddr vid sva strida asakan ok svarar þo um sidir sva segiandi: «Hverr ertu, er sva stritt talar, eda hvadan komtu?» Guds madr svarar: «Ek

1 *saal. 1 Cd*; vidbragdi *2 Cdd*; ifirbragdi *1 Cd.* 2 [*saal. 2 Cdd*; þessor min bodord *1 Cd*; þessum minum bodordum *2 Cdd.*

er Nicholaus þionn drottins vars Jesu Kristz Mirrensis erkibyskup», ok hverfr i brott sidan.

93. Nu er þat titt med keisaranum, at hann þorir eigi til svefns at fara, medan sva buit stendr; riss hann upp ok sendir eptir Ablavio. Er þetta miok allt i senn, sem fyrr var greint. Ok er þeir finnaz, segir hvarr odrum, hvat heyrt hefir ok sed. Hvar fyrir keisarinn bydr honum, at hann fari til myrkvastofunnar aptr kallandi orskurdinn, ok geymiz menninir i betra stad bidandi morgins, ok sva geriz. En a næsta dag eptir bydr keisarinn þessa þria menn leida fyrir sik, sva at mikill mannfioldi var saman kominn, litandi til þeira i fyrstu grimmum augum ok ognanda andliti sva segiandi: «Segit veslugir menn, med hvers meistaradomi þer erut lærdir a galldralist at unada oss a nattar tima medr spottsamligum sionhverfingum?» En sva snorpum keisarans ordum þora þeir salugir engu svara sakir hrygdar daligs dauda, helldr standa þeir med lutu hofdi þegiandi ok skialfandi. Ok er keisarinn hefir spurt þrysvar med sama hætti, svarar Nepocianus ok þo miok hræddr sva mælandi: «Sva sem almattigr gud gaf ydr i hendr, godi herra, taumalag þessarrar veralldar i stiorn ok riki giptufullrar sæmdar, sva namum vær alldri ydrir þionar forneskiu svikligrar flærdar.» Keisarinn talar þa: «Segit oss, ef þer kennit þann mann er Nicholaus heitir?» En er þeir heyrdu Nicholaum nefndan, taraz þeir med miklum fagnadi, sva at allir kvomuz vid, þeir er nær voru, sva segiandi sem einum munni: «Heyrdu þionn hins hæsta guds, sælazti fadir Nicholae, hialpa þu ok frammi statt, at þrir menn piniz eigi saklausir.» Ok er hliod fekz, talar enn keisarinn: «Setid nidr hiartaligan otta likamligs dauda bodandi oss, hverr þessi Nicholaus er, sva sæll ok rettlatr, trulyndr, milldr, heilagr ok nalægr eilifum gudi odaudligum, at hann ma gera þvilika hluti.» Þeir byria þa skorugliga sinn framburd segiandi af sælum Nicholao, hvat er þeir hofdu sed ok heyrt. En eptir þat talar keisarinn: «Farit sem hvatazt ok gerit klædaskipti, margfalldar þackir gudi veitandi ok þessum sælazta manni, er ydr frialsadi af lifshaska med sinu bænafulltingi. Her med skulu þer bua ferd ydra til fundar vid þenna agætazta guds mann, takandi ut af varri fehirdzlu sæmiligar giafir, er vær vilium senda honum; her med bidit hann einkanliga af varri halfu, at hann se var minnigr i sinum bænum vid varn herra Jesum Krist, þann er dyrligr er i sinum helgum monnum gerandi stormerki a himni ok iordu.» Þessum keisarans bodordum verda fyrr nefndir hofd-

ingiar fegnari, en fra megi segia, takandi ut af keisarans thesaur dyrar presentur, þat var bordfara [skal mikil [1] med raudu gulli, sett dyrum steinum, ok onnur ker minni grafin med undarligum hagleik i meistaradomi agætum; her med eina bok alla buna med skæru gulli, ok tvær kertistikur med sama kosti hreinazta gullz ok agætliga gervar med frabærligu formi. Þessar giafir bera þeir fram signadum Nicholao erkibyskupi, berandi honum vinsamliga kvediu keisarans med þeim bænarordum, sem fyrr voru skrifut, segiandi honum allan hatt hins fyrra efnis, margfalldar þackir gerandi greindrar miskunnar. Ok er vars herra vinr heyrir þeira ord, hefr hann augu sin til himins lofandi himneskan fodur fyrir alla sina miskunnsemd stormerkiliga synda i þessu mali, sem hann ubrigdiliga fremr yfir himin ok iord allt fra upphafi, gefandi greindum hofdingium blezan sina at skilnadi, snuandi sidan aptr til sinna eiginligra hluta med gledi ok andligum fagnadi i varum herra Jesu Kristo. Heyrdi milldr drottinn ok miskunnsamr af sinu hasæti bænir virduligs herra Nicholai framsteyptar fyrir riki ok radi herra Constantini, þviat nefndum keisara gafz fyrir gudliga milldi veralldligt afspringi, makligr erfingi yfir hans hasætisstol uppsitiandi Constantinus hinn þridi, sva lengi rikiandi, næstr fyrir Justinianum keisara, sem i upphafi sogunnar matti undirstanda.

94. A nockurum tima kemr fyrir syndagialld mannanna sva oflugt hungr ok hallæri inn i Liciam, at menn hafa [vist eigi likams [2] naudsyniar, þviat sædin friovaz eigi, neitandi sinum faganarmonnum veniuligt vidværi. Af þeima hlut angraz guds madr sæll Nicholaus storliga miok, er hann ser eymd ok vesaldarpinu lydsins, en fær eigi at gert sakir hallæris. Ok er þessi hegndartimi stendr yfir, koma storskip morg saman or Egiptalandz hafi leggiandi inn til hafnar Adriaticum, er fyrr var nefnd. Þessi skip eru keisarans eign af Miklagardi nykomin af Alexandria or Egiptalandi hladin med hveiti ok dyrazta kosti. Ok þegar i stad sem landzfolkit hefir vissu af, drifa þeir til skipanna falandi hveitid fyrir fulla penninga; en skipamenn neita þeim [alla solu [3], segiandi gozit keisarans eign en eigi sina. Hverfa þa landzmenn hryggir fra, takandi þat rad er þeim hafdi alldri brostid, þat er at renna til Nicholaum erkibyskups bodandi honum nalægd skipanna ok andsvör formannanna. Ok þegar i stad fyrir þeira bæn hefir blezadr Nicholaus sik fram

1 [*saal. 1 Cd;* ker skal storliga mikil *1 Cd*; st(!) storliga mikil *1 Cd*; stettarker storliga mikit *1 Cd.* 2 [*saal. 2 Cdd*; eigi likams vist ser til (vist i) *2 Cdd.* 3 [allri solu *1 Cd.*

i veg til hafnarinnar. Nu sem hann kemr þar, heilsar hann astsamliga keisarans monnum talandi sidan med þeima hætti: «Þat er mitt erendi med bænarordum hingat til ydvar, dugandis menn, at þer litid godmannliga fyrir guds skylld yfir hungr ok vesold þessa folks, er naliga hnigr af matleysi[1], veitandi nockut af þvi mikla hveiti, sem þer hafit medferdar, at þar fyrir næriz lydrinn ok lifi.» Þessum erkibyskupsins ordum svara formenn skipanna: «Fadir, segia þeir, eigi þorum vær hlydni veita þvilikum bænarordum, þviat vær hofum eigi traust af keisarans[2] vinattu yfir þess hattar gerdum, helldr varum vær þvingadir[3] til eigi fyrir miklar sakir at fara til Alexandriam eptir sva miklu hveiti, sem allt er mællt ok reiknat upp i herra keisarans varnad.» Sæll Nicholaus talar þa: «Giorit brædr minir, sem ek bidr, at sagdr lydr fordiz sva mikla pinu, reiknit ut hundrat mæla hveitis af hveriu skipi kauplaust, en ek geng i borgan, fyrirheit ok framiattan i nafni drottins mins, er ek þionar, at þer skulut engan þurd a finna þann tima, sem þer hveitid ut reiknit umbodsmanni Constantini keisara.» Sva mikill kraptr fylgir þessa mannz ordum erkibyskupsins, at skiparar þora med guds vilia þessu iata, veitandi af hveriu skipi hundrat mæla. Ok þegar sem þat er gert, eru lyktud erendi þeira i nefndan stad, ok fa blidan byr ut af hofninni siglandi farsælliga, sem æskiligaz matti, þar til er þeir taka Miklagard; reikna keisarans monnum sva mikit hveiti upp ok nidr i alla stadi, sem þeir ut toku af Alexandria i fyrstu. Ok er þeir hugleida med ser, hversu fagrliga fullgert er fyrirheit Nicholai erkibyskups, þora þeir eigi [fyrir gudi at hallda nidri[4] þviliku stormerki, helldr boda þeir sannliga keisarans monnum allan hatt þessa verks fra upphafi til enda; lofa þa hvarirtveggiu guds nafn, er þvilik stormerki vinnr fyrir ast ok elsku sinna þionostumanna.

95. Af guds manni Nicholao er þat greinanda, at hann parterar lyd sinum i Licia þat hveiti, sem fyrr var skrifat, skipandi hverium til handa sva mikit, sem honum syndiz þorf til vera. Fylgdu þessu hveiti onnur stormerki eigi minni, þviat fyrir orleik almattigs guds veittiz þvi sva mikil aukning med guds vinar sundrskipting, at ollum ok serhverium vann vel þorf þat ar ok annat til. Her med sadu margir þessu hveitikorni til avaxtar, ok blektiz engi madr i tomum ristli, helldr tok hverr ok einn god starfalaun

1 hardretti *1 Cd.* 2 alfu eda *tilf. 1 Cd.* 3 *saal. 2 Cdd*; þungadir *1 Cd*; þyngadir *1 Cd*; þyngdir *1 Cd.* 4 [annat en hallda upp *1 Cd.*

sins erfidis med gnogum avexti, hvat er engum manni mun þickia utruanligt, þviat þetta sialft er fyrirheit vars herra Jesu Kristi sva segianda: «Ef þer hafit tru sva sem mustardzkorn, munu þer segia þessu fialli: far hedan i brott, ok þat mun i stad fara.» Þat annat er varr herra segir sva: «Sa er a mik truir, segir hann, mun gera þvilik verk sem [1] ek giorir, ok hann mun giora meiri hluti.» Senniliga trudi Nicholaus a þenna sama drottin, i hvers fulltingi hann matti vinna þvilikt ok sva mikit stormerki.

96. I þessum tveim iarteignum næstum er audsyniliga birt, sem vær fyrr sogdum, byskuplig roksemd, einord ok forstada, er guds madr Nicholaus veitti kristiligri hiord ser undirgefinni. Her skinn liosi biartara, hverir heilagleiks gimsteinar riktu med frabærri fegrd i gofugligum anda Nicholai erkibyskups, at hann daudligr madr i brigdiligum likama var sva nalægr bænum til sin kriupandi manna, sem þeir er sigrat hafa heiminn ok eru uppteknir af hollzins logmali til eilifra fagnada. Her med var hans truar styrkr sva mikill i gudi, sem nu matti heyraz i næsta capitulo, at eptir þvi sem sannleikrinn vattar in ewangelio, matti hann fiollin or stad hræra, þviat ufalsadri tru i sonnum gudi er ecki umattuligt at gera. Var ok eigi undarligt, þott Nicholao erkibyskupi gengi greitt at þiggia kraptalanin af gudi, þviat sa var honum storliga nærri, er veitir þvilika hluti; sva nalægr, sem i ordum drottins vars Jesu Kristz verdr liost, er hann segir: «Ef nockurr elskar mik, segir hann, sa mun vardveita mitt bodord, ok fadir minn mun elska hann, ok vit munum koma til hans ok gera vist med honum.» Nu þa senniliga elskadi Nicholaus þenna sama Jesum, er sva taladi, þviat i ollum hlutum af hans lifi frambornum verdr skilianligt, at hann vardveitti bodord lifanda guds sonar. Hvar fyrir gud fadir ok hans eingetinn sonr skipadi sitt sæti medr honum, ok sidan gud var i sæti kominn medr hans salu, var hann senniliga sialft himinriki vordinn, þviat almattigum einvalldzkonungi heyrir eigi annat sæti at hafa en himininn, hvat er drottinn skyrt vattar sva talandi fyrir spamanninn: «Himinn er sæti mitt.» Ok hinn visi Salomon giorir enn liosara: «Rettlatz mannz ond er sæti spekinnar,» segir hann. En Paulus vattar, at Jesus Kristr er guds kraptr ok speki guds. Nu er med vitnisburd ritninganna liost ordit, at ond rettlatz mannz er himinn, þa er sæti guds er kalladr himinn. Hedan segiz af heilogum predicorum fyrir salmaskalldit: [Celi enarrant gloriam dei [2]. Vidrkvæmiliga segium

1 ok *1 Cd.* 2 [himnarnir boda dyrd guds *1 Cd.*

vær signada ond Nicholai erkibyskups himinriki eptir orskurd hins mikla Gregorij, fyrir þa grein at hann girntiz ecki stundligt her a iardriki, helldr fystiz hann uaflatliga til himneskra fagnada. Þvi bygdi drottinn med honum sva sem i himneskum hlutum, hvat er enn mun [eigi leynaz[1] fyrir byrianligan æfintyr, hversu spadoms andi geislar hann i gegnum ok gæddi med vitzku ok valldi, framarr en fyrr se lesit i frasognum.

97. Einn storliga rikr madr var i þeiri halfu Licie, sem hnigr undir erkistolinn i Mirrea, var þessi madr kvæntr, ok miog eptir þvi sem honum þotti bezt, þviat husfru hans var honum miok skaplik, eigi til godra verka helldr til undirhyggiu ok flærdsamligra svika medr allzkyns agirni ok fiandligri fesnikni. Fylldu þessi hion þat, er fyrr var skrifat i capitulo agirndarinnar, at þau gafu engan gaum at, hvar manndomrinn for, þegar fefongin lagu vid. Var þat fyrsta kyn illz tilbunadar, at þau letu miok mannfatt vera i sinum herbergium hafandi sialfra sinna[2] vardveizlu yfir ollum hlutum, þviat þau trudu engum, ok i odru lagi sva timulaus[3], at þau mattu alldregi verdskyllda goda þionostu af nockurum. Var þeira gardr i kaupstad einum, ok mattu þau fyrir þa grein marga vega komaz at penningum. Nu berr sva til einn dag a þeira gardi, at þangat koma þrir okunnir menn med godan kaupeyri; beida þeir bonda veita ser herbergi um nottina, þviat þeim monnum var okunnigt fyrir. Fylldiz þat med þessum monnum, sem ordzkvidrinn[4] segir, at okunnr kaupstadr stelr margan mann fe. Lætr bondi sem hann se hinn beinazti vid gesti skipandi þeim ok gozi þeira utiskemmu nockura, litr a fiarhlut þeira, ok syniz miok fagr ok eiguligr. Lidr sidan dagrinn ok kemr nottin; segir þa husbondi fru sinni, sem adrir menn eru i svefni, at þau skulu upp standa ok rada at kaupmonnum, þviat þeir hafa sva mikit goz, segir bondi, at þat er fullfengi. Þesskyns radagerdar var husfreyia allz ecki letiandi; þvi standa þau upp hliodliga bædi samt, tekr bondi breidoxi sina harhvassa ok gengr med hana til skemmunnar, luka þau upp hurdu ok stilla hliott þar til, er gestir sofa. Hafdi bondi veitt þeim um kvelldit flatsæng eina at sofa i ollum saman, var fyrir þa radagerd storliga hægt at vinna at þeim skiott. Ok þegar i stad gengr bondi upp at sænginni hoggvandi um sinn til hvers þeira sva hart ok titt i hofudit, at stendr i heila. Sem þeir

1 [reynaz *1 Cd.* 2 *saal. 2 Cdd*; sin *3 Cdd.* 3 *saal. 3 Cdd*; trulaus *2 Cdd.* 4 malshattrinn *1 Cd.*

eru allir erendir [1], bera hion saman rad sin i annan tima, hversu nu skal med likamina fara, at engi madr a iardriki megi þessa viss verda. Þvi skytr þeim i hug, sem undarligt er frasagnar, at þau skuli kryfia bukana ok taka i brott or innsterin sockvandi þeim med grioti nidr undir einn fors, er nærri fell stadnum, en bukana sialfa syniz þeim at sallta nidr i eina grof nedst undir þar, sem vidværiskostr þeira liggr uppi yfir. Þetta sem nu var skrifat, fylla þau allt ok fullgera, adr lysir af degi. Giorir bondi um morgininn snemmindis ord a fyrir heimamonnum, at furdu tidlatir væri kaupmenn þessir til brottfarar med allt sitt, ok þat annat segir hann, at þeir vilia eigi seinaztir verda fram a torgit til kaupstefnunnar.

98. Eigi miklum tima sidar en bondi hefir sva umannliga aflat fiarins, vísiterar gofugligr guds vin Nicholaus erkibyskup syslu sina, ok kemr hann med sinu agætu foruneyti i þenna sama stad, gerandi menn fram fyrir til þessa rika mannz, at hann vill þar kost hafa med sinni fylgd. Verdr bondi storliga feginn sem adrir at herbergia þvilikan gest. Byr bondi sin herbergi med bezta kosti ok gnogum fagnadi gangandi ut i moti erkibyskupi med blidu andliti. En er virduligr herra Nicholaus hefir til bordz gengit, ok vistin er framborin, sitr hann þegiandi ok blezar eigi. Ok er stund hefir sva lidit, yrkir bondi a þegianda erkibyskup sva segiandi: «Herra, segir hann, hvat berr til, at þer sitit sva, ok blezit eigi ne snæding takit?» Sæll Nicholaus svarar: «Þat berr til þess, husbondi, at þu hefir enn eigi framborit fyrir oss þa retti, sem vær vilium fyrsta taka.» «Minn herra, segir hann bondinn, ek villdi enga mina eign undandraga, at þer ok allir ydrir menn mættit sem beztan fagnad hafa.» Nicholaus erkibyskup svarar þa: «Þessi þin ord munum vær profat fa, bondi, hvilika alvoru þau hafa. Statt nu upp i stad ok syn mer kostinn; vilium vær yfir lita ok segia þer sidan, hvat oss fysir at hafa.» Sva gioriz i stad med guds vilia, at bondi riss upp, ok erkibyskup gengr undan bordinu, biodandi at allir hans menn siti kyrrir ok bidi þar til, er hann kemr aptr. Sva ganga þeir bondi ok erkibyskup badir samt at þvi husi, sem bondi lykr upp med bodi virduligs herra Nicholai. Ok þegar sem lassinn er fra, gengr erkibyskup snudigt at grofinni ok bydr bonda þar upp taka kostinn, ok segiz sia vilia. En er bondi hefir upp tekit marga hluti, en erkibyskup segiz iafnan vilia sia þat, sem nedar er, skilr bondi, at fyrir spaleiks andagipt er

1 saal. 2 Cdd: eyrendir 2 Cdd: daudir 1 Cd.

hann hondladr i sinum glæpum, ok nu giorir ecki undan at fara. Veitir þat ok lifanda guds miskunn, at nu rennr til med honum hiartalig idran med geysiligum grati, sva at [fliotandi tar ok hugaræsingr audsynir hann idranda fyrir sinn glæp,[1] tekr hann upp bukana ok synir erkibyskupi. Ok er sæll Nicholaus hefir at hugat, spyrr hann, hvar idrin væri komin. En bondi segir, at þeim hefir hann sokt medr þungu grioti nidr undir sva diupan arfors, at engi er van i, at þau megi finnaz. Sæll Nicholaus vel treystandi i gudi bydr bondanum at fara til forsins, ok segiz sia vilia, hversu þar er fallit. Nu sem þeir koma til arinnar, bidr signadr Nicholaus bæn sinni litla stund ok blezar sidan fram yfir flugastrauminn[2]. Ok an dvol skytr upp idrunum med ollu þvi grioti, er fylgt hafdi, sva at i stad ma nalægiaz ok til landz færa. Ok sem þetta er gert, ganga þeir heim aptr til bæiarins. Bydr erkibyskup þa bondanum þva bukana sem vandvirkligazt, ok eptir þat gert lætr sæll Nicholaus aptr insterin i serhveria bukana, sva sem hann hugdi at legit mundi hafa, ok þrystir sidan saman ok bidr yfir bæn sinni til almattigs guds i himinriki, hverium gladliga þionar lif ok daudi. Ok skiotliga heyriz þessi mikla bæn af himnesku sæti sva framt, at sialfr gud er þa miskunn veitandi bænarordum sæls Nicholai, at hann sendir aptr lifsanda i sva forna likami ok reisir til lifs þessa þria menn i sinum almætti. Bydr guds madr þessum ollum at lifa vel. Bonda segir hann þat eina fyrir liggia at fyrirlata eigu sina ok gera penitenciam æfinliga fyrir morg ranglæti sinna illra framferda. En þeim sem upp voru reistir, tiar hann einkanliga naudsynligt at fyrirlata þeim, er vid þa hefir misgert, ok geyma sin i godu lifi, at su amban, sem fyrr veittiz þeim fyrir saklausan dauda, mætti alldri endaz, helldr ubrigdiliga standa. Ok sva mikit veitir gud drottinn sinum iatara, at allir þessir vilia hans aminningum hlyda ok vel fylgia, leidandi fagra lifdaga allt til enda. En sæll Nicholaus ferr sidan brott af þeima stad i syslu sina. Gefr i þessum hlut vel skilia, hversu heilagr andi guds hefir rikt[3] med blezudum Nicholao erkibyskupi, er bædi var audgadr i spadoms gipt ok yfirvættis verdleikum fyrir gudi. Senniliga var þat mikit verk at reisa þria menn af likams dauda, en þo var enn meira at reisa einn mann af tvennum dauda bædi andar ok likama, sem skrifat finnz i framburdi herra Gregorij hins mikla. Fyrir utan ef var greindr bondi daudr i sinum glæpum, adr

1 [*saal. 1 Cd*; i fliotandum (fliotandi i) tarum ok hugaræsingi *3 Cdd.*
2 *saal. 2 Cdd;* flugaforsinn *1 Cd*; arforsinn *1 Cd.* 3 verit *tilf. 1 Cd.*

lækninrinn hialpadi honum leidandi hann til lifs fyrir idran ok yfirbot. Þvilik eru storf ok erfidi heilagra manna at stunda þat nott med degi at draga andirnar fra tion ok tapan til yfirbotar ok uendiligrar gledi. Þessi var ahyggia guds vinar Nicholai at afla sem flestar salur sialfum gudi, hvar fyrir hann var miok gagnstadligr þvi valldinu, sem alla vega stridir þvers i moti, þat er diofulsins herskapr, er þat æ stundar at draga sem flesta fra gudi. Þvi var diofullinn einkar hræddr vid sælan Nicholaum, at kraptr astarinnar striddi i mot honum, hvat er enn 'mun betr liost verda med næstum æventyrum.

99. A nockurum tima, sem guds vin Nicholaus er heima staddr i Mirrea, koma til hans menn af þeim kastala, er heitir Pluvit. Þessir heilsa virduligan fodur, þar med bidiandi miuklatliga sva segiandi: ‹Vær bidium allir saman ydra helguztu godgirnd, elskuligr fadir, at þer virdiz oss fullting veita i þeima hlut, sem oss er miok naudsynligt, en vær megum eigi orka. Cipressus storliga mikit tre stendr nærri varum kastala, er vær villdum fyrir naudsyn upphoggva; en ohreinn andi byggir i trenu, sva-at vær megum engan hlut at gera, þviat hann bannar oss nærri koma. Nu truum vær stadfastliga, ef þer komit til ok veitid trenu [hinn fyrsta slag[1], at vær munum þegar vinna mega þat, sem naudsynligt er varum kastala.› En sæll guds madr gloandi med sannri elsku guds ok manna, sem hann undirstendr ord ok erendi Pluvitanorum, svarar hann þeira bæn sva segiandi: ‹Ek vil giarna, brædr minir, þetta veita ydr at fara med ydr, verdi vili drottins vars.› Nu sem guds madr kemr med sinu foruneyti þar til, er cipressus stendr, þora kastalamenn med engu moti nærri koma eda nockut at gera. En sæll Nicholaus gengr til uskelfdr med miklu trausti, gerandi heilagt krossmark yfir trenu, en hoggr siau[2] sinnum med bolauxi, ok bidr sidan kastalamenn til ganga i guds nafni ok vinna diarfliga. Ok er margir menn ok sterkir hafa þat mikla tre hoggit undir trausti sæls Nicholai, sva at bifaz ok byz at falla, ætlar diofullinn enn til hefnda fyrir[3] þvilikar meingiordir, ok lætr treit rida med miklum gny ok vaveifligum þvers af ut a þann veg, sem lydrinn stendr flestr undir. En er Nicholaus ser þat, rennr hann sem hvatligaz upp undir treit ok stingr vid badum hondum sva sterkliga ok stormerkiliga, at hann fleygir þvi brott annan veg a vollinn, þar sem engi matti fyrir verda. Ok er fiand-

1 [*saal. 2 Cdd*; hit fyrsta slag *2 Cdd*; atak med hinum fyrsta slag *1 Cd*. 2 þrim *1 Cd*. 3 eptir *1 Cd*.

inn ser sva mikinn sigr Nicholai, flyr hann brott æpandi med miklu hareysti ok illum latum sva segiandi: «Nu for enn eigi vel, þviat fyrst glatada ek bygd mina, en er ek ætlada til hefnda at leita þar fyrir, matta ek engu a leid koma, ok hvat er vandara en þat, Nicholaus, at þer ofsækit mik, hvar sem ek em. Verdr ek nu enn vesall þessa mina bygd fyrirlata ok brott at flyia.» Var þat undir med annarri meingirni diofulsins, at sagdr cipressus var sva mikill frægdargripr sakir lengdar ok digrleika, at þar mattu hofudsmidir marga nytsemd or gera; geck þat allt eptir radi ok tillogu sæls Nicholai, hvat helldz skylldi smida or þessarri gersimi.

100. A odrum tima koma margir menn til sæls Nicholaum af þeim kastala sem Arnaven[1] heitir, bidiandi miuklatliga allir i senn sva mælandi: «Godi herra, segia þeir, bidium vær, at þer litit a vara naudsyn; brunnr hardla fridr var fordum nærri varum kastala, en hann er nu onytr ordinn sakir þeirar ogiptu, at þar fell i nidr kona vitlaus ok druknadi, en sidan er brunnrinn onytr[2] med ollu, sva at hvarki madr ne kvikvendi þorir af honum drecka, þviat ohreinn andi byggir i honum ok æpir[3] allar nætr. Nu i annarri grein vitum vær, at nærri kastala varum hefir fordum brunnr verit a halsi einum, en nu er hann horfinn ok huldr, sva at hvergi finnz. Fyrir þvi truum vær, heilagr fadir, at gudlig milldi mun oss huggan veita fyrir þinar bænir, þviat vær þolum [dagliga þvingan[4] sakir langs vatzburdar.» Signadr Nicholaus svarar þeira mali: «Se, brædr minir, vær skulum taka med hæstu virding gudspiallabok lausnara vars ok fara allir saman þann veg, er þer visit.» Verda kastalamenn þessu miok fegnir ok segia leid upp a halsinn. Ok er sælazti guds vin Nicholaus kemr þar, fellr hann fyrst a bædi kne til bænar bidiandi drottin miskunnar sva hatt, at þeim vard ollum skilianligt, er hia voru staddir. Sidan tekr hann sialfr sinum hondum eitt graftol ok grefr sva langt nidr i iord sem helming annarrar alnar, ok þegar i stad sprettr þar upp vatn sætt smatt ok lystiligt af hreinni ædi. Lofudu allir nærverandis menn drottin varn herra Jesum Krist, er veitti sinum þionostumanni fagran brunn lifanda vatz. En sæll Nicholaus vill med litillætis hamri nidr briota lydsins akefd ok undran sva segiandi: «Eigi skulu þer mer þat kenna, sem gud hefir veitt i þessum stad, helldr miskunn hans ok tru ydvarri.» Þvi næst ganga

1 *saal. 1 Cd*; Aftiaven *2 Cdd*; Afnanen *1 Cd*; Karnaven *1 Cd.* 2 *saal. 2 Cdd*; ohæfr *3 Cdd.* 3 gaular *1 Cd.* 4 [*saal. 1 Cd*; dagliga þungan *1 Cd*; dagligan þunga *2 Cdd.*

kastalamenn til þess sama brunnz, er lengi hafdi bannsettr verit, sem fyrr var greint, heyraz þadan um langan veg ramar raddir ok diofulig oskran[1] med oþekt ok ottabodi. En iafnskiott sem guds vin Nicholaus hefir gert sina bæn til guds nær brunninum ok sagt er Amen af ollum nær stondondum, sez diofullinn upp skrida or brunninum blistrandi eda gneggiandi med hrædiligum latum. En er þat hefir gengit um stund, þagnar hann ok lætr, sem honum se sva erfitt ok mædit, at varla gæti hann ordi uppkomit, ok þo talar hann lagt ok vesalliga med þungum hvæsingi sva segiandi: «I morgum stodum er þat reynt, at ek verd lagt at skrida undan augliti Nicholai, þviat þungr madr verdr mer hann i afalli[2].

101. A nockurum tima komu þrir menn fyrir Nicholaum med odan mann ok mælltu vid hann: «Margar þrautir gerdi oss sia hinn odi madr, at eigi birtiz hann ydvarri asionu.» En heilagr fadir Nicholaus svaradi: «Leysit þer skepnu guds, þviat drottinn Jesus Kristr mun biarga honum.» En þeir svorudu: «Eigi treystumz vær, herra, at leysa hann, þviat brott flyiandi mun hann sidan alldregi finnaz.» Nicholaus mællti þa: «Engum manni er þat mattuligt at flyia or augliti almattigs guds, þviat hans nalægd er hvervetna.» Sidan gengr hann til kirkiu ok tekr vidsmior or einu glerkeri, þat sama vidsmior var hann fyrst vigiandi ok þvi sama sidan smyriandi hinn oda mann i nafni fodur ok sonar ok anda heilags, ok leysti hann eptir þat. En af guds miskunn ok bænakrapti ens virduliga fodur Nicholai flydi þegar fiandinn, en hinn odi madr vard alheill at hugskoti ok likam, ok for sidan leidar sinnar lofandi gud allzvalldanda ok hans hinn helgazta astvin. Sva ok þeir, er hann leiddu þangat bundinn en sa hann nu frialsadan, þockudu gudi hans heilsu ok hinum blezada Nicholao. Voru þessir menn tilkomnir af þeim kastala ok heradi, er Androma heitir, vendandi aptr med hiartaligum fagnadi til sinna eiginligra hluta lofandi sannan gud ok dyrligan.

102. Nockurr blindr madr Antonius at nafni sat hversdagliga frammi fyrir kirkiu fyrr greindra guds piningarvatta Dioscori ok Crescencij, hann hafdi þriu ar sionlauss verit, veitandi læknum marga penninga ser til heilsubotar ok at þarflausu, þviat engi þeira matti honum bot vinna. Nu sem þat var allt fyrirdrifit, er mannligu trausti til heyrir, hefir hann sik allan fram undir guds fullting ok heilagra manna, sitiandi ok hialpar væntandi fyrir guds husi, sem fyrr matti heyra, þar til er herra Nicholaus erkibyskup

1 eiskran *1 Cd.* 2 *saal. 1 Cd*; atfalli *2 Cdd*; falldi *1 Cd.*

vitiar einn dag med sannri godfysi heilagrar kirkiu þar innan stadar, ok er hann nalgaz fyrr sagt mustari siandi greindan Antonium sionlausan standa, talar hann miukliga tilvikiandi sampiniliga sva segiandi: «Hversu langan tima hefir þu blindr verit?» En Antonius kennir þegar fyrir frabæriligan sætleik ordanna, hverr vid hann talar, svarandi sva til spurdra hluta: «Herra minn sæti, segir hann, þriu ar hafa sidan runnit, er ek sa lios himinsins, veitandi læknum alla mina eign til engis.» Sæll Nicholaus svarar þa med miuku hiarta: «Ok hvi, sonr minn, treystir þu eigi framarr helgum monnum guds, at þeir gerdi þik heilan kauplaust?» Antonius svarar: «Fadir minn sæli, hvat skal ek gera; ek truir ok traustliga væntir i gudi ok hans helgum monnum.» Sæll Nicholaus segir þa ok enn framleidis: «Truir þu, at heilagir menn megi þik græda i krapti guds?» Antonius svarar: «Truir ek lifanda gudi ok þinum bænum, heilagr fadir, truliga væntandi, at gudlig milldi reki i brott blindleiks myrkr augna minna fyrir þina verdleika.» Ok eptir þessi ord miskunnar Nicholaus þegar siuka manni, bidiandi fyrst bæn sinni ok sidan vidsmior takandi af lampa sæls Theodori, ok bra þvi yfir augu Antonij med heilogu krossmarki sva segiandi: «I krapti mins herra Jesu Kristi væntir ek, at i morgin munir þu sia lios himinsins eiginligum augum.» Sva er vordit, sem guds madr sagdi fyrir, at blind augu Antonij lukuz upp til skærrar synar a næsta degi gudi sialfum ok hans kæra vin til heidrs ok æru.

103. Litlum tima sidarr en þessi iarteign gerdiz, kemr einn siukr madr til virduligs herra Nicholaum erkibyskups framfallandi ok miukliga bidiandi sva segiandi: «Heyrdu, heilagr fadir. Su mikla frægd, er ut gengr af heilsugiof Antonij, skylldar mik til at bidia ydr miskunnar i guds nafni, þviat minn krankdomr er sva þungr, at innan næstu fiogurra manada matta ek alldri nadir hafa, helldr skrid ek lagt eptir iordunni fyrir mins kvidar sarleik, þviat oll min innsteri eru hormuliga pinud i þeiri kuldasott[1], at su fæda sem ek bergi [moaz ecki[2] likamanum til styrkingar, helldr hardnar hun ok þyngir fyrra vanmegn minnar vesaldar. Her med veitta ek læknum þat litla goz sem ek atta, ok stodadi mer med ollu allz ecki.» Guds þionostumadr sæll Nicholaus svarar þa siuka manni sva segiandi: «Ek mun selia þik lækni þeim, er fyrir utan fegiafir ma þik i stad heilan giora.» Siuki madr svarar þa: «Eigi

1 *saal. 4 Cdd*; kvidasott *1 Cd.* 2 [*saal. 1 Cd*; ma ecki moaz *1 Cd*; ma ecki niotaz *1 Cd*; gagnaz ecki *2 Cdd.*

fær ek skilit, at nockurr læknir muni sva vaskr til koma, at mik fai i stad heilan gert af sva miklum krankdomi, sem ek skil med mer vera.» Guds madr segir þa: «Þat syniz mer undarligt, at þu fær eigi skilit, med þvi at læknirinn er her i hia ockr.» Siuki madr svarar heyrandi vel ord erkibyskups, litaz hann um a alla vega innan herbergis, ef hann mætti sia þann goda lækni. Sæll Nicholaus mællti þa: «Ætlar þu at sia þann lækni likams augum, er þik ma heilan gera? Heyrdu helldr, hvat ek segi þer; ef þu truir lækni minum af ollu hiarta, mun ek bidia hann, at þer veitiz heilsubot bædi andar ok likama.» Siuki madr undirstendr nu, hvar til erkibyskup talar, ok svarar hans ordum med miklum fagnadi sva segiandi: «Truir ek lifanda gudi ok þinum heilagleik, blezadr fadir.» Guds þionn sæll Nicholaus giorir þa enga dvol bidiandiz fyrir i fyrstu, en þvi næst signandi siuka mann sva segiandi: «Ver heill þegar i stad.» Ok sa er siukr hafdi verit, tekr an dvol fagnadarfulla gledi fyrir styrking ok heilsubot hugskotz ok likama, lofandi gud drottin ok margfalldliga dyrkandi i sælum Nicholao erkibyskupi, aptr hverfandi til sins herbergis, hvervetna frægiandi ser veitta miskunn fyrir valld ok verdleik gofugligs guds iatara.

104. Med þvi at vær til tokum þoat omakligir at segia nockut af lifi ok iarteignagerd volldugs herra Nicholai, skulum vær enn heyra framleidiss, hveria hluti hann virdiz at vinna her a iardriki fyrir sinn kærazta vin. A nockurum tima koma tveir menn til virduligs herra Nicholaum erkibyskups af þeim stad er Evandis heitir, þeir bera frændmey sina i fiorum skautum sva visna ok vanmattuga, at hun matti sik hvergi hræra, þviat allir hennar limir voru [þionostulausir fyrir sakir afleysis[1], hvar fyrir þessi mær var likari daudum en lifanda manni; hveria fyrr greindir menn leggia fram fyrir fætr sælum Nicholao, miuklatliga bidiandi sva segiandi: «Heilagr fadir, se her dottur vara, er siau[2] ar i samt hefir pinuliga halldin verit ok kvaliz i ollum limum, þvi miskunna þu, guds madr, ok fullting veit þessarri olmosu.» Guds madr andsvarar þeim: «Ef þer truit ifalaust af ollu hiarta, at drottinn Jesus Kristr ma audvelldliga græda ond ok likama, munum vær fylla med hans vilia ok fulltingi ydra bæn.» Fyrr sagdir menn svara þa med tarum af innztum hiartans rotum: «Truum vær gudi almatkum hlydandi þinum bodordum, hinn helgazti fadir, i ollum hlutum.» Drottins þionostumadr sæll Nicholaus miskunnar þa þeira

1 [stirdir sakir þionostuleysis *1 Cd.* 2 fiogur *1 Cd.*

mali, bidiandi godfusliga bæn sinni, ok at henni fylldri veitir gud drottinn skiota framkvæmd verdleikum sins vinar, sva at mærin er styrk i stad ok fullkomliga alheil fyrir allar greinir, gangandi eiginligum fotum til sins herbergis lofandi gud med sinum fylgiorum i ollum hlutum senum ok heyrdum fyrir sælan Nicholaum.

105. A nockurum tima sem virduligr herra Nicholaus erkibyskup ferr i syslu sina, kemr hann i fyrr sagdan kastala Arniven predikandi frammi fyrir kirkiu nockurri lærandi fagrliga stadarlydinn. Ok sem minzt varir, kemr einn ridusiukr madr fram fyrir erkibyskupinn litillatliga kriupandi ok sina sekt iatandi sva segiandi: «Miskunna þu, heilagr fadir, minni vesold, ok frem eigi makliga hefnd a minum otruleik, þviat sakir mins ofbelldiss þolda ek þungar pinur miok at verdugu, sidan ek reistumz i moti med drambsemis anda þeiri iarteignafrægd, er af ydr hliodadi hvervetna, segiandi at alldri skyllda ek þvi trua, at þer skinit iarteignum yfir iordina; hellt ek aumr madr þessu forzi fram, þar til er mik dreymdi eina nott, at ek sæi svart deynanda vatnfall rennanda med fulum fnyk ok [hardla mikilli uþekt[1], i hvert er ek fell vesall madr medr hafum dett ok þungri nidrkvomu, orvæntandi frelsis a minumali, þar til er ek sa, upp yfir mik, at þer, herra minn, stodut nalægir þeim haska; hvar fyrir ek kalladi harri roddu, at þer mundit hialpa mer, ok þer rettut i moti mer ydra hond frialsandi mik af þeiri pinu, sem ek var i staddr. Nu bid ek i guds nafni, at sva sem þer frialsudut mik af saurfullu vatni sofanda, sva veitit þer mer miskunn vakanda i minu vanmegni, er ek þoldi allan tima sidan med þungum krankdomi, er mer birtiz su syn, sem adr sagda ek ydru faderni.» Sæll Nicholaus svaradi þa hinum siuka manni: «Son minn, segir hann, venzt þvi iafnan at vera trulyndr, þviat otruum manni verda godir hlutir at afallzdomi. En nu far i guds nafni heill ok hraustr af þessum ockrum fundi, ok sva sem drottinn Jesus Kristr frialsadi þik fyrir miskunn sina af pinuligum fyrirburdi, grædi hann þik nu i sinum krapti af ollum krankdomi.» Ok an dvol fagnadi þessi madr fullri heilsu lofandi gud fodur himneskan, er fyrir son sinn giorir oll stormerki i heilogum anda a himni ok iordu.

106. Einn tima i heilagri langafostu kom madr af fiarlægum stad til heilagrar Sion a fund virduligs herra Nicholai erkibyskups. Þessi madr het Nicholaus af þeim bæ er Sivin heitir, flytiandi a sinum eyk siukan mann med þeim krankdomi, er Greci kalla

1 [oþef *1 Cd.*

paralisim, þat kalla Nordmenn limafall. Þenna auma mann lætr hann nidr koma af greindum fararskiota fyrir fætr sælum guds manni bidiandi miukliga sva segiandi: «Guds madr Nicholae, lit a vesold þessa mannz, þiggiandi med þinum bænum, at almattigr gud drottinn veiti miskunn sva aumum limum.» Ok fyrir hiartaligan godleika sampiniz þegar sæll Nicholaus þessum aumingia, takandi vidsmior af drottinligum lampa, smyriandi saran likama eptir bæn algerva sva stormerkiliga, at sa sem siukr hafdi verit feck an dvol fullkomna bot allra sinna meina, dyrkandi fodur ok son ok helgan anda, aptr snuandi med guds vinar blezan til sinna heimkynna.

107. A odrum tima kom kona nockur til kirkiu heilags Michaelis, hon var af þeim bæ sem Ciparicus heitir. Þessi kona flytr med ser son sinn diofulodan, þann er rifr ok slitr, hvat er hann nair, eigi sidr en klædit, er hann var huldr med. Þenna kastar veslug modir fram fyrir fætr Nicholao gratandi ok sva segiandi: «Þu þionostumadr hins hæsta guds, miskunna þu þessum veslugum syni minum, er styrkliga piniz af uhreinum anda.» Ok milldifullr guds madr hneigir þegar i stad sitt eyra konunnar bænum, takandi sveinsins hond blasandi i hans asianu sva stormerkiliga, at madrinn er hreinsadr i stad ok fullkomliga frialsadr af diofulsins valldi, sva fagnandi aptr vendandi til sins herbergis med modur sinni, dyrkandi gudligan krapt ok yfirvættis verdleika sæls Nicholai.

108. I annan tima flytr einn bondi af þeim bæ er Nectapoleus heitir husfreyiu sina diofuloda fram til munklifis virduligs herra Nicholai, fallandi til fota sælum guds manni sva segiandi: «Heilagr fadir Nicholae, hialpadu aumri husfreyiu minni, þviat hun kvelst grimmliga af uhreinum anda.» Ok þegar sem guds madr giorir sina bæn fyrr henni, leggr diofullinn a flotta, en konan tekr fulla heilsu sina lofandi gud drottin fyrir miskunn veitta, heim ferdandiz til sinna eiginligra hluta.

109. Eigi miklum tima sidarr koma þrir menn af þeim bæ er Cendimus heitir fram til munklifis heilagrar Hierusalan leidandi milli sin diofulodan mann Timotheum at nafni. Þessi aumi madr var allr or lagi færdr fyrir hinn versta anda, slandi sinu hofdi vid griot ok steina eda adra skepnu meinsamliga, sva at af fellu stor sar i hofdinu fulnandi med vagi, þviat engi matti neinum læknisdomi at koma. Fyrr greindir þrir menn hans leidtogar bidia hinn helgazta Nicholaum, at hann virdiz þenna mann heilan at gera med sinum bænum. Sva segia þeir framfallnir: «Þu þionn lifanda

guds virduligr Nicholae, lit þu a vesold þessa mannz bidiandi drottin fyrir honum, at hann megi fordaz sarleik þessarrar pinu ok fa miskunn at eilifu.» Þessar bænir heyrir guds madr blezandi siuka mann sva heilagliga ok stormerkiliga, at hann er albættr i ollum hlutum fullrar heilsu ok skærrar samvizku. Gaf hann margfolld lof himnakonunginum, er sva dasamliga hluti vinnr fyrir sinn haleitasta vin volldugan Nicholaum.

110. A degi nockurum komu hion tvau til heilags Nicholaum fallandi med ollu litillæti honum til fota sva segiandi: «Godi herra heilagr fadir, miskunna þu ockr veslugum hionum, þviat vit hofum samt verit þriatigi ara ok mattum alldri barn geta. Nu truum vit þvi stadfastliga, at drottinn milldr ok miskunnsamr mun ockr huggan veita ok afspringi gefa, ef þu hinn blezadi fadir vill þess bidia.» Sæll Nicholaus sampiniz þeira roddum lyptandi badar hendr til bænar, standandi sva bidiandi eigi skemr en halfa stund dags, smyriandi sidan þessi bædi hion af kirkiunnar heilogum lompum, at skilnadi sina blezan þar til gefandi, sva friosama ok til avaxtar orugga, at innan næstu tolf manada komu þessi hion aptr til erkibyskups med son sinn ungan ser af gudi gefinn; hvern virduligr herra Nicholaus skirir sialfr veitandi greindum hionum virduliga huggan i ollum hlutum til sinna herbergia aptr vendandum.

111. A nockurn dag sem guds madr herra Nicholaus helldr mikit festum, koma saman klerkar margir til Mirream af ymisligum stodum, allir girnandiz at sækia blezan sva mikils fodur, hveria guds elskari tekr med miklum fagnadi, kallandi þa til bordz med ser eptir þionostugerd fagrliga fyllda. Ok sem þeir eru undir bord skipadir, er þeim engi vist i fyrstu framsett, þar til er herra erkibyskup sendir sinn þionostumann til þeira med þria braudhleifa, er hann sialfr blezat hafdi, ok eitt ker med vini, sva þionostumanninum segiandi: «Ber þetta ker klerkum tilkomnum ok varrar kirkiu þionostumonnum, at þeir allir saman glediz i dag af guds giofum.» Sva gerir þionostumadrinn, sem honum er bodit. Ok er klerkar sia fram koma hardla litit braud ok vin ser upprettat, styggiaz þeir fyrirlitandi sendingina sva sem engis verda. Nu sem heilagr fadir undirstendr klerkanna gerd, kann hann bædi ok vill betr hafa, nidr setiandi mottulinn, til þeira gangandi sem einn þionostumadr sva segiandi: «Mer byriar, segir hann, at þiona ydr i dag, brædr, at vær gledimz allir saman.» Ok þoat nockurir menn meir i litillætinu grundvalladir dæmdi sik umakliga sva harri þionostu, geriz sva sem guds madr hefir skipat. Hann brytr

braudit en skenkir vinit, parterandi þria hleifa ok vin af litlu keri tva vega ut i fra sva husbondliga sem stormerkiliga, at bædi er i nog at eta ok drecka, þar til er klerkar gioraz vel katir sva talandi sin i milli: «Lof ok dyrd se uendiliga þeim hæsta gudi, er þvilika giof veitti i dag fyrir sinn þionostumann sælan Nicholaum.» Sva voru þessir allir af gardi giorvir, at þeir hofdu stadfasta tru yfir allri þeiri iarteignafrægd, sem þeir heyrdu ok allan tima heyrt hofdu, af sælum Nicholao framborinni.

112. Einn dag kallar heilagr Nicholaus til sin marga smidu, at þeir skulu endrbæta eda eitthvat smida til uppreistar heilagri kirkiu. Ok sva sem þeir eru i miklu starfi ok erfidi, vikr sæll Nicholaus at rædismanni sinum sva segiandi: «Gior, minn kæri, gudi þackir, þviat vær hofum tekit marga smidu i dag; þvi skalltu bua þeim blidan fagnad i kvelld, at þeir hafi gott vidværi eptir mikit erfidi.» Rædismadrinn verdr miok hryggr vid þessi ord heilags fodur sva segiandi: «Undra ek, godi fadir, at þer sogdut mer þetta sva sidla, þviat ek hefir verit miok onnugr i annarri syslu, sva at ek hefir ecki vid þessu buiz, ok nu er eigi meira hia mer en einn braudhleifr.» Sæll Nicholaus svarar þa: «Brodir minn, ver eigi hryggr, tak helldr ok fær mer þann eina braudhleif, at þadan af sediz gestir ockrir i nafni drottins.» Sva gioriz, sem hann bydr. Nu sem hann hefir vid tekit hleifinum, giorir hann fyrst bæn sina til guds, en brytr sidan hleifinn ok sundr skiptir uppsitiondum med sva mikilli blezan af sialfum gudi tilgefinni, at atta tigir manna fædaz þar med einkar vel ok gnogliga, allir samt lofandi lifanda gud, er sva skinanliga geislar gofugligan herra Nicholaum med frabærri frægd yfirvættis iarteigna.

113. Godfysisandi guds i himinriki tiar þat hugskoti virduligs herra Nicholai, at hann skuli heim sækia heilaga stadi, einkannliga Jorsalaborg ok þau stormerki, er henni til heyra. Þvi tekr hann med ser sæmiligt foruneyti, presta sina Archiman Amon ok Hermon ok marga adra ymisligrar stettar lærda ok leikmenn. Sidan stigr hann a eitt skip, er ut af Adriatico gengr i Egiptalandz haf, sem fyrr var nefnt i upphafi sogunnar, siglandi skamman tima, adr vindr grær en bylgiur vaxa, sva at skiotliga verdr hin snarpazta hrid bædi siofar ok ofvidris, fyrir þa sok at meistari kvalanna sialfr fiandinn minniz fornra saka, er hann þickiz luka eiga sælum Nicholao fyrir margan undandratt ok hardfengi; þviat ovininum þickir þess van, at audfengnari muni sigr yfir slikum a sio en landi, ok Nicholaus erkibyskup muni mædaz vid ellina ok þola minna,

en þa er hann var i æskublomi. Þvi stundar diofullinn a med allri sinni list at talma ferd erkibyskups farandi logandi umhverfis skipit, a treystandi at hvelfa med ollum styrk ok klokskap ok miok uvitrliga hugsandi, at skip þat mundi vellta, sem þvilikan stodamann hafdi innbyrdis, er adr hafdi margan frialsat af siofarganginum, sem enn birtiz i greindum naudsynium. Þviat sva framt sem skiparar eru miok at þrotum komnir sakir strangs erfidis, gengr guds madr um skipit blezandi ut yfir ollum megin, hvar fyrir diofullinn ma eigi vid halldaz ok verdr at bera lægra hlut, þott vid alldradan erkibyskupinn se at eiga. Fellr nu þegar vedrit ok gioriz kyrrleikr mikill, eru margir lidsmenn storliga mæddir, einkanliga sira Amon prestr nidrfallandi med bleiku andliti, adr guds madr signar hann heilan uppreisandi. Sigla þeir sidan farsælligan byr fimm daga takandi sialfa Jordan, sem þeir mundu kiosa, ok a land gangandi. Luta skiparar sælum Nicholao sva segiandi: «Nu kendumz vær vid i siofarganginum, at fadir himneskr er nalægr þinum bænum, þviat hann leiddi oss or haska med þinum verdleikum.» Hverr megi ordum skyra þann krapt ok iarteignagerd, er drottinn vann fyrir sælan Nicholaum i þessarri ferd med allzkyns heilsugiofum, hreinsandi likþra, lysandi blinda, grædandi siuka, frialsandi diofuloda, sva at allir nærverandis menn dyrkudu sannan gud i fogru blomi frabærra stormerkia. Nu sem blezadr Nicholaus er heim a veg af Jorsolum, giorir hann fyrir ser sira Archiman til Mirream, biodandi at hann saman lesi marga steinmeistara, þviat herra erkibyskup vill lata mustari gera. Ok sem Archiman hefir fyllt bodna hluti [marga menn vel menta[1] til Mirream framleidandi, berr sva til a sama degi, sem erkibyskupinn er heim komandi til stols sins, at smidir hafa bodit at vellta einum steini, er þeim syndiz hentiligr smidinni[2]. En þat fa þeir med engu moti gert, sem til eru fengnir, ok þar kemr um sidir, at siautigir manna skiptaz vid steininum at vellta ok atak veita, ok sitr hann æ þvi fastara. Ok i þenna pungt sem allir eru modir ok at þrotum komnir i tomum sveita sva mikils erfidis, kemr til sæll guds iatari Nicholaus litandi framkvæmdarlausa mædi smidanna ok annarra manna. Þvi leggr hann af ser yfirhofnina gerandi krossmark yfir steininum velltandi vid þridia mann, hvert er honum likadi, sva at i halfri stund dags var hann i smidi samdr ok nidrsettr, þar sem bezt gegndi.

114. Þa er gofugligr guds vin sæll Nicholaus erkibyskup

1 [*saal. 1 Cd*; marga menn *1 Cd;* margan meistara *1 Cd.* 2 *saal. 1 Cd*; smidinu *1 Cd*; smidunum *1 Cd*; *mgl. 1 Cd.*

mundi skinanliga blomgaz þvilikum kroptum ok stortaknum, veitandi verolldinni otoluliga velgerninga med frabærri frægd lysandi lifdaga, heimtiz at honum su skulld, sem hverr ok einn daudligr madr verdr at luka, þat er fram at ganga um pinu holldzins i fraskilning andar ok likama. Þvi tekr sæll guds iatari likamligan siukdom i godri elli. Er sa krankdomr fyrirrennari daudans ok þess sarligzta skada i ovirdanligri missu, sem oll Licia feck a þann dag, er þvilikr fadir ok forstiori var uthafinn. Þessi vanmattr, sem til er kominn, bodar sælum Nicholao erkibyskupi lifs inngongu, en ollum hans saudum hiartaligan harm ok sut med sarum grati i tregasamligum hugaræsingi. Nu sem gud drottins iatari hefir sott tekit, leggz hann i reckiu med þungum vanmætti. Koma þegar til Mirream, er þessi tidendi spyriaz, margir agætir menn af ymissum stodum, allir med einu hugarangri ok ottabodi, at hinn godgiarnazti þeira fadir muni [i brott takaz[1] af þessu stundliga liosi. En er sæll guds madr liggr i sogdum vanmætti, kemr til hans einn dag su kona, er Eugenia heitir, af þeim bæ er kallaz Alkon. Hon hafdi þungan vanmatt upp a þann hatt, at i hverri tunglkvamu stack hana sva hart i hofudit, at þar fyrir tyndi hon vitid. En i þenna punct er hon sva skærrar samvizku ok godrar greinar yfir verdleikum volldugs herra Nicholai erkibyskups, at hon bidr hann litillatliga ser heilsubot vinna, ok gofugr guds iatari veitir milldifullr bedna hluti, bidiandi fyrst til guds i himinriki en sidan blezandi konuna, aptr gialldandi fullri heilsu i alla stadi, af miklu lofi fyllda heim hverfandi til sinna herbergia, lofandi dasamligan gud i sinum helgum monnum fyrir alla tima.

115[2]. Nu sem þar kemr, at guds madr sæll Nicholaus undirstendr bædi fyrir andliga gipt ok hversdagliga likamsins þverring, at su skulld [heimtiz honum af hendi[3], sem engi ma undan komaz at luka her a iardriki, þvi kallar hann saman klerka sina ok kennimenn, einkannliga fyrr nefnda presta sira Archiman, Amon ok Ermon ok Artemium ok virduligan mann Nicholaum archidiaconum med odrum mikils hattar personum til sækiandum af ymissum stodum. Þessum ollum veitir signadr fadir fagran sermonem fram a lifsgotu i fridar geymslu ok hverskyns vardveizlu godra guds bodorda, veitandi þeim ollum ok serhverium gofugliga erfd af hunangligum sætleik eilifra unadsemda fyrir fliotandi ras ilmandi predicanarorda. Sidan skipar hann kirkiunnar erendum sem bezt

1 [fram stiga *1 Cd.* 2 Nicolaus liggr i siukdomi *Overskr. Cd. Holm.*
3 [heimtiz af honum *1 Cd*; kemr honum at hendi *2 Cdd.*

samdi fyrir gudi ok monnum, alla þa hluti liosliga birtandi kirkiunni ok eptirkomanda erkibyskupi til rettligrar framferdar, sem stodu undir hans tungurotum med vilianligum atkvædum, at ecki þat efni, sem hann hafdi hrært, heyrt eda frammi haft i kirkiunnar stiorn, mætti eptir hans dag urettan veg i ovisum enda bleckiligt fram ganga. Eptir alla hluti sva vel skipada, sem einn gud a himni ma fylliliga vitni um bera, segir hann fyrir legstad sinum, at hann vill liggia a hægra veg alltaris i heilagri kirkiu opt nefndri Sion, biodandi þvi næst, at honum veitiz su þionosta, sem kristnum monnum er skipud til hialpar ok miskunnar a framferdartima. En er sva kemr fram þionostugerdinni, at buit er til smurningar, ok menn skulu til ganga eptir bodi erkibyskups at gefa honum sidarsta fridarkoss, ma þat engi tunga telia, hversu mikill stynr eda tregafullr þytr þar var inni med grati ok geysiligum harmi. Allir syta med sarum andvorpum innan rifia, einkanliga þeir mest ok uvirdanligazt, sem dagliga hofdu næst verit þessum haleitazta huggara, þviat prestar, munkar ok klerkar unnu honum allir hugastum, sem fyrr var skrifat.

116[1]. Sem gud drottins elskari hefir veitt fridarkoss ok blezan sina ollum prestum ok alltaris þionostumonnum, tekr hann sætt farnesti eilifs fagnadar likama drottins vars i himinriki med allri þionostu fagrliga fylldri. Bidr hann sidan buinn ok blezadr sinnar framferdar, fordandiz at tala utan hæstu naudsyniar, lesandi uaflatliga heilaga salma, bidiandi fodur himinrikis senda sina engla moti hans utgengnum anda, framflytiandi til eilifra fagnada, hvat er hann þiggr þegar af sinum skapara fyrir fliotandi nægd yfirvættis verdleika, siandi glada guds engla til sin komna sva sem reidubuna ok frammi standandi ser þionostu veita. En er sæll Nicholaus kennir biarta borgarmenn himneskrar Jerusalem, hneigir hann sitt hofud þeim til virdingar sva sem eptir longum vana framfallinn til bænar, byriandi salm hinn þrituganda i salltara, in te domine speravi, lesandi fyrstu sex vers af þeim haleita lofsongi ok þetta sidarst, in manus tuas domine commendo spiritum meum, redemisti me, domine deus veritatis; þat þydiz sva: þu drottinn gud sannleiks leystir mik, i þinar hendr fel ek anda minn. Ok med sva heilogum ordum gengr su blezada sala ut af likamanum fram i

1 Andlat sæls Nichulae erkibyskups *Overskr. Cd. Resen.*; Her stigr virdoligr herra Nicholaus Mirrensis erchibyskup fram or stundligo lifi i andligt lios eilifrar dyrdar *Overskr. Cd. Holm.*

felagskap sinna brædra, þat er at skilia fyrr greindra guds engla, koronandi þvisa næst i himinrikis curia milli villdoztu guds vina, þiggiandi stinnar malagiafir rikdoms æveranda fyrir margan sveita utsteyptan i vardveizlu guds bodorda. Hverr ma tina sæmd ok sælu [þessà hins blezada himnakonungsins vinar, er a sinni dauda-stundu liktiz sva miok sialfum grædara heimsins, at med hneigdu hofdi las hann næst andlatinu þat sama lof or salmabokinni, sem drottinn varr ok lausnari herra Jesus Kristr song a krossinum helga, adr hann gæfi sinn anda.[1]

117. Nu sem verolldin hefir latid þvilikan erkibyskup, ma engi tunga skyra, hverir sarleiks broddar stanga innan þeira manna hiortu, sem adr hofdu verit undir hans hendi ok miuku faderni, sem raun er sogu rikri, þviat engi madr er nu sva hardr, at eigi grati fliotondum tarum sem barn. Sumir kasta ser upp a likamann eyrendan kyssandi ok i taralækium doggvandi þann blezada munn, sem uvirdanliga huggan hafdi sva hvervetna tært ok fram latid, sem astin vard mest ok ollum gegndi bezt. Einkanliga piprar[2] æsiligr harmr med sira Archiman ok Nicholao erkidiakn, er heimolligazt hofdu bergt astardryckinum i nalægd sva mikils hofdingia. Hvar fyrir þeira augu hvilaz eigi af tarum ok trega, helldr væta þeir kinnr ok varrir þess hins liufa likama. Sva mikill stynr ok gratr ok þytr var þar inni, at rettliga ma þat heita hrygdarherbergi. Ok sem lydrinn fær enga tempran a gert sinum hugaræsingi, talar einn vitr madr Paulus at nafni sva segiandi: «Brædr minir ok systr, segir hann, ef vær stondum i rettum skynsemdarveg ok þadan alitum gofugligt andlat þessa guds vinar fodur vars ok forstiora herra erkibyskups, finnum vær eigi hrygdarefni, angrs ok erfidis, þviat hvar sem vær rannsokum hans tima sid eda snemma, finnz hann alla gotu verit hafa skinandi lampi vel lysandi med godri birti gofugligra verka i guds kristni, hvat er var augu siandi hafa mikit ok hiartaligt fagnadarefni, þviat yfirvalldzdrottinn allrar gæzku tok þenna sinn goda vin i brott af lidanda liosi veralldar-innar, biodandi honum heim til himinrikis hallar i þa samkundu, sem hann sialfr gledr sannr gud fyrir sina nalægd um uendaligar veralldir.» Sva talar þessi godi madr, ok allt eins fær lydrinn eigi tempran inn leitt fyrir hugaræsingi, helldr gioriz i þenna punct sva mikit kall, sut ok sorg a erkibyskupsins gardi, at naliga heyrir um alla borgina. Hvar fyrir konur ok kallar, ungir menn

1 [er þessi guds vin þa, þa er hann song þat vers, er Jesus Kristr song, adr hann giæfi sinn anda *1 Cd.* 2 pinar *1 Cd.*

ok gamlir renna ut af sinum herbergium, allir eins ok hins sama eyrendis at grata þann andadan, sem þeir elskudu lifanda.

118. Margir menn agætir ok mikils virdir komu til Mirream, sidan er spurdiz krankdomr sæls Nicholai erkibyskups; komu sumir fyrr, en sumir sidarr, adrir fyrir andlat guds vinar, en adrir eigi fyrr en eptir; i milli hverra er voru agætir byskupar med odrum kristninnar personum, einkanliga vilium vær nefna sannheilagan mann Philippum Felletonensem byskup af agætum lifnadi storliga frægan, er a framferdartima sæls Nicholai var miog nalægr borginni; hverium til sæmdar er fyrr nefndr Paulus vitr madr ok vel reyndr er utgiorr med sæmiligri fylgd a veginn i moti honum. En er sa guds madr kemr til, er hann fremstr i allri þionostugerd vid þann blezada likama, ok honum næst standa þeir Nicholaus erkidiakn ok sira Archemius þionandi, sem byskupinn bydr ok fyrir segir. Þessir þva þat signada holld, semiandi asionuna ok serhveria limu sem fagrligazt, sveipandi hofudit ok allan likamann sem hreinligazt, veitandi vegsemdarheidr þeim guds virktavin, sem þeir kunnu framazt. Sagdr Philippus Fellitonensis byskup skrydir likamann ok byr til graptar, sem hann vissi login ok heilagra fedra setning bioda.

119. En hvat ma segiaz af þessarri likfylgiu utan þat, at halfum Licie var gefinn annarr dagr þeim ulikr, er Nicholaus vigdiz til erkibyskups, þviat þa fognudu allir, en nu grata serhverir. Eigi at eins sitr Mirrea i þessarri hrygd, helldr allir stadir henni nalægir, ok enn framarr, þviat oll Licia er harmþrungin af þeim sva miklum hormungarskada, sem i þvi ma marka, at mannfioldi kom sva mikill til Mirream, sidan tidendin spurduz fyrir alla Liciam, at engi matti tolu a koma. Berr þessi dagr vitni þvi, sem fyrr var skrifat af lifi virduligs herra Nicholai, hversu þeckan ok astudigan, hversu þydan ok fagnadarsælan hann tiadi sik allri alþydu. Þat vattar hans likfylgia, at allt kyn, ungt ok gamalt, karla ok kvenna, syrgir framarr en fra megi segia: konur renna med leystu hari flockum umhverfis, blediandi sinar asionur, rifandi af ser klædin, reytandi harit, ausandi molldu i hofud ser. Sva geriz utferd þessa guds vinar, at audsyniliga birtiz stynr ok kveinan veralldarinnar, at sva sem hans innleidzla var ollum hiartalig gledi, sva vard hans utferd allri Licie sutfenginn harmr ok tregi.

120. Sæll Nicholaus frægazti fadir Mirreorum var greptadr[1] a

[1] *saal. 3 Cdd.*; greptradr *1 Cd*; graptadr *1 Cd.*

hægra veg alltaris i heilagri Sion, laginn i sniohvita steinþro fiarri iordu sva fagrliga ok einkar sæmiliga, sem þvilikum kennimanni til heyrdi. Prydir hann signadr greinda guds holl milli þeira gimsteina, sem fyrr voru nefndir, hveria hann sæmdi adr med sinni þionostu ok erkibyskupligri tign skinandi med kroptum ok iarteignum. Þvi þogdum vær yfir liksongs þionostugerd virduligs herra Nicholai, at af godfysisanda ok miklum klerkafiolda ma þat lesandi madr undirstanda, hversu einkanlig þessi þionostugerd mundi vera fyrir allar greinir fra upphafi til enda, þviat byskupar ok abotar, klerkar ok klaustramenn settu fram hæstu godfysi med sonnu astriki upp i lof ok dyrd guds i himinriki fyrir allan utferdartima volldugs herra Nicholai.

121. Astvin himnakonungsins heilagr Nicholaus Mirrensis erkibyskup hvildiz i godri elli brott af stundligu erfidi, þa er lidit var fra higatburd vars herra Jesu Kristi sex hundrat ok attatigir ara ok atta vetr, a fyrsta ari Justiniani keisara ok a timum gofugligs mannz Macharij patriarche. Hann sofnadi sælliga til himinrikis eptir skipan drottins i þrettandu indictione octavo idus Decembris, a setta dag viku, settr hia sinum fedrum fullr med godum verkum gudi þægiligum. A hvern idusdag eilifliga sidan hatidliga dyrkaz hans sigrsamlig heimferd til himinrikis hallar eigi at eins innan Mirree borgarveggia helldr um alla kristnina, hvat er gioriz einkar vidrkvæmiliga, þviat hans heilagleiks mork eptir andlat sem fyrir eru sva mikil i yfirvættis giofum almattigs guds, at hliodar i allar [ættir um heimskringluna[1]. Heyrinkunnigt er ordit a hvert nes ok utskaga, sva vitt sem verolldin er, hversu drottinn domari lifandi ok daudra sæmir nu þegar erkibyskupsins likama signadan, framar en fyrr se lesit af frumtignum heilagra, med þeim hætti gudligs stormerkis, at ut af hans steinþro renna tveir heilsubrunnar, sem vær sialfir sam varum augum, segir meistari Johannes. Rennr af sinum þroarenda hvarr, skært vidsmior af hofdahlutinum, en lystiligt ok smatt vatn af fotahlutinum, oaflatliga, nema med þeim ymisleik at enn se meira guds lof ok margfalldari sæmd Nicholai erkibyskups, sem lesit er, at einn tima, sem Mirrensis erkibyskup nockurr var rangliga utflæmdr af sinu sæti fyrir borgarmanna hatr, ofund ok ranglæti, byrgdiz[2] framrasir af steinþro virduligs herra Nicholai, þar til er borgarmenn makliga idroduz, leidandi byskup sinn aptr i borgina med fridi ok fagnadi. Hver er su sott, eymd eda vesolld, er eigi grædiz fyrir þessa heilags mannz liquores,

1 [halfur heimsins *1 Cd.* 2 *saal. 3 Cdd*; byrgduz *2 Cdd.*

likamlig ytri sar fyrir vidsmior, en sullir ok hverskyns innanmein fyrir vatn, sva at andadr Nicholaus veitti tvennan læknisdom ollum þurfondum sik truliga heimsækiondum, at alldri megi endir verda þeira velgerninga, sem hann vandiz ollum veita innan sinna lifdaga. Nu er hann undir lok lidinn, en hvat gera siukir ok sarir, dumbir ok daufir, diofulodir eda kararmenn, krankir eda kreptir, blindir eda brotfallnir[1], veykir, veslir eda vanmattugir, hrumir eda halltir, utan kriupandi skrida fram at þessum andlausa likama, bergiandi eda smurning takandi af þeim haleitazta sveita, er signud steinþro virduligs herra Nicholai gefr ut af sinni fehirdzlu i krapti otoluligra iarteigna. Hvar ek syndugr madr ok omakligr, segir meistari Johannes, ma vitni um bera, þviat þria tima, sem ek kom at bidia fyrir syndum minum vid grof herra Nicholai, bergda ek þvi blezada vatni, er fleiri velgerninga veitir þurfandum, en nockurr megi telia. Sva stendr þessi andadr erkibyskup i heilsugiofum til beggia handa sem adr lifandi i likamanum, eigi at eins þar sem hann hvilir fyrir sina limu, helldr um alla heimsbygdina, hvar sem hans signat nafn er kallat med rettri tru; hann frialsar naudstadda i skipbrotum ok i midium siofargangi ok leidir til blidrar hafnar sik kallandi, leysandi serhveria i brott af haska bædi a sio ok a landi; hann grædir allzkyns sottir, gofgandi allri verolld sem guds postoli, godr bæna ok miukr i aheitum, sem verolldin vattar; þviat þessum vars herra vin eru kirkiur smidadar, vigdar ok at verdugu helgadar ok tidir sungnar med hatidligri gledi a degi hans heimferdar. Idulig minning er hans ger med bænum ok godum verkum, þviat hans nafn er sætt ok hugþekt ollum kristninnar sonum; adrir lata fyrir astar sakir likneskiur grafa eda penta undir hans nafni, at þvi iduligri se hans minning i sannri godfysi. Senniliga fylliz þat i þessum guds vin, er salmaskalldit syngr til lofs varum herra sva segiandi: Mirabilis deus in sanctis suis, þat norrænaz sva: dasamligr er gud i sinum helgum monnum. Uefasamliga er gud dasamligr i sinum vinum, þviat hann veitir i sinum almætti upp i þeira dyrd þat, er enn segir salmaskalldit medr þeima hætti: In omnem terram exivit sonus eorum, þat segir sva: hliomr þeira geck ut a hveria iord. Senniliga fyllir drottinn spamannzins rodd i sælum fedr varum Nicholao erkibyskupi Mirreorum, þviat hans hliomr er yfir hveria iord dreifdr[2] ok utrunninn, hliomr heilagleiks ok sælu eilifrar, hliomr himnarikis skiært birtandi med harri raust haleitra stormerkia, at Nicholaus lifir i gudi sæmd allra kennimanna. Nu

[1] *saal. 4 Cdd*; brotfelldir *1 Cd.* [2] dreifr *1 Cd.*

þa, brædr minir kiæruztu, glediumz vær allir samt i gudi varum, er sva mikinn ok frægan hefir gert sælan Nicholaum, sva heilagan ok haleitan med allzkyns kroptum ok iarteignum, at hans hliomr er floginn ok fluttr ok fagrliga borinn yfir hvert iardarskaut i heiminum. Þvi dyrkum vær allir med andligri gledi þessa guds vinar hatid arliga, sem hun kemr at hendi, at hann minniz varra naudsynia fyrir þeim sama drotni, er hann skipadi yfir alla sina goda hluti, bidiandi at vær samlagimz eptir heiminn sigradan eilifu hatidarhalldi syngiandi med helgum monnum i himinriki. Einkannlig vinatta er oss gerandi med þvilikum guds kappa med optligri minning i varum bænum ok olmusugiordum, at hann fremi sitt nafn a varum ovinum, styrkliga sigrandi ok at velli leggiandi þa fiandr ok uvini, sem um sitia oss at svikia med ymisligum hætti flærdsamligra bleckinga, leidandi oss med sinu arnadarordi til eilifra fagnada brott af ollu yfirbodi varra motstodumanna. En medr þvi at satt er þat, er vær skrifudum i fyrsta prologo þessarrar sogu, at engi tunga yfir iardriki fær þat fylliliga utskyrt, hversu mikils valldz ok verdleiks, lofs ok lysandi birti sæll Nicholaus er fyrir almatkum gudi, munum vær aptr venda til frasagnar iarteigna þeira, er himneskr fadir vann fyrir hans verdleika, sidan hann fyrirlet verolldina. Þviat helldr synumz vær i þessum framburdi nockut vinna fyrir þa grein, at heidr ok æra virduligs Nicholai reisiz sva hatt i loptid upp fyrir hugskotzaugunum, at tungunnar hræring kemr hvar fiarri nidr; hun kann eigi meira at tala i sæmd ok virding hans verdleika, en gud almattigr veitir honum, hvat er hann vill bidia, sem vel mun birtaz i þeim hlutum, er fylgiandi fara til styrkingar varra framsettra greina ok skynsemda.

122. Vidrkvæmiligt er, segir meistari Johannes, at til dyrdar virduligum fedr sælum Nicholao skrifim vær þa hluti med skommu mali, er drottinn vann a varum timum fyrir hans haleita verdleika, a þann hatt sem her ma heyra. Þa er iarteigna hliomr guds vinar Nicholai mundi, sem fyrr var greint, langt ok vida, hvellt ok hardla sætt hvervetna ut renna, sottu til Mirream otoluligir flockar af fiarlægum heimsins halfum, rikir ok fatækir, gofgir ok kynstorir, otignir ok ættsmair, allir þess erendis at profa eiginligri raun sagda hluti, þiggiandi heilsubot af sialfum gudi fyrir helgan dom ok drengiliga medalgongu sæls Nicholai. I milli hverra er var einn burgeis omatans rikr ok kynferdugr, er arliga sotti mikinn sio til fundar vid sælan Nicholaum, þviat hans eiginligr rikdomr var langt i sudrhalfuna stora sigling i brott af Mirrea. Hann var

kvæntr madr ok atti einn son vid husfru sinni, er hann unni storliga mikit, hann var veralldar rikr med hverskyns audæfum, gulli ok gimsteinum, silfri ok klædum dyrum. Fyrir þa sok offradi hann hvern tima vel ok sæmiliga til alltaris ok grafar guds vinar Nicholai medr miukum bænum ok godfusu hugskoti. Nu berr sva til einn tima, sem hinn riki madr er kominn til Mirream a hatidardegi guds iatara, at eptir dyrkan grafarinnar heitr hann gudi ok sælum Nicholao at lata gera fritt ok furduliga mikit upphalldzker [til upphelldis ok prydi[1] hans kirkiu, at þat hafiz i guds þionostu. Ok eptir sva gert undir guds vitni ok virduligs Nicholai snyr hann heimleidis ferdinni. En sidan hann er heim kominn a sinn eiginligan gard, kallar hann til sin einn gullsmid birtandi sitt heit fyrir honum, segiandi at fyrir fulla amban skal hann smida sva þungt ker af skæru gulli til kirkiu sæls Nicholai. At fengnu samþycki smidarins, vegr riki madr honum i hendr sva mikit gull, leggiandi þar med gimsteina agæta, er kerit skal med pryda. Eptir sva gert tekr smidrinn vid gullinu ok berr til smidiu[2]. Er af þessi smid miok skamt at tala, þviat allr meistaradomr enn agætazti er þeim smid innan handar, sva at hann furduliga undrar sialfan sik, hvi hann matti ser sva olikr vera allan hagleik frammi at hafa, grafa ok gimsteinum setia, lika ok samkvamur sundrteknar undarliga vel förmera, sva at þessi gersimi var hinn mesti hnossagripr fyrir allar greinir.

123. [3]Nu sem kerit er algert, kemr gullsmidr a fund rika mannz, synandi honum sagda gersimi ok af hondum reidandi sva mikinn þunga smidissins, sem þeim badum vel samþyckir. Þvi tekr hann makliga amban fyrir sitt erfidi med vinattu rika mannz ok morgum sæmdarordum, at hann se frabærr odrum smidum. Tekr nu riki madr kerit i sitt valld ok hefir skamma stund geymt, adr en uleyfdr agirndarbroddr smygr[4] hans hiarta sva hart ok hormuliga, at þenna godgrip, sem Nicholaus atti, dregr hann undir sina drotnan blecktr ok brogduliga svikinn fyrir fegrd kersins ok ofmikla fiarins agirni, sva at hann er einradinn i þeima hlut, at þetta ker skal Nicholaus hafa med engu moti, ok skal honum gera ker annat med iofnum kosti, en þetta, sem adr var forkunnar vel smidat, kallar riki madr sitt bordker dreckandi af þvi, þa er hann hellt mest hof inni. Sva lagdi hann mikla virkt ok metord a þetta ker, at engi þionostumadr skylldi þvi upp skenkia, utan son hans

1 [*saal. 1 Cd*; þangat til *3 Cdd.* 2 smijdar *1 Cd.* 3 Gullsmidr berr fram ker Nichol. byskups *Overskr. Cd. Holm.* 4 stingr *1 Cd.*

ok husfru skylldi þat hafa [med hondum[1], en engir fleiri. Ok sem þat er sva kærliga fadmat, er greindr gullsmidr kalladr i annan tima a gard rika mannz þess erendis at taka ut gull ok gimsteina sva mikit sem fyrr, smidandi þar af annat ker sælum Nicholao. Hvat er hann iatar sik giarna giora munu, ok þo at þarflausu, þviat su gipt hefir nu fyrirlatid hann, er þann tima var med honum, sem hann smidadi guds iatara sælum Nicholao.

124. [2]Hvat þarf her langt um at gera, greindr smidr berr þetta gull til stedia nidr steypandi ok alla vega med sinni kunnattu eptirleitandi at gera sva fritt ker ok vel formerat sem i fyrstunni. En þat verdr þvi sidr, sem hann freistar framar til, þviat þetta staup er med guds vilia ok hins heilaga Nicholai sva stint ok ovikianligt, at engiskyns list verdr sva vidr komit at dugi, er sa hinn bezti at gefaz upp ok leggia af þarfleysu erfidi, medr þvi at ecki gott tekr i adra hond. Sva giorir smidrinn, less saman gullit ok færir rika manni, segiandi allt sem [gerdz hefir i þessu efni[3]. Tekr nu burgeis vid fenu ok vardveitir, eigi enn vendandi til yfirbotar sinnar agirni fyrir þvilikar iarteignir, helldr halldandi sem adr sagdan grip sæls Nicholai med þeim hugrenningum, at þetta gull, sem eigi vard smidat, ætlar hann at offra yfir alltari guds vinar, þvilikt sem þat skuli vera skadi kirkiunnar i Mirrea, er kerit vard eigi gert i sidarra tima.

125. [4]Nu lida dagar þar til, er nalgaz hatid sæls Nicholai. Lætr nu riki madr skip bua med fridazta kosti hladit ollum þeim gognum, er honum voru naudsynlig i þessa ferd. Husfru sina ok einga son þeira lætr hann med ser fara, hefir hann ok med ser kerit goda i sva einkanligri virkt, sem fyrr matti heyra. Nu sem hann er buinn med agætu foruneyti, sem veralldar mektin hefir i gnogum rikdomi, lætr hann i haf ok fær blidan sunnanvind med fogru byrleidi, sva at skiott stikar hafit. Ok er sior var nærri halfsottr[5] til Mirream, er byrr hardla skemtiligr einn dag; þickir rika manni þa vel at fara ok farsælliga gefa, ok giorir sik gladan ok katan i skipinu talandi sva til sonar sins: «Son minn, segir hann, nu er godr byrr ok gott i flocki; taktu ker ockart hit goda ok ber mer med vini.» Ungi madr hyggz at gera, sem honum er bodit. En þann tima sem hann hefir kerit upp tekit af sinni

1 [i hondum med orlofi *1 Cd.* 2 Onytiz gull rika mannz *Overskr. Cd. Holm.* 3 [greiniligaz, svo ath eingis er hann um kunnandi *1 Cd.* 4 Sonr burgeiss fellr utan bordz i mid(!) *Overskr. Cd. Holm.* 5 halfnadr *1 Cd.*

landi sir verit er honum þvi ollu þungbærri ugipta sin, ef þar sem hann var barnfæddr skal hann opinberliga stafkarl verda. Þvi hugleidir hann sinar radagiordir profandi, ef nockurr kristinn madr vill selia honum fe at lani, en hann finnr þann engan, at sitt goz vili lana eda ut lata nema fyrir fulla borgan. En er þessi van er giorsamliga fokin, sækir hann heim gyding nockurn storliga rikan at gulli ok silfri, sem þess hattar kyni er veniuligt, bidiandi, at hann seli honum sva mikit gull at lani. Gydingrinn svarar hans mali: «Hvar er borgan su er þu bydr mer, segir hann, at ek mega hafa mitt godz en bleckiaz eigi.» Hinn kristni madr svarar: «Eigi hefir ek, segir hann, goz til i pant at setia vid þik, ok eigi veit ek þess mannz van her i stadnum, at mer vili sva mikinn fagnat gera at borga penningana.» Gydingrinn svarar: «Þa þicki mer engi van, at ek kasta gozi minu i hendr þer, ef þu hefir ecki annat mer at bioda en eina saman lokleysu, þviat optliga erut þer kristnir menn med engu moti skilrikari en onnur þiod eda fastordari; þvi anza ek litt, þott þu iatir at luka, ef engi borgar fyrir þik.» Kristni madr svarar þa: «Villtu lia mer þessa penninga, ef ek set i pant virduligt alltari heilagrar Syon, ok ek giori blezadan Nicholaum trulofanarmann fyrir mik, at i nefndan dag skal ek þer luka hvern halfan penning ok heilan, sem nu lanar þu mer i mina naudsyn.» Gydingrinn svarar: «Nicholaum, þann er þu nefndir, truir ek senniliga vera godan mann fyrir hæsta gudi, þviat margir vatta hans kraptaverk ok iarteignir fagrliga skina, ok med þvi at ek truir hann fyrir sagdar greinir bædi mikinn ok mattugan, vil ek senniliga lana þer penninga mina undir hans nafni ok trulofan, þviat ek veit fyrir vist, at flærd ok prettr oflgaz eigi mer til fiarskada, ef þessi madr Nicholaus vill minum hlut framhallda. Nu ef þer er samt i hug, þa forum til kirkiu þeirar, er þu nefndir, [sva at þetta gioriz endiliga[1].

129. Eptir sva talat fara þeir badir saman til heilagrar Syon, ok inngangandi fellr kristni madr a kne fyrir alltari virduligs herra Nicholai halldandi[2] alltarishornit sva segiandi: «Þetta hit heilaga alltari set ek hia þer, ebreski madr, i vordzlu, ok her med giori ek sælan Nicholaum trulofanarmann fyrir mik, i hvers augliti ek iatar heitandi stadfastliga at luka þer aptr hvern þann eyri i nefndan eindaga, sem þu lanar i mina þronging med sonnum godvilia.» Þessi gerd oll saman likar ebreska manni hit bezta. Fara þeir til herbergis eptir greindan skilmala, greidir þa ebreski madr gullit

1 [at þar geriz endir a *1 Cd.* 2 hondlandi *1 Cd.*

«Undriz þer matuliga miok mina ferd, þviat hun er eigi ordin eptir mannligum hætti, helldr sva stormerkiliga, sem [er i guds vitordi[1]. En þat kann ek at segia her af, at þegar sem ek steyptiz i kaf ut af bordinu, var tekit i mot mer sva godmannliga i sionum nidri, at engis kyns atfall matti granda minu lifi; þviat þar var fyrir einn gamall madr ok gofugligr skylandi mer fra siofarganginum ok allan tima fylgd veitandi, þar til er hann leiddi mik a græna iord her nærri stadnum, hverfandi þa skiotliga brott af minum augum. Geck ek sidan þessa skommu leid til kirkiunnar halldandi, sem þer siait, þetta ker minni hendi, er allan tima bar ek, sidan ek fell i forad bylgiunnar.»

127. At heyrdum sva miklum ok stormerkisfullum tidendum lofa allir nærverandis menn ok aheyrandi sannan gud ok sælan hans elskuga virduligan herra Nicholaum, hverium riki madr offrar nu þat sama ker med fagnadi, sem fyrr sigradi hann med agirni. Hellt hann sidan vel ok fagrliga oll sin heit, verdskylldandi at nyiu sæla vinattu guds elskara Nicholai, hveria hann hafdi hrært[2] i moti ser med optnefndu heitrofi. Er her endir sagdrar iarteignar medr þeiri grein, at vær, er þvilika hluti heyrum lesna gudi til tignar ok hans iatara, skulum eigi þegia i moti sem daufir menn eda skynlausir, helldr eru hiortun uppreisandi ok tungunnar framburdr til greidandi at lofa, dyrka ok vegsama allzvalldanda gud, er sva fremr sik dasamligan i sinum helgum monnum blezadr einvalldzkonungr per omnia secula seculorum. Amen.

128. Kaupmadr einn var i Licia nalægr Mirree siglandi i milli landa, furduliga rikr um tima med hverskyns audæfum, er plagazt i þeim halfum, klokr madr ok kænn i þess hattar afla, sem verolldin vill hafa. En medr þvi at heimr sia er miok brogdottr ok valltr, leidandi nockura [til fullsælu fra skemd ok oreign, en flettandi suma fiarhlutum skrydandi fatæktar brigzli[3], geymir nefndr kaupmadr, sem stundir lida fram, uvitrliga sinu gozi, halldandi sik dagliga miok metnadarsamliga medr dryck ok krasum, gerandi veizlur stinnar veralldarhofdingium med fegiofum sæmiligum glutranliga, veitandi vin ok vist leikorum ok fontum sik lofondum sva oforsialiga, at eigi litaz hann fyrri um, en uti er enn sidazti penningr, ok hann er volltinn af sæti virdingarinnar nidr i brigdzli ok kinnroda fyrirlitningar, þviat engi vill honum luta, sidan penningrinn ma eigi ambana. Nu sva rikr sem hann

1 [gud veit *1 Cd.* 2 adr hert *1 Cd.* 3 [fra fullsælu til fatæktarbælis, en suma fra oreign til mektugra metorda *1 Cd.*

lukt hafa vel ok skilrikliga. Nu sem vidrganga heyriz, at hann tok i fyrstu af gydinginum fe at lani, þott vitnalaust segi hann lukt vera, fellr orskurdr a þetta mal, at kaupmadr skal luka skulldina, ella sveria eid at alltari sæls Nicholai, at ebreski madr hafi sitt goz brott tekit fylliliga af hans hendi, sva mikit sem hann atti. Nu sem sia orskurdr er opinberadr, svarar ebreski madr sva til: «Þau min ord vil ek gud ok goda menn heyra lata, at a hvern hatt sem lygd eda meinsæri, slægd eda brogdottr falsaradomr fær um sidir rangturnat þessu mali, trui ek efalaust, at sa Nicholaus er hlutlauss þvilikra gerda, sem mer trulofadi mina penninga, þviat hann veit ek vera godan mann, rettvisan ok sannordan, ok vis van þicki mer, at honum er i moti skapi, ef uskil eru gior a þvi gozi, sem eigi nadiz odruvis en undir hans nafni ok trunadi. En hvat sem þar er um at tala, þa virdi ek litils þenna fiarskada, ef kaupmadr þessi sverr opinberan fortakseid yfir sama alltari, sem hann i fyrstu vedsetti, at hann hafi lukt mer þessa skulld, sem nu segir hann, ok þott hann vinni þenna eid, veit ek rett iafnvist sem adr, hverium ek lanadi[1] mina penninga, hverr fyrir vist eigi verdr svikinn fyrir rangan svardaga.» Ek undra miok, segir meistari Johannes, gofugliga tru gydings þessa, er enn var eigi endrgetinn fyrir vatn ok helgan anda til kristiligrar truar, ok truir þo oifasamliga, at gud drottinn i himinriki ok hans virktavin Nicholaus mega eigi sviknir verda eda nockurskyns blektir fyrir prett eda undirhyggiu. Sa verdr endir þessa fundar, at dagr er akvedinn, nær þessi eidr skal fram koma i heilagri Syon yfir alltari virduligs Nicholai. Snua hvarirtveggiu heim til sinna herbergia at sva gervo.

132. Nu i bidstundartima greindra særa vikr kaupmadr eigi sinu mali til hægri handar at fordaz framsettan vada, helldr giorir hann nyfundin rad i mot gudi sinum ok hans signada iatara, smidandi diupar flærdir ser til andar skada en naunginum til meingerda, eigi geymandi, hversu [ritningarinnar atkvædi pinir[2] flærdsama, sem guds madr Nicholaus sagdi, þann tima sem hann lifdi her i likama, ok enn fylliz i þessum stad sem hinum fyrra: Convertetur dolor eius in caput eius et cet. Þyding þessarra orda er þvilik sem fyrr i bokinni matti undirstanda.

133. Þessi aumr madr smidar einn digran staf med storum knappi holandi innan med sva miklum klokskap, at þar i matti geymaz allt þat gull, er hann atti gydinginum at giallda. Her vegr

1 *saal.* *1 Cd*; trulofadi *2 Cdd.* 2 [ritningarnar segia at kvolin pinir *1 Cd.*

hann inn i sva mikit gull, ok lykr aptr sidan miok vandliga stafinn, sva at hvergi ser nyvirki[1] a, ok a þeim degi, sem nefndr var af domaranum, fiolmenna nu hvarirtveggiu, kaupmadr med kristnum monnum, en gydingrinn med sinum brædrum. Hefir kristni madr þenna staf i hendi sva sem [med naudsyniar yfirbragdi fyrir alþydu.[2]

134. Sem kaupmadr medr sinum kumpanum er utgenginn af sinu herbergi, kemr hann fram snemma dags til klaustrs guds vinar Nicholai, er stendr a veginum; fram at fara til heilagrar Sion. Kemr þar ebreski madr af annarri halfu sva sem i foruneyti, hvers undirhyggiuleysi kaupmadrinn hefir at spotti sva segiandi med flærdsomu hugskoti: «Þo at ockr greini a um nockura penninga, segir hann, muntu ecki sva þrongbriostadr, at þu vilir eigi bera handhofn mina fram til kirkiunnar, er mer verdr miok þung sakir sins vaxtar.» Ebreski madr segir sik þat mega vel giora, engan grun hafandi sva bolvadra flærda. Hugsar kaupmadr nu, at undir eidinn se sva buit oruggliga, at hann megi [fram ganga i nefndan tima[3], þickiz hann nu rettliga sveria mega, at ebreski madr tok af hans hendi sva mikla penninga, sem honum var at luka. En medr þvi at engi ofdirfdarfullr klokskapr, slægd eda diuphugut speki ma oflgaz i mot gudi, birtaz sagdar flærdir fyrir verdleika dyrdligs guds vinar Nícholai med þeim hætti, sem sidar ma heyra.

135. Framkomandi til heilagrar Syon ganga þeir badir samt inn i mustarit. Leggr kaupmadr þa sina hond yfir alltarit sveriandi diarfliga vidr guds nafn ok sæls Nicholai erkibyskups, at sva mikla penninga, sem hann atti gydinginum luka, hafdi hann skilrikliga reitt ok honum sialfum i hendr greitt. Sva gladr gengr hann i brott fra alltarinu, sem hann hafi unnit hinn bezta eid. En er ebreski madr ser ok heyrir þvilika hluti fram fara, talar hann sva: «Vel ok gladliga skal ek bida þess tima, er Nicholao syniz hefndir fram at hafa fyrir þenna prett, þviat honum er kunnigt, hvar sannyndin fara.» Snua nu hvarirtveggiu heim til sinna husa, ok tekr kaupmadr aptr staf sinn ok berr feginsamliga. Ok sem hann er nærri kominn herbergi sinu ok einn samt ordinn a veginum, fellr a hans briost sva mikill þungi, at honum þickir bradr bani sinn nalægr, nema hann kasti ser nidr þar i stad a iordina ok sofni. Ok sva giorir hann i þessum hlut, sem drottinn skipar, at hann legz nidr ok skiotliga sofnar. En litlu sidar er

1 nyverkan *2 Cdd.* 2 [til studningar *1 Cd.* 3 [vel fyrir þvi framkvæmd fa ok *1 Cd.*

þann sama veg fram ekit morgum yxnum fyrir storum vognum; en er fylgiandi menn sia þenna sofanda rett liggia þar a gotunni, sem yxnin skylldu ganga, renna þeir fyrir fram ok knyia a allar lundir þann er svaf, en fa med engu moti vakt hann. Ganga nu yxnin sinn veg ok vilia vist eigi stadar nema, hvat sem fyrir verdr; þvi hleypr einn vagninn upp a manninn sva akafliga, at i stad hefir hann bana. I þeiri hrid brotnar ok sa brogdotti stafr, sem kaupmadrinn hafdi mestar flærdir undir framdar, birtiz nu yfir hveriu hann bio; skilia nu nærverandis menn ok tilspyriandi oll þessi svik ut i gegnum. En er ebreski madr spyrr þessi tidendi, rennr hann med ollum skunda fram til mustaris guds astvinar gofugligs Nicholai med skirri roddu þackir gerandi, i milli annarra orda sva segiandi: «Mikla sæmd hefir þu odlaz i dag, sæll Nicholae, ok at verdugu, þviat bædi ertu, sem fyrr sagdi ek, rettviss ok sannordr. Nu hefir þat gerzt i dag, at þeir somu domarar ok meistaramenn borgarinnar, sem heyrdu minn ok kaupmannzins askilnad, hafa nu saman komit i þann stad siandi sinum augum þat mikla fals, er moti þer var fram haft, skipandi mer penninga mina eptir logum, hvar fyrir ek giori þer þackir, godr madr Nicholae, þviat styrkliga veikt þu vagninum, at ranglætishirdzlan ok svikaforkrinn skylldi sundr brotna ok flærd upp flotna, en ek fa penninga mina. Senniliga ætludu vinnumenn ser ofdul at vekia sofanda eda vognum vikia moti þinum vilia. En eitt stendr enn eptir, at eigi hafir þu giort þat er beidir mitt hiarta; villdir þu veita fyrir bæn mina syndugs ok omakligs, at þessi prettvisi madr risi upp til lifs fra dauda, skyllda ek gydinga tru med ollu afneita, gofgandi Jesum hinn krossfesta alla mina lifsdaga dyrkandi þik sem guds iatara, her med skal ek draga til þessa sidar fyrst mina undirmenn ok alla þa sidan, sem min ord vilia nockurs virda, ef þu villdir mer þetta veita.»

136. Litlu sidar en ebreski madr hefir sva talat, kemr kaupmadr af dauda risinn fram til kirkiunnar med lutu hofdi ok audsynu litillæti inngangandi, framfallandi med tarum ok idranarfullri andvarpan fyrir alltari virduligs fodur sæls Nicholai, iatandi sina sekt ok meinsæri i guds augliti, miskunn finnandi, sem allir adrir þagat med idran sækiandi; hvat er gydingrinn siandi undrar geysi miok i sinu hugskoti, vikiandi þegar i stad brott af fyrra atrunadi, heilaga skirn drottins vars Jesu Kristz med ollum sinum hionum ok herbergismonnum feginsamliga takandi, ladandi alla til rettrar truar, er hann matti, eptir sinu fyrirheiti, halldandi sagda sidsemd

med godum fridi allan þann tima, er gud drottinn veitti honum her i heimi, at hann sitt fyrra lif endrbætti. Hvar fyrir þer se lof ok dyrd, ynniligr fadir Nicholae, er opit settir þitt eyra i mot bænarordum Judæi, fyrr en hann væri hreinsadr af gydinga villu fyrir skirnar stormerki vars lausnara Jesu Kristz. Þar fyrir afladir þu enn framlidinn himnakonunginum margan þionostumann, sæll Nicholae, er þu reistir einn af dauda bædi andar ok likama fyrir þina lofliga verdleika, hverir oss verndi ok styrkliga hlifi moti flærd ok svikum varra uvina, at med þinu bænafulltingi audlimz vær at koma til þeira fagnada, er þu tokt i ombun þinna gofugligra verka, i hverium þu fagnar siandi drottin himinrikis allrar skepnu skapara, lifandi med frabæru blomi hunangligra verdleika, þiggiandi hvat af hæsta einvalldi er þu villt bidia, veitandi verolldinni, sem vær truum stadfastliga, otoluliga velgiorninga med arnadarordi þinna bæna, hvar fyrir þitt nafn se blezat fyrir utan enda.

137. Hverr megi ordum skyra þa sæmd ok virding, þionkan ok lotning, er Mirrea, þar med Licia ok enn helldr Asia eda oll austrhalfan, veitir þvi mæta mustari heilags fodur Nicholai, er alla vega skinn med forpris i þviliku stortaknablomi, sem greint hefir verit ok enn mun tiaz i fylgianda mali, þviat nu er fyllt ok framkomit, þat sem vær fyrr hetum i upphafi þessarr arbækr, at iarteignabord er uppreist ok samkunda fagrliga sett. Þetta it blezada bord stendr i heilagri Syon hladit med fridum rettum skemtiligs fagnadar, rettum lifs ok eptirdæmis hunangliga ilmandum ok meistarliga piprandum yfir elld heilags anda i manndyrdum astar ok meinlætis; yfir þetta bord er uppskenktr fysiligr dryckr dyggiliga milskadr med fremsta lystugleik tveimr liquoribus framras gefandi ut af steinþro virduligs guds vinar Nicholai. Breid er su samkunda, er sæmir þetta bord, þviat af ollum ættum koma lydir heim sækiandi greinda guds holl bergiandi af þeim rikdomi framsettum, sem hverir skilia hentiligaz sinum naudsynium. Til at geyma þetta blezada bord ok dyrazta dryck eru skipadir margir dyggir þionostumenn ymisligrar stettar, prestar ok klerkar, munkar ok leikmenn, sumir til songs ok sæmiligrar þionostugerdar, adrir til voku ok nattligrar vaktanar, þridiu til vardhallz ok geymslu dagligrar, at allir hlutir ok serhverir sva gofugligs stadar væri iafnan undir umhyggiu godmannligrar astsemdar. Þvi gafu godir menn ok gudhræddir sina sonu i greinda guds vinar þionostu, þottiz sa hverr storliga vel fyrir sia sinu barni, sem hann let inn ganga i signadan skola Nicholai fullan med gudligu astriki, þviat allir i

þessi þionostu lifandi unnu hugastum þessum andada erkibyskupi. Hvar fyrir sa madr er miok hatrsamligr heilagri guds kristni, sem eigi hlifir sva dyrdarfullum stad, helldr rænir ok ruplar, sem lesit er af einum hundheidnum. ranglætis konungi, hverr upp fylliz sva mikillar guds reidi, at hann stridir upp a Liciam marga drepandi, suma meidandi ok nockura þrælkandi med ser flytiandi. I þessi bolvadri herfor sturlar sa daudasonrinn sialfa Mirream med grimdarfullu ofbelldi rænandi mustari sæls Nicholai, gripandi þionostumenn brott af hans fadmi, dragandi undir sitt otrutt valld sem grimmr kvalari. Einkannliga vikr þessi ræda til eins þionostumannz, er hann brott tekr af heilagri Syon Cedron at nafni. Þessi madr er vel mentr, kurteiss ok hofdingium tilheyriligr, hiartaliga astrikr til sins lavardz[1] ok lausnara ok hans virduligs iatara. Hvar fyrir varr herra veitir med arnadarordi sins vinar Nicholai, at Cedron finnr miskunn i konungs augliti frials af þvingan[2] ok þrældomi, þviat konungrinn finnr, hveria slekt ok hæversku hann fagar i sinu medferdi. Þvi gioriz hann hinn fremzti konungsins skenkiari, sialfs hans ker berandi ok fyrir hans bordi dagliga standandi yfrit vel halldinn bædi med klædum ok skotsilfri. En þott honum falli sva giptusamliga sin utlægd, fær hann alldri gladan dag, þviat eigi ma honum or hug ganga, hvat mikit ok ynniligt hann fyrirlet heima i Mirrea; þvi stendr hans asiana æ med hrygdar yfirbragdi hiartaligs trega, hvat er konunginum ok allri nærverandis hird gefr vel skilia.

138. Nu sem arsins kringla leidir nalægan hatidisdag vollldugs herra Nicholai erkibyskups, angraz sveinninn sarligar en adra tima, þviat hann berr i sinu briosti, hversu Mirrea gledz ok fagnar a þeim degi. Ok snemma dags sem hann stendr med ker fyrir konungs bordi, fær hann eigi temprat sik af hrygdar yfirbragdi, hvat er konungrinn hugleidir sva segiandi: «Hvat ogledr þik, ungi madr, segir hann, med þvi at vær tiam þer dagliga vara blidu veitandi þer hina sæmiligstu þionostu, þar med gnoga penninga ok vinattu allra manna.» Cedron svarar mali konungs: «Satt er þat at segia, herra, at þer gerit vel til min upp a ydvarn hatt, en eigi er þat undranar vert, þoat mer þiki munr þionostunnar þeirar, sem ek var i fyrstu til skipadr, ok þeirar, sem nu er ek i staddr, miok er sundrlikt at standa þionandi fyrir bordi virduligs Nicholai Mirrensis erkibyskups eda vera ydarr skenkiari heidins konungs milli heidinnar þiodar.» Konungrinn talar þa: «Hvat mun þvi

1 lavardar *1 Cd.* 2 *saal. 2 Cdd*; þungan *1 Cd*; þyngan *1 Cd.*

vallda, at engi stod moti þvi, at ek tæki þik brott af Mirrea ok helldi sidan eptir minum vilia, utan annattveggia at kumpan þinn Nicholaus ann þer miklu minna en þu ætlar, éda er hann eigi sva sterkr ok mattugr, sem þu hugsar, þviat vær tokum þik brott af Mirrea med varum afla; en Nicholaus mun hvarki hafa styrk til ne vilia þik aptr skipa.» Eptir sva talat rettir konungrinn hond sina moti kerinu; en þa er þess eigi kostr, at Cedron skenki honum lengr, þviat i þann sama punkt er hann undarliga brott tekinn af konungsins augum ok settr a sama augabragdi fyrir kirkiudyrum heilagrar Syon heima i Mirrea, rett i þann tima sem kennimenn giora hatidliga processionem umhverfis kirkiuna. Ok er þeir vikia syngiandi fra [sudri til nordrættar[1] aptr fyrir kirkiudyrnar, sia þeir einkanligan hlut, þat er þionostumann ker halldanda hatt ok kurteisliga, sva sem fyrir hofdingia er vani til. Bera menn i stad kenzl a þenna mann, at þar er Cedron kominn þionostumadr Nicholai erkibyskups, er fyrir tima var utflæmdr i fiarlægt riki. Hvar fyrir dasamlig undran riss upp med lydnum eptir spyriandi, hversu hann væri þar kominn. En hann svarar þeim litillatliga vattandi ser eigi kunnigt vera, hvilikan almatt himneskr fadir hefir a honum framit fyrir arnadarord ok verdleika sins iatara. Segir hann þeim greiniliga, hvat þeir heidni konungr hofdu talat i hans holl rett a þann sama tima, iatandi sik enga grein þess i milli hafa, er hann stod fyrir konungi ætlandi honum kerit bera, ok hann var staddr fyrir kirkiudyrum i Mirrea. Hvar fyrir þat birtiz, at i einu augabragdi hefir hann borinn verit med guds krapti sva stormerkiliga, at yfir kerit, er hann hellt a, hafdi hvergi[2] stoplaz. Hvat megum vær tala til þvilikra hluta utan samlagaz Mirree borgarmonnum i lofi guds almattigs, er vinnr dasamlig takn ok stormerki fyrir sinn kiæra vin Nicholaum nærri ok fiarri. Þvi kriupa honum ok hans likneskiu gratandi kristnir menn um heimsbygdina, sem enn mun greint verda i næsta kapitulo med guds vilia.

139. Su þiod vestan af Affrika, er heitir Gens Vandalica, stridir nockurn tima i austrveg a þa kristna þiod, er Greci kalla Kalabritidem. Þeirar þiodar getr Gregorius mikli opt í bokum Dialogorum iafnan i þeiri grein, at hon var grimmuz a kristni guds med ranum ok illzkuverkum. Þar setr hann ok optliga þa þiod, er Goti heita, grimman lyd ok illan vidreignar. Eru nefndar þiodir, Goti ok Vandali, nalægar med landastodu sin i milli til vestrs af

1 [nordri til utsudrsættar *1 Cd.* 2 hvarki steypz ne *1 Cd.*

Gricklandi. Nu gera Vandali sva i þessum stad, sem Gregorius berr þeim vitni, at þeir heria upp a erfd hins krossfesta med elldi ok iarni, rænandi kristna menn sinu gozi, leidandi þa suma undir sverd ok oxi, en suma þrælkandi svivirdliga leikna med bondum eda bardaga. Nu berr sva til i einum stad, sem þeir gomlu guds ovinir upp hlaupa bolvandi[1] ok brennandi, hvat er fyrir verdr til beggia handa vida um landit, eydandi med fiandligum grimdarloga, kemr einn son ranglætisins inn i nockurs kristins mannz herbergi milli annarra sinna kumpana, rænandi ok ruplandi hvat er femætt ma finnaz, sem sidr er til þess hattar hermanna. Ok sem þeir hafa svipt[2] i brott þat er þeir finna, dvelz þessi heidinginn, sem vær gatum fyrr, lengzt i herberginu sem nockurs leitandi; hvar fyrir hann fær litid eina mannzlikneskiu setta i leyniligum stad fagrliga skrifada yfir sletta tabulam eptir hætti Grickia. Hann þikiz vita fyrir einkannligt form likneskiunnar bædi hagleiks ok harskurdar ok klædabunadar, at þetta mun pentad vera eptir nockurum mikils hattar manni. Þvi tekr hann þessa tabulam berandi med ser leyniliga, gefandi kumpanum sinum enga vissu þessa fundar, þar til er hann finnr kristna menn i hoptum halldna, synandi þeim likneskiuna spyriandi innvirduliga, hvar eptir hon væri formerud, eda hvat hon hefir þyda. Hvat er kristnir menn siandi fella tar i hiartaligum elskugrati vattandi med rettu sannindi, at þetta er likneskia virduligs herra Nicholai, hverr sik birtir i kroptum ok iarteignum lifa odaudliga med sialfum gudi. En er heidni madr heyrir þvilika utskyring skriptarinnar, geymir hann vanvirkliga þa somu pikturam fyrir utan vissu sinna lagsmanna, flytiandi heim med ser til Vandaliam eptir fullgior illvirki ok herleiding kristinna manna.

140. Þessi madr var storliga rikr sva sem kaupmadr, undir þvi nafni er Greci kalla thelonieario, þeir eru vid kendir þat hus, er þeir faga ser til fiarafla, med þeiri uppras at thelon i girzku þydiz longus i latinu, þat er langr i norrænu, þviat nefndir kaupmenn reisa long herbergi med fridum kosti fyrir þeim markad, er ferikaztr er innan stadar, hvadan af þetta hus kallaz theloneum, en kaupmadr kallaz thelonearius, sitiandi æ dagliga uti eda inni fyrir þessu husi, halldandi til avaxtar med ymisligri kaupstefnu sinu gozi. Fra þvilikri idiu eda kaupstefnu kalladi varr herra Jesus Kristr Matheum i sitt foruneyti, er sidan vard, sem kristni veit, bædi gudspiallamadr ok postoli, hvat er skyrt vattar heilagr

1 brælandi *1 Cd.* 2 skyft *1 Cd.*

Gregorius fyrr nefndr, þa er hann skyrir evangelium Manifestavit se Jesus.

141. Greinda framferd hefir sagdr Vandalus eigandi mikit hus gnogliga giætt gulli ok silfri, dyrum steinum, klædum agiætum ok allra handa þingum. Hann var kvæntr madr ok atti son med husfru sinni; fyrir þa grein var hann herra yfir hyski morgu ok miklum rikdomi. Nu med þvi at hann elskadi theloneum meir en nockut annat, þviat þar voru hirdir, sem fyrr segir, allir hans gripir ok gersimar, berr hann likneskiu sæls Nicholai inn i þetta herbergi. Ok sem hedan lidr skammr timi, kemr hann einn dag til hussins, lykr upp ok gengr inn vikiandi þar til, sem hann hefir sett likneskiu virduligs Nicholai, sva segiandi: «Þat er undarligt, Nicholae, segir hann, at þu stendr her inni sva sem undir geymslu minni ok hefz ecki at; nu gack ut ok statt frammi i dag ok ver geymslumadr fyrir husi þessu, ok eigi sidr i nott, þviat ek a i brott skylldugt erendi, sva at ek fær eigi fyrr heim komit en i morgin.» Eptir sva talat tekr hann likneskiuna berandi ut af husinu setiandi upp yfir dyrnar[1] sva sem til vardveizlu, gangandi brott sidan fra opnu herberginu, sva gladr fyrirlatandi sina fullsælu undir fyrr sagdri geymslu, sem marga vardhalldzmenn ok trulynda hefdi hann skipat til vakrligrar umhyggiu.

142. Hvat eru þvilikir hlutir nema undranar verdir, at heidinn madr ok agiarn giorir sialfr rad til eptir natturligum hætti, at hverr hans penningr se brott stolinn; hvat hefir þyda sva undarlig trua i heidnu briosti, utan guds forsia vill ok skipar i þionandum greinum, at nafn ok virding hans vinar Nicholai kynniz i Affrika heidnum þiodum. Senniliga styrkir þessi hlutr þat, er segir hinn mikli Gregorius, at heidnir menn eru eigi trulausir, [þott þeir se eigi fyrir vatn hreinsadir.[2]

143. Þessu næst er þat segianda, hversu Nicholaus vaktar geymsluna, þviat hann er skipadr yfirskygnari mikils fiar at opnu herbergi, en [eignarmadr hvar fiarri[3]. Hvat ma rettara synaz en agiætr fehirzlumadr leitar ser nyrra utvega, geymandi gozit, fra þvi sem flestir adrir. Sa er alþydligr hattr at strengia aptr dyr ok lata lasinn geyma, en Nicholaus gerir eigi sva, hann vikr fra vardhalldinu um tima leyfandi ranglatum valld yfir hafa, at þvi sterkligar ok stormerkiligar megi hann sidan alla hluti aptr vinna; þviat sama dag sem þiofar ok ransmenn renna fyrir þat herbergi, siandi olæst vera en hyggiandi engan vardhalldzmann giæta, gera

1 ofdyret *1 Cd.* 2 [*tilf. 1 Cd.* 3 [eigandi hvergi i nandir *1 Cd.*

þeir rad sin i millum, at a næstu nott, sem myrkt er vordit, skulu þeir þar koma ok stela, sem mest mega þeir orka. Sva giora þessir myrkranna synir saman komandi, sterkir menn ok storir, lærdir i lymsku ok miok slægir i stuldum, sva mikilvirkir, at a þeiri somu nott rydia þeir þat hus ok rupla sva giorsamliga, at ecki er femætt eptir. Stendr sva husit tomt um morgininn, er thelonearius kemr heim. En er hann ser allt autt ok þar svartazt, er gullit hafdi legit, skerz [1] hann innan med hvossum skadabroddum sinnar missu, tonnum gnistandi ok hatt æpandi, sem titt er þeiri þiod, ef hon verdr fyrir harmi. Eptir langa veinan ok grat ok morg onnur ill læti snyr hann fyrir likneskiu sæls Nicholai siandi grimmum augum ok ygri asionu moti henni, talandi sem til skynsemdarfullz lifanda mannz sva segiandi: «Hvat gerdir þu, Nicholae, er þu geymdir eigi fiar mins, sem ek baud þer. Ek setti þik godan mann sva sem forstiora þessa hus; en nu fær ek eigi skilit, hvat þu lezt þer skylldra synaz en vernda þat fyrir þiofum ok ransmonnum. Nu fyrir þa sok at ek setti mina fiarhluti upp a þina dygd, heimti ek þa alla ut af þinni hendi; þvi kios um tva kosti, giallt mer aptr penninga mina heila ok uskadda, ella stendr þu i stad undir þeiri hudstroku, sem mesta ma ek þer gefa.» Nu sem hann ser likneskiuna ecki linaz vid þessi hotanarord, gripr hann mikinn þust beriandi likneskiuna bædi hart ok titt, þar til at hann er miok modr. Þa talar hann: «Nu hefir ek golldit þer nockut fyrir vangeymslu þina, en þo er eptir meira, þviat i elldinn brennanda skal ek þer kasta, ef þu daufheyriz vid at skipa mer aptr penninga mina. Nu mun ek bida til morgins, at þu megir fordaz þat er ek ogna þer.»

144. Milldr ok blezadr iatari guds sæll Nicholaus sampiniz sinni likneskiu, sem hann sialfr þyldi greinda vanvirdu, takandi a sik syniligt yfirbragd a þeim sama degi, gangandi at ovoru þar nærri, sem vandir þiofar skipta sinu ranfengi. Hann talar sva til þeira, sem her ma heyra: «Hvat giori þer, vandir menn ok veslugir, saman sitiandi sem hluti gerandi yfir þvi gozi, sem þer eigit engan hlut i, helldr stalu þer i nott fra þeim rika manni hvern eyri þann, sem her er saman kominn. Hvi voru þer sva heimskir ok vitstolnir, at þer ottuduz mik eigi, þar sem ek var skipadr geymslumadr allz fiarins, ok ek sa upp a, þa er þer stalut hvivetna, þat til marks, at ek kann greina nafn ok kyn serhverra hluta, gull ok silfr hafi þer sva mikit, dyra steina sva marga undir þvi nafni,

1 skekz *1 Cd.*

klædi agæt sva morg med þvi kyni, sva adra hluti ok serhveria, sem ek merki med þvi nafni. Nu fyrir þa sok er þer giordut sva illa ok umannliga, at þer drogut undan minni vernd þat, er mer var a hendi folgit, var ek barinn saklauss fyrir ydra skylld bædi med þust ok þungum ordum. En nu vil ek segia ydr fyrir vist, at ef þer berit eigi aptr hvern penning heilan ok halfan i kaupmannzins theloneum, skal ek sva um ganga, at ydr se skamt til þess mesta ofagnadar, sem þer þurfit hafa, þviat eigi seinna en i morgin skal ek kunnigt gera stadarins rettara, hversu þer hafit liotliga giort ok illmannliga, kastandi ydr alla samt i daligstan dauda, ef þer dirfiz min ord bakverpa ok eigi fullgiora.»

145. Sva segir hann i mikilli roksemd. En þiofar verda hræddari en fra megi segia, þviat þeir ætla nockurn borgarmann sed hafa sina giord ok fyrir þa grein sva kunnliga fra segia. Þvi sucka þeir engum hlut af þvi gozi, berandi aptr næstu nott hvern penning i þann stad, sem adr hafdi verit. Sva kemr husherrann til um morgininn, siandi a badar hendr sina eign aptr skipada, fellandi tar fyrir fagnadi þvilikra iarteigna, gangandi litillatliga med blidu andliti fyrir likneskiu sæls Nicholai kyssandi hana kærliga fadmandi, fogrum ordum sva talandi: «Heyrdu, heilagr fadir Nicholae, rettvis ok trulyndr, milldr ok miskunnsamr, þionn hæsta guds! há há herra minn, hversu mikill ok mattugr, hversu haleitr ok heilagr, nalægr ok heimoligr þu ert vordinn odaudligum konungi almattigum gudi, hverium þu dyggiliga þionadir sem godr riddari, þa er þu lifdir a iardriki, af hverium þu tokt sva mikit valld, sem nu provaz, at þu matt gera þvilika hluti, sem nu eru syndir mer heidnum manni fyrir þina milldi. Þvi skal ek fra þessi stundu trua a Krist ok a þik.» Tok þessi madr sidan tru vars herra Jesu Kristz, takandi heilaga skirn med ollu sinu hyski, giorandi kirkiu til sæmdar sælum Nicholao, i hverri er hann þionadi med sinni husfru ok sonum, dyrkandi gud drottin ok hans elskara sælan Nicholaum. Fyrir þvilika atburdi þroadiz hogliga virduligt nafn Nicholai erkibyskups milli heidinna þioda sva framt, at þeir þionudu honum margir, sem eigi hofdu kristnina tekit, sækiandi heim hans signada likama med fremstu þionostu, er þeir kunnu gera.

146. Eigi ætla ek, segir meistari Johannes, at finniz sva fiarlægr stadr eyddr eda leyniligr i allri heimsins kringlu, sva vitt sem verolldin byggiz, at eigi hafi heyrt ok feginsamliga fregit lof ok iarteignagerd gofugligs herra Nicholai. Eigi at eins bera hans

verdleik vitni oll herod ok breidar halfur Grecorum, er næst standa hans lifi ok iarteignagiord sakir veralldligs ættboga her i heiminum, helldr allt austrriki med ymisligum ættum; heidnar þiodir lofa hann, dyrka ok vegsama vida um verolldina a greindum iordum med ymisligum tungum, heidrandi hans grof ok heyrandi hans lof i kroptum ok iarteignum. Heyrt hefir Italia ok oll Romania hina somu frægd a nyium tima, syngiandi sælum Nicholao arligt festum i sonnum fagnadi vel ok gladliga, sæmiligar kirkiur reisandi, eflandi ok helgandi honum til lofs ok dyrdar fyrir viderni margra storlanda ok konungsrikia, sva framt at hans hunangligt nafn er flogit allt i nordanverda kristnina; þviat engi fagnadarstadr guds i himinriki ma sik byrgia brott af hans lofi. En þat er vær sogdum, at Italia tæki virdingarlof Nicholai a nyium tima, leidir af þeiri hofutgiptu, er hon odladiz at taka i sinar halfur hans blezadan likama, hvar fyrir þat birtiz satt vera, er vær hofum skrifat af skinandi frægd hans ynniligztu atferdar. Ok i tilbunadi þeirar prydi, er Italia odlaz i sva miklum fagnadi, skulum vær enn þann hlut birta, er Nicholaus vinnr i Mirrea, adr hann fari brott til vestrlanda, at þvi sidr se undranarvert, hver stormerki elskunnar heitleiki þorir frammi hafa.

147. Sva berr til einn tima, at herra keisarinn sendir einn mikils hattar mann i pilagrimsferd af sinni halfu fram til Mirream med fridu foruneyti at vegsama sælan Nicholaum bædi med tilsokn ok sæmiligu offri. Nu sem hann kemr til Mirream, gengr hann inn litillatliga i heilaga Syon, kriupandi miukliga til legstadar sæls Nicholai bidiandi hiartaliga, at sa gud drottins vin veiti honum nockut af sinum limum, at hann megi sia ok kyssa. Þess bidr hann fyrir þvi, at heilagr domrinn er sva sterkliga luktr i sinum umbunadi, at engis mannz hond ma honum nærri koma. Hvar fyrir þionostumenn grafarinnar hafa ser til samit sva digra penna, sem þeim borum til heyra, er a þroarendunum hafa vordit med guds vilia, at þa ut leidiz fyrr sagdir liquores a skipudum tima fyrir framdratt pennanna. Sem herrann hefir bediz fyrir um stund, ok miok er sidla vordit, heimtir hann til sin einn kirkiunnar þion, segiandi honum sina astundan bidiandi hann profa, at sæll Nicholaus veiti þessa bæn. Giora þeir sva rad sin i milli, at klerkrinn skal profa utrasarveginn til hofdahlutarins, þar sem oleum gafz ut af helgum dominum, þviat riki madr hefir traust a, at guds iatari muni honum huggan veita. Ok sva ferr, þviat eigi seinna en klerkrinn til profar, skytr ut at endanum einni tonn i boruna,

sem straumr bæri, med beinazta framhalldi sva vel ok vidrkvæmiliga, at hon nemr stadar i þeim gulliga kistli, sem riki madr hellt frammi fyrir. Er honum nu veitt at sia ok kyssa þann heilagan dom guds iatara, hvat er honum þickir ser nu eigi þorf vinna, helldr ætlar hann med klerksins felagskap at taka tonnina a brott flytiandi leyniliga heim til sinna herada. Hvar fyrir hann lykr aptr kistilinn vandliga setiandi yfir eitt alltari þar i kirkiunni. Ok litlu sidar ser hann, at kistillinn sveitiz med vidsmiori sva gnogliga, at stod ollum megin. Hann rennr til med ollum skunda, sveipandi kistilinn einum duki sva sem hugsandi at stemma rasina vidsmiorsins, þviat hann villdi lifsgiarna, at engi madr mætti viss verda hans gerdar. En fyrr sagdr dukr ma eigi leyna sva miklum heilagleik sæls Nicholai, þviat vidsmiorit rennr þvi hardara. Tekr nu riki madr at ottaz ok fyrirdiarfaz i sinu hugskoti, at hann megi helgum dominum leyna eda med ser i brott hafa, ok allt eins berr hann yfir fleiri hulningar ok margfalldari, adr hann ferr sofa. I þeim sama svefni birtiz honum sæll Nicholaus sva segiandi: «Ek veitti, segir hann, bæn þina, at þu sæir kyn lima minna, en þat er ecki til efnis, at þu berir brott med þer, þviat þat leyfi ek med engum hætti, at gripiz eda sundr dreifiz i þessum stad nockurr minzti partr mins likama.» Sva segir hann blezadr fylgiandi sinum ordum sva merkiliga, at um morgininn sem riki madr til kemr ok rannsakar kistilinn, er tonnin brott horfin. Berr þessi hlutr vitni med odrum vattum otoluligum, hversu Nicholaus erkibyskup er mikill hofdingi i heilagleiks stettinni, þvilikt sem allt flioti i nand med iarteignum. Her skilz þat ok annat, at herra Nicholaus vill lata sinn oskaddan likama ok heilagan dom flytiaz brott af Mirrea til vestrlanda, þa er timi kom ok drottinlig forsio villdi sva gioraz lata, hvat er vær skulum birta þessu næst med guds vilia.

148. Einvalldzherra himinrikis sem hann hefir dæmt i sinu leyndu ok obrigdiligu radi at vitia eda enn helldr birta medr eilifri ok skærri prydi þa borg er Barim heitir, byriar hann þessa gerd, þa er lidit var fra hans holldgan þusundrat ara atta tigir ok þriu ar, en af sigrsamligri heimferd sæls Nicholai erkibyskups til himinrikis þriu hundrat ara ok niutigir ok fimm ar. Su borg er vær nefndum stendr i Italia ut a Pul eigi miok langt fra fialli heilags Benedicti, þvi er honum þar helgat innan[1] borgar eitt vegligt mustari. Þessi borg stendr austr vid sioinn, er þar rikdomr mikill ok margr fiarafli. Þadan er sigling stor til austrlanda medr hveiti

[1] utan *1 Cd.*

ok odrum kaupskap; hvar fyrir sva gioriz med guds vilia, at Barensis bua sina ferd a þrim skipum hlodnum med hveiti ok hinum bezta kosti ok ætla at sigla kaupferd til Antiochiam. Su sigling gengr miok nærri opt nefndri Licia, er a þessum tima er vordin med guds domi fyrir miklum bardaga, þviat Tyrkia herr er kominn i rikit med allzkyns onadum fiandligra illvirkia sva umannliga, at Mirreaborg er vida eydd fyrir agangi sagdra ovina. Er nu endir kominn þeirar hofutgiptu, sem hon hefir lengi neytt, hvat vær truum henni til beraz fyrir ofmikit syndagialld.

149. Nu er segianda nockut af ferdum fyrr nefndra Barensium, at sva sem þeir hallda i haf samflota, eru þeir allir eins lids berandi saman sin rad med gudligum iblæstri, at þeir skulu taka helgan dom virduligs guds iatara Nicholai brott af Mirrea, annattveggia þa er þeir sigla fram til Antiochiam eda heimleidis. Eptir stadda radagerd fa þeir god vedrfoll ok blida byri, sva at þeir taka farsælliga Antiochiam gangandi af skipum til kaupstefnu; ok fa daga hafa þeir dvaliz i Antiochia, adr þeir verda visir med guds vilia, at þeir kaupmenn eru þar komnir af Italia, er Veneciani heita, þeir eru kendir vid þa iord, er þeir byggia. Barensibus er sagt i hliodi, at Veneciani hafi i milli sin sva mikil storrædi at stela i brott af Mirrea helgan dom sæls Nicholai. Fyrir[1] þenna kvitt ottaz Barensis nockut litt, rannsakandi vitrliga sva sem undir kærleik ok vinattu milli kaupmanna, hvat Veneciani muni ætla fram at fara, ok skiotliga sem þeir hafa med klokskap eptir leitad, finna þeir satt vera, at Veneciani hafa morg tol stinn ok stor med iarni gior til þess samin at briota kirkiugolfit i heilagri Syon ok bera brott likama heilags Nicholai af Mirrea borg. Eptir fengna vissu sagdra greina venda Barensis ut i kaupstefnu sem akafazt veriandi sinu gozi nott ok dag, sva at innan litils tima eru þeir albunir siglandi brott af Antiochia, sva at Veneciani liggia þar eptir.

150. Sva sem Barensis taka til segls, gefr þeim byrleidi hardla fritt; eru þeir þa katir ok af annarri halfu ihugafullir, hversu giptuliga þeim gangi þessi ferd, eptir þvi sem þeir mundu kiosa. Taka þeir fyrr greinda hofn Adriaticum medr þeiri tilskipan ok radagerd, at siau menn hins fimta tigar herklæddir til handa ok fota skulu ganga upp til borgarinnar, en allir adrir skulu skipa geyma herklæddir fyrir ogn ok aga tyrkneskra manna. Nu sem Barensis koma til heilagrar Syon, ganga þeir inn godfusliga, stilliliga ok obreytiliga, a þann hatt sem pilagrimar eru vanir at sækia

1 Eptir *1 Cd.*

til heilagra stada. Eptir godfusa bæn ok miok skamma litaz þeir um ok sia eigi meir en fiora vardhalldzmenn i kirkiunni, til hverra þeir ganga litillatliga sva segiandi: «Þer godir brædr, synit oss, i hverium stad leiddr er likami sæls Nicholai.» Þessir, sem fyrir eru, syna þeim þegar þann blezada stad, hugsandi at pilagrimar muni offra vilia eda bidiaz fyrir heimolliga hia þeim guds iatara, þvi greina þeir gladliga alla stodu steinþroarinnar tiandi þær utrasir, sem fyrr voru sagdar. Ok er Barensis undirstanda, hvar liggr su agæta fehirdzla, er einn sva snarr milli þeira, at hann setr digrt hogg med storum hamri a þa hellu, sem efzt er a umbunadinum sva hart, at marmarinn brestr þegar allr i sundr i sma stycki. Leita þeir nu nidr lengra ok finna skiotliga sialft leidit sniofi hvitara forkunnliga prutt fyrir allar halfur, hvat er þeir siandi ottaz nockut sva mikit storrædi at briota sialfa þrona medr afli, þviat þeim syniz hættumikit, at sa madr fai guds reidi, sem þat dirfiz fyrstr giora. En er sa madr, sem fyrr hafdi lostit hinn efra steininn, ser þat, at fyrirdiarfaz mun þeira erendi, ef eigi gioriz at meira, þvi tekr hann sva mikit traust med astarhita i hugskotit, til þess at Nicholaus flytiz i brott af Mirrea, at hann virdir engis i hiartanu, hvat honum kann til beraz, oruggandi sik sva, at hann setr hogg annat eigi minna nidr i sialfa grofina, sva at yfirtabulan springr i stad. Birtiz fyrir þetta hogg mikill fagnadr ok guds miskunn, þviat berudum helgum dominum dreifiz sva mikill ilmr ok sætleikr um alla kirkiuna, at þeir hyggia sik i paradiso vera, sem nærri standa. Hver megi tunga skyra þvilika dyrd, at daudir limir skulu framar ilma en dyruztu smyrsl eda iurtir, med þeiri grein at grofin er full af oleo, sva at beinin svimma i nidri, þau bein er dyrri eru, mætari ok agætari en nockut gull a iardriki. Þvi se þer lof ok dyrd, odaudligr gud i himinriki, er sva dasamligan fremr þik margfalldri dyrkan þinna vina, skipandi þeira salir i haleitri nalægd þinnar asyndar i sialfu himinriki, veitandi þeira likomum, sem þer likar, ymisliga sæmd ok æru i moti holldzins natturu her i verolldinni; suma lætr þu liggia medr obrugdnum likama at vaxanda hari ok noglum, sem þeir lifi, suma lætr þu snuaz til minkanar, sva at holldit gengr sina natturu, veitandi þar i mot sva miklar yfirvættis giafir, sem nu voru skommu lesnar af þinum kiærazta vin Nicholao, med ilm ok oleo. Þessu næst lesa Barensis saman helgan dominn sveipandi med hinum hreinazta duki, er sa kennimadr atti, er var i þeira fylgd ok foruneyti, ok eptir sva gert taka þeir vapn sin ok snua til skipa medr ollum

skunda. setiandi helgan dominn i eitt ker hardla sæmiligt ok fagrt, latandi þegar i haf. er byrr fellr til. lofandi gud i ollum hlutum ok virduligan Nicholaum.

151. Heilagr domr sæls Nicholai fluttiz brott af Mirrea ellefta dag Aprilis manadar. en tok Barim farsælliga a drottinsdag eptir .xx.[1] daga lidna. Ma þat vitr madr at likendum rada, hverr fagnadr fylla mundi alla goda menn i frabærri gledi þvilikra tidenda, hvat er lydr Barensis vel birti medr fagrligri motgongu ok hiartaligri godfysi. Er sunnudagskvelldit af skipi borinn heilagr domrinn ok settr med harri processione i kirkiu guds vinar Benedicti, er fyrr var nefndr. a sama ari drottins vars Jesu Kristi sem i upphafi greindiz undir tiundu indictione, med allra manna gledi ok hiartaligum fagnadi. Sva mikill guds kraptr var i nefndri kirkiu til iarteigna ok heilsubotar siukra manna fyrir lof ok arnadarord virduligs herra Nicholai. at drottinsnottina ok annan dag vikunnar urdu heilir af ymisligum sottum fiorirtigir ok siau menn, allir þar innan borgar. A þridiadaginn næsta eptir er heilagr domrinn brott fluttr af Benedictus kirkiu, fylgir virduligr herra Elias aboti honum sæmiliga fram af sinni geymslu i þann stad. er borgarmenn kalla Kurtein. Er þar skiotliga kirkia reist gudi til sæmdar ok sælum Nicholao. prydd ok skipud med allzkyns iarteignum. Sva haleitliga blomgadiz þessi borg i tilkvomu sæls Nicholai erkibyskups, at a næstum .vii. nottum. sidan hann kom i Kurtein, urdu heilir fimtan menn ok hundrat med ymisligum hætti ok atburdum. Hvar af vær kunnum fatt at greina sakir fafrædi, en þat sem til er birtir fylgianda efni.

152. Nu sem til sækia greindrar borgar siukir menn ok veslugir af ollum attum, sakir þeirar frægdar sem nykominn Nicholaus giorir þar innan stadar, kemr einn salugr madr i milli annarra af þeim halfum, er undir liggia fræga borg Anchonitanam. Þessi madr var kreptr i likamanum, sva þurr ok visinn i hondum ok fotum, at hann matti hvergi hræra sik. eigi hendrnar til þionostu likamans eda nockurrar gerdar, eigi helldr fætrna til gongu eda nockurar hugganar. Sva veslugr er hann færdr fyrir sælan Nicholaum, ok iafnfram sem hann er tilfluttr af sinum fylgiorum at kyssa umbunadinn yfir settan helgum dominum, verdr hann i stad heill, rettr ok styrkr i ollum limum lofandi gud drottin himneskan fodur ok hans virktavin sælan Nicholaum.

153. Prestr nockurr sarliga vanmattugr kom til Barim a þessum

1 *saal. 2 Cdd*; .x. *1 Cd.*

timum, hann var kyniadr af þvi kauptuni er Kanumerum[1] heitir. Hann hafdi þat vanheilendi, at hann virkti i hrygginn sva hart, at hann matti þar fyrir ecki upprettaz, ok gerdiz hann sva biugr, at helldr matti synaz, at hann skridi fram en gengi. En sva sem hann sækir heim sælan Nicholaum, minkar verkinn hogliga, ok madrinn rettiz æ iafnfram sem verkinn dregr brott, sva at hryggsterkr ok alheill ferr hann þadan veg sinn syngiandi lof gudi i sæmd ok virding sæls Nicholai.

154. Tvau hion koma med son sinn diofulodan af þeim stad er heitir Amalphim. Þau eru sarliga hrygg af sva þungum vanmætti sins sonar, bidiandi med tarum sælan Nicholaum, at hann ogni ovininum med ser gefnu valldi ok verdleikum miskunn veitandi sveininum. Ok þat veitir gud fyrir sinn elskara Nicholaum, at sa ferr heill ok frials þadan i brott, sem þangat kom odr ok illa halldinn. Lofudu hans fedgin varn herra Jesum Krist, er utolulig takn vinnr fyrir sinn vin sælan Nicholaum.

155. Enn i milli annarra salugra manna eru borin til Barim tvau born af einum kastala, sveinn ok mær. Hafdi sveinninn sva þungan krankdom i kvidinum, at [honum matti engi fæda setna[2] eda nockura dygd gera[3], en mærin var afllaus ok vanmattug i ollum likama, adr Nicholaus erkibyskup grædir þau bædi sva vel, sem bezt þurfti, veitandi hvarum likamanum þat er adr vantadi. Hvar fyrir þeim se lof i verkum sæls Nicholai, er lifir an enda um allar veralldir verallda.

156. Nockurr fatækr madr kom af þvi þorpi er Barrochia heitir, hann flytr til Barim eiginkonu sina kararmann, sva aumliga ok afllausa, at hon matti engan lim hræra utan tunguna. Þessa eflir mattugr Nicholaus gefandi godan styrk hverium sem einum hennar lim til sinnar þionostu, sva at þadan gengr hon alheil lofandi gud ok sælan Nicholaum.

157. Ambatt eins riks mannz Sepontini er flutt til Barim af þeim stad er Dalmatica heitir, hon er bædi likþra ok kryplingr, adr gud drottins elskari litr hana med sinu miskunnarauga, rettandi beygt en hreinsandi saurugt sva vel ok stormerkiliga, at konan nadi fullri heilsu at fagna i alla stadi med hreinni hud ok hægum lidum, hvar fyrir hon lofar sannan gud ok sælan Nicholaum erkibyskup.

1 *saal. 2 Cdd*; Canvinerum *1 Cd*; Rannumerum *1 Cd*; Canniterum *1 Cd*.
2 *saal. 2 Cdd*; siatna *1 Cd; liggia 1 Cd*. 3 [hann matti enga fædu eta eda mellta *1 Cd*.

158. Aunnur kona nefndan stad heim sækir med sva undarligum vanmætti, at hun hafdi born getit ok fætt sem adrar konur, en briost hennar voru þurr hafandi enga natturu eptir kvenligu edli at gefa mielk barninu. Af þessum bardaga frelsar sæll Nicholaus þessa konu steypandi godum kosti i hennar likama, sem nattura bydr annarra kvenna, hvar fyrir hun lofar sinn grædara dyrligan i valldi ok verdleikum sæls Nicholai.

159. Sveinn nockurs riks mannz er borinn til Barim a greindum miskunnartima, hann var sva veykr i nedra hlut likamans, at hann matti alldri ganga a sinum dogum, fyrr en Nicholaus erkibyskup blezar hann veitandi styrka fætr til allra þionostu vid bukinn eptir gudligri skipan; hvar fyrir þeim se lof ok dyrd, sem eiginliga kallaz hofut ok prydi valdra manna.

160. Fatækr madr var i einhverium stad miok vanheill bædi hondum ok fotum, sva at hann matti hvergi ganga ok enga atvinnu ser afla. Þenna mann dreymir eina nott, at biartr madr stædi hia honum sva segiandi: «Fyrir hvi liggr þu her ok sækir eigi til Barim sem adrir siukir menn?» Siuki madr svarar: «Herra minn, ek ma hvergi fara sakir krankra fota.» Draummadrinn segir: «Þu matt senniliga fara, ef þu villt.» Eptir sva talat vaknar fatæki madr styrkr ok alheill i ollum likama. Er nu kostr at sækia heim i Barim þann, er vær truum honum birtz hafa, þat er at skilia sælan Nicholaum guds iatara.

161. Riddara nockurum var gerr leyniligr fiarskadi. En þa sok berr hann upp a einn mann med getu einni saman; ok er sa gengr eigi i moti gerdinni, hoggr riddarinn til hans med sverdi veitandi honum mikit sar i hofudit. Hvat er illa hafdiz ok miok spilltiz, sva at vall modkum ok holldfua. Þa sækir sia madr til Barim bidiandi ser miskunnar, hvat er honum veitiz med agætri giof bradrar heilsubotar gudi til lofs ok dyrdar ok sælum Nicholao til sæmdar ok virdingar.

162. Af Gallis koma tvær konur, onnur blind en onnur diofulod, fa þær þat erendi, at Nicholaus gerir þær badar heilar, adra frialsandi af diofli en annarri gefandi syn med skiærri birti. Offradi su er synina feck tva silfrbolla, setta med agætum steinum, sva formerada sem mannz augu, til vitnisburdar stortakninu. Þvilik eru verk sæls Nicholai, ok þau onnur fleiri, sem engi tunga fær talit i verolldinni, þviat allr heimr er fullr med hans frægd ok birti; hvar fyrir þessi bæklingr ma kallaz hinn minzti smakvistr af þeim blomganda vidi, er upp rann i guds vingardi, þa er sæll Nicho-

laus fæddiz i guds kristni. Senniliga er þessi saga litill dropi af þvi stora iarteignavini, er gnogliga gek ut af fyrr greindum avexti, ollum tilsækiandum gnogan heilsudryck skenkiandi, hverium eptir sinum naudsynium. Hvat er þetta, er vær hofum lesit, nema litil afbladning sogu sæls Nicholai, til þess saman tekin at vær lesim a hans hatidardegi, einkannliga minning giorandi hans virduligs nafns i þessum framburdi. Þviat sa dagr er makligr godu lofi, sem sialf hatidin [berr vitni um med sinu hliodi [1]. Sa madr, er skilia kann ord ok hliod med prosa ok historia virduligs herra Nicholai, ma senniliga þackir giora sonnum gudi, er fyrir sinn helgan anda veitti þvilikan iblastr mannligu hugskoti, sem her ma heyra af hans gofugligum verdleikum.

163. Af historia virduligs fodur Nicholai erkibyskups segia nockurir þvilikt efni, at einn agætr meistari vard fyrir konungs reidi fyrir þann skylld, at hann hafdi profaz ofblidr dottur konungsins, ok sem konungrinn verdr akafliga reidr, bydr hann þenna mann inn kasta i bidstund haduligs dauda. Ganga þa fram godir menn bidiandi meistara liknar, þott hann hefdi illa gert, tiandi konunginum þann mannskada, er gerdiz fyrir hans dauda. Ok sva kemr med godum flutningi, at konungrinn gerir lidugan [2] hals meistarans, ef næsta morgin færir hann honum nytt historia sæls Nicholai vel diktad ok sæmiliga. Nu sem greindr meistari heyrir þenna þunga skilmala, ser hann talat moti natturu manna. Þvi heitr hann a sælan Nicholaum til fulltings, at hann leysi sitt lif, hvat er honum veitiz med guds vilia undir arnadarordi hans ynniligs iatara, at næsta morgin ferr hann lidugr [3] af bondum ok myrkvastofu, berandi adr fram fridan song fyrir konungs hasæti, er sidan syngz allan tima i guds kristni a virduligri hatid sæls Nicholai. Segiz sva her med, at engis heilags mannz historia muni nygert skiotara runnit hafa innan um kristnina, þviat þat fluttiz nær um alla kristnina i hvern stad ena næstu tolfmanadi sakir vinsældar gofugligs herra Nicholai; hvar fyrir sa madr er miok undrandi, er greint guds vinar historia eigi at eins lastadi eda fyrirleit, helldr smadi ok af sinni kirkiu utkastadi, takandi þar fyrir maklig giolld af sialfum gudi framsettr i pinu sins ofbelldis undir hegningarsprota sæls Nicholai, sem liosara gioriz, þa er meir greiniz i fylgianda efni.

164. Sva er skrifat i logtekinni ritning, at einn priorr var skipadr yfir þann brædrasamnat, er undir lytr guds modur kirkiu,

1 [sæmiliga hliodar *1 Cd.* 2 lausan *1 Cd.* 3 lauss *1 Cd.*

er heitir Crux Cristi. Prior þessi var nockut stirdlyndr ok vidrskotull i ordum, eigi miok miukr til brædra, þott þeir bædi hann nockurs. I þann tima var fyrir skommu diktad fyrr sagt historia sæls Nicholai, en sungit eigi hvervetna i kristninni. Ok med þvi at brædrum er astudigt til þess blezada erkibyskups, skrifa þeir songinn skilvisliga, hugsandi at prior þeira muni giarna hafa vilia ok hatidliga syngia lata. En þat for þvers i mot þeira ætlan, þviat prior lætr eigi sem hann heyri, þott nockur frægi eda vel tali af nysomdu historia sæls Nicholai, helldr lætr i nos hans nockut litt sem med atfyndli. Af þviliku vidbragdi þickiaz brædr skilia, at prior er eigi a þeim veginum sem þeir villdu. Þvi bera þeir saman rad sin, sva sem nalgaz hatid sæls Nicholai, bidia prior orlofs at syngia i sæmd Nicholao hit nyia historia. Ok sem þeir hafa bedit orlofs litillatliga, svarar priorinn helldr þungliga, a þann hatt sem her ma heyra: «Undarligr hlutr er þat, segir hann, at þer klaustramenn vefiz i nyiungum veralldarinnar ok latit ydr eigi þorf vinna fornar setningar.» Ok med þvi at priorr svarar þessum ordum i þungum andardrætti, leggia brædrnir af ok hallda eigi lengra fram at sinni. Lidr nu timinn, ok rada brædr til i annat sinn, hugsandi at prior muni nu vera miukari vidmælis en fyrr. En þat er eigi þann veg med ollu, þviat nu svarar hann þyngra en fyrr sva segiandi: «Eigi þicki mer vis van, at ek gera þat fyrir ydra lausungarfulla bæn[1] at breyta kirkiunnar vana.» Hafa brædr sva buit, þar til er kemr næsti dagr fyrir festum Nicholai, þa bidia brædr þridia tima hins sama, en prior svarar blodreidr a þann hatt: «Dragiz i brott, segir hann, ok leggit af þegar i stad; hyggit þer, at ek muna leida inn leikara læti i kirkiu mina fyrir hopp ydvart ok lausleika?» Þickir brædrum sa hinn bezti at leggia af sem skiotaz ok gefaz upp, þviat prior stendr nu med ollu i framstafni hugar sins. Eru þeir godu menn brædrnir af þessum hlut miok angradir, segiandi aptansaung messudagskvelldit miok daprir, gangandi til svefns eptir completorium. Ok er allr conventus er i nadum, ser priorr, at madr mikill ok merkiligr kemr inn i herbergit[2], hann er skryddr byskups skruda ok hefir storliga mikinn vond i hendi, hann gengr snudigt fram at þeiri sæng, er priorr liggr i, ok flettir fyrst af honum klædunum, en þrifr sidan vinstri hendi i harit ok ryckir honum sva fram a stockinn, lætr sidan detta vondinn med miklu afli sva hart ok vægdarlaust i alla stadi, byriandi tonaliter med fyrsta hoggi þa antiphonam, er syngz yfir Magnificat fyrra

1 umleitan *1 Cd.* 2 dormitorium *1 Cd.*

aptan in festo Nicholai, ok sva hliodar i ordasetningi: O pastor eterne, [o clemens et bone custos, qui dum devoti gregis preces attenderes, voce lapsa de celo presuli sanctissimo dignum episcopatu Nicholaum ostendisti tuum famulum [1]. Þessi antiphona hefir þann skilning, at hun þackar almatkum gudi fyrir þat, er hann birti sælan Nicholaum makligan byskupdominum, sem fyrr var skrifat i hans kosningi. Sagda antiphonam syngr þessi sæmiligi byskup, er priorinn berr seint ok hatidliga [allt til enda, en berr sem hardaz allan þann tima, sva at prior velltiz fram or sænginni ok einstrengir upp i lopt undir hudstrokunni [2]. Vakna brædr vid þetta hareysti ok sia tilkomandi, at priorr liggr a golfi nidri blar ok blodugr medr ollu i oviti. Ok er þeir standa yfir honum med doprum hug undrandi þenna hlut miok, raknar priorr vid ok fær vitit, talandi sva til brædranna, er hia honum standa: «Skundit sem mest, farit sem skiotazt ok syngit sæmiliga novam historiam sancti Nicholai.» Sva bardi signadr Nicholaus þenna prior til batnadar rekandi fra honum hardydgisanda med vandarhoggum, sem hann blezadr vandiz [at gera þann tima sem hann styrdi kristnina [3], fyrir hveria grein þessi gofugligi cedrus er hatt uppreistr i signadri curia himneskrar paradisi ilmandi ok miok vegsamandi i allri kristninni. Rettliga kallaz Nicholaus ilmandi cedrus fyrir sina natturu. Cedrus er einn agætr vidr ok vex i þeim skogi sem Libanus heitir. Þat tre hefir fiorar dygdir: þa fyrstu, at þat kann eigi funa; þa adra, at þat ilmar einkar sætliga; þa þridiu, at feiti þess vidar er i sinni natturu sva mikillar yfirvættis dygdar, at hun grædir siuka limu drepandi þa madka, er sarunum spilla; þar med i fiordu grein hefir hon þann krapt med sinum ilm, at hoggormar ok eitrflugur mega eigi þola ok leggia undan a flotta.

165. Greindar natturur cedri þiona vidrkvæmiliga stett Nicholai. Su hin fyrsta dygd, at cedrus skrifaz uspilliligr, merkir agæt verk hrein ok heilog þessa guds vinar, er engan fleck eda folnan taka med ras timanna, helldr standa þau hardla fogr i guds augliti ubrigdiliga an enda; hvar fyrir fylgir ilmr mikill, þviat hunanglig frægd af fyrr greindum verkum sæls Nicholai vida hliodandi gengr inn i skilningarvit allra manna i kristninni. Af þeim blezada vidi gengr sa sveiti, er grædir siuka limu drepandi þa madka, er sarunum meina, þat er at skilia sa hinn agæti avoxtr,

1 [ok alla til enda *1 Cd.* 2 [. Velltir priorinn ser þa fram af æpandi upp yfir sik harri roddu *1 Cd.* 3 [medan hann var her i verolldinni *1 Cd.*

er blezadr herra Nicholaus veitti siukum salum her i heiminum, smidandi af med hvossu iarni sinna predicanarorda hrokkvisar[1] meinsemdir saranna. þat eru brogdottar flærdir ohreinna anda med blyekiottri bliding lastanna, veitandi hreinum sarum[2] fagra smurning med feiti sinna miskunnsemda. Hoggormar ok eitrflugur, þat er at skilia i þessum stad illgiarnir dioflar, er flyia fyrir saetum ilm þessa avaxtar. þviat þeir brenna ok flyiandi renna fra herteknum hugskotum fyrir predicanarord, valld ok verdleika sæls Nicholai, er uaflatliga audgaz medr kroptum ok iarteignum. Þvi ma hans frægd alldregi lægiaz eda undir leggiaz, helldr eilifliga bodaz ok skilvisliga fram beraz, at hans rettlæti vel kunnigt gudi ok monnum se i eilifri minning medr godfusum hugskotum, hvar fyrir gud drottinn elskadi hann veitandi sva miklum kennimanni biarta stolu i himinriki.

166. [3]Nu i enda þessa mals hefium vær upp augu var ok hugskot til þin, hinn sælazti fadir Nicholae, þar sem þu rikir ilmandi cedrus medr almatkum gudi, bidiandi þina dyrd, at þu standir frammi fyrir allri kristni guds almenniligri, þiggiandi at hun fordiz grimmar kverkr kyndugs uvinar ok standi medr miskunnarverkum i stodugri tru drottinligrar iatningar. Bidium vær þik, hinn sælazti fadir, at þu minniz i þinum bænum andligs fodur vars postuligs herra herra pavans, at sa gud, er honum gaf sva mikit valld, vardveiti hann heilan, hreinan ok rettvisan til logligrar stiornar sinu folki, at allr kristiligr lydr þroiz medr ast ok verdleik undir sva miklum byskupi. Bidium vær þik, blezadr fadir, at virduligr herra byskup varr medr sinum prestum, klerkum ok klaustramonnum se hlifdir med þinum bænum, halldandi milli sin sannan frid ok ast hvarir eptir guds bodordum. Minnigr vertu ok, heilagr fadir, at bidia fyrir konungi varum ok ollu hans rettu radi, at sa drottinn, sem hann smurdi til krununnar, styrki hann ok stydi til lagasotninga ok rettra doma milli allra sinna þegna rikra sem fatækra, sva at eptir stundligt erfidi se hann makligr þeira malagiafa, er standa an enda. Sidazt i þessu mali bidium vær litillatliga þina milldi, virduligr fadir Nicholae, at hverium þeim manni, sem godfusliga less eda heyrir þessa sogu, veitir þu þa miskunn, er hann megi fegnaztr verda, þa er hann fram lidr af brigdiligum likama, takandi þann fagnad, er allzvalldandi gud let þeim fyrir bua, er hann hiartaliga elska ok honum dyggiliga þiona, i hverium

1 *saal. 2 Cdd*; hverskonar *1 Cd.* 2 *saal. 1 Cd*; bænum *2 Cdd.*
3 Sidarsti capituli Nichulas soghu *Overskr. Cd. Resen.*

er hann sialfr lifir konungr konunga, koronandi þik, Nicholae, milli frægztu sinna iatara, rikiandi ok alla hluti stiornandi, einvalldzherra ok drottinn allrar skepnu, hana stydiandi, fyllandi, fadmandi ok upphalldandi, einn oskiptiligr gud ok almattigr i heilagri þrenningu, æ lifandi, yfirbiodandi, drottnandi ok eilifliga rikiandi, honum se lof ok dyrd, heidr ok æra, sæmd ok prydi, valld ok uendilig virding, er med fedr ok syni ok helgum anda lifir ok rikir einn almattigr gud yfir allar veralldir verallda. Amen.

---

[1] Iarteinir sæls ok heilags Nicholai giorduz eigi at eins þar, sem hann hvilir at likam, helldr hvarvitna þar er a hann er kallat; hvar sem menn verda staddir i heims haska eda i sottum eda hverri meinsemi, þegar hann bidia miskunnar medr rettu hugskoti, þa fa þegar huggan meina sinna. Eigi ma oss audvellt vera at vita iarteinir hans allar, þar er þær giorduz, þegar hann fæddiz i þenna heim, ok skein i sva haleitri atferd alla æfi, at gud veitti honum allt þat, er hann bad hann. Sva hefir drottin hafit þenna sinn virktavin, at hann giordi hann hofdingia kristne sinnar ok gaf honum byskupstign i ombun þess, er hann gaf gudi alla eigu sina ok fodurleifd, ok villdi sialfr ecki eiga eda metord hafa þessa heims. En sidan hann vard byskup, giordiz mikill kraftr at bænum hans, at menn fengu likn meina sinna, þa er kolludu a hann, þott þeir væri i odrum londum, sem fyr er skrifat i sogunne, ok syndiz þeim, er a hann hietu, stundum vakandum, stundum sofandum, ok var hann þo heima at stoli sinum sem adr. Vel hefir hann nafn sitt sannat, þat er hann heitir Nicholaus, þviat þat þydiz i vart mal sigr lyds. Hvat se bétr mællt, en hann se sigrgiafi lyds, þar er hann veitir þat fullting, at (sigr) vega a sinum vandrædum þeir, er a hann heita. Sannliga er sia madr sæll Nicholaus enn helgi, er til sva mikils gods kom i þenna heim, at hann matti sva vegsemd heimsins styra, at guds ast var iafnan i briosti honum, ok hugr hans girntiz einkis nema himneskra hluta, þot hann lifdi med iardligum monnum. Sva stillti hann life sinu, at hann sæmdi meir vid heimin en adrir helgir menn, þeir er vær vitum nockur deili a, þvit hann var betri bæna en flestir adrir. Dæll var hann ok hinn milldazsti vid

1 *Dette Slutningscapitel med Overskrift:* Her endir sogo Nicholai byskups, *tilføier Cd. Holm.* (*jvf. ovenfor S.* 45[12]—46[9]).

[alla efi sina[1]. En sidan er hann fann, at riki hans þvarr, en motstodumenn efiduzt, þa lagdi hann ꜳ þat alla(n) hug at ger(a) guds þionustu alla stund, er hann matti fyrir audrum fiolskylldum, ok allar stundir i konungdominum hafdi hann þat starfat, sem mest var til nytsemdar, (at) frelsa ok frida landit af ꜳþian utlendra hofdingia, ok sidan at setia log ok landzrett med geymslu kristins doms. Hann hegndi ok fyrir rettdemis sakir marga þa, sem rangt gerdu i ranum eda hernadi, sem margir hof(d)ingia synir eda rikra bonda hof(du) gert; þar til ok refsadi hann rika sem urika i hverium stad, sem hann matti þvi vid koma. En þar fyrir fylltuz landzmenninir fiandskapar i moti honum ok þoldu honum eigi rettindi um sannar sakir. En hann var inn femilldasti vid sina menn ok vini.

2. En af slikri stormsemi hans, ok i annan stad storum febodum ok semdaheitum Knutz konungs riddara, þa toku ner allir landzhofdingiar Knut til konungs yfir ser. En hinn helgi Olafr konungr stauk ur landi. Ok er hann kom med lid sitt sudr a Meri, toku bendr, þeir sem þar voru fyrir, fegnir vid honum. Þar brutuzt þeir at bodi konungs vid urd eina, þat var torleidi mikit, sva at hvarki var þar fert monnum ne hestum. Konungrinn var heima um daginn i landtialldi. Menn hans komu heim um kvelldit, ok bendr med þeim, ok voru modir af erfidi miklu ok hofdu þo ecki syslat ok kvadu þar alldregi mundu veg yfir leggiaz. Þar voru þeir adra nott, ok var konungrinn alla þa nott ꜳ bęnum. Þegar i dagan bad hann menn fara til urdarinnar ok freista, ef vognum yrdi yfir komit. Þeir foru ok voru tregir, letuz ecki mundu fa at unnit. Þa er þeir voru bruttu, kom sa madr til konungs, er vistir vardveitti, ok[2] sagdi, at vist var eigi meiri en .ii. naut slatrs, «en þu hefir fiogrhundrut þins lids, sagdi hann, ok .c. bonda.» Konungrinn bad hann lata upp alla katla ok i hvern ketil nockut slatr. Ok er sva var gert, þa gek konungrinn til ok gerdi krossmark ok bad þa matbua. En hann siolfr gek til Sefsurdar, þar sem þeir skylldu veginn rydia, ok er hann kom þar, satu þeir allir meddir af miklu erfidi. Þa mællti Brusi, er þar var fyrir bondum: «Sagda ek ydr, herra, at ecki matti gera at urd þessi, ok villdu þer eigi þvi trua.» Þa leggr konungrinn af ser skikkiu sina ok bidr þa til fara alla ok freista enn, ok sva var gert. Ok ferdu þa .xx. menn þa steina hvert er villdu, er adr mattu eigi .c. manna ur stad hrera eda koma. Var vegrinn ruddr at midium degi, sva at þar var fert

1 [allar efi sinar *Cd.* 2 at *Cd.*

OLAFS SAGA HINS HELGA.

(*Cd. 235 folio*).

Her byriaz saga Olafs kongs Harallz sonar videte.

Hinn helgi Olafr konungr Harallzson[1] tok riki i Noregi, þa er hann var .xx. at alldri. Þa var þar i landi sva komit um kristnihalld, at vidazt um sębygdina voru menn kristnir, en uppi um land voru monnum okúnnig kristin laugh, ok var. þar vida heidit; þviat þegar er Olafs konungs Tryggvasonar misti vid, ok siolfr lydrinn var siolfradr, þa festizt fyrir monnum þat hellzt i minni um truna, sem i ber(n)sku hofdu numit. Olafr konungr braut allt landzfolkit til krisni ok þau bodord at hallda, sem þar eigu at fylgia, en tok af margar oveniur, ok heidinn her lagdi hann alla stund aa, medan hann rikti yfir landinu, będi med blidu ok stridu, sva at (hann) let aungan uhegndan fara, þann er eigi villdi gudi þiona med retri tru; fek hann presta ok kennimenn i herod ok setti kristinn rett vid rad Grimkels[2] byskups ok annarra lęrdra manna. Hann tok med valldi fim konunga aa Upplondum, er satu um lif hans, sem segir i sogu hans. Eptir þat bar hann einn konungsnafn yfir ollum Noregi ok fek kristnat allt landzfolk. Vida af londum spurdi hann at[3] sidum manna mest um kristindom, hversu haldinn veri, będi i Orkneyium ok aa Hiatlandi, Fereyium ok aa Islandi, ok betti yfir allz stad(a)r, eptir þvi sem hann matti vid komaz. Slikar rędur hafdi hann optaz i munni um laug at tala eda landzrett. Þat er alsagt, at hinn helgi Olafr konungr alldri[4] drykki afeinginn drykinn, ok opt leyndist hann ur hvilu sinni um netr til benar, þa er etlad var, at hann svefi. Sva er fra honum sagt, at hann var sidlatr ok benrekinn til guds

1 konungr *tilf.* *Cd.* 2 Grimgels *Cd.* 3 *rettet*; af londum af *Cd.* 4 *rettet*; her þa *Cd.*

at fara med sva litinn styrk i hendr fiandmaunnum sinum, er allr landzmugr hafdi snuizt til at veita honum motstaudu. Slikar ahygg(i)ur bar hann optliga ok skaut til guds allo sinu male ok bad hann þat lata upp koma, sem hann vissi honum best gegna.

4. Þat var ꜳ einni nott þa er Olafr konungr la i hvilu sinni, ok vakti leingi um nottina, ok hafdi hann storar ꜳhygg(i)ur i skapi. En er hugrinn meddizt miok, þa seig ꜳ hann svefn, ok þo sva laust, at hann þottizt vaka ok sia aull tidendi i husinu: hann sa mann standa hia hvilunne mikinn ok tiguligan, ok hafdi dyrlig klędi. Baud konunginum þat hellzt i hug, at þar mundi kominn Olafr konungr Tryggvason. Sa madr mellti til hans: «Ertu miok hugsiukr um radagerdir þinar, hvat þu skallt upp taka. En mer þickir undarligt, er þu velkir þat fyrir þer; sva ok þat, ef þu ętlar at leggia nidr konungs tign, þa sem gud hefir gefit þer; slict it sama ok at vera her ok þiggia riki af utlendum hofdingium ok þer ukunnum. Fardu helldr aptr til rikis þins, þess sem þu hefir at erfdum tekit ok radit leingi fyrir med þeim styrk, er gud gaf þer, ok lat eigi undirmenn þina hreda þik. Þat er konungs frami at sigrazt ꜳ ovinum sinum, en vegligr daudi at falla i orrosto med lidi sinu. Eda efar þu nockut um þat, at þu hefir satt at męla i ydarri deilu? Eigi skalltu þat gera at dylia þik siolfan sannynda; fyrir þvi mattu diarfliga sękia til lanz þins, at gud mun bera þer vitni um þat, at þat er þin eign.». En er konungrinn vaknadi, þottizt hann sia svipinn[1] mannzinz, er ꜳ braut gecc. En þadan fra herdi hann huginn ok einstreingdi fyrir ser at fara aptr til Noregs, sva sem hann hafdi adr fusastr verit, ok hann fann, at allir hans menn villdu þat hellzt vera lata. Gladdi hann þa hellzt i huginn, at landit mundi vera audsott, er haufdingialaust var, sva sem þa hafdi hann spurt; etladi hann þa, ef hann kemi, at margir mundi honum lidsinnadir. En er konungrinn birti þessa radagerd fyrir monnum sinum, þa toku allir þvi feginsamliga.

5. Svo er sagt, at sa athburdr vard i Gardariki, þa er Olafr konungr var þar, at son einnar gaufugrar konu fekc kverkasull, ok sotti sva miok, at hann matti ner ecki mat bergia, ok þotti hann vera nęr banvęnn. Modir sveinsins geck til drottningar Ingigerdar, þviat hon var kunleikakona hennar, ok syndi henni sveininn. Drotningh svarar, at hon kann þar eyngar lekningar til at leggia: «Gakk þu, sagdi hon, til Olafs konungs, hann er bestr leknir her, ok bid hann fara haundum meinit; ber til

1 svifinn *Cd.*

ord min, ef hann vill eigi elligar.» Hon gerdi sem drotningin męllti. En er hun fann konunginn, þa segir hon honum, at son hennar var banvęnn af kverkasull, ok bad hann far(a) h(a)undum um meinit. Konungrinn segir henni, at hann var eingi leknir[1] ok bad hana þangat fara, sem lęknar voru. Hun kvad drottningu þangat hafa visat ser, «ok hun bad mik sin ord til bera, at þer legdit til þa lękning, sem þer kynnit, ok hun sagdi mer, at þu verir bestr lęknir i stadnum.» Þa tok konungr til ok for haundum um kverkr sveininum ok þukladi sullinum miok leingi, til þess er sveinninn hrerdi munninn. Þa tok konungr braud ok braut ok lagdi i kross i lofa ser; sidan lagdi hann þat i munn sveininum. En hann svalg nidr, ok þadan af tok verk allan ur kverkunum, ok var hann aa fam dogum alhęill. Modir hans vard fegin ok sva frendr sveinsins ok vinir. Var þanveg virt, at Olafr konungr hafdi sva godar leknishendr, sem mellt verdr um þa menn, er su iþrot er miok lagit, at þeir haf(i) godar hendr. En sidan er alkunnig var iarteinagerd hans, þa var þat tekit fyrir sanna iartegn af morgum monnum.

6. Sa athburdr vard aa einum sunnudegi, at Olafr konungr sat ok hafdi sva fasta hugsan, at hann gadi eigi stundanna. Hann hellt aa knifi ok tannara ok rendi þar af sponu nockura. Skutilsveinninn stod fyrir honum ok hellt bordkerti; hann sa, hvat konungrinn gerdi, ok skildi at hann siolfr gadi eigi, hvat er hann gerdi. Skutilsveinninn mellti: «Manadagr er aa morgin, drottinn.» Konungr leit til hans[2], er hann h(e)yrdi þetta, ok kom þa i hug, hvat hann hafdi gert ok bad fa ser kertislios. Konungr sopadi saman aullum spanunum i lofa ser, þeim er hann hafdi telgt, þa bra þar i loginu ok let brenna sponuna i lofa ser, ok matti þar af marka, at hann mundi fast hallda login ok bodordin ok vilia eigi yfir þat ganga, sem hann vissi rettazt.

7. Sidan snyr konungr ferd sinni austan ur Gardariki, ferr til Sviþiodar ok eflizt[3] þadan at lidi, sem hann fek. En er hann for austan um Kiol ok sotti þa vestr af fiallinu, sva at land legdi þadan vestr, þa reid mart lid fyrr en konungrinn, en sumt sidarr; var þar þa rumt, er hann reid siolfr. Hann var hliodr, ok mellti eingi vid hann; reid hann sva langa hrid, at hann sazt litt um. Þa reid byskup at honum ok spurdi, hvi hann veri sva hliodr. Þa svaradi konungrinn med ahyggiu mikilli: «Undarliga hluti hefir nu fyrir borit um hrid; ek sa nu yfir Noreg, er ek reid vestr af

1 leiknir *Cd.* 2 ok mellti *tilf. Cd.* 3 epluzt *Cd.*

fiallinu. mer gaf þa syn. at ek sa um allan Þrandheim ok þvi nest um allan Noreg. ok sva leingi sem su syn hafdi verit fyrir augum mer. sa ek e þvi vidara. þar til er ek sa um oll lond ok verolld. lond ok sio. ok kenda ek giorla þa stadi. sem ek hafda fyrr komit. ok iafngiorla sa ek þa stadi. er ek hafda eigi fyrr sena. sva þa. er ek hefi haft spurn af. ok suma hina. sem ek hefi eigi heyrt fyrr getid. bygda sem obygda. sva vitt sem verolld er.» Byskup svaradi ok kvad syn þa vera merkiliga ok storum heilagliga.

8. Sidan er Olafr konungr sotti ofan af fiallinu. þa var bęr sa fyrir þeim. er a Sulu heitir i ofanverdri bygd i Verdala fylki. En er þeir sottu ofan at bęnum. lagu akrar vid veginn. Konungr bad menn fara spakliga ok spilla eigi eign fyrir bonda. Gerdu menn þat vel, medan konungr var vid. en þer sveitir. er sidarr foru, gafu ath þessu aungan gaum. ok hliopu menn sva um akrinn. ath allr var lagdr at iordu. Sa bondi het Þorgeir flekr er þar bio, hann atti .ii. sonu vel frumvaxta. Þorgeirr fagnadi vel konunginum ok baud þeim allan þann forbeina. sem hann hafdi faung ath veita konunginum ok monnum hans. Konungrinn tok þvi vel ok spurdi. hvat titt var landinu. eda hvart samnadr nockurr mundi gerr vera a moti honum þar. Þorgeirr segir. ath lid mikit var saman dregit i Þrandheimi. ok þar voru komnir lenndir menn będi sunnan ur landi ok nordan af Haloghalandi. «en eigi veit ek, segir hann, hvart þeir etla þvi lidi at stefna ydr i moti eda annan veg.» Sidan kerdi Þorgeirr fyrir konungi skada sinn ok sagdi honum siolfum, hvert hervirki menn hans hofdu gert ok brotid nidr alla akra hans ok trodit. Konungr segir. at þat var illa ordit, ath honum var mein gert. Sidan reid konungr þar til. er stadit hafdi akrinn, ok sa, at allr var ath iordu lagidr. Hann reid umhverfizt akrana ok mellti sidan: «Þess vænti ek, bondi, at gud muni leidretta skada þinn, ok man akr þessi betri a viku fresti.» Var konungrinn þar um nottina i godum forbeina, ok hefr þadan ferd sina um morgininn. Ok er hann kom a Stafamyrar, funduzt i hernum .ix.c. heidinna manna. En er konungr vissi þat, bidr hann þa skirazt lata, ok segir, at hann vill eigi hafa i orrosto med ser heidna menn, ok lysti þvi yfir, at hann etlar eigi i mannfiolda at fa sigr, helldr einni saman guds miskunn ok hans krapti. «Vil ek eigi, sagdi hann, blanda saman heidinna manna blodi vid minna manna blod.» Heiding(i)ar bera saman rad sin ok letu skirazt .cccc. manna, en allt lid þeira annat snerist aptr til landz sins. Ok er konungr fluttiz ut eptir dalnum, komu miok margir bendr

til moz vid hann, ok geingu flestir i lid med honum, ok kunnu allir eitt at segia, at landzmenn drogu saman her ovigian, ok þeir helldu ętlan sinni um þat at beriaz vid konung. Þa let konungrinn taka margar merkr silfrs ok fek i hendr einum bonda, ok mellti: «Fe þetta skalltu vandliga vardveita ok skipta sidan, leggia sumt til kirkna en sumt gefa kennimonnum, sumt olmosumonnum, ok fyrir saal þeira manna, er med bondum er(u) i orrosto ok beriazt i moti mer ok falla fyrir vapnum varra manna. En þeir menn er falla i orrosto þessi ok mer fylgia munu, þa maunum ver biargazt allir saman.»

9. Olafr konungr flutti her sinn ut eptir dalnum ok letti eigi fyrr ferdinni, en hann kom aa Stiklastadi. Þa sa þeir lid bonda, ok for þat miok dreipt, ok var sva mikill fiolldi, at af hverium stig dreif til, en vida þat, at storflokkar foru saman. Konungrinn stodvadi herinn ok bad menn stiga af hestum sinum ok buazt her um. Sidan var skotid aa fylkingum ok sett upp merkit. Dagr var eigi kominn med þat lid, er honum fylgdi. Þorgisl[1] Hialmuson het sa bondi, er þar bio aa Stiklastodum, hann var fadir Grims goda. Þorg(i)sl baud konungi lidsemd sina ok at vera i orrosto med honum. Konungrinn bad hann hafa þauk fyrir bodit: «En ek vil, sagdi hann, at þu bondi ser eigi i orrosto; veittu oss helldr þat, at þu biarg vorum monnum eptir bardagann, þeim sem saarir verda, en veit hinum umbunad, er falla i orrostonne. Sva ok ef þeir athburdir verda, at ek falla i orrosto þesse, þa veittu þann umbunad liki minu, sem naudsyn beidir til, ef þer er þat eigi bannat.» Þorgisl het þesso sem konungrinn beiddi.

10. En er konungrinn hafdi fylkt lidi sinu, taladi hann fyrir hernum ok mellti sva, at menn skylldu herda hugina ok ganga diarfliga fram, ef orrostan tękizt, «hofum vær lid będi mikit ok fridt; en þoat bendr hafi meira lid, þa mun audna rada sigri; er þvi fyrir ydr at lysa, sagdi hann, at eigi man ek flyia ur orrosto þessi, skal ek annathvart falla her ella sigrazt aa bondum. Vil ek ok þess gud bidia, at sa hlutr komi upp um þetta, sem hann ser, at mer gegnir betr. Skulum vær þvi treystazt, at ver hofum rettara at męla en bendr, ok þvi þar med, at gud man frelsa oss eigur vorar eptir orrosto þessa, eu elligar mun hann veita oss meiri laun fyrir þa raun, er ver faam her, en ver kunnim siolfir at kiosa oss. En ef ek hlyt eptir at mela um orrostona, þa skal ek gæda hvern ydarn eptir sinum verdleikum, ok eptir þvi sem hann gengr

1 Þorg'r *Cd.*

fram i bardaganum.» En er konungrinn lauk rędu sinni, gerdu menn mikinn rom at mali hans, ok eggiadi hverr annan.

11. En er Olafr konungr hafdi fylkt lidi sinu, þa voru bendr eigi enn komnir, bad hann menn þa setiazt nidr ok hvila sik. Settizt konungr þa nidr ok allt lid hans, ok satu rumt. Hann halladizt ok lagdi hofudit i kne Finni Arnasyni; þa rann svefn a konunginn, ok var þat um hrid. Þa sa þeir her bonda ok sotti lidid til mozt vid þa. En er konungr vaknadi, mellti hann: «Hvi vaktir þu mik, Finnr, ok lezt mik eigi niota draums mins?» Hann svarar: «Ekki mundi þig þess dreyma, at eigi mundi meiri naudsyn at vaka ok buazt vid ovinum vorum ok hernum, er at oss ferr; eda ser þu eigi, hvar nu er kominn bondamugrinn?» Konungrinn svarar: «Ekki eru enn þeir sva nęr oss, at eigi veri betra, at ek hefda sofit.» Þa mellti Finnr: «Hvat dreymdi þik þess, er þer þikir sva mikil missa, er þu vaknadir eigi siolfr?» Þa segir konungr draum sinn, at hann þottiz sea stiga hafan ok ganga þar eptir upp i loptid sva langt, at hann þottiz sea, at himinn opnadizt, ok þangat til þotti honum taka stiginn. «Var ek þa, segir konungrinn, kominn i ed efsta stigit, er þu vaktir mik.» Finnr svarar: «Ekki þiki mer draumr sia sva godr, sem þer mun þikia, ok ętla ek vera munu fyrir feigd þinni, ef þat er nackvat annat en svefnorar.»

12. Bændr fluttu her sinn a Stiklastadi, þar sem fyrir var Olafr konungr med lid sitt. For Kalfr Arnason i ondverdu lidinu, ok Harekr ur Þiottu fram med merkinu. En er þeir mettuzt, tokz eigi allskiott arasin, þviat bęndr frestudu atgaungu ok bidu lidsins, þess er eigi var komit. Þorir hundr for sidarst med sinu lidi, þviat hann skylldi geta, at ekk(i) slegist aftr folkit, þa er heropit slegi upp, ok bidu þeir Kalfr Arnason. Bendr hofdu þetta ordtak i hernum at eggia lid sitt fram i orrosto: Fram fram buandmenn. Olafr konungr villdi eigi at ganga, þviat hann beid Dags ok þess lids, er med honum var, ok sa þeir þa, hvar þeir foru. Ok þa er hvaratveggia lid stod ok menn kenduz, mellti konungrinn: «Hvi ert þu þar, Kalfr? Vid skildumz vinir sudr a Meri; illa samir þer ath skiota geigrskott i flok varn, þviat her eru fiorir bredr þinir.» Kalfr svarar: «Mart ferr nu annan vegh, konungr, en best mundi sama. Skilduzt þer sva vid oss, at naudsyn var at fridazt vid þa sem eptir voru. Verdr nu hverr at vera þar, sem hann er staddr, en settazt mundim vid enn, ef ek reda.» Konungr svarar: «Vera kann þat, Kalfr, at þu vilir settaz, en ecki fridsamliga þiki mer þer lata buendrnir.» Þa svarar Þorgeirr af Kvistodum:

«Þer skulut nu hafa slikan frid, sem margir hafa af ydr haft; munut þer nu þess giallda.» Konungrinn mellti: «Eigi þarptu, Þorgeir, at fysazt sva miok til fundar vid oss, þviat eigi mun þer i dag audit sigrs aa oss, þviat ek hefi hafit þik til rikis af litlum manni.»

13. Þorir hundr kom þa med sveit sina ok gek fram fyrir merkit boandanna ok mellti: «Fram fram, boandmenn.» Þa lustu bęndr upp heropi miklu ok skutu bedi aurum (ok) spiotum. Konungsmenn ęptu þa ok herop. En er þvi var lokit, þa eggiuduzt konungsmenn, eptir þvi sem þeim var bodit, ok melltu sva: «Fram fram Cristzmenn, krossmenn, konungsmenn.» Ok er þetta heyrdu boandmenn, þeir sem ut stodu i arminn, þa melltu slict id sama, sem þeir heyrdu adra męla. En er adrir bendr heyrdu þat, þa hugdu þeir þa vera konungsmenn ok baru vapn aa þa; baurduzt þeir þa siolfir, ok fell mart, adr þeir kaunnuduzt vid. Vedr var fagrt ok skein sol i heidi. En er orrostan hofzt, þa laust roda aa himininn ok aa solina[1], en adr letti, gerdi myrkt sem um nott. Konungr hafdi fylgt lidi sinu, þar sem var hed nockur, ok steyptuzt þeir ofan aa lid bonda ok veittu sva hartt aahlaup, at fylkingh bonda bognadi fyrir, sva at þar stod þa briost konungsfylkingarinnar, sem adr hofdu stadid þeir, er fremster stodu i bondalidinu, ok var buit margt bondalid at flyia. En lendir menn ok lendra manna synir ok huskallar þeira stodu fast, ok var þa allsnorp orrosta. Sotti þa lid bonda at aullum megum, hiuggu sumir, en flestir skutu. Gerdiz þa bardaginn skędr. I fystu fellu þeir miok, er voru fyrir framan merki konungsins, mart fell ok af bondum. Þyntizt þa um merkit. Þa bad konungr Þord fram bera merkit, en hann siolfr fylgdi ok su sveit manna, er hann hafdi siolfr valda til med ser at vera i orrostonni. Voru þeir menn i hans lidi einna vapndiarfastir ok best bunir at vopnum. Ok þa vard alhord hrid. Geck þa konungr siolfr fram i hauggorrostona. En er bendr sa i andlit honum, þa hręddust þeir, ok felluzt þeim hendr. Olafr konungr bardizt alldiarfliga, hann hio til Þorgeirs af Kvistodum lendz mannz, þess er fyrr var getid, ok um þvert andlitid ok sundr nefbiorgina aa hialminum ok klauf haufudit fyrir nedan augun, sva at nær tok af. En er hann fell, þa mellti konungrinn: «Hvart er þat satt, Þorgeir, er ek sagda þer, at þu mundir eigi sigraz aa fundi ockrum.» I þvi bili skaut Þordr nidr merkisstaunginni sva hart, at hon stod. Þa hafdi hann feingit banasaar, ok fell hann þar undir merkinu. Þa fell ok Þorfinnr

1 solillina *Cd.*

munnr ok Gizur gullbra: ok hofdu hann sott .ii. menn. hafdi hann drepit annan þeira. en annan sęrdi hann. adr en hann fell. Þa var þat, sem fyrr var sagt, at himinenn var heidr. en solin hvarf. ok gerdi myrkt sem um nott. I þenna tima kom Dagr ok tok at fylkia[1] lidi sinu ok setti upp merki sitt. En fyrir þvi at myrkt var, þa var eck(i) skiott um atgaunguna, þviat þeir vissu eigi vist. hvat fyrir þeim var. En þa sneru þeir þar at. sem fyrir voru Haurda(r) ok Rygir. Þessir hlutir voru ok margir atburdir adrir iafnsnemma, eda sumir litlu[2] fyrr en sumir.

14. [3] Kalfr ok Olafr hetu brędr frendr Kalfs Arnasonar, þeir stodu aa adra hlid honum, miklir menn ok sterkir ok hraustir. En aa adra hlid Kalfi gek fram Þorir hundr. Olafr konungr hio um þverar herdarnar. Sverdit beit ekki, en sva syndizt, sem dust ryki upp i moti ur hreinbialbanum. Þorir hio til konungsins, ok skiptuz þeir þa nockurum hoggum vid, ok beit ecki sverd konungs, þar sem hreinbialbinn tok fyrir. En þa vard Þorir saar a hendi. Konungr mellti til Biarnar stallara: «Berdu hundinn, er eigi bita iarnin.» Biorn sneri auxinni i hendi ser ok laust med hamrinum, ok kom þat haugg aa auxl Þori, ok vard mikit haugg, ok hratadi Þorir vid. En iafnskiott sneri konungr i moti þeim Kalfi frendum ok veitti Olafi banasar frenda Kalfs. Þa lagdi Þorir hundr spioti til Biarnar ok aa hann midian ok veitti honum banasaar. Þa mellti Þorir: «Sva beyta(!) ver biornuna.» Þosteinn knarrarsmidr hio til Olafs konungs med auxi, ok kom þat haugg aa fotinn vinstra fyrir ofan kneit. Finnr Arnason drap þegar Þostein. En vid sar þat hneigdiz[4] konungrinn upp vid stein einn ok kastadi sverdinu ok bad gud hialpa ser. Þa lagdi Þorir hundr til konungs, kom þat lag nedan undir bryniuna ok rendi upp i kvidinn. Þa hio Kalfr til konungs, ok kom þat haugg utan a halsinn enum hegra megum. Menn greinazt at þvi, hvar Kalfr veitti konunginum þetta sar. Þessi .iii. hafdi Olafr konungr til liflatz. En eptir fall konungsins, þa fell flest aull su sveit, er fram hafdi geingit med konunginum. Dagr hellt upp bardaganum, þar til er hann var ofrlidi borinn, sneri hann þa aa flotta, ok allt lid þat sem upp stod, en margir voru sarir eda modir, sva at til einskis voru ferir. Bendr raku skamt flottann, þviat hofdingiar sneru bratt aptr ok þar sem valr[5] laa, þviat margir attu þar at leita eptir frendum sinum ok vinum

[1] fylgia Cd. [2] lititlu Cd. [3] Fall Olafs konungs *Overskr.*
[4] hneigid Cd. [5] valir Cd.

15. [1]Þorir hundr gek þar til, sem lik konungsins var, ok ve(i)tti umbunat, lagdi nidr ok retti likit ok breiddi yfir klædi. En er hann þerdi blod af andlitinu, þa sagdi hann sva sidan, at andlit konungsins var sva fagrt ok rodi i kinnum, sem þa at hann svefi, en miklu biartari en adr var, medan hann lifdi. Þa kom blod konungsins aa hond Þori ok rann upp i greipina, ok þurpti þat saar eigi umbaund at hafa þadan fra, sva greri þat skiott. Vattadi Þorir þat siolfr sidan um þenna atburd, þa er upp kom helgi Olafs konungs fyrir alþydu. Vard Þorir fystr til þess af sveit[2] manna þeira, sem i moti konunginum hafdi verit, at hallda upp helgi hans. Olafr konungr fell midvikudag .iiii. kal. Augusti. Þat var ner midium degi, er þeir funduzt, en fyrir midmunda hofz orrostan, konungrinn fell fyrir non, en myrkrid hellzt fra midmunda til nons. Bendr̄ rẹntu ekki valinn, ok var helldr sva, at otta slo yfir þa marga, er i mot konunginum hofdu verit, en þo helldu þeir illvilia sinum ok demdu þat milli sin, at allir þeir menn, er med Olafi konungi fellu, skylldu aungan þann umbunat eda grauft hafa, sem guds monnum somdi, ok kaulludu þa alla ransmenn ok utlaga. En þeir menn, er rikir voru ok þar attu frendr i valnum, gafu at þessu aungan gaum, fluttu þeir frendr sina til kirkna ok veittu umbunat eptir sidveniu.

16. Þorgils Hialmuson ok Grimr son hans foru til va(l)sins um kvelldit, er myrkt var ordit. Þeir toku upp lik Olafs konungs ok baru i bruttu, þar til sem var husskytia nockur litil ok aud annan veg fra benum. Hofdu þeir med ser lios ok vatn, toku þa kledi af likinu ok þogu þat, svipudu sidan med dukum ok laugdu þar[3] nidr i husinu ok huldu med vidum, sva at eigi matti sio, þott menn kemi inn i husit; gengu sidan brutt ok heim til bẹiarins. Þar hofdu fylgt hernum hvaratveggia(!) margir stafkallar ok þat fatekt folk, er ser bad matar. En þat kvelld eptir bardagann hafdi þat folk þar mart dvalizt eptir, ok er nattadi, leitadi þat ser herbergis um aull hus bedi sma ok stor. Þar var einn blindr madr, sa er fra er sagt, hann var snaudr, ok for sveinn hans med honum ok leiddi hann. Þeir geingu uti um bẹinn ok leitudu ser herbergiz, ok komu at þvi sama husi, sem lik konungs var inni. Dyrnar voru sva lagar, at þeir þurftu naliga at skrida inn eda kr(i)upa. Ok er hinn blindi madr var inn kominn i husit, þa þreifadizt hann fyrir, hvar þar mundi mega nidr setiazt. Hautt hafdi hann aa hofdi, ok steyptizt hann fyrir andlit honum, er hann laut

1 Iartein Olafs konungs *Overskr.* 2 su *Cd.* 3 þvi *Cd.*

nidr; hann tok upp hendinni votri, ok kendi at tiorn var a golfinu, ok retti upp hauttinn, ok kom haundin vid augun. En þegar bra klada a hvarmana sva miklum, at hann strauk med fingrunum augun siolf. Sidan hopadi[1] hann ut ur husinu ok segir, at þar matti ecki inni vera, þviat þar var allt vott. Ok er hann kom ut, sa hann fyst skil handa sinna, ok sva þat allt, er sva ner honum var, at hann matti sia fyrir mattmyrkri. Hann geck þegar til beiarins ok inn i stofu, segir þar aullum maunnum, ath hann hefir feingit syn sina, ok at hann var þa skygn madr. En þat vissu margir menn, at hann hafdi leingi blindr verit, þviat hann hafdi þar leingi farit um bygdir. Hann segir[2], at þa sa hann fyst, er hann kom ut ur husinu nockuru vaundu ok litlu, ok þar allt vatt inni, ok segir, at hann greip þegar i vetuna ok strauk votum haundunum um augun. Hann segir ok, hvar þat hus stod. En þeir menn, er þar voru ok sa þessi tidendi, undruduzt miok þenna atburd ok reddu milli sin, hvad þar mundi inni vera i þvi husi. En Þorgisl bondi ok Grimr son hans þottuz vita, hvadan af þessi atburdr mundi hafizt hafa; þeir hredduzt miok, at ovinir konungs mundi fara ok ransaka husit. Sidan leynduzt þeir til hussins, toku likit ok fluttu likit i brutt i haga ok falu þar, foru sidan heim til beiarins ok svafu af nottina.

17. [3]Þeir fedga(r) hofdu nu i sinni geymslu lik Olafs konungs hins helga, ok voru um þat miok hugsiukir, hversu þeir feingi til gett, at eigi nedi ovinir konungs at misfara þvi med nockurum hetti; þviat þat var ord bonda, at þat mundi til liggia, ef lik konungsins fyndiz, ad brenna þat eda flytia a sæ eda sockva nidr. Þeir fedgar hofdu sed sva sem kertislios veri, þar sem lik konungsins la i valnum. Sva var ok sidan, er þeir hofdu folgit likit, þa sa þeir iafnan lios um netr þangat, sem konungrinn hvilldi. Þeir hredduzt, at ovinir hans mundi leita liksins, þar sem þat var, ef þeir sęi þessi merki, var þeim þvi titt til at koma þvi i þann stad, er þat ver(i) vel komit. Þeir gera kistu ok vanda sem mest ok leggia þar i lik konungsins. Sida(n) gera þeir adra kistu, ok bera þar i halm[4] ok griot, sem veri mannz haufgi, lykia kistu þa vannliga. Ok er bruttu var af Stiklastodum allt bondalid, þa bua þeir ferd sina, fa ser rodrarskutu ok eru saman .vii. menn eda .viii., ok voru allir þessir frendr eda vinir Þorgils. Þeir fluttu lik konungs til skips leyniliga ok setia kistu undir þiliur nidr. Kistu þa

1 hofadi *Cd.* 2 þegir *Cd.* 3 Af liki Olafs konungs *Overskr.*
4 hialm *Cd.*

hofdu þeir med ser, er griotit var i, settu þeir hana i skip, sva at menn saa, foru sidan ut eptir firdi ok fa gott leidi, komu um kvelldit, er myrkva tok, til Nidaross. Þa sendi Þorgils menn upp i bęinn ok let segia Sygrdi(!) byskupi breska, at þa(t va)r af halfu Knutz konungs, at þeir fara med lik Olafs konungs. En er byskup spyr þat, þa sendir hann þegar menn ofan aa briuggr(!). Þeir taka ser lettiskutu ok leggia at skipi Þorgilss, bidia fa ser lik konungsins. Þeir Þorgils taka kistu, þa er uppi stod aa þilium, ok bera i skutuna. Þessir menn roa þar aa fiordinn ut ok sokva þar nidr kistunni. En þa var myrkt af nott. En þeir Þorgils roa upp eptir anni til þess, er þra(u)t bęinn, ok lcgdu at þar, er Sau(r)-hlid er kallad; þat var þa fyrir ofan bęinn. Fundu þeir menn at mali, þa sem helldr hofdu verit vinir Olafs konungs, ok spurdi, ef þeir villdi taka vid liki Olafs konungs. En þat þordi eingi madr at gera. Sidan fluttu þeir Þorgils likit upp med anni ok grof(u) þar nidr i sandmel þeim, er þar var, biuggiu(!) þar sva um, at þar skylldi ecki nyvirk(i) aa sia. Hofdu þeir þessu aullu lokit adr dagadi, foru sidan til skipsins ok logdu þar ut eptir anni; ok foru þar til, er þeir komu heim aa Stiklastadi.

18. Hinn nesta vetr eptir hofzt umræda sudr i Þrandheimi, at Olafr konungr væri sannheilagr madr, af morgum monnum, ok iartegnir margar urdu þar at helgi hans. Hofu þa margir menn aaheit vid hinn helga Olaf konung um þa hluti, er monnum þotti malskipti vid liggia, ok feing(u) margir menn af þeim aaheitum bot, sumir heilsu, en sumir farargreida eda adra þa hluti, er naudsyn þotti til bera. Einarr Þambaskelbir vard fyrst til þess rikismanna at hallda upp helgi Olafs konungs. Eptir um sumarit gerdizt mikil umræda um helgi konungsins. Sneri þa ordrominum, voru þeir þa margir, er þat sonnudu, at konungr mundi vera heilagr, er fyrr hofdu med ollum fiandskap mot honum geingit ok latid hann i aungan stad na af ser sannmęli. Toku menn þa at snuazt til amęlis vid þa menn, er honum hofdu mestan motgang veitt. Var af þvi mikit kent Sigurdi byskupi. Gerazt menn þa sva miklir hans ovinir, at hann stok brutt ur Noregi ok vestr til Einglandz aa fund Knutz konungs. Sidan gera Þręndir menn ok ordsendingar eptir Grimkeli byskupi ok bidia hann koma nordr i Þrandheim. Byskup bregdr skiott vid þessa ordsending, bar þat miok til, at hann trudi þat satt vera mundu, er sagt var fra iartegnagerd Olafs konungs ok helgi hans. Byskup ferr fyst til fundar vid Einar Þambaskelfi, ok tok Einarr feginsamliga vid

honum, rǫddu þeir mart ok sva þat, sem þar i landi hafdi gerzt ok til stortidenda ordit, ok komu allar rædur vel aa samt med þeim. Sidan ferr byskup inn i kaupangh, ok tok þar oll alþyda vel vid honum. Hann spyrr vandliga at um takn þau, er saugd voru fra Olafi konungi, ok spurdizt honum þar vel til. Sidan gerir byskup ord Þorgisli inn aa Stiklarstadi ok Grimi syni hans, stefnir þeim ut til bǫiar aa sinn fund. Þeir fara, ok er þeir koma, segia þeir honum aull merk(i), þau sem þeir vissu, ok svo hvar þeir hofdu latid lik konungs. Sidan sendir byskup eptir Einari, ok kom hann til beiar, hafa þeir byskup ok Einarr rǫdur vid Svein konung Knutzson, er þa var yfir Noregi, ok vid Alfivi(!) modur hans; badu þeir konung leyfa, at lik Olafs konungs veri ur iordu tekit. En konungr bidr byskup fara med þvi, sem hann vill. Þa var þar mikit fiolmenni i bǫnum. Byskup ok Einarr ok menn þeira med þeim fara til, þar sem Olafr konungr var grafinn, letu þar til grafa, ok var þar kistan komin miok sva upp ur iordu. Þat var margra manna raad, at byskup leti lik konungsins grafa i iord at Clemens kirkiu, þa kirkiu hafdi Olafr konungr gera latid, ok sva var gert. En sidan fra andlati Olafs konungs voru lidnir .xii. manadir ok .v. nǫtr, þa var upptekinn hans heilagr domr. Var þa enn uppkomin miok kistan ur iordu, var hon þa spanosa, sem nyskafin veri. Grimkell byskup geingr þa til, er kistan var upptekin, var þar þa dyrligr ilmr. Þa berar byskup andlit konungsins, ok var eyngan vegh brugdit hans aasionu, sva rodi i kinnum, sem þa mundi, þott[1] hann veri nysofnadr. En aa þvi fundu menn mikinn mun, þeir er sed hofdu Olaf konung, þa er hann fell aa Stiklastodum, at vaxit hafdi haar hans ok negl, þvi nest sem þa mundi, þott hann hefdi lifs verit iafnlangan tima. Þa gek Sveinn konungr til ok adrir hofdingiar, þeir sem þar voru. Þa mellti Alfifa: «Furdu seint funa menn i sandinum; ecki mundi sva, ef hann hefdi i moldu legit.» Þa tok byskup saux ok skar af hari konungsins, ok sva tok hann af kaumpum hans. Hann hafdi haft langa kampa, sva sem þa var sidr. Byskup mǫllti þa til konungs ok Alfivu: «Nu er haar konungs ok kampar sva sitt, sem þa er hann fell, en þvilikt hefir vaxit, sem nu siait er her afskorit.» Þa svarar Alfifa: «Þa þicki mer har þetta heilagr domr, ef þat brennr eigi i elldi; en opt vitum vær haar manna heillt ok osakat[2], þeira sem leingr hafa i iordu (legit) en þessi madr.» Þa let byskup taka elld i glodarkeri ok blezadi, ok lagdi

[1] er þott *Cd.* [2] oskakat *Cd.*

reykelsi ꜳ elldinn ok ględrnar ok þar med har konungsins. Ok er brunnit var reykelsit allt, þa tok byskup harit upp ur elldinum med ollu obrunnit. Synir byskup konungi ok audrum hofdingium. Alfifa bad þa leggia harit i ovigdan eld. Þa svarar Einarr þambaskælbir ok bad hana þegia ok valldi henni morg snaud ord. Var þa þat byskups atkvedi ok konungs samþycki ok domr allz heriar, at Olafr konungr veri sannheilagr. Var þa likami[1] hans borinn inn i Clemens kirkiu ok þar um buid. Var kistan sveiput pellum[2] ok tialldat allt yfir med gudvefium. Vurdu þar þa þegar margskonar iarteinir at hans heilôgum domi.

19. Þar ꜳ melnum sem Olafr konungr hafdi i iordu legit, kom upp brunnr fagr, ok feingu marger bot af þvi vatni meina sinna. Var þar veittr umbunadr, ok hefir þat vatn verit vandliga vardveitt iafnan sidan. Kapella var þar fyrst gerr ok sett þar allterit, sem verit hafdi leidi konungs. En nu stendr (þar) Kriztz kirkia ok þar haallterit sem i enne fyrri hafdi verit. Þat er nu kallad Olafshlid, er heilagr domrinn var borinn af skipi, ok er þat nu ner bę midium. Byskup vardveitti lik Olafs konungs ok helgan dom, ok skar har hans ok negl, þviat hvart(v)eggia vox sva skiott, sem hann veri lifandi madr i þessum heimi. Olafr konungr enn helgi var þa hꜳlfertugr at alldri, er hann fell, ok hafdi att .xx. folkorrostor. Þa er Olafr konungr fek it fysta haugg ꜳ Stiklarstaudum, kastadi hann fra ser sverdinu Hneiti. Þat tok upp ok vo med einn senskr madr, sa madr komz ur bardaganum med audrum flottamaunnum ok til bus sins heim i Sviþiod, ok for med sverd þat alla sina daga, ok sidan son hans, ok hverr eptir annan þeira frenda; ok fylggir þat ę eign sverdzins, at hverr segir audrum nafn þess, ok sva hvadan komit var. Sidar miklu ꜳ dogum Kirialax keisara bar sva til, at ꜳ einu sumri, þa er keisari var i herferd nockurri, at þeir lagu i herbudum; voru þar storar sveitir Vęringia, ok þeir voktu ok vord helldu yfir konunginum, lagu ꜳ velli nockurum fyrir utan herbudir. Skiptu þeir med ser nottinni til voku ok voru med alvepni, laugduzt þa adrir til svefns, er adrir vokn-udu. Þeir voru vanir, þa er þeir svofu, at hafa hialm ꜳ hofdi, en skiold yfir ser ok sverd undir hofdi, ok hegri hendi hallda um medalkaflann. Einn þeira felaga er lotid hafdi at [vaka, vaknadi[3] i dagan, ok var þa sverd hans i brottu. Stod hann upp ok tok ok etladi lagsmenn sina, er voktu, hafa gert til spotz vid sik at vela fra honum sverdit. Þeir synia fyrir sik. Sva ferr þriar nętr.

1 likama *Cd*. 2 fellum *Cd*. 3 [vakakanadi *Cd*.

Hann undrazt þa miok, ok allir er vissu, ok spurdu[1] hann, hveriu gegna mundi. Þa segir hann, at sverd þat var kallat Hneitir, ok Olafr konungr hafdi att ok siolfr borit i bardaga, þa er hann fell. Segir ok sidan, hversu sverdit hefir farit sidan. Þetta var sagt Kirialax keisara, let hann þenna kalla til sin ok fer honum gull þrenn iafnnvirdi sverdzins. Sidan let hann sverdit bera i Olafs kirkiu, þa sem Væringiar hallda. Eindridi ungi lendr madr ur Noregi aa dogum sona[2] Harallz gilla var þa i Miklagardi ok hann sagdi fra þessu i Noregi, þa er hann kom heim.

20. Magnus konungr son ens helga Olafs konungs let gera skrin ok bua gulli ok silfri ok setia steinum, er þat sva gert at mikilleik sem kista liks, ok svalir undir, en vætt yfir vaxit sem ręfr, ok þar af upp hofut ok burst aa hlidveggiunum, lamar aa bak en lęst framan. Sidan let Magnus konungr leggia i skrinit helgan dom Olafs konungs fodur sins. Urdu þar þa margar iarteinir. Þa var i logh tekit at hallda heilagt um allan Noreg liflatzdagh Olafs konungs, var þa sa dagr þar þegar halldinn sem hinar sterstu hatidir. Magnus konungr hafdi heriat aa Vindr, ok sidan er hann kom aptr til Danmerkr, let hann fra lidit mart, ok var hann þa eptir eck(i) fiolmennr. Þat sama haust foru Vindr med ogrynni lids. Hann dregr þa her saman ok ferr i moti heidingium, ok var lidit hans litid hia þvi, sem þeir hofdu. Eggiudu þa menn hans, at hann skyldi flyia, ok var hann þa allhugsiukr. Þa i svenfni syndizt honum enn helgi Olafr konungr fadir hans ok mellti vid hann: «Erut þer nu ottafullir, er heidingiar hafa her mikinn; hrez þu eigi, ek man þer fylgia. Stattu upp ok rad þægar til orrosto, (er) þer heyrit ludr minn; verit oruggir ok ottalausir.» Þa vaknadi konungrinn. Rann þa sol upp. Segir hann draum sinn, ok urdu menn vid þat gladir, herdu nu hugina. Þa sa þeir her Vinda fara yfir Skotborgar aa. Þa heyrdu allir lid(s)menn Magnus konungs upp i loptid yfir sik kluckuhliod, ok þeir menn, sem verit hofdu i Nidarosi, þa kendu, at sva var sem Glaud veri hringt. Su kluka var at Clemens kirkiu, ok hafdi hinn helgi Olafr konungr hana þangat feingit til. Sidan steypti Magnus konungr af ser bryniunni ok tok i hond ser Hel, auxi þa er Olafr konungr hafdi atta, rędzt þegar i moti Vinda her. Giora þeir þa (sva) harda atgaungu, at Vindr hrukku fyrir; sneru þa aa flotta þeir sem fremstir voru, en þeir sem sidaz voru, stodu sva, at hinir mattu eigi flyia; fellr þar þa hverr um annan. Magnus konungr ok menn

1 spurdi *Cd*. 2 sonar *Cd*.

hans hiuggu þa nidr sem bufe. Segia frodir menn þat manfall mest verit hafa aa Nordrlondum i kristni. Raku þeir þa flottann[1] sidan ok drapu þa ogrynni lids.

21. Guthormr son Gunhilldar systur en(s) helga Olafs konungs for vestr i vikingh aa Irland, var hann þar i kerleikum miklum med Mardagi konungi. Um sumarit heria þeir aa Brettland ok fa of fiar, leggia sidan i Aungulseyiar sund, skipta herfanginu. Ok er konungr saa yfir silfr þetta it mikla, vill hann hafa einn allt, virdir þa litils vingan vid Guthorm. En Guttorhmi(!) likadi illa, ok vill eigi vera hlutreningr, ok menn hans. Konungr gerir honum .ii. kosti, annathvart at beriazt vid hann eda ganga þar fra aullu herfanginu ok sva fra aullum skipum sinum: «Vil ek hafa þau, sagdi konungr, ella hefir sa fe, er sigrazt.» Sa var munr lids þeira, at konungr hafdi .xi. langskip, en Guttormr .v. Bad hann ser fresta um þetta vandkvędi, ok fek þat eigi. Þa kaus hann at deyia med dreingskap eda vega sigr, helldr en þola skaumm ok svivirdingh af sva mikilli missu fyrir aungva sok. Kallar hann aa gud ok hinn helga Olaf konung frenda sinn; var þa ok hans vokuaptan; bidr hann fultings ok hialpar ok het honum at gefa tiund af aullu þvi herfangi, sem hans menn hlyti, ef þeir feingi sigr. Sidan skipar hann ok fylkir lidi sinu i moti þeim mikla her ok bardizt vid þa, ok med guds fulltingi ok hins helga Olafs konungs fek hann sigr. Þar fell Mardagr konungr ok hverr madr będi ungr ok gamall, er med honum var. Eptir þann haleita sigr vendir Guttormr heim gladr med allt þat fe, er þeir hofdu til heriad. Var þa tekinn hverr penningr enn tiundi, sem heitid var Olafi konungi. Var þat sva mikit ofa fe, at þar af let hann gera rodu eptir vexti sinum eda stafnbua sins. Er liknerski þat nu miklu meira en þeir menn, sem nu eru. Gaf hann roduna sva buna til stadar hins helga Olafs konungs, ok hefir hon þar sidan verit til minningar sigrs Guttorms ok iartegnar Olafs konungs.

22. Kir(i)alax Miklagardz keisari for herfaur aa Blaukumanna vollu. En er hann kom aa Peizina vollu, þa kom þar i mot honum heidinn konungr med uvigian[2] her, będi hestalid ok stora vagna, ok þar aa i ofanverd vigskaurd. Biuggu sva um nattbol sitt, skipudu vagnum hverium vid annan fyrir utan herbudir sinar, ok þa(r) fyrir utan grofu þeir diki mikit. Var þat þa allt saman vigi mikit sem borg. Enn heidni konungr var blindr. Nu er Grikia her kom, þa setia heidingiar fylkingh sina vid vagnaborgina, en Grikir

1 falttan *Cd.* 2 uvegian *Cd.*

setia sina fylkingh þar i mot; rida fram hvarertveggia[1] ok beriazt. Fa Grikir þar mikit mantion ok flyia, en heidingiar fa sigr. Þa skipar keisari fylkingh af Frakkum ok Flemingium, rada þeir fram, ok fer sem fyrr, at margir fellu, en allir flydu. Var þa keisari reidr hermonnnum sinum, en þeir svarodu ok badu hann taka til Væringia vinbelgia sinna. En hann lezt eigi vilia leida fa menn, þo at hrauster veri, i mot sva miklum her. Þa svarar Þorir helsingr, er þa var fyrir Væringium: «Þott fyrir veri brennandi elldr, þa munda ek ok miner menn þegar upp hlaupa ydr til viss fridar.» Keisari svarar: «Heitid aa Olaf konung ydarn til fulltings ydr[2] ok sigrs.» Þa taka þeir heit med stadfesti ok hetu at reisa kirkiu Olafi konungi af sinum kostnadi ok godra manna stodum. Sidan ridu fram Vęringiar aa vollinn. Ok er heidingiar[3] sea þat, segia þeir konungi sinum, at enn ferr lid af Grikkia her ok rann um volluna, ok er meira en haund full mannz. Þa spurdi konungrinn: «Hverr er sa inn tiguligi madr, er þar ridr aa hvitum hesti fyrir lidi þeira?» «Eyngan siam ver þann mann, sogdu þeir.» Þar var eigi minni lidsmunr, en sem .lx. heidingia veri i mot einum krisnum manni, en eigi ath sidr redu Vęringiar til bardaga alldiarfliga. Ok þegar er þeir komu saman, kom otti yfir heidingia, ok toku þegar at flygia. Væringiar raku þa ok drapu marga. Þat sa Grikir ok Frakar, er flyid hofdu fyrr, reduzt nu til ok raku flottann med hinum. Voru Væringiar þa komnir upp i vagnaborgina. Vard þar hit mesta mannfall i flotta heidingia. Þa var hinn heidni konungr handtekinn, hofdu Væringiar hann med ser. Þeir toku her þa herbudir hinna i sitt valld ok foru aptr med agetum sigri.

23. Greifi einn grimr var i Danmork, hann atti ambatt norræna ok þrænska. Hun dyrkadi Olaf konung med mikilli trufesti. En Greifin tortrygdi allt þat, sem honum var sagt fra hans heilagleik, hefir i spotti ok sagdi þat kvitt einn vera ok þata. Aa hatidardegi Olafs konungs, er allir Nordmenn hallda, þa vill sio greifi eigi heilagt hallda, hann baud ambattinni at vinna, ath baka braud ok ellda ofn til brauds þann dag. Vita[4] þottizt hun ędi hans, ef hun gerdi eigi sva, at hann mundi henne sarliga hefna. Geingr þa til allnaudig ok bakar i ofninum, ok kveinar þo miok, medan hun var at, ok heitazt vid Olaf konung, kvazt alldri skyldu trua helgi hans, nema hann hefndi nokuru þessarrar naudungar. Ok allt var iafusnemma ok aa somu stund, at greifinn vard blindr

1 hvartereggia *Cd.* 2 ydrs *Cd.* 3 hofdingiar *Cd.* 4 Veita *Cd.*

badum augum ok braudit allt vard at grioti, þat sem i ofninn var skotid. Ok sidan hefir Olafs messa verit halldin um Danmork.

24. Magnus konungr vardveitti sidan helgan dom fedrs sins Olafs konungs, medan hann lifdi, skar haar hans ok negl, ok sva gerdi Haralldr konungr eptir hann um sina dagha, allt til þess er hann for ur landi vestr til Einglandz; þa lęsti hann skrinit, en kastadi lyklunum[1] ut aa Nid, en sumir męnn segia, at hann kastadi utan bordz fyrir Agdanesi. Þa var lidit fra falli Olafs konungs halfr[2] fiordi tugr vetra, þat var iafnlanght sem hann hafdi lifat her i heimi. En Olafr konungr kyrri let gera steinkirkiu[3] i kaupangi i þeim stad, sem lik Olafs konungs var fyrst i iord grafit, let hann þat musteri bua, ok var þar vigd Kriz kirkia. Var þar þa byskupsstoll ok skrin Olafs konungs ens helga, þar urdu þa margar iartegnir, ok gerdizt þangat mikil at(sokn) hatidardag Olafs konungs. Þenna tima hofdu þangat flutz þrir siukir menn ok vęnt ser heilsu ok miskunnar af hinum helga Olafi konungi. Einn þeira fek syn sina um kvelldit fyrir Olafs messu, er sionlaus hafdi þangat komit; en annarr mal sitt, sa er þangat hafdi dumbi komit, þa er helgir domar voru utbornir ok skrinit nidr sett i kirkiugardi eptir vanda. Tok sa þa gudi at þakka ok enum heilaga Olafi konungi med miuku tungubragdi sina heilsubot. Kona var inn þridi madr, er þangat hafdi sott austan af Sviþiod, ok i þeiri ferd hafdi hon þolt mikid vos ok naud; hun var sionlaus ok borin til kirkiu, ok hafdi verit blind .xiiii. vetr; en fyrr en tidum var lokit um daginn, þa sa hun badum augum ok for þadan heil heim.

25. Ungan mann danskan at ętt toku heidnir menn ok fluttu til Vindlandz, hofdu hann þar i baundum med audrum herteknum maunnum. Hann var um daga i iarne einnsaman vardveizlulauss, en um nętr var son bonda i fiotri med honum, at hann hlypi eigi fra honum. En þessi aumi madr beid alldri svefn ne ro fyrir harmi ok sinni sorg, hugsadi marga vega, hvad til hialpar veri, ok kvidde miok aanaud, hreddizt sullt ok pislir, vænti aungrar lausnar af frendum sinum, er tys(v)ar adr hofdu hann utleyst med fe af heidnum monnum. Eyngan ser hann annan utveg en hlaupaz ut ok brutt, ef hann ma. Aa einni nott drepr hann son bonda ok hoggr af honum fotinn, skundar sidan til skogar med fioturinn. Um morgininn er lysir, verda menn varir vid hann, at hann er i bruttu, ok fara eptir honum med sporhunda, finna hann þar i skoginum, þar sem hann la, taka hann nu med hondum ok beria fast, binda

1 lyknunum Cd. 2 hialfr Cd. 3 steinsta kirkiu Cd.

hann sidan i iarne. Þotti honum, sem skuggi einn veri þat hardretti, er fyrr hafdi hann reynt, hia þvi ollu, er nu þolldi hann. Eingi bad honum miskunnar ne sa aumu sa honum nema krisnir menn, er þar lagu bundnir hia honum, þeir haurmudu ok gretu hans mein ok sina naud. Einnhvern dagh rada þeir honum þat ok bidia hann gefazt Olafi konungi honum at þiona i hans kirkiu, ef hann kemizt med hans miskunn i brutt ur þessi prisund. Hann iatar þvi feginn ok gefr sik til stadar hins helga Olafs konungs. Nestu nott sa hann i svefni mann standa fyrir ser ekki hafan, ok mellti vid hann: ‹Heyrdu, aumr madr, hvi ris þu eigi upp?› Hann þottizt svara: ‹Lavardr minn, hverr ert þu?› Sa svarar: ‹Ek em Olafr konungr, er þu kalladir a.› Hann mellti: ‹Ek villda feginn upp risa, en ek ma eigi, þviat ek lig [bunndinn i iarni[1] ok þo i fiotri med þeim monnum, er her liggia bundnir.› ‹Stattu upp skiott, sagdi sa, ok edrast eigi, vist ertu lauss.› Þa vaknar hann ok seger felogum sinum, hvad fyrir hann bar. Þeir badu hann þa upp standa ok vita[2], ef satt veri. Hann stendr upp ok kennir, at hann er lauss. Þeir kvadu honum fyrir ecki koma mundu, er hurdin var lest. Þa lagdi til gamall madr, er þar var meinliga halldinn, bad hann eigi tortryggia þess heilaga mannz iartegn ok miskunn, er hann hafdi lausn af feingit, ‹man hann af þvi iartegn vid þik gervja hafa, sagdi hann, at þu munt niota skulu ok hedan lauss verda, ok eigi þer til vesalldar eda meiri pinu; nu leita þu dyra, ok ef þu kemzt ut, þa ert þu holpinn. Hann gerir sva ok finnr þegar dyrnar opnar, kemzt ut ok i brutt. Þetta finna heidnir menn ok fara þegar eptir honum med hunda. Hann liggr ok leynizt, ser hann giorla, hvar þeir fara, en hundarner villazt sporsins, þegar þeir sekia i nand honum, ok maunnunum villizt sva syn, at þeir sio hann eigi, ok la hann þa nær fyrir fotum þeim. Fara þeir nu heim aptr ok fundu hann eigi. En hann setti undan ok til skogar. Þa gaf enn helgi Olafr konungr honum aptr heyrn ok alla heilsu, er hann hafdi mist i hardretti, þa er barit hafdi verit um hofud honum. Þvi nest komst hann a skip med .ii. krisnum monnum, er þar hofdu leingi pindir verit, ok flytiazt sva i brutt af þeim flugstigi. Sidan sotti hann til Nidaross ok var þa ordinn alheill. Hann idrazt þa heita sinna ok geingr a ord sin vid hinn helga Olaf konung, ok hleypzt i brutt þadan um dagh, kemr til eins bonda, er honum veitti hus fyrir guds sakir. Um nottina i svefni ser hann koma til sin meyiar þriar fridar, ok avita

[1] [bunndit j iarna Cd. [2] hvart hann tilf. Cd.

þær hann ok spyria, hvi hann geriz sva diarfr at hlaupazt i brutt fra enum helga Olafi konungi, er honum hafdi sva mikla ok margfallda miskunn veitt, ok hann hafdi honum adr gefizt. Þa vaknar hann felmsfullr ok otta, stendr þegar upp ardegis ok segir bonda, hvat tit er. En bondi let hann aungu audru vid koma en snua heim aptr til stadarins. Sa madr ritadi i fyrstu þessa iartegn, er sa manninn ok sa a honum iarnastadinn.

26. Đora modir Sigurdar konungs Jorsalafara let skera tungu ur hofdi þeim manni ungum, er Kolbein het, ok fyrir eigi meiri sok, en hann hafdi haft eitt stykki af diski hennar, ok sagdi hann steikarann hafa gefit ser. En sa þordi eigi i gegn at ganga fyrir henne. Sidan for þessi madr leingi malauss. Hann kom til Nidaross ok vakti at Krizkirkiu. En um ottusaung Olafs messudag inn sidarra sofnar hann, ok ser hann Olaf konung koma til sin, ok tok tungustufinn ok heimti. Hann vaknadi heill ok gerdi gudi þackir ok hinum helga Olafi konungi.

27. A dogum sona[1] Harallz gilla Eysteins ok Sygurdar ok Inga toku Vindar mann þann, er Halldorr het, ok veittu honum meizl, skaru kverkrnar ok drogu þar ut tunguna ok skaru af i tungurotunum. Sidan sotti hann til ens helga Olafs konungs ok rendi fastliga hug til hans, bad hann arna ser vid gud mals ok heilsu. Þvi næst feck hann mal ok heilsu, ok gerdizt þegar þionostumadr heilags mannz ok hellt þvi iafnan sidan alla sina lifdaga ok gerdizt godr madr ok trufastr. Þessi iartegn gerdiz halfum manadi fyrir sidarri Olafs messudag, er Nicholas cardinali vard landfastr i Noregi.

28. Brædr .ii. voru a Upplondum rikir menn ok kynstorir ok audgir, Einarr ok Anndress synir Gutthorms grabarsz, þeir voru modurbrœdr Sigurdar konungs munnz. Systur attu þeir frida ok eigi til forsiala[2], at þvi sem sidarr reyndizt. Hon hafdi blidlęti mikit vid einn enskan prest, er Rikardr het, er þar atti heima med brędrum hennar, gerdi hun honum ok martt med godvilia. En um konu þessa gerdizt ferligr ordromr, ok er þat var a lopt komit, þa hugdu þat allir prestinum a hendr, sva brædr hennar sem adrir menn. Þegia þeir þo yfir leyndri vęl ok lata þo ecki a sik finna. Einn dag kalla (þeir) hann til sin[3], hann vardi einskis af þeim nema gods eina. Teygdu þeir hann heiman med ser ok letuzt ferd eiga i annat herat, hofdu einn mann med ser, þann er eigi vissi þessi raad med þeim. Þeir foru a skipi eptir

1 sama *Cd.* 2 fiorsiala *Cd.* 3 ein dagh *gjentager Cd.*

vatni þvi, er Raund heitir, ok lendu vid nes þat, er Skiptisandr heitir, ganga þar a land ok leku litla (stund). Sidan fara þeir i leynistad einn, lata hann verkmanninn sla hann prest(inn) auxarhamars hogg eitt, sva at hann la i oviti. Hann spyrr, þa er hann vitkazt: Hvi skal nu sva hart leika? Þeir svarodu: «Þu skallt nu finna, hvad þu hefir gert. Baru þeir þa sakir aa hann, en hann syniadi ok bad gud skipta med þeim ok inn helga Olaf konung. Þa briota þeir fotleggi hans ok draga hann sidan milli sin til skogar, binda hendr hans aa bak aptr. Sidan leggia þeir streing at hofdi honum en þiliu undir hofud ok herdar, setia aa sneril ok snua at streinginn. Þa tok hann Einarr elrihel ok setti aa auga presti: þionninn[1] stod yfir ok laust aa med auxi, sva at augat stok ut or ok nidr aa kampinn. Þa setr hann helinn aa annat augat ok męllti: Liostu munum kyrrara. Hann gerir sva. Skautz hellinn þa af augasteininum ok sleit hvarminn. Hann Einarr lypti hvarminum ok sa, at þar var augasteinninn, setr þa helinn at vid kinnina, ok er þar var aa lostid, sprac augasteinninn a kinnarbeinit, þar sem bezt var. Sidan luka þeir upp augu hans ok munn hans, drogu ut tunguna ok skaru af. Eptir þat leysa þeir hendr hans ok hofut. Þegar er hann vitkazt, verdr honum þat fyrir, at hann leggr augasteinana[2] i stad sinn ok helldr þar at badum hondum sem fastast. Þeir bera hann til skips, roa til bæiar, er heitir aa Sæheimraudu, senda menn til bæiar ok segia[3], at þar la prestr aa straundu. Medan þeir voru i bruttu, spyria þeir prest, ef hann megi mæla. Hann bladrar tungustufinum ok leitar vid at mæla. Þa seger hann Einarr til brodur sins: «Ef hann grer ok rettir vid fyrir tungustufinn, þa hyg ek, at hann megi mæla. Þeir klypa þa med taung ok skera af tungunni tysvar ok sidarst i tungurotunum, ok lata hann þar eptir liggia halfdaudan. Husfreyia aa þeim bæ var fatek, for hon þo til hans med dottur sinni, ok bera þer hann heim i motlum sinum. Sidan var sottr prestr, hann kom ok batt saar hans oll; leita þa u- honum heginda slikra, sem þau mega. Enn saari prestr la þa lama ok ollu megni numinn, gret hann sarlega ok stundi, bad gud miskunnar i hugnum ok enn sæla Olaf konung arnadarordz. Eptir midia nott sonfnar hann. Þa þikkizt hann sia gofugligan mann koma til sin, ok mællti sva: Illa ertu nu leikinn. Rikardr felagi; se ek nu, at mattrinn er nu eigi mikill.» Hann þottizt svara: «Þyrpta ek miskunnar almattigs guds ok ens helga Olafs konungs.» Hann

1 þinonin *Cd.* 2 augrsteinana *Cd.* 3 þegia *Cd.*

svarar: «Þu skallt nu ok hafa.» Hann tok þa i tungustufinn ok heimti sva hart, at prest vard sart vid. Sidan strauk hann hendi sinni um augum(!) honum ok bein ok um adra saara limu. Þa spurdi hann prest(r), hverr hann veri. Hann leit vid honum ok mællti: «Her er Olafr konungr nordan ur Þrandheimi.» Hann hvarf þa i brutt, en prestrinn vaknadi alheill ok tok þegar at mæla: «Sell em ek, sagdi hann; almątkum gudi (þock) ok enum helga Olafi konungi, hann hefir grædan mik.» Sva hormuliga sem hann var adr leikinn, sva bradar bætr fek hann þeirar all(r)ar ohamingiu, ok sva þotti honum, sem alldri hefdi hann ordit siukr ne saar tungan var heil ok bædi augun fagrliga i·lag komin med biortum skygnleik, brotin bein voru heil ok aull aunnur saar voru groin[1]. En til vitnis, at augu hans voru utstungin, þa var groit aur hvitt aa hvarumtveggia hvarmi ok til agætis enum helga Olafi konungi.

29. Bondi einn aa Mǫri vard fyrir þiofnadar alygi, sva at hann feck eigi fyrir sik ordi ne eidi, ok hann til galga leidr aurvænti[2] af þeim allz rettdæmis, sem vid voru; het þa aa hinn helga Olaf konung, at sa byrgi honum ok ryfi þeira raugdæmi, er fyrir rettletinu let þessa heims lif ok afladi sva ens himneska. Sidan var hann heingdr af gnipu fram haari[3] nockurre; ok er hann bar af gnipunni fram, ok virgullinn villdi renna at halsi honum, þa þotti honum Olafr konungr skiota fiol undir fetr honum ok firra hann dauda. En er hann hafdi uppi hang(i)t fra dagmalum ok allt til nattmala, þa kom til kona hans ok synir med leyfi gaufugs mannz at iarda lik hans. Sidan steig hann son hans upp i galgatreit ok skar virg(u)linn. Vard fallit sva hatt fyrir hamarinn nidr, at þat veri vanliga mannz bani, þott þat eina yrdi til. Litlu sidar en hann var aa skip lagdr, ok naevad roid, þa er sem hann vakni af svefni, ok segir þa slickt, sem i hafdi gerzt, sekir sidan erchibyskups fund med fagnadi, ok var þar þeim iartegnum lyst.

30. A Þelamork villdu menn steinkirkiu gera lata enum helga Olafi konungi, en talgugriot hittizt hvergi i heradinu, þa er steinsmidrinn var kominn. Redu menn þa at gera trekirkiu, er eigi urdu efni aa audru. Ok er smidrinn villdi aptr hverfa, brast þar fiall eitt i sundr, ok hraud þar fram talgugrioti, sem hafa villdi. Var þa byriad steinkirkiusmidin, sem fyrir aundverdu var stofnat.

31. Heradsmadr einn audigr ok rikr gek af tru sinni ok gafzt fiandanum. Hann var staddr i Nidarosi at Olafsmessu, þo at af

1 grafin *Cd.* 2 aurvænta *Cd.* 3 aahri *Cd.*

allzvaldanda gudvilia. Af þessum manne tok þar faudina at hælast sva sem af aunguggu herfangi. En þa er skrin ens helga Olafs konungs var utborit. tekr þessi vesli madr saman at virda ok sundr leitazt vesolld sina ok himneskan fagnad þessa ens haleita konungs med allri samiafnan. tign hans ok virdinghu. Her af kom gudhræzla yfir hann. ok fellr aa hann sva akafligr ohugr. at hann fellr allr til iardar i þeim stad. sem skrin konungs hafdi stadit þa. medan uti var dvalizt. ok græt þar sarliga glęp sinn. En þo vard hann þreckvana til at segia þar til sins misfellis. Nockuru sidar kom yfir hann guds bardagi i sott af bænum hins helga Olafs konungs. ok þa sagdi hann kennimanni alla settningh sinnar diofuligrar handgaungu. Skar sva ur allt id dauda adr andarsaar. 'en' hann veri af heilags anda giof med heilu grett.

32. Einn riddari vestan af Einglandi sotti heim enn helga Olaf konung. Hann var horfinn ogurligu vandrædi, hann hafdi barizt vid brodur sinn um arf, ok vard bædi banamadr hans ok sva modur sinnar i einu atvighi, þa er hon villdi skilia þa sonu sina. Taldizt hann eigi hafa hana kent, er blod ok reidi ok sveiti sotti i augu honum, ok etladi frillu hans. Ok eptir slikan glęp tok hann aa ser sarligar skriptir med idran. Bar hann aa ser morg iarn marga vetr ok sotti heim helga stadi vida um verolld; þat eina hafdi hann matar ok klæda, er menn hugdu honum þegiandi þaurf. En er hann kom i Kriztkirkiu i Nidarosi, þa bar hann enn aa ser .ii. iarn, annat um armlegginn, en annat um augxl ok nidr undir haundina beygt ok neglt ramliga, gek þa um briost ok bak. En er messan var upphafin hvitsunnudag i Kristzkirkiu, þa hrytr iarnit af hendi honum ok langt i brutt. Þa þotti honum at naudsynligra at bida þar Olafs messu, sva sem hann heyrdi sagt, at þa yrdi þar flestir ur aanaudnum(!) leystir. Nu kemr at Olafs [messu, er[1] heilagr domrinn var borinn um kirkiu, ok þa med guds miskunn ok arnadarordi hins sæla Olafs konungs brestr iarnit af þessum manni ok i þria hluti, þat sem legit hafdi um herdar honum ok briost; þetta hafdi slegit verit af sverdi þvi, er hann hafdi misverkann med unnit. Sidan hefia lerdir menn upp Tedeum, en ulærdir menn syngia Kirieleison ok lofa allzvalldanda gud ok hans pislarvott enn sæla Olaf konung, er þessar allar iarteignir, sem nu eru her ritadar, med otali annarra þiggr af þeim sama drottni vorum Jesu Kristi, er med fedr ok helgum anda lifer ok riker gud um allar alldir. Amen.

1 [*rettet*; konungr er hinn *Cd.*

PALS SAGA EREMITA.

(*Cd. Holm. 2 folio*).

Her hefr upp sögu hins helga Pauli heremita ok Antonij.

Af Antonio einsetumanne er saga gior fulliga bædi a girzku ok latino, ok þvi hefir ek ætlat, segir enn helgi Jeronimus, at rita faa luti af upphafi ok endalykt Pals, ath þessi frasögn hafi adr nidri legit, en þat er eingum kunnikt ordit, hversu hann hefir lifat midian lut æfi sinnar eda hveriar umsatir anzskotans hann hefir þa þolat.

1. A dögum Decij keisara ok Valeriani enna grimmöztu ovina guds kristni, þa er pindir voru med dyrligu liflaati Cornelius pave i Romaborg ok Ciprianus byskup i Cartagine, þeiri höfutborg vestr i Affrica, þa braut ok nidr guds kristni mikill ofridarstormr vida a Egiptalande ok i Thebaida. Þat þotti kristnum monnum æskiligt i þann tima ath vera sverdum höggner fyrir guds nafne. En slægdafullr fiandi leitadi þvi langar kvaler at fa þeim framan til daudans, at hann girntiz meir ath drepa salurnar en likamina; ok svo sem sagdi sa, er af honum var pindr, enn sæli Ciprianus, let hann eigi naa ath deyia þa, er giarnir voru til daudans. Ok at fiandans grimleikr ok hans limi megi kunnari verda, segium vær tvenn dæmi til þess, þau er minnissöm skulu vera mega. Einn guds pislarvottr stadfastr i sinni tru, sidan er hann hafdi verit margfalliga kvaldr ok hann hafdi sigrad bædi elld ok iarn, þa var sem fiandinn kendi rad til, hann var flettr af klædum ok smurdr hunangi, bundnar hendr hans a bak aptr i þeim stad, sem solin skein sem heitazt aa hann, at sa skylldi vægia fyrir hvössum flugna broddum, er eigi matti af gloandi pislarfærum sigradr verda. Annarr ungr madr, þvi at hann villdi eigi lata sina tru, var leiddr i enn fegrsta grasgard, ok þar sem sniohvitar liliur ok raudar

rosur voru alla vega i hia honum; rennandi lækr i grasinu kraunadi skamt fra honum, en litit vedr hvisladi i laufinu yfir honum; þar voru dyr klædi borin undir hann ok buin sem hæguz reckia; en bundinn var hann þar ok þo med silkidukum, at hann mætti eigi i brott komazt, en hefdi þo sem sitz meinlæti af bondunum. Ok þa er allir gengu fra honum, þeir sem hann hofdu þangat flutt, kemr þar ein puta fôgr at sia, su er hans freistar med sinu blidlæti, sem hann skylldi sem mest til hennar fysa ok fa ser eigi fra halldit at eiga vit hana. Hvat mætti Kristz riddari nu til rada taka, hvert var undan at leita, (at) munugdin[1] sigradi (eigi) likamann, þann sem eingar pislir fengu adr sigradan. Ok þo at hann tæki at digna, þa fyrirlet guds miskunn þo eigi sinn riddara, er honum kendi þat raad, sem fiandinn vard fyrir at lata: hann retti or ser tunguna ok spytti henne framan i andlit putunni, er adr lockadi hann til saurlifis med kossum ok annarri radleitni svo rækiligri, sem madr ma skammazt i fra at segia. En sarleikr þessar pislar feck skiott stôdvad alla lostasemi, þa sem adr hafdi kviknad i likamanum.

2. A þeim tima er guds riddarar þoldu slikar þrautir, þa hafdi sia Pall, er fra skal segia, mist fodur ok modur, þa er hann var .xvi. vetra gamall. Mikinn arf leifdu þau honum, systur atti hann, ok var hun þa manne gefin. Vel var hann lærdr bædi a girzka tungu ok ebreska. Hann var madr hogværr ok unne gude hardla mikit, ok þar til er ofridarstormr enn mesti kunni af at ganga, var hann i þorpi einu eigi allnær heimili sinu ok nockut huldu hofde. En hvat er þat, er gullzins þorsti fær eigi þraungt agiôrnum manne? Sa madr er atti systur hans, þvi at hann villdi komaz at fe mags sins, tok um þat at sitia, at ofridrinn yrdi varr vit[2] þann, er hann var skylldr at leyna ok skyla sem hann mætti. Hvorki mikill gratr huspreyiu hans ne svo nanar teingdir mattu heimta hann fra þessum glæp, er hann ætladiz fyrir, eigi ottadizt hann svo gud, er alla hluti ser, at hann villdi at sidr hall(d)a framm þessi ohæfu. Kostgæfr var hann a at gera vart vit mag sinn, ok neytti hann svo greypleiks þess, er af agirninni reis, sem þat væri mikil millde. Sidan er sa enn ungi madr Pall fullr af speki fann, i hveriu magr hans starfade, þa flyr hann a fioll a braut ok ætlar þar vid at hafaz, þar til er ofridrinn mætti lægiaz. Ok er hann atti þar nockura dvol, þa snýr hann naudsyn þeiri, er honum þraungdi þangat, i þat efni, ath hann vill þar stadfestaz; reikar nu

1 munudgin *Cd.* 2 hann *tilf.* *Cd.*

aptr ok framm at leita ser nockurs herbergis, ok hann kemr at fialle nockuru ok finnr þar einn helli i nedanverdri fiallzhlidinni; hellismunninn var litill ok var byrgdr med hellu einni. Pall velltir henne fra dyrum, fysir hann ath vita, hvat þar væri til nylundu, eda hvilikr hellir sa væri. Ok er hann kemr inn, þa tekr hellirinn bratt at rymazt, ok þar er þa liost um at siaz, þviat biargit er þa opit yfir honum. Ok i þeim glugg, er sa var biarginu, var i einum stad or hamrinum vaxit eitt tre, þat er palme heitir; þat breiddi vel i sundr kvistu sina ok huldi glugginn med laufi sinu, sva at þo var vel liost. Brunnr var þar ok i hellinum hardla fagr, ok sa lækr er þadan rann fell þegar i iord nidr fyrir utan hellinn. Fleiri voru þar þess konar herbergi i fialli þessu, funduz þar smidartol fornlig ok rydtekin, stediar ok hamrar þess hattar, sem myntarar ero vanir at hafa. Þat segia egipzkir menn, at i hellum þeim hafi silfr verit slegit sa laun a þeiri tid, er Antonius romverskr hofdingi hafdi geingit at eiga Cleopatram, er drotning var yfir Egiptalande.

3. Þa er Pall hafdi fundit helli þenna ok kannat, þa felldi hann svo hug sinn til þessa herbergis, sem sialfr enn hæsti gud hefdi þenna stad honum til handa buit. Ok þar er skiott fra at segia, at i þeim helli bio Pall alla æfi sina þadan i fra ok skemti ser vit bænir sinar ok einsetu. Tre þat, er i biarginu stod ok adr var fra sagt, feck honum bædi mat ok klædi; at hann alldinit en klæddi sik med laufinu. Nu at eigi þicki þetta med nockurum kosti eigi vera mega, þa veit gud ok hans einglar, segir enn helgi Jeronimus, at ek segi satt, at i þeiri eydimörk einni, er liggr vit Syrland, hefi ek sed þa munka, at einn af þeim, sa er inni sat þriatigi vetra, lifdi ecki vit annat en vit byggbraud ok drack leirsfullt vatn. Annar munk(r) hafdi byrgt sig i gröf nockurri, ok át sa eingan dag meira en .v. caricas, alldin þau er sva heita. Slikir lutir munu þeim þickia otruligir, er eigi trua, at ecki se omattuligt þeim, sem trufullir ero.

4. Nu skal enn aptr snua, segir enn helgi Jeronimus prestr, til þeirar frasagnar, er ek hof adr. Ok er fra þvi nu at segia, at þa er Pall hafdi lifat i helli sinum himnesku lifi her a iardriki, ok var svo gamall ordinn, at hann hafdi þrettan vetr ok .c. tirætt, ok Antonius var nirædr i odrum stad i eydimörkinni, þa kom su hugrenning i briost honum, sem hann var vanr sidan at segia, at eingi munkr mundi fyrr hafa til hætt en hann at setiaz i eydimörk. Ok eina nott er honum vitrad i svefni, at var annar madr

miklu betri en hann, sa er fyrr hafdi tekit slikt raad, ok þat var honum vitrat med, at hann skylldi sem skiotaz fara þangat. Þegar er dagr kom eptir þa nott, þa tok saa enn virduligi karll Antonius staf i hond ser, ferr heiman ok veit þo ecki til, hvert hann skal fara, ok þa modr miog af elli, sem ætla ma um niræđan mann. Um hadegis skeid, þa er solin skein sem heitazt, ok Antonius let þo eigi af framm at hallda sinni ferd, þa mællti hann fyrir munni ser: «True ek gudi minum, at hann mun syna mer þræl sinn, sem hann hefir heitit.» Þa er hann hafdi þetta mællt, þa ser hann mann undarliga vaxinn, hann er hestr ath sumum luta; þess hattar skrimsl kollodu skalldin centaurum, þat kalla sumir menn elgfroda. Antonius signir sik, er hann ser þenna dreing. «Heyrdu, sagdi hann, hvar hellzt byggir sia gud(s) þræll, er ek fer at leita?» Elgfrodinn, ef svo skal kalla, umladi i mot, sem hann þættiz mæla, en ecki matti þat skilia, ok þo at hann hefdi ogurliga asionu, þa leitadi hann þo vit at gera sig blidan i andsvorum, þeim er hann villdi veita, retti sidan fra ser hônd ena hægri ok visadi Antonio leid, þa er hann fystiz at vita, en hefir sa raas þegar eptir þat ok a brôtt i eydimôrkina annan veg, sem fugll flygi, svo at skiott fal syn med þeim Antonio. Þat vitum vær eigi, segir Jeronimus, hvort fiandinn hefir þetta ferliki latit bera fyrir augu Antonio til at skelfa hann, eda fædiz þetta dyr i eydimôrk sva sem onnur, þau er undrskopud eru [1]. Antonius undradizt ok hugleiddi fyrir ser þat, er hann hafdi set, helldr þa fram eigi at sidr ferdinni. Litlu sidar ser hann i dal nockurum mann litinn vexti biugnefiadan miôg, horn voru vaxin i enne honum, en geitafætr hafdi hann. Vit þessa syn tekr Antonius til vopna sinna, sem godr framgôngumadr tekr upp skiolld sinn ok bryniu, hoc est scutum fidei et loricam spei, þat er trausta tru ok ôrugga von til guds. En þetta kykvendi kastadi at honum alldine af tream þeim, er palme heita, sem þat skylldi vera ast hans ok fridtakn þeira i millum. Antonius nemr þa stadar ok spyrr hann eptir, hverr hann væri, en fær þessi andzsvor i moti: «Ek em, sagdi sa, einn af þeim, er eydimorkina byggia, ok heidnir menn spottadir af ymisligri villu dyrka ok kalla faunos [2] satiros eda incubos, ok kalla þat gud sin vera; gæti ek hiardar minnar. Bidium vær, attu arnir oss miskunnar af sameignum gudi, er vær vitum komit hafa fordum i heiminn monnonum til hialpar, ok hans ord ok erendi hafa farit um allt iardriki.» Nu er þetta ferliki hafdi slika hluti rætt, þa felldi sa

1 erut *Cd.* 2 fanios *Cd.*

enn godi ok enn gamli karl morg taar, þau er fram flutu af fagnadi þeim er hann hafdi i hiartano, þviat hann fagnadi af dyrd Jesus Kristz en af ofôrum andskotans; undradiz hann ok, er hann skylldi skilia mega mal þessa kykvendis; berr nu aa iôrdina stafnum, er hann hellt aa, ok mællti: «Vei verdi þer, Alexandria, þar er þu truir aa skrimsl ok segir þat gud vera! Vei verdi þer, borg, er puta mættir heita, þviat þu giorir þik heimila til þionostu allz heims diôflum. Hvat hefir þu nu til svara fyrir þik? Dyrin kalla nu Krist ok votta dyrd hans, en þu kannazt enn eigi vid hann.» Varla hafdi Antonius lokit at mæla þat, er hann villdi, ok þa var sia dreingr þvi næst allr aa braútu, sva skiott farandi sem fugll flygi. En ath eigi þicki þetta nockôrum otruligt, sem sagt var fra vexti þessa manz, er Antonius sa, þa er allkunnikt ordit aa dôgum Constantini keisara, segir enn helgi Jeronimus, at þa var færdr lifandi þess hattar madr til Alexandriam, ok þotti lydnum, er sia matte þetta undr, mikils um vert. En þvi at hann do skiott, þa var lik hans salltad, ath eigi þefadi þat illa at sumarligum solar hita ok fyrirfærizt. En sidan var þat flutt til Antiochiam, at keisarinn, er þar var þa staddr, skylldi sia megha.

5. [1] En at ek hallda, segir Jeronimus, fram þvi efni, sem ek hof, þa er fra þvi at segia, ath Authonius helldr enn aa sinni ferd ok nadi ecki annat at sia en dyra farveg ok mikit viderni eydimerkrinnar. Hvat matti hann raada taka, ecki vissi hann, hvert hann skylldi stefna. Nu var aflidinn annar dagr, sidan er hann for heiman. Eitt var eptir radit, treysta þvi ath guds miskunn mundi alldri fyrirlata hann, hvert sem hann færi. Ok þat raad hafdi Antonius. Vakti hann adra nottina alla aa bænum sinum. Ok þa er nockut tok at lysa, þa ser hann, hvar vargr einn hleypr skamt fra honum þorstafullr farande vatz ath leita, ok rennr til fiallzhlidar nockurrar. Hann sendir augun eptir dyrinu, svo sem hann ma, ok fær sed, ath þat rennr inn i helli nockurn. Antonius geingr ok ath hellisdyrum, en þar er svo myrkt, ath hann fær ecki þat sed, sem hann forvitnazt; ok þvi at algior ast byrgir uti hræzluna, sem heilug ritning segir, þa geingr Antonius inn eigi at sidr, þott myrkt se, ath niosna, hvat þar væri tidinda, ok stillir fram sem hliodligazt, lætr allslægliga, dregr lagt ôndina, nemr stadar at ôdru hveriu, ok hlydizt um, ef hann mætti til nockurs heyra. Um sidir ser hann lios nockvat fram fyrir sig, ok þa er hann villdi skynda ferdinni, drepr hann vit fæti i stein einn, ok

[1] Fra Jeronimo *Overskr.*

verdr af þvi hareysti nockut. Sa er þar byggir fyrir var ecki gestrisinn. I fyrstunni þegar er hann heyrir nockut hark, þa keyrir hann aptr hurd, þa er þar var fyrir idra hellinum, ok skytr fyrir loku, þvi at dyr hôfdu adr verit opnar. Þessi dreingr er þar bio var enn sæli Pall einsetumadr. Antonius kastar ser nidr fyrir dyrunum, ok þadan hlytr hann fyrir at mælazt allt til mids dags eda leingr, ok bidr ser inngongu svo mælandi vit þann er fyrir er: «Kunnikt er þer, hverr eda hvadan ek em, eda hvert er mitt erendi; veit ek, at ek em (o)makligr ath sia þitt andlit, þo mun ek eigi hedan fyrr ganga, en ek nae þik at sea. Þu er vit tekr dyronum, fyrir hvi rekr þu manninn fra þer? Ek leitada ok fann ek. Nu bid ek, ath mer se upp lokit. En ef ek fæ þat eigi, þa skal ek her deyia fyrir dyrum þinum, ok muntu þa verda at iarda lik mitt, þo at þu vilir eigi annat veita mer.» Slikt taladi Antonius ok let hvergi hefiaz fra dyrunum. Þa svaradi Paall: «Eingan veit ek svo bidia, at hann lati heitan fylgia, bidia med taarum en bioda ranginde. Wndrazt þu, at ek vil eigi vit þer taka, med þvi attu hefir þess erendis hingat farit at deyia her.» Þetta mællti hann brosandi ok lykr sidan upp dyronum.

6. [1] En er þeir finnaz, þa verda þeir badir fegnir, fadmar hvor annan med mikilli blidu, ok þo at hvorgi hefdi annan fyrr sed, þa heilsar þo hvortveggi odrum med eiginligu nafni ok gera gudi þackir, er þeira fund hefir saman borit; ok eptir þann helga koss setiaz þeir[2] nidr badir. Tekr Pall þa fyrri til orda ok segir svo: «Se her nu þann, er þu hefir leita farit med svo miklu starfi, se hversu ufagud hæra hylr þa limo, er funadir ero af ellinni. Se þann mann litr þu her, er skiott mun at molldu verda. En þvi at astin berr alla luti þolinmodliga, þa bid ek, attu segir mer, hversu mannkynit hefir sik i heiminum, eda hvort nockut hrellazt upp fornar borgir, eda hverir hofdingiar nu styra heiminum, eda hvort nockurir ero þeir enn uppi, er svo se villtir af fiandanum, ath þeir bloti skurdgodum.» Ok þa er þeir eiga slikt at ræda, sia þeir, ath hrafn einn settiz i trenu, er stod i biarginu uppi yfir þeim. Hann sitr litla hrid, ok þa er hann flygr upp, lætr hann falla or klom ser heilan braudleif nidr fyrir þa, þar er þeir sitia. Ok þa er hann var i brott floginn, mællti Pall: «Gud hefir sendan ockr dôgurd, sannliga er hann milldr, sannliga er hann miskunnsamr; svo hefir nu geingit sextigi vetra, at hvern dag hefir hann sent mer halfan hleif; en fyrir sakir þinnar tilkomu hefir Kristr

1 Fundr Pals ok Antonij *Overskr.* 2 þa *Cd.*

drottinn gefit halfu meiri fæzlu riddorum sinum.» Þeir giora nu gudi þackir, setiaz þeir nidr aa backann hia þeim fagra brunni, er var i hellinum. Ok þa gioriz þræta milli þeira eigi af odru efni en þvi, hvar fyrri skylldi briota hleifinn. Su þræta vanzt þeim allt naliga til aptans. Pall þottizt eiga ath rada hybylahattum, er hann var husboandi. Antonius sagdi enn ellra eiga ædra vera. Þat var þeira[1] raad wm sidir, ath þeir skylldu kippa i sundr hleifinum, ok hafva þat hvorr, sem þa helldi aa. Sidan er þeir voru mettir, leggiaz þeir nidr at brunninum ok drecka litid þat. Eigi var bonde svo rikr, at hann ætti nockut ker at drecka af. Eptir þat taka þeir at bidiaz fyrir ok hallda þa nott alla i guds lofe med bæn ok voku. Ok þa er lioss dagr var ordinn, mællti enn sæle Pall sva vit Antonium: «Fyrir longu vissa ek, brodir, ath þu biott her i þessum herodum, fyrir longu hafdi drottinn mer fyrirheitid minum samþræli. En þvi at nu er at hendi komin andlatztid min, ok þat er mik hefir langat til hveria stund fra annarre, at ondin skylldi skiliaz[2] vid likamann ok verda med Kristi ok taka þa ombon, er henni er fyrirbuin eptir lidit starf, þa ert þu sendr af gudi at iarda likam minn ok giallda aptr iordina iordunni.» Nu er Antonius heyrdi þessi tidindi or munni Pals, þa tekr hann at bidia gratandi, ath eigi skylldi skilia med þeim, ok Pall mætti þat af gudi þiggia, at Antonius nædi hans foronautr at vera til slikrar ferdar. En hann svaradi svo slikri eptirleitan: «Eigi skalltu, segir hann, leita þins snudar, helldr skalltu lita annarra naudsyn. Þat hæfir mer at leggia byrdi likamans ok fara til guds. En brædrum byriar ǒdrum ath vera enn samdir af dæmum lifs þins, ok fyrir þvi bid ek, attu sert mer eigi sorgmodr, far helldr ok sæk mǒttul þann, er Athanasius byskup gaf þer, ok legg i þeim mǒtli minn likama i iordina.» Enn sæli Pall bad þessa eigi af þvi, at hann hirdi miok um, hvort likami hans funadi hulidr edr nǒktr, þar sem hann hafdi svo langar stundir eigi klæde haft, nema þau er hann hafdi gert af laufi þess vidar, er palma heitir ok þar hafdi vaxit i biarginu uppi yfir honum, helldr bad hann Antonium af þvi ferdar þessarrar ok fann slikt til erendis, ath hann hefdi þa minna harm en adr af hans framfǒr, ath hann væri eigi vit staddr.

7. Antonius undradiz, er Pall hafdi nockut heyrt af Athanasio ok mautli hans; sem hann sæi sialfan Krist med Pali ok dyrkadi[3] drottin i hans briosti, þordi hann ǒngu at svara þadan af, helldr kysti hann ath eins augu hans ok hendr, geingr i brott

1 þetta *Cd.* 2 skyliaz *Cd.* 3 dyrkadr *Cd.*

gratandi ok þegiandi ok ferr aptr til munklifis sins, þess er sidan eyddu þær þiodir, er Sarraceni heita. En eigi matti hann svo mikit fara, sem honum var i hug, ok svo sem hann var mæddr af föstum ok elli, feck fysin þo sigrat alldrinn, þviat ferd hans vard miklu skiotari, en likligt matti þickia. Framm kom hann um sidir hardla modr til heimilis sins. Ok þa er tveir lærisveinar hans runnu a mot honum, þeir er i elli hans höfdu honum tekit at þiona, ok spurdu: «Hvar hefir þu svo leingi dvaliz?» þa svaradi hann sva: «Vei verdi mer syndugum, þviat ek maa ecki ath sonnu munkr heita. Ek hefi sed Helyam, ok ek hefi sed Johannem baptistam, ok sannliga sa ek Paal i paradiso.» Ok þa faa þeir ecki af honum fleiri tidinde. Berr hann hendinne a briostid, tekr þegar mauttulinn or herbergi sinu, er hann var eptir sendr. Lærisveinar badu, at hann skylldi segia þeim greiniligar þat, er hann hafdi nockut rausat. Hann svaradi svo: «Tempus tacendi et tempus loquendi. Nu er timi til at þegia ok timi ath segia.» Ok þegar geingr hann ut eptir, er hann hafdi þetta mællt, ok aptr ena sömu gautu, ok hann hafdi heim farit; ecki gaf hann ser tom til at bergia nockurre fæzlu, svo fysti hann til ok þysti at sia Pal odru sinni, a honum hafdi hann augun ok huginn, þviat hann ottadiz þat, er fram kom, at Pall mundi svo af heiminum fara ok giallda gudi önd sina, at hann væri eigi vid staddr. Ok þa er annar dagr kom yfvir Antonium, sidan er hann for heiman, en leidarennar var svo langt eptir, sem fara matti eina stund dagsins, þa sa hann i loptinu eingla sveitir, spamenn ok postola guds; i þvi lidi sa hann ok enn sæla Pal einsetumann stiga upp til himinsens med mikilli birti ok med sliku foruneyti. Antonius fellr þegar til iardar vit þessa syn ok eys molldu i höfud ser ok mælir svo sidan gratande: «Hvi fyrirleztu mik, Pall, fyrir hvi ferr þu fra mer, sva at ek mætta eigi heilsa þer, svo seint sem ek maatta kenna þik? þvi syti ek, þvi at þu skildiz svo skiott fra mer.» Enn sæli Antonius sagdi þat sidan, ath hann for þat svo skiott þadan i fra, sem eptir var leidarinnar, sem fugll flygi, ok eigi var þat af eingri sök, þviat þat nadi hann at sia, þa er hann kom inn i hellinn, at þar stod Pall a kniam litandi upp i loptid ok retti hendr sinar til himensins, þo var þa likaminn örendr. En þat ætladi Antonius i fyrstu, at hann lifdi; hof þa upp bæn sina, sem einsetumenn eru vanir at gera, þa er þeir finnazt. En sidan er hann heyrdi enghi andvorp Pals, sem hann hafdi vanr verit at lata fylgia bæninni, þa geingr hann ath honum gratandi ok kyssir hann, ok skildi, at lik þessa

helga manz leit med þessum hætti til guds, er alla luti lætr sialfum ser soma at lifa, svo sem hann vill skipad hafa.

8. [1]Nu byr Antonius um lik Pals med môtlinum, er hann hafdi sott eptir hans bodi, ber ut likit ok syngr yfir; en graftol hefir hann ecki, þat er hann megi med giora grofina. Ok nu hryggviz hann af þvi miog, hugsar[2] marga vega, hvat hann skal til rads taka, ok mælir sva: «Ef ek fer eptir graftoli heim til munklifis, þa er þat fiogurra dægra ferd, en ef ek hôfumzt her vit, þa fæ ek ecki syslat. Deyia mun ek þa, sem makligt er, hia kappa þinum, Kristr.» Nu er hann hugsadi slikt edr mællti, þa koma þar tvô hlaupaude leon or eydimorkinni, þau fara miog geyst, ok i fystunni, er Antonius sa þau, þa ottadizt hann. En þegar er hann rendi hug sinum til guds, þa var hann sva ottalaus odru sinni, ath hann leit til þeira, sem hann sæi dufur fliuga. Þau stefndu med rettri raas þangat ath, sem lik Pals la, ok namo þar stadar ok kostudu ser nidr hia fotum honum ok blodrodu holunum, emiudu miok, svo ath skilia matti, at þau gretu hans dauda þann vegh, sem þau mattu ser vid koma. Sidan toku þau grof at grafa skamt þadan, er likit la, ok iusu skiott upp sandinum med fotum ser; kunnu þau vel til at ætla at giora at þvi hofi grofina langa, sem Pall þurfti ath hafa. Ok þegar er þau hôfdu grafargerdinne lokit, þa gengu þau at Antonio ok bendu med hôlonum ok eyrunum, svo sem þau beiddiz at taka verkkaup af honum, sleiktu[3] hendr hans ok fætr, voru svo blid, at hann skylldi þat hugsa, at þau beiddiz blezanar af honum. Þegar gerir Antonius gudi þackir, er iafnvel skylldu mallaus kykvendi skilia mega hans vilia ok skapara sinum svo hlydin vera, ok mællti: «Drottinn, sagdi hann, an þinum vilia fellr eigi laufsblad til iardar, ok eigi tynizt einn titlingr utan þitt raad; gef þu dyrum þessum þat verkkaup, er þer likar ok þu vitir þeim hæfa.» Ok sidan bendi hann þeim med hendi sinni, ath þau skylldu sa braut fara. Nu er þau foru, sem vegar þeirra lagu, þa leggr hann þann helga likama i þa grôf, er dyrin hôfdu honum buit, ok fyllir sidan grofina af þeiri molldu, er af þeim var adr upp ausin. Sidan er annar dagr kom eptir þenna, þa ser Antonius yfir eign Pals, er hann hafdi eptir sig leift ok einga skipan fyrir gert; hann tekr til sin kyrtil hans, er hann hafdi sialfr sinum hondum gert af palmlaufinu; ecki er sagt at arfrinn væri meiri. Ok sidan ferr hann aptr til munklifis sins, segir sidan lærisveinum sinum greiniliga allt, þat er gerdiz til tidenda i hans

1 Pall iardadr *Overskr.* 2 hversu *Cd.* 3 slettu *Cd.*

ferdum. Þat var sidan vandi hans at hafa kyrtil ens helga Pals enar hæstu hatidir paskadag edr hvitsunnudagh.

9. Lystir mik, segir enn sæli Jeronimus i nidrlagi þessarrar frasagnar, at spyria þa, er eigi vita aura sinna tôl ok eigi þickia sinar hallir fullmiok vandadar, nema þær se af marmara skreyttar ok settar, eda þa, er i einn vef veria svo miklu, at þeir fa þar godar iardir med keyptar; lystir mik, segir hann, at spyria þa, er sva leika ser at sinum gnottum, hvat skorti um alldr þenna enn haleita mann Pal einsetumann. Þer dreckit or kerum þeim, er sett ero dyrum steinum, hann drack or lofum ser ok gerdi sva naudsyn natturunnar; þer gangit i gullofnum klædum, Pall hafdi eigi svo god klædi sem enn herviligsti þionostumadr ydvar; en þar i mot er paradis opin fyrir þessum fatæka manne, en helviti mun taka vid ydr gullhalsonum. Pall vardveitti klædi Kristz, þo at hann væri nôctr, en þer i pellzklædum ydrum hafit tapat Kristz klædnadi; hann hvilir hulidr herfiligri molldu, en mun upp risa med mikilli dyrd, en þer liggit undir legsteinum virduliga grofnum brenna munandi med ydrum audæfum. Bid ek ydr, segir enn helgi Jeronimus, er synit þann sid, er þa var i þeim londum um hans daga, Jorsalalande edr Egiptalande, hversu ferikir menn biuggu um lik astmanna sinna, bid ek ydr, segir hann, þyrmit fenu, þo unnit þer þvi svo mikit. Fyrir hvi vefit þer dauda menn i gullofnum klædum? Hvi skal metnadrinn eigi stadar nema, medan þer gratid frændr ydra ok vini? Edr kunna lik audkyfinganna eigi at funa odruviss en i dyrum pellum? Bid ek þik, hverr sem þessa sogu less, ath þu minniz syndugs Jeronimi; (ef) gud gefi honum þa osk, er hann villdi þiggia, þa mundi hann helldr kiosa kyrtil Pals med verdleikum hans en purpura konunga med pislum þeira. Heilagr prestr Jeronimus, er ecki þarf nu vorra bæna, þeir dyru dreingir ok guds riddarar Pall ok Antonius arne oss miskunnar ok syndalausnar af vorum lavardi Jesu Kristo, er med fedr ok helgum anda lifir ok rikir gud um allar alldir.

PLACIDUS SAGA.

I.

(Efter Cd. Holm. 8 octavo, paa Papir, jævnført med den latinske Text hos Mombritius: Sanctuarium.)

A dogum Traiani keisara var hofdingi riddara, sa er Placidus[1] het, gofugr at kyni, agætr at metordum, audigr at fe, tiginn at burdum, agætr at frægdum ok gæddr at rettlæti ok godum sidum, en var þo heidinn. Barg hann þeim, er i hoptum eda hormungum voru, ok leysti fra bana þa, er at rongu voru fyrirdæmdir; hann klæddi nakta ok dugdi ollum þurfundum. Engum manni var hann likari i lifnadi en Cornelio hundradshofdingia, þeim er fra er sagt i bok þeiri, er Actus Apostolorum heitir. Konu atti hann heidna, sem hann var sialfr, ok honum lik at godum sidum. Sonu attu þau tva, ok lærdi (hann) þa til godra sida. En þessi Placidus var sigrsæll i orrostum ok kænn vid veidar ok algiorr i ollum hlutum. En miskunn guds, su er kallar sva inniliga til sinnar milldi, fyrirleit eigi god verk þessa mannz, ok eigi villdi hann lata godgiarnan faraz i þionostu skurdgoda an verdkaups; þviat sva er ritad, at [med hverri þiod[2] er gudi þægr sa, er rettlæti vinnr. Af þvi kalladi guds milldi hann fra villu eigi med þeim atburd, sem hann kalladi Cornelium, helldr þvi likara sem hann kalladi Paulum. Þviat þa er Placidus for einn dag, sem hann var vanr, at dyraveidum med huskorlum sinum, þa urdu fyrir þeim hirtir margir, ok skipadi hann lidi sinu til at veida hiortuna. En er ollum riddurum var skipat til veidarinnar, þa syndiz Placido einn hiortr ollum odrum meiri, ok sneri hann leid sinni til skogar

1 *Navnet skrives afvexlende* Plasidius, Placidius *og* Placidus *i Cd.*
2 [*rettet*; in omni gente *lat.*; fyrir hveria þionostu *Cd.*

fra ollum odrum dyrum. Sem Placidus sa þenna hiort, reid hann fra lidi sinu med fam riddurum ok eptir hirtinum. En er hestar þeira mædduz, þa mæddiz þo eigi hestr Placidi ne hann sialfr, ok reid hann eptir hirtinum langt fra sinum monnum. En hiortrinn nam stadar a hamri einum eda biargi. Placidus ridr nu nær, ok leitadi vid, med hverium hætti hann mætti veida dyrit. En þa vard veiddr veidimadr, er hann ætladi at veida dyrit; þviat þa er Placidus nam stadar, sa hann a hiortinn lengi ok undradiz mikilleik dyrsins; ok sa hann a hirtinum a millum horna dyrsins krossmark solu biartara, ok likneski vars drottins Jesu Kristz, þess er hirtinum gaf mannliga rodd, er sva taladi: «Þu Placide, hvat sækir þu at mer? Fyrir þinar sakir kom ek hingat at birtaz þer i kvikendi þessu, en ek em sa Jesus Kristr, er þu gofgar ovitandi; olmosugædi þat, er þu veitir þurfundum, hefir stadar numit fyrir minni augsyn, ok kom ek at synaz þer i hirti þessum ok veida þik med mætti miskunnar minnar, þviat eigi er rett, at sa þioni diofli, er vinr minn gioriz i godum verkum. Fyrir þa sok kom ek til iardarinnar i þeiri asionu, er þu litr nu i millum horna dyrsins, at ek biarga ollu mannkyni.» En er þetta heyrdi Placidus, vard hann hræddr ok fell a iord af (hestinum). En er hann styrktiz, sva sem stund var i millum ok mannligr otti leid af honum, þa reis hann upp ok hugdi at vandliga, hver þessi syn var, er honum var vitrud, ok mællti i hugrenningum, hveriu gegnir syn þessi, er mer vitradiz, segiandi: «Vitradu fyrir mer þat, er þu mælir, at ek trua a þik!» Drottinn mællti vid hann: «Hygg at þu, Placide, ek em Jesus Kristr; ek giorda himin ok iord ok allar skepnur af engu efni; ek skilda lios fra myrkri ok setta tidir ok daga; ek skapada mann or molldu iardar, ok vitrudumz a iordu fyrir heilsu mannkynsins, ok var ek krossfestr ok grafinn, ok reis ek upp a þridia degi.» En er Placidus heyrdi þetta, fell hann aptr til iardar ok mællti: «Trui ek, drottinn, at þu skapadir alla hluti, himin ok iord ok allar skepnur, leidrettir þu villta en lifgar dauda.» Drottinn mællti vid hann: «Ef þu truir, þa far þu til borgarinnar ok tak skirn af byskupi kristinna manna.» Placidus mællti: «Ef þu villt, drottinn, þa mun ek segia konu minni ok sonum, at þau trui a þik.» Drottinn mællti vid hann: «Seg þu þeim, ok taki þer skirn ok hreinsiz af syndum ok saurgan skurdgoda villu; sidan kom hingat, ok mun ek vitraz þer ok syna þer oordna hluti ok luka upp fyrir þer heilsutaknum.».

2. Þa for Placidus heim af fiallinu ok sagdi konu sinni alla

þessa hluti, er drottinn vitradi honum. Þa er hann hafdi sagt henni alla þessa vitran, svaradi kona hans: «Sattu hinn krossfesta Jesum drottin, þann er kristnir menn þiona, hann er einn sannr gud, er med slikum iarteignum kallar menn til sannrar idranar ok guds kynningar; sa ek hann ena fyrri nott, ok mællti hann vid mik: A morgun skalltu ok bondi þinn ok synir koma til min. Nu veit ek vist, at sa er hinn sami Jesus Kristr, er þer vitradiz i hirtinum þessa nott, at þu mattir undraz matt hans ok trua a hann.» Hon mællti þa vid hann: «Forum nu þessa nott ok tokum skirn kristinna manna.» Þa svaradi Placidus: «Hann sialfr mællti þetta vid mik, er mer vitradiz.» Þa fundu þau kennimann kristinna manna at ovitundum hium sinum, ok iatudu þau at trua a Jesum Kristum ok badu hann gefa ser takn skirnar. En kennimadrinn vard feginn ok dyrkadi drottin, þann er ollum vill hialpa ok leida til sinnar kynningar, ok skirdi hann þau i nafni heilagrar þrenningar, ok kalladi Placidum Eustachium, en konu hans Theopistam, son hans hinn ellra kalladi hann Agapitum, en hinn yngra Theopistum, ok mællti vid þau, er þau voru skird: «Drottinn varr Jesus Kristr son guds lifanda se med ydr ok gefi ydr eilift lif ok riki; veit ek, at Kristr ok hans kraptr er med ydr. En er þer komit til paradisar gledi, þa minniz þer andar minnar, ok heiti Johannes.»

3. En um morguninn for Eustachius til fiallzins med fam riddurum a dyraveidar sinar. En er hann sotti i nand þangat, er hann hafdi hiortinn set, sendi hann menn sina sva sem a dyraleitir, en hann for til vitranarstadar ok sa ena somu syn sem hinn fyrra daginn, ok fell til iardar ok mællti: «Nu veit ek, at þu, Jesu Kriste, ert sonr guds lifanda, ok trui ek a gud fodur ok son ok helgan anda. Af þvi kom ek hingat at bidia guddom þinn, at þu vitrir þat, er þu hezt mer.» Jesus mællti vid hann: «Sæll ertu, þviat þu tokt skirn miskunnar minnar ok skryddir þik odaudleik, þviat nu steigt þu yfir dioful þann, er þik hefir tældan, ok fyrirleztu hinn forna mann, en skryddiz hinum nyia, þeim er lifir um alldir allda. Nu munu lysaz verk truar þinnar, þviat diofull vekr ofund i gegn þer, allz þu hverfr fra honum, ok setr hann allar velar i gegn þer; en þer byriar at standaz marga freistni, at þu takir koronu ok dyrd sigrs; [ertu upphafdr i veralldar audæfum, en þer byriar at lægiaz af hegoma þinum, at þu upphefiz i andligum audæfum [1]. Lat eigi þrotna krapt þinn, ok lit eigi til

1 [*rettet*; ecce enim exaltatus es temporalibus opibus; oportet ergo te

hinnar fyrri dyrdar þinnar, sva sem þu fyrri villdir, er þu þionadir daudligum konungi ok hafdir sigr ok gagn, hvargi er þu fort; þviat a þessum timum byriar þer annarr Job at synaz fyrir freistni ok bera sigr af diofli fyrir þolinmædi; en þu sia vid, at gudlastanar hugrenning stigi upp i hiarta þinu. En þegar er þu ert lægdr, þa mun ek enn koma til þin ok setia þik aptr til hinnar fyrri dyrdar þinnar.» En er drottinn hafdi þetta mællt, steig hann til himins ok mællti vid Eustachium: «Hvart villtu nu taka freistni þa, sem þer er ætlud, eda a sidustum timum lifs þins?» Eustachius mællti: «Ef eigi ma fordaz þat, er þu hefir ætlat oss, drottinn minn, þa bid ek þik, at þu latir oss nu þegar taka freistni, en þu gef oss stodugleik[1] at standaz, at eigi hræri tilkomandi ovin hiortu var til illgiarnligra orda a moti þinni tru, drottinn minn.» Drottinn mællti: «[Þu skallt eigi ottaz[2], Eustachius, þviat miskunn min er med þer ok vardveitir andir ydrar.»

4. Eustachius for eptir þat ofan af fiallinu ok sagdi konu sinni, hvat honum var vitrat af gudi. Ok fellu þau þegar bædi a kne ok kolludu a gud ok mælltu: «Drottinn, verdi vili þinn!» Ok er þadan lidu fair dagar, kom sott sva mikil i hans hus, at a skamri stundu do allir þrælar hans ok ambattir. Þa skildi Eustachius, at fram mundi koma fyrirsogd freistni, ok giordi hann gudi þackir, ok bad konu sina eigi mædaz i freistni. Voru þa daudir allir mansmenn þeira. Þa do busmalinn a fam dogum ok allt þat, er þau attu i kvikum kvisti. Eustachius for i brott or husi sinu med konu sinni ok sonum tveim at leita ser annarrar vistar. En er vandir menn sa hus hans gæzlulaust vera, foru þeir þangat um nott ok baru brott allt gull ok silfr ok klædi ok allt þat er fémætt var. Var þa farin oll þeira eiga utan klædi þau er þau baru.

5. Nu kom hatid su, er Traianus konungr hellt sigrhelgi sina, ok baud þangat ollum sinum borgarmonnum ok hofdingium. En er Placidus riddarahofdingi kom eigi þar, ok hiu hans, vard konungr ogladr vid ok spurdi hvern mann at honum, ok kunni engi honum nockut til hans at segia, sidan er fiarskadi kom i hus hans; ok undruduz allir menn þann atburd, er ordinn var. Þa mællti Eustachius vid konu sina: «Hvers bidu vit her? Forum i brott med sonu ockra, er eptir eru, þviat ver munum æ verda

. humiliari de alta tua vanitate, et rursus exaltari in spiritualibus divitiis *lat.*; en vert eigi upphafdr i veralldar audæfum *Cd.*

1 stodugum *Cd*: sed da nobis virtutem sustinere *lat.* 2 [*rettet*: noli metuere *lat.*; þu skallt hefiaz *Cd.*

fyrirlitin af ollum monnum, þeim er oss kenna.» Þa foru þau i brott ena næstu nott med sonu sina, ok gordu for sina til Egiptalandz. Ok er þau komu til siovar, villdu þau stiga a skip, er buit var til siglingar. En skipdrottinn var grimmr ok heidinn, en þo gengu þau a skip med honum. En er þau voru a midium firdi a degi nockurum, þa spurdi skipdrottinn, hvat þau hefdi at giallda i skipleigu. En er þau hofdu ecki til at giallda, þa dvaldi skipdrottinn eptir konu Eustachii, þviat hon var væn at aliti, ok felldi hann girndarhug til hennar. En Eustachius matti þat eigi (banni) ne bænum vid koma, þviat skipdrottinn ok forunautar hans villdu færa hann þegar utbyrdis, ef hann mællti þvi nockuru i moti. En er Eustachius sa sik aflvana fyrir þeim, þa let hann þar naudigr eptir konu sina, en hann geck allogladr i brott med sonum sinum .ii. ok mællti: «Harmr er mer ok yckr, þviat modir yckur er selld okunnum manni.»

6. Nu ferr Eustachius leidar sinnar ok kom at a mikilli, ok treystiz eigi at vada yfir ana med bada sveinana. Þa bar hann annan a oxl ser yfir ana, en let annan sveininn vera eptir a arbackanum, ok for sidan eptir þeim. En er hann kom a midia ana, sa hann eitt oarga dyr gripa son sinn hinn ellra, ok rann til skogar med hann. En er hann orvænti honum lifs, hvarf hann aptr at taka hinn yngra son sinn. Þa sa hann, hvar vargr kom at honum ok tok i brott, ok matti hann eigi leita eptir, þviat var at vada yfir ana. En er hann sa harmsion þessa, er hann var a midri anni, [þa tok hann at reyta sik gratandi ok veinandi, ok villdi hlaupa i hyl þann til liftions [1]. En guds miskunn styrkti hann enn til þolinmædi. En fehirdar sa, hvar hit oarga dyr bar sveininn; redu þeir til ok sottu eptir dyrinu. En dyrit flydi ok let lausan sveininn oskaddan. En þann sveininn, er vargrinn hafdi gripit, fundu akrkarlar heilan. Þeir voru or einu þorpi ok fehirdarnir, ok voru sveinarnir uppfæddir badir i einu þorpi, ok vissi hvargi til annars. Þetta vissi eigi Eustachius, þar er hann for leidar sinnar harmandi, ok mællti: «Harmr er mer, er fordum blomgudumz ek sem hit fegrsta gras, en nu em ek sem forn fauskr; harmr er mer, er fordum atta nogt, en nu em ek berr; harmr er mer, er fordum var hofdingi riddara ok red fyrir miklu lidi, en nu em ek eptirlatinn sonalauss ok hugganarlanss. En, drottinn,

1 [*rettet*; cœpit evellere capillos capitis sui, plangens et ululans, voluitque se proiicere in aquam *lat.*: red hann þa til at hlaupa þann hyl i gegnum til landz *Cd.*

gleym mer eigi ok fyrirlit eigi min tar; veit ek, drottinn, at þu sagdir, at ek skyllda slika freistni taka sem Job; en nu se ek at sonnu, at min er meirr freistat en hans: hann sat i sopdyngiu heima i husi sinu, en ek em her utlendr med slikum hryggleik; hann hafdi vini, þa er hans vitiudu, en min vitia dyr af eydimorku, þau er brott gripu sonu mina; en þo at hann misti sona sinna, þa var þo kona hans hia honum, en ek em beggia andvani konunnar ok sonanna. En þu, drottinn, reidz eigi margmælgi minni, þviat ek harma, ef ek mæli þat, er mer byriar eigi; veittu, drottinn, vardhalld munni minum, at eigi hneigiz hiarta mitt til illra orda, þeira er mer varpi fra þinu augliti, helldr gef þu mer hvild eptir erfidi.» En er hann hafdi þetta mællt med miklum hryggleik hugar, kom hann til bæiar þess, er Babillus[1] heitir, ok var þar um langa tid ok vann til atvinnu ser, ok vardveitti akra manna ok tok kaup a þvi, ok lifdi vid þat .xv. ar. En synir hans voru uppfæddir i þorpi þvi odru, ok þektuz eigi, er þeir funduz. En skipdrottinn tok konu hans ok hafdi hana med ser. En drottinn gud vardveitti sva hag hennar, at hon saurgadiz ecki af honum, þviat hon bad þess gud, at hann vardveitti hreinleika hennar. En er sa madr do, er hana hafdi at ser tekna, þa vann hon fyrir ser ein i þvi husi, er hon hafdi ser giora latid i kalgardi litlum.

7. Nu er fra þvi at segia, at hermenn komu i herad þat, er kona Eustachii var vistum, ok heriudu vida ok toku iardir af Romaborgar monnum. Þa tok Traianus at fa mikils hersaga þessi, ok mintiz hann þa Placidus hofdingia riddara, er opt hafdi roskliga bariz i moti hans ovinum; ogladdiz konungr at nyiu af brotthvarfi Placidi; ok er hann samnadi lidi, spurdi hann hvern mann at honum, ef nockurr vissi til hans lifs eda dauda. Ok sendi hann riddara sina i hveria borg ok kastala, er undir hans valldi voru, til þess at leita at Placido, ok mællti: «Sa madr er finnr Placidum, þann skal ek giæda at veg ok audæfum.» Ok tveir riddarar foru at leita at honum, þeir er fordum voru huskarlar hans, het annarr Achasius, en annarr Antiochus. Þeir leitudu, unz þeir komu a bæ þann, er Eustachius var fyrir. Nu sem Eustachius ser til þeira um langan veg, kennir hann þa giorla. Þa mintiz hann hinnar fyrri æfi sinnar, ok kalladi a drottin ok mællti: «Drottinn minn Jesus Kristr, er leysir or kvolum alla menn væntendr i þer! sva sem ek se þessa menn, er verit hafa huskarlar minir, ok vænta ek þeira eigi, sva biod þu, drottinn minn,

[1] Dadissus *lat.*

at ek sia konu mina en ambatt þina. Veit ek, at dyr hafa sundr rifit sonu mina; veit þu mer, drottinn, at ek sia þa i upprisutid.» En er hann hafdi þetta mællt, kom rodd af himni sva segiandi: «Huggaz þu, Eustachi, þviat nu muntu koma til hins fyrra hags þins, ok muntu finna konu þina ok sonu, en a upprisutid muntu koma til fyrri dyrdar ok finna eilifan fagnad, ok mun vegr þinn aukaz um alldir.»

8. En er riddarar komu, þa kendi hann þa, en þeir eigi hann, ok mælltu: «Heill, brodir!» Eustachius svarar: «Fridr se med yckr, godir brædr!» Þeir mælltu: «Ef þu veizt nu deili a þeim manni, er Placidus heitir, þa seg ockr þat, konu hans ok sonum tveimr, ok munum ver þer penninga til gefa, ef þu synir ockr hann.» Eustachius mællti: «Fyrir hveria sok leiti þer hans?» Riddarar mælltu: «Vinr varr var hann ok hvarf i brott or borg varri fyrir morgum arum, ok villdum ver giarna finna hann.» Eustachius svarar: «Eigi kann ek þann mann, þviat ek em her utlendr.» Þa leiddi Eustachius þa til herbergis sins ok mællti vid husbondann: «Kunningiar minir eru menn þessir, ok eru komnir at finna mik; af þvi veit þu þeim fædzlu ok vin, ok mun ek gefa þer af verdkaupi minu.» Husbondinn veitti þeim fædzlu, en Eustachius vann þeim beina, ok mintiz hins fyrra lifs sins ok matti eigi vatni hallda af miklum hryggleik. Fyrir þvi geck hann ut af herberginu ok þo andlit sitt, adr hann geck inn ok beindi gestunum. En riddarar hugdu at honum vandliga ok mælltu sin a millum: «Þo er þessi madr miok likr þeim manni, er vit leitum at; en sa er vit leitum, hafdi orr a halsi, er hann feck i bardaga.» Þeir mælltu sva: «Hyggium vid at þessum manni ok verum visir, at vid hafim hann rett kendan, mun hann þa eigi lengi dyliaz fyrir ockr.» En er þeir hugdu at vandliga, þa sa þeir orrit a halsi honum. Þeir spruttu þa upp skiotliga ok spurdu, ef hann hefdi verit hofdingi riddara. En hann duldiz fyrst fyrir þeim. En þeir sonnudu med iarteignum ok sogdu, at hann var Placidus hofdingi riddara, ok spurdu hann at konu ok sonum. Þa duldiz hann eigi lengr fyrir þeim ok sagdi, hvernig var, ok sagdi þeim andlat konu sinnar ok sona. En er upp komu þessi tidendi, þa drifu þangat allir menn ok undruduz, er sva gofugr madr skylldi hafa þionat sem annarr fatækr. En riddarar sogdu fra krapti hans ok fra fyrrum dogum hans. Sidan sogdu þeir Eustachius ord konungs ok skryddu hann godum klædum. For hann sidan heim med þeim, ok leiddu hann ut allir bæiarmenn.

9. En eptir halfan manad komu þeir til konungs ok sogdu, at þeir hefdi fundit Placidum. Konungr vard vid þessa sogu geysi gladr ok geck ut a moti honum med miklum fagnadi, fadmadi hann ok kysti, ok undradiz farlengd hans. En Eustachius sagdi konungi ok sva Romaborgar folki fra ollum atburdi ferdar sinnar, ok hversu hann hafdi mist konu sina ok sonu. Konunginum ok ollu Romaborgar folki vard mikill fagnadr at aptrkomu Placidi, ok sogduz skylldu fa honum hit bezta kvanfang, er til væri, ok skylldi hann taka hina fyrri tign sina ok riddarasyslu ok fara til orrostu ok geraz hofdingi fyrir lidinu þvi ollu, er saman var dregit. Eustachius iatar þvi ok kannar skiotliga allan herinn bædi at mannfiolda ok vapnabunadi. Fannz þar sva til, at hann þottiz aflvani til orrostunnar, ok sendir ord i allar bygdir ok bæi eptir ungum monnum þeim, er vigligir væri. Ok er þau ord komu i þann bæ, er synir Eustachius voru uppfæddir, þa sendu þeir þessa menn tva til hans i utgerdina[1], þviat þeir voru miklir at vexti ok vænir at aliti. En er saman kom allr þessi lidsamnadr, þa leit Eustachius yfir allan herinn ok sa þessa .ii. menn fridari at vænleik ok meiri at vexti en adra, ok sa hann, at þeir mundu kyngofgir vera; þvi valdi hann þa ser til motuneytis ok elskadi þa fyrir sidsemi, ok virdi þa ollum framarr i sinni syslu. Sidan for hann til orrostu med fylktu lidi ok hafdi sigr ok leysti undan herfangi iardir þær, er ovinir þeira hofdu med herfangi tekit af borgarmonnum. En at yfirstignum ovinum for Eustachius iafnan lengra ok heriadi a land þeira ok lagdi undir sik nockur herud.

10. En er Eustachius villdi undir sik leggia meira, þa kom hann a bæ þann, er kona hans var fyrir, en hon atti hus i kalgardi nockurum. Ok er Eustachius kom a bæ þann, er kona hans var, dvaldiz hann þar nockura daga ok beid lids sins ok setti tialldbudir sinar umhverfis gardinn, er hon vardveitti. En Agapitus ok Theopistus gengu um dag i hus modur sinnar ok vissu eigi, at þar var þeira modir. En þeim vard þat til mals at minnaz þess, er þeir mundu til barnæsku sinnar. Þa mællti hinn ellri vid hinn yngra: ‹Þat man ek, þa er ek var barn, at fadir minn var hofdingi riddara, ok modir min var hardla frid kona, ok attu þau .ii. sonu, mik ok annan yngra. Sidan foru þau fadir minn ok modir or husi sinu med ockr, ok gengum ver til siofar ok stigum a skip, en eigi vissa ek, hvert ver skylldum fara. En er ver gengum af skipinu, var modir min eigi med oss i ferd, ok vissa

[1] utgardana *Cd.*

ek eigi, hvat af henni vard. En fadir minn bar ockr bada brædr a oxlum ser klockvandi, ok komum ver at a mikilli. Þa let fadir minn mik eptir a arbackanum, en hann bar brodur minn yfir ana. Ok er hann od eptir mer, greip vargr brodur minn. Ok sem ek sa þetta, greip mik hit oarga dyr ok hliop med mer til skogar, adr en fadir minn komz til landz. Ok toku fehirdar mik af munni dyrsins, ok var ek sidan uppfæddr i þvi þorpi a þeim bæ, er þu veiz at vit hofum iafnan fundiz. En sidan veit ek eigi til fodur mins ne brodur ok eigi til modur.» Ok er þetta heyrdi hinn yngri brodir, spratt hann upp skiotliga ok felldi tar fyrir fagnadi ok mællti: «Sver ek fyrir gud kristinna manna, at ek em brodir þinn; þeir sem mik hafa uppfætt, segiaz hafa tekit mik or vargs munni.» En er modir þeira heyrdi þetta ok sa þa vidr kennaz ok fegna verda, vard hon ahyggiusom i sinu hiarta, af þvi at henni þotti likendi, at þessir ungu menn væri hennar synir, þviat þeir sogdu vera fodur sinn hofdingia riddara, samt kom a med þeim, at þeir hofdu skilit vid modur sina a skipinu, sva sem fyrr var sagt.

11. Annan dag eptir kom hon at mali vid Eustachium ok mællti: «Ek em romversk kona ok herleidd hingat; bid ek þik, drottinn, at þu flytir mik aptr til minnar fostriardar.» Ok er hon hafdi þetta mællt, hugdi hon vandliga at honum, þviat hon sa oll merki a honum, þau sem bondi hennar hafdi a ser. En er hon þottiz fullkomliga kenna hann, kvaddi hon hann mals odru sinni ok mællti: «Bid ek þik, drottinn, at þu reidiz mer eigi ambatt þinni, helldr seg mer litillatliga hit fyrra lif þitt ok æfi, þviat ek ætla þik vera Placidum hofdingia riddara, at odru nafni Eustachius, er drottinn vitradiz i hiartar liki ok kalladi til rettrar truar ok idranar. Sidan for hann med mikilli freistni i brott or sinu landi med konu sina, ok em ek su sama, ok med sonum tveimr ockrum, er annarr het Agapitus, en annarr Theopistus, ok villdum fara til Egiptalandz. En er ver komum a skip, tok skipdrottinn mik brott af bonda minum naudgum ok leiddi mik hingat til herads. En Kristr er minn vattr, at saurgadi mik hvarki þessi ne annarr sidan allt til þessa dags, þviat drottinn vardveitti mitt hreinlifi, sidan ek mista bonda minn. En nu seg þu mer fyrir krapt Jesu Kristz, ef þessi merki eru sonn a þer, sem ek sagda.» Ok er Eustachius heyrdi þetta, hugdi hann at aliti konunnar ok kendi hana fullkomliga, ok vard hann nu feginn af ollu hiarta, ok hvarf til hennar ok þackir giordi drottni grædara sinum, er avallt huggar þræla sina i meinum. Þa mællti hon vid Eustachium: «Hvar eru synir

ockrir?» Hann mællti: «Dyr gripu þa fra mer, þa er ek bar sitt sinn hvarn þeira yfir moduna.» Hon mællti þa: «Giorum vid gudi þackir, þviat ek ætla, at vid munum hafa fundit sonu ockra, sva sem ockr badum audnadiz at finnaz ok vidr kennaz.» Eustachius mællti: «Sagda ek þer um sinn, at dyr hafa þa sundr rifit.» Hon mællti þa: «Heyrda ek tva unga menn minnaz a barnæsku sina, ok kenduz þeir þadan af, at þeir se sambornir brædr, ok nu veit ek fyrir vist, at þessir eru ockrir synir. Spyr þu þa at fyrri æfi sinni, eda hvat yfir þa hafi drifit, ok munu þeir rettiliga segia þer, ok sva hversu þeir voru visir, at þeir voru brædr.» Þa voru þeir kalladir þangat þessir ungu menn, ok sogdu þeir alla sogu, sem gengit hafdi yfir þa. Þa kendi Eustachius, at þeir voru hans synir, ok urdu þau nu oll fegin, sem at likendum var, ok gerdu gudi þackir fra morni ok fram til middegis. Þessi tidendi spurduz um allan herinn ok vidara annarstadar, ok komu þangat allir menn, er i nand voru, undruduz þetta ok fognudu af fundingu þeira eigi minnr en af sinum sigri, ok helldu med Eustachio dyrliga hatid allzvalldanda gudi fyrir sinar iarteignir.

12. En er Eustachius hafdi undir sik lagt oll riki konungs andskota, er hann villdi, for hann heim aptr med miklum feng fiar ok holldnu lidi. En adr Eustachius kom aptr, andadiz Traianus keisari, ok tok annarr grimmari hofdingi keisaradom eptir hann, sa het Adrianus. En er hann spurdi aptrkomu Eustachii, rann hann i moti honum med allri sinni hird ok odru miklu fiolmenni, ok let hallda sigrhelgi, sem sidr er til Romveria. En annan dag eptir geck konungr til blothofs at blota fyrir fagnadi sigrs ok aptrkomu Eustachii. En er Eustachius geck eigi inn i blothofit med konungi, þa heimti konungr hann til mals vid sik ok spurdi, hvi hann blotadi eigi fyrir sva fogrum sigri ok þar med fundingu konu sinnar ok sona. Eustachius svarar: «Ek færi drottni minum bænir oaflatliga, þeim er miskunnadi mer ok leiddi mik aptr or herleidingu ok let mik finna konu mina ok sonu, en ek gofga engan annan en gud almattigan, þann er gerdi undarliga hluti.» Þa reiddiz Adrianus, er hann heyrdi ok sa, at hann var fullkominn i tru Kristz; let hann taka af honum riddarabunad ok leida i dyragard, ok konu hans ok sonu, ok var leitt at þeim eitt oarga dyr. En er dyrit kom, lagdi þat nidr allan grimmleik ok skreid at fotum þeira ok sleikti iliar þeira med allri hogværd ok geck i brott. En er konungr sa þat, at dyrit grandadi þeim eigi, þa let hann gera gloanda eiruxa ok setia þar i guds astvini. En mikill

fioldi kristinna manna kom at sia, er guds pislarvattar voru settir i eiruxann, ok hormudu þeira pislir. Ok adr þau voru leidd til pisla, badu þau ser orlofs ok toms at bidiaz fyrir, ok þat var þeim veitt. Sidan helldu þau hondum til himins ok baduz fyrir med þessum ordum: «Drottinn Jesus Kristr, þu gud osyniligra krapta, þu sem villdir synaz oss! heyr þu bæn vara, þviat nu er alger freistni, er ver hofum fundiz, ok nadum at sia ok taka hlut þenna heilagra manna. Lat þu, drottinn, oss enda lif vart fyrir elld, ok gef oss miskunn þina, sva at allir þeir, er var minnaz ok varrar pislar med bænum ok olmosugiordum, hafi hlut i himnariki ok nægtir a iordu; leystu or haska alla þa, er a þik kalla fyrir minning vars nafns a sio eda landi, eda i hverium haska er þeim kann at hondum koma; ok þeir er falla i syndir ok minnaz vars litillætis i bænum sinum, þa veittu þeim likn synda; veittu ollum miskunn, er a þitt nafn kalla ok þik dyrka ok þin minnaz; en lat þu oss her enda vart lif sva, at eigi verdi sundrskildir likamir varir, helldr sem ver her oll saman grafin; en þu tak vid ondum varum!» En er þau hofdu þetta mællt, kom rodd af himni ok mællti: «Sva mun veitaz, sem þer badut, ok framar mun veitaz, þviat þer stoduz mikla freistni ok urdut eigi yfirstigin, ok fellut þar med godu lifi. Af þvi komi þer i frid ok takit ombun sigrs fyrir stundlig meinlæti, ok neytid eilifra gæda um alldir allda.» En er þau hofdu þetta heyrt, gengu þau inn i eiruxann. Stodvadiz þegar ogn elldzins. Ok lofudu þau drottin ok letu þar lif sitt; ok grandadi eigi elldrinn likomum þeira, ok eigi svidnadi har af hofdi þeira, ok eigi var elldz daunn af likomum þeira. Þrim dogum sidar let konungr luka upp eiruxanum, ok sa hann likami þeira osakada. Hugdi hann, at þau mundi lifa, ok þvi let hann kasta þeim ut or eiruxanum. En allir menn, er hia voru, undruduz, at elldrinn hafdi ecki grandat þeim, helldr voru likamir þeira oskaddir sniofi hvitari. Þa hræddiz konungr ok for heim til hallar sinnar. En þeir er vid voru, undruduz ok mælltu: «Mikill er gud kristinna manna, einn ok sannr Jesus Kristr, sa er sva hlifir sinum monnum!» Kristnir menn komu leyniliga ok toku i brottu likami þeira ok grofu i iord i enum bezta stad. En er ofridr stodvadiz, var þar kirkia ger þeim til dyrdar, ok er halldin minning þeira næsta dag eptir allra heilagra messu gudi til lofs ok dyrdar um alldir allda. Amen.

APPENDIX.

(*Membranfragment 655 x¹, x² qv.*)

Fra Eustachio.

A daugum Traiani keisara uar hofþingi ridera. sa er Placidus het, gaufugr at kune oc auþegr at aurum oc tiginn at metorþum, agetr at retlete oc at goþum siþum. en þo uar hann heiþenn. Barg hann þeim, er i haftom eða hernvma voro. oc lœsti oft fra bana þa, er at rœngv voro fyrdæmðir. oc clæðde nœcða oc dvgðe œllvm þvrfœndum. En œngvm manne var hann glicari i lifi sino en Cornelio hvndraðsbœfðingia. þeim er fra er sagt i boc þeire. er heitir Actus Apostolorum. Cono atte hann hæiðna oc. sem hann var. oc honom glic at goðvm siðvm. Sono tva attv þœ. oc lærðv þœ þa til goðra siða. Sia maðr Placidus var sigrsæl(l) i orostom oc kænn við væ(i)ðar oc algor at ser i œllvm lvtum. Enn miscvnnsamr goð, sa er avallt kallar ser macliga til sinnar millde. hann fyrleit eigi verk þessa mannz oc villdi eigi goðgiarnan hvg lata fyrfaraz i þionusto scurþgoþa an uercœpe. þuiat sua er ritet, at með hverre þioþo er guþe þegr sa. er með retlete uiþr. Af þui callaþe guþs millde hann fra uillo eigi[1] með þeim atburð, sem hann kallaþi Cornelium. helldr þui licara. sem hann kallaði Paulum. Þviat þa er Placidus for of dag a dyraueiþe meþ hus[kor]lum sinum, þa urþo fyrer þeim hirter marger. oc scipaðe hann liþe til at ueiþa hior[tuna. En] er aullom riðerum uar scipat til dyraueiþarinnar, þa syndez Placido einn h[iortr au]þrom aullom meire. oc snere sa for sinne til scogar fra auþrom aullom dyrum. En er [Placidu]s sa þenna hiort. þa reið hann fra liþe sino með fam riderum epter hirtenum. En er hest[ar þeira] meddoz. er iarlinum hofþo fylgt, þa meþdez eigi hans hestr ne hann sialfr. oc reiþ hann eptir hirte[num] oc fra liþe sinu. En hiortr(i)nn nam staþar fyrer bonum a hamri noccorum. En hann sotte [epter oc] hvgþe. með hverium uelum hann scyllde ueiþa hiortenn. En þa uarð ueiddr ueiþimaþrenn, er hann uillde ueiþa dyret; þuiat þa er Placidus na[m sta]þar oc sa a hiortenn lenge oc undraþez mikille(i)c hans. þa sa hann a mille (horna) hirtenum cross[marc solo biar]tara oc

[1] ñ (= non) *Cd.*

licnesce drottens uars Jesu Cristi þess er . . . . hann Placidum oc mellte: «Þu Placide, huat . . . . þer i cyquende þesso . . . . [1] mann vr molldo, var [ec sa er] uitroþumc i licam a iorþo fyr heilso manncyns . . . . grauen oc reis ec up a þriþia dege.» En er Placidus hey(r)þi þat, þa fell hann en . . . . true ec, drottenn, at þu scapaþer alla hlute, oc lei(ð)retter þu uillta oc lifgar . . . . uið hann: «Ef þu truer, far. þu til borgar oc tac scirn af byscupi cristenna manna» . . . . Ef þu uillt, drottenn, þa mun ec fara at segia þetta cono minne oc so . . . . a þic.» Dominus mellte við hann: «Segþv þeim, oc taki þer[2] skirnn oc hreinsetsc af forð . . . . þu hingat, oc mun ek syna þer oc uittra[3] oorþna hlute oc luca up fyrer . . . . Þa for Placidus heim af fialli oc sagþe cono sinne of nottina efter alla hlu . . . . eþa [sa af] drottne. En er hann hafþi sagþa alla uittron þessa, þa suaraþæ cona hans . . . . drotten er cristner menn þiona, hann er saþr guþ, er slicum iarteinum spenr til sin menn . . . . þuiat ec sa hann ena fyrre nott oc mellte hann uið mic: A morgen scaltu oc buande þinn . . . . ma til min. En nu ueit ec uist, at sa er enn sami Jesus Cristr, er uitraþez i hirtenum at . . . . az matt hans oc trua a hann. Forum uer þa þessa nott oc tavcum scirn kristenna manna.» . . . . hann sialfr mellte uið mic, er mer uittraþez.» En[4] a miþri nott þa foro þau kristen . . . . ndum hium sinum oc saugþu honum þat, er þeim uar sagt eþa synt. Oc iattu þau sic trva . . . . oc baþo hann gefa ser tacn scirnar. En kennemaðr varð fegenn oc dyrcaþe drotten . . . . llum uill hialpa oc leiþa til sinnar cynningar. Oc scirþe hann þau i nafne heilagrar . . . . allaþe Placidum Eustachium en cono hans Theopista, son hans enn ellra callaþe hann Agapitum . . . . heopistum, oc mellte uið þau, er þau uoro scirþ: «Dominus Jesus Cristus sonr guþs se með . . . . þr æ(i)lift rike. Veit ek, at craftr guþs er meþ yþr. En er þer comet i paradisom . . . . er andar minnar, en ec heite Johannes.» En at morne þa for Eustacius til fialls með . . . . a sem a dyraue(i)þi. En er hann sotte i nand þangat,

1 *Her begynder Blad* x^2, *der er beskaaret saaledes, at paa Forsiden mangle de første Ord i hver Linie, og paa Bagsiden de sidste. Desuden ere de sidste Linier aldeles bortskaarne.* 2 þei *Cd.* 3 uittraz *Cd.* 4 Ec *Cd.*

sem hann hafþe hiortenn set. þa sende . . . . a sem a dyraleiton. En hann for einn til uitronarstaþar. oc sa hann ena somo syn sem enn fyrra dag(!) . . . . rþar oc melte: ‹Nu ueit ec. at þu ert Jesus Cristus sonr guþs liuanda. oc true ec af a . . . . anda helgan. Af þui com ec hingat at biþia guþdom þinn. at þu uittrer þat er þu . . . . Jesus mellti uið hann: ‹Sell ertu. þuiat þu toct scirn miscunnar minnar . . . . t þu yfer diofol þann. er þic hafþi telþan oc fyrletstu enn forna mann oc scryd . . . . ia þeim er lifer of allder allda. Nu munu lysasc vere truar þinnar. þuiat diafoll . . . . ofund a mot þer. alls þu huarft fra honum. oc setr hann allar uelar i gogn þer . . . . iar at standaz marga freistni . . . . þu scalt ceppaz. Eustachi, en miscunn min er með yþr oc hirð er ander yþrar.› . . . . af fialle oc sagþe cono sinne. er hann com heim. hvat honum uar uittraþ af drottne . . . . caulloþo a guþ oc mellto: Domine Jesu Criste, verþe uile þinn!› En er þaþan liðo faer dag . . . . chij oc do allrer(!) þrælar hans oc ambatter a scamri stundo. Þa scilþe Eustachiu . . . . fyrer saugþ freistne, oc georþe hann þacker guþe oc baþ cono sina, at hon meodesc . . . . þer uoro mansmenn Eustachij. Þa com fall i smala hans, oc do a fam dogum allt þat er hann a . . . . for hann braut ur husi sinu leynilega með cono sinne oc sonum at leita ser annar . . . . der sa hus hans gezlolaus vera, þa georþo þeir til of nott oc baro a braut allt gull oc . . . . eke var epter femetz oc var þa aull þa(!) farinn eiga þeira fyr vtan fatnoþ þann e . . . . Enn þa kom hátið sv er Traianus konungr helt sigrhelge sina oc bavþ þanga . . . . giom. Enn Placidus riddera hofþinge com eige þangat ne hiv hans. Þa varþ konungr . . . . hvernn mann at honom, oc kvnne enge til hans segia, siþan er mandavþr oc fiar . . . . hus hans; vndroþvz aller þann atbvrþ er orðenn var. Þa mellte Evstakivs viþ kon . . . . viþ her, farom vitt brot hieðann(!) meþ sono ockra. er eptir lifa. þuiat ver munum fyr li . . . . þeim er oss kenna.› Þa foro þav i brot ena nesto nott meþ sono sina oc gorþo f . . . . lands. Enn er þav komo til sęvar, þa villdo þav ganga ganga(!) a scip þat er . . . . til farar. En scipsdrottinn var heiþinn oc grimr, enn þo gengo þav a scip meþ . . . . voro a miþiom

firþe, þa spvrþe scipsdrottinn, hvat þav hefþe at giallda i skiple. . . . . hofþo ecke til at giallda, þa dvalðe scipsdrottinn efter kono Evstachij, þvi at h . . . . . . alite, oc fellde sciptdrottinn(!) hvg til hennar. Enn Evstachivs matte þat eigi b . . . . viþ koma, þvi at scipsdrottinn oc faroneyte hans villdo lata hann þegar fara vtann b . . . . chius sa sic aflvane i mote þeim, þa let hann efter kono sina. Enn hann for vglaðr i brot meþ . . . . harmat er mer oc yckr, þviat moþer yckvr er selld vkvnnvm manne.» Enn fór Evstachi . . . . kom at aó nockorre mikille oc treystiz eigi at fara yfer æna meþ baþa sveinana . . . . annan á ocxl ser yfir æna, en annan let hann efter á arbackanom, oc fór en i a . . . . þeim. Enn er hann kom á miþia ána, þa sa hann at(!) óarga dyr koma(!) oc grif(!) þann sonn hans . . . . oc rann til scogar meþ. Enn hann orvente þeim lifs, þa hvarf hann aftr at taka ann . . . . sa hann oc varc(!) at þaðra kom at þeim oc toc hann i bravt, oc matte hann eigi setia efter ho . . . . var at vaþa yfir æna. Enn er hann sa harmsionn þessa, þa er hann var a miþre anæ, þa . . . .

II.

(Pergamentblad 655 qv. IX A; Levning af samme Codex, som Fragment ovenfor 1, S. 269 af Blasius Saga, og af Mathæus Saga, Postola Sögur S. 823—825.)

at ec em fyrir þinar sacar komen her a dyr þetta. At synasc þer En ec em sa Cristr er þu gerer min vilia. Oc min metnað duldr. Olmusur þinar er þu gerer við vesla menn. Ðær ero allar hia mer. oc fyrir mer. Oc ec em fyrir þvi comen her a þetta dyr. At taca þic j nete miscunnar minnar. Ðvi at uret er þat. At vinr min þione dioflum. Oc trui a stoca oc a stæina. Er andar lausir ero. Þvi com ec a iarðriki i Cross licneskiu. At ec vilda hialpa allu follke. Þa er hann hæyrði þat hofðingin Placidas. Ða varð hann sva rædr at han fell niðr a jorð af hestenom. Oc vissi æcki till sin. En þa vitkaðesc han oc stoð up. Oc hugði þa at

syn þæirri er han hafðe þar sét. Oc villdi han gorla vita hvi þat sætte. Oc hugði i hug sinum. Hvat man þetta vera er ec hæfui her séét. Oc mælte sva. Ðu er mæler viðr mec. Mæll liosom orðom viðr mic. Sva at ec vita viist við hværn ec mæle. Ða svaraðe drotten var hanum . . . . at. Placidas . . . . Ec . . . . ec gerða himin oc iorð af ængo. Oc ec gerða lios oc skilda myrcr fra liose . . . . bauð tungli at lysa not. Oc ec em sa er gerðe tiðir oc ar oc daga Oc ec em sa er scop mannen af iarðu. Oc ec em sa er com a jarðriki at læysa alt mankyn fra vesold. Ec var fęstr â cros. Oc grafuen. oc þriðia dag æftir ræis ec up af dauða. En þa er Placidas hafðe hæyrt þau orð hans Ða fell han till fota hanum Oc mælte sva. Trui ec drotten at þu ert sa er gerðer alla luti. Oc ert alltz valldande. Oc snyr viltum mannum till vitz oc visdoms. Ða svaraðe drotten var hanum. Ef þu truir sva sem þu mæler nu. Þa farðu aftr till borgar ennar Oc hit biscup minn . . . . bið han skira þec. Ða svaraðe Placidas . . . . At sæggia kono minni ifra oc barnnum . . . . Far oc tæll þæ . . . . . . er þer hafueð fylct. Siðan er þu hæuir þat syst. Ða com hengat En ec man synasc þer þa i annat sinni. Oc vill ec gera þer þa cunt, hvat vėra scall um þin hag. Ða var comet at not. Oc for Placidas. þa hæim till borggarennar. Oc sagðe kono sinni till. Ðæirra allra at burða. En þa er hon hæyrði þat mall. Ða svaraðe hon þvi Oc mælte sva. Lavarðr min cvað hon. Sat tu þan man er guð er. Oc gyðingar fæstu a cros; Sa er æin guð Oc sanr. Er slicar iartæignir gerer. Ðat var i fyrri not. Ða sa ec han i sœmne. Auc han mælte viðr mec i sœmne sua. I morgon þa sculu þer coma till min þu oc boande þin Oc synir yerir. Nu væit ec þat gorla cvað hon at han er Jesus Cristr. Allz er valdande. Oc allz scapare. Farum ver nu cvað hon þegar i not. Oc latum skira oss. Þa svaraðe Placidas henne. Ðat sama bauð han mer cvað han at gera. Ða at miðri not. Ða foro þau oll fiogor till biscups. Sva at ængi vissi þat hans manna. Oc sagðu biscupi. Alla vaxtu a þvi male. Auc sagðu hanum at þau vildu trua a drotten varn . . . . En han oc varð þvi male fægin. Biscup þaccaðe þat guði at han villdi miscunna sina skæpnu. Oc toc han þa. Oc primsignaðe þau oc kende þæim vit oc visdom. Oc hvassu þau skyldu sit lif lifa. Eftir skirninni. Oc skirði

[biscup þau] Oc kallaðe han þa. Eustachium Er aðr hett Placidas en kono hans Theospitem. En hin ællra sun hans Agapium. En hin yngra Theosspitus. i(!) En siðan gaf han þæim blezan. Sina Oc mælte sva. Drotten Jesus Cristr gæte yðars hags. Oc bað þau taca sec i bœner sinar. Oc abyrgði þau. a hende Johanni postola. En siðan foro þau hæim aftr. En þegar um morgon æftir þa for han till fialz þes er han fau drotten varn a. Oc fylgðu hanum faer menn. En þegar han com i þan stað er þæir funnusc. Ða sende han sina menn i brot. En drotten var syndisc hanum þa Sva sem han gerðe fyr. En Eustachius fell þa till fota hanum oc mælte svaa. Drotten cvað han. Væit ec at þu ert Jes[us Cristr sonr l]ivanda guðs oc trui ec á faður. Oc a son. Oc a hinn hæ . . . . At þu synir mer . . . .

III.

(Pergamentblad i 696 qv.)

hann aftr til hins, er hann hafdi ifir borit, ok fyrr en hann kæmiz þangat, þa tok ylgr þann fra honum ok bar til skogar. Ok er hann þa einn eftir. Ok þa er sva fra sakt, at hann villdi fara ser sialfr þar i sanne. En almattigr gud leit þa miskunnar augum til hans oc let þat eigi verda. Sva ok er sagt, at menn, þeir er at ackrverki voru, sa ylgina, þar er hon for met sveininn, ok hlupu eftir ok gatu nad sveininum omeiddum. En fehirdar nockurir sa hit oarga dyr, þar sem þeir gættu hiardar sinnar, ok gatu hvarirtveggiu nad sveinunum ok fæddu upp. En ecki vissi Eustachius til þessa, þviat hann ætladi, at hvartveggi mundi daudr. Nu er fra þvi at segia, at keisari i Romaborg skylldi fara i herfaur, ok spurdi hann at, hvar Placidus væri riddara hof(d)ingi. En þat kunni honum eingi at segia. Keisarin vissi eigi, at Placidus hefdi vid tru tekit, ok nu sendi hann riddara sina, þa sem adr hofdu þionat Placido, at leita hans. Þeir foru vida um laund at leita hans ok fundu hann um sidir þar, sem hann hafdi stadfest sik i helli einum. Hann kendi þa þegar ok baud þeim met ser at vera. En þeir kendu hann ecki

ok spurdu hann. hvart hann vissi nockut til hof(d)ingia þeira Placidum. En hann kvez ecki til hans vita, hvar hann væri, en þo for hann met þeim aa brott or einsetu sinni ok aftr til Romam. Hann bad þess iafnan almatkan gud, at hann skylldi þat audlaz at sia konu sina ok sonu, ef þat matti verda.

[1] Enn er sva sagt, at þa er Eustachius hafdi þessa þraligha bedit, kom almattigr gud til hans ok (birti) honum þat, at hann mundi enn na at sia konu sina ok sonu, ok verda allr slikr vegr hans, sem fyrr hafdi verid. Ok þetta allt veittiz honum, at til hans kom kona hans ok synir. En eigi er sagt, met hverium hætti eda atburd þat vard, en hitt er sagt, at hann for brott met þeim, ok kendu þau hann af þvi, at aurr var aa halsi honum. Ok var hann þa lengi aa brottu, ok sidan vitiadi hann aftr Romaborgar. En medan hann hafdi brottu verit, hafdi vordit keisara skipti i Romaborg. ok het sa keisari Adrianus, er nu var til kominn, hann var heidin sem hundr, ok allt Romaborgar riki i þann tima. Sidan geck Eustachius fyrir keisarau ok sagdi honum farleingd sina, sem farit hafdi, nema þvi leyndi hann af, at hann hafdi truna tekit.

[1] Sidan feck hann veg sinn allan, sem þa er mestr hafdi verit. Ok enn bar sva til einu sinne, at keisarin ferr i herfaur ok Eustachius met honum, ok unnu sigr, hvar sem þeir komu. En er keisarin kom heim, þa villdi hann blota skurdgod sin ok þacka þeim sigr sinn. Ok er þeir komu til blothussins, villdi Eustachius eigi blota, þviat hann trudi aa gud allzvalldanda. En Adrianus skylldadi hann til blota, ok stodadi þat ecki. Þar var þa kona Eustachij ok synir þeira, ok villdi ecki þeira blota ok eigi inn ganga i blothusit at gaufga skurdgodin. Þa mællti keisarin, at þau skylldu leida a sand nockorn ok lata hin oaurgu dyr rifa þau i sundr. En dyrin faugnudu þeim ok graundodu eigi. Þa var giorr uxi or eiri ok giorr gloandi. En þau badu þess allzvalldanda gud, at hverr madr, er aa þau het, skylldi fa hialp, hvat sem at meine væri. Þa kom rodd af himne, sva at aller heyrdu, þeir sem vid voru, ok mællti at

1 *Den røde Overskrift er ulæselig.*

QUADRAGINTA MILITUM PASSIO.

(*Cd. 623 qv*).

Passio .xl. militum.

Sa varþ atburþr, at þvi [er] menn segia, at a tiþ Licinij kon-ongs gørþisc ofriþr mikill cristnom monnom, oc allir, þeir er vęl lifþo fyrir guþi, varo nęiddir(!) til blota af eggion iarls þess, er hét Agricolaus, er réþ fyr borginni Sebastia. Hann gørþi ofsokn snarpa oc grimma af sciotri aeggion (diofolsins) cristnom monnom, en allir riddarar, þeir er voro settir til herferþar, voro scyldir til blota. En varo .xl. riddara af Cappadocia heraþi, þeira er veg-samliga lifþo eptir boþorþom drottins. Þeir varo sigrselir oc frecnir i orrostom. Þessir varo handteknir af iarlli oc scyldaþir til at fęra fo(r)nir goþom. Iarlinn tok til orþa oc melti: «Raþ yþor syndosc ollom monnom mikil i bardꜹgom, er yþr samþycþosc, oc varo þer ollom monnom sigrsęlli. Syniþ er nu oc vizco yþra oc samþyckit lꜹgom cononga oc blotiþ goþom órom, at egi verþiþ er hafþir i qvolom sem goþrękir menn.»

2. Helgir menn svaroþo oc męlto viþ iarlinn: «Haþo ver soknir fyr dꜹþligom conongi, sva sem þu veizt, oc sigroþomsc, en miklo meirr ęttim ver nu fram at ganga fyr odꜹþligom conongi drottni órom, oc scolom ver costa at sigra þinn illvilia.» Agrico-laus męlti: «Of tva hluti mon ec yþr vęlia láta, at blota goþom oc hafa veg mikinn af oss, eþa blota egi, oc monoþ er þa syptir riddara tign; hyggiþ at er, at er velit þat, er yþr gegnir.» Þeir svaroþo: «Þat monom ver kiosa, er drottinn sér fyr oss.» Iarlinn melti: «Hirþiþ egi er at hafa illmęlgi fram, helldr gangiþ er á morgin at dags magni ærno at blota.» Þa bꜹþ hann at láta þa i myrqvastofo. En inngangendr sancti i myrqvastofona þa fello þeir a kne allir oc baþo til gu[þs] oc melto: «Leystu oss, drottinn, fra

[illegible] Quirion [illegible] Candidus [illegible] alt til dags.

3 [illegible]

1 Her er et Blad udskaaret i Codex. For at fuldstændiggjøre Fortællingen meddeles nedenunder Capitlerne 3, 4 og 5 i latinsk Text efter Surius: De probatis Sanctorum vitis. Martius IX.

3 Præfectus autem, amicis omnibus convocatis, sanctos adduci iubet, atque ita loquitur: «Quæ in præsentia dicam, non loquar ad gratiam, sed ut sese veritas habet. Quotquot imperator milites habet, nec sapientia sunt vobiscum, nec fortitudine, nec pulchritudine comparandi, neque ita diliguntur a me, quemadmodum vos. Itaque nolite benevolentiam in odium convertere. In vestra enim est manu, ut vel odium a me vel gratiam ineatis.» Cui sanctus Candidus respondit: «Cum moribus, inquiens, congruit nomen tibi, Agricolae; es enim agrestis adulator.» At ille: «Nonne, inquit, dixi, in vestra esse potestate, ut vel odium vel gratiam ineatis?» At sanctus Candidus: «Quoniam, inquit, hoc in nobis est, ideo te odio prosequimur; Dei autem nostri gratiam atque benevolentiam quærimus. Tu vero, agrestis et immanis homo atque inimico deo nostro, noli nos diligere, cum sis impius atque invidus, et ignorantiæ tenebris coopertus, ferisque moribus agresti nomini respondeas tuo.» His verbis præfectus indignatus, et dentibus frendens ut leo, iussit eos in vincula atque custodiam trudi. Sed sanctus Quirion: «Non habes, inquit, potestatem puniendi nos, sed tantum interrogandi.» Qua territus oratione præfectus, iussit illos solutos in carcerem duci, Aglaioque custodi, ut eos diligenter servaret, imperavit. Ducis enim adventum expectabat. At illi

5. . . . . ver taka af yþr tign ridderascapar yþvars oc lata þina yþr.» Sell Candidus męlti: «Takiþ er tignir yþrar oc likami vara; mangi hyggiom ver gꜹfgara ne tignara en Crist.» Þa bꜹþ hertoginn at beria steinom i andlit þeim. Candidus męlti: «Hertogi myrkranna ok ken[nari] allz ranglętis, þu tekr þetta up fyrst, oc mon þu taka pisl fyrir þetta.» En iarll toc at herstasc a riddarum oc melti: «Heyriþ, illir þionar! fyrir hvi hlꜹpiþ er egi sciott til þess, er ver bioþom yþr.» Þa toko þionarnir steinana oc villdo fleygia af hendi, oc com a fętr þeim sialfom, ęþa a þeira laxmenn. En þa er þetta gerþisc i, þa toko helgir riddarar at [tre]ystasc af guþi. Þa þrutnaþi hertoginn af reiþi oc greip up stein oc villdi liosta nǫcqvarn af guþs riddarom i anlit. En sa stein com i anlit iarli, oc þegar brotnaþi kinnarkialki hans i sundr. Þa melti sanctus Quirion: «Lofaþr se þu, drottinn, fyr þina misconn, þviat beria villdo oss varir ovinir, ósigrsamir ero þeir oc falla sialfir. At sꜹnno legiasc vapn þeira i hiortu þeira, oc bogi þeira lęstisc.» Þa

---

per totam diem et noctem a sancto Quirione erudiebantur, qui sic eos alloquebatur: «Dei consilio factum est, amici, ut in hac caduca militia coniungeremur. Quamobrem operam demus, ne seiungamur. Sed quemadmodum uno animo eademque sententia viximus, sic etiam martyrium perferamus. Et quemadmodum hic grati fuimus mortali imperatori, ita immortali imperatori Deo cari esse studeamus.

4. Diebus igitur septem elapsis, cum adhuc in carcere sancti detinerentur, dux rediit Cæsaream. Dumque Sebaston ingressus esset, atque in tribunali una cum præfecto consedisset, octavo die sanctos in iudicium adduci imperavit. Eos autem in via sanctus Quirion sic adhortabatur: «Fratres, ne timeamus. Nonne cum essemus in prælio, Deum invocavimus, et opitulatus est nobis, et vicimus? Memoria repetite, cum manus consereremus magno prælio, et reliqui omnes se fugæ dedissent, et nos in hostium medio soli quadraginta relicti essemus, Deo cum lachrymis supplicasse, eiusque auxilio partem ipsorum occidisse, partem ita profligasse, ut nemo ex nobis in tanta turba vulneraretur. Nunc autem tres sunt, qui nos oppugnant, Satanas, Dux et Præfectus. Immo vero nos unus tantum hostis persequitur, qui non perspicitur. Unus ergo quadraginta superabit? Absit. Id, quod semper fecimus, nunc etiam nobis faciendum existimo, ut ad Deum confugiamus. Hoc

var hogenda leitat iarli, oc þa mǫlti hann: «Søri ec fyrir goþ var þessa riddara, oc at sanno scil ec þat, at þe(i)r eflasc af fiolkyngis iþrottom, þviat fyrir liotar sionhverfingar mǫla þeir i gegn drottnom sinom; fylla þeir oss at viso herviligri scǫmþ, oc egi kenna þeir varra qvala, helldr qvelia þeir meir oss sialva s[caþ]afari sino.» Þa melto helgir: «Dæcqver þic anscoti, oc ertu afhendr Cristo; far a bræt þu, erfingi anstyggra oc enn efsti liþr diofols! Þu ert, Agricolae, rófa óvinar, en Lisias sem krokrinn, sa er meþ þer er; þvi ero þit baþir þionar anscotans. En ef it kendoþ egi crapt drottins fra uphavi qvalanna, sva er sem er buiþ þessar yþr oc aþrar margar.» En þionar iarls spurþo guds riddara: «Heyriþ er, heimscir oc ovinir allra góþgiarnra goþa, fyr hvi blotiþ er þeim egi?» Sanctus Quirion mǫlti: «Ver gofgom einn guþ, Jesum Cristum son hans oc helgan anda, sa er mattogr er at myqva munn várn til sannleix, at ver takim óbrigþligar dyrþir, at ver stigim yfir uptekning yþvarrar illzko.» Þa bæþ hertoginn at leiþa

---

nobis opitulante, nec carcer nos lædet, nec tormenta, nec vincula. Nonne semper institutum hoc observavimus, ut prælium ineuntes psalmum hunc diceremus: Deus, in nomine tuo salvum me fac, et in virtute tua iudica me; Deus, exaudi orationem meam, auribus percipe verba oris mei? Nunc item psalmum hunc dicamus, et exaudiet nos Deus atque adiuvabit.» Hunc igitur psalmum dum ad tyrannos ducerentur, pronunciabant. Omnes autem ad spectaculum concurrebant.

5. Verum cum ad ducis et præfecti præsentiam essent constituti, dux, oculis in eos defixis: «Isti cogentur, inquit, ut ad maiores honoris gradus velint conscendere?» Et ad illos conversus: «Maximas, inquit, a me dignitates et plura quam alii munera percipietis. Vobis iam datur optio, ut vel diis sacrificantes, maxima dona et maiorem dignitatem consequamini, vel si id facere recusabitis, honore militari privemini et suppliciis statim afficiamini.» Candidus: «Aufer, inquit, nobis non solum militiæ honorem, sed etiam ipsa corpora. Nihil enim Christo præstantius, aut magis præclarum existimamus.» Tunc dux imperavit, ut ora sanctorum lapidibus percuterentur. Candidus autem: «O dux, inquit, tenebrarum et totius magister iniquitatis, aggredere id facere, et videbis supplicium tuum.» Tunc dux dentibus frendens ad ministros ait: «O servi

þa til myrqvastofo. Þa ręddo þeir iarll meþ s[er, hv]at af þeim scyldi gęra.

· 6. Siþan voro þeir byrgþir i myrqvastofo. Þa tok Quirion at syngia meþ samriddarom sinom ad te leuaui: Til þin up hef ec ꜹgo min, drottinn minn, er byggvir i himnom! Sé her sva sem ꜹgo þręla i hondom drottna sinna, oc sva sem ambattar augo i hondom drottningar sinnar, vér sungom vers at scipon, unz lokit var. Þa com rꜹdd yfir þa, oc syndi sic þeim drottinn Jesus Cristr gręþari oc męlti: «Sa er truir a fꜹþor oc á son oc á helgan anda, ef hann verþr dꜹþr heþann, þa mon hann lifna. Treystizk er oc hirþit ege at ottazk pislir þeira, þviat stund eina ero; verit er þolinmoþir litla stund, at er dyrkisc.» En þeir varo of nottina sialfa i fagnaþi oc i gleþi Cristz. En þa er morginn com, þa bꜹþ Lisias at leiþa þa ut ór myrqvastofo, oc voro þeir leiddir fyrir herviking oc stoþo þar oc melto: «Þa hluti, er [þu] hyggr at gera, lattu fram coma.» Þar syndisc þa á meþal þeira storgętinganna

---

pessimi, cur celeriter non facitis imperata?» At illi sublatis lapidibus, mutuis sese ictibus percutiebant. Sancti vero milites, re perspecta, confirmabantur. At dux indignatione atque ira percitus, arrepto lapide, ut unum e sanctis militibus percuteret, eum in faciem præfecti coniecit, et totum illi os contrivit. Tunc sanctus Quirion ait: «Qui oppugnabant nos, afflicti sunt ipsi et ceciderunt. Vere gladius eorum intret in corda ipsorum, et arcus eorum confringantur.» «Per deos, inquit præfectus, præstigiæ aliquæ præcesserunt.» At sanctus Domnus: «Per Christum, inquit, Deus præcessit. Ora enim vestra impudentia, quæ adversus filium suum loquuntur iniquitatem, implevit confusione. Nonne erubescis, ebrie tenebricoseque diabole, et ab omni veritate aliene, qui scandala seminas? Tu caput es diaboli, Agricolae, et dux, qui tecum est, furoris caudam obtinet. Ambo estis satanæ ministri. Nihil vos movet primum experimentum tormentorum, alterum aggredimini.» Ministri vero: «O dementes, inquiunt, et ab omni deorum benevolentia remotissimi, cur diis non immolatis?» «Nos, inquit sanctus Quirion, per Jesum Christum, in Spiritu sancto, Deum unum colimus, et certaminis nostri curriculum alacri animo conficere festinamus, ut fraude vestra devicta, coronas accipiamus immortalitatis.» Tunc eos dux in carcerem iussit abduci, ut quid de illis agendum esset, consideraret.

diofoll oc hellt á sverþi enni hœgri hendi sinni. enni vinstri hendi á dreka. En hann mælti i eyra: «Agricolai minn. seghi hann verþa karlmannligr cappi.» Þa baþ iarl at binda þa oc láta reip á háls hveriom þeira oc leiþa þa alla saman til staþoraz mikils. En á þeiri tid er helgir riddarar pindosc. þa var lagiþr iss mikill) á vatn eitt. En þa leiddo þeir þa eptir isinom á mitt vatnit: þa flogo þeir þa or fatom oc leto siga þa nœþa i vac. þa er a isinom var. þviat tagar þer heldo þeim. er á halsom þeira varo. Þat fylgþi oc. at vindr var calldr of aptaninn viþ dagsęetr. Sęttu þeir yfir þeim riddara til varþveizlo oc luclavarþveitara[1] á vatzstrondonni. En þar var gør la[u]vg til þess. ef nocqverr vildi sękia vero þangat, oc var hon sva buin sem scapligast[2] scylldi þickia.

7. En á enni fyrsto tiþ nętrinnar toc isinn at þrangva at þeim. oc toc at þrutna hold þeira oc leysask af kulþ[i]a. En einn i tolo þeira sialfra ifaþi oc flęþi til laugarinnar; en þegar er honom ornaþi. þa leysti holldit þegar i sundr. oc stóþsc hann egi oc dó. En helgir riddarar sa. er hann dó. oc melto sva sem einom monni(!): «Heyrþo. drottinn. at égi reiþizc þu oss i vatnom eþa isom helldr miscunna þv oss þrelom þinom. þviat sa er scylþisc(!) fra oss. fell hann sva sem vatn. oc varo dreifþ a·ll bein hans; en ver munom egi sciliasc fra yþr. unz þu lifgar oss, oc a nafn þitt muno ver calla. Heyr þu, drottinn, þviat þic lofar a·ll scępna oc allar ęþar undird(i)úps, elldr oc hagl, snęr oc iss, oc ser oc vatn, oc andir by(l)gna, þęr er gora orþ hans. sa er gengr yfir sio sva sem yfir þurt land. oc høgir þu grimþ hans meþ anda handar þinnar; oc nu heyrþu, drottinn, sa er heyrþir Jacob biþianda þic, þa er hann flęþi ognir Esau: sa er var meþ selldom Joseph. oc tęþir þu honom; sa er heyrþir[3] Moysen, þa er hann gorþi tácn oc m[erki] fyr Pharaoni oc a·llom lyþ hans, oc sundr scyptir(!) þu sianom oc leiddir þu lyþ þinn i eyþimork; heyrþu, drottinn, sa er heyrþir postola þina; heyrþu oss, at ęgi kefi oss tempestas vatz oc egi svelgi oss d(i)up, þviat a·mir erom ver orþnir; hialp þu oss, greþari var; eyþþu þungleik oc snerpi þessa frostz, at þic tigni allir; þvi at a þic kollom ver, oc heilir monom ver verþa, þvi at af þér vęttom ver misconnar, oc egi monom ver þa hneycþir.»

8. Oc [þa e]r en þriþia stund netr var orþinn, þa com lios yfir þa, oc scein sva heit sem sol of sumar, oc leysti isinn oc gorþi varmt vatnit. En varþveitandr(!) allir voro somnaþir fast á landino, nema einn varþhallzmaþr vacþi oc hlustaþi til allra hluta,

1 clavicularius *lat.* 2 scapligasc *Cd.* 3 heiyrþir *Cd.*

þeira er þeir hofþo fyrir melsc, oc hugþi [hann v]iþ sic sialfan, hverso sciott sa dó, er lꜹgna hafþi sott, oc þeir, er bęþisc hofþo fyrir, lifþo í isinom; oc er hann sa lios scinanda yfir þa, þa leit hann til himins oc sa, hvaþann liosit scein, oc sa hann corónor sendar af himni meþ tꜹlo .xxx.viiii., oc hugþi hann at fyrir ser oc melti: «Hverio mon þetta gegna, er einni corono er miþr en .xl.» Oc vękianndi varþhallzmenn[1], þa er meþ honom hofþo verit, oc castaþi til þeira klęþom sinom oc hliop á vatnit út [cal]landi: «Cristinn em ec», oc fǫrþisc[2] i floc þeira riddaranna oc melti: «Heyrþu, drottinn guþ minn, trui ec á þic oc þann, er þeir trua á, oc gǫrþo mik makligan at finnasc i tꜹlo meþ þeim sialfom, oc fyr þitt nafn þola ec harmkveli oc qvalar; oc þa er ec verþ reyndr, þa finnomc ec meþ þeim.»

9. Þa þottisc anscotinn yfirstiginn. Þa sneri hann manz liki á sic oc batt sic saman i knionom [oc call]aþi scialt oc melti, sva at allt folc heyrþi: «Vei mer vesolum, yfirstiginn em ec af helgom riddarom, oc at hlatri em ec orþinn, óathugaþsama (hefi ec) þiona; oc nu mon ec snua hug domanda, at hann hegni licami þeira heilagra, oc se castat ut á á; af þvi mon ec þetta verþa lata, at egi finnisc ꜹrmol þeira.» Quirion melti: «Er nocqvirr guþ sem varr guþ, er nocqverr drottinn slikr sem varr drottinn, eþa nocqverr guþ slikr sem varr? Þu ert einn guþ, sa er micla dasamliga hluti gerir, þu lezt at ꜹngo verþa ognir motstꜹþomanna varra, oc andscotan hneycþir þu.» Þa toc hann at hęfia up [sa]lm Salvum me fac domine, quoniam defecit sanctus et [cete]ra.

10. En þa er morginn com, como grimmir sporgꜹngomenn hervikings oc sa varþveizlomann cominn i sveit meþ riddarom, oc leitoþo þeir at riddarom sinom oc melto: «Hvat undra varþ þess, er þetta gorþisc af?» Riddarar sꜹgþo: «Ver vorom sofnaþir fast, sem dꜹþir vęrim ver, en sia vacþi of alla nott, oc sciot vacþi hann oss; oc sam ver lios mikit hia honom. En hann castaþi sciot cleþom oc hliop til þeira a vatnit oc kallaþi hátt oc scyrt: Cristinn em ec sem er,» sagþi hann. Þa bꜹþ iarll at heimtà þa at landi oc at briota fotleggi þeira. En þar stóþ hia þeim moþir eins þeira, sa var yngstr þeira allra oc het Militon, oc var hann áhyggiofullr of þat, at egi bęrisc sva at, at hann ottaþisc. Oc optliga com moþir hans til hans oc hof up hendr sinar oc klappaþi of herþar honom eþa kiþr oc melti meþ grati: «Heyr þu, enn ynniligsti sonor! nu er scꜹm stund, at þu verþir a[ngraþ]r, se her,

1 varþaamenn *Cd.* 2 ferþǫisc *Cd.*

at Cristr er fyrir innan hurþ, oc mon hann tęia þer.» Þa bruto þionar iarls fotleggi þeira, oc melto (þeir) aþr þeir andaþisc: «Avnd ór er sva sem titlingr, er sprętr ór snoro[1] veiþimanna; snara er slitin, en ver erom leystir; hialp[2] var er i nafni drottins, þess er gorþi himin oc iorþ.» Oc allir saman qvaþo amen. Þa gulldo þeir guþi andir sinar. En enn ynxti, sa er lockaþr var af moþr sinni til hreysti, er áþr var nefndr, lifþi enn. Þa var boþit, at þangat scyldi fęra bát noeqvernn, oc lꜹgþo þeir þar i licami heilagra, oc baro margir oc sętto hia ánni niþr. En þeir leto eptir Militonem oc vętto, at hann mondi lifna, ef honom vęri at hiukat, þviat þeir ętloþo þat fyrir, at þeir mondo mega snua hug hans til goþanna, ef hann lifnaþi[3]. Moþir hans sa, at hann var einn [eptir] látinn, þa varp hon af ser ꜹþkymli kononnar oc tok þrott karlmanligs scaps oc greip son sinn oc svipti á herþar ser karlmanliga oc snaraþisc eptir batinom, þar er í varo licamir heilagra.

11. Þa kveycþo þionar mikinn loga oc hioloþo umb meþ ser, þa er þeir brendo licami heilagra, oc melto: «Latom ver engi ꜹrmol eptir af þessom» - oc fleygþo þa up á bálit Militonem sva sem licꜹmnom heilagra - «oc mono egi þa cristnir menn bera hroþr þeira; comom oc þa oc cꜹstom ꜹsco þeira út á ána, oc sopom ver met sóflom af ꜹll fotspor þeira.» Þa toko þeir alla ꜹsco þeira oc baro á á ut. En meþ guþs misconn þa sꜹmnoþosc saman ꜹrmǫl heilagra til eins strꜹmfalz árinnar, oc scilþisc ecki fra ꜹþro i anni. En eptir sex daga var vitrat byscopi þeirar borgar: «Com þu til ar, oc mondo finna bein oc ꜹsco saman rekit i eina iþo, oc a[sam]t fęrþo oss brꜹt ór ánni.» Oc vęliandi nꜹcqvera af klerkom oc ólęrþa siþsama menn, oc como til arinnar of nott, oc sa þar, at geislar scino af beinom i vatni arinnar sem stiornor á himni, oc hvegis litit sem eptir var af ꜹsconni, þa stoþ lios af micit. Þa varo hirþ bein oc asca sella piningarvatta guþs, at látit var i ker dyrlikt, oc sva scina þeir á iorþ, er til endimarka voro þreyttir, sem himintungl á himni ꜹllom truondom á fꜹþor oc son oc helgan anda. Fylldo þessir einvala menn .xl. riddara pislarvętti sitt enn fimta idusdag Martius manaþar[4], þat er einni nott fyrir Gregorius messo of fosto.

Þessi ero nofn .xl. riddara: Quirion, Theophilus, Eu[odius, L]isimacus, Gorgoniann s, Xanthus, Cirus, Heli[anus], Flavianus, Cudus, Eraclus, Enoicus, Alexandr, Angia, Beþianus, Efichus, Smaragdus, Filoténius, Aþasius, Domnus, Johannes, Exius, Sever-

1 snono *Cd.* 2 hliap *Cd.* 3 lifnaþaþi *Cd.* 4 manaþaþa *Cd.*

ianus, Nicander, Candidus, Helias, Acacius, Valerius, Clavdus, Evcius, Leoncius, Sisinnius, Nicallus, Priscus, Sacerdón, Edicius, Þeodulus, Mellitus, Gaius, Valerianus.

APPENDIX.

(*Membranfragment 655 XXXIII qv.*)

boþorþe þino, drottinn; þv gengr a sio sem a þvrrv lande oc myqvir hans scoþleik; oc þv, drottinn, heyrþir bønir Jacobs, þa er hann fleþe vndan Jesau broþor sinom, oc þv vart meþ Joseph, þa er hann var seldr, oc gerðir(!) þv hann; oc þv heyrþir benir Moysen, at hann ge[rþe] tacgn(!) oc stormerke i avgliti Pharaonis konvngs oc allzs lyþs; oc svndr sprettir (þv) ravþa haf, oc gengo þeir Moysen þa i gegnvm hafit þvrrvm fotom; fylgþir þv lyþ þinvm vm æyþemork; þv er[1] heyrþir orþ postola þinna, bi[ar]g þv oss, dominus, at eige drecki oss hriþ vazs, oc eige svelge oss divp, þviat ver erom fatekir; hialp þv oss, greþere varr, þviat ver erom etlatþir(!) til siofar divps, oc litaþir ero fétr varir i bloþe varo; léttv, domine, þvnga oc snarpleic þessa frost(z), at allir viti þat, at ver kolloþvm til þin . . . . . þviat ver vęttvm af þer miscvnnar.

8. En þa er komin var en þriþia stvnd nętr, þa scein sol yfir þa sva heit sem vm svmar, oc leyste isinn af vatnino, oc gerþizs vatnit flót. [En] þa svæfo varþhaldsmenn allir, nema sa einn er hofþingi var fyrir þ(e)im, hann vacþe oc hafþe heyrt allt, þat er þeir hofðo beþit fyrir ser, oc hann hafþe seþ þat, er hinn hafþe flyit til la[vga]rinnar, [flyit oc dait þegar[2], er honom ornaþi; en þeir lifþo, er i ioclavatneno voro, oc boþo fyrir ser; oc sá þa, er lios scein yfir þa, oc leit til himins oc hvgþe at, hvart(!) lyste, oc sa hann koronor ofan farande af himne .xxxix., oc hvgþe at, hvi sętte, er einne var miþr, þars þeir voro .xl., oc kom i hvg oc koronornnar, hve margar þęr voro, at sá mynde recþr vera fra samlage þeira, er til lavgarennar hafþe hlavpit; oc vacþe hann vp felaga sina oc kastaþe af ser cleþvm oc hliop a vatnit oc kallaþe:

[1] ert *Cd.* [2] [*rettet*; fleyit oc deyiþt þigar *Cd.*

«Ec em cristinn,» qvaþ hann, oc for hann a meþal þeira oc męlte: «Á þann gvþ trvi ec, sem þęssir trva, oc telþv mic meþ þeim, oc ger mic þess macligan at þola pislir oc ræyn(d)ir fyrir þinar sakir, oc finomzs ec reyndr fyr þer.»

9. Þat var i oþrom staþ, er andscotinn brazs i manns liki oc kom fyr marga menn kallande: «Vei mer vesolom, sagþi hann, ec em yfirstiginn af riddervm, þviat eigi hefi ec nytsamliga þiona; eigi mynda ec [ver]a yfirstiginn, ef nytsamligir veri mer þionar minir. Oc nv sny ec hiarta doman[da til] þess, at hann láte brenna likame heilagra riddera oc kasta á á vt. En þetta gere ec til [þess, at] eige finnizs helgir domar þeira.» Sanctus Quirion męllte: «Hverr er gvþ sem var gvþ, eþa hverr [er] drottinn sem varr dominus, eþa hverr er gvþ sem varr gvþ; þv ert gvþ, er gerir rétta eina h[lvt]i, oc hneykir þv andscotann oc motstoþvmenn vara.» Oc þa toc hann at syngia þenna salm Salvum me fac deus.

10. En at morne þa koma sendemenn þangat til vatsins oc sa felaga sinn standa i millom þeira, er pindir voro, oc spvrþv þeir varþhalsmennina, hvi honom hefþi þat fyrir orþit. Þeir sogþv: «Ver sofnoþvm sva fast, sem ver verem davþir, en hann vacþe i alla nott. En þa vacþe hann oss, oc sam ver lios mikit hia honom. En þa varp hann af ser klęþvm oc kastaþe til var; ða tokom ver hann margir oc vildom halda; þa dro allt afl or hondom [oss oc] hliopann(!) a vatnit siþan til þeira oc kallaþe: Ec em cristinn.» Þa bað iarl at þa scyl[1] . . . . oc heiminn oc iorþ. Þa falo þeir ond sina gvþe a hendi allir. Siþan leto þeir lif sit oc gvldv gvþi andir sinar, nema enn yngsti lifþi þa enn. En þa voro eknir likamer þeira i vognom til ar þeirar, er þar var eigi lagnt(!) i bravt, oc lagþi(r) þar niþr hia ónne. En þeir leto eftir Militom, oc vetto, at þeir mynde hann geta spanit til blo(ta), ef hann lifþi. En er moþir hans sa son sinn eftirlatinn einn, þa kastaþe hon niþr qvenligri ostyrct oc toc up kalmanlict afl, oc tok vp son sinn a herþar ser oc fylgþi vognom, þeim er i voro likamir heilagra militvm. Þar kastaþe hon honom niþr hia anne, sem þeir kostoþo hinom ór vægnonom.

11. En þrelar brendo likame þeira oc gerþv raþ sin oc męlto: «Þessar lęifar, er her verþa eftir, monv cristnir menn taka oc kalla helga doma. Þat scolom ver eigi lata verþa, heldr scolom ver sopa her vanlega vndan ollvm savre, er ver brennom likami þeira, oc kasta bęinom þeira a ana vt.» Oc sva gerþv þeir. En

1 *Her mangler et Par Linier.*

þær enar helgv leifar somnoþ(o)sz saman i einom staþ, oc glataþizs ęcki af. En eftir sex daga var vitraþ byscvpe ęinom, hvar leifar þeira lege, oc var honom sva til kent, at hann fere til of nótt at hafa þa i bravt [þaþan]. Oc nv for hann nott eina oc siþsamir clerkar meþ honom til arennar. En er þeir koma til vats þess, er byscvpe var til visaþ, at helgir domar þeira mvndo i vera, þa sa þeir lios mikit a vatnino, oc syndvzs þeim lęifar þeira, er birti stoþ af mikill(!), oc hofþv þeir vp leifar þeira meþ lofsongvi miclom, oc let byscvp bera þegar dyrlict scrin at þeim helgom domom. Þessir enir ageto fyldv pisl sina .xl. riddera a enom fimta idvs die þess manaþar, er Marcivs heitir. Allzsvaldande gvþ biargi oss nv oc iamnan oc þessir enir helgo milites per omnia s[ecvla secvlorvm].

REMIGIUS SAGA.

(*Cd. 764ª qv.*)

Her hefer Remig[ius] sog[u ins] helga byscups[1].

Þann tima er mikill luti Gallie eyddiz af illzku ok grimd þeira manna, er Vanndali ero kalladir, þat kallaz nu Francia, þa var i Remisborg a Fraclandi einn heilagr munkr, er Montanus het, ok hellt einsetumanna lifnat ok hattum. En (er) hann bat iafnan til guds firi fridi kristninnar, þa sa hann sik i svefni eitt sinn vera milli eingla flocka ok heilagra anda ok heyra id lofsamligzta vidmæli þeira, er þeir toludu um nidrbrot ok audn krisninnar i Gallia, ok þat med at þa mundi vera timi at miskunna þeim. Þa heyrdi hann ok rodd ofan af himni, er sva mællti: «Cilinia mun kvidug verda ok son fæda, þann er Remigius skal heita, ok mun ek fa honum þat folk i henndr, er ek vil at hialpiz.» Ok er guds madr Montanus hafdi heyrt rodd þersa med sva mikilli huggan milli otoluligra haska, leid synin fra honum, ok gerdi hann i kunnleika Cilinie gudligt firihe(i)t. En Cilinia þersi var eiginkona ins gofgazta mannz, er Emilius het; hafdi hon fætt honum .ii. sonu a æsku alldri, ok vard annarr þeira byscup, en annarr tok vid fodurle(i)f sinni ok atti byscup at syni, þann er Lupus het. En þau trudu (eigi) ordum Montanus munks, þviat þau voru bædi olldruþ ok hofdu firi longu af latid munadarlifnadi. Þa sagdi sæll Montanus til þeira: «Halldit þat firi m(ar)k, at þetta er guds mal, a(t) þa er sveinninn er vanndr af modurmiolk, þa mun hann rida augu mer miolkinni, ok mun ek taka syn.» Þetta mællti hann af þvi, at hann var adr blindr. Nu trudu þau hion um sidir gudligu firiheiti, ok vard Cilinia kvidug ok fæddi sidan svein, ok var kalladr

1 *Overskriften meget utydelig.*

Remigius. Ok er hann var fæddr a briosti, bra hann miolkinni a augu sins spamannz Montanus, ok gaf gudlig miskunn honum syn.

2. Þessi hinn helgi sveinn Remigius var uppfæddr af þersum virduligum fedginum, er hann tignaz miog af; var hann eigi at eins valdr, adr hann var fæddr, helldr adr hann væri byriadr, med þeim hætti, sem adr var flutt, at einn tima er Montanus munkr sofnadi sem lausligaz, var hann knudr upp .iii. ok bodit, at hann segdi Cilinie, med hversu myclum fagnadi hon mundi fæda. Nu þott hon trydi fastliga firisogninni, þa gerdi hon þo eyngum i kunnleika, fyrr en framkomit var, helldr hellt hon med ser fagnadi hans burdar, ok gladdiz iduliga, at hans sæt bernska birtiz bratt firi verdleika ukomins alldrs, ok sva sem hon kunni hann, adr hann var getinn, sva sa hon nu ok firi hans ukomna tima; þviat ung bernska synndi þat, sem hann fylldi sidan a laungum alldri.

3. Sidan var sæll Remigius settr i skola til nams, ok vard hann skiott virduligri at kunnattu sinum iamalldrum, þott meiri væri burdum. Lagdi hann a þat allan hug at sigra litinn alldr med gofugleik sidanna; en sidan hann geck unndir vigslur, þa sogdu þat allir firi sida sakir, at hann væri alroskinn prestr. Hvat nu da, nema sva sem hann tok at þroskaz, sva tok hann ok at þroaz i hattum heilags sidferdis. Hversdagliga kalladi hann fiolda manna i bod sitt. En er hann hafdi tvau ar ok .xx., þa andaþiz Bannadius i Remisborg, ok var þetta ungmenni he(i)lagr Remigius med allra manna aheitum valdr til byscups, eda enn helldr dreginn til; ok er hann kostgiæfdi med mikilli kostgiæfi ok stadfesti mot at stannda akafligu kalli folcsins, syndiz almatkum gudi til at bennda ok opinbera, hvilika skilning hann hafdi a helgum Remigio, at þar sem hann kostgiæfdiz mot vilia lydsins, þa sa allir þeir (er) voru vid, at geisli kom ofan af himni yfir hofud honum, ok vard sva biart ollum megum hia honum, at margir hugdu, at solin hefdi fallid yfir hann. Var þa ok hofud hans smurt himneskliga med legi heilags vidsmiors. Tok þetta tilfelli allan ifa af folkinu, sva at honum tioadi ecki mot at mæla. Er hann nu gerr byscup ok stolsettr med allri virding. Nu er hann var med sva mikilli guds miskunn kosinn ok adr af lęrdum monnum valdr ok ulærdum, þordi hann eigi unndan færaz, helldr fiell hann skiott allr til iardar ok lægdi hofudit; tok sidan naudigr vid kennimannzskap ok hugsadi ser þat helldr þunga eda byrdi en valld eda vegsemd. Vard hann bædi bratt skapligr ok godfuss i þersu embætti, sem hann hefdi iafnliga firi verid, þar sem hann var nykominn til.

4. Þessi ungi madr Remigius, ordinn gaufugligr hirdir guds sauda. var med aurleika þionostumadr fatækra ok faudurlausra ok [illegible] gerdi: hann ok med hinni mestu ast ok litillæti godfysi likam-[illegible] gerdi: bredra eda annarra tilkomandi manna. Aurr var hann [illegible] i olmosugerdum. en iþinn i vokum. godfuss i bæn. i litillæti ollum lægri. hinn helgazti i ollu atferdi. Alldri fann uvinr allz mankyns þat med honum. at hann feingi bleckt med sinni flærd: syndi hann med skyrleika astarinnar hreinleik hugskozins en milldi sins godfusazta hiarta. syndi hann linleik i blidu malsins. Allt þat sem til eilifrar heilsu kom. þa fylldi hann eigi oframar i athofn gods verks en med mali heilagrar predicanar. Langt er at telia serhver daindi þeira godra luta. er hinn hæsti veitari himneskrar ambanar hefir hann med prisad. ok þvi munu ver fa luti tina, en lida um allan fioldann. at ver veitim eigi leidindi heyrandum: þviat sva ero morg agiæti hans kraftaverka. at ukiænska vars mals megi (eigi, upp telia eda i minni hallda, þviat fyrr lyktaz dagrinn ok hans lios. en bokina enndi.

5. Heilagr Remigius stundaþi miog at flya ræsni kraftanna, þess at þo mætti ei leynaz vizka gudligrar miskunnar med honum. Eitt sinn er hann hafdi naduligan ok leyniligan samsess med heimamonnum sinum ok hann gladdiz af skemtan vina sinna ok kunningia, þa flugu titlingar til hans uhræddir ok settuz i lofa honum ok lasu leifar af bordinu: gengu aþrir til svangir. en adrir flugu brott fullir: hogværdiz sva skiarleikr fuglanna firi verkum dygdanna. Þessi er sa Remigius. er fyrr var helgadr en byriadr, ok iafnan framdi. sidan hann kom or voggu. rettlætiss reglu gudligs sidferdis. ok þat odladiz hann ungr a iordu at sia. er af himni kom krisma smurning yfir hann: þessi er sa Remigius. er sina tungu liet eigi þegia yfir riettletum firi guds sakir. ok ei ottadiz hann purpura konunganna i sinni predican. eigi virdi hann ok sva mykils tignina eda uptoku allra sinna aura. at hann lietti þvi helldr af at sa gudlig mal. Þat profadi sa hinn grimmazti hofdingi Frankismanna Lodoveus enn fysti konungr. er til guds sneriz af hans predican. ok var af honum skirdr ok vard algiorr kristinn madr at firilatnum skurdgodum.

6. Þat barz a t eitt sinn. er heilagr Remigius for milli kirkna i syslu sina med hirdiligri ahyggiu. sem byscupa sidr er til. at vita ef nuekud flyttiz vanhyggiligar en skylldi i guds þionostu, ok er hann kom med þvilikri godvilld i þann bæ. er Palmatiatus heitir. þa bad nuekur blindr madr helgan Remigium ser olmosu.

þviat þa tok hann enn at kveliaz af diofli þeim, er fyrr meirr hafdi hann ærdan. Heilagr Remigius tok þat rad, sem hann var vanr, fiell til bænar ok kalladi a gudligt fullting. Gafz sidan hinum blinnda brott tekin syn, ok rak fra honum uhreinan annda. Her matti sia oumrædilig dæmi drottinligrar miskunsemdar, er þrifolld lækning var veitt þeim, er olmosunnar einnar bad, er hann fœddi hinn fatæka, gaf honum syn ok leysti hann hertekinn af diofli.

7. Sva sem uvinr allz mannkynsins lætr alldri af at syna monnum meinsemismatt sinnar illzku, sva hafdi hann ok tendrat upp elld ok usla þenna tima ok brenndi Remisborg med hinni skiotaztu ogn ok audn, sva at ecki var eftir eins þridiungs borgarinnar nema kol ok faulski, en geisadi nu a þvi, sem eftir var obrunnid. Ok er þersi frett kom firi helgan Remigium, rennr hann sem einn usigranligr kappi sem skiotaz þar til, er borgin fiell ok eyddiz af elldinum. Ok er hann hafdi lediz firi, sneriz hann mot loganum, en elldrinn sem sekr ok ifirkominn lagdi þegar a flotta ok hrock unndan um þat hlid borgarinnar, sem opid var, ok sva ut af stadnum; sem borgarlydrinn vitnadi sidan, at þat vard ǫllum augliost, hversu guds madr Remigius fullr af hita[1] sannrar truar sigradi med sinum verdleik ok slocti grimd sva mikils vafellis ok uhamingiu.

8. Nuckur mær af borg þeiri, er Tolosa heitir, kyngofug var allt fra barnæsku af uhreinum anda hertekin; en med þvi at þau godfusu fedgin elskudu hana, þa fluttu þau hana i Romaborg til legs hins helga Petri postola med myclu fiolmenni ok margfalldri godvilld. Þar var firi einn guds þionn, sa er med fulltingi heilags doms postolans gerdi morg takn, ok þo matti hann ei hreinsa þersa mey med sinni bæn ne ureins anda eitr fra henni reka. Gaf hinn forni fiandi honum þau ansvor tilþrongdr firi akall gudligs nafns, at hann mundi firi eingis manz bæn ne bod ut ganga af sinu herbergi næma akall hins blezada guds þionostumanz Remigii. Sidan foru fedgin meyarinnar med aeggian þersa guds vinar ok vinmælum Heinregs Gauta konungs med hina siuku mey a fund Remigii byscups ok badu, at þau kendi hans kraft a hreinsan meyarinnar, þann sem þau lofudu adr forvis vordin at iattan uvinarins. Heilagr Remigius færdiz leingi undan ok sagdi þat umfram sinn verdleik at bidia þers; ok þott hann berdiz leingi mot, vard hann sigradr af bæn lydsins ok tarum fedgina meyarinnar. Baud Remigius byscup þa med vallzordi vapnadr helgum verdleik, at

1 hitta *Cd.*

hinn vandi gestr gengi um þann sama munn ut, sem hann hafdi inn gengid, ok leysti sva Kriz ambatt. Var þat ok sva, at hann for ut af munni meyarinnar med mikilli spyu ok ferligum snyk. En at litilli stundu lidinni ok helgum Remigio brott fornum andadiz mærin mædd af myclum hita ok erfidi. Nu rann af nyu mikill mannfioldi til læknissins at bidia heilsu meyunni. Sæll Remigius asakar sig miog, kallaz helldr uhæfu framid hafa en heilsu veitt meyunni eda lækning, ok segiz sekr manndraps. For hann sidan aftr firi bæn folksins til kirkiu heilags Johannis, þar er likaminn laa anndlaus, ok fiell nidr a kirkiugolfid a leg heilags guds manz med tarum til bænar, ok sva bad hann ok adra gera. Ok er heilagr Remigius hellti ut tararegni sinu, reisti hann upp ina aunnduþu mey til lifs, þa er hann hafdi adr grædda siuka. En hon tok þegar i hond Remigio ok ferr heim alheil til sins heimilis, ok megu ver þat eigi segia, hversu mikill fagnadargratr fedginum hennar vard af þersi iarteign, eda hversu mikid lof folksins fekkz firi þenna sigr. Sungu þa allir, þeir er sia nadu, gloria in excelsis deo. Ma þat ok hyggia, hversu audmiukliga sa mundi mega frelsa sitt folk fra hverium haska, er sva matti hinn dauda upp reisa til lifs, sem adr var flutt.

9. Nuckuru sidar bar sva til, at einn siukan mann skilldi skira, at krismi fannz eingi. Setti heilagr byscup Remigius þa tomar ampullur ifir alltari, en fiell sialfr til bænar; fylldi þa ok þegar ampullur himneskliga heilagum krisma.

Sva bar til einn tima, at sialfum konungi ok utoluligu folki med honum gafz firi bæn heilags Remigii byscups sva nogligr dryckr, at eingan sa þurd sa, þa er allir voru vel halldnir ok drucknir.

10. Nuckurt sinn er heilagr Remigius for i syslu sina at neydsynium sinum, var hann bedinn af systrungu sinni, er Celsa het, at hann virdis at vitia hennar herbergiss. Hann veitti henni þetta ok kom til hennar huss, ok var heimoliga kvaddr af vinum ok kunningium. Þa kom at fru Celse[1] þionostumadr hennar einn ok taladi i eyra henni, at rædismadr hennar hefdi logat giorsamliga ollu vini, þvi sem innan bæar var. En er heilagr Remigius fann, at hon rodnadi vid, ok fretti, hvat þionostumadrinn hefdi sagt henni, ok er hon gerdi honum þat i kunnleika, vard hann gladr vid ok huggadi hana; sagdi sidan, sva at allir heyrdu, þeir er vid voru, bad hana annaz adra luti ok akta til veizlunnar, en hann

1 Celle Cd.

liez villdu ganga i vingard hennar ok spacera. Ok sva gerdi hann, ok for þadan nuckud sva klokliga i vinkiallarann; spurdi sidan kialleramann, ef i einnihverri tunnu væri nuckud af vini. Hann benndi honum til, hvert þat var. Þa baud guds madr Remigius, at hann byrgdi hurdina ok geymdi þar til, er hann kiæmi til hans. Ok sva gerdi hann. Sidan lagdiz heilagr Remigius a kne ok badst firi miog leingi. En sva vox vinid, sem fram leid bænin, þar til er dundi nidr ok rann um golfid. Þetta unndraþiz þionninn hardla miog, er vid dyrnar stod, (ok) hratt upp hurdunni. Heilagr Remigius reis þa ok þegar upp af bæninni ok baud, at hann segdi aungum manni þetta, helldr at fru hans hefdi feingid annan veg, sva at hon mætti nogliga veita gestum sinum.

11. Meirr en .lxx. ara lifdi heilagr Remigius i byscupsdomi sinum, at þvi sem flutt er, ok skein lif hans allt þvilikum krauftum, sem talt var, ok odrum otaligum. Leid hann sva alldradr at sinni bæn hedan or bylgium heimsins ok for þa gladr ok gamall til þeirar hafnar, er hann hafdi leingi til girnt. En eftir andlat hans þa verda þo margar iarteignir vid groft hans, trudum monnum heilsugiafir, at sannliga segiz hann lifa at verdleikum þeim dæmum ok dygdum, sem hann skinn; ok þo pislarkvol lyktadi eigi lifi hans, þa hafdi hann þo til godfysi ok orugleik i hverigu mustari, sem hans heilagr domr er vardveittr, eda a hans herradom verdr heitid. Bidium þvi allir med einum hug, at firi þa hveria stunnd, er ver lifum her veralliga, faim ver syndalausn firi bæn heilags Remigii byscups med fulltingi lausnarans, þar med gefiz oss ok ollum her i heimi hogværir timar med farsæld ok fridi af þeim, er sinum rietlatum monnum hefir firi heitid eilifum fridi, at veitanda drotni varum, þeim er med fedr ok helgum annda lifir ok rikir um veralldir verallda.

———————

SEBASTIANUS SAGA.

Fragment.

(*Cd. 235 folio. A; 238º folio, B.*)

[1][Niko]strato, at greifinn sendi honum ord, at hann skylldi þangat koma, fyrir þa sök allra hellz at hann villdi vita, til hvers Nikostratus hafdi bandingiana latit leida i hus sin. Þa for hann til fundar vid greifann, ok var hann þessa sama spurdr. En hann svaradi sva: «At þino radi hefi ek at vardveita kristna menn i husum minum; en ek let til þess leida bandingiana þangat, at enir kristnir menn hręddiz at deyia sem illmenni, þot þeir vili eigi lata at fortölum vorum ok bodordi þino.» Greifinn vard gladr vid þessi svör hans ok męllti: «Miklum audęfum mun ek þik audga, ef þu matt hugum þeira snua til blota.» En er Nicostratus kom heim til husa sinna, þa hof hann upp sögu ok sagdi Claudio öll þau tiþindi, er gerdz höfdu af kenningum ok iarteinum heilags Sebastiani. En er Claudius heyr(di) þetta, þa męllti hann sva: «Tva sono a ek mer vid konu þeiri, er andadiz, ok er annarr þeira vatnbolginn, en annarr er sárafullr ok sotta; en ek efa eigi um þat, at sa ma gefa heilsu sonum minum, ef hann vill, er konu þeiri matti mal gefa eptir .vi. vetr.» Þa for Claudius heim eptir sonum sinum ok leiddi þa til husa Nikostrati, þar er inne voru guds vinir, ok fell hann til fota þeim ok męllti: «Engi efi er eptir i hiarta mino, helldr trui ek fastliga, at Kristr er sannr gud, sa er þer göfgit. Ek fęrda ydr .ii. sono mina, ok trui ek þvi, at þer megit leysa þa fra haska daudans.» Guds vinir svorudu: «Allir þeir er siukir koma hingat i dag, hvat sem þeim er at meini, munu heilir verda, þegar er þeir iata Kristi.» Þa męllti Polikarpus prestr, at fram skylldi ganga til skirnar allir þeir, er Kristi villdi trua. Þeira var fyrstr Tranqvillinus fadir þeira Marcelliani ok

1 *Første Brudstykke findes kun i A.*

Marki, siþan .vi. vinir þeira, Ariston, Crescencianus, Euticianus, Urbanus, Vitalis ok Justus; þar nęst Nikostratus ok brodir hans Kastorius, Claudius ok .ii. synir hans Felicissimus ok Felix. Siþan geck fram Marcia modir þeira ok konur þeira Beatrix ok Lucina ok synir þeira, ok kona Claudij Simphoriosa, ok kona Nikostrati Zoe, ok hiu hans ôll .xlii. menn, ok allir þeir er or bôndum voru leystir .xvi. menn, en allz voru .viii. ok .lxx., þeir er Polikarpus prestr skirdi, en Sebastianus veitti þeim gudsifiar. En er Polikarpus prestr skirdi sonu Claudij, annan vatnbolginn, en annan sáran, þa komu þeir sva heilir or skirnarbrunni, sem þeim hefdi ecki til meins verit. En Tranqvillinus fadir þeira Marcelliani ok Marci var siukr, sva at hann matti eigi a fętr standa eda hendr retta. En Policarpus prestr spurdi, ef hann trydi af ôllu hiarta, at drottinn Jesus Kristr matti honum gefa likams heilsu ok syndalausn. Tranquillinus svaradi: «Syndalausnar einnar beidumz ek; en þott ek fa eigi likams heilsu i skirn, þa skal ek þo alldri efa um tru Kristz; þviat ek reynda, ok trui ek af ôllu hiarta, at drottinn Jesus Kristr sonr guds er mattugr at ge(fa) heilsu ôndum ok likamum ok lif eilift eptir dauda.» Allir felldu tar fyrir fagnadi, er þetta heyrdu, ok badu, at gud syndi avôxt truar hans. Þa spurdi Policarpus prestr, ef hann trydi a fôdur ok son ok anda helgan. En er Tranqvillinus sagdi sik trua, þa losnudu hendr hans ok fętr, ok rann (hann), sem hann vęri ungr ordinn, ok męllti: «Kristr er einn gud, sa er heimr sia vesall kann eigi.» Ok er allir þessir hôfdu skirn tekit, þa voru þeir a bęnum .xvi. daga ena nęstu ok lofudu gud nętr ok daga, ok eggioduz a þat będi karlar ok konur at ganga hraustliga undir pislir.

[1] Eptir þetta sendi Cromatius greifi ord Tranqvillino fôdur þeira Marcelli(a)ni ok Marci, ok sagdi hann, er hann kom, hvat gerdz hafdi um sono hans. Tranqvillinus svaradi: «Eigi vinz mer ord[2] til at þacka þer, sem vert er, þat er þu veittir oss, þviat synir minir vęri nu fôdurlausir, en ek sonalaus, ef þitt huggędi hefdi eigi oss dugat. En nu fagna allir þeir, sem ast hafa i briosti, ok trui ek, at þu munir ok fagna, þviat nu er gefit lif deyiôndum ok gledi hryggiôndum ok huggan harmôndum.» Þa ętladi greifinn, at synir hans mundu blota vilia: «Komit þer ok blotit i dag godum þeim, er þer gulldu sono[3] þina heila.» Tranqvillinus svaradi «Ef þu villdir rett virda þa hluti, er gerduz um mik ok sono mina, þa mundir þu kenna, at mikill er kraptr Kristz nafns.»

1 capitulum *Overskr. A.* 2 ordz *A.* 3 sona *A.*

Greifinn svaradi: Ertu ęr nu Tranqvillinus?› Hann svaradi: ‹Er var ek hingat til, en þegar ek truda Kristi. þa fann ek heilsu hugar ok likams.› Greifinn męllti: ‹Til þess synumz ek gefit hafa frest sonum þinum, at þeir leiddi þik i sina villu, en eigi at þu leystir þa fra villu.› Tranqvillinus svaradi: ‹Virdu rett, hvat villa er, eda hvat villuverk megu heita.› Greifinn męllti: ‹Segdu ok þa, hvat villa er?› Tranqvillinus svaradi: ‹En fyrsta villa er at ganga dauda stiga en hafna lifs gôtu.› ‹Hvat er dauda stigr›, sagdi greifinn. Tranqvillinus svaradi: ‹Syniz þer eigi dauda stigr vera at eigna guddoms nafn daudum monnum, ok luta stocki ok steinum?› Greifinn męllti: ‹Eru eigi þat gud, er ver gôfgum?› Tranqvillinus svaradi: ‹Sialfir lesit þer þat i bokum ydrum, hversu grimt var kyn þeira, eda hversu illir upprunar eda herfiligt lif, eda hversu vesaligr var daudi þeira. Eda mundi eigi gud vera fyrr a himni, en Odin var konungr i Krit, þa er hann át holld sona sinna, sem bękr ydrar segia? Miok villaz þeir, er Þor son hans ętla elldingum styra, þann er ser sialfum styrdi eigi fra ohęfum hlutum, ok fôdur sinn let meida, en atti systur sina at eiginkonu. Fyrir hvi se eigi villa at trua a þa menn, er Romaborgar lôg fyrirdęma, en hafna almatkum gudi, þeim sem a himnum er, en gôfga stock ok stein ok kalla þat gud sinn?› Greifinn męllti: ‹Siþan er þer tokut at lasta gud, þa hefir Romaborgar lydr ordit fyrir môrgum skôdum.› Tranqvillinus svaradi: ‹Er eigi þat satt, er bękr ydrar segia, at .iii. þusundir ok .xx. Romaborgar lyds fello a einum degi, þa er þeir blotudu Þor. Margir adrir skadar ok oáran ok herleidingar ok manntapanir urdu a Romaborgar lyd, fyrr en menn trudu a einn gud. En siþan er osyniligr gud var gôfgadr, þa tok Romaborgar lydr at fagna fridi. En þer kennit eigi gud, er ydr veitir allt, þat er gott er, ok kennit skepnunni þat, er skaparinn veitir.› Greifinn męllti: ‹Ef sa er gofgandi, er flest gagn veitir, þa er synt at trua a solina, er allan heim lysir ok vermir iôrdina, at gras megi groa.› Tranqvillinus svaradi: ‹Ef gôfugr madr sendir þrel sinn at fera godan grip nockurum manni, þa mundi heimslikt þickia at gôfga þrelinn, en orękia þann er giôfina sendi. Ef ver eignum konungum en eigi þręlum þat, er þeir senda oss korn a skipum, þott þrelar fari med, þa er þo miklu skylldara at gôfga gud þann, er sol ok tungl ok ôll skepna þionar bodordi hans.› Greifinn męllti: ‹Ef einn er osyniligr gud, sa er þer gôfgit, þa munu þer eigi Krist gôfga, þann er sénn var ok heyrdr ok krosfestr ok syndi ôll merki mannligrar ostyrktar i

pisl sinni» Tranqvillinus svaradi: «Rettliga męttir þu þessa spyria, ef þu hefdir radit at trua sönnu, þviat otrum manni syniz allt þat onytt, er hann vill eigi trua. En spakr madr dęmir makliga um alla hluti. Ef þu ęttir fingrgull gott ok dyran gimstein, ok felldir þu þat i saur, þa mundir þu senda þrela þina at taka þat or sauri; en ef þeir metti þat eigi finna, þa mundir þu leggia nidr prydi þina ok skrydaz þrels klędum ok stiga nidr i saurpyttinn ok retta hendr þinar i saurpyttinn ok leita gullzins, þar til er þu fyndir, ok sidan mundir þu þva þat ok gerá þer þat enn at handaprydi.» Greifinn męllti: «Til hvers kemr þessi dęmisaga?» Tranqvillinus svaradi: «At ek syna þer, at ver göfgim einn gud osyniligan.» Greifinn męllti: «Hvat er fingrgull ok gimsteinn, er i saur fell?» Hann svaradi: «Gull merkir likam mannz, en gimsteinn öndina, þviat einn madr er önd ok likamr, sva sem eitt fingrgull er będi saman gull ok gimsteinn. Ef þer þickir gull þitt gott, þa er þo Kristi meiri elska a manninum. Þu sendir þrela þina, ok mattu þeir eigi na. En gud sendi spamenn sina ok męllti vid þa af himni, at þeir leiddi mannkynit fra syndasauri, ok mattu þeir eigi þat gera. Þu lagdir nidr prydiföt þin ok stett i saurpytt med þrels buningi ok rettir hendr þinar i saur eptir gullinu. Kristr lęgdi guddom sinn ok tok a sik þrels likam ok steig nidr af himni i þenna heim ok retti hendr sinar i saur pisla vorra, ok tok a sik pisl þa, er ver vorum verdir, en gerdi oss prydi handa sinna ok þo oss i skirnarvatni af syndasauri. En ef þrelar þinir neita þik vera drottin sinn, þa er þeir sæi þik i þrels buningi, þa myndi þer þeir þickia dauda verdir; sva munu þeir ok eigi fordaz eilifar pislir, er fyrir þęr sakir neita Krist vera drottin sinn, er hann tok þrels likam a sik.» Greifinn męllti: «Til þess syniz mer þu hafa bedit frest sonum þinum, at þu samnadir at mer gamalmannz rędum slikum.» Tranqvillinus svaradi: «Eigi ętla lęrisveinar Kristz lengi fyrir, hvat þeir skulo tala i ögliti rikismanna, þviat drottinn męllti sva: eigi þurfit þer þat hugsa, hveriu þer skulut svara rikismonnum, þviat ydr mun gefaz af gudi þat, sem þer skulut męla, þviat þer męlit eigi sialfir, helldr heilagr[1] . . . .

[2] þeira Petrs ok Pals vard hann gripinn af heidnum monnum ok grioti bardr ok kastad liki hans ut a ana Tibr. En Klaudius ok Nicostratus, Castorius ok Victorinus ok Simp[horia]nus, þa er þeir leitudu likama med særstrondu, þa urdu þeir teknir ok leiddir fyrir borgargreifa, þann er Fabianus het, ok teygdi hann þa til blota,

1 *Her mangler 2 Blade i A.* 2 *Her begynder B.*

ok matti a eingа lund snua hugskoti þeira fra tru Kristz. En er þeir voru þrysvar sa mot leiddir ok kvaldir, ok helldu fastliga tru sinne, þa woru þeir færdir sa sæ ok saukt þeim þar nidr, ok foru andir þeira til guds. Þaa lôgdu heidnir menn fe til hôfuds kristnum monnum ok sendu flugumenn til at væla þa.

[1] Torqvatus het fiskimadr nockurr, er kristinn sagdiz[2] vera, ok tok Gaius pavi vid honum, þviat hann vissi eigi flęrd hans. En er Tiburcius [prudr drengr[3] avitadi opt Torqvatum um þat, er hann var hársidr ok breytinn i buningi, svefnugr ok fastadi litit[4], ok var galaus i allri atferd, þa let Torqvatus, sem[5] hann mundi eigi reidaz vid þessa avitan; en þo gat hann sva gert af vęl sinni, at þeir Tiburcius urdu badir teknir af heidnum monnum ok leiddir fyrir greifann. Fabianus spurdi enn ellra fyrr będi at tru ok nafni. Torqvatus nefndiz ok letz[6] kristinn vera. Fabianus męllti: «Veiztu eigi, at konungar lata pina þa menn, er eigi blota godom?» Torqvatus svaradi: «Sia madr er lęrifadir minn,. ok mun ek sva gera, sem hann gerir.» Fabianus męllti vid Tiburcium: «Heyrdir þu, hvat Torqvatus sagdi?» Tiburcius svaradi: «Hvat þarf Torqvatus at segiaz kristinn, þviat kraptr nafns guds reidiz þeim, er liuga a hann, þviat þeir er sannliga eru kristnir, hallda sik fra [allri munugd[7] til allrar sidsemi. Truir þu þvi, at sa madr se kristinn, er hann lętr [hanga hár[8] um herdar ser ok glikiz blotmonnum i buningi [ok i allri atferd[9]? Eigi vill Kristr þiggia slika þrela. I þvi muntu bradaz reyna lygi at honum, er hann sagdi sik kristinn vera ok [gera eptir mer[10]. Nu mun hann þat syna, hvilikr hann hefir ę verit.» Fabianus męllti vid Tiburcium: «Þat er þer heillt rad[11], at þu hafnir eigi bodordum konunga.» Tiburcius svaradi: «Ecki finn ek heilla rad ôndu minni en hafna godum ok gydium ydrum, en iata einum drottni Jesu Kristo sônnum gudi.» Torqvatus męllti þa: «Eigi at eins er hann sialfr[12] grimmr, helldr teygir hann marga menn fra blotum ok segir aull god diôfla vera, ok nemr hann eda kennir[13] galldra ok fiolkyngi nętr ok daga.» Tiburcius svaradi: «Liugvottr verdr [eigi opindr[14]. Sia madr, er þu, gôfugr domandi, matt lita, hann er til enskis annars med kristnum monnum staddr, nema til þess at hann seli

1 *Her begynder atter A*; *B har Overskriften:* Fra Torqvato illum manne. 2 þottiz *B*. 3 [prydidreingr *B*. 4 litt *B*. 5 at *B*. 6 kvaz *B*. 7 *rettet*; munudg *A*: [likams munudum *B*. 8 [lafa haar nidri *B*. 9 [sinum ok i ollu atferli *B*. 10 [eptir mer mundu ganga *B*. 11 til hialpar *tilf. B*. 12 kristinn ok *tilf. B*. 13 lagsmonnum sinum *tilf. B*. 14 [alldri opinberr *B*.

þa til pisla, ok synir[1] hann sik kristnum monnum sem kristinn, en heiþnum sem heiþinn, ok er hvarigum trur. Ek avitaþa hann um osidsemi sina, er hann át ok drack, þar til er hann spio, ok svaf, þa er adrir voru a bęnum; en nu avitar hann kristna menn ok ręgir ok eggiar ohreinan domanda, at hann reidiz oss [ok fysir oss at blota diôflum[2]. Se ek fysi þina, lita ma ek grimleik [hiarta þins[3]; hvatki er þu hefir frammi i gegn kristnum monnum i ognum ok kvôlum[4], vid ôllu eru ver bunir, þvi er oss kemr at hendi; eigi hredumz ver utlegdir, þviat allr heimr er oss utlegd, ok eigi pislir, þviat þa leysumz ver ur myrkvastofu þessa heims; ok eigi hręduma ver elld, þviat meiri er girndarelldr, sa er ver stigum yfir.» Fabianus męllti: «Gialltu þik kyni þinu, ok ver gôfugr, sem þv att kyn til; en þu ert nu oltinn i þa otign, at þu ert pislar verdr ok dauda.» Tiburcius svaradi: «Er þat domr ins vitrazta domanda, at ek se af þvi [ætlæri, at ek gôfga eigi ohreinan anda Odin eda Freyio portkonu, ok af þvi pisla verdr, at ek gaufga sannan gud[5], þann er a himnum er ok til þess kom af himni til iardar, at madr mętti stiga af iôrdu til himins.» Þa let Fabianus bera ględr fyrir fętr honum ok męllti: «Kiostu annathvart, at þu brenn reykelsi á glodum þessum, eda gack berum fotum a ględrnar.» Þa gerdi Tiburcius krossmark fyrir ser ok geck yfir ględrnar ok męllti vid greifann: «Legg þu nidr otru þina, þviat einn gud, sa er ver iatum, ręsaid fyrir allri skepnu sinni. En ef þu matt nockut i nafni Þors þins, þa rettu hônd þina i vellanda vatn, ok reyn, ef Þor[6] þinn [hlifir þer[7]; þviat mer syniz i nafni drottins mins Jesu Kristz, sem ek ganga um fagra bloma, þviat ôll skepna þionar bodordi skapara sins.» Fabianus męllti: «Ollum er nu audsynt, at Kristr ydvarr kendi ydr fiolkyngi.» Tiburcius svaradi: «Þegi, [vesôl tunga[8], ok lat mik eigi heyra, at þu geyir heilagt nafn drottins.» Þa reiddiz Fabianus ok lét til hôgs leida Tiburcium a gôtu þa, er Lavikana heitir, þriar milur fra Romaborg, ok var hann þar hoggvinn ok i þeim enum sama stad grafinn. Ok verda þar margar iarteinir allt til þessa dags.

[9]Sidan [let Torqvatus Castulum verda hôndladan husbonda[10] guds votta, ok var hann þrysvar a moti hafdr ok pindr, ok hellt

1 *saal.* *B*; syniz *A*. 2 [*tilf.* *B*. 3 [rads þins ok velar briostz þins *B*. 4 eda i skaudum *tilf.* *B*. 5 [*saal.* *B*; dauda verdr, er ek gôfga eigi diôfla. helldr Krist guds son *A*. 6 Þorr *B*. 7 [hlifi þer vit bruna *B*. 8 [vesall madr *B*. 9 Fra Kastulo *Overskr.* *B*. 10 [gerdi Torqvatus svo, at Kastulus vard haundladr husbondi *B*.

fast[1] tru sinni. Ok eptir þat var hann settr i grof kvikr, ok mokat a hann sandi ok grioti, ok for sva til guds med sigri. Þa voru þeir Marcellianus ok Markus teknir ok bundnir vid eitt tre badir, ok [voru berfęttir a brǫndum[2], ok męllti Fabianus vid þa: «Þar skulut þit standa badir fastir, til þess er þit blotit godum, ok munu þit þa leysaz fra pislum.» Þeir[3] svorudu: «Alldri hǫfum vit iafnvel verit staddir, þviat nu stondum vit fastir i ast guds; ok veri sva vel, at vit stędim her[4], medan vit lifdim.» En er þadan leid dagr ok nott, þa let Fabianus leggia a þeim spiotum, þar er þeir stodu, ok foru sva til dyrdar ok voru grafnir a gǫtu þeiri, er Appia heitir, tvęr milur fra Romaborg.

[5] Sidan vard uppvist, at Sebastianus var kristinn, ok var þat sagt Diocletiano konungi, ok let Diocletianus kalla hann til sin, ok męllti: «Ek gerda þik inn ęzta mann i hird minni, en þu leyndiz allt hingat til at þvi, er þu gerir i gegn heilsu minni ok i gegn godum vorum.» Sebastianus svaradi: «Fyrir heilsu ydvarri ok[6] allz Romaborgar lyds gǫfgada ek einn sannan gud, þviat ek truda þat orar vera at trua a stock eda stein.» Þa let Diocletianus leida Sebastianum a vǫll ok binda ok hafa at skotzspęni. Þa var skotit a hann ǫrum ǫllum megin, unz hann var allr utan sem biarnigull. Ok ętludu allir hann daudan ok foru a brott. En kona su, er átt hafdi Castulus, hon het Herena, kom til um nottina at grafa Sebastianum; ok [lifdi hann[7], ok leiddi hann heim med ser, ok tok hann heilsu eptir fa daga. Þa badu kristnir menn, at hann mundi flyia. En hann stod a loptridi nockuru, þa er konungarnir gengu [hia honum[8], ok męllti hann vid þa: «Mikit liuga blotbyskupar at ydr, er þeir segia kristna menn vera ovini Romaborgar velldis, þar sem af þeira bęnum [þrifaz ok[8] þroaz allt Romaborgar velldi.» Diocletianus męllti: «Ertu Sebastianus, sa er ver letum pina[9] fyrra dag?» Sebastianus svaradi: «Til þess let gud mik lifna, at ek [segda þat[10] ǫllum lyd, at þer dęmit rangt, þa er þer latit pina þrela Kristz.» Þa let Diocletianus beria Sebastianum stǫngum til bana ok kasta liki hans i keytu diupa, at eigi gofgadi kristnir menn hann. En heilagr Sebastianus vitradiz i draumi sidsamri konu, þeiri er Lucina het [ok mællti vit hana: «Leitadu liks mins, ok muntu finna þat hanga a staur i gang

1 hann fastri *B*. 2 [latnir standa berfættir *B*. 3 brædr *B*. 4 fast *tilf*. *B* 5 Um liflat Sebastiani pislarvottz *Overskr*. *B*. 6 fyrir þrifum *tilf*. *B*. 7 [fann hun hann lifanda *B*. 8 [*tilf*. *B*. 9 hafa at skotspæni *B*. 10 [bera þat fyrir *B*.

nockurum. ok hefir þat eigi nidr fallit i saur; þat skalltu færa i stad þann, er Catacumbas heitir, ok grafa hia fotum Petri ok Pauli guds postola.» Lucina[1] for þegar um nottina med huskarla sina ok fann [likam heilags Sebastiani ok færdi til þess stadar[2], sem hann hafdi bedit, ok grof vandliga, ok var þar a bęnum .xxx. daga ina nęstu. En er fridr gerdiz kristnum monnum [nockuru sidar[3], þa let heilǫg Lucina gera kirkiu ur husi sinu ok lagdi þar til ǫll audęfi sin, ok þionadi þar gudi[4] alla ęfi sina. Enn sęli Sebastianus var pindr enn .xiii. kal. Februarij [5]rikianda drottni vorum Jesu Kristo, þeim er med fedr ok helgum anda lifir ok rikir gud um allar alldir. Amen.

1 [*saal. B*; En hon *A*. 2 [*saal. B*; lik Seb. fest a stauri einum ok ferdi til kirkiu Petrs postola ok Pals *A*. 3 [eptir nockura vetr *B*. 4 sialf *tilf. B*. 5 at *tilf. B*.

SEPTEM DORMIENTES.

Fragment.

(*Cd. 623 qv.*)

.vii. dormiencium.

A þeim dǫgum er Decius var keisari. þa for hann i margar borgir at briota niþr cristni guþs oc eyþa cristnom monnom. En er hann com á Asialand i borg þa, er Effesus hei[tir, þa] lęt hann efla scurþgoþa villo oc hof i borginni. En dioful(l)inn greniaþi i hiarta hans, oc bǫþ hann þegar ǫllom hǫfþingiom [at] blota i hverio hovi. Þa samnaþisc allr fiolþi borgarly[þs til] bloz, oc lagþi reyc oc illan dǫn um borgina innann af blótun þeira, oc gerþisc mirkr(!) yfir þeim oc in svartasta þoca. En gratr oc hrigleikr(!) com yfir alla cristna menn, oc falusc þeir oc hulþo andlit sin. A inom þriþia degi bǫþ enn grimmasti konongr at taka cristna menn oc neyþa til blóta. Þa drifu til gyþyngar meþ heiþnom monnom oc leituþu þręla guþs oc drogu ór fylcsnom oc or hellom oc grǫfom [oc] neyddo þa til blota. Þa voro pindir þeir allzkyns pislom, er egi villdo blota, [oc la]go likamir þeira ómylldir, oc baru foglar oc dyr hré guþs vátta í munni ser, oc rann blóþ þeira of streti sem vatn of gǫtr, oc varo hǫfoþ þeira fest á garðstǫra. En af mikilleic kvala oc ofriðar varþ hrézla oc hrygleikr yfir ǫllom cristnom lyþ, oc baþo allir meþ saru hiarta ser hialpar af guþi oc staþremmi oc tru oc þolinmęþi, at þeir mętti standasc pislir. A þeim dǫgom selldo fęþr sono sina til dǫþa, eða synir fęþr, oc mat[ti en]gi ǫþrom trua. En guþs ast, su er send er i briost heilagra manna, stę yfir illzko þessa meþ styrc oc þolinmęþi.

A þeiri tiþ funduse .vii[tem]. hinir gǫfgustu guþs vinir Maximianus, Malcus, Martinianus, Dionisius, Serapion, Constantinus oc Johannes, þeir varo styrkir i tru guþs oc meddo hvern dag líkami

sina i fꜹstom oc i [bęna]halldi oc i hrygleik þeim, er þeir sa yfir ꜹllo cristno liþi. En ávallt er konongr for til bloz oc lyþr hans, þa falusc þessir .vii^tem^. [oc gin]gu inn i bęnarhus oc hnegþo(!) hofuð sin oc dꜹgþu andlit sin i tarum fyrir guþs sakir oc i ꜹgliti hans. En cunnir menn þeira sviku þa oc hugþu at, hvert þeir fęri fra blóti, þa er aþ(r)ir blotoþu, oc fundo menn þa á bęnom i einom staþ. Þa gingo inn ovinir en(s) sanna guþs fyrir Decium konong oc melto: «Lifi þu ęi i fegr(þ) rikis þins, hinn milldasti konongr! þu lętr samna monnom of langan veg til blóta, en nagrannar þinir fyrirlita þic oc hliþa(!) egi boþorþi þino, oc sykva hꜹfþingia þina oc lifa at siþ cristinna manna oc blóta egi. Magsimianus greva son, þess er mestr var i riki þino, oc sex laxmenn hans, þeir er ens mesta kyns ero i þessi borg, þeir fyrirlita boþorþ þínn oc blota égi goþum varum odꜹþligum.» En er konongr heyrþi þetta, þa reiddisc hann oc lęt þa leiþa i brꜹt ór bęnarhusi oc fyrir domstól sinn, oc męlti hann viþ þa: «Fyr hvi blotiþ er egi goþom þeim, er allr heimr blotar, oc glikisc enom stęrstum hꜹfþingiom oc iamnꜹlldrum yþrom? Gangit nu til oc blotiþ goþum, sva sem yþr er scyllt oc allir menn gęra.» Magsimianus svaraþi: «Vęr eigom gud á himni, þann er scop himinn oc iorþ, honom fęrum ver forn oc syni hans, er sendr var i þenna heim, oc helgom anda hans, þeiri ósundrscilligri þrenningo ferom ver lof fórn oc goþann ilm, þat er avꜹxtr erviþis vars. En égi fęrum ver scurgoþum fornir, sem er fęrit, oc egi blotum ver dioflom ne sꜹrgum hreint hiarta vart.» Decins melti: «Þvi at er scilit yþ[r fra] blotum oc fyrirlętuþ velldi rikis mins, þa scolo þer scylþir(!) fra vinattu minni, unz ec gef mer tom til at dęma of yþr oc saca yþr of þessi mál yþr, þviat egi er gott at glata yþr á unga alldri oc lita fegr[þ yþ]ra i kvꜹlom. Fyr þvi gef ec yþr frest, at er higgiþ(!) at yþr oc lifit.» Þa lét konongr leisa(!) af þeim bꜹnd oc let þa a brꜹt fara. En hann fór til annarra borga, oc var þar grimmastr sem [þa var] hann.

En Maximianus oc laxmenn hans gerþo rettlęti guþs meþ tru, oc hꜹfþo gull oc silfr af frendom sinom oc gafo þurfamonnom leyniliga oc melto meþ sér: «Fꜹrum a brꜹt ór borg þessi oc fꜹrum til hellis ens mikl[a, er] er i fialli þvi, er Celius heitir, oc verom vér þar ottalꜹsir á bęnom, unz Decius kemr aptr at dęma of oss, en guþ geri viþ oss at vilia sinom oc láti oss taka eilifa dyrþ truaþra piningarvatta sinna.» En er þeir melltusc þetta viþ goþir vinir, þa foro þeir til hellis oc hꜹfþo silfr meþ ser til atvinno, oc varo þar marga daga a bęnom oc biþu þatan guþs miscunnar. En

þeir settu ein(n) þeira (er Malcus het) til þess at þiona þeim. En sa hafþi silfr meþ ser oc for til borgar i stafkals buningi at cǫpa þeim mat, oc gorþi hann misconn viþ ǫma menn, oc sagþi lagsmonnom sinom ǫll tiþendi, þǫ er hann fra i borginni. En eptir marga daga com Decius konongr aptr i Effesom oc bǫþ þegar rikismonnom at blota, oc var leitaþ Maximianum oc lagsmanna hans. Þa com ogn oc hrezla yfir alla truaþa menn, oc flęþu þeir scyndiliga fra ǫgliti Decij konongs. Malcus fleþ[i or] borginni oc hafþi brǫþ litiþ meþ ser til brępra sinna, oc sagþi þeim, at Decius v[ar] kominn í borg oc let magna bló[t. oc at] þeira var leitaþ allra laxmanna. Þa urþu guþs váttar hryggvir, er þeir heyrþo þetta, oc fello til iarþar oc baþu guþ miskonnar meþ tárum oc falu andir sina guþi a hendi. En er þeir settusc til matar allir, þa fylldosc ǫgo þeira tára oc hiortu þeira oglęþi. En eptir solarsętr sofnoþo þeir allir, þviat ǫgo þeira þyngþusc af tarum oc af ahiggio(!) hiarta þeira. En guþ misconsamr gaf þeim hvild oc hoglig biþ iarteina þeira, er hann villdi vitra á sinni tiþ. En þeir visso egi, hverso þeir svavo eþa hvar guþ hirþi andir þeira, en þeir hvildo allir a iorþo aþ likam sva sem sofendr, oc la[] silfr þeira hia þeim, þat er þeir hǫfþo þangat haft.

En enn nęsta dag at morni lét Decius leita þeira of borg alla, oc fundosc þeir egi. Þa męlti hann viþ ráþgiafa sina: «Mikil(l) afsak(n)i er mer at þessom enom ungom monnom, er hins mesta kyns ero; þeir ætloþo, at ec reiddomc þeim of óhlyþni[1] . . . . . .

. . . .

þeir upp biartir at aliti oc sungo lof guþi, sem þeir voro vanir. En engi var dǫþalitr á andliti þeira, egi voro funuþ klęþi þeira, engi var elli a likǫmom þeira, oc sva þotti þeim, sem þeir (hefþi) eina nott sofit oc vaknaþ at morni þeirrar nętr. Ahiggia(!), er þeir sofnoþo, var ǫll i briosti þeim, oc ętloþo þeir, at Decius konongr leitaþi þeira. Þa litu þeir til Malcum, þess er vanr var at þiona þeim, oc spurþi Magsimianus, hvat of þa hefþi rett vęrit i borginni. Malcus svaraþi: «At þvi er mer scylþisc(!), var várr leitaþ, til þess at ver blętim meþ ǫþrum borgarmǫnnum. En guþ veit, hvat Decius hefir oss hugat, en ver hyggiom at, hvat ver scolom gera.» Maximianus respondit: «Verom bunir, brępr, at coma fyr dęmistól Cristi, oc hreþomsc egi dómstol þessa konongs, oc nęitum egi lifi þvi, er ver hǫfom fyr tru sonar guþs.» Þa męlto þeir viþ Malcum: «Tak þu silfr oc cǫp oss meira brǫþ, en þu keyptir i gęr, oc

[1] *Her mangler et Blad.*

verþ vis oc kunn segia oss, hvat Decius dęmir um oss.» Þa reis Malcus snęma up, sem hann var vanr, ok hafþi silfr meþ ser. En þat var mót á silfri, er gek en fyrsta vętr rikis Decij konongs. En þa voru liþnir .lxx^{ta}. .ii^{o}. .ccc^{tum}. vetra[1]. Sva (lengi) hafþo þeir sofit, en þeir hugþusc eina nott sofit hafa. En er mo[rgi]nn var, þa gek [Malcus] út oc sa steina marga uti fyr hellisdurom, oc undraþisc[2] hann þat. Þa for hann til borgar meþ hręzlo oc hugþi þat, at [hann] mundi kendr verþa oc leiddr fyrir Decium [konong]. En hann vissi egi, at Decius va[r fyr] lango i molldo funaþr. En er Malcus nalgaþisc til borgarlyþs(!), þa sa hann cross[3] reistan up yfir borgarhliþit. Þa leit hann ollom meginn a crossinn oc hugþi at, hvi þat m[und]i gegna, oc fór hann til annars hliþs oc sa þ[ar] annan cross[3]. Hann undraþisc [þetta, e]r honom syndisc oll onnur gø[rþ] a borginni, en hann vissi van, oc kendi hann egi borgina. Þa for hann aptr til ens sama hliþs oc gerþi crossmark fyr andliti ser oc melti i hug ser: «Hvi gegnir þat, e[r i] gęr var þe[tta] crossmark fólgit, en nu er þatt(!) berliga up r[eist] i borgarhliþom? Hvi se þetta egi dramr eþa nackr spaleix syn, er fyr mik berr.» Siþan hulþi hann hafut sitt oc gek inn i borgina. En er hann com til torgs, þa heyrþi hann marga menn mela oc sveria i nafni Jesu Cristi, oc oaþisc hann i hug ser oc męlti: «Hversu matti sva mikil scipun verþa a einni nott? I ger matti engi diarfliga Xrist nefna, en nu nefna hann allar tungr. Vist hygg ec þessa aþra borg vera en egi Effesum, þviat sia er allt annan veg gor, [oc er] her cristinna manna mal.» Þa nam hann staþar. En ungr maþr rann til hans, oc spurþi hann þann, hvert heiti vęri borgarinnar. En sa sagþi, at su borg het Effesus. Þa melti Malcus viþ sialvan sic: «Ut mun ec ganga or borg, at egi villomc ec oc hitta ec helldr aptr til þeira[4], er mic sendo, þvit ec sialfr mac egi styra hug minom.» Þessa hluti alla sagþi Malcus sialfr eptir ser, þa er hann com til hellis oc vitroþ var uprisa þeira.

En er Malcus villdi ganga ut or borginni, þa com hann at, þar er menn selldu braþ, oc tok [hann] sil[fr] or sioþi oc selldi þeim. Þeir litu a silfr hans, er a torgino varo, oc undroþosc, oc sa hverr til annars. Þa tok hiarta hans at hręþasc oc ętlaþi, at þeir kendi hann oc villdi selia De[cio konongi], oc melti hann viþ þa: «Braþ vil ec hafa af yþr fyr silfr þat, er ec sellda yþr.» En þeir [g]rip[o] hann handom oc spurþu hann: «Hverr er þu eþa

1 .v^{r}. *Cd.* 2 undrazisc *Cd.* 3 .†. *Cd.* 4 at egi villdi ec *tilf. her Cd., men disse Ord ere som urigtige underprikkede af Skriveren.*

h[vert] er nafn þitt. Seg þu oss, hvar þu fan[t fo]rnt fe, oc munom ver egi segia eptir [þer]. En ef þu vill egi þat, þa monom ver selia þic til da·þa.» Malcus fann enge sva·r til at sinni[1] at svara þeim fyr hrezlo sakir, helldr melti hann sva i hug sęr: «Þat er nu heimt at mér [ve]slom, er ec hręþomc egi.» En er þeir sa, at hann þagþi oc svaraþi þeim egi, þa la·gþo þeir band a hals honom oc drogo hann of streti i miþia borg. En þa· tiþendi foro um borgina, at maþr var ha·nlaþr, sa er fornt fe[2] hafþi meþ ser. Þa samnaþisc saman margr lyþr oc melti: «Sia maþr er ut[len]dr, oc ha·fom hann alldregi senn.» Oc allir undruþosc, oc kendi engi hann. En þo treys[3]

APPENDIX.

(Den latinske Legende efter Jacobi a Voragine Legenda Aurea.)

De septem dormientibus.

Septem dormientes in civitate Ephesi orti sunt. Decius autem imperator persequens christianos cum venisset Ephesum, iussit ædificari templa in medio civitatis, ut omnes cum eo miscerentur sacrificiis idolorum. Cum ergo omnes christianos inquiri iussisset et vinctos aut sacrificare aut mori compelleret, tantus pœnarum terror cunctis inerat, quod amicus amicum et filium pater et patrem filius abnegabat. Tunc in illa urbe inventi sunt christiani septem, Maximianus, Malchus, Marcianus, Dionysius, Johannes, Serapion et Constantinus, qui hoc videntes nimis dolebant. Et cum essent primi palatii, sacrificia idolorum spernentes in domo sua se celabant et ieiuniis et orationibus vacabant, accusati igitur ante Decium statuuntur et comprobati veraciter christiani dato iis resipiscendi spatio usque ad reditum Decii dimittuntur; at illi patrimonium suum interim inter pauperes expendentes inito consilio in montem Celion secesserunt et ibi esse secretius decreverunt. Diu ergo sic latentes unus eorum semper ministrabat, et quoties intrabat

1 .s. *Cd.* 2 ꝩ *Cd.* 3 *Slutningen mangler.*

urbem, figura se mendici et habitu vestiebat. Cum ergo Decius in urbem rediisset et eos ad sacrificandum perquiri iussisset, Malchus minister eorum territus ad socios rediit et iis furorem imperatoris indicavit. Qui cum graviter terrerentur, Malchus allatos panes iis apposuit, ut cibo confortati fortiores ad prælium redderentur. Postquam autem cœnabant sedentes et colloquentes in luctu et lacrymis, subito, sicut Deus voluit, dormiverunt. Mane facto cum quæsiti fuissent et inveniri non possent et Decius doleret, quod tales iuvenes perdidisset, accusati sunt, quod hucusque in monte Celion latuissent et sua christianis pauperibus erogantes in suo proposito permanerent. Iussit ergo Decius, ut parentes eorum adessent, et comminatus est iis mortem, nisi de iis dicerent, quidquid scirent. Illi autem eos similiter accusaverunt et divitias suas pauperibus expendisse conquesti sunt. Tunc cogitans, quid de iis faceret, nutu Dei iussit os speluncæ lapidibus obstrui, ut ibi morerentur fame et inopia circumclusi. Quod ministri quidem fecerunt, et duo christiani Theodorus et Rufinus eorum martirium describentes caute inter lapides posuerunt. Mortuo igitur Decio et tota illa generatione post annos .ccclxxii. anno .xxx. imperii Theodosii pullulavit hæresis eorum, qui negabant resurrectionem mortuorum, unde contristatus Theodosius christianissimus imperator, quia fidem tam impie agitari videbat, indutus cilicio sedens in interiori loco per singulos dies flebat. Quod videns misericors Deus consolari lugentes et confirmare spem de resurrectione voluit mortuorum et thesaurum suæ pietatis aperiens ita prædictos martires suscitavit. Misit siquidem in cor cuiusdam civis Ephesi, ut in illo monte ædificaret stabula pastoribus suis. Cæmentariis speluncam aperientibus surrexerunt sancti et se invicem salutantes. putabant se tantum una nocte dormivisse et prædianam tristitiam recordantes interrogaverunt Malchum, qui iis ministraverat, quid de iis Decius decrevisset. At ille respondit, sicut dixit in sero: quæsiti fuimus, ut idolis immolemus. Ecce quod de nobis cogitat imperator. Respondit Maximianus: et Deus scit, quod non sacrificabimus. Cumque socios confortasset, iussit Malcho, ut emturus panes ad urbem descenderet et plures quam heri afferens panes, quæ iussisset imperator, rediens nuntiaret. Tollens ergo Malchus quinque solidos de spelunca exiit et videns lapides miratus est, sed aliud cogitans parum de lapidibus cogitavit. Veniens igitur timidus ad portam urbis valde miratus est videns superpositum signum crucis, unde pergens ad alteram portam, dum idem signum invenit, ultra modum

miratus est videns omnes portas signo crucis apposito et mutatam civitatem, signansque se ad primam portam rediit existimans se somniare. Unde se confirmans et vultum operiens urbem ingreditur et veniens ad venditores panum audivit homines loquentes de Christo et amplius stupefactus ait: quid est, inquit, quod heri nemo Christum audebat nominare, et nunc omnes Christum confitentur? puto, quod hæc non est Ephesorum civitas, quia aliter ædificata est, sed aliam civitatem nescio talem. Et cum interrogans audivisset, hanc esse Ephesum, errare veraciter se putavit et redire ad socios cogitavit, accessit tamen ad eos, qui panem vendebant, et cum argenteos protulisset, mirati venditores dicebant ad invicem, quod ille iuvenis antiquum thesaurum invenisset. Malchus vero eos ad invicem loquentes videns putabat, quod vellent eum trahere ad imperatorem, et territus rogavit eos, ut se dimitterent et panes et argenteos retinerent. At illi tenentes eum dixerunt ei: unde es tu? quia thesauros antiquorum imperatorum invenisti, indica nobis et erimus socii tecum et celabimus te, quia aliter celari non potes. Malchus vero non inveniebat, quid diceret illis, præ timore, illi vero videntes eum tacentem misso fune in collo eius trahebant per vicos usque in medium civitatis, et exiit rumor ad omnes, quod quidam iuvenis thesauros invenisset. Congregatis ergo ad eum universis et eum mirantibus volebat iis satisfacere, quod nihil invenerat, et circumspiciens omnes a nemine cognosci poterat, et prospiciens in populum volebat cognoscere aliquem de consanguineis suis, quos veraciter vivere putabat, et nullum inveniens stabat quasi insanus in medio populi civitatis. Quod cum audiisset sanctus Martinus episcopus et Antipater proconsul, qui nuper in urbem advenerat, mandaverunt civibus, ut eum caute adducerent et argenteos eius. Cumque a ministris traheretur ad ecclesiam, putabat, quod duceretur ad imperatorem. Episcopus igitur et proconsul mirantes argenteos interrogaverunt eum, ubi thesaurum incognitum invenisset. At ille respondit, se nihil penitus invenisse, sed de sacculo parentum suorum eosdem denarios habuisse. Et interrogatus, cuius civitatis esset, respondit: bene scio, quod huius civitatis sum, si tamen hæc est civitas Ephesorum. Proconsul dixit: fac venire parentes tuos, ut testentur pro te. Quos cum nominasset et nullus eos cognosceret, dicebant eum se fingere, ut aliquo modo evaderet. Et ait proconsul: quomodo credimus tibi, quod hoc argentum parentum tuorum fuerit, cum scriptura eius habeat plus quam trecentos septuaginta septem annos et sit

primorum dierum Decii imperatoris et in nullo similes sint argenteis nostris? Et quomodo parentes tui ante tantum tempus fuerunt, tu vero iuvenis vis decipere sapientes et senes Ephesi? Idcirco iubebo te legibus tradi, donec confitearis, quid invenisti. Tunc procidens Malchus ante eos dixit: pro Deo, domini, dicite mihi, quod vos interrogo, et ego dicam vobis, quod est in corde meo. Decius imperator, qui fuit in hac civitate, ubi nunc est? Episcopus dixit: fili, non est hodie in terra, qui Decius nominatur, imperator autem fuit ante longum tempus. Malchus autem dixit: in hoc, domine, ita stupeo et nemo credit mihi, sed sequimini me et ostendam vobis socios meos, qui sunt in monte Celio, et ipsis credite. Hoc enim scio, quod a facie Decii imperatoris nos fugimus, et ego sero vidi, quod ingressus est Decius in hanc urbem, si tamen hæc est civitas Ephesi. Tunc episcopus cogitans in semet ipso dixit proconsuli, quia visio est, quam Deus vult ostendere in iuvene isto. Perrexerunt ergo cum eo et civitatis plurima multitudo, et ingressus est primo Malchus ad socios suos, et post eum episcopus ingrediens invenit inter lapides litteras sigillatas duobus sigillis argenteis, et convocato populo legit eas et audientibus et admirantibus cunctis, et videntes sanctos Dei sedentes in spelunca et facies eorum tamquam rosas florentes procidentes glorificaverunt Deum, statimque episcopus et proconsul miserunt ad Theodosium imperatorem rogantes, ut cito veniret et miracula Dei nuper ostensa videret. Qui protinus surgens de humo et de sacco, in quo lugebat, glorificans Deum venit a Constantinopoli Ephesum, et obviantibus ei cunctis adscenderunt simul omnes ad speluncam. Et mox ut sancti viderunt imperatorem, resplenduerunt facies eorum sicut sol et ingressus imperator procidit ante eos glorificans Deum, et surgens amplexatus est eos et super singulos flevit dicens: sic video vos, tamquam si viderem dominum resuscitantem Lazarum. Tunc dixit sanctus Maximianus ad eum: crede nobis, quod propter te resuscitavit nos Deus ante diem magnæ resurrectionis, ut credas indubitanter, quod resurrectio mortuorum est. Vere enim resurreximus et vivimus, et sicut infans est in utero matris non sentiens læsionem et vivit, sic fuimus viventes, iacentes et dormientes et non sentientes. Et his dictis videntibus cunctis inclinantes capita sua in terram obdormierunt et tradiderunt spiritus suos secundum Dei imperium. Surgens autem imperator cecidit super eos flens et deosculans eos, et cum iussisset fieri loculos aureos, in quibus mitterentur, in ipsa nocte apparuerunt imperatori dicentes,

ut, sicut hactenus in terra iacuerant et ex terra resurrexerant, ita eos dimitteret, donec dominus iterum eos resuscitaret. Iussit ergo imperator locum illum inauratis lapidibus adornari et omnes episcopos resurrectionem confitentes absolvi. Quod .ccclxxii. annis dormiisse dicuntur, dubium esse potest, quia anno domini .ccccxlviii. surrexerant. Decius autem regnavit uno tantum anno et tribus mensibus, scilicet anno domini .cclii. et ita non dormierunt nisi .cxcvi. annis.

SILVESTERS SAGA.

(*Cd. Holm. 2 folio*).

Her byriar Silvesters sögu.

Silvester, er vær hölldum nu messudag i dagh, var ungr selldr til læringar presti þeim er Cirinus het; hann var sidlatr madr ok guds vinr göfugr. En Silvester likti bratt eptir godum sidum prestzsins ok kom til ennar æztu truar kristens sidar. En moder Silvestri het Justina bædi at nafni ok atferdum, en þat er a vora tungu at þydaz rettlat. Silvester hafdi gestrisni mikla i vanda, þegar er hann tok at vardveita fe sitt, ok framdi hann þat helldr af audæfum guds vilia, en hann girntizt eigi þessa heims tignir ne iardligs fiar. Fra þvi er sagt einhveriu sinni, at Silvester tok kristinn mann nöckurn i hus sin at gistingu, þann er kominn var or Antheochia ok bodadi Kristz nafn berliga, en sa het Thimotheus. En þat þordu enn þa faer menn at giöra, þviat ofridr var mikill kristnum mönnum i þann tima. En Silvester tok eigi at eins vid honum at gistingu, helldr efldi Silvester hann med miklu trausti ok kenningum. En er Thimotheus hafdi framm fluttar kenningar sinar .ii. misseri ok .iii. manodu ok snuit mörgum lyd til almattigs guds, þa vard Timotheus tekinn af heidnum monnum ok selldr greifa þeim, er Tarqvinius het, hann var borgargreifi, en hann let pina Timotheum morgum pislum ok let setia hann i myrkvastofu. En er guds kappi villdi eigi blota skurdgodum, þa var hann höggvinn af manndrapsmonnum ok for hann sva or þessum heimi med sigri gudi til handa, en heilagr Silvester (færdi) likam hans til hus sins ok kalladi þangat Melchiadem byskup, ok helldu þeir minning pislar hans þa nott alla i guds lofvi. En nockur kristen kona, su er het Theodora, grof likam hans i gardi sinum skamt

fra leidi Pals postola. Þat verk likadi vel ôllum kristnum mônnum, at sa guds piningarvottr væri nær Pali postola grafenn, sva (sem) Timotheus fylgdi fordum Paulo.

2. Sidan let Tarqvinius greifi taka Silvestrum, þviat hann vænti, at Timotheus mundi att hafa nôckveria aura. En er margir baru þat vitni, at hann hefdi eingha aura atta, þa gaf þat greifenn Silvestro at sok, er hann var kristinn, ok lezt honum mundu bana veita, nema hann blotadi sialfkrafi. Silvester svaradi: «Vittu þik fyrirdæmdan vera til eilifra kvala, nema þu truer skiott a drottin varn Jesum Krist son guds lifanda.» Þa reiddizt Tarqvinius greifi ok bad Silvestrum setia i myrkvastofu. Ok enn mællti greifinn: «At ôndverdum degi a morgin mun ek lata þer glata i hordum pislum.» Silvester svaradi: «Gudzspialligum ordum mun ek þer svara, a þessi nott enni somu mun ônd þin skild fra þer, at þu takir eilifar kvaler, fyrir þat er þu pinir kristna menn, en þa muntu vita þat, at sa er gud, er vær gôfgum kristnir menn.» Sidan var Silvester leiddr bundinn til myrkvastofu, en Tarqvinius greifi geck til bordz at matazt. En þa kom hefnd mikil af gudi yfir hann, þviat fiskbein stod i halsi honum, ok mattu læknar þvi eigi sa braut koma ne galldramenn, en alla þa nott var hann i miklum naudum ok kvôlum, en hann do at morni a þeiri stundu, sem hann ægdi Silvestro pislum ok dauda. Þa foru kristnir menn til myrkvastofunnar ok leiddu a braut Silvestrum med fagnadi. En þa foru þeir þegar til fundar vid Melchiadem byskup, ok vigdi (hann) Silvestrum til prez.

3. En er Silvester var vigdr til prez, þa veitti drottenn honum sva mikla miskunn i kenningum sinum, at allir unnu honum hugastum, þeir er hans kenningum hlyddu ok sônnudu hann guds þræl vera. En er andadizt Melchiades byskup ok for til guds ok vard sottdaudr, þa valdi allr (lydr) Silvestrum til pafa, ok var einn ord(romr) allra lærdra manna um þat ok olærdra. En er hann taldi sik sialfr overdan þess velldis, þa var þvi a mot svarat, at hann væri fyrr guds vottr en hann væri prestr. Af þessum ordum lydsins var Silvester tekenn til pafva yfir Romaborg, ok syndi hann þat i verkum sinum, at hann var þess velldis makligr, þviat hann var enn milldazti, ok var ôll gæzska audsæ a honum; ok hann var sva a milli audigra ok voladra, at audgir virdu hann sva sem ser ædra audgan, en voladir elskudu hann sem fôdur fyrir astar sakir; þviat hann virdi eingan mann at tign þessa heims, helldr at sidum godum, ok gôfgadi hann þvi framar hvern mann,

sem hann sa hann heilagligar lifa. Daufheyrdizt hann vid bakmælum ok sagdi sva, ath rog bakmalugs vęgi ônd heyrandans[1] sva sem hôggorma eitr, helldr samteingdi hann sinni vinattu þa, er rægdir voru, til þess ath hann bætti fyrir þeim i kenningum sinum, er villzt hôfdu fra rettum sidum, ok hann sneri dramblatum til litillætis. Þat dæmi bar (hann) til vitnis, er Gydingar lôstudu drotten varn um þat, er hann at ok drack med syndugum mônnum, en drottinn svaradi þeim ok kvad eigi heilum manni læknis þôrf vera helldr siukum mônnum, ok lezt eigi kominn at kalla rettlata helldr syndga menn til iþronar. Fyrir utlendum mônnum ok fyrir þurfamônnum bar Silvester mikla ahyggiu, þviat hann trudi Krist vera med þeim, ok þottizt hann Kristi sialfum veita þat, er hann veitti her þurfamônnum. Eingi volud eckia ok eingi frændlaus þurfamadr fannzt i allri Romaborg, sva at eigi vissi Silvester aa ôllum deili. Bædi vissi hann nôfn ok tal voladra manna ok lærdra i ôllu þvi heradi, ok veitti þeim slikan astargerning i allar þurftir, sem fadir veitir sonum sinum. Þa rækt hafdi hann vid lærda menn, at hann fal volada menn aa hendi þeim, er audgir voru, at þeira gnott huggadi volad hinna, sem Paulus postoli bydr. Su rækt var Silvestro aa ulærdum mônnum, ath hann elskadi þa med mikilli ast ok gerdi ser at vinum alla þa, er hann vissi kostgæfa til guds laga. En ef audgir menn lôgdu fe sin til kirkiu, þa let hann þegar skipta fe þvi i fiora stadi, at einn hlutr væri hafdr til kirkiugarda botar, en annar hlutr væri veittr lærdum mônnum voludum, en enn þridi hlutr væri veittr ôllum saman voludum ok utlendum mônnum, en enn fiorda hlut hafdi hann til at leysa kristna menn or haskum ok frelsa þa or naudum af heidnum londum. Af þvi villdi hann opt sialfr skulldarmadr vęrda, at hann villdi biarga þeim, er skulldum voru horfnir, en þa leysti hann or bôndum ok or hôftum, er herfeingnir voru. Sva rækti hann nunnor Kristz, at hann let þeim forlôg færa aa hverium manadi, at eigi þyrfti þær at leita huggunar af okunnum mônnum, ok færdi hann þa opt ônd sina i haska, er hann villdi færa þeim fæzlu. Ef kristinn madr gaf aura sina alla til kirkiu med ser, þaa let Silvester þangat heimta alla frændr þess manz ok hugga þa at nôckveriu af þeim aurum, er hinn hafdi til kirkiu gefit eptir sinn dag, ok hann leysti þræla hans alla fra anaud, adr hann leti til kirkiu þurfta hafa fed. Til þess kvad hann mannenn skylldu aura sina alla til kirkiu leggia, at þat væri fôgnudr þeim, er eptir

1 vegandans *Cd*; animam audientis *lat.*

lifa, ok yrdi þeim huggun at aurum ens andada, er huggun var at lifi hans, sva at þeir fagnadi endrlifnat hans þa huggun, er þeir þottuzt tynt hafva, þa er hinn andadizt. Uhæft taldi hann vera at taka fe at erfdum, nema fyrr se golldnar allar lögsamligar skulldir, sva sem Abbakuk spamadr mællti: Upp luktu munn þinn sva sem solltinn, ok etr þu oheimillt i fylsknum. Þeira sullt merker þat, sagdi hann, er erfingi tekr til erfdar fyrr, en hann leysir af hendi allar lögsamligar skulldir. Sva vandadi hann ok lærda menn, at eingi skylldi vera lector at vigslu, nema annattveggia væri, at hann kunni vel at lesa edr syngia. Slikir voru adrir ok þvilikir lutir Silvestri pafa.

4. Byskup nöckurr heilagr kom af austrlöndum til Romaborgar, sa er het Eufrosinus, en hann byskupinn sagdi ser vitrad vera af gudi, at hann sægti(!) helga doma postola guds. Sia byskup hafdi margar pislir ok utlegdir þolat fyrir nafn guds, ok sva mikill kraptr fylgdi honum, at siukir menn feingu heilsu, þegar er þeir snurtu vid sveitaduk hans, ok flydu diöflar fra odum mönnum i nafni Kriz drottins at bodordi hans, en hann var enn malsniallazti madr bædi at girzsku mali ok sva at latinu. Sva mikil miskunn var i hiarta hans ok i andliti, at hverium þotti iafndællt vid hann sem vid fodur ok modur. Hvern dag var hann a bænum, en þo þionadi hann gudi stadfastligazt hvern drottinsdagh. En er hann söng messur, þa hafdi hann slopp þann, er hann sagde Jacobus postola att hafa. Þa gofgun kvad hann ok makliga vera, at kennimadrinn hefdi postoligan buning i klædnadi, þa er hann syngi messu. Þadan fra hofz et fysta sinni slops vandi i tidum af Silvestro pafa ok prestum hans ok diaknum, ok gerdu sva enir næstu .iii. pafar eptir, Marcus, Liborius ok Julius. Sidan var sloppum snuit i dalmatikur, þviat þat þotti betr sama fyrir alþydu augum. Midvikudag ok föstudag ok þvottdag þa baud Eufrosinus byskup at fasta, en hann baud at hallda enn .v^ta^. dag sem drottinsdag ok kvad postola guds sva hafa bodit. En Grickir spurdu, hvi hann bydi helldr þvottdag at fasta en enn .v^ta^. dag. Eufrosinus byskup svaradi: «Þörf ma þar vinna til fullrar skynsemi, sagdi hann, ef vær vitum, at helgir fedr postolar vorir hafa bodit, en þo er skynsemi gialldandi, þar er skynsemi er leitad. Ef allir göfga drottinsdag af sök upprisu drottins, þa er rett, kvad hann, at þvottdagr se fastadr af sök graftar hans, til þess at vær naim at fagna upprisu drottins vors Jesu Kristz med postolum drottens vors, þa er vær gratum dauda hans med þeim.» Þa svörudu Gricker ok

kvodu einn vera þvottdag graptardag, þann er halldinn væri medr fôstum a .ii. misserum. Þa svaradi Silvester þeim: «Ef þer vilet, sagdi Silvester, einn þvottdag hallda med fôstu, þa halldit er ok einn drottinsdagh, en ef hverr drottinsdagr truizt heilagr vera af upprisu drottins [1], þa er hverr þvottdagr, sa er fyrir drottinsdag ferr, makligr til fôstu af grepti hans, at makliga fagni upprisu hans sa, er grætr dauda hans, þat er at samþyckiazt med honum, þviat pisl haus er helldr fylling fagnadar vors en hrelling.» Þa letu Grickir at þeiri skynsemi um þvottdaginn at fasta, en þeir þrættu i gegn honum akafliga um þat, at þeir kvodu eigi kristnum mônnum þôrf at hallda enn fimta dag. Silvester pafi svaradi þeim þa: «Ef drottinsdagr helgadizt af upprisu drottins vors Jesus Kristz, fyrir hvi, sagdi hann, se eigi kristnum mônnum gôfgandi enn [fimti dagr [2] af takni uppstigningar hans, þviat þat var a enum fimta degi viku, er drottinn vor Jesus Kristr ste upp til himna. A þeim degi hofzt [3] ok, sagdi hann, af drottni vorum sialfum upphaf fornar holldz hans ok blods, ok a þessum degi geriz i ollum heimi heilagr krismi, ok a þessum degi gefzt likn ollum kristnum monnum iþrôndum. A þessum degi ok hverfa sundrþyckir til samþyckis, fridazt reidir, gefa domendr likn syndgum, drottnar likna illum þrælum, upp lukazt myrkvastofur, ok fara um allan (heim) a þessum degi til fagnadar hatidar þeir, er uti voru byrgdir fyrir syndum, ok bæta þeir þat idrendr, er þeir misgiôrdu i gledi edr i reidi edr i munudlifi.» En er Silvester hafdi þetta mællt, þa stôdvadizt allt gagnmæle Grickia, þat er þeir hôfdu upp tekit, ok svorudu þessu allir: «Sannliga er sva skynsemi at postolum drottins numin, er a ongva lund ma verda yfirstigin a iôrdu.

5. Þat var a dôgum Constantini konungs, at ofridr mikill giôrdizt kristnum mônnum, ok let konungrinn Constantinus pina miôg kristna menn ok taka marga af lifi. En er þetta for framm miog leingi, þa vard konungr fyrir mikilli guds reidi, fyrir þvi at hann var lostinn likþra mikille af gudi. Þa let konungrinn senda i borger ok herud at vita, ef læknar mætti honum bot vinna. En er þeir komu til ok mattu eigi bot vinna, þa kendu blotmenn þat rad til þess, at hann mundi heill verda, at safna bôrnum til þess, unz væri þriar þusundir. En þa er sva mikill safnadr var saman kominn, þa voru bornin færd til Romaborgar at radi blotmanna. En er konungrinn fra þat, þa let hann aka ser i kerru ut ur hôll sinni a nefndum degi til hus manz þess, er a var kvedit, ok ætladi

1 degi *Cd.* 2 [fimta d. *Cd.* 3 hofuzt *Cd.*

lata hôggva bôrnin. Þa rann a mot honum otalligr fiôldi kvenna, ok gretu þær allar akafliga, ok voru falldlausar, ok syndu þær briost sin ber, ok lôgduzt nidr a stræti fyrir fætr konunginum ok iosu a sik molldu. Constantinus konungr spurdi, fyrir hveria sôk kvenna fiôldi sa greti sva aak(af)liga. En honum var sagt, at þessar konur voru mædr barna þeira, er hoggvin skylldu hafa verit til heilsubotar honum. En þa er honum var sagt, þa hræddizt konungr synd þessa ok þottizt sekr vera mikils manndraps, ef bôrnum þeim væri glatad, ok let hann stadar nema kerruna, ok settizt upp ok mællti: «Hlydit mer, sagdi hann, hirdmenn minir ok ridderar ok allir lydir, er hia standit! Þau voru lôgh vor, sagdi konungr, þa (er) vær attum vid fiandr vora, at sa var sekr taldr ok dauda verdr, er vo barn nôckut, ok tôldum vær eigi at þeim manni veganda, er eigi var gransprottinn; en nu gorum vær þat vid sonu nagranna vorra, er oss þætti ogeranda vid sonu (ovina) vorra, ok verdum vær sekir af lôgum vorum sialfra ok yfirstignir i hugskoti, þar sem vær nadum sigri i orrostum af allri þiod. Hvad stodar oss þa at stiga yfir þioder, ef vær stigumzt yfir af klækum ok grimleik? Kraptr hermanna er at stiga yfir þiodir, en kraptr er sida at stiga yfir syndirnar. I þeim orrostum, er vær bodum, stigum vær yfir ovini vora, en i þessum orrostum stigum vær yfir oss sialfa. Þ[illegible] stigum vær yfir oss sialfa, er vær byrgium uti illan vilia ok rækium þat rad visliga, ef vær fysumzt ovisliga; en þa gerum mer sva, ef vær virdum meira god vor en vorn vilia, ok vilium vær beriazt i gegn girndum vorum, þeim er i gegn standa gudligum girndum. I þessi orrostu skulum mer, sagdi konungr, fagna, at vær sém yfirstigner, er vær finnum þat, er vær villdum beriazt i mot heilsu vorri; fyrir þvi at sa vill stiga yfer gæzskuna, er þat synizt at giôra, sem illt er; en ef hann verdr yfirstiginn i þessum orrostum, þa eignazt hann sigr, en hann mundi finna glatan, ef hann stigi yfver adra, ok mundi sa sigr honum verda at illu herfangi, ef þat skal sigr kallazt, er milldi stigzt yfir af omilldi, ok rettlæti af illzsku. Stigi milldi yfir oss i þessi þraut, þviat þa munum mer bera sigr af andzskotum vorum, ef vær stigumzt yfir af milldi ok gæzsku; þviat sa reynizt sigr hafa, er sik giorir iafnan milldi þræl.» En allr lydr giôrdi godan rom at mali konungs. Þa let hann sonu selia mædrum sinum i allra augliti, ok gaf þeim margar giafvir ok fararskiota, til þess at þær, er med erfidi ok ryggleik foru heiman, færi fagnendr heim til sinna herada.

6. En er nott kom eptir þann dag, þa vitruduzt þeir postolar

guds Petrus ok Paulus Constantino konunge i draumi ok mællto vid hann: «Nu gerdir þu vel, sögdu þeir, þviat þu giördir enda sa syndum þinum, ok leiddizt þu uthelling saklaus blods, af þvi erum vær hingat sendir af drottni Jesu Kristo at kenna þer heilsurad. Silvester pafi, er flyd hefvir fyrir ofridi þinum, hann er nu folginn i fialli þvi, er Saracten heiter, med klerkum sinum; en þu skallt nu lata senda epter honum ok lata hann koma til fundar vid þik. En er hann kemr til fundar vid þik, þa mun hann syna þer miskunnar laug[1], ok þa er hann söckvir þer þrysvar i [þa laug[2], þa mun sott sia oll ok likþra fyrirlata þik. En þu skallt þat veita grædara þinum a moti, at endrbætizt kirkiur allar i Romaborg, þær er þu lezt eydazt; þu skallt reinsa þik sialfan ok sva, at hafna allri villu skurdgoda ok trua sa einn gud lifanda ok (gera) eptir hans vilia.» En sidan hurfu þeir Peitar(!) ok Pall sa braut at syn. Konungrinn vaknadi or svefninum, ok kom i hug, hvat hann hafdi dreymt, ok reis upp ok sagdi hirdmönnum sinum draum sinn. Sidan sendi hann epter Silvestro i fiallit Seracten, þat er hann var folginn i fyrir ofridi konungs med klerkum sinum i landi kristins manz nöckurs. En er þeir riddararnir kvomu til fiallzsins, þa sa Silvester sik horfinn ridderalidi miklu ok ætladi, at hann mundi þa vera til pisla (leiddr), ok sneri hann til klerka sinna, er med honum voru, ok mællti: «Nu er tid tækilig komin, nu er heilsutid ok fagnadardagr, nu er su tid komin, er oss mun syna ömbön verka vorra. Nu gengr drottinn i milli manna ok segir sva: Sa er vill, komi hann eptir mer, neiti hann sialfum ser ok taki kross sinn ok leiti eptir mer ok fylgi mer.» En er hann hafdi þetta mællt, þa geck hann til bænar ok fal gudi a hendi önd sina ok sitt lif allt, ok geck ut sidan. En allir klerkar hans fylgdu honum ok .xxx. presta ok diaknar .v., ok voru þeir aller fusari at taka pisl ok dauda fyrir nafn Kristz helldr en skilia vid Silvestrum ok lifa, þviat þeir voru styrkir af hans kenningum, at þeir elskadi[3] helldr en þeir hræddizt banann, ok foru þeir aller med honum.

7. En er Silvester for med ridderum, unzt hann kom til fundar vid konung med prestum þrimr ok diaknum tveimr, þa mællti Silvester ok kvaddi konunginn: «Fridr se þer, konungr, ok sigr af himne.» Konungrinn tok blidliga kvediu hans, ok sagdi hann honum þegar alla þa hluti, er honum voru vitrader i draumi. Sidan spurdi konungrinn hann, hver god þau væri Petrus ok

1 lög *Cd.* 2 [þau lög *Cd.* 3 elskadizt *Cd.*

Paulus, er hans vitiudu ok kendu honum rad til heilsu. Silvester svaradi ok kvad þa eigi god vera, helldr postola guds senda i heim til þess at lada allar þioder til tru ok til heilsu. En er pafenn sagdi þetta konunginum, þa spurdi hann, ef nockur likneski væri giôr eptir þeim, sva at hann mætti kenna, hverer honum vitruduzt. Þa sendi Silvester diakn sinn epter likneskium þeira postolanna. En er hann sa likneskiur postolanna, þa sagdi hann skyrt, at þeira likneski voru, þau er hans vitiudu i draumi. Sidan bad konungr pafvann eigi dvelia at syna honum þa[1] laug, er þeir hetu honum til heilsu. Þa mællti Silvester vid hann: «Hlyd þu mer, konungr, ok leita sva heilsulaugar þinnar, at þu truer guds son til þess hafa komit af himne ok verit her i heimi madr med mônnum, at hann syndi truôndum þessa laug. En sia laug er sva asynis sem eitthvert vatn annat her i heimi, hvort sem er sær edr brunnar edr aar edr tiarner edr kelldur, en[2] sva mikill er kraptr guds nafns, er aa hann er kallat yfver vatninu, at þa(t) þvær af allar synder af manni ok veitir manni þa heilsu, er trua ok þurft beidir. En til þess at þu vitir, konungr, at sva er sem ek segi, þa giôrdu iþran fyrir villu þa, er þu letz ofrid gera kristnum mônnum, ok iatadu eigi at eins i mali, kvad hann, helldr ok i tru, at Jesus Kristus er grædari likams ok andar. Sidan gack þu inn i stofu þina, en ek mun kalla aa nafn Jesus Kristz yfvir vatninu, at þa er þu kemr ur varmri stofu, þa taki heilagt vatn þik truanda aa einn gud, fôdur ok son ok helgan anda.» Constantinus konungr svaradi: «Þat er synt, sagdi hann, at ôll otrua manna er tom, ok ma þar eigi finnazt dyrd guddoms, er menn segia þat god vera, er sialfver gerdu; þviat ef osyniligr er sa, er þann krapt veiter, at hreinsizt syndugra manna ander ok gefizt heilsa likômum, þa er ok synt, at sa er ok sannr gud, er postola sina sendi til fundar vid mik, þa er mer kendu at trua aa einn gud grædara minn.» En er konungrinn lauk sinu mali, þa baud Silvester ollum lyd tveggia daga fôstu, þat var fôstudagr ok þvottdagr, ok var hann stadfastr aa bænum med ôllum lærdum monnum, ok let hann konunginn fasta med ser ok kendi honum skynsemi rettrar tru(a)r. En at aptni þvottdagsins vigdi Silvester pafi skirnarbrunn, medan konungr var geinginn til stofu sinnar, en Silvester merkti hann helgum krisma gudi til handa; ok spurdi Silvester, ef konungr trydi aa einn gud fôdur ok son ok anda helgan[3]. En er Constantinus konungr sagdi sik aa gud trua en neita ôllu diôfuls glysi, þa spurdi Silvester

1 þau *Cd.* 2 þvi at *tilf. Cd.* 3 helgum *Cd.*

konung ok mællti sa þersa lund: «Þu gud, er hreinsader likþra Noamanz i Jordan, ok þu er laukt upp augu þerss manz, er blindr var borinn, ok þu er gaft Paulo postola fyrir skirn sion þa, er hann tyndi, ok gerdir hann kennanda ur hermanni, sva hreinsadu ok þenna þræl þinn Constantinum hôfdingia allz iardrikis, kvad hann; ok sva sem þu hreinsader ônd hans af ôllum synda sauri, sva hreinsadu likþra hans af allri meinsemi, til þers at heilug kristni þin fagni þenna mann vera ser vordinn verianda ok veganda fyrir drottin Jesum Kristum son þinn, þann er med fedr ok syni ok helgum anda lifir ok rikir um allar allder allda.

8. En er aller kvadu amen, þa kom lios sva mikit, sem ellding væri, ok skein fyrir allra manna augum um eina stund dags, sva at aller rædduzt ok mattu eigi i gegn sia. Þa giôrdiz þytr mikill i skirnarbrunninum, sva sem þa er vellr i katli edr fiskar lauþa storir i vatni. Þa reis konungr upp ok geck alheill or skirnarbrunninum, ok sagdi hann sik sed hafva Krist sialfan skryddan hvitum klædum. Enn fysta (dag) skirnar sinnar setti Constantinus konungr þau lôg, at allr Romaborgar lydr skylldi gôfga Jesum Krist sannan gud, þann er konung hreinsadi af allri likþra; annan dag gaf konungr [þau lôg[1], at þann skylldi pina, er Kriz nafni neitadi; enn .iii. dagh setti konungr þau lôg, at sa madr skylldi tyna helmingi allrar eigu sinnar, er kristnum manni giordi oskil; enn .iiij. dag gaf konungr þau lôg, at Romaborgar byskup skylldi hafa forrad allrar kristni, at aller kennimenn gôfgadi hann sva i ôllum heimi, sem domendr gôfga konunga; enn .v. dag setti konungr þau lôg, at kirkia hver skylldi þann krapt eignazt i vigslu sinni, at hverr hefdi frid vid annan, er þangat flydi, þott sekr væri; enn .vi. dag setti konungr þau laug, at eingum væri lofat innan borgar at gera kirkiu nema at radi byskups þess, er i þeiri borg var; enn .vii. dag setr hann þau lôg, at allar tiunder skylldi heimta ok leggia til kirkna; enn .viii. dag for hann or hvitavodum ok geck til kirkiu Petrs postola ok kastadi af ser koronu sinni, er hann hafdi adr a hôfdi, ok fell allr til iardar, ok lægdi hann sik i augliti drottins. En sva mikill tarabrunnr flaut or augum hans, at klædi hans voknudu, ok giordi hann iþrun millum tara, ok taldi hann sik misgiort hafa miôg ok sekan vera af drapi kristinna manna, ok kvedz overdr vera at koma til guds hallar. Allr lydr, sa er hia var, felldi taar fyrir fagnadi, þviat ôllum var slikr fôgnudr at heilsu hans, sem þa verdr, er harmdaudi madr er

1 [þat lof *Cd.*

uppreistr af dauda, edr þa er madr fordaz vodasamligan haska. Langt er þessa hluti alla ath tina, af þvi munum vær þat segia, er oss þicker agætazta vera, hvat Constantinus konungr gerdi til stormerkia.

9. Þann enn sama dag er Constantinus konungr for or hvitavodum, kastadi hann af skickiu sinni ok mældi sidan grundvöll til kirkiugerdar. En sidan bar konungrinn i minningu ok i tölu .xii. postola .xii. byrdar a öxlum ser þangat, er kirkian var stofnut. En sidan for hann heim fagnandi til hallar sinnar ok ók i kerru med Silvestro pafa til hallarinnar. Annan dag eptir let konungr kirkiu reisa vit holl sina sialfa ok mællti svo vit hirdmenn sina: «Af þvi megu allir hyggia ok vita, at vær erum kristnir menn, er vær latum standa guds musteri vit höll vora, til þess at þangat komi med oss kristinn lydr at giora þar guddomi hans þackir.» En sidan er hann hafdi þetta mællt, þa let konungr setia þau lög, ef voladr madr nockur villdi kristinn vera, þa skylldi sa eignaz af konungs fe alklædnat ok .xx. skillinga, sa er hefdi inzsigli byskups; en þat var gert til þess, at eigi slægdiz otruir menn til þessa giafa ok segdiz kristnir, þeir er eigi væri kristnir. En svo mikill fioldi manna tok vit tru a þeim misserum, at .vij. þusundir kalla letu skiraz, en börn ok konur umfram. En er hofdinginn hafdi þessa tru tekit, þa heimti Constantinus konungr saman alla olldunga ok rikismenn til þess, at eigi reiddiz þeir Silvestro pafa um sidaskipti, ok sat konungrinn a stole ok mællti sidan vid allan lyd sinn: «Sundrþycki otruadra manna tekr af þvi eigi vid skynsamligu radi, at hun velltiz[1] i villuþoku ok ser eigi et sanna lios; upp er lukanda ok þa, sagdi hann, hugskotz augum, ok er a þat vandliga litanda, at eigi mega god kallaz handaverk manna, helldr eru menn gud þeira, er þau giördu. Ef nöckvert þeira lestiz at nöckvi, þa bæta mennerner þau af sinum hagleik; af þvi eru menn god þeira, sem ek sagda, at þeir giördu þau, þa er þau voru eigi, ok bæta þeir þau, þa er þau lestazt. Þersi dæmi megi þer sialfir sia ok reyna a mer, þviat gud mætti mik eigi endrbæta ok græda, ef hann væri eigi skapari minn; þviat allt reynizt þess guds skepna vera, er brotit bætir ok styrkir siukt ok upp reisir fallit, sva sem öll eru skurdgod manna smidi ok endrbætaz af manna fulltingi, ef þau brotna. Hafi villa sia enda, segir konungr, um sidir, ok rækium mer þann vanda, er ovitra bar en heimska fæddi, ok likium helldr eptir sidum Silvestri pafa.

1 eigi *tilf. Cd.*

Gôfgum vær einn gud, þann er sannr er um allar allder. Latum af vær at trua ok þiona þeim, er vær gôrdum[1] sialfer, en þeir mega oss eigi græda; bidium eigi þa vardveita oss, er vær verdum at vardveita. Hvat gôfgum vær vesaler menn nema stock edr steina edr malm. Allt hingat kôlludum vær sa daufa, at þeir heyrdi, ok sa blinda, at þeir sæi; en þat skulu nu aller vita, at vær latum af þessi villu at fulltingianda Kristi sialfum ok Silvestro pafva. En ef Romaborgar spekingar þickiaz eigi liugfroder, þa gôfgi þeir þann gud, er þa vardveitir, en eigi þann, er þeir vardveita. En at eigi giôriz ydr langt mal leidindi, segir konungr, þa munum vær bratt yfver lysa, hvat vær vilium bioda. Upp vilium luka kirkiu fyrir kristnum monnum, sva at byskup kristinna manna laga taki metnad þann, er blotmenn hafa fyrr hafdan; ok hefir (ek) til þess latid kirkiu gera vid holl mina, at allr Romaborgar lydr viti þat vist, at ek þiona Kristi sialfum sônnum gudi, sva at eingi ifi ennar fornu villu er eptir i hiarta minu.» En er Constantinus konungr endi sva sitt mal, þa giordiz romr alþydu at mali hans um allar .ii. stundir dags, ok mællto menn opt et sama: «Fariz þeir aller, er Kristi neita.» Þat er sagt, at Constantinus konungr let kirkiu gera þegar eptir skirnina ok let reisa gôfugligt musteri i Romaborg, ok var su kirkia helgud Johanne baptista med almattkum gudi. Su kirkia er sidan kôllud Constancia, er hann let fystr giôra, fyrir þær sakir tok hun nafn af hans nafni. Eptir þat let hann gera adra kirkiu til dyrdar helgum guds postolum Petro ok Paulo, en ena þridiu kirkiu (let) konungrinn giôra, þa er stendr uti a Puli, ok let helga þa kirkiu med sialfum gudi þeim helgum manni er Sosorianus het, ok er su kirkia kôllud Hierusalem, ok er sagt, at hann leti þar vardveita at þeiri kirkiu nôckurn hlut af krossi drottins vors. Enn let hann giôra ena fiordu kirkiu til dyrdar enni helgu meyiu Agnete. Þessa kirkiu let hann giôra at bæn dottur sinnar, þeirar er Constancia er nefnd. Sia kirkia var gior eptir skirn dottur hans ok i þeim enum sama stad, sem hon var skird. En ena .v. kirkiu let hann giôra til dyrdar enum sæla Laurencio ok sa gôtu þeiri, er Tiburtina heitir, ok stendr hun sa akri þeim, er Veranus heitir, ok let hann helga þessa kirkiu guds pislarvottum Petro ok Marcelliano. Enn let hann giôra ena settu kirkiu, su kirkia stendr sa gôtu þeiri, er Lavikana heitir, ok let helga þessa kirkiu morgum helgum monnum. Giôra let konungr enn ena siaundu kirkiu, hun stendr i

1 gôfgum *Cd.*

borg þeiri, er heitir Hostia, sia borg stendr vid Romaborgar hlid. Þessa kirkiu helgadi hann guds postolum Petro ok Paulo ok einkum Johanne baptista.

10. «Sa er Krist gôfgar mun ævallt sigr hafa; reki sa brott blotmenn or borgum, en luki upp kirkium ôllum; þeir er enn blota, se þeir sa daga brott reknir.» En er alþydan hafdi þetta allt mællt ok opt et sama, þa bad konungr ser hliods i annat sinn ok mællti vid allan lyd: «Su er grein a milli gudligrar þionustu ok mannligrar, at mannlig þionusta er nauðig, en guds þionusta er sialfrad; af þvi skal guds þionusta sialfrad vera, at menn skulu gôfga hann med hreinum hugh. I þvi er vist, at hann er gud, er hann reiddiz eigi um sva margar allder ne fyrirfor þeim, er honum hôfnudu, helldr syndi hann sik milldan ok miskunnsaman þeim, er a hann trudu, ok fyrirgaf þeim synder ok veitti heilsu ôndum þeira ok likômum. Af þvi viti allir menn vist, at eingi madr skal naudigr kristinn vera, helldr sialfradi at sinum vilia, þviat eingum manni byriar fyrir manna hræzlu at koma til gôfganar guds, helldr skal hverr bidia med skynsamligum athuga þa, er kristnum lôgum þiona, at þeir leidi hann i tôlu truadra; sva sem synd er at neita skirn þeim, er bidia, sva synizt mer ok omakligt at gefa þeim skirn, er eigi bidia. En ôngvir þurfu at ugga, at sa braut verdi reknir fra vorri vinattu, þott eigi vili kristnir vera, þviat eigi skiptiz hugr vor vid vini vora, þott vær hafim adra tru en þeir; en þat ma at likendum rada, at þeir munu oss tidaztir verda i vinattu, er sialfkrafa vilia koma til kristinna laga.» En er Constantinus konungr lauk eyrindi sinu, þa lofadi allr lydr kristinn ok heidinn þessi lôg, er Constantinus konungr hafdi sett, ok æsktu allir konungi lifs ok heilsu. Allir fôgnudu þvi, er þau log voru gefin, er eingan mann neyddi til sannrar tru ok eingan mann rak a braut fra sinni tru. En er Constantinus konungr for heim til hallar sinnar, þa for a mot honum allr borgarlydr med liosi ok allri vegs þionustu. Fôgnudr gerdiz allri kristni, ok dyrkuduz allar kirkiur ok helger domar; allir Krizíaterar, þeir er i haskum ok utlegdum hôfdu verit, hurfu aptr medr dyrd ok veg til fostriarda sinna ok giôrduz vinir Constantini konungs. Lida latum vær marga hluti usagda, þa er giorduz til frasagnar, þviat vær skundum enn til agiætari atburda.

11. Helena drottning modir Constantini konungs var austr i londum med tveimr sonarsonum sinum, annar þeira het Constans en annar Constancius. En hun var i sveit Gydinga, ok mundi

hun Gydinga tru (hafa), nema son hennar Constantinus konungr kalladi hana fra villu ok til rettrar tru. En er hun fra þessi tidindi, at konungrinn hafdi sidaskipti giört ok son hennar var kristenn vordinn, þa sendi hun syni sinum rit a þessa lund: Helena drottning sendir (kvediu) Constantino syni sinum. Vitr hugr hneckir eigi sönnu, ok hefvir rett trua alldregi skada. Guds miskunn eignum mer þat, er þu nadir at fyrirlata skurdgod, en vær kennum mannligri villu þat, er þu villdir trua Jesum Nazarenum gud vera ok ætla þann guds son aa himni, er Gydingr var at kyni ok rægdr[1] fyrir fiölkyngi ok krossfestr med þiofum. En þat skalltu vita, at eingi er önnur gata til ens sanna lios nema trua Gydinga, þeira er guds lög hafa. En af þvi er þer heilsa gefin af gudi, at þu giordir fystr enda a blotum skurdgoda ok reyndir, at þeir megu eigi gud kallazt ne truazt, er likneski eru vondra manna or malmi gior, ok hafa eigi önd edr skilning. En sannr gud syndi oss, at þau eru eigi sönn gud, er vær ræddumz at þarfleysu ok hugdum oss mega heilsu veita, ef þau væri oss holl, en aa braut taka, ef þau reiddizt. Af þvi giördi gud enda aa þessi villu ok tok aa braut haska ok (veitti) lif ok heilsu af himne. En er þu göfgar hann, þa muntu eignaz velldi slikt, sem hafdi David, ok speki slika, sem hafdi Salamon, ok med þer mun(u) vera spamenn þeir, er gud mælir vid, ok muntu geta af gudi þa hluti, er þu bidr hann. Lif heill þu konungr, enn kærsti son, ok þroazt i ollum farsælligum lutum. En sidan er Constantinus las rit þetta, þa sendi hann annat rit i moti aa þersa lund: Constantinus konungr sendir kvediu Helenu drottningu modur sinni. Sa er verölldu styrir ok öllum heims nytium rædr, þeim er vær lifum vid, ok hann lifgar ok sialfr fyrir sik allt þat er lifvir, ok hann gefr þrælum sinum lög fyrir briosti höfdingia. En þvi audsærri verdum vær öllum, sem vær höfum hærra stad medal manna. Af þvi skal allt þat satt vera, er vær vilium, ok þat rangt, er vær vilium eigi, at allir nemi retta hluti af vorum verkum. En sialf villa vor vottar þat, at gud er umframm um skilning vora, þar er vær hugdum þat gud vera, er vær letum sialfir giöra. Endiz mannlig dirfd ok þa med þeiri skynsemi, at saman komi aa eitt mot kennimenn Gydinga ok kristinna laga, ok sanni hvorir sina tru med vitni heilagra boka fyrir oss, er hia munum vera, sva at vær megim vita et sanna ok leida verölld alla med oss til sannra laga.

1 rægtr *Cd*; magus accusatus *lat.*

Lif heil þu moder, ok eflzt i godum hlutum med tveimr sonum minum vaxôndum[1].

12. En er rit þetta kom til handa Helenu drottningu, er Constantinus konungr sendi henne, þa red hun þat rit, ok þa er drottningin hafdi ritid radit, þaa let hun saman safna ôllum yfirgydingum ok spekingum þeira ok kennimonnum[2] til þers at velia ena malsniolluztu menn, þa er fara skylldu med henne til Romaborgar, ok sagdi hun þeim, at þeir skylldi þræta um sônnun tru sinnar vid kristna menn, ok eigi mætti konungr vita sônn log, nema adrer stigi yfer adra i sinni tru edr mals sônnun. A þeiri tid var yfverbyskup Gydinga sa er Isachar het, en hann braz siukr, er hann fra þessi tiþindi, ok taldiz hann undan forinni sialfr, en hann sendi af sinni hendi þa .xii. spekinga, þa er makligir þottu vera til þessar þrætu, þviat þeir kunnu vel bædi girzska tungu ok ebreska. Þa giôrdiz kennimanna fundr mikill i Romaborg; þangat kvomu .vi. byskupar ens atta tigar, en .ix. ok .c. kennemanna Gydinga fyrir utan þa .xii. kappa, er Isachar hafdi senda. Constantinus konungr kom þangat, ok allir ôlldungar Romaborgar ok Helena drottning med sveit sinni. En þeir voru domendr teknir aa þessu enu fiôlmenna þingi, er hvorki voru kristnir ne Gydingar, af þvi sva, at eigi halladiz þeir eptir sinni tru i domi.

13. Spekingr nôckurr var til domanda tekinn, sa het Krathon, hann var vel lærdr bædi a girzsku ok latinu. En hann var sva ofegiarn madr, at þat[3] matti eigi fyrir honum umtelia, at hann þægi giôf at manni. Alldri virdi hann konungs tign i domi edr nôckurs rikismanz velldi, vinr var hann hôfdingium, en þo villdi hann ecki iardligt hafa sialfr; en þott hann hefdi eigi aura med hôndum edr femuni, þa sagdi hann þo sitt eigin vera allt þat, er hann sa fagrt; en hann kvad audkyfinga vardveita þat med mikilli ahyggiu, er hann kvez betr niota en þeir ok bera einga ahyggiu fyrir. Sva var hann vanr at mæla: Ef audgir menn beri aa sik gull edr silfr ok dyrlig klædi, til þers at þeir synizt þa alþydu betr en adr, þa þiona þeir med allri fegrd sinni þeira augum, er audæfum hafna, en þeir gremia þa at ser, er audæfanna girnazt, af þvi at eigi giorir ast[4] audæfanna manninn audgan, helldr hôfnun audæfa, fyrir þvi at saa dugir vinum sinum ok svikr eigi fe af (o)vinum sinum, ok þickizt allt eptir ærit eiga. Þetta atkvædi Kratons spekings var ôllum spôkum mônnum ok godgiôrnum vel at skapi. Annar madr var til domanda tekinn, sa

1 vexôndum *Cd.* 2 kennimenn *Cd.* 3 hann *Cd.* 4 oss *Cd.*

het Zenophilus, sa hafdi greifi verit, ok var fyrir þær sakir hellz til þersa velldis tekinn, at hann þotti allra manna ofegiarnaztr vera, þeira er þo hefdi opt mikil audæfi med hôndum; alldregi kvad hann rettlatan mega vera þann mann, er med nôckurum atburd villdi fegiafir þiggia af ôdrum. Þersara tveggia þegna atkvædi var ôllum spôkum mônnum sva hugþeckt, at fyrir lôg var haft allt, þat er þeir dæmdu, ok ifudu ôngvir um þat, er þeir dæmdu. Af þvi voru þessir teknir tveir domendr af hendi konungs ok drottningar a milli Gydinga ok kristinna manna, at þat var af radi allz stormennis ok alþydu.

14. En sidan er allir voru komnir til motz med konungi ok drottningu, þeir er þeira flock fylldu, þa var hliods bedit, ok tok Constantinus konungr til mals ok mællti a þessa lund: «A þessu moti er þeira hluta leitanda, at eigi at eins eru þeim naudsynligir til heilsu, er nu lifa i heimi, helldr ok þeim, er okomnir eru i heiminn, þviat speki drottningar modur minnar berr ahyggiu fyrir þurft allz heims; en hun vill Gydinga tru fylgia, nema annat reyniz sannara a þessu þingi, en allr lydr veit þat, at ek em kristinn. Af þvi samir ockr badum at sitia ok lyda þvi, er mællt er, ok virda ôll mal rettri virdingu ok veita i hugskotz vitni lof skynsamligum malum en fyrirlita oskynsamligar þrætur. Siti sa, er ser lætr þessi laug lika, ok lydi þvi, er dæmt er um tru ens himneska konungs almattigs guds, ok tęi vel sônnu en hnecki lognu. En þeir er med þessum athuga koma til sannrar tru, munu oss verda þeckir, ok munu þeir finna heilsu anda sinna.» En er hann hafdi þetta mællt, þa romadi allr lydr mal hans ok taldi ser þat þo vel lika.

15. En er hliod giôrdizt, þa tok Kraton spekingr til orda ok mællti: «Hlydi þer mer, allir lydir, er a þessu þingi eru! Skamt mal mun ek mæla, segir hann. Til þeira hluta allra, er her giôrazt, hefir konungr mik settan domanda ok annan Zenophilum gôfgan mànn ok agiætan. Constantinus konungr leggr ast a kristin lôg, ok er hann hlifskiolldr þeirar tru, en hann villdi af þvi eigi domandi vera, at hann setti sialfr þau lôg, ath eingi skylldi bædi veria sôk ok dæma um. En en milldazta drottning moder konungs fulltingir Gydinga logum. Miklir eru fylgendr hvorstveggia mals, þar er af tiginna manna trausti eflazt hvorirtveggiu, þeir er til þessar þrætu (eru) bunir. En þat skulu þer allir vita, at vid domendr erum eigi kristnir ok eigi Gydingar, helldr elskum vid speki ok rettlæti, ok vilium vid helldr deyia en tyna rettlæti.

Allra þurft er her mællt, ok skulu af þvi allir hliodir vera, at allir skili, hvat her er mællt edr dæmt.» En er Kraton hafdi lokit sinu male, þa mællti Zenophilus: «Sva hefir Kraton mællt, sem hann hafi minum munni; en ek vil þess spyria, hverir skulu i moti mæla þessu, at eigi taki hverr (m)adr fyrir munn ǒdrum mal at mæla; einum lofum vær senn at mæla, en ǒdrum at andsvara einum senn, er hinn þagnar, er adr hefer mællt; en ef sva verdr gert, þa vitu allir vist, hvat hvergi mælir, ok allra visazt, hvat domendr dæma.» Allir letu ser vel lika þat, er domendr mællto.

16. Sidan voru taldir ok nefndir þeir, er til þrætunnar voru bunir. Tolf[1] kappar Gydinga voru fystir taldir, þeir er Isachar hafdi af sinni hendi senda. Fyst voru taldir þeir Abiathar ok Jonas lærifedr þeira; sidan voru taldir Godolias ok Aunan, þeir voru ritarar þeira; þa voru taldir þeir Doek ok Kusi[2], þeir voru lǒgspekingar (þeira); þa voru taldir þeir Beniamin ok Aroel, þeir voru tulkar þeira; þa voru taldir þeir Jubal ok Thara, þeir voru lǒgsǒgumenn þeira; sidaz voru taldir þeir Seleon ok Jambri, þeir voru prestar þeira. En sia Jambri var fiǒlkunnigr, at þvi er reyndizt sidan, en þvi var leynt, ok var Gydingum mikit traust at honum. En nu eru taldir þeir .xij. kappar, er af Gydinga hendi voru. En af kristinna manna hendi var taldr fystr Silvester pafe, en þa annarr prestr, sa er Romanus het, Maximus diakn enn þridi, Tullianus het enn .iiij. sidsamr madr ok gǒfugr. En er þessir voru nefndir, þa var spurt, hvi eigi skylldi nefna fleiri[3], unz væri .xij. i moti .xij. Silvester svaradi: «Eigi treystumz vær i fiǒlda manna, helldr i mætti guds ok tǒlu fiugurra gudzspiallamanna. Kristr er ærinn einn, ok kǒllum vær a hann af ollu hiarta ok mælum sva: «Ris upp þu drottinn (ok dæm) um sǒc þina[4].»

17. Sidan tok Abiathar til mals lærifadir Gydinga ok hof þessa kostar sitt mal: «Vor propheta sǒng þetta i salmi einum: taktu dæmi af þinum bokum, segir hann, en eigi af vorum bokum, ef þu villt þitt mal sanna.» Silvester svaradi: «Oll vitni mun ek af ydrum bokum taka i dag i gegn ydr, sva sem þer skulut taka af vorum bokum i gegn oss, ef þer megit sialfer.» Sidan mællti domandi: «Makliga ok skynsamliga er þat fundit, at sialfr verdi yfirstiginn af sinum bokum sa, er upp hefr þrætuna.» Abiathar svaradi ok mællti: «Þat er upp(haf) mals mins, at vær truum a einn gud, en sia Silvester veit ecki i lǒgum hans, er þria goda gǒfgar, ok veit hann eigi, hvat hann skal mæla, sem sa vissi eigi,

1 *rettet;* .xixan. *Cd.* 2 *saal. senere Cd., her* Esni. 3 fleira *Cd.* 4 sina *Cd.*

er sialfr gud sagdiz ok var af þvi krossfestr af fedrum vorum, ok mun Silvester eigi dylia, at hann hafi daudr verit ok grafinn; en þvi eykr hann, at hann hafi upp risit af dauda sa þridia degi ok stigit upp til himna. Nu eru þar tveir godar, fader ok sonr, ok enn helgi andi enn þridi, er postolar ens krossfesta segia ser hafa vitrazt. En gud vor mælir sva i lǫgum vorum: siai þer, at ek em einn gud ok eingi er annar gud.» Zenophilus mællti: «Ef gud hefir þetta mællt, segir hann, þa verdr Silvester skylldr at sanna sik sa einn gud trua en eigi .iij.» Silvester svaradi ok mællti: «Sia rödd guds er i gegn otru Gydinga, þeira er dulduz vid gud, þa er þeir sa hann ok heyrdu ord hans ok reyndu krapt hans, þa er hann gaf daudum lif, þviat sva mællto flester spamenn Gydinga: sa er gud vor, er upp reiser dauda menn. Gud vissi fyrir otru Gydinga ok mællti sva: se þer at ek em einn gud, ok eingi er annar gud; ek mun vega, ek mun lifga, ek mun beria ok græda.» Abiathar svaradi ok mællti: «Rannsakadu gudzspiall þitt ok[1] syn oss, ef Kristr hefir nöckurn veginn[2], þvi at rödd guds vors mællti sva: Ek mun vega ok lifga.» Kraton domandi tok til orda ok mællti: «Ef Kristr reisti [upp dauda menn[3], þa er synt, at hann matti rada dauda [þess, er adr lifdi[4], þviat dyr megu lifanda manni bana, ok margr annar vodi, sa er monnum giörir[5] geig, en gud einn ma daudum lif gefa.» Abiathar svaradi ok mællti: «Margir gerdu slikar iarteinir i lögum vorum; þeir gengu þurrum fotum um sio ok stodvödu sol ok tungl, ok þeir letu falla elld af himni yfvir ovini sina, ok þeir gafu daudum lif; ok kalladiz eingi þeira gud, þott slikar iarteinir gerdi, nema Jesus sia, er Silvester pafi kallar Krist guds son.» [Þa svaraði Silvester[6]: «Þvi mattu eigi i gegn[7] mæla, at Jesus gaf lif dottur höfdingia ydvars, ok reisti hann upp af dauda einga son eckiu, er til grafar var borinn, ok gaf lif Lazaro, er .iiii. daga [var daudr i gröf ok fölnadr(!) i iördu[8]. Lyg ek, ef Josippus[9] sagnamadr ydar hefir eigi þetta sagt fra honum.» Abiathar mællti: «Sagda ek adr, kvad hann, at margir giördu slikar iarteinir fyrr, ok tölduz þeir vera þrælar guds, en sia[10] sagdiz gud sialfr vera.» Silvester mællti: «Mantu þat sagt, Abiathar, i bokum þinum[11], at þeir Dathan ok Okoreb[12] ok Abiron drömbudu i gegn Moysen, ok opnadiz iörd undir þeim.»

1 *Her begynder Fragment 23 §8 folio.* 2 vegit *Fr.* 3 [menn af dauða *Fr.* 4 [þeim sem hann villdi, sem aðr lifði *Fr.* 5 mein ok *tilf. Fr.* 6 [*tilf. Fr.* 7 mot *Fr.* 8 [hafði i gröf fulnat *Fr.* 9 Josephus *Fr.* 10 þessi *Fr.* 11 yðrum *Fr.* 12 Choreb *Fr.*

Abiathar [svaradi: «Man ek þat.» Silvester spurdi enn: «Mantu þat sagt [1], at Saul konungr var selldr ohreinum anda fyrir ofmetnad?» [Abiathar svaradi: «Sagt var þat [2].» Silvester mællti enn: «Ef þat er sagt [3], en allra hellz [þvi at [4] satt er, þa liti domendr ꜳ þat, ef Jesus [sia er [5] gaf blindum syn en daufum heyrn ok rak diöfla fra odum mönnum, ok geck þurrum fotum um sia, ok stöðvadi hridir ok vinda, ok gaf daudum lif, [ok sanni þeir þat [5], hvort hann mætti liuga þat, at hann væri guds son, þar er gud let alldri vitislaust undan ganga ofmetnadarmenn; en sia [6] Jesus sagdi sik gud vera ok sannadi þat iarteinum ok mællti sva vid Gydinga: Ef er truid eigi ordum minum, [truid þa iarteinum [7].» En er Silvester lauk mali sinu, þa mællto domendr þeir Kraton ok Zenophilus: «Yfver er stiginn Abiathar af Silvestro, ef þat er vist, at gud Gydinga hefir avallt stadit [fyrr i gegn [8] ofmetnadarmönnum, ok ef sia Jesus segdiz gud vera, ok [væri hann eigi gud [9], þa mætti hann eigi [reisa menn af dauda [10], helldr væri hann sialfr dauda verdr.»

18. En þa geck [Jonas fram a motit [11] ok mællti: «Upphaf mals mins mun hefiaz af Abraham fedr vorum. Vinr guds var hann kalladr, ok kyn hans allt er heilagt. Þa er gud skipti þiodum ok endimörkum þeira, þa vard guds hlutr yfir [kyni Jacobs, þess er var sonarson [12] Abrahams. Lyg ek, kvad Jonas, ef Silvester ma dylia, at sva se [13] ritid.» Silvester svaradi: «Eigi dylium vær, at sva er, en [þeygi vitum vær, til hvers þu færir þat vitni fram [14].» Jonas svaradi ok mællti: «[Þvi at umskurningarskirn [15] helgar alla þa, er a gud trua, [fyrir þvi at eingum [16] var lofat i lögum vorum at samteingiazt vorri sveit, nema hann tæki adr umskurdarskirn [17].» Silvester svaradi: «Rett mællt væri þetta, ef engi [18] hefdi rettlatr verit [19] án skurdarskirn. Abel likadi fyrstr gudi vel, ok var hann enn rettlatazti, en sidan var enn helgazti madr Enoch, ok segia bækr, at hann [hafi verit uppnuminn [20] fra daudligum mönnum. Noe var rettlatr madr, ok mællti gud sva vid hann: Þik fann ek rettlataztan mann fyrir mer i

1 [lezt þat muna. «Mantu þat, sagði Silv. *Fr.* 2 [Ok hann kveðz þat vist muna *Fr* 3 satt *Fr.* 4 [ef *Fr.* 5 [*mgl. Fr.* 6 *mgl. Fr.* 7 [þa trui þer verkum *Fr.* 8 [i moti *Fr.* 9 [lygi hann þat *Fr.* 10 [lif gefa dauþum *Fr.* 11 [fram Jonas ꜳ mot Silvestro *Fr.* 12 [Jacob sonarsyni *Fr.* 13 er *Fr.* 14 [þo vitum ver eigi, hvar þu vill, at þetta mal komi til *Fr.* 15 [þess at skurþarskirn *Fr.* 16 [ok öngum *Fr.* 17 skurðarskirn *Fr.* 18 *saal. Fr*; ek *Cd* 19 ok guði likat *tilf. Fr.* 20 [var kominn *Fr.*

þessu kyni. Sem ok Japhet synir hans voru rettlatir at vitni blezunar guds sialfs. Lygr þu, Jonas, ef þu dylr [1], at þessir allir hafi [gudi likat [2] an skurdarskirn.» Þa svaradi Jonas: «Minztu þess, er ek sagda, at Abraham var upphaf mals mins, þers er ek vil [3] syna, at eingi ma gudi lika án skurdarskirn.» Silvester svaradi: «Af þvi nefnda ek ena fyrri fedr, at [ek villda vita, hvort þu segdir, at sa væri [4] enn sami gud, er þeir elskudu, ok sa er Abraham elskadi.» [Jonas svaradi: «Sa enn sami [5].» Silvester spurdi Jonas a þa leid: «Hvort likudu þessir gudi vel fyrir skurdarskirn eda fyrir rettlæti?» Jonas [svaradi: «Fyrir rettlæti.» Silvester spyrr enn: «Hvort gerdiz rettlæti þeira gudi þægt med godum verkum þeira eda af tru þeiri, er þeir trudu (a) gud?» Jonas [6] svaradi: «Eigi mattu þeir kallazt rettlaatir, nema þeir [trudu a gud [7].» Silvester spurdi Jonas: «Hvenær likadi Abraham gudi, ok letz gud vera med honum, edr hvenær bardi gud lid Abimelecs konungs fyrir hans saker, ok var mællt vid konung, at hann skylldi eigi granda spamanni guds, helldr bidia Abraham, at hann bædi fyrir honum, at a braut hyrfi bardagi guds fra husi konungs? Segdu, hvenær Abraham sa .iii. eingla, ok gôfgadi hann einn gud i þrenningu, ok trudi hann þvi, at hann mundi son geta i elli sinni, sem gud hafdi honum fyrir sagt, ok var hann kalladr vinr guds. Segdu, hvenær hann var pryddr þessum hlutum ôllum, hvort hafdi hann þa umskurdarskirn edr eigi?» Jonas [svaradi: «Um skurdarskirn ræddi ek vid þik, þa er gud gaf kyni Gydinga til sônnunar vitnis.» Silvester svaradi ok mællti: «Svaradu þvi fyrst, er þu ert spurdr, ok skrid eigi undan sva sem hrockvis hôggormr: Abraham sagdir þu vera upp(haf) mals þins. Segdu nu þa, hvenær Abraham var þessum hlutum ollum skryddr ok var kalladr vinr guds, edr hvort hafdi hann þa tekit skurdarskirn edr eigi?» Jonas [6] svaradi: «Eigi hafdi hann þa tekit [8].» Silvester mællti: «Trua giôrdi hann þa vin guds.» Jonas spurdi: «Til hvers var gudi at bioda vinum sinum skurdarskirn, ef þat trumark [9] var eigi naudsynligt til heilagleiks?» Silvester svaradi «Gud vissi fyrir, at kyn Gydinga munde vida dreifaz ok fyrirfaraz, ok gaf hann [af þvi þat mark a likami þeira [10], at allir kynsmenn hans [11] syndi i þvi marki fodur sinn Abraham gudi hafa likat

1 þess *tilf. Fr.* 2 [rettlatir verit *Fr.* 3 þer *tilf. Fr.* 4 [þu segþir, hvart sa er *Fr.* 5 [Hann sannaði þat *Fr.* 6 [*mgl. Fr.* 7 [elskaði guð ok tryði a hann *Fr.* 8 skurþarskirn *Fr.* 9 *mgl. Fr* 10 [þeim af þvi þat mark a likômum sinum til þess *Fr.* 11 Abrahe *Fr.*

fyrir tru ok rettlæti.» Þeir Kraton ok Zenophilus [toku til mals[1]: «Trua ok rettlæti ma meira en skurdarskirn, sôgdu þeir, ef Abraham likadi gudi helldr fyrir tru ok rettlæti en fyrir skurdarskirn, ok er Jonas yfirstiginn af Silvestro, ef hann hefir eigi annat at svara fyrir sik.»

19. En þa geck fram Godolias [ritare Gydinga[2] ok mællti: «Undrumzt ek þat, [er kynsmaðr heiðinnar þioþar þorir at klanda nôckut[3] i lôgum vorum, fyrir þvi at hvort sem hann[4] segir Abraham likat hafa gudi fyrir tru ok rettlæti edr fyrir skurdarskirn, þa er oss einum ok voru kyni [hans trua heimilld af gudi sva sem erfd[5].» Silvester svaradi: «Lat af þu at kalla tru Abrahams ok rettlæti ydra erfd at eins, þviat þu hefir lesit þat, er gud mællti vid Abraham, at i hans kyni mundi allar þioder arf[6] taka. En nu skyri domendr, hvort helldr er, at gud hefver satt sagt, en þu logit, eda [mun gud logit hafa, en þu matt nôckut sannara segia[7].» En þeir Kraton ok Zenophilus domendr sôgdu: «Godolias hefer sik vist mællt i þaul, ef gud mællti þat vid Abraham, at i hans kyni mundi allar þiodir arf taka, ok efnir gud heit sitt, þat er hann het, en Godolias gydingr er yfvirstiginn.»

20. En þa geck Aunan fram riteri þeira Gydinganna enn fiordi ok mællti: «Se ek þat, sagdi hann, at domendr þessir dæma eigi iafnt med oss, er þeir hafa otallig vitni [i gegn oss[8]. Ok ef vær verdum at einu mali felldir fra, þa er oss eigi lofat at taka onnur dæmi nalægri[9] af bokum vorum at biarga mali voru.» Domendr svôrudu Aunan: «Þer hefit[10] oll mal fyrri upp. En sa [er þat mal tekr upp, er eyðiz, hann verðr yfirstiginn; en ef mal hans[11] verdr eigi eytt, þa ma hann sanna sitt mal med môrgum þusundum orda. Af þvi skal hverr fyrir siazt, [adr hann verdi[12] byrgdr, þvi at hann hefvir eigi rum at renna, ef hann verdr byrgdr adr. Domandi verdr sekr ok rekinn af sæti sinu, ef hann [helldr eigi rettlæti i domi; en þat er rettlætisdomr at lofa þat, er lofanda er, en fyrirdæma þat, er[13] lastanda er. Nu af þvi [finn þu[14] sonnur a þinu mali, [til þess at þu faer adra rettlata domendr[15];

1 [domendr mællto *Fr.* 2 [enn .iiidi. *Fr.* 3 [*saal Fr*; hvi heidinnar þioder kynsmanz þorer at blanda *Cd.* 4 Silvester *Fr.* 5 [trua Abrahams heimil sva sem erfð af guði *Fr.* 6 erfd *Fr.* 7 [hefir guð logit, en þu mættir nockut sannara segia en hann *Fr.* 8 [at sanna sitt mal, sem i gegn oss ero *Fr.* 9 nalęg *Fr.* 10 *saul Fr*; hafit *Cd.* 11 [*saal. Fr*; en sa verdr yfirstiginn, er þat mal fyrri upp er eydizt, en ef þat *Cd.* 12 [at eigi verði hann *Fr.* 13 [dęmir þat rett, sem *Fr.* 14 [*saal. Fr*; þa fijndu ok *Cd.* 15 [ok fa aðra domendr, ef þu matt *Fr.*

en ef þu matt eigi onyta þessa, þa er rett, at þu latir ordalaust.» Aunan spurdi: «Hver sôk var til þess, at Abraham tæki skurdarskirn i marki tru sinnar?» Silvester svaradi: «Þat var til þess, at gudi er rækt a hreinlifi manna, sva sem hann mællti fyrir spamann sinn einn: Taki þer skurdarskirn hiarta ydvars. Gud leitaði[1] hreinlifis hugar, en þat mattu Gydingar eigi skilia, ok ætludu Gydingar, at skurdarskirn [mætti vinna[2] heilagleik, þar er heilagleikr hofz eigi af skurdarskirn, helldr hofz skurdarskirn af heilagleik.» En þa tok Kraton til mals: «Wita vilium vær, til hvers Aunan gydingr [færdi fram þessa spurning, eda hvort vær skulum Krist gud trua[3]?» Aunan spurdi: «Hvi gegnir þat, er lærisveinar Kristz lasta[4] skurdarskirn, þar er lærifadir þeira tok þa skirn sialfr?» Silvester svaradi: «Minztu þess nu, er ek sagda þer aðan[5], at gud mællti fyrir spamenn: Snidi þer hiôrtu ydur helldr en likami ydra, sva sem hann mællti þetta: Særi þer eigi ydr med iarni, helldr vardveiti þer hreinlifi i hiarta ydru.» Aunan svaradi: «Fyrir hvi tok [eigi Kristr ydar hiartaskirnina, en hann tok skurdarskirnina[6], eda þa er hann [tok skurdarskirn[7] sialfr, fyrir hvi bannadi hann hana lærisveinum sinum?» Silvester svaradi: «Þat var rett, at skurdarskirn helldiz [til þess unzt[8] Kristr var borinn, sa er allar þioder leidretti fyrir tru en eigi fyrir skurdarskirn. En Kristr giôrdi enda a likamligri skurdarskirn, en hann hof andliga skirn hiartans, þa er fyrir var heitin allri þiodu[9] til syndalausnar.» Aunan mællti: «Illa litz mer þat giôrt, [at þa er Kristr tok skurdarskirn, at þa skylldi hon þegar onytaz[10].» Silvester svaradi: «Þeir giôra illa, er siþan[11] taka skurdarskirn, [sizt Kristr endi hana, sva sem fyrir var heitid[12] Abrahe, en sidan er fyrirheit guds fylldizt, þa endizt[13] skurdarskirn, ok tok þa upp ath hefiazt vatzskirn.» Kraton tok til orda ok mællti: «Ef þvi var heitid af gudi, er i Kristi fylldiz, þa er Aunan yfirstiginn, en annar gangi fram til þrætu, sa er [skynsamligu mali[14] spyri þers, er greid svôr liggi til, ok leiti eigi annars mals at ôdru, ef visse skynsemi verdr svarat um sinn.»

1 *saal. Fr*; heradi *Cd*. 2 [mundi gefa þeim *Fr*. 3 [spurdi þessa eða sva, hvart ver skulum a Krist trua eða eigi *Fr*. 4 *saal. Fr*; fala *Cd*. 5 *saal. Fr*; adur *Cd*. 6 [Kristr yðvarr eigi hiartaskirn at eins, en eigi skurþarskirn *Fr*. 7 [*saal Fr*; taldi skirnina *Cd*. 8 [þar til er *Fr*. 9 þiod *Fr*. 10 [er Kristr tok skurðarskirn, til þess at hon skylldi þa þegar onytt auðrum, er hann var skirðr þeiri skirn *Fr*. 11 *saal Fr*; sidr *Cd*. 12 [er Kristr villdi hana lykta, þa er fyrir var heitin *Fr*. 13 lyktaðiz *Fr*. 14 [skynsamligs mals *Fr*.

21. En þa [stendr Doek[1] upp ok mællti: «Ef Kristr er[2] sannr gud or kyni Davids, þa mundi hann ok einn heilagr vera; en hver þôrf var honum þa at lata skirazt?» Silvester svaradi: «Sva sem skurdarskirn endiz fyrir skurdarskirn Kristz, sva hofzt ok helgadiz vatzskirn fyrir skirn Kristz. Eigi helgadiz hann af skirnarvatninu, helldr helgadi hann vatnit, þviat i skirn hans opnadiz himinn yfir honum, ok kom heilagr andi yfvir hann af himni, ok veitti Jesus Kristr þvi þann krapt votnunum[3], til þers at þau þægi sva ok reinsadi allar andir af syndum, sem þau reinsa likami af sauri, ok tæki allir helgan anda fyrir skirn i skirnarbrunninum, þeir er trua a guds son.» Zenophilus domandi mællti: «Gnogri skynsemi litz mer svarat þessi spurning, en Doek gydingr leiti ser annarrar spurningar, ef honum syniz vanspurt.»

22. Þa geck fram Kusi, enn .vi. kappi þeira Gydinga, ok mællti: «Gud er algiôrr ok einskis þurfi, til hvers var honum ath berazt hingat i heim?» Silvester svaradi: «At sa er getinn var af fedr fyrir alldir ok giôrdi alla hluti, þa er eigi voru adr, þat er himinn ok iôrd ok allr buningr þeira.» Kusi mællti: «Segir þu, at sonr guds giôrdi himin ok iôrd?» Silvester svaradi: «Hvat ætlar þu son guds vera?» Kusi mællti: «Þat skalltu segia, er a gud truir.» Silvester svaradi: «Vær truum son guds vera ord fedr, en fyrir þvi attu geriz nu lærisveinn kristinna manna, en adr vartu Gydingr edr hôfdingi Gydinga, þa hlydtu þvi er mællt er, ordi guds eru himnar festir. Enn mællti annar spamadr: ord guds er styrkt ok mattugt, i þess krapti er iôrd skôput, ok himinn med liosum sinum, ok sær i stôdu sinni.» Kusi mællti: «Medr hverri skynsemi sannardu ord þetta son guds vera?» Silvester svaradi: «Sialfr fadir [sannar þat[4], er hann gat son þann, er ord guds er, þa er hann mællte sva: med þer er upphaf a degi krapz þins i liosi heilagra, fyrir tidir gat ek þik. En sva mikill er mattr almattigs guds fôdur, at ord reynis ok truizt son hans vera, ef framm ferr af munne hans at skapa alla hluti, þa er eigi voru adr.» Kuse mællti: «Vist matti hann eigi fader kallaz, adr hann atti þenna (son). Segdu mer, hversu hann ma kallaz oskiptilighr, ef atburdr eignadi honum þenna son.» Silvester svaradi: «Hird eigi þu sva heimsliga at villazt, attu ætlir gud sva getid hafa son sem menn; gud var avallt fadir, þviat son var avallt, eigi hlaut hann þetta nafn (af) atburd, af þvi at fadir hafdi aavallt ord ok krapt

1 [reis Dohech *Fr.* 2 *Her ender Fragm. 238[3] folio.* 3 vatninu *Cd.*
4 [sonar þess *Cd.*

ok speki med ser án ifa.» Kusi mællti ok spurdi: «Hversu mattu þat sanna?» Silvester svaradi: «Sialfr gud fader sannar ord þat, er hann kvad aavallt vera i hiarta sinu, ok mællti gud sva: Upp ropti hiarta mitt godu ordi. Enn mællti sva sialf guds speki: Ek for ut or munni ens hæsta guds, ok giörda ek þat, at upp runnu lios af himni, ok skipada ek öllum hlutum, þa er giorr var himinn ok iörd, ok þa er upp spruttu allir brunnar vatna. Fader hafdi avallt krapz ord ok tok eigi þa at hafa þat, er hann hafdi eigi adr, er þersir hlutir giorduzt, helldr tok hann at syna kraptt ordz sins, þess er hann hafdi avallt; fyrir þvi at gud skiptiz alldri, ok var hann avallt gud ok fadir, þviat ord hans ok kraptr ok spekt er sonr hans. Hversu ma þa af atburd tidar þetta nafn hafa komit at gudi, at hann kalladiz fader, þar er hann hefir alldregi verit aan speki edr krapt edr ord, þat er sonr (ok) fader.

23. Beniamin tok til mals, tulkr Gydinga, ok svaradi hann sva: «Um þann þrætum vær, er borinn var um daga Tiberius [1] konungs, ok fra þeim segia gudzspiöll ydur, at fiandenn freistadi hans, ok hann var selldr vid verdi af lærisveinum sinum ok var tekinn ok bundinn ok bardr fyrir gudlaustun sina, ok var þorngiord rekin aa höfud honum, ok var hann krossfestr aa milli tveggia þiofa, ok var hann daudr ok grafinn; en þer kristnir menn göfgit gröf hans ok segi þer, at hann risi upp af dauda aa enum þridia degi eptir pining sina, en þat megum vær eigi segia, hver skynsemi til þess er, ath þer kallit hann gud.» Silvester svaradi: «Allztu synder þann yfirstiginn, er adr atti þrætur vid mik, ok mattir þu eigi domsordz at bida, þa hlyttu, unz svarat er serhverium hlut, þeim er þu spurdir. Þa er ek sagdi son guds avallt vera, þa mælltir þu sva: um þann rædum vær, er borinn var, ok villdir þu eigi þat fylgia lata at segia, at hann væri fra Mariu meyiu borin, til þess at eigi mællti spamadr þinn i gegn þer sialfum, sa er spadi higatburd hans ok mællti sva: Mær mun son ala, ok mun kallaz Emanuel, en þat þydiz gud aa vora tungu. Sia var borinn at likam or kyni Davids, en hann var son guds i krapti. Gud efndi þat, er hann het David, ok sor þers, at sa mundi sitia aa stoli hans, er fra honum væri kominn. Ok þann son, er fadir gat án modur, fyrr en heimr sia væri, þann enn sama son bar Maria mær algiörvan gud ok mann án likamligum fedr, þviat heilagr andi helgadi briost osaurgadrar meyiar ok let hana þann son geta, er endrbætti allan heim, ok guds son er osyniligr i krapti,

1 Tiburius *Cd.*

en hann giôrdiz syniligr mônnum fyrir manndom sinn, en gud fader af himni mællti vid hann: Sonr minn ertu, i dag gat ek þik. Ef þetta er eigi ritid a bokum ydrum, þa neittu þvi; en med þvi at ritid er, þa er rett, at þu truir ritningum þinum helldr en ordum minum.» Zenophilus domandi mællti: «Ef ydrer spamenn segia þetta, þa megi þer eigi bækr þær rækia, er þer truid helgar vera; en ef þat er eigi sa ydrum bokum, þa megi þer þvi neita þrætulaust.»

24. Aroel annar tulkr Gydinga mællti ok sagdi sva: «Fyrir hvi rædir sia madr um burd Kristz sins at eins, þar er Beniamin spurdi framarr at pisl hans?» Zenophilus domandi svaradi: «Beniamin hof mal sitt um burd hans, ok skulu þer annattveggia iata eda neita þvi fyst, er um burdinn er ydr svarad, til þess at hann megi enn odru svara, þvi er þer spyrid.»

25. Jubal tok til mals lôgsôgumadr Gydinga ok mællti: «Segi Silvester þat, ef gud hefir baulvat hiuskap.» Silvester svaradi: «Þat segium vær, at hiuskapr er blezadr en eigi baulvadr af gudi.» Jubal mællti ok spurdi: «Fyrir hvi neitid er þvi, at Kristr ydvar væri af hiuskap getinn?» Silvester svaradi: «Eigi segium vær af þvi vera Krist meyiar son, at vær fyrirdæmim[1] hiuskapinn, helldr til þess at vær dyrkum meydominn.» Þa svaradi Jubal ok mællti: «Eigi skil ek, hveria skynsemi þu matt adra syna fyrir meyiar burd, helldr en þat at þu lofar meydom en lastar hiuskap.» Silvester svaradi: «Med þeire skynsemi dyrkaz hiuskapr en lastaz eigi, at su mær, er Krist bar, var af hiuskap borin, en hun vardveitti sva hreinliga likam sinn, at hun var maklig at ala guds son, þann er ollum heimi barg.»

26. Þa geck fram Thara annar lôgsôgumadr Gydinga ok mællti a þessa lund: «Minnizt Silvester þess, er hann het at segia ôll rôk burdar ok pislar Kristz sins.» Silvester svaradi: «Sva mun eg giôra, sem ek het, at syna til nytzsemi ok segia ydr[2] alla hluti, þa er um hann hafa giôrzt; en gud skop enn fysta mann or reinni iordu, þa er hun het mær.» Seleon prestr Gydinga kvad vid ok mællti: «Nybreytiligan malshatt heyri ek nu, at iôrdin hafi mær verit, sva sem hun mætti kona vera.» Silvester svaradi: «Oll iôrd var mær, medan hun hafdi eigi manzblod druckit ne opnat sik til graftar ne saurgaz af syndum manna.» Seleon svaradi: «Hversu mattu þat sanna, at iord hafi mær verid?» Silvester svaradi: «Undrumz ek þat, er þu leitar vitnis at þvi, er

1 eigi *tilf. Cd.* 2 nytsemi ok *tilf. Cd.*

þat er almæli, at su iôrd er mær, er eigi hefir daudra manna gropt i ser. En ef þu vill þat vita, hvenær iôrd let af (at) vera mær, þa hlydtu, hvat gud mællti vid þann, er vegit hafdi brodur sinn: bôlvud er iôrd i verki þinu, þviat hun lauk upp munn sinn ok drack blod brodur þins. Enn mællti spamadr þetta: Saurgadiz iord af blodi ok spilltiz iord af verkum þeira vondra.» Kraton domandi mællti: «Án ifa matte iord mær vera, ef hun mætti sidar saurgazt af syndum.»

27. Silvester mællti: «Enn fysti madr, sa er allir heims menn eru fra komnir, var skapadr or reinni iôrdu, þeiri er mær var; af þvi byriadi, at sa letiz fra meyiu berazt, er endrbætti verk ens fysta manz ok gaf eilift lif ollum truôndum monnum, sva sem hann var getinn af fedr ok borinn fra meyiu af tilkvomu heilugs anda einga sonr[1] guds, er ævallt hafdi verit, til þess at vær endrbætimzt guds megir[2] i heilagri skirn. Sva let hann ok freista sin, til þess at hann leysti oss fra freistni; hungradi hann ok þyrsti, til þess at hann gæddi oss ok gæfi oss lifs dryck; bundinn var hann, til þess at hann leysti oss; selldr var hann, til þess at hann keypti oss til sin; hleginn var hann, til þess at hann tæki oss fra hlatri diôfla; þorngiôrd var hann skryddr, til þess at hann tæki af oss bolvan þorna ok þistla, ok gaf hann oss bloma paradisar, þann er mannlig dirf(d) hafdi glatad; or fôtum var hann fœrdr, til þess at hann hyldi skemd ennar fystu syndar eigi saurgum klædum helldr hvitum klædum miskunnar sinnar. A krosstre var hann pindr, til þess at hann bætti þat, er misgiôrt var a girndartre; eitr var honum gefit at drecka a krossinum, til þess ath hann leiddi oss til hunangs fliotandi iardar; bolvon vora tok hann, til þess at hann gæfi oss blezon sina; dauda vorn tok hann, til þess at hann gæfi oss lif sitt; eigi at eins lauk hann upp dyrr paradisar, þau er hann byrgdi dirf(d) ens fysta manz, helldr lauk hann ok upp himinriki fyrir ollum retttruôndum monnum. Eigi sannadi hann med ordum einum guddom sinn, helldr ok med taknum, þa er hann reid molldu ok raka sinum a augastad þess, er blindr hafdi verit, ok gaf honum sion, til þess at hann syndi sik vera þann, er skapadi enn fysta mann or molldu iardar. Af þvi hreinsadi hann likþra ok gaf heilsu siukum, ok hann rak diôfla fra odum mônnum, ok geck hann um sæ þurrum fotum ok stôdvadi vinda ok hridir, ok gaf hann lif daudum mônnum ok grôfnum.» En er Silvester pafve hafdi þetta mællt, þa tok allr lydr med konungi ok dom-

1 sonar *Cd.* 2 môgir *Cd.*

öndum at lofa kenningar hans ok þöckudu gudi. er þeir heyrdu kenningar hans med sva mikilli skynsemi. sva at þeir mattu eigi ifa um guddom Kristz.

28. En sidan þa reiddiz Jambri enn af þeim .xii. koppum Helene drottningar. ok mællti hann a þersa lund: «Wndrumzt ek þat, er spakir menn ok domendr vilia trua þvi, at i ordabrægdum megi reynaz mattr guds. En nu skulu þer lofa mer þat. er ek hefir enn ecki um mællt. at ek syna[1] krapt nöckurn i nafni guds vors. til þess at mannlig skynsemi lati fyrir guds krapti. ok syniz þat med vitni ok iarteinum helldr en med ordum einum. hver enn sanni gud er. En Silvester sanni þann gud vera. er hann dylr eigi sialfr at krossfestr var, ok fyrir þvi skal ek sanna þess guds krapt, er oumrædiligr er ok uskiptiligr. Leidi hingat nu hinn sterkazta ok enn grimmazta gridung, ok mun ek nefna nafn guds i eyra honum, ok munu þer þa sia krapt þess nafns sva mikinn, at steinar munu eigi standazt mega.» En fyrr en hann hafdi mali sinu lokit, þa var þangat leiddr enn sterkazti gridungr, ok helldu menn a festum öllum megin. En sidan þa nefndi Jambri nöckud illzskunafn i eyra griþunginum; en gridungrinn beliadi vid um sinn hatt, sidan fell hann daudr nidr, sva at hann hrærdi ecki a ser. En þa hræddizt allr kristinn lydr, ok mællto þat margir menn, at þetta væri guddoms nafn, er eingi skepna matti standazt.

29. Þa bad Silvester ser hliods ok mællti sidan a þessa lund: «Lydi þer Romaborgar spekingar, ok skili þer krapt Kristz; en ek mun syna ydr þat, at þetta er eigi guds nafn, er nefnt er i eyra gridungi þersum, helldr[2] ens versta diöfuls, fyrir þvi at ek boda þann gud a at trua, er eigi at eins deydir lifendr, helldr lifgar hann ok dauda, en dyr ok ormar edr illvirkiar mega glata lifondum en lifga eigi dauda. En þott þat se kraptr nöckurr at giora gridunginum bradan bana fyrir akall eins nafns, þa þiki mer meiri sa kraptr at lata gridunginn lifna aptr. En ef Jambri vill, at vær truum eigi þat hafa verit diöfuls nafn, þa nefni hann nu þat nafn i eyra gridunginum daudum, til þers at hann lifni. En ef Jambri ma[3] deyda en eigi lifga gridung þenna, þa er vist, at hann hefir a diöfuls nafn kallat, þat er lifendr ma drepa en lifga einga dauda.» En er Silvester lauk mali sinu, þa matti Jambri eigi reisa upp gridunginn. En þa mællto domendr vid hann sialfan ok sögdu: «Vist er nu, at þu hefir a diöfuls nafn kallat, sem Silvestor sagdi, er þu matt deyda gridunginn en lifga eigi.» En

1 syndi *Cd.* 2 ok *tilf. Cd.* 3 eigi *tilf. Cd.*

Jambri svaradi ok sagdi sva mikinn vera guds matt, at eingi skepna mætte standazt. Silvester svaradi ok mællti: «Vær sǒgdum fyrir stundo adr, ath drottinn vor Jesus Kristr syndi sik vera guds son i þvi, er hann gaf heilsu siukum en lif daudum; eda hvern telr þu þenna vera, Jambri, er hans nafn matti deyda kvikan en lifga eigi daudan?» Jambri svaradi ok spurdi: «Veiztu eigi hǒfudundr þau .x., er urdu aa Egiptalandi fyrir akall guds nafns, ok do þa allir frumburdir Egiptalandz bædi menn ok fe.» Silvester svaradi: «Veiztu eigi, Jambri, at sa enn sami, er drap frumburdi Egiptalandz, mællti sva: Ek mun drepa ok lifga, ok ek mun beria ok græda; en ef þu kalladir aa gud, at hann dræpi, kalladu nu þa aa hann, til þess at hann lifgi, ok til þess at vær megim aa einn gud allir trua ok aa þann, er bædi ma lifga ok deyda, af þvi at sva er fra honum sagt: drottinn lifgar ok deydir ok leidir til helvitis ok enn aptr þadan.» Þeir toku til mals domendr badir Kraton ok Zenophilus ok sǒgdu: «Yfvir er stiginn Jambri, er hann ma eigi reisa upp gridunginn i þess nafni, sem hann deyddi hann.»

30. Jambri mællti: «Reisi Silvester nu þa upp gridunginn i nafni Jesus Kriz ens naddverska, til þess at vær megim vera sannindamenn guddoms hans.» Silvester svaradi ok mællti aa þersa lund: «Gudi þǒckum vær, kvad hann, er Jambri mællti um sidir nǒckut ord af viti.» Ok enn mællti hann: «Þid domendr, sagdi hann, Kraton ok Zenophilus, er rettliga dæma um alla hluti, spyrid nu adra Gydinga, þa er ordaskipti attu vid mik, ef þeir vilia allir trua i nafni Jesus Kriz, ef gridungrinn lifnar.» Sidan mællto þeir domendr Kraton ok Zenophilus: «Segi nu serhverir Gydingar, sǒgdu þeir, ef þeim likar þetta atkvædi, er en efzta þræta fann.» Abiathar geck framm ok mællti fystr af þeim Gydingum: «Bunir erum vær, kvad hann, at ganga at þvi, ef vær reynum þat, at gridungrinn risi upp i nafni Jesus.» Þa tok Jonas til mals ok mællti aa þessa leid: «Heyra vilium vær, sagde hann, hvat Silvester mælir yfir gridunginum, at vær megim vita, at hann kalli aa nafn ens krossfesta, ok megim vær þa trua aa hann.» Sidan tok Godolias til orda ok mællti: «Ef Silvester kallar aa þann, er fedr vorir dæmdu sekan, ok risi gridungr sia upp, er i guds nafni er drepinn, þa mun ek an ifa allan trua kenningu Silvestri.» Aunan mællti ok sagdi sva: «Sva sem eigi ma [trua vor villaz[1] af rettri gǒtu, sva mun ok eigi gridungr sia upp risa. En fyrir þvi at þau eru malalok ordin, ef gridungrinn ris upp i nafni ens krossfesta,

1 [truaz vor villa *Cd.*

til þess at vær truem á hann, þa mun ek eigi þvi i gegn mæla.» Doek tok þa til mals: «Undrumz ek þat, segir hann, er sva spakir menn vefiaz i sva mikilli villu, sem her er nu, at trua þvi, at gridungrinn muni upp risa ok lifna, er i guds nafni ok krapti var drepinn. En ef hann ma sik nöckur hræra i nafni Jesus ens krossfesta or þeim stad, er nu liggr hann, þa mun ek kasta nidr ollum ifa ok trua þvi, er Silvester kenner.» Þa tok Kusi at mæla: «Oröggr heit ek þvi, at ek mun trua þvi er Silvester kennir, fyrir þvi at gridungr þessi ma eigi lifna fyrir nafn Jesus.» En þa mællti Beniamin þetta: «Fyrir hvi munu menn eigi hlæia at oss, kvad hann, þeir menn er sia gridung þenna liggia daudan ok bolginn, en vær skulum trua þvi, at hann muni upp risa i nafni Jesus ens krossfesta manz. En fyrir þvi at domendr beida þessa, þa mun (ek) veita þat af minum mun ok eptir þeira þocka, ef þetta ma verda.» Aroel mællti: «Slikt ed sama mun ek um mæla, sem Beniamin mællti, trua, ef gridungr lifnar.» En þa mællti Jubal þetta: «Bratt mun ek yfvir þvi lysa, at ek mun hverfa fra Gydinga tru, þegar er Silvester ma sva giöra, at gridungr sia lifni.» Nu mællti Thara med þersum hætti: «Sva sem þat eru miklir orar at trua þvi, at gridungr sia megi upp risa, sva er ok mer mikil heimska at fyrirlata lög min; en fyrir þvi at hvorki ma verda, þa heit ek þvi öruggr, at ek mun kristinn verda, ef Silvester reisir upp gridunginn.» Sidan tekr til (mals) Seleon prestr Gydinga ok mællti: «Hveriu sem vær heitum, þa mun hvorki fram fara, at gridungr lifni ne (ek) muna trua; en ef Silvester er fuss at reisa hann upp, þa mun ek eigi einn i gegn þvi mæla, ok heitum vær þa allir, at vær munum kristner verda, ef hann reisir upp gridunginn i nafni Kristz sins.» Zenophilus ok Kraton domendr badir toku þa til mals ok mællto þann veg ok tiado fyrir ollum lyd: «Þar hefir nu stadar numit, segia þeir, atkvædi allra Gydinga, þeira er keptu vid Silvestrum, at þeir munu allir fra Gydinga tru hverfa, ef Silvester kallar á nafn Jesus Kristz ok reisir upp gridung þenna.»

31. En þa er þraut þessar rædur[1], þa bad Silvester ser hliods ok mællti á þessa lund: «Lydit þer mer synir ok brædr, þeir er gud gaf skilning. Þat vitum vær allir, at gudi er eigi rækt á nautum, en nu beidir allra þurft, at hann lati ser soma at rækia þetta kvikendi; en fyrir þvi skili kristner menn sik fra heidnum mönnum ok Gydingum, ok göngum mer allir saman i einn stad,

1 rædir *Cd.*

er sa Krist truum, ok fôllum sa knebed allir, ok bidium þess gud af ollum hug, at hann lati ser soma at heyra bænir vorar ok syna ollum lyd drottin Jesum Krist son sin vera.» En er Silvester hafdi þetta mællt, þa skilduz kristnir menn allir fra heidnum mônnum ok voru a bæn sinni alla tid dags, ok var eigi sa madr þar, er vatni helldi. Þa toku Gydingar at hlæia at kristnum mônnum ok mællto svo: «Nu mun Kristr ydvar koma ok synaz ydr.» En þa tok Silvester pafi at hallda upp hôndum sinum til himna ok at mælaz fyrir vit gud a þessa leid: «Deus Abraham, deus Ysaac, deus Jacob, er[1] þvi ert nefndr i þrennu akalli ok kend(r) vit þessa þria alldarfedr, at þu ert einn fadir gud i þrenningu, fadir med syni ok helgum anda, fadir getandi sannan son af þer ok helgan anda frammfaranda af fedr, einn guddomr i þrenningu, iafn avallt ok enn sami! Þu gud, er skapadir himen ok iôrd or ongu fyrir ord, þat er fyrir son þinn, þann er ser let soma at taka mandom a sig ok gerdizt gud algerr madr, til þess at hann byrgi ollum truondum monnum, sa er borinn var fra meyio heilagri ok i iôtu lagdr, himna konungr, sa er einglar syndu hirdum, en stiarna syndiz austrvegs konungum, ok sa er til þess var freistat af diofli, at hann leysti oss fra diofla freistni, sa er krossi var pindr fyrir syndir heims, ok gerdiz til þess madr, ad hann giordi mennina guds sonu ok hluttakendr eilifrar dyrdar! Kalla ek sa Jesum Krist nazarenum, þann er krossfestr var ok reis upp af dauda, a þik kalla ek yfir gridung þenna, er i diofuls nafni do, til þess at hann rise upp i þinu nafni, ok fari hann hogvær sem lamb til hiardar sinnar, ok veittu honum margra vetra lif til vitnis kraptz þins, til þess at menn þessir allir viti, at þu ert son guds, er komt i þenna heim.»

32. En er Silvester hafdi a þann veg fyrir bediz, þa laut hann i eyra gridunginum ok mællti svo: «Þu nafn bolvonar ok dauda, svo sem þu gallt inn i eyra gridungs þessa, svo gialltu ut fyrir krapti drottins vors Jesus Kristz ens krossfesta, i þess nafni mæli ek vit þik: ris upp þu, gridungr!» En er hann hafdi svo mællt, þa bles gridungrinn vit ok reis upp sidan. En Silvester leysti bond af honum ok mællti svo: «Far þu nu til nauta þinna ok ver hægr avallt sidan.» En þa geck gridungrinn a braut ok til hiardar sinnar hægr ok hogvær, ok lifdi marga vetr sidan. En eptir þat kalladi allr lydr einni roddu med Constantino konungi ok Heleno drottningo modur hans ok domondum guds ok Gydingum

[1] ser *tilf. Cd.*

ok ollum lyd, ok mællto svo: «Sannr er gud ok sannr er guds son drottinn Jesus Kristr.» Ok a þessum enum sama degi sneruz til Kristz meir en .iiij. þusundir Gydinga. Helena drottning modir keisara tok tru med sonarsonum sinum .ij. Constancio ok Constante ok dottor konungs[1] Constancia, ok allir þeir er henne þionodu, toku vit tru. Craton ok Zenophilus domendr badir toku ok vit tru ok allir þeira vinir, ok gerdu allir þackir gudi, er þeir voro allir leystir fra villu fyrir Silvestrum pafa.

33. En þa for hverr heim fagnandi þadan fra þvi þinge til sinna heimkynna. En er þadan lidu nockurir dagar, þa sendo blotbyskupar Constanti(n)o konungi rit ok mællto a þessa lund: «Lydr þinn, konungr, fær skada mikinn af blæst(r)i dreka þess, er hofgydiur vorar voru vanar at blota ok færa honum fæzlur a hverium manadi. En sidan er þu tok(t) kristin lôg, þa er honum nu ecki fært drekanum i fæzlu, ok reidiz hann nu ok kvelr hvern dag marga menn af blæstri sinum. Af þvi bidium vær, at þu lofir oss nu at færa honum fæzlu, sem vant hefir verit, til þess at lydr þinn megi fagna heilso[2] sinni.» En er konungr hafdi (lesit) ritid, þa spurdi hann Silvestrum at þvi, hvort (hann skylldi) þetta blotmonnum veita eda eigi. Silvester svaradi ok mællti: «Lattu nu svo, ef nockur hofdingi riddara þinna leti taka upp lôg vinar þins i gegn þer ok þinum logum, mundir þu eigi reidaz honum, þott hann gerdi eigi þat sialfr, en hann bannadi eigi odrum at gera? Hvat dæmir þu um þat?» Konungr svaradi: «Dauda er sa verdr.» Silvester svaradi ok mællti: «Slikrar pislar er verdr fra himnakonungi hverr þeira, er eigi bannar diofuls logh i gegn guds vilia.» Calpurnius het borgargreifi einn, hann var heidinn madr, hann var þa staddr med honum, er Silvester mællti þetta. En er hann heyrdi þessi ord Silvestri, þa mællti hann greifinn vit konunginn: «True þu þvi, konungr, sem ek segi þer, at meir en .iii. hundrut manna faraz a hverium dogi, ok er nu ecki annat biargrad, nema þat at vær aukim fæzlu drekans, ok verdi hann oss i hugum, þegar er þat ma vera.» Silvester svaradi ok mællti: «Syndu mer nockurn kristinn mann af þeim, er daudir ero af blæstri drekans.» Calpurnius greifi mællti a þessa lund: «Ef drekinn grandar eigi kristnum monnum, þa fardu til hans ok kyrr hann svo nockurn manad, at hann drepi eigi menn.» Silvester svaradi ok mællti: «I nafni Jesus Kristz mun ek svo giôra, at dreki sia grandi mannigi sidan.» Calpurnius mællti: «Giôr þu þat, er þu mælir

1 k'r *Cd.* 2 heislo *Cd.*

nu, til þess at vær megim trua Kristi þinum.» Silvester svaradi ok mællti sva vit Constantinum konung: «Konungr, kvad hann, hlyd þu mer, ok gior sem ek beidi. Ek vil nu, at þu biodir hingat öllum blotbyskupum a morgin, til þess at þeir heiti þvi allir, er nu heitr Calpurnius einn.» Konungrinn kvad svo vera skylldu, sem Silvester mællti, ok baud þangat öllum blotbyskupum at morni. En er þar kvomu allir blotbyskupar annan dag eptir med Kalpurnio greifa, þa hetu þeir þvi allir, at Kristi mundi trua, þott drekinn kyrdiz einn manud, ok drepi hann eigi menn.

34. En þa for Silvester til kirkiu ok prestar hans .ii. med honum Fauskonius ok Constancius, ok föstodu allir saman sex dęgr ok .voru aa bænum allar þær stundir. En ena þridiu nott syndiz Petr postoli, ok mællti postolinn vid hann: «Med þeim prestum, er föstudu med þer[1] ok voru aa bænum stadfastir, þa vil ek at þu stigir nidr til drekans, ok skulud er allir taka corpus domini, en einga skalltu fæzlu adra taka; eigi skalltu hrædaz, helldr hafdu allt traust i gudi, ok gack til dreka þess, er fiandinn byggir i, ok mæl vid hann: Jesus drottenn, sa er getinn var af helgum anda ok borinn fra mey Mariu ok var krossfestr daudr ok grafenn ok reis upp af dauda, ok ste hann upp til himna, ok sitr nu til hægri handar gudi, ok mun hann þadan koma at dæma um lifendr ok dauda, bidtu hans stadfastr ok bundinn i þessum stad, unz hann kemr. En sidan er þu hefir þetta mællt, þa bittu munn hans med hörþrædi þrefolldum vextum ok snunum, ok inzsigla sidan, ok lat krossmark aa vera; stig þa upp sidan fra drekanum. Sidan kom þu til kirkiu minnar, ok muntu þar þa finna braud latid aa allteri, þat er ek sendi þer, ok skalltu þvi fyst bergia, adr þu takir fæzlu þina, ok mun þa flyia fra þer öll illzska ok eitr.» En er Petr postoli hafdi þetta mællt, þa hvarf hann aa braut. En Silvester giördi, sem hann baud, ok ste sidan nidr til drekans. En kristnir menn voru a bænum i öllum kirkium medan, ok badu allir fulltings ok trauz af gudi. En blotbyskupar sendu eptir honum ok þeim .ii. fiölkynga menn, ok het annarr þeira Porphirius en annar Torkvatvus, til þess at þeir sæi, hvort hann kæmi til drekans edr eigi. En sidan ste Silvester nidr i iörd til drekans med tveimr prestum sinum, ok .l. palla annars hundrads. En þeir enir fiölkunnigu menn Porphirius ok Torkvatuus blotudu diofla, adr þeir stigi nidr eptir þeim Silvestro. En er þeir enir fiölkunnigu menn komu at blæstri drekans, þa fellu þeir nidr badir

1 honum *Cd.*

ok kvôlduz i sott akafa mikilli. En Silvester kom til drekans ok batt munn hans medr streing, þeim er hann hafdi med ser, ok mællti vid hann ôll þau ord, er honum voru kend at mæla. En er hann kom aptr or þeiri haskafôr, ok prestar hans med honum, þa fann hann þa Porphirium ok Torkvatuum illa halldna, ok bad hann fyrir þeim ok tok i hônd þeim ok leiddi þa med ser upp or iordinni; en þa let hann þa fara, ok voru þeir þa alheilir af bænum ok iarteinum Silvestri pafa. Þa rumu þeir þegar visliga eptir villubokum sinum ok brendu þær allar þegar i augliti Silvestro ok allz lyds ok allra blotbyskupa, ok mællto þeir sva fyrir sialfir: «Brenni þeir, er eigi trua Kristi þeim er Silvester bodar.» En þa vard margr Romaborgar lydr leystr fra tvennum dauda, þeim er Silvester leysti þa, fra skurdgoda[1] blotum ok fra diôfuls villu ok fra eitri drekans. A þeim misserum toku tru ok sneruzt gudi til handa .xx. þusundir karla, ok voru umfram bôrn ok konur, ok toku skirn af Silvestro pafa, enda vard mannigi mein at þeim dreka um alldr sidan.

35. Þa vard Silvester pafi storliga ægætr um allan heiminn af tôlum sinum ok af otalligum iarteinum, þeim er hann giôrdi i Romaborg, fyrir þvi at bædi lærdir menn ok olærdir elskudu heilagleik hans ok sidsemi, fyrir þvi at mikill fiôlldi manna hvarf til handa drottni vorum af hans kenningum ok fyrirtôlum; fyst at upphafi Constantinus konungr, er hann hvarf eptir tru þeiri, er Silvester bodadi, en sidan Helena drottning modir hans ok Gydingar þeir allir, er henne fylgdu, ok allir rikismenn ok storeflismenn[2], þeir er i Romaborg voru, hurfu eptir bodordum Silvestri pafa. En sidan er Silvester hafdi sva mikinn frid giôrt sa medal manna, at hann hafdi ôllum komit sa einn sid at trua sa gud fôdur ok son ok helga(n) anda, þa sendi sidan Constantinus konungr rit i allar storborgir ok mællti sva: Constantinus konungr sendir kvediu ollum Romaborgar lyd ok allra borga hôfdingium. Se ôllum fridr ok heilsa gôfgundum enn hæsta gud. Leingi hefvir ek wndrazt med miklum hugarharmi willu vora ok rangindi[3], er vær gofgudum skurdgod med þeiri ræzlu, sem vær skylldum gofga þann gud, er sier alla leynda hluti hiartans ok veit allt fyrir, adr verdi, skapari allra hluta, sa er alla tru gefr lifs anda, einn er sannr gud, sa er styrir valldi allz heims, osyniligr ok oumrædiligr, ôllum ædri ok allz valldandi i sinum mætti ok allz litandi i sinum guddomi, þat er ordit er ok oordit. En eigi er undarligt, þott

1 skurdgodum *Cd.* 2 storelfismenn *Cd.* 3 ranginda *Cd.*

ostyrkr likami megi eigi lita i gegn eilifu liosi allz heims skapara ok lausnara, þar er vær megum eigi sia i gegn solar geisla, sva at eigi dǫckviz þegar ostyrkleikr mannligrar synar, en oss gegnir at fyrirlita eitr illra hugrenninga ok hallda dyrd himnakonungs med rettum hug ok fyrirlata myrkva gǫtu en ganga liosan heilsustig. Af þvi latum vær af villu ok greidum hug vorn til þeira hluta, er betri eru ok nytzsamligri, þviat su er betri gata ok biartari, er guddomr synir, en su er myrkr færir ǫllu mannkyni ok tekr hugi manna fra ordi guds. Hǫlldum vær[1] þvi med omæddum vilia lǫg þau, er gud gaf oss, þviat med honum er eilift lif ok lios, en sa mun ǫdlaz eilifa miskunn, er hans lǫgum þionar. Hǫnum byriar oss at þiona en fyrirlata skadsamliga villu, þa er oss bannar lifs gǫtu, þviat þeir munu finna eilift lif ok lios, er gofga sannan gud med milldum hug, ok munu þeir niota sætleiks himneskrar fæzlu med gudi þeim, er rikir i himnum. Þessa hluti veit ek med ast til sannrar tru, til þess at ek syndag mǫnnum naudzsynliga gǫfgun gudligrar milldi, sva sem ek kallazt hǫfdingi fostriardar þessar. Hyggium vær ath dyrd almattigs guds, ok bidium hann oss miskunnar, ok munum vær þa eignaz sar ok frid ok fordaz allan haska. En enn hæsti gud, þa er hann ser sidu vora ok godan vilia, þa mun hann gefa oss fyrir milldi sina ok miskunnsemi eilifan frid ok gnott fagnada, sa er lifver ok riker med syni ok fedr ok helgum anda um allar alldir allda.

36. En eptir þat sidan þa for Constantinus konungr til orostu vid Serki ok hafdi gagn or orostunni. En er hann kom til borgar þeirar, er Bizancium heitir, þa dreymdi hann um nott, at honum væri kona færd gǫmul ok daud, ok þat at Silvester mællti þetta vid hann: «Bid þu fyrir henne ok mun hun lifna.» En er konungr bad fyrir henni, þa reis konan upp, ok vard hvn ung ok fǫgr, ok þockadiz hun vel i augliti konungs, ok skryddi Constantinus hana skickiu sinni, ok setti konungr yfir hǫfud henne koronu[2], þa er hann atti bezta. En honum þotti, sem Helena drottning mællti vid hann: «Sia skal þin kona vera, sagdi hun, ok deyia eigi fyrr en i enda heims.» Þa vaknadi konungrinn ok sagdi vinum sinum draum sinn, ok red eingi drauminn, sva ath honum hugnadi. Þa tok Constantinus konungr at fasta, ok bad hann gud vitronar ok mællti sva: «Eigi mun ek aflata at fasta ok bidia þik, Kristr sonr guds, unz þu vitrazt mer fyrir þion þinn Silvestrum.» En sa enum þridia degi fǫstu hans þa syndiz honum i annat sinne heilagr

1 med *tilf.* Cd. 2 korona Cd.

Silvester i draumi ok mællti vid konunginn ok mællti sva: «Aurvasa kerling er borg sia Bizancium, er þu ert nu i staddr, þviat veggir hennar eru nu fallnir af fyrnsku; en þu stig a hest þinn, þann er þu reitt til kirkiu postola guds Petrs ok Pals i Romaborg, þa er þu vart nyskirdr, ok gef þu tauma hestinum, at hann fari, sem eingill guds leidir hann[1]; en þu skallt hafa merkisstaf þinn i hendi þer ok draga stafvinn, sva at broddrinn nemi iörd, sva at sia meghi ristuna eptir a iördunni, þar er stafrinn hefvir nidr tekit. En i þann farveg skalltu upp reisa borgarveggi, ok muntu endrnyia borg þersa, er nu er forn ok miok sva daud; en þersa borg muntu pryda nafni þinu ok giöra drottningu annarra borga, ok munu vera giörr i henni musteri gudi til vegs ok öllum helgum mönnum, ok munu synir sona þinna hafa her velldi.» En þa [vaknadi konungrinn[2] ok for þegar til kirkiu, ok sagdi hann draum sinn byskupi borgarinnar, en hann het Sisinnius; en sidan let hann syngia ser messu ok færdi gudi fornir i messunni ok tok sialfr corpus domini. En eptir þat ste Constantinus konungr a hest sinn, ok for hann þangat, sem eingill guds leiddi hann. En konungr let þar upp reisa borgarveggi i þann farveg, er stafsbroddrinn hafdi a ritit(!), ok var su borg köllud sidan Constantinopolis, en þat er Constantinus borg, en þa borg kalla Nordmenn Miklagard avallt sidan. Sva segir a bokum, at Constantinus konungr enn mikli, sa er nu var fra sagt um hrid, red fyrir sinu riki ok styrdi sinum konungdomi eitt aar ens fiorda tigar, ok var hann enn mesti höfdingi ok agætismadr fyrir sakir sinnar tignar ok gæzsku, ok for hann af þessum heimi i fullum veg sinum ok akvedinni stundu af almattkum gudi. En heilagr Silvester pafvi, sa er vær hölldum nu messudag, giördi allzskonar iarteinir i sinu lifi i guds nafni af sinum bænum ok verdleikum, hann gaf sion blindum ok heyrn daufum, mal þeim er dumba voru, göngu þeim er halltir voru, likþrair hreinsuduzt, diöflar flydu fra odum mönnum.

37. [3]Nu er þat langt at tina edr fra þvi at segia um hans iarteinir, en þo er her skömm frasögn giör a þessi bok, þott nog se malaefnen. En þar sem vær megum eigi alla hluti rita a bokum, þa er giorz hafa i lifi ens dyrliga pafva Silvestri, edr hversu mörgum mönnum hann hefvir snuit til rettrar tru af Gydingum ok heidnum mönnum bædi med ordum ok medr iarteinum, þa vilium vær þo med skömmu mali yfir fara enar efztu

1 hans *Cd.* 2 [for k'gin ok vaknadi *Cd.* 3 Her er andlat heilags Silvestri pafva *Overskr.*

hans lifs stundir. Þa er almattigr gud villdi honum ômbuna sitt erfidi ok leida hann fra þessa heims aanaud til eilifrar dyrdar, þa tok hann þyngd, þa er hann þottiz sik skamma stund mundu lifa, ok kalla(di) til sin alla sina klerka ok kysti þa alla ok mællti sidan vid þa aa þersa lund: «Nu er her komit, synir minir, at mik skylldir hvortveggia til framfarar alldr mikill ok vanheilsa, ok er nu mal, at iôrdin taki til sin þat, er af henni var tekit fyrir ôndverdu, likama þann, er gud gaf mer, til þess at ek skylldi honum þiona, ok mætti sva verda, sem hann mælir sialfr fyrir munn Davids spamanz, at þa mætti verda likaminn erfd drottins, er hann gefr svefn þann vôldum mônnum sinum, er bid eru meiri dyrdar helgum mônnum, þa er þeir eru hedan af heime kalladir. Um alla hluti framm vil ek ydr bidia, at þer halldit ast ydvar aa milli, en unnit gudi um alla hluti framm aa ôllum dôgum lifs ydvars.» En þa er hann hafdi þersa hluti mællt ok marga adra fyrir þeim, þa komuz þeir vid, er hia voru stadder, ok sungu lof gudi, ok skildiz þa en helgha ônd vid hann aa milli gudligra mala, ok andadiz þa at vilia guds Kristz iateri ok yfirbodi allrar kristni. Likami Silvestri pafa var grafvinn med veg ok med dyrd i kirkiugardi Pricille[1] heilagrar meyiar. Su kirkia stendr aa gôtu þeiri, er heitir Via Salaria, ok er þat aa enni þridiu milu ath leidarleingd fra Romaborg, ok veitir almattigr gud i þeim enum sama stad ok vida annars stadar margfallda miskunn af bænum ok verdleikum hins helga Silvestri pafa, ok verda þar môrg takn ok iarteinir allt til þessa dags, ok getr sia enn helgi madr Silvester pafi alla hluti at gudi, þaa er hann vill bedit hafva. En i andlati Silvestri pafa var su[2] en helga ônd, er fylgt hafdi þessum enum helga likama i þessu lifi, borin til himneskra fagnada af guds einglum. Ok med þvi at vist er, at hans ônd gladdiz þa aa milli heilagra eingla, þa hæfir ok, at vær gledimz med godu aa hans hatid, er til þess erum settir at hallda nu minning hans dyrdar her aa iôrdu. En heilagr Silvester pafi sat i stoli Petrs postola, ok vardveitti hann postoligt sæti ok sidu .iii. aar ok .xx. manudr .x. ok umfram daga .ix. Nu skulum mer þau hafa lok þersa mals at bidia enn helgazta Silvestrum pafa liknar ok arnadarordz, at hann arni oss aa hveriu dægri ok arnat fae, at vær getim bætta alla glæpi vora ok syndir, adr drottinn skili andir fra likômum vorum, fyrir verdleik ens helga Silvestri pafa, ok þat at Kristr lati ser soma af sinni miskunn ok dyrd at leida oss aa enum efzta dome helga ok

1 Pricilli *Cd.* 2 svo *Cd.*

hreina med ser til himneskra fagnada, þar er alldregi verdi endir per omnia secula seculorum. Amen.

APPENDIX.

1.

(Fragm. 655 V². qv.)

Siluester uar ungr selldr til lerrinngar preste þeim er Cirinus het, enn hann glicþi brat eptir siþom prestens(!) oc com til ennar ǫsto tru cristins siþar. Gestrisni vanþi hann sik, oc framþi hann þat helldr af auþhofom gvþs vilia enn iarþligs fiar. Enn hann tok cristinn mann nekquern a gisting, þann er komenn uar or Anþekio oc boþaþi Crist nafn berlega; enn sa het Timotheus. Enn þat þorþo þa faer menn at gera, þui at ofriþr mikill var cristnom monnom i þer mvnndir. Enn Silvester tok eigi at eins viþ honom at gistingo, helldr elfide(!) hann oc kenning hans meþ sino lofe. Enn er Timotheus hafþi kenningar fram forþar .ii. misseri oc .iii. manoþr oc snvet morgom lvþ til gvþs, enn þa uarþ hann tekenn af heþnom monnom oc selldr Tarqino borgargrefa, enn hann let pina hann morgom pislom oc setia hann i myrquastouo. Enn er gvþs kappe villdi eigi blota scvrþgoþom, þa uar hann hoguenn meþ manndrapsmonnom. Enn sanctvs Siluester forþi licam hans til hvs sins, oc callaþi hann þangat Melkiadem pava, oc heldo þer minning pislar hans þa not alla i gvþs loue. Enn nekquer cristen cona, sv er het Theodane, grof lik hans i garþi sinom scamt fra leiþi Pæls postola. Þat uerk licaþi vel ollom cristnom monnom, at sa gvþs votr vere ner pælo postola grauenn, sva sem fvr fvlgþi hann honom oc uar hans lerisveinn. Siþan let Tarquinus greve taca Siluestrvm, þuiat hann vętti, at Timotheus mvndi at hans aura nacquara. Enn er marger boro uitni, at hann hefþi ongua iarþliga æra atta, þa gaf grefenn þat at soc Silvestro, er hann uar cristenn, oc letsc honom mvndo bana, nema hann blotaþi sialfcrafe. Siluester suaraþi: «Vittv þic fvr dom þan vera til eilifra quala,

nema þu trver sciott a Jesvm Crist son gvþs.» Þa reidisc Tarquinius borgargrefe oc baþ setia Silvestrvm i mvrquastouo oc męlte, at «a onndvrþom dege a morgon mon ek lata gluta þer i horþom pislom.» Silvester svaraþi: «Goþspialligom orþom mon ek uiþ þic męla: A þesse not mon ond þ[in sciliasc] fra þer, at tu taker eilifar qualar fvr þat er þu piner crist . . . . at sa er gvþ er ver cristner . . . .

2.

(*Pergamentblad 655 qv. IV.*)

Helena drotning moþir Constantini konvngs var austr [i lon]dom meþ tvem sonarsonom sinom, annarr [þera] het Constans, enn annarr Constantinus. Enn hon var i svet gvþinga oc mvndi gvþinga trv haua, nema sonr hennar callaþi hana ·fra villo til trv rettrar. Enn er hon fra þessi tiþindi, þa senndi hon søni sinum rit, enn sva sagþi a ritino: Helena drottning sendir q. Constantino konungi søni sinom. Vitr hugr hnøkir eigi sonno, oc hevir ret trva alldregi scaþa. Gvþs miscunn eignom ver þat, er þu naþir at fyrlata scvrþgoþ, enn ver kennom manligri uillo þat, er þu uildir trva Jesum naþzarenum gvþ vera, oc etla þann gvþs son a himni, er gvþingr uar at kvni oc røgþr fvr fiolkvngi oc crosfestr meþ þiofom. Enn þat scaltu uita, at eigi er ꜹnnur gata til gvþs oc ins sanna lios nema trua gvþinga, þerra er gvþs log haua. Enn af þui er þer helsa geven af gvþi, at þu gerþir fyrstr convnga enda a blotom scvrþgoþa, oc reyndir þu, at þer mego eigi gvþ kallasc ne trvasc, er licnesci ero uandra manna or malmi gor, oc haua eigi ꜹnd ne scilning. Enn saþr gvþ syndi, at þau ero egi sonn gvþ, er ver hredomsc at þarflauso oc hugþom oss mega helso uęta, ef þꜹ uere oss holl, enn brꜹt taca, ef þꜹ reidisc. Af þui gerþi gvþ enda a þesse villo oc toc a braut hasca oc uetti lif oc helso af himni. Enn er þu [h]etr hann at gaufga, þa monþu eignasc velldi slict sem David oc speke slica sem Salomon, oc muno uera meþ þer spamenn þer, er gvþ melir viþ, oc mundu geta at gvþi alla hlvti, þa er þu biþr. Lifi heill þu konungr, inn kersti son, oc þroasc i ollom farseligom hlutom. Enn er Konstantinus konvngr las rit þetta, þa sendi hann annaþ rit at moti a þessa lvnd: Constantinus konvngr s. q. Eleno drotningo moþor sinni. Sa er uerolldo stvrir oc ollom heims nvtiom ręþr, þeim er ver lifþom(!) uiþ oc søþomsc,

hann lifgar sialfr fvr sic allt þat er livir, enn hann gefr þrelom sinom log fvr briost hofþingia. Enn þui aþseri verþom ver ollom, sem uer hovom hera staþ a miþil manna. Af þui ma ret vera þat, er ver uiliom, enn rangt eigi, at allir nemi retta hluti af orþom orom. Enn siolf villa or uattar þat, at gvþ er umb fram of scilning ora, þar er uer hvgþom þat gvþ vera, er ver letom sialvir gera. Enndisc manlig dirfþ oc þa meþ þeri scvnsemi, at saman comi a eitt mót kennimenn gvþinga oc cristinna laga, oc sanni hvarir trv sina meþ uitni heilagra boca fvr oss, er hia monom vera, sva at ver megem uita it sanna oc leiþa alla verolld meþ oss til[1] . . . . eflsc i goþom hlutom meþ .ii. sonom minom.»

12[2]. Þa samnaþi Elena drotning ollom . . . . ennimonnom, til þess at velia ena malsniollosto menn, þa er fara scv[lldi] meþ henni til Romaborgar, oc sagþi hon þeim, at þer scvlldi þrevta . . . . . . trv sinnar uiþ cristna menn, oc eigi meti konvngr vita et sanna, nema aþrir tvegio stigi vfir aþra. A þerri tiþ var vfirbvscop sa er het Isacar, enn hann brasc siukr, er hann fra þessi tiþindi, oc talþisc vndan forinni sialfr. Enn hann sendi af sinni hendi .xii. spekinga, þa er maeligir þotto vera til þessar þreto, þuiat þer cvnno beþi vel girzca tvngo oc ebresca. Þa gerþisc kennimanna fvndr mikill i Romaborg, oc komo þangat .vi. bvscopar ens atta tigar, enn .ix. oc .c. kennimanna gvþinga fvr utan þa .xii. spekinga, er Isachar hafþi senda. Constantinus konungr com þangat oc allir o[lldu]ngar Romaborgar oc Elena drotning meþ sveit sinni. Enn þer voro domendr tecnir, er hvartke hofþo gvþinga trv ne crist[inna manna], at eigi hallaþisc þer eftir sinni trv i domi.

13. Spekingr necqverr var til domanda tekenn, sa er Craton het, oc uar lerþr vel beþi a girzco oc latino. Enn þat matti alldregi of telia fvr honom, at hann þegi giof at manni. Alldregi uirdi hann konvngs tign i domi ne enscis rikismanz velldi; vinr var hann hofþingia, en þo uilldi hann eki iarþlict veldi sialfr haua. Enn þot hann hefþi eigi aura meþ hondom, þa sagþi hann sit eigin vera allt, þat er honom þotti fagrt at sia, enn hann qvaþ [auþ]kvfinga uarþuęta þat meþ ahvgio, er hann quask betr niota enn þer, oc bera evngva ahvgio fvr. Sva uar hann [uanr] at mela: Ef auþgir menn bera a sic goll oc silfr oc dvrlig cleþi, at

[1] *Her er Hul paa Pergamentet.* [2] *Fragmentet har ingen Capitelinddeling; denne er foretagen for at lette Sammenligningen med Texten ovenfor.*

þer svnesc þa alþvþo betr en aþr, þa [þio]na þer meþ allre fegrþ sinni þerra augom, er auþhofom [ha]fna, enn gremia þa at ser, er auþhofanna girnasc; þui at eigi gorir ost auþhofa [mann auþgan] helldr hofnon; þui at sa dvgir uinom oc svcr eigi fe af ouinom, oc þvckisc þv(!) allt [ør]it eiga. Þetta atqueþi Cratonis spekings var ollom spocom monnom oc goþgiornom uel i scap. Annar domandi het Zenophilus, sa hafþi greve verit oc uar fvr þer sakar helst til þessa velldis tekinn, at hann þotti allra manna ofegiar[nastr] vera þerra manna, er þo hefþi oft mikil auþhøfi meþ hondom. Alldregi quaþ hann þann mann retlatan mega uera, er meþ necqueriom atbvrþ uilldi fegiafar þigia af oþrom. Þessa þegna .ii. atqueþi var ollom spocom monnom sva hvgþect, at fvr log var haft alt þat er þer dømþo. Af þui uoro þessir tekner domendr af hendi konungs oc drotningar a milli gvþinga oc cristinna manna at raþi allz stormennis.

14. Enn er allir voro comner til mots meþ konvngi oc drotningo, þa uar hlioþs beþit, oc toc konungr til mals: «A þesso moti er þerra hluta letanda, er eigi at eins ero þeim nauþsvnligir til [helso, er nu lifa i] hemi, helldr oc þeim, er enn ero egi komner i heminn, þuiat speki drotningar moþor minnar berr ahvgio fvr þvrft allz heims, enn nu fvsisc hon gvþinga trv fvlgia, nema annat revnisc [sannara] a þesso þingi. [Enn þat ueit allr] lvþr, at ec em cristinn. Af þui samir ocr boþom at sitia oc hlvþa þui, er melt er, oc virþa oll mol [retri uirþingo oc ueita i] hugscots uitni lof scvnsamligom molom, enn fvrlita oscvnsamligar þretor. Siti sa er ser letr [þessi] log lica, oc hlvþi meþ oss þui, er domt er of trv ens himnesca konvngs, þat er [almattigs] gvþs, oc tøe sonno enn hnøki logno. Enn þer, er meþ þessom hvga coma til saþrar trv, mono oss verþa þeckir, oc mono þer finna helso anda sinna.» Enn er konungr hafþi þetta mellt, þa romaþi allr lvþr mal hans oc talþi ser þat uel lica.

15. Enn er hl(i)oþ gerþisc, þa melti Craton spekingr: «Lvþir allir, er a þesso þingi eroþ, scamt mal mon ec mela. Til þerra hluta allra, er her [gera]sc, hevir konvngr mic setan domanda, enn a[nnan] Zenophilus gofgan mann oc agøtan. Konvngr leggr ost a cristni, [oc er] hann hlifsciolldr þerrar trv. Enn hann uilldi sialfr eigi af þui domandi vera, at hann setti þa⸍ log, at engi scvlldi beþi veria soc oc døma umb. Enn in milldasta drottning moþir konungs fvlltingir gvþinga trv oc þera logom. Miklir ero tøendr hvarstvegia mals, þar er af tiginna manna tra⸍sti eflasc hvarer-

tvegio, þer er til þessar þreto ero bvnir. Enn þat scolo aller uita, at uit domendr erom eigi cristnir oc egi gvþingar, helldr elsco uit specþ oc retlęti, oc uiliom helldr devia enn tvna retlęti. Allra þvrft er her melt, oc scolo at þvi allir hlioþir vera, at allir of scili, hvat her er melt eþa dómt.» Þa melti Zenophilus domandi: «Sva hevir Graton melt, sem hann hafi minom munni, en ec uil þes spvria, hverir mela scolo a moti þesso, at eigi taki hverr maþr mal fvr munn oþrom. Einom lofo ver senn at męla, en þa oþrom at andsvara einom senn, er hinn þagnar. Enn ef sva verþr gort, þa uitu allir uisast, hvat hverge melir, oc allra uisast, hvat domendr doma.» Allir leto ser þat uel lica, er domendr melto.

16. Siþan voro talþir oc nefndir þer, er til þretonnar voro bunir. Tolf cappar gvþinga voro talþir, Abiathar oc Jonas lerifeþr þerra, Godalias oc Aunan ritarar þera, Beniamin oc Aroel tulcar þeira, Jubal oc Thasa logspekingar þera, Doec oc Kvsi þingkallendr þerra, Seleon oc Jambri prestar þera. Enn sia Jambri hann var fiolkvnnigr mioc, en þvi uar leynt, oc uar gvþingom mikit traust at honom. Enn af cristinna manna liþi uar fvrstr talþr Siluester pave, þar nestr prestr sa er Romanus het, enn Maximus diacn inn þriþi, en inn fiorþi Tvllianus siþsamr maþr oc gofugr. Enn er þessir fiorir voro nefndir, þa uar spurt, hvi eigi scvlldo .xii. a mot .xii. Siluester svaraþi: «Egi trestomc uer i fiolþa manna, helldr i męttі gvþs oc tolo .iiii. gvþspiallamanna. Cristr er oss enn ørinn, oc kollo uer nu a hann af ollo hiarta oc melom sva: Ris up þu drottinn, oc dom of sok þina.»

17. Abiathar gvþingr toc þa til mals: «Varr prophete sagþi þetta i psalmi: tacþu dømi af þinom bocom, en eigi af orom bocom, ef þu uill mal þit sanna.» Siluester svaraþi: «Oll uitni mon ec taka af vþrom bocom i dag i gegn vþr, sva sem er scoloþ taca af orom bocom i gegn oss, ef er megoþ.» Zenophilus domandi melti: «M[1] . . . . þat fvndit, at sialfr verþi vfirstiginn af sinom bocom oc logom, sa er upp hefr þret . . . . er upha[f m]als mins, at ver trvum a .i. gvþ, enn sia Siluester ueit eki i logom, hans, er þria goþa gofgar, oc ueit hann eigi, hvat hann scal mela, sva sem sa uissi eigi, er gvþs sonr sagþisc, oc uar af þui crossfestr af feþrom orum, oc mon Siluester eigi dvlia, at hann uar dauþr oc grauenn. Enn þvi evcr hann a, at hann segir hann up haua risit a þriþia

1 *Hul paa Pergamentet.*

degi oc stigit til himna up. Nv ero þar .ii. goþar faþer oc sonr, enn inn helgi andi inn þriþi, er postolar segia ser uitraso haua. Enn gvþ uar melti sva i logom orum: Seþ er, at ec em .i. gvþ, oc er engi annarr gvþ.» Zenophilus męlti: «Ef gvþ hevir þetta melt, þa uerþr Silvester scvlldr at sanna sic a .i. gvþ trva en egi a þria.» Silvester svaraþi: «Sia rod gvþs er i gegn otrv gvþinga þera, er dulþusc uiþ gvþ, þa er þer sa hann oc hevrþo orþ hans oc reyndo craft [hans], er hann gaf dauþom lif; þui (at) sva melto flestir spamenn gvþinga: Se her gvþ varn, er up reis[ir d]auþa menn. Gvþ uissi fvrir otrv gvþinga oc melti: Seþ er, at ec em .i. gvþ oc engi annarr, ec mon uega, oc ec mon lifga, ec mon beria oc grøþa.» Abiathas svaraþi: «Ransacaþu gvþspiall þit, oc svn oss, ef Cristr þin haui necquern ueginn, þui at rod gvþs vars melti sva: Ec mon uega oc lifga.» Graton domandi melti: «Ef Cristr reisti up dauþa menn, þa er svnt, at hann man raþa lifi þess, er lifþi, þvi at dvr mego lifanda manni bana, oc ma(r)gr a[nnarr] uaþi, sa er monnom gorir geig. Enn gvþ .i. ma daudum lif geva.» Abiathar melti: «Margir gerþo slicar [iartei]nir i logom orum. Þer gengo þurrom fotum of sio, oc stoþuoþo sol, oc leto falla eld af himni vfir ouini sina, oc gauo dauþom lif, oc callaþisc engi þerra gvþ, þot slicar iarteinir gerþi, nema sia Jesus, er Siluester callar Crist gvþs son.» Siluester svaraþi: «Þui mattu eigi i gegn męla, at Jesus gaf lif dotor hofþingia yþuars, oc resti hann af dauþa einga son eckio, er til grauar (uar) boren, oc gaf hann lif Lazaro, er .iiii. daga uar fulnaþr i grof; lvg ec, ef Josippus spamaþr yþuarr hevir eigi þetta sagt fra honom.» Abiathar męlti: «Sagþa ec aþr, at [margir] gerþo slicar iarteinir fvrr, oc tolþosc eigi vera gvþ helldr þrelar hans, enn sia sagþisc gvþ vera.» Siluester melti: «Mantv þat sagt i bocom þinom, at Daþan oc Goreb oc Abiron drombuþo i gegn Moisen, oc opnaþisc iorþ undir þeim.» Abiathar svaraþi: «Sat uar þat.» Siluester melti: «Ef þat er satt, enn allra helst þui at sat er, þa liti domendr a þat, ef Jesus sia, er gaf blindom svn, enn daufom hevrn, oc rac diofla fra oþom, oc gek þvrrom fotom of sę, oc stoþuaþi hriþir oc uinda, oc gaf dauþom lif, hvart hann metti livga þat, at hann vere gvþs son, þar er gvþ letr alldregi uitislaust vndan ganga ofmetnaþar[menn, en sia Jesus] sagþi sic gvþ ver[a oc] sannaþi þat meþ iarteinom, oc melti sva viþ gvþinga: Ef er trveþ egi orþu[m minom, tr]veþ er þa iarteinom.» Þa melto domendr Graton oc Zenophilus: «Vfir er Abiathar stiginn af Siluestro, ef þat er uist, at gvþ gvþinga hevir auallt

fvr i gegn staþit ofmetnaþarmonnom. Enn ef hann segþisc gvþ vera oc [vere hann ei]gi, þa mette hann eigi lif geva dauþom, helldr vere hann sialfr daʋþa verþr.»

18. Þa gek fram Jonas oc melti: «Vphaf mals mins mon hefiasc af Abraham feþr orum. Vinr gvþs var hann callaþr oc cvn hans allt heilact. Þa er gvþ scipti þioþom oc endimorcom þerra, þa varþ gvþs hlutr vfir cvni Jacobs, þess er var sonarson Abrahams. Lvg ec, ef Siluester ma dvlia, at. sva er ri

STEPHANUS SAGA.

(*Cd. Holm. 2 folio, A*; *Cd. 661 qv.*, *B*).

Her hefr upp sogu ens helga Stephani erkidiakns[1].

I þann tima er Tiberius keisari red Romariki, oxu upp tveir ungir menn gaufgir ok agætir undir hendi godum manne ok virduligum i Gydingalandi, þeim er het Gamaliel, hann var meistare ok lôgmadr Gydinga. En þessir inir ungu menn het annar Saulus en annar Stephanus, badir voru þeir ættstorir menn ok vitrir en þo sundrleitir i ordum ok skapferde. Saulus var hardlyndr ok bradr, en Stephanus var miuklyndr ok þolinmodr, Saulus var odr[2] ok akafr, en Stephanus var linr ok blidr. Saulus [skildi þat er hann nam af[3] meistara sinum i Moyses lôgum eda spamanna bokum likamliga, en Stephanus þyddi þat andliga. Optliga for svo þeira i millum, at Saulus leitar vandra spurninga vit Stephanum, en hann leysti þær vel ok vitrliga, en Saulus þrætti þo moti þriotligha. Saulus var utlendr at ættboga, en Stephanus þarlendr. Stephanus var allra manna vænstr, svo at hans fegrd ok fridleiki var likari einglum en monnum. Þetta [er miok allt[4] samstunda þvi, er drottinn vor Jesus Kristr birti verolldina med sinni holldgan [ok pining[5] ok dauda, ok môrgum iarteignum ok stormerkium, þeim sem gudspiollin votta bædi i lifinu ok sialfs hans piningarsaugu[6].

2. [7]En eptir pisl Jesus Kristz ok upprisu þa ihugar Pilatus iarll sitt mal, er hann veit a hendr ser sakir[8] um þat, er hann hafdi Jesum Krist til dauda dæmdan saklausan, ok uggir reidi

1 *Saaledes er Overskriften i A*; *B har:* Hier byriar upp saugu virduligs herra Stephani prothomartiris patroni Snoksdals kirkiu. 2 ygr *B*. 3 [var næmr at *B*. 4 [var *B*. 5 [hiervist, uppstigning *B*. 6 pislarsaugu *B*. 7 Af Pilato iarli *Overskr. i A: jvf. Postola Sögur, S. 154 ff.* 8 *mgl. B*.

Tiberij keisara af þessu tilfelli; tekr nu þat rads, at hann lætr bua skip ok setr fyrir vin sinn, sa het Adrianus, ok sendir til Romam med miklum fiarhlut ok storum giöfum at tulka maal sitt ok afsaka sig fyrir keisaranum. Adrianus rædz [a ferdina[1], ok bera vedr hann vestr i hafit miog, ok at lyktum at Galicialande[2], þar sem nu hvilir enn helgi Jacobus postoli. Þar fyrir var Vespasianus settr einvalldzhöfdingi af Tiberio keisara. En þat var þar venia ok lög, at allt þat sem þar bæri vedr at lande ok ræki upp, þa skylldi þat vogrek heita, ok landzmenn skylldu eiga valld bædi aa fe ok mönnum. Nu er ok þegar tekit feit allt ok hondladir menn af landzfolkinu. Ok er Adrianus veit sidu þeira ok ser lif sitt i hættu ok sinna manna, ok þa leiddr fyrir Vespasianum, segir hann svo: «Ek veit herra, sagdi hann, at eptir lögum ydrum em ek ok allir minir menn i[3] ydru valldi, en fyrir höfdingskap ydvarn bid ek ydr, at þer gefit oss frid ok frelsi þangat sem vær vilium, hvat sem af fe verdr.» Vespasianus svaradi: «Hverr ertu eda hvert skalltu fara, eda hvadan komtu ath?» Adrianus svaradi: «Ek em af Jerusalem borgarmadr, þadan kominn, ok ætlada ek til Romam, ef eigi bægdi oss vedr ok bære hingat.» Vespasianus spyrr: «Segir þu þik þadan ættadan, sem menn eru vitrir; seg mer, kantu nockut af lækning[4]? leyn mik eigi, ef þat er.» Vespasianus hafdi kvikur i nausunum allt fra þvi er hann var fæddr, en þeir kalla þat mein vespas, ok af þvi var hann kalladr Vespasianus. Adrianus svaradi: «Satt er þat, at med oss eru margir vitrir menn, en þo em ek eingi læknir, ok enga bot ma ek þer vinna; en þo var madr einn dyrligr med oss, ok ef þu hefdir hans fundi naad, þa værir þu nu heill.» «Þu kant, sagdi Vespasianus, at lækna mik, tak til at helldr, þviat þar skal lif þitt vit liggia.» Adrianus svaradi: «Sa enn sami, er syn gaf blindum, heilsu siukum, hreinsadi likþra, græddi oda, lifgade dauda, leidretti villta, hann veit, at ek kann ongva lækning, ok hann mun mik leysa undan lifs haska.» «Hverr er sa, er þu segir her fra?» Hann svaradi: «Jesus nazarenus, sa madr er mattugr var[5] i ordi ok verki bædi fyrir gudi ok monnum, hann dæmdu til dauda Gydingar fyrir öfund sina ok krossfestu.» Vespasianus svaradi: «Sia kann ek þat, ef sia madr lifdi, þa mætti hann mik heilan giora.» Adrianus svaradi: «Ok enn veit ek, ef þu [hefir tru til, attu[6] matt af honum miskunn fa.» Vespasianus svaradi: «At

1 [til ferdarinnar *B*. 2 [*saal. B*; Galizkilande *A*. 3 *saal B*; af *A*. 4 at segia *tilf. B*. 5 *tilf. B*. 6 [truir a hann, at þu *B*.

visu trui ek, at sa megi mer bæta ok mik heilan giôra, ef hann vill, er lifgadi dauda menn.» Ok iafnskiott sem hann hafdi þetta mællt, þa fellu kvikurnar allar þegar or nausum honum, ok feck hann fulla lækning ok heilsu meins sins. Hann var storfeginn ok mællti svo: «Auruggr em ek, at sa madr er sannliga guds son, er mik hefir græddan, ok þegar er ek fæ leyfi til af keisaranum, þa skal ek her safna, sem ek ma fyrst, ok fyrirkoma þeim nidingum, er þetta overkan hafa unnit at rada eda gera honum dauda, þeim enum sama er adra grædir ok lifgar dauda; en þu haf nu heilan sialfan þik ok þina menn, fiarhlut þinn ok þeira, ok far nu heill ok i fridi hedan heim, ok far ecki med þeim eyrendum framar, sem fyrir þik eru logd.» Ok svo giorir hann, snyr aptr ok kemr heim i Judeam.

3. [1] Svo er sagt fra Tiberio keisara, ath hann hafde [2] haft vanmegn mikit, ok er svo i sumum bokum fra sagt, at hann hefdi æxl mikit odrum megin a kinninne eda vanganum, ok var margs i leitat um lækningar, ok verdr eingin su fundin, er [honum vinni bot [3]. Keisarinn fregn þessi tidendi or Gydingalande, at þar var læknir, sa er hvetvitna græddi heillt, ok eigi med grasagrædingu eda iarnaskurdi eda elldbruna [4], helldr med einu saman ordi sinu. Nu heimtir hann til sin .i. hôfdingia ok sinn kæran vin, er het Albanus, ok sendir hann ut um haf med miklum fiarhlut ok foruneyti a fund Pilati iarllz [5]. Honum [tekz vel sin ferd [6], ok kemr sidan til Jorsalaborgar ok a fund iarllzins, berr upp fyrir hann bref ok eyrendi sin ok fær þar virduligar vittokur; var þat ok i brefum bundit, at keisarinn bad iarllinn senda ser Jesum lækni nordr þannveg [7] til Romaborgar. Pilatus vard vit þetta far ok ihugafullr, ok spyrr Albanus, hvi honum [finniz her ecki [8] um. «Þvi segir Pilatus, at hans er nu eigi vit kostr, hann er nu daudr,» ok segir honum sidan allt, hversu farit hafdi um piningina Jesu, þviat hann hafdi þat vor krossfestr verit, sem þa var nylidit or hendi. Albanus telr miok a hendr iarlinum ok avitar hann um þat, er hann skal dæmdan hafa til dauda þann mann, er þvilikr nytiamadr var ollu folki, sem Jesus hafdi verit, ok sagde hann i hættu hafa riki sitt ok valld, ef keisarinn spyrr þetta. Pilatus verr sik sokinni, kvad sialfa Gydinga eina þessu valldit [9] hafa ok radit, en sagdiz hafa gefit til samþycki at lokum, ok þo nær

1 Fra Tiberio keisara *Overskr. A.* 2 hafe *B.* 3 [vinne bot meinenn *B.* 4 elldzbruna *B.* 5 iarls *B.* 6 [forzt vel *B.* 7 þangat *B.* 8 [finz hier svo mikit *B.* 9 ollat *B.*

naudigr ok lata vit¹ mikit medan hann mætti. Nu medan Albanus dvelzt þar i Judea, þa sa hann eigi marg takn ok merkingir þar sem Jesus hafdi gervar ok iafnvel at hann reisti menn af dauda. Þa segir hann svo, ath honum virdiz þessi sannliga gud vera er med sannyndum let lifga² dauda menn. Hann a ok stefnur vit Gydinga ok mikar-þu lat, at þeir hefdi³ sialfan gud krossfestan ok pindan. «ok munut þer, segir hann, þat fyrir honum eiga at lata land ydvart ok faduruna, en taka a moti ofrid ok harmkvæli, ef þer fait eigi med honum þessi sok af ydr hrundit⁴.» Gydingar verda hræddir ok ihugafullir vid þessi ord Albani ok beida ser bidstundar til andsvara um þetta mal, ok villa ord gera þeim, sem frodastir voru ok vitrastir til umrada, hversu þessu mali ma sannligaz hrinda. Nu letr hann svo standa þetta mal at sinne, sem þeir beiddu, ok byz nu til heimferdar.

4. Kona ein var su, er i⁵ mikille vingan ok kærleik hefdi verit vit Jesum ok het Veronica. hun var gofugh husfreyia ok radvond kona. Hun kom til fundar vit Albanum ok sagdi honum mörg takn ok stor fra Jesu Kristo, ok kvad hann vera drottin sinn ok gud sinn. «var hann iafnan med mer, sagdi hun, medan hann lifdi, ok hialp ok huggan minu hyski; hann fyrirdæmdi Pilatus til dauda ok krossfestingar fyrir ofund ok illvilia Gydinga; hann reis upp af dauda a þridia degi ok syndiz vinum sinum af dauda risinn; a fertuganda degi fra upprisu sinni steig hann til himena.» Albano fær þetta mikils ihuga ok segir svo: «Se ek, segir hann, at erendleysu mikla ferr ek at sinni, er ek skal einga lækning fa mega keisaranum, þviat nu se ek þann öngvan utveg til.» Hun svaradi: «Alldri mun su von at eingu verda, er madr treystiz gudi.» «Allmiok harmar mik, segir hann, er ek skal med öngum kosti minu eyrendi til leidar koma.» Hon svaradi: «Þat var, þa er minn herra ok meistari for her um land ath kenna tru ok retta sidu, at hann var stundum ath min, ok þo löngum mista ek hans syniligrar navistu; þa villda ek nockura liking hans hafa idulliga hia mer til hugganar, ok þa er ek villda færa duk einn skrifara, at hann pentadi þar a likneski drottins mins, þa mætti hann mer sialfr, ok er ek sagda honum spyrianda efni göngu minnar, þa tok hann dukinn or hendi mer ok strauk andlit sitt med ok feck mer sidan, en þa var dukrinn markadr fagrliga sialfs hans yfirliti⁶ ok likneskiu; ok þess vænti ek, ef keisarinn litr

1 moti B. 2 [hefir lifgat B. 3 [er þeir hofdu B. 4 hrundit B.
5 till. B. 6 asionu B.

þenna duk ok likneskiu, at hann fae heilsu sina, þviat mörgum hefir at þvi ordit.» «Er sia gersimi, segir hann, nockuru[1] gulli eda silfri samvirdilig?» «Nei, segir hon, ok engu vætta nema fastri tru ok fullkomnum godvilia.» Albanus spurdi þa: «Hvat er nu til rads?» Hun svaradi: «Ef þu vill, sagdi hun, þa mun ek fara med þer til Romaborgar ok syna keisaranum likneskit.» Albanus þackar henne ok verdr storliga feginn. Snyr nu þegar sinni ferd heimleidiss, ok ferr Veronica med honum. En er hann kemr a fund keisarans ok geingr fyrir hann, þa verdr keisarinn honum svo feginn, at hann kvedr Albanum fyrri ok ætladi, at Jesus mundi þar kominn med honum. Albanus sagdi honum nu, hvat titt var a Gydingalande. «Hvat er nu þa, sagdi keisarinn, er mer nu eingi von lækningar eda liknar?» Albanus svaradi: «Eigi er svo, her er komin dyrlig kona med mer, su er verit hefir hans þionostukona, ok hefir sialfs hans likneskiu a einum duki dyrliga merkta med sialfs hans hagleik ok undarligum hætti, ok hefir til heilsubotar ydr þessa gersimi hingat flutt, ef þer takit med trufesti.» Keisarinn bad þegar dukinn til sin bera ok let allt a leidina [fyrir breida nidr[2] klædi ok kaugra, pell ok purpura. En iafnskiott sem hann leit likneskiuna, þa vard hann heill. Veronika lofar gud fyrir allar giafir sinar ok iarteinir, ok snyr heim aptr sinni ferd med miklum soma ok giöfum af keisaranum. Eptir þetta lætr keisarinn Tiberius þings kvedia i borginni, ok hefir hann uppi ok tiar a þinginu, hveria heilsubot ok iarteign hann hafde feingit, ok vill þat i moti leggia, at sia Jesus, er honum hafdi heilsubot unnit, væri [i lög tekinn[3] ok i goda tölu hafdr þadan i fra bædi i Romaborg ok annarstadar, ok beiddi þar alla samþyckis[4] til ok iayrdes, þviat þa var sem nu svo rik Roma, at þat eitt skylldi fullkomit edr lögtekit med ollum monnum um heiminn, sem þar var sett eda [lögfest gert[5]. En aulldungar villdu eigi þessu samþyckia, at Jesus væri i lög leiddr, kvoduz ecki kunna at henda ordreidu[6] alþydu til slikra stormæla, þar sem eingi höfdu þeim bref um þetta komit eda merkiligar ordsendingar höfdingia or Gydingalande. Nu fæz þetta eigi, sem keisarinn beiddi, en her i mot lætr hann suma ölldungana drepa en suma or lande reka.

5. En fra Gydingum er þat at segia, at þeir ihuga vandrædi sin. Þeir stefna til sin ollum inum æztum[7] ok vitröztum sinum ættmönnum ok eiga margar stefnur sin a medal, setia þessi svör

1 nockut *B.* 2 [nidr breida bæde *B.* 3 [logtekinn *B.* 4 samþycktar *B.* 5 [laugtekit *B.* 6 ordrædu *B.* 7 ellztum *B.*

ok sakvarnir fyrir sigh, segia gud vera ódaudligan ok eigi mega deyia, en kallaz villumann einn dæmdan hafa, þann er nidr braut Moyses lôg ok eyddi ollum soma þeira eda retti, þeim sem gud hafdi settan, at folkit skylldi gera til sinna yfirmanna. Nu vilia þeir fa ser formælanda þessi svôr ok sakvarnir upp at bera fyrir Romveria. En þar finna þeir ôngvan iafnvel tilfallinn sem Stephanum bædi fyrir ættar sakir ok vitzku ok snilldar. Eiga nu vit hann ok bidia hann undir taka um þetta maal ok fara a fund Romveria ok hrinda þessu vandmæli med þvilikum svorum ok efni, sem nu var fra sagt. Stephanus gefr rad til, at þeir sendi ord enn af nyiu til allra hinna æztu ok hinna vitrôztu manna iafnvel i onnur lond, þeira sem þar væri Gydingar, ok bad þa þing stefna þar i Jorsalaborg, letz þa vilia heyra ord þeira allra eda hvat samþykt[1] yrdi med þeim, letz þo midlung[2] vænt hugr um segia, hversu fara mundi um þetta mal, kvedz ugga mundu fyrir þeira hond, at þeir mundi[3] sônnu sagdir, «þviat mer syniz, sagdi hann, sem allir hlutir se framm komnir ok fylltir um Jesum, þeir sem fyrir voru spadir bædi i Moyses lôgum ok i[4] spamanna ordum.» Þessum tillogum hans toku þeir þungliga, en þo þago þeir þetta rad, at þeir efna þingit ok stefna til vida enum vitrozt-um Gydinghum.

6. En a þessu mæli[5] fregnir[6] hinn helgi Petr ok adrir postolar vitrædur þeira Stephani ok Gydinga ok stefna honum a sinn fund leyniliga ok kenna honum retta tru, sem þat var aud-vellt, ok eptir þat var hann skirdr, ok bado postolarnir hann sidan kenna mônnum kenningar. En er vaxa tok fioldi lærisveina, en konur þeira urdu umhyggiulausar, þa môgludu Girkir um þat. Postolarnir heimtu saman lærisveina ok mællto: «Eigi hæfir oss at fyrirlata kenningar en þiona þeim i fæzlufangi, leiti þer af ydr siau þeira manna, sem godan ordrom hafve ok fullir se af helgum anda, þa er vær setim yfir þetta verk. En vær skulum vera stadfastir i bænahalldi voru ok kenningum guds orda.» Ollum likadi þetta vel. Þa logdu postolarnir hendr i hofut þeim siau, er þeir gafu diakna tign, med bænarordum. Hinn helgi Stephanus var valdr einn af siau diaknum til þessarar þionostu, en hann var fullr miskunnar heilags anda ok sannrar speki, styrktr af gudi at giora takn ok iarteinir fyrir folkinu.

7. En er Gydingar fluttuz[7] saman til Jorsalaborgar, af þeim

1 samþycke *B.* 2 þeyge *B.* 3 mundu *B*, 4 *saal. B*; svo *A.*
5 mali *B.* 6 fregnar *B.* 7 flycktuzt *B.*

sokum sem fyrr voru sagdar, þa reistuz upp nockurir af þinghusamonnum Gydinga til motmælis vit Stephanum, er kalladir ero Libertini, þat ero þeir er frelsingar[1] ero giorfir af þrælum; þessir voru fyrstir, er i mot stodu kristiligri tru ok enum helga Stephano; þar med þeir menn er kallaz Cyrenensis af Cirene, þeire borg er svo heitir, ok þeir er voru af Cilicia ok Asia enni minne, er hvort er odru nalægt. Þessir allir gengu til þrætu um truna vit hinn helga Stephanum, en eigi mattu þeir i moti standa sannri speki ok helgum anda, er med honum talade. Þa leiddu þeir inn tvo falsvotta, er vottudu hann sagt hafa gudlaustun i mot gudi ok Moyses lògum, hrærdu þeir nu allt folk, hòfdingia ok ritara til mikillar reidi, ok leiddu[2] sidan enn helga Stephanum aa þing þat, er Gydingar hofdu stefnt. Falsvottarnir, er til voru ætladir, risu upp aa þinginu ok sògdu svo: «Þessi madr lætr eigi af hallmæli at veita helgu musteri ok lògunum, vær heyrdum hann segia, at Jesus nazarenus mun nidr briota stad þenna ok um skipta setningar þær, er Moyses skipadi oss.» Ollum þeim, er a þinginu voru ok sa enn helga Stephanum, syndiz andlit hans fagrt sem eingils asiona. Hòfdingi kennimanna spurdi þa, hvort þessir lutir væri svo, sem þa voro fluttir honum i mot. Hinn helgi Stephanus dvaldi þaa ecki andsvor merkilig at veita, en þvi at hann var avitadr ok rægdr af gudlòstun i gegn gudi ok Moyses logum, veik hann i upphafi sinnar tolu lofsamligum ordum til sialfs guds, er fyrr meir taladi vit helgha fedr ok spaamenn, sagdi þenna vera gud allz velldis ok dyrdar; skiotliga sneri hann malinu til lofs vit Moysen, talandi af hans ættmonnum virdulighum, er hann var fra kominn i upphafi af Abraham, segiandi hversu hann geck ut af Caldea ok kom i Mesopotamiam ok i Karram ok þadan i Judeam, hof sidan med þessum hætti sina tolu.

8. Heyrid mik[3], brædr ok fedr. Gud dyrdar vitradiz fedr vorum Abraham, þa er hann var i Mesopotamia, fyrri en hann bygdi i Aran, ok mællti vit hann: «Gack ut af þinu lande ok fra frændsveit[4] þinni ok kom a þat land, er ek mun þer syna.» Þa for hann braut af lande Caldeorum ok bygdi i Aran, þat er et sama ok Karra. Ok sidan er fadir hans Tare var andadr, leiddi gud hann aa þetta land, er þer byggit nu, en eigi gaf gud honum erfd aa þessu lande ok eigi eitt fotspor, þat er enn minzta hlut, þviat ecki atti hann þar þa nema þat, er hann hafdi verdi keypt, helli med akri eignadiz hann eigi at erfd, helldr keypti hann hann

1 frelsingiar *B*. 2 *saal*. *B*; leiddi *A*. 3 *saal*. *B*; menn *A*. 4 ættleifd *B*.

af Effron syni Seor etheo fiorum hundrudum skillinga, en þetta land het gud at gefa honum til eignar ok afkvæmi hans [i erfd[1] eptir hann, med þvi at þa enn atti hann ôngan son. Gud mællti þa wit Abraham: «Afkvæme þitt mun vera utlent a odru landi, ok munu egipzkir menn þat undir þrældom leggia ok þat illa hallda þar fiogur hundrut ara ok þriatigi, en þa þiod, er þina ættmenn þrælkadi, mun ek hegna, sagdi drottinn. Eptir þat munu þeir braut fara af Egipto ok þiona mer i þessum stad.» Gud gaf sidan Abraho laugmal skurdarskirnar, ok eptir þetta var fæddr Ysaac son Abrahe. Fadir hans veitir honum skurdarskirn sa atta degi þadan fra. Ysaac gat Jacob, en Jacob .xii. hôfudfedr. Synir Jacobs aufundudu Joseph brodur sinn ok selldu hann vit verdi i Egiptum, en gud var med honum ok leysti hann af ollum kvolum ok mannraunum ok gaf honum miskunn, gipt ok speki[2] i augliti Pharaonis konungs Egipti. Pharao skipadi Josep hofdingia yfir Egiptum ok yfir allan sinn hirdgard. Þar næst kom sulltr ok hallæri mikit yfir Egiptum ok iord Canaan, svo at fedr vorir fengu eigi fæzlur at kaupa; ok er Jacob heyrdi, at hveiti matti aflaz i Egipto, sendi hann fyrst [fedr vora af þessi sôk, ok svo i annat sinn[3]; var Joseph þa kendr af brædrum sinum. Þa var Pharaoni konungi kunnikt, hverrar ættar hann var. Sidan sendi Josep menn eptir fôdur sinum ok ollum nafrændum. Kom Jacob þa i Egiptum, ok med honum siautigir ok .v. menn. Þar andadiz hann ok fedr vorir, ok voru fluttir i Sichem ok grafnir i þeim stad, er Abraham keypti med silfri af sonum Emor sonar Sichem. En þa er nalgadiz guds[4] fyrirheit, þat sem hann het Abrahe, toku at vaxa ok fiolgaz ættmenn vorir i Egipto, þar til er konunga skipti vard i landinu. Þessi enn nyi konungr vissi eigi skyn sa Joseph ok þeim velgerningum, er hann veitti landino, þessi veitti umsatir frændum vorum ok naudgadi fedr vora, at [þeir bæri[5] ut sonu sina, en þeir væri eigi uppfæddir. A þeirri somu tid, er konungrinn baud sveinbôrnin ut at bera, var Moyses fæddr[6], er kær var gudi, [þria manadi var hann fostradr i husi fodur sins[7]. Eptir þetta var hann utborinn ok kastadr i ana Nil. Dottir Pharaonis konungs kom til arennar Nil a þessi stundu ok tok sveininn, fæddi ok fostrade sem sinn son. Moyses var lærdr sa alla speki egipzkra manna, hann var mattugr ok framkvæmdarmikill i ordum ok

1 [til erfdar *B*. 2 i ollum hlutum *tilf*. *B*. 3 [sonu sina þangat af þessare sok *B*. 4 *saal*. *B*; gudlikt *A*. 5 [bera *B*. 6 i husi fedr sins *tilf*. *B*. 7 [*mgl*. *B*.

verkum. Ok er Moyses mundi vera fertugr at alldri, hugsadi[1] hann at vitia brædra sinna Israels sona, ok er hann sa nockurn ebreskan mann meingiordir þola af egipzkum manne, hefndi hann[*] þess, er meingerdina þoldi, ok drap enn egipzka, ætlandi at brædr hans myndi skilia þat sem hann sialfr skildi andliga, at fyrir hans styrk mundi drottinn frelsa Israels sonu af vallde egipzkra manna; en þeir skildu eigi. Næsta dag eptir villdi hann sætta .ij. ebreska menn þrætandi sin a mille, ok sagdi svo: «Þit erut brædr yckar i mille, þvi samir eighe, ath hvor giôre odrum mein.» Sa er naungi sinum weitti meingerdina, hafnadi hans tillôgu svo segiande: «Hverr skipadi þik hôfdingia ok domanda yfir oss, edr willtu drepa mik, svo sem þu drapt i giær hinn egipzka mann.» Ok er Moyses heyrdi þetta, ottadiz hann ok flydi a iôrd Madian; þar geck hann at eiga Sephoram dottur kennimanz Madian ok gat vit henne tvo sonu. Ath fylltum odrum fiorumtigum vetra vitradiz honum eingill guds i eydimôrk fiallzens Synay svo sem i loganda runni. Moyses þetta siandi undradizt synina, ok er hann geck nær, at hann matti[2] glôgligar at hyggia, þa heyrdi hann rodd drottins svo segiandi: «Ek èm gud fedra ydvarra, gud Abraham, gud Ysaac, gud Jacob.» Moyses hræddiz miôg ok þordi eigi nær ath ganga. Drottinn mællti þa vit hann: «Leys þu skoklædin af fotum þer, þviat stadr, sa er þu stendr sa, er heilôg iôrd. Ek sa mædi ok meingerdir, er lydr minn þolir, sa sem halldinn er i Egipto, heyrda ek ok syting ok grat minna manna, ok nu kom ek þa at leysa. Ek kom nu ok at senda þik i Egiptum.» Þenna Moysen, er þeir neitudu, er svo sôgdu fyrr, «hverr skipadi þik domanda ok hofdingia yfir oss,» sendi gud hofdingia ok lausnara þa at leysa af egipzkum þrældome[3] med fulltingi eingils, er honum vitradiz i loganda runni. Þessi leiddi þa af Egipto gerandi takn ok mikil stormerki a Egiptalande, i hafinu rauda ok i eydimôrk fioratigi ara. Þesse enn same Moyses sagdi svo sonum Israels: «Gud mun spamann reisa ydr til hugganar af brædrum ydrum, honum skulu þer hlyda sem mer.» Þessi er sa er var med safnadi Israel folks i eydimôrkinni, med eingli þeim, er talade vit hann a fiallinu Synay, ok med fedrum vorum, hann tok af gude lifs ord at gefa ydr. Fedr vorir villdu honum[4] eigi hlyda, ok raku hann af hôndum, en fystuz aptr i Egiptum med rangsnunum hiortum svo talandi vit brodur Moysi Aron: «Gior oss þau gud, er oss visi leid, þviat vær vitum eigi, hvat af er ordit Moysi, þeim er oss leiddi brott af Egipto.»

1 for *B*. 2 mætte *B*. 3 *saal. B*; þræeldon *A*. 4 *saal. B*; hann *A*.

A þeim dögum smidudu þeir einn kalf, sidan færdu þeir þessu skurdgodi fornir ok glodduz af handaverkum sinum. Fedr vorir hôfdu ok tialldbudir logmals eda vitnis i eydimorkinni eptir þeire skipan ok mynd, sem gud syndi Moysi a fiallinu, ok baud honum at gera, ok þessa somu tialldbud fluttu þeir med Jesu, er Josve kallaz, a fyrirheitziord, er fedr vorir bygdu eptir brautferd heidinna þioda fyrir gudligan styrk ok allt til daga Davids konungs, er fann miskunn i guds augliti, ok bad at hann mætti finna eda smida tialldbud gudi Jacob. Salomon konungr smidadi guds musteri aa sinum dôgum. En hinn hæsti gud [byggir eigi i þeim herbergium [1], er med manna hondum er gior, sem hann sialfr segir fyrir spamanninn: «Himinn er sæti mitt, en iordin fotbord fota minna.» Ok enn segir hann svo: «Hvilikt hus munu þer mer smida, eda hvilikr mun vera stadr [minnar hvilldar [2], eda gerdi eigi min ônd alla þessa hluti? Þer hafit hardan ok torsveigdan hals, svo it sama oskir hiortu ok saurga heyrn, þer vorud avallt gagnstadligir helgum anda sem ydrir fedr. Hverr er sa madr af spamonnum, er fedr ydrir gerdu eigi ofrid? Þa drapu þeir, er fyrirbodudu · tilkomo ens rettlata, þess ens sama vorut þer nu svikarar ok manndrapsmenn; þer tokut vid logmalinu eptir skipan ok vardveittud þer eighi.»

9. [3] En er Gydingar hôfdu heyrt agæta tôlu ens helga Stephani, skaruz [innan hiôrtu þeira [4], ok gnistu tônnum i gegn honum. En med þvi at enn helgi Stephanus var fullr af helgum anda, leit hann i himinenn ok sa guds dyrd, hann sa ok Jesum i [manz asionu standandi [5] a hægri hônd gudligs kraptz. Hinn krossfesti Kristr vitradiz honum standandi, at eigi stakade sa i trunni, er gryttr mundi vera. Ok af þvi sialfu, er Kristr syndiz standandi, birti hann sig buinn at hialpa enum helga Stephano, þviat sa, er beriazt skal eda fullting veita, hæfir at stande. Hinn sæli Stephanus mællti þa: «Nu se ek himna upp lukazt ok son guds standa a hægra veg guddomligum krapti.» Gydingar æpto Þa akafligha i gegn honum, en byrgdu eyru sin, svo sem þeir hræddizt gudlaustun ath heyra, ok med einu samþycki ok akafa gengu þeir at honum grimliga ok drogu hann ut af borginni ok gryttu hann þar. Þetta hugduzt þeir gera eptir Moyses lôgum, þviat lôgin budu, ath gudlastanarmadr væri leiddr ut af herbudum

1 [giorer eigi i þeim herbergium at byggia *B.* 2 [sa er ec hvilir *B.*
3 Gryting Stephani *Overskr.* *A.* 4 [þeir innan i hiortum sinum *B.*
5 [mannligri asionu standa *B.*

ok gryttr þar af ollum lyd. Tveir falsvottar, eptir þvi sem lôgin budu, gryttu hann fyśtir, þviat svo var ritad af gudlastanarmanne hin fyrsta hond vottanna mun hann gryta. Klædi sin lôgdu þeir nidr[1] fyrir fætr ungum manne Saulo, er fyrr var getid, fostbrodur heilags Stephani, sa er nu Pall postoli, sem þeir skylldu eigi saurgaz nærkomandi þeim, er gryttr var. Heilagr Beda prestr vottar, at gud sa miskunnsamliga fyrir Saulo, er hans hendr saurgoduz eigi i uthelling saklauss blods, helldr at eins vardveitti hann klædi þeira, er gryttu Stephanum; en þo mundi hann hafa fyrirfarizt af þessu samþycki sva sem makligr daudans, nema sialfr gud fyrir sina miskunn hefdi blasit i hans briost sanna synda idran. Enn helgi Lukas segir svo: Nu gryttu þeir Stephanum kallanda ok svo segianda: «Heyrdu Jesu drottinn minn, tak nu anda minn.» Svo mællti drottinn Jesus Kristr vit gud fodur fyrir sitt andlat: «I hendr þinar fel ek anda minn.» Hinn helgi Stephanus setti nidr kne sin kallandi mikilli roddu ok svo segiandi: «Heyrdu drottinn minn, lat þeim eigi þetta verda at synd, þviat eigi vita þeir, hvat þeir giora.» Margir þeir, er honum veittu dauda, hugduz lôgin fylla i[2] þvi, sem drottinn hafdi fyrir sagt: Koma mun su stund, at hverr saa, er ydr veitir dauda, mun hyggiazt gudi þionostu veita. Ok er hinn helgi Stephanus hafdi þetta mællt, þa sofnadi hann i fridi[3] drottins. Hinn sæli Stephanus kallaz merkismadr piningarvotta guds, þviat hann var fyrst[4] pindr eptir Kristz pining a þvi enu sama are, [er menn hyggia at verit hafi[5]. Gydingar letu uiardadan liggia likam hans, ath dyr rifi eda fuglar, en med gudligri gæzlu vard svo, at hvorki grandadè. Gamaliel fostri hans ok fleiri[6] guds vinir toku likam hans aa nattarþeli ok veittu virduligan grauft eptir þeira sid, ok gretu miok ok syttu miok hans dauda. Svo er sagt, at hinn helghi Stephanus væri pindr a þeim manade er Augustus heitir, en heilagr domrenn fyndiz[7] i Decembre manadi þann dag, er vær hôlldum piningina[8]. Þa gerdiz ofridr mikill kristnum mônnum i Jorsalaborg, flydu allir adrir nema postolar guds, ok dreifduz i herod Gydingalandz ok Samarie, en Saulus leidrettiz litlu sidarr af bænum heilags Stephani ok gerdiz postole guds. En hefnd drottinligrar piningar vit Gydinga frestadiz af Romverium fioratigi aara, eda helldr meir allt til daga þeira fedga Vespasiani ok Titi, þviat

1 af sier ok *B.* 2 eptir *B.* 3 nafne *B.* 4 fyrstr *B.* 5 [at þvi er menn hyggia *B.* 6 adrer *tilf. B.* 7 fundenn *B.* 8 *saal. B*; piningvnne *A.*

þegar er Vespasianus geck til rikis yfir Romverium, mintiz hann sins fyrirheitz, þess sem fyrri var getit, ok gerdu þeir fedgar her ut um haf ok brutu nidr Jorsalaborg ok drapu marga Gydinga, en suma selldu þeir eda meiddu, ok eyddu allt Gydingaland. En langa æfi leyndiz likame heilags Stephani ì iordu ok annara heilagra manna, þeira er[1] med honum voru grafnir, þar til er drottinn villdi lata lysa yfir dyrd heilagra votta sinna mönnunum til hialpar.

10. Lucianus het prestr, sa er var skamt fra Jorsalaborg a bæ þeim, er kallaz Gamaliels stadr, þviat þar hafde hann buit ok [latid kirkiu gera[2]. Gamaliel var spekingr mikill ok hafdi tekit tru af kenningum Pals postola, en verit lærifadir þeira Stephani sa fyrrum timum, svo sem adr var ritad. Lucianus prestr var löngum at kirkiu ok a bænum ok var vanr at sofa i kirkiuskoti. En þetta gerdiz a dögum konunga þeira, er annar het Honorius en annar Theodosius. A föstunott þeire er var enn þridia nonas dag Decembris manadar, þa er Lucianus var kominn i reckio sina ok sofnadr svo laust, at hann vissi trautt, hvort hann vakti eda eigi, þa sa hann koma til sin göfuglighan mann alldradan ok mikinn vexti, hæran ok skeggiadan i kennimanz buningi, ok var krossmark a klædum hans, ok hafde hann gullsprota i hende, ok stod hia prestinum ok knydi[3] hann med sprotanum þrysvar ok mællti: «Luciane, Luciane, Luciane! fardu i Jerusalem ok mæl þetta vit Jon byskup: Hversu leingi skulum vær byrgdir vera, þar sem vær eigum sa þinum tidum ath vitrazt? luk þu upp skyndiliga grof þeiri, er i liggia likamir vorir oræktir, at drottinn luki upp dyrum milldi sinnar fyrir mannkyninu, þviat heimrinn færizt i margan haska; en eigi ber ek þessa ahyggiu fyrir mer einum, helldr ok fyrir þeim sem[4] med mer ero.» Lucianus mællti: «Hverr ertu eda hverir ero med þer?» Hann svaradi: «Ek heiti Gamaliel fostri Pals postola, en austr fra mer i gröfinni þar er Stephanus drottinn minn, er grioti var bardr af Gydingum fyrir Kristz tru utan borgar i nordratt, ok la þar likame hans bædi dag ok nott omyldr fyrir borgarhlidi, sem Gydingar budu, en ecki dyr ne fugl grandadi likama hans; en ek vissa tru hans ok heilagleik, ok villda ek eignaz nockurn hlut med helgum manne, ok sendi ek leyniliga um nott þa menn, er ek vissa guds tru hafa, ok feck ek þeim reidskiota ok adra naudsynliga hluti til, at þeir færdi likam heilags Stephani a bæ minn .xx. milur fra Jorsolum, en ek let hann leggia i steinþro mina nyia. En i annari steinþro hvilir

1 þar hvila, er *tilf.* *B.* 2 [þar kirkiu giorva *B.* 3 knude *B.* 4 er *B.*

Nichodemus, sa er kom um nott til lausnara wors, ok heyrdi hann þa kenning af honum, at eingi matti inn ganga i himinriki, nema hann væri endrgetinn af vatne ok helgum anda. Sidan tok hann skirn af lærisveinum Kristz. En Gydingar urdu varir vit þat ok toku af honum hôfdingia velldi ok rako hann a brott or Jorsalaborg; en ek tok vit honum, ok fædda ek hann ok klæddag, til þess er hann andadiz. En sidan grof ek hann vegsamliga hia Stephano, þviat hann hafdi ok tekit ofrid fyrir guds nafni. Þar hvilir ok i þridiu steinþro Abibas sonr minn, er med mer tok skirn af lærisveinum Kristz tvitugr at alldre, ok andadiz fyrr en ek. Ok var ek lagdr sidan i þa enu somu steinþro hia honum; en kona min ok enn ellri son minn þau ero grafin sa odrum bæ, þviat þau villdu eigi taka tru Kristz.» En er Gamaliel hafdi þetta mællt, þa spurdi Lucianus prestr ok mællti: «Hvar skulum vær þin [1] leita?» Hann svaradi: «I akri þeim er kallaz Delagabri.» En þat þydiz styrkra manna stadr. Þa vaknadi Lucianus ok geck til bænar ok mællti: «Drottinn Jesus Kristr, ef sia syn er af þer, ok se þetta eigi villa, þa veittu, at mer vitriz i annat sinn ok et þridia, ef þu villt, at ek treystumzt at segia þessa vitran.» Þaa tok Lucianus at fasta ok þurra fæzlu at hafa allt til annars fôstudags. Þa vitradiz honum enn Gamaliel med enum sama buuingi ok yfirliti [2] sem fyrr ok mællti vit hann: «Fyrir hvi oræktiz þu at segia Joni byskupe þa luti, sem ek baud þer?» Lucianus svaradi: «Ek hræddumst miôk, drottinn, at segia ena fyrstu syn, ath eigi giordumzt ek lygimadr. En ek bad drottin minn, attu skylldir vitrazt mer i annat sinn ok et þridia, ef þu ert [3] af gudi sendr til min.» Gamaliel mællti: «Þviat þu spurder, hvar helgir domar vorir væri, þa hyggdu at vandliga þeim lutum, er ek syni þer.» Lucianus svaradi: «Svo skal vera, drottinn.» Þa syndi Gamaliel honum þria gullkistla, en hinn fiorda silfrligan fullan ilmandi grasa. Þrir gulligir kistlar voru fullir af rosum, tveir hôfdu hvitar rosor, en hinn þridi raudar sem blod, en hinn fiordi, sa er silfrligr var, var fullr af kroge ilmanda. En er Lucianus spurdi, hvat þetta merkti, þa svaradi Gamaliel: «Þetta eru helgir domar vorer. Sa er raudar rosor [4] hefir, þat er vor herra hinn helgi Stephanus, er hvilir til hægri handar i austratt fra haugsdyrum, en annar kistill er Nichodemus, sa er hvilir i gegn dyrum; en hinn silfrligi kistill er Abibas son minn, er hreinlifr andadizt ok er af þvi syndr silfri biartare med godum ilm, en hann hvilir i

1 ydvar *B*. 2 alite *B*. 3 værer *B*. 4 rosir *B*.

enni somu steinþro sem ek.» Ok er Lucianus vaknadi, þa gerdi hann gudi þacker ok hellt fostunni til ens þridia fostudags. Þa vitradiz honum Gamaliel et þridia sinn reidr ok ogurligr ok mællti vit hann: «Fyrir hvi oræktir þu hingat til ath segia Joni byskupi þat, sem ek synda þer, hveria vörn muntu hafa a domsdeghi fyrir [þessa orækt[1]? Ser þu eigi, hversu mikit hallæri er um allan heim, ok ert þu þo orækinn? Fyrir hvi skilr þu eighe, ath margir eru þer betri menn i eydimörkum, ok lidum vær um þa ok villdum helldr þer vitrazt; af þvi villdum vær þik lata hingat fara af odrum bæ ok vera her kennimann, at vær vitrodumzt fyrir þik. Af þvi ris þu upp ok far ok segh Joni byskupe, at hann luki upp gröfum vorum ok giori oss bænarstad, at drottinn miskunni lyd sinum med voru arnadarordi.» Lucianus svaradi af hræzlu[2]: «Eigi dvalda ek fyrir orækt[3], drottinn, helldr beid ek ennar þridiu tilkomu þinnar, ok nu skal ek fara a morgin ath segia byskupi þat er þu bautt mer.» En er [Luciano þotti Gamaliel reidr standa fyrir[4] ser, þa dreymdi hann annan draum vit voknon sialfa, hann þottiz kominn i Jorsalaborg fyrir Jon byskup, ok sagdi honum drauminn. Honum þotti byskup svara ser: «Ef drottinn hefir þer[5] vitrad þessa hluti a vorum dögum, enn kærsti vinr ok brodir, sem þu segir, þa byriar mer ath hafa a brott or þinni landeign enn mikla olldung, þann er vel kann ardr at draga ok vagn, en lata þik rada fyrir odrum þeim, sem eptir ero.» Þa þottiz Lucianus mæla: «Hvat stodar mer, ef ek hefi eigi þann aulldung, er fædiz ok styriz aull landeign min af?» Þa þotti honum byskup svara ser: «Þessa kostar hæfir at se, enn kærsti brodir, þviat vor borg hefir marga vagna, en til ens mikla vagns höfum vær eingan mikinn olldung, nema þann er þu segir i þinni landeign leynazt, ok at visu hæfir, at hann se helldr i enni agætuztu borg en i litlu þorpi, þviat þer vinna þörf tveir enir minni at yrkia iord þins vagns.» Þa vaknadi Lucianus ok gerdi gudi þackir, ok for þegar til Jorsalaborgar ok sagdi Joni byskupi alla hluti, þa er hann hafdi sed ok heyrt, nema [oxadrauminn rifiadi[6] hann eigi, ok beid atkvæda byskups ok orda, þviat hann skilde, at Stephanus var enn mikli ölldungr, en vagn eda kerror væri[7] helgar kirkiur, en Syon en ætzsta kirkia kallaz enn mikli vagn. Ok af þvi villdi hann eigi segia byskupi oxa [vitronina, at byskup hafdi valld til þess[8], hvert

1 [þetta orakslu(') verk *B*. 2 med hræzlu mikilli *B*. 3 orækslu *B*. 4 [Lucianus sa Gamaliel reidan standa hia *B*. 5 *saal. B*; þat *A*. 6 [oxa vitrunina sagde *B*. 7 voru *B*. 8 [drauminn, at hann hefde valld a þvi *B*.

heilagr domr Stephani skylldi fara. En er Jon byskup heyrdi þessa lute, þa felldi hann taar fyrir fagnadi ok mællti: «Lofadr se drottinn Jesus son guds lifanda! Ef gud vitrade þer þat, er þu heyrdir, brodir, þa byriar mer ath fara til ok færa þadan Stefanum frumvott Kristz, þann er fyrstr hade guds orostu ok sa drottin standa a himnum i velldi sinu, ok syndiz biartr sem eingill sa þinghi fiolmenno. En þu, Lucianus brodir, skallt fara til stadar þess, er þer er vitrad, ok leita þeirra þar, ok seg mer, ef þu finnr þa.» Lucianus svaradi: «Geck ek um akrinn, ok sa ek þar glögt haug smarra steina, ok ætla ek þa þar vera i högnum[1].» Byskup mællti: «Fardu ok graf hauginn, ok send diakn þinn eptir mer, ef þu finnr þa.»

11. Þa for Lucianus heim ok sendi ord ollum bæiarmönnum, at þeir risi upp snemma um morgininn ok græfi hauginn. En a þeiri somu nott vitradiz Gamaliel munki nockörum einfolldum, þeim er Migecius het, med enu sama aliti ok buningi, sem hann vitradiz Luciano, ok mællti vit hann: «Far þu ok segh Luciano, at hann starfar at þarflausu i haugi þeim, þviat vær erum nu eigi þar, en þa vorum vær þar fyrst, er gratinn var daude vor at fornum sid, ok var þa orpinn haugr sa til vitnis; en nu leitid þer vor i landnordr þadan i þeim stad, er kallaz Debathalia a syrlendzsku, en þat kollum vær godra manna eign.» En er morgintidum var lokit ardegis, þa bioz Lucianus med lidi sinu at fara til haugsins at grafa. Þa mællto nockurir menn vit Lucianum: «Hlydit fyrst þvi, er Migecius munkr segir.» En er hann var þangath heimtr, þa spurdi Lucianus, hvat hann hafdi sed. Ok sagdi hann sigh sed hafa haug fornan i akri ok þriar gulligar reckior i hauginum, ok hvilldu tveir i einni reckiunne, annar gamall en annar unghr, en [einn hvilde[2] i hvorre hinna; ok mællti enn gamle madr vit Megecium: «Far þu ok seg Luciano, at vær erum drottnar þessa stadar. Ef hann vill finna enn mikla oc enn rettlata, þa hvilir hann austr fra mer.» En er Lucianus heyrdi þetta, þa dyrkadi hann gud, þviat fundinn var annar vottr vitranar heilagra manna. En er Lucianus fann ecki i haugi þeim, er þeir grofu enn fyrra daginn, þa hurfu þeir til þess haugs, er munkinum var vitrad, ok grofu þar ok fundu steinþroar þær þriar; þar fundu þeir ok runar klappadar a steine[3], er svo mællto: Her hvilir Stephanus guds vottr ok Nichodemus, Gamaliel ok Abibas son hans. Þa sendi Lucianus diakn sinn at segia Joni byskupi, þar er hann var a kenniιranna

1 hauginum *B.* 2 [*saal. B*; hinn þridi *A.* 3 *saal. B*; sveini *A.*

funde i borg þeiri er Lidda heiter. Þadan hafdi hann i for med ser tvo byskupa, þa er hvortveggi het Eleutherius, annar þeira or borg er heitir Jerico, en annar or Sebasteborg. En er þeir hofdu upp lokit steinþro Stephani, þa vard landskialpti mikill, ok þadan kom ilmr svo mikill ok dyrligr, at eingi madr hafdi slikan kendan, svo at allir hugduz vera i paradiso, þeir sem[1] þar voru vit staddir. En þar var mikill mannfioldi ok margir þeir, sem[1] siukir voru af ymissligum meinum; en a þeire somu stundu toku heilsu þrir menn ens atta tigar af ilm þessum, sumer toku syn blindir, hreinsuduz likþrair, ærir vitkoduzt, sumum stôdvadizt blodras, sumum bættizt hôfutverkia, en sumum innanmeina eda ridusotta. Þeir kystu[2] a helga domana ok biuggu um sidan. Þaa færdi Jon byskup, ok þeir er med honum voru, helgan dom Stephani med guds lofi i Jorsalaborg til hofutkirkiunnar Syon, þar er hann hafdi erkidiakn vigdr verit af postolum guds. En Jon byskup gaf Luciano presti nockura luti af beinum hans ok þa adra helga doma, er þar funduzt med honum, af þvi at bein voru eptir, en allt holld af fallit ok ath dusti ordit. Þa voru adr þurkur miklar ok hallæri vida um heiminn; en aa þeiri stundo kom regn af himni, ok gaf gud gnogan avoxt ok aar a iôrdina fyrir bænir ens helga Stephani. Helgir domarnir funduz ok voru færdir aa annan dag iola, þa er vær hôlldum piningina[3], en fimm nottum eptir Olafs messu hyggium vær, at hann væri pindr, þa er vær holldum minning fundningar hans. En Lucianus ritade þessa frasogn ok sende presti þeim, er Avitus het, ok var prestr Augustini byskups. En er Augustinus byskup spurdi þessi tidende, þa gaf hann mikinn kost til þess at naa helgum dome Stephani, ok veitti gud honum fysi hans[4], en hann midlade vit marga kennimenn helgan dominn i sinni syslu, ok urdu margar iarteignir at, hvervetna þar sem heilagr domrinn kom eda honum voro alltari vigd.

12. Alexander het olldungr einn i Jorsalaborg, sa er kirkiu let giôra enum helga Stephano af sinu fe sialfs a dogum Jons byskups. Ok þa er husit var algiort, bad hann byskup, at þangat skylldi færa helgan dom Stephani. Þat veitti byskup honum, ok var þangat færdr heilagr domrinn a manadi þeim, er December heitir, ok nidr lagdr i kistu þeiri, er merkt var utan med ebreskum stôfum þeim, er skyrdu, hvers likami þar var hirdr. Fim vetrum sidar tok Alexander sott ok gerdi þann maldaga um fe sitt, at kona hans, er Juliana het, skylldi hafa þridiung, en annan

1 er *B.* 2 *saal. B*; þustu *A.* 3 *saal. B*; piningvnni *A.* 4 sina *B.*

fatækir menn, ok enn þridia heilög kirkia, ok bad sidan Jon byskup, er þar var þa vit staddr, ath likama hans skylldi nidr setia hia likama ens sæla Stephani i kirkiu þeire, sem hann hafdi sialfr gera latid, sem fyrr var ritad. Litlu sidar andadiz Alexander, ok annan dag eptir andlat hans kom Jon byskup med fiolda manna at setia nidr likama hans hia enum helga Stephano, sem hann hafdi bedit i sott sinni. Atta vetrum sidarr villdi Juliana fara af Jorsalalande til Miklagardz ok hafa med ser likama bonda sins; þvi villdi hon til Miklagardz [1], at fadir hennar lifdi ok var þar, ok hon var þar odalborin, ok af þvi odru, at hun villdi eigi giptaz, en henne var til þess miok bægt. Juliana geck a fund byskups þess, er þa var i Jorsolum, er Cirillus het, ok beiddi, at hun skylldi naa likama bonda sins; en byskup þordi þat eigi at veita, af þvi at hann kvedz eigi vita, hvors likami var eda ens sæla Stephani. Juliana vard daupr vit ord byskups ok for heim gratande, ok sidan sendi hon rit fodur sinum i Myklagard, at hann skylldi fara a keisara fund, þess er Constantinus het, ok beida þess, at [hann sendi bref sin ok inzsigli Cirillo byskupi, at Juliana nædi sinu mali at hafa likama bonda sins ok giptaz [2] eigi, nema hon villdi. Fadir hennar feck af keisaranum, at hann sende rit Cirillo byskupi, at Juliana nædi þvi, er hun beiddiz. En er keisarans bref kom til byskups, þa treystiz hann eigi i mot at mæla ordum hans. Sidan kallade byskup Julianam a sinn fund ok bad hana bua ferd sina en segia ser, þa er hun væri albuin. Hun bioz nu skyndiliga ok for sidan a fund byskups. A þeim apni enum sama for hun med herra byskupi, er hun hafdi komit til Stephanus kirkiu, ok tok þa synt at huma. En er til var leitad, þar er likamarnir [3] voru nidr settir, funduz þar kistor tvær. Þa mællti byskup: «Eigi veit ek, hvar er kista [ens helga Stephani eda [4] bonda þins, Juliana.» Hun svaradi: «Ek kenni kisto bonda mins, þa er ek let gera.» Byskup mællti: «Tak sialf, ef þu kennir.» Sidan tok Juliana i fadm ser kistu ens sæla Stephani ok ætladi kistu bonda sins, ok lagdi i bunar barar [5], en bad byskup vel lifa ok i guds fridi, ok for sidan leid sina. Ok alla nottina þa heyrdi Juliana ok föruneyti hennar dyrligan lofsöng ok kendu sætan ilm. Ohreinir andar kollodu ok sogdu: «Vei verdi oss, þviat frumvottr guds Stephanus, sa er her ferr nu, berr oss med brennanda elldi.» Juliana sat i vagne, en þrælar hennar gengu

1 fara *tilf. B.* 2 [hun næde bonda sinum ok giptizt *B.* 3 likamirnir *B.* 4 [*mgl. B.* 5 baurnr *B.*

fyrir bôrônum med otta ok mællto: «Ætlar þu eigi, drotning, at vær hafim likama ens helga Stephani med oss, er fiolldi guds eingla syngr honum lofsông, en dioflar veina ok þickiaz brenna af bænum hans.» Juliana felldi taar[1] ok mællti vit sina menn, at þeir skylldi ecki fra segia, hvat fyrir þa hefdi borit i fôrinni. En ef þeir væri spurdir, hvers likama þeir bæri i bôrum, «þa segit þer, kvad hon, þar er likami bonda drottningar vorrar, [henni skulum vær flytia hann[2] i Miklagard.» Hvervitna þar sem þau komu, vurdu heilsugiafir vit siuka menn ok iarteignagerdir af arnan heilags Stephani. Þau komu i sæborg, þa er Askalena heitir, ok fundu þar buit skip til Miklagardz. Juliana bra styrimanne sa mal ok gaf honum fimtigi skillinga gulls ok mællti svo: «Ek hefi leynda luti þer at segia, en þu mæl eigi i moti: i minni for er likkista su, er þu skallt virduliga flytia til Miklagardz med mer, ok muntu af almatkum gudi laun fyrir taka.» «Eigi mun ek i mot mæla þinum vilia eda ordum [segir hann[3], þviat med þer er frumvottr guds Stephanus, ok augu min sa i dag dyrliga hluti um hann. Kom þu til skips, drotning, ok fôrum i guds krapti ok ens helga likama, þess er þu flytr.» Sidan letu þau ut i godum byr ok sigldu i mitt haf. Þa gerdi siavarstorm mikinn [ok af hreggi[4], svo at menn þottuz at bana komnir. Þa stodu menn wpp ok dyrkudu helghan dominn med tarum. Hinn helgi Stephanus vitradiz þeim i þvi bili ok mællti: «Em ek her, hirdit eigi at hrædaz.» Ok þegar fell vedrit i logn, ok gerdiz kyrr siar, ok þvi næst skin biart; þau foru fyrir land framm, þar sem einn rikr madr var fyrir. Þa gerdiz landskialpti mikill upp a landit, svo at fellu huss ok borgir[5] i riki hôfdingians, medan skipit for þar fyrir. Dioflar kollodu a hofdingiann ok mællto: «Heyrdu, enn omilldazti hôfdingi, hvi lætr þu eigi brenna skip þetta, sem her fer fyrir lande fram; þat velldr landskialfta ok undrum þeim, sem [verit hefir[6].» Sidan er hofdinginn heyrdi þetta, sendir hann eptir þeim dromunda fimm at brenna skipit. Þeir sem a dromundonum voru, komuz nær at skipinu, en þa kom guds eingill a mot þeim fra skipi Stephani, sa er drekti ollum þessum lyd. Þa vard fagnadr mikill a skipi Stephani, þviat gud var med þeim. Sidan foru þau þria daga ok komo i Kallcedonem ok dvolduz þar .v. daga. Svo margir sem þar voru siukir menn, þa voru þangat færdir til grædingar, ok urdu allir heilir af arnadarorde heilags Stephani. Þar

1 fyrir fagnadi *tilf.* *B* 2 [hann skulum ver færa *B*. 3 [*saal.* *B*; Juliana *A*. 4 [*mgl.* *B*. 5 bæir *B*. 6 [hier verda *B*.

kollodu odir menn, ath þar væri Stephanus kominn, «sa guds vottr er Gydingar gryttu, ok hann verdum vær at flyia, þviat hann brennir oss.» Þadan foru þau til borgar þeirar, er Josas heitir, þar vurdu kristnir menn fegnir ok runnu i mot þeim, en heidnir menn hryggvir. En þa komu þau til þeirar borgar, er Straturium heitir; þa gengu sôgur fra um helgan dominn, ok drifu menn þusundum[1] til at sia krapt ens helga Stephani. Þessi tidendi fretti Eusebius byskup i Miklagardi, hann for þegar til fundar vit Constantinum keisara ok sagdi honum um helgan dominn Stephani. Keisarinn spyrr[2], hverr sa madr væri, er hann hefdi þangat flutt or Jorsalaborgh. Þa leiddi byskup framm Julianam ok mællti: «Þesse kona flutti hingat helgan dominn.» Keisarinn mællti vit hana, ath hun skylldi satt segia, af hverium sokum hun hafdi þat giort. Sidan rifiadi Juliana upp allann [atburdinn fyrir keisaranum[3], fyrst um kirkiugerd bonda sins, ok þat er Stephanus var þangat færdr, en þa um andlat Alexandri, ok þat er hann var grafinn hia Stephano, sem hann hafdi bedit Jon byskup i sott sinni, þar næst inti hun til, at henni var bægt til at giptazt, ok af þvi villdi hun til Miklagardz fara med likama bonda sins, en þat nadiz eigi, adr keisarans bref kom til, «þa for ek, sagdi Juliana, a nattarþeli med Cirillo byskupi, ok hugdumz ek taka wpp likama bonda mins, en ek tok helgan dom Stephani.» Þa syndi Juliana keisaranum brefit med inzsigli, ok hann kendi þat skiott. Juliana mællti þa: «Undir ydr er nu, herra, likamligh hefnd [þessa lutar[4], en undir gudi andlig; en ef þer truit eigi sôgu minni, þa sendit til ebreskan mann at lesa bref þat, sem fylgir kistunni ok ebreskum stôfum er ritad, ok ma sa þa seghia ydr sanna sôgu.» Sidan sendi keisarinn ebreskan mann at [rada[5] stafina[6] med tveimr vitnismônnum. Þeir komu til skips, ok red hann þegar brefit ok mællti: «Mikils hattar syn se ek nu, af þvi at her er kominn Stephanus frumvottr guds.» Þa var þetta sagt keisaranum af vitnisburdarmônnunum. Hann vard feginn miok ok sendi þegar Eusebium byskup med fiolda manna ok villdi lata bera helgan dominn i haull sina. Lydrinn for med brennondum kertum, en byskup bar kistuna af skipi ok lagdi i vagn ok let aka til hallarennar. Mular tolf voru fyrir vagninum. Guds einglar þyngdu helgan dominn, svo at mularnir komuz tregliga til þess stadar, er heitir Constancianes, ok eigi leingra. Þeir bordu þa mulana. Þa

1 marger *B.* 2 *saal. B*; svaradi *A.* 3 [atburd um, svo sem farit hafde *B.* 4 [*mgl. B.* 5 *rettet*; radina *A.* 6 [lesa brefit *B.*

tok einn þeira at guds vilia manz rödd ok mællti: «Hvi berit þer oss svo? I þessum stad byriar Stephano ath vera, ok af þvi þreytit þer oss eigi meir.» Þa ottadiz byskup miok ok gerdi keisaranum ord, at þeir mattu eigi færa Stephanum leingra. Keisarinn [vard hryggr vid[1] ok sendi enn adra .xii. mula at draga vagninn. Þeir voru enn stodvadir af guds eingli, svo ath þeir mattu vagninn hvergi hræra. Þa kallade allr lydr ok mællti: «Einn er almattigr gud, sa er giorir undarliga hluti fyrir frumvott sinn Stephanum, þann er pindr var fyrir guds nafni. Veittu oss, drottinn, hialp ok miskunn fyrir hans bænir.» Þa hof byskup kistona or vagninum ok let þar sidan kirkiu gera at helgum dominum, svo at giör var aa fimm manudum. Þar urdu heilsugiafir ok hialpir yfir siukum monnnm aa þessum tidum i dyrd födur ok sonar ok heilags anda, honum se vegr ok dyrd um allar alldir verallda. Amen.

13. [2]Þa er Preiectus byskup for med helgan dom Stefani hia vötnum þeim, er Tiburtine heita, med[3] miklu fiolmenne, þa var sionlaus kona nockur þangat leidd, ok bad hun ser miskunnar ok lagdi aa helgan dominn graus fögr, er hun hafdi i hendi. En er hun lagdi grösin vit augu ser, þa tok hun syn sina, ok for fyrir a leid fagnande ok þurfti eigi sidan leidtoga.

Lucillus byskup or kastala þeim, er Sinecensis heitir, hafdi æxl mikit a hendi ser, þat er fyllti badar hendr læknis, þess er þat skylldi skera. En er hann tok vit helgum domi Stephani ok bar til kirkiu sinnar med fagnadi allz lyds, þa vard hann heill, ok hvarf i brott æxlit.

Eukarius het prestr af Ispanialande, sa er [stein hafdi i hrærön(um)[4], hann tok heilsu eptir langa sott af helgum domi Stephani, þeim er Possideus byskup sendi honum. En prestr sia tok sidan sott adra ok andadizt. Þa var klædi hans borit til alltaris Stephani ok aptr þadan ok lagit yfir lik ens dauda prestz, ok reis hann þegar upp heill ok lifande.

Marcialis het hofdingi nockur heidinn gamall at alldri, en hann atti dottur kristna ok mag, þann er nyliga hafdi skirn tekit. En er þau töldu tru fyrir honum siukum, þa stygdizt hann vit þat ok rak þau fra ser med reidi. Þa foru þau til kirkiu ens helga Stephani ok badu leingi fyrir honum med tarum, at gud gæfi honum[5] fysi til rettrar truar. Sidan toku þau nockur fögr graus

1 [*saal.* *B*; mællti hryggr *A*. 2 Upphaf iarteignagerda Stephani *Overskr.* *A*. 3 *tilf.* *B*. 4 [steinn la i hrærum hans *B*. 5 heilsu sina ok *tilf.* *B*.

af alltari Stephani ok lôgdu undir hôfut honum, þa er hann svaf um nott. En hann vaknadi fyrir dag ok sendi þegar menn eptir kennimonnum, ok er prestar komu þangat, þa sagdiz hann trua a Krist, ok var hann þegar skirdr ok mællti þetta eitt ord [þadan fra, medan hann lifdi: «drottenn taktu anda minn [1],» ok hafdi hann þau ord i munni sem Stephanus, þa er hann var grioti bardr; en þat lystiz i þvi, at hann sneriz af bænum ok verdleikum heilags Stephani til rettrar truar. Þar fengu ok tveir fatækir menn heilsu, annar þar heradsmadr, en annar utlendr, þa er þeir hofdu heitit a Stephanum. Fyrir enum utlenda manne var vitrad i draume, hvat innan borgarmadr gerdi, þa er hann var siukr, ok gerdi hann slikt et sama ok vard heill.

A bæ þeim, er Audurus [2] heitir, er kirkia heilags Stephani, ok þar er af helgum domi hans. Þat gerdiz þar, at yxn hliopu med vagnhlassi a svein einn ungan, er lek ser a velli, ok lamdiz þegar [3] ok do. En modir hans fann hann ok bar til kirkiu heilags Stephani med miklum harmi, ok tok hann þar bædi lif ok heilso.

Nunna nockur vard siuk, ok var kyrtill hennar borinn til kirkiu heilags Stephani. En hun var ôndut, adr kyrtillinn kom aptr. En þo lôgdu frændr hennar hann a likit, ok reis hun þegar heil upp.

Bassus het einn madr, er kom til kirkiu heilags Stephani med klædi dottur sinnar siukrar ok bad fyrir henne. Þa komu sveinar or husum hans ok sogdu meyna dauda. En vinir hans bonnudu sveinunum at segia honum sialfum andlat hennar. En er hann kom ok lagde klædit a likit, þa reis hun þegar upp lifande.

Son bonda nockurs do, þess er Herenus het, ok var buit um lik hans med miklum hryggleika. Margir [vinir hans villdu [4] hugga hann. Sidan mællti einn þeira: «Taki vidsmiôr or lioskeri heilags Stephani ok ridi sa likit.» Svo var giort, ok lifnadi sveinninn.

Enn kom rikismadr nockur, sa er Eleusinus het, til kirkiu heilags Stephani med son sinn daudan ok bad fyrir honum leingi, ok lifnadi sveinninn.

Husfreyia nockur gômul var vanheil, svo at læknar mattu henne eigi bot vinna, en gydingr nockur taldi þat fyrir henne, at hun byndi i harþrædi sinum undir falldinum fingrgull, þat sem steinn sa var i, er fundiz hafdi i oxanyra, ok magnadr sidan med forneskiu. En hun giôrdi, sem gydingrinn mællti, ok for þo ath

1 [*tilf.* *B.* 2 Anductus *B.* 3 allr *B.* 4 [komu vinir hans at *B.*

sækia helgan dom Stephani. En er hun for leidar sinnar hia sa nockurri, þa sa hon fyrir fotum ser sa gotunni liggia fingrgullit þat sama, sem hun hafdi knytt i harþrædinum. Þa undradi hun ok leitadi til harþradarins ok fann hann heilan med ollum knutum. Þa grunadi hon[1], ath gullit mundi brotit vera ok hafa svo af skridnat af þrædinum. En er þat var heillt ok usakat, þa hafdi hon þessa iartein til vitnis heilsu sinnar, þeirar sem hun vænti af Stephano, ok kastadi gullinu sa ana, ok tok hun þa þegar heilsu, sem hun vænti, af hinum sæla Stephano. Hun feck sidan[2] giaford i borgh þeiri er heitir Kartago.

Tio syskin voru i borg þeire, er Cesaria[3] heitir, ok voru sveinar siau en þriar meyiar, þau voru gôfug ath kyni. En þau gerduz ohlydin modur sinni eptir dauda fedrs[4] sins, ok kunni hon illa ohlydni þeira ok bôlvadi þeim, ok toku þau oll viti a ser, svo at þau skelfdi rida med ogurligri sott. Þa skommoduz þau skialpta sins ok sottar ok þordu eigi at vera i sinu heradi, ok dreifduz þau i ymsa stadi. Tvô syskin af þeim komu halfum manadi fyrir paska til [borgar Augustini[5] byskups. Sveinninn het Paulus, en mærin Palladia, ok gengu þau hvern dag i kirkiu ok badu ser liknar af gudi ok heilsu i minning heilags Stephani. En er margr lydr var kominn til tida paskadag enn fyrsta, þa stod sveinninn Paulus ok studdizt vit korþili, þat er var fyrir alltare Stephani. En er minzt vardi, þa fell hann nidr, sem hann sofnadi, ok skalf þo eigi, sem hann var vanr, þa er hann svaf. Allir undrudu, þeir er hia voru, ok villdu sumir reisa hann upp, en sumir bonnudu þat. Þa reis sveinninn heill upp ok skalf eigi sidan, ok lofudu allir gud, þeir er hia voru, ok gerdiz romr mikill um kirkiuna. Hverr ath odrum villdi segia Augustino[6] byskupi þessi tidendi, ok þottizt hafa nyia sogu, þott adrir hefdi adr sagth. En er tidum var lokit um daginn, þa for sveinninn til bordz med byskupi ok sagdi honum allan atburd meinsemdar syskina sinna. En enn þridia dag i paskum sagdi Augustinus[7] byskup alþydu atburd iarteignar þessarar, ok let hann standa syskin þessi bædi saman, þat er annat skalf af sott, en annat eigi, at þa mætti allir skilia, hvat gera skylldi, þat er at bidia, at gud gæfi þeim badum heilsu sina. En er Augustinus[7] byskup atti um þetta at tala fyrir alþydu, þa komu tidendi þau fyrir hann, at mærin Palladia hafdi nidr fallit, svo sem sofnut væri, fyrir alltari heilags Stephani ok risit sidan heil

1 hana *B.* 2 gaufugt kvonfang ok *tilf. B.* 3 Cesarea *B.* 4 faudurs *B.* 5 [Eugenii *B.* 6 Eugenio *B.* 7 Eugenius *B.*

upp. Þa felldu allir taar fyrir fagnade, er hon hafdi heilsu tekit sem brodir hennar, ok þôckudu þat gudi, er hun var heil ordin ok lik brodur sinum, su er litlu adr hafdi honum olik verit, ok gerdu allir gudi þackir, þeim er stodade vilia þeira, fyrri en þeir helltu bænum ut. Þessar iarteignir bera vitni tru drottins vars Jesu Cristi, fyrir þeiri enni somu tru tok Stephanus bana ok gerdi svo gôtu fyrir ollum pislarvottum Cristz, at hann tok fyrstr pisl fyrir guds nafni. Er þat ok þvi sannliga af honum sungit, at hann var fystr fundinn i heilagra manna tolo, ok honum i spor ganga allar rettlatar salur. Nu svo sem hann launadi fyrstr sialfum guds syni sina pining ok dauda, er hann þoldi ollum oss til hialpar, svo se ok hinn sæli Stephanus at eilifu vorr tulkr ok formælandi til sættar vit þann sama vorn lausnara Jesum Cristum son lifanda guds, er med honum ok helgum anda lifir ok rikir einn gud i algiorri þrenningu, honum se lof ok dyrd ok vegr um allar alldir verallda. Amen.

THEODORUS SAGA.

(*Cd. 235 folio*).

Maximianus ok Maximus heidner konungar sendu bod um oll herod rikis sins i mot krisnum monnum, at allir skylldu bergia af blotmat[1], ef þeir villdu lifa, en þa skylldi pina morgum pislum, er i gegn þessu mælltu. Aa þeire tid var heilagr Theodorus tekinn til riddarasyslu, ok margir adrir med honum. En er hann mællti þessu i gegn, þa var hann tekinn ok leiddr fyrir greifa, þann er Brinka het, i þeiri borg, er Amesia heitir, þar sem allir voru til blota neyddir. Þa mællti greifinn vid hann: «Fyrir hvi hlydir þu eigi bodordum konunga at blota godum odaudligum?» En heilagr Theodorus fullr af helgum anda svarar: «Þvi at ek em kristinn, ok er mer eigi lofat at blota rækium skurgodum, þviat konungr minn er sa himne Jesus Kristr.» Greifinn mællti: «Taktu vapn þin, Theodore, ok riddarasyslu ok blota odaudligum godum, ok hlyd bodordum konunga.» Theodorus svarar: «Gudi einum þiona ek, ok ma ek aungum audrum þiona.» Greifinn mællti: «Eru þessir ok krisnir, er þer fylgia?» Hann svarar: «Þeir vita þat siolfir, hverium þeir þiona; en ek þiona drottni minum himnerskum konungi ok syne hans Jesu Kriste.» Þa mællti rikismadr, sa er Possedonius het: «Segir þu, at gud eigi ser son?» Theodorus svarar: «Vist a hann son, fyrir þann er(u) gervir allir hlutir.» Brinka mællti: «Hversu megum vær hann kenna?» Hann svarar: «Þat villda ek, at hann gefi ydr þa skilning, ath þer mettit kenna hann.» Possidonius mællti: «Þot vær kendum, þa megum vær eigi fyrirlata god vor ok fylgia honum.» Guds madr svarar: «Latid þer ecki hepta ydr ath ganga ur myrkri til lioss ok fyrirlata skammæligt traust, þat sem þer hafit af kon-

1 blodmat *Cd.*

ungum ydrum iardligum ok daudligum, en þer gangit til handa himnerskum konungi ok odaudligum, at þer verdit guds riddarar sem ek.» Brinka mællti: «Gefum vær honum frest nockura daga, at hann hyggi at siolfum ser ok snuizt til þess, er honum gegnir.» En er honum voru frest gefin, þa var (hann) sa bænum nott med degi.

2. Sidan for greifinn um borgina ok let taka alla krisna menn, ok setia let hann i myrkvastofur. En heilagr Theodorus kom til þeira ok taldi tru fyrir ok mællti: «Hirdit eigi, bredr, ath hrædazt kvaler þer, er grimmir menn pina ydr til þess at neita himneskum konungi drottni Jesu Kriste.» Ok er hann hafdi þvilict talad fyrir þeim, er i myrkvastofunni voru, þa for hann um nott til hofs Þors ok brendi hofit. En er hann var senn ath þessu verki, þa toko heidnir menn hann ok ferdu Publio iarlli ok mællto: «Þessi styrialldarmadr kom fyrir skaummu i borg [1] vara, ok var hann til riddara tekinn, en nu brendi hann hof godanna. Af þvi tokum ver hann ok ferdum þer, at þu letir pina hann eptir logum vorum fyrir oskil sin, þau er hann gerdi godunum.» En er Publius heyrdi þetta, þa heimti hann til sin Brinkam [2] greifa ok mællti vid hann: «Gapt þu Theodoro frest til þess, at brendi hann hof goda varra?» Greifinn mællti ok svarar: «Ek bad hann opt, ok til þess gaf ek honum frest, at (hann) hygdi ath ser ok blota(di) godum odaudligum; en fyrir þvi ath hann gerdi þetta, þa hefndu honum þessi laga afbrigdi, eptir sem þer er veldi til gefit.» Þa baud iallinn, ath þangat skylldi leida Theodorum, ok mællti sidan vid hann: «Af hvi misgerdir þu vid god var ok brendir hof þeira, þar sem þu skylldir luta þeim ok brænna reykelsi fyrir þeim?» Theodorus svarar: «Eigi dyl ek þess, sem ek gerda, tre ok steina brenda ek; en eru god þin sva litil fyrir ser, at þeim ma granda eldr?» Þa reidizt Publius ok mællti vid hann: «Eigi þarf maurgum ordum vid þik at skipta, þviat þer eru bunar pisler þær, sem þik munu neyda til at blota ok hlyda bodordum konunga.» Heilagr Theodorus svarar: «Eigi let ek at þer, ok eigi ugga ek pislir þinar, þott þer se grimligar. Gior þu þat, er þu vill, þviat mik ladar dyrd rettlætis, ok treystumst [3] ek þeiri von, er [drottinn minn [4] Jesus Kristr hefir mer heitid.». Domandinn mællti: «Blotaðu godum ok leys þik fra kvalum þeim, er þer eru ætladar.» Theodorus svarar: «Þer kvalar eru mer eigi ogrligar, er þu heitazt vid mik. Drottinn minn Jesus Kristr, konungr minn, stendr

1 þeira *tilf. Cd.* 2 Grikam *tilf. Cd.* 3 treymstumst *Cd.* 4 [drottins mins *Cd.*

fyrir augliti mer, sa er mik[1] leysir fra pislum; en þu matt eigi siea(!) hann, þviat þu ser eigi hugskotz augum.» Þa let iallinn setia hann i myrkvastofu ok bannadi aullum at fera honum mat ok dryk, at hann syllti þar af hungri.

3. Þa somu nott vitradizt honum drottinn Jesus Kristr, enum sęla Theodoro, ok mællti vid hann: «Vertu stadfastr. þionn minn, þviat ek man med þer vera; ei skalltu þiggia (m)at ne drykk at þessum maunnum, þviat æfvi[2] þin er ospillt a himne.» Eptir þessi ord leid drottinn fra augliti hans til himins. Þa tok Theodorus ath fagna ok syngia lof gudi. En er þat heyrdu verdir myrkvastofunnar. ok sa hana vandliga læsta, þa litu þeir inn um glug einn ok sa margan lyd skryddan [hvitum klednadi[3], ok sungu þeir med Theodoro. Þa hreddizt(!) verdirnir ok foru at segia iarlinum, hvat þeir sa. Þa reis iarlinn upp skyndiliga ok rann til myrkvastofunnar ok sa, at henni var læst, hann heyrdi marga rodd ok sông med Theodoro. Þa hugdi iarlinn, at krisnir menn mundu inni vera med hinum helga Theodoro, ok baud riddurum sinum at sla hring manna um stofuna ok vardveita, at eingir kæmizt a brutt, þeir sem inni voru. Sidan lauc[4] hann upp myrkvastofunni, ok gek inn ok fann aungan mann nema Theodorum sitia i stokki. Þa lauk hann aftr stofunne i annat sinn ok for a brutt med hræslu mikilli, ok sva allir þeir, er med honum voru. Þa let iarllinn fęra honum braud ok vatn. En trur vattr guds lifdi vid tru sina ok tok eigi vid iardligri fedu, helldr mællti hann sva: «Drottinn minn Jesus Kristr fædir mik.»

4. Ath morne let Publius leida Theodorum fyrir domstol sinn ok mællti vid hann: «Hlyd mer, Theodore, ok blota godum vorum, ok man ek senda rit konungunum[5], at þeir geri þik blotbyskup, ok mant þu þa taka veg mikinn af þeim.» Theodorus svarar: «Þott þu brennir likama minn i elldi eda hauggvir mik med sverdi, medan ek ma mæla, þa skal ek eigi neita gudi.» Þa let iarlinn festa hann i tre ok slita hold af sidum hans med iarngreipum; en þeir skofo[6] sva holld af beinum, ok ber voro rifin eptir. Þa saung heilagr Theodorus lof gudi ok mællti: «Lofa man ek drottin a hverri tid, ok lof hans man avallt vera i munni minum.» Iallinn undradizt stadfesti hans ok mællti vid hann: «Þu en undarligi madr! fyrir hvi skamadizt þu eigi at trua a[7] daudan mann, þann er Kristr er kalladr, ok sælia þik til dauda hans fyrir

1 ser *tilf.* *Cd.* 2 *rettet*, afælu *Cd*; vita tibi ab interitu aliena *lat.* 3 [hvitan klednad *Cd.* 4 laut *Cd.* 5 konunginum *Cd.* 6 skopo *Cd.* 7 at *Cd.*

nafn hans?» Theodorus svarar: «Sea skemd er yfir mer ok yfir aullum þeim, er hans nafn dyrka, drottins varss Jesus Kristz.» En er eingi fleckr var oskaddr a likama hans, þa spurdi iallinn: «Hvart villt(u) blota eda vera meirr pindr?» Heilagr Theodorus svaradi med guds trausti ok mællti vid iarllinn: «Þu enn omilldasti diofuls son ok fullr allrar illsku ok makligr fianda syslu, fyrir hvi hredizt þu eigi gud þann, er þer gaf þetta velldi, ok aullum konungum ok hofdingium gefr riki a iordu? En þu neydir mik til at fyrirlata gud lifanda ok trua a steina andlausa.» Publius mællti: «Hvart villtu vera med oss eda Kristi þinum?» Guds vattr svaradi med fagnadi: «Med Kristi minum var ek, ok med honum em ek æ, ok man ek med honum vera.» Þa sa iallinn, at hann matti hann eigi yfirstiga af stadfesti med pislum, ok lauk domsordi a ok mællti: «Þat demi ek, at þer brennit Theodorum i elldi, þviat hann hlydir eigi bodordum konunga ne velldi goda vorra, en hann truir a Jesum Krist, þann er krosfestr var i velldi Pilati ialls, eptir þvi sem Gydingar segia.

5. Eptir þetta baro kveliarar vid saman ok slogu bal ok leiddu Theodorum til pislarstadar. En er elldr tok at brenna, þa lagdi guds vattr af ser kledi sin ok leysti af ser skoa. En er kveliarar villdu festa vid tre hann a balinu, þa mællte hann: «Eigi þurfit þer þessa, þviat sa er mer gaf þolinmædi i pislum, sa man mer gefa enn at standazt ellzpislir þessar skadalaust.» En þeir leysto hann eigi, helldr kaustudu þeir honum bundnum a balit. En guds vattr gerdi krossmar(k) yfir ser bundnum med ordum, þviat hendr hans voru bundnar a bak aptr, ok var hann leiddr til bana sva sæm einvala saudr af mikilli hiordu fyrirbuinn til guds hiardar ok fornar, ok sa upp til himins ok mællti: «Drottinn gud almattigr, fadir gredara vars Jesu Kristz ok skapare allrar skepnu, þik lofa ek, þviat þu gerdir mik þessa dags makligan ok luctanda(!) med pislarvottum þinum i upprisu ok dyrd[1] andar ok likama i odaudleik heilags anda. Tak þu mik nu i dag þægia forn i augliti allz lydz! þu[2] gerdir mik visan, at þu ert sannr gud, ok af þui bid ek þik fyrir drottin varn Jesum Kristum son þinn, at þu letr þer soma at kalla þa til þessa sigrs, er med mer eru taldir ok teknir.» Ok er hann hafdi þetta mællt, litadizt hann um ok sa riddara einn, þann er med honum hafdi verit tekinn til riddarasyslu, sa het Kleonicus, ok kalladi a hann ok mællti: «Brodir Cleonice, skunt þu ok fylg mer, þviat ek bid þin. Vid fyll(g)dumz iafnan i

1 dyrdar *Cd.* 2 þui *Cd.*

þessu brigdlega lifæ, ok eigi skulum vid skiliazt i himnersku lifi.» En eptir þat hvarf Theodorus til bænar ok mællti: «Drottinn Jesus Kristr, gerdu mik makligan at stiga yfir þessa þraut! Þackir geri ek þer, ok lofa ek ok dyrka nafn þitt fodur[1] ok sonar (ok) anda heilags um allar alldir.» En er hann hafdi bæn lokit, þa tok eldrinn at kyndaz, ok er upp laust loganum, þa sa menn undarligan hlut, þeir sem hia voru, ok sogdu audrum sidan: logann gerdi sa þa leid af vindi umhverfiz likama heilags Theodori sem vindblasit segl eda hvolf af lopthusi. En hann var eigi sem brunninn likami helldr sem bakat braud. Guds vottr stod i midium loganum an allri kvǫl, þviat heilagr andi kom yfir hann ok hlifdi honum. En hann lofadi gud ok sendi aund sina til himins. Þa kom ilmr dyrligr ok raudd af himni yfir hann ok mællti: «Kom þu nu, vinr minn Theodore, ok gak inn i fagnad drottins þins, þviat þu endir truliga þraut þina.» Sidan sa margir, þeir er hia voru, himininn opinn fyrir honum yfir. En nockur gofug kona, su er het Eusebia, kom til ok tok likama hans ok smurdi[2] med dyrligum smyrslum ok vafdi i hreinum duki ok grof i stad þeim, er kalladr er Encaita, ok þar let hun kirkiu gera i minningh heilags Theodori, ok verda þar margar iarteinir, hreinsast likþrair, en dioflar flydu fra odum monnum, ok blindir fa syn af hans arnan, til lofs ok dyrdar drottni vorum Jesu Kristo, þeim er med fedr ok helgum anda lifir ok rikir gud um allar alldir. Amen.

1 fǫdar *Cd.* 2 smyrdi *Cd.*

THOMAS SAGA ERKIBYSKUPS.

Fragment.

(*Cd. Holm. 2 folio*).

[1] ongum manne undarligt þikia, þott sva yrdi, þviat gud villdi þenna sinn astvin[2] dyrlig(r)a liflat hafa lata i þessum heimi. Sva leysti gud Thomas at þvi sinni or likams haska ok hirti hann fra heims gledi þeiri, ér gud villdi eigi, at hann fylgdi leingr. Þa er Thomas var tvitugr at alldri eda nôckuru meir, þa for hann til erkibyskups i Kantarabyrgi, en sa het Þiodballdus, er þa var. Hann tok vel vid honum af vinattu þeiri, er byskup hafdi vid fedr hans. Thomas þockadiz vel erkibyskupi fyrir sakir atgervi sinnar ok godrar atferdar. Hann gerdi Thomas erkidiakn sinn ok hafdi hann med ser i godu yfirlæti allt til þess, unz Heinrikr vard konungr yfir Einglandi ok Þiodballdus vigdi hann til konungs. Erkibyskup kom opt aa fund konungsins, fyrir þvi at vinatta var god med þeim, ok hafdi hann med ser avallt Thomas i fôr. Konungrinn vard nu varr vid, at enn sæli Thomas var inn vitrazti madr ok godgiarnari flestum monnum aa Einglandi, ok þvi bad konungr, at erkibyskup skylldi lata fara gôfugligan erkidiakn sinn Thomas til hirdar med ser, «ok vil ek, sagdi konungr, at bædi se hann hirdprestr minn ok radunautr.» Þa for Thomas til hirdar med Heinriki konungi, ok virdiz konunginum sva vel atferd Thomas, at hann let hann vera fehirdi sinn ok rædizmann ok ser nagonglan at ollum radum um sitt riki, ok eingi madr var sa i hird konungsins, er honum væri kærri en Thomas nema kona hans ok bôrn. Konungrinn let i hans vardveizlu borgir ok kastala, byskups-

1 *Begyndelsen af Sagaen, formodentlig kun et Blad. mangler.* 2 leingra *tilf. Cd., men Skriveren har gjennemstreget Ordet som Tegn paa, at det skal gaa ud.*

stola ok munklifi. Aull mal, þau er gerduzt innan hirdar eda i ôdrum stôdum a landinu i hans riki, sva ok iarldomar ok ôll ônnur mal, þau sem at kunni bera, þa redzt hann avallt um vid Thomas. Gull ok silfr hafdi hann ok i sinni vardveizlu ok allzkyns konungs gersimar, ok ôll konungs fe matti hann ok hafa, slikt sem hann villdi, af konungs radi. En hann hæfdi sva til, at eingi skylldi þat fregna, at hann hefdi þar i meiri efni, en konungs vili væri til. Thomas hafdi iafnan med ser mikinn fiôlda manna bædi lærda ok olærda. Eingi hôfdingi a Einglandi hafdi betr buit lid sitt en Thomas. Sva ox metnadr hans, at hann hafdi hvern mann ser at felaga eda at þionustumanni. Þeir menn, er fyrir konungs reidi urdu, sottu hans fund, þvi at hann matti fyrir ôllum frida eda aleidis færa vid konung; ok sva gerdi hann godan mann (eigi) at minna, at fatækr væri, ne illan at meira, at audigr væri. Hann gaf storar giafir leyniliga fatækum monnum ok lærdum monnum, ok þeim er i myrqvastofum voru eda i annarskyn meinum, en iôrlum eda ôdrum agiætum monnum valdi hann gripi eda gersimar oleyniliga. Fatækir menn unnu honum fyrir miskunnsemi hans. En hinir æztu hofdingiar virdu hann sem iafningia sina ok ottuduz hann sem yfirmenn sina. Huggadi hann fatæka, en hirti [audga menn] af ra[di ok riki] þvi, er hann hafdi af konunginum. Allir hinir rikuztu menn redu ser til vinattu vid Thomas, þviat eingi þottiz i þann tid hafa mega ovinattu vid Thomas.

[1] Þat er sagt, at sæll Thomas tok at leggia allan hug a almattkan gud ok a himneskan fognut h . . . . vackti miôg a bænum. En . . . . ok dyrligu lifi. Þat fann . . . . þeckinn at dyrligr hirdprestr . . . . lifi. Þvi virdi konungrinn hann ôllum monnum fr[amar] . . . . gi hann red ôllu þvi, er hann villdi rada . . . . dit. Thomas var helldr har medalmadr at vexti . . . . kurteis, svartr a harslit, helldr lang[nefiadr ok rettleitr], skyrmælltr ok hvellmælltr ok blidr i mali ok [stamr littad] stundum, ok mællti hann brosandi [nockut, en] hvarki fylgdi [hans mali] hlatr ne stemi sva, at til lastar þotti, helldr þotti [þat vera] med blidleik ok þockamoti. Sæll Thomas var rôskr i soknum, sem sagt er fra hinum helga Sebastiano, trur i heitum, forsiall i radum, agiætligr i ollu, sidprudr i buningi, þa er hann fylgdi konungi, þo bar hugprydi hans meir af ôllum monnum i hveriu godu radi, ok þott nô[ckura tima] syndiz hann drambsmadr i sinni

1 Fra Thomasi *Overskr.*

prydi likamligri, þa var hann ollum framar i dyrligum hugrenningum ok litillatr i guds augliti. Hveria nott vakti hann leingi a bænum, stundum i reckiu sinni, en stundum i kirkiu uti. Þat kom fram um hans rad, sem David sagdi i salltara fra sinu athæfi: hveria nott mun ek þva kinnr minar ok klædi reckiu minnar i tarum minum, segir sæll David spamadr. Þa gerdiz atburdr sa a Einglandi, at Þiodbaldus erkibyskup andadizt i Kantarabyrgi, ok var þa byskupstollinn hôfdingialaus. En i þenna tima var Heinrikr konungr fyrir sunnan sæ i Normandi, þa er hann fra andlat erkibyskups. Ok fyrir þvi at naudsyn krafdi at velia annan erkibyskup þegar i stad þessa, þann er styrdi guds cristni a Einglandi, þa sendir konungrinn bref sin ok innzsigli med þeim ordum, at erkibyskupar ok lydbyskupar ok abotar ok allir enir merkiliguztu menn skylldi saman safnazt at velia annan hôfdingia til stols þess, er Þiodbaldus var fra fallinn, ok sagdi konungrinn sinn vilia, at honum syndiz sva, at Thomas væri til byskups kosinn[1], ok kvad hann vel verdan vera þeirar tignar fyrir vitrleiks sakir ok godvilia ok allra hluta annarra. En þa er enir [æztu landz]hôfdingiar spurdu þessi ord konungs, þa var settr fundr mikill ok fiôlmennr lærdra manna i Lundunaborg, ok komu þar erkibyskupar ok lydbyskupar (ok) abotar, eptir þvi sem konungr sendi ord til, ok gerdu at dæmum godra manna ok badu gud senda þeim þann hofþingia at styra guds cristni, er honum vær(i) sæmiligr en . . . . En fyrir þvi at miog margir voru i . . . til, þa urdu eigi allir a eitt sattir, sumir villdu kiosa Thomas, en sumir mælltu i moti þvi ok sogdu hann eigi fallinn til þeirar [tignar]. Þa mællti Gunzsilinus Lunduna byskup, at þeir skylldu leggia frest a mal þessi, medan þeir sendi menn til konungs med ritum at vita skyrt konungs vilia. Þa svaradi honum Hilarius byskup af Ciscestare: «Þetta mal, qvad hann, mun eigi sva nidr falla, nema er hafit ônnur tidindi af konunginum, en vær hôfum.» Þa mællti abotenn af Vestmusteri: «Vel væri munkum sia fallinn til þess stadar, er þeir væri, at hann mætti gefa god dæmi þeim, sva sem gerdi hinn heilagi Augustinus, er var i kanoka lifi.» Þa mællti enn Hilarius byskup: «Hvat manna sem hann er adr, meir vigdr edr midr, þa ma þo godr vera ok sidsamr an ydvarn buning.» Þa mællti byskup af Vincestari: «Werum sva til þessa[2] fundar komnir, at þat hæfir, at hverr segi sinn vilia ok sligt sem þikir, en sidan hôfum þat af, sem oss synizt ôllum vænazt. Mun ek þvi eigi leyna fyrir

1 vera *tilf.* *Cd.* 2 þessar *Cd.*

mina hônd, at mer þikir Thomas allvel til byskups fallinn, ok eigi lit ek þa hluti i hans fari, er fyrir þvi megi standa. Nu ef þer vilit þvi iata, þa eggia ek þess, at hann se til byskups valinn.» Margar voru vidrædur þeira at þeim fundi ok miklar þrætur, ok mundo þo meiri kappmæli aa vera, ef þeir þyrdi a mot at mæla konungs ordsendingu, ok vard þat at lokum, at allir iatudu Thomasi til erkibyskups nafns ok sendu eptir honum ok letu hann koma a þann lærdra manna fund.

En þegar er Thomas kom, þa mællti Heinrikr byskup af Vincestari vid Thomas: «Winr, qvad hann, gud hefir þik valdan, ok vær vid hans vilia, vorn yfirmann til stiornar heilagrar kristni aa aullu Einglandi ok til forrads enu æzta byskupsriki i Kantarabyrgi, ok vera vigdr til byskups til vegs ok dyrdar heilagri þrenningu ok upphalldz almenniligri kristni.» En er Thomas heyrdi ætlun þeira, þa komz hann vid ok felldi taar ok mællti sva: «Er vilid mer fyrirkoma ok binda mer þa byrdi, er ek fa eigi borid. En ek em aa alla vega omakligr þeirar tignar, þviat ek hefi i ollum hlutum til saka gert ok til seckta vid almattkan gud ok helga kirkiu.» Ok færdizt hann undan aa alla vega, sem hann matti, at taka vid byskups tign. Þa mællti Heinrikr byskup: «Sonr, qvad hann, lattu þik eigi þetta bryggva, þat sem þu hefir hingat til misgert vid gud, þa muntu nu allt bæta. Giordu sem Pall postoli, er fyst heriadi a helga kristni ok hennar vini, en sidan þoldi hann dauda fyrir astar sakir vid gud til vegs ok dyrdar en ser til miskunnar.» Þa svaradi Thomas litillatliga: «Med þvi at gud hafi þat fyriraetlat, ok þat er ydvar vili, þa iati ek þvi ok þo ræddr.» Þa hofu þeir upp tedeum ok lofudu gud af ôllum hug ok sungu fagra lofsôngva. Eptir þetta foru þeir til Kantarabyrgis, en Thomas for til Merentoniam. Þar skipti hann bædi hugskoti sinu ok klædabunadi ok tok kanokaklædnad til raunar i stad silkiklæda ok gudvefiar, ok slopp hvitan ok svarta skickiu. En sidan er hann kom til Kantarabyrgis, þa gerdu lærdir menn processionem i moti honum ok fôgnudu honum dyrlliga. Si(dan) vigdi Heinrikr byskup Thomas til prez, ok tok hann þa vid fingrgulli þvi, er erkibyskup hafdi att, ok forrædi stadarins. En þa þegar er sia sæll guds pislarvottr var heima at stadinum, þa var hann þo allr annar madr at môrgu athæfi sinu: hann vackti um nætr aa bænum, ok hann sa opt aa helgar bækr, ok hann fastadi miog ok gaf mart fatækum monnum, hann bodadi agætliga guds eyrindi. Sidan var enn sæli Thomas vigdr til byskups. En bratt

eptir þat bio hann fôr sina til pafa fundar, ok tok þa pallium af honum ok tign þa alla, er erkibyskupsdæmi fylgdi, ok var þa legatus settr yfir ôllu Einglandi af pafans hendi. Þa for hann heim til stols sins ok styrdi tign sinni med mikilli milldi ok margfalldri giæzku vid alþydu. Thomas erkibyskup eignadi ser forrad a ôllum kirkium ok kennimanna vistum i sinni syslu. Hann er rikr vid usidamenn bædi lærda ok olærda, miuklyndr var hann vid alla sidlata menn. Heinrikr konungr var bædi vitr madr ok rikr, hann hafdi vida radit fyrir kirkiufiam ok fyrir kennimanna vistum, adr Thomas væri erkibyskup. Þa gerdiz med ôdru moti, ok urdu þa (konungi) eingi forrad a þeim hlutum, er erkibyskupi þotti til sin koma fyrir at rada. Heinrikr konungr atti son þann er Heinrekr het, hann var þa fulltidi madr at alldri; þess beiddi konungrinn þa, at Thomas skylldi vigia enn unga Heinrik til konungs. Hann lezt eigi mundu vigia hann til konungs at honum lifanda, «fyrir þvi, sagdi hann, at eigi eigu .ij. konungar senn at vera yfir einu landi.»

I þeiri borg, er i Jork heitir a Einglandi, var sa erkibyskup, er Jokell het, annar byskup er nefndr Gillibiarkr, þeir voru badir motgongumenn Thomasi byskupi; þat kom til þess, at hann vandadi um sidu þeira ok bodord; þeir baru rog saman a milli konungsins ok Thomas byskups. Þat var leingi torvellt at koma osætt þeira i millum, þviat konungrinn var vitr madr, ok hugr hans var leingi stadfastr a ast vid Thomas byskup. Þat vissu þeir byskuparner, at Thomas villdi eigi vigia enn unga Heinrik til konungs, þeir budu at vigia hann til konungs, ef konungrinn villdi, ok þat þa hann ok at þeim. En þa er Thomas erkibyskup vissi þessa motgerd þeira vid gud almattkan ok vid sik, þa sendi hann rit pafanum ok sagdi honum til slikra vandræda. En pafinn setti þa bada byskupana i bann ok sva son konungs, ok enn neckveria kennimenn adra osidlata. En þa er þeir vissu þessa sina svivirding, þa spurdu þeir konung, nær hann mundi þenna o[1] . .

. . . .

þa mællti prestr enn, at eigi þyrfti at dvelia at iarda hann, «nu hafa lidit .iii. nætr, sagdi hann, þadan fra, er hann andadiz.» Bondinn svaradi:, «Ollungis eigi mun sonr minn enn vera grafinn, fyrir þvi at sva bydr mer i skap, sem sæll Thomas muni eigi vilia, at ek missi enn sonar mins; færi mer, qvad hann, vatn drottins mins, ok mun ek hella i munn syni minum.» Þa tok hann vid

1 *Her mangler 4 Blade.*

vatninu ok hellti i munn enum andada. En þegar er vatnit kom innan tanna sveininum, þa vard þegar rodmi i kinnum hans, ok þvi næst skaut hann upp ôndu ok mællti: «Wer þu gladr, fadir minn ok sva moder min, þviat sæll Thomas sendi mik aptr til unads yckr.» Þau urdu fegin ok lofudu gud almattkan ok enn sæla Thomas erkibyskup fyrir sina milldi.

Þat er sagt, at .v. sinnum hafi brugdit vatn hins helga Thomas bædi ôdli sinu ok lit: fiorum sinnum hefir þat synz sem blod, en eitt sinn sem miolk. Fiorum sinnum hefir lios komit af himne hatidardag Thomas i Kantarabyrgi, ok hafa kerti kve(yk)z i kirkiunne yfir hans helgum domi honum til dyrdar ok lofs med almattkum gudi. Nu ma sia um þenna enn sæla guds pislarvott Thomas erkibyskup, at honum eru ôngvir hlutir omattugir, þar sem hann hefir reista menn af dauda, rekit diôfla fra odum monnum, gefit sion blindum, heyrn daufum, hôlltum gongu, hreinsada likþra, ok nu fær eingi mannz tunga talt ne hugr ætlat hans iarteignir, sva margar agætligar sem eru. Bidium nu þa ok þenna enn dyrliga guds astvin, at hann arni oss fridar ok farsældar i heime þessum, ars ok audræda, yndis gods ok sva nôckvi langs lifs, sem hann ser, at hveriu voru gegni bezt; en ad lidnum lifs stundum leidi oss sia enn dyrligi astvinr guds ok vorr hirdir fyrir kne almattkum gudi a domsdegi, ok vær megim þa niota med honum himinrikis fagnada med almattkum gudi drottni vorum Jesu Kristo, þeim er med fedr ok med helgu(m) anda lifir ok rikir einn gud um allar alldir allda. Amen.

VINCENCIUS SAGA.

(*Cd. Holm. 2 folio.*)

Her hefr upp sögu hins helga Vincencij diakna.

Dacianus heidinn iarll a Spanialandi tok velldi af heidnum konungum at pina kristna menn, sa er fyrr var olmr vid hiörd guds, en hann mætti bita. En a mot illzku hans gengu fyrstir þeir Valerius byskup ok Vincencius diakn hans, ok trudu sig þvi sælli ok dyrligri verda mundo fyrir gudi, sem þeir yrdi skiotare at stiga yfir ognir heidinna manna med þolinmædi. En er Dacianus **saa**, at þeir voru stadfastir i tru Kristz, þa gerdi hann þeim þat pislar upphaf, at hann let þa draga langa leid borga i millum, ok voru þeir settir i myrkvastofu um nætr, at þa kveldi bædi erfidi leidarinnar ok matleysi ok iarnrekendr, er þeir baro **aa** halsi ok hondum ok fotum. En er hann hugdi, at þeir mundi mæddir vera af mikilleik pisla, **þaa** ugdi hann, at þeir mundi fyrr deyia, en hann 'mætti yfir ollum grimleik sinum lysa vit þa, ok let hann þa leida or myrkvastofu, þviat hann villdi eigi, at þeir dæi, adr þeir væri meir pindir. En er þeir voru leiddir i augsyn honum, þa undradiz hann, er hann sa þa heila ok hressa at likam ok stadfasta i hug, ok reiddizt vardhalldzmonnum ok mællti vit þa: «Til hvers gafu þer þessum monnum gnott bædi atz ok dryckiu?» Iarlinn undradiz ok matti eigi skilia fyrir hardbrysti sinnar sakir, hvi þeir voru styrktir, er gud fædd(i) med sinni miskunn, ok reiddiz hann, er hann sa **þraa** sitt eigi mundu fra(m) komaz vit þa, er hann reyndi, at styrktir voru bædi ath ond ok likama. En þott hann hefdi þegar skemd i hiarta, þa syndi hann þo dyrd i yfirliti ok mællti vit þa, sva sem þeir mætti hrædaz: «Hvi giordir þu Valerius i gegn hofdingium, þar sem þu hefir tignarnafn.» En

[illegible] hugdi sér audvellt [illegible] enn ætzsta. En gud lét [illegible] er minni vigizla hafdi. at [illegible] honum mundi fara at stiga yfir [illegible] sigradr af hinum minna. En er [illegible] dramblatum iarli ok talde [illegible] mællti Vincencius fullr ens helga anda [illegible] hvislar þu vit dramblatan mann hof- [illegible] handinn. er hann geyr [illegible] Dacianus ok mællti vit þræla sina: Leidit [illegible] takit Vincencium ok leidit til pisla. [illegible] at mæla vit oss illt. ok fyrir þær saker festid [illegible] allan likam hans. En er hann var [illegible] i stadit. þa mællti Dacianus vit hann: Hvar [illegible] likam þinum Vincencius? En hann [illegible] Nu [illegible] ek hafdr yfir [illegible] af þvi fyrirlit ek hofd- [illegible] þa er [illegible] Eingin pisl. [illegible] Wincencius svaradi: [illegible] en þu einn [illegible] at honum brenn- [illegible] Þa mællti Vincencius: [illegible] Kristz: þvi meiri dyrd veitir þu [illegible] er Kriz þræll til [illegible] i [illegible] þa er þu lætr mik [illegible] Dacianus [illegible] ok barde [illegible] reiddiz i mot Kristz [illegible] þa er hann [illegible] Vincencius vit iarllinn: Hvat er nu Dacianus [illegible] Kristz ok krapt hans. þa [illegible] riddara þina. Þa [illegible] Dacianus [illegible] fyrir reidi. at su [illegible] er pindi. en [illegible] at þeim lofdu [illegible] sveitalækir at [illegible] övd. at þeir [illegible] Dacianus bliknadi i [illegible] æran mann. ok [illegible] per fyrirforut [illegible] yfir hordoms-

[illegible]

menn ok þiofa, en þer megit nu eigi einn mann neyda til þess, at hann þegi yfir skemd worri.» Þa mællti hann vit Vincencium: «Neitadu þik kristinn vera, ok neita Krist gud vera, ok far i brott omeiddr.» Þa brosti Wincencius ok svaradi honum: «Kristi iati ek gudi minum drottne; en þu beidir mik, ath ek neita sônnu; lôg bioda at kvelia lygimenn, þvi er synt, attu giorir i mot lôgum hofdingia þinna, þviat þeir budu þer at kvelia þa, er neita sonnu. Kristinn segi ek mik vera, en þu beidir mik, at ek mæla þat, er ongu gegnir; en er þu matt eigi rada, hvat ek skal mæla, þa kvelz þu i hugskoti, er ek vil eigi liuga.» Þa mællti Dacianus, ath endrnyia skylldi kvalernar; ok komu omodir kveliarar ok slito holld af honum med iarngreipum, ok foru um allt hôrund hans bædi um bak ok briost ok sidur ok kvid. En er blod flaut um alla limo hans, ok skinu beinin ber vit i môrgum stodum, þa leitadi Dacianus rads, hversu hann mætti fara ondu hans, þa er hann sa ecki oslitid a likam hans, ok sia matti idrin inn i bukinn.

3. Iarlinn harmadi sigh yfirstiginn i pislum ok mællti: «Miskunna þer, Vincenci, ok glata eigi bloma æsku þinnar. Eir þu sialfum þer, ath eigi glatir þu lifi þinu.» Heilagr Vincencius svaradi med stadfesti: «Þu ert smidr illzku ok finnandi slægdar, radandi rangra teyginga. Hvat mun þat, er eigi þorir þu at gera i gegn mer, er þu þorir at freista drottins mins; se ek fysi þina, lit ek grimleik rads þins; leiti þeir miskunnar þinnar, er neita miskunn[1] Kristz, ok hrædiz þeir þina reidi, er eigi hrædaz guds reidi. Þat er helldr vesold en miskunn, er þu kallar milldi; af þvi halltu reidi þinni, sem þu hoft, ok sæfaz eigi, ok drag enga kvol undan, þa er þu matt hugsa, at þu vitir þik i ollu yfirstiginn, þvi er þu giorir, þa er þu ser ecki eptir vera þat, er þu megir giôra.» «Kvelit þer þenna þriot, kvad Dacianus, ollum pislum þeim, sem þer erut vanir at kvelia þiofa eda mordingia, ok se allir limir hans i pislum, medan ond er i likama hans, at ek verda eigi yfirstiginn, medan hann lifir.» Enn sæli Wincencius svaradi med hreinum hug ohræddr ok med blidligu andliti: «Ognir þinar eru mer skemtan, ok dyrd min eru pislir þinar; þa er þu þickizt reidazt, miskunnar þu.» Þa var elldr giôrr ok iarnslar lagdar i elldinn ok gervar gloandi, ok var sa stadr ætladr Vincencio til pislar. En er hann var or stagli tekinn, þa for hann rennandi til elldzins ok fyrirleit gloandi iarnslar svo sem rennanda vatn or brunni, ok syndi eigi hræzluþocka i ordum ne yfirliti. Stadfastr

1 miskunnar *Cd.*

var hann i tru ok fyrirleit kvaler svo sem blida hluti, ok syndi ollum, ath Kristr var med honum, sa er eigi verdr yfirstiginn. Kvaldr var hann ok bardr, elldi brendr ok iarnum skorinn, sallti ok glodum iosu þeir i opin saar um alla limo hans, ok var þa eigi holldit eitt pint, er sallt ok eimyria[1] fellu a idrin.

4. Da sogdu kveliarar Daciano, at allar kvalir voru frammi hafdar, en Wincencius var þvi þrarri, sem hann var meir pindr, ok iatte Kristi framar en fyrir ôndverdu. Dacianus svaradi: «Yfirstigumz vær af Wincencio; en ef þriotzka hans ma eigi yfirstigaz, þa skal oss þat til likna, ath hann se alldregi kvalalauss, medan hann er iendr. Sidan let iarllinn byrgia hann i enum myrkvastzta stad, þeim er hvossu grioti var allr innan þildr, at hann særdiz þvi meir af griotino, sem hann villdi ser helldr vikia til hæginda. En þo let hann fyrr þenia hann milli tria tveggia, ath oll sar hans opnadiz, adr honum væri kastad a hvassa griotit. Sidan var hann þar byrgdr, svo at hann matti ecki sia ok einskis manz mali naa ok enga fæzlu hafa. En iarllinn mællti vit vardhalldzmenn, at þeir segdi, ef hann andadiz. En aa ondverdri nott þa er vardhalldzmenn voro nysofnadir, þa sneruz þeir lutir i dyrd, er Dacianus hafdi ætlat til pisla Vincencio ok bana. Dauck ok hrædilig myrkvastofa tok himneskt lios, ok brunnu kerte solo biartare, einglar guds veittu honum hægia reckiu, ok song hann med þeim lof gudi med fagnadi. Allir þeir, er hryggvir urdu vit pisl hans, glodduzt, er þeir sa ok heyrdu dyrd hans. En er vardhalldzmenn voknodu ok sa ok heyrdu þa luti, sem gerduz, þa hrædduz þeir ok ætludu, at menn hefdi til komit at leysa þann, er þeim var bodit ath vardveita. Þa kalladi guds vottr ok mællti, ath þeir skylldi eigi hrædazt, «ok mun ek, kvad hann, eigi flyia dyrd mina; litit þer hingat, ef þer megit, ok siait huggan þræls guds, þa sem einglar guds veita mer; siait þer nu lios, þar sem þer gerdut myrkt, heyrit þer nu þann gladan syngia lof gudi, sem þer hugdut, at undan mundi flyia; losnod ero bônd min ok groin oll sar min, ok ollum er mer hægt. Undriz þer helldr en þer hrædiz, ok fagnit þvi, er iatare ens sanna guds hefir avallt sigr. Farit þer ok segit Daciano, hveria dyrd guds vottr hefir. Leiti diofullinn nockurra bragda, ef hann ma; þvi meiri dyrd veitir hann ônd minni, sem hann færir meiri pislir ath likamanum, þviat gudligt lios vitradiz mer, þa er mannligt lios var fra mer tekit, ok var mer gefin eingla huggan, þa er mannligh huggan var brôtt tekin.»

1 eymyria *Cd.*

5. [1] En er Dacianus fra þessi tidendi, þa vard hann fôlr sem naar, ok þottiz kenna aa ser allra pisla þeira, er hann hafdi guds þræl pina latit, ok vard hann þa naudigr satt ath segia, þviat hans illzka pindi hann til sannrar sogu, þa er hann mællti þetta: «Hvat megum vær nu framar giora vit þenna mann, er [2] vær erum yfirstignir i ollu þvi, sem vær giôrum. Færit þer hann nu til hægrar reckiu ok lati af at pina hann, þviat ek vil eigi giora dyrd hans meiri, ef hann deyr i pislum.» Þa baro þeir hann gladir a ôxlum ser til hægrar reckiu, er adr hofdu at pisl hans verit, ok reyndiz hann at sônnu guds vinr, er hann nadi þionostu uvina sinna. En þegar er hann var lagdr i reckiuna, þa andadiz hann ok bar med ser eilifan sigr pislar. En af þvi lot Kristr hann þegar andazt, ath eigi þættiz Dacianus hann hafa vardveittan af sinni miskunn. En er Daciano var sagt andlat hans, þa skammadizt hann ok mællti: «Ef ek matta eigi stiga yfir hann lifanda, þa skal ek þo pina hann daudan, ath ek mega vega sigr a þeim daudum, er ek matta eigi a kvikum. Kasti honum a vidan voll, þar sem eingin standi fyrir, ath likami hans verdi etinn af dyrum ok fuglum, at eigi grafi kristnir menn likam hans ok kalle hann helgan.» En guds gæzla vardveitti þann, er menn villdu eigi miskunn veita, þviat vargr ok hrafn vardveittu marga daga likam hans, svo at eigi þordu dyr ne fuglar aa at falla. Þa endrnyioduzt spamanz iarteinir yfir guds þræli svo sem ath guds forradi. Dacianus hræddiz, er hann heyrdi þetta sagt ok mællti: «Eigi megum vær stiga yfir þenna mann daudan helldr en kvikan, ok verdr hann þvi dyrligri, sem ek leita meir ath pina hann. En ef iôrd ma eigi fyrirfara honum, þa taki siavar diup vit honum, ok leyni siarenn sigri hans, ath eigi skammimzt vær ok verdim at fyrirsion af ollum monnum at verda yfirstignir af daudum manni. Kaste þer likam hans i kistu griotz fulla, ok færit hann langt fra landi ok sockvit honum þar i sia, ath skrimsl sævarins fyrirfari honum, ef landkykvendin vilia eigi þiggia hann.» Þar soktu þeir nidr i midiu hafi likam ens heilaga Vincencij, ok fara aptr gladir ok sôgdu Daciano med fagnadi, ath Vincencius var brott færdr or augliti manna. En gud styrdi skiotara likama Vincencij til landz en þeir skipi sino, ok var hann fyrr til landz kominn, en þeir ætludu [3] hann til grunna sockinn, ok fyrr grafinn vegsamliga, en hann væri sagdr aa sia kominn. Þviat hann vitradiz trufostum manne nockurum i draumi ok sagdi, hvar likami hans var rekinn

1 andlat Vincencij diakna *Overskr.* 2 enn *Cd.* 3 ætlædu *Cd.*

a strôndu. En er sa var tomlatr ok treystiz eigi at segia, þa vitradi(!) sônn merki, hvar siar hafdi kastad likama hans a land, eckiu nockurre gamalli, en hon sagdi þegar kristnum monnum, hvat henne var vitrad. Þa fundu þeir likama hans, er hann villdi, ok grofu med mikilli dyrd, sem makligt var. En hvar sem kirkia verdr ger ok helgut i hans nafni, þa verda þar margar iarteinir ok velgerningar, sva sem i þeim stad er hann hvilir at likama, ok dyrkaz um allt Ispanialand i tru Vincencij nafn drottins vars Jesus Kristz, þess er lifir ok rikir med fedr ok helgum anda gud um allar alldir. Amen.

VITUS SAGA.

(*Cd. 180*[b] *folio.*)

A dogum Diocleciani ok Maximiani heidenna konunga giorde heilagr sveinn Vitus margar iartegner i herade þvi er Lucania[1] heitir, ok var hann a biænum oft nætr ok daga ok snere morgum til truar ok veitte þurfundum marga naudsynlega hlute i olmosogæde. Enn heilagr Vitus var audogr at aurum ok gaufugr at kyne, ok skrydde hann sik harklædum ok kallade a gud ok mælte: «Drottenn Jesus Cristr, gior þu myskunn med þræle þinum, ok rek mik eige fra bodordum þinum, ok skil þu eige mik fra samlage rettlatra.» Enn er Vitus bad gud i hiarta sinu, þa kom rodd af himne yfer hann ok mælte: «Heyrd er biæn þin, verde sem þu batt.» Enn fader hans var grimr ok heidenn ok let eige af blotum skurgoda, enn hann het Hylas, ok villdi hann kalla son sinn til blota. Vitus svarade: «Aungvann kann ek annann gud nema einn sannann gud ok eilifan, þann er skilde lios fra myrkre, ok kallade hann lios, ok vard dagr, ok kallade hann myrkr, ok vard nott. Honum sialfum þiona ek konunge eingla, þeim er skop himenn ok iord ok alt þat, er þar er a mille.» Enn er þetta heyrde Hylas fader hans, þa let hann festa son sinn a tre ok beria ok mælte vid hann: «Hverr kende þier þetta at mæla; ef þat heyra konungar, þa munt þu deyia.» Vitus svarade: »Þat er þu heyrder mik mæla, fader, Kristr kende mier, sa er ek em hans þræll.» Þa kallade Hilas þangat Modestum fostra sveinsens ok

1 lu^{c}ia *Cd.*

mælte: «Gæt þu, at sveinnenn mæle eige optar slika hlute.» Vitus svarade: «Þetta er mier hunange sætara, svo sem psa(l)maskalldet mælte: «Sætare eru brioste minu þin mal, drottenn, enn hunang munne minum. Betre eru mier log þins muntz enn mikill fiolde gullz ok silfrs.» Þa syndizt Vito eingill guds ok mælte vid hann: «Ek em þier senndr af gude, at ek vardveita þik til andlazt, ok þægar eru gude biæner þinar.» Enn Hylas gret son sinn svo sem daudan ok leitade vid at teygia hann med blidum ordum til blota. Vitus mælte: «Hverium godum vilt þu at ek blota?» Hilas svarade: «Veizt þu eige odaudleg god vera Odenn, Þor ok Frey, Frigg ok Freyiu, er konungar gofga.» Vitus mælte: «Alldri heyrda ek nefnda svo morg god, eirn kann ek gud, faudr drottens mins Jesu Cristz, þess er pindr var fyrer syndum vorum ok leyste oss med sinu blode, enn þu kant hann eigi fodur. Enn ef þu villder kenna hann, þa munder þu vita, hversu mikill (er) drottenn vor Jesus Cristr sonr guds lifanda fleklaust lamb, þat er tekr synder heims.» Hilas mælte: «Veit ek þann er þu kallar Krist, (at hann) var krossfestr af monnum.» Heilagr Vitus svarade: «Hans krosfesting er lausn synda vorra, er a hann truum. Enn einge ma mik skilia fra ast hans.»

2. Enn heilagr Vitus vann morg kraftaverk ok grædde siuka, lyste blinda ok rak diofla fra odum. Enn er þat spurde Vallerius iarl, þa heimte hann til mals vit sik fodur hans ok mælte med hann: «Þat heyre ek, at sonr þinn fyrerlætr god vor ok gofgar Krist, þann er krossfestr var a Gydingalande, af þvi lat þu hann hingat leida.» Enn er Vitus var leiddr fyrer domstol iarls, þa mælte iarl vid hann: «Fyrer hvi blotar þu eige, eda veizt þu eige, at konungar budu at kvelia morgum pislum alla þa, er Krist gofga?» Heilagr Vitus svarade: «Alldri mun ek hneigia hals minn fyrer skurgodum ne luta steinum, þviat ek hefe drotenn, þann er ond min þionar.» Enn er Hylas heyrde þetta, þa mælte hann med hryggleik: «Gangit hingat viner miner ok gratet med mier, þvi at ek se, (at) son minn vill fyrerfarazt.» Vitus svarade: «Eige fyrerforunzt ek, helldr kosta ek mier at ganga i sveit rettlatra.» Valerianus mælte: «Nu þegar leta ek þik stongum beria, ef eige være vinatta med mier ok fodur þinum; af þvi lat þu at mier ok blota godum.» Vitus svarade: «Sagda ek þier um sinn, iarl, Krist gofga ek son guds.» Þa reiddizt Valerianus ok let Vitum festa a tre ok beria. Enn sa er fystr rette hendr sinar til at beria sveinenn, þa visnudu hendr hans, ok kallade (hann)

ok mælte: «Glata ek hondum minum, ok kveliunzt ek i sott.» Þa var þangat kalladr Hylas fader svein(s)ens, ok mælte Valerianus vid hann: «Se ek son þinn fiolkunnegan vera.» Heilagr Vitus svarade: «Eige em ek fiolkunnegr, helldr em ek þræll Kristz, þes er mier kenner bodord sin, ok em ek fylldr af hans anda, þess er dauda lifgade ok geck þurrum fotum a sio. Enn ef god ydur mega nockut, þa giore þau heila hond þessa mannz.» Valerianus mælte: «Gior þu þat, er þu mæler.» Vitus svarade: «I nafne drottens Jesus Kristz mun ek giora.» Enn er hann kallade a nafn Jesu, þa giorde hann heila hond hins.

3. Þa sellde iarl Vitum fodur sinum ok mælte vid hann: «Bætt þu fyrer syne þinum, at hann late at oss ok blote godum ok fyrerfarezt eige.» Þa leidde fader hans inn i hus Vitum ok synde honum kraser ok fogr audæfe, ok let leika fyrer honum golegar meyiar ok prudar, ok ætlade sik mundo teygia hugskot hans fra tru Jesu Kristz med blidendum heims. Enn Vitus leit til himens ok mælte: «Eige fyrerlitr gud litillatt hiarta.» Enn klefe sa, er Vitus var i luktr, var innann buenn gulle ok silfre ok gymsteinum(!). Þa fiell heilagr Vitus a kne ok (bad) til guds ok mælte: «Gud Abraham, gud Ysaac, gud Jacob, myskunna þu mier ok styrk mik i krafte þinum, at eige meige illgiarnn dreke fremia vilia sinn i gegn þræle þinum, at eige þurfe heidnar þioder at spyria, hvar gud vor er.» Þa kom lios mikit i klefann, svo sem solskin, ok svo dyrligr ilmr, at hiu letuzt alldri slikann ilm hafa kenndann. Þa mælte Hylas: «God vor munu komen i husit vera.» Enn er hann leit i klefann i gegnum glugginn, þa lukuzt upp augu hans, ok sa hann .vij. eingla biarta standa hia sveinenum ok styrkia hann. Enn er (hann) sa þetta, þa vard hann blindr. Enn er heilagr Vitus bad fyrer faudur sinum ok mælte: «Drottenn, er sonr getenn ert af anda helgum, ef þat er fyrerætlun myskunnar, þa skil þu mik eige fra fedr minum, helldr visa þu honum til heilagrar hallar þinnar.» Enn Hylas kallade sarlegre roddu ok mælte: «Vesall em ek, þviat glatada ek liose augna minna.» Þa giordizt hryggleikr mikill allra hiona hans, ok foru þesse tidinde um borgina innann.

4. Þa kom Valerianus iarl þangat ok spurde, med hverium atburd Hylas hefde blindr vordit. Hylas svarade: «Þa er ek sa i klefa sonar mins, þa sa ek elldleg gud þar, ok matta ek eige standazt vidlit þeira.» Valerianus mælte: «Goden voru þar.» Þa var Hylas leiddr til Þors hofs at rade Valeriani iarls, ok het þar

miklu tafne ok mælte: «Þorr god, ef þu giorer mik heilann, þa mun ek færa þier gullhyrndann oxa.» Enn Þor svaf ok veitte honum onga hialp, helldr stunde Hylas eda æpte fyrer ofverkium. Enn enn sæle sveinn Vitus fiell a kne ok bad til guds ok mælte: «Þu gud, er lyster Thobiam ok grædder Job af sarum, gior þu svo myskunn þina vit fodr minn, ef hann vill at þier lata.» Þa var leiddr blindr fader til sonar, ok fiell hann til fota honum ok mælte: «Sonr, gior þu myskunn vit mik.» Vitus mælte: «Vill þu heill vera?» Hylas svarade: «Vist vil ek.» Vitus mælte: «Neit þu Þor ok Odne, Frigg ok Frey ok Freyiu.» Hylas svarade: «Hversu ma ek þeim neita?» Heilagr Vitus mælte: «Veit ek, at hiarta þitt er hardnad i villu, enn fyrer hiastandanda lyd mun ek giora myskunn vit þik i nafne drottens mins Jesu Kristz, at lydr vite, at hann er gud.» Enn er Vitus giorde krossmark yfer augum hans, þa fiell hreistr af augum hans, ok vard hann heill ok kallade ok mælte: «Þacker giore ek godum minum, er mik giordu heilann.» Vitus broste ok mælte: «Þu ovinr, Kristr grædde þik enn eige god þin.»

5. Enn er Hylas villde bana syne sinum, þa vitradezt eingill guds Modesto forstra hans ok mælte vid hann: «Far þu nidr til siofar med sveinenn, ok munt þu finna þar skip, ok mun ek feria ydr til annars landz.» Modestus[1] svarade: «Drottenn, eige kunnum vær leid til siofar.» Eingellenn mælte: «Ek mun leida ydr.» Enn þa var Vitus .vii. vetra gamall. Enn er þeir komu til siofar, þa funndu þeir skip þat, er Kristr sende þeim. Eingell freistade sveinsens ok mælte vit hann: «Til hvers herads vilit þier fara?» Vitus svarade: «Þangat sem drottenn vill oss senda.» Eingell mælte: «Hvar er skipleigan[2]?» Vitus svarade: «Kristz þrælar erum vær, hann mun þier giallda verkaup.» Enn er þeir stigu a skip, þa voru þeir þegar fundner a odru lande, ok sau þeir ecki til skipsens, er þeir komu a land. Enn þeir komu til ar þeirar, er Siler heiter, ok hvilduzt þar under tre nockuru. Enn Vitus giorde margar iartegner, ok sogdu dioflar til hans, er mæltu[3] fyrer munn odra manna. Ok kom margr lydr til hans, ok toku marger tru, er sau iartegner hans, ok kennde hann þeim ord guds.

6. Enn sonr Dioclesiani konungs var odr af diofli, ok kallade ohreinn ande ur munne hans ok mælte: «Eige mun ek burt fara

1 Modesto *Cd.* 2 skipleikan *Cd.* 3 mælti *Cd.*

nema Vitus kome.» Dioclecianus konungr mælte: «Hvar megum vær þann mann finna?» Ohreinn ande svarade: «Hia sa þeire, er Siler heiter, munu þier finna hann.» Þa sendi Dioclecianus þangat .x. vopnada riddara skyndelega, at þeir kallade helgann Vitum til funndar vit konung. Riddarar foru ok funndu Vitum standannde sa biæn, ok mæltu þeir vit hann: «Ertu Vitus?» Enn hann svarade: «Ek em.» Riddarar mæltu: «Konungr sende oss epter þier.» Vitus svarade: «Hvat þarf konungr svo litils sveins?» Riddarar mæltu: «Sonr hans er kvaldr af diofle.» Vitus mælte: «Foru vær þa.» Enn er þeir koma i Romaborg, þa var sagt Diocleciano, ok let hann leida sveinenn fyrer domstol sinn. Enn Vitus var vænn at alite, ok var guds myskunnarþocke audsær a honum. Dioclecianus mælte: «Ert þu Vitus?» Enn hann þagde. Þa spurde hann Modestum fostra hans. Enn Modestus var gamall ok kunne eige konunge at svara, þa mælte Vitus vit konung: «Vit hvern mæler þu, enn elldra eda enn yngra? Af þvi svarada ek þier eige, at þu ætter fyrr at kvedia enn elldra.» Dioclecianus mælte: «Hvort styckizt(!) þu i gegn oss?» Vitus svarade: «Eige erum vær stykner, helldr einfallder sem dufa, þviat lærefader vor er godr ok hofsamr i sinu edle.» Enn ohreinn ande kallade ur hinum oda sveine ok mælte: «Vitus, fyrer hvi kvelr þu mik?» Dioclecianus mælte: «Mattu heilann giora son minn?» Vitus svarade: «Eige ma ek, helldr drottenn minn Jesus Kristr sonr guds lifanda.» Þa geck Vitus til sonar konungs ok lagde henndr sinar yfer hofut honum ok mælte: «Þu illgiarn ande, far i burt fra skepnu guds.» Þa flyde fiande ok drap marga menn, ok hræddizt alþyda, ok fiell Dioclecianus sialfr i ovit fyrer hrædzlu[1]. Enn er hann rettez vit, þa mælte hann vit Vitum: «Lat þu at mier ok blota godum minum, ok mun ek gefa þier helming eigu minnar ok rikis mins ok gofga þik gulle ok silfre ok dyrlegum klædum.» Vitus svarade: «Riki þitt ok fe þitt se med þier, enn þat (er med) mier, er naudsynlegt (er), þviat ek hefe med mier gud lifanda. Enn ef ek er stadfastr i hans ast, þa mun hann skryda mik odaudlegu skrude, þvi er myrkr mega eige dauckva.» Dioclecianus mælte: «Gef þu heillt rad ond þinne ok blota godum, at eigi fyrerfariz þu i pislum.» Vitus svarade: «Þess fysunzt ek at koma til þeirar dyrdar, er drottenn het vinum sinum.» Þa let konungr setia Vitum ok Modestum i iarn ok lykia[2] þa i myrkvastofu, svo at eingi kiæme at vitia þeira ne færa at eda dryck.

1 hlædzlu *Cd.* 2 likia *Cd.*

7. Enn er þeir komu ok voru setter i myrkvastofu, þa kom lios mikit af himne ok fyllde myrkvastofuna, svo at vardhallzmenn unndruduz. Enn heilagr Vitus kallade mikille roddu sa gud ok mælti: «Hygg þu a hialp vora, drottenn, ok skynt þu at leysa oss ur þesse pisl, svo sem þu leyster .iii. sveina fra ofne brennanda ellz.» Þa vard landskialte mikill, ok vitradizt eingill guds Vito sveine ok mællti vit hann: «Ris upp þu Vite!» Þa bradnudu af þeim iarn sem vax vit elld, ok sungu þeir bader lof gude ok mæltu: «Lofadr se drottenn gud Israel, sa er vitiade ok giorde lausn þiodar sinnar.» Enn er myrkvastofuvordr sa ok heyrde þessa hlute, þa rann hann til konungshallar ok kallade mikille roddu: «Fyrerfarazt mun borgin, ok eru menn i haska.» Dioclecianus mælte: «Hvat er ordit?» Myrkvastofuvordr svarade: «Lios mikit er yfer monnum þeim, er þu sellder oss til vardveizlu, ok ilmr dyrdlegr, ok er med þeim madr sa, er ecke mannkyns ma i gegn at sia.» Dioclecianus mælte: «Dyrum skal selia ander þeira, ok mun ek þa sia, ef Kristr þeira meige leysa þa ur[1] hondum minum.» Enn er þeir voru leidder til dyragardz ok stodu þar, þa mælte Vitus vid Modestum fostra sinn, at hann hræddizt eige, ok mælte: «Hrædz þu ei daudann, þviat nu nalgazt dyrd ockur.» Enn þar stodu hia .xx. þusunder karla, enn fleire voru konr ok born. Þa mælte Dioclecianus konungr: «Hvar þickizt þu nu kominn, Vite?» Heilagr Vitus svarade: «Til dyragardz se ek mik leiddann vera.» Dioclecianus mælte: «Vert þu heilradr æsku þinne ok blota godum.» Vitus svarade: «Se þier alldri vel, ovinr, skædr vargr, svikare anda! Ef mælt væri vit hund, at hann þegde, ok mælt, at hann skyllde burt fara, þa munde hann skammazt sin ok burt fara, enn þu skammazt eige. Enn ek hefe med mier Krist þann er ek þiona.» Þa reiddizt konungr ok let kynda ofn gloanda ok hella i ofnenn vellanda bike ok vitsmiore ok blye. Þionar giordu, sem þeim var bodit, ok kostudu helgum Vito sveine i ofnenn. Dioclecianus mælte: «Nu mun ek reyna, ef gud þin mune leysa þik ur bondum minum.» Enn er Vito var orpit i ofnenn, þa giorde hann krossmark fyrer sier ok song lof gude i midium ellde, ok mælte: «Þu drottenn, er leiddir sonu Israel af Egiftalande fyrer þræla þina Moysen ok Aron, ok leyster ur anaud, svo gior þu nu myskunn þina vit oss fyrer nafn þitt.» Þa mælte Vitus vit konung: «Hvar eru pisler þinar, Diocleciane?

1 er Cd.

þacker giore ek þier, þviat þu lætr giora mier log.» Þa tok allr lydr at kalla ok mælte: «Alldri saum vær slikar iartegner, mikill er gud sveins þessa.» Þa geck Vitus osakadr ur ofne, ok var eige fleckr a likama hans, helldr var horund hans allt hvitt sem snior. Þa mælte Vitus vit konung: «Skammazt þu nu med diofle fedr þinum.» Þa fylldizt hann reide ok let hlaupa at honum hit oarga dyr, þat er hverr madr hrædizt vit, er heyrer rodd þess. Þa mælte konungr: «Mun eige fiolkynge þesse mega enn vit þesu dyre.» Heilagr Vitus svarade: «Skilr þu eige, enn heimske, þat, at Kristr er med mier ok einglar hans, þeir er mik leystu fra pislum þinum.» Enn er dyrit var laust latit, þa giorde Vitus krosmark a moti þvi ok ste yfer grimleik þes. Dyrit rann ok fiell til fota honum. Þa mælte Vitus vit konung: «Nu sier þu, konungr, a(t) kvikendenn giallda[1] veg gude, enn þu kenner eige skapara þinn. Enn þu munder hialpazt, ef þu villder a hann[2] trua.» Konungr mælte: «True þu sa þat ok allt kyn þitt.» Vitus svarade: «Vel mælter þu, konungr, ok æsker þu oss eilifrar blezanar ok sannrar dyrdar.» Þa tok þusund karla tru, er þeir sau þessar iartegner. Konungr mælte vit Vitum: «Er svo romm fiolkynge þin, at þu matt stodva elld ok dyr?» Vitus svarade: «Þesser hluter giallda veg gude enn ei mier, þviat þeir kenna skapara sinn.» Þa let konungr festa i stagl Vitum svein ok Modestum fostra hans [ok Crescenciam fostru hans[3]. Enn er guds menn voru kvalder miok i stagli, þa mælte Vitus vit konung: «Þu hinn grimazte kvalare, hvat sæker þu at konu, edr hverr krafte(!) er þier at lata kvelia konur.» Þa kallade Vitus ok mælte: «Drottenn Jesus Kristus, leys þu oss nu.» Þa giordizt þegar landzskialte mikill, ok fellu morg hof skurgoda, (ok) marger menn er i hofunum voru. Þa hræddizt konungr ok flyde ok mælte: «Vesall em ek, er ek em yferstiginn af svo litlum sveine.» Þa kom eingill guds ok leyste þau ur stagle ok sette þau nidr hia sa þeire, er Siler heiter, þar (er) þau haufdu fyrr tekit hvild under tre. Þa bad Vitus til guds ok mælte: «Drottenn Jesu Kriste, sonr guds lifanda, tak þu ander vorar, ok fyll þu i godum hlutum vilia þeira, er giora minning pislar minnar ok vorar, ok leid þu þa til dyrdar þinnar. Biod þu ok þat, drottenn, at i þessum stad, er likamer vorer hvila, verde alldri sidan mein at mye.» Enn i þeim stad hafde adr verit my svo mart, at monnum þotte eige

1 diallda *Cd.* 2 hana *Cd.* 3 [*mgl. Cd.*

[byggianda i[1]. Enn er heilagr Vitus lauk biæn sinne, þa kom rodd af himne mælande: «Vite þion minn, gefit er þier allt þat, er þu hefer bedit.» Þa sofnudu þau i fride guds, ok voru sienar[2] ander þeira i dufna likium sniofi hvitare ok solu biartare, ok heyrd eingla rodd syngiande þessum ord(um): «Via iustorum recta, rett er gior gata retlatra ok buenn stigr heilagra.» Enn erner tveir storer komu fliugande ok settuzt i limar tres þes, er guds piningarvottar lagu under, ok vardveittu .iii. daga likame þeira, svo at einkis kyns kvikvennde þorde nær at koma þessum heilaugum likomum.

1 [byggiandei *Cd.* 2 siednar *Cd.*

VITÆ PATRUM.

(Cd. 225 folio, A; 232 folio, B; 234 folio, C.)

Her byriaz wpp su bok, er kallaz witæ patrum [1].

(Prologus).

Blezadr gud, hverr er vill alla mennina heila gôra ok til vidkenningar koma sannleiksins, sa er at sônnu greiddi varn veg til Egiptalandz, ok syndi oss mikla dasamliga luti stodandi til minnis eptirkomundum; af hverium at eigi at eins rynni oss upp heilsu sôk, helldr af sealfri sôgunni skapadiz eptirdęmi heilsunnar ok hin skapligzta kenning milldinnar, hver er upplyki viliundum at ganga veg kraptanna hina breiduztu braut med tru fyrr unninna verka.

Nu [ath hvaru [2] at ver sem litt verdugir til frasagnar sva mikilla hluta, ok eigi syniz makligt sva smaleita, audgętliga ok

1 *saal. A*; *Overskr. mgl. B og C.* 2 [þo *B.*

PROLOGUS SANCTI HIERONYMI IN VITAS PATRUM SANCTORUM ÆGYPTIORUM.

Benedictus Deus, qui vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire, qui etiam nostrum iter direxit ad Ægyptum, et ostendit nobis mirabilia magna ad posteritatis memoriam profutura; ex quibus non solum nobis causa salutis oriretur, verum ex historia exemplum salutis, atque doctrina pietatis aptissima conderetur, quæ virtutis iter agere volentibus gestorum præcedentium fide amplissimum tramitem pandat.

Quamvis ad tantarum rerum narrationem minus idonei simus, nec dignum videatur, ingentium rerum exiguos ac parvos fieri

litla diktara verda[1] gervara sva agętra kenninga ok boda sva haleitar dygdir med lágum málshętti, þo þvi at þat beidiz brędranna ast optliga af oss, hverra er eru i fiallinu Oliveti, at ver lukim upp lif egipzkra munka, ok dygd salunnar, fegrd godfysinnar, styrk bindendinnar, er ver saam med þeim, nu mun ek til hętta truandi mik vidhialpanda þeira bęnum, er bioda, eigi sva miok af málshęttinum lofs leitandi, sem af frasögn hlutanna vęntandi lesundum oordna uppsmidan, at þa er hverr sem einn verdr upptendradr eptirdęmum verkanna, ladiz at leidaz lastafullar girndir veralldarinnar en at hitta hvilld ok framkvęmd godfysinnar.

Sa ek ok sannliga, segir sęll Jeronimus, Kristz fehirdzlu folgna i mannligum kerum; þa fehirdzlu fundna villda ek eigi leyna sem öfundsiukr, helldr hitta sva sem fyrir morgum i mid[2] fram bera ok gera sameigna, viss at þvi fleiri sem af henni audgaz, þvi meira snudgaz mer. Ek mun vist verda rikari, þa er annarra heilsa fæz fyrir erfd minnar[3] þionostu.

Nu þa i upphafi varrar frasagnar bidium ver at vera med oss miskunn drottins vars Jesus Kristz, med þess krapti hafaz allar

1 geymara ok *tilf.* C. 2 mitt *B.* 3 *Her ere 8 Linier bortskaarne i C.*

---

auctores, præcelsasque virtutes humili narrare sermone, tamen quoniam fratrum caritas, eorum qui in monte Oliveti commanent, hoc a nobis frequenter exposcit, ut Ægyptiorum monachorum vitam, virtutesque animi, et cultum pietatis, atque abstinentiæ robur, quod in eis coram vidimus, explicemus: precibus ipsorum, qui hoc imperant, iuvandum me credens, aggrediar, non tam ex stylo laudem requirens, quam ex narratione rerum ædificationem futuram legentibus sperans, dum gestorum unusquisque inflammatus exemplis, horrescere quidem sæculi illecebras, sectari vero quietem, et ad pietatis exercitia invitatur.

Vidi ergo, et vere vidi, thesaurum Christi in humanis absconditum vasculis, quemque thesaurum repertum nolui tamquam invidus occultare, sed quasi pro multis inventum proferre in medium et facere communem: certus quod quanto plures ex eo fuerint ditati, tanto mihi amplius acquiretur Ego enim locupletior fiam, cum aliorum salus ministerii mei fuerit quæsita mercimonio.

In principio ergo narrationis nostræ adesse nobis precamur gratiam Domini nostri Jesu Christi, cuius virtute omnia hæc pietatis

þessar framningar godfysinnar vid munka Egiptalandz. Ver[1] sæm af þeim marga fedr a iôrdunni verandi, himneskt lif gerandi, ok nôckura nyia spamenn, samt upphafda med dygdum hugarins sem embętti spadomsins, hverium eigi fra var stormerki, iartegnir ok undran til vitniss[2] verdleika; ok at verdugu. Hvi mundu þeir eigi taka matt himneskra luta, er ecki girnaz iardligt eda holldligt? Nôckura þeira sæm vor sva hreinsada af allri hugrenning ok grunsemd illzkunnar, at þeir mattu eigi muna þegar, þott þeir hefdi nôckut vandskapar i verolldinni gert. Sva var i þeim mikil hogvęri hugarins, ok sva miok hafdi med þeim stadfestz elskhugi godgirndarinnar, at med verdugu se af þeim sagt: Heyrdu, drottinn, margr fridr er elskundum monnum nafn þitt.

Sundr voru þeir dreifdir um eydimôrkina ok skildir i skalum, en samtengdir i ást. Af þvi voru þeir sundrskildir at herbergium, at hvilld sinnar þagnar ok astundan hyggiunnar, fylgiandi gudligum hlutum, okyrdi eigi nôckur raust eda ras eda nôckurr malsendir. Nu med herdum hugum bida þeir sva sem godir fedr, hverr sem einn i sinum stad, tilkvamu Kristz, eda sva sem riddarinn herklæddr i herbudunum nalægd keisarans, eda trulyndir

1 *rettet*; er *A*, *B*. 2 *Her begynder atter C.*

---

exercitia apud Ægypti monachos habentur. Vidimus enim apud eos multos patres cælestem vitam in terra positos agentes, et novos quosdam prophetas tam virtutibus animi quam vaticinandi officio suscitatos, quibus ad testimonium meritorum nec signorum quidem ac prodigiorum deerat efficacia: et merito. Cur enim hi, qui nihil terrenum, nihil carnale cupiunt, non accipiant cælestium potestatem? Nonnullos namque eorum ita ab omni malitiæ cogitatione ac suspicione vidimus defæcatos, ut nec si aliquid mali adhuc gereretur in sæculo, meminissent. Tanta in eis erat tranquillitas animi, tantusque inoleverat eis bonitatis affectus, ut merito de eis dictum sit: Pax multa diligentibus nomen tuum, Domine.

Commanent autem per eremum dispersi et separati cellulis, sed caritate connexi. Ob hoc autem dirimuntur habitaculis, ut silentii sui quiete et intentione mentis divina sectantes, nec vox aliqua, nec occursus ullus, aut sermo aliquis otiosus obturbet. Intentis ergo suo quisque loco animis, velut boni patres Christi exspectant adventum: aut tamquam miles paratus in castris im-

þionar bida drottins tilkomanda um sidir ser samt frelsi ok giafir veitanda. Allir þessir hafa ongva ahyggiu fædzlu ne klædnadar eda nôckurra þessarra luta, þviat þeir vita, at sva er ritad: Þessa luti hugsa heidnir menn. En þeir leita rettlætis ok rikis guds, ok þessir allir lutir eru þeim veittir eptir fyrirheiti hialparans.

Flestir þeira, ef þeir þurftu i nôckuru, sem vera kann, naudsynliga luti til nytsemdar likama, þa hurfu þeir eigi til mannligra hraskinna helldr til drottins, ok af honum sealfum sva sem af fôdur beidandi, ok fengu þegar hveria luti, er þeir badu. Sva mikil var truan med þeim, at hon mœtti[1] vel bioda fiôllunum or stad fram at fœraz; ok fyrir þvi stilltu nôckurir þeira med bænum geystar uppgongur ærinnar Nil til spellz nalægra herada, en gengu sidan fæti farandi diup hennar farvegs[2] ok drapu hrædilig hennar kvikendi; en flestu utôlulig takn fylltu[4] þeir, hver er af postolum ok spamônnum hôfdu ger verit fyrrmeirr, at eigi skuli ifaz heiminn standa þeira verdleikum.

En þat er[3] hardla undarlikt, er her hefir saman borit, med þvi at iafnan eru hinir beztu lutir sialldfengnir ok fagætir, en þeir eru

1 matti *B*. 2 *saal. C*; farvegis *A*; farvega *B*. 3 *Her er bortklippet flere Linier i C.* 4 fylldu *B*.

---

peratoris præsentiam, vel ut fideles servi adventantem dominum sustinent, libertatem sibi pariter et munera largiturum. Omnes ergo hi nullam cibi aut indumenti aut ullius horum sollicitudinem gerunt. Sciunt enim, quia scriptum est, hæc omnia gentes cogitant. Ipsi vero iustitiam et regnum Dei requirunt, et hæc omnia secundum promissionem Salvatoris apponuntur eis.

Denique plurimi eorum, si in aliquo forte necessariis ad usus corporis eguerint, non ad humana perfugia sed ad Deum versi, et ab ipso tamquam a patre poscentes, quæ poposcerint illico consequuntur. Tanta namque in eis fides est, quæ etiam montibus, ut transferantur, valeat imperare. Unde et nonnulli eorum irruptiones fluvii in perniciem vicinarum regionum concitatas orationibus represserunt, et pede incedentes alvei eius profunda digressi sunt, immanesque eius bestias peremerunt, et plurima atque innumera signa, quæ ab apostolis et prophetis antiquitus gesta fuerant, consummaverunt, ut dubitari non debeat, ipsorum meritis adhuc stare mundum.

Sed illud valde mirum est, cum semper optima quæque rara

utalligir at tölunni ok osamiafnligir at verdleikum. Adrir eru i undirborgligum stödum, en sumir um þorp, en fleiri ok enn lifgöfgare menn dreifdir um eydimörkina, ok sva sem nockurr himneskr herr settr i vidrbunadi, i landtiölldum iafnan astundandi[1] til hlydni konungsins bodorda, beriandiz med bæna vapnum, skyldir med truar skilldi fyrir umsitianda fianda, ok afla ser sva [himneskt riki[2]. Þeir eru pryddir sidum, kyrrlatir, linir ok hogværir, ok sva sem nöckurum brodurleik samanknyttir med bandi astarinnar. Þeir fremia oumrædiligt strid ok þrautir til fylgiu kraptanna, hverr sem einn leggr hug sa at hittaz ödrum milldare, godfusari, litillatari eda þolinmodari. Ef nöckurr þeira var odrum vitrare, þa var hann sva sameiginn öllum ok heimuligr[3], at eptir sialfs drottins bodordi syndiz hann vera allra minztr ok allra þeira þionn.

En þviat af guds giöf, segir sæll Jeronimus, var mer veitt at sia þa ok vera millum þeira medferdis, þa mun ek freista fra at segia þa luti, er lausnarinn hefir mer fyrir minni leitt, at þeir, sem eigi sa þa i likamanum, nemandi þeira algert lif ladiz lesandi

1 *Med dette Ord begynder andet Blad af C, opbevaret i 627 qvarto.*
2 [himinrikis *C.* 3 heimonligr *B.*

---

sint et difficilia, in illis tamen utrumque pariter convenisse, ut et numero immensi sint et virtutibus incomparabiles. Sunt enim alii in suburbanis locis, alii per rura, plures autem et egregii per eremum dispersi, et velut quidam cælestis exercitus in procinctu positus, atque in tabernaculis degens, ad obedientiam præceptorum regi semper intentus, armis orationum pugnans, et scuto fidei ab inimico insidiante protectus, regnum sibi cæleste conquirunt. Sunt ergo ornati moribus, quieti, lenes, tranquilli, et caritatis vinculo velut quadam germanitate constricti. Ad æmulationem vero virtutum certamen ingens exercent et agones. Studet enim unusquisque clementior altero, benignior, humilior ac patientior inveniri. Si quis autem sapientior ceteris fuerit, hic ita communis erga omnes et mediocris existit, ut secundum mandatum Domini omnium minimus et omnium servus esse videatur.

Quia ergo Dei munere donatum mihi est, ut viderem eos et interessem conversationi eorum, de singulis iam nunc, quæ ad memoriam Dominus reduxerit, enarrare tentabo; ut hi, qui non viderunt eos in corpore, opera eorum discentes vitamque perfectam

af tilsagningu[1] kenningar til eptirlikingar heilags verks. ok leiti ser sva avaxtar algörrar þolinmædi.

1. [2]Fyrst hefium ver upp. sva sem sannan grundvöll vars verks til allra godra luta. at segia af hinum heilaga Johanne. hverr er at einnu vinnr einn saman[3] þaurf upp at retta skynsamum ok gudi godfus hugskot til hædar kraptanna eda yfirgerda[4] algörvinnar.

Hann saman ver i halfum Thebaide i eydimörkinni. er liggr vid borgina Ligo. byggianda i hamargnipu nöckurs has[5] fialls. Torvellig var uppganga til hans munklifis, brautt ok byrgd. sva at fra fertoganda ari alldrs sins allt til nitogunda. er hann gerdi nu, er ver saam hann, hafdi engi inn gengit i hans klaustr. En tilkomundum veitte hann sik at sia vid glugg. ok gaf þeim þeþan annattveggia guds ord til uppsmidanar eda hialparrád[6] til huggunar. Kvenna kom þar engi i syn vid hann. en karlmenn sialldan ok a tilteknum visum timum. Vera let hann herbergi fyrir utan sitt klaustr [heilsmidliga leyniligt[7], i hveriu er hvilaz tilkomandi menn

1 saal. B: sagningu A: tilsetningu C. 2 Fysti capituli post prologum Overskr. A: ingen Overskr. B, C. 3 Her er Nederdelen af en Spalte i C bortklippet. 4 ifirgera B. 5 rettet; hafs A: hars B. 6 hialprad B. 7 [heimonligt B.

---

lectionis indicio colligentes, ad imitationem sancti operis invitentur, et perfectæ patientiæ palmam requirant.

1. *De sancto Joanne.* Primum igitur tamquam vere fundamentum nostri operis ad exemplum bonorum omnium sumamus Joannem, qui vero etiam solus satis superque sufficiat religiosas et Deo devotas mentes ad virtutum culmen erigere, et ad perfectionis fastigia concitare.

Hunc enim vidimus in Thebaidis partibus in eremo, quæ adiacet civitati Lyco, in rupe quadam montis ardui commanentem. Ascensus ad eum difficilis, aditus monasterii eius obstructus et clausus, ita ut a quadragesimo ætatis suæ anno usque ad nonagesimum, quem tunc gerebat, cum eum vidimus, monasterium eius nullus intraverit. Advenientibus vero per fenestram se videndum præbebat, et inde eis, vel verbum Dei ad ædificationem, vel, si qua fuisset consolatio, responsa reddebat. Mulierum tamen illuc nulla, nec ad conspectum quidem eius accessit, sed et viri raro, et certis quibusque temporibus. Cellam sane hospitalem extrinsecus fieri permisit, in qua adventantes e longinquis regionibus

af fiarlægum herudum, en hann sialfr fyrir innan tiltæmandiz einum saman gudi letti eigi dag ne natt af[1] bæninni ok gudligum malsendum, fylgiandi med ollum hreinleik hugarins þat gudlikt, er umfram er hvers mannz hugvit; þviat þvi meirr er hann skildi sik fra mannligum ahyggium ok vidmælum, þvi nalægri ok nakvæmri var honum sealfr gud. Sva mikit hafdi hann þroaz i skirleik hugskotzins, at eigi at eins feck hann af drottni visdom nyverandi[2] luta, helldr ôdladiz hann ok fyrir syn oordinna luta. Gud veitti honum ok sva fullkomliga giôf spadomsins, at eigi at eins þar borgarmonnum eda sinum samsveitungum sagdi hann fyrir, ef fretta kunnu, oordna lute, helldr ok sialfum keisaranum Theodosio, bædi hveriar hann mundi hafa utferdir orrostunnar, eda hverium hætti hann mundi sigraz yfir hervikingum, eda hversu môrg hann mundi þola slôg[3] heidinna þioda.

Nockurn tima þa er blamanna [þioð hliop[4] aa hendr romverskum riddara [vid Cirenen - er fyrst er af Blalandz herodum vid Thebaidos[5] - ok felldi fiolda varra manna eda tok at herfangi,

1 *Med dette Ord begynder atter C.* 2 nyverdandi *B.* 3 eða haugg *tilf. C.* 4 [*saal. C*; sveit hliop *B*; sveitir liopu *A.* 5 [*rettet*; vid Ciceren (*saal. C*; Sirnes sirenen *A*, *B*), su er fyrst bardiz af Blalandz herodum vid Thebaidos (Thebaneros *B*, Thebaveros *C*) *A*, *B*, *C*.

---

paululum requiescerent, ipse vero intrinsecus solus soli Deo vacans, non diebus, non noctibus a colloquiis Dei et oratione cessabat: divinum illud, et quod super omnem mentem est, tota mentis puritate consectans. Quanto enim se ab humanis curis et colloquiis sequestrabat, tanto illi vicinior et propinquior Deus erat. In tanta denique mentis sinceritate profecerat, ut non solum eorum, quæ præsentia erant, scientiam consequeretur a Domino, verum et eorum quæ futura erant præscientiam mereretur. Evidenter namque ei Dominus prophetiæ gratiam contulit: ita ut non tantum civibus et provincialibus suis, si forte percontarentur, futura prædiceret, sed et imperatori Theodosio, vel quos belli exitus habiturus esset, vel quibus modis victoriam caperet de tyrannis, sed et quot irruptiones passurus esset gentium barbararum, sæpe prædixit.

Quodam etiam tempore, cum gens Æthiopum Romanum militem circa Cyrenen - quæ prima est ex Æthiopiæ partibus Thebaidis civitas - incursaret, et strages plurimas nostrorum dedisset, prædamque duxisset, venienti ad se Romano duci, et metuenti confligere cum eis, quod exiguus ei erat militum numerus,

þa kom Romveria hertogi til hins heilaga Johannis miok ottandiz at beriaz vid blamennina, þviat hann hafdi litit riddara lid, en otalligr fioldi i mote hers heidingia. En hinn heilagi Johannes kvad a dag ok mællti: «Far þu ôruggr, þviat a þeim sama degi, sem ek sagda, muntu sigraz yfir heidingium ok fa mikit herfang, en leysa herleidda.» Ok er þat var fyllt ok framkomit, er hann hafdi fyrir sagt, þa vard hann hardla kunnr ok kærr keisaranum, hverium er hann fyrrmeirr oordna luti fyrir sagdi. En þesse giôf[1] spadomsins hafdiz sva af honum, at hann eignadi hana meirr þeira verdleikum, er eptir frettu, en sinum, sagdi þessa luti eigi fyrir sinar sakir fyrir segiaz, helldr þeira, er til heyrdu.

Annat syndi at sonnu drottinn fyrir hann hardla faheyrt takn. Riddarahôfdingi nockurr kom til hans ok bad, at hann leyfdi husfru sinni at koma til sin, sagdi hana marga haska þolat hafa fyrir þat eina, at hon sæi[2] hans asionu. Hinn heilagi Johannes neitadi sins sidar um alldr verit hafa konur at sia, ok allra hellz fra þvi, at hann hafdi sik inni byrgt i munklifi þess hamars. Hôfdingi stod æ bidiandi ok þat sama sannandi, at nema hon sæi hann, væri hon af margfalldri hrygd fyrirfarandiz. Nu er hann

1 *Her mangler flere Linier i C.* 2 *rettet*; sa *A*; sæi ei *B*.

---

et hostis contra se innumera multitudo, Joannes statutum designans diem: «Perge, inquit, securus, die enim, qua dixi, et hostem prosternes et spolia capies, prædamque revocabis.» Quod cum fuisset impletum, etiam apud Augustum, quia carus ei acceptusque futurus esset, prædixit. Sed hæc apud illum prophetiæ gratia ita habebatur, ut magis hoc illorum, qui percontabantur, quam suis meritis adscriberet. Dicebat enim non pro se hæc, sed pro illis, qui audiunt, a Domino prænuntiari.

Aliud quoque valde mirum per eum Dominus ostendit. Tribunus quidam ad agendum militem pergens, venit ad eum, et obsecrare eum cœpit, ut permitteret coniugem suam venire ad se, multa namque eam dicebat pertulisse pericula ob hoc tantum, ut faciem eius videret. Tunc ille negat sibi umquam moris fuisse videndi mulieres, et præcipue, ex quo in illius rupis se monasterio conclusisset. Tribunus persistit obsecrando et confirmando, quod, nisi videret eum, esset sine dubio ex multa tristitia peritura. Cumque iterum ac sæpius eadem precaretur, et causam mortis eum suæ coniugis confirmaret futurum, atque inde interitum, unde

mundi æskia enn ok enn hins sama, ok sannadi [hann munu[1] at eins dauda sôk sinnar husfru[2], ok hon [hefdi þaþan helfarir[3], er hon vænti heilsu, þa leit hinn gamli madr samt um sidir tru hennar ok akefd hans bænar, ok mællti: «Far þu, a þessarri natt mun þin husfru mik sia; eigi mun hon at hvaru higat koma, helldr mun hon heima vera i sæng sinni ok i sinu herbergi.» Eptir þesse ord for hôfdinginn[4] a brott berandi i sinu briosti efasemd[5] andsvarsins. En er hann hafdi sagt fru sinni, þa mæddiz hon miok likum hætti af uvisleik malsendans[6]. Ok er svefntimi var kominn, þa er [Johannes guds madr komandi fyrir syn, ok mællti vid konuna[7]: «Heyrþu kona, trua þin er mikil, ok þvi kom ek at fullgôra girnd þina, en ek minni þik sa at hvaru, at þu girniz eigi at sia likamliga asionu guds þræla, helldr fyrir andann idnir ok athæfi; þviat andinn er sa er lifgar, en holld stodar eigi nôckut. Ek em ok eigi, sva sem þu hyggr, rettlatr eda spamadr, helldr bad ek fyrir ydra tru fyrir ydr til guds, ok veitti hann þer

1 *rettet*; kenna *A*. 2 [hana ukomna at eins vera fram at dauda *B*. 3 *rettet*; heil farit *A*; [yrdi þadan heil *B*. 4 *Med dette Ord begynder atter C*. 5 efvaðsemð *C*. 6 malsemdanna *B*. 7 [guðs maðr Jon fyrir syn standandi hia konunni ok mællti *C*.

---

salutem speraverat, accepturam, tam fidem quam importunitatem eius aspiciens senior: «Vade, inquit, videbit me coniux tua hac nocte; non tamen veniet huc, sed in domo sua atque in lecto suo manebit.» Post hæc verba abscedit vir, ambiguitatem responsi in pectore suo versans. Cumque hæc etiam coniugi nuntiasset, simili modo nihilominus etiam mulier sermonis incerto fatigabatur. Sed ubi somni tempus advenit, adest homo Dei per visum, et assistens mulieri: «Fides, inquit, tua magna est, o mulier, et ideo veni desiderio tuo satisfacere; te tamen moneo, non ut faciem corporalem servorum Dei desideres, sed ut gesta et actus per spiritum contempleris. Spiritus enim est qui vivificat, nam caro non prodest quidquam. Ego autem non quasi iustus aut propheta, ut putas, sed pro fide vestra intercessi pro vobis apud Deum, et concessit tibi omnium morborum, quos in corpore tuo pateris, sanitatem. Eris ergo ex hoc sana, et tu et vir tuus, et benedicetur omnis domus vestra. Sed et vos memores estote beneficii a Deo vobis collati, et timete Dominum semper, nec amplius quam stipendiis vestris debetur, aliquid requiratis. Sufficiat ergo tibi hoc, quod vidisti

heilsu allra ohæginda, þeira er þu þolir i þinum likam; munt þu fra þessu heil verda, ok þu ok þinn madr munut blezut verda af gudi ok allt ykkart hyski. En þer [1] skolut minnig vera ydr af gudi veitz velgörnings, ok ottiz iafnan drottin, en leitid eigi nöckut framarr, en skyllda krefr, eptir ydrum naudsynium [2]; vinni þer ok þaurf þat, er þu saatt mik i svefninum, en beidz eigi framarr.» Eptir þat vaknadi hon ok sagdi bonda sinum þa lute, er hon hafdi seet ok heyrt, ok innte upp bunad mannzins ok asionu ok alla adra luti til kennileita. En hann furdandi hardla miok ok þackir görandi hvarf aptr til guds mannz, ok at tekinni blezan af honum for hann brott [i guds fride [3].

A audrum tima kom til hans nockurr riddara foringi, þess husfru ohraust var af honum heima eptir latin i sinu herbergi. En hon fæddi sveinbarn i [4] miklum saarleika a þeim sama degi, er hann hafdi [5] komit til hins heilaga Johannis. Þa mællti heilagr guds madr: «Ef þu vissir guds giöf ok þat, at þer er sonr fæddr i dag, mundir þu gera gudi þackir. En vita skalltu modur sveinsins haskasamliga halldna, en drottinn mun nær vera, ok muntu hana

1 er *C.* 2 audrædum *B*; auðæfum *C.* 3 [lofandi guðs son fyri sina miskunn *C.* 4 med *B*, *C.* 5 *Her mangler flere Linier i C.*

---

me in somnis, et amplius non requiras.» Evigilans autem mulier, indicavit viro suo, quæ viderat quæque audierat, sed et habitum viri et vultum, atque omnia signa eius exposuit. Super quo miratus vir eius, regressus ad hominem Dei, gratias refert, et accepta ab eo benedictione, perrexit in pace.

Alio quodam tempore præpositus quidam militum venit ad eum, cuius uxor gravida ab eo relicta est in domo sua. At illa ipsa die, qua ille ad beatum Joannem venerat, partum edens periclitabatur. Tunc sanctus homo Dei: «Si scires, inquit, donum Dei, quia tibi hodie natus est filius, ageres Domino gratias. Sed scito matrem pueri periclitatam; aderit tamen Dominus, et invenies eam sanam; festina ergo et redi in domum tuam, et invenies puerum septem dierum, et vocabis nomen eius Joannem; hic nutriatur in domo tua absque ulla contaminatione Gentili septem annis; quibus peractis, trade eum monachis erudiendum sanctis et cælestibus disciplinis.

Multis præterea ad se venientibus, sive provincialibus sive peregrinis, cum res poposcisset, occulta cordis eorum indicabat, et

heila hitta. Skunda þu nu ok hverf heim aptr, ok muntu finna .vii. natta sveininn, ok skalltu kalla nafn hans Johannem; hann skal upp fædaz i þinu husi .vii. ær utan allri[1] saurgan heidinna þioda; at þeim[2] lidnum seldu hann munkum til læringar heilôgum ok himneskum radningum.

Môrgum sagdi hann til sin komundum bædi þar heradsmonnum ok utlendum leynda luti hiartans, ok ef nôckut hafdi, sem vera kann, i leynd misgert verit, þa asakadi hann leyniliga hirtandi, ok eggiadi til idranar ok yfirbotar. Hann sagdi ok fyrir uppgôngur arinnar Nil ok adra vatnavôxtu eda ukomit hallæri. Slikt hit sama minnte hann fyrir, ef yfir gnæfdi af gudi hefnd eda hirting fyrir manna misfelli, ok innte, hvat [tilgôrda var fyrir hveria, sem hefndin var veitt[3]. Heilsugiafir ok græzlur likamanna veitti hann sva bidiundum, at hann flydi allan hræsnilôstinn[4] fyrir þat. Eigi leyfdi[5] hann til sin at flytia vanmegna menn, helldr signade[6] hann vidsmior ok gaf þeim, en þeir med þvi smurdir urdu heilir af hverium krankleika, er þeir voru halldnir.

Husfru ôlldungs nôckurs miste synar sinnar; hon bad bonda

1 alla *B.* 2 tima *tilf. B.* 3 [til hefnda var *B.* 4 hræsninnar laust *B.* 5 *Med dette Ord begynder atter C.* 6 blezaði *C.*

---

si quid forte peccati ab eis in occulto fuisset admissum, secretius corripiens arguebat, et ad emendationem ac pœnitentiam provocabat. Nili quoque fluminis sive abundantiam aquarum sive penuriam futuram esse prædicebat. Sed et si forte ex offensa hominum plaga aliqua et correptio a Deo immineret, similiter præmonebat, et si quid causæ esset, pro qua introduceretur castigatio, designabat. Sanitates quoque et curas corporum ita deposcentibus conferebat, ut omnem ex hoc iactantiam fugeret. Non enim permittebat ad se incommodatos deferri, sed benedicens oleum dabat, ex quo peruncti, sani fierent a quacumque infirmitate tenerentur.

Senatoris cuiusdam aliquando uxor excæcata est; hæc deprecabatur virum suum, ut eam perduceret ad hominem Dei. Cui cum responderet vir suus, non ei esse moris videndi mulieres, rogat, ut indicaret ei tamtummodo imbecillitatis suæ causam, et deprecaretur, ut orationem faceret pro se. Cumque legationem pertulisset ad eum vir eius, orans et benedicens oleum mittit ad eam. Ex quo per triduum contingens oculos suos, visum recepit, et Deo gratias egit. Sed multa sunt eius gesta, quæ enarrare

sinn flytia sik til hins heilaga Johannis[1]. En hann svaradi ok sagdi honum osid[2] at sia konur. Þa bad hon, at hann segdi honum at eins hátt vanmattarins, at hann bædi fyrir henne. Ok er hann hafdi borit þetta sendibod til hins heilaga Johannis[1], þa badz hann fyrir ok signadi vidsmiðr ok sendi til hennar. En hon reid þvi sa augu ser .iii. daga i samt, ok tok syn sina ok gerdi gudi þackir. Môrg eru hans verk, þau er langt er af at segia, ok þvi skundum ver til þeira, er ver sæm med varum augum, segir sæll Jeronimus, at eptirlatnum hinum, er ver hittum med heyrninni at eins.

Ver vorum .vii. i samt, er til hans komum, ok er ver hôfdum kvaddan hann, tok hann vid oss med fullkomnum fagnadi ok taladi hardla horskliga[3] til hvers vars. Ver badum hann gefa oss bæn. ok blezan, þviat sa er sidr egipzkra munka, at þeir sættmælaz skiott sin i mille med heilagri bæn, [nærgi er[4] brædr kunnu til at koma. Heilagr Johannes spurdi, ef nôckurr væri klerkr med oss. En er ver hôfdum allir neitat, sa hann til serhvers vars, ok skildi einn af varu lide vigdan, en sa villdi leynaz. Hann var diakn, ok vissu ver þat eigi hans forunautar utan sa[5] einn, er

1 Johannem *B*; Jons *C*. 2 usiðat *B*, *C*. 3 bliðliga *C*. 4 [nær sem *B* 5 *saal.* *B*; þann *A*, *C*.

---

longum est. Unde omissis his interim, quæ auditu comperimus, ad ea, quæ oculis nostris conspeximus, veniamus.

Septem fuimus simul comitantes, qui ad eum venimus; cumque salutassemus eum, omnique nos lætitia suscepisset, unumquemque nostrum gratifice alloquitur, et rogatus est a nobis, ut orationem simul et benedictionem daret; hic enim mos est apud Ægyptios monachos, ut ubi advenerint fratres, statim per orationem sibi invicem confœderentur. Interrogabat ergo, si quis in nobis esset clericus? Et ut omnes negavimus, respiciens ad singulos, intellexit esse inter nos quendam, qui huius erat ordinis, sed latere cupiebat; erat enim diaconus: et hoc præter unum solum, qui ei fidus erat, etiam ipsi itineris comites ignorabant. Visurus enim tales ac tantos viros humilitatis gratia celare voluit gradus sui honorem, ut inferior inveniretur in ordine his, quibus se longe inferiorem esse meritis iudicabat. Sanctus ergo Joannes ut eum vidit, et quidem cum esset adolescentior ceteris, digito ostendens eum: «Hic, inquit, diaconus est.» Et cum adhuc negare tentavit, apprehendens eum manu sua osculatus est, et dixit:

honum var kunnastr ok heimoligaztr[1]. Villdi hann leyna virdingu sins vigslupallz fyrir litilætis sakir siandi sva dyrmæta[2] menn, at hann hittiz ovegligri at vigslupallinum hverium, er hann dæmdi sik synu lægra at verdleikunum. Heilagr Johannes sidan er hann sa hann, ok þvi at hann var yngri en ver adrir, þa bendi hann til med fingrinum ok mællti: «Þesse er lesdiakn.» En hann villdi enn neita; þa greip heilagr Johannes hans hond ok minntiz til[3] ok mællti: «Vil eigi þu, son, at afneita þer guds giöf, at eigi fallir þu i glæp fyrir godgerning, lygd fyrir litillæte. Miök er lygd varandiz, hvart sem syniz framsegiazt fyrir illzku eda gæzku; þviat öll lygd er eigi af godu helldr af illu, sem lausnarinn váttar.» Klerkrinn tok lundgodliga vid hans linkinligri[4] aminningu. Ok er ver höfdum lyktat bæninni, bad einn af vorum brædrum hinn heilaga Johannem ser heilsubotar. En þesse var miök þraungliga[5] þraungdr af vindorms[6] meinsemd. Heilagr Johannes svaradi: «Þu girniz naudsynlegan lut lausan lata; þviat·sva sem likamr þvæz af saurum i nitro eda odrum þess konar smurningum, sva fegraz salurnar·af siukleikum slikum eda odrum þess hattar hirtingum.»

1 hollaztr *C.* 2 *Her ender andet Blad i C.* 3 vid *B.* 4 blidri *B.* 5 *mgl. B* 6 undorms *B.*

«Noli, fili, negare gratiam Dei, ne incurras pro bono malum, pro humilitate mendacium. Cavendum namque est omni modo mendacium, sive pro malo, sive etiam pro bono proferri videatur; quia omne mendacium non est a Deo, sed sicut Salvator dicit, a malo est.» At ille his auditis acquievit, blandamque eius correptionem æquanimiter tulit. Et cum orationem Domino obtulissemus, post finem unus ex fratribus nostris tertiano typo (id est febre) gravissime vexabatur, et rogabat hominem Dei, ut ab eo curaretur; qui ait ad eum: «Rem tibi necessariam cupis abiicere: ut enim corpora nitro vel aliis huiusmodi lenimentis abluuntur a sordibus, ita animæ languoribus aliisque huiusmodi castigationibus purificantur.» Et posteaquam de his nobis multa per doctrinam mysticam disseruit, benedicens tamen oleum dedit ei, quo perunctus æger omnem continuo abundantiam fellis evomuit, et sanissimus redditus pedibus suis ad diversorium rediit.

Post hæc iubet officia erga nos humanitatis atque hospitalitatis expleri et corporis curam geri, et ipse vero sui negligens, nostri sollicitus erat. Iam enim continuo usu et iugi consuetudine nec

Eptir þat skyrdi hann oss ut marga þessa lute med lofsamligri læringu[1]. Sidan signadi hann vidsmiðr, ok hinn siuki þvi smurdr spio iamskiott upp allre gallz ofgeyzlu ok vard alheill ok veik sinum veg til veralldar.

Næst þessu [byz heilagr Johannes til at hafa þionostu frammi[2] manndoms ok gestrisni vid oss ok gera geymslur likamans, sialfs sins vanrækiandi sorgmodr fyrir varar sakir. Matte hann ok eigi fæzlu[3] neyta nema a aptantima, ok þo þa litt, af langri sidveniu ok hversdagligri bindendi. Var þvi hans likami nu bædi þurr ok þunnr, hærit hǒfudsins ok skeggit sva sem af mikilli meinsemd miott[4] ok meyrligt, þviat hvarki hafdi nylig fædzla ne gladligr dryckr teitt[5] taumalag hans fyrirheiz. Þvi hellt[6] hann enn, er hann var nitǒgr, sem fyrr sǒgdum ver, [at hann kendi engrar þeirar fædu, er vid ellzneyti var[7] til buin. At luktudum[8] snædingi gengr hann aptr til vor, ok sitia hia ser bydr hann oss. Ok þa hit fyrsta frettir hann eptir, at hvi eda hvadan ver komum, er hann hafdi adr vid oss tekit sem eiginligum kunningium ok gladda

1 *saal. B*; hirtingu *A*. 2 [*saal. B*; bydr h. Joh. til þionostu *A*. 3 *saal. B*; veizlu *A*. 4 *saal. B*; miukt *A*. 5 rétt *B*. 6 *saal. B*; het *A*. 7 [*tilf. B*. 8 lyktum *B*.

---

recipere cibum nisi in vespera poterat, et hunc exiguum. Erat enim attenuati et aridi corporis præ abstinentia, capilli eius et barba quasi ex languore nimio rara et tenuis, utpote quem nullus sufficiens cibus enutriret, nec lætior aliquis humor infunderet. Observabat enim etiam tunc, cum iam nonagenariam, ut supra diximus, ageret ætatem, ut nullum per ignem paratum sumeret cibum. Igitur post hospitalitatis officia regressus ad se sedere nos iubet, et tunc demum unde vel cur advenerimus, inquirit, cum iam nos lætos et omni cum gaudio tamquam natos (*v.l.* notos) proprios suscepisset. Cumque respondissemus, quod de Jerosolymis ad eum utilitatis et profectus animæ nostræ causa venerimus, ut ea quæ olim ad auditum nostrum fama pertulerat, ipsi nunc oculis cerneremus - quoniam quidem tenacius solent inhærere memoriæ ea quæ oculus viderit, quam quæ auris audierit - tunc beatus Joannes vultu placidissimo, et quasi subridens, ex abundantia lætitiæ hoc modo respondit ad nos: «Miror, inquit, admodum, dulcissimi filii, laborem vos tanti itineris suscepisse, cum nihil ad hæc dignum in nobis videre possitis: homines enim sumus humiles et exigui, nihil

af allri aulværd. En er ver sögdumz af Jorsaulum til hans komnir fyrir nytsemdar ok naudsyniar sakir varrar salu, at ver sæim þa lute nu sialfir eiginligum augum, er frægdin hafdi fyrr[1] flutt fyrir vara heyrn – þviat þat er vant fastligarr i minni at festaz, er auga ser, en hitt er eyra heyrir – þa sagdi sæll Johannes med þessum hætte til var med hinu blidligasta yfirbragdi[2] ok sva sem brosandi undir nidre af nogleik gledinnar: «Miök furdar ek, sæluztu synir, ydr upp hafa tekit sva langt vegar vás, [þar sem[3] þer megit ecki [til þess[4] med oss loflikt lita; erum ver menn litlir ok audgætligir, ecki med oss hafandi, þat er tilteygilikt[5] se eda nockurra dainda[6] vert. En ef nockut væri samvirdiligt ydvarri somasemd, er þat þa þvilikt, sem þer hafit lesit af guds postolum ok spamonnum; heyraz þeir þvi hversdagliga i allri guds kristne, at eigi leidiz[7] monnum lifs eptirdæmi utan landz eda af fiarlægum herudum, helldr hafi hverr heima hia ser þat, er hann megi sitt lif eptir leida. Ok þvi undrar ek mest astundan ydvars erfidis ok starfs, at þer villdut fyrir sakir [salu ydvarrar[8] slikar þrautir þola i yfir-

1 fordum *B*. 2 vidbragdi *B*. 3 [*saal. B*; þi *A*. 4 [*tilf. B*. 5 *saal. B*; lofligt *A*. 6 dasemda *B*. 7 *saal. B*; lettiz *A*. 8 [*saal. B*; ydvars erfidis *A*.

---

habentes in nobis, quod vel expeti debeat vel mirari. Et tamen etiamsi esset aliquid in nobis secundum opinionem vestram, numquid tale, quale legitis in prophetis Dei et apostolis? Qui utique ob hoc in omnibus Dei ecclesiis recitantur, ut exempla vitæ hominibus non de longinquis et peregrinis locis quærantur, sed domi unusquisque et apud se habeat, quod debeat imitari. Unde plurimum miror intentionem vestri laboris ac studii, quod profectus animæ vestræ causa tantas superare regiones, tantosque labores adire voluistis, cum nos eo usque pigritia desidiaque constringat, ut nec cellulas nostras progredi audeamus. Verumtamen quoniam putatis esse in nobis aliquid, ex quo proficere debeatis, hoc primum vobis indicandum est, ut hoc ipsum, quod venistis ad nos, et tantum laborem videndi nos suscepistis, ne iactantiæ alicuius habeat prospectum, ut non tam proficere ad animi virtutem, quam præferre se et iactare unusquisque vestrum velit, pro eo quod viderit eos, qui apud alios ex auditu solo cogniti videantur.

Grave est iactantiæ vitium et periculosum nimis, et quod de ipso etiam perfectionis fastigio deiiciat animas; et ideo hoc vos

ferd þvilikra herada, þar sem oss þraungvir sva miok oþrifnadr ok lete, at ver þorum varla ut at ganga or varum herbergium. Nu at hvaru, þviat þer hyggit þat nôckut med oss vera, er ydr se nytsamligt, ok villdut med miklu váse var vitia, þa syniz mer ydr þat fyrst segianda, at eigi fyrir sakir hræsni eda [nôckurs hegomligs hols[1] virdi nôckurr ydvarr sik þvi framarr, þott hafi seed þa menn, er odrum eru at heyrn einni kunnir.

Þungr er laustr hræsninnar ok miok haskasamligr, þviat med sealfum ser rekr hann nidr andirnar fra hæd algôrvinnar, ok fyrir þvi vil ek fyrst allra luta vara ydr þar vid. Tvifôlld er grein þessa misgernings: er su ônnur at þegar skiott i upphafi sinnar snuningar skilia sumir sva, ok þar eptir gera þeir, þott þeir kunni[2] litillar bindendi eda veite sma muni Kristz fatækum, sem þeir se hinum haleitari, er vid taka, ok tyna ombun[3] avaxtar veitz velgôrnings af lausnarans læne; ônnur er hræsninnar grein, at þa er einnhverr hyggr sik upphafinn a hina hæstu palla heilagleiks, at hann gôrir eigi sva gudi gersamliga þackir, sem hann eignar sumt sialfs sins starfe med eiginligum athæfum; ok þa er hann leitar dyrdar af daudligum mônnum, glatar hann hinni, er af gudi er.

1 [hegoma hollzins *B.* 2 kenni *B.* 3 amban *B.*

---

primo omnium cavere volo. Est autem species mali huius duplex quædam. Nonnullis enim accidit in ipsis statim initiis conversionis suæ, cum parum aliquid vel abstinentiæ impenderint, vel pecuniæ in pauperes pie erogaverint; et cum de ea ita sentire debeant, quasi quod impediret abiecerint, ita agunt et ita sentiunt, quasi eminentiores sint illis, quibus aliquid largiti sunt. Alia vero est iactantiæ species, cum quis ad summam virtutem perveniens non totum Deo, sed suis laboribus ac studiis deputat; et dum ab hominibus gloriam quærit, perdit eam, quæ a Deo est. Propter quod, filioli, omni genere fugiamus iactantiæ vitium, ne forte incurramus lapsum, quem diabolus incurrit.

Tunc præterea cordi nostro et cogitationibus præcipua adhibenda est diligentia. Observandum namque est, ne qua cupiditas, ne qua voluntas prava, ne quod desiderium vanum, et quod non est secundum Deum, radices in corde nostro defigat. Ex huiusmodi enim radicibus continuo pullulant vanæ et inutiles cogitationes, et in tantum molestæ sunt, ut nec orantibus nobis cessent, nec in conspectu Dei consistentibus nobis, et preces pro salute nostra

Heyrit, synir! fyrir þvi fordumz med ǒllu kostgæfi hræsninnar lǒst, at eigi beriz sva til, at ver fallim i slikt fyrirdæmingar diup, sem sialfr fell fiandinn.

Freistum þegar i fyrstu fra hiartanu at reka ranglætis rætr ok allt þat, er gudi er gagnstadligt, geymandi sin vid vandskapligum vilia hegomligrar girndar; þviat af þess hattar rotum renna upp hædiligar hugrenningar ok mæda oss sva miǒk, at þær skammaz eigi ne fyrirlata þann sialfan timann, er ver bidiumz fyrir eda stǒndum at guds þionostu, helldr gripa þær fra oss herleitt hugskotit sva miok, at þott ver synimz standa a bæninni med bukinum, þa reikum ver at skilningunni ok hugrenningunni um ymissa stadi her ok hvar. Nu þa ef nǒckurr hyggr sik heiminum hafnad[1] hafa ok fiandans verkum, þa vinnr honum eigi þǒrf at hafa fyrirlatit eignir ok audrædi eda adra veralldar ivasan, nema hann hafi ok neitat eiginligum okostum ok af ser snidit hegomligar ok meinsfullar munudir[2] - þessar eru þær, er postolinn segir sva af: hegomligar girndir ok meinsfullar, hveriar er mygia monnum til eilifs tions - þat er at hafa sannliga diǒflinum neitat ok hans verkum. Diǒfullinn hleypr i mannzins hiarta fyrir tilferd eda

1 neittad *B.* 2 *saal. B*; hugrenningar *A.*

---

offerentibus, erubescant; sed rapiunt a nobis captivam mentem, et cum corpore stare videamur in oratione, sensu et cogitatione evagamur et abducimur per diversa. Si quis ergo est, qui se putat renuntiasse mundo et operibus diaboli, non sufficit in eo renuntiasse, ut possessiones et prædia, ceteraque sæculi negotia dereliquerit, nisi etiam propriis vitiis renutiaverit, et inuteles ac vanas abiecerit voluptates. Hæc enim sunt de quibus apostolus dicit: Desideria vana et nociva, quæ mergunt hominem in interitum (2. Tim. 6). Hoc est ergo vere renuntiasse diabolo et operibus eius. Diabolus enim per alicuius vitii occasionem et pravæ voluptatis aditum irrepit in cor nostrum, quia vitia ex parte ipsius sunt, sicut virtutes ex Deo sunt. Si ergo sunt vitia in corde nostro, cum venerit princeps eorum diabolus, quasi proprio auctori dant locum, et introducunt eum velut ad possessionem suam. Et inde est, quod numquam huiusmodi corda pacem habere possunt, numquam quietem, sed semper conturbantur, semper terrentur, et nunc vana lætitia, nunc inutili tristitia deprimuntur: habent enim intra se habitatorem pessimum, cui introeundi ad se locum per passiones

leiding lastarins, allra hellz liotrar lostasemi, þviat lestirnir ero af hans alfu[1] sva sem godgerningar ero af gudi. Nu ef lestirnir ero i varu hiarta, þa er diofullinn hefir komit þeira hôfdingi, þa gefa þeir honum stad sem eiginligum gervara ok leida inn sva sem til sealfs sins eignar. Ok þadan af er þat, at þess hattar hiôrtu fa alldrigi hvilld ne frid, helldr hrædaz þau iafnan ok hræraz yfirstigin nu af onytri hrygd ok nu af hegomligri gledi, hafa reyndar fyrir innan sik [hinn versta valldzmann, þann[2] er þau veittu vidtôku fyrir eiginliga lôstu vandzslegs[3] hegoma. Her i mote hitt hugskotit, er fullkomliga hefir heiminum hafnad ok sitt briost fyrirbuit herbergi helgum[4] anda, helldr brodur sins hrygd sem sealfs sins ok hans gledi sem eiginligum glaum, snidr af ser þegar i fyrstu hvern lôst ok lyte, en lætr læstar allar briostzins umbudir fyrir fiandans umsatum, rekr i brott [rangsnuna reidi[5] bolginnar brædi, lykr ute lygd afvirdiligrar[6] ôfundar, ok at sidr [at afþocka[7], helldr vilia ecki til grunsemdar skilia af naungsins gerningi. Ok er heilagr andi hefir inn gengit ok birt briostit, er þar iafnan

1 halfu *B*. 2 [*saal. B*; af hinum versta valldz manni þeim *A*. 3 hollzins *B*. 4 heilags *B*. 5 [reidi rangsnuinnar *B*. 6 *saal. B*; ofundligrar *A*. 7 [*saal. B*; af þockan *A*.

---

suas et vitia fecerunt. Econtra vero mens, quæ vere renuntiavit mundo, hoc est, quæ abscidit et amputavit a se omne vitium, et nullum introeundi ad se diabolo aditum dereliquit: quæ iracundiam cohibet, furorem reprimit, mendacium fugat, exsecratur invidiam, et non solum non detrahere, sed ne male quidem sentire aut suspicari se de proximo suo patitur, quæ fratris gaudia sua ducit, et tristitiam eius suam deputat. Quæ ergo hæc et eorum similia observat mens, Spiritui Sancto aperit in se locum, qui cum ingressus fuerit et illuminaverit eam, semper ibi iam gaudia, semper lætitia, semper caritas, patientia, longanimitas, bonitas et omnes, qui sunt fructus Spiritus, oriuntur. Et hoc erat quod dicebat Dominus in evangelio: Non potest arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala fructus bonos facere. Ex fructibus enim arbor cognoscitur.

Sunt autem nonnulli, qui videntur sæculo renuntiasse, et curam non habent ad munditiam cordis, neque ut vitia et passiones resecent ex anima sua moresque componant; sed hoc tantum student, ut videant aliquos sanctorum patrum et audiant ab eis

fridr ok fagnadr, ast ok elska, giædzka ok godvili, þydleikr ok þolinmædi, ok þar blomgaz ok upp renna andans avextir; sva sem sialfr drottinn segir i gudspiallinu: Eigi ma gott tre gera illa avôxtu, ok eigi illt tre gôra goda avôxtu; þviat treit kenniz af avextinum.

Þeir eru enn nôckurir, er synaz hafnad hafa heiminum, en bera litla ahyggiu fyrir hiartans hreinleika ne liotleik lastanna, leida hia ser vandgæfi [eda valyndi [1], semia sidu sina sumskostar, en [idna hitt eina at finna [2] helga fedr ok nema af þeim nôckura [lute, at þvi helldr mikliz þeir af [3] eda dyrkiz, ôdrum segiandi [sik af hinum ok þessum [4] hafa heyrt, ok iafnbratt vilia þeir vera annarra lærifedr, þott þeir hafi nockut litit snudgaz [5] kunnustunnar af heyrn eda sôgn, ok kenna þa lute, er þeir sa ok heyrdu, en gerdu eigi, fyrirsmandi adra ok fyrirlitandi. Girnaz þeir med miklu kostgæfi at dreckia ser til tignarmotz eda meistaradæmis [6], ovitandi at daligrar [7] fyrirdæmingar er sa verdr, er dirfiz adra at læra af lofligum lutum sialfr leidiliga dæmdr [8] af eiginligum lôstum,

1 [*saal. B*; allar *A*. 2 [*saal. B*; hitna til at hitta *A*. 3 [þa hluti, at þeir drambi æ *B*. 4 [*saal. B*; þeim er þetta *A*. 5 þroaz *B*. 6 meistaradoms *B*. 7 dagligrar *B*. 8 lamdr *B*.

---

aliqua verba, quæ narrantes aliis glorientur se ab illo vel illo didicisse, et sicubi forte vel audiendo vel discendo parum aliquid scientiæ conquisierint, continuo doctores fieri volunt, et docere non ea quæ egerint, sed ea quæ audierint et viderint, despicientes ceteros. Affectant ipsi ad sacerdotium, atque immergere se conantur ad clericatum, nescientes quia minoris condemnationis est, si quis ipse virtutibus polleat, alios tamen docere non audeat, quam si quis ipse passionibus et vitiis prematur, et alios de virtutibus doceat. Sic ergo, filioli mei, neque fugiendum omnimodis dicimus clericatum vel sacerdotium, neque rursus omnimodis expetendum, sed danda opera est, ut vitia quidem a nobis depellantur, et virtutes animæ conquirantur. Dei autem iudicio relinquendum est, quem velit, et si velit, assumere sibi ad ministerium vel ad sacerdotium. Non enim qui se ipsum ingesserit, sed quem Dominus assumserit, ille probatus est.

Monachi autem illud opus est præcipuum, ut orationem puram offerat Deo, nihil habens in conscientia reprehensibile, sicut et Dominus dicit in evangelio: Cum steteritis ad orationem, remittite

helldr en hinn er sealfr skinn af kroptunum ok þorir þo þeygi adra at abyrgiaz. Heyrit mik, synir! Nu sva sem ver segium eigi forzliga eda þverudliga flyianda[1] klerkdom ok kennimannzskap, sva ok eigi hlackandi til at hliota, helldr gerningrinn til gefandi, at lestirnir lute undan, en afliz dygdir hins idra mannzins; i guds dom er gefanda, hvern hann vill eptir lata [eda hvern hann vill upp hefia[2] ser til þionostu eda kennimannzskapar, þviat eigi er sa hverr lofligr, er ser lyptir upp sialfr, helldr hinn er drottinn varr velr[3].

En munks verk er þat fremzt, at hann ofri gudi hreina bæn, ecki hafandi i samvizkunni atfyndiligt; sva sem segir drottinn sealfr i gudspiallinu: Þa er þer standit a bæn, fyrirlatit af ollu hiarta brædrum ydrum, ef þer eigit nockut saknæmt vid þa, þviat eigi mun fadir ydvarr, sa er a himnum er, ydr upp gefa, nema þer hafit brædrum ydrum uppgefit þeira misverka. En ef ver hôfum med hreinu hiarta, sem fyrr sagda ek, stadit i guds auglite frelstir af ollum þeim lytum ok laustum, sem adr voru inntir[4], þa megum ver sia gud, sva sem mattuligt er, ok greida til hans bænir vars hiarta, ok sia hann osyniligan med hugskote en eigi med

1 *rettet*; fylgianda *B*, *A*. 2 [*tilf.* *B*. 3 upplyftir *B*. 4 mæltir *B*.

---

fratribus vestris, si quid habetis contra eos, ex cordibus vestris; nisi enim remiseritis fratribus vestris, nec vobis remittet pater vester, qui in cælis est. Si ergo mundo, ut supra diximus, corde astiterimus ante Deum, et liberi ab omnibus his vitiis et passionibus, quæ supra memoravimus, poterimus, in quantum possibile est, etiam Deum videre, et orantes oculum cordis nostri in ipsum dirigere, et videre invisibilem mente non corpore, intellectu scientiæ, non carnis aspectu. Nemo enim se putet posse ipsam, sicut est, divinam substantiam contueri, ita ut speciem sibi aliquam aut imaginem fingat in corde corporeæ alicuius imaginis similem. Nulla forma in Deo cogitetur, nulla circumscriptio, sed sensus, et mens quæ sentiri quidem possit, et perstringere mentis affectum, non tamen comprehendi aut describi aut enarrari valet. Et ideo oportet cum omni reverentia et metu accedere ad Dominum, et ita in eum librare mentis intuitum, ut omne quidquid potest splendoris, claritatis, fulgoris, maiestatis mens humana concipere, super hæc omnia esse eum sentiat semper; et hoc sicut diximus, si pura mens fuerit, nec ullis pravæ voluntatis sordibus

likamanum, med skyrleik skilningar[1] en eigi med hvassleik[2] vidrlitningar. Hyggi engi sik munu sia mega sialfa guddomsins [veringina, sva sem hon er[3], nær sem hann setr saman i sealfs sins hiarta nôckurs konar eptirliking likneskiu likamligrar; þviat engi asiona er i gudi, engi umfedming, helldr hugskot ok skilning, er at sônnu megu skynia ok audlaz elskhuga hyggiunnar, en eigi at hvaru at hondlaz eda diktaz eda fra segiaz. Ok fyrir þvi byriar med allri varud ok otta til guds at snuaz ok sællda sva fyrir honum sialldr skilningarinnar, ok allt þat er mannlikt hugskot fær fengit vegs eda virdingar, lioss eda birtingar, skili hann iafnan gud vera langt umfram þessa alla lute, ok ef hreint hefir verit hugskotit, sem ver sôgdum, ok frelst fra svivirdilegum saurum veslrar vanfystar. Byriar fyrir þvi [til þess allra mest gerninginn gefa[4] þa mennina, er gudi synaz fylgia en afneita verolldinni; sva sem ritat er: [Geymit til ok[5] kanniz vid, at ek em gud. Nu ef hann hefir vid gud kennz sva miôk, sem manninum er framaz mattuligt hann at kunna, þa um sidir mun hann fa visdom annars heims hluta, sva sem þeir ero, ok skilia guds stormerki, ok æ þvi hreinni

1 skynsemdar *B*. 2 hoskleik *B*. 3 [velgeyrninga, sva sem þeir ero *B*. 4 [*saal*. *B*; allra mest godgôrnings geyma *A*. 5 [*tilf*. *B*.

---

occupata. Et ideo in hoc maxime oportet operam dare eos, qui renuntiare sæculo et Deum sequi videntur, sicut scriptum est: Vacate et cognoscite, quoniam ego sum Dominus. Si ergo cognoverit Deum, in quantum homini possibile est, tunc demum etiam reliquorum quæ sunt, scientiam capiet, et mysteria Dei agnoscet, et quanto purior in eo fuerit mens, tanto plura ei revelat Deus, et ostendit ei secreta sua. Amicus enim iam efficitur Dei, sicut illi, de quibus dicebat salvator: Iam non dico vos servos, sed amicos; et omne quidquid petierit ab eo tamquam amico caro, præstat ei Deus. Ipsæ quoque virtutes angelicæ, et cuncta mysteria divina, tamquam amicum Dei diligunt eum, et obsequuntur eius petitionibus. Et hic est, quem a caritate Dei, quæ est in Christo Jesu, neque mors separat, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque alia creatura. Et ideo, carissimi, quandoquidem hoc elegistis, ut Deo placeatis, et ad caritatem eius perveniatis, date operam alieni effici ab omni iactantia, ab omni vitio animi, ab omnibus deliciis corporalibus. Delicias autem corporales non solum illas putetis, quibus homines sæculi fruuntur,

sem hugrinn hefir med honum verit, þvi fleiri hlute vitrar gud honum sva sem kærum vin. Sialfir engiligir kraptar ok oll gudlig stormerki elska hann sva sem guds vin ok tæia hans bænum. Ok þessi er sa, er hvarki lif ne daudi, eigi englar ne hôfdingskapr ne mattr, ok engi ônnur skepna ma fra skilia guds ast, þeiri ęr i Jesu Kristo er. Ok fyrir þvi, elskuligztu synir, ef þer [voldut at [1] lika gudi ok til hans kærleiks koma, gefit geymdir til at geraz annarligir af [2] allre hræsni ok af hverium sem einum leste hugarins, af ollum krasum holldligum eda likamligum; hygge þer ok eigi þær at eins vera likamligar kraser, er veralldar menn neyta, helldr ero allt [3] krasir truandi bindendismanni, sem hann hefir med girnd uppnumit, þott þat se audgætligt, ef i veniu var athallzmonnum at þarnaz. Vatnit sialft eda braudit, ef þat tekz upp med holldzins teygingu, þa virdiz kræsnivam [4] bindendismanni, þegar er [meirr fylgir [5] girnd ahugans en naudsyn natturunnar. Somir salunni i ollum lutum sik sva venia at varaz vômmin, ok fyrir þvi villde varr drottinn kenna salunni moti at standa sinum girndum ok vandfystum, þa er hann sagdi sva: «Gangit þer inn

1 [*saal. B;* villdut *A.* 2 *tilf. B* 3 *saal. B;* þat *A.* 4 *Her begynder tredie Blad i C.* 5 [*saal. C;* madr fullgerir *A, B.*

---

sed abstinenti deliciæ credendæ sunt omne quidquid cum cupiditate sumserit, etiamsi vile illud sit, et quod in usu esse abstinentibus solet. Aqua denique ipsa, vel panis, si cum cupiditate sumatur, id est, non ut necessitati corporis, sed ut animi desiderio satisfaciat, hoc etiam abstinenti deliciarum vitio ducitur. Oportet enim in omnibus consuescere, animam vitio carere. Ideo denique Dominus docere volens animam desideriis et voluptatibus suis resistere, dicebat: Intrate per angustam portam, quia lata est et spatiosa via, quæ ducit ad mortem, angusta autem et arcta via est, quæ ducit ad vitam. Lata est ergo via animæ, cum qualicumque desiderio suo satisfecerit; angusta vero est, cum voluptatibus suis repugnat. Multum tamen prodest ad hæc obtinenda secretior habitatio et conversatio solitaria, quia interdum per occasionem adventantium fratrum, et euntium ac redeuntium frequentiam, abstinentiæ et parsimoniæ frena laxantur, et per huiusmodi occasiones venitur paulatim in consuetudinem et usum deliciarum, et sic interdum etiam perfecti iam viri capiuntur. Ideo et David dicebat: Ecce elongavi fugiens, et mansi in solitudine. Expectabam

um þraungt hlid, þviat rumr ok vidr er sa vegr, er til dauda dregr, en þrông ok haurd er su gatan, er til lifs leidir. Vidr er vegr salunnar, þa er hon [fylgir nær vel hverri sinni[1] girnd, en þraungr, ef hon þrystir vilianligum vandfystum. Leynilig bygd[2] einsligs athæfis ma mikit at hvaru vinna slika luti at hliota; þviat stundum leysaz beisl bindindinnar ok sparneytninnar fyrir [hversdagliga fiôlskylldu[3] tilkomandi brædra eda brautfarandi, ok af þess hattar tilfellum vikz[4] smám þeim til veniu krasanna girnd, ok veidaz sva stundum algerver menn. Fyrir þvi sagdi David sva at sônnu: Fiarlægdumz ek flyiandi, ok var ek i eydimôrk, ok beid ek sva þess, er mik gerdi heilan af stadleysi ok stormi hugarins. En nu mun ek segia ydr þat, er nyliga hefir at boriz nockurum af vorum brædrum, at fyrirfarandi dæmi vinni ydr varari.

Var nockurr munkr i þessi nalægu eydimôrk - þeim var hellir at herbergi - hinn mesti bindendismadr, hann afladi med handanna erfidi hversdagligrar atvinnu. Hann badz fyrir nott ok dag ok blomgadiz med ollum krôptum hugarins. En þessi dramb-adi af gladligum gerningum ok tok at treystaz sem af sinum

1 [*saal.* *C*; fullgerir nær vel hveria sina (hverri sinni *B*) *A*, *B*. 2 fyst *B*; dygð *C*. 3 [hversdaglikt fiolskylldi *B*. 4 vikr *B*, *C*.

---

eum, qui salvum me faceret a pusillo animo et tempestate. Retexam autem vobis, quid etiam nuper cuidam ex fratribus nostris acciderit, ut cautiores vos præcedentia exempla constituant.

Erat quidam apud nos monachus in hac vicina eremo commanens, cui habitaculum spelunca erat: vir summæ abstinentiæ, quotidianum victum labore manuum quærens, in orationibus die noctuque persistens cunctisque animi virtutibus florens. Sed hic lætis successibus elatus, confidere quasi in profectibus suis cœpit, et non Deo totum, sed sibimet ipsi quod profecerat deputare. Hanc autem eius intuens animi præsumtionem tentator continuo accedit, et laqueos parat. Quadam namque die ad vesperam fingit speciem decoræ mulieris oberrantis per eremum, quæ velut fessa post nimium laborem accedens ad ostium speluncæ monachi, se lassabundam simulans ac fatigatam, intrinsecus semet ipsam proiicit, atque advoluta pedibus viri, ut sui misereatur, exorat: «Nox enim me infelicem, inquit, in eremo latitantem comprehendit; iube me requiescere in angulo cellulæ tuæ, ne forte efficiar nocturnis bestiis præda.» At ille primo miserationis obtentu

framkvæmdum, eignadi ser nu sumt, þat er hann hafdi gert, en eigi allt gudi. Freistarinn vikz vid skiott siandi upphafning hugarins ok egnir upp snôrur. At aptni nockurs dags bregdr hann sa sik likneskiu nôckurrar virduligrar konu villandiz um eydimôrkina; hon gengr um eydimôrkina ok kemr at hellisdyrum munksins sva sem mod eptir mikit erfidi, skraukvandi[1] sik þreytta ok þrekada, kastar ser nidr fyrir innan dyrin, velltiz at fotum munkinum, bidr hann miskunna ser sva segiandi: «Nott hefir mik [villt vesala[2], segir hon, leynandiz[3] um eydimôrkina; lofadu mer at hvilaz i hyrningu þins herbergis, at eigi beri sva til, at ek verda braad nattligum dyrum.» En hann tok hana med miskunnar yfirbragdi inn i hellinn ok fretti eptir, [hver sôk hana helldi til at villaz[4] um eydimôrkina. Hon likir[5] sôkina hardla athugasamliga, ok [setr fyrir innan blidmæla eitr ok lostasemdar ulyfian[6] um alla framburdarbokina, synir sik nu vesla ok vafulla[7], nu verduga vermingar[8], ok sveigir sva med snilld ok sætleik malsendans[9] hans

1 liugandi *B*. 2 [numit sæliga *C*. 3 ok villt farit *C*. 4 [*saal.* *B*, *C*; fyrir hveria sôk hon villtiz *A*. 5 greinir *C*. 6 [sár fyrir innan eitri ok lostasemdar ulyfiani *B*; særði hann fyrir innan með bliðmæla eitri ok lostasemðar ulyfiani *C*. 7 *saal.* *B*, *C*; vasfulla *A*. 8 velgeyrnings *B*; vernningar *C*. 9 malsemdar *B*.

---

recepit eam intra speluncam, requirens quæ ei causa errandi per eremum fuerit? Illa causam fingit satis accurate, et interim venena blandimentorum atque illecebræ virus per omnem textum narrationis interserit, nunc se miserandam, nunc etiam defensione dignam ostendens, elegantia et suavitate sermonis inclinat animum hominis, et in affectum sui illecebroso amore deflectit. Hinc iam inter blandiora colloquia, iocus risusque miscentur, manus etiam procax ad mentum barbamque quasi venerandi specie protendit, tum vero palpare cervicem mollius collumque levigare. Quid multa? Ad ultimum captivum ducit militem Christi. Continuo enim perturbari intra semet ipsum et libidinis fluctibus æstuare cœpit, nequaquam laborum præteritorum, nequaquam professionis ac propositi sui memor. Paciscitur cum cordis sui concupiscentia, et intra arcana cogitationum suarum fœdus cum falsa voluptate componit. Inclinat stultus latera sua, et efficitur sicut equus et mulus, quibus non est intellectus (Psalm. 31). Atque ubi obscœnos iam conabatur inire complexus, illa ululatum teterrimum diræ vocis emittens, umbra ut erat tenuis, per manus amplectentis elabitur,

hug hneigiandi til sinnar astar vid lastafullum elskhuga. Hedan af blandaz blidlig vidmæli med hlatri ok leik, þvi næst skekr hon skeggit sva sem til sæmdar asionunni, hondin diôrf til hôkunnar siglir linliga upp um svirann ok halsinn. Hvat þarf þar langt[1] um, at lyktum hertekr hon riddara Kristz. En hann hitnar innan skiott ok skelfiz med sealfum ser af brennandi bylgium lostasemdar med ollu ominnigr umlidinna erfida framiatanar sinnar eda fyrirheitz, þviat hann fædiz af girnd sins hiarta, ok setr saman sætt[2] med falsligum fyluskap fyrir innan leynda lute sins hiarta ok hugrenninga, hneigir heimskr sinar sidur, ok geriz sem hestr eda mull utan skyns ok skilningar. En er hann kostgæfiz[3] undir at falla[4] þau fulu fadmlôg, rekr hon ut hinn dimmazta skræk grimmrar raddar. Skridnar þar or hondum honum meyligr skuggi, sem var, hann eptir latandi med styrialligri atskelkingu fiplanda i loptit upp med hinum hædiligztum hræringum. Þa þegar flyktiz saman otalligr fiôldi fiandaflocks i loptinu til þessa leikmotz med oskurligu[5] opi ok hafum brigzlanarhlatri sva segiandi: «Ho, munkr[6], er þik hoft upp allt til himins, hversu ert þu nu drecktr allt til

1 mart *B*, *C*. 2 sættmal *C*. 3 kostgæfir *C*. 4 fara *B*, *C*.
5 *saal*. *B*, *C*; oskyrligu *A*. 6 monache *C*.

---

ipsum quoque dedecorosis motibus inanes auras sectantem fœdissima cum irrisione deseruit. Tunc præterea multitudo dæmonum in aere ad hoc ipsum spectaculum congregata, clamore ingenti cum cachinno exprobrationis elevato: «O, inquiunt, monache, monache, qui te usque ad cælum extollebas, quomodo demersus es usque ad infernum? Disce ergo, quia qui se extollit, humiliabitur.» Tunc ille velut amens effectus, et deceptionis suæ pudorem non ferens, gravius a semet ipso decipitur, quam fuerat a dæmonibus deceptus. Cum enim debuisset reparare semet ipsum et renovare certamen ac satisfactione sui, lacrymis et humilitatis fructibus, prioris elationis culpam delere, hoc non fecit, sed desperans, semet ipsum, sicut apostolus dixit, tradidit omni impudicitiæ et iniquitati. Regressus est enim ad vitam sæcularem, præda dæmonum factus. Refugit namque conspectus omnium sanctorum, ne quis posset eum salutaribus monitis de præcipitio revocare. Si enim reddere semet ipsum priori vitæ abstinentiæ voluisset, recuperasset sine dubio et locum et gratiam suam. Denique audite, quid et de alio viro gestum sit, similiter quidem tentato, sed non simili exitu tentationis effuso.

helvitis? Nu þa nem þu, at hverr er sik hefr upp, mun lægdr verda.» En hann vard [þegar nær sva sem vitlauss[1], ok þolir eigi einfelldi sinnar bleckingar, bleckiz nu þungligarr af sialfum sør, en hann hafdi adr blecktr[2] verit af diðflinum, þar sem hann skylldi endrbæta sialfan sik ok endrnyia strid at gráta glæp sins fyrra fallz med tarfullum[3] trega avaxtasamligrar[4] idranar. Hann vesall gerdi þat eigi, helldr selldi hann sialfan sik, sem postolinn segir, aurvæntandi allri uhreinsan ok illzku; hvarf hann aptr til veralldligs lifs vordinn fianda fodr, flyiandi felagskap allra heilagra. Engi matti hann aptr kalla af foradinu med hialpsamligum aminningum. En ef hann hefdi viliat leggia sik undir hit fyrra lif ok bindendi, hefdi hann endrbætt utan ifasemd[5] alla sina [miskunn ok stað[6]. Heyrit nu, hvat af odrum hefir gerz sva freistudum, en mislikri utferd freistninnar[7].

I [þessi nalægu borg[8] var nockurr madr gerandi hit liotazta lif med hverri uhæfu, sva at hann var inn frægazti at ufrægd-

1 [nær aurvita *B*. 2 daraðr *C*. 3 tarafullum *B*, *C*. 4 avaxtarsamligrar *B*; avaxtsamligrar *C*. 5 efaðsemð *C*. 6 [*saal*. *C*; misverka *A*, *B*. 7 freistanarinnar *C*. 8 [*saal*. *C*; þessu nalægu heradi *B*; þessum nalægum herudum *A*.

Fuit quidam vir in hac proxima civitate, vitam turpissimam per omne facinus ducens, ita ut opinatissimus in flagitiis haberetur. Hic aliquando Dei miseratione compunctus ad pœnitentiam convertitur, et intra sepulcrum se quoddam concludens, priorum scelerum pollutiones lacrymarum fontibus diluebat, diebus ac noctibus in faciem prostratus, et ne allevare quidem ausus oculos ad cælum, neque vocem emittere et nomen Dei nominare, sed in solis gemitibus et fletibus perdurabat, et tamquam vivens sepultus de inferno iam quodommodo mugitum cordis gemitumque edebat. Cumque in his posito eo septimana una transisset, noctu veniunt ad eum dæmones in sepulcro clamantes et dicentes: «Quid est quod agis, o impurissime et flagitiosissime? Posteaquam omni spurcitia omnique impuritate satiatus es, nunc vis castus et religiosus procedere. Et posteaquam consenuisti in sceleribus, nec iam sufficiunt vires ad facinora delenda, nunc Christianus videri vis et pudicus et pœnitens; quasi vero alius tibi iam ullus possit dari locus satiato in malis, nisi ille, qui tibi nobiscum debetur. Unus ex nobis es, alius iam esse non poteris. Redi ergo magis,

unum. En þessi snôriz[1] nockurn tima vidkomandiz med guds miskunn til idranar, byrgiandi sik i grof einhverri ok þo sva saurganir fyrr gerra glæpa i brunnum taranna. Hann lá sa iôrdinni [nottum ok dôgum[2], eigi dirfandiz[3] augunum upp at lita til himinsins ne guds nafn at nefna med raddarinnar bendingu, helldr stadfestiz hann i einum samt sutum ok sorgum nær sem lifandi grafinn i helviti, utgefandi geysiligan grat med remian[4] hiartans. Þa er ein vika var lidin, koma diôflar at grôfinni honum þar veranda kallandi ok sva segiandi: «Heyr þu, hinn oskirazti ok hinn glæpafullazti! hvat er þat, er þu gerir? Saddr af hverri horan ok uhreinsan geriz þu nu sem gudhræddr ok hreinn, er þu elldiz i glæpunum ok þer þrotna ôfl til odadanna. Nu villt þu synaz kristinn, uframr ok idrandi, nær sem nôckurr annarr stadr megi þer gefinn verda, nema[5] saa er þer er med oss ætladr. Einn af oss ertu, ok eigi mattu nu annarr vera. Hverf aptr, hverf aptr til var, at eigi tynir þu þeim tima lifsins, er eptir er til lystiligra munuda. Ver munum þer bua konungligar[6] krasir ok kurteisuztu konur ok alla

1 sneriz *B*, *C*. 2 [*saal.* *A*, *C*; nætr ok daga *B*. 3 dirfandi *C*. 4 *saal.* *C*; reiman *A*; hreinsan *B*. 5 en *C*. 6 *saal.* *B*, *C*; tillystiligar *A*.

---

redi ad nos, et quod superest tibi tempus, in perfruenda voluptate non perdas; præparamus affluentes delicias, præparamus scorta nobilissima, et cuncta talia, quæ florem tibi possint reparare gratissimæ iuventutis. Quid temet ipsum vanis et inanibus conficis cruciatibus? Quid temet ipsum ante tempus suppliciis tradis? Quid enim aliud es passurus in inferno, nisi hoc quod nunc tibi ipsi conquiris? Si te pœna delectat, exspecta paululum, et invenies paratam; nunc interim fruere muneribus nostris, quæ dulcia semper et grata duxisti.» Hæc et huiusmodi plura exprobrantibus eis, ille iacebat immobilis, nec auditum quidem suum convertens ad eos, nec ullo penitus sermone respondens. Cumque illi sæpius eadem repeterent, et alia duriora, nec ille omnino moveretur, in furorem prolapsi dæmones, ubi viderunt verba contemni, verberibus eum conficere aggressi sunt, multisque suppliciis excruciatum seminecem reliquerunt. Nec tamen in tot tantisque cruciatibus moveri saltem potuit a loco, in quo orationis causa iacuerat. Postera die quidam suorum requirentes eum humanitatis dumtaxat gratia, inveniunt pœnis incredibilibus affectum, et causam per-

þa luti, er þer megi endrbæta blom þeckiligrar æsku. Hvat mædir þu sialfan þik hegomligum ok þarflausligum meinlætum. Hvat selr þu sialfan þik kvðlum fyrir timann? Hvat muntu annat þola i helviti, nema þat er þu semr þer nu sialfr? Girnir þik pinan, bid þù [litt þat[1], ok muntu finna buna. Nu þar til neyt vorra giafa, þeira er þu virdir iafnan sætar ok þeckiligar.» Þessa luti ok adra fleiri brigzludu þeir honum. En hann laa ohræriligr ok veik eigi til þeira eyranu ne heyrninni nockuru ordi andsvarandi. Þeir intu opt upp hina sðmu luti ok suma enn hardari, en hann hrærdiz[2] ecki vid. Ok er fiandrnir fundu, at hann hafnadi full-komliga þeira fortðlum, æдduz þeir ok gengu at honum meidandi hann med mðrgum meinlætum, ok lettu eigi fyrr, en hann var nærr halfdaudr. Matti hann þa eigi fyrir mðrgum meinlætum[3], ok eigi villdi hann, or sinum bænarstad hræraz. Næsta dag eptir komu nðckurir hans nagrannar med mannligri[4] miskunn hans léit-andi, ok fundu hann otruanligum piningum plagadan, ok frettu at, hvi sætti. En er þeir namu, badu þeir, at hann leti heim beraz til scalfs sins herbergis. Hann afneitar þvi, ok var einn samt

1 [littat *B*, *C*. 2 *saal.* *C*; hyrdiz *A*, *B*. 3 sarum *B*, *C*. 4 mann-domligri *B*.

---

contantes, cum didicissent, rogabant, ut curæ gratia reportari se ad domum propriam pateretur. Abnegat, et in eodem permanet loco. Tunc vero et sequenti nocte repetentes dæmones gravioribus eum verberibus cruciabant. Sed nec sic quidem moveri voluit loco, melius esse dicens mortem subire, quam ultra dæmonibus obedire. Nihilominus tertia nocte multitudo convenit dæmonum, et absque ulla miseratione irruentes in eum, omnibus pœnis cruciatibusque conficiunt. Cumque iam corpus defecisset in suppliciis, extremus tamen spiritus obsistebat imperio dæmonum. Quod ubi impii per-viderunt, exclamantes voce magna: «Vicisti, inquiunt, vicisti»; et mox velut virtute quadam cælitus fugati, præcipites abscedunt, nec ultra quidquam ei suæ artis aut sceleris intendunt. Ipse vero intantum virtutibus animi profecit, et ita ornatus moribus effectus est, ac totius divinæ gratiæ repletus virtute, ut omnis hæc regio quasi e cælo eum lapsum videret, et unum esse ex numero cre-deret angelorum, omnes pæne simul atque uno ore dicentes: Hæc est mutatio dexteræ Excelsi (Psalm. 76). Quanti exemplo eius, qui iam semet ipsos desperaverant, rursus ad spem salutis regressi

eptir. Þegar aa næstu nott hverfa fiandrnir aptr beriandi hann ok beystandi med hinum [hôrduztum harmkvælum framarr[1] en fyrr. Hann kvez enn hvergi flyia vilia ne fordaz, sagdi betra vera at þola drap eda dauda en[2] diðflum lengr at hlyda. Þridiu nott samnaz saman otalligr flockr fianda, hlaupa þeir upp aa hann, fara nu miok geystir ok meida[3] hann med allzkonar kvolum ok piningum utan alla miskunn. En þott likaminn þreyttiz af lemstrunum[4], þa stod þo hinn efzti[5] andi mot valldi dioflanna. Ok er hinir fornu fiandr fundu þat, kôlludu þeir hárri rôddu sva segiandi: «Sigradir þu, sigradir þu.» Ok hurfu iafnskiott i braut keyrdir med himneskum krapti, alldri sidan þorandi hans at freista med tálsnôrum sinnar listar[6]. En hann gôrdiz skambragz[7] sva somasamligra[8] sida ok kunnr at krôptum ok [audgadr med allzkonar[9] astargiðfum gudligrar miskunnar, at allri þessi heradsbygd syndiz hann sem af gudi sendr fyrir atferdis sôkum, ok trudiz vera nær sem einn af tôlu sealfra englanna. Ræddu þvi allir med einum rom, at þessi væri [hægri handar umskipting[10]. Utalligir hurfu

1 [horðorum harmkvælum *C.* 2 fyrdæmðum *tilf. C.* 3 mæða *C.* 4 piningum *C.* 5 yzti *C.* 6 velar *C*; sinna vela *B.* 7 *saal. A, C*; innan litils tima *B.* 8 somaligra *C.* 9 [*tilf. B, C.* 10 [til hægri handar umskiftr *B.*

---

sunt, et emendationem sui, quam prius desperaverant, præsumserunt? Quanti admiratione eius de ipso iam inferno peccatorum retracti sunt et ad virtutis indolem reparati? Illo namque tanta immutatione converso, omnibus omnia visa sunt possibilia. Non solum enim emendatio morum florebat in eo et assumtio virtutum, verum et gratia Dei plurima ei collata est. Signa enim et prodigia, quæ ab eo facta sunt, quantum apud Dominum haberet meritum, testabantur. Sic humilitas et conversio bonorum omnium materiam præbet, elatio vero et desperatio interitus et mortis est causa.

Ad effugienda vero pericula lapsuum et conquirendam Dei gratiam atque ipsius divinitatis evidentiorem notitiam capiendam, plurimum prodest secretior conversatio et eremi interioris habitatio. Quod vos non tam verbis, quam rebus ipsis et exemplis melius docere puto.

Fuit quidam monachus, qui in eremo hac, quæ præ ceteris interior est, habitabat. Hic cum plures annos in abstinentia perdurasset, et provectus tempore prope iam ad senilem venisset

aptr af hans eptirdæmi til hialpsamligrar vanar, þeir er [adr hôfdu sialfa sik ôrvæntat[1], ok treystuz nu ôruggri endrbæting fyrirlatinni ôrvænting. Tortaldir droguz aptr or sialfu synda diupinu ok komu til kunnleiks[2] kraptanna af hans undarligri endrbæting. Ok at honum sva fullkomliga rettsnunum synduz ôllum allir hlutir mattuligir. Eigi at eins skein med honum samtenging[3] sidanna eda tilkvoma kraptanna, helldr skein ok med[4] honum hin mesta miskunn almattigs guds. Stormerki ok takn, þau er af honum frômduz, vatta ok vitna hans verdleik vid gud. Nu sva sem þer heyrdut, litillæti ok leidretting[5] veitir efni allra godra luta, en dramban ok ôrvæntan er tilgerningr tions ok tapanar.

En at flyia fallvalltar[6] flugur fiandligra umsáta ok at ôdlaz enn innvirduligri[7] astud gudlegs velgernings ma mest bygd eydimerkrinnar med einfelldi atferdis, ok hygg ek mik þat munu meirr med dygdarfullum[8] dæmum en einum samt ordum uppinna[9].

Munkr nôckurr var i þessi eydimork nær ollum [innar byggi-

1 [sialfir hofdu adr orvęnt *B*; aðr hofnuðu sialfa sik orvæntandi *C*. 2 sannleiks *B*. 3 samsetning *C*. 4 yfir *B*, *C*. 5 rettleiðing *B*, *C*. 6 fallvattligar(!) *C*. 7 invirðiligar *C*. 8 dyrðarfullum *C*. 9 upptina *B*.

ætatem, omni virtutum flore adornatus, ac totius continentiæ magnitudine sublimatus; cum orationibus et hymnis sedule Deo serviret, tamquam emerito militi suo Dominus remunerationes parat, utpote qui in corpore adhuc positus ad instar angelorum incorporeæ vitæ fungeretur officiis, et dignum iudicans annonam cælestem præbere in deserto ei, qui cælestem regem pervigilibus præstolabatur excubiis.

Ut enim ei cibi usum poposcisset naturæ necessitas, ingrediens speluncam suam inveniebat mensæ panem superpositum, miræ suavitatis mirique candoris, ex quo refectus et gratias divinæ præstantiæ referens, rursus ad hymnos et orationes convertebatur. Ad quem divinæ etiam revelationes multæque de futuris rebus a Deo præmonitiones fiebant. In his ergo talibus ac tantis profectibus positus, quia gloriari quasi de meritis suis cœpit, et cælestis beneficii munus vitæ suæ debitum dixit, continuo subintrat eum parva quædam desidia animi, tam parva, quam nec posset advertere. Post hæc crevit maior negligentia, ita ut tardior iam fieret ad hymnos, sed et ad orationem pigrius surgeret. Psalmi

andi[1]. Þa er þessi hafdi stadfestz [hin flestu[2] aar i margfalldri bindendi, sva at hann var nu nær ǒrvasi fyrir alldrs sǒkum, en audgadr med allzkonar avexti andligs athæfis, iduliga med ymnum ok bænum gudi þionandi, upphafidr[3] mikilleika margfallz samhallz; nu med þvi at hann hafdi engiligt athæfi fyrir lifnadar sakir her a iǒrdunni likamliga verandi, þa virdir almattigr gud verdugt at ǒmbuna honum þat sumskostar þegar i hond med engiligri atvinnu sva sem med fǒdurligri forsia ok fyrirhyggiu.

Nǒckurn tima er naudsyn natturunnar beiddiz næring fæzlunnar, gengr munkrinn inn i helli sinn ok finnr þar braud a bord borit, þat var blomaligrar[4] birti ok furduligs sætleiks. Ok hann saddr þar af gerir hann þackir gudligum velgerningi ok riss upp til bænar fra bordinu eptir veniuligum godvilia. Margar gudligar vitranir ok aaminningar af[5] uordnum lutum urdu[6] fyrir hans godvilia[7]. En hann upphafidr aa sva haleita palla heilagleiks tekr at dyrkaz sem af sialfs sins atgervi, virdir veizlu gudligs velgernings verdleik sins athæfis; þegar i stad fellr til hans litil su onenning[8],

1 [*saal.* *B*, *C*; hennar byggiundum *A*. 2 [*saal.* *B*; i flestu *A*; um morg *C*. 3 i *tilf.* *B*; með *C*. 4 blomasamligrar *B*, *C*. 5 *saal.* *C*; aa *A*, *B*. 6 birtuz *B*, *C*. 7 verdleika *B*, *C*. 8 *Her ender 3 Bl. i C.*

---

quoque ipsi non ea qua prius vigilantia ab ipso canerentur, sed ubi parum quid exhibitum fuisset soliti ministerii, anima eius, quasi nimio labore fatigata, requiescere festinabat; quia sensus eius reprobus effectus, de sublimioribus ad inferiora ceciderat, et cogitationes suæ per diversa eum præcipitia rapiebant. Erat enim iam in corde eius clandestina quædam turpis ac nefanda cogitatio, consuetudo tamen prior; velut si decursus aquæ, etiam cessante remigio, adhuc priore impetu navigium ferat: ita et vetus institutio ad consueta hominem officia trahebat. Ob quam causam et stare adhuc in suo statu videbatur. Hic ergo cum post orationes cibum solito requisisset ad vesperam, ingressus locum eum, in quo refici consueverat, invenit solito panem mensæ superpositum, ex quo refectus, nihil de eorum, quæ in corde suo versabantur, emendatione curavit, neque immutationis suæ damna persensit, sed spernentem se minima, paulatim casurum non intellexit. Interea cum gravi iam libidinis incendio stimularetur, et inflammatus turpi concupiscentia raperetur rursus ad sæculum, illa interim die cohibuit se, et solita hymnorum et orationum ministeria ex more

nær sva litil i fyrstu, at hann ma trautt eptir vikiaz. Þadan af vex meiri vangeymsla, sva at hann verdr seinni til salmanna ok obradbeinni til bænanna; syngz ok hvarki med slikum vakrleika sem fyrr, helldr skundar hugrinn at hvilaz sem mæddr af miklu erfidi, nær upphôfdu at eins embætti vanrar þionostu; þviat hann hafdi reyndar fallit fra haleitum lutum til afleitligra, ok hristu hann sealfs sins hugrenningar um fiallzins flug med spilltri samvitzkunni. Var nu ok i hans hiarta nôckur leynd ferlig ok fyrirdæmilig hugrenning, en hin fyrri venia for þvilikaz til at iafna, sem þa er skipit rennr at lyktôdum rodrinum af einu samt bæarubrotinu; sva ok en forna venia ok fyrirheit hellt honum til vanra embættia, ok fyrir þa sôk syndiz hann enn standa i sinni stett. Nu er hann geck inn at lyktudum bænum i þann stad, er hann var vanr at snæda, þa fann hann braud yfir[1] bordi eptir veniu, ok hann saddr þar af æntir[2] hann ekki at endrbæta þa hluti, er i hiartanu hvarfludu[3], ok skildi hann hvergi[4] skada sinnar umskiptingar, helldr hafnadi hann sialfum ser smam ok smam fallandi. Þvi næst kyndiz hann af hinum beiskazta bruna hinnar liotuztu lostasemi, [hyggr nu at hlaupa til veralldar, en[5] helldr ser þo aptr samdægris[6] ok lyktar eptir veniu hversdagligum salmasôngi ok bænahalldi; gengr sidan inn til nattverdar ok finnr braud yfir bordi [enn dôckvara ok

1 a *B.* 2 *saal. B*; væntir *A.* 3 baurduz *B.* 4 eigi *B.* 5 [*tilf. B.* 6 ætlandizt at hlaupa a brott *tilf. A.*

---

persolvit, atque ingressus, ut cibum sumeret, panem quidem invenit mensæ superpositum, sed aliquantulo sordidiorem. Admiratus est et tristis effectus: intellexit enim, quod ipsum respiceret hoc genus monstri; tamen cibo sumto refectus est. Post diem tertium triplicatis urgeri stimulis cœpit; occupaverat enim cogitationes eius quasi iam præsentis et secum positæ, secumque accumbentis imago mulieris, quam et complecti sibi videbatur, et ad turpes usus habere substratam. Processit tamen et sequenti die ad solita psallendi et orandi officia, sed stabat vagus oculis et mente captivus. Cumque solito ingressus ad vesperam requireret cibum, panem quidem invenit super mensam, sed sordidissimum ac aridissimum, et quasi a muribus vel canibus undique corrosum. Tunc ille, ut hoc vidit, ingemuit et lacrymas fudit, sed non ita ex corde, nec ita uberes, quæ possent flammam tanti ignis extinguere. Verum tamen sumit cibum, sed neque quantum volebat neque qualem

saurgara[1] en fyrr. Hann vard nu hryggr miôk ok furdadi, hvi gegna mundi þetta undr, vard þo saddr at hvaru sem fyrr. Eptir þridia dag þadan þrifalldaz med honum munudar broddar, þrôngva nu ok þar med fast sialfs hans hugrenningar, syniz honum sem hann hafi undir ser med fadmlagi naverandi likneskiu nockurrar konu. Ferr þo framm enn sa fiorda deginum til salmasôngs ok bænahalldz, himir ok hangir reikanligr i augunum en hertekinn i hugskotinu. Hann gengr inn um kvelldit til fædzlunnar, finnr braud yfir bordi hit saurgazta ok hit þurrazta, er vera matti, ollum megin sva sem af musum [gnagat eda hundum[2]. Þa er hann sa þat, sytti hann ok harmadi ok hellti ut môrgum tarum, en eigi sva enn innvirduliga[3] af hiartanu, at slaukt fengi bruna sva [mikils loga[4]. Hann neytir fædu at hvaru, en eigi sva miok sem hann villdi, eda hann var vanr, þviat hugrenningar kringdu um hann hvadanæfa sem utlendr herr ok skutu at honum ollum megin leidiligum losta-skeytum, ok draga hann sva sidan til veralldar fanginn ok hertekinn. Hann riss upp þegar um nottina ok ferdaz eptir eydimôrkinni skundandi til borgarinnar. En er dagr lioss var ordinn, var langt til borgarinnar; tekr hann nu at stikna[5] af hinum heitligzta solar hita, mædiz nu miôk i môrkinni, snyz higat ok þagat, skimar ok skygnir, ef klaustr nôckut væri nær, ok er hann leit skala nôck-

1 [nockuru dauckra *B*. 2 [eda hundum reytt eda gnagat *B*. 3 einvirdiliga *B*. 4 [*saal. B*; mikillar astar *A*. 5 hitna *B*.

---

solebat; cum interim cogitationes eum tamquam cohors barbarica undique circumvallant, et omni ex parte in eum tela iaculantur, ac vinctum captivumque eum ad sæculum retrahunt. Exsurgens ergo cœpit iter agere noctu per eremum, et tendere ad civitatem. Sed ubi dies facta est, civitas quidem longe adhuc aberat. Ipse vero cum rapidissimo æstu coqueretur et fatigaretur in eremo, undique versus considerare oculis cœpit et requirere, sicubi esset in vicino monasterium, et cum conspexisset fratrum quorundam cellulam, tendebat illuc, ut apud eos requiesceret. Quem ubi adesse senserunt servi Dei, continuo procurrunt in obviam, et velut angelum Dei excipientes adorant, pedes lavant, ad orationem invitant, mensam ponunt, atque omnia secundum divinum mandatum complent caritatis officia. Verum ubi refectus est, et paululum requievit, ex more quasi ab eruditissimo et opinatissimo patre cœperunt verbum ædificationis expetere, ac monita salutis

urra brædra, skundar þagat at hvilaz at þeira. En er guds þionostumenn þektu hans ferd, renna þeir i moti honum ok vegsama sem guds engil, þva fætrna, lada til lofsôngva, bera bord fram ok inna oll astarembætti eptir guds bodordi. En er hann er hvilldr eptir godan beina, bidia þeir af honum sem hinum frodazta fôdur uppsmidanarord hialpsamligra aminninga, spyria, hversu hverr þeira mætti hellz fordaz fiandans umsatir eda brottu reka hædiligar[1] hugrenningar. Nu ser hann sik skylldugan til at veita brædrunum fortôlur fôdurligar. Innir hann þat ok bædi fylliliga[2] ok fagrliga, talandi af lystugleik hins eilifa lifs ok varandi þa vid diôfla umsatum, en tendradi upp med sialfum ser vidrkomningar[3] brodda, ok aptrhorfinn til sealfs sins mællti hann: «Hversu mun[4] ek adra læra eda æ minna, þar er ek svikiumz sialfr, eda hversu mun[4] ek retta adra [ok endrbæta, en ek retti[5] eigi sialfan mik. Nu þa ger þu vesall! Fyrr skalltu [gôra alla luti, en[6] þu kennir odrum at gôra.» En er hann striddi[7] ser i moti med þesskonar akærslum, skildi hann sik vesaliga velltan ok uppgôrvan, kvaddi hann brædrna ok skundadi sidan, sem [skiotaz matti hann[8], aptr i môrkina ok til þess sama hellis, er hann hafdi fyrr haft, fellr allr til bænar ok segir sva: «Nær hefdi min saala bygt i helviti, nema drottinn

1 haduligar *B*. 2 *saal. B;* inniliga *A* 3 *saal B;* vidkenningar *A*. 4 ma *B*. 5 [er ek endrbæti *B*. 6 [hveria luti, er *B*. 7 *saal. B*; stendr *A*. 8 [hann matti *B*.

---

inquirere. Interrogaverunt quoque eum, quomodo quis diaboli laqueos possit effugere, aut si quando turpes iniecerit animo cogitationes, quomodo depelli possint et abiici. Tum ille, ut compulsus est monita fratribus dare et salutis eos viam docere, ac de insidiis dæmonum, quas servis Dei intendunt, facere sermonem, illos quidem plene et sufficienter edocuit, sibi vero ipsi stimulos compunctionis incendit, et in semet ipsum regressus ait: Quomodo ego alios moneo, et ipse decipior? aut quomodo alios corrigo, qui me ipsum non emendo? Age ergo, miser, facito ipse prior, quæ facere alios doces.» Cumque huiusmodi increpationibus uteretur adversus semet ipsum, et intellexisset se miserabiliter supplantatum, valedicens fratribus, continuo se rapidissimo cursu in eremum dedit, et ad speluncam, de qua discesserat, rediit, prosternens se Domino in oratione, dicens: «Nisi Dominus adiuvisset me, paulo minus habitasset in inferno anima mea.» Et iterum: «Paulo minus

hefdi mer vid holpit; nær var ek i ollu illa, ok nær eyddu þeir mer af iȯrdunni.» Med þeim er sannliga fyllt þat, er ritningin segir: Brodir brodur sinum hialpandi mun upphefiaz sem vigskaurdut[1] borg ok styrk; brodir sa er helpr brodur sinum, er sem ȯrugg borg, ok domar sva sem lasar borganna. Eptir þessa luti var hann a ollum sinum lifdȯgum med tærum ok trega sytandi sik tynt hafa ser gudliga veittum [velgerningum himnesks[2] bordbunadar; tekr nu at eta sitt braud med erfidi ok sveita[3] sins andlitz[4]. Byrgdi hann sik inni i hellisskutanum, liggiandi i ȯsku ok hærklædi sva lengi med sorg ok sut, unz engill guds syndiz honum ok sagdi til hans: «Þegit hefir drottinn idran[5] þina ok mun miskunna þer, en varaz þu hedan fra at dramba, at þu bleckiż eigi verr en fyrr. Brædrnir, þeir er þu lærdir, munu til þin koma blezan med ser berandi, þa[6] er þu skallt þeckiaz, ok kenn med þeim fædu þinum gudi þackir gerandi.»

Þessa luti sagda ek ydr, synir, segir heilagr Johannes, at þer skilit þadan af, hve mikil styrkt fylgir litillætinu, ok hve nalæg er hrapanin hræsninni. Fyrir þvi lærdi oss varr lausnari enn fyrsta[7] sælleik af litillæti, ok sagdi: Sælir ero fatækir i anda, þviat þeira sealfra er himinriki. Nu þer nemandi þesskonar dæmi,

1 *saal. B*; misgȯrdut *A*. 2 [*saal. B*; velgerninga forns *A*. 3 *saal. B*; sveitabroti *A*. 4 *rettet*; erfidis *A*, *B*. 5 *saal. B*; bæn *A*. 6 *saal. B*; þær *A*. 7 *rettet*; fyrir *A*, *B*.

---

fui in omni malo, et paulo minus consummaverunt me in terra. In hoc veró completum est, quod ait scriptura: Frater fratrem adiuvans exaltabitur, ut civitas munita et fortis; frater qui adiuvat fratrem, quasi civitas firma, et iudicia quasi vectes urbium. Post hæc ergo permansit omni vita sua in luctu et lacrymis, videns divinitus sibi concessum cælestis mensæ beneficium perdidisse: cœpit enim in labore rursus et sudore vultus sui manducare panem suum. Conclusit autem se intra speluncam, atque in cilicio et cinere iacens, tamdiu lugens flensque permansit in· orationibus, donec assistens ei angelus Domini, diceret ei: «Suscepit Dominus pœnitentiam tuam, et repropitiatus est tibi, sed cave ne ultra elatus decipiaris. Venient autem ad te fratres, quos tu ipse docuisti, deferentes tibi benedictiones, quas suscipere ne recuses, et sumens cum eis cibum, age gratias Deo tuo.»

Hæc autem locutus sum vobis, filioli mei, ut sciretis, quanta

variz þer, at eigi svikiz þer af diðflum i smasmygli hugrenninganna. Ok fyrir þvi vardveitiz su sidvenia medal munka, at ef nockurr kemr til þeira, hvart sem er karl eda kona, ungr eda gamall, kunnr eda okunnr, at fyrir ollum lutum kallaz[1] a nafn guds med heilagri bæn, þviat þott nðckur fiandlig vel hafi verit, [þa flyr[2] i braut, þegar bænin birtiz. En ef ohreinir andar eggia[3] ydr aa eitthvat i ydvarri hugrenningu, þat er þer skulot stęraz af eda lofaz, þa hlydit [þeim eigi, helldr litillætit ydr þvi meirr[4] i guds augliti ok virdit engis ofmetnadarfulla fiandans aeggian. Truit mer, segir hinn sæli Johannes, optliga blecktu þeir[5] mik sva, at ek matta hvarki hvilaz ne bidiaz fyrir, ollum nottum aeggiandi minum vitum ok hugrenningum ymisligar sionhverfingar. En um morguninn fellu þeir fram fyrir mik sem med nðckurri hadung eda spotti ok mælltu: «Miskunna þu oss, aboti, þviat ver þyngdum þer i alla nott.» Ek sagda til þeira: «Þer allir, er odygd drygit, dragiz brott fra mer ok freistit eigi guds præls.» Nu fyrir þvi, synir, elskit hvilld ok hliodsemd[6], gefit verkit gudligri vitzku ok vaktid ydr, af optligu vidrmæli hafit þer hreint hugskot

1 kalliz *B*. 2 [flyr hon *B*. 3 æsa *B*. 4 [*saal. B*; nu med litillæti *A*. 5 *rettet*; þer *A*, *B*. 6 *saal. B*; hialpsemd *A*.

---

sit in humilitate firmitas, et in elatione ruina quam maxima. Ideo denique et salvator noster primam beatitudinem de humilitate nos docuit, dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Simul et huiusmodi exemplo discentes, ut cautiores sitis, ne a dæmonibus in cogitationum subtilitate seducamini. Propterea enim et forma huiusmodi inter monachos observatur, ut si quis ad eos veniat, sive vir ille seu mulier sit, sive senex sive iuvenis, sive ignotus sive notus, ante omnia ut oratio fiat, ut nomen Domini invocetur, quia si fuerit aliqua transformatio dæmonis, continuo oratione facta diffugiet. Si vero in cogitatione vestra suggesserint ipsi dæmones aliquid, unde laudari debeatis et extolli, non acquiescatis eis, sed tunc magis vosmet ipsos humiliate in conspectu Domini, et pro nihilo ducite, cum vobis illi aliquid de sectanda laude suggesserint. Denique etiam me frequenter dæmones noctibus seduxerunt, et neque orare neque requiescere permiserunt, phantasias quasdam per noctem totam sensibus meis et cogitationibus suggerentes. Mane vero velut cum quadam illusione prosternebant se ante me dicentes: «Indulge nobis, abba, quia laborem tibi in-

fyrir gudi, at eigi talmiz til hans ydrar bænir. Nu þo at [þeir geri [1] god verk ok se horskligs samlags eda lofligrar bindendi, er i verolldinni hafaz [2] vid, sealfa sik semiandi med skyrligum ok skynsamligum athæfum, geymandi gestrisni ok þeckiligar þionostur vid þurftuga, veitandi varkunnligar vitianir heptum eda herklæddum, þesskonar idnir innandi ok odrum æ nockut gods af ser midlandi, hallda þo at hvaru med sialfum ser hreinleik ok heilagleik, þessir eru lofsamligir ok hardla þægiligir [3] fyrir gudi, er med godum verkum gôra geymslu hans bodorda oatfyndiliga. En allir þeir lutir, er nu talda ek, eru iardleg verk ok gôraz af spellilegu efni stundlegra luta. En hinn, er erfidar i astundan andligra [4] luta ok hreinsar med sialfum ser skilning [5] hugskotzins, er hinum miklu ædri ok efri dæmandi; þviat hann byr fyrir i sialfs sins hiarta herbergi hinum helga anda, er fyrirlætr [6] alla iardlega luti, en gerir at eins ahyggiu af eilifd ok hæd himneskra; stendr iafnan i guds augliti, en kastar a bak ser aptr allri ahyggiu nuveranda efnis, vopnar sik med vandlæti gudligrar girndar, sedz hvarki nott

1 [*rettet*; þer gerid *A*, *B*. 2 *saal.* *B*; hofudz *A*. 3 þeckiligir *B*.
4 *rettet*; iardligra *A*, *B*. 5 *saal.* *B*; hreinleik *A*. 6 fyrirlitr sva *B*.

---

cussimus tota nocte.» Ego vero respondi ad eos: «Discedite a me omnes, qui operamini iniquitatem, et non tentetis servum Domini.» Et vos ergo, filioli, quietem silentiumque diligite, et scientiæ operam date, atque exercete vosmet ipsos, ut frequenti collatione mentem vestram puram exhibeatis Deo, ne orationes vestræ impediantur apud Deum. Quamvis enim et illi bonum opus agant, et sit in illis probabilis conscientia, qui inter sæculares positi exercentur in operibus bonis, et occupant semet ipsos actibus religiosis et sanctis, vel hospitalitatem sectando vel caritatis ministeriis obsequendo, vel misericordias ac visitationes aliaque huiusmodi opera explendo, in quibus alii quidem boni semper aliquid conferant, semet ipsos tamen castos servant. Sunt ergo isti probabiles, et valde probabiles, qui in bonis actibus placent Deo, et sunt operarii inconfusibiles mandatorum Dei. Sed tamen hæc omnia terrenos habent actus, et erga materias corruptibiles geruntur. Qui vero in exercitio mentis desudat, et spiritales intra semet ipsum excolit sensus, longe illis superior iudicandus est; locum namque intra semet ipsum præparat, ubi spiritus sanctus habitet,

ne dag af sætleik salmasôngs eda odru lofsamligu bænahalldi drottinligrar dyrdar.

Þessa luti ok marga adra, segir sæll Jeronimus, taladi heilagr Johannes til vor .iii. daga i samt, ok saddi sva vorar salur endrnyiandi til andligs atferdiss. En er ver villdum brott fra hans[1] ferdaz, gaf hann oss blezan ok bad oss i guds fridi fara. «En þat vil ek ydr vita lata, synir, at a þessum sama degi flytz i borginni Alexandria hinn fegrsti sigr dyrdligs hôfdingia Theodosij keisara yfir Eugenio vikingi. Skyllda krefr ok þann sama Theodosium sitt lif at lykta litlu sidarr med almenniligum dauda.» Ok er ver vorum brottu fra hans[1], litum ver ok heyrdum þessa luti sva fyllda ok frammkomna, sem hann hafdi fyrir sagt. Faam dôgum sidarr komu eptir oss nockurir brædr ok bodudu oss andlat heilags Johannis. Hans efzti dagr vard med þeim hætti, at um .iii. daga i samt, sôgdu þeir, at hann leyfdi ongum manni inn at ganga til sin, fell hann a knein til bænar ok gallt gudi sa bænninni sinn signada anda. For hann sva til guds, þeim er[2] vegr ok virding um veralldir verallda. Amen[3].

2. Ver saam vid Thebaidam, segir sæll Jeronimus prestr,

1 honum *B.* 2 se *B.* 3 *tilf. B.*

---

et oblivionem quodammodo capiens terrenorum, sollicitudinem gerit de cælestibus et æternis. Constituit enim semet ipsum semper ante conspectum Dei, et omnes præsentium rerum sollicitudines post tergum iaciens solo divini desiderii calore constringitur, et in laudibus Dei positus et hymnis et psalmis die ac nocte non potest satiari.

Hæc et multa alia his similia beatus Joannes per triduum continuum loquens ad nos, animas nostras refecit et innovavit. Ut autem cœpimus velle ab eo proficisci, datis nobis benedictionibus, «Pergite, inquit, in pace, o filioli; hoc tamen scire vos volo, quod hodierna die victoriæ religiosi principis Theodosii Alexandriæ nuntiatæ sunt de Eugenio tyranno. Necesse est autem et ipsum Theodosium non multo post propria morte vitam finire.» Cumque profecti ab eo fuissemus, hæc ita gesta esse ad fidem comperimus, ut ipse prædixerat. Post dies autem paucos insecuti sunt nos quidam fratres annuntiantes nobis, quod ipse sanctus Joannes in pace requieverit. Obitus autem illius talis quidem fuerat. Per triduum, inquiunt, nullum ad se introire permisit, et positis genibus

annan virduligan mann, Or at nafni; hann var formadr ok fadir margra munklifa[1] ok syndiz af sealfum bunadinum engiligrar vegsemdar. Nitôgr[2] var hann at alldri, hann hafdi sitt skegg ok skinandi hæru helldr en hvita; sva gladr var hann i yfirbragdi, at sialf syn hans matti langt umfram þat virdaz, sem mannzins nattura er til. I fyrstu framdi hann i yztu eydimôrkinni erfidi margfalldrar bindendi, en um sidir setti hann klaustr i nalægri borg.

I ollum næstum stôdum sinnar bygdar rotsetti hann i skoginum tre ymisligra avaxta. Þar i þeim stôdum hafdi engiskonar grasgardr verit fyrir hans tilkvomu[3], eptir þvi[4] sem oss var af flestum flutt heilagra fedra. Fyrir þa skylld plantadi hann skog þenna, at[5] þeir brædr, er hann girntiz saman at kalla, hefdi ongva naudsyn at reika eda rekaz vidara[6] fyrir trea sakir. Gerdi hann, sva sem nu gat ek, geymslu [naudsynia likamligrar[7] þionustu, en miklu meirr hinna, er tru ok hialp heilsu þeira heyrdu til. Grôsum ok rotum nôckurskonar fæddiz hann, er hann var i eydimôrkinni, ok syndiz[8] honum slikir lutir sætir fyrir guds sakir. Vatn drack

1 munka *B.* 2 Nitogr *B.* 3 tilkvamu *B.* 4 *saal.* *B*; þat *A.* 5 *saal.* *B*; er *A.* 6 vidarr *B.* 7 [*saal.* *rettet*; naudsynligrar *A*; likamligrar *B.* 8 *saal.* *A*, *B.*

---

in oratione reddidit spiritum, atque ita perrexit ad Dominum, cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

2. *De Or.* Vidimus et alium apud Thebaidem venerabilem virum, Or nomine; hic multorum erat monasteriorum pater, qui habitu ipso honoris videbatur angelici, nonaginta iam agens ætatis annos, barba prolixa et claritatis canitie splendida, vultu et aspectu ita lætus, ut plus aliquid habere, quam in hominis natura est, visio ipsa videretur. Hic prius in ultima eremo plurimis abstinentiæ laboribus exercitatus, postremo in vicino urbis monasterium instituit.

In adiacentibus autem habitationis suæ locis diversi generis arborum silvas ipse per se plantaria ponendo consevit, in quibus, ut nobis a plurimis sanctis patribus affirmatum est, ante illius adventum nullum omnino virgultum fuit. Ob hoc autem plantavit hanc silvam, ut fratres, quos inibi congregare cupiebat, non haberent necessitatem ligni gratia longius evagandi, habens curam et in his quæ ministerio corporis necessaria sunt, sed præcipue salutis eorum ac fidei. Ipse tamen cum esset in eremo, herbis pascebatur

hann, ef hann kunni at[1] finna. Allan tima dags ok nætr hellz hann i guds lofi[2]. En er hann var fullkominn fyrir alldrs sakir, vitradiz honum engill guds i [einsetunni fyrir syn[3] ok sagdi til hans: «Þu munt skipadr yfir marga þiod af gudi, ok fioldi folks mun a hann[4] trua [þusundum hialpandiz fyrir þina kenning[5]. En sva mörgum sem þu helpr til heilsu [i þessu lifi[6], yfir sva[7] marga helldr þu ok hefir höfdingskap i oordnu. Ottaz ecki ne hrædz, þviat allir þeir lutir, er þu kannt krefia af gudi til natturuligrar[8] naudsyniar þins likama, þa [munu þeir[9] audvelliga veitaz. Heilagr Or gladdr af gudligri vitran ferdadiz af mörkinni[10] i nalægd vid borgina, ok gerdi ser einn litinn skala ok bygdi þar i einn samt. Enga kendi hann fædu nema halfhleypi kals[11] eptir hinar lengztu föstur. Fyrstu kunni hann ecki a bok; en er hann kom af eydimorkinni, sem fyrr var sagt, meirr i nalægd vid [manna bygd[12], þa gafz gudlig miskunn honum þar upp a; þviat þa er [bræðr

1 *mgl. B.* 2 *saal. B*; augliti *A.* 3 [*saal. B*; syn, meþan hann var i einsetunni *A.* 4 *tilf. B.* 5 [fyrir þinar sakir *B.* 6 [*saal. B*; fyrir þina kenning *A.* 7 *Her mangler et Blad i B.* 8 *Med dette Ord begynder fjerde Blad i C.* 9 [*saal. C*; mun þer þat *A.* 10 eyði-morkinni *C.* 11 kal *C.* 12 [*saal. C*; borgarmenn *A.*

---

et radicibus quibusdam, et hæc ei dulcia videbantur. Aquam vero si quando invenisset, bibebat, orationibus et hymnis occupans omne diei tempus ac noctis. Ut autem ad maturam pervenerat ætatem, apparuit ei angelus Domini in eremo per visum, dicens: «Eris in gentem magnam, et multus tibi populus credetur, et erunt qui per te salvandi sunt multa millia hominum. Quantoscumque autem in hac vita positus converteris ad salutem, super tantos principatum accipies in futuro. Et nihil verearis: numquam enim aliquid tibi deerit eorum, quæ ad usum corporis requiruntur, quoties hæc poposceris a Deo.» Hæc cum audisset, ad viciniora loca accedit, et primo solus sub parvo tugurio, quod sibi ipse construxerat, habitare cœpit, oleribus compositis vescens solis, interdum etiam post continuata ieiunia. Litteras primo ignoravit; cum autem de eremo ad hæc, quæ supra diximus, viciniora habitaculis loca accessisset, data est ei divinitus gratia. Et cum a fratribus oblatus ei fuisset codex, quasi olim iam sciens litteras, legere cœpit. Collata est ei adversus dæmones etiam virtus, ita ut multi ex his, quos

baru bok[1] at honum, las hann, sem hann hefdi þegar i bernsku til bokar[2] settr verit. Sva mikil dygd veittiz honum a mot diðfla velldi, at margir, þeir er ohreinir andar ærdu, fluttuz naudgir honum fyrir kne med miklu hareysti[3] vottandi af hans verdleikum. Margar veitti hann monnum adrar heilsugiafir, þviat otalligr fioldi munka ok annars folks flycktiz[4] hvadanæfa til hans fundar. En er ver gengum fram milli annarra brædra, gðrdi hann sik miok glaðan[5], er hann sa oss. Ok er hann hafdi heilsat oss ok bediz fyrir, þo hann fætr gesta sinna, sem vandi hans var; eptir þat tok hann ok lærdi oss med[6] gudligum ritningum af stadfesti truarinnar ok ðmbun hins eilifa lifs, þviat honum var af gudi gefin mikil miskunn til framburdarins. Ok þa er hann hafdi marga capitula gudligra ritninga snotrliga utskyrt, sneriz hann enn til bænar. Su var hans venia[7] at bergia alldri (fyrr) likamligri fædu, en hann hefdi tekit holld ok blod vars herra Jesu Kristz. Þvi teknu ok lyktadri messu bidr hann oss ganga til bordz, en hann sialfr sitr hia oss æ[8] midlandi oss af seim gudligra mola(!).

1 [*saal. C;* bok var borin *A.* 2 bækr *C.* 3 *saal. C*; erfide *A.* 4 flykðuz *C.* 5 *tilf. C.* 6 eptir *C.* 7 *Her mangler Nederdelen af første Spalte i C.* 8 ok *A.*

---

urgebant dæmones, etiam inviti ad eum raperentur, protestantes summo cum clamore de meritis eius.

Sed et alias quamplurimas sanitates operabatur. Congregabantur interim ad eum plurimæ multitudines monachorum, inter quos cum etiam nos advenissemus, visis nobis lætissimus redditur. Cumque salutans nos orasset, more sibi solito pedes hospitum propriis manibus lavit, et docere nos ex scripturis, quæ ad ædificationem vitæ ac fidei pertinent, cœpit; erat enim ei docendi gratia a Deo collata. Cum itaque plurima nobis scripturarum capitula sapienter disseruisset, rursus ad orationem convertebatur. Consuetudo autem erat ei non prius corporalem cibum sumere, quam spiritalem Christi communionem acciperet. Quo accepto post gratiarum actionem adhortari nos etiam ad reficiendum cœpit. Ipse tamen sedens nobiscum numquam cessabat aliquid de studiis spiritalibus commonere.

Narrabat ergo nobis tale aliquid: Scio hominem, inquit, quendam in eremo per tres continuos annos nullum sumsisse terrenum cibum, angelus enim Dei tertia quaque die escam

Slikt sva sagdi hann oss: Veit ek nockurn mann, sagdi hann, þann i eydimorkinni, er engva hafdi iardliga fædu um .iii. ær i samt, helldr færdi guds engill honum hinn þridia hvern dag himneska fædu, ok var honum þat bædi matr ok dryckr. Ok enn sagdi hann: Veit ek þesskonar mann, at komu til hans diòflar i aliti himneskrar herferdar ok engiligum bunadi (rekandi) elldliga vagna, ok leiddu milli sin sva sem med nòckuru tignarmoti sem einn mikinn konung; ok sa er þeira hòfdingi syndiz vera, sagdi til einsetumannzins: «Heyr þu, madr, innt (hefir) þu alla (luti) med verki, þat eina skortir, at þu lutir mer med dyrkan, ok mun ek hefia þik upp sem Heliam.» En er munkrinn heyrdi þetta, þa mællti hann i hug ser: «[Hvat er[1] þat, er nu heyri ek? Hversdagliga dyrka ek ok vegsama minn drottin, er sannr er konungr. En ef þessi væri sa, hvi mundi hann þess beidaz af mer, er hann veit mik án aflati inna.» Svarar sidan sva hinum nykomna konungi: «Ek hefi her hia mer minn konung, þann er ek dyrka án aflati, en þu ert eigi minn konungr.» Vid þessi munksins ord hvarf uhreinn andi þegar i brott ok[2] allt hans fals, ok syndiz honum alldri sidan. En þessa luti sagdi heilagr Or oss sva sem

1 [*rettet*; hvart *A*. 2 *Her begynder anden Spalte i C.*

---

deferebat ei cælestem, et hæc ei cibus erat et potus. Et iterum scio huiusmodi hominem, quia venerunt ad eum dæmones in specie cælestis militiæ et habitu angelorum, currus igneos agentes, plurimo apparatu tamquam magnum aliquem regem deducentes, isque, qui ceteris ut rex haberi videbatur, dicebat ad eum: «Implesti omnia, o homo, superest, ut adores me, et transferam te sicut Eliam.» Sed monachus hæc audiens dicebat in corde suo: «Quid est hoc? Quotidie ego salvatorem, qui est rex meus, adoro. Hic si esset ille, quomodo a me hoc exposceret, quod indesinenter me facere sciret?» Et post hæc respondit ad ipsum: «Ego habeo meum regem, quem quotidie sine intermissione adoro, tu autem non es rex meus.» Et continuo inimicus ad hæc verba nusquam comparuit. Verum hæc ille quasi de alio nobis narrans, sua gesta sub alterius persona memorabat. Patres tamen, qui aderant, ipsi nobis affirmabant, quod ipse esset, qui hæc vidisset et audivisset.

Erat enim hic magnificus pater, qui inter cetera bona etiam hoc præstabat advenientibus fratribus, et cum ipso habitare volentibus, quod faciebat convocari fratres qui secum erant, et in una

af odrum, ok tiadi sealfs sins verk undir annars yfirsyn. En heilagir fedr, þeir er vid voru, sônnudu, at hann hefdi sialfr slika luti seet ok heyrt.

Þessi hinn mikilligi[1] fadir Or, er fra er sagt, veitti þann velgerning tilkomandi brædrum, þeim er nær honum villdu byggia, millum margra annarra godra verka, at hann kalladi samt brædr þa alla, er med honum voru, ok gerdu þeir upp sa einum degi skala hinum nykomna brodur, ok var at þessu verki mikil skemtan ollum brædrum. Skiptu sva til, at sumir fluttu til griot eda tre, lim eda leir eda vatn. En er algert var, fengu þeir af hendi med ollum nytsamligum lutum ok naudsynligum hinum nykomna brodur.

Nôckurn tima kom falsbrodir nockurr til heilags Or, ok at hann syndiz nôktr[2], hafdi hann folgit klædi sin. Heilagr Or avitadi hann at ollum brædrum aheyrundum[3], ok bar þau klædi fram milli þeira, er hann hafdi leynt. En þenna atburd ottuduz sva miôk allir, at engin dirfdiz sidan um nockurn lut fyrir honum at fallera. Sva mikill var hugarkraptr ok megn gudligrar miskunnar med hinum helga Or, er hann hafdi fengit fyrir hreinleik truarinnar ok erfidi margfalldz athalldz, at fiôldi brædra þeira, er

1 mikli *C.* 2 nokðr *C.* 3 aaheyraundum *C.*

---

die advenienti fratri cellulam ædificavit. Erat in hoc opere magna alacritas fratrum, unoquoque eorum festinante lateres convehere, aut lutum porrigere, aut aquam infundere, aut ligna deferre. Ubi vero perfecta fuisset, ipse eam omnibus utensilibus vel necessariis instructam tradebat fratri.

Hic aliquando cum falsus quidam frater ad se venisset, et ut videretur nudus, vestimenta sua occultasset, arguit eum coram omnibus, et in medium quæ occultaverat protulit; et ita pertimuere omnes, ut de reliquo nemo auderet coram ipso fallere. Tanta erat in eo virtus animi, et tanta divinæ gratiæ magnitudo, quam abstinentiæ labore et fidei puritate quæsierat. Multitudines autem fratrum cum ipso positæ tanta gratia erant repletæ, ut cum ad ecclesiam convenirent, chori angelorum vestibus ac mentibus resplendentes, ad imitationem virtutum cælestium, in hymnis et laudibus Dei pervigiles viderentur.

3. *De Ammone.* Vidimus autem in Thebaide etiam alium virum, nomine Ammonem, patrem trium millium circiter monachorum, qui Tabennensii appellantur, ingentis abstinentiæ viros,

med honum voru, gôfguduz af sva mikilli guds [1] miskunn, at þa er þeir komu til kirkiu, synduz þeir sva biartir at bunadi ok yfirbragdi skirligra hugskota sem engiligr fioldi himneskra hermanna, allzvalldanda gud lofandi ok naduliga vegsamandi med ymnum ok odrum lofsôngum.

3. Hinn helga Ammonem saam ver vid Thebaidam, hann var formadr yfir .iii. þusundum munka, þeir ero kalladir Thabeniensij, undarligir bindendismenn. Sa er þeira sidr at klædaz colobijs, þat er linseckum likaz, lukt at hlidunum, en um halsinn ok herdarnar ok tveim megin nidr saumat af [listum af skinni egipzku [2]. Þess geyma þeir iafnan at hylia hôfudit ok asionurnar med skyrtum sinum, þa er þeir fara til fædu, at engi leiti sa, þott hann finni annan ser sparneytnara. Þeir hallda hina mestu þôgn yfir mat sinum, sva at engis mannz raust matti i þvi husi heyraz þann tima, er brædr sitia yfir bordi. Allt þeira medferd(i) milli mannfiolda er sva sett ok samit, at þat mætti metaz einseta; hvers sem eins brædra bindendi eda ônnur meinlæti leynaz, sva at ônginn ma audvelliga lofaz ne med aleitni miok lastaz. Allir samt satu brædr vid bord, ok þadan af aukadiz ást, þott kvidr kendi hardrettis, þviat enn meiri ok dyrmætari er dygdin þeira

[1] *Her mangler det nederste af anden Spalte i C.* [2] [*rettet:* listar af skinni .e. skytter *A*.

---

quibus usus est indui colobiis quasi saccis lineis, et pelle confecta a collo post tergum et latus descendente contegi; cucullis etiam caput operiri, maxime cum ad cibum ventum fuerit, eisque etiam faciem velant, ne alius alium parcius cibum sumentem deprehendat. Est autem eis et in capiendo cibo summum silentium, ita ut nec puteter in eo loco esse aliquis hominum, ubi sedetur ad mensas, et omnis eorum conversatio ita est in multitudine posita, quasi esset in solitudine, dum ita latet uniuscuiusque abstinentia, ut ab alio deprehendi non possit. Sedent ergo ad mensam contingentes magis quam sumentes cibos, ut nec defuisse mensis, nec tamen ventri satisfecisse videantur. Maior quippe est continentiæ virtus, his abstinere quæ in oculis habentur et in manibus.

4. *De Beno.* Vidimus et alium senem mansuetudine omnes homines præcellentem, Benum nomine, de quo asserebant fratres, qui cum ipso erant, quod neque iuramentum umquam neque mendacium de ore eius processerit, neque ullus hominum iratum eum

luta at þarnaz, er[1] fyrir augunum hafaz[2] ok halldaz med hôndunum.

4. Ver saam ok hinn blezada fôdur Benum, er at hogværi var hverium manni fremri; þar med sôgdu sva brædr, þeir er med honum voru, at lygd kom alldri af hans munni, ok engi madr hafdi hann reidan seet ne idiulausan malsenda onytsamliga framflytianda, helldr var hans lif ok hættir med hinu mesta hliodi ok hofsemd; virdi hann i ollum lutum fyrir litillætis sakir engis sialfan sik, en hafdi þo nær engiliga skipan a sinu sidferdi[3]. Badum ver hardla miok af honum at heyra einhveria aminning, ok fengum um sidir, at hann sagdi oss faa ord[4] af hogværi ok hogsemd.

Einnhvern tima eyddi þar hia honum nalægt herad dyr þat, er ypotamus[5] heitir. Heradsbændr badu hinn helga Benum til koma. Ok er hann sa þetta hit mikla dyr ok hit grimliga, mællti hann til þess: «I nafni Jesus Kristz byd ek þer, at þu spillir eigi hedan fra þessarri iordu!» Dyrit hvarf þegar i brott sem keyrt med engiligum krapti, ok kom þar alldri sidan. Sama hætti sôgdu þeir ok iafnvel korkodrillum fyrir honum flyit hafa annan tima.

5. Ver komum til borgar nockurrar Thebaidis, er Exorincum

1 ero *tilf. A.* 2 *Med dette Ord begynder tredie Spalte i C.* 3 meðferði *C.* 4 luti *C.* 5 ippotamus *C.*

---

viderit aliquando aut sermonem superfluum otiosumque proferentem, sed erat vita eius in summo silentio moresque tranquilli, et per omnia quasi angelici ordinis vir; humilitas quoque immensa, et in omnibus pro nihilo semet ipsum ducens. Denique nobis multum rogantibus, ut aliquem sermonem ab eo ædificationis audiremus, vix impetrare potuimus, ut pauca nobis de mansuetudine loqueretur.

Hic aliquando, cum bestia quædam, quæ hippopotamus (*v.l.* hyppotamus) appellatur, regionem illi proximam vicinamque vastaret, rogatus ab agricolis venit ad locum; et cum immanem belluam pervidisset, ait ad eam: «Præcipio tibi in nomine Jesu Christi, ne ultra vastes hanc terram.» Tum illa, quasi angelo persequente, effugata, nusquam omnino comparuit. Simili modo etiam crocodilum (*v.l.* cocodrillum) ab eo alio tempore fugatum perhibebant.

5. *De Oxyryncho civitate.* Venimus autem et ad civitatem quandam Thebaidis, nomine Oxyrynchum, in qua tanta religionis

heitir. I henni hittum ver sva mikla gezkunnar nægd, at engi ma þat makliga[1] ordum inna, þviat ver saam i hverri[2] ra borgina skipada utan ok innan munka bygdum, ok þar sem fyrr hôfdu verit hof ok hôrgar heidingligs blotskapar, þar voru nu munkum ok brædrum hus eda herbergi, ok um alla borgina saam ver miklu fleiri munklifi en verallig herbergi. En þviat borgin var mikil ok fiôlmenn, voru þar .xii. kirkiur, þar sem allr mugrinn veralldar manna sotti til, fyrir utan þær kirkiur er serhveriu klaustri heyrdu til. Kastalar eda stoplar, hlid eda port borgarinnar, med kram ok hyrningum, voru engi aud af munka herbergium, þeira er nott ok dag gulldu gudi lof ok gôrdu sva alla borgina sem eina kirkiu. Engi fannz þar vantrur eda villumadr, helldr (voru) allir borgarmenn kristnir med sameignum sid, sva at med ollu engi dvelldi ne at teldi, hvart er byskup bydi a stræti eda at kirkiu heilagar bænir framm flytiaz. Sialfir valldzmenn ok hôfdingiar borgarinnar med gardzbondum settu hugatsamliga vid hvert borgarhlid gæzlumenn, at [hvargi er[3] sæiz utlendr eda ôreigi, fengi þegar þat, er þurft beiddi, er hann hitti porzins herra eda stadarins forstiora.

En hversu mun ek, segir sæll Jeronimus, þa godvilld greint

[1] mackligum C. [2] *Her mangler det nederste af Spalten i C.* [3] [hvergi *A.*

---

deprehendimus bona, ut ea nemo digne valeat enarrare. Repletam namque eam monachis intrinsecus vidimus et extrinsecus omni ex parte circumdatam. Ædes publicæ, si qua in ea fuerant, et templa superstitionis antiquæ, habitationes nunc erant monachorum, et per totam civitatem multo plura monasteria quam domus videbantur. Sunt autem in ipsa urbe, quia est ampla valde et populosa, duodecim ecclesiæ, in quibus publicus agitur populi conventus, exceptis monasteriis, in quibus per singula orationum domus sunt. Sed nec portæ ipsæ, nec turres civitatis, aut ullus omnino angulus eius monachorum habitationibus vacat, quique per omnem partem civitatis die ac nocte hymnos ac laudes Deo referentes, urbem totam quasi unam Dei ecclesiam faciunt. Nullus enim ibi invenitur aut hæreticus aut paganus, sed omnes cives Christiani, omnes catholici, ut nihil omnino differat, si episcopus in platea orationem aut in ecclesia faciat. Ipsi quoque magistratus et principales civitatis, et reliqui cives studiose per singulas portas statuunt, qui observent, ut sicubi apparuerit peregrinus aut pauper, certatim ad eum currant, et qui præoccupaverit abducit, ut quæ sunt necessaria consequatur.

fa, er þetta folk veitti oss, þviat otalligr fioldi munka ok meyia, er i borginni voru, sem fyrr var sagt, runnu i mot oss ok veittu vegsemd i ollum lutum sem guds englum. Ok (er) ver frettum eptir af heilôgum byskupi stadarins, heyrdum ver hann segia þar vera i stadnum .xx.[1] þusundir meyia[2], ok .x. þusundir munka. Þessarra allra astud ok blidskap, virding ok varkunnlæti, er þeir veittu oss, fordaz[3] ofremd med styrkleiks[4] skort frasôgnina, hversu einn ok einn baud oss til sin. Ver saam þar fiolda mikinn heilagra fedra hafandi ymsar guds giafir, sumir i framburd guds orda, adrir i bindendi, en flestir þionudu gudi med taknum ok iartegnagôrd.

6. Eigi langt fra borginni saam ver heilagan mann, Theonem at nafni, til þeirar halfu, er vendir[5] til eydimerkrinnar, hann hafdi sik einn saman inni lukt i kofa sinum. Sva var flutt, at hann hefdi halldit þaugn .xxx[6]. aara i samt, þar med skein hann sva môrgum krôptum, at hann trudiz [med ollu[7] sem einn spamadr.

1 *Her begynder fjerde Spalte af C.* 2 er i voru borginni, sem fyrr var sagt *tilf. A.* 3 *rettet*; fordar af môrgum *A*; ferr þar *C.* 4 skyrleiks *C*; *med Ordet* styrkleiks *begynder atter B.* 5 veit *B.* 6 þriatigi *B.* 7 [af ollum *B*, *C.*

De his autem, quæ erga nos ab ipsis populis gesta sunt, videntibus transire nos per civitatem suam et velut angelis occurrentibus atque honorem deferentibus, quomodo enarrem? Aut de ipsis monachis et virginibus, quorum innumeræ multitudines, ut supra diximus, in illa urbe habentur? Requirentes enim a sancto episcopo loci illius, viginti millia virginum et decem millia monachorum inibi haberi comperimus. Quorum omnium affectum erga nos et honorem, quem exhibebant, vobis exponere nec sermo sufficit nec verecundia permittit, quomodo pallia nostra scinderentur, unoquoque nos sibi rapiente et ad se ducere cupiente. Vidimus quoque ibi plurimos sanctorum patrum diversas Dei gratias habentes, alios in verbo Dei, alios in abstinentia, alios in signis et virtutibus ministrantes.

6. *De Theone.* Vidimus et alium non longe ab urbe ad eam partem, quæ mittit ad eremum, nomine Theonem, virum sanctum, intra cellulam suam clausum solitarium, qui perhibebatur triginta annis silentii habuisse continentiam, quique tam multas virtutes faciebat, ut propheta apud illos haberetur. Conveniebat namque

Hversdagliga sotti til hans mikill fiôldi siukra manna. En hann retti til þeira hondina ut um glugginn, er a var kofanum, ok lagdi yfir hôfud serhverium ok blezadi þeim, bad þa sidan heim hverfa heila af ollum krankleika. Hann var sva hyrligr i augunum ok vegsamligr i vidrlitinu ok fagnadarfullr i ôllu yfirbragdi, at hann syndiz sem einn engill milli annarra manna.

Sva barst[1] at nôckurn tima eigi fyrir lôngu, at þvi sem oss var sagt, at illvirkiar nôckurir komu um nott at herbergi hins heilaga Theonis, trudu sik þar gull nôckut finna mundu. En heilagr Theon batt þa[2] vid dyrrin med bæn einni saman, sva at þeir mattu hvergi a brott hræraz fra hurdinni. Um morguninn eptir veniu sotti mikill mannfiôldi til hins heilaga Theonis[3], ok er þeir sa illvirkiana vid dyrrin, villdu þeir draga þa til domanda[4]. Heilagr Theon knuidr sva nakvæmri naudsyn taladi þa til þeira eitt ord: «Latit þa fara i fridi, ella mun miskunn heilsugiafa vid menn fra mer hverfa.» Ok er folkit heyrdi þetta, þordu þeir eigi moti mæla, ok letu þa fara frealsa, hvert er þeir villdu. Illvirkiar sia nu, hver miskunn þeim er veitt, leggia nu nidr ran ok stuldi,

1 bar *B*, *C*. 2 *Her ender fjerde Blad i C*. 3 Theonem *B*. 4 domara *B*.

---

ad eum per dies singulos infirmorum plurima multitudo, ad quos ille per fenestram manum proferens et uniuscuiusque capiti superponens ac benedicens, eos sanos ab omni ægritudine remittebat. Hic etiam ipso visu tam honorabilis erat tantumque reverentiæ gerebat in vultu, ut inter homines angelus videretur, ita lætus oculis et plenus totius gratiæ apparebat.

Huic cum parvum ante tempus, ut comperimus, noctu latrones supervenissent, aurum se apud eum inventuros credentes, oratione sola ita eos vinxit, ut foribus eius affixi movere se omnino non possent. Mane vero cum ad eum turbæ more solito convenissent, et viderent ad ianuas eius latrones, volebant eos igni tradere. At ille rerum necessitate compulsus, unum eis solum locutus est verbum: «Sinite, inquit, eos illæsos abire, alioquin gratia a me fugiet sanitatum.» Populi vero, ut audierunt hæc, contradicere non audentes, dimiserunt eos. Latrones vero videntes quod secum est gestum, abiecta scelerum voluntate et præteritorum malorum pœnitudinem gerentes, ad monasteria vicina confugiunt atque ibi emendatioris vitæ formam modumque suscipiunt.

en skunda til nalægra munklifa, hefia þar upp hatt ok sid somaligs[1] lifs ok atferdis, gerandi idran ok yfirbot umlidinna afbrigda.

Ver næmum af sialfum Theone, segir sæll Jeronimus, ok þeim brædrum er med honum voru, at eigi at eins kunni hann egipzka tungu eda girzkra[2] manna mál, helldr ok iafnvel latinu. Þessi hinn heilagi fadir fystiz at letta med aminningarordum erfidi vorrar aurlendingar[3] ok ritadi til vor a spialldi miskunnsamliga kenning sins malsenda[4]. Heilagr Theon hafdi ok þa eina fædu, er utan elldzneyti var tilbuin. Sva sogdu ok helgir fedr, at [fioldi mikill skogardyra[5] sloz i fylgd med honum, hvargi er hann geck um eydimorkina. En hann bar vatn or brunni sinum ok ombunadi þeim sva mædiliga fylgd med hversdagligri dryckiargiôf. En þat var augliost mark til þessa lutar, at fioldi mikill fannz ferla yxna ok onagrorum umhverfum hans herbergi.

7. Vid Thebaidam i halfum Hermopolis borgar sæm ver ok hittum hinn heilaga Apollonium. Til þeirar sômu borgar Hermopolis kom varr herra ok lausnari med Mariu ok Joseph, er flydu[6] af Gydingalandi undan ofridi Herodis, sem spasaga Ysaie innir:

1 somasamligs *B.* 2 *saal. B*; samgirzkra *A.* 3 utleidingar *B.* 4 mals *B.* 5 [mikill flockr dyra *B.* 6 hann flydi *B.*

Erat autem supradictus vir eruditus non solum Ægyptiorum et Græcorum lingua, sed etiam Latinorum, ut et ab eo ipso, et ab his qui ei aderant, didicimus. Sed et ipse relevare cupiens et consolari peregrinationis nostræ laborem, in tabella scribens ad nos gratiam doctrinamque sui sermonis ostendit. Erat autem eius cibus absque ignis opere. Dicebant autem, quod et noctibus ad eremum progrediens comitatu uteretur plurimo eremi bestiarum. Ipse vero hauriens aquam de puteo suo et præbens eis pocula, obsequii earum remunerabat laborem. Huius autem rei manifestum dabatur indicium, quod vestigia bubalorum, caprarumque et onagrorum circa eius cellulam plurima deprehendebantur.

7. *De Apollonio.* Vidimus et alium sanctum virum nomine Apollonium apud Thebaidam in finibus Hermopolis, ad quam civitatem salvatorem cum Maria et Joseph de Judeæ finibus venisse tradunt, secundum prophetiam Esaiæ dicentis: Ecce dominus sedet super nubem levem, et veniet in Ægyptum, et commovebuntur manufacta Ægyptiorum a facie eius et cadent in terram. Vidimus ergo ibi etiam et templum ipsum, in quod

Se her! drottinn mun sitia yfir lett sky ok koma i Egiptaland, ok munu fyrir hans asionu eydaz ok nidr falla[1] skurdgod egipzkra manna.

Heilagr Apollonius hafdi sin munklifi undir fialli nôckuru[, er ver saam hann, sem fyrr var sagt[2]. Hann var forstiori nær fyrir[3] .v. hundrudum munka, ok af ollum halfum Thebaidis trudiz hann hinn fremzti ok hinn frægzti allra fedra. Mikil ok môrg kraptaverk ok undarligra iartegna vann gud fyrir hann. Hann fæddiz allt fra bernsku vid bindendi, en er hann var alroskinn at alldri, vox æ guds miskunn med honum. Vær saam hann nær attrædan blomgandiz milli brædra ok margra munklifa. En þeir, er her synduz vera hans lærisveinar, voru algôrvir ok mikilligir, at þeir skinu nær allir iarteinum.

Heilagr Apollonius for .xv. vetra til einsetu, [sem ver sôgdum[2], ok er hann hafdi þar verit i andligri framning .xl. sara, kom gudlig rôdd yfir hann ok mællti: «Heyrdu, Apolloni! fyrir þik mun ek yfirkoma speki spekinga a Egiptalandi ok nidra skilning skiliandi manna, ok munt þu snua vitringum[4] Babilonsborgar mer til handa eydandi ollum atrunadi ohreinna anda. Far þu nu meirr

1 briotaz *B*. 2 [*mgl. B*. 3 ifir *B*. 4 *saal. B*; snytringum *A*.

---

ingresso salvatore corruisse omnia idola in terram et comminuta esse memorabantur.

Vidimus ergo supradictum virum et in vicina eremo sub monte quodam habentem monasteria; erat enim pater monachorum circiter quingentorum, et famosissimus in omnibus Thebaidæ finibus habebatur. Opera enim magna erant ei, et virtutes multas signaque plurima et prodigia faciebat per eum Deus. A pueritia namque in abstinentia nutritus, ubi ad maturam pervenit ætatem, gratia Dei semper cum ipso crevit. Erat enim annorum fere octoginta, cum eum vidimus in monasteriorum congregatione florentem; sed et ipsi qui videbantur eius esse discipuli, ita perfecti erant et magnifici, ut omnes pæne possent signa facere.

Quindecim ergo annorum secessisse eum ad eremum ferebant, atque ibi cum quadraginta annis fuisset in exercitiis spiritualibus conversatus, aiebant vocem Dei ad eum delatam dixisse: «Apolloni, per te perdam sapientiam sapientium in Ægypto, et intellectum prudentium reprobabo. Perdes autem mihi et eos qui inter ipsos sunt sapientes Babylonis, et omnem culturam dæmonum subrues.

i nandir vid manna bygdir, ok snudga mer eiginligan lyd, þann er fulluliga[1] fylgi gæzkunnar gerningi.» Heilagr Apollonius svarar sva: «Heyr þu, drottinn minn! rek brott fra mer hræsni, at eigi [dramba ek yfir[2] bræđrum minum, ok falla[3] ek sva af þinum velgerningum.» Guds rôdd sagdi þa enn til hans: «Tak hendinni upp a hals þer, ok þann er þu finnr þar, gyrd hann greypiliga nidr vid sandinum.» Heilagr Apollonius tok hendinni þegar i stad upp a halsinn ok hondladi þar einn litinn blamann ok dreckti honum iafnskiott nidr i sandinn undir fætr ser kallanda ok sva segianda: «Ek em drambanar diôfull.» Eptir þat kom rôdd yfir hann af gudi ok mællti: «Far ôruggr nu, alla luti, þa er þu villt af gudi þiggia, munt þu fá ok odlaz.» Sidan for Apollonius til þeira stada, er menn bygdu. Þessir lutir gerduz a dôgum Juliani gudnidings.

Heilagr Apollonius hof nu bygd sina i hellisskuta nôckurum, er var i nalægd vid eydimorkina, ok badz fyrir nott ok dag. Þar fluttu helgir fedr, at hann felli hundrat sinnum hvart nott ok dag a kne, ok neytti meirr engiligri fædu en mannligri. Klædnadr hans var colobium eitt af vefti gert, þat er þeir kalla lebitinarium, ok

1 fylliliga *B.* 2 [drambi ek fyrir *B.* 3 falli *B.*

Perges ergo nunc ad loca habitabilia, generabis enim mihi populum substantialem et perfectum æmulatorem operum bonorum.» At ille respondens ait: «Aufer a me, Domine, iactantiam, ne forte elatus super fratres meos cadam ab omnibus bonis tuis.» Respondit ad eum rursus divina vox: «Mitte manum tuam ad cervices tuas, et quod apprehenderis constringe et sub arena obrue.» At ille sine mora iniecta manu ad cervices suas, apprehendit quasi parvulum quendam Æthiopem, et continuo submersit eum sub arena clamantem et dicentem: «Ego sum superbiæ dæmon.» Post hæc vox ad eum facta est a Deo dicens: «Perge nunc, omnia enim quæcumque a Deo poposceris, consequeris.» Ille ergo post hæc perrexit ad ea loca, in quibus homines habitabant. Temporibus autem Juliani tyranni hæc fiebant.

Fuit autem in locis illis spelunca quædam eremo vicina, in qua habitare cœpit, indesinenter die ac nocte orationibus vacans, easque, ut aiebant, per diem centum vicibus totidemque noctis tempore curvans genua consignabat Deo. Cibo autem magis cælesti quam humano utebatur. Indumentum eius stupeum collobium

dukr, sa er hann vafdi halsinn med ok huldi hôfudit nidr at eyrunum [1]. Sva segia helgir fedr, at þessi klædnadr hefdi ecki fôlnat ne fyrnz a þeim .xl. vetra, er hann hafdi i eydimôrkinni verit. Heilagr Apollonius stôdugr i andans krapti var i nalægum stad eydimôrkinni ok gerdi undarligar iarteinir i heilsugiofum vid menn, þær er fyrir sakir sins mikilleika fær engi tungum talt ne ordum innt, at þvi er ver heyrdum af þeim helgum fedrum, er med honum voru. Þar af for ok flaug mikillig frægd fra honum alreynd med allri undran, rett sem hann væri einn propheti eda postoli. Af ymisligum stôdum nalægra herada sottu munkar til hans fundar, ok offrudu honum sem hinum godfusazta fedr fríd framlôg, þat voru [serhverir sinar salur til forsia [2]. En hann tok vid hverium sem einum med allri skynsemd, ok eggiadi suma at vinna vel, en suma vel at skilia. En hann syndi þeim fyrr i dyrligum dæmum þa luti, er hann kendi þeim i ordum. Sunnudag hvern baud heilagr Apollonius ollum brædrum til bordz med ser fyrir astar sakir, en adra daga bad hann hvern heima at sialfs sins fremia eptir villd mattuliga bindendi. Sialfr hann geymdi ok

1 herdunum *B*. 2 [þeira salur *B*.

---

erat, quod apud illos lebetes (*l.r.* lebitonarium) appellatur, et linteum, quo collum et caput obvolveret. Quæ tamen indumenta ferebant permansisse ei in deserto numquam veterata. Erat ergo in vicino eremi loco in virtute spiritus degens, signa et sanitates miras efficiens, quas enarrare pro sui immensitate, sicut ab his, qui cum ipso erant, senioribus comperimus, vox nulla sufficiet. Fama autem magnifica de eo pervulgata, cum in admiratione omnium quasi propheta aliquis aut apostolus haberi cœpisset, vicinis e regionibus monachi diversis ex locis conveniebant ad eum, et tanquam pio patri magna munera, suas singuli quique animas offerebant. At ille unumquemque eorum tota religione suscipiens, alios ad bene operandum, alios ad bene intelligendum provocabat; sed et ipse prius ea ostendebat exemplis, quæ verbis docere cupiebat. Aliis quidem diebus unumquemque apud semet ipsum exercere abstinentiam, quam posset, sinebat; die vero dominica gratia caritatis secum omnes cibum sumere hortabatur, cum tamen ipse solitis abstinentiæ observationibus deserviret, herbis solummodo aut oleribus utens, nec usum aut ministerium ignis admittens.

gætti þa sem endrinær sinnar bindendi, sva at hann bergdi ongu, nema [grôs ok kal kendi hann[1] osodit hvartveggia.

A dôgum Juliani, sem fyrr gatum ver, heyrdi heilagr Apollonius handtekinn einn brodur ok halldinn i myrkvastofu til þianar eda þionostu[2]; kom nu med brædrum fyrir hugganar sakir at minna hann aa at hallda stadfesti truarinnar i slikri naudsyn, hlæia[3] ok fyrirlita nalæg meinlæti, ok sagdi sva: «Nu er provanartimi, aa hverium er vattaz ok vitnaz hugskot heilagra af aagangi guds ovina.» Ok er hann styrkti slikum ordum ok morgum odrum hug sins brodur, kom at hundradshôfdingi ok [tok reidiliga a þvi, (er)[4] hann dirfdiz inn at ganga, læsti þegar myrkvastofuna ok þar inni hinn heilaga Apollonium ok alla hans fôrunauta, en tok [ut lyklana[5], ok ætladi slik embætti Apollonio sem [hinum brodurnum[6]; for brott sialfr, en setti marga vardmenn yfir myrkvastofuna. En nær midri nott syndiz engill guds med miklu liosi ok lauk upp myrkvastofuna[7]. En vardmenninir urdu hræddir ok ottafullir, fellu til fota heilagra guds manna ok badu þa brott fara,

1 [kali eda grosum ok *B*. 2 hofsidar *tilf*. *B*. 3 *rettet*; leggia *A*, *B*. 4 [spurdi hvi *B*. 5 [brott luklana *B*. 6 [odrum brædrum þeim sem inni voru *B*. 7 myrkvastofunni *B*.

Hic cum audisset Juliani, ut supra diximus, temporibus fratrem quendam ad militiam comprehensum detineri in carcere, venit ad eum cum fratribus consolandi gratia, et ut moneret eum in necessitate tenere constantiam atque imminentia contemnere ac deridere pericula: «Tempus enim, ait, certandi adest, in quo fidelium mentes tentationibus probandæ sunt et noscendæ.» Cumque his et aliis verbis roboraret animos adolescentis, supervenit centurio et indignatus est, cur introire ausus sit, claves extrinsecus carceris imposuit, ipsumque et omnes, qui cum eo venerant, pariter conclusit, quo scilicet etiam ipsi similiter ad militiæ detinerentur officium; constituensque custodes quamplurimos abscessit. Medio autem noctis astare visus est angelus ingenti luce resplendens, et obstupefactis perterritisque custodibus, carceris claustra patefecit. Tunc vero ipsi custodes advoluti pedibus sanctorum, rogabant eos decedere, dicentes melius sibi esse mori pro eis quam divinæ virtuti obsistere, quæ eorum curam gerebat. Mane vero etiam ipse centurio cum principalibus viris festinus ad carcerem venit, rogans ut discederent omnes, qui teneri videbantur. Dicebat enim domum

sǒgdu ser betra at deyia fyrir þeira skylld en gudligum mætti i moti standa, er þeira geymdi. Snemma um morgininn kom sialfr hundradshǒfdinginn felms fullr ok adrir valldzmenn med honum til myrkvastofunnar, ok bad alla þa, er halldnir voru, brott fara frialsa, hvert er þeir villdu, sagdi sialfs sins herbergi hafa fallit af miklum landskialfta ok þar fyrir nockura sina þionustumenn [hina hœrztu [1] dait hafa. Ok er hinir helgu fedr heyrdu þetta, gulldu þeir gudi þackir ok hurfu aptr til eydimerkrinnar, ok voru i einum stad eptir postolanna dœmi hafandi eitt hiarta ok eina ǒnd.

En hinn gamli fadir Apollonius kendi þeim at þroaz hversdagliga at dygdunum en reka þegar brott i fyrstu fiandans umsatir, þær er hann flytr at hiartanu fyrir hœdiligar hugrenningar, ok tok sva til ordz: «Gyrdit hǒfud drekans, ok verdr þegar halfdaudr allr hans bolr eda bukr. Fyrir þvi bydr sialfr gud at gyrda hofud drekans[2], at þegar skiott i upphafi takim ver [eigi i hiarta varu[3] vid vondum ok hœdiligum hugrenningum, þviat æ þvi sidr setiaz sionhverfingar hugskozins i vorum hugrenningum eda vitum, sem þær ero i fyrstu orugligar uti læstar.» A þat minti hann ok, at annarr sigradi annan at dygdunum, en engi leti sik lægra verda at verkum eda verdleikum sinum nagrǒnnum. Þar af sagdi hann sva: «Vitid ydr þegar þroaz at krǒptum, ef ydr er engi reiting[4] vid heimsins

1 [*mgl. B.* 2 hoggormsins *B.* 3 [*tilf. B.* 4 *saal. B*; ritning *A.*

---

suam terræmotu magno concidisse et electos quosque famulorum suorum peremisse. Sancti vero, his auditis, hymnum Deo laudesque cecinerunt, et regressi ad eremum erant in unum positi, secundum apostolorum exemplum, habentes animam unam et cor unum.

Pater autem senior docebat eos, ut quotidie proficerent in virtutibus, et insidias diaboli, quas per cogitationes inferret hominibus, in initiis statim retunderent. Sic enim aiebat: «Confringàtur caput serpentis, et omne eius corpus emortuum reddetur. Ob hoc enim mandat nobis Deus observare caput serpentis, ut omnino statim ab initio nec recipiamus malas et sordidas cogitationes in corde nostro. Quanto ergo magis diffundi non convenit in sensibus nostris cogitationum phantasias, quas etiam ab initio recipi vetat?» Sed et illud monebat, ut in virtutibus alter alterum vincat, nec patiatur se unusquisque inferiorem proximo suo fieri. Hinc autem dicebat: «Scietis vos proficere in virtutibus, si nulla vobis passio fuerit erga mundana desideria. Hoc enim est initium donorum

girndir, þviat þat er upphaf guds giafa. En þott nockurr ydvarr þiggi þa miskunn, at hann gôri takn eda iartegnir, geymi hann ok drambi eigi þar af eda upphefiz i sinum hugrenningum, sem hann se ôdrum ædri. Eigi skal hann ok þat ollum syna, at hann hafi þess hattar giôf þegit, ella glatar hann guds giôf ok þar med sialfum ser.»

Heilagr Apollonius hafdi mikilliga miskunn þegit upp a framburd guds orda, sva sem ver reyndum at nockurum luta, en þo hafdi hann miklu meiri miskunn þegit i framkvæmd verkanna, þviat hvers er hann beiddi af gudi, þa odladiz hann aan dvôl. Utalligar vitranir birtuz honum. Nôckurn tima saa hann i svefni uppsitiandi i postoligu samsæti i fullkomnum felagskap einn af ellrum brædrum, þann er honum hafdi lengi fylgt i haleitum lifnadi. Þessi helgi brodir hrosadi sik [eptir leift hafa a iardriki algervan erfingia guds giafa[1]. En er hinn helgi Apollonius bad fyrir ser til guds, at hann hæfi hann upp til himneskrar hvilldar[2] med hinum brodurnum, feck hann þessi svôr af sealfum gudi, at hann ætti litinn tima her overid[3], adr en utalligir mundu gôraz eptirlikiarar hans lofsamliga lifs, «þviat fioldi folks ok mikill herr munka mun sannan gud gôfga fyrir þinar fortaulur, at þu finnir þar fyrir vid gud verduga ômbun þins tilgernings.» Þessir lutir gerduz, sva sem hann saa

1 [hafa eptir leift guds giafir *B*. 2 dyrdar *B*. 3 vmverinn(!) *B*.

Dei. Quod si etiam ad hoc venerit quis vestrum, ut et signa et mirabilia faciat, non extollatur pro hoc, neque in cogitatione sua erigatur tamquam ceteris prælatus, sed nec hoc ipsum hominibus debet ostendere, quod donum gratiæ huius acceperit, alioquin seducet se ipsum, et ipse decipietur et gratiam perdet.»

Habebat ergo hanc magnificam verbi Dei doctrinam, sicut et nos ipsi ex parte fruiti sumus, sed et maiorem habebat in operibus gratiam, omne enim quidquid petisset a Deo, sine mora consequebatur; sed et revelationes ei plurimæ ostendebantur. Denique seniorem fratrem suum, qui et ipse in eremo defunctus est, cum quo plurimo tempore egerat vitam perfectam, vidit in somnis in sede apostolica residentem, atque unum ex ipsis effectum, hæreditatem sibi virtutum et gratiæ reliquisse. Cumque etiam pro semet ipso oraret, ut velocius eum Dominus assumeret et cum ipso sibi requiem præstaret in cælis, responsum est ei a Domino salvatore, parum adhuc temporis debere eum conversari, donec vitæ et con-

fyrir, þviat fioldi veralldarmanna ok munka af borgum ok bæium sottu til hans ladadir med lofsamligri læring eda allra hellz haleitri heims hafnan, ok innan eins manadar gerdu þeir eina mikilliga conventu med honum vid fiallit, er fyrr gatum ver, hafandi sameiginligt efni. Þenna hinn himneska her, eda eigi sidr engiligan, saam ver, segir sæll Jeronimus prestr, pryddan allzkonar krôptum. Engi þeira bar saurgan bunad, helldr birtuz þeir bædi at bunadi klædanna ok heilagleik huganna, nær sem ritningin minnir, at glediaz skuli þyrstandi eydimôrk, þviat margir munu siaz synir hennar. Nu at hvoru at þessir lutir se af kristninni sagdir, þa ero þeir þo fullkomliga fylldir ok framkomnir eptir frægd[1] frasagnarinnar i eydimôrkum Egiptalandz; eda hveriar borgir snua sva morgum[2] til sannrar truar sem audnir Egiptalandz? Þviat sva margr lydr, sem borgirnar byggir, þvi nær mikill munkafioldi er nu i eydimôrkunum. Ok þvi syniz mer, segir sæll Jeronimus prestr, postolans sôgn med þeim fylld, at þar sem meirr[3] geisadi afgôrdin, þar nægdiz ok meirr[3] miskunnin. Ofsadi ser meirr i Egiptalandi einnhvern tima uhrein skurdgoda gôfgan[4] en i hverium stad annarra, þviat þeir dyrkudu fyrrmeirr hunda ok apyniur,

1 fregn *B*. 2 lyd *tilf*. *B*. 3 mest *B* 4 villa *B*.

---

versationis eius plurimi æmulatores existant: populos namque ei plurimos credendos esse monachorum et exercitum quendam piorum, ut per hæc dignam pro talibus meritis remunerationem inveniat apud Deum. Hæc autem ut vidit, ita gesta sunt. Convenerunt enim ex omni loco monachi, fama et doctrina eius invitati, et præcipue exemplis eius quamplurimi sæculo abrenuntiantes, conventum quendam magnificum fecerunt apud eum in supra dicto montis loco, communem vitam mensæ unius unanimiter conservantes. Hunc ergo tamquam vere cælestem quendam et angelicum cernebamus exercitum in omnibus virtutibus adornatum. Nullus sane in eis sordidis utebatur indumentis, sed splendore vestium pariter atque animorum nitebant, ita ut etiam, secundum scripturam, lætaretur eremus sitiens, et multi filii eius viderentur in deserto. Quæ quamvis de ecclesia dicta sint, tamen in Ægypti desertis hæc etiam historica relatione completa sunt. Ubi enim tantæ per urbes multitudines veniunt ad salutem, quantas Ægypti deserta protulerunt? Quanti populi habentur in urbibus, tantæ pæne habentur in desertis multitudines monachorum. Unde mihi

sva ok unian eda ônnur undr, ok kôlludu þat kalkrist eda grasgud, sva sem ver námum af frasôgn heilags fodur Apollonij, er hann skyrdi ut fyrir oss tilstôdur þeira bannsetta blotskapar med þessum hætti: Uxann trudu egipzkir menn einn tima gud vera, af þvi at þeir aurdu med honum iôrdina ok fengu þar fyrir mat ok dryck. En af þvi vegsômudu þeir vatn ârinnar Nilar, at þat dôgdi ôll herud landzins; en fyrir þvi landit sialft, at þat var avaxtsamara[1] en onnur lônd; en þvi hunda eda apyniur, sem fyrr var flutt, hverskonar gras eda eitthvat annat, at þeir hrosudu sik heilsulig hagfelli[2] þar fyrir fengit hafa a dôgum [Pharaonis; þviat hvat sem þa hefti eda hellt fra herferd[3] Pharaonis, er hann fyrirforst, þa trudi þat hverr gud sinn, er hann hellt fra hans fylgd, ok sôgdu sva: «Þetta var mer gud i dag, at ek druknada eigi med fylgd Pharaonis.» Slik voru ord heilags Apollonii, er hann taladi vid oss. En þo skylldumz ver miklu meirr at minnaz i ritningunni þeira dygdarfullu dæma, er hann drygdi i veran ok verki.

Einnhvern tima var strid nockut milli tveggia þorpa þar i nand bygdum Apollonij, ok er þat var flutt fyrir honum, skundadi hann fyrir fridarins skylld til þessa fundar. En þeir voru fast-

1 avaxtarsamara *B.* 2 atfelli *B.* 3 [*tilf. B.*

---

videtur etiam apostoli dictum in eis esse completum: Quod ubi abundavit peccatum, ibi superabundavit gratia (Rom. 5). Abundavit enim aliquando immundus idolorum cultus in Ægypto, sicut in nullo umquam gentium. Canes enim et simias atque alia portenta venerati sunt. Allia quoque et cæpas, et nonnulla olerum Deos credebant, sicut ab ipso patre Apollonio narrante didicimus, causam enim nobis priscæ eorum superstitionis hoc modo exponente: Bovem quidem Deum crediderunt aliquando Ægyptii, pro eo quod per ipsum rura excolentes victum cibumque capiebant. Sed et aquam Nili, pro eo quod universas rigabat Ægypti regiones, venerabantur. Colebant quoque et terram utpote uberiorem ceteris terris. Canes etiam, ut supra diximus, et simias ac diversa herbarum genera atque olerum colebant, pro eo quod occasionem sibi salutis per hæc venisse opinabantur temporibus Pharaonis. Circa hæc enim singula occupatio eis exorta videbatur, cum ille patres nostros persequens submersus est, et unusquisque id, per quod occupari visus est, uti ne Pharaonem sequeretur, hoc sibi reputavit Deum, dicens: «Quia hoc mihi Deus fuit hodie, ut non sequerer Pharaonem,

halldir i sinni fyrirætlan ok hlyddu ecki sa hans rad eda fridsamligar fortölur, mest af þvi at allr fioldi folksins annarrar halfu hafdi allt sitt traust ok trunad undir[1] oflum illvirkia eins, er oddr ok æsir [var ufridarins[2]. Ok er heilagr Apollonius saa hann miok motbarligan fridinum, mællti hann til illvirkians: «Heyr þu, vinr! ef þu villdir hlyda mer, munda ek bidia gud minn, at hann fyrirleti þer þinar syndir.» En þegar hinn heyrdi þessi hans ord, dvaldi hann ecki ok fell til fota hinum helga Apollonio ok bad hann bidia fyrir ser til guds, ok taladi[3] sialfr fyrir þvi folki, er honum hafdi fylgt, ok feck sva gert, at allir hurfu med fridi heim, hverr til sinna heimkynna Ok er þeir voru i brottu, dvaldiz hann [med guds manni[4] ok beid sva hans fyrirheiz. En heilagr Apollonius tok hann til fylgdar [med ser[5] ok ferdadiz heim til munklifis sins. Þvi næst beiddi hann hann betra lifnadinn ok bida[6] med traustri tru þolinmodliga guds miskunnar, þviat allir lutir ero mattuligir truanda manni. En a hinni fyrstu nott, er þeir svafu badir samt i klaustrinu, syndiz þeim badum, sem þeir væri a himnum ok stædi fyrir sealfs drottins domstoli. Þeir sia engla guds ok hans

1 a *B.* 2 [*saal. B*; allz ofridar *A.* 3 *Med dette Ord begynder femte Blad i C.* 4 [*saal. B, C*; þar eptir *A.* 5 [við sik *C.* 6 biðia *C.*

---

et simul cum eo demergerer.» Hæc ergo erant verba sancti Apollonii, quæ nobiscum loquebatur. Sed multo magis illa scribi oportet, quæ in operibus et virtutibus habuit.

Post aliquantum temporis certamen erat de finibus inter duos vicos. Hoc cum nuntiatum fuisset Apollonio, festinans descendit ad eos pacis gratia. Sed illi furore contentionis incensi nullo genere ad pacis consilium flectebantur, maxime quod unius partis populus plurimum fiduciæ in viribus cuiusdem latronis gerebat, qui ipsius certaminis signifer videbatur. Hunc cum videret Apollonius paci resistentem, dicit ad eum: «Si mihi, o amice, acquiescere volueris ad pacem, rogabo Deum meum, et remittet tibi peccata tua.» At ille cum audisset, nihil omnino distulit, sed genibus eius provolutus supplicabat ei. Tunc deinde conversus ad turbas, quæ eum secutæ fuerant, fecit omnes cum pace decedere. Quibus secedentibus, ipse permansit cum homine Dei exspectans ab eo promissum. Tunc vero Apollonius assumens eum, et cum ipse iter agens ad monasterium, docebat eum mutare debere ordinem vitæ et patienter a Deo quærere misericordiam et promissionem eius

helga menn varn herra vegsamanda[1]; ok er þeir þottuz ok gud gôfga þessa luti siandi, ræddi vars drottins rôdd til þeira: «Þoat med liosi ok myrkri[2] se engi sameign, ok hinn odyggi hafi ôngva[3] hluttekning med hreinlyndum[4], þa veitiz [þer þo, Apolloni, þessa sama mannz, er þu batt fyrir[5], hialp ok heilsa.» Ok er þeir hôfdu i himneskri upphafning slika luti seed ok heyrt um þat fram, er mannzins mælska fær fra [flutt, eda eyranu til hlytt[6], risu þeir upp af svefninum ok sôgdu brædrum fyrirburdinn. En allir undruduz einkar miok, er einn ok hinn sama fyrirburd flutti hvarrtveggi. Fra þessu upp var illvirkinn[7] med brædrum ok nu heilagr, þviat hann skipti ollu sinu sidferdi til milldi ok meinleysis sva sem vordinn lamb or vargi. Fylldiz med honum fulluliga[8] forsôgn[9] Ysaye, er hann tok sva til ordz: Vargar munu fædaz med lômbum, oarga dyr ok uxi munu badir samt sediaz sadum. Ver saam ok þar, segir sæll Jeronimus, blalenzka menn med munkalifnadi ok marga af þeim umfram gangandi adra munka i sidsamligri[10] bind-

1 *saal.* *A*, *B*, *C*. 2 myrkrum *B*, *C*. 3 engan *C*. 4 rettlyndum *B*; trulyndum *C*. 5 [þo fyrir signadan Apollonium þessum sama manni *B*. 6 [sagt eda eyrat til heyrt *B*. 7 spellvirkinn *B*. 8 fylliliga *B*, *C*. 9 forspa *B*; fyrisaugnn *C*. 10 sidlatligri *B*, *C*.

---

ex fide exspectare, omnia enim possibilia dicebat esse credenti. Cumque noctis tempore simul in monasterio requievissent, per visum ambo vident se esse in cælis, et assistere ante tribunal Christi. Vident etiam angelos Dei et sanctos quosque adorantes Deum; et cum hæc videntes etiam ipsi adorassent Deum, vox Domini defertur ad eos, dicens: «Licet nulla sit communio luci et tenebris, nec sit aliqua portio fideli cum infideli, tamen donatur tibi salus istius, pro quo supplicasti, Apolloni.» Sed et alia multa cum audissent in cælesti visione positi, quæ neque sermo enarrare sufficit, neque auris audire, surrexerunt a somno, et quæ viderant fratribus indicarunt. Admiratio autem ingens esse cœpit, cum unum atque idem somnium uterque narraret. Permansit autem cum fratribus latro ille iam sanctus, vitam suam moresque ad omnem innocentiam pietatemque commutans tamquam in agnum conversus ex lupo, ut in eo plenissime compleri videretur prophetia Esaiæ dicentis: Lupi cum agnis pascentur, et leo et bos simul paleis vescentur. Vidimus ibi quosdam etiam gentis Æthiopum viros cum monachis viventes, et multos ex ceteris monachis in

endi ok krapti hugarins, sva at þeim syndiz fyllaz su ritning, er sva segir: Blaland mun til Kristz koma fyrir hans hendr[1].

Tiu bæir voru þeir, er a heidni helldu i nand bygdum heilags Apollonii. Þessir bölvudu blotmenn dyrkudu med [auskurligri[2] aftru einn diofulligan[3] krapt. Musteri eitt mikit attu þeir, ok stod þar i skurdgod, þat er þeir voru vanir at bera um akra sina til regns med œrslafullri oveniu, fylgdi þar þa allr fioldi folksins med sialfum hofprestunum. Sva barst[4] at einn tima, er heilagr Apollonius ferdadiz med nockura brœdr, at veg hans veik þar [i nand[5], er þeir baru þenna blotskap. Ok er hann sa þenna hinn vesla flock sva œrdan af uhreinum anda vefiaz a völlunum, þa aumkadi hann miok aftru þeira ok fell a bædi kne til bænar med akalli vars herra. Ok vid fyrstu bænarord batt[6] hann sva alla þa, er med skurdgodit gengu, at þeir stodu sem iardfastir steinar, ok mattu hvergi or stad hrœraz allan daginn i þeim heitazta[7] solar hita, er þar kann verda, ok vissu eigi, hvadan þessi uhamingia hafdi þeim at hendi[8] boriz. Þa kölludu kennimenn þeira ok

1 ok bænir *tilf.* *C.* 2 *saal.* *C*; fyrirdæmdri *A.* 3 [diofuligri fyrideming einn uvinarins *B.* 4 bar *C.* 5 [inn at *C.* 6 bant(!) *B.* 7 mesta *B.* 8 *mgl.* *B*, *C.*

---

observantia religionis et virtute animi præcellentes, ut et in ipsis compleri videretur scriptura, quæ dicit: Æthiopia præveniet manus eius Deo (Psalm. 67).

Erant aliquando in circuitu sancti Apollonii positi decem circiter gentilium vici, apud quos dæmoniaca superstitio summo studio colebatur. Templum enim erat ibi amplissimum, atque in eo simulacrum, quod moris erat circumferri a sacerdotibus bacchantium ritu cum reliqua multitudine circumeuntibus, et quasi pro aquis pluvialibus profana mysteria peragentibus. Contigit autem sub eo tempore, quo huiusmodi ab eis orgia gerebantur, iter agere beatum Apollonium per ipsa loca cum aliquantis fratribus. Et cum vidisset infelicium turbas quasi dæmone quodam agi bacchari-que per campos, miseratus errorem eorum, fixis genibus invocavit Dominum et salvatorem nostrum, et omnes eos, qui cærimoniis dæmoniacis agebantur, cum simulacro suo stare fecit immobiles, ne progredi omnino usquam possent. Atque ita per totam diem rapidissimis adusti æstibus permanserunt, ignorantes unde eis hærere uno in loco immobiliter contigisset. Tunc sacerdotes eorum

sögdu nockurn kristinn mann Apollonium at nafni byggia nærmeirr eydimörkinni þesskonar[1] verdleiks, at haska mundi af von, ef hann helpi[2] þeim eigi. Vid þetta dreif at hvadanæfa fiolmenni ok frettu eptir furdandi, hvi þetta undr sætti. Hinir hirdu vid ok sögduz eigi vita, en hafa þo frett af þessum helga fedr, «ok þvi beidum ver, at þer bidit[3] hann bidia fyrir oss. [Enir tilkomnu[4] svorudu ok sögdu þa rett inna, kvaduz seed hafa ferd hins helga födur þar i nand; freistudu þo fyrst at fulltingia þeim eptir föngum, leida til yxn, ok hugdu sik[5] dregit mundu fá skurdgodit. En er þat vard at engu rádi, sia þeir sik fiarlæga ollu fulltingi; göra nu erendreka til guds mannz ok hetu[6] þvi, ef hann leysti þa af þessum böndum, at hann mundi ok fullkomliga af þeim leysa öll bönd villu ok vantru. En er hinum helga Apollonio var þetta sagt, for hann utan dvöl til motz vid þa, ok badz fyrir til guds, ok urdu þegar allir lausir. En þeir gerdu gudi þackir ok toku retta tru. En skurdgodi þvi, er af tre var gert, köstudu þeir i elld; fylgdu sidan heilugum fedr Apollonio eptir postolanna dæmi hafandi einn hug ok eitt hiarta. Margir gerdu ok eptir þeira dæmum, fyrirletu

1 vegs ok *tilf.* *B*; verks ok *C*. 2 *saal.* *A*, *B*, *C*. 3 krefit *C*.
4 [En þeir sem til komu *C*. 5 þaa *C*. 6 *saal.* *B*, *C*; hietu *A*.

---

dicebant, esse quendam Christianum in regionibus vicinæ eremi commanentem, Apollonium nomine, et ipsius esse hæc opera, qui nisi esset exoratus, sibi periculum permansurum. Ut autem ad rei tantæ miraculum convenerunt undique, qui audierant, et percontantes, quæ tanti causa existeret monstri, ignorare se penitus fatebantur, suspicionem tamen dari sibi dicunt supradicti viri, quem et exorari pro se deposcunt. Tunc quidam ex illis, vere eos opinari aiunt; nam et vidisse se eum in illo itinere prætereuntem confirmabant, et tamen adhibere, quæ putabant prodesse, auxilia non morantur. Adducunt boves, quorum virtute videretur posse moveri simulacrum. Sed cum nec sic quidem aliquid profecissent, omni auxilio frustrati, legatos ad hominem Dei mittunt, pollicentes, ut si eos resolvat his vinculis, pariter quoque erroris in eis vincula dissolveret. Hæc ubi nunciata sunt ei, sine mora descendit ad eos, et oratione sola ad Deum fusa omnes resolvit. At illi sine dilatione unanimiter omnes confugiunt ad eum, salutari Deo nostro credentes et gratias referentes. Simulacrum vero, quod erat ligneum, continuo tradunt igni, ipsi autem secuti hominem

verolldina[1] en reduz undir hans hǒnd. Margir ok eigi sidr fyrir frett ok frægd þessa takns toku kristiliga tru, sva at i ollum þeim herudum var nær hvarki eptir hof ne heidingi.

Þat er flutt enn i verkum heilags Apollonii, at einn tima hofz strid nockut milli tveggia manna, var annarr heidinn, en annarr kristinn. Foru her fram fylkingar hvarratveggia[2] herklæddra[3]. Þann tima kom at heilagr Apollonius[4] ok eggiar hvarntveggia[5] fast til fridarins. En nockurr af heidingium, sa er hǒfud ok upphaf var allz ofridarins, hardr madr ok heiptugr, kvad alldri skylldu fridinn faaz, medan lifit fylgdi honum. Þa sagdi heilagr[6] Apollonius: «Verdi sva sem þu æsktir[7], at her falli engi madr nema þu einn, ok verdi grǒptr þinn vidrlikr[8] þinum verdleikum, þat er eigi iǒrd helldr giods kvidr ok annarra skogdyra. Mal hans verdr skiott at sannleik, þviat engi fell af [hvarigri halfu[9] nema hann einn. En er þeir hǒfdu hann sandi ausit, hurfu þeir heim; um morgininn komu þeir til aptr ok fundu þa likamann af dyrum

1 veralldliga ivasan (ivesan *C*) ***B***, *C*. 2 hvarratveggiu ***B***, *C*. 3 herklæddar ***B***; herklæddir *C*. 4 vivandi *tilf*. *C*. 5 hvaratveggiu ***B***, *C*. 6 sæll *B*, *C*. 7 mælltir ***B***; æstir *C*. 8 likr ***B***. 9 [*saal*. ***B***; hvarri halfu ***A***; hvarigu liðu(!) *C*.

Dei atque edocti ab eo fidem Domini, ecclesiæ Dei sociati sunt. Plurimi vero ex ipsis cum ipso permanserunt, et etiam nunc in monasteriis degunt. Facti tamen huius mirabilis fama ubique diffusa est, et multi pro hoc ad fidem Domini convertebantur, ita ut in omnibus illis regionibus nullus iam pæne gentilium remanserit.

Adhuc autem in gestis sancti Apollonii ferebatur hoc. Lis quodam tempore dicebatur exorta inter duos vicos, quorum unus christianus, alter gentilium fuit. Procedunt ex utraque parte armatorum turbæ plurimæ. Accidit autem, ut sanctus Apollonius superveniret, cumque eos hortaretur ad pacem, quidam eorum, qui inter gentiles quasi caput erat et causa belli illius, homo truculentus et ferus, obsistebat ei vehementer, dicens, non se permittere fieri pacem usque ad mortem suam. Tunc ille: «Fiat, inquit, ut optas, nullus enim alius præter te perimetur; sed et mortuo congruum honori tuo tibi sepulcrum fiet, non terra, sed bestiarum ac vulturum ventres.» Et continuo sermo eius efficitur verus, nullus enim alius ex utraque parte nisi solus ipse cecidit. Quem cum sub arena obruissent, mane regressi invenerunt corpus illius a bestiis effossum

uppdreginn, en sidan [uppgôrvan af giodum ok odrum hræfuglum [1]. Allir furdudu sva skiota framkvæmd guds mannz malsenda, snôruz [2] til sannrar truar [3] gerandi gudi þackir ok hans helga propheta [4] Apollonio.

Eigi vil ek leyna ydr þeim fyrsta atburd, er gôrdiz þann tima, er hinn helgi Apollonius hof i hellinum bygd sina med fæm brædrum, at hinn æzta paschadag, þa er tidum var lokit i hellinum hatidliga, sem til heyrdi, var buit til bordz eptir fôngum. En þat voru fair braudleifar ok þurrir vardir [5] med sallti ok kal nôckut. Þa tok heilagr Apollonius sva til ordz vid þa brædr, er med honum voru: «Ef nôckur trua er med oss, ok seem ver sannir Kristz þionustumenn [6], þa bidi nu hverr sem einn, at gud gefi oss þa fædu, er fulluliga [7] heyri til þvilikri hatid.» En þeir svorudu ok sôgdu sik yngri ok uædri, badu [8] hann helldr bidia, er ollum þeim var fremri at verkum ok verdleikum. Heilagr Apollonius gôrir þat giarna, fellr þegar til bænar med allri gledi. Ok er brædr hofdu sagt amen at lyktadri bæninni, sia þeir fyrir hellisdyrum

1 [af giodum upprifinn ok etinn af hræfuglum ok odrum illkykvendum *B*.
2 sneruz *B*, *C*. 3 tru *B*, *C*. 4 spamanne *C*. 5 ridnir *B*.
6 riddarar *C*. 7 fylliliga *B*, *C*. 8 *saal.* *B*, *C*; æsktu *A*.

---

laniatumque, atque a vulturibus devoratum. Cumque omnes admirationem habuissent, quod sermo hominis Dei ita fuisset impletus, conversi sunt omnes ad fidem salvatoris Domini, et Apollonium prophetam Dei prædicabant.

Sed et hoc nos non effugiat, quod ab eo primis adhuc diebus, quibus in spelunca habitare cum paucis fratribus cœperat, factum didicimus. Dies sanctus aderat Paschæ, et cum solemnitas vigiliarum sacramentorumque intra speluncam fuisset expleta, atque ex his quæ fuerant apud eos refectio pararetur, erant autem eis pauci tantummodo et sicci panes atque olera ex his quæ sale aspersa reponi apud eos solent, tum Apollonius fratres, qui secum erant, alloqui ita cœpit: «Si est in nobis fides, et vere fideles sumus famuli Christi, petat unusquisque nostrum a Deo, si quid quasi in die festo sumere libenter habet.» At illi ipsi potius, qui eos ætate et meritis præcelleret, hæc a Deo poscenda permittunt, semet ipsos inferiores huius gratiæ indicantes. Tum ille cum omni alacritate orationem fudit ad Deum; qua expleta, cum omnes respondissent amen, ecce repente ante fores speluncæ astare vident

uti vaveifliga[1] atkomna unga menn ok okunna. Þeir baru med ser sva mikinn nogleika allra þeira luta, er til fædzlufangs heyra, at engi þeira hafdi sva marga luti ne mislika fyrr seed. Þess kyns epli voru þar, at alldri hôfdu onnur þvilik hitz i ollum herudum Egiptalandz: vinber, fikiur ok netr[2], blalendzk epli, ok allt þetta fyrir timann, seimr ok sæti hunangs med mikilli nægd miolkr, nybakat braud undarligs vidleika bædi heitt ok hreint. En þessir allir lutir voru þo sva sem utlendir eda af annarri borg komnir[3]. Þeir ungu menn, er þessa luti hôfdu þangat flutt, voru heimfusir, hurfu þegar brott, er þeir[4] hofdu fyrir starfat fông-unum. Allir munkar med sialfum fedr Apollonio gerdu gudi þackir fyrir veitta velgerninga ok kendu hinar nykomnu vistir. Allzvalldandi drottinn drygdi sva þær vistir, at þær enduz allt fram um hvitadaga[5], ok var hversdagliga med nægd þar af snætt. Vissu þeir þvi vist varn herra þeim þær til hatidarhalldzins sent hafa.

Þat heyrdum ver enn, at brodir nockurr beisklundadr beiddiz af honum, at fyrir hans bæn veittiz honum litillætis kraptr ok hogværi. En eptir bænina undruduz allir þessa sama brodur hof-

1 vafigliga(!) *C.* 2 *saal. B*; hnetr *C*; ertr *A.* 3 atkomnir *B*, *C.* 4 bræðr *C.* 5 ena helgu viku *C.*

---

homines quosdam sibi penitus ignotos, quique tam multas copias rerum omnium, quæ ad usus dumtaxat ciborum pertinent, detulerunt, ut neque tam multa, neque tam diversa, facile quisquam viderit. In quibus erant quædam, quæ omnino in Ægypti regionibus nunquam visa sunt, videlicet pomorum genera, et magnitudo incredibilis uvæ, nuces, ficus, mala quoque punica, et ante tempus omnia, favi atque mellis et lactis copia, et panes calidi et mundissimi, qui tamen peregrinæ esse viderentur provinciæ. Viri vero, qui hæc detulerant, statim ut tradiderunt, quasi festinanter ad eum, a quo missi fuerant, redire cupientes, mox discedunt. Tum ipsi monachi gratias Domino referentes, ex his, quæ sibi fuerant delata, vesci cœperunt. Quorum copia tanta fuit, ut usque ad diem Pentecostem quotidie ministrata sufficerent; certi quod hæc sibi a Deo solemnitatis gratia missa sint.

Comperimus etiam hoc, quod quidam ex fratribus, cui deerat humilitatis et mansuetudinis gratia, poposcit ab eo, ut peteret a Domino, ut et sibi donaretur hoc munus. Orante illo tanta in eum gratia mansuetudinis et humilitatis advenit, ut omnes fratres

semd ok hogværi, þekt ok þydleika, þar sem hann var fyrr hvarstveggia andvani.

I Thebaida gðrdiz einn tima uaran mikit. Heradsbændr hofdu frett af, at brædr, þeir sem gudi þionudu med hinum helga fedr Apollonio, lifdu lðngum meirr vid guds miskunn en mannliga fædu. Ferduduz þeir med husfrur[1] sinar ok sonu a hans fund beidandi bædi samt blezanar ok budarvardar[2]. En heilagr Apollonius baud fram bera utan ifasemd[3] þær vistir, er bordbunadi brædra heyrdu til, ok gefa ollum gnogliga. En er þrir einir voru eptir braudlaupar[4], ok þo litlir, en hungrinn helldz med folkinu, bydr hann setia fram fyrir folkit þa þria vandlaupa, er eptir voru, ok trautt var eins dags matr munkum, en helldr sialfr hondum til himins ok mællti at ollum aheyrundum: «Mun eigi drottinligr mattr mega margfallda þessa luti? Sva segir heilagr andi: Eigi mun vanta braud i vandlaupum þessum, þar til er ver sediumz allir af nyium sædum[5].» En eptir flestra manna sðgn, þeira er vid voru ok vissu sannleik af, for þat samt, at fiora manuðr[6] hvern

1 husfreyiur *C*. 2 *saal. A, C*; budarverdar *B*. 3 efatsemð *C*. 4 brauðleifar *C*. 5 saðum *C*. 6 *saal. C*; manodu *B*; manni *A*.

---

stuperent de tranquillitate animi eius et modestia, in quo prius nihil horum viderant.

Orta est aliquando fames apud Thebaidam. Scientes autem habitatores terræ illius, quod monachi, qui cum Apollonio Domino serviebant, frequenter etiam sine cibo per gratiam Domini pascebantur, omnes simul cum uxoribus et filiis pergunt ad eum, cibum simul benedictionemque poscentes. At ille nihil dubitans, proferre cœpit ex his, quæ ad usum fratrum reposita erant, et dare singulis copiose. Cum vero tres solæ panum sportæ remansissent, fames autem populum vehementer urgeret, iubet proferri in medium sportas, quæ solæ superfuerant, unius diei victum monachis præbituræ, et in auditu totius populi, qui famis necessitate confluxerat, elevatis ad Deum manibus ait: «Numquid non valet manus Domini multiplicare hæc? Sic dicit spiritus sanctus: Non deficiet panis in sportis his, donec satiemur omnes de frugibus novis.» Et ut plurimi ex his, qui tunc in præsenti fuerant, confirmabant, quatuor continuis mensibus nec cessatum est umquam erogari panis ex sportis, neque deesse potuit aliquando.

eptir annan var braud borit fyrir alþydu, sem þurft beiddi, or laupunum, enda[1] kom þeim þo alldri fyrir enda.

Þess hattar iartegn sôgdu þeir hann enn gert hafa annan tima af hveiti ok vidsmiorvi. Vid þa krapta hræðiz[2] diofullinn til mikillar reidi i gegn honum, ok sagdi sva: «Hvart ertu Helias eda nockurr propheti[3] eda postoli, er þu dirfiz slika luti at gera?» Apollonius svaradi honum diarfliga ok mællti: «Hvat þa, voru prophetarnir[4] eda guds postolar eigi menn, þeir sômu er oss selldu sina tru ok miskunn? Eda var þa gud nalægr, en nu fiarrlægr? Almattigr gud, þa luti er hann ma, ma hann iafnan. En ef gud er sva godr, þu diofull, hvi ertu sva illr?» Þessa luti alla, er ver hôfum her til flutt, heyrdum ver af helgum fedrum med fullkominni tru, ok þott þeira sôgn se bædi sannlig ok merkilig, þa gôrdi gud þo enn stærri luti fyrir hans verdleika, sva at ver saam upp sa eiginligum augum. Þat saam ver, at fullir laupar af braudi voru þar bornir til auds bordz, en er bordin voru skaurud ok buin med braudi ok allir menn mettir, þa urdu nær fullir þeir sômu laupar af leifum, [ok voru þo margir af saddir[5].

1 ok *C.* 2 *saal. C;* reiddiz *B*; æddiz *A.* 3 propheta *B*; spamaðr *C.* 4 spamennir *C.* 5 [*tilf. C.*

Similiter autem et alio tempore fecisse eum de frumenti et olei specie perhibebant. Quibus virtutibus motus diabolus dixisse ad eum fertur: «Numquid Helias es tu, aut alius aliquis prophetarum vel apostolorum, quod hæc facere ausus es?» At ille respondens ei dixit: «Quid enim? Nonne et prophetæ et apostoli homines erant, qui nobis et fidem suam et gratiam tradiderunt? Aut tunc Deus præsens erat, nunc vero absens est? Absit: Deus omnipotens est, et quæ potest, semper potest. Si ergo Deus bonus est, tu, diabole, quare tam malus es?» Hæc, ut supra iam diximus, a senioribus viris religiosis et sanctis per eum gesta esse, fida narratione comperimus. Et quamvis eorum fidelis sit habenda relatio, maiorum tamen fidem rerum per eum præstitit Dominus etiam hoc, quod nos ipsi oculis nostris inspeximus. Plenas enim sportas panibus deferri vidimus ad vacuas mensas, et cum replerentur panibus mensæ, atque ad omnem satietatem consumerentur, plenæ nihilominus recolligebantur.

Aliud quoque, quod apud eum mirum vidimus, non silebo. Tres eramus nos fratres, qui ad eum venimus, et ecce longe adhuc

Ybir þvi hæfir ok eigi at þegia, er ek sa sialfr, segir sæll Jeronimus, ok heyrdak hardla undarligt. Ver vorum þrir i samt brædr, er til hans komum, ok er ver attum langt til munklifissins, runnu i mot oss munkar þeir, er þrim dogum fyrr hôfdu heyrt þann helga fôdur segia fyrir vara kvamu. Þeir sottu i mot oss med salmasông, sva sem sidvenia þeira var til iafnan, er munkar sottu þa heim. Þeir vegsômudu oss sva miok, at þeir fellu allir til iardar, adr þeir mintuz til vár, tiadu sin i milli, birtu ok sôgdu: «Þessir ero þeir brædrnir, er fadir Apollonius sagdi oss af tilkvomunni ok mællti: Eptir þria daga lidna munu .iii. brædr til var koma af Jorsolum.» Sumir þessarra brædra foru fyrir oss, en sumir eptir, en hvarirtveggiu sungu. Ok er ver nalgudumz miok sva til munklifisins, for ok iafnvel sialfr Apollonius ut i mot oss, þegar er hann heyrdi sông salmanna; ok iafnskiott er hann sa oss, fell hann sialfr fyrri allr til iardar ok vegsamadi oss sva, ok er hann stod upp, minntiz hann til vor. En er bæn var lyktat, sem sidr munka er til, ok vær gengum inn i munklifit, þo hann sialfr fætr vara ok fylldi sva alla þa luti, er likams hvilld heyra til. Þessi sami var hans hattr vid alla tilkomandi menn. Allir þeir munkar, er med honum voru, helldu þa veniu, at þeir kendu

---

nobis positis ab eius monasterio, occurrerunt nobis fratres, qui ab ipso ante triduum audierant de adventu nostro; occurrerunt autem nobis cum psalmis. Hoc enim est eis moris facere in adventu omnium monachorum. Et adorantes in facies suas usque ad terram, osculabantur nos, atque ostendentes nos sibi invicem dicebant: «Isti sunt fratres, de quorum adventu ante triduum nobis pater Apollonius prædixerat, dicens, post triduum affuturos tres fratres de Jerosolymis venientes.» Alii vero ex fratribus præcedebant nos, alii sequebantur, utraque tamen turma psallebat. Ubi autem appropinquare iam cœpimus, audita voce psalmi, etiam ipse sanctus Apollonius procedit in occursum. Et ut vidit nos, statim prior adoravit usque ad terram, et surgens osculo nos suscepit. Ubi autem ingressi sumus monasterium, oratione prius, ut moris est, data, pedes nostros propriis manibus lavit, et cetera quæ ad requiem corporis pertinent adimplevit. Hæc autem ita facere ei mos erat omnibus adventantibus. Consuetudo autem erat apud eum, ut fratres qui cum ipso erant, non prius cibum sumerent, quam communionem Dominicam perciperent circa horam diei nonam,

alldri fyrr likamligrar fædu, en þeir hôfdu bergt holldi ok blodi vars herra Jesu Kristi nær noni dags, ok voru sidan stundum sva allt til kvelldz heyrandi guds ord utan aflati med drottinligri kenning ok verkanna framkvæmd. Þar eptir kendu þeir fædu ok foru aptr i morkina, ok festu i minni gudligar ritningar, um alla nottina[1] vakrliga stadfastir i guds lofi allt þar til er lioss dagr var. En sumir af þeim, þegar er þeir komu ofan af fiallinu nær noni dags toku sem hinir holld ok blod vars herra ok hurfu þegar heim aptr, ok hlittu þessi einni hinni andligu fædu, ok [letu þeir sva lengztum gert verda[2]. En umfram allt annat var æ med þeim gledi ok fagnadr, ok sva mikill fagnadr, at umattuligt er, at slikr mætti af nockurum daudligum monnum hafaz nema med guds miskunn. Med ollu engi af þeim matti nockurn tima hryggr hittaz, en ef einnhverr fannz færri en at veniu, þa fretti þegar fadir Apollonius, hver sôk til væri[3] hans hrygdar. Optliga ok, ef einnhverr brædra villdi leyna, þa sagdi hann sialfr i augu upp, hvat i hiartanu hvarfladi, sva at hinn vard vid at kennaz. Hann minnti ok sa ok sagdi ofallit vera, at hrygd væri med þeim, er oll hialp ok heilsa var i guds valldi en von i himinriki. Hryggviz

1 *Her ender C.* 2 [giordu sva leingstum *B.* 3 helldi *B.*

---

et post hoc interdum sic usque ad vesperam permanebant, dum verbum Dei audientes, de mandatis Domini adimplendis sine intermissione docebantur. Post hæc, iam cibo sumto, alii ipsorum ad eremum secedebant, per totam noctem scripturas divinas memoriter recolentes, alii in eodem loco ad quem convenerant permanebant, et usque ad lucem in hymnis et laudibus Dei pervigiles perdurabant, sicut et ego ipse præsens vidi. Aliquanti vero ex ipsis circa horam nonam, cum descendissent de monte, percepta gratia Domini, statim discedebant solo hoc spiritali cibo contenti, et hoc faciebant per plurimos dies. Supra modum autem lætitia et gaudium inerat eis, et tanta exultatio, quanta haberi ab ullo hominum non possit in terris. Nullus in eis tristis omnino inveniebatur, sed et si aliquis visus fuisset aliquantulum mœstior, statim pater Apollonius causam mœstitiæ perquirebat. Frequenter autem, etiam si aliquis occultare voluisset, ipse enuntiabat, quid lateret in corde, ita ut is qui patiebatur agnosceret. Monebat ergo eos dicens, non oportere prorsus inesse tristitiam his, quibus salus in Deo est et spes in regno cælorum. Tristentur, aiebat, Gentiles, et lugeant Judæi,

heidingiar, sagdi hann, ok grati gydingar, syti syndugir án aflati, en godfusir menn glediz. Nu ef þeir gera ser gledi, er iardliga luti elska af breyskligu efni ok fallvalltligu, fyrir hvi skulum ver eigi glediaz, er bidum med visri von eilifrar dyrdar? Eda minnir postolinn oss eigi aa ok segir sva: Fagni þer iafnan ok bidiz fyrir aan aflati, gerit gudi þackir i ollum lutum. En hverr madr mun makliga mega ordum inna miskunnarfulla mælsku hans kenningar? Ok þvi kann ek mik helldr heima, segir sæll Jeronimus, af þeim lutum þegia, en miott af miklu omerkiliga fram segia.

Marga hluti greindi heilagr fadir Apollonius fyrir oss enn leyniligarr bædi af bindendis skynsemd ok alvoru atferdissins, sva ok af gæzku gestrisni, en einna hellz baud hann, at tilkomandi brædr takim ver sem sialfs drottins tilkvomu. Er oss þvi bodit tilkomnum brædrum virding at veita ok drottinliga dyrkan, at i þeira kvomu er vis vars herra Jesu Kristz tilkvoma, þess er sva sagdi: Gestr var ek, ok toku þer vid mer. Menn synduz þeir at sônnu vera, er Abraham hofudfadir tok vid fordum, ok skildi hann gud med þeim. Stundum baud hann ok at neyda brædr til likamsins hvilldar utan villd sealfra þeira eptir dæmum heilags Loth, er med afli leiddi englana til sins heimilis ok huss. A þat

---

plangant sine cessatione peccatores, iusti vero lætentur. Nam si hi, qui terrena diligunt, super fragilibus et caducis rebus lætantur, nos qui tantæ gloriæ spem et æternitatis habemus exspectationem, cur non omni exultatione lætemur? Aut non et apostolus nos ita monet dicens: Semper gaudete, sine intermissione orate, in omnibus gratias agite. Sed quis possit doctrinam eius et verborum gratiam sufficienter exponere? Unde silere de his melius censeo, quam parum indigne proloqui.

Multa enim nobis beatus Apollonius etiam secretius de ratione abstinentiæ et conversationis integritate, multa etiam de hospitalitatis studio disserebat, et præcipiebat attentius, ut adventantes fratres quasi Domini suscipiamus adventum. Nam et adorari fratres adventantes propterea, inquit, traditio habetur, ut certum sit in adventu eorum adventum Domini Jesu haberi, qui dicit: Hospes fui, et suscepistis me. Sic enim et Abraham suscepit eos, qui homines quidem videbantur, Dominus autem in eis intelligebatur. Interdum autem etiam contra voluntatem cogere fratres ad corporalem requiem, sancti Lot exemplum proponebat, qui angelos vi compulsos

minnti hann ok, at brædr tœki hversdagliga holld ok blod [vars herra [1], ef sva mætti vera, ok sagdi þvi fiarrlægra hvern almatkum gudi, sem hann neytti sialldnar slikum stormerkium, en þvi nalægra, sem hann neytti optarr. Syniz sa sialfan hialparann herbergia, er hans holld ok blod ladar til sins hiarta, sem sialfr lausnarinn segir: Hverr er etr holld mitt ok dreckr blod mitt, hann er med mer, ok ek med honum. Veitiz ok, segir heilagr fadir Apollonius, munkum margfolld þolinmædi fyrir messunnar iduliga aminning i eptirdœmi drottinligrar pinu. I annan stad reiknar hverr sva [sin rad ok rædur heiman [2], at hann skuli eigi omakligr at standa gudligum stormerkium. Þat lagdi hann ok til, at truundum monnum veitiz þar af synda fyrirgefning.

Einkannliga minnti hann sa, at freadags fóstur eda midvikudags væri med engu moti leysandi utan nockura mikla naudsyn, þviat a midvikudaginn ætladiz hinn vesli Judas fyrir med herfiligri hugrenning af vars herra solu, en a freadaginn var lausnarinn krossfestr. Syniz oss þadan af sa sannliga sekr krossfestingar eda þess versta sviks med Judo gudnidinginum, er fóstu bindendi bregdr, nema full naudsyn banni [3] a þeim tveim dógum. Þat let

1 [*saal. B*; fyrir h. alltaris forn *A*. 2 [sitt rad *B*. 3 beri til *B*.

---

ad hospitium domus suæ perduxit. Sed et hoc monebat, ut, si fieri posset, quotidie monachi communicarent mysteriis Christi, ne forte, qui se longe facit ab his, longe fiat a Deo; qui autem frequentius hæc suscipit, frequentius ipsum videatur suscipere salvatorem, quia et ipse salvator ita dicit: Qui manducat carnem meam et bibit sanguinem meum, in me manet, et ego in eo. Sed et ipsa commemoratio Dominicæ passionis, cum assidue fit a monachis, plurimum utilitatis eis confert ad exemplum patientiæ. Sed et commonitio datur per hæc, ut studeat unusquisque ita semper paratus inveniri, ne indignus Dominicis mysteriis habeatur. Addebat autem his, quod etiam remissio peccatorum per hæc credentibus detur.

Ieiunia sane legitima, id est quarta et sexta feria, monebat non esse solvenda, nisi grandis aliqua necessitas fieret, quia quarta feria Judas de traditione Domini cogitaverat, et sexta feria crucifixus sit salvator. Videbitur ergo qui his diebus sine aliqua necessitate solvit statuta ieiunia, vel cum tradente tradere salvatorem, vel cum crucifigentibus crucifigere. Dicebat ergo, ut si forte in diebus prædictis supervenerit aliquis fratrum, si quidem ante horam

hann ok fylgia, ef nockurr brodir kynni til vár koma fyrr nefnda daga fyrir nontima, ok vili hann vegmodr mataz, þa baud hann at bua honum bord einum samt; en ef hann villdi þat eigi, þa kvad heilagr fadir hann eigi neydanda; þessi er sameiginleg skipan [1] þessa lutar. Hardla heilsmidliga hirti hann þa, er mikit hirda um haarferd hôfudsins ok lettlætislocka, sva ok hina eigi sidr, er halsinn raka eda hitt eitt gôra, er fyrir manna augum megi metaz til hozanar eda hegomligrar hræsni; er þat vist, sagdi hann, at slikir leita lofs af monnum ok snua sinu sidlæti til synis, þar sem sialfar fosturnar ætti med leynd at fremiaz, þviat sa sami gud, er ser þat, er i leynd er gert, gelldr opinberliga eilifa ômbun [2]. En at þvi sem mer liz, þa þickiaz þessir ecki halldnir af hans vitni, ok þvi leita þeir milli manna birtaz ok opinberaz. Alla skynsemd varrar bindendi, brædr, skulum ver i leynd hafa, sva at lestir likamans lemiz fyrir fôstunni, en ver væntim æ meirr miskunnar guds en umerkiligs manna ordlofs.

Slika luti ok marga adra skyrdi heilagr fadir Apollonius ut fyrir oss alla viku i samt af munka sidferdi; ok er ver ferdudumz [fra hans [3], leiddi hann oss a veginn nockut sva fra munklifinu ok

1 setning *B.* 2 amban *B.* 3 [brott *B.*

---

nonam itineris causa velit reficere, ponendam ei esse mensam soli; quod si nolit, non eum esse cogendum, communis namque huius observantiæ traditio est. Culpabat sane valde eos, qui vel comam capitis nutriunt vel ferrum in collo circumferunt, vel aliquid tale, quod ad sustentationem hominum fieri videatur, gerunt. Certum est enim, inquit, quod isti ab hominibus laudem quærant et ostentationis causa hæc faciant, cum mandatum sit, etiam ieiunia ipsa in occulto esse celebranda, ut Deo soli sint cognita, qui videt quod in occulto fit, et reddit palam. Sed ut videtur, isti non sunt contenti eius testimonio et remuneratione, qui videt in occulto, sed manifestari isti apud homines volunt. Omnis enim abstinentiæ ratio in occulto habenda est, et ut corpus ieiuniis fatigetur, et tamen non apud homines iactantia sed apud Deum retributio quæratur.

Hæc et multa alia nobis de conversatione monachorum per totam disserens septimanam dierum, et fidem doctrinæ gestorum suorum auctoritate confirmans, ubi proficisci cœpimus ab eo, producens nos aliquantulum monebat, dicens: «Ante omnia, dilectissimi,

mællti: «Heyrit mik, hinir elskuligztu synir! hafit fyrir alla luti fram frid millum ydvar ok tvistriz eigi i sundr.» Eptir þat sneriz hann til brædra þeira, er oss hôfdu ut leitt med honum ok sagdi til þeira: «Brædr! hverr ydvarr er lidugr at leida þa til nalægra munklifa?» Ok er nærr allir buduz fram til þeirar ferdar, valdi heilagr fadir Apollonius af þeim þria, þa er vissu vel at tala girzku ok ebresku, ok bædi kunnu hæverskliga stada heiti ok mergd munklifa, sva ok, ef naudsyn næmi, at endrbæta oss med fagrligum fortôlum. Þar med baud hann þeim, at þeir hyrfi eigi fyrr heim, en ver hefdim kannat aull klaustr, þau sem ver villdim. En engi vinz til þess at hvaru at kanna aull. At skilnadi med godu orlofi gaf hann oss blezan med þessum ordum: «Blezi ydr drottinn gud af Syon, at þer siait, hverir godir lutir ero i Hierusalem a ollum dôgum lifs ydvars.»

8. Trautt true ek ok þvi gleymanda[1], er ver heyrdum flutt af hinum helga fedr Ammone, saam ver ok þann stad, er hann hafdi bygdan i eydemôrkinni. Nu er ver vorum brott farnir fra hybylum sæls Apollonij, hittu ver a þeim veg, er vendir til eydemerkrinnar, a skrid eins undarligs dreka; digrd hans var sem eins

[1] leynanda *B.*

---

pacem habetote inter vos et nolite ab invicem separari.» Tunc conversus ad fratres, qui simul cum eo producentes nos aderant, dixit: «Quis vestrum, fratres, promptus est deducere eos usque ad vicina patrum monasteria?» Et cum pæne omnes promptissime semet ipsos obtulissent et progredi nobiscum vellent, ipse sanctus pater Apollonius elegit ex omnibus tres, qui et græcam linguam et ægyptiam bene nossent, ut sicubi necessarium fuisset, interpretarentur nobis, quique et in collocutionibus suis ædificare nos possent. Mittens ergo eos nobiscum præcepit, ne prius a nobis discederent, quam omnes patres atque omnia, quæ vellemus, monasteria videremus; quamvis omnia circuire nemo sufficiat. Benedicens ergo nos dimisit, atque in hæc verba benedictionem dedit: «Benedicat vos Dominus ex Sion, et videatis quæ bona sunt Jerusalem omnibus diebus vitæ vestræ.»

8. *De Ammone.* Quæ audivimus de Ammone quodam sancto viro, cuius etiam locum in quo habitaverat vidimus in deserto, omittenda non credidi. Igitur digressi a beato Apollonio, cum progrederemur ad partem deserti contra meridianum, vidimus per

undarligs áss, er dreginn hefdi verit eptir sandinum. Vid þessa syn urdu ver felagar miok ottaslegnir. En forunautar varir brædr hins heilaga Apollonij badu oss eigi hrædaz, helldr fylgia fram farveg drekans: «Munu þer þa sia, hvat truan ma, er ver deydum drekann, þviat ver brædr hofum marga dreka drepit, ok sva hyrnda[1] hôggorma. Lesum ver sva ritad, at lausnare varr veitir matt þeim, er a hann trua, yfir at koma allan krapt hôggorma ok haldreka ok eigi sidr uvinarins.» En þott þeir rædde slikt, ottudumz ver æ meirr ok meirr, at þvi er ek hygg, segir sæll Jeronimus, fyrir otru sakir ok buksins breyskleika; badum þa ganga rettan veg fram a leid, en fylgia eigi farveg drekans. Einn af þeim lystugliga gladr redz til drekans fundar, ok er hann kom til hellis drekans eigi langt þadan, kallade hann á oss, at vær færim [til fundar vid hann[2] ok sæim endalykt þeira vidskiptis. Þann tima rann moti oss brodir einn, sa er þar nærr atti klaustr, fyrirkvat[3] oss ferdina, sagdi kvikvendit undarliga mikit, ok sagdi oss eigi bera mega hans oskurliga[4] vidrlit, einna hellz af þvi at ver hefdim hvarki veniu ne natturu til slikrar synar, iatade hann brodirinn sialfan sik opt-

1 *saal. B*; marga *A*. 2 [*tilf. B*. 3 fyrirbaud *B*. 4 *saal. B*; oskyrligu *A*.

---

arenam vestigia tractus draconis ingentis, cuius tanta magnitudo apparebat, quasi trabes aliqua per arenam ducta videretur. Quod ut vidimus, ingenti terrore perculsi sumus. Fratres autem, qui nos deducebant, hortabantur nos nihil omnino formidare, sed magis fiduciam capere, et per vestigium sequi draconem: «Videbitis enim, inquiunt, quantum valeat fides, cum a nobis eum videritis extingui. Multos enim et dracones et angues et cornutas manibus nostris peremimus; sic enim scriptum legimus, quia credentibus in se concedit salvator calcare super serpentes et scorpiones, et super omnem virtutem inimici.» Sed illis hæc dicentibus, nos præ infidelitatis fragilitate magis magisque metuebamus, et rogabamus eos, ne vellent sequi draconis vestigia, sed potius ut recto itinere pergeremus. Unus tamen ex ipsis alacritate impatiens insecutus est draconem, et cum non longe invenisset eius speluncam, clamabat ad nos, ut iremus ad eum et videremus exitum rei. Quidam tamen ex fratribus occurrit nobis, qui in vicina eremo habebat monasterium, et prohibuit nos ire, dicens ingentis esse magnitudinis bestiam, nec posse nos visum eius aspectumque tolerare, præcipue

liga sét[1] hafa otruanliga digrd drekans, en kvat lengd hans mundu[2] a auka .xv. alnar[3]. Voru ver þadan fra audlattir. Hann skundade þa ferdinni fram eptir brodur hins heilaga Apollonij, þeim er gerdz hafde til draps vid drekann, ok bad hann med ollum blidskap hverfa heim til sin. Hinn villde þat engum kosti, fyrr en drekinn var[4] daudr. Hann kom litlu sidarr eptir oss ok kærde fast a kiarkleyse vart ok vantru.

Ferdudumz sidan allir samt til munklifiss þessa brodur, er oss baud heim, ok fengum þar hinar beztu vidtôkur. Hann[5] sagdi oss, at i þeim sama stad, er hann bygde, hafde verit einn madr heilagr, Ammon at nafni, ok léz vera hans lærisveinn; tiade hann utôlulig takn varn herra veitt hafa fyrir hans verdleika, milli annarra hluta margra [innte hann[6] þetta. Optliga komu til hins helga Ammonis illvirkiar ok baru brott gôrsamliga braud hans, þat er hann lengdi adr lif sitt med[7]. En er þeir ræntu guds mann nær hversdagliga þann veg, for heilagr Ammon til eydemerkrinnar einn dag, ok hafde þeim i fylgd med ser tva dreka udæmiliga mikla, ok baud þeim at geyma dyra, ef illvirkiana kynni

1 *saal. B*; seed *A*. 2 myklu *B*. 3 alnir *B*. 4 væri *B*.
5 brodirinn *B*. 6 [minti hann a *B*. 7 vid *B*.

---

quia nihil tale in usu habuerimus videndi: se vero dicebat frequenter vidisse ipsam bestiam, cuius vastitas quidem incredibilis, longitudo vero in quindecim cubitis. Cumque nos ad locum dehortatus esset accedere, ipse properans, fratrem, qui illic nos operiebatur paratus ad perimendam bestiam, abstraxit secumque revocavit, et nolentem discedere nisi extingueret eam, multa prece deflexit. Qui cum venisset ad nos, ignaviam nostram infidelitatemque redarguit.

Pervenientes autem nos ad cellulam fratris illius, qui nos rogaverat, cum multa dilectione ab eo suscepti requievimus. Ille vero nobis narrabat, quod in illo loco, ubi ipse commanebat, quidam fuit vir sanctus, cuius ipse esset discipulus, Ammon nomine, per quem plurimas virtutes fecisset Dominus. Inter cetera igitur etiam hoc de eo narrabat. Frequenter, inquit, veniebant ad eum latrones, panem, quo solo vescebatur, auferentes ei, et si quid erat quod ad victum suum continentissimum repositum videbatur. Cumque frequenter ab his molestiam pateretur, quadam die processit ad eremum, et inde rediens duos dracones ingentes secum comitari

at bera. Illvirkiarnir koma eptir veniu, verda varir vid vôrdu þrauskalldarins[1]; bregdr þeim vid miok, ok fellu nidr nær sem halfdaudir ok vissu ecki til sin, lôfdu hendrnar vid sidurnar. En heilagr husbondi Ammon geck ut skiott ok hitti þa hardla limlaupa[2], reisti þa upp ok asakadi þa nockut sva ok mællti: «Hugsit þer nu, hve miklu þer erot hardbriostare en dyrin, þau hlyda oss fyrir guds sakir, en þer ottiz hvarki gud ne lif hans þionustumanna.» Leiddi hann þa [at hvaru[3] inn i sitt herbergi ok bio þeim bord ok bad þa matáz. En þeir komuz vid þegar af ollu hiarta ok bættu sin afbrigdi sva skiott ok skôrugliga[4], at þeir urdu skambragdz[5] hinum môrgum helgare, [er gamlir voro[6] i guds þionustu. Þvi næst gerdu þeir slik takn ok kraptaverk sem hinn helgi Ammon, ok ôdluduz þetta allt fyrir synda aflat ok ôrugga idran.

Annan tima eydde einn undarliga mikill dreki heradsbygd þar i nand hinum helga fedr Ammone ok drap fiolda mannz. Fyrir þa skylld sottu þar herads bændr fund fyrr nefnds fodur ok badu hann af rada heradinu þessa meinvætti. En at þeir fengi þvi helldr heilags fôdur miskunn, fluttu þeir þangat med ser son hiard-

1 þrausskialldarins *B.* 2 límhlaupna *B.* 3 [þo *B.* 4 skoruliga *B.* 5 skamsbragds *B.* 6 [*mgl. B*

---

iussit, atque ad ostium monasterii sui manere eis præcepit, ingressumque servare. Venientes ex more latrones vident qui essent custodes in limine, et ut viderunt dracones, exanimes et amentes effecti obmutuerunt et statim conciderunt. Quod ubi senior sensit, egressus invenit eos semineces, et accedens atque erigens increpabat eos, dicens: «Cernitis quantum vos duriores bestiis estis; illæ enim nobis propter Deum obediunt, vos autem nec Deum timetis, nec vitam servorum Dei inquietare erubescitis.» Verum tamen introducens eos in cellam, posuit eis mensam et iubet, ut perciperent cibum. Illi vero corde compuncti et ab omni mentis suæ immanitate conversi, multis, qui prius Domino servire cœperant, in brevi meliores fiunt. In tantum enim per pœnitentiam profecerunt, ut post non multum temporis etiam ipsi eadem facerent signa easdemque virtutes.

Alio præterea tempore immanissimo quodam dracone vicinas vastante regiones et plurimos perimente, venerunt habitatores loci illius ad supradictum patrem, orantes eum, ut de regionibus suis perimeret bestiam; simul etiam, ut ad misericordiam flecterent

reka nöckurs; hafde sveinninn fyrir eina samt syn drekans mist vitzins[1], en af eitrfullum hans blæstri var hann bædi blár ok bolginn ok at kominn dauda. En heilagr fadir Ammon fær þat fangarads, at hann smyrr sveininn med vidsmiörvi, ok vard hann þegar heill, en het þeim ongu um drekans drap, kalladi ser þat miok um megn. Reis þo upp nockuru sidarr ok for til drekabælissins ok fell a bæde knein til bænar med akalli til vars herra. En drekinn flaug fram yfir hann iafnskiott ok gnisti tönnunum, en hvæsti med daudligum eitrblæstri. Heilagr Ammon ottadiz þetta ecki, sneriz i mot drekanum ok mællti: Jesus Kristr son guds fyrirfare þer, sa er deydde hinn mikla hval[2], þat er sialfan fiandann. En iafnskiott sem hinn helgi Ammon hafde þetta mællt, spio drekinn or ser upp eitrinu ollu ok fell nidr daudr, sprack sidan sundr i midiu. Eptir þat sömnuduz bændr saman furdande mikilleika taknsins ok iosu sandi dyrit fyrir uþefianar[3] skylld, er af stod, hiaveranda at hvaru helgum Ammone, þviat hvergi þordu þeir nær koma daudum drekanum honum fraveranda.

9. Var nockurr heilagr prestr, er Copres[4] het, sa er hafde sitt munklifi i sealfri eydemörkinni nær attrædr at alldre. Hann

1 skynsins *B*. 2 bęlial *B*. 3 *saal. B*; olyfianar *A*. 4 Compos *B*.

---

senem, puerum quendam pastoris filium secum deferunt, qui solo visu draconis exterritus mente exciderat, et ab solo halitu bestiæ exanimis portabatur ac turgens. Tunc ille puerum quidem perungens oleo, restituit sanum, semet ipsum vero ad necem draconis instigans, illis interim, quasi qui nihil eos posset iuvare, promittere nihil voluit. Mature autem surgens abiit ad digressus bestiæ, et fixit genua sua in terram deprecans Dominum. Tunc bestia cum ingenti impetu venire super eum cœpit, teterrimis flatibus ac sibilis stridoribusque præmissis. At ille nihil horum metuens, conversus ad draconem dixit: «Perimat te Christus filius Dei, qui perempturus est cetum magnum.» Et ubi hæc senior dixit, statim dirissimus draco omne simul cum spiritu evomens venenum, disruptus crepuit medius. Cum autem convenissent finitimi habitatores, et cum facto miraculo obstupescerent, fœtoris vehementiam non ferentes, congregaverunt super eum arenæ moles immensas, astante tamen ibidem patre Ammone, quia nec sic quidem, cum mortua fuisset bestia, sine ipso appropinquare ei audebant.

9. *De Coprete presbytero et patre Mutio.* Erat quidam pres-

gerde margskonar krapta i heilsugiofum vid menn, græddi siuka en rak diôfla fra odum monnum, iafnvel gerde hann ok, sva at ver saam upp aa, marga dasamliga lute. Heilagr Copres vard gladr vid vara kvomu, minntiz til vor[1], þo fætr vara, ·beidde oss bænar, sem sidr munka er til, fretti oss at, hverir lutir fremdiz af[2] verolldinni. Vær badum hann helldr segia oss nôckut af sinum verkum, fyrir hver er gud veitti honum sva mikla miskunn. Hann foryfldist þess ecki, tok þegar at segia af sialfs sins lifnade ok annarra heilagra fedra, þeira er fyrir honum hôfdu verit, kvat þa miklu gôfugligri i ollum lutum verit hafa, [léz litil ein[3] innt fa þeira fotspor, [ok mællti[4]: «Heyrit mik, hinir sætu synir, hugsit eigi minn litilleik vidlikan[5] lifnade heilagra fedra.»

Var hinn virduligzti madr Mucius at nafni i þessarri eydemork fyrstr allra fedra. Sia sami Mucius synde oss ollum hialpsemdar gôtu guds þionustu. Hinn fyrra lut æfe sinnar var hann heidinn ok hôfdingi annarra illvirkia, hinn frægazti[6] at utisetum ok allzkonar odadum, en leidrettiz med þessum hætti, sem nu munu þer heyra. Einhveria nott[7] er hann for at ræna meynunnu nockura

1 várr *B.* 2 i *B.* 3 [*saal. B*; en sik, ok liez eigi *A.* 4 [*tilf. B.* 5 samlikan *B.* 6 fręgsti *B.* 7 natt *B.*

---

byter, Copres nomine, in ipsa eremo habens monasterium, vir sanctus annorum circiter octoginta, et ipse multas virtutes faciens, languores curans, et efficiens sanitates, sed et dæmones fugans, et multa mirabilia faciens; ex quibus nonnulla etiam in nostri præsentia effecit. Is ergo cum vidisset nos, et osculo salutasset, atque ex more post orationem etiam pedes lavisset, requirebat a nobis, quæ gererentur in sæculo. Nos autem rogabamus eum, ut ipse magis nobis de suis gestis aliqua narraret, et ex quibus actibus quibusve meritis Dominus ei tantam gratiam contulisset, exponeret. At ille nihil dedignatus est, et suæ vitæ et priorum suorum narrare nobis ordinem cœpit, quos tamen longe illustriores fuisse perhibebat, seque ipsorum parva vix exempla sectari. Dicebat ergo: «Nihil magni est, o filioli, quod in nobis videtis, ad comparationem sanctorum patrum.»

Erat enim quidam ante nos vir nobilissimus, pater nomine Mutius. Hic fuit primus in hoc loco monachus, et in omni hac eremo viam salutis omnibus nobis primus ostendit. Hic autem primo gentilis fuit, latronum maximus et sepulcrorum violator,

med allzkonar [tækium, er þeim þiofunum voru bædi hellzti kunn ok kær[1], komz hann upp a husit, hugsandi um sidan fyrir ser, hvern veg vænaz munde at riufa riafrit, virdiz torsottlig miok framkvæmd starfsins, dvaldiz þar þo vid alla nottina. Ok er hann hugsade her um kostgæfliga[2], fellr a hann omegin, ok þvi næst svefn. I svefninum sa hann koma at ser konungligan mann med virduligum bunade. Draummadrinn mællti til hans: «Lett af nu um sidir manndrapum ok rans udadum, er þu hefir her til i stadit, en snu nu vôkunum hedan af til himnesks hofsidar ok engiligrar þionustu, mun ek gera þik yfir þesskonar radasyslu[3] hertoga ok hôfdingia.» En er hann tok med þôckum þetta fyrirheit, var honum syndr mikill herr munka ok bodit at hallda þar yfir hofdingskap. I þessu vaknar hann ok ser standa hia ser mey eina. Hon frettir eptir, hverr hann væri, eda hvadan hann væri, ok hvi hann væri þangat kominn. En hann vard okvædi vid ok svaradi ongu, beiddi hana [at hvaru[4] visa ser til kirkiu. Guds ambatt skildi skiott, at hans var af gude vitiat, leidir hann til kirkiu ok feck prestum i hendr. Hann fell þegar til fota þeim ok bad þa

1 [klokskap *B*. 2 med kostgæfligri astundan *B*. 3 syslu *B*. 4 [þo *B*.

---

atque in omnibus flagitiis opinatissimus; ad quem tali ex modo occasio salutis advenit. Nocte quadam ad domum cuiusdam virginis Deo sacratæ exspoliandi causa perrexit, cumque machinis quibusdam, quæ huiusmodi artificibus satis notæ sunt, domus eius tecta conscendisset, quærens quali arte vel quo aditu ad penetralia eius irreperet, difficultate perpetrandi operis innexus, plurimum noctis tempus in tectis positus sine ullo transegit effectu. Post multos vero animi conatus frustra adhibitos, veluti fessus somno opprimitur, et per visum assistere sibi videt quendam regio habitu fulgentem et dicentem: «Desine iam ab his flagitiis, et ab effusione humani sanguinis cessa, atque ab exsecrabilibus furtis ad laborem religiosum converte vigilias, et suscipe cælestem angelicamque militiam, atque ex hoc iam animi virtutibus vive, et ego te huius militiæ ducem atque principem faciam.» At ille cum gratanter, quæ sibi offerebantur, audisset, ostenditur et exercitus monachorum, et principatum super eos iubetur tenere. In his evigilans astantem videt sibi virginem, et requirentem, quis, aut unde, vel cur illuc advenisset. At ille quasi amens effectus, nihil ei respondit, sed tantum ut ecclesiam sibi ostenderet, rogat. Illa vero cum intellex-

skira sik ok skripta. Prestarnir furdudu, ef hann talade alvôru, vissu hann gerla hvivetna sleginn verit[1]. En hann tiade þeim stadfastliga [ôruggleik sinnar truar[2], en þeir beiddu hann bæta þat, er hann hafde brotit vid gud. Hann æsti[3] af þeim þar i mot einhveria aminning til ôrugdar sins efnis. Þeir gôrdu þat þegar, fengu honum i hond þriu vers fyrsta salltarasalms, ok badu hann þau hversdagliga hugleida. Hann dvaldiz .iii. daga sidan med þeim prestunum ok reiknade þesse þriu vers sid ok snemma, ok kvad þau mega þôrf vinna til eilifrar hialpsemdar med guds fulltinge. Þvisa næst ferdadiz hann til eydemerkrinnar ok var þar hardla langan tima, sva at hann kende ongva fædu utan grasarætr, en badz fyrir nott ok dag med algerri idran.

Eptir þat for hann til fundar vid þessa sômu presta, ok presentade þeim eigi at eins ord versanna helldr ok þar med fullkomliga framkvemd verkanna. Prestarnir furdudu, hversu skiott hann hafde a hendr tekiz ina beiskuztu bindende, ok beiddu hann dveliaz med ser, at þeir lærde hann enn innvirdiligar af gudligum ritningum. En at hinn helgi Mucius syndiz eigi ohlydinn, dvaldiz

1 hafa verinn(!) *B*. 2 [sina tru *B*. 3 ęksti(!) *B*.

---

isset, esse in re aliquid operis divini, hominem perducit ad ecclesiam ac presbyteris offert. Ad quorum ille vestigia proruens, rogabat Christianum se fieri et illico sibi pœnitentiam dari. Presbyteri vero, qui cognoscebant virum hunc esse omnium flagitiorum principem, mirabantur, si hæc vera loqueretur. Et cum perseverantia sui fidem rei fecisset, monent eum, ut si hæc vellet, illa penitus omitteret. Dehinc cum religionis initia suscepisset, orat sibi præcepta dari, quibus viam salutis deberet incedere. At illi tres ei primi psalmi versiculos tradunt. Quibus ille diligenter consideratis, sufficere sibi ait eos ad viam salutis et scientiam pietatis. Tribusque diebus permanens apud eos, ad eremum proficiscitur, ubi plurimo tempore demoratus, et die et nocte in oratione cum lacrymis perdurans, cibum ex radicibus accipiebat herbarum.

Regressus autem ad ecclesiam, tres versiculos psalmi, quos a prebysteris perceperat, non solum verbis, sed et rebus atque operibus reddidit. Presbyteri vero mirabantur, quod subito conversus acerrimam statim ingerit sibi abstinentiam, et instruentes eum plenius divinis scripturis, hortabantur secum demorari. At ille ne videretur esse inobediens, unam apud eos exigens hebdomadam

hann med þeim viku eina, for sidan aptr til eydemerkrinnar, ok var þar .vii. ær i samt med allzkonar athallde. Almattigr gud veitti honum sva mikla miskunn her i mot, at hann hellt nær allar ritningar i minni utan bokar[1]. Sunnudag at eins bergde hann braude ok med þeim hætte, at þa er hann stod upp af bæn sinni, fann hann braud yfir borde, þat er engi manna hafde þangat flutt, helldr hinn hæsti himnakonungr sent sinum vin. En er hann neytti þess med guds þôckum, sem verdugt var, vann honum sa snædingr þorf til sunnudags.

. Heilagr Mucius af margri bindendi mæddr, þa er langr timi var hedan lidinn, geck af morkinni ok eggiade mikinn mannfiolda at sinu dæmi at fyrirlata[2] heimsins hegoma. Milli annarra manna geck fram einn ungr drengr, sa er girntiz at geraz hans lærisveinn. En hinn helgi Mucius hafde fulluliga[3] fengit honum munkaklædnad med geitskinnzkufli ok kent honum reglunnar reison[4]. Getr þesse unge madr heilags Mucij lærisveinn litit, hve med mikilli vandvirkt ok athygli meistare hans Mucius gerdi gropt ok alla umbud utferdarinnar, [hvargi er[5] kristnir menn onduduz. (Þa) mællti hann til heilags Mucij[6]: «Villde ek giarna, at þu græfir mik,

1 bækr *B.* 2 fyrirlita *B.* 3 fylliliga *B.* 4 reson *B.* 5 [hvar sem *B.* 6 Mucium *B.*

---

rursus pergit ad eremum, atque ibi per septem continuos annos in omni abstinentia degens, plenitudinem gratiæ consequitur a Deo, ita ut pæne omnes scripturas memoriter teneret. Panem vero Dominica tantum die sumebat, et hunc divinitus delatum. Nam cum oraret, surgens ab oratione inveniebat panem positum, quem nemo hominum detulerat. Hunc ubi cum gratiarum actione sumsisset, sufficiebat usque ad alteram Dominicam diem.

Post multum vero temporis iterum regressus a deserto, exemplo abstinentiæ suæ quamplurimos ad imitationem sui invitavit; inter quos accessit ad eum adolescens quidam, cupiens eius esse discipulus. Cui ille cum habitum monachorum, hoc est lebetam, et cucullam, ac melotem, quæ est caprina pellis, imposuisset, docere eum de ceteris monachorum institutionibus cœpit. Multa tamen cum sollicitudine curabat, sicubi Christianorum quis fuisset defunctus, ut sepeliret eum. Quem cum vidisset adolescens ille discipulus suus summa cum diligentia mortuis indumenta aptantem, dicit ad eum: «Vellem, ut et me mortuum ita indueres ac sepelires,

meistare minn, þa er ek em daudr, ok hnystir sva um mik, sem nu gôrir þu.» Heilagr Mucius mællti: «Sva skal[1] ek gera, son, ok sva nogliga skal ek at þer hnyssa, at þu segir sialfr, at þôrf vinni[2].» Litlu sidarr andadiz þesse hinn unge brodir, kom þa fram forspa heilags fôdur Mucij med þessum hætti, at þa er heilagr fadir hafde at honum hlætt[3] ollum megin hardla athugatsamliga, mællti hann, sva at allir heyrdu, þeir er vid voru: «Heyr þu sæti son! vinna þer þôrf þessir lutir til graptarins, eda villtu enn, at ver leggim nockut til?» Hinn andadi hafdi hulda asionu[4], er at var sveipat andlitinu, svaradi þo skyrt ok skilit at ollum aheyrundum: «Þôrf vinnr nu, fadir, ok fylldir þu þat, er þu hafdir fyrir heitit.» Allir undruduz, þeir er vid voru þenna faheyrda[5] atburd, ok dadu[6] hardla miok, sem verdugt var. En hinn helgi Mucius skundade aptr til eydemerkrinnar, þegar er hann hafde grafit hinn unga mann, flyiande ok undan hneigiandi hræsninni.

Enn barst sva at einn tima, at heilagr Mucius for af morkinni at vitia þeira brædra, er hann hafde lærda. Ok med þvi at einn af þeim laa á nástram, var honum vitrat af gudi, at sia munde[7] frammlida. En komit var at kvelldi dagsins. Heilagr

[1] man *B*. [2] vinnr *B*. [3] hnysst *B*. [4] asianona *B*. [5] *tilf. B.* [6] *saal. B*; badu *A*. [7] myndi *B*.

---

magister.» At ille ait: «Ita faciam, fili mi, et tam copiose te induam, donec dicas Sufficit.» Post non multum vero temporis defunctus est adolescens, et prædictus sermo completur. Cum enim plurima ei circumdedisset indumenta, ait ad eum coram omnibus: «Sufficiunt tibi hæc ad sepulturam, filiole, an adhuc vis, ut aliquid addamus?» Tunc defunctus vocem cunctis audientibus emisit, obvelata iam facie vultuque constricto, et dixit: «Sufficit, pater, implesti quod promiseras.» Obstupuerunt autem, qui præsentes erant, et admirati sunt valde super tam mirabili facto eius. At ille, sepulto adolescente, continuo ad eremum rediit, summo studio iactantiam declinans.

Quodam autem tempore iterum de eremo venit ad visitandos fratres, quos ipse instituerat. Et cum quidam ex eis in extremis ageret, revelatum est ei a Deo, quod esset moriturus. Hora autem iam erat ad vesperam declinans; festinabat ergo, ut eum videre posset. Vicus autem, ubi decumbebat æger, longo adhuc aberat spatio, et nolens noctu introire vicum, simul et salvatoris sermonem

Mucius skundadi þa miok ferdinni ok villde sia hinn siuka. Bærrinn var miok fiarri, sa er hinn siuki hvildi i. En heilagr Mucius villdi eigi ganga a nottina til bæiarins, hugsadi ok med ser þat sama mál, er sialfr lausnarenn talar sva: «Gangit, medan þer hafit lios, at eigi taki ydr myrkr, þviat eigi stakar hverr er i liose gengr.» Nu sa heilagr Mucius setiaz solina ok mællti til hennar: «I nafni drottins vars Jesus Kristz, stattu skamma stund i veg þinum ok bid min, þar til er ek kem til bæiarins.» Solin hafde sum sva setz i siainn, en sumt hiolet stod i sama stad, þar til er heilagr madr náde til bæiarins. Þetta vard þegar opinbert ok augliost aullum þeim, er vid voru, þviat þeir stodu ok stördu[1] upp aa dvalsamligt setr solarinnar, furdudu allir ok undruduz, hvat a mundi l[ei]ta[2], er solin geck eigi i ægi a sva mörgum dagstundum. En er þeir saa helgan guds mann Mucium kominn af mörkinni, frettu þeir hann eptir, hvi gegndi nyiung solargangsins. En hann andsvarar þeim sva: «Mune þer eigi vars herra maal, þat er sva segir, ef þer hefdit sva megna tru sem mustardz korn, munde[3] þer gera meire lute þeim[4]. Ok er þeir skildu fyrir hans tru solina stadit hafa, urdu þeir miok ottafullir, ok gerduz þegar margir af þeim hans lærisveinar ok fylgdu honum sidan. En er

1 stirdu *B.* 2 *mgl. B.* 3 myndi *B.* 4 þessum *B.*

---

intra semet ipsum meditans, quo dixit: Ambulate, dum lucem habetis, ne vos tenebræ comprehendant, et, qui ambulat in luce, non offendit. Et cum videret iam solem demergi, ait ad eum: «In nomine Domini nostri Jesu Christi sta paulisper in itinere tuo, et exspecta me, donec ad vicum perveniam.» At ille, cum aliqua iam mergi cœpisset ex parte, restitit, nec prius occubuit, quam homo Dei perveniret ad vicum. Hoc autem manifestum factum est omnibus illis, qui ibidem consistebant. Stantes enim et intuentes moras solis in occasum, mirabantur omnes, quid sibi vellet hoc, quod tot horis in occasum suum non descenderet sol. Videntes autem patrem Mutium de eremo venientem, quærebant ab eo, quid hoc esset signi, quod ostenderat sol. At ille respondit eis: «Non meministis vocem Domini et salvatoris nostri dicentem: Si habueritis fidem sicut granum sinapis, maiora horum signa facietis.» At illi, cum intellexissent ad eius fidem solem stetisse, timore magno exterriti sunt, plurimique eorum iunxerunt se ei discipulos et sequi eum cœperunt. Cum autem ingressus fuisset

heilagr Mucius kom i þat herbergi, er brodirinn laa i, sa er heilagr fadir hafde til ferdaz, ok hitti hann andadan, badz hann fyrir ok geck sidan at sænginni ok minntiz til hins andada, ok mællti: «Heyr þu brodir, hvart hefir þu meire girnd at fara brott af verolldinni ok vera med Kriste eda dveliaz med oss i verolldinni?» En brodirinn tok þegar til lifsanda ok settiz upp ok svarar: «Heyr þu fadir, hvat kallar þu mik aptr, betra er mer at hverfa i brott or heiminum ok vera med Kriste, þviat mik helldr enge naudr til at vera lengr i likamanum.» Heilagr Mucius mællti þa: «Sof þu i guds fride, son, ok bid fyrir mer.» Brodirinn hneigdiz i [hvilunni aptr at hægindinu[1] ok sofnade sva til guds. En allir, þeir er vid voru, undrudu ok sǫgdu: «Sannliga er þesse guds madr.» Þvi næst klæddi heilagr Mucius hinn unga brodur hardla somasamliga eptir veniu sinni ok vakti alla nattina i guds lofi[, en grof at morni[2].

Heilagr Mucius hitti enn einn tima annan krankan brodur; hann sa, ath þesse tok torvelliga hvilld andlazins ok sakadiz miok af eiginligri samvitzku ok mællti til hans: «Heyr þu, son, hvi ertu obuinn til þinnar algerve? ek se med þer eiginligan akiærara[3] oþrifnadar sealfs þins samvizku.» Brodirinn mællti: «Beide ek

1 [hviluna aptr *B*. 2 [*saal*. *B*; allt til morgins *A*. 3 fyrir sakir *tilf*. *B*.

---

domum illius fratris, pro quo festinaverat, et invenisset eum iam defunctum, oratione facta, accedens ad lectum, osculatus est eum et ait: «Quid magis desiderii habes, frater, abire et esse cum Christo, an permanere in carne?» Tunc ille, recuperato spiritu, paululum resedit et ait ad eum: «Quid me revocas pater? melius est mihi redire et esse cum Christo, permanere autem in carne, mihi necessarium non est.» Cui pater Mutius: «Dormi ergo, inquit, in pace, fili, et ora pro me.» At ille continuo reclinans se in lecto, dormivit. Hi autem qui aderant, obstupuerunt, dicentes: «Vere Dei homo est hic.» Tunc ille induit adolescentem, ut sibi moris erat, satis decore, et totam noctem psalmis hymnisque pervigilem ducens, honeste iuvenem tradidit sepulturæ.

Alium autem fratrem cum visitasset decumbentem, ubi vidit eum quietem mortis difficulter accipere et graviter conscientiæ suæ metu redargui, ait ad eum: «Cur imparatus es, fili, ad profectionem tuam? Accusatrix, ut video, ignaviæ tuæ tecum pergit conscientia.» Tunc ille exorabat eum dicens: «Obsécro te, pater, intercede

[illegible] til guðs [illegible] hann [illegible] iðretu tima [illegible] sins [illegible] lifnadar.› [illegible] Marcus [illegible] nu [illegible] lokit er [illegible] i ullum þinum [illegible]? [illegible] Lok er fullar [illegible] Beidirinn þui meþ mikilli stadfesti [illegible] M[illegible] [illegible] þu um aair [illegible] ‹Ef þu heitr at [illegible] þa mun ek gud fyrir þer [illegible] þetta [illegible] ok vill gíarna lia þer [illegible] þa [illegible] ok þegar er heilagr Mucius hafdi [illegible] fyrir [illegible] til guðs, reis hann upp af bæn- [illegible] Se her, þrin ar veitti varr herra þer [illegible] þinna annmarka.› [illegible] i hond [illegible] ok [illegible] hann upp heilan af reckiunni. En [illegible] þegar [illegible] heim Mucio til eydemerkrinnar. Ok er [illegible] heilagr Mucius munkinn aptr i þann sama stad, er hann hafdi hann uppreistan, ok nu nær sem engil af manni [illegible] fyrir guði, svá at allir [illegible] hans algerve. En er mikill [illegible] hann þenna [illegible] ok [illegible] af [illegible] ordrædunnar ok

1 [illegible] *B.* 2 [illegible] *B.* 3 [illegible] fyrir *B.*

pro me apud Deum, ut mihi parvi temporis spatium largiatur, quo possim emendare vitam meam.› At ille dixit ad eum: ‹Nunc spatium pœnitentiæ requiris, ubi vitæ tempus implesti. Quid faciebas in omni hoc vitæ tuæ tempore? Non potuisti vulnera tua curare? Quin immo et recentiora semper addebas.› At ille cum permaneret exorans, ait ad eum senex: ‹Si ultra non addas malis tuis mala, orabimus pro te Deum; bonus est enim et patiens, et indulget tibi parum aliquid temporis vitæ, ut omnia debita tua persolvas.› Et cum post hæc orasset Deum, surgens de oratione ait ad eum: ‹Ecce tres annos Dominus tibi concessit in hac vita; tantum, ut ex animo ad pœnitentiam convertaris.› Et apprehensa manu eius elevavit eum de lecto. At ille surgens, sine aliqua dilatione secutus est eum in desertum. Et ubi completi sunt tres anni, revocabat eum ad locum, unde eum assumserat, iam non quasi hominem, sed quasi angelum ex homine Deo consignans, ita ut omnes mirarentur de conversatione eius. Cumque convenissent ad eum fratres plurimi, statuit eum in medio, atque ex ipso

predicade alla nottina af idranar avôxtum ok algerleik athæfissins. En sva sem leid predicanen[1], sva syfiade brodurinn smam ok smam, þar til er hann andadiz af ut. En heilagr Mucius lyktadi[2], sem hann var vanr, liksông hans ok [grepti, enda[3] skundar sidan aptr til eydemerkrinnar.

Heilagr Copres prestr sagdi ok sva, at optliga vod guds madr Mucius yfir hina miklu Nil, sva at honum tok [i kne[4].

Fyrsta tima sinnar snuningar, er heilagr Mucius hafdi eina viku fastat i eydemorkinni, rann i mot honum madr med vatn ok vistir, ok bad hann kenna þau fông, er af himni voru til hans flutt. Annat sinn sa hann standa hia ser uhreinan anda; fiande hrosade fyrir honum utalligum fehirdzlum, þeim er Pharao konungr hafde fordum attar ok nu lagu nidre æ marabotnum. Fader Mucius er flutt, at sva hafe sagt ok svarat: «See fe þitt med þer, fiande, i eilifri fyrirdæmingu.» Slika lute[5] ok adra þeim lika virdiz varr herra at veita fyrir fôdur Mucij verdleika.

Margir voru ok adrir merkiligir fedr oss fyrr, segir heilagr Copres, hveria er heimrinn var overdr med ser at hafa; þeir gerdu allzkonar takn ok iartegnir; eda hvat undriz þer, þott ver litils

1 predikaninni *B.* 2 merkiliga *tilf.* *B.* 3 [greftri, en *B.* 4 [vel til knes *B.* 5 sem nu hafi þer heyrda *tilf.* *B.*

---

materiam sumens, per totam noctem doctrinam de fructibus pœnitentiæ et conversionis eius produxit ad fratres. Ipso vero sermonem faciente, quasi dormitare frater ille cœpit paululum, et continuo in perpetuum quievit. Tunc facta oratione super eum, et omnibus, quæ ad sepulturam pertinent, ex more completis, ad eremum properanter abscedit.

Frequenter autem et Nilum fluvium hunc immanem pedibus transivit aquam usque ad genua habens.

Primo adhuc tempore conversionis suæ, cum esset in eremo et hebdomadam ieiunasset, aiunt, occurrisse ei hominem in deserto, habentem panes et aquam, qui exhortatus est eum accipere cibum, qui de cœlo ei fuerat destinatus. In alio quoque tempore dæmon assistens, thesauros auri plurimos, quos Pharaonis fuisse perhibebat, ostendit ei sub terram demersos. Cui respondisse fertur pater Mutius: «Pecunia tua tecum sit in interitum et perditionem.» Hæc ergo et his similia plurima effecit per eum Dominus.

Sed et alii nihilominus fuerunt ante nos multi patres, quorum

hattar menn gerim sma lute eina grædande hallta menn ok blinda. þat er læknar geta iafnan vel gert med sinni list.

Sva bar til, segir sæll Jeroninus, þa er hinn helgi Copres tiade slika lute, at einum vorra brædra leiddiz lengd framburdarins ok tortrygde nockut sögn prestzins, at hann syfiade, ok i omeginsdurinum sa hann bok gullstöfum ritada[1] millum handa hins helga prestz Copris, ok taldi hann þar af hvert ord sinnar aminningar; þar med sa hann mann standa hia ser virduligan asyndar[2], en biartan at bunade, sa mællti til hans [hardla beiskliga[3]: «Þu tortryggvi madr, hvat himir þu, en heyrir eigi innvirduliga þessa heilags mannz ord. Brodirinn skelfdr vaknar skiott ok segir oss a latinu þegar a launungu inniliga allan atburdinn.

Medan þessir lutir görduz, segir sæll Jeronimus, sam ver heradskarll nockurn, er geck at dyrunum med trog eitt, er fullt var af sande. Hann beid þar til þess, er heilagr Copres hafdi lyktad sinu erinde. Ver frettum eptir prestinn, hvat heradskarlinn villde, sa er sa troginu hellt. Heilagr Copres svarar: «Heyrit þer, synir, trautt byriar oss ydr slika lute at tia, at ver synimz eigi

1 ritua *B.* 2 at asion *B.* 3 [*tilf.* *B.*

---

præsentia dignus non fuit mundus, signa cælestia et prodigia facientes. Quid ergo miramini, si nos parvi homines parva faciamus, claudos et cæcos curantes, quod et medici ex arte facere possunt?

Et cum hæc nobis senex Copres enarraret, unus ex fratribus nostris, quasi incredulitate eorum, quæ dicebantur, tædiare cœpit et præ tædio dormitare. Cumque somno fuisset oppressus, vidit per visum librum aureis litteris scriptum in manibus senis Copretis, ex quo narratio eius deduci videbatur, et assistentem quendam clarissimi aspectus virum, canitie venerandum, comminatione sibi magna dicentem: «Cur non audis intente quæ recitantur, sed incredulus dormitas?» At ille conturbatus evigilat, et statim nobis secretius latino sermone quæ viderat enarrabat.

Inter hæc autem vidimus rusticanum quendam accessisse ad ostium senis, habentem vas arena plenum, et exspectantem, donec senex sermonem suæ narrationis expleret. Nos autem videntes eum, interrogavimus presbyterum, quid sibi vellet rusticanus ille stans et arenam tenens in vaso. Respondit ad nos senior, dicens: «Non quidem oportebat me, o filioli, hoc vobis prodere, ne vide-

dyrkaz af guds gernninge, ok fyrirfariz aauke vars erfidiss; en þo þviat þer hafit higat langan veg sottan, þa nenni ek eigi undan[1] draga vars drottins verk ydvarre nytsemd ok naudsyn at inna, þau er hann vinnr fyrir oss þo at overduga.»

Iord herads þessa her hia oss var [oavaxtsôm, þurlent[2], sva at vinnumennirnir hellduz varla [vid af kostzins áauka[3], lágu madkar nôckurir i ôxunum uppi, þeir er eyddu avextinum. Akrkarllarnir aller voru heidnir. En er ver hôfdum kent þeim kristiliga tru, komu þeir til vor ok badu oss bidia fyrir sædum þeira. Ver hetum þeim bæninni, en badum tru þeira ôdlaz avôxtinn. Þeir sôfnudu þa saman sandinum undan fotum oss ok fylldu fyrir skaut sin, fellu framm fyrir oss ok badu oss blezanar[4] i guds nafni. Ek mællta til þeira: «Þetta verdi ydr eptir tru ydvarre.» Bændrnir baru þa brott sandinn ok blendu[5] vid sádkornit, en seru[6] sidan, ok fengu sva mikinn avôxt, at alldrigi gallt Egiptalandz iôrd þvilikan. Nu er sa sidr bondanna sidan at sækia oss heim tysvar a tveim misserum ok bida[7] æ hins sama.

1 at *tilf.* *B.* 2 [ofrio, sum þurrlend *B.* 3 [af kostarins avexti *B* 4 bleza *B.* 5 blondudu *B.* 6 sadu *B.* 7 *rettet*; bidi *A*; bidia *B.*

---

amur in Dei opere gloriari, et merces laboris nostri pereat; tamen pro ædificatione vestra et utilitate, qui tam longo itinere venistis ad me, non patiar etiam hoc abscondi a vobis, sed enarrabo opera Domini, quæ dignatus est implere per nos.»

Terra regionis huius, quæ in vicino nobis posita colitur, sterilis valde et infructuosa fuit ita, ut si quando a colentibus semina ex necessitate suscepit, duplicata vix redderet; vermes enim quidam nascebantur in ipsis germinum culmis, et ascendentem segetem succidebant. Erant enim agricolæ loci ipsius gentiles. Hos cum docuissemus Deum credere et fidem Christi recipere, christiani iam facti veniunt ad nos, rogantes ut oraremus Dominum pro segetibus ipsorum. Et cum diceremus eis, nos quidem oraturos, sed fidem ipsorum requiri apud Deum, quæ hoc percipere mereatur; illi ex arena hac, quæ calcatur a nobis, sinus suos replentes obtulerunt nobis rogantes, ut in nomine Domini benediceremus. Et ego aio ad eos: «Secundum fidem vestram fiat vobis.» Tunc illi auferentes arenam secum, miscuerunt seminibus, quæ seminaturi erant, et sparserunt per agros suos, et tantum fructum collegerunt, quantum nulla usquam potuit Ægypti terra colligere. Ex eo ergo

Eigi mun ek ok undan draga vid ydr þat, er drottinn veitte mer sins signada nafns til dyrdar. Þat barz at einn tima, er ek for ofan til borgarinnar, at ek hitta þar einn villumann meistara Manicheorum, hann sveik fiòlda folks. Ek hafda vid hann langt ordastrid, en er ek feck hann eigi med einum samt ordum sigrat ne saman rekit, þviat hann var hardla ordslægr, þa ottudumz ek efaz mundu tru folksins, ef vid skildim sva, at hann væri sem efri [1] i ockrum vidskiptum; þa bad ek gera bál mikit a midiu stræti borgarinnar, ok gengim [2] vid badir inn i elldinn; visse þa sidan allir þess tru sanna, er obrunninn kæmi [3] þaþan. Þesse raun likade vel lydnum. Var iafnskiott slegit elldi i eitt mikit baal. Þvi næst tok ek at draga Manicheum med [4] mer til elldzins. Manicheus mællti þa: «Eigi sva, eigi sva, sagdi hann, helldr gangi sitt sinn hvarr ockarr, ok gack þu fyrr, er fant þenna leik.» Ek gerda þa, sagdi hinn sæli Copres prestr, krossmark fyrir mer, ok geck ek sidan òruggr framm i midian elldinn ok logann. En elldrinn flyde þegar tvo vega ut ifra, ok stod ek nær halfa stund dags i midium loganum med ollu oskaddr. Allt folkit, er vid var, furdade ok gerde þackir vorum herra Jesu Kristo, ok kòlludu hátt ok mælltu:

1 ædri *B*. 2 *saal* .*B*; gengu *A* 3 kiemiz *B*. 4 *saal*. *B*; at *A*.

---

consuetudo est eis, bis per annos singulos venire ad nos et eadem exspectare a nobis.

Sed et illud non celabo a vobis, quod mihi Dominus ad gloriam nominis sui præstitit. Descenderam aliquando ad civitatem, et inveni ibi virum quendam doctorem Manichæorum seducentem populos. Cum hoc habui conflictum sermonis; sed quia erat versutus nimis, et concludere eum verbis non poteram, veritus ne auditorum turbæ læderentur, si ille quasi superior abscessisset in verbis, audientibus turbis dixi: «Accendite ignem plurimum in medio plateæ, et ambo intremus in flammam: si quis nostrum ex ea non fuerit adustus, huius vera fides esse credatur.» Quod cum dixissem, valde placuit populo, et continuo ignis accenditur plurimus. Tunc ego apprehendens eum, cœpi mecum pertrahere ad ignem. Et ille: «Non, inquit, ita, sed unusquisque nostrum singulariter ingrediatur: primus tamen tu debes intrare, qui hoc proposuisti.» Et ego in nomine Christi consignans memet ipsum, medias flammas ingressus sum; flamma vero huc illucque dispergi ac fugere penitus a me cœpit; steti in medio ignis dimidia fere hora, et in nomine

«Dasamligr er drottinn med sinum helgum monnum.» Sidan þrôngdu þeir Manicheo[1] at ganga i elldinn; hann fordadiz ok villdi flyia; þeir toku hann þa med vallde ok kôstudu honum framm i midian logann; elldinn lagde þegar at honum ollum megin, komz hann vid illan leik or i brott. Folkit allt rak hann ut af stadnum med skôll mikilli ok skemd, badu [eylifan elld[2] brenna slikan svikara. En mik hôfdu þeir til musteriss med ser, ok dyrkudum allir samt almatkan gud[3].

Audrum tima sa ek, segir sæll Copres prestr, er ek geck hia hofi einshveriu[4], hvar heidingiar fornfærdu, ok mællta ek til þeira: «Hôrmung er þat, er skynsamir menn blota skurdgod mallaus ok utan skilningar, eda hvart skilit þer ydr eigi verda[5] vitstolnare þeim gudum, er þer dyrkit.» Vid þesse min ord veitti skaparinn þeim sanna[6] skilning, ok fyrirletu þeir þegar villu vandskapar fulla, en fylgdu mer takande tru vars herra Jesu Kristz.

Fyrir sakir káls ok tilkomande brædra atta ek, segir heilagr Copres prestr, einn tima grasgard litinn þann nær minu munklifi. Heidingi nockurr geck um natt i gardinn ok stal brott kalinu.

1 Manicheum til *B*. 2 [lifanda *B*. 3 fyrir lydsins leidrettu *tilf.* *B*. 4 nockoro *B*. 5 vera enn *B*. 6 sannan *B*.

Domini in nullo penitus læsus sum. Videntes autem populi cum ingenti admiratione acclamaverunt, et benedixerunt Deum dicentes: «Mirabilis Deus in sanctis suis.» Cœperunt etiam urgere Manichæum, ut introiret in ignem; at ille reluctari cœpit et subtrahere se. Tunc comprehendentes eum turbæ iniecerunt in medium ignis, et statim circumdans eum flamma atque adurens semiustum reddidit. Et illum quidem cum dedecore ex urbe populus eiecit, clamans et dicens: «Vivus ardeat seductor.» Me vero assumentes secum, et benedicentes Dominum, ad ecclesiam perducunt.

Alio quoque tempore dum transirem iuxta templum quoddam, vidi ibi sacrificare gentiles, et aio ad eos: «Cur vos, cum sitis homines rationabiles, immolatis mutis et insensibilibus simulacris? Nonne enim vos multo magis sine sensu estis, quam illi, quibus immolatis?» Ad hunc sermonem Dominus aperuit eis intellectum, et relinquentes errorem suum, quem agebant, secuti sunt me et crediderunt salvatori nostro Deo.

Fuit mihi aliquando hortulus monasterio vicinus, in quo propter adventantes fratres olera colere videbamur. Quidam autem

Hann bar þat heim til hus sins ok villde sioda; en hvarki kunni kalit at sodna[1] ne vatnit flona[2] allar þriar stundir dags yfir hinum bezta elldi ok biartazta, ok þar fyrir kenniz[3] þiofrinn vid skiott, tok kalin or katlinum ok bar aptr til min, ok fell til fota mer leitandi liknar ok þar med at geraz kristinn, ok feck hvarttvegia. Þat sama kvelld barst sva at, at fiolde brædra kom til vor a gisting, ok voru þau kaal þa hinu sômu vidkvæmiliga matbuin. Gerdum ver þvi gudi þackir fyrir tvifalldan fagnad, [bordzins bunadar[4] ok dasamliga mannzins leidretting.

10. Heilagr prestr Copres segir enn sva, at einn tima hittuz þessir .iii. fedr a backanum arinnar Nilar, aboti Syrus, Ysayas ok Paulus. Þessir allir voru hinir mestu bindendismenn ok fullkomnir i allri sidsemd. Þeir foru at finna nockurn helgan mann Anuph at nafni til klaustrs hans, þat var eigi skemra en þriar fullar dagferdir. Nu villdu þessir helgu fedr komaz yfir aana, en rikdomsleyse dvalde frammkvemd ferdarinnar. Mælltu sidan millum sin: «Bidium vars [herra Jesu Kristz[5] miskunn, at eigi talmiz fyrir

1 folna *B*. 2 hitna *B*. 3 komz *B*. 4 [*saal. B*; brodurins budarbeina *A*. 5 [drottins *B*.

---

gentilis ingressus est nocte et furatus est olera. Quæ cum pertulisset ad domum suam, igni apposuit, ut coqueret; cumque tribus horis continuis ingenti igne suggesto, neque fervere, neque molliri aut calefieri aliquatenus potuissent, sed permansissent eadem viriditate, qua in ollam missa sunt, et neque aqua quidem ipsa vel leviter calefieri potuisset, in semet ipsum regressus ille, qui furatus est, erepta rursus de foco olera reportabat ad nos, et prosternens se ante pedes nostros rogare cœpit, ut peccati sui veniam mereretur, et fieret christianus; quod et impetravit. Accidit autem eadem die hospites venire ad nos plurimos fratrum, quibus opportune olera ipsa parata sunt; gratias ergo referentes Domino pro mirabilibus suis, duplicem lætitiam gessimus, et pro salute hominis et pro beneficiis divinis.

10. *De Syro abbate, Isaia et Paulo.* Addebat et adhuc etiam hæc: Abbas Syrus aliquando et Isaias et Paulus occurrerunt sibi invicem ad ripam fluminis. Erant autem viri isti iusti, summæ abstinentiæ et totius religionis. Hi pergebant visitare sanctum quendam virum nomine Anuph. Aberat autem monasterium, ad quod ibant, mansionibus tribus. Cum ergo vellent transire fluvium, nec esset copia

oss gods verks vegr.» Viku þeir Paulus ok Ysayas at abota Syro ok beiddu hann einna mest bidia fyrir ser af gudi, «þviat vid vitum, sȏgdu þeir, at hann heyrir þik giarna ok veitir þegar þat er þu bidr.» Heilagr Syrus fell iafnskiott til bænar ok [beidde þa ok bada a kne at[1] falla ok bidia med ser. En er þeir risu upp at lyktadre bæninne, sa þeir eitt fley bera at backanum buit med ollum reida sva sem til vegs þeira; þvi næst stigu þeir a skipit. Þat bar[2] þa sva skiott i gegn megni[3] ok straume aarinnar, at þeir lyktudu þeim veg nu a litille stundu dags, er von var, at þeir fengi varla sottan fulla .iii. daga. En er þeir hȏfdu lent, mælti hinn helgi aboti Ysayas: «Þenna hinn helga fȏdur, er ver ferdumz til, synde drottinn mer rennanda i mot oss ok birtanda leynda lute serhvers vars.» Þa mællti heilagr Paulus: «En varr herra synde mer, at hann munde eptir þria daga lidna lykta lifdȏgum þessa mannz.»

Ok er þeir hȏfdu ferdaz nockut sva a þann veg, er [vendir fra aanni[4] til klaustrsins, rann hann Anuph i mot þeim ok heilsade þeim fyrre med þessum hætte[5]: «Blæzadr se drottinn, sa er ydr

1 [bad þa bada a kne *B*. 2 *saal*. *B*; var *A*. 3 *saal*. *B*; vinde *A*.
4 [liggr framm *B*. 5 ordum *B*.

---

transmeandi, aiunt inter semet ipsos: «Petamus a Domino gratiam, ne impediatur nobis boni operis iter.» Et conversi ad abbatem Syrum: «Tu, aiunt, præcipue pete a Domino, scimus enim audiri te, quia præstabit tibi quæ petes.» At ille cohortatus etiam ipsos secum genua figere, in oratione prostravit se in faciem coram Domino. Et cum completa oratione surrexissent, ecce vident appelli navigium ad ripam fluminis paratum ad iter, quod acturi erant, et expeditum. Hoc ascendentes adversus fluminis cursum ita velociter ferri cœperunt, ut inter horam unam totius itineris, quod acturi per triduum erant, conficerent spatium. Cumque applicuissent ad terram, Isaias ait: «Dominus mihi ostendit virum, ad quem properamus, occurrentem nobis, et uniuscuiusque nostrum secreta cordis aperientem.» Sed Paulus ait: «Et mihi ostendit Dominus, quod post triduum educat eum de hoc mundo.»

Cum ergo iter, quod ducit ad monasterium de flumine, incedere cœpissent, progressique essent paululum, occurrit eis supradictus vir, ad quem visitandum pergebant, et salutans eos ait: «Benedictus Dominus, qui vos mihi nunc in corpore, et ante iam ostendit in spiritu.» Et tunc cœpit de uniuscuiusque eorum meritis,

synde mer nu [sialiga i likam[1], en fyrr i andanum.» Tok hann þa ok tinde upp serhvers þeira verdleika ok verk, er þeir hôfdu fyrir gudi. Paulus tok þa undir talit med honum ok mællti: «Vær bidium ydr helldr, hinn helgi fadir, birta oss þin kraptaverk, fyrir hver er þu hefir þegit sva vollduga vars herra vinattu godum monnum til minnis ok eptirlikingar, ok ottaz eigi hræsni lôst, þviat varr herra vitrade mer, at þu munt þria daga hedan af lifa i heiminum, en eigi lengr.» Heilagr Anuph svaradi: «Ecki man ek mik mikils hattar gert hafa, utan þess geymda ek, sidan[2] ek var i ofride kristninnar, iatada ek gudi avallt, sem verdugt var, ok alldri kom lygiligt ord[3] mer or munni, elskade ek ok engan iardligan hlut, sidan er ek hlaut ast himneska. En guds velgerningar gnættu mik[4] sva, at ek þurfta engis vid veralligs, þviat alla fædu, þa er ek girntumz, baud hann bera til min fyrir engiliga þionkan. Allt þat[5] er aa iôrdunni barst at, birte hann mer, lios hans var æ i hiarta mer. Vid þat leiddumz ek likams svefn ok hvilld, en girntumz iafnan vakrliga til sialfs hans synar. Engil sinn let hann ok iafnan standa hia mer, þann er mer kendi serhver kraptaverk veralldarinnar. Mins hugskotz fegrd folnadi alldri. Hvers er

1 [nyliga *B* 2 *saal.* *B*; at sidan at *A*. 3 [*saal.* *B*; at lygiligt ord kom alldri *A*. 4 mer *B*. 5 ok *tilf.* *B*.

---

quæ habebant apud Deum, atque actibus memorare. Tunc Paulus ait: «Quoniam et nobis Dominus ostendit, quod post triduum te de hoc mundo assumat, petimus a te, ut etiam de tuis nobis virtutibus et actibus, quibus Domino placuisti, enarres, nec verearis iactantiæ notam. Abscessurus enim de hoc mundo, ad imitationem posteris, gestorum tuorum memoriam derelinque.» Tunc ille: Nihil, inquit, magnum fecisse me memini, hoc tamen custodivi, ex quo nomen salvatoris nostri in persecutione confessus sum, ne post confessionem veritatis mendacium de ore meo procederet, neque post amorem cælestium terrenum aliquid amarem. Sed nec gratia Domini in his defuit mihi: numquam enim me fecit egere aliquo terreno, omnem quem desideravi cibum, angelorum mihi deferens ministerio. Nihil a me occultavit Dominus eorum, quæ geruntur in terris: numquam defuit cordi meo lux eius, per quam suscitatus somnum corporis non requirebam, desiderium habens semper videndi eum. Sed et angelum suum assistere mihi semper fecit, edocentem me de singulis quibusque virtutibus mundi. Lux

ok beidda af drottne, feck ek án dvôl. Optliga synde hann mer mergd engla sinna standandi hia ser. Ek sa sveitir rettlatra manna, pislarvotta ok munka, conventur klaustramanna ok samsæti allra heilagra manna, hverra er su er ein idn ok venia at vegsama ok dyrka drottin almattkan med [traustri trulynde[1] ok hiartans heilagleik. Nu þa er hinn helgi Anuph hafdi slika lute framm talat ok adra þvilika um alla .iii. daga, segir sæll Jeronimus, selldi [sæll Anuph[2] gudi sinn anda, ok saa þeir .iii.[3] fedr, er fyrr voru nefndir, ôndina af englum upphafda til himins, sva at þeir heyrdu hans sal samt med englunum varn lavard lofande.

11. Var ok annarr heilagr madr Helenus at nafni; hann hafdi gudi þionad fra blautu barnsbeini hardla hreinliga med allzkonar athalldi, ok hlaut af þesskonar hattum hina mestu verdleika. Fyrst er hann var smasveinn heima i munklifi, ef elldz þurfti vid, bar heilagr Helenus i kyrtilsskauti sinu at klædinu med ollu oskôddu af næsta þorpi. Þetta dadu allir brædr, þeir er þar voru, ok girntuz mikilliga eptir at likia hans hugarkrapt ok lifsins verdleik. Nockurn tima er heilagr Helenus var einn samt i eydemôrkinni, kom at honum hunangs fyst mikil, ok þegar er hann litadiz um, sá hann, hvar loddi vid bergit sem hunangs seimr. Hann skildi

1 [trulyndu traustri *B* 2 [hann *B* 3 hinu saumu *B*.

---

mentis meæ numquam extincta est. Omne quod petii a Domino, sine mora consecutus sum. Ostendit mihi frequenter multitudines angelorum assistentium sibi. Vidi et cœtus iustorum, congregationesque martyrum, monachorum conventus, omniumque sanctorum, eorum dumtaxat, quorum opus non est aliud, nisi laudare semper et benedicere Dominum in simplicitate cordis et fidei. Cumque hæc et multa alia his similia per totum triduum enarrasset eis, tradidit spiritum. Et continuo vident ipsi ab angelis suscipi eius animam, atque ad cælos ferri, ita ut vocem hymnorum audirent etiam ipsi, quibus una cum angelis anima eius abscedens Dominum collaudabat.

11. *De Heleno.* Fuit et alius vir sanctus, Helenus nomine; hic a pueritia in servitio Domini cum omni continentia et castissimis institutionibus enutritus ad summa merita pervenerat. Denique cum adhuc puer esset in monasterio, si necessarius fuisset ignis, ut e vicino peteretur, ardentes prunas vestimento ferebat illæso. Quod admirantes omnes, qui aderant fratres, studium animi

skiott þetta vera fiandans [flærd, ok hardiakadi nockut sialfum ser[1] ok mællti: «Þu hin bleckiliga lostagirnd, hverf braut fra mer, þviat sva er ritat, gangit þer i andanum ok fylgit eigi holldzins girndum. Ok þegar iafnskiott fyrirlet hann þann sama stad ok for enn lengra i eydemorkina, mædandi sialfan sik med margfalldri föstu sva sem pinande holldzins teygingar. En er hann hafde .iii. vikur i samt fastat, sa hann, hvar lágu i mörkinni ymislig epli miok dreift sva, ok skilde hann þegar ovinarins svik ok mællti: «Eigi mun ek nær koma ne eta þesse eple, at ek reiti eigi brodur minn, þat er sal sialfs mins; þviat sva er enn ritat, at eigi lifir madrinn vid eina saman fædu, helldr vid hvert ord guds.» Hof þessu næst föstu hinnar .iiii. vikunnar. Ok eitt sinn er hann sofnade littat, vitradiz honum guds engill ok mællti til hans: «Helene, ris upp nu, ok et þa lute, sem þu finnr þer fyrirbuna utan tortrygd» En er hann stod upp, sa hann brunn einn med hinu skiærazta vatne. Backar brunnzins voru ollum megin blomgadir einskyns ilmande grösum. Heilagr Helenus geck þagat til, sleit upp grösin ok át sidan, ok drack vid vatnit or brunninum; ok sagdi sva sidan sialfr,

1 [*saal. B*; freistne ok hartandi(!) nöckut sialfan sik *A*.

---

vitæque eius ac meriti imitari cupiebant. Huic quodam tempore, cum solus esset in eremo, desiderium vescendi mellis exortum est; et conversus vidit in saxo favum mellis inhærentem, sed intelligens inimici hanc esse fallaciam, continuo semet ipsum increpans ait: «Discede a me, deceptrix et illecebrosa concupiscentia; scriptum est enim, spiritu ambulate et desideria carnis ne perfeceritis.» Et statim derelinquens etiam locum ipsum, discessit et abiit in desertum, atque ibi tamquam pro concupiscentia carnis punienda, ieiuniis semet ipsum cœpit affligere. Tertia autem septimana ieiunii sui videt in deserto iacere diversa poma sparsa; et intelligens dolos inimici, ait: «Non manducabo neque contingam, ne fratrem meum, hoc est animam meam, scandalizem; scriptum est enim: Quia non in cibo solo vivit homo, sed in omni verbo Dei.» Cumque et sequenti septimana ieiunaret, paululum in somno deductus est, et ecce angelus Dei astitit ei per visum dicens: «Surge iam, et quæ tibi apposita inveneris, nihil dubitans vescere.» Surgens autem vidit aquæ fontem lenibus repletum fluentis, eiusque ripas in circuitu herbis quibusdam teneris odoratisque prætextas. Et accedens decerpere cœpit et edere, similiter et ex fonte

at þesskonar [ilms ne sæti hefdi hann alldri[1] kent, sem þessi fædu[2] var. Þar nær hitti hann a hellisskuta einn, ok dvaldiz þar i nockura hrid. En hvern tima er natturlig naudsyn likamans beidde næringar, þa feck hann þegar af gudligum krapte hvers[3] er hann krafde.

Eitthvert sinn er hinn helgi Helenus for at finna hina fatækare[4] brædr med einhver þarfinde buksins beidne; ok er hann mæddiz a veginum undir mikilleika byrdarinnar, sa hann, hvar villinaut hlupu i morkinni. Hann mællti þa til þeira: «Nu i nafni drottins komi hingat eitthvert ydvart ok taki vid byrde minni.» Þegar i stad for eitt[5] af þeira flocki med allri hogvære til hans ok beygdi bakit undir byrde guds mannz. En hinn helgi Helenus settiz sidan saa ofan, ok for sidan hardla fliotliga fram a leid þar til, er hann kom til klaustrs þeira brædra, er hann gerdiz finna.

Nockurn tima bar enn sva til einn sunnudag, at hinn helgi Helenus kom til munklifis einshvers, ok er hann saa, at þeir [inntu eigi sva[6] hatidliga af hendi, sem til heyrde deginum, sina tidagerd,

1 [ilm hefdi hann alldrigi *B*. 2 fæda *B*. 3 hvat *B*. 4 fatækri *B*. 5 *saal. B*; einn *A*. 6 [*saal. B;* innte eigi *A*.

---

poculum sumere. Confirmabat autem, se nunquam in omni vita sua tantæ dulcedinis aliquid et tantæ suavitatis hausisse. Invenit autem in ipso loco etiam speluncam quandam, intra quam aliquamdiu requievit. Et cum reficiendi corpusculi tempus et necessitas adfuisset, per Dei nihilominus gratiam nihil deerat eorum, quæ poscebat a Domino.

Quodam vero tempore pergebat ad visitandos fratres incommodos, quibus etiam, quæ necessaria erant ad refectionem corporis, deferebat; et cum in itinere eorum, quæ portabat, onere gravaretur, vidit eminus onagros transire per desertum, et exclamavit dicens: «In nomine Domini nostri Jesu Christi veniat huc unus ex vobis et suscipiat sarcinam meam.» Et ecce unus ex omni grege tota cum mansuetudine pergit ad eum. Tunc ille præbenti se sponte et onus imponit et ipsi insedit, et cum omni velocitate ab eo ad cellulas fratrum, quo pergebat, evectus est.

Alio rursus tempore dominica die venit ad quoddam monasterium fratrum, et cum vidisset eos non agentes solemnitatem diei, causam requirit. Cum autem dixissent, pro eo quod presbyter non adesset, qui trans flumen maneret, propter metum enim crocodili

spurde hann eptir, hvi gegnde. En þeir sögdu honum, at prestrinn var odrum megin ærinnar, ok þordu menn eigi at sækia hann fyrir korkodrillo einum undarliga miklum ok mannskædum, er meinade flutninginum. Heilagr Helenus mællti þa til þeira: «Ek vil fara eptir prestinum, ef ydr syniz.» Skundade hann þa þegar framm a ærbackann, ok med akalli til vars herra kemr korkodrillus þegar i stad ok nu med blidskap ok fararbeina; sa er fyrr var vanr at koma til klatrs mônnum eda meins, draps eda dauda, sa sami veitir nu vingiarnliga sitt bak ok sidur til asetu þessum helga guds manni. En er hinn helgi Helenus kemr yfir æna, ferr hann til fundar vid prestinn [1], bidr hann koma heim til brædra. Nu med þvi at hinn helgi Helenus hafdi audgætligzta [2] buning ok hinn afleitligzta, furdar prestrinn, hverr eda hvadan eda hvi hann mundi kominn. En iafnskiott er hann kennir guds mann vera, fylgir hann honum framm at ænni; sakaz sidan um nockut sva, letz ecki hafa skip til yfirferdar. Heilagr aboti Helenus mællti þa: «Ottaz þu ecki, fadir, ef þu ser fleyit.» Kalladi sidan hátt ok bad þar koma dyrit. Korkodrillus kemr skiott, þegar hann heyrir rôddina ok breidir blidliga bakit til flutnings helgum fedr. Aboti Helenus stigr þa a bak, en bidr prestinn rida at baki ser utan

1 *Her ender B.* 2 ægætligzta *Cd.*

---

transire nullus audebat; tunc ille dixit: «Si vultis, ego vadam et adducam eum ad vos.» Et continuo ad ripam fluminis pergit, ubi cum nomen Domini invocasset, præsto fuit bellua, et quæ solebat adesse ad perniciem hominum, adfuit tunc ad vehiculum iusti, tergo quoque suo suscipiens eum, cum omni metu subiecta usque ad partem ripæ ulterioris evexit. Adiit continuo Helenus presbyterum et exorare eum cœpit, ut veniret ad fratres. Erat autem indutus vilissimo et abiectissimo indumento. Super quo miratus presbyter, quis aut unde esset, vel quid sibi vellet, inquirit. Ubi vero cognovit esse hominem Dei, sequi eum cœpit ad flumen. Et cum causaretur non inveniri navigium, quo transiri posset, tunc abbas Helenus dixit ad eum: «Nihil verearis, pater; ego iam nunc parabo vehiculum.» Et exclamans voce magna, adesse bestiam iubet. Quæ statim voce eius audita affuit, ac dorsum suum ad vehendum placide præparavit. Prior ipse conscendens invitat et presbyterum, dicens: «Ascende, nihil formidans.» At ille, visa bellua, exterritus retrocedere ac refugere cœpit. Omnes autem,

allan otta. En prestrinn vard þegar felmsfullr vid eina saman syn dyrsins, flyrr ok felmir fra i brott hinn enn harda. Allir, þeir er vid voru ok vissu þenna atburd, undruduz þeir ok ottuduz, er sa hann rida dyrinu yfir megn ok streing ærinnar. Ok er heilagr Helenus ste af baki dyrsins a þurru landi, mællti hann til þess: «Betri er þer daude en lengra lif med mörgu manndrape.» Dyrit fell þa þegar i stad dautt nidr at ollum aseaundum.

En heilagr Helenus dvaldiz nockura þria daga i samt sidan i munklifinu ok styrkte þa brædr, er þar voru med andligri aminning; sva ok nockurra [rad leynd[1] eda hiartans hugrenningar bar hann upp, sagdi þenna þröngdan af horanar ureinsan i sinni hugrenning, hinn bolginn af ofbellde ok rymiande reide, annan af agirne, suma svikna af sealfra sinna dul ok drambi fyrir fiandans fortölur. Hinum betrum brædrum bar hann ok þat vitni, kvat hinn hogværismann, annan rettlatan, þridia þolinmodan, let sva ganga ut ok ut til beggia handa; tiade hins dadir ok dygdir, annars löst ok lyte, hvarumtveggium til hialpsamligrar heilsu ok eilifrar ömbunar. Brædrnir sögdu sik sönnu sagda, komuz vid af ollu hiarta, bættu brotin afbrigde. En er heilagr Helenus var buinn til heimferdar, mællti hann til brædra: «Buit kaal tilkomande

1 [radlynde *Cd.*

---

qui aderant, stupor ingens et metus apprehendit, videntes hominem Dei crocodilo evectum fluminis alveum transmeare. Qui ubi descendit, secum pariter in siccum educit etiam belluam dicens ad eum: «Melior est tibi mors, quam tot scelerum et tot homicidiorum involvi reatu.» At ille statim corruens exspiravit.

Interea per triduum in monasterio sanctus Helenus permanens, docebat fratres spiritalem doctrinam, ita ut etiam nonnullorum cogitationes cordis et secreta consilia proferret in medium, et alium quidem proderet spiritu fornicationis urgeri, alium spiritu iracundiæ, alium vero cupiditate pecuniæ, nonnullos autem iactantiæ ac spiritu superbiæ illudi. Alterius vero mansuetudinis, alterius iustitiæ, alterius patientiæ testimonium dabat, et sic ex utraque parte aliorum vitia, aliorum virtutes animi exaggerans, ad omnes eos profectus mirabiliter excolebat. Agnoscentes vero singuli quique ita agi inter semet ipsos, ut ille annuntiaverat, corde compuncti emendabantur. Profecturus autem ait ad eos: «Præparate olera ad adventum fratrum.» Et illis præparantibus, continuo

brædrum.» Ok er þeir hôfdu kalin bleytt, komu þegar brædr ok fengu godar vidtôkur. En hinn helgi Helenus skundadi aptr i eydemorkina.

Einn ungr brodir bad hinn helga Helenum, at hann leyfdi honum at fara med ser i eydemorkina. Heilagr fadir Helenus svaradi, sagdi honum erfitt veita mundu i mot allre fiandans freistne. Hinn ungi brodir bad æ þvi stadfastligar, sagdiz giarna fyrir guds sakir allt þola skylldu, ef hann veitti honum at eins heimoleik sins samlags. Heilagr Helenus tok vid honum, hafde hann med ser til eydemerkrinnar at byggia i helli einum skamt fra ser. Fiandr flugu þegar næstu nótt at unga manni, eigi at eins med saurugligum hugrenningum hann hristande, helldr ganga þeir upp a hann beriande ok beystande. Þegar um morgininn skundar brodirinn til fundar vid hinn helga Helenum, kynnir honum, hver oskil diôflarnir gerdu vid hann. Heilagr Helenus huggar hann med faam ordum, bidr hann hafa styrka tru ok þolinmædi, leidir hann sidan heim aptr til sama hellis, sem hann hafde fra flyit, ok gerir sva sem for med fingri ser i sandinum umhverfum helli hins unga mannz, baud þvi næst, at dioflarnir þyrde eigi inn at ganga um skipadan þrôskôlld. Sva mikill kraptr fylgde ordum þessa hins helga fôdur, at hinn ungi brodir bio ôruggr allar stundir þaþan fra.

---

supervenerunt fratres, quibus honorifice susceptis, ipse contendit ad eremum.

Rogabat autem eum quidam de fratribus, ut permitteret eum secum degere in eremo. Cumque respondisset ei, grave esse negotium et plurimi laboris obsistere tentationibus dæmonum, eo contentiosius iuvenis persistebat, promittens se cuncta tolerabiliter perlaturum, tantum ut præberet ei copiam consortii sui. Et cum permisisset, secutus est eum ad eremum, quem ille in vicina sibi spelunca habitare iubet. Tunc dæmones advolant per noctem: primum fœdis et turpibus eum cogitationibus exagitant, post hæc vero etiam violenter irruere et necare eum aggrediuntur. Effugiens autem iuvenis et pervolans ad cellulam sancti Heleni, quibus malis urgeretur, exponit. Tunc senior consolatus est eum paucis verbis, et de virtute fidei ac patientiæ commonens, statim revocat ad speluncam, de qua effugerat, et tamquam sulcum quendam per arenam extra cellulam iuvenis digito suo ducens, præcepit in nomine Domini, ne audeant dæmones statutum transgredi limitem; et ita verbi eius virtute adolescens permansit de reliquo securus.

Þat er enn flutt af hinum helga Heleno, at optliga hafdi hann himneska fædu af mòrkinni. Einn tima er hann hafdi enga atvinnu framm at bera fyrir brædr, er til hans voru komnir, sògdu þeir brædrnir, at einn ungr madr flytti heim at hellisdyrum hans braud ok allar nandsynligar vistir, ok hvarf þa hinn ungi madr þegar i brott. Heilagr Helenus sagdi þa til hinna nykomnu brædra: «Gòrum ver gudi þackir, er oss bio braud i eydemòrk.»

Þessa lute ok marga adra af medferd heilagra fedra ok lifnadi tiade oss agætr madr Copres prestr, segir sæll Jeronimus, ok at lyktadri predican leiddi hann oss inn i grasgerd sinn ok syndi oss morg palmtre ok onnur alldintre, er hann hafdi sialfr plantat ok mællti til vor: «Trua heradskarllanna hvatti mik þesse morgu tre at planta, þviat sidan er ek sa þa taka sandinn undan fotum mer ok bera yfir akra sina, ok fengu þar fyrir af ofriorri iordu allzkonar avòxtu, þa treystumz ek tru ok fulltingi vars herra at veita mer enn meire avòxtu en hinum, er sa hann trudu fyrir mina kenning.»

12. Heilagr Jeronimus prestr segir ok fra þvi, at hann (sa) i halfum hofudborgar þeirar Thebaidis, er Antinuum heitir, einn virduligan mann Heliam at nafni. Alldr hans var tirætt .c. ok

---

Ferebatur de eo, quod et ipse adolescens in eremo positus cælestes sæpe percepisset cibos, et fratribus ad se venientibus, cum nihil habuisset quod apponeret, affuisse quendam adolescentem panes ei et quæ erant necessaria deferentem, eaque cum ante speluncam eius deposuisset, ultra nusquam comparuisse; dixisse vero eum ad fratres: «Benedicamus Dominum, qui præparavit nobis mensam in deserto.»

Hæc et alia plurima de sanctorum patrum vita et conversationibus enarrans nobis pater Copres, et cum omni affectu instruens, post ædificationem vero sermonum introducit nos in hortulum suum, ostendit nobis arbores palmarum, aliorumque pomorum, quas ipse plantaverat, et dicebat: «Hæc me in eremo plantare rusticanorum fides admonuit. Ut enim vidi eos tantam fidem habere, ut arenam sub nostris vestigiis colligentes per agros suos spargerent et terram sterilem ad totius fecunditatis verterent ubertatem, pudor, inquam, est, si nos inferiores his inveniamur in fide, quorum fides per nos consignata est Deo.»

12. *De Elia.* Vidimus et alium senem venerabilem, Eliam

enn .x. vetr. Sǒgdu þat allir, þeir er skyn kunnu a honum, at yfir honum hefde i hellzta lagi hvilz heilagr ande. Margir merkiligir lutir voru af honum fluttir; .lxx. sara i samt hafde hann vid hafz i þeiri rumu eydemork, at ecki mannz mál færr verdugliga talt hennar audn ok ogn. Þar sat þesse hinn helgi madr Helias allan þenna tima ok vissi ecki til manna bygda. Vegrinn var ok sva þrǒngr þangat ok gliufrottr, at varla matti a hans bygd hittaz, þott menn ferdadiz til hans fundar. Einn hrædiligr hellisskute var þessa manz heimile, sa er monnum matti naliga hniosa hugr vid. Fyrir sakir mikils alldrs skalf a honum leggr ok lidr; hversdagliga at hvaru gerde hann utallig takn i heilsugiǒfum vid þa menn, er a hans fund sottu, hvat som at meini var adr. Þat sǒnnudu margir helgir fedr ok fluttu, at engi madr mundi, nær þesse guds madr Helias hefde til merkrinnar gerz. Allt til daudadags hellt hann þessum hætti um fædufang, þat var halfærit braud ok kvistir af olifutre. En i æsku sinni fastadi hann vikum samfǒstum.

13. Sidan er ver hurfum heim a leid af Thebaida, saam ver fiall eitt hardla hátt, fell ein undarliga mikil aa med hinu stridazta

---

nomine, in finibus civitatis Antinoo, quæ est metropolis Thebaidis, centum fere iam et decem, ut dicebatur, annorum, super quem dicebant, quod vere spiritus Eliæ in eo requievisset. Multa enim de eo et magnifica referebantur. Septuaginta namque annos in solitudine vastissima eum transegisse perhibebant; cuius deserti horrorem terroremque nullus sermo digne poterit exponere. Illic ergo sedebat senior tota hac ætate, humanæ habitationis nesciens loca. Semita autem erat angusta et scrupea, quæ ad eum ducebat, quæ vix inveniri a commeantibus posset. Locus vero ipse, in quo sedebat, spelunca erat terribilis quædam, et intuentibus plurimum horroris incutiens. Ipse autem trementibus iam membris præ matura quatiebatur ætate. Incessabiliter tamen per singulos dies signa faciebat, et advenientes ad se quacumque incommoditate constrictos omnimodis resolvebat. Cuncti vero patres confirmabant, quod nullus omnino meminisset, quando hic secessisset ad eremum. Cibus ei erat panis exiguus et paucissimæ olivæ usque ad ultimum senectutem. Nam in iuventute septimanas frequenter ieiunasse perhibebatur.

13. *De Pithyrione.* Interea redeuntes ex Thebaide vidimus

straumbrote ok forsfalle her ok hvar yfir gliufrum ærinnar, ok i flugum fiallzins voru hrædiligir hellisskutar bædi til st[igningar] ok til synar. I þessum hellum bygdu(!) mikill fiolde munka, ok var þeira allra andligr fadir ok formadr heilagr Pi(ti)rion; hann var lærisveinn hins helga Antonij, en eptir frafall lærifǫdur sins hafdi hann bygt med hinum helga Ammone. En eptir andlat hins helga guds mannz Ammonis hafdi hann hidz i þessu sama fialle, er fyrr var fra sagt. En sva mikil gnægd guds miskunnar var med honum i heilsugiǫfum vid menn ok mætti mot ollu diǫfla vellde ok illvilia, at sva matti synaz, sem hann hefde einn samt tvefallda erfd ǫdlaz þeira hinna hæstu guds vina Antonij ok Ammonis. Heilagr Pitirion tiade marga lute fyrir oss til varrar þurftar med hialpsamligri kenningu, ok einna hellz af skilgreinligri skynsemd uhreinna anda, sagdi hann ymisliga fiandr fylgia serhverium lestinum, ok þegar er þeir sea elskhuga hins idra mannzins rangliga hræraz, snua þeir honum bratt til hverrar uhæfu ok vandskapar. Nu ef nǫckurr vill dioflinum drottna, segir heilagr Pitirion, drottni hann fyrr med kyrkingu kiǫzins kveikingar, þviat hverr sem fra ser rekr einhveria odad ok hennar piningar, þa ma hann audmiuk-

---

montem quendam præruptum fluvio imminentem elatione minacis saxi, aspectu etiam ipso terribilem, in quo erant per ipsa præcipitia speluncæ difficilis adscensus. In his monachorum plurimi commanebant, quorum pater erat nomine Pithyrion. Hic ex discipulis beati Antonii fuit, et post illius obitum cum sancto habitaverat Ammone. Post huius quoque abscessum in hoc se constituerat monte. Sed et tanta in eo erat virtutum copia, tanta gratia sanitatum et potestas adversus dæmones, ut duorum merito summorum virorum solus hæreditatem consecutus duplicem videretur. Hic ergo multis monitis nos ædificans multaque doctrina instruens, præcipue tamen de discretione spirituum nos docebat, dicens esse quosdam dæmones, qui certis quibusdam vitiis obsequantur, quique cum affectus animæ passibiliter et vitiose viderint moveri, convertunt eos ad omne facinus malum. Si quis ergo est, qui vult dæmonibus dominari, prius vitiis suis et passionibus dominetur. Quodcumque enim vitium propriæ passionis abieceris, huius vitii dæmonem poteris etiam de obsessis corporibus effugare. Et ideo conandum est paulatim propria vitia superare, ut possimus etiam dæmones superare, qui huiusmodi vitiis obsequuntur. Hic secundo

ligara diôful fra odrum reka, nær sem þurft beiddi. Ok þvi skylldim ver smam þeim kostgæfa yfir at stiga eiginliga okoste, at ver mættim þar næst sigra fiarlæga fiandr, þa er æ efla odadir med mônnunum. En heilagr Pitirion, er vær hôfum nu af sagt um hrid nôckut, segir sæll Jeronimus, kende einn tima a vikunni kazu af miôlvi gerva milli sunnudaga, þviat hann matti ôngva adra fædu hafa hvarki fyrir alldrs sakir ne langrar veniu.

14. Vær saam einn heilagan fôdur Eulogium at nafni, hann hafdi sva mikla þesskonar giôf almattigs guds þegit, at hann skildi þegar af einu saman yfirbragde, hvart verdugr eda syndugr geck til heilags embettis, ok því hellt hann marga af munkum aptr af þvi, þa er til villde ganga gudligrar þionustu, ok mællti: «Hvadan dirfiz þer at drygia drottinleg stormerki, þar sem ydvart hugskot ok fyrirætlan er full illzku ok odada.» Sagdi sidan fra serhverium i augu upp: «Þu hafdir a þessarri natt horanar hugrenning, en þu sagdir i þinu hiarta, at engi grein være aa, hvart grandvarr eda gudligr gengi til heilags alltariss.» Einn hafde enn efan i sinu hiarta sva segiande: «Hvat mun mik helga mega þessi berging eda samtenging.» Þessa alla hellt hann fra ok fyrirbaud þeim berliga at bergia hollde ok blode vars herra ok sagdi sva: «Hverfit heim

---

reficiebatur in septimana, pulticulas accipiens ex farina, nec poterat iam accipere aliam escam, neque ætate neque consuetudine permittente.

14. *De patre Eulogio.* Vidimus et alium sanctum patrem, Eulogium nomine, qui in offerendis sacramentis tantum gratiæ acceperat a Domino, ut uniuscuiusque accedentium ad altare Dei merita culpasque cognosceret. Denique ex monachis quosdam volentes accedere ad communionem retinebat dicens: «Quomodo ausi estis accedere ad sacramenta divina, cum mens vestra et propositum sit in malo?» Denique aiebat: «Tu hac nocte habuisti cogitationes fornicandi. Tu vero dixisti in corde tuo: nihil interest, sive iustus ad sacramenta sive peccator accedat.» Et alius dubitationem habuit in corde suo dicens: «Quid enim me sanctificare communio potest?» Hos ergo singulos removebat a communione sacramenti, et dicebat eis: «Secedite paululum et agite pœnitentiam, ut purificati per satisfactionem et lacrymas digni habeamini communione Christi.»

15. *De sancto Apellen.* Vidimus et alium presbyterum in

litla hrid ok hreinsit ydr nu med yfirbragdligri idran, at þer verdit þar fyrir makligir almattigs guds stormerkium.»

15. Eige langt þadan saam ver einn virduligan prest, Apellen at nafni, rádvandan ok rettlatan, hann var iarnsmidr ok smidadi þa lute, er þurft brædra beiddi. Nôckurn tima nær midnætti sneri fiandinn a sik furduligri fegrd einnar ungrar konu, sotti sidan a fund guds mannz Apellen, þar er hann vakti at smidiuverke sinu, sva sem bidiande smidar. Heilagr Apellen greip þegar gloanda iarnit or aflinum berri hende ok rak framan a kvefit þesse nykomnu konu. En hon flyde þegar i brott ylande ok emiande, sva at allir brædr er umhverfiss biôggu heyrdu hennar aumliga op ok emian. Þadan af hafdi heilagr Apellen alldri tông, helldr hellt i veniu med berri hende at hallda á gloanda iarne, ok sakade hann ecki. Til þessa helga mannz Apellen komum ver, segir sæll Jeronimus, ok tok hann vid oss med allri blidu. Þvi næst beiddum ver hann segia oss nôckut af sinum verkum eda annarra heilagra fedra, þeira er hann visse haft hafa hialpsamligt medferdi vid tru ok taknagerd. Heilagr Apellen svarar þa ok mællti:

Her nær i môrkinni er einn agætr brodir, er heitir Johannes, alroskinn at alldri, en fyrir bindendis sakir ok sæmiligs sidferdis

---

vicina regione nomine Apellen, virum iustum. Hic faber erat ferri, et quæ necessaria erant fratribus operabatur. Quodam autem tempore, cum ad fabrilia opera vigilaret in silentio noctis, conversus diabolus in formam mulieris speciosæ venit ad eum tamquam aliquid operis ei deferens. Tum ille arreptum manu nuda de fornace ferrum candens, in faciem eius iecit. At illa clamans et eiulans aufugit, ita ut omnes fratres, qui in circuitu commanebant, eiulatum eius fugientis audirent, et ex eo iam vir ille in usu habuit, ferrum candens manu nuda tenere nec lædi. Ad hunc ergo cum venissemus, et humanissime nos suscepisset, poscebamus ab eo, ut nobis vel de suis gestis vel de eorum, quos præcipuos in conversatione sancta sciret, virtutibus loqueretur. Tunc ille:

Est, inquit, in hac eremo vicina frater quidam nomine Joannes, ætate provectus, vita et moribus atque abstinentia cunctos præcellens. Hic primum cum accessisset ad eremum, tribus continuis annis sub cuiusdam saxi rupe stans semper oravit, ita ut numquam omnino resederit neque iacuerit. Somni autem tantum cepit, quantum stans capere potuit. Cibum vero numquam sum-

ollum fedrum fremri, þeim er nu ero. I fyrstu .iii. ser, er hann var i mórkinni, badz hann fyrir iafnan standandi undir hamre einshverium, sva at hann settiz alldri nidr hvarki nott ne dag. Svefn hafdi hann eigi meira, en sva sem standanda manni er mattuligt, matar neytti hann alldri nema sunnudaga; en a hvern sunnudag kom prestr til hans ok færde fyrir honum helga alltaris forn, su ein var honum fæda ok heilaglig hreinsan hugskotzins.

Einnhvern sunnudag gerdiz fiandinn at fallera hinn helga Johannem med þessum hætti, at hann sneri a sik prestzins asionu ok letz fyrir messu skylld kominn. En hinn helgi Johannes skildi iafnskiott fyrir hinn helga anda fiandans flærd, ok mællti til hans sem med nockurs konar athlatri a þessa lund: «Heyrdu, hverrar flærdar fadir ok allrar undirhyggiu, uvinr allz rettlætis! Hvi lettir þu eigi af um sidir at svikia kristinna manna salur, helldr dirfiz þu iafnvel at dreckia þer til þeira hrædiligu ok helgu helgari stormerkia.» Diófullinn svaradi honum diarfliga, lez hyggia, at hann mundi hann á vinna sem annat litlu adr: «Blekta ek einn af ydrum felógum fyrir skómmu, sva hann trude mer, ok tok ek þegar fra honum bædi vitid ok skilningina. Feck fioldi rettlatra manna varla þat þegit af gudi fyrir heilags mannz bænir, at hann tæki sanna tru, vit sitt ok fyrri verdleika.» At sva mælltu hvarf ohreinn ande fra hans fundi.

---

serat nisi die dominica. Presbyter enim tunc veniebat ad eum, et offerebat pro eo sacrificium, idque ei solum et sacramentum erat et victus.

Huic quodam die satanas subripere volens, transfiguravit se in presbyterum, qui venire ad eum solebat, et præveniens horam solitam simulabat se sacramentorum gratia venisse. At ille vigilanter intelligens diaboli fraudem, cum indignatione quadam ait ita ad eum: «O omnis doli omnisque fraudis pater, inimice omnis iustitiæ, non desinis seducendo animas christianas, sed ausus es etiam ad ipsa te immergere terrifica et sacrosancta mysteria.» At ille respondit ei: «Putavi, inquit, quod possim te lucrifacere; sic enim et alium quendam ex vestris decepi, ita ut mente excederet et perderet sensum. Quem cum credentem mihi insanum reddidissem, tot iusti orantes pro eo vix eum et loco et sanitati restituere potuerunt.» Et hæc cum dixisset dæmon, aufugit ab eo.

Erat autem supradictus vir persistens in opere cœpto atque in

En heilagr Johannes var þa enn sem fyrr stadfastr i guds þionustu ok helgu bænahalldi. Hvervetna fellu stor saar a fotum Johannis med mikilli blodras fyrir þat sama, er hann hafdi sva lengi i sama stad stadit upp. Ok er þriu aar voru lidin, vitradiz honum engill guds ok mællti til hans: «Drottinn Jesus Kristr ok heilagr ande hefir heyrt bænir þinar ok þegit, gefr hann þer heilsu allra likamligra saara, þar med veitir hann vitzku gudligra ritninga, himneska fædu, eigi sidr þer til hugganar.» Eptir þat tok engillinn fota saarin, ok vurdu þau þegar heil; þvi næst þreifadi hann i munninn hins helga Johannis, ok vard þa fullr af hialpsamligri gipt heilagrar aminningar. Kendi ok heilagr Johannes hvarki sidan hungrs ne þorsta, ok þvi for hann þadan fra vida fram um mörkina at vitia annarra brædra ok styrkia þa at hallda guds bodord med hialpsamligri aminning. En hvern sunnudag hvarf hann aptr til sins heimilis at heyra embætti heilagrar messu af hinum sama presti sem fyrr, en adra daga vann hann þesskonar verk veralligt, at hann gördi gyrdla eda giardir af palmlaufi, sem tidt er þar med þeim.

Nöckurn tima gerdiz einn halltr madr til fundar hins helga Johannis, at hann fengi bot heilsunnar. Sva bar til, at reidskiote hins hallta mannz var giordr(!) med giörd þeiri, er hinn helgi Johannes hafdi gert. En er hann var upphafidr a reidskiotann, þa namu

---

oratione perdurans. Pedes vero eius, ex eo quod multo tempore immobiles fuerant, disrumpebantur, ita ut sanies ex eis proflueret. Tres autem cum complerentur anni, affuit angelus Domini et ait ad eum: «Dominus Jesus Christus et spiritus sanctus suscepit orationes tuas et corporis tui cicatrices sanat, et cælestis cibi, id est verbi et scientiæ suæ, tibi abundantiam donat.» Et contingens os eius ac pedes, et ab ulceribus eum sanum reddidit, et repletum scientiæ et doctrinæ gratia cibi famem sentire non fecit. Iubet autem transire eum ad alia loca et eremum circumeuntem visitare etiam alios fratres, et ædificare eos in verbo et doctrina Domini. Dominica autem die ad eundem semper revertebatur locum, simili modo sacramentorum gratia, reliquis vero diebus etiam opus manuum faciebat et operabatur iumentorum cingula ex palmarum foliis texens, ut in illis locis haberi moris est.

Quodam tempore claudus aliquis ire ad ipsum voluit, ut ab eo curaretur. Contigit autem, ut animal, quod ascensurus erat, cin-

ollum fedrum fremri, þeim er r ... *hallte* heill, sem honum
var i mörkinni, badz har ... *menn* bergdi vidsmiörvi, þvi
einshverium, sva at ... *skum* mönnum eda signdi sialfr,
Svefn hafdi hann ... *um* innan tanna þeim, hvat er adr
mattuligt, matar ... *samliga* lute veitti varr herra fyrir
sunnudag kom ... *ita* i heilsugiöfum eda ödrum velgern-
forn, su ein ...

Einn ... *unnargiöf* guds hafdi heilagr Johannis um-
Johann ... *hvern* daudligan mann, at varr herra vitrade
ok le ... *ok* atferdi nær allra brædra af nalægum munk-
iafr ... *hann* ritadi til andligra fedra þeira ok formanna,
sr ... *gönlu* vangeymiliga æn guds otta i sinu athæfi, sva
... *hinir þeir proiz* i stadfesti truarinnar ok hugarins heilagleik.
... *at þeir kvat* hann ok vera aungværa ok þollitla vid brædr sina.
... *hann* ok, hverir hinir voru, eda hvat þeir gerdu, er med
... *stadfestiligri* stadfesti huggudu brædr sina med blidskap ok ahyggiu.
þar med innte hann, hvat hverge hlaut hirtingar af gudi fyrir
sealfs sins ahyggiur, eda hveria verdleika ok kraptaverk hinir
ödluduz fyrir hversdagliga athygle ok gaumgæfi. En heilagr
Johannes, hvat sem hann tiade eda tinde med sealfs sins riti verd-

---

gulum manibus hominis Dei factum haberet. Cum ergo imponeretur supra iumentum, statim ut contigerunt pedes eius illud cingulum, sanus effectus est. Sed et quibuscumque ægris benedictum panem misit, statim ut ex eo perceperunt, sanati sunt. Et alias multas virtutes et sanitates per eum Dominus implevit.

Habuit autem et hanc gratiam super omnes patres et ceteros homines, ut uniuscuiusque fratrum de vicinis monasteriis conversatio ei revelaretur, ita ut scriberet ad patres ipsorum et commoneret, quod illi et illi segniter agerent, nec rectum in timore Dei propositum gerunt, illi vero et illi in fide et animi virtute proficiunt. Sed et ad ipsos fratres scribebat, aliis quidem quod multum tædiosi essent erga fratres, et pusillo animo erga patientiam, aliis vero quod bene, constanter et sollicite agerent, et sufficienter consolarentur fratres. Et quid huic meriti pro virtutibus, quid vero illi correptionis immineret a Domino pro ignavia, prædicabat, et ita eorum, qui absentes erant, actus et causas ac merita vel negligentiam describebat, ut audientes hi, de quibus dicebat, conscientia convicti negare non possent.

eda vangeymslu fyrirverande brædra, þat sama sannadi hvers samvitzka, er heyrdu, sva at þeir mattu ongu moti neita ne ııı kveda.

En til allra manna iafnsaman mællti heilagr Johannes sva: «Hefit upp huginn, brædr minir, til himneskra luta ok andligra, en fyrirlitit likamliga lute ok syniliga, þviat allmal er nu, at ver leitim at, segir hann, þess hattar athôfnum. Verum eigi iafnan smasveinar, vist eigi skylldim ver iafnan bôrn vera, brædr minir, helldr stiga upp um sidir til himneskra luta andligs algerleiks, at ver mættim haleitum hugarkrapti skina fyrir skyrleik skilningarinnar ok stadfesti heilagrar athafnar.» Marga adra lute innte heilagr Apellen guds madr fyrir oss, segir sæll Jeronimus, med fullkominni tru ok ôruggum godvilia af þessum helga guds manni, þa er fyrir mikilleika munu ver lata undan lida, þviat ek uggi, at alþydunni virdiz varla truanligt[1].

16. I heradinu Heracleos nær hôfudborgum Thebaidis saam ver, segir sæll Jeronimus prestr, munklifi eins guds mannz Paphnucii; þesse sami Paphnucius var hinn frodazti ok hinn frægazti allra fedra ok einsetumanna. Hafdi hann lengi æfi vid hafz i

1 virdanligt *Cd.*

Docebat autem omnes, ut a visibilibus et corporeis rebus animos ad invisibilia et incorporea transferrent, «tempus enim, inquit, est, ut ad huiusmodi studia transeamus; neque enim semper pueri et semper infantes esse debemus, sed aliquando iam ad spiritalia et altiora conscendere, et virorum sensus capere atque ad perfectiorem subire intelligentiam, ut possimus virtutibus animi enitescere.» Sed et multa alia de hoc viro sanctus homo Dei Apelles narratione nobis fidelissima commendavit, quæ cuncta conscribere et longum videtur, et pro magnitudine sui nonnullis audientium vix credibile.

16. *De Paphnutio.* Vidimus et monasterium sancti Paphnutii hominis Dei, qui nominatissimus in illis locis anachoretes, et ultimi habitator fuerat deserti in regionibus Heracleos, splendidæ apud Thebaidam urbis. De hoc ergo fidelissima patrum narratione comperimus, quod cum fuisset vitæ angelicæ, quodam tempore oraverit Deum, ut sibi ostenderet, cui sanctorum similis haberetur. Assistens vero angelus Dei respondit ei, quod similis esset symphoniaco cuidam, qui in vico illo cantandi arte victum quæreret. Tunc

hinni yztu eydemorkinni med engiligu athæfi. Sva fluttu helgir fedr fyrir oss hardla truanliga, at einn tima bad hinn helgi guds madr Paphnucius varn herra syna ser, hverium helgum manni hann være likr at verdleikum. Vars herra engill vitradiz honum þegar i stad ok sagdi hann likan at verdleikum likara einum, þeim er med simphons list aflar ser atvinnu þar i næsta þorpi. Heilagr fadir furdar hardla miok þessa orlausn, skundar til bæiarins ok leitar eptir leikaranum, ok er heilagr fadir feck hann fundit, frettir (hann) eptir vandliga, hvat heilagleiks athæfis hann hefdi med ser. Hinn svarar, sagdiz hinn syndugazti madr er vera matti, þat til marks, at litlu adr en hann hof list þessa, letz hann illvirki verit hafa. Heilagr Paphnucius grefr þa eptir glôgligar, ef hann hefdi nôckut miskunnarverk framit hia framm leyniliga, þann tima er hann var stigamadr. Hann kvez upp a sealfs sins samvitzku syndugr ok sekr, skildr hafa verit vid allzkonar velgerninga, «utan þat man ek eitt sinn, sagdi hann, at ver felagar hôfdum handtekit meynunnu eina gudi gefna, ok er þeir kumpanar minir adrir illvirkiarnir villdu skedia skirlifi meyiarinnar, hliop ek framm mille þeira ok tok ek hana or þeira klande[1], leidda ek hana a þeiri sômu natt heila ok oskadda til sins heima.»

Annan tima fann ek eina konu hardla fagra, er villtiz um

[1] blande *Cd.*

---

ille obstupefactus novitate responsi, cum omni properatione pergens ad vicum, perquirit hominem. Et cum invenisset, studiosissime percontatur ab eo, quidnam sancti et religiosi operis gestum sit ei, omnesque actus eius curiosius discutit. At ille respondit, quod res erat, se esse indignissimæ vitæ hominem peccatorem, atque ante non multum temporis ex latrone ad istud, quod nunc exercere videretur, fœdum artificium devolutum. Paphnutius eo magis instabat, requirens, si quid ei forte vel inter latrocinia pii operis fuisset admissum. «Nihil, inquit, mihi conscius sum boni; hoc tamen scio, quod cum inter latrones essem, capta est aliquando a nobis virgo Deo consecrata, cuius cum ceteri collegæ mei latrones cuperent eripere pudorem, obieci me in medium et eripui eam de contaminatione latronum, et nocte deducens eam usque ad vicum domui suæ restitui intactam.»

Alio quoque tempore inveni mulierem honestæ formæ in eremo oberrantem. Hæc cum interrogaretur a me, cur aut quo-

môrkina, en er ek spurda, fyrir hvi eda hvadan hon være at komin, svarar hon sva: «Hird eigi þu eptir at fretta, hvat til helldr mins rekstrs ok vesalldar, haf mik helldr at þeim hætti er þu villt fyrir þionustukonu eda ambatt, ok vit at hvaru, at ek a mer bonda lôgligan; sa sami er iduliga halldinn fyrir landskylldar sakir i myrkvastofu, ok þvi at eins þadan leiddr, at hann þoli þa a nyia leik plagur ok piningar ok allzkonar meinlæti. Þria sonu attu vid, ok ero þeir fyrir þessa skylld allir i þrældom selldir ok æfinliga anaud. En min er leita farit, ok hugdar þvilikar kvalir, ef ek finnumz, sem þeir hafa; fer ek fyrir þessa sôk stad af stad dag ok nætr hversvetna andvana, hefi ek med ollu mist matar .iii. daga i samt her i eydemôrkinni.» Ok er ek hafda heyrt konunnar kveinan, leiddi ek hana inn i helli minn aumkande hennar eymd, bar ek framm fyrir hana mat ok dryck, ok hepta ek hungr hennar, þar med gaf ek henne .ccc. aura silfrs, ok bad ek hana sidan skunda aptr i borgina ok leysa ut bonda sinn af bardôgum, en sonu fra þian ok þrældomi. En hon inti þat hvartveggia fegin ok fus. Heilagr fadir Paphnucius mællti þa: «Enga þvilika lute, sem nu endir þu, man[1] ek mik gert hafa; trui ek þo at hvaru, komit hafa fyrir þik, hversu heyrinkunnigt er milli munka nafn Paphnucii; hefi ek þar ok alla stund a lagit at plaga mik upp a þesskonar

[1] mun *Cd.*

---

modo in hæc loca advenisset, respondit: «Nihil me interroges infelicissimam mulierem, nec causas requiras, sed si ancillam placet habere, abducito quo vis. Mihi enim infelici est maritus, qui debiti fiscalis gratia sæpe suspensus et flagellatus, ac pœnis omnibus cruciatus servatur in carcere, nec aliam ob causam producitur, nisi ut tormenta patiatur. Tres autem nobis filii fuerunt, qui iam pro eiusdem debiti necessitate distracti sunt. Ego quoque miserrima, quia ad similes pœnas inquiror, de loco ad locum fugitans, inedia miseriaque confecta, per hæc nunc latitans oberro loca, triduum iam sine cibo ducens.» Ego ubi hæc audivi, miseratus adduxi eam ad speluncam, et reficiens animam eius fame collapsam, dedi etiam trecentos ei solidos, pro quibus se ac maritum et filios non solum servituti, sed et suppliciis asserebat obnoxios; et revocata ea ad civitatem, omnes eos data pecunia liberavit. Tunc pater Paphnutius: «Ego, inquit, nihil tale feci; tamen credo etiam ad te pervenisse, quod celebre Paphnutii nomen inter monachos habeatur.

idn. En þu vit, at gud hefir þat birt mer, at þu ert eigi minna verdleiks fyrir gudi en ek i hans augliti. Nu med þvi, brodir, at þu ser þik eigi milli minztu munka i hans hall skipadan, þa vanræk eigi sialfs þins þurft.» Leikarinn kastadi þegar pipunum, er hann hellt aa, ok fylgdi hinum helga fedr Paphnucio til eydemerkrinnar, tok nu i sinphons stad sôngfære sæmiligs sidferdis, þionade .iii. aar i samt almatkum gudi i allzkonar bindendi, vôkum ok fôstum ok heilôgu bænahalldi, bædi nott ok dag. En er .iii. aar voru lidin, sa sialfr fadir Paphnucius hans heilaga saal af eingiligum flockum til himins flutta.

Sidan er heilagr Paphnucius hafdi heim sent til himinrikis fyrr nefndan leikara, leggr hann sik undir strangare bindende ok meire meinlete en fyrr. Bidr þvi næst gud vitra ser, hverr iardligra manna honum væri þa likr at verdleikum. Gudlig rôdd kom þegar yfir hann ok sagdi sva: «Vit þik likan at verdleikum þeim bezta bonda, er her byrr a næsta bæ.» Heilagr Paphnucius riss upp þegar, er hann hafdi heyrt þenna orskurd, skundar til bæiarins, berr a dyrr bondans herbergis. Husbonde gengr sialfr til hurdar hardla rissnuliga, leidir inn þann er kominn var, ·þværr fetr, byrr bord ok alþydligt bod, þionar sialfr hardla vakrliga at

---

Fuit enim mihi non mediocris studii, ut vitam meam in huiusmodi excolerem disciplinis. Deus igitur de te mihi revelavit, quia nihilo minus apud ipsum meriti habeas quam ego. Quia ergo, frater, vides te non minimo loco haberi apud Deum, non negligas animam tuam.» At ille statim fistulas, quas manu gerebat,. abiiciens, secutus est eum ad eremum, et artem musicam in spiritualem commutans vitæ mentisque harmoniam, per integrum triennium arctissimæ se tradidit abstinentiæ, in psalmis et orationibus semet ipsum die noctuque exercens, atque iter cæleste animi virtutibus agens, inter sanctorum angelicos choros reddidit spiritum.

Posteaquam Paphnutius prædictum symphoniacum omni exercitio virtutum consummatum præmisit ad Dominum, ipse acrioribus semet ipsum studiis, quam prius exercuerat, agens, iterum Domino supplicavit, ut sibi ostenderet, quis sibi similis esset super terram. Fit ergo vox Domini ad eum dicens: «Similem te esse nosce primario vici illius, qui est in proximo.» Quibus auditis Paphnutius sine mora ad eum properans, pulsat ad ostium domus eius. Ille vero, cui moris erat suscipere hospites, occurrit ei, atque

veitzlunni, sem hann var iafnan vanr. Fadir Paphnucius frettir eptir yfir bordum bonda, hveria athôfn eda idn hann hefdi hversdagliga. En er hinn sagdi sik' sma lute eina drygia, villde reyndar[1] leynaz lata fyrir litillætis sôkum at sinum velgerningum, ok er heilagr fadir Paphnucius finnr þat, grefr hann þvi fast at, segir ser sva vitrat af gudi, at hann se makligr munka medferdi. Bondi tok þvi litillatligarr aa sinu efni ok sagdi sva: «Med þvi at sa sami gud, er alla lüte veit, hafe vitrad þer, enn helgi fadir, af minu medferdi, þa þori ek eigi ok eigi vil ek leyna þik, þo at syndugr, minni astundan milli fiolmennis ok alþydu þyss. Næstu .xxx. aara hefir ek hreinan hug haft a husfru minni utan alla lostagirnd. En gladliga at greina attu vid þria sonu adr samt, en fyrir adra skylld em ek skildr vid allan þesskonar felagskap, eigi at eins vid hana, helldr ok til allra kvenna annarra adr ok sidan. Gestrisni geymde ek sva, at hvern tima vard ek skiotaztr at herbergia ôreiga eda utlendan, hvart er þeir koma kunnu sid eda snemma, ok let ek ongvan þo nestlausan i brott fara. Fatækan mann fyrirleit ek alldrigi, helldr veitta ek þeim iafnan, er þurft beiddi. Ef ek sat i domi, sveigda ek hvergi rettlætis sann, þott synir minir ætti i

1 leyndar *Cd.*

---

introduxit in domum suam, lavans quoque pedes eius, apposuit mensam, agitque convivium. Inter epulas vero percontari Paphnutius cœpit ab hospite, qui actus ei, quod studium, cuiusque operis haberet exercitia? Ille vero cum de se humilia rêsponderet, et latere in bonis quam publicari mallet, perurgebat Paphnutius dicens, revelatum sibi esse a Domino, quod dignus esset consortiis monachorum. At ille eo magis humiliora de se ipso sentiens, aiebat: «Ego quidem in nullo mihi sum boni alicuius conscius, verum quia verbum Dei factum est ad te, eum quem nihil latet, celare non possum. Hæc ergo quæ mihi in medio multorum posito in usu sunt, loquar. Triginta iam completi sunt anni, quod continentiæ consensum habere me cum coniuge mea nullus agnovit. Suscepi autem ex ea tres filios, horum enim causa solummodo cognita est mihi uxor, nec præter eam alia, nec ipsa ultra iam cognita. Suscipere hospites numquam cessavi, sed ita, ut neminem ante me paterer advenienti occurrere peregrino; non dimisi umquam de domo mea hospitem sine viatico; pauperem nullum despexi, sed quæ necessaria fuerant, præbui. Si in iudicio sedi, nec filii

hlut. Alldri kom inn i mitt hus avoxtr annars erfidis. **Hvar ok** sem ek spurda þrætu eda þiôrku milli manna, letta ek eigi fyrr, en fridr var festr eda sôkum sett. *Engi kærdi enn um alldr a mina þionustumenn eda þræla ne hitti þa at einhveriu okynni. Alldri let ek ok hiôrd mina spilla akr ne eng annars eigins, sæd-iôrd mina sparda ek vid ongvan mann, eigi valda ek mer avaxt-samare nylende, en hinum ofriorre fornlende. Litilmagnan let ek alldri þrôngdan af mattugra manni, ef ek feck þvi radit. Hinu red ek, at ek hrygdi ongvan mann um alldr i minu lifi, þvi sem enn er lidit. Ongvan mann fyrirdæmda ek i minu lifi, ef i minu valldi var doms atkvædi, helldr samda ek iafnan samþyckiliga sætt milli missattra. Nu med guds miskunn ok atferd, enn helgi fadir, hefir þesse verit mins lifs háttr her til.»

En (er) guds madr Paphnucius hafdi heyrt þessa ordrædu, minntiz hann til hans ok gaf honum blezan med þessum ordum: «Blezi þik drottinn af Syon, at þu siair, hverir godir lutir ero i himneskre Hierusalem. Nu med þvi at þu intir alla þessa lute, þa vantar þik þat eina, er mest er ok æzt allra mannkosta, at fyrirlata iardliga lute fyrir guds ast, en leita leyndra luta almattigs guds, þeira er engi færr fyrr fengit, en hann hafnar sialfum ser

---

mei personam contra iustitiam accepi. Alieni laboris fructus numquam introierunt in domum meam. Litem si vidi, numquam præterii, donec reconciliarem dissidentes ad pacem. Nemo umquam deprehendit in culpa famulos meos. Numquam greges mei læserunt fruges alienas; volentem seminare in rure meo numquam prohibui, nec uberiora mihi novalia elegi, steriliora illis dereliqui. Quantum in me fuit, numquam permisi, ut potentior infirmum premeret. Semper studui in vita mea, ut neminem contristarer. In iudicio si fui caput, neminem condemnavi, sed dissidentes revocare in concordiam studui. Hæc interim mihi vitæ institutio, Deo donante, hactenus fuit.»

Audiens autem hæc beatus Paphnutius, caput eius exosculans benedixit eum dicens: «Benedicat te Dominus ex Sion, et videas, quæ bona sunt in Jerusalem. Quia ergo bene hæc et convenienter implesti, illud tibi deest, quod bonorum omnium summum est, ut omittens cuncta ipsam veram iam sequaris Dei sapientiam et secretiores inquiras thesauros, ad quos non aliter poteris pervenire, nisi abneges te ipsum et tollas crucem tuam et sequaris Christum.»

ok tekr kross sinn ok kemr til Kriz fylgdar.» Iafnskiott sem bondi heyrde þessa ordrædu hins helga fodur Paphnucij, dvelr hann ecki, snyz þegar a ferd med honum til merkrinnar, ôngvan lut skodandi ne skipandi i sinu herbergi. Ok er þeir hôfdu farit um hrid, vard sa ein undarliga mikil fyrir þeim, hvarskis var þar kostr fleyss ne feriu. Kvedr þvi fadir Paphnucius hinn kunnazta, kallar a Kriz nafn ok bidr forunaut sinn fylgia ser; vodu sidan badir samt yfir sana, sva at þeim tok vatnit vart i miadmir. En er þeir komu i eydemôrkina, feck fadir Paphnucius einn kofa hinum nykomna brodur eigi langt fra ser, kennir honum reglu ok hversdagliga hattu heilagligrar athafnar med skynsamligum skyrleik andligra idna.

At þvi lyktudu herdir heilagr fadir gialldit, virdir litils umlidit erfide, þat er veralligir menn mattu iafnbioda þrôngde(r) heimsins faskrudligum fiôlskyll(d)um. Eigi leid langt þadan, adr avôxtr algers lifnadar birtiz yfir hinum unga manni med þessum hætti, at einn dag, er heilagr fadir Paphnucius sat i sinu herbergi, sa hann uppnumna til himneskra fagnada saal þessa signada mannz, er vær sôgdum fyrri fra, af engiligum flockum sva segiandum: «Sæll er sa, er þu valdir ok hoft upp, drottinn, þviat hann mun byggia i

---

At ille cum audisset hæc, nihil moratus, nec omnino aliquid in domo sua ordinans, secutus est virum Dei pergens cum ipso ad desertum. Cumque venissent ad flumen, nusquam ad transmeandum reperto navigio, Paphnutius præcepit intrare secum pedibus fluvium, cuius in illis locis profunda habebatur altitudo. Transierunt ergo pariter fluvium, ita ut aqua eis vix ad latera perveniret. Ubi vero venerunt ad desertum, collocat hominem Paphnutius in cellula quadam, haud procul a suo monasterio posita, et conversationis spiritualis ordinem tradidit, perfectorumque studiorum exercitia docet, scientiæ quoque secretiora concredit.

Cumque eum in omnibus instruxisset, semet ipsum denuo maioribus exercitiis dedit, exiguos priores deputans labores, quibus conferri poterat is, qui sæculi videbatur actibus occupatus. Tempore autem aliquanto in his transacto, et ad scientiæ perfectionem eo perducto, quem perfectum iam in operibus assumserat, quadam die Paphnutius sedens in cellula sua, videt animam eius inter angelorum choros assumtam, dicentium: «Beatus quem elegisti et assum-

þinum landtiôlldum.» Skilr hann skiott af þessu ladordi himnesk heimbod vid brodurinn.

. Hefr þesse helgi fadir enn af nyiu faheyrdari fôstur en fyrr med briostfastara bænahallde, ef þat mætti æxla hans verdleika; orkar enn á af nyiu ok bidr, at gud birti, hverium iardligra manna hann væri nu iafn. Drottinlig rôdd svarar honum sva: «Vit at þu ert nu likr at verdleikum kaupmanni nôckurum æskudum af Alexandria, er her kemr skiott þik at finna; en þu dvel ecki, ris upp ok renn i mot honum, þviat hann er nalægr.» Fadir Paphnucius skundar ferdinni, finnr kaupmanninn af Thebaida atkominn med .iii. skip hladin af sialfs sins lest. Ok med þvi at þesse dyrdligi kaupdrengr var bædi skynsamr ok sidlatr, presentadi hann .x. grasa secke hinum helga Paphnucio med sveinum sinum; voru þesse erindi á hans fund. Heilagr Paphnucius heilsar honum fyrri ok segir sva: «Furdar ek athôfn þinnar signudu saalu [1] ok dyrdligrar fyrir drottne; hvat erfidar þu i iardligu efne gæddr med gudligri giôf ok himneskri hæd? Leif iardliga lute iardligum monnum, þeim er hima ok hugsa af iardligu efni, en vel þer til efinsvistar eilifa fostriôrd skambragz af sialfum lausnaranum ladadr til him-

1 saalur *Cd*

---

sisti; habitabit in tabernaculis tuis.» Et cum hæc audisset, agnovit assumtum esse ex hoc mundo virum.

Tunc vero Paphnutius persistebat in ieiuniis et orationibus, semet ipsum ad maiora et perfectiora extendens? Et rursus orabat Dominum, ut sibi ostenderet, cui similis haberetur inter homines. Rursus ei divina vox respondit, dicens: «Similis es negotiatori, quem videris ad te venientem; sed exsurge velociter et occurre ei, adest enim vir, cui te similem indicavi.» Et Paphnutius sine mora descendens occurrit cuidam negotiatori Alexandrino viginti millibus solidorum mercimonia tribus navibus deferenti ex Thebaida. Et quoniam erat religiosus et bonorum operum studium gerens, decem leguminum saccos pueris suis impositos ad monasterium Dei hominis deferebat; et hæc ei causa adeundi Paphnutium fuit. At ille continuo ut eum vidit: «Quid agis, inquit, o pretiosissima et Deo digna anima? Quid tibi cum terrenis est labor, cui sors et societas cum cælestibus data est? Relinque hæc illis, qui de terra sunt et de terra cogitant; tu autem regni Dei, ad quod vocatus es, negotiator efficere, et sequere salvatorem, a quo paulo

neskrar hvilldar. Hinn drygdi ongvan undandratt, fordaz þegar i eydemorkina med hinum helga fedr Paphnucio, en bidr sveinana veita öll sin audrædi rettum þurfamonnum, hafdi hann ok fyrir mestum luta sva seed sialfr. Heilagr fadir Paphnucius skipar honum þar næst eda þat id sama herbergi, er hinir tvennir höfdu adr haft, skyrir sidan ut fyrir hinum nykomna idn gudligrar spektar. Lidr ok eigi langr timi, adr hann feck hin sömu laun fyrir sina tilstundan sem hinir, þat er himinriki.

Heilagr Paphnucius hefr þessu næst herdi athalldzins, pinir likamann med erfidi athafnarinnar, þviat guds eingill vitradiz honum ok mællti til hans: «Heyr þu, hinn blezade guds dyrdlingr, kom nu ok gack inn i eilifdar landtiölld, þau er þer ero af sialfum gudi gefin, dvel ecki; her ero nu heilagir höfudfedr ok spamenn hia mer, þeir er þik taka fegnir i fylgd ok fullkominn felagskap. En þvi var þer þat eigi fyrr vitrad [1], at þu fengir eigi fyrir dramban tion [2] þinnar gæzku. Vit þat ok nu, at þu ætt nu einn dag olifat. En med þvi ath nockurir prestar voru komnir at hitta þenna hinn helga fodur, þa tiade hann þeim allan hátt drottinligrar vitranar ok lagdi þat til, bad þa ongvan veralligan mann

1 vid rád *Cd.* 2 þo *Cd.*

---

post assumendus es. At ille nihil omnino differens, præcepit pueris suis, ut omnia quæ superessent, multa enim iam ipse per se distribuerat, pauperibus erogarent. Ipse vero sequens sanctum Paphnutium ad desertum, in eodem ab eo constitutus est loco, ex quo et priores ad Dominum fuerant assumpti, et similiter ab eo de omnibus instructus, in exercitiis spiritualibus et divinæ sapientiæ studiis permanebat. Brevi autem tempore consummato, etiam hic translatus est ad congregationem iustorum.

Et non multo post ipse etiam Paphnutius in ipsis summæ abstinentiæ exercitiis et laboribus vitam ponit; astitit enim ei angelus Domini, dicens ad eum: «Veni iam, benedicte Domini, et ingredere ea, quæ tibi debentur, æterna tabernacula. Ecce enim mecum adsunt prophetæ, qui te in suum suscipiant chorum. Hoc autem tibi prius idcirco non revelavi, ne forte elatus damnum aliquod tui laboris incurreres. Et unam post hæc in corpore adhuc positus diem ducens, cum quidam presbyteri ad eum visitandum venissent, omnia eis, quæ sibi Dominus revelaverat, nota fecit, dicens ad eos, nullum in hoc sæculo debere despici, etiamsi latro

fyrirlita, þott hann se illvirki eda utilegumadr, saurlifr eda annan veg syndafullr, ongvan kvangadan eda þorpkarll, eigi ok helldr kaupmenn ne mangara, þott ovarliga syniz ut veria, þviat hverr i sinni stett hefir æ nockur leynd verk, þau er gudi gezt at, þeim er eigi hyggr sva miok a haleit fyrirheit eda buksins bunad sem gods verks endalykt ok hugarins hreinleik med ást ok einfelldi.» Þann tima er heilagr fadir Paphnucius hafdi einvirdiliga ut skyrt serhveria þessa lute, þa skildiz hans heilôg ônd vid þenna heim, sva at þeir tilkomnu kennimenn, sem fyrr gatum ver, ok allir brædr, er umhverfis bygdu, sa upp a, (at) almattigs guds einglar lof syngiandi hofu hans signudu sal til himneskra fagnada.

17. Vid Thebaidam saam ver, segir sæll Jeronimus prestr, hit frægazta munklifi hins agæta fôdur Ysidori. Þat var murat ollum megin med nogligum spazum. Nær .m. var þar brædra, ok hôfdu allir nog herbergi innan klaustrs. Þar matti sia brunna med blomgodum grasgôrdum ok adra luti likamligrar þurftar, eigi eptir naudsyn at eins helldr nogliga inn aktada af fedr munklifisins, mest fyrir þa skylld, at enge af þeira sveit þyrfte ut reika til nôckurs naudsynialaust. Einn alldrænn madr godr ok gamall i

---

sit aliquis aut in scena positus, etiamsi cultum ruris exerceat et coniugio videatur adstrictus, etiamsi negotiator dicatur et mercimoniis serviat, tamen in omni ordine humanæ vitæ sunt animæ Deo placentes et habentes actus aliquos occultos, quibus delectatur Deus: unde constat, non tantum professionem vitæ aut habitus speciem Deo esse placitam, quantum sinceritatem atque affectionem mentis operumque probitatem.» Et cum similia de singulis quibusque disseruisset, tradidit spiritum. Evidenter autem presbyteri, qui aderant, et omnes fratres viderunt eum ab angelis suscipi, hymnum canentibus et collaudantibus Deum.

17. *De sancti Isidori monasterio.* Vidimus apud Thebaidam etiam Isidori nominatissimum monasterium, amplissimis spatiis circumseptum muroque circumdatum, in quo habitantibus viris larga præbebantur habitacula. Intrinsecus putei plures, horti irrigui, omnium quoque pomorum arborumque paradisi, et quæcumque necessaria usibus erant, sufficienter, immo et abundenter provisa; ob hoc ut nulli monachorum habitantium intrinsecus necessitas ulla fieret exeundi foras ad aliquid requirendum. Senior quidam vir gravis, et de primis electus ad ianuam sedens, hoc

munkasidum hafdi þat embætti, at hann tok vid tilkomandi brædrum med þeima hætti, at hverr er villdi gengi inn en alldri ut sidan. En þar fylgde furduligr lutr ok faheyrdr, at hverr er innan klaustrs kom, helldr andlig algerleiks unadsemd en (eigi) skyllda sva skilvisrar skipanar. Þesse hinn gamli madr, er ver gatum fyrr, er valdr var til portzins, hafdi hia ser eitt heimolligt herbergi, ok nærdi hann þar i tilkomande med hinum mesta manndomi. Ok er hann tok vid oss, segir sæll Jeronimus, var engi kostr innkvomu i klaustrit, helldr heyrdum vær af honum, hver hialpsemd guds miskunnar gnætti fyrir innan. Tvo eina sagdi hann þa gamla menn, er leypt var at ganga ut ok inn at reikna athafnir brædra til þarfenda þeim, en allir adrir hôfdu hvilld ok hoglife ok heilagra boka [lesning, ok[1] skinu þar med hverskonar taknum ok faheyrdum iartegnum, ok þat eitt er miok er minningar vert, at engi þeira kendi nockurskonar kvelling eda krankleika, helldr visse hverr sem einn at vera sina endalykt, ok gerdi brædrum i kunnleika med blidligri kvediu, gallt sva sidan gudi gladr sina sal utan sottar.

1 [lesninga *Cd.*

---

habebat officii, ut adventantes ea lege suscipiat, qua ingressi ultra non exeant. Si ergo semel ingredi placuerit, stat immobilis lex; sed quod est admirabilius, ingressos non iam legis necessitas, sed vitæ beatitudo retinet ac perfectio. Hic ergo senior in ianua, ubi ipse commanet, adhærentem sibi habebat hospitalem cellulam, in qua adventantes hospitio recipiat, et omni humanitate refoveat. Ut ergo et nos ab eo suscepti sumus, introeundi nobis quidem copia nulla fuit, ab ipso autem didicimus, quæ institutionum beatitudo gereretur intrinsecus. Duos aiebat esse solos seniores viros, quibus permissa est egrediendi ingrediendique libertas, qui opera fratrum dispensare et quæ necessaria sunt inferre curarent; ceteros vero ita esse in silentio et quiete, orationibus et religiosis studiis operam dantes atque animi virtutibus pollentes, ut omnes signa faciant; et quod vere omnium mirificum signum fit, nullus eorum ægritudinem cuiusquam infirmitatis incurrit, sed cum unicuique vitæ finis affuerit, omnimodis prænoscens, et indicans ceteris fratribus suis de suo exitu atque omnibus vale dicens, ad hoc ipsum recubans spiritum lætus emittit.

18. *De sancto Serapione.* Sed et in regione Arsenoite Sera-

18. I þvi heradi a Egiptalandi, er Arseontus heitir, saam ver, segir heilagr Jeronimus, einn virduligan prest Serapionem at nafni. Hann hafdi undir ser i ymsum klaustrum allz nær x.m.[1] munka, þeira er lifdu af eiginligu[2] handa erfide, en afnámit veittu þeir fátækum monnum. Sa var þeira sidr, ok eigi þeira at eins helldr ok nær allra egipzkra munka, at þeir auktudu sik til verks hvern kornskurdar tima, ok feck hverr þeira at verklaupi .lxxx. mæla hveitis, sumir[3] litlu minnr, en sumir meira, sendu sidan mestan luta fatækum monnum, eigi at eins þar innan herads, helldr hlodu þeir mörg skip af hveiti ok sendu allt i Alexandriam at leysa menn or myrkvastofum, hepta eda herleidda ok ôreiga. Eigi fenguz fatækir menn sva margir a Egiptalandi, at upp gæti eytt þeira ôrligu avôxtu.

I herudum Mempheos ok Babilonis borgar saam ver ok, segir heilagr Jeronimus prestr, mikinn fiôlda munka gædda med ymisligum guds giôfum ok kraptaverkum ok sidanna somasemd. Þar segia þeir þa stadi vera, er Joseph vardveitti i flurin fordum, ok kalla þeir þat febyrdur Joseph. Adrir sôgdu, at stolpar þeir digru,

[1] .xx. *Cd.* [2] engiligu *Cd.* [3] ok *Cd.*

---

pionem quendam presbyterum vidimus multorum monasteriorum patrem, sub cuius cura plura et diversa monasteria, quasi decem millium, habebantur monachorum, qui omnes ex laboribus propriis, quos præcipue messis tempore mercede manuum conquirebant, partem plurimam ad supradictum patrem conferentes in usus pauperum destinabant. Hoc autem moris erat non solum ipsis, sed et omnibus pæne Ægyptiis monachis, ut messis tempore elocent ad metendum operam suam, atque ex ea mercede octogenos unusquisque modios frumenti plus minus conquireret, et horum partem plurimam pauperum usibus offerant, unde non solum regionis ipsius indigentes alantur, sed et Alexandriam naves frumento onustæ dirigantur, vel in carcerem conclusis, vel reliquis peregrinis atque egentibus prærogandæ. Neque enim intra Ægyptum sufficiunt pauperes, qui possint misericordiæ eorum fructus et largitates absumere.

Vidimus autem et in regionibus Mempheos et Babylonis innumeras multitudines monachorum, apud quos et diversas virtutum gratias ac morum ornamenta perspeximus. Ibi autem tradunt esse loca, in quibus Joseph fertur recondidisse frumenta, quos et the-

sem þar eru, se þeir sômu, er saman voru i dregin hveitekorn, þa er Joseph var formadr Egiptalandz.

19. Helgir fedr fluttu sva, segir sæll Jeronimus, at a ufridartima kristninnar var einn merkiligr madr ok mikils hattar Apollonius at nafni, ok fyrir sakir lifsins verdleika ok bæn brædra var hann vigdr til diakns. Nu er ofridrinn geystiz upp a guds kristni, lagdi heilagr Apollonius allan hug á at eggia brædr til piningarvættis ok hitti serhveria, hvar sem þeir voru. Þvi næst vard hann handtekinn af heidingium ok i myrkvastofu settr, hæddr ok hræktr ok alla vega afvirdr.

Einn af heidingium sa er Philemon het, hinn frægazti ok elskadr af ollu folkinu, meiddi med allzkonar meinmælum hinn helga Apollonium, sagdi hann svikara ok fullan galldra ok gerninga ok af ollum monnum hatrs ok háds verdan. En er Philimon taladi slikt ok annat ferligra, svaradi sæll Apollonius um sidir ok mællti: «Gud miskunni þer, son, ok virdi þer ecki til syndagialldz þat er þu talar.» Ok er Philimon heyrdi þesse hogværligu ord, kendi hann þegar i sialfs sins brioste afl ordanna ok kemz vid miok, sva at hann kalladi þegar ok sagdi sik kristinn vera, rennr

---

sauros Joseph vocant; alii vero Pyramidas, quas dicunt ipsas esse, in quibus, ut putant, frumenta tunc congregata sunt.

19. *De sancto Apollonio.* Tradebant ergo seniores horum fuisse quendam persecutionis tempore monachum, nomine Apollonium, qui cum vitam magnificam egisset inter fratres, etiam diaconus ordinatus est. Tempore ergo persecutionis erat ei studium singulos quosque circumire fratres, et cohortari eos ad martyrium. Cumque fuisset etiam ipse comprehensus et in carcerem trusus, gentilium plurimi tamquam insultantes veniebant ad eum, et verbis blasphemis et impiis confutabant.

Inter quos fuit quidam Philemon nomine choraula famosissimus et omni populo amabilis. Qui cum multis eum fatigaret iniuriis, impium et scelestum et seductorem eum vocans, multorumque mortalium deceptorem, dignumque esse ab omnibus odio haberi; cumque hæc et multa alia adversus eum graviora loqueretur, respondit ei Apollonius dicens: «Misereatur tibi Deus, fili mi, et nihil tibi horum, quæ locutus es, reputet ad peccatum.» Hæc cum audisset Philemon, corde compunctus est, vimque verborum eius supra humanum morem in sua mente persensit in tantum, ut

þegar i brott hart þadan ok fyrir domstol hôfdingia þeira heidinna manna, er þar voru, ok talar til hans a þessa leid: «Heyr þu, domande, rangliga fyrirdæmir þu kristna menn astvine guda, ok gera þeir gæzku ok godlife ok kenna slikt hit sama ôdrum.» En i fyrstu er heidinginn heyrde þesse hans ord, hugdi hann, at hann mællti kærsku, sva sem þesskonar menn voru vanir. En er hann sa, at þesse var hans alvara med stadfestu, sagdi hann sva: «Æris þu allr, Philimon, ok skiott hughverfi hefir þu hitt fra heilôgum godum.» Philemon mællti þa: «Eigi ærumz ek, helldr ertu hinn oheilsmidazte domare, ranglætis fullr, er sva morgum rettlatum rædr rangliga bana. En ek er sannr kristinn madr, ok er sa hin bezta tegund iardlegra manna.» Domandinn leggr þar næst a allan hug at kalla hann aptr i felagskap vid sik med blidligri ordrædu. En er hann feck þvi eigi orkat ok hann sa Philemonem stôdugan i kristiligri tru, lætr hann hans likama kenna allzkonar kvalakyn ok pislarfæri þenna tima. Frettir hann at af ordum Apollonii, hvi um hafdi turnat tru Philemonis. Tekr hann þa hondum hinn helga Apollonium ok pinir miskunnarlaust sva sem fyrir flærdarfullar fortôlur vid Philemonem. Heilagr fadir Apollonius sagdi þa til domandans: «Være sva vel, at gud gæfi þer ok

---

christianum se repente fateretur. Et inde statim pervolat ad tribunal iudicis, atque in conspectu totius populi proclamans: «Iniuste, inquit, agis, o iudex iniquitatis, viros religiosos et Deo amabiles puniens, nihil enim mali christiani vel faciunt vel docent.» At ille hæc audiens, primo quidem putabat, utpote loci illius hominem, ioci aliquid proponere. Sed cum vidisset hæc eum serio prosequentem et cum omni constantia asserentem: «Insanis, inquit, Philemon, et mente captus es subito.» At ille: «Ego, inquit, non insanio; sed tu iniustissimus atque insanissimus iudex es, qui tot iustos iniuste perimis viros. Ego enim christianus sum, quod est hominum genus optimum.» Tunc ille coram populo cœpit eum primo plurimis blandimentis revocare velle in id, quod eum noverat; sed ut immobilem vidit, omnia intendit in eum genera tormentorum. Cognito vero, quod ex verbis Apollonii hæc facta ei fuerit permutatio, correptum etiam Apollonium gravioribus subdidit tormentis, et deceptoris in eum crimen exaggerat. Apollonius vero dixit ad eum: «Utinam et tu, iudex, et omnes, qui assistunt et audiunt me, hunc meum quem dicis errorem deceptionemque se-

ollum þeim, sem her eru vid staddir ok heyra mitt mal, at fylgia þeiri sômu tru, er þu kallar nu villu.» Domandinn stodst þetta eigi, lætr skiota framm i eitt mikit bal hinum helga Apollonio ok Philemone med honum, sva at allt folkit sa upp a. Heilagr Apollonius kalladi a guds nafn, sva at allir heyrdu, er hann geck ut a balit, ok mællti: «Heyr þu, drottinn, sel eigi þu undir valld dreyrugra dyra þær salar, er þer iata, helldr syndu oss innvirduliga þitt hialprædе.» Iafnskiott sem heilagr fadir hafdi þesse ord mællt, sva at folkit heyrde upp a, kom regn mikit or skyiunum, sva at balit vard allt at kôlldum kolum. Domandinn sialfr ok folkit allt, er þetta sa, undruduz ok kôlludu sem eins mannz munni: «Einn er odaudligr mikill ok mattugr gud kristinna manna.» Þessir lutir allir samt voru skiott sagdir greifanum, er red fyrir borginni Alexandria; verdr hann odr vid ok velr af þionustumonnum sinum hina grimmuztu menn ok bidr þa bundna leida til borgarinnar bædi karlla ok kvende, fyrst at upphafe fodur Apollonium, domandann ok alla þa adra, er sva audmiukliga hôfdu truat drottinligri dyrd, ok þott þeir være hondladir af heidingium, predicadi heilagr Apollonius at hvaru guds erynde med mikilli stadfesti fyrir þeim, er hann bundu ok handtoku. Var sva þvi

---

queremini.» At ille ubi hæc audivit, et ipsum et Philemonem ignibus tradi in conspectu populi iussit. Illi vero postquam ingressi sunt flammas, beatus Apollonius, cunctis audientibus, clamabat ad Dominum dicens: «Non tradas, Domine, bestiis animas confitentium tibi, sed ostende nobis evidenter salutare tuum.» Igitur ubi hæc in auditu populi et iudicis ad Dominum locutus est Apollonius, repente nubes repleta rore circumdedit viros et flammas accensi ignis extinxit. Super quo stupefacti et iudex et populus, una omnes voce clamare cœperunt: «Magnus et unus est Deus christianorum, solus immortalis.» Sed hæc cum fuissent præfecto Alexandriæ nuntiata, semet ipso truculentior redditur, et electis quibusdam de officio suo crudelissimis et sævissimis, non tam hominibus quam bestiis, mittit, qui et ipsum iudicem, qui mirabilibus divinis crediderat, et eos, per quos virtus Dei apparuerat, vinctos Alexandriam deducerent. Igitur cum adducerentur omnes pariter vincti, affuit gratia Dei in verbo, et cœpit Apollonius eos, qui se vinctos ducebant, fidem Dei docere. Quique cum Dei misericordiam credidissent, et fidem Dei tota cordis firmitate

næst med guds miskunn, at þeir toku allir retta tru ok presentudu sik bædi bundna ok kristna fyrir greifans kne. En er greifinn skilde þa alla ôrugga i sinum atrunade, bydr hann, at þeim skylldi dreckia i siofar diup; veitti þeim sva vesall velgerninga, þviat þeim var þetta helldr skirn en pisl, helldr dyrd en daude. Litlu sidarr med guds forsia bar likami þeira at landi heila ok oskadda; taka þvi næst kristnir menn, þeir er næst voru staddir ok mestan vôrd hôfdu sa halldit þeira liflate, ok grofu þa alla samt vegliga, sem verdugt var. Vinnr varr herra þar otallig takn fyrir þeira verdleika ok bænir allt til þessa dags vid alla-þa menn, er med rettri tru ok ifalausri heita a þa til fulltings i sinum naudsynium. Varar bænir ok aheit virdiz varr herra at heyra, en um sidir at skipa oss i sveit ok samsess dyrum dreingium, er nu var fra sagt, ok ollum helgum. Amen.

20.[1] Einn dyrdligan prest Dioscorum hittum ver vid Thebaidam, segir sæll Jeronimus prestr. Þesse virdulige fadir hafdi nær .c. munka i sinu munklife, hans athygli ok gaumgæfd sam ver einna mest upp a messunnar stormerki. Fyrir þvi minnte hann munka sa margfalliga, at engi gengi med syndugri eda saur-

1 ewentus *Overskr.*

---

recepissent, semet ipsos cum his, quos exhibere venerant, vinctos offerunt iudici, et christianos se esse pariter profitentur. Quos cum præfectus in fide Domini pertinaces et immobiles pervidisset, universas pariter iubet in profundum maris demergi, ignorans impius, quid ageret. Hoc enim sanctis non mors, sed baptismus fuit. Sed et horum corpora, sine dubio Dei providentia, integra illibataque maris unda reportavit ad littus, quæque ab his, qui obsequii causa simul venerant, suscepta ac revocata sub uno sepulcri domicilio collocata sunt; a quibus usque ad præsens tempus virtutes multæ et signa miranda omnibus consummantur, sed et vota omnium atque orationes suscipiuntur ab eis, et cum fructu petitionis implentur, quo etiam nos dignatus est Dominus adducere et vota nostra orationesque complere.

20. *De sancto Dioscoro.* Vidimus et alium venerabilem patrem apud Thebaidam, Dioscorum nomine, presbyterum, habentem in monasterio suo centum fere monachos, quem tempore eo, quo acceditur ad sacramenta, summam curam summamque perspeximus adhibere diligentiam, ne quis eorum, qui accedunt, in aliquo deferret

ugri samvizku til þessa hins helga embættis, einkannliga greinde hann um þa lute er i svefninum synaz, hvart er þat verde med kvensligum asionum eda annarskonar sionhverfingum, eda geriz þat af vôku eda nôckleika likamans, ok mællti sva: «Ef utan kvenna syn fellr saurgan til med sofanda manni, er þat eigi synd, þviat su vaka er[1] sez med manninum i eiginlig idr eda ædar, þa rekr naudr til sinn veg ut at verpaz, ok snyz þat eigi i synd.« En hvargi er holldzins blidingar birtaz med monnum eda sauruglig kvenna syn, þa bad hann brædr hafa hina mestu varygd vid þesshattar girnd ok vandfyst, kvat þat fullkomliga skylldu allra munka at reka fra huginum þesshattar ohreinsanir ok lata engiskonar skridna sina skilning af hugarins skirleika, ella er engi skilgrein milli munka ok hinna er holldliga lifa. Baud hann þvi ok beiddi brædr med bæna krapte ok bindendi ok hversdagligu áthæfi heilagrar fôstu fyrirkoma natturligri nægd holldligrar uhreinsanar, ok sagdi sva: «Nu ef þeir þarnaz optliga likamligrar fædu, er lystôgliga lifa, fyrir læknisins bodskap ok likamans krankleika, hvi skal eigi munkrinn þa miklu meirr þat gera, er at eins heyrir til at stunda a andar heilsu ok ins idra mannzins.»

[1] eigi *tilf. Cd.*

---

conscientiæ maculam, in tantum ut etiam de his eos commoneret, quæ accidere per somnia hominibus solent, vel per phantasias mulierum apparentium, vel etiam per naturalis humoris abundantiam. Dicebat ergo: «Siquidem absque mulierum phantasiis tale aliquid eveniat, non esse peccatum, congenitus enim humor in corpore, ubi propria repleverit conceptacula, suis necesse est ut meatibus egeratur, et ideo non trahitur ad peccatum.» Ubi vero visus mulierum et blandimenta carnis occurrunt, in hoc iam desidis animæ et erga huiusmodi cogitationes atque illecebras occupatæ dari confirmabat indicia. Debere ergo monachos, aiebat, omni genere a cogitationibus suis repellere huiusmodi simulacra, nec indulgere omnino in hæc dilabi blandimenta sensus suos, alioquin nihil interesse videbitur inter eos et illos, qui in sæculo vivunt. Sed laborandum est monachis, ut etiam naturalem humorem per multam ieiuniorum abstinentiam et frequentes orationes doment ac superent, fluxamque eius labem orationis et ieiunii continuatione restringant. Denique aiebat: «Hi qui in deliciis vivunt, si forte corporis sui ægritudo deposcat, ab omnibus, quæ noxia esse iudica-

28b

21. Vær komum ok, segir sæll Jeronimus, til hins frægazta klaustrs allz Egiptalandz i Nitria heradi, þat er nær .xl. milna af Alexandria, ok hefir heradit þar fengit af nafn bæ þeim, er þar er nalægr ok nogt nitrum finnz, ok hygg ek senniliga af guds forsia þenna stad þat nafn fengit hafa, at þar hreinsadiz sva i þeim stad misgerningar manna, sem saurar eda ohreinsan nemz af klædum manna i nitro. I þeim stad eru nær .l. munklifa, litlu minnr, ser nalæg, ok luta öll til þess eins, voru i sumum miok margir munkar en i sumum færri. En þar bygdu sumir ser einsliga, ok þott þeir være skildir at likams vist, þa voru þeir þo samtenga i ást ok tru ok hugarins hreinleik.

Þann tima er ver nalgudumz þenna stad, ok þeir höfdu heyrt, at ukunnir brædr voru okomnir at eins, skundudu þeir ut i mot oss, hverr af sinu herbergi, sem byflygis fylking væri, med gledi ok gudhrædzlu. Baru margir af þeira landi med ser vatnkarla ok vistir, i gegn þvi er prophetinn asakar nöckura um þat, er þeir gengu eigi i mot Israels folki med vatni ok braude. Þvi næst leiddu þeir oss med psalmasöng til guds musteris, þogu fætr vara,

---

verit medicus, abstinebunt; cur non hoc multo magis monachus faciat, cui animæ et spiritus sanitas expetenda est?»

21. *De Nitriæ monasteriis.* Venimus autem et ad Nitriæ famosissimum in omnibus Ægypti monasteriis locum, qui quadraginta fere millibus abest ab Alexandria, ex nomine vici adiacentis, in quo nitrum colligitur, Nitriæ vocabulum trahens, prospiciente hoc, credo, iam tunc divina providentia, quod in illis locis peccata hominum tamquam nitro sordes abluenda essent et abolenda. In hoc igitur loco quinquaginta fere, aut non multo minus, cernuntur vicina sibi et sub uno patre posita monasteria, in quibus aliqui plures simul, aliqui pauci, nonnulli etiam singulares habitant, et mansione quidem aliqui divisi, animo autem et fide et caritate coniuncti et inseparabiles manent.

Huic ergo cum appropinquaremus loco, ubi peregrinos fratres advenire senserunt, continuo velut examen apum, singuli quique ex suis cellulis proruunt, atque in obviam nobis læto cursu et festiva alacritate contendunt, portantes secum quamplurimi ipsorum urceos aquæ et panes, secundum quod propheta corripiens quosdam dicit: Quia non existis filiis Israel in obviam cum pane et aqua. Tunc deinde susceptos nos adducunt primo cum psalmis ad ecclesiam,

serhverir ok þerdu med þeim dukum, er hverr hafdi med ser heiman haft, lettu (leidar erfidi) þesskostar þeckiligri þionustu.

Eda hvat mun ek af þeira manndomi ok milldi sagt fá, þar er hverr sem einn baud oss til sin. Þeira likami var æ med litillæti, briostid birtiz ok hiartat af hofsamligri hofsemd, samþykt var lif þeira tale tungunnar, hvartveggia heilagt ok med haleitri heims hafnan. Alldri sa ek um alldr astina slikt blom bera, alldri sa ek um alldr sva fagrliga fyllaz hreystinnar hialpsemd eda sva vella verk miskunnar med monnum sem þar. En upp a hugsan heilagra ritninga ok skilneng himneskrar hyggendi þa sa ek, segir sæll Jeronimus, ongvan þann af þeira sveit, at eigi væri bædi sniallr ok snotr i gudligri spekt.

22. Er annarr stadr i idri eydemörkinni nær .lxx. milur af þeim stad, þann er þeir kalla celularum celiam fyrir fiolda sakir klaustra þeira er þar eru. Til þessa stadar radaz þeir, er einsligra lif elska ok innvirdiliga eru adr lærdir i Nitria. Þesse eydemork er vid miok, er þar sva langt milli hvers klaustrsins,. at syn felr ok engis manz mál ma nema.

---

lavant pedes, ac singuli quique linteis, quibus utebantur, abstergunt, quasi viæ laborem levantes, re autem vera vitæ humanæ ærumnas mysticis traditionibus abluentes.

Quid ergo nunc de humanitate eorum, quid de officiis, quid de caritate loquar, cum omnes gestirent nos ad suam quisque introducere cellulam, et non ea solum, quæ hospitalitati debentur explere, sed insuper aut de humilitate, qua ipsi pollebant, docere, aut de mansuetudine atque aliis huiusmodi bonis, quæ apud illos, velut ad hoc ipsum de sæculo sequestratos, diversa quidem gratia, una tamen eademque doctrina discuntur. Nusquam sic vidimus florere caritatem, nusquam sic vidimus opus fervere misericordiæ et studium hospitalitatis impleri. Scripturarum vero divinarum meditationes et intellectus atque scientiæ divinæ nusquam tanta vidimus exercitia, ut singulos pæne eorum oratores credas in divina esse sapientia.

22. *De loco qui dicitur Cellia.* Post hunc vero alius est locus in deserto interiori, decem fere ab hoc millibus distans, quem locum pro multitudine dispersarum in eremo cellularum Cellia nominaverunt. Ad hunc locum hi, qui ibi prius fuerunt imbuti et secretiorem iam depositis indumentis ducere volunt vitam, secedunt;

Byggir þar hverr i sinum kofa eda klaustri leyniliga med hoglife ok hofsemd. Laugardag hvern hittaz þeir at heilagri kirkiu, ok eru allir samt a sunnudaginn. Fagnar þa einn ok einn annars fundi, sva sem af himni se til heimtr, ok er nóckurr or þeiri conventu, þa skilia hinir skiott, at honum helldr nóckurskonar krankleiki eda akvama, ferdaz þvi næst allir a fund hins siuka, ok einn ser eda tveir med þesskonar þarfinde, er hans krankleika heyre hellz til. En fyrir adra sók dirfiz engi at okyrra naungsins nadir eda þaugn, nema naudsyn nemi, (at) guds ordz aminning endrnyiz hans riddara til andligs strids med blidskap ok brodurligri ást. Margir sottu þar þriar þusundir skrefa eda .iiii. til einnar kirkiu, ok þott langleide skilde þeira samvist eda herbergi, þa var þo elskhugi brodurligrar astar stódugr ok stadfastr i þeira brioste ollum megin upptendradr til einkannligrar eptirlikingar, þat til marks, ef þeir vissu brodur med ser byggia vilia, þa budu allir sinn kost ok klaustr til eiginligrar æfinvistar.

23. Vær saam, segir sæll Jeronimus, hinn virduliga fódur Ammonum, þann mann er gud hafde sva fullkomliga gefit miskunn

---

eremus enim est vasta, et cellulæ tanto inter se spatio diremptæ, ut neque in conspectu sibi invicem neque in vocis auditu sint positæ.

Singuli per cellulas commanent, silentium ingens et quies magna inter eos est: die tantum sabbati et dominica in unum ad ecclesiam conveniunt, et ibi semet ipsos invicem tamquam cælo redditos vident. Si quis forte in conventu illo defuerit, intelligunt statim eum corporis aliqua inæqualitate detentum, et ad visitandum eum non omnes quidem simul, diversis tamen temporibus omnes abeunt, portantes unusquisque secum, si quid apud se est, quod ægro possit gratum videri. Aliam vero ob causam nullus audet proximi sui obturbare silentium, nisi forte quis possit verbo instruere, et velut athletas in agone positos sermonis consolatione perungere. Multi ipsorum a tribus et quatuor millibus passuum ad ecclesiam conveniunt; ita longo a semet ipsis spatio habitationis eorum cellulæ dirimuntur, sed caritas in eis tanta est, et tanto inter semet ipsos et erga omnes fratres constringuntur affectu, ut in admiratione et exemplo sint omnibus. Unde et si quis forte voluerit habitare cum eis, ubi intellexerint, unusquisque cellulam offert suam.

23. *De sancto Ammonio.* Vidimus quendam apud eos vene-

sins andligs aurleika, at, ef þu vaktadir astargiôf guds vid hann, þa mundir þu þat sanna, at þu hefdir alldri hans nota hitt; litir þu litillæti hans, þa iatadir þu hann langt umframm adra; gætir þu þekt þolinmædi hans, hogvære ok huggæde, þott adrir væri afburdar menn, þa mundir þu þeygi þora til at iafna; en allir sôgdu eitt, er hann hôfdu heyrt, at þeir vissu ongvan mann dyrdligra (eda) sva miok i gegnum genginn hôll himneskrar speki ok skilningar ok inntekinn i gæzku guds. Heilagr Ammonus atti .ij. brædr, het annarr Eusebius, en annarr Eutimius; en Dioscorus, er ættstærri var i adra kynkvisl, hlaut fyrir heilagra manna bæn byskups tign. Þessir allir voru eigi at eins holldligir brædr, helldr lærdu þeir alla naverande brædr sem rettir formenn, dag ok nott þa huggande ok styrkiande til andligs efnis ok algervi.

Sia hinn helgi fadir Ammonus hafdi eitt klaustr, þat er ver saam, segir sæll Jeroninus, murat ollum megin ok unnit einkar vel af grioti ok leiri, sem þar geriz lettliga; hann sialfr hafdi þar brunn grafit, ok allir naudsynligir lutir voru þar nogliga innan klaustrs. En þa bar sva til, at brodir nôckur beiddi, er med hon-

---

rabilem patrem, Ammonium nomine, virum in quem Deus omnem plenitudinem spiritualium contulerat gratiarum. Caritatis in eo gratiam, cum videres, nihil tale usquam vidisse te diceres. Sed et si humilitatem considerares, longe eum in hoc dono præstantiorem ceteris æstimares. Et rursus si patientiam, si mansuetudinem, si benignitatem, in singulis eum virtutibus ita præcellere iudicares, ut quid cui præferre debeas, ignorares. Donum vero sapientiæ et scientiæ tantum ei contulerat Dominus, ut nullum fere ex omnibus patribus ita penetrasse aulas totius scientiæ crederes, sed nec ita aliquem receptum esse intra cubiculum sapientiæ Dei, omnes qui eum viderant, fatebantur. Huic erant duo fratres, Eusebius et Euthymius; nam Dioscorus, qui maior natu in eis fuerat, ad episcopatus officium raptus est. Hi ergo fratres erant ei non solum carne, sed etiam vita atque institutione et tota animi virtute germani, qui omnes simul eos, qui in illis locis habitabant fratres, tamquam si nutrix foveat filios suos, ita unumquemque instruentes consolabantur, et docentes ad summam perfectionem nitebantur educere.

Vidimus ergo supradictum hominem Dei Ammonium habentem monasterium inter eos muro circumdatum, quod in illis locis ex

um villde hvilaz, at hann lanadi honum einnhvern audan kofa, ef hann hefdi til. Heilagr fadir lez eptir mundu reikna, ef hann hitti, en bad hann dveliaz her i þessu klaustri, þar til er hann kæmi aptr. Þar næst geck heilagr fadir brott fra sinu klaustri ok ollu þvi godzi, er þar fylgdi, sva at inn komni brodir tok vid ollu samt utan sialfs sins (vitand) eda skilning. En sia hinn dyrdligi drengr Ammonus bygdi einu minzta kofa, er hann kunni finna, langt þadan i brott. Sva for þat, at þott fleire kæmi, þeir er nær honum villdu byggia, at hann heimte samt alla brædr ok gerdi þeim upp herbergi, er til komnir voru. Ok er sitt klaustr hafdi hverr hinna nykomnu brædra, kôlludu hinir þa til kirkiu sva sem fyrir snædings sakir eda eigi sidr samsætis, at þa er þeir væri þar halldnir, [þa færdi ser [1] hverr brædra af sinu herbergi þat, er hinum nykomnum henti hellz at hafa i allzkonar þarfendum, en hvers þeira velgerningr være leyndr at hvaru. En er hinir nykomnu brædr voru komnir fra bodinu hverr heim til sins herbergis, attu þeir þar at lita alla lute astsamliga (ok) at heimta, er hversdagligri þurft heyra til med nyium klaustrum.

1 [ok verdi sidr *Cd.*

---

lateribus crudis fieri facile solet, amplum et omnibus necessariis instructum, in quo etiam puteum ipse foderat. Venit autem quidam frater, salvari apud eum volens, adiitque eundem Ammonium rogans, sicubi esset cellula vacans, in qua habitare posset. Tunc ille: «Ego, inquit, inquiram, sed donec inveniam, hic esto in hoc monasterio; ego enim iam nunc egrediar, ut requiram.» Et relinquens ei omnia pariter cum monasterio, ipse procul ab eo loco parvissimam cellulam reperit, atque in ea se constituit, fratrique, qui nuper advenerat, nec intelligenti, ex integro cum omnibus, quæ in eo fuerant, cessit monasterio Sed et si plures fuissent, qui forte venientes salvari cuperent, supradictus vir fratribus congregatis omnibus, cum alacritate iuvantibus, sub die una monasterium construebat. Et cum singulis quibusque explevisset numerum monasteriorum, invitabantur hi, qui mansuri erant, ad ecclesiam quasi refectionis gratia, quibus inibi occupatis, unusquisque fratrum de cellulis suis proferentes, quæ necessaria erant, singulorum novas cellulas instruebant, ita ut ex collatione caritatis, nihil omnino, vel utensilium vel quæ ad victum requiruntur, deesset, nec tamen manifesta fieret uniuscuiusque oblatio. Regressi ergo ad vesperam

24. Einn godan mann Didimum at nafni saam ver, segir sæll Jeronimus, bar sialft vidrlitit þegar vitni hans verdleikum. Þesse helgi madr trad sem madka undir fotum ser ok deyddi, sva at hann sakadi ecki, haldreka ok höggorma ok kvikendi, þau er þeir kalla cerastes, ok eru þar fyrir sakir mikils solar hita eitrkvikendin einkannliga grimm.

25. Einn fornazta födur Choronium at nafni saam ver, segir sæll Jeronimus, algervan fyrir alldrs sakir ok stadfesti gods medferdiss, þviat sva segia helgir fedr, at hann hefdi tiræ̈tt .c. alldrs ok enn .x. vetr. Þesse var enn eptir af lærisveinum hins helga Antonij, ok saam ver milli annarra dasamligra luta med honum hit lofsamligzta litillæte.

26. Var ok enn annarr af lærisveinum hins helga Antonij Origenis at nafni, merkiligr madr fyrir alla lute, fullr af snilld ok snotrleik; ordræda hans[1] ok framburdr kıaptaverka hins[2] bezta meistara, guds mannz Antonij, tendradi sva astsamliga upp þa er til heyrdu, ok hellz merkiliga i minni, sem augun mattu sia þa hlute, er hann flutte.

1 þeira *Cd.* 2 sins *Cd.*

---

hi, quibus fuerant cellulæ præparatæ, inveniebant posita omnia, quæ ad usus erant necessaria, et ita instructa habitacula, ut nihil prorsus deesse perspicerent.

24. *De sancto Didymo.* Vidimus quendam inter eos ex senioribus virum bonum, nomine Didymum, in quo multa erat Domini gratia, quam in eo etiam vultus ipse indicabat. Hic scorpiones et cerastas, id est bestias quas cornutas vocant, et angues, qui in illis locis præ fervore solis acerrimi habentur, tamquam terræ quosdam vermiculos pedibus conculcabat, et ita extinguebat, ut nihil ab eis omnino pateretur.

25. *De sancto Cronio.* Vidimus apud eos et alium summæ antiquitatis patrem, Cronium nomine, in senectute bona et perfecta ætate durantem, centum namque et decem ætatis agebat annos. Hic ex discipulis adhuc beati Antonii supererat, cuius inter ceteras animi virtutes humilitatis gratiam vidimus immensam.

26. *De sancto Origine.* Erat autem et alius adhuc ex discipulis Antonii, Origenes nomine, vir per omnia magnificus et summæ prudentiæ, cuius sermo et narratio de virtutibus optimi magistri, hominis Dei, ædificabat omnes audientes et inflammabat vehementer, ita ut oculis cerni, quæ ab eo narrabantur, putares.

27.[1] Þar sam ver hinn vitrazta mann Evagrium at nafni, dasamligan i allzkonar dygdum, ok milli annarra krapta þa hafde hann sva mikla miskunn upp a andanna skilgrein þegar ok hugarins hreinsan, sem postolinn segir, at til andligrar skilningar gudligs styrks var engi sva haleitliga upphafidr sem hann af ollum fedrum. Eykr þat ok miok hins helga Evagri verdleika, at hinn frægazti guds madr Macharius bædi at krôptum ok lifnadi var lengi hans lærifadir.

Otruanlig mun helldr heyraz hans bindendi, ok þvi hverf ek þar fra, segir sæll Jeronimus. En fyrir alla lute framm minnte hann brædr sa, ef þeir gir(n)tiz at lægia eda litillæta likamann eda diôfulligar vælar ok sionhverfingar yfirkoma, at þeir drycki eigi vatn yfir veniu framm eda annan dryck. Sva sagdi hinn helgi Evagrius, ef vatnit verdr akafliga kent, at þat eykr miok likamans ostyrkleik ok osæmiligar fiandans sionhverfingar hædiligra hugrenninga. Marga adra lute innti hann upp hardla hoskliga af heilagri bindendi. En sialfr hann neytti eigi at eins litils vatz, helldr baz nær med ollu byggbraudsins. Sva faheyrd bindendi var

1 af einum vitrum manni *Overskr.*

---

27. *De sancto Evagrio.* Vidimus ibi et sapientissimum virum, ac per omnia mirabilem, Evagrium nomine; cui inter ceteras animi virtutes tanta concessa est gratia discernendorum spirituum, et purgandarum, sicut apostolus dicit, cogitationum, ut nullus alius putaretur ex fratribus ad tantam subtilium et spiritualium rerum scientiam pervenisse. Cui quamvis rebus ipsis et experimentis, et, quod est super omnia, per gratiam Dei magna collata fuerit intelligentia; accessit tamen et hoc, ut multo tempore instructus fuerit a beato Macario, quem famosissimum in Dei gratia signisque et virtutibus insignem fuisse, omnibus notum est.

Hic ergo Evagrius incredibilis erat abstinentiæ, super omnia tamen monebat fratres, si qui forte studium gererent vel humiliandi corporis vel phantasias ab eo dæmonum propellendi, ne in bibenda aqua largiore mensura uterentur; dicebat enim, quia si aqua multa corpori infundatur, maiores phantasias generat, et largiora receptacula dæmonibus præbet. Sed et multa alia de abstinentia summa cum deliberatione edocebat. Ipse autem non solum aqua parcissima utebatur, sed et pane penitus abstinebat. Alii vero, qui in illis locis morabantur fratres, pane solo et sale

nær allra brædra þeira, er þa stade bygdu, at varla i þeira ollum fiölda (matti) finnaz sa, er vidsmiors kendi, helldr voru þeir halldnir salte ok braude [1], ok þotti þat sætt fyrir guds sakir. Svefn toku þeir sitiande med hugsan ok athygle guds orda, eda höfdu ella öngvan, þviat þeir villdu hvarki hvilaz ne nadugliga nidr leggiaz.

28. Brædr nockurir fluttu fyrir oss, segir sæll Jeronimus, þeir er þar voru, at tveir, hinn helgi Macharius hvartveggi, lystu þa stade ok birtu sem t(v)au himintungl. Annarr þeira var egiptzkr at kyni ok lærisveinn hins helga födur Antonij, en annarr var af hinni miklu borg Alexandria ættadr. Mikilleikr guds miskunnar ok astundan andligs efnis concorderade eigi minnr med þeim nær en nöfnin. Hvartveggi þeira var afbragd annarra brædra at bindende ok hugarins heilagleik, nema i þvi einu matti annan framarr meta, at hann hafdi sva (sem) at erfdum eignaz dygdir ok kraptaverk hins agæta guds manz Antonij.

Nöckurn tima i nalægd vid bygd þessarra manna vard vig eitt. Eptirmælendr hins vegna toku einn meinlausan mann ok syknan ok villdu binda ok beria; hinn saklausi flyde til herbergis ins helga

[1] vatne *Cd.*

---

contenti erant, ita ut in illa omni multitudine vix invenires aliquem, qui oleo saltem uteretur. Plures autem in eis nec iacentes somnum, sed sedentes, et, ut ita dicam, in meditatione divinorum verborum positi capiebant.

28. *De sancto Macario Ægyptio.* Narrabant autem nobis quidam ex patribus, qui ibi erant, quod in locis illis duo Macarii quasi duo cæli luminaria refulsissent, ex quibus unus Ægyptius genere et discipulus beati Antonii fuit, alius Alexandrinus. Quibus ut vocabula nominis ita virtutes animi et cælestium gratiarum magnificentia concordabat. Uterque enim Macarius abstinentiæ exercitiis et virtutibus animi æqualiter pollens, hoc solo alius præcellens, quod quasi hæreditatem gratiarum et virtutum beati Antonii possidebat.

Hinc denique ferunt, aliquando cum homicidium in locis vicinis fuisset admissum, et innocenti cuidam impingeretur crimen admissi, confugisse ad eius cellulam eum, qui calumniam patiebatur; affuisse etiam eos, qui perurgebant, allegantes et dicentes periclitari se ipsos, nisi comprehensum legibus traderent homicidam. Is vero cui crimen impingebatur, cum sacramentis affirmabat, conscium se,

fôdur Macharij; hinir i annan stad, kvadu lif sitt vid liggia, ef manndrapsmadrinn setti undan. Sa er fyrir sôkinni var hafdr læzt buinn at sveria sik syknan af dauda hins drepna. Ok er hvarratveggiu fulltingiarar þreyttu sin a milli, spurde heilagr fadir Macharius, hvar hinn vegni væri grafinn. En er þat var sagt, foru þeir allir samt til þess takmarks; guds madr Macharius fell a kne ok kallade a Kriz nafn ok mællti til þeira, er hia voru: «Nu mun sialfr gud syna, ef sia er sekr, er þer segit upp sa.» Þvi næst nefnde hann hinn dauda stundar hátt sva; hann svarar. Þa mællte guds madr: «Ek (særi) þik fyrir tru vars herra Jesu Kristz, at þu segir, ef þesse er sekr þins dauda, er fyrir er hafdr.» Hann svaradi skiott ok skilit or grôfinni, kvat hann hlutlausan vera sins viga. Allir furdudu, er vid voru, ok fellu til fota heilogum fedr Machario, ok badu hann spyria, hverr hinn dauda hafdi drepit. «Þat er eigi mitt, sagdi heilagr fadir, at selia hinn seka til draps, hins girntumz ek at frelsa þann, er saklauss var.»

Annarskostar gerdi iartegn hinn helgi Macharius a þenna hátt. Ein bonda dottir i næsta bæ vard fyrir vandra manna fiolkynge undarliga armskôput, sva at alþydu mannz syndiz hon ein hryssa. Fadir ok modir leiddu meyna fyrir guds mann Macharium ok

---

non esse sanguinis illius. Et cum diu ab utraque parte certamen haberetur, interrogabat sanctus Macarius, ubi sepultus esset, qui dicebatur occisus. Cumque designassent locum, cum omnibus, qui ad perurgendum hominem venerant, pergit ad sepulcrum, atque ibi fixis genibus invocato Christi nomine, ait ad eos, qui astabant: «Nunc Dominus ostendet, si vere reus est hic, qui perurgetur a vobis.» Et elevata voce ex nomine clamat defunctum. Cumque ei de sepulcro vocatus respondisset, ait ad eum: «Per fidem Christi te obtestor, ut dicas, si ab hoc homine, qui calumniam patitur, occisus es.» Tunc ille de sepulcro clara voce respondit, dicens non se esse ab eo interfectum. Et cum stupefacti omnes decidissent ad terram, ac pedibus eius advolverentur, rogare cœperunt, ut interrogaret eum, a quo esset occisus. Tunc ille: «Hoc, inquit, non interrogabo, sufficit enim mihi, ut innocens liberetur, non est autem meum, ut reus prodatur.»

Aliud quoque eius genus miraculi ferebatur. Cuiusdam in vicino oppido patrisfamilias virgo filia per phantasias magicas videbatur hominibus in equinum animal versa, ut putaretur equa esse

mælltu til hans: «Hryssa þesse, er þu ser her, var fyrrmeirr ein mær dottir ockur, en fordædur hafa[1] henne rangsnuit i þat efne, sem nu ser þu; þvi beidum vid, at þu beidir gud fyrir henne, at hon fae hina fyrri sina asionu.» Þa mællti guds madr: «Mer syniz mær þesse, er ek se, hardla ohrosslig, eru falsligar fiandans sionhverfingar i augum yckr, en eigi med meyiarinnar asionu.» Leidir hann þau sidan öll samt inn i sitt herbergi ok fellr til bænar, eggiar ok þess þau bæde meyiarinnar fedgin at bidia med ser; sidan smyrr hann meyna med vidsmiörvi kallandi a Kriz nafn, ok syndiz þa þegar ollum monnum at sönnu mær vera, sem var, dottir bonda utan svik ok sionhverfing.

Aunnur mær vard enn fyrir mikilli meinsemd, sva at hörundit funade ollum megin getnadarlimsins, fell þar or holldfue ok vágr med madkfullum fnyk, sva at engi madr þottiz mega nær henne koma, matti ok audmiukliga sia inn idrin ok natturlig innyfle. Hon var færd af fedr ok mædr fyrir herbergisdyrr þessa hins helga mannz Macharij ok þar nidr laugd. Heilagr fadir aumkade kvöl hennar ok bad hana vera hughressa, sagdi sva, at henne hagade til saluhialpar þesskonar afelli, en hitt hættara at sia sva

1 hafde *Cd.*

---

et non puella. Hanc adduxerunt ad eum. Tunc ille porcontatus, quid vellent, aiunt parentes eius: «Equa hæc, quam vident oculi tui, puella virgo et filia nostra fuit, sed homines pessimi magicis artibus in animal hoc, quod vides, mutaverunt eam. Rogamus ergo, ut ores Dominum, ut commutet eam in hoc, quod fuit.» At ille ait: «Ego hanc, quam ostenditis mihi puellam, video nihil in se pecudis habentem; hoc autem, quod dicitis, non est in eius corpore, sed in oculis intuentium. Phantasiæ enim dæmonum sunt istæ, non veritas rerum.» Et cum introduxisset eam cum parentibus suis intra cellulam, fixis genibus orare Dominum cœpit, simulque et parentes hortatur secum Domino supplicare, et post hoc perungens eam oleo in nomine Domini, omni fallacia visus expulsa, virginem videri omnibus, ut etiam sibi videbatur, effecit.

Alia quoque minor puella ad eum deducta est, cuius obscœna corporis ita omni ex parte computruerant, ut consumptis carnibus interiora quoque et secreta naturæ nudarentur, ac vermium ebulliret inde innumera multitudo, ita ut nec accedere quidem quisquam ad eam posset præ fœtoris horrore. Hæc cum allata a parentibus et

fyrir i heilsunni, at þat yrdi lytalaust. Sidan stod hann a bæn .vij. daga i samt, ok at þeim lidnum signade hann vidsmiðr med akalli drottinligs nafns ok reid þvi a hina sáruztu lime meyiarinnar, ok gerdi hana sva alheila þegar i stad, at engi asiona eda augastadr hittiz med henne kvensligrar natturu, helldr hafdi hon sitt medferde þadan fra mille karllmanna utan allan grun sinnar fyrri stôdu eda stettar.

Eitt sinn sôgdu þeir, at villumadr nôckurr Jerachita[1], þess hattar villa hittiz i Egiptalandi, kæmi a fund fôdur Macharij. Þesse villumadr var med margskonar málkrokum ok snilld, ukyrde eigi at eins hina yngri brædr i eydemorkinni, helldr dirfdiz hann ok iafnvel at sanna sina villufulla aftru fyrir hinum helga fedr med hattudu munnskalpi. Hinn gamli guds madr Macharius sannade hofsamliga sina kenning med einfalligum málshætti mot klokligum kylfingum villumannzins; ok (i) þvi seer hann, at nær tekr at eydaz tru fyrir munkum, ok mællti med miklu trausti til villumannzins: «Hvat gott gerir ordabang þetta nema hádung þeim er a heyra, fôrum helldr þagat til, er guds vinir eru grafnir, ok hvarr ockarr sem upp reisir hinn dauda til lifs, viti allir, at þess trua er sônn

[1] i ieratthia *Cd.*

---

proiecta fuisset ante fores eius, miserans virginis cruciatus: «Æquo animo, inquit, esto, filia, hæc tibi ad salutem Dominus, non ad interitum dedit; unde providendum est magis, ut sanitas tua nullum tibi periculum conferat.» Et cum institisset orationibus per septem continuos dies, et oleum benedicens, in nomine Domini perungeret membra eius, ita eam sanam reddidit, ut muliebris in ea naturæ nulla forma, nulla species appareret, sed esset ei inter viros conversatio absque femineæ suspicionis obstaculo.

Aiebant præterea et aliquando venisse ad eum hæreticum quendam hieracitam, quod genus hæreseos invenitur apud Ægyptum. Hic cum per multam loquendi artem plurimos fratrum, qui habitabant in eremo, conturbaret, ausus est etiam coram ipso fidei suæ asserere pravitatem. Cui cum resisteret senior et contradiceret, ille verba simplicia argumentis callidis eludebat. Sed cum videret sanctus fidem fratrum periclitari: «Quid opus est, inquit, nos verbis contendere ad subversionem audientium. Exeamus ad sepulcra fratrum, qui nos præcesserunt in Domino; et cui nostrum concesserit Dominus suscitare mortuum de sepulcro, sciant omnes, quia

fyrir gudi ok monnum, (er) kalla (mun) a Kriz nafn ok reisa upp enn dauda.» Allir þeir munkar, er vid voru, lofudu miok þessa orlausn. Sidan gengu þeir þagat til, er brædr eru iardadir, ok eggiade Macharius miôk villumanninn. Villumadrinn bad hann fyrr freista sinnar frammkvæmdar. Heilagr guds madr fell þegar framm ok badz fyrir sva lengi, sem hann villde. Eptir bænina leit hann upp augum til himins ok sagdi sva: «Syndu, drottinn minn, med upprisu þessa manz, hvarr ockarr Jerachita[1] hefir ok helldr falslausan atrunat.» Þessu næst nefnde hann hinn andada brodur a nafn. Sa svarar þegar or grôfinni; (gengu) brædr þa ok bratt til ok iosu molldu af honum, leystu likbôndin, syndu hann sidan lifanda. Villumadrinn vard felmsfullr, flyde þegar af heradinu i brott. Allir beindu hans ferd med hædiligu brigzle ok brottrekstri.

Margir mikiligir luter ok merkiligir voru af þessum guds manni fluttir, þeir er miok eru hofgir at rita, segir sæll Jeronimus, ok þvi latum ver þa undan lida, ma af þessum fæm, er nu eru ritadir, marka sa er vill hans dygdarfullu dæmi ok agæti.

29. Annarr hinn helgi Macharius guds madr gerdi ok mikil ok morg kraptaverk. En med þvi at hans dygdardæmi eru

1 ierachlie *Cd.*

---

illius fides probatur a Deo.» Sermo hic omnibus, qui aderant, fratribus placuit. Processerunt ad sepulcra, et hortatur Macarius hieracitam, ut evocaret mortuum in nomine Domini. At ille: «Tu, inquit, domine, qui proposuisti, prior evoca.» Et Macarius prosternens se in orationem ante Dominum, ubi sufficienter oravit, elevatis sursum oculis suis, ait ad Dominum: «Tu, inquit, Domine, quis ex duobus nobis rectam fidem teneat, ostende, elevato mortuo hoc.» Et cum hæc dixisset, fratris cuiusdam nomen, qui nuper fuerat sepultus, evocavit. Cui ille cum de tumulo respondisset, accedentes fratres continuo, quæ superposita fuerant, auferunt, et eductum eum de sepulcro, resolutis fasciolis, quibus constrictus erat, exhibuerunt viventem. Hieracita vero, ubi hæc vidit, obstupefactus in fugam vertitur. Quem fratres quoque omnes insequentes, extra terminos terræ illius exturbaverunt.

Multa etiam alia ferebantur de eo, quæ nimis prolixa sunt ad scribendum, sed ex his paucis etiam cetera eius opera noscuntur.

29. *De Macario Alexandrino.* Alius vero sanctus Macarius magnificas etiam virtutes consummavit, de quibus et alii nonnulla

dringt ritad af odrum, at hann kenniz þar af, læt ek þau undan lida.

Sva flutto helgir fedr, at hinn merkiligi guds madr Macharius elskade einna mest allra fedra eydemorkina, þviat hann kannadi hana alla i utborn, þar til er hann hitti i yztum lutum eydemerkrinnar einn stad blomgadan allzkonar alldintream ok annarri gæzku. Þar hitti hann ok a bygd tveggia brædra. Hann beiddi þa þegar, ef þeir villde lofa brædrum bygd þar i hia ser, sagdi, sem var, stadinn nogan ok fagran ok blomasamligan. Brædrnir hnuttu, at fleire fære þangat, sögdu hætt verda mundu þeim, er okunnir kæmi til, kvadu marga i eydemörkinni fiandr ok önnur skrimsl, þau er þungt var at þola þeira umsatir ok araser munka mug. Ok er Macharius kom aptr ok flutti fyrir brædrum fegrd landlegsins ok nægd allzkonar avaxtar, urdu margir hardla farfusir. Fyrr greindir fedr affluttu ferdina miok forsialiga ok sögdu sva: «Þesse stadr, er þer girniz, er sagdr grodrsettr i fyrstu af hinum verstum villumonnum Jamne ok Mambre, ok þvi eigi odru af truande þar, en oss mune þeira flærd til saluhaska draga. Nu ef stadrinn er ser nogr, sem sagt er, hvat hirdum ver annars heims,

---

scripserunt, quæ sufficere possint ad virtutum eius magnitudinem contuendam, et ideo nos ea compendio præterimus.

Ferebant autem eum amatorem fuisse eremi super omnes ceteros, ita ut etiam ultima et inaccessibilia deserti perscrutatus sit loca, usquequo inveniret locum quendam in ultimis eremi constitutum, diversis pomiferis arboribus consitum et omnibus bonis repletum; ubi etiam duos fratres invenisse ferebatur, quos cum rogaret, ut paterentur ad se deduci illuc monachos, ut ibi habitarent, quoniam quidem locus ille et amœnus esset et abundans in omnibus necessariis; responderunt, non posse adduci illuc plures, ne forte venientes per eremum a dæmonibus deciperentur; multos enim dicebant esse dæmones in deserto ac monstra, quorum molestias et calliditates ferre multitudo insueta non posset. Regressus tamen ad fratres, cum indicasset de opportunitate loci, multorum inflammati sunt animi, ut pergerent illuc cum eo. Sed ubi patres reliqui senserunt animos iuvenum concitatos, represserunt eos salubriore consilio, dicentes: «Locus iste si vere, ut iactatur, a Jamne et Mambre consitus est, non aliud de eo credendum est, nisi quod diaboli opere ad deceptionem nostram præparatus sit.

ef ver girnumz her gialifis.» Nu þott hinir yngri brædr girntiz miok fyrrmeirr a ferdina, þa hellt þeim þo nu aptr þesshattar afflutningr ok fedranna fortólur.

Stadr sa, er hinn helgi Macharius bygde, kallaz Scitium. Her er tveggia dagra ferd fra klaustrum Nitrie herads, engi er þangat viss vegr i þa vidu eydemork, engi kennir leiti a leidinni, helldr verdr þangat at stefna eptir stiórnugang. Vatn er þar sialldfengit, en biksvart ok beiskt bæde þat er fæz, ecki grand gerir þat þeim er dreckr. I þeim stad Scitio verda hardla dyrmætir menn, en óngvir rádazt þangat, fyrr en algórvir eru fyrir bindendis sakir ok annars erfidis, sva er stadrinn rædiligr. Ast gengr þar mille munka ok annarra brædra hæst allra mannkosta.

Sva er sagt, at einn tima presentadi munkr nóckurr vinber vel mikit fedr Machario. (Hans) brodurlig ást ætlade annan ser ustyrkara sinna fostrsona, ok berr til næsta brodur vinberit. Sa segir gramerz fyrir heilags fódur velgerning, en flytr vinberit til sins næsta nagranna. Inn þride med sliku mote vikr til sins vinar med vinberit. Med þessum hætti baru brædr þetta vinber til hvers klaustrs ok hafa um alla morkina, þar til er um sidir kom þeim i hendr helg-

---

Si enim vere, ut perhibent, deliciosus est et abundans, quid sperabimus in futuro sæculo, si hic deliciis fruimur?» Et hæc atque alia huiusmodi dicentes iuvenum ferventes animos represserunt.

Locus autem, in quo habitabat ipse sanctus Macarius, Scithium appellatur. Est autem in eremo vastissima positus, diei et noctis iter habens de Nitriæ monasteriis; et illuc nulla semita, neque terrenis aliquibus colligitur vel mostratur indiciis, sed stellarum signis et cursibus pergitur. Aqua raro invenitur, et sicubi inventa fuerit, odoris quidem dirissimi est et quasi bituminea, sed saporis innoxii. Sunt ergo ibi viri valde perfecti, nec enim patitur tam terribilis locus nisi perfecti propositi habitatores summæque constantiæ, caritatis tamen inter se et erga omnes, si qui forte ad eos accesserunt, summum studium gerunt.

Fertur denique cum sancto Macario uvam quis aliquando detulisset; ille, qui secundum caritatem, non quæ sua sunt, sed quæ alterius cogitaret, ad alium fratrem detulit eam, qui quasi infirmior videbatur. Tunc ille gratias egit Deo pro fratris officio, sed et ipse nihilominus plus de proximo quam de semet ipso cogitans, ad alium pertulit, et ille item ad alium; et sic per omnes cellulas,

um fôdur. Guds madr Macharius gladdiz miok, er sva mikil bindendi ok brodurlig ást birtiz med brædrunum, herdir þar fyrir i huginum sialfan sik upp til himneskz athæfis.

Sva sôgdu ok med fullkominni tru, segir sæll Jeronimus, þeir menn, er af munni ins helga mannz Macharij hefde heyrt, at einhveria natt knude ohreinn ande hurd hans herbergis kallande: «Ris upp þu Macharius, ok fôrum badir samt med brædrum til nattida.» En sa matti eigi af diôfulligri flærd dáraz, er gæddr var guds miskunn, ok mællte: «Heyr þu hinn lygni sannleiksins ovin, hvat skylldu krefr þik til samkundu eda conventar klaustramanna?» Fiandinn svaradi: «Veiz þu eigi, Macharius, at milli munka geriz engi su samkunda, at ver komim eigi til. Gack med mer ok muntu sia, hvat ver hôfumz at.» Macharius mællti þa: «Gud verde þer reidr, hinn illi vikingr.» Sneriz hann til bænar ok bad, at gud skyllde birta honum, hvadan af diôfullinn drambade sva mikinn. For þvi næst þagat til, er brædr sungu nattidir, ok æsti þar gud syna ser sannleik af þessu efni. Heilagr Macharius gat þa at lita laga ok liota, grimma ok gudrækiliga blamenn, er flugu eda floktu fyrir hvern brædra um alla kirkiuna higat ok þagat. Sa sidr er þar, at einn segir

---

quæ longe a semet ipsis per eremum dispersæ erant, uva circumlata est, ignorantibus eis, quis eam primo misisset; ad ultimum ipsi defertur, qui eam miserat. Gratulatus est autem sanctus Macarius, quod tantam viderat in fratribus continentiam tantamque caritatem, ad acriora semet ipsum spiritalis vitæ extendit exercitia.

Ad fidem namque confirmandam nobis affirmatum de eo est ab his, qui ex ore eius audierant, quod quodam tempore noctis dœmon ad ostium cellulæ eius pulsaverit dicens: «Surge, abba Macari, et eamus ad collectam, ubi fratres ad vigilias congregantur.» Sed ille, qui gratia Dei repletus falli non poterat, intellexit diaboli esse fallaciam, et ait: «O mendax et veritatis inimice! quid enim tibi consortii, quid societatis est cum collecta et congregatione sanctorum?» At ille: «Latet ergo te, inquit, o Macari, quod sine nobis nulla collecta agitur, nullaque congregatio monachorum? Veni denique et videbis opera nostra.» Tunc ille: «Imperet, inquit, tibi Dominus, dæmon immunde!» Et conversus ad orationem, petiit a Domino, ut sibi ostenderet, si hoc verum esset, quod gloriatus est dœmon. Abiit ergo ad collectam, ubi a fratibus vigiliæ celebrantur, et iterum in oratione Dominum deprecatur, ut

salm, en adrir heyra eda annstefia. Nu komu[1] þessir blamenn fyrir serhvern brædra, þeira er satu med lausungarfullum leik. Færdu þeir sumir fingrna framan at augunum, ok syfiade þa þegar; en ef þeir færdu inn fingrinn i munninn, þa hrækti sa þegar ok hostade. Sva ok þa er brædr fellu fram til bænar at sögdum salmunum, runnu þessir eilitlu blamenn at ödrum megin fyrir kvenna asionum, þa enn fyrir annan sem flytiande eitthvat sva sem til hus upptimbranar eda annars einshvers hattar. Brædrnir hugsudu af hiartanu a heilagri bæn eptir þeira bleckiligri formeran ok fortölum. Voru ok hinir nockurir, er sva röskliga raku i brott ina svörtu smasveina, at þeir þordu hvergi þeim nær at koma. En um bakit sumra brædra, herdarnar ok halsinn hliopu þeir. Heilagr Macharius harmade hardla miök, er hann sa þetta, framfellande mörg tar i guds augliti, ok mællti: «Heyr þu, drottinn, lit higat til, hefn ok hegn; ris up þu, drottinn, ok eydiz ovinir þinir ok flyi fyrir þinni asionu, þviat vart lif er leitt lygiligum löstum.» Ok er hann hafde lyktat bæninni, kallade hann til sin serhveria brædr ok bad þa segia, ef þeir hefde þess hattar hugsanir haft, sem honum var

1 kunnu *Cd.*

---

sibi veritatem verbi huius ostendat. Et ecce vidit per totam ecclesiam quasi parvulos quosdam puerulos Æthiopes tetros discurrere huc atque illuc, et velut volitando deferri. Moris est autem inibi, sedentibus cunctis, ab uno dici psalmum, ceteris vel audientibus vel respondentibus. Discurrentes ergo illi Æthiopes pueruli singulis quibusque sedentibus alludebant, et si cui duobus digitulis oculos compressissent, statim dormitabat; si cui vero in os immersissent digitum, oscitare eum faciebant. Ubi vero post psalmum ad orandum se proiecissent fratres, percurrebant nihilominus singulos, et ante alium iacentem in oratione quasi mulierum specie ferebantur, ante alium quasi ædificantes atque portantes aliquid, aut diversa quæque agentes apparebant. Et quæcumque dæmones quasi ludendo formassent, hæc orantes illi in cordis sui cogitatione versabant. A nonnullis tamen, ubi aliquid horum agere cœpissent, quasi vi quadam repulsi præcipites deiiciebantur, ita ut nec stare quidem prorsus aut transire iuxta eos auderent; aliis vero etiam infirmis fratribus supra cervices et dorsa ludebant, quia non erant in oratione sua intenti. Hæc cum vidisset sanctus Macarius, ingemuit graviter et lacrymas profundens ad Dominum: «Respice,

vitrat ok fiandrnir hôfdu hellz af, telr upp fyrir þeim, ef flokran eda ferdir, husan eda uhreinsan være þeim hugfast bænartima þeira. Þeir iatudu sva allir verit hafa, sem hann kærde. Ma þar af marka, at af fiandans fortôlum ok væl verda allar vorar hugrenningar vansligar, allra hellz þær er bænartimann takaz inn af oss, ok talma ok tefia heilaga tidagerd. Fra hinum i annan stad, er hiartans geyma med horskum athuga, hverfa þegar i fyrstu blamenn i brott, sva ok hitt hugskotit, er gudi er samtengt, tekr vid ôngu þvi, er þarflauslikt er, allra hellz sialfan bænartimann.

Hitt er þo enn hrædiligra, er heilagr fadir sagdiz seed hafa. Þann tima er brædr skylldu bergia vars herra likama, syndiz honum sem blamennirnir skyti elldibrôndum i hendr brædrum, en drottinligr likami, er prestrinn hafdi a halldit, hyrfi nidr aptr til alltarissins. Hvar ok sem hinir betri brædr med villdare verdleikum hôfdu sinar hendr at helgu embætti, hrucku blamennirnir þegar i brott med otta ok hrædzlu. Sa heilagr fadir glôggliga guds engil standa hia alltarinu med sinni hendi samvinnanda, er

---

ait, Domine, et ne sileas neque mitigeris, Deus. Exsurge, ut dispergantur inimici tui, et ut fugiant a facie tua, quoniam anima nostra repletur illusionibus.» Post orationem tamen examinandæ veritatis gratia seorsum evocatis singulis quibusque fratribus, ante quorum faciem viderat dæmones diverso habitu et variis imaginibus ludentes, requirit ab eis, si in oratione vel ædificandi cogitationes habuerint vel iter agendi, vel alia diversa, quæ unicuique imaginata per dæmones viderat; et singuli eorum ita confitebantur in corde suo fuisse, ut ille arguebat. Et tunc intellectum est, quod omnes vanæ et superfluæ cogitationes, quas vel psalmorum vel orationum tempore unusquisque conceperit, ex illusione dæmonum fiant. Ab his autem, qui omni custodia cor suum servant, tetri repelluntur Æthiopes. Deo enim coniuncta mens, et in ipsum tempore præcipue orationis intenta, nihil alienum, nihil superfluum recipit.

Aliud quoque multo terribilius addebat, quod vidisset eo tempore, quo fratres accedebant ad sacramenta. Ubi porrexissent ad suscipiendum palmas, in nonnullorum manibus prævenientes Æthiopes carbones deponere, corpus autem, quod tradi sacerdotis manibus videbatur, redire ad altare; aliis vero, quos meliorum merita iuvabant, extendentibus manus ad altare, longe recedere dæmones

brodirinn braut vars herra likama. Iafnan sidan, nærgi er sva bar til natttima eda dagtidir, at munkar hugsudu meirr af fiandzligum fortôlum heimligan[1] hegoma en heilagt embætti, þa var bæde, at hann skildi skiott af guds giôf, hverr i hlut atti eda hvers at kendi verdleiks eda vangeymslu.

Sva bar enn til eitt sinn, at badir Macharii ferduduz at finna einn agætan brodur, at veginum veik sva vid, at yfir eina aa var feriuflutningr. Þar innan bordz voru volldugir menn ok foru mattuligir med hestum ok hvershattar hofslekt. Einn af þeim hugleidde, at nidri i skutinum lagu munkar med herfiligum bunade. Herrann mællti til munkanna: «Sælir eru þeir, er hæda at heiminum[2], at þeir girnaz ecki af honum at hafa utan audgætligan bunad ok feingminztu fædu.» Male hans herrans mætti annarr Macharius ok mællte: «Satt er þat, er þu sagdir, at þeir eru sælir, er gudi þiona ok hafna heiminum. En hitt aumkum ver munkarnir þar i mot miok, er hôrmuligt (er), at heimrinn hlær at ydr ok spottar.» Þegar

1 heimligs *Cd.* 2 heidninum *Cd.*

---

et cum ingenti metu refugere. Angelum enim Domini assistere cernebat altari, qui cum sacerdotis manu suam quoque manum in sacramentorum distributione superponeret. Ex hoc iam permansit ei a Deo gratia ista, ut in vigiliis fratrum, psalmorum et orationis tempore, si quis aliud aliquid secundum illusionem dæmonum in corde cogitasset, agnosceret, et accedentium ad altare vel indignitates vel merita eum non laterent.

Quodam autem tempore ambo Macarii homines Dei, cum fratris cuiusdam videndi gratia iter agerent, ascenderunt navigium, quo fluvius transiri solet; in quo navigio erant simul quidam tribuni, divites homines et præpotentes, equos plurimos ac pueros et multa secum ministeria habentes. Horum unus, cum videret in ultima navigii parte vilibus indumentis atque ad omnia expeditos iacere monachos, ait ad eos: «Beati estis vos, qui huic sæculo illuditis nec quidquam ex eo requiritis nisi indumentum vilissimum et parcissimum victum.« Tunc unus de Macariis respondit ad eum: «Vere quidem, ut dicis, qui Deum sequuntur, illudunt mundo; sed miseremur vestri, quod vobis econtrario mundus illudit.» Tunc ille compunctus super hunc sermonem, statim ut pervenit ad domum suam, derelictis omnibus vel distractis, quæ

er herrann hafde heyrt þenna malsenda gudz mannz, ok hann var heim kominn, fyrirlet hann allt sitt goz ok gaf fatækum monnum ok tok munks medferde elskande gud um alla lute framm.

Margir hafa morg tak(n), sem ek innta, segir sæll Jeronimus, skrad ok skrifat (um) dyrdarverk hins helga Macharij, nôckur af þeim ma hverr er vill hitta i elliptu bok Ecclesiastice Historie.

30. Heilagir fedr fluttu ok sva fyrir oss, segir sæll Jeronimus, at i Nitria heradi hefdi i fyrstu hafiz hattr ok heilagleikr munkligs medferdis af hinum agæta guds manni Ammone. Þessa sama manz sæl sa inn sæle Antonius, er hon skildiz vid sinn likama, til himins upphafda, sva sem i sôgu Antonij innir. Fedgin hins helga Ammonis voru veralldar rik, ok fyrir þa skylld neyddu þau sveininn til at fa einnar iungfru i hans barnæsku. Þann tima er hann var i brudhvilu kominn, ok allir menn voru i brott gengnir nema brudr ok brudgume hardla naduliga, hefr Ammon hátt sinnar ordrædu a þa leid, at hann eggiar meyna miok at hallda sinum skirleika, segir sva, at «æ hittir spell (spell) fyrir, en hreinleikr hefir himneskra dyrd; er þat þvi miklu dyrmetara, at vid halldim hreinleika likamans, en hvart ockart spilliz af odru.» Mærin þeckiz

---

habebat, et pauperibus datis, ipse Deum sequi cœpit, et ad monachorum exercitia properavit.

Sed et multa, ut diximus, alia de operibus sancti Macarii Alexandrini mirabilia feruntur, ex quibus nonnulla in .xi. libro Ecclesiasticæ Historiæ inserta, qui requirit inveniet.

30. *De Ammone primo Nitriæ monacho.* Initium sane habitationis monasteriorum, quæ in Nitria sunt, sumptum tradebant ab Ammone quodam, cuius animam, cum exisset de corpore, vidit ferri ad cælum sanctus Antonius, sicut refert scriptura illa, quæ vitam describit beati Antonii. Hic igitur Ammon locupletibus et generosis parentibus natus est, a quibus invitus ad nuptias cogebatur. Et cum vim parentum non posset effugere, accepta virgine, cum intra nuptiales thalamos convenissent, et data eis essent cubiculi secreta silentia, alloquitur puellam de pudicitia et de conservanda virginitate cœpit cohortari, dicens: «Quia corruptio sine dubio invenit corruptionem, incorruptio vero incorruptionem sperat. Multo ergo melius est, si uterque nostrum in virginitate perduret, quam ut alter corrumpatur ex altero.» Acquiescit ei virgo, silentio tegitur incorruptionis thesaurus. Cumque plurimo tempore solius

þetta heilræde. Voru þau hardla langan tima sva asamt at guds vitne utan hiuskaparfar. Eptir andlat fôdur ok modur for Ammon þegar i mörkina med miok marga munka, en mærin safnar saman ei sidr heima i sinum herbergium mikinn fiölda meyia.

Sva barst at einn tima, at mannfioldi mikill dro nockurn ungan mann a fund heilags fôdur Ammonis. Hundr nockurr hafde bitit þenna hinn unga mann, en hann ærdiz sidan, var nu þvi bæde bundinn ok fastliga fiötradr. Fedgin ok frændr hins fiotrada fylgdu honum ok beiddu hinn helga Ammonem bidia fyrir hinum oda. «Heyrit mik menn, sagdi Ammon, hvat hrelli-þer mik. Langt er umfram mina verdleika þat, er þer beidiz. En segia hann ek ydr, at þer hafit valld a heilsu sveinsins; gialldit aptr eckiunni uxa þann, er þer stalut fra henne, ok er sveinninn sonr ydvarr senn heill.» Nu med þvi at Ammon visse þat, er sva leyniliga var gert, hrædduz þeir hardla miok, fôgnudu at hvaru heilsuvan sveinsins. Vard hann ok iafnskiott alheill fyrir bæn guds mannz, sem heim var sendr uxinn eckiunni.

Tveir brædr komu enn annan tima til heilags fôdur Ammonis. Hann girntiz at prova godvilld þeira vid sik. Beiddi þa brædrna

---

Dei contenti testimonio spiritu magis essent quam carne sanguineque coniuncti, post obitum amborum parentum, ille quidem ad vicinum deserti secedit locum, virgo vero intra domum residens in brevi et ipsa multitudinem virginum, et ille multitudinem congregat monachorum.

Cumque iam secretus sederet in eremo, adolescens quidam, qui morsu canis rabidi in rabiem versus est, multis vinctus catenis ad eum deducitur, prosequentibus eum parentibus suis et rogantibus pro eo. At ille: «Quid, inquit, mihi molesti estis, o homines? supra merita mea est, quod petitis; sed tamen hoc vobis indicare possum, quod in manibus vestris est eius sanitas. Reddite viduæ bovem suum, quem furati estis, et sanus reddetur vobis filius vester.» At illi extimuerunt quidem valde, quod ea quæ secrete gesta sunt, non latuerunt hominem Dei. Gavisi sunt tamen, quod hanc eis viam salutis ostendit, et sine mora, ut reddiderunt direpta, orante homine Dei, etiam iuveni sanitas redditur.

Alio quoque tempore, cum venissent ad eum quidam, probare volens animos ipsorum, dicit dolium sibi esse necessarium, ubi aquam pro advenientibus congregaret. Et cum polliciti fuissent

bera til sin eda flytia eitt vazker, þat er þurfte einkannliga þann tima, er brædr kæmi til hans. Hvartveggi het her godu um, en þo sagdi annarr vid meizl ganga mundu, er hann legde sva mikinn ofrþunga a ulfallda sinn, ok mællti til hins brodurins, bad hann bera, ef hann villde eda þottiz mega. «ok deydi ek alldri her fyrir minn ulfallda.» Hinn brodirinn svarar þa: «Veiz þu sialfr þat, segir hann, at ek aa asna en eigi ulfallda, ok er þat omattuligt asnanum at bera, er audvelligt ok liett er ulfalldanum.» Hinn svaradi: «Se þetta, sem þer likar bez, ecke tortime ek her fyrir ulfallda minum.» «Skal ek sannliga, segir hann brodirinn, þann þunga aa asna minn leggia, er þu segir ulfallda þinum umattuligan, ok munu verdleikar guds manz gera þat liett, sem þungt er.» Eptir þat flutti hann kerit á asnanum allt heim til herbergis heilags fôdur, sva at asninn kendi engis þunga af kerinu. Ok er guds madr Ammon saa þat, mællti hann: «Haf þu nu þôck, brodir, fyrir þat, er þu fluttir kerit heim á asnanum, sva at hann skadadi ecki; en vit þat, at ulfallde kumpans þins er nu daudr.» En er brodirinn kom heim, var ulfalldinn daudr, sva sem guds madr hafdi fyrir sagt.

Undarlig dainde gerde varr drottinn optliga fyrir hinn helga Ammonem, segir sæll Jeronimus, þviat íafnvel þa er hann ferdadiz

---

perlaturos se, unus ex ipsis grave sibi duxit, dicens periclitari posse camelum suum, si ei tam grave onus imponeret. Et ait ad alterum: «Tu si vis aut potes, defer, ego camelo meo parco, ne moriatur.» Tunc alter: «Mihi, inquit, ut ipse nosti, camelus non est, sed asinus. Numquid potest, quod camelus portare non valet, asinus portare?» At ille: «Facito, inquit, ut voles; tu videris; ego enim non interimam camelum meum.» Tunc ille: «Ego, inquit, imponam asino meo pondus, quod tu camelo tuo onerosum dicis, et merita hominis Dei facient, quod impossibile est esse possibile.» Et ita impositum dolium asino suo, perrexit usque ad monasterium hominis Dei, ita ut nec sentiret asinus se aliquid oneris portare. Quem ut vidit Ammon: «Bene fecisti, inquit, in asino deferens dolium; collegæ enim tui camelus mortuus est.» Et regressus invenit ita gestum, ut prædixerat famulus Dei.

Sed et multa alia per eum signa Dominus ostendit. Nam et fluvium Nilum cum transire vellet, et exuere se erubesceret, virtute Dei subito in alteram ripam translatus dicitur. Beatus autem

yfir hina miklu aa Nil ok skamfylldiz at afklædaz, var hann skiotliga numinn upp af guds krapte ok settr nidr ôdrum megin aarinnar. Er þat ok sannflutt, at hans gudræzlu, retlæte ok hugarkrapt undradiz hinn agæti madr Antonius hardla miôk.

31. Einn lærisveinn heilags Antonij het Paulus, hann var kalladr Paulus simplex. Tilstada hans snuningar var med þessum hætti, at hann saa upp aa, er þorpkarl osæmdi husfru hans. Hinn helgi Paulus geck fra i brott þegiande med miklu hugarangri, ok snere veg sinum til eydemerkrinnar, ok er hann hugsiukr miok villtiz um môrkina, kom hann til klaustrs ins agæta guds manz Antonij. Þar nam hann stadar ok tok vidkvæmiligt rád, bad hinn helga Antonium visa ser hialpsemdar veg. Antonius þekte skiott einfellde manzins, kvat hann vist hialpaz mundu um sidir, ef hann geymde allz þess, er hann legde fyrir hann. Paulus simplex liez alla lute geyma mundu ok gera, er hann legdi fyrir hann. Antonius bad hann standa ute þar fyrst ok bidiaz fyrir, þar til er hann kæmi til motz vid hann. Sidan dvaldiz Antonius inni allan þann dag ok nottina med, leit þo iafnliga nidr um glugginn, er hann sat vid, ok saa æ, at Paulus badz fyrir, sva at hann hrærdiz hvergi or stad fyrir hita dagsins ok dôgg nætrinnar, ok innte bodord heilags fôdur.

Annan dag geck Antonius ut ok kendi Paulo ymissa munka

Antonius in summa admiratione vitæ eius iustitiam atque animi virtutes habuisse memoratur.

31. *De Paulo simplice.* Fuit quidam inter discipulos sancti Antonii, Paulus nomine, cognominatus simplex. Hic initium conversionis suæ huiusmodi habuit. Cum uxorem suam oculis suis cum adultero cubantem vidisset, nulli quidquam dicens, egressus est domum, et mœstitia animi tactus in eremum semet ipsum dedit, ubi cum anxius oberraret, ad monasterium pervenit Antonii, ibique ex loci admonitione et opportunitate consilium capit. Cumque adisset Antonium, ut iter ab eo salutis inquireret, ille intuens hominem simplicis naturæ esse, respondit ei, ita demum eum posse salvari, si his, quæ a se dicerentur, obediret. Tunc ille omnia, quæcumque sibi præciperet, facturum se esse respondit. Ut ergo promissionem eius probaret Antonius, ante fores cellulæ stanti: «Hic, inquit, expecta me orans, donec egrediar.» Et ingressus Antonius mansit intrinsecus per totam diem et noctem; per fenestram tamen ex occulto frequentius respiciens videbat eum inde-

háttu, bad hann med handanna erfide ok þian likamans fyrirkoma heimsins ahyggiu, en gera guds bodord æ med alvôru hugarins ok hiartans astundan. Fæzlu baud hann honum at kenna eigi fyrr en at kvelldi, ok sia þa sva fyrir at hann sediz alldri þar af, minnigr ok þar med at hann varadiz vazins nogleika, kalladi ei minnr gera gnægd vatzins fiandans sionhverfingar huginum en vin med verma likamans. En er heilagr fadir hafde fulluliga lært guds kappa, feck hann honum kofa einn þriar milur fra sin, bad hann þar fremia þat er hann feck fengit. Optliga gerdiz guds madr Antonius at vitia hans ok gladdiz mikilliga, er hann hitti hinn athuglan ok ahyggiufullan um sitt atferde.

Einn dag bar sva til, at nockurir mikils hattar brædr komu at hitta hinn helga Antonium, at Paulus simplex var þar vid staddr. Nu er adrir tôludu um taknsamliga lute med myrkri ok diupsettri skilning af varum herra ok prophetunum ok margt annat mikils hattar, ok spurde Paulus med einfelldi sinni ok fafrædi Antonium, hvart fyrr hefde verit Kristr eda spamenn. Fadir Antonius rodnadi nær vid, er lærisveinn hans spurdi sva faskyrliga, ok sagdi til hans, sem hann var vanr til hinna favisare, bad hann þegia ok

---

sinenter orantem et nusquam prorsus moveri, sed stare in æstu diei et rore noctis, et ita esse mandati memorem, ut ne parum quidem loco moveretur.

Egressus autem die postero Antonius instituere eum et docere cœpit de singulis, quomodo opere manuum solitudinem solaretur: et digitis quidem corporis opus carnale, cogitatione vero mentis et animi intentione operaretur quæ Dei sunt. Cibum quoque in vesperam ei sumere præcepit, sed observare, ne umquam ad saturitatem usque perveniret, et præcipue in potu: confirmans, non minus per aquæ abundantiam phantasias fieri animi, quam per vinum calorem corporis crescere. Et ubi plene eum, qualiter in singulis agere deberet, instruxit, in vicino ei, hoc est tribus a se millibus, cellulam constituit, ibique eum exercere, quæ didicerat, iubet. Ipse tamen frequentius visitans gratulabatur, deprehendens eum in his, quæ sibi tradita fuerant, tota intentione et sollicitudine permanentem.

Quadam die, cum venissent ad sanctum Antonium fratres, magni quidem et perfecti viri, accidit etiam Paulum adesse pariter cum eis. Et cum sermo de rebus profundis et mysticis haberetur,

ganga i brott. Paulus simplex var þvi vanr at (geyma sem) glögg-ligaz bodskapar ins helga Antonij, ferdandiz heim skiott, ok er hann var heim kominn, bad hann alla brædr hallda hina hæstu þaugn ok tala med ollu ecki. Þetta fregnar Antonius skiott ok furdade ok spurde at, hvi gegndi nyiung þesse þagnar þeira, þar er hann (vissi) öngvan sinn bodskap til hafa komit. Paulus simplex svarar, þa er hann var sva skylldr til, ok sagdi: «Þu mællter, at ek skyllda brott ganga ok þegia.» Heilagr Antonius undradiz nu einna mest, er hann hafdi at þvi hans male sva mikit geymt, er hann þottiz engri alvöru mællt hafa, ok segir sva: «Þesse madr fyrirdæmir alla oss. Ver hirdum varla eda heyrum, þott af himne se til vor talat, en þesse hlydir hvivetna þvi, er oss berr a goma.»

Heilagr fadir Antonius kende Paulo sva marghattada hlydne, at op(t)liga baud hann honum þa lute at inna, er hvarki sættu skyn-semd ne nockurri nytsemd, at hlydne hans hugar profvadiz þar af. Allan dag utrettan baud hann honum einn tima at bera upp vatn or einum brunni ok hella þegar þar nær nidr i iordina; algerva laupa baud hann honum sundr at taka ok setia sidan saman; (kyrtil)

---

cumque de prophetis et salvatore plurima tractarentur, Paulus ex simplicitate animi interrogat, si Christus prius fuerit, an prophetæ. Beatus vero Antonius, cum pro eo, quod tam absurde interrogaverat, quasi erubuisset, blando nutu, ut erga simpliciores solebat, silere atque abire eum iubet. Et ille, quia omne, quodcumque ab eo dictum fuisset, tamquam præceptum Dei servare instituerat, abscedens ad cellulam suam, tamquam mandato accepto silentium gerere instituit nec omnino aliquid loqui. Quod cum comperisset Antonius, mirari cœpit, unde hæc illi observantia placuisset, quam a se sciebat non esse mandatam. Cumque iussisset eum loqui, et cur sileret indicare, dixit ei Paulus: «Tu pater, dixisti, ut irem et silerem.» Et ob-stupefactus Antonius, ita ab eo sermonem, quem ille negligenter protulerat, observatum: «Omnes, inquit, nos iste condemnat; cum enim nos de cælo nobis non audiamus loquentem, ab isto qualis-cumque sermo, qui ex ore nostro ceciderit, observatur.

Multa tamen et sanctus Antonius eum docere volens de obe-dientia, præcipere ei solitus erat etiam, quæ ratio et causa non posceret, in quibus eius animus erga obedientiam probaretur. Haurire namque aliquando eum aquam iussit ex puteo et in terram

saumadan let hann Paulum sundr rekia ok saman sauma ok þa enn sundr rekia. Slika lute ok marga enn torþreytiligri færdi hinn helgi Paulus til lyktar utan vidbarur, þott eigi þætti med allri skynsemd a hann lagdir. Vard hann þvi a skamri stundu inn algervazti madr. Bad[1] Antonius þvi þess hvern, er algòrvina girntiz at dæmum þessa ins agæta guds manz Pauli, at hann skylldi ei sialfan sik vera lata sva sem meistara, helldr fyrir alla lute framm afneita (sialfum ser) ok eiginligri girnd, þviat varr lavardr ok lausnare Jesus Kristr segir sva af sialfum ser: «Eigi kom ek til þess i heiminn at gera minn vilia, helldr hins er mik sendi.» Var þo eigi vars herra vili fiarlægr fòdurins vilia, en meta mætti þat til uhlydne, ef guds son likamligr gerdi sina girnd, sa er lydinn lærdi algervan med heilagri hlydne. Megum ver þar af marka, hversu miklu ver munum metaz ohlydnare, ef ver gerum vara vilia gudi gagnstadligan. Er þar einna mest til dæmis settr þesse Pall, er fyrr var nefndr, þviat hann feck fyrir einfelldi ok hlydne upp stigit til sva storra guds giafa andligrar miskunnar, at varr herra hefir meire ok mattkare kraptaverk fyrir hann unnit en inn helga Antonium.

1 Bad *Cd.*

---

tota die effundere; et contextas sportellas resolvere ac denuo contexere, et vestimentum dissuere atque iterum resuere, et rursus resolvere, et in pluribus huiusmodi exercitiis ab eo memoratur imbutus, ut in nullo prorsus etiam eorum, quæ contra rationem imperari videbantur, disceret contradicere, et ita per hæc omnia informatus brevi ad perfectionem venit. Ex cuius exemplo docebat beatus Antonius, quod si quis velit ad perfectionem velociter pervenire, non sibi ipse fieret magister, nec propriis voluntatibus obediret, etiam si rectum videretur esse quod vellet, sed secundum mandatum salvatoris observandum esse, ut ante omnia unusquisque abneget semet ipsum sibi, et renuntiet propriis voluntatibus, quia et salvator ipse dixit: «Ego veni, non ut faciam voluntatem meam, sed eius qui misit me.» Et utique voluntas Christi non erat contraria voluntati patris; sed qui venerat obedientiam docere, non inveniretur obediens, si propriam faceret voluntatem. Quanto ergo magis nos non iudicabimur inobedientes, si faciamus proprias voluntates? Denique supradictus Paulus exemplo nobis est, qui obedientiæ et simplicitatis merito in tantum spiritualium gratiarum culmen

Nu med þvi at menn sottu hvadanæfa a fund þessa manz Pauli fyrir otalligar heilsugiafir, ottadiz Antonius, at hann mundi eigi vid halldaz fyrir fiolda sakir mannfolksins, feck hann honum þar klaustr i hinni idre eydemörkinni, þar at eins er menn mattu eigi sva audmiukliga hann heim sækia, en Antonius sialfr tæke meirr vid tilkomendum. En þa, er Antonius þottiz eigi græda mega, sende hann til Pals, sem hann hefdi enn haleitare gipt heilsugiafanna, ok urdu þeir af honum heilir görvir. Af einum atburd megit þer heyra, segir sæll Jeronimus, eptir þvi sem oss var flutt, truar traust ok vid drottin dælleika, þa er Pall simplex hefir haft med einfellde. Nöckurn tima var diöfulodr madr fluttr til hans, sa er hve(t)vetna beit, þat er fyrir var, villdi bædi ser illt ok odrum. En er Paulus simplex badz fyrir, ognade hann monnum oreina anda, ok vard seinni ordanna frammkvæmd, en hann ætlade; þa tok hann med halfhermd þeire at breka sem born, ok mællti til guds: «Sannliga skal ek ongu bergia i dag, drottinn, nema þu grædir þenna.» Varr herra sa herde hans athalldz[1] ok heyrdi hans akall; vard iafnskiott hinn odi alheill.

32. Eige virdiz mer verdugt, segir sæll Jeronimus, leyna med

1 athallde *Cd*.

---

ascendit, ut multo plures et potentiores virtutes per ipsum Dominus, quam per sanctum Antonium faceret.

Et quoniam pro affluentia gratiarum multi ad eum ex omnibus terræ partibus confluebant, ut curarentur ab eo, verens beatus Antonius, ne molestia multitudinis fugaretur, in interiori eremo, quo accedi facile ab aliquo non posset, commanere eum fecit, ut venientes magis ipse susciperet Antonius. Si quos vero ipse non potuisset curare, hos ad Paulum tamquam prolixiorem sanitatum gratiam habentem mittebat, et ab illo curabantur. Tantam autem eius simplicitatis apud Dominum fiduciam fuisse tradunt, ut quodam tempore, cum quidam rabiem patiens in modum canis laniaret omnem, qui ad se ausus fuisset accedere, et perductus ad eum fuisset, insistebat orationi, ut dæmonem, qui eum urgebat, fugaret. Et cum mora fieret nec celer sequeretur effectus, quasi infantum more indignatus ad Dominum dixisse fertur: «Vere non manducabo hodie, si eum non curaveris.» Et continuo quasi delicioso domino satisfactum est a Deo; et statim curatus est rabidus.

32. *De sancto Piamone.* Non autem mihi videtur dignum,

þaugn þa menn ok þeira kraptaverk, er nærrmeirr bygdu sionum i þorpe þvi, er Deulcho er kallat, þviat ver saam þar einn dasamligan prest, Piamon at nafni, fullan litillætis ok godvilia, marghattadar vitranir voru honum ok veittar med vars herra millde. Einn tima er Piamon prestr stod at helgu embætti, sa hann guds engil þann er ritadi a bok þeiri, er hann hellt sa, nockurra brædra nôfn, ritud þeira er bergia skylldu, en sumra let hann oritud. Guds madr geymdi at vendiliga, hverir þeir væri, er engillinn hafdi eigi ritna, kalladi eptir messuna einsliga til sin ok fann (i) iatning þeira af leynd hvern sem einn sekan daudligrar syndar. Heilagr fadir eggiar þa til idranar, hann pinir sik i idranar tarum, sem hann væri sekr þeira synda nott ok dag, allt þar til er hann sa inn sama engil standa hia alltarinu ok skrasetia hvers þeira nafn, er bergia skylldu. Skildi hann þvi, at idran brædra mundi avôxtud ok þacklæte þegit, ladar þa nu alla gladr giarnsamliga til guds þionustu.

Þat var ok flutt, at oreinir andar hefdi barit ok beyst þenna inn helga fôdur einn tima, sva at hann matti hvarki standa ne or stad hræraz. En er hann sa á næsta sunnudag brædr bera vars

---

etiam eremi habitatores, quæ Parthenio mari adiacet et vicina est oppido, quod dicitur Diolcho, silentio præterire. In quo vidimus quendam presbyterum admirabilem, nomine Piamonem, totius humilitatis et benignitatis virum, habentem etiam revelationum gratiam. Denique cum quodam tempore Domino sacrificium offerret, vidit angelum Dei stantem iuxta altare, et uniuscuiusque monachorum accedentium ad altare scribentem nomina in libro, quem tenebat in manibus, quorundam tamen nomina non scribentem. Cumque diligenter observaret senior, qui essent, quorum nomina non scripsisset, posteaquam sunt completa mysteria, unumquemque eorum seorsum vocans percontatur, quid eis in occulto peccati fuisset admissum, et invenit ex confessione unumquemque eorum mortalis peccati obnoxium. Tunc hortatur eos agere pœnitentiam, et semet ipsum cum eis ante Dominum prosternens, die ac nocte, tamquam ipse in eorum peccatis esset obnoxius, flebat, et tam diu permansit cum eis in luctu et lacrymis, donec iterum videret eundem angelum stantem et scribentem nomina accedentium, et posteaquam omnium scripsit, tunc etiam illos ex nominibus evocantem atque ad reconciliationem altaris invitantem. Ubi hoc vero senior vidit, intellexit

herra likama til alltaris, bad hann flytia sik nærrmeirr alltarinu; ok iafnskiott er hann badz fyrir sva nær, sa hann inn sama engil hia alltarinu, sem optliga var þar vanr at vera hia messu embættinu, retta til sin hondina ok letti honum sva af iôrdunni. Hvarf þa ok þegar af honum allr krankleike, sva at hann kendi ser hvergi meins, helldr var hann þa heille ok sterkare en fyrr.

33. Þar var ok i þeim stôdum dyrdligr madr ok agætr, Johannes at nafni, fullr af guds miskunn, hann huggade sva hryggva ok hugsiuka, hvat sem at angri var adr, (at þa er) a hans fund kom, vard hverr senn gladr. Utalligar heilsugiafir vit menn veittuz fyrir hann af gudi.

(Epilogus).

Hvervetna saam ver i odrum stôdum Egiptalandz heilaga menn guds, þa er gerdu otallig takn ok faheyrd daindi, fyllda af guds miskunn. En þo mun ek farra minnaz, segir sæll Jeronimus, þviat af allra þeira, er ver saam, mikilleika ok mergd at

---

eorum susceptam esse pœnitentiam, et sic eos altari tota cum gratulatione restituit.

Hunc etiam quodam tempore ferebant a dæmonibus ita verberatum, ut stare aut moveri omnino loco non posset. Et cum dies adesset dominica, et res posceret offerri sacrificium, iussit se fratrum manibus ad altare portari. Ubi cum in oratione iacuisset, astantem continuo vidit angelum Domini, qui astare solebat altari, et porrigentem sibi manum atque elevantem se de terra, et statim dolor omnis ita ab eo discessit, ut solito sanior redderetur.

33. *De sancto Joanne.* Erat in ipsis locis vir sanctus ac totius gratiæ dono repletus, Joannes nomine, in quo tanta erat consolationis gratia, ut quacumque mœstitia, quocumque tædio oppressa fuisset anima, paucis eius sermonibus alacritate et lætitia repleretur. Sed et sanitatum gratia plurima ei a Domino donata est.

EPILOGUS.

De periculis itineris ad eremos. In aliis quoque quamplurimis locis Ægypti sparsim vidimus sanctos Dei, virtutes multas et mirabilia facientes et totius gratiæ Dei plenos, sed paucos ex multis memoravimus, de omnibus enim explicare supra vires nostras est.

segia, er langt umfram minn matt ok megin. Hôfdum ver ok þa allra þeira, er i hinni efri Thebaida eru vid sialfa Sienem, heyrn eina, spurdiz oss sva til, at þeir være þo þeim ollum agætare ok frægri, er ver fundum. Var oss þo enge forsio fyrir haska sakir lengra ferdinni at hallda, þviat þott þar se allir stadir vissir ok anefndir[1] til ofridar, þa eru þo enn okunnir illvirkiar ok meirr mannskædir fyrir utan borgina Ligo. Hôfdum ver ok sva marghattadan mannhaska a fund þessarra fedra, er ver hôfum fra sagt, at af mergd meinbuga fyrr inntra syndiz helldr heilsuligt heim at aka, ok þo sva at .vij. sinnum hittum vær i lifs haska a þesse leid, en i atta stad, sem ritat er, fengu ver þvi eigi lifs tion, at guds miskunn barg oss.

Einn tima gengum ver sva .v. daga i samt ok nætrnar med um môrkina, at ver mæddumz hardla miôk af þreytleika ok þorsta. Annat sinn hittum ver a dal nôckurn, þann er med sinni sallz uppsprettu ok sinum[2] akaufum solarhita sveid sva, at sea sa litit, er þar for um; lea þar ok korn nockut, þat er likara var hagle eda hælu, hôggr þat eigi at eins skolausa menn, sem ver vorum, helldr meidir

1 anefnadir *Cd.* 2 sidan *Cd.*

Nam de his qui in superiore Thebaida, id est circa ipsam Syenem habitare dicuntur, auditu solo comperimus, quod his pæne omnibus, quos vidimus, celsiores illi et magnificentiores habebantur. Accedere vero ad ipsos pro itineris periculo nequivimus, quia quamvis omnia illarum partium loca latronibus incursentur, illa tamen, quæ ultra civitatem Lyco sunt, etiam barbaros patiuntur. Et ideo nullus nobis ad eos accessus fuit, quia revera nec eos, quos superius memoravimus, absque periculo vidimus. Septies namque in hoc itinere periclitati sumus, in octavo autem, sicut scriptum est, non obtinuit nos malum, Deo nos in omnibus protegente.

Denique semel per quinque dies ac noctes incedentes per eremum siti ac lassitudine periclitati sumus. Alio quoque tempore incurrimus loca, in quibus est convallis quædam, humorem ex semet ipsa gignens salsum, quem continuo calor solis, velut hiemalis pruina in glaciem, ita in salem stringit, et tamquam sudes acutas ex ipso sale efficit; atque ita omnia illa exasperantur loca, ut non solum nudos pedes, ut habebamus nos, sed et calceamentis munitos terebret ac secet. In his ergo inventi magno cum periculo vix evasimus. Tertio cum nihilominus per eremum pergere-

þat menn ok særir, þott skoklæddir se. Komumz ver þvi med inu mesta erfide af þessu torleide. A hinn þridia haska hittum vær i dalverpi einu; þar[1] var stöduvatn eitt fullt ok blautt, sva at oss tok nær upp undir hendr, at ver skylldim yfir fara, ok er oss hellt vid andhlaup ok drucknan, kölludum ver a Kriz nafn med salmsins sögn: «Heyr þu, drottinn, vinn mik holpinn, þviat vötn sottu allt at life minu; fastr em ek i diupsins leire, sva at eigi er vid vært.» Hinn fiorda haska veittu oss vötn ærinnar Nil, þau er eptir höfdu stadit hennar áfallz; mæddumz ver þar miok um .iij. daga i samt, sva at ver komumz varla yfir vötnin. Enn .v.ta haska fengum ver af illvirkium þeim, er eptir oss sottu um fimtan .m. skrefa, þa er ver ferdudumz med sionum, ok alla þa, er þeir fengu eigi drepit, gerdu þeir fyrir flottann nær halfdauda. Id setta sinn vard oss nær komit i sialfri anne Nil, er ver skylldum sigla yfir, sva at ver drucknadum næsta. Id .vij. sinn bar sva til, er ver forum yfir fliot eda stöduvatn, þat er egipzkir menn kalla Maria, at oss rak i ey eina med miklum storme ok vetra hrid, þviat þat var i nand .xiij. degi iola. I hinn atta haska hittum

1 þat *Cd.*

---

mus, incurrimus vallem quandam, humorem ex semet ipsa similiter quidem gignentem, sed intra semet ipsam eum servantem, cuius solum saxis et fœtido cœno repletum transire cupientes, usque ad latera descendimus. Cumque pæne ibidem in eadem mergeremur, exclamantes ad Dominum vocem psalmi protulimus dicentes: «Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam. Infixus sum in limo profundi, et non est substantia.» Quartum periculum pertulimus in aquis quibusdam, quæ ex inundatione Nili remanserant, in quibus triduo continuo afflicti vix evadere potuimus. Quintum periculum fuit nobis a latronibus, cum secus mare iter ageremus, qui per decem millia passuum insequentes nos, quos perimere ferro non poterant, pæne exanimes reddiderunt per fugam. Sextum discrimen nobis in ipso flumine Nilo fuit, in quo navigantes pæne submersi sumus. Septimum, in stagno, quod Mariæ vocabulo appellatur, vento sæviente in insulam quandam eiecti sumus, hieme gravissima super nos et tempestate fervente. Erat enim tempus, quo Epiphaniorum dies celebrantur. Octavum autem fuit, quod cum ad Nitriæ monasteria veniremus, locum quendam incidimus, in quo refluentis Nili aqua residens velut

ver nær klaustrum Nitrie, þviat uppganga ærinnar Nil hafdi leift oss eitt mikit fliot til yfirferdar af sinum grepte. Lagu i morg mannskæd kvikendi ok einna mest korkodrilli. Nu hôfdu þeir farit af fliotinu at fletiaz fyrir solarhita vit osa fliozins, hellz til þess at ver hygdim þa dauda vera. En er ver gengum undrandi at sia mikilleik kykvendanna, er ver hugdum halfdaud, hlupu þeir þegar, er þeir heyrdu hliod fota varra, med allri akefd ok sottu eptir oss. Ver fengum id bezta fangarád, kôlludum a nafn vars herra Jesu Kristz; þess sama miskunn var oss hardla nalæg, þviat oll þau dyr, er oss hôfdu danda hætt, voru sva sem af guds engli aptr rekin i fliotzins forad. En ver skundudum, sem mest mattum ver, framm til klaustrsins Nitrie, ok gerdum vorum gudi þackir, þeim er oss hialpade i sva marghattudum haskum, en syndi oss sva otôlulig takn; þeim sama gudi se vegr ok dyrd um veralldir verallda. Amen.

---

stagnum quoddam effecerat, in quo multæ bestiæ præcipue crocodili plurimi erant. Qui cum tempore solis exissent, resoluti circa oram stagni iacebant, ita ut ignorantibus nobis mortui viderentur. Et cum accederemus ad videndam mirandamque magnitudinem bestiarum, quas exanimes putabamus, continuo ut sonitum pedum senserunt, excitati irruere et insectari nos vehementer cœperunt. Nos autem cum magno clamore et gemitu nomen Christi Domini invocavimus, cuius misericordia affuit, et bestiæ, quæ contra nos insurrexerant, quasi ab angelo repellente in stagnum protinus proiectæ sunt, nos autem cursu intento ad monasteria festinavimus, gratias agentes Deo nostro, qui nos de tantis periculis liberavit, et tanta nobis ostendit mirabilia. Ipsi gloria et honor in sæcula sæculorum. Amen.

VITÆ PATRUM II.

Her byriaz upp annarr[1] partr vite patrum.

(Prologus).

Hverr mun sva heimskr, at heiminn efi halldaz ok hialpaz heilagra manna verdleikum, þeira sômu brædra, er þesse bok berr lif ok lofsemd; þviat þeir hôfnudu med ollum hug allri heimsins ofrægd ok fleckan, vôldu ser til æfinligrar vistar auræfe (ok) obygdar eydemerkr; þeir voru i hrædiligum hellum eda hreyseligum hamargnipum. Hvarki hungrar þa þo ne þystir, þviat vars herra hægri hond stydr þa ok styrkir. Nu ok iafnan se vorum drottni lof ok dyrd fyrir bænir ok bindende þessarra blezudu brædra, en oss sekium ok syndafullum aflausn ok likn varra annmarka. Fyrirlit eigi þu, drottinn, einfelldi ok okænsku mins malshattar, þviat ek veit

1 þridi *Cd.*

PROLOGUS

IN

PARTEM SECUNDAM DE VITA SANCTORUM PATRUM.

Vere mundum quis dubitet meritis stare sanctorum, horum scilicet, quorum in hoc volumine vita præfulget, qui omnem luxuriæ notam tota mente fugerunt, mundoque relicto eremi vasta secreta rimantur, ibique per terribiles rupes formidolosis antris excubantes, non esuriunt neque sitiunt, quia dextera Dei sustentat et pascit eos. Horum meritis subleveris, horum supplicationibus peccatorum veniam merearis, mi domine Fidose. Non ergo spernas simplicitatem et impolitos sermones; nec enim mei operis est divinæ doctrinæ scripturæque sophistice et eloquenter signare sermones, sed suadere mentes hominum in fide et operibus veritatis.

31 b

skilning skaparans umframm ordfære, snotr(leik) ok snilld mannligrar mælsku meirr þydaz hugarins hreinsan (ok) truarinnar traust med ufalsadri framkvemd verkanna. Ok er eigi þvi fyrst atferdi heilagra hôfudfedra ok prophetanna Abrahe, Ysaac ok Jacob ok Helie ok Johannis, (ok) tru[1] skrad ok skrifin, at ver skyllduduмz sva miok þeim virding at veita, er sialfr gud hafde adr audgat ok dyrkat himneskri hæd, helldr til hins at hverr, er heyrde þeira heilagleik, hitti þar af hialpsamlig hagfelli heilsmidrar kenningar.

1. Einn af hinum ellrum helgum fedrum[2] veitte þesse svôr, er munkar spurdu heilagrar bindendi: «Heyrit mik, synir! þat byriar, at ver hafim hatr a allre hvilld nærverandi veralldar eda likams fystum, kvidarins eda buksins blidu, leitum ok eigi metorda af monnum, ok mun drottinn varr Jesus Kristr gefa oss himneskan veg ok hvilld i endalausu life ok dyrdliga gledi med sinum helgum englum.» Enn segir hann: «Nu med þvi at natturuligt hungr er med manni, þa byriar at neyta fædu til letta natturligra naudsynia likamans en eigi til oro(f)s. Svefn er ok naudsynligr mannzins natturu at lægia manzins lostagirnd ok kiozins[3] kveikingar med þess hattar nádum, hafa hann þo hvarke til gnættar ne onenningar,

1 trum *Cd.* 2 fedra *Cd.* 3 kuyzins *Cd.*

Patrum denique, sanctorum patriarcharum et prophetarum, id est Araham, Isaac et Jacob, Moysi et Eliæ et Joannis, ideo descripta est fides et conversatio, non tantum ut illos glorificaremus, quos certe Deus glorificaverat et in regno suo gloriosos habebat, sed ut legentibus posteris conferrent veritatis doctrinam et exempla salutis.

1. Quidam sanctorum seniorum patrum, interrogantibus se monachis de causa abstinentiæ, dixit: «Oportet, filioli, ut odio habeamus omnem requiem præsentis vitæ sive delectationes corporeas ac ventris suavitatem, et honorem ab hominibus non requiramus, et dabit nobis Dominus Jesus cælestes honores et requiem in vita æterna gloriosamque lætitiam cum angelis suis«. Idem autem senior dixit: «Quia naturaliter inest homini esurire, oportet sumere cibum ad necessitates corporis sustentandas, non tamen in passione seu saturitate ventris. Nam et somnus naturaliter inest homini, sed non in satietate sive resolutione corporis, quo possimus humiliare passiones ac vitia carnis. Satietas enim somni mentem sensumque hominis stupidum pigrumque reddit, vigiliæ autem tam sensum quam etiam mentem subtiliorem ac puriorem

þviat sadleike svefnsins gørir manninn latan ok stutta skilningina mannzins, en med vòkunni verdr mannzins vit vakrt ok smasmugallt, en hugrinn hreinne. Hafa sva helgir fedr sagt, at optligar vòkur hreinsa hugskot mannzins ok birta. Med manninum er ok heima alin natturulig reide (eigi) til olyndar vid annan, helldr at reidaz i mote sialfum ser, betra ok bæta med afsniduing eiginlig okynne. Sva skulum ver ok ei sidr hvern tima, hvervetna þar er vær siam adra gagnstadliga standa guds bodordum, reidaz i mot afgerdinni en minna sa misgerandann med alvòru eda hirta ei sidr, at hann mege hialpaz um sider med sealfum gudi (ok) id endalausa lif eignaz.

2. Einn alldradr madr var enn i eydemorkinni morg ar i allzkonar erfide andligs strids ok athallde. Tilkomande brædr frettu hann med furdan, hversu[1] hann hell(d)e sva hardan ok uhreinan stad til bygdar. Hann svaradi þeim sva: «Allt erfidi, [er ek drygi ok[2] ma þola her mina lifdaga, er litils virdanda hia eilifri girnd himneskra krasa. Skylldum ver þvi hug a leggia, brædr, at þola[3] her litla stund likamans lòstu ok leidindi, at ver mættim eilifa hvilld uordinnar veralldar finna fyrir stundligt starf.»

1 hafdi *Cd.* 2 [drygi ek þat ek *Cd.* 3 leggia *Cd.*

---

efficiunt. Ita enim sancti patres dixerunt, quia vigiliæ sanctæ purificant et illuminant mentem. Sed etiam irasci naturaliter inest homini, non in commotione passionis, sed ut irascatur contra semet ipsum ac vitia sua, ut facile emendare et a se abscindere possit. Nec non etiam si quid pravum et contra præcepta Dei videamus agere alios, oportet nos contra vitia eorum vehementer quidem irasci, ipsos vero diligenter corripere et increpare ac monere, ut emendati salventur et ad vitam æternam perveniant.

2. Erat quidam senior in eremo interiori, per multos annos in abstinentia et in omni studio spiritali nimis laborans. Advenientesque ad eum quidam fratres, admirati sunt eius perseverantiam dicentes: «Quomodo toleras istum tam aridum et squalidum locum, pater?« Quibus ille respondens ait: «Omnis labor totius temporis, quo hic dego, nondum unius horæ tormentorum æternorum gehennæ spatium habet. Oportet, inquit, nos in parvo tempore vitæ istius sustinere laborem et macerare passiones corporis nostri, ut inveniamus in illo futuro ac æterno sæculo, quod nunquam deficit, perpetuam repausationem.»

3. Heilagir fedr fluttu oss sva, at einn brodir var sa, er fiandr striddu miok upp sa med matar fyst ok vanmegne likamans, sva at hann þottiz ôngum koste þola mega utan snæda þegar primatid dags. Honum brodurnum þotti þetta miok afskapligt, mællte i hug ser, at hitt munde athæfiligra at draga at dagmalum[1] dagverdinn. Nu komu dagmál, ok sagdi hann sva: «Æ skal ek þola framan til midsdags.» Nu kom middege. Þa bar brodir braud i vatn ok mællte fyrir munne ser: «Bida verdr nu til nons, fyrst þar til er braudit blotnar.» Þvi næst kom non, ok lyktade brodir bænahallde ok salmasông, sem venia munka var til. Sidan setr hann bord ok berr braud til. Þesse var hans hattr miok marga daga. Einn dag bar enn sva til, at hann beid bordzins allt fra fyrstu tid til nons. Ok er hann sat yfir bordum nær none, sa hann, at reyk mikinn lagde ut um liorann, er á var herberginu, þadan er braudmeiss hans heck. Kendi hann fra þeim degi hvarki hungrs ne þorsta ne likams vanmegn, helldr hafdi hann sva sterkan buk til bindende allar stundir sidan, at eptir .ij. daga samfasta fysti hann eigi til fædu. Feck hann þessum hætte yfirstigit ætnelôstinn med guds miskunn ok sialfs sins tilstille.

1 dagmalanna *Cd.*

---

3. Referebant nobis sancti seniores de quodam fratre, dicentes, quomodo quodam tempore ita impugnabatur a dæmonibus, ut statim hora diei prima tantam famem et defectionem corpori eius facerent, ut penitus sustinere non posset. Verumtamen ille dicebat in corde suo: «Quia qualitercunque esurio, oportet me vel usque ad horam tertiam exspectare, et tunc cibum sumere.» Cumque facta fuisset hora tertia, iterum dicebat cogitationibus suis: «Etiam et nunc violenter oportet me sustinere usque ad horam sextam.« Cumque advenisset hora sexta, infundebat panem in aquam, dicens: «Dum hic panis infunditur, oportet me etiam horam nonam exspectare.« Cumque hora nona advenisset, secundum consuetudinem complebat omnes orationes suas et psalmodiam secundum regulam, et ponebat panem ut comederet. Hoc ergo per plurimos dies sustinuit. Quadam ergo die similiter ab hora prima usque ad nonam fecit; cumque hora nona sedisset, ut cibum caperet, vidit de sportella, ubi panis id est paximatia reposita erant, surrexisse fumum magnum, et egressum esse per fenestram cellulæ eius. Itaque ex illo die nec esuries nec defectio corpori facta est, sed magis ita corroboratum est in fide et abstinentia cor eius, ut etiam nec post

4. [Brædr nôckurir[1] af einhveriu munklife gerduz[2] enn eitt sinn ath finna andliga fedr, er i eydemorkinni hôfduz vid. Ardegis komu þeir til eins einsetumannz alldrads, hann tok hardla fagna(da)r-samliga þeira kvomu ok setti þeim þegar bord fyrir nontima dagsins, þvi at hann sa, at þeir voru vegmodir, bar at þeim hve(t)vetna godz, er hann hafde i sinu herberge. Ok er þeir hôfdu lyktat tidagerd ok bænahalldi, sem munkar eru vanir um kvelldit ok nattina, heyrdi þesse helge fadir, hvat þeir tôludu brædrnir, þar er þeir svafu einir ser i odrum kofa. En þeira ordræda var a þenna hátt: «Þessir bua allt betr til bordz ok hallda snæding rikuligra einsetumennirnir en ver munkarnir at klaustrunum.» Inn gamli fadir skildi glôggt hatt hialsins ok þagdi. Um morg-uninn eptir er vel var liost, foru brædr veg sinn til annars ein-setumannz, er þadan bygdi skamt i brott; ok er þeir gengu ut, mællti hinn gamli fadir þetta: «Segit honum guds qvediu af minni alfu, ok þat med at hann geymi at dôggva eigi kalin.» Brædrnir helldu framm ferdinni, fundu einsetumann, þann er þeir gerduz til, bera honum bodskap fyrr sagdz fôdur. Þesse skildi, þegar hann heyrdi, hvat i var folgit malinu, hellt brædr þar hia ser, baud

1 [Brodir nôckurr *Cd.* . 2 gerdiz *Cd.*

---

biduum delectaret eum cibum accipere. Ita gratia Dei auxiliante certamini eius, per patientiam suam frater exstinxit gastrimargiæ, id est gulæ et concupiscentiæ, passionem.

4. Egressi sunt aliquando de monasterio fratres ad visitandum eos, qui in eremo commorabantur, patres. Cum autem venissent ad quendam eremitam seniorem, suscepit eos cum grandi gaudio, et sicut consuetudo est, apposuit eis mensulam. Videns enim eos fatigatos de itinere, ideo ante horam nonam fecit eos reficere, et quidquid habebat in cella sua, apposuit, ut ederent, et repausavit eos. Facto autem vespere orationes et psalmos secundum consuetudinem compleverunt, similiter etiam et nocte fecerunt. Supradictus autem senior separate in alio loco quiescebat sibi, et audiebat loquentes inter se et dicentes: «Quoniam isti eremitæ magis et melius ad refectionem cibantur quam qui in monasteriis conversantur.« Hæc autem senior audiens tacuit. Et cum illuxisset dies, arripuerunt iter, ut ad alium eremitam pergerent, qui in vicino eiusdem senis habitabat. Cum autem egrederentur, dixit eis senior: «Salutate eum ex me et dicite ei: observa, et noli irri-

þeim at vefa vandlaupa, sat þar hia þeim sialfr ok letti alldri handanna erfide. Sid um kvelldit tendradi hann lios ok lyktade bænahallde, ok ei sidr lagdi hann til nôckura salma um veniu framm. Þar eptir sagdi hann til þeira: «Vita skolot þer, brædr, at ver hôfum ongvan vanda at mataz hversdagliga, en þo fyrir ydra skylld munum ver nu snæda.» Þvi næst bar hann fyrir þa þurt braud ok þar sallt vid. Sidan sagdi hann: «Æ skulum ver nôckvi framarr snæda, er þer erut komnir.» Leggr framm hia salltinu litit af dregg ok nôckut af oleo. Eptir matmalit risa þeir ok upp, ok tok þesse helgi fadir þegar at syngia fyrir þeim um alla nottina ok letti eigi fyrr, en nær var dagr lioss. Þa sagdi hann til þeira: «Fyrir ydrar sakir vil ek eigi lykta ollu canone ut, þvi at þer erut vegmodir, ok er vel, at ydr hôfgi nockut af þvi.» En er þeir vôknudu ok komit munde primamál, beidduz brædr i brott. Heilagr fadir let þess ongvan kost: «Munu þer dveliaz eina .iij. daga fyrst fyrir astar sakir her hia mer, en betr at lengr se, fari þer at hvaru hvergi daglengis.» Brædrnir sa nu, at seinkaz munde orlofit, risu þvi upp leyniliga a næstu nott ok urdu a brottu.

5. Einn af hinum ellrum monnum merkrinnar gerdiz at finna

---

gare olera.« Cum autem pervenissent ad illum seniorem alium, dixerunt ei mandatum. Ipse vero intellexit causam, et tenuit eosdem fratres, deditque eis ut operarentur texentes sportas, sedensque cum eis ipse non cessavit de opere manuum. Vespere autem ad luminaria addidit super consuetudinem alios psalmos, et post completas orationes dixit eis: «Nos quidem consuetudinem non habemus cibari quotidie, sed propter vestrum adventum oportet nos hodie cœnare.« Et apposuit eis panes siccos et sal, dicens: «Quia propter vos debemus amplius aliquid cœnare.« Misit autem modicum acetum et sal et modicum olei. Et cum surrexissent de mensula, cœpit iterum psallere usque ad prope lucem, et dixit eis: «Non possumus propter vos omnem canonem psallere, ideoque repausate modicum, quia de itinere fatigati estis.« Cum autem factum fuisset mane hora prima, voluerunt recedere ab eo, sed non permisit eos senior dicens: «Magis iubete facere nobiscum aliquantos dies; non enim dimitto vos hodie, sed propter caritatem teneo vos vel alios tres dies.« Illi autem hæc audientes, surrexerunt nocte, et antequam illucesceret, latenter fugerunt ex eodem loco.

5. Quidam de sanctis senioribus salutandi causa profectus

einn alldradan einsetumann; sa tok vid honum hardla hæverskliga, let ertr til grytu til sadningar; sôgdu þeir þo sidan sin i millum, at hitt munde athæfiligra at lykta fyrr salmasông ok bænahallde en ganga til bordz. Þvi næst gengu þeir inn badir samt at syngia, ok sôgdu ut allt psallterium, þar eptir toku þeir at tala af gudligum ritningum sva sem tvennar spasôgur senn. Nu var lokit deginum, en lidin nottin. Næsta (dag) baduz þeir fyrir id sama sitt ok sungu; skildu þo, at lokit var nattinne. Toku nu af nyiu tal sin i mille, ok skyrde hvarr odrum ut andliga skilning gudligra ritninga, þar til er nær var none, kvadde hvarr annan. Hvarf hinn tilkomni sva mettr heim til sins herbergis, þviat þeir gleymdu likamligri fædu, þa er þeir bergdu inni andligu. Sid um kvelldit fann heilagr fadir hvernu fulla, sva sem hann hafdi buit; verdr nu hryggr miok ok mællte: «Hossun, er ver gadum eigi snædingarrett þenna at kenna!»

6. Zemon aboti sagdi oss af þvi, er hann ferdadiz einn tima til Palestine borgar, er hann settiz nidr undir tre einu fyrir mædi sakir. Þar var akr[1] fullgerr af grase þvi er cubi kallaz. Nu hugs-

1 einn *Cd.*

---

est ad alium seniorem eremitam, qui cum omni gaudio suscepit eum; pro cuius adventu paravit ad refectionem lenticulæ cibum coctum, dixeruntque inter se, ut prius ex more complerent orationes et psalmodiam, et postea cibum caperent. Cum autem ingressi fuissent, psallebant, totumque psalterium compleverunt. Nam et de scripturis sanctis, tamquam legentes, duos prophetas absentes habentes, recitaverunt. Jamque dies abierat, nox similiter recedebat. Dum ergo orarent et intente psallerent, illuxit alia dies, et tunc intellexerunt, quod iam nox transisset. Iterum autem inter se de verbo Dei loquentes et spiritales sibi sensus exponentes, factum est, ut circa horam nonam salutarent se invicem. Ita reversus est qui venerat senex ad cellulam suam; nam refectionem cibi, qui paratus fuerat, obliti sunt accipere, dum cibum spiritualem perceperunt. Vespere autem facto, invenit senior ollam plenam, sicut parata fuerat, et contristatus dixit: «Heu! quomodo obliti sumus pulmentum istud?»

6. Referebat nobis abbas Zenon, quia aliquando dum proficisceretur ad Palæstinam, fatigatus de labore itineris resedit sub arbore. Erat autem in proximo ager plenus cucumeribus. Cogi-

adi heilagr fadir at taka nöckut af cubis ser til snæds ok mællti i hug ser: «Ecki er her sva mikilligt, at nockur slægia se at taka.» Þvi næst svarar hann sialfr hugsan sinni ok segir sva: «Veiztu eigi, Zemon, at rettir domendr hegna þiofa ok hvinn? Hygg at fyrst, hversu vel þu munir þola hefndina þyfskunnar.» Eptir þat riss hann upp ok stod .v. daga samfast i solar hitanum ok brendi sva bukinn a ser, sagdi sidan til hugsanar sinnar: «Nu skil ek, at vid þolum hvarki atgerdir ne hegningar, ok þvi skulo vid eigi stela, helldr auka or hversdagligri veniu handanna erfidit ok af þvi sama[1] snæda, sva sem i psalminum segir: «Sæll ertu, ok vel mun þer vera, þviat þu etr erfidi eiginligra handa. Þetta sama syngium ver hversdagliga i guds auglite.»

7. Saurganar andi striddi a lærisvein [eins heilags[2] födur. Enn ungi madr med guds miskunn stod i mot sterkliga hugarins ohreinsan ok pindi sik miok i optligu erfidi handanna med föstu ok bæn. Enn alldradi fadir sa, at sveinninn erfidadi miok, ok mællte til hans: «Villtu, son, at ek bidia gud tak(a) brott af þer abarning þessa?» Sveinninn svarar: «Ek se[3] ok kennig a mer

1 sveita *tilf.* *Cd.* 2 [ins h. *Cd.* 3 sef *Cd.*

---

tavit autem in corde suo, ut surgeret et tolleret sibi ad refectionem de ipsis cucumeribus: «Nihil enim, inquit, grande est, quod habeo tollere.» Respondensque ipse sibi in cogitationibus suis, ait: «Quia fures præcipientibus iudicibus in tormenta mittuntur, oportet et ego me ipsum probare, si possim sustinere tormenta, quæ latrones patiuntur.» Surgens autem eadem hora, stetit in æstu quinque dies, frixitque corpus suum, et dixit cogitationibus suis: «Quia non possum sustinere tormenta, ideo oportet me furtum non facere, sed magis exercere secundum consuetudinem opera manuum, et de laboribus meis reficere, sicut sancta scriptura dicit in psalmis: Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es et bene tibi erit; quod certe quotidie in conspectu Domini psallimus.»

7. Discipulus cuiusdam sancti senioris impugnabatur a spiritu fornicationis, sed auxiliante gratia Domini resistebat viriliter pessimis et immundis cogitationibus cordis sui ieiuniis et orationibus, et in opere manuum affligebat se vehementer. Beatus autem senior videns eum ita laborantem, dixit ei: «Si vis, o fili, deprecor Dominum, ut auferat a te istam impugnationem.» Ille vero respondens, dixit: «Video, pater, quia etsi laborem sustineo, sentio tamen

aukandligs avaxtar fyrir þat erfide er ek ber, þviat ek fasta meira ok syng fleira, en vakig leingrum, siz þesse leidinde lagu a mer. En þo at hvaru beide ek, at þu bidir mer þeirar miskunnar vid gud, at hann gefi mer matt til karllmannligrar motstôdu ok lofligrar endalyktar.» Þa sagdi hinn gamli guds madr: «Nu se ek, son, at þu hefir her upp a sanna skilning, at þesse andliga þraut eykr þer þolinmædi (ok) aflar eilifa hialp ôndunni. Þar af segir Pall postoli sva af ser: Ek þreytta goda þraut ok lyktada ras, en vardveitta tru; fyrir þetta eitthvat er rettlætis korona mer fengin, ok eigi at eins mer, helldr ollum þeim, er elska higatkvomu vars herra Jesu Kristi.»

8. Annarr brodir var sa, er akafliga var kafidr af uhreinsau horanar-anda. Brodirinn reis upp nær midnætti ok for til eins heilags fodur hardla kraptaudigs ok iatadi fyrir honum ohreins anda akefd, þa er hann þoldi. En er heilagr fadir hafdi heyrt hann, kendi hann brodurnum med andligri aminning kapp algers þols, ok sagdi sva til hans, sem ritat er: «Heyrit þer allir, er væntit i gudi, vinnit þer karllmannliga, ok mun hressaz hiarta ydvart.» Þar eptir for brodirinn heim til sins herbergis. Ok litlu

---

fructum in me proficere bonum, quia per occasionem impugnationis huius et amplius ieiuno et amplius in vigiliis et orationibus tolero. Verumtamen deprecor te, ut exores pro me misericordiam Domini, ut det mihi virtutem, quatenus possim sustinere et certare legitime. Tunc senior sanctus dixit ei: «Ecce nunc cognovi, fili, quia fideliter intelligis, quod hoc spiritale certamen per patientiam ad salutem æternam animæ tuæ proficiat. Ita enim sanctus apostolus dixit: Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi; de cetero, reposita est mihi corona iustitiæ; non solum autem mihi, sed et omnibus, qui diligunt adventum eius.»

8. Et alius etiam frater vehementer impugnabatur ab immundo spiritu fornicationis. Exsurgens autem noctu abiit ad quendam sanctum et probatum in virtutibus seniorem, et confessus est ei, quia patiebatur impugnationem a spiritu fornicationis. Hæc cum audisset senior, consolabatur eum, docens spiritualibus verbis de virtute patientiæ, dicens, sicut scriptum est: Viriliter agite, et confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino. Reversus est frater ad cellulam suam, et ecce iterum impugnatio insistebat ei. Ipse autem festinavit denuo pergere ad supradictum seniorem.

sidarr kom at honum id sama akast ok fyrr. Hann skundar til hins sama faudur, ok þegar er hann sa hann, bad hann brodurinn bera sik þrekmannliga, ok sagdi sva: «Trui þu son, at drottinn Jesus Kristr mun fa þer fullting af sinum helga himni, at þu megir upp stiga yfirstigandi þessa mæding.» Brodirinn styrknadi nu mikit vid aminning heilags fodur ok for heim til kofa sins. Id þridia sinn a þeiri sômu natt sotti hann id sama afelli. Hann ferr nu ok skiott til sama mannz sem fyrr, ok beidir hann (bidia) fyrir ser til guds med ollu kostgæfi. Hinn gamli madr segir sva til hans: «Ottaz þu eigi, son, ne gefz upp, fel alldri hugsanir þinar, ok mun med þessum hætti ohreinn andi yfirstiginn fra þer hverfa, þviat engi lutr brytr iafnmiok nidr ovinarins matt allan, sem þa er einnhverr opinberar fyrir helgum fedrum leyniliga lymsku hugarins (ok) ohreinsun. Vinn þu vaskliga, son, ok hress upp hiartad, ok bid sva guds miskunnar, þviat þar sem ernare er orrostan, þar er dyrdligri koronan. Þvi segir hinn helgi Ysayas sva: Hyggi engi, segir spamadrinn, vanmegna vera hond drottins at hialpa, eda eyra hans sva þungt, at hann heyri eigi; hugleid hitt helldr, son, at drottinn byrr þer ok bydr eilifdar coronu fyrir stundligt strid ok starf, ef

---

Videns autem eum senior, iterum docebat eum, ut patienter et indefesse sustineret, dicebatque ei: «Crede, fili, quoniam mittet tibi Dominus Jesus Christus auxilium de cælo sancto suo, ut possis superare passionem hanc.» Confortatus autem frater, monente sancto seniore, remeavit ad cellulam suam, et iterum impugnatio valde conturbabat cor eius. Et statim eadem hora noctis reversus est ad seniorem, et deprecabatur eum, ut intentius pro eo Dominum exoraret. Dixit ei senior: «Ne pertimescas, fili, neque resolvaris, neque abscondas cogitationes tuas; ita enim confusus spiritus immundus discedit a te; nihil enim ita allidit virtutem dæmonum, quomodo si quis secreta immundarum cogitationum revelaverit sanctis ac beatissimis patribus. Viriliter age, fili, et confortetur cor tuum, et sustine Dominum. Ubi enim durior est pugna, ibi gloriosior erit et corona. Denique sanctus propheta Isaias dicit: Numquid invalida est manus Domini ad salvandum, aut aggravata est auris eius, ut non exaudiat? Considera ergo, filiole, quia certamen tuum exspectat Dominus, tibique contra diabolum dimicanti parat æternitatis coronam. Ideo monet nos sancta scriptura dicens: Quia per multas tribulationes oportet nos introire in regnum cælorum.» Hæc autem audiens frater, confirmatum est cor eius in

hann hittir þik ôngværdan i andligri orrostu fyrir komanda fiandans flærd. Segir ok sva heilog ritning ok minnir oss merkiliga æ, at ver verdum i guds riki inn at ganga med margskonar meinlætum.» En er brodirinn hafdi heyrt þessa aminning heilags fodur, herdi hann hiartat med guds trausti ok var æfinliga med hinum alldrada manni, en villdi eigi hverfa heim til sins heimilis.

9. [1] Einn heilagr aboti het Moyses, hann bygdi þann stad er Liger kallaz. Nôckurn tima vard hann fyrir sva mikille freistne til munudlifis mest af akasti ohreins anda, at hann flydi or sinu herbergi a fund hins helga Ysidori abota ok sagdi honum, hvern agang hann þoldi af ohreinsanar anda. Agætr guds madr Ysidorus bar framm môrg aminningar vitne gudligra ritninga, bad abota Moysen sidan hverfa heim til sins herbergis. Aboti Moyses villde þat med ôngu mote. Þvi næst leiddi hinn helgi Ysidorus abota Moysen med ser upp i hit hæsta herbergi sitt, ok sagdi til hans: «Littu i vestrid ok siaz um.» En er aboti Moyses litadiz um, sa hann fiandaflock mikinn sva sem til bardaga buna med akafligri fylkingu [2]. Þa mællti inn helgi Ysidorus: «Lit nu i austrid.» Ok

1 Af abota einum ewentus *Overskr.* 2 sylfingu *Cd.*

Domino, et permansit apud seniorem noluitque ultra reverti ad cellulam suam.

9. Beato abbati Moysi, qui habitahat in loco qui appellabatur Petra, quodam tempore intantum imposuit durissimam impugnationem dæmon fornicationis, ut non prævaleret sedere in cellula sua, sed abiit ad sanctum abbatem Isidorum, et retulit ei violentiam impugnationis suæ. Cumque de scripturis sanctis abbas Isidorus proferens testimonia consolaretur eum, et ut ad cellulam suam reverteretur, rogaret eum, noluit abbas Moyses pergere ad cellulam suam. Tunc abbas Isidorus pariter cum abbate Moyse ascenderunt in superiora cellulæ suæ. Et dixit ei Isidorus: «Respice ad occidentem, et vide.« Cumque respiceret, vidit multitudinem dæmonum vehementer cum furore perturbari, et quasi ad prœlium præparatos festinantesque pugnare. Dixit autem ei abbas Isidorus: «Respice iterum ad orientem, et vide.« Cumque respiceret, vidit innumerabilem multitudinem sanctorum angelorum, gloriosum et splendidum super lumen solis cælestium virtutum exercitum. Ait autem ei abbas Isidorus: «Ecce quos in occidente vidisti, ipsi sunt qui etiam impugnant sanctos Dei. Nam quos ad orientem conspexisti,

er guds madr Moyses sa i austrit, gat hann at lita otalligan fiölda itarligra engla solu biartare af drottinligri dyrd. Hinn agæti guds madr Ysidorus mællti þa til Moysen: »Hygg at nu þvi, er fyrir þik berr. Þeir er þu satt i vestrid, strida upp a heilaga menn guds, en hina, (er i austrid voru (senir), sendir gud til fulltings vid sina þiona. Vird nu med vitru, at fleire eru fulltingiarar vorir, sva sem segir Heliseus propheta, ok eigi sidr hinn helgi Johannes, at meiri er sa, er med oss er, en hinn, er med heiminum er.» Heilagr aboti Moyses styrknade sva mikit af þesse syn ok abota Ysidori aminning, at hann hvarf aptr heim til herbergis sins ok gördi margfalldar þackir gudligri godgirnd vars herra Jesu Kristi.

10. Brodir nockurr var enn gladr ok godfuss til andligrar idnar a eydimorkinni Sithie. Hinn forni fiandi ovinr allz mannkyns taladi fyrir honum, at hann skylldi minnaz a fegrd einnar konu, ok þar af tekr hann at aungværaz miok i hiartans hugrenningum. Nu med guds forsia bar sva til, at annarr brodir egiptzkr at ætt gerdiz at finna hann fyrir sakir gudligrar astar, ok er þeir töludu med ser eitt ok annat, kom þat upp, at hinn egipzki brodir sagdi andada þa konu, er brodirinn hafdi adr opt ast a haft fyrir

---

ipsi sunt, quos ad adiutorium sanctis suis mittit Deus. Cognosce ergo, quia plures sunt nobiscum, sicut dicit Elisæus propheta. Verum etiam sanctus Joannes dicit: Quia maior est qui in nobis est, quam qui in hoc mundo.« Et his auditis confortatus in Domino sanctus abbas Moyses, reversus est in cellulam suam, gratias agens et glorificans Domini nostri Jesu Christi bonitatis patientiam.

10. Erat quidam frater in eremo Scythiæ promptus et alacer in opus Dei et spiritali conversatione. Huic autem inimicus generis humani diabolus immisit cogitationes, ut recordaretur cuiusdam notæ sibi mulieris pulchritudinem, et conturbaretur in cogitatationibus suis vehementer. Contigit autem ex dispensatione Domini Jesu, ut alius quidam frater de Ægypto veniret ad visitandum eum in caritate Christi. Et dum inter se loquebantur, evenit sermo, ut diceret ille frater de Ægypto: Quia mortua est illa mulier. Ipsa autem erat, in cuius amore impugnabatur supradictus frater. Hæc cum audisset ille, post paucos dies abiit ad locum illum, ubi positum erat corpus illius defunctæ mulieris, et aperuit noctu sepulcrum eius, et cum pallio suo tersit saniem putredinis eius, et

fiandliga fyst. Ok er brodirinn heyrdi þat, for hann sam dôgum sidarr til þess sama stadar, er likami hennar var iardadr, lykr upp grofina ok þerdi holldfua konunnar a kyrtle sinum, for heim sidan til herbergis sins, ok let þat olyfian iafnan ser fyrir augum, hialade ok vid sina hugsan a þessa leid: «Se nu hefir þu girnd þina, sedz þar af um sidir.» Pindi brodirinn sik i þvi, allt þar til er fra honum hvarf ôll ohreinsan sôrugligra hugrenninga.

11. Tveir brædr munkar merkrinnar foru þar i nalæga borg, at þeir verdi þvi, er þeir hôfdu idnat allt arit ut. Annarr brodirinn for ut af herbergi þeira at kaupa eitthvat, þat er naudr of nam, en annarr var einn samt eptir. Nu med fiandans fortôlum ok umsat fell hann i ohreinsan. En er hinn annarr kom heim aptr, sagdi hann til hans: «Se nu, brodir, nu hôfum vid keypt þat, er naudsyn krafdi, hverfum nu heim aptr til kofa ockars.» Brodirinn svarar ok segir: «Ek ma eigi heim fara.» En brodirinn bad hann þrasamliga heim hverfa. Jatadi hann fyrir honum ok sagdi sva: «Ek lôgdumz med konu, brodir minn, siz vid skildum, ok ma ek nu þvi eigi heim fara.» Brodir hans kostgæfdi eigi at minnr at hialpa sal hans ok sagdi sva: «Slikum sama hætti fell ek i

---

reversus est ad cellulam suam, ponebatque fœtorem in conspectu suo, et dicebat cogitationibus suis: «Ecce habetis desiderium quod quærebatis, satiate vos ex eo.« Et ita in illo fœtore cruciabat semet ipsum, usquequo cessaret ab eo sordidissima impugnatio.

11. Duo fratres monachi abierunt in proximam civitatem, ut distraherent, quæ manibus suis per totum annum operati essent. Unus autem ex eis egressus est, ut quædam sibi necessaria emeret, alius autem solus in hospitio remansit, et instigante diabolo cecidit in fornicationem. Cum autem reversus venisset frater, dixit ei: «Ecce distraximus quæ necessaria erant, revertamur nunc ad cellulam nostram.« Respondens autem frater dixit ei: «Non possum reverti.« Cumque deprecaretur eum frater suus dicens: «Quapropter non reverteris ad cellulam?« Hic confessus est ei dicens: «Quia ego, cum discessisti a me, cecidi in fornicationem, ideo nolo reverti.« Volens autem lucrari et salvare animam eius frater suus, cum sacramento dixit ei: «Quia et ego cum separatus fuissem a te, lapsus sum similiter in fornicationem; verumtamen revertamur ad cellulam, et ponamus nos in pœnitentiam; omnia enim possibilia sunt Deo, ut pœnitentibus nobis indulgentiam donare dignetur, ut

er guds madr Moyses sa i aus ... at hvaru fyrir guds sakir.
itarligra engla solu biartar ... in, þviat allir luter eru gudi
madr Ysidorus mællti ... synda aflausn ok likn, at vid
þik herr. Þeir er þ ... d helvitis pinu, þviat þar er eigi
guds, en hina, (er ... ligr gratr med tanna gnistan.« At
sina þiona. Vi ... n til kofa sins. Foru sidan ok fellu
sem segir He ... drum med sut ok sorg ok iatudu grein-
meiri er sa. ... ar ahleekingar. En hver hardinde er helgir
aboti Mo ... ndr, þa fylldu þeir hve(t)vetna fusir ok fegnir;
aminni ... ar a hinum brodurnum, er sykn var, helldr innti
marg ... allan idranar hætt, sem hinn er misgert hafdi
... ir vid brodur sinn. Eigi leid ok langr timi þadan,
id ... an let (i lios) hans astudliga erfide ok vitradi helgum
... ikr var hvars þeira tilverki, ok þat med at fyrir þa
... isku. er hann birti med brodur sinn, var hins mal leyst ok
... af gudi, er misgort hafde. Nu vard her eptir, sem ritningin
... tar. at hann lagdi lif sitt brodur sinum til hialpsamligrar heilsu.
Leggium þvi allan hug a at hallda brodurliga ast. er hon ma sva
mikit, sem nu er tiad, annars lôst leysa. Þesse sama ast losadi lôst

---

in æterno igne tormentis et pœnis inferni in tartaro non cruciemur, ubi pœnitentia non est, sed ignis semper sine cessatione et dira tormenta.« Ita ergo reversi sunt ad cellulam suam. Abierunt autem ad sanctos patres et prostraverunt se ad vestigia eorum cum multo ululatu et lacrymis gementes, et confessi sunt illis, quæ evenisset eis ruinæ tentatio. Quidquid autem præceperunt sancti seniores et docuerunt eos in causa pœnitentiæ, ita omnia fecerunt. Ille ergo alius frater, qui non peccaverat, pro fratri qui peccaverat pœnitentiam agebat, quasi et ipse peccasset, eo quod multam caritatem circa eum haberet. Videns autem Dominus laborem caritatis eius, infra pauca tempora revelavit sanctis patribus, qualis esset causa, et quia propter caritatem illius, qui non peccaverat et se afflixerat pro salute fratris, ideirco indulgentiam donavit ei Dominus, qui peccasset. Ecce hoc ita sicut scriptum est, quia posuit animam suam pro salute fratris sui.

12. Alius etiam frater molestiam sustinebat a spiritu fornicationis. Abiit autem ad quendam probatissimum seniorem et precabatur eum dicens: »Pone tibi solitudinem, beatissime pater, et ora pro me, quia graviter me impugnat passio fornicationis. Hæc

konungs, er hann rann i mot englinum, þeim er folkit .. ok afsakadi undirmenn sina, en sagdiz sialfr sekr, bad þvi engilinn snua ser a hals sverdinu. Feck folkit þar fyrir frelsi ins grimmazta afellis, en konungligr lôstr likn ok leidretting.

12. Uhreinsanar andi veitti enn mikla mæding einum munk i morkinni. Brodirinn kom enn til heilags fôdur ok beiddi hann setia sik sorgmodan fyrir sina skylld, sagdiz þola þungl(iga) þunga uhreinsanar anda. Heilagr fadir, siz hann heyrdi þetta, letti eigi af nott ne dag at bidia fyrir brodurnum vars herra miskunn. Brodirinn kom enn til heilags fodur ok bad hann bidia fyrir ser enn innvirduligarr. Hinn gamli guds madr setr sik. nu miok sorgmodan sakir brodurins ok bidr fyrir honum med allri ast. En er heilagr fadir sa brodurinn opt koma ok veit sik bidia fyrir honum, furdar hann ok verdr hryggr vid, er gud vill eigi heyra bæn hans fyrir brodurnum. Þa sômu nott syndi gud hinum gamla fôdur likamligar girndir munksins (ok) gedleyse med þarflausri onenning a þenna hætt, at heilagr fadir sa hvar munkrinn sat, en ymisligir ohreinir andar leku fyrir honum i kvensligum likneskium, en hans galauslig girnd geck æ eptir þeira leik. Hann sa ok eigi sidr

---

cum audisset senior, orabat intente diebus ac noctibus pro eo deprecans Domini misericordiam. Iterum autem veniebat idem frater et rogabat seniorem, ut magis intentius pro eo oraret. Similiter autem cum omni sollicitudine beatus senior orabat intentius pro eo. Frequenter autem venientem ad se monachum videns senior et deprecantem se, ut oraret, valde contristatus mirabatur, quia non exaudiret Dominus orationem eius. Eadem autem nocte revelavit ei Dominus, quæ circa illum monachum erat negligentiæ et ignaviæ resolutio, et delectationes corporeæ cordis eius. Ita autem ostensum est sancto seniori: Vidit sedentem illum monachum et spiritum fornicationis in diversis mulierum formis ante illum ludentem, et ipsum cum eis delectari. Videbat autem et angelum Domini astantem et indignantem graviter contra eundem fratrem, quia non surgebat neque prosternebat se in orationibus ad Deum, sed magis delectabatur in cogitationibus suis. Hæc autem ostensa sunt per revelationem sancto seniori. Cognovit autem, quia culpa et negligentia illius monachi erat, ut non exaudirentur orationes eius; et tunc dixit ei senior: «Quia tua culpa est, frater, qui condelectaris cogitationibus malis, impossibile est enim discedere

engil guds standa til hægri handar brodurnum ok benda honum til bænar. Uþockadiz einglinum miôk, er brodirinn villdi hvarki upp risa ne fram falla til heilags bænahalldz, helldr girntiz æ ohreinsan sinna hugrenninga. Sva sem hann vaknar, hugsar hann fadirinn, at gaumgæfdarleyse brodurins velldr, er bænir hans eru eigi heyrdar fyrir honum, sagdi honum sidan sva sialfum, at hann heyrdi upp aa, at omattuligt var fyrir annars bæn fra honum hverfa ohreinsanar anda, þar er hann glæpskufullr girntiz a horan hiartans, «veiz þu ok þat, brodir, þott likams læknar geri smyrsl ok hafe haleita athygle, ef inn siuki helldr sik eigi af meinsligri fædu eda odru þvi, er krankleikann eykr, þa gôrir ecki gott læknissins kostgæflig astundan; þeima hætti er ok farit andar sarunum: þott heilagir fedr, er vorir eru andligir læknar[1], bidi af ollu hiarta miskunnar vars herra Jesu Kristi fyrir þeim, er þurftugir eru þess, þa stodar þat hardla litit, nema sialfr leggi nidr onenningar leti, en vakti sik aa allzkonar idn andliga med heilagri hugsan ok iduligri bæn.» Jafnskiott er brodirinn hafdi þessa fôdurins fortôlu heyrt, kennz hann vid af ollu hiarta ok tekr hardla athugasamliga vid heill(i) kenning, snyr þegar medferdinu til fôstu ok bindende, lætr þat fylgia med

1 fedr *Cd.*

---

a te spiritum fornicationis immundum, aliis orantibus et Deum pro te deprecantibus, nisi et tu ipse laborem assumas in ieiuniis et orationibus, et in vigiliis multis, cum gemitu deprecans, ut misericordiam suam et adiutorium suæ gratiæ præbeat tibi Dominus Jesus Christus, ut possis resistere cogitationibus malis. Nam et medici, qui corporibus hominum medicamenta conficiunt et adhibent, quamvis omnia cum summa diligentia faciant, verumtamen si ille, qui infirmatur, a noxiis cibis vel de aliis, quæ solent lædere infirmitates, abstinere noluerit, nihil ei proficit cura et diligentia et sollicitudo medicorum. Similiter etiam et in animæ languoribus eveniet. Licet enim omni intentione et ex toto corde sancti patres, qui sunt medici spirituales, exorent misericordiam Domini salvatoris nostri pro eis, qui orationibus eorum se postulant adiuvari, nisi et ipsi cum omni intentione mentis, tam in orationibus quam in omni opere spirituali, quæ Deo placita sunt, fecerint, non eis proficient negligentibus et resolutis, et de salute animæ minime cogitantibus, orationes sanctorum.« Et hæc audiens frater compunctus est corde, et cum omni sollicitudine secundum doctrinam senioris, tam in

mikilli bindende ok mædu, bænahalld ok vôkur, til þess er af honum hvarf ohreinsanar hrelling i briostinu (ok) birtiz lausnarans læringar lios.

13. Munkr nôckurr bygdi ser einn i eydemorkinni. En mær ein i æsku vid hann gerdiz i morkina til motz ved munkinn miôk miklu sidarr, hittir a hans herbergi ok gengr inn diarfliga, lez skylld honum. Þar var hon um hrid med munkinum. En um sidir fell hann af fianda freistni i syndagialld ok lagdiz med henne. Annarr munkr bygde þadan miôk langt i môrkinni. Sva bar at nockura daga, at þann tima er munkrinn geck til matar, slagnadiz nidr vazkoppr sa avallt, er hann skylldi drecka af. Hann hugsar nu, hvat til ráds se; gôrir þat af, at hann ferr til fundar vid hinn munkinn, er fyrr var getit, frettir hann eptir, hvi gegna munde, er vatnkopprinn vallt. Nu er apnaz ok hann er vegmodr, fann hann hofsbrot eitt fornt, ok legz þar nidr til svefns. Hann heyrde, er fiandr fluttu sin i mille med miklu fleyme: «A þesse sômu natt felldu ver munkinn til munudar, þann er þu ferr at finna,» sogdu þeir. Hann hrygdiz miôk vid hol þeira, helldr þo framm ferdinni ok finnr munkinn þegar ardegis. Hann

---

ieiuniis quam in orationibus et vigiliis semet ipsum afflixit, et meruit misericordiam Domini. Et recessit ab eo spiritus immundæ passionis.

13. Erat quidam monachus, et habitabat in eremo. Quædam autem puella ex genere et cognatione eius post plurimos annos comperit, in quo loco supradictus monachus habitaret, et instigante diabolo abiit in desertum requirens eum. Quo invento, ingressa est cellulam eius, asserens ei, quia ex genere et parentela eius fuisset, mansitque ibi apud eum, et cecidit in ruinam peccati cum ea. Erat autem alius monachus et ipse in eremo degens, qui cum ad refectionis horam venisset, gello cum aqua, quem ad potum sibi præparaverat, vertebat se, et tota illa aqua fundebatur in terram. Hoc autem per aliquot dies, cum ad refectionem venisset, ita fiebat, et effundebatur aqua in terram, ut non posset bibere. Cogitavit autem apud semet ipsum, ut abiret ad illum alium monachum et diceret ei de gellone, qui vertebat se, et tota aqua effundebatur. Igitur cum in itinere, vespere facto, in quodam antiquo et diruto templo idolorum dormiret, audivit dæmones inter se loquentes: «Quia in ista nocte præcipitavimus illum monachum in fornica-

ser, at hann er greypiliga ogladr, ok mællti til hans: «Hvat skal ek at hafaz, fadir? hvert siun er ek gengr til bordz, þa velltr þegar þat ker, er ek hefe med vatn, ok slagnar nidr, ok hefi ek ecki at drecka.» Heimamunkrinn svaradi: «Þu undraz, brodir, er vazker þitt velltr, ok kemr af þvi higat; seg mer hitt helldr, hvat skal ek gera, ek fell i nott i hordomliga atferd.» Inn tilkomni brodir svarar honum: «Veit ek þetta adr.» «Hversu mattu þat vita,» segir hinn. «I nott hôfgadi mer, segir hann, i hofi einshveriu, ok heyrda ek diôfla dramba eigi litt, er þeir tôludu um folsku þina ok fall, en vittu þat, at ek vard hardla hryggr.» Heimamunkrinn mællti: «Seed er mitt raad, aptr verd ek at hverfa til veralldar.» «Nei, segir hinn, ger þat med ôngum kosti, ver helldr her i sama stad fyrir mina bæn fyrir þock ok þolinmædi, en rekum konuna aptr til veralldarinnar. Vit þat vist, at þesse fortôlu-list var fullkomliga af fiandanum fundin, haf mitt rad, ver her i sama stad, ok tak upp af ollu hiarta hardretti tarafullz trega, ok bid, medan þu lifir, vars herra millde, at þu megir miskunn ôdlaz a hinum ogurliga degi ins efzta doms.» En er munkrinn heyrde sva hialpsamlig heilræde, herdir (hann) huginn til athaldz med sorg ok

---

tionem.« Et hæc audiens admirabatur. Cum autem illuxisset dies, pervenit ad monachum et invenit eum gravissima tristitia oppressum, et dixit ei: «Quid faciam, frater, quia qua hora reficere voluero, statim gello, quem ad usum aquæ habeo, vertit se, et effunditur aqua, et non habeo quid bibere?« Tunc respondit ei supradictus monachus dicens: «Tu quidem venisti ad me interrogare, quia gellunculus vertit se, et effunditur aqua; ego autem quid habeo facere, quia hac nocte cecidi in fornicationem?« Respondensque frater dicit ei: «Ego et hoc iam cognovi.» Dixit autem ei ille: «Et unde hoc potuisti cognoscere?« Et ille ait: «Dum in itinere noctu quiescerem, audivi dæmones inter se loquentes et gloriantes de lapsu tuo, et nimis contristatus sum.« Tunc respondit ei ille monachus dicens: «Ecce ego egredior, et vado in sæculum.« Hæc ille audiens deprecabatur eum dicens: «Noli hoc agere, frater, sed magis patienter sustinens permane in hoc loco. Nam mulierem expellamus, et revertatur ad locum suum. Manifeste enim ista exquisitio ars maligni diaboli est. Magis autem oportet, ut maneas in hoc loco in afflictione cordis et corporis, et cum intimi cordis gemitu ac lacrymis usque ad exitum vitæ deprecare Domini ac

sut, þar til er hann feck aptr þegit allan sætleik sins fyrra andligs yndis.

14. Einn brodir bygdi þann stad merkrinnar, er Cellia het. Þesse þoldi enn hart strid af oreinsanar anda. Hann hugsar med sialfum ser, hvart eigi mun hinn til at vinna meirr med höndunum ok mæda sva holldzins hugsan. Nu med þvi at hann var steypimeistare upp aa manel, formerar hann sva sem til likneskiu einhverrar konu, segir ok sva til hugrenninga sinna: «Se nu hefir þu þer her husfru; naudsyn krefr nu at leggia nöckut vid um verkit[1].» Lidr enn stund nöckurra daga, ok görir hann med sama hætti ser af leire likneskiu, ok segir til hugsanar sinnar: «Hygg at þu, nu hefir husfru þin alit þer dottur, þvi helldr rekr nu naudr til at auka erfidit, at þu megir þar fyrir klæda þik, husfru þina ok dottur.» Þar næst af öllu samt hardretti ok handanna erfide, legz hann fyrir ok segir til hugrenningar sinnar: «Nu se ek, at vid megum hvarki þola erfidi ne andstreymi, þvi skulo vid nu knyta upp vid konurnar ok girnaz ecki til þeira.» Enn miskunnsamazte gud leit þessa hiartnæmu astundan reinleikans, tekr af

1 merkit *Cd.*

---

salvatoris nostri pietatem, ut possis invenire misericordiam in die illo terribili magni iudicii Dei.«

14. Erat quidam frater in eremo, habitabat autem in loco qui dicebatur Cellia, et impugnabant eum dæmones in passione fornicationis. Cogitavit autem apud semet ipsum dicens: «Quia forsitan oportet me magis in opere manuum laborare, ut extinguatur carnalis sensus meus.« Erat autem idem frater arte figulus. Exsurgens autem fecit in luto et plasmavit quasi figuram mulieris, et dixit cogitationibus suis: «Ecce uxor tua, necessarium est ergo, ut super consuetudinem addas in opere manuum tuarum.« Et post aliquantos dies iterum similiter fecit ex luto et plasmavit quasi filiam sibi, et dixit cogitationibus suis: «Ecce generavit uxor tua filiam, necessarium est ergo, ut magis magisque amplius exerceas opera manuum tuarum, ut possis pascere et vestire et te et uxorem et filiam tuam.« Et ita præ nimio labore maceravit corpus suum, ut non prævaleret iam supportare tantum laborem. Tunc dixit cogitationibus suis: «Quia si non prævales nimium istum sustinere laborem, neque mulierem requiras.« Videns autem Deus fervens propositum mentis eius pro certamine castitatis, abstulit

honum flærdarfulla freistni hins forna fianda. Gelldr brodirinn þar fyrir margfallda dyrd drottinligri miskunn.

15. Brodir nockurr spurde hinn helga abota Pemenem a þenna hatt: «Hvert raad gefr þu mer, fadir, hvat ek gôre, þar er mik meidir munudar girnd, ok hristumz allr af reidefullri æde?» Heilagr guds madr svarar honum sva: «Inn dyrdligi spamadr drottins David (sagdi), at hann lez liosta leonem til dauds en kefia ulf optliga.» En ver tôkum þa skilning or þessum ordum, at madr skule med þolinmæde af snida æde, en med piniligu erfide handanna hordæmiliga uhreinsan.

16. Sva fluttu heilagir fedr af einum munk ôlldrudum, þeim er bygdi i morkinui Sithie, at hann hafdi verit þræll nockurra manna, ok þvi for hann um sinn a hverium tveim misserum af morkinni til Alexandriam, þar er þeir voru, ok færdi þeim allan afla sinn, sva sem þrælar eru vanir. Meistaramennirnir i annan stad fyrir guds sakir villdu veita honum vegsemd, runnu ut i mot honum ok heilsudu fyrr ok badu hann bidia fyrir ser til guds. Munkrinn hellte vatui i munnlaug, skundar þegar at þva fætr meistara sinna med hinu þionuztufullazta litillæte. Þeir þagu vist

---

ab eo molestiam impugnationis dæmonum. Et glorificavit Deum super magnitudine gratiæ eius.

15. Quidam frater interrogabat beatum abbatem Pœmenem dicens: «Quid faciam, pater, quia impugnat me passio fornicationis, et rapior in passionem furoris?« Et respondens dixit ei sanctus senior: «Ideo utique David propheta dicebat: Quia leonem quidem percutiebam, nam et ursum frequenter suffocabam.« Hoc autem ita intelligitur, quia furorem ab animo meo abscindebam, fornicationem autem in laboribus affligebam.

16. Dicebant sancti seniores patres de quodam monacho iam seniore i Scythi eremo commanente, quomodo servus quorundam erat, et per singulos annos descendebat de eremo in Alexandriam, ubi commanebant domini eius, deferens eis pensionem, sicut solent servi dare dominis suis. Sed domini eius magis reverentiam pro timore Dei habentes circa eum, honorabant occurrentes et salutantes eum, petentesque ut pro eis Dominum exoraret. Ille autem mittebat aquam in pelvim, et festinabat lavare pedes dominorum suorum, cum omni humilitate obsequium eis exhibere cupiens. Ipsi vero nolebant acquiescere, ut pedes eorum ablueret, sed dicebant

eigi þessa þionustu ok sogdu til hans: «Vil eigi, inn helgi fadir, at þyngia sva miok þer.» Hann svarar þessu i mot: «Sva hefir almattigr gud skipat, at ek em ydvarr þræll, en þer minir drottnar. Nu gôre ek ydr þackir, ef þer gefit mer orlof til at þiona lifanda gudi ok sônnum skapara himins ok iardar, virdiz mer þat skyllt at vakta ydr allan erfidis avôxt minnar þionkanar.» Herrarnir hôfnudu at hvaru hvivetna þvi, er hann hafdi heim flutt til þeira. Nu er munkrinn sa þat, sagdi hann þeim: «Ef þer vilit eigi taka leigu mina ok aminning, sem ek skipada til, er senn kostr, at ek hverf til heimligs athæfis ok hirumz her hia i ydvarre þionustu.» Ok er meistaramennirnir heyrdu hans ord, toku þeir fusir ok fegnir vid honum ok fluttu fiarlut, helldr en þeir hrygdi heilagan fodur. Hvarf hann heim i morkina at sva mælltu til sins herbergis. En meistaramennirnir veittu iafnskiott fatækisfolki fiarhlut þann, er þeir hôfdu halfnaudgir þegit. Her eptir frettu brædr hinn alldrada munk a þenna hætt: «Heyr, heilagr fadir, bidium ver, at þu segir oss, af hvi þu lagdir sva mikla stund upp sa at selia fe þitt af hôndum, þar er þu satt, at meistaramennirnir mælltu sva miok i mote ok villdu ôngum kosti vid taka.» Munkrinn mællti: «Þat fær

---

ei: «Noli, beatissime pater, gravare animas nostras.» At ille respondens dicebat eis: «Ego servus vester sum, nam vos esse dominos meos omnipotens deus constituit; et gratias ago dominio vestro, quia dignati estis me permittere, ut serviam Deo vivo et vero, creatori ac dominatori cæli et terræ, et ideo detuli vobis pensionem servitutis meæ.» Domini autem eius contendebant, nolentes accipere, quam detulerat pensionem. Respondens autem monachus dixit eis: «Si nolueritis accipere pensionem meam, ita decrevi, ut non revertar in eremum, sed hic in præsenti permaneo et servio vobis.» Hæc autem audientes domini eius acquieverunt suscipere pensionem, ne contristaretur, sed magis ut reverteretur ad loca eremi ad cellulam suam. Illud autem quod in pensionem suam etiam nolentibus dabat dominis suis, statim ut accipiebant, pauperibus erogabant. Interrogantes autem eundem seniorem fratres, dixerunt ei: «Obsecramus te, pater, ut dicas nobis, cur cum tanta intentione pro servitio tuo pensionem etiam nolentibus et nimis resistentibus tibi dominis ingessisti?» Ad hæc respondens senior dixit: «Ego, fratres, ideo festino pro servitio, quod tamquam dominis meis debeo pensionem per singulos annos adimplere eis,

ek skiott sagt ydr; þvi skunda ek sva miôk eitt sinn sa ærinu med leigu mina til minna meistara fyrir þionkan stundligs starfs, þess er ek em þeim skylldr, at allt þat er ek snudga med guds fulltinge i fôstum ok vôkum ok heilogu bænahalldi eda odru andligu erfide, at þat mætti þroaz til eilifrar sælu salu minni, en eigi verdi hizig, ef ek geri þeim ôngva minning, er mik gafu upp til guds þionostu, at minn andligr avôxtr verdi allr þeira upptekia.»

17. Tveir heilagir brædr bygdu med munksbunade i morkinni eitt herbergi. Uvinr allz mannkyns lagdi mikinn hug (a) at spilla þeira samþycke med einhverium hætti. Eitt kvelld sidla tendradi hinn yngri brodirinn kerti ok setti a stiku. Nu sa fiandinn færisstad, fellir stikuna, sva at sloknar liosit, til þess at þeim yrde þetta til sundrþyckis. Hinn ellri brodirinn bregdr vid skiott ok slær hinn yngra fyrir forz sakir. Hinn, er bardr var, brodirinn fellr þegar framm fyrir hinn ellra ok mællte: «Heyr mik, herra minn, ver hugsterkr medan at bida, er ek tendra liosit.» Nu fyrir þat sama er hann svarar honum eigi styggiliga ne snellt, hvarf ohreinn andi iafnbratt i brott fra[1] þeim hneycktr ok yfirstiginn. For

1 f[1] *d. e.* fyrir *Cd.*

---

ut quidquid iam cum adiutorio Domini in ieiuniis et orationibus, seu in sanctis vigiliis, vel in omni opere spirituali, Christo Domino adiuvante, laboravero, hoc mihi in æterna vita et ad salutem animæ meæ proficiat, ne forte, si pensionem pro servitio meo minime intulero, iam totus spiritalis labor meus ad illorum mercedem proficiat, qui me permiserunt Christo Domino deservire et spiritaliter conversari.

17. Erant duo fratres, secundum carnem quidem germani, verumtamen uterque in spiritali proposito monachi existentes, insidiabaturque eis malignus diabolus, ut quomodocunque eos separaret ab invicem. Quadam igitur die ad vesperam secundum consuetudinem ille iunior frater accendens lucernam, posuit super candelabrum. Faciente autem malitia dæmonum, ruit candelabrum, et exstincta est lucerna. Per hanc occasionem insidiabatur eis malignus diabolus, ut in litem eos incenderet. Surgensque senior, cœpit percutere cum furore fratrem suum. Ille vero prostratus in terram deprecabatur germanum suum, dicens: «Magnanimus esto, domine, et ego rursus accendo lucernam.» Ergo quia non respondit ei turbulentum sermonem, statim malignus spiritus con-

hann þa þegar um nottina a fund hôfdingia fianda ok flutti sinar farar eigi slettar, lez fyrir litillæti þat id mikla, er hinn bardi bad liknar af brodur sinum med frammfalli, fullkomliga fyrirrekinn ok kvolum selldr, kvat ok sialfan gud sed hafa þegar hiartans miukleika[1] ok midlat honum sina miskunn. Hvert ord, er nu heyrdum ver, lez heyrt hafa einn hofprestr þar nalægr ath likams vist, komz hann vid af ollu hiarta af hræzlu vars herra Jesu Kristi, hugleiddi hann þat sem sagt er, at skurdgoda gôfgan er fullkomin flærd ok salunnar tion, tok þat ræds, at hann fyrirlet alla veralldar ivasan ok for a fund heilagra fedra ok flutti þeim greiniliga, hvat hann hafdi heyrt af vidtale ohreinna anda. Heilagir fedr veittu honum fegnir hialpsamliga aminning gudligra mala. Var hann þvi næst skirdr, tok hann þa ok þegar munkaklædnad ok fylgdi sva bunadinum, at med guds miskunn vard hann skammbragds inn agætazti einsetumadr, ok þann tima er honum var verdug virding veitt af margmennis muginum, þa dadu allir med odrum dygdum hans litillæti. Ordræda hans aminningar þar med var, [at kraptr[2] ovinarins matti yfirkomaz fyrir ofalsada litillætis astundan; þat til

[1] meiukleika *Cd.* [2] [ok su kvôl *Cd.*

---

fusus recessit ab eis. Et pergens eadem nocte nuntiavit principi dæmonum, dicens: «Quoniam propter humilitatem illius monachi, qui prostratus in terra veniam postulabat a fratre suo, non prævalui in eis. Vidensque Deus humilitatem eius effudit super eum gratiam suam; et ego sentio me valde torqueri atque cruciari, quoniam non prævalui eos separare ab invicem.» Hæc autem omnia verba audiens sacerdos idolorum, qui ibi commanebat, compunctus est in timore Domini et amore Jesu Christi; considerans enim, quam magna seductio et perditio animarum est cultus idolorum, relinquens omnia, festinanter perrexit ad sanctos patres ad monasterium, et retulit eis omnia, quæ per malitiam dæmones inter se loquebantur. Cumque monitis salutaribus instruxissent eum sancti patres de doctrina Domini salvatoris, baptizatus est, et sancti propositi monachorum vitam arripuit, et adiuvante et cooperante gratia Dei, factus est probatissimus monachus, tantumque veneratus est et tenuit virtutem humilitatis, ut omnes nimiam humilitatem eius admirarentur. Dicebat enim, quoniam omnem virtutem adversariorum nostrorum dæmonum solvit humilitatis intentio. Denique et Dominus noster Jesus Christus per humilitatem triumphavit dia-

marks, at vorr herra Jesus Kristr, sagdi hann, heriade helviti ok fiotrade fiandann med einkann(ligu) litillæti. Þesse helge fadir lagde ok þat til, at hann kvez optliga heyrt hafa, þa er fiandr þingudu, at þeir taladi a þenna hatt: «Hvargi er ver belgium briost mannz af brædi eda rangsnuinni reide, ok verdi sa nöckurr, er bannan eda brigzli berr sva lundgodliga, at hann kallaz misgert hafa, ok bidi þann blidskapar, er brigzlit vakti, þa morknar þegar allr var mattr, þviat gudligrar miskunnar megn nalægiz þeim, er samþyckit semia sin i mille.» Ma her af marka, hve ohreina anda skelfir idran ok litillæti med þolinmædi, ok þat at eigi er(u) uhreinir andar miök ottandi, þviat eigi hellz lengi vid þeira abarning, adr sialf þeira skeyti verda þeim til plagu, ef litillætid er meistare med manninum. Segir hinn helgi Sincleriten i sinni kenning, hversu audsyniligt þat er guds þione, ok tekr sva til ordz: «Sem med sliovu iarni ma eigi skip smida, sva er omattuligt, at madrinn hialpiz utan litillæti; liki madr þvi eptir hinum bersyndugu(m) i litillætinu, at[1] hann fyrirdæmiz eigi med yfirgang, ok fylgi hogværi Moysi, at hann snui[2] herdina af hiartanu ok megi sidan snua hardleik bergsins i blautliga vatzins natturu. Heyri höfdingiar, hversu Moyses med hogværi sins bro(t)z gerdi blautan biargsins hardleik, ok ef þeir vilia rettliga fa hans tignarsess, þa stundi þeir helldr a hogværi en grimmleik, ok ef þeir hafa hegndarsprotann, hafi þeir þa ok sætu himnamiölsins, þat er miskunn, med ser.» Skilz þat ok i ordum ins helga Sincleriten, hversu naudsynligt höfdingiunum er litillætit sem odrum. Ma þat ok hvervetna heyra, hve frabæra forprisan þat fær mille annarra dygda.

1 af *Cd.* 2 syndi *Cd.*

---

bolum et omnem eius virtutem contrivit. Addebat etiam dicens, quoniam frequenter audisset dæmones inter se loquentes, quia quando ad iracundiam succendimus corda hominum, si quis sustinuerit patienter convicia iniuriarum, et conversus magis rogaverit ea quæ ad pacem sunt, dicens: Quia ego peccavi, statim sentimus omnem nostram virtutem marcescere, quia approximat eis gratia divinæ potentiæ.»

18. Referebat autem beatus senior Pœmen fratribus, dicens: Quoniam fuit quidam nuper monachus in Constantinopoli temporibus Theodosii imperatoris. Habitabat autem parva cella foris civitatem prope proastium, qui vocatur in Septimo, ubi solent impera-

18. Einn dyrdligr fadir Pemen at nafni sagdi brædrum optliga æfintyr þetta, at a dôgum ins goda keisara Theodosi i hinni miklu borg Constantinopolim var nockurr merkiligr munkr, hann bygde einn litinn kofa fyrir utan borgina vid vôll þann er Septimus heitir. I þeim sama stad spazera keisarar[1] iafnliga, er þeir rida (eda) ganga ut af borginni. Konungr hafdi heyrn af, at þar var munkr einn, saa er alldrige geck ut af sinu herbergi. Ferdadiz keisarinn i þann sama stad, er munkrinn bygde, ok baud sinum mônnum bida sin, medan hann hitti munkinn, en hann einn for aa hans fund, ok knudi hann herbergis dyrr. Munkrinn reis upp ok lauk upp dyrin, kvaddi hinn komna, þott hann kendi eigi keisarann, þviat hann hafdi tekit koronu af hôfdi ser, at munkrinn fengi (eigi) þekt hann. Þvi næst settuz þeir nidr, ok satu badir samt. Sidan er þeir hôfdu bediz fyrir, frettir þa þegar keisarinn at, hvern lifshatt heilagir fedr helldi, þeír er i Egiptalandi voru. Munkrinn svarar ok segir sva: «Allir þeir bidia til guds ydr æ heilsu ok hialpar.» Keisarinn litaz nu um ok ser ecki i kofa munksins nema einn meis hanganda ok þar i fa braudleifa, segir þo sva:

1 keisarinn *Cd.*

---

tores egressi de civitate libenter degere. Audiens autem imperator, quod ibi esset quidam monachus solitarius, qui numquam egrediebatur de cella, cœpit deambulando pergere ad eum locum, ubi erat supradictus monachus, præcepitque sequentibus se eunuchis, ut nullus approximaret ad cellulam monachi illius. Ipse autem solus perrexit, pulsavitque ostium. Surrexit autem monachus et aperuit ei, et non cognovit eum, quod esset imperator. Tulerat enim sibi coronam de capite suo, ut non cognosceretur. Post orationem autem sederunt pariter, et interrogavit eum imperator dicens: «Quomodo sancti patres degunt in Ægypto?» Respondensque monachus ait: «Omnes exorant Deum pro salute vestra (*v. l.* sua).» Aspiciebat autem imperator intente cellulam ipsam, et nihil in ea vidit nisi paucos panes siccos in sporta pendentes, et dixit ei: «Da mihi benedictionem, abba, ut reficiamus.» Statimque festinavit monachus et misit aquam et sal, et misit buccellas, et comederunt pariter, porrexitque ei calicem aquæ, et bibit. Tunc Theodosius imperator dixit: «Scis quis ego sum?» Respondens monachus dixit: «Nescio quis sis, domine.» Dixit ei: «Ego sum Theodosius imperator, et ob devotionem veni huc.» Hoc cum audisset monachus,

«Gef mer blezan, herra aboti, ok mautumz badir samt.» Munkrinn setr þegar framm vatn ok sallt, brytr braudit fyrir þa, ok mataz sidan. Munkrinn retti at keisara ker med vatni ok bad hann drecka. Keisare mællte til hans: «Veiz þu, hverr ek em?» Munkrinn svarar ok segir: «Herra, eigi veit ek, hverr þu ert.» Konungrinn svaradi: «Ek em Theodosius keisari, ok kom ek fyrir godvilldar sakir higat at hitta þik.» Þegar er munkrinn heyrde þetta, fell hann framm fyrir fætr keisaranum. Theodosius konungr mællti þa: «Sælir erut þer, munkar, er frelsit ydr af ahyggium veralldarinnar, hafit þar i mot hvilld ok hoglifi, en ỏngva med ollu ỏnnina nema at eins fyrir saluhialp ydvarre, hversu þer skulot i himinriki ỏdlaz eilifdar ỏmbun. En ek ma þat med sannleik segia þer, at ek em ættborinn til veralligs rikis, at ek em þurftugr sva, at ek sit alldrigi yfir minum mat utan andvara ok ahyggiu.» At sva mælltu kvaddi keisarinn einsetumanninn hardla vegsamliga ok geck i brott sidan. Þa næstu nott tok guds madr munkrinn at hugleida med ser, at honum mundi eigi lengr hæfa at hallda kyrru fyrir, «þviat ek veit, segir hann, at eigi at eins veralldar mugamenn, helldr af hỏll keisarans sialf ỏlldungasveitin at dæmi konungs-

---

prostravit se ante illum. At ille dixit ei: «Beati estis vos monachi, qui securi ac liberi de negotiis sæculi tranquilla et quieta perfruimini vita, et solummodo de salute animarum vestrarum habetis sollicitudinem, quomodo ad vitam æternam et ad cælestia præmia pervenire possitis. In veritate enim dico tibi, quia certe in regno natus sum et nunc in regno dego, et numquam sine sollicitudine cibum capio.» Post hæc autem valde honorifice salutavit eum imperator, et ita egressus est ab eo. Eadem autem nocte cœpit intra se cogitare famulus Dei, dicens: «Quoniam non oportet iam me in hoc loco esse; multi enim non solum de populo, sed etiam de palatio et de senatoribus quamplurimi, exemplum imperatoris secuti, ad videndum me venturi sunt, et honorem mihi tamquam servo Dei deferendo non cessabunt. Et illi quidem hæc propter nomen Domini facturi sunt; ego autem timeo, ne forte diabolus malignus mihi subripiat, et libenter incipiam eos suscipere, et condelectetur cor meum laude et honore eorum, et per hæc iam incipiam virtutem humilitatis perdere, et laudibus atque honoribus hominum delectari.» Hæc igitur omnia homo Dei secum cogitans, eadem nocte fugit inde, et perrexit in Ægyptum ad sanctos

ins munu gôraz mik at finna ok lata eigi vinnaz virding at veita sem guds þion, ok þott þeir geri þetta fyrir vars herra skylld, þa kann vera, at þvi næst girniz ek mannligs eptirmælis ok veralligrar vegsemdar, en tynag þar i mot litillætis dygdinni.» Nu þa sômu natt eptir fund þeira konungsins, neytir hann hugsanar sinnar a þenna hatt, at hann flydi a fund heilagra fedra i egipzka eydemork. Nu hinir kæruztu brædr, hugsum her af, hverssu mikilli ahyggiu guds madr villdi geyma litillætis kraptzins, at hann hitti þar fyrir i himnariki eilifa dyrd af erfidi sins athæfis, þat er hann hafdi her stundliga starfat fyrir vars herra nafn.

19. Þ(ess)u næst fysumz ver fra þvi at segia, at heilagir fedr fluttu, at einn rikr domande ok vollduge girntiz at sia Pemenem fyrir margfalldri frægd, er hann hafdi heyrt af hans athæfi. Heilagr fadir Pemen ogladdiz miok af þessu, hugsar abyrgd med ser, at gôfgir menn koma a hans fund at veita honum vegsemd, at margmugrinn alþydunnar mun þar miok eptir vikiaz ok geraz hann at hitta, eigi sidr þickiz (hann) nu ok vita, at einvis(t) hans medferdis her af þessu mun unadaz, en litillætis kraptrinn sturlaz, sa er hann veit hvert erfidi hann hefir til þolt af blautu barnsbeini,

---

patres in eremo. Itaque consideremus, dilectissimi fratres, quanta sollicitudine virtutem humilitatis custodire famulus Dei studuit, ut in cælesti regno æternam gloriam pro labore sanctæ vitæ suæ, quem propter nomen Domini exercuerat, percipere a Christo Domino mereretur.

19. De hoc autem ipso sancto Pœmene referebant alii sancti seniores dicentes: Quia quodam tempore, cum advenisset iudex provinciæ audissetque sanctam opinionem beati Pœmenis, desiderabat videre eum, misitque nuntium ad deprecandum, ut susciperet eum. Beatus autem Pœmen contristatus est valde, cogitans apud semet ipsum: «Quia si cœperint personæ nobiles venire ad salutandum et honorandum me, manifestum est, quia et alii multi etiam populares homines frequentabunt me; et necesse est, ut per hoc perturbetur secreta vitæ meæ conversatio, et humilitatis gratiam, quam cum labore tanto auxiliante Domino a iuventute mea studui custodire, forsitan surripiente maligno diabolo perdam, et vanæ gloriæ incurram laqueos.» Hæc ergo apud semet ipsum pertractans, definivit quatenus excusaret magis et non susciperet iudicem. Contristatus autem iudex, quia non eum suscepisset, ait

[illegible] Pœmenis [illegible] Pœmenis [illegible] Heyrir [illegible] Pœmenis [illegible] eigi [illegible] Heilagr [illegible] eigi [illegible] hon mætti inn komaz. Þa tekr hon at benna honum. kallar hann hardbrystan ok iarnhiartadan. er villdi eigi miskunn

1 nonum Cd. 2 anytir Cd.

---

ad officium suum: «Quoniam non merui videre hominem Dei peccatis meis imputo.» Verumtamen nimis desideravit per quamcumque occasionem videre sanctum virum. Excogitavit ergo huiuscemodi causam, quæ occasionem ei præberet videndi eum. Comprehendens enim filium sororis beati Pœmenis, misit in carcerem, ut per istam occasionem aut susciperet iudicem, aut certe ipse veniret ad rogandum iudicem. Dixitque ad officium suum: »Ut non contristetur sanctus senior, mandate ei, si voluerit venire ad me, necesse est ut statim educamus eum de carcere. Talis enim est causa eius, quæ non possit impune transire.» Audiens autem hæc mater iuvenis, id est soror sancti Pœmenis, abiit in eremum, ubi erat frater suus, stabatque ad ostium cellulæ eius, cum multo fletu et ululatu, rogans eum, ut descenderet ad iudicem et rogaret pro filio suo. Beatus autem Pœmen non solum ad eam nihil dixit, sed nec ostium ei aperuit, ut ingrederetur ad eum. Tunc cœpit illa maledicere ei, ac dicere: «Durissime et impiissime, et ferrea viscera gerens, quomodo te tantus dolor fletus mei non flectit ad misericordiam, quoniam unicum ipsum filium habeo, quem in periculo mortis video constitutum?» Tunc senior mandavit ei per

veita grat hennar ok vesolld, kvez þenna einn son eiga, er hon ser nu nær til dauda dæmdan. Inn gamli guds madr segir þa til brodur þess, er honum þionadi: «Far ok flyt fyrir henni, at Pemen atti ongva sonu, þvi sytir hann þa ecki.» Þetta allt saman kom fyrir domandann, ok mællte hann til vina sinna: «Riti þer til heilags fodur, at hann sendi mer bænarbref, at ek megi þar fyrir frelsa sveininn.» Nu med margra manna bæn ok aeggian fekz þat um sidir, at guds madr ritadi til hôf(d)ingians a þenna hatt: «Valld þitt ok virding lati vandliga verda eptirleitad um sôk sveinsins, ok ef hann sannaz dauda verdr[1], lat hann deyia, at hann reinse nu her veralldar[2] sinn glæp, at hann fordiz þar fyrir eilifu(r) pinu(r) ins heita helvitis; en ef hann er eigi draps verdr, lykta[3] sva hans male, sem rettaz er at landzlôgum. Lif heill herra.»

20. Einn mikilligr fadir ok miok alldradr het Agathon, hann var allra fedra frægaztr af þessum tveim dygdum litillæti ok þolinmæde. Nôckurn tima sottu brædr eigi allfaer samt hans fund. Þeir hôfdu heyrt, at hann hefdi mikinn litillætis krapt med ser,

1 verda *Cd.* 2 ver allir *Cd.* 3 lyktar *Cd.*

---

fratrem, qui ei ministrabat, dicens: «Vade, dic ei: Pœmen filios non genuit, et ideo non dolet.» Hæc audiens iudex, dixit amicis suis: «Scribite ad eum, ut vel epistolam precatoriam faciat ad me, quatenus possim eum dimittere.» Tunc iam quamplurimis suadentibus, sanctus senior scripsit ad iudicem dicens: «Iubeat nobilitas tua diligenter requirere causam illius, et si quid dignum morte admisit, moriatur, quatenus in hoc præsenti sæculo exsolvat crimen peccati sui, ut evadat æternas ac perpetuæ gehennæ pœnas; sin autem nihil dignum morte commisit, quod iustum videtur legibus, ita de eo iube discernere.»

20. Fuit etiam de magnis patribus quidam senior, nomine Agathon, nominatissimus in virtute humilitatis et patientiæ. Quodam autem tempore perrexerunt ad visitandum eum fratres. Audientes enim de eo, quod magnam humilitatem habuerit, volentesque probare, si vere humilitatis patientiam possideret, dixerunt ei: «Multi scandalizantur in te, pater, quia nimis vitio superbiæ tenearis, et ideo alios despicias, et pro nihilo eos habeas, sed et detractiones adversus fratres non cesses loqui; affirmant etiam quamplurimi, quod hæc ideo agas, quia fornicationis vitio tenearis,

[illegible] þer med ok sogdu sva vilin [illegible] Tu ert [illegible] fadir, at margir styggvaz vid þat [illegible] at [illegible] en [illegible] at þu [illegible] þat [illegible] at þu [illegible] þat [illegible] þa [illegible] at þu [illegible] med þer [illegible] þa er [illegible]. Inn [illegible] Agathon svarar þa: ‹Eigi ma ek ok eigi vil ek afneita nær þau [illegible] er þer tóludut, þviat ek þickiumz allra þeira sekr.› Fell heilagr fadir þa þegar framm fyrir fætr þeim brædrunum hinum tilkomnum ok mællti: ‹Bid ek yðr, brædr, at ér [illegible] þer [illegible] herra, at hann [illegible] af mer sinni [illegible] minar [illegible] syndir.› Fyrr nefndir brædr logdu enn til sva segiande: ‹Ecki skulltu ok dyliaz vid þat, Agathon, at flestir vilia þat sanna, at þu ert fullkominn villumadr.› Ok er heilagr fadir heyrde þessi þeira ord, svarar hann þeim: ‹Nu þott, brædr, at ek se margra synda sekr, þa em ek eigi villumadr, langt ifra ok fiarlægt se þat minu lifi.› Inir tilkomnu brædr fellu þa allir samt til fota helgum fedr ok bado hann segia, hvi hann braz eigi fyrri vid sva margt ofarligt sem þeir flutto a hann upp at [illegible], en hann villdi med ongu

---

et ne solus videaris errare, idcirco aliis non cesses detrahere.› Ad hæc respondens senior ait: ‹Hæc omnia, quæ dixistis, vitia in me esse cognosco, nec possum negare tantas iniquitates meas.› Procidensque pronus in terram adorabat eosdem fratres dicens: ‹Deprecor vos, fratres, ut intentius pro me misero et multis peccatis obnoxio Christum Dominum exorare non cessetis, ut indulgentiam tribuat iniquitatibus meis multis ac malis.› Ad hæc supradicti fratres addentes dixerunt ei: ‹Non te lateat etiam hoc, quia hæreticum te esse quamplurimi affirmare volunt.› Hoc autem cum audisset senior, dixit eis: ‹Licet in aliis multis peccatis obnoxius sim, tamen hæreticus penitus non sum, absit hoc ab anima mea. Tunc omnes fratres, qui ad eum venerant, prostraverunt se in terram ad pedes eius, obsecrantes eum ac dicentes: ‹Precamur te, abba, ut dicas nobis, cur tanta vitia et peccata dicentibus nobis de te, in nullo commotus es; de verbo autem hæretici valde te commovisti, et abominatus es, nec sufferre potuisti auditum?› Dixit eis senior: ‹Illas priores culpas et peccata propter humilitatem sustinui, ut peccatorem me esse crederetis; novimus enim, quod si custodiatur humilitatis virtus, magna salus est animæ.

moti villumanz nafnit heyra mællt, ok afvirdiz allr þar vid. Inn gamli guds madr mællti þa: «Hina lôstu ok mannlyti þolda ek fyrir litillætis sakir, at þer trydit mik vera syndugan mann, þviat ver vitum þat allir, ef geymt verdr litillætis kraptzins, at þat er haleit hialp salunni. Tôkum þau dæmi, er drottinn varr gaf, lavardr ok lausnare Jesus Kristr; þann tima er gydingar mæddu hann med morgum motgerdum ok lygiligum lôstum, þa bar hann allt þolinmodliga med litillæti, eigi sidr þa er falsvottar voru frammleiddir at segia martt osatt a hann, þoldi hann eigi sidr ok þar a ofan krossins pinu allt til daudans. Predikar Petrus postoli ok svá: Kristr var pindr fyrir vara skylld ok feck oss dæmi, at ver fylgdim hans fotzsporum. Heyrir oss þvi miôk þat til munkunum, sagdi hann Agathon, at bera alla motbarliga lute med litillæte. En þat at þer kolludut mik villumann, villda ek vist eigi þola, ok gerda ek mik miok bradan ok byrstan, þviat villa ok hverr sem einn villumadr er fraskildr lifanda gudi en samtengdr diôflinum ok hans ærum; tiair honum ok ecki at bidia ser med sinum syndum liknar vid gud, medan hann stendr i þvi, þviat hann er af hôggvinn heilagri kristni; en ef hann snyz med sânnleik til sameiginligrar truar, þa verdr hann vid tekinn af vorum (drotni) Jesu Kristo ok samtengiz sva sônnum gudi.» En er brædrnir hôfdu heyrt þessa skyrligu skilgrein heilags fodur, fôgnudu þeir miok ok hurfu heim huggadir.

Nam Dominus et salvator noster Jesus Christus, cum ei Judæi multas contumelias et convicia irrogassent, patienter cuncta toleravit, ut nobis humilitatis præberet exempla. Immissi enim falsi testes multa adversus eum falsa dixerunt, et usque ad mortem crucis patienter cuncta sustinuit. Ita enim et apostolus Petrus prædicabat, dicens: Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia eius. Oportet igitur, ut patienter cum humilitate cuncta adversa sustineamus. Sermonem autem, quem obiecistis de hæresi, non potui sustinere et valde abominatus sum, quia hæresis separatio est a Deo. Hæreticus enim separatur a Deo vivo et vero, et coniungitur diabolo et angelis eius. Alienatus enim a Christo, iam non habet Deum, quem exoret pro peccatis suis, quia ex omni parte periit. Si autem conversus fuerit ad veram et catholicam sanctæ ecclesiæ fidem, suscipitur a bono et pio salvatore nostro Christo, et reconiungitur Deo vero creatori et salvatori nostro Christo.»

21. Inir ellri brædr med samþyckiande ollum munkum merkrinnar Scithie attu einn tima þa radagerd, at sæll fadir Ysaach væri vigdr til prestz þeim at þeiri kirkiu, er i morkinni stod. Verdr þar nu at akvednum degi mikit munkamot. Fyrr nefndr fadir Ysaach verdr viss þessarrar tiltekiu, flyr nu i Egiptaland ok falst i akri einshverium milli þyrna, ok hyggr sik overdan prestzvigslunnar ok þeirar virdingar. Af þessu efni gerdiz mikill fiölldi munka at leita heilags fodur ok handtaka, ef þeir hitti. Um kvelldit er þeir gerduz vegmodir, ok mál þotti matar, letu þeir lausan asna, þann er vistir þeira bar, til aaifangs[1]. Leitar hann sidan sva fyrir ser, at hann lettir eigi, fyrr en hann kom i þann stad, er heilagr aboti Ysaach hafdi leynz i. En er lysa tok af degi, leitudu munkarnir at asna sinum ok hittu rett þar sa, er guds madr hafdi folgiz; toku nu at da hardla miok drottins tilskipan ok toku hondum heilagan fodur, ok villdu binda ok leida sva sidan mille sin. Inn virduligi karll villde þat eigi ok mællte: «Eigi ma ek nu, brædr minir, meina ydr þetta, þviat vera kann, at þat se guds vile, at ek taka prestz vigslu, þo at ek se overdugr.»

[1] aarfangs *Cd.*

---

21. Consilium inter se habuerunt seniores patres et omnes monachi habitantes in eremo Scythie, et consenserunt, ut pater Isaac presbyter eis ordinaretur in ecclesia, quæ in ipsa eremo sita est, ubi convenit die et hora statuta multitudo monachorum, qui in illa eremo conversantur. Audiens autem supradictus abbas Isaac huiuscemodi consilium, fugit in Ægyptum, et abscondit se in quodam agro inter fruteta, arbitrans indignum se esse honore presbyterii. Quamplurimi autem fratres monachi sequebantur, ut comprehenderent eum. Cum autem applicuissent ad vesperam in eodem agro, ut reficerentur fatigati de itinere, erat enim nox, dimiserunt asellum, qui eis sumptus portabat in itinere, ut pasceretur. Cum autem pasceretur asellus, pervenit in locum, ubi supradictus abbas Isaac latitabat. Cumque illuxisset dies, requirentes monachi asellum pervenerunt ad eundem locum, ubi se senior occultaverat, et admirantes valde dispensationem divinam, comprehendentes ligare et constringere eum voluerunt, et ita perducere. Venerabilis autem senior non permisit dicens: «Iam non possum contradicere vobis, quia forsitan voluntas Dei est, ut licet indignus suscipiam ordinem presbyterii.»

22. Tveir brædr voru þeir, er badir samt bygdu eitt herbergi, þeira þolinmædi ok litillæti lofudu allir hardla mikit heilagir fedr. Þetta heyrdi einn forfridr fadir, ok for at finna þa fyrir þa skylld at prova, ef þeir hefdi fullkomliga ofalsat litillæti. Brædrnir toku feginsamliga vid honum, ok þa er þeir hôfdu at munka sid lyktad psalmasông ok heilagri bæn, gengr þesse ut einn samt hinn tilkomni fadir ok litaz um, ser þar einn grasgard, er þeir hôfdu fyrir kals sakir brædrnir. Gripr hann sidan einn fork ok fæz um fast ok brytr nidr alla kalstokkana, þa er i gardinum voru, sva gersamliga, at engi var eptir olamdr. Þeir brædrnir sia þetta ok tala at sidr um, at þeira blidufullt yfirbragd braz ecki her fyrir. Sidan gengu þeir inn allir samt ok lyktôdu psalmasông. Eptir þat fellu þeir a kne fyrir inn tilkomna fodur ok sogdu: «Lofar þu, herra, at vid farim ok steikim þann kalbustinn er eptir stod, þviat nu er fullr timi, at ver kennim fædu.» Inn gamli fadir fell þa framm fyrir fætr þeim ok segir: «Margfalldar þackir gere ek, inir kæruztu brædr, almatkum gude lausnara vorum fyrir þat, er ek se, at hinn helgi andi hefir herbergi med yckr. En eigi þvi sidr minni ek yckr ok aeggia ek, at æ, medan þit lifit, geymi þit litillætis dygdarinnar ok þolin-

---

22. Erant duo fratres monachi pariter in cella commorantes, quorum humilitatem et patientiam multi etiam de sanctis patribus collaudabant. Audiens vero quidam sanctus vir, voluit probare, si veram perfectamque humilitatem haberent; venit ergo ad visitandum eos. Cumque cum gaudio suscepissent eum, et ex more complessent orationes et psalmodiam, egressus foris cellulam vidit parvum hortum, ubi sibi olera faciebant. Apprehensoque baculo, cum toto impetu cœpit omnia olera cædendo confringere, ita ut nihil omnino remaneret. Videntes autem supradicti fratres, nihil penitus dixerunt, sed nec vultum tristem aut turbatum habentes. Et rursus ingressi cellulam vespertinas orationes complentes, adorantes eum dixerunt: «Si præcipis, domine, ibimus, ut eum qui remansit caulem coquentes gustemus, quia iam hora est, ut cibum sumamus.» Tunc senior adoravit eos dicens: «Gratias ago Deo meo, quia video spiritum sanctum requiescere in vobis; et ideo hortor vos ac moneo, fratres carissimi, ut usque in finem custodiatis sanctæ humilitatis et patientiæ virtutem, ut ipsa in regno cælesti vos magnos et sublimes in conspectu Domini faciat apparere.»

[illegible] gere yekr mikla ok dyrmæta i him- [illegible] vars herra Jesu Kristz.» [illegible]reriu var nöckurr alldradr munkr ins lof- [illegible] med allzkonar ohægindum um langan tima [illegible] miôk, einna mest fyrir þa skulld at brædr [illegible] hialpir at veita krankleika hans, sem til heyrdu. [illegible] þeir ok eigi fông sa i munklifinu þvi, er hinum siuka [illegible] Tilfelli þetta heyrdi ein gudhrædd kona, ok bad formann klaustrsins at hon flytti inn siuka munk heim i sitt herbergi, mest fyrir þa sok, at hon matte audmiukligar akta þa lute, er hinum siuka hentu, en þeir brædrnir, þar er hon var i fiôlmennri borg. Fadir klaustrsins baud þa, at brædr bæri hann til guds ambattar. En hon tok at þiona honum af allri sinni kunnuztu, trudi hon, at hon mundi eigi missa verdkaups af vorum lausnara Jesu Kristo. Ok er her hafdi[1] sva frammfarit .iij. ar eda meirr, at munkrinn var a hennar varnade, ok hon þionadi honum af allri athygli ok godvilld, toku margir meinsamir menn at ætla munkinn eptir ser ok sôgdu, at hann hefdi eigi hreinan hug a meyiu þeiri, er honum þionade.

1 h. litillætis Cd.

---

23. Erat quidam in cœnobio iam senex et probatissimus monachus, et incurrit gravissimam ægritudinem: confectusque nimia et intolerabili infirmitate, per longum tempus laborabat in doloribus multis, nec invenire poterant fratres, qualiter succurrerent ægritudini eius, quoniam ea quæ necessitas infirmitatis eius expetebat, non habebant in monasterio. Audiens autem quædam famula Dei de afflictione infirmitatis eius, deprecabatur patrem monasterii, ut eum ad cellulam suam tolleret, ut ministraret ei, maxime autem quia facilius invenire posset in civitate, quæ necessaria ægritudini eius videbantur. Præcepit ergo pater monasterii, ut portarent eum fratres ad cellulam famulæ Dei. Ipsa vero cum omni veneratione suscipiens senem propter nomen Domini ministrabat ei pro retributione mercedis æternæ, quam credebat a Christo salvatore nostro recipere. Cumque per tres et amplius annos sedule obsequeretur famula Dei, cœperunt homines mente corrupti, secundum sordem mentis suæ, suspicari, quod non sinceram haberet senior conscientiam de virgine, qua ministrabat ei. Audiens autem hæc senior, exorabat benignitatem Christi, dicens: Tu Domine Deus noster, qui solus nosti omnia et vides, quia multi sunt dolores

En er hinn gamle guds madr heyrde þetta, bad hann guddomligan vars herra matt ꜳ þenna hátt: «Þu drottinn gud vorr, er einn veiz alla lute, ok ser, at margir eru harmar mins krankleika ok vesalldar minnar, ok fyrir sva [langa kôr[1], er mer meinar, þarf ek naudsynliga þionustu þinnar ambattar, er fyrir þina skylld þionar til min; gialltu ok ombuna henni, drottinn minn, i eilifu life, sva sem þu virdiz fyrir þina godgirnd þeim at veita, er sina þionkan veita siukum eda sarum af ast þins blezada nafns.» En er nalgadiz daudadagr þessa guds vinar, komu þar til margir helgir fedr med brædrum af munklifinu. Þa sagdi hinn gamli fadir sva: «Bid ek ydr, minir fedr ok brædr, at þa (er) ek em andadr, takit þer staf minn ok plantid hann yfir leide minu, at þer vitit, þa er hann berr blom ok gefr af ser avôxt, at ek hefi reinan hug haft ok samvizku ꜳ þesse guds ambatt, er mer þionar fyrir guds nafn. En ef stafrinn blomgaz eigi, þa vitit til fullz, at ek hefir ohreinn verit af henni.» Nu er guds madr var frammlidinn af þessum heimi, toku heilagir fedr stafinn ok plôntudu a leidi hans. En hann blomgadiz ok bar avôxt þann fyrstan tima, er þess var von, sva

1 [langar eyr *Cd.*

ægritudinis et miseriæ meæ, et afflictionem consideras tantæ infirmitatis, quæ me ita per tantum consumpsit tempus, ut necessarium habeam obsequium huius famulæ tuæ, quæ mihi propter nomen tuum ministrat; tribue ei, Domine Deus meus, condignam mercedem in vita æterna, sicut dignatus es promittere propter bonitatem tuam his, qui propter nomen tuum exhibent egenis et infirmis suum ministerium.» Cum autem approximasset dies transitus eius, convenerunt ad eum quamplurimi sancti seniores et fratres de monasterio, et dixit ei senior: «Obsecro vos, Domini et patres et fratres, ut, cum defunctus fuero, tollatis baculum meum et plantetis eum super sepulcrum meum, et si radices fecerit miseritque fructum, tunc scietis, quia munda est conscientia mea a famula Dei, quæ mihi ministrabat. Si autem non fronduerit, scitote, quia non sum mundus ab ea.» Cum ergo vir Dei exiisset de corpore, secundum præceptum eius sancti patres plantaverunt baculum eius super sepulcrum ipsius, et fronduit, accedenteque tempore protulit fructum; et admirati sunt omnes glorificantes Deum. Ad tale enim miraculum etiam de vicinis regionibus multi convenientes magnificabant gratiam salvatoris, nam et nos ipsam arbusculam vidimus, et

at allir undruduz, er sa, ok gulldu gudi dyrd fyrir. Margir komu ok þar af nalægium herudum daandi drottins dyrd ok þesse takn. Vær saam ok einn blomgadan kvist þessa stafs ok gerdum gudi þackir, þeim er alldri fyrirlætr þa, er honum þiona med hugarins reinleik ok sannleik verksins.

24. Nockurn tima var einn odr madr grimmliga kvaldr leiddr til herbergis ins helga fodur Apollonij abota, ok (er) hinir tilkomnu badu helgan fodur bidia fyrir-munn hins æra til guds ok gefa honum heilsu, svarar fadir Apollonius, kvez ongan verdleik til þess hafa ne valld at drottna diöflum. En er hann kom eigi þessu einu vid, ok þeir badu hann med tarum, þa hlyddiz hann vid um sidir sigradr af bæn þeira, ok baud oreinum anda ut at ganga af guds skepnu fyrir nafn ok valld vars herra Jesus Kristz lausnara allz lyds. Þa svarar fiandinn honum sva: «Nu þo at ek verda fyrir valldi Kristz ut at ganga, þa mun ek fretta þik at hvaru eins æventyrs, þess er i gudspiallinu er skrifat: hver eru kid eda hverir eru saudir?» Guds madr Apollonius svarar honum sva: «Kidin megu at sönnu segiaz ranglatir menn, milli þeira em ek syndafullr ok sekr, meinsamr ok motgiarn almatkum gudi; en

---

benediximus Dominum, qui protegit in omnibus in sinceritate et veritate sibi servientes.

24. Quodam tempore ad beatum abbatem Apollonium duxerunt quendam vexatum, qui fortiter a dæmonio torquebatur. Cumque per triduum observarent, qui cum eo venerant, obsecrantes senem, ut eum in nomine Christi fusis ad Deum precibus curaret; respondens senior, dixit eis non esse se huius meriti, ut dæmonibus imperaret. Cum autem persisterent, qui venerant, rogantes eum, flentes et nimis deprecantes, tandem acquievit. Cum autem in nomine Domini salvatoris nostri imperaret dæmoni dicens: «Exi, immunde spiritus, de plasmate Dei!» Tunc respondens dæmon dixit ei: «Ego quidem imperante virtute Christi egredior, tamen interrogabo te sermonem, ut dicas mihi: Quid est quod scriptum est in evangelio, qui sunt hædi, et quæ sunt oves?» Respondens autem senior dixit ei: «Hædi quidem iniusti sunt, inter quos et ego sum peccator, qui multis peccatis obnoxius sum; oves autem Deus novit quæ sunt.» Tunc exclamavit dæmon voce magna, dicens: «Propter humilitatem tuam stare omnino non possum.» Et statim egressus est de hoc homine, quem obsederat. Videntes autem omnes qui astabant, dederunt gloriam Deo.

sialfr gud veit, hverir saudirnir eru.» Þa kalladi fiandinn hatt ok mællte: «Ǒngu moti ma ek her vid þola þinu lofligu litillæti.» Hvarf hann þa fra hinum oda. En madrinn vard þegar alheill. Lofudu allir gud ok hinn helga Apollonium, þeir er þessa iartein sa.

25. Heilagir ok alldradir fedr fluttu þat fyrir oss, at einn munkr var i morkinni Scithie, er fystiz at finna heilaga fedr, þa er gudi þionudu i þeim stad, er Cellia heitir, þviat þar byggia serhverir munkar i serhverium kofum. En (er) heilagr fadir fann ǒngvan audan kofa, þann er hann mætti herbergiaz i, lanadi nǒckurr gamall madr honum audan kofa, þann er hann mætti herbergiaz i, er hann atti, ok bad hann þar dveliaz þangat til, er hann fengi ser annan, þann er hann mætti vel i vera. Her ber nu sva til, at margir munkar girntuz heyra guds ord ok foru optliga flockum a fund þessa helga fodur ins nykomna, þviat hann hafdi mikla miskunnargiǒf þegit af gudi til andligrar kenningar. Þetta fregnar inn gamle fadir, sa er honum hafdi herbergit lanad, ok færr ǒfundar mikillar ok afvirdingar vid hinn ok segir sva: «Þenna stad hefi ek nu bygdan sva margan (dag) ok dægr, at þat er tortalit, ok koma siallstundum at eins brædr a minn fund, ok þo þa a

---

25. Referebant sancti seniores nobis dicentes: Quia fuit quidam monachus in eremo Scythi; venit autem ad visitandos sanctos patres in loco, qui dicitur Cellia, ubi multitudo monachorum divisis habitabat cellulis. Cumque non inveniret ad præsens cellulam, ubi posset manere, quidam de senioribus habens aliam vacantem cellulam, dedit ei dicens: «Interim repausa in hac cellula, donec invenias ubi possis manere.» Cumque ad visitandum eum convenirent quamplurimi fratres, desiderantes ab eo audire verbum salutis æternæ, habebat enim spiritualem gratiam docendi verbum Dei; videns ille senior, qui ei ad habitandum præstiterat cellam, invidiæ livore cor eius vulneratum est, et indignari cœpit ac dicere: «Quoniam ego tantis temporibus in hoc loco habito, et ad me non veniunt fratres nisi rarissime, et hoc in diebus festis, et ecce ad istum impostorem pæne quotidie fratres quamplurimi vadunt;» dixitque discipulo suo: «Vade, et dic ei, ut egrediatur de cellula illa, quoniam necessaria est mihi.» Cum autem perrexisset discipulus eius ad illum fratrem, dixit ei: «Mandavit abbas meus sanctitati tuæ, iube ei per me mandare, qualiter habeas, audivit enim te infirmari.» Ipse vero remandavit ei dicens: «Ora

[illegible] [illegible] Mælti [illegible] [illegible] at hann [illegible] þeim [illegible] [illegible] Sveinninn [illegible] [illegible] ‹[illegible] [illegible] Hann [illegible] [illegible] ‹Hann sagi þik [illegible] sem [illegible] at þu [illegible] [illegible] at hann [illegible] ser annars herbergis.› En er [illegible] voru þessir þeir dagar, sendir hann svein sinn ok bad hann bera þat bod, at hann gerdi brottu af herberginu: ‹Seg honum ok sva, ef hann dvelz or þessu, at þa mun ek koma med staf minn ok reka hann bardan a braut or kofanum.› Sveinn for ok bar fyrr [illegible] [illegible] þessi ord: ‹Vita skalltu, at aboti minn er mjok vargnadr um krankleika þinn, ok þat villdi hann vita, ef nokkut skadiz.› Guds madr mællti þa: ‹Þackir gere ek þinni ást, er þu ert sva mikla önn at minum hag, ok vit, at fyrir þina

---

pro me, domine pater, quia valde stomachum doleo.› Reversus autem discipulus dixit abbati suo: ‹Nimis rogat sanctitatem tuam, ut vel duos dies iubeas ei indutias dare, ut possit sibi aliam cellam providere.› Transactis autem tribus diebus iterum misit discipulum suum, dicens: ‹Vade, dic ei, ut egrediatur de cellula mea; nam si rursus distulerit, dices ad eum, quia continuo venio, et cum baculo cædendo expello eum de cella mea.› Pergens autem discipulus ad supradictum fratrem dixit ei: ‹Quoniam valde sollicitus est abbas meus de infirmitate tua, ideo misit me requirens, si melius habeas.› At ille hæc audiens dixit: ‹Gratias ago, domine sancte, caritati tuæ, quia sollicitus es de me, verumtamen precibus tuis melius habeo.› Reversus autem discipulus dixit abbati suo: ‹Etiam et nunc deprecatur sanctitatem tuam dicens, ut usque ad diem dominicum exspectes, et statim egredietur.› Cum autem advenisset dominicus dies, et non egrederetur, accipiens vectem senior, inflammatus invidiæ et iracundiæ spiritu pergebat, ut cædendo expelleret eum de cella sua. Accedens autem discipulus eius dixit: ‹Si iubes, pater, præcedo te et video, ne forsitan aliqui fratres ad salutandum eum venerint, et si viderint, scandalizentur.›

bæn betraz mikit um.» Sveinninn hvarf heim ok flutti fyrir abota sinum maal munksins þessa kostar: «Enn beiddi hann, herra minn, at þu mundir bida hans framan til sunnudags, ok yrdi hann[1] þa i brottu.» Nu kemr drottinsdagr, ok brodirinn er eigi brottu or kofanum. Tok inn gamli karll nu klædi sin ok gerdiz heiman med aufundar anda ok reide at reka brodurinn i brott med bardögum af herberginu. [Sveinninn gengr at honum ok segir: «Nu mun ek, fadir[2], fara fyrir, ef þu lofar, ok vita, ef nöckurir brædr eru komnir at hitta hann, þviat ef þeir sia þik, þa verdr þeim þat at mikilli stygd.» Ferr hann ok framm kemr, talar sva til husbonda: «Aboti minn kemr her skiotliga at·vitia þin, ok þvi bid ek, at þu gangir ut i mot honum, at hann kemr med mikilli ást þin at vitia.» Heilagr fadir gengr ut skiott ok gerer sik hardla gladan, rennr i mot hinum tilkomna, ok er hann sa hann, fyrr en þeir fyndiz, fellr hann allr til iardar ok vegsamar inn gamla födur med sva sagdri þackagerd: «Ombuni þer almattigr gud, hinn kærazti fadir, med eilifri gæzku, ok bue þer biarta vist ok dyrdliga i himneskri Hierusalem milli sinna heilagra manna fyrir þat herbergi, er þu hefir mer lanad fyrir sakir hans dyrdarfullz nafns.» Inn gamli madr komz vid hardla miok i hiartanu, er hann heyrdi þesse hans ord, kastar þegar a brott stafnum ok hleypr a hals helgum fedr

1 þat *Cd.* 2 [*rettet:* Nu mun ek fadir sia þik *Cd.*

Præcessit ergo discipulus, et ingressus ad eum dixit: «Ecce abbas meus venit ad salutandum te, egredere ergo celerius, et cum gratiarum actione occurre ei, quia pro nimia caritate et dilectione venit ad te.» Qui statim surgens cum nimia alacritate occurrit ei. Cumque vidissit eum, antequam approximaret ad eum, prostravit se pronus in terram, adorabatque senem cum gratiarum actione, dicens: «Retribuat tibi Dominus, carissime pater, bona æterna pro cellula tua quam mihi propter nomen eius præstitisti, et in cælesti Jerusalem inter sanctos suos Christus Dominus tibi gloriosam et splendidam præparet mansionem.» Hæc audiens senior, compunctus est corde, et proiiciens baculum cucurrit in amplexus eius, et osculatus est eum, et invitavit illum ad cellulam suam, ut pariter cum gratiarum actione sumerent cibum. Vocavit autem senior supra memoratum discipulum suum, et interrogavit eum dicens: «Dic mihi, fili, si dixisti verba isti fratri, quæ propter cellulam mandavi ut diceres ei?» Tunc discipulus eius confessus est ei

ok bydr honum til sins herbergis med allri olværd, kallar sidan til sin sveininn ok spurdi, ef hann hefdi flutt þau ferligu ord, er hann hafdi fyrrmeirr bodit honum til þessa helga mannz. Sveinninn segir honum þa allt id sannazta af, hve farit hafdi, kvez eigi nenna ne treystaz at kveda nei vid hans bodskap fyrir hlydni ok ok litillæti þat, sem hann var skylldr honum at veita sem hôfdingia sinum ok herra, ok lez þo engi þau ord hafa framm flutt, er fyrir hann voru lôgd. Inn gamli fadir þetta heyrandi fell framm fyrir fætr lærisveinsins ok sagdi sva: «Nu rett i dag ok hedan fra skalltu vera minn lærifadir, en ek þinn lærisveinn, þviat fyrir þina stundan ok stilling, ást ok otta til guds hefir varr herra Jesus Kristr holpit hvarstveggia sa(l) fra syndagialldi, mina[1] ok þessa meinlausa munks.» Heyrit þer agætan mann ok þo lærisvein, þann er med algerri ast Kriz elskadi sinn abota, sva at hann ottadiz eigi iafnmiok sina synd sem hitt, ef hans andligr fadir felli i reidinnar fen eda ôfundarinnar forad, ok fyrirfariz þar af allr avôxtr hans andligs starfs ok erfidis, þess er hann hafdi þolt fra bernsku til elli til hins eilifa lifs; lyktadiz af þvi helldr hizig, at med miskunnargiôf vars drottins glôdduz þeir badir samt i guds fride.

26. Paulus aboti atti enn at sogn heilagra fedra einn agætan

1 minu *Cd.*

---

dicens: «Vere, domine, dico, quia propter humilitatem, quam tibi exhibere debeo tamquam patri et domino, ideo non audebam respondere tibi aliquid, quando me mittebas ad eum; verumtamen nihil eorum dixi ei, quæ mandabas ad eum.» Hæc audiens senior, statim prostravit se ad pedes eius dicens: «Ex hodierna die tu meus pater esto, et ego discipulus tuus; quoniam te festinante et moderante ac cum timore et caritate Dei agente, et meam et illius fratris animam de peccati laqueo Christus Dominus liberavit.» Pro fide enim et sancta sollicitudine et intentione discipuli, qui perfecte in caritate Christi diligebat abbatem suum, et anxie timebat, ne per invidiæ et iracundiæ vitium aliquid tale ageret pater suus spiritualis, ut perderet omnes labores sanctos, quos ab ineunte ætate in Christi servitio pro vitæ æternæ præmiis laboraverat. Ideoque Dominus donavit gratiam suam, ut in pace Christi pariter lætarentur.

26. Dicebant sancti seniores de discipulo abbatis Pauli, nomine

lærisvein ath hlydni ok litillæti, þann er Johannes het. Sa var hans hattr, þott aboti Paulus bydi honum miok torbreytiliga lute, at hvarki heyrdi af honum mögl ne motmæli. Nöckut sinn bar sva til, at aboti sendi hann i næsta bæ, sem naudsyn krafdi til klaustrsins, eptir uxna myke, ok bad hann bera heim hvatliga til munklifissins. En i þeim stad var leona ein mannskæd miök. Þesse sami Johannes (geck) ut, sem aboti baud, ok er hann var a ferd kominn, segir hann til abota sins: «Heyrt hefi ek, fadir, miok marga menn segia, at leona ein ill ok grimm se a veginum.» Aboti Paulus sagdi þa til hans med keski nockurri þessa kostar: «Rennr hon a þik, bitt hana ok leid sva til min.» [En at aptni dags er brodirinn kom til þess stadar, er leona var, rann hon a hann.[1] Brodurnum var obilt, þrifr til hennar ok villdi hallda henne. Hon sleiz or hondum honum ok flyr i morkina. En hann sækir eptir ok segir sva: «Aboti minn baud, at ek skyllda þik bundna leida til hans.» ·Dyrit nam þa stad, sva at honum var þa hægt at höndla þat; hverfr hann heim sidan. I annan stad var aboti heima hardla hugsiukr, hversu honum tækiz til, er stundin dvaldiz; þar næst gat

1 [*mgl. Cd.*

Joanne, quoniam magnam haberet humilitatem et virtutem obedientiæ, ut etiam difficiles causas imperante ei abbate, in nullo penitus contradiceret, sed nec leviter in aliquo murmuraret. Cum autem necessarius esset in monasterii utensilibus fimus boum, misit eum abbas in proximum vicum, ut requireret ibi fimum boum et cum celeritate afferret ad monasterium. Erat autem in loco illo mala bestia leæna. Statim egressus discipulus eius Joannes, ibat secundum præceptum abbatis; cumque pergeret, dixit abbati suo: «Domine pater, audivi quamplurimos dicentes, quia in illo loco mala bestia leæna sit.» Tunc senior, quasi ioculariter dicit ei: «Si venerit super te, tene et alliga eam, et adduces eam tecum.» Cum autem venisset ad locum iam vespere, statim egressa leæna irruit super eum. Et ille comprehendens tenere eam voluit, illa vero excutiens se de manibus eius aufugit. Sequebatur autem ille dicens: «Quia abbas meus præcepit, ut alligatam te perducam ad eum.» Continuo autem stetit bestia, et tenens eam revertebatur ad monasterium. Dum autem retardaret in itinere, abbas nimis sollicitus pro eo tristabatur graviter; et ecce subito supervenit

hann at lita, hvar lærisveinn hans var ok leonan med honum. En er hinn gamli fadir feck seed ferd hans, undradiz hann hardla miok ok gerdi gudi drottni vorum lof, sem verdugt var. Lærisveinn mællte þa til hans: «Se her, fadir, nu leidda ek heim, sem þu baudt, bundna leonuna.» Inn gamli fadir villdi lægia skilning hans, at hann drambadi eigi her af ne upp hæfiz i hugsan sinni, ok sagdi sva: «Rett sem þu ert utan skyn ok skilning, slikum sama hætti leiddir þu higat þetta skynlausa kvikende. Nu far ok leys hana ok lat fara, hvert er henni likar.»

27. Einn alldradr madr ok heilagr sendi lærisvein sinn eptir vatni; brunnrinn var miok langt af herbergi heilags fodur. En sveinn gleymdi at taka taug, þa er hann var vatnit vanr upp med at draga. Nu er hann kom til brunzins, vard hann hryggr hardla miok, þviat langt var heim til herbergis þeira, veit nu eigi giôrla, hvat til rada er, eda hvert aa skal snua; þickir langt heim at hverfa, ok ferst þat þvi fyrir, fellr nu framm med tarum ok miklum hugartrega, ok mællti sva: «Miskunna mer, drottinn, eptir miskunn þinni, þu er gôrdir himin ok iôrd, hafit ok hveria lute, er i þeim eru; þu er einn samt gôrir mikla miskunn vid þion þinn, þann er

---

discipulus eius tenens ligatam leænam. Quod cum vidisset senior, admiratus valde gratias agebat salvatori nostro Domino. Dicit autem discipulus eius: «Ecce, domine, sicut præcepisti, adduxi leænam ligatam.» Volens autem humiliare sensum eius senior, ne extolleret se in cogitationibus suis discipulus suus, ait ei: «Sicut tu insensibilis es, ita etiam et istam insensibilem bestiam adduxisti; solve ergo et dimitte eam, ut pergat ad locum suum.»

27. Quidam de sanctis senioribus misit discipulum suum ad hauriendam aquam. Longius autem erat puteus a cella senioris. Oblitus est autem secum tollere funem discipulus eius, quo hauriret aquam. Cumque pervenisset ad puteum, contristatus est valde, quia longe erat cellula eorum; quid ageret, quo se verteret, nesciebat, dubitabat enim ad cellulam sine aqua reverti. Tunc anxius nimis prostravit se in orationem cum lacrymis dicens: «Domine, miserere mei secundum magnam misericordiam tuam; qui fecisti cælum et terram, mare, et omnia quæ in eis sunt, qui fecisti mirabilia magna solus, miserere mei propter servum tuum, qui misit me.» Et cum exsurrexisset ab oratione, exclamavit dicens: «O putee, putee, servus Christi abbas meus misit me, ut hauriam

þu sendir.» Her eptir stendr hann upp af bæninni ok kalladi hatt: «Heyrit, brunnarnir, segir hann, mik sendi Kriz þionustumadr aboti minn at taka vatn.» Þegar skiott springr vatnit upp, sva at laa a bôckum brunnzins, fyllir hann fôtu sina ok ferr heim sidan dyrkandi drottins matt lausnara vars. En brunnvatnit veik ser aptr i sinn stad.

28. Var brodir nôckurr i munklifi einu, Eulalius at nafne, pryddr med mikilli litillætis miskunn. Môrg þau misfelli, er til fellu med hinum vangeymnurum brædrum, þa sôgdu þeir upp a þenna hinn meinlausa mann Eulalium, er fyrr var nefndr. En hinir lagu i hleinu, er valldit hôfdu. Her fyrir var hann optliga asakadr af inum ellrum brædrum. En hann neitadi alldrigi, fellr helldr framm fyrir fætr þeim ok sagdiz sekr, lez vanvirkliga gert hafa. Nu er þetta barst at opt, var (hann) iafnan asakadr, ok eigi sidr, sem reglan baud klaustrsins, lagdar a hann fôstur ferdægrur eda þridægrur i samt. Þetta allt bar hann med þolinmædi. Þvi næst komu i einn stad hinir ellri brædr ok kærdu fyrir fodur munklifissins ovisir litillætis dygdar ok þols þess, er brodirinn hafdi, ok sôgdu sva: Hugleid, fadir, hvat til er, hversu lengi ver skulum

---

aquam.» Statim autem ascendit aqua sursum usque ad os putei. Et cum implesset lagenam suam frater, abscessit glorificans potentiam Domini salvatoris; aqua autem putei reversa est in locum suum.

28. Fuit quidam frater in monasterio, nomine Eulalius, nimis gratia humilitatis ornatus. Si quid igitur, ut solet, culpabile admisissent fratres negligentiores, excusantes semet ipsos supradictum fratrem asserebant esse culpabilem. Cumque argueretur a senioribus fratribus, non negabat, sed prosternebat se in terram, et adorans eos se dicebat peccasse et negligenter fecisse. Cum autem iterum ac frequenter accusarent eum, et secundum regulam monasticam biduana ac triduana ieiunia ei indicerentur, ille omnia patienter tolerabat. Ignorantes autem fratres, quia hæc omnia pro humilitatis virtute patienter sustineret, convenientes pariter, et maxime seniores fratres ad patrem monasterii, dixerunt: «Considera, pater, quid faciendum sit; quamdiu enim possumus sustinere negligentias et damna, quæ frater ille Eulalius facit in monasterio? Iam pæne omnia vasa et utensilia monasterii confracta sunt et exterminata per negligentiam eius. Quomodo ergo iste talis tolerandus est?» Respondens pater monasterii ait: «Interim pau-

hann at lita. hvar lærisveinn h[illegible] er hinn gamli fadir feck se[illegible] miok ok gerdi gudi drott[illegible] mællte þa til hans: [illegible] baudt. bundna [illegible] hans. at hann [illegible] ok sagdi [illegible] sama b[illegible] leys [illegible] Eulalii [illegible] Eulalii [illegible] Eulalii [illegible] Bruunu þegar allir a einu augabragdi utan þann [illegible] Eulalius atti. sa hvitiz oskadir ok med [illegible]

[illegible]

[illegible] dies sustineamus fratrem, et postea ordinavimus de eo quod [illegible] compeŧit fieri. Hæc dicens dimisit fratres. Ingressus vero cellam prostravit se in orationibus obsecrans misericordiam Domini ut ei manifestare dignaretur, quid ordinare aut definire posset de eodem dicto fratre. Tunc revelatum est ei quid ageret. Convocavit ergo omnes fratres abbas, dixitque eis: «Credite mihi, fratres, quia magis opto mattulam fratris Eulalii cum humilitate et patientia eius, quam omnia opera eorum dumtaxat, qui murmurantes in cordibus suis operantur in monasterio. Ut autem ostendat vobis Dominus quale meritum habet ipse idem frater apud Deum, præcipio vobis ut deferantur mihi mattulæ omnium fratrum.» Quas cum detulissent, iussit ut accenderent ignem, et misit in eum omnium fratrum mattulas, quæ statim combustæ sunt, præter mattulam fratris Eulalii, quæ integra reperta est, et non est combusta. Cumque hoc vidissent fratres, timuerunt valde, et prostraverunt se in terram, veniam et indulgentiam a Christo Domino postulantes, et collaudantes admirabantur nimis patientiam et humilitatem fratris Eulalii. Denique ex eo honorabant et magnificabant eum tamquam unum de magnis patribus. Istos autem ho-

obrunninn. Brædrnir urdu hræddir miok ok ottafullir vid þessa syn, fellu framm ok badu miskunnar vars herra, en lofudu, sem verdugt var, ok dadu þol ok litillæti brodur Eulalij, vegsômudu hann þadan ifra ok mikludu sem einn vollldugan fôdur. Virding þessa matti brodir Eulalius med ôngu moti þola ok sagdi med sialfum ser: «Vei mer veslum manni, hversu hormuliga ek hefi tynt litillæti minu, þvi er ek lagda langan tima allan kost til at ôdlaz med guds fulltingi.» Tok sidan þat raads, at hann leyndiz eina nott i brott or klaustrinu, ok letti eigi fyrr farlengd sinni, en hann kom i eydemork, þa er engi kendi hann, ok bygdi þar eitt litit hreysi. Hafnadi hann sva, sem nu var heyrt, heimligt lof mannanna, at hann ôdladiz i oordinni verolld eilifa dyrd ok oþrotnandi vegsemd af vorum herra Jesu Kristo.

29. Þat heyrir miok til at hafa kunnleika af lofsamligu litillæti ins sæla abota Anastasij, þess er ver skapadim hug varn ok hiarta eptir dasamligri hans hogværi. Heilagr fadir Anastasius atti einn texta med einvala bokfellum ok hinum bezta penna ritinn, þann er eigi var verri en attian aurar silfrs, þviat þar var a allt hit forna lôgmál ok id nyia. Nu bar sva til, at brodir nockurr gerdiz at vitia heilags fodur Anastasij fyrir astar sakir, at hann

---

nores et laudes non poterat sustinere frater Eulalius dicens: «Væ mihi infelici, quia perdidi humilitatem meam, quam tantis temporibus acquirere, auxiliante et adiuvante me Christo Domino, festinavi.» Consurgens itaque nocte, egressus de monasterio fugit in eremum, ubi nullus eum agnosceret, et ibi in spelunca habitavit. Noluit enim temporales hominum laudes, sed cælestem æternamque gloriam a salvatore nostro Christo in futuro sæculo percipere.

29. Beati abbatis Anastasii laudabilem humilitatem et patientiæ virtutem oportet ut cognoscamus, quatenus admirabilem magnanimitatem et tranquillitatem animæ eius considerantes, imitemur exemplum. Hic itaque Anastasius habebat codicem in pergamenis valde optimis scriptum, qui decem et octo valebat solidis, totum enim vetus et novum Testamentum continebat. Cum autem quidam frater venisset ad eum visitandi gratia, vidit in cellula eius codicem ipsum, et concupivit, furatusque est eum, et abiit. Supra memoratus autem abbas Anastasius, cum requisisset eadem die ad legendum codicem suum et non invenisset, intellexit, quia frater ille furatus esset eum, et noluit mittere post ipsum nec requirere

brodirinn bra augum til bækrinnar, girntiz þar næst, en stal i brott sidan ok for heimleidis. Fyrr inntr fadir Anastasius leitadi hinn sama dag textans ok villdi sia upp aa, ok fann eigi; þottiz nu þegar vita, at brodirinn mundi tekit hafa, villdi þo eigi senda eptir honum, at eigi kæmi meinsære ok biati a mistekiuna. Brodirinn for i næstu borg med bokina ok villdi selia ok mat fyrir .xvi. aura. Sa er til kaups var talar sva: «Lia mer, brodir, bokina, at ek prova, ef hon er þessa verd.» Hann gerir þetta. Brodirinn fær honum i hendr textann. En hann for þegar aa fund hins helga fodur Anastasij med bokina ok bad hann segia, ef honum þætti verd .xvi. aura, sagdi at sva var metin. Heilagr aboti Anastasius sagdi, ath bokin var hardla god, ok hon var vist ecki verri en sva. Hinn ferr heim ok segir til þess brodur, er bokina let fala: «Se her bokarverdit, ok vit, at ek sagda hinum (helga) Anastasio um bokina, ok kvat hann hana þess vel verda.» Hinn fretti at brodirinn, ef fadir Anastasius hefdi þar ecki ord fleira um. «Tru mer, sagdi hinn, at hann taladi ǒngu ordi framarr.» Ok þa er hinn hvinski heyrdi[1] þetta, sagdi hann sva: «Eigi vil ek nu selia

1 *Med dette Ord begynder et Membranfragment i 668 qv.*

---

eum, ne post furtum etiam periuria adderentur. Descendens autem frater ille in eam, quæ in proximo erat, civitatem, voluit distrahere codicem illum, petebat autem in pretio eius solidos sedecim. Dicit ei ille, qui eum emere volebat: «Da mihi codicem, ut possim probare, si tanti pretii valet.» Dedit ergo ei codicem, ut probaret eum. Statim autem frater ille cum ipso codice perrexit ad sanctum Anastasium, et rogabat eum dicens: «Iube considerare, pater, codicem istum, et æstimare eum, si valeat solidos sedecim, quoniam tantum pretii petit, qui distrahit illum.» Dixit autem abbas Anastasius: «Quia bonus est codex, et valet tanti.» Reversus autem qui eum emere volebat, dixit distrahenti: «Ecce accipe pretium, quia ostendi codicem abbati Anastasio, et dixit mihi: quia bonus est codex, et valet tanti.» Interrogavit autem frater ille, si nihil beatus Anastasius dixit aliud. Cui respondens ille ait: «Crede mihi, quia nihil penitus mihi aliud dixit.» Hæc cum audisset frater ille, dixit ei: «Quia iam recogitavi, frater, et nolo distrahere codicem meum.» Compunctus enim corde festinanter perrexit ad abbatem Anastasium, et prostravit se in terram ad pedes eius, et precabatur cum fletu et lacrymis pœnitendo, ut re-

þer hana [1], brodir, þviat ek þickiumz nu skilia, hvers [verd er [2].». Komz hann þa vid af ollu hiarta, ok for iafnskiott a fund ins helga Anastasij ok fell til fota honum ok bad hann med tæ̈rum taka aptr vid bokinni. En aboti Anastasius villdi þat vist eigi, bad brodurinn fara i guds fride, «ok haf nu bokina med villd minni.» Brodirinn bad hann æ idrandi med tæ̈rum, at hann tæki aptr vid textanum, lez hvergi hugro hafa mega, fyrr en þat væri þegit. Feckz þat þa um sidir, at aboti tok vid bok sinni. En brodirinn var med hinum helga Anastasio allar stundir sidan, medan hann lifde.

30. Þar var nockurr einsetumadr, Peor [3] at nafni, af inum fornum fedrum, þenna hafdi hinn helgi Antonius lærdan nær frumvaxta ok kent heilaga [4] munka hattu. Hann dvaldiz ok fa þau misseri med hinum helga Antonio. Ok er Peor var halfþritǫgr at alldri, for hann a brott i morkina at byggia einn ser med villd ok samþycki ins helga Antonij. Heilagr fadir Antonius taladi sva til hans at skilnadi þeira: «Far nu, Peor, ok hidst [5] þar er þer

1 bok *Fr.* 2 [hun er verd *Fr.* 3 Peior *her og senere Fr.* 4 *saal. Fr.*; honum *A.* 5 dvelzt *Fr.*

---

susciperet codicem suum. Sed non acquiescebat ei abbas, dicens: «Vade cum pace, frater; ecce iam cum voluntate mea habe ipsum codicem.» Ille autem persistebat cum lacrymis petendo eum dicens: «Quia si non susceperis codicem, domine pater, nullo modo requiescet anima mea.» Post hoc ille recepit codicem suum; nam frater ille permansit apud beatum Anastasium in cellula eius usque in exitum vitæ suæ.

30. Fuit quidam eremita, Pior nomine, de antiquis patribus, quem beatus Antonius adolescentem in sancto proposito monachorum instruxit. Demoratus est autem apud beatum Antonium annos paucos. Cumque viginti et quinque esset annorum, abiit ad alium secretum eremi locum, ut solitarius habitaret, hoc etiam volente et consentiente beato Antonio. Dixitque ei sanctus Antonius: «Vade, Pior, et habita ubi volueris; et cum tibi per aliquam rationabilem occasionem revelaverit Dominus, venies ad me.» Cum autem pervenisset hic ipse Pior ad locum, qui situs est inter Nitriam et eremum Scythie, effodit puteum, cogitans apud semet ipsum: «Quoniam qualemcunque aquam invenero, oportet me ipsa contentum esse.» Quod et factum est ad augmentum meritorum

likar, ok skalltu þegar sækia a minn fund, er vars herra vili vitraz þer til þess fyrir nockur skilvislig tilfelli.» En er heilagr Peor kom i þann stad, er liggr i mille Nitrie herads ok merkrinnar[1] Scithie, þa grof hann þar einn brunn ok hugsadi adr med ser, at hann mundi hlita sliku vatni, er hann hitti. Þadan af feckz honum [dygdar ok sva mikit,[2] at þat vatn, er hann fann[3], var bædi beiskt ok sallt, sva at hverigir menn er a hans fund sottu sidan, þa baru i byttum vatn med ser[4]. Þriatigi ara dvaldiz hann i þessum stad. Optliga badu brædr hann at hvoru hverfa af þessum stad fyrir beiskleika vatzins. En hann sagdi þeim sva: «Ef ver vilium her hvilld hafa i þessum heimi, brædr minir, utan [beiskleik ok bindendis erfidi[5], þa er engi von, at ver nalgimz eilifd þess sama sætleiks ne neytim þeira girniligu krasa, er inn eru aktadar i himneska paradis.»

Sva fluttu heilagir fedr, at hinn heilagi Peor geck uti, medan hann matadiz, en neytti eigi meira en eitt kaukukorn[6] ok .v.

1 *saal. Fr.;* morkina *A.* 2 [sva mikit dygdar *Fr.* 3 fieck þar ok hitti *Fr.* 4 til dryckiar *tilf. Fr.* 5 [*rettet*; bindendis *A.*; beisklei . . . . drygi *Fr.* 6 paximatz *tilf. Fr.*

---

eius talis occasio; tantum enim salsa et amara inventa est aqua, ut si quis ad eum visitandi gratia veniret, in proprio vasculo sibi aquam deportaret. Remoratus est in eodem loco annis triginta. Dicebant ergo ei fratres, ut recederet de loco ipso propter amaritudinem aquæ. Ipse autem dixit eis: «Si amaritudinem et laborem fugimus abstinentiæ, et volumus in hoc mundo requiem habere, post exitum vitæ huius non percipiemus illa æterna et vere dulcia bona, nec fruemur illis perpetuis beati paradisi deliciis.

Dicebant ergo fratres, quia tantum unum paximatium et quinque olivas in cibo accipiebat, et hoc deambulando foris. Etiam et hoc affirmabant de eo multi sanctorum patrum, quia triginta et amplius annis, ex quo egressus est de domo parentum suorum, numquam ei suasum fuisse, etiam cum defunctos audisset parentes suos, ut pergeret ad requirendum seu visitandum propinquos suos. Verumtamen soror eius, cum esset vidua, habens duos filios iam adolescentulos misit eos in eremum ad requirendum fratrem suum Pior. Qui cum diversa monasteria circuissent requirentes eum, vix tandem invenientes illum dixerunt ei: «Nos filii sororis tuæ sumus, quæ nimio desiderio optat te videre ante exitum

olifuber.[1] Heilagir fodr sônnudu þat ok, at guds madr Peor hefdi eigi a þrimtigum sara eda meirr, siz hann gekk heiman or fôdurtuni, sed fedgin sin ne frændr, ok eigi helldr fekz þa, at hann færi at vitia frænda sinna, er[2] þau voru bædi ôndut flutt fadir hans ok modir. Systir ins sæla Peors atti .ij. sonu, þa sômu sendi hon at leita brodur sins Peors i morkina, nu er hon var eckia ordin. Ok er þeir hôfdu kannat morg klaustr ok umkringt i hans eptirleitan, vard varla, at hann leti[3] siaz um sidir. Sveinarnir tôludu til hans þessa kostar: «Vid erum synir systur þinnar, er hardla miok girntiz til at [sia þik, adr en hon andiz[4].» Heilagr Peor villdi ecki heyra a bæn þeira. Sveinarnir foru þa a fund ins helga fodur Antonij ok sôgdu, fyrir hveria skylld þeir hôfdu hittan hann. Inn sæli Antonius sendi þa þegar eptir Peor ok sagdi til hans: «Fyrir hvi komtu eigi til min sva langan tima, sem nu er lidinn?» Peor svarar: «Þu hinn helgazti fadir bautt mer þvi at eins þinn fund sækia, ef gud birti mer þat med einskonar tilfelli[5], en þat vard ecki allt her til.» Sæll Antonius sagdi þa: «Far ok lat systur þina na at sia þik.» Heilagr Peor tekr til fylgdar med ser .ij. munka ok for sidan til klaustrs ok herbergis systur sinnar,

1 oliober *Fr.* 2 ok er *A og Fr.* 3 mætti *Fr.* 4 [hon mætti sia þik, adr en hun andazt *Fr.* 5 atfelli *Fr.*

---

suum.» Ipse vero non acquievit petitioni eorum. Perrexerunt autem adolescentes ad hominem Dei beatum Antonium, indicantes ei, pro qua causa venerant. Misit autem beatus Antonius et vocavit eum ad se, dixitque ei: «Quare, frater, tanto tempore non venisti ad me?» Qui respondens dixit ei: «Præcepisti mihi, beatissime pater, ut cum per aliquam occasionem revelasset mihi Dominus, venirem ad te, et ecce usque hactenus non mihi revelatum est.» Dixit ei beatus Antonius: «Vade, ut videat te soror tua.» Tunc assumpsit secum alium monachum, et perrexit ad locum et domum sororis suæ; et stans foris prope ianuam atrii, clausis oculis, ut non videret sororem suam, stetit. Illa autem veniens proiecit se ad pedes eius, de nimio enim gaudio angustiata est. Dicet ei Pior: «Ecce ego sum Pior frater tuus, vide ergo me, quantum volueris.» Et post hoc statim reversus est ad eremum in cellulam suam. Hoc autem fecit ad erudiendum monachos, ut non daretur eis licentia, cum libitum eis fuerit, visitare parentes vel propinquos suos.

nemr stad i gardinum utan hurd klaustrsins ok blundar badum augum, at hann gæti eigi seed systur sina. Hon geck ut ok fiell[1] framm fyrir fætr honum þegar, þviat briostit þröngdiz af mikilleik fagnadarins. Sæll fadir Þeor sagdi sva til hennar: «Se ek em Peor brodir þinn, lit nu a mik[2] sva lengi sem þer likar.» Skiott eptir þetta hvarf heilagr Peor heim i morkina til kofa sins Kendi[3] hann þetta dæmi munkum til eptirlikingar, þott eigi gæfiz hvert sinn orlof, er þa lystir, at finna frændr sina eda kunningia.

31. Aboti Johannes er var i munklifi þvi, er Kvistr er kalladr, atti hann ok eina systur, þa er af unga alldri hafdi i guds þionustu stadit. Þesso sama hafdi i fyrstu lærdan brodur sinn Jon abota, ok eggiadi hann i klaustr at ganga en fyrirlata allan þessa heims hegoma. Fiogur ar ok .xx. siz heilagr Johannes [kom i klaustr, þa geck hann alldri ut af klaustrinu[4], ok eigi vitiadi hann systur sinnar. Hon girntiz þa hardla miok at sia hann, ok þvi sendi hon optliga bref til hans ok bad, at hann mundi gera fyrir guds sakir at vitia hennar, adr hon lidi hedan, at þau gleddiz bædi samt af guds lofi. Heilagr Johannes færdiz alla vega undan ok villdi eigi ganga ut af klaustrinu. Hin virduliga guds ambatt ritade þa enn bref til hans ok segir, ef hann vill eigi hitta hana, at þa rekr naudr til, at hon komi til klaustrs hans eptir sva langan tima lidinn at vegsama hans heilugu ast. En er

1 *saal. Fr.;* geck *A.* 2 *saal. Fr.;* þik *A.* 3 Giordi *Fr.* 4 [*saal. Fr.;* geck i klaustr *A.*

---

31. Etiam abbas Joannes, qui commanebat in monte, qui vocatur Calamus, habebat sororem, quæ ex infantia in sancto proposito conversabatur, ipsa enim erudivit et docuit fratrem suum eundem abbatem Joannem, ut relinqueret vanitates sæculi huius, et ingrederetur monasterium. Cum autem ingressus fuisset monasterium, per viginti et quatuor annos non est egressus de monasterio, nec visitavit sororem suam. Illa vero nimis desiderabat videre eum, nam frequenter scribebat et mittebat ad eum epistolas, petebatque, ut ante exitum eius de hoc corpore veniret ad eam, ut in caritate Christi de præsentia sua lætaretur. Ille autem excusabat, nolebatque de monasterio egredi. Venerabilis autem famula Dei et soror eius iterum scripsit ad eum dicens: «Quia si nolueris venire ad me, necesse habeo, ut ego veniam ad te, ut post tantum temporis adorare merear sanctam caritatem tuam.» Hæc cum audisset supra dictus Joannes, contristatus est nimis, et cogi-

fyrr nefndr Johannes aboti heyrdi þetta, vard hann hryggr miok ok hugsar nu med ser þessa kostar: «Ef ek leyfi systur minni at koma hingat til min, þa kann vera, at adrer[1] kunningiar minir ok nafrændr sæki ok higat a minn fund ei sidr.» Gerir hann nu þat ræd, at hann vill helldr fara sialfr at hitta hana; tok upp tva brædr i fylgd med ser af klaustrinu. En er hann kom framm til klaustrsdyra systur sinnar, kalladi hann hatt ok mællti: «Benedicite ok heyrit utan huss menn.» Systir hans sialf geck ut ok ein nunna med henne ok lauk upp hurdina ok kendi eigi brodur sinn, enda kendi hann hana giôrla, ok taladi hann[2] ecki til hennar, at hon skylldi eigi mega i malinu þeckia hann. Munkar þeir er i fôr voru med honum, sôgdu þessa kostar til hennar: «Heyr herra modir, ver bidium, at þu latir gefa oss vatn at drecka, þviat ver erum vegmodir miok.» Ok er þeir hôfdu druckit, sem þeim likade, baduz þeir fyrir um stund ok gerdu gudi þackir, hurfu sidan heim aptr til klaustrs sins. Nockurum dôgum sidarr ritar systir ins sæla Johannis enn til hans ok bad hann koma til klaustr(s) sins at bidiaz þar fyrir, adr en hon lyki nausum. Hann ritar þa aptr til hennar med einum munk af sinu klaustri ok segir sva: «Sannliga kom ek, systir, til þins fundar[3], ok gektu sialf ut til

[1] *tilf. Fr.* [2] *saal. Fr.*; þat *A.* [3] *saal. Fr.*; stadar *A.*

---

tabat apud semet ipsum, dicens: «Quoniam si permisero, ut ad me veniat soror mea, de cetero licentia datur, ut et alii parentes et propinqui nostri veniant ad visitandum me.» Ideoque tractavit apud se, ut magis ipse pergeret et visitaret sororem suam; accepit etiam alios duos secum fratres de monasterio. Et cum venisset ad ianuam monasterii sororis suæ, clamavit dicens: «Benedicite, et audite peregrinos.» Egressa est autem soror eius cum alia famula Dei, et aperuit ianuam, et penitus non cognovit fratrem suum; ipse autem cognovit sororem suam, sed non est locutus verbum, ne forte cognosceret in voce eum. Monachi vero qui cum ipso erant, dixerunt ad eam: «Rogamus te, domina mater, ut iubeas nobis aquam dare ad bibendum, quia de itinere fatigati sumus.» Cum autem accepissent et bibissent, facientes orationem et gratias agentes Deo, discesserunt et reversi sunt ad monasterium suum. Post aliquantos autem dies iterum scripsit ad eum soror sua, ut veniret et videret eum ante exitum suum, et orationem faceret in monasterio eius. Tunc ille rescripsit ad eam et direxit epistolam per monachum de monaste-

vor, ok tok ek vatn or þinni hendi, ok drack ek gudi þackir gerandi, sem verdugt var, einna hellzt fyrir þat at ek komumz sva heim, at þer kendut mik eigi. Lat þer nu þörf vinna þat, systir, er þu satt mik, lett af hedan fra at angraz þar af, bid fyrir mer helldr an aflati til drottins vars Jesus Kristz.»

32. Einn munkr for at finna systur sina i eitthvert klaustr, þviat hann heyrdi hana kranka. Þesse guds þionustukona var hardla nafnfræg af heilögu medferdi. Hon alyddiz[1] ecki vid hans kvomu ok villdi vist eigi sia þegar brodur sinn, sva at hann gengi fyrir þetta tilfelli[2] inn i kvenna klaustr. Bad hon honum þesse sin ord bera: «Far brott, herra brodir, ok bid fyrir mer,[3] at ek fa sæd þik i oordinni verolld i riki drottins vars Jesus Kristz.»

33. Af hinum helga Theodoro byriar oss framm at bera morg dygdardæmi. Þesse sami Theodorus var lærisveinn ins dyrdliga guds manz Paphnucij.[4] Sa sami Paphnucius var fadir otalligs fiölda munka ok margra munklifa i halfum Thebaidis. Þann tima er hinn helgi Paphnucius skein i allzkonar kröptum, odladiz hann

[1] *saal. Fr.*; olyddiz *A.* [2] *mgl. Fr.* [3] þvi at ek true, at guds myskun lausnara vors mun þat veita mier *tilf. Fr.* [4] Pachuncius *her og senere Fr.*

---

rio suo, dicens: «Quia præstante gratia Christi ego veni ad te, et nullus me cognovit; ipsa vero egressa es ad nos et dedisti nobis aquam, et accepi de manibus tuis et bibi, et gratias agens Deo reversus sum in monasterium. Sufficiat ergo tibi, quia vidisti me, et non sis ulterius mihi molesta, sed ora pro me incessanter ad Dominum nostrum Jesum Christum.»

32. Sed et alius quidam monachus abiit ad sororem suam, ut visitaret eam; audierat enim eam ægrotantem in monasterio. Erat autem ipsa famula Dei nominata in sancta conversatione. Itaque non acquievit illa suscipere et videre fratrem suum, ut non per occasionem eius ingrederetur monasterium feminarum, sed mandavit ei dicens: «Vade, domine frater, et ora pro me; præstante enim gratia Dei et salvatoris nostri, videbo te in futuro sæculo in regno Domini nostri Jesu Christi.»

33. Etiam de abbate Theodoro oportet nos exempla virtutum proferre. Hic itaque beatus Theodorus discipulus fuit sancti Pachomii viri de sanctis patribus, qui fuit pater infinitæ multitudinis monachorum, multorumque monasteriorum pater in partibus Thebaidæ. Cum enim in omnibus sanctitatis fulgeret virtutibus, etiam

af gudi þar med miskunnargiöf spadoms anda, þviat gud vitrade honum marga oordna lute. Nöckut sinn kom systir ins sæla Theodori, er fyrr var nefndr, til þess klaustrs, er hann þionade at, at hon nædi eptir sva langan tima lidinn mali hans eda syn. Ok er hennar kvama var flutt fyrir[1] hinum helga Theodoro, sendi hann þegar .ij. munka i mot henne, þa er geymdu klaustraporzins, ok bad þa þesse sin ord bera henne: «Se systir, nu hefir þu heyrt ok veiz med sönnu, at ek life; haf önga hrygd af, þott þu siair mik eigi, hu(g)leid helldr heimsins hegoma ok lausget[2], ok turna sva fra honum hiarta þinu; hef þvi upp hatt heilags[3] sidferdis, at þu megir þar fyrir nalgaz endalaust lif ok þau himnesk gædi, er gud hefir þeim fyrir buit, er hans vilia ok bodord göra. Reikna sva med þer, systir, at engi er önnur vis von [styrk ne staudug[4] nema su, at madrinn geri guds bodskap ok fai þar fyrir eilifa dyrd af varum lavardi ok lausnara Jesu Kristo fyrirheitna.» Skiott er hon hafdi heyrt þessa aminning, komz hon vid akafliga[5] af ollu hiarta ok hellir ut morgum tarum i guds augliti. Gaf hon sik

1 *mgl. Fr.* 2 lausged *Fr.* 3 *rettet*; heilagleik *A*; *sees ikke i Fr.*
4 [*tilf. Fr.* 5 *tilf. Fr.*

---

prophetiæ gratiam a Deo promeruit, multa enim futura revelabat ei Dominus. Quodam autem tempore supradicti Theodori soror germana venit ad monasterium, in quo idem beatus Theodorus conversabatur, ut post multa tempora videret germanum suum. Cumque nuntiassent ei de adventu sororis eius, misit continuo duos monachos, qui observabant ad ianuam monasterii, mandavitque per eos sorori suæ dicens: «Ecce soror, audisti et cognovisti, quia vivo, ne contristeris, quia minime me vidisti, sed magis considera vanitatem et instabilitatem præsentis mundi, et converte cor tuum; et apprehende sanctæ vitæ conversationem, ut possis pervenire ad æternam vitam et cælestia bona, quæ præparavit diligentibus se Dominus et facientibus mandata eius. Tracta ergo apud te, quia hæc est sola vera et firma spes, ut faciat homo præcepta Dei, ut mereatur homo pervenire ad gloriosa et æterna promissa Domini salvatoris nostri Christi.» Hæc autem cum audisset illa, statim compuncta est corde, lacrymasque fundebat in conspectu Domini. Et post paululum ingressa est in monasterium virginum famularum Dei, quod in eodem vico constructum erat, et procedenti tempore multiplicabatur in sancto proposito famula Christi.

ok inn litlu sidarr i eitt nunnuklaustr þar innan bæiar, leid ok eigi langt þadan, adr klaustr þat vard bædi fiǒlment ok ferikt.

Nu at þessu sva gervu kemr modir þeira syskina ok beidir byskupa fa ser bref eitt til ins helga[1] Paphnucij, ok þat greidiz skiott. Hon hafdi leitat i id næsta lægi nunnuklaustrinu, ok sendir þadan bænabref byskupanna med sinu riti til Paphnucium, at hon nædi at sia son sinn. Sæll guds madr Paphnucius kallade sinn andaligan son Theodorum ok sagdi sva til hans: «Þat vil ek, at þu vitir, son, at modir þin er komin at vitia þin. Nu vil ek, at þu farir til fundar vid hana fyrir byskupa bref, er til min eru komin.» Heilagr Theodorus svarar þa: «Þer biodit, fadir, at ek fari i syn vid modur mina. En ek uggi, at ek verdi eigi usekr af þesse ferd fyrir gudi eptir sva mikla miskunn andliga af honum þegna, þviat mer virdiz sva, sem ek være skylldr at syna mina styrkt odrum brædrum til eptirdæmis.» Þessa vard modir ins helga Theodori vis, at hann vill eigi vitia hennar; þverr ecki þvi helldr girnd hennar astudar vid hann, vill hon nu ok ǒngum kosti heim hverfa til sins herbergis, helldr dvaldiz hon þar i nunnu-

1 *Her ender Fr. i 668 qv.*

Hæc itaque gesta cum audisset mater eorum, deprecata est episcopos, et dederunt ei epistolas ad supradictum sanctum Pachonium patrem monasterii pro filio eius. Cumque venisset, applicuit in monasterio famularum Dei, et direxit epistolam ad patrem monasterii, obsecrans ut videret filium suum. Beatus autem Pachomius vocavit eius filium Theodorum et dixit ei: «Audivi, fili, quia mater tua advenit propter te. Itaque propter epistolas episcoporum, qui scripserunt ad me, vade, et videat te mater tua.» Dixit ei Theodorus: «Præcepisti mihi, domine, ut videam matrem meam; si ergo abiero videre eam post tantam scientiam spiritualem, vereor ne culpabilis inveniar apud Deum; etenim oportebat me fortitudinem animi mei ad exemplum aliorum fratrum demonstrare.» Audiens autem mater, quia non acquievit videre eam, nimio affectu fervens in filium, noluit remeare ad domum suam, sed permansit in monasterio virginum, dicens: «Quoniam si permansero hic, sæpe etiam videbo filium meum, cum inter alios fratres egredietur ad necessarias monasterii causas, et monitis et exhortatione eius proficere possum in sancta conversatione, doctrinaque eius spiritualis confirmabit cor meum, ut merear pervenire ad

setri þvi, er hon hafdi vid lent, ok sagdi sva: «Veit ek, ef ek dveliumz her, at ek mun dveliaz at sia son minn, er hann gengr ut med odrum brædrum sakir naudsynia stadarins, ok mun ek þa mega af hans aminning ok formæli vid ganga i guds augliti, þviat hans andlig kenning mun hressa hiarta mitt ok styrkia, sva at ðrugliga ma mer þat koma til eilifrar hvilldar ok oendiligs unads, þess sama er varr herra hefir þeim heitit, er hann dyrka med ast.»

Morg ok mikil eru þau dæmi at inna, er drottinn varr vann fyrir hinn helga Paphnucium, þviat med einu samt akalli guds nafns rak hann diðfla fra odum monnum optliga, allzkonar sottir ok sarleikar hlutu þar af heilsu, sva at iafnvel kararmennirnir fengu þar miskunn af gudi fyrir hans bæna krapt.

34. Sæll fadir Paphnucius sva sem sannr guds kappi þreytti mikit strid langan tima moti akefd ohreinna anda, eigi olikt ok inn helgi Antonius. Su var hans alvðrulig astundan ok bæn til guds, at hann gæfi honum þat þol, at hann sofnadi hvarki nott ne dag, fyrr en hann fengi yfirkomit krapt ohreinna anda ok undirlagit, sem i psalminum segir, at ek mun eigi fyrr fra hverfa, en þeir luta undan. Þessa bæn veitti gud honum. Eru ok allir diðflar

---

æternam requiem, quam promisit Dominus noster Jesus Christus diligentibus se.

Multa autem et magnifica per sanctum Pachomium fecit Dominus mirabilia. Nam et a dæmonibus obsessos frequenter invocato Christi nomine curavit. Multis etiam diversas ægritudines sustinentibus et paralyticis orationibus eius misertus est Dominus.

34. Multo tempore beatus abbas Pachomius contra immundissimas dæmonum impugnationes certamen bonum certavit sicut athleta veritatis, tamquam et beatus Antonius. Denique intentissimis precibus exoravit Dominum, ut somnum non caperet per aliquod tempus, quatenus diebus ac noctibus pervigil permaneret contra adversarios dæmones dimicando, donec prosterneret et superaret eos, sicut dicitur in psalmo: Et non convertar, donec deficiant. Præstitit ergo et concessit ei Dominus petitionem eius. Impossibiles enim et imbecilles sunt dæmones, cum quis nostrum ex tota fide et ex tota intentione cordis, fervente sancto desiderio et adiuvante nos virtute salvatoris nostri Jesu Christi, contendimus contra eos.

meyrligir ok vanmegnir, þegar er einnhverr vorr leggr allt traust til ok tru ok hitnan hiartans a þa strida, allra hellz ef vorri girnd ter fullting hialpara vars Jesu Kristi.

Sva fluttu brædr fyrir oss af hinum helga fodur Paphnucio, er formadr var margra munklifa, sem ver inntum fyrr, i þeiri sveit er Tabiensis heitir; þa(t) sǫgdu þeir, at optliga teldi hann þessa kostar fyrir brædrum: ‹Gud er vottr minn til þess, at ek hefi osialldan heyrt oreina anda kæra sin i mille af morgum ok miklum listum, er þeir hafa mot kristnum monnum, ok sǫgdu sva nǫckurir af þeira lidi: Ek hefi mitt efni vid hinn hardazta mann, þviat iafnskiott er ek legg til med honum ohreinsanar hugrenning, þa bregdr hann vid ok fellr fram med vidkomning til bænar, ok beidir gudligt fullting koma at hialpa ser. En þviat hann riss alldri upp, þa verd ek a brott at fara med inni mestu sneypu. Annarr ovinr hof sva sitt mal: Ek sa vid einn mann mitt strid, at iafnskiott er ek sendi i hans hiarta oreinsanar hugsan, þa tekr hann vid henne ok samþyckir þvi næst i verki. Iafnskiott læt ek hann hitna til reide, osialldan þeysi ek hann framm til þrætufullrar fasthelldi; hann segir ok alldri mer i mot, hvart ek eggia hann til athuga-

---

Referebant autem nobis fratres de eodem beatissimo patre Pachomio, qui fuit, ut diximus, monasteriorum multorum in regione Tabennensiotarum præpositus. Referebant ergo de eo, quoniam frequenter dicebat fratribus: ‹Quia, sicut mihi testis est Dominus Deus, sæpe audivi immundos spiritus dæmonum loquentes inter se diversas ac varias artes suas, quas contra servientes Deo maximeque contra monachos habent. Quidam enim dicebant: Quia ego certamen contra durissimum hominem habeo, et quoties ei immitto perversas cogitationes, ille statim surgit, et prosternit se in oratione cum gemitu orans adesse sibi divinum auxilium. Ego autem, minime illo exsurgente, cum grandi confusione egredior. Item alius dæmon dicebat: Ego ad illum quem observo, cum ei cogitationes immisero in corde, consentit et suscipit et facit eas. Sæpe enim exardescere eum in iracundia facio. et in contentiones rixæ, et pigritiam orationis, et dormitionem in psalmodia, et non contradicit mihi. Ideoque, fratres mei dilectissimi, semper oportet, ut custodiatis sensum et animum vestrum, invocantes nomen Domini nostri Jesu Christi, et secundum præcepta Dei conversamini tam in orationibus quam psalmodia, sicut dicit apostolus: Instantes ora-

leysis bænahalldz eda syfianar um salmasông. Fyrir þvi, [minir inir[1] elskuligztu brædr, segir heilagr Paphnucius, byriar, at þer geymit iafnan hugskotz ydvars ok skilningar, kallandi a nafn vars herra Jesu Kristz, ok medferdaz eptir hans bodskap, einkannliga bænar stundina sialfa ok salmasôngs, sva sem hinn sæli Pall postoli bydr oss, at ver seem stadfastir a bæn vorri ok vakrir. Skylldi ok hvarttveggia fylgia hræzla hiartans ok vakrlig vidkomning varu hiarta, þviat þa er vist, at inir oreinu andar munu oss ôngva meinsemd vinna mega.» Sealfr fadir varr hinn sæli Paphnucius kendi ok sva brædrum, at þeir skylldu fyrir sakir salna sinna hafa þeim til hialpar iafnan i munni guds ord. Eptir slikar fortôlur hurfu brædr heim hverr i sinn kofa, ok hôfdu tvennar athafnir handanna erfide ok hugsanir heilagra ritninga. Omattuligt var, at nockurr þeira mundi mæla onytt ord, helldr hin ein, er þeir hôfdu numit af heilôgum ritningum, baru þeir framm sin i millum med gudhrædzlu til styrktar þeira hugskota, er heyrdu.

35. Af helgum fedrum var einn mikilligr madr, sa er þa miskunnargiôf hafdi þegit af helgum anda, feck hann seed þat sumt, er adrir mattu eigi sia. Hann flutti þat helgum fedrum, at nockut sinn hôfdu margir brædr setid samt ok talat med ser um skyringar heilagra ritninga þa lute, er þeim heyrdu til saluhialpar. En guds

1 [minnir ek *Cd.*

---

tioni et vigilantes in ea. Ideoque cum compunctione et timore cordis vigilantibus non prævalebunt nocere nobis adversarii et immundissimi dæmones.» Ipse autem beatus pater Pachomius docebat fratres, ut semper memores essent verbi Dei in salutem animarum suarum. Postmodum vero discedebat unusquisque fratrum in cellulas suas, operantes manibus suis, et meditantes, quæ de sacris scripturis didicerant. Impossibile est enim aliquem apud eos verbum otiosum loqui, sed ea tantum, quæ de sanctis scripturis didicerant, erant inter se conferentes, et exponentes de capitulis scripturarum, quæ ad timorem Domini confirmarent et illuminarent animas eorum.

35. Fuit quidam vir magnus de sanctis senioribus, cui talem gratiam donaverat Christus, revelante ei spiritu sancto, ut videret, quod alii non videbant. Referebant ergo sancti seniores, quia aliquando quamplurimi sedebant fratres, et simul loquebantur inter se et conferebant de sanctis scripturis, quæ ad salutem pertinent

englar stodu hia þeim med blidu andliti ok hugleiddu[1] ordræduna hardla hyrliga. þviat þeir girntuz upp sa gudligt vidmæli. En iafnskiott sem þeir höfdu nockura adra ordrædu sin i milli, þa hurfu þegar hinir helgu englar med oþockan til brædranna, en i stadinn komu hin saurguztu svin full af fnyk ok fylu ok hlöckudu yfir hegomafullri ordrædu ok þarflausligri. Sa hinn dyrdligi fadir, er þessa lute sa. for heim i herbergi sitt ok badz fyrir alla nottina med geysiligum grat tarafullz trega. sytandi eymdir brædranna ok misgördir. Her eptir minte[2] heilagr fadir brædr á i hveriu munklife ok bad þa sva segiandi: ‹Varit ydr. brædr. vid margmælgi ok allri onytri ordrædu. þviat þadan geriz tion salunnar, ok verdum ver hatrligir fyrir sialfum gudi ok hans helgum englum. Minnir ok a þat heilög ritning: Vit þu madr. at þu munt eigi med margmælgi fa fordaz misgerning: margmælgi[3] gerir ostyrka önd mannzins en tomt ok hegomligt hugskotit.›

36. Var nockur madr haleitr i höll virduligs herra Theodosij keisara. Arsenius at nafni. hann tok fra skirnarfont bada konungana sonu keisarans Honorium ok Archadium. Þesse sami

1 hugleiddi *Cd.* 2 innte *Cd.* 3 ordmælgi *Cd.*

---

animarum. Stabant autem circa eos sancti angeli lætantes in hilari vultu considerantes, delectabantur enim de eloquiis Domini. Cum autem aliud quodcunque inter se loquerentur, statim sancti angeli recedebant longius indignantes contra eos; veniebant autem porci sordidissimi et morbo pleni et volutabant se inter eos; dæmones enim in specie porcorum delectabantur per superflua et vaniloquia eorum. Beatus autem senior hæc videns abiit in cellulam suam, et per totam noctem cum grandi fletu et ululatu gemendo deflebat miserias nostras. Exhortabatur ergo sanctos patres per monasteria et commonebat fratres dicens: ‹Cavete, fratres, a multiloquio, et ab otiosis sermonibus linguam prohibete, per quam malus interitus animæ generatur, et non intelligimus, quoniam per hæc et Deo et sanctis angelis odibiles sumus. Dicit enim scriptura: Per multiloquium non effugies peccatum. Hæc enim infirmam et vacuam efficiunt mentem atque animam nostram.›

36. Fuit quidam vir in palatio sublimis sub Theodosio imperatore, nomine Arsenius, cujus filios, id est Arcadium et Honorium, augustos de baptismo suscepit. Hic itaque Arsenius desiderio divini amoris accensus, relinquens omnem seculi gloriam tempo-

Arsenius girntiz af guds astarhita at hafna allri heimsins dyrd her veralligri ok for i morkina Cithie at byggia þar mille heilagra fedra, til þess at hann hefdi leyniligt lif ok naduligt fyrir ollu heimsins harki, skildr ok vid allar lystiligar girndir likamans, en samtengdr med allri hugarins athyggiu varum herra Jesu Kristo, sva sem ritad er: Samteng(d)iz sal min þer, ok hin hægri hond þin tok vid mer. Þat sögdu med sannindum inir ellri fedr af inum helga Arsenio, at þvi miklu dyrmætara klædabunad er hann hafdi her en adrir veralldar menn, þvi ollu afleitligri ok herfiligri var hans klædnadr nu i morkinni Cithie af þvi sem allra annarra munka, þeira er þar[1] bygdu.

37. Daniel aboti merkiligr madr flutti fyrir brædrum af hinum helga Arsenio, at hann hefdi einn tima sva sem af odrum sagt hiaverandi brædrum þesse eptirfarandi dæmi; en ver vitum þo med sannleik, at sialfr fadir Arsenius sa þessa lute, er her eru sagdir. Veit ek, sagdi Arsenius, at hann sat heima i herbergi sinu einn af hinum ellrum munkum merkrinnar, at rödd kom yfir hann, su er sva sagdi: «Gack ut, ok mun ek syna þer athafni

1 þann *Cd.*

---

ralem, perrexit ad eremum Scythiæ, ut inter sanctos patres secretam et quietam ab omni strepitu huius mundi ageret vitam, ut separatus ab illecebris et delectationibus corporalibus cum tota mentis intentione adhæreret Domino salvatori, sicut scriptum est: Adhæsit anima post te, me suscepit dextera tua. Dicebant ergo de eo sancti seniores, quia sicut cum in sæculi conversatione esset, nimis pretiosis vestimentis præ omnibus utebatur, ita postmodum in eremo Scythiæ degens, studebat ut ab omnibus monachis viliora et despectiora vestimenta haberet.

37. Dicebat etiam abbas Daniel, quoniam sanctus Arsenius referebat fratribus dicens, quasi de alio audisset, sed quantum datur intelligi, ipse talem vidit visionem. Sedebat, inquit, quidam de senioribus monachis in cellula sua, et subito venit ad eum vox dicens: «Egredere foras, et ostendam tibi opera hominum.» Et surrexit, inquit, et egressus est foras. Duxit autem eum et ostendit ei Æthiopem nigrum cum securi cædentem ligna et facientem grandem sarcinam. Et tentabat sublevare sarcinam illam, et præ magnitudine non poterat portare eam; sed redibat et cædebat iterum alia ligna, et addebat super sarcinam illam. Iterum autem

mannanna.» Munkr einn reis upp ok geck ut. Hinn tilkomni leiddi hann i einn stad ok syndi honum þar nockurn dôckvan blamann, þann er hio upp tre med bolôxe til byrdar mikillar. Sidan freistadi blamadrinn at letta upp byrdinni ok matti med ôngu moti fyrir mikilleika sakir. Hann hôggr þa ônnur tre ok bindr þegar a byrdina. Þvi næst syndi hann honum annan mann, þann er bar upp vatn or gryfiu nockurri, en hann hellti þvi sva nær nidr i tvibyttu nôckura, at id nedra leggr iafnskiott aptr i sama stad. Inn tilkomni mællti þa enn: «Fylg mer, ok mun ek syna þer annat efni.» Hann gat þa at lita musterisgerd eina, ok sa þar tvo menn a hestum, þa er reiddu millum sin eina langa trodu, ok villdu þessir rida inn iafnframm um port musterissins, en þeir mattu þat eigi fyrir trenu, er þeir hôfdu a herdunum; villdi ok hvargi litillæta sik fyrir odrum, sva at fara mætti, stritadiz hvarr vid annan, ok villdu badir iafnframm inn komaz. En þat matti ôngum kosti leikaz, er hvargi villdi lægia sik odrum ne litillæta. Heilagr fadir Arsenius skyrde sva þessar synir: Þeir menn er tre fluttu, hafa heilagt reglulif munkligs sidar, en þvi at þeir rettlæta sialfa sik ok tigna med upphafning hiartans ok dramban,

---

ostendit ei alium hominem stantem super lacum et haurientem aquam de lacu, et mittentem eam in collectaculum, et de alia parte per foramina defluebat aqua desubter in eodem loco. Iterum dixit ei: «Veni, sequere me, et ostendam tibi aliud.» Et vidit quasi quoddam ædificium templi, et duos sedentes in equis, portantes super scapulas suas uterque lignum unum, id est perticam longam, volentes pariter ingredi portam templi illius, et non permittebat eos lignum, quod ex adverso portabant, ingredi per portam illam; non enim humiliabat se alter alteri, sed contendebat uterque, pariter ingredi volentes; et non prævalebant, nec enim humiliabat se unus eorum, ut alteri locum daret. Exponit ergo ei has visiones, dicens: Hi qui lignum portant, hi sunt qui habent iugum sanctum monachorum, sed iustificantes se ipsos in cordibus suis cum exaltione superbiæ, non humiliantur invicem, noluerunt enim ambulare in humilitate viam salvatoris Domini nostri Jesu Christi, qui dixit: Discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris. · Ideoque propter superbiam cordis sui remanserunt foris de regno regis cælorum Christi exclusi. Qui autem cædebat ligna et super sarcinam adhuc addebat, homo est, qui one-

en litillætaz eigi ne lægiaz sin a medal, hafna þeir ok fyrirsma at ganga litillætis gôtu hialpara vars ok herra Jesus Kriz, er sva sagdi: «Nemi þer at mer, þviat ek em miuklyndr ok litillatr i hiarta, ok munud þer finna hvilld ôndum ydrum.» Verda þeir af þvi utluktir af riki himnakonungs, at þeir draga dramb ok dul a sialfs sins hiarta. En hinn er trein dro ok iok ofan a byrdina, hefir merking þess mannz, er hledr margskonar misgerningum ok leggr þo iafnan adrar syndir a ofan a framdar afgerdir, þar er honum hæfdi hitt helldr, at gera idran fyrr unninna afbrigda. En hann gerir þvi verr, at hann vanrækir eigi at eins at bæta þat, er brotid er, helldr eykr hann nyium lôstum a forn misfelli. En hinn madrinn er vatnit ios or kelldunni, hefir þess mannz merking, er gôrir nôckur god verk, (en god verk), þau er hann vinnr, (eydaz) ok fyrirfaraz, þvi at misgerningarnir megu meira, þeir er hann vinnr, ok eru fleiri saman. Byriar þvi manninum sva at gera, sem postolinn kennir, at leggia allan hug a sialfs sins heilsu at gera med otta ok gudhrædzlu.

38. Aboti Daniel sagdi þat fra hinum helga Arsenio, at sa var hattr hans, þott hann væfi vandlaupa or palmlaufi, at hann

---

ratus est multis peccatis, et super sarcinam peccatorum suorum addit semper alia peccata; quem oportebat magis, ut pœnitentiam ageret de prioribus peccatis. Sed negligens vitia emendare peccatorum priorum, magis et alia addit supra priora peccata. Ille autem qui aquam de lacu hauriebat, homo est, qui aliqua bona operatur, sed quia mala etiam amplius per peccata operatur, ideo pereunt et delentur etiam bona opera quæ facit. Oportet ergo hominem, sicut dicit apostolus, cum timore et tremore salutem suam operari.

38. Dicebat autem abbas Daniel de abbate Arsenio, quia cum operaretur sportas ex palmarum foliis, mittebat aquam in pelvim, ut infunderentur palmæ; et cum fœteret brumosa aqua odore, non permittebat, ut aliam aquam mutarent, sed super illam fœtidam aliam addebat aquam, ut semper fœteret. Interrogabant autem fratres eum dicentes: «Cur non permittis, pater, ut aqua mutetur, sed pessimo fœtore tota cellula tua repletur.» Respondens autem beatus senior ait: «Quoniam propter thymiamata et muscata et alia diversa, quibus in seculari conversatione sine intermissione fruebar, oportet nunc me, dum in hoc corpore sum, sustinere istius-

hellti vatni i munnlaug at vǒkva palmvidinn; en er vatnit tok at fulna ok fyrnaz, þa tok hann æ annat æ annat, at iafnan deyndi, en villdi alldri lata umskipta ne uthella vatnino. Brædr spurdu hann þessa a þenna hatt: «Hvi lætr þu eigi, inn helgi fadir, skipta vatninu, ok hefir i herbergi þinu þetta oþefian?» Inn sæli Arsenius svarar þa: «Fyrir þat sama muscat ok thimiamat, er ek hafda i herbergium minum um allt hof utan aflaz, þa skal ek nu þola æ, medan ek lifi i heiminum, þesskonar oþefian ins heita helvitis, at[1] ǒnd min fyrirdæmiz eigi med hins audga mannz, þess er flutt er at fagrliga kræstiz her i heimi ok rikmannliga.»

39. Nǒckurr brædra sagdi sva til ins helga Arseni: «Ek girnumz hvatliga, inn helgi fadir, at hugsa af gudligri ritning þat er ek hefi numit, en ek kenni eigi vidrkomning i hiartanu at hvaru, þviat ek skil eigi krapt gudligrar ritningar, ok verdr þvi hugr hardla hryggr af.» Sæll Arsenius svarar honum sva: «Þer byriar, son, at hugsa vars herra mál at hvaru án aflati, þviat ek hefi heyrt, hvat sagdi inn helgi aboti Pemen ok margir adrir helgir fedr, at hliodamenn, þeir er vanir eru at hvæsa at hǒggormum eda gala til gorunar galldz, þa skilia þeir ecki mart annat en ordin, þau er þeir segia framm. En hǒggormarnir verda af þvi þegar aflima, er þeir skilia iafnskiott, er þeir heyra, dygd ok krapt ordanna.

1 en *Cd*.

---

modi fœtorem pro suavissimo illo odore, ut indie iudicii de illo gehennæ inenarrabili fœtore liberet me Dominus, et non cum illo divite, qui epulabatur in isto mundo deliciose et splendide, condemnetur anima mea.

39. Quidam de fratribus dixit beato Arsenio: «Ecce, beatissime pater, meditari festino de scripturis sanctis, quæ didici, et non sentio compunctionem in corde meo, quoniam non intelligo virtutem divinæ scripturæ, unde et valde contristatur anima mea.» Respondens autem beatus Arsenius ait: «Oportet te, fili, incessanter meditari eloquia Domini; audivi enim, quia dixit beatus abbas Pœmen, et alii multi sanctorum patrum, quoniam incantatores illi, qui serpentes solent incantare, non intelligunt ipsi verba illa, quæ loquuntur, sed serpentes audientes intelligunt virtutem verborum illorum, et conquiescunt et subduntur eis. Sic etiam et nos faciamus; quamvis enim non valeamus intelligere divinarum scripturarum virtutem, tamen dæmones audientes divini verbi virtute

Skolum ver ok sva gera; þott ver megim eigi skilia megn gudligra ritninga, þa rædaz þo ok hverfa osyniligir fiandr, þviat þeir skilia gæzku guds ordz ok megu eigi standaz snilldarmal ins helga anda, er talat hefir fyrir prophetana eda adra guds þræla.

40. Nðckurr veralldar madr atti þria sonu, þesse hafnadi heiminum ok redz i klaustr, en let sveinana eptir i borg þeiri, er hann hafdi vid hafdz. Ok er hann hafdi .iij. ar verit i munklifinu, toku hugrenningar hans optliga at leida fyrir hugskotz augu honum sveinana. Her af verdr hann hryggr hardla, hafdi hann ok eigi sagt abota sinum, at hann ætti sveinana. Aboti ser bratt, at brodirinn er hryggr af einhveriu ok frettir eptir, hvat olli ogledi hans. Hann sagdi honum þa, at hann atti .iij. sonu i borginni, ok hann villdi þa alla hafa til munklifis med ser. Aboti bad þa, at hann gerdi þat, sem honum likadi. Brodirinn ferr nu til borgarinnar ok verdr viss, at andadir eru tveir sveinarnir, en einn at eins lifir eptir, tok hann þann þegar i fang ser ok for til munklifis med. Brodirinn leitadi þa at abota ok fann hann eigi heima. Hann fretti þa brædr at, hvar aboti være. En þeir sogdu honum, at hann hefdi farit til bakstrsofns. Brodirinn tok þegar sveininn ok for þangat med hann til fundar vid abota. Aboti heilsadi þeim, þegar er hann sa þa. Fadirinn fadmar sveininn, er hann hafdi þangat haft, klappar ok kyssir. Aboti sagdi þa til hans: «Elskar

---

terrentur, et effugati discedunt a nobis non sustinentes eloquia spiritus sancti, quæ per servos suos prophetas et apostolos locutus est.

40. Quidam secularis vitæ habens tres filios, renuntiavit sæculo et venit ad monasterium relinquens filios suos in civitate. Et cum fecisset tres annos in monasterio, cœperunt ei cogitationes suæ filios ad memoriam frequenter adducere, et contristabatur pro eis valde, neque enim dixerat abbati filios se habere. Videns autem eum abbas tristem, dicit ei: «Quid habes, quod tristis es?» Et narravit ei, quia tres filios haberet in civitate, et quia vellet eos ad monasterium eius adducere. Præcepit autem abbas, ut adduceret eos. Qui cum perrexisset ad civitatem, invenit duos ex eis iam esse defunctos, unum vero solummodo remansisse. Quem assumens venit ad monasterium, et requirens abbatem, non eum invenit illic. Interrogavit autem fratres, ubi esset abbas. Et illi dixerunt: «Usque ad pistrinum perrexit.» Ille vero tollens filium

þu sveininn?» Hann sagdi, at þat var at visu. Abotinn sagdi þa enn: «Anntu honom allmikit?» Fadirinn kvat sva vera. En er aboti heyrdi þetta, mællti hann: «Nu ef þu ant honum sva mikit, tak ok kasta honum i ofninn framm, nu er hann logar sem mest ok akafaz.» Fadir sveinsins dvelr ecki, kastadi þegar sveininum i ofninn loganda. En iafnskiott vard ofninn allr med elldinum sva kalldr sem dögg. feck hann þvi af þessu tilfelli likan veg sem hinn haleiti höfudfadir Abraham fordum.

41. Einnhverr brodir fretti at abota Sisonium, hversu hann skylldi medferdaz i kofa sinum. Heilagr fadir svarar sva: «Et braud þitt vid vatn ok sallt, ok hefir þu ongva naudsyn at reika vidara ne rekaz.»

42. Þa er aboti Pemen var eptir frettr, hve munk byriade at fasta, svarar hann sva: «Þat villda ek, at munkr æti sva litid hversdagliga, at hann sedduz alldri, en tvidægrur eda þridægrur at fasta i samt hniga til hozanar eda hegoma dyrdar. En þessa alla ute hafa heilagir fedr provat, ok fannz þeim þat, at gott være hversdagliga at fasta ok eta sva litid, at hvern dag hungri ok þyrsti. Þenna konungliga veg syndu þeir oss sem slettan ok audvelldan.»

---

suum, quem adduxerat, abiit in pistrinum. Et videns eum abbas venientem, salutavit, et tenens infantem, quem adduxerat, amplexatus est eum et osculabatur. Et dixit patri eius: «Amas eum?» Et ille dixit: «Etiam.» Rursum dixit ei: «Omnino diligis eum?» Et respondit: «Etiam.» Hæc audiens abbas, dixit ei: «Tolle ergo, si amas eum, et mitte in furnum, sic modo dum ardet furnus.» Et tenens pater filium suum, iactavit eum in furnum ardentem. Statim autem factus est furnus velut ros; ex qua re acquisivit gloriam in tempore illo, quemadmodum Abraham patriarcha.

41. Quidam frater requisivit abbatem Sisoium, quemadmodum in cella propria degere deberet. Cui ille respondens dixit: «Comede panem tuum cum sale et aqua, et non erit tibi necessitas aliquid coquendi aut longius evagandi.

42. Requisitus abbas Pœmen, quemadmodum oporteat ieiunare, respondit: «Ego volo monachum ita quotidie parum comedere, ut non satietur, nam biduana et triduana ieiunia vanæ gloriæ vacant. Hæc enim omnia examinaverunt sancti patres, et invenerunt, quia bonum est quotidie ieiunare et parum comedere, ut sitiant quotidie et esuriant. Hanc enim viam regiam levem nobis esse demonstraverunt.

43. Nockurn tima er aboti Silvanus ok Zacharias sveinn hans hafdi farit til munklifis einshvers, gerdu (munkar) þeim litinn þann snæding, adr þeir ferduduz. Ok er þeir voru farnir fra klaustrinu nockut sva, fann sveinn Zacharias vatn a veginum ok villdi drecka. Heilagr aboti Silvanus sagdi þa til hans: «Zacharia, fasta er i dag.» [Zacharias sagdi: «Atum ver eigi i dag?»[1] Inn gamli madr mællti þa: «Þat var astar snædingr, son minn, en nu skulum vid hallda heima fôstu ockra.»

44. Nôckurr fadir af þeim stad, er Panephus het, for at hitta inn helga abota Joseph ok fretta at, hversu þeir skylldu hatta, þa er brædr kæmi til þeira, hvart þeim væri þann tima lofat at hafa gledi (eda) traust med þeim, er tilkomnir væri. En heilagr aboti Joseph taladi til lærisveins sins, adr hinir fedrnir fretti hann at: «Eigi skalltu furda, son, þat, er ek mun gera i dag.» Sidan setti hann tvo setuknacka þeim, er tilkomnir voru, til sinnar handar serhvarn, ok sagdi til hinna nykomnu: «Setiz nidr.» Sidan gengr hann inn i kofa sinn ok tok ser slitit klædi, geck ut aptr ok settiz sva milli þeira. Hann geck þa enn inn ok klæddiz

1 [*rettet;* atum er Zacharias s. *Cd.*

---

43. Abbas Silvanus dum cum discipulo suo Zacharia ad quoddam monasterium pervenisset, antequam egrederentur, fecerunt eos monachi parum comedere. Postquam ergo egressi sunt, invenit discipulus eius aquam, et volebat bibere. Cui abbas Silvanus: Zacharia, hodie ieiunium est.» At ille dixit: «Numquid hodie non comedimus, pater?» Et dixit ei senex: «Illa esca caritatis erat, fili, nos autem nostrum ieiunium teneamus.»

44. Quidam de fratribus in Panepho ad abbatem Joseph perrexerunt, ut eum requirerent de susceptione fratrum, si liceret cum his illo tempore vel fiduciam habere vel lætitiam. At ille antequam requirerent eum, dicit discipulo suo: «Quod facturus sum hodie, fili, ne mireris.» Et posuit duo sedilia illis, qui venerant, et dicit eis: «Sedete.» Et posuit unum a dextris suis et alterum a sinistris. Et ingressus cellulam suam misit sibi vestimenta corrupta, et egressus transiit in medio eorum. Et iterum ingressus misit alia meliora, quibus solebat die festo uti, et egressus est postea ad eos. Iterum autem ingressus quotidiano vestimento suo vestitus venit et sedit inter eos. Illi autem mirati sunt et obstupuerunt propter hoc factum. Dicit eis senex: «Vidistis

nökkurra villdara klædi, þvi er hann var vanr at hafa, þa er heilagt var. Geck þvi næst ut til þeira. Hit þridia sinn geck hann inn i kofann ok klæddiz hversdags bunadi sinum, kom sidan ok settiz nidr mille þeira. Þetta hans tiltæki furdudu fedrnir miok ok undruduz. Heilagr aboti Joseph sagdi þa til þeira: «Hugleiddu þer hvat ek gerda?» Þeir letuz vist hugleitt hafa. Hann sagdi: «Hvat syndiz ydr sem ek gördi?» Þeir segia þa: «Fyrst syndiz oss, sem þu klæddiz miok slitnum buningi, en id sidazta sinn ödrum villdara.» Hann talar þa til þeira: «Sva sem ek em hinn sami i hvarumtveggia buninginum ubreytiligr, obættr med ollu af hinum betra bunadinum ok eigi afvirdr af hinum hneppra, sva skulum ver gera um vidtöku brædra varra, at hafa örugliga gledi hvern tima, er þeir eru hia oss, en nærgi er ver erum einir samt, þa krefr vor skyllda, at vor verk se med beiskleik ok bindendi.» En iafnskiott er inir tilkomnu höfdu heyrt af honum utan ef þa lute, er þeir höfdu innan briostz, gulldu þeir gudi þackir ok hurfu heim gladir.

45. Einn heilagr fadir sagdi sva, at madr ma finnaz, sa er mikit etr ok helldr þo hungr med ser, at hann sediz eigi; en einn-hverr annarr, er litit etr, ok verir saddr af. Nu sa er hungr helldr med ser ok neytir mikils, þa hefr sa meira verdkaup en hinn, er litils neytir ok er þo saddr.

---

quid feci?» Cum autem illi annuissent, dicit eis: «Et quid feci?» Et dicunt ei: «Primum vestimento corrupto usus es, et postea alio meliori.» Et dicit eis: «Numquid mutatus sum ex illo inhonesto aut ex illo meliore?» Dicunt ei: «Non.» Quibus senex ait: «Si ergo idem ego sum in utrisque, et non sum mutatus, et sicut illud primum non me nocuit, ita nec secundum mutavit: sic ergo debemus facere in occursione fratrum, ut quando præsentes sint, cum fiducia et lætitia suscipiamus eos, quando autem soli sumus, opus est, ut luctus et abstinentia permaneant in nobis.» Illi vero audientes quæ in cordibus suis habebant, antequam requirerent eum, glorificaverunt Deum, et læti discesserunt.

45. Dicebat unus ex patribus: Quia invenitur homo multum comedens, et adhuc esuriens se continet, ne satietur: alter autem parum comedit, et satiatur. Qui ergo multum comedit, et adhuc esuriens se continet, maiorem mercedem habet, quam ille qui parum comedit et satiatur.

46. Nockurr alldradr fadir sagdi sva: «Et alldri þat er þik girnir til, et[1] hitt helldr, er þer er lofat ok sent af gudi, ok ger honum þackir utan aflat.»

47. Sva fluttu brædr, at einn alldradr madr girntiz nockut sinn at eta cucumeres, en er hann tok grasit, hellt hann fyrst upp at augum ser, en at hann sigradiz eigi af agirndar glæpinum, pinadi hann helldr sialfan sik fyrir eina samt hefd fystarinnar.

48. Einn af hinum ellrum monnum merkrinnar vard krankr miok, sva at hann matti marga daga òngan mat kenna. Lærisveinn hans skylldadi hann til ok spurdo, ef hann le(y)fdi, at hann gerdi honum kalldel nockut litid. En er heilagr fadir lofadi þat, tok sveinninn eitt litit ker hunangs ok hugdiz milska þvi vid kazuna karllz. En her bar sva til, at hann atti annat ker med linkyns oleo, þat er til engis var hæft nema brenna i lampa þeira fyrir sakir oþefianar. Nu blecktiz hann brodirinn ok villtiz um kerin, tok þat id oþefianarfulla oleum ok bar i matinn heilags fodur ok hugdiz hunang tekit hafa. Heilagr fadir at þegiandi tvo tima ok taladi ecki um. En id þridia sinn er hann bar þetta at honum, þa mællti inn gamli fadir: «Eigi ma ek nu eta, son,» sagdi hann.

1 er *Cd.*

---

46. Dixit quidam senex: «Ne quod desideraveris aliquando manduces, comedens autem quod tibi a domino transmissum fuerit, gratias age sine intermissione.»

47. De quodam sene referebant fratres, quia desiderasset cucumerem; quem cum attulisset, suspendit ante oculos suos; et ne vinceretur a cupiditate, non tetegit eum, sed magis agebat pœnitentiam, puniens se ipsum ab hoc, quia ipsum desiderasset.

48. Quidam ex senioribus factus est infirmus, et per multos dies non poterat escam ullam percipere. Compulit autem eum discipulus dicens: «Si iubes, pater, facio tibi parum placentæ.» Et ut annuit ei, fecit. Erat autem ei vasculum parvum habens mel, et aliud vas simile habens oleum de lini semine expressum, et erat fœtidum, et in re nulla alia proficiebat nisi forte in lucerna. Et deceptus frater misit in escam senis de illo, sperans quia mel misisset. Cum autem gustasset senex, nihil locutus est, sed tacens comedit. Tertia vero vice cum ei daret, dixit ei: «Non possum comedere, fili.» Ille vero tamquam volens adhortari eum, dixit: «Ecce abba, bona sunt, et ego comedo ex ipsis.» Et postquam

Sveinninn villdi enn eggia hann til atzins ok mællti: «Se herra aboti, þetta er hardla gott, ok et ek her af sialfr.» Kennir nu sidan ok verdr viss, hversu miok honum hafdi mistekiz til; fell þegar allr til iardar fyrir fætr heilogum fedr ok sagdi: «Vei mer, heilagr fadir, hversu hôrmuliga ek hefi tortimt þer, en þessa synd efldir þu med mer, þar er þu þagdir ok taladir ecki um.» Hinn alldradi fadir sagdi þa: «Hrygz eigi her af, son, þviat ef gud villdi, at ek hefda gott eitt, þa hefdir þu at sônnu helldr hunangi dreypt i fæduna en þvi, er nu vard fyrir.»

49. Heilagr aboti Pemen sagdi sva: «Eigi hefdi musteri drottins i elldi brunnit, nema Nabuzardan steikarahôfdingi hefdi komit til Jorsalaborgar.» Þat ma sva skilia, at eigi mundi mannzins samvizka yfirkomaz af ureins anda akefd, nema girnd settiz adr a ôndina.

50. Su var venia ins virduliga abota Macharij, at hvern tima er hann snæddi med brædrum fyrir astar sakir, þa hafdi hann þat hiartfest med ser, at iafnmorg vinker sem hann drycki med þeim, þa skylldi hann missa iafnmarga daga vatzdryckiarins ei sidr en annars dryckiar heima at sealfs sins. Nu gerdi hann þetta, at hann tok med fagnadi vid hveriu vinkeri, er brædr budu honum, at hann mæddi sik þvi meirr i þorsta eptir dryckinn. Þessa vard varr lærisveinn heilags fodur ok gerdi þegar inum ellrum brædrum

---

gustavit et sensit rem, quam fecerat, cecidit in faciem, dicens: «Væ mihi, abba, quoniam occidi te! istud peccatum posuisti super me, quia locutus non es.» Dicit ei senex: «Non contristeris, fili, propter hoc; si enim voluisset Deus, ut bonum comederem, tu mel misisses, et non hoc quod misisti.»

49. Dixit abbas Pœmen: «Nisi Nabuzardan princeps cocorum venisset in Jerusalem, templum Domini non arsisset igne.» Hoc autem est, quia nisi desiderium gastrimargiæ in animam venerit, sensus hominis non succenderetur impugnatione diaboli.

50. Abbas Macarias, quotiescumque cum fratribus facta caritate reficiebat, hoc in proprio corde statuerat, ut quantos vini calices oblatos hausisset, tantis diebus nec et ipsam aquam gustaret omnino. Cum ergo ei fratres vinum porrigerent, cum gaudio sumebat, ut postea se siti maceraret. Quod cum discipulus eius didicisset, patefacto senis consilio, ne ei vinum porrigerent, coniurabat, tormenta illi potius esse quam pocula manifestans.

i kunnleika, hver kvôl her kveiktiz honum af. Ok er þeir þottuz þetta sannspurt hafa, letu þeir iafnan fodur Macharium þadan fra missa vinsins.

51. Einhveria hatid, þa er convent brædra kom saman i heilagri kirkiu, ok margir munkar mautuduz, taladi brodir nôckurr til þess, er þionadi: «Ek et ecki sodit, bid bera til min litit af sallti.» Ok er þionustumadrinn hafdi þetta heyrt, taladi hann med hareysti ok kalladi sva, at allir heyrdu, þeir er hia voru: «Þesse brodirinn etr ecki sodit, ber at honum litit af sallte.» Sæll fadir Theodorus sagdi þa til hans: «Betr byriadi þer, brodir, at sioda kiôt heima i kofa þinum en lata her heyraz þenna malshatt at ollum brædrum hiaverondum.»

52. Einn utlendr brodir kom til abota Silvanum i fiallit Synay. Þesse sa, at brædr unnu, ok taladi til þeira: «Hvat vinni þer fædu, þa er fyrir ferst? Maria valdi hinn bezta lut ser til handa.» Guds madr Silvanus sagdi þa lærisveini sinum Zacharie: «Fa honum brodurnum bok, ok lat hann fara i einn audan kofa ok studera þar.» Nær none dags skimadi hinn nykomni brodir a veginn, ef heilagr fadir mundi kalla hann til matar med munkum. At lidinni nontid ferr hann a fund heilags fodur ok sagdi sva: «Mautuduz brædr ecki i dag?» Heilagr fadir Silvanus sagdi þa vist mataz hafa. «Ok hvi kôlludu þer ecki mik?» Aboti Sil-

---

51. Facta congregatione in ecclesia, cum esset festivitas, et ceteri monachi comederent, unus ministrantibus dicit: «Quia nihil coctum comedo, sal mihi deferri præcipito.» Quo verbo minister audito, cum clamore audientibus ceteris alii imperavit, dicens: «Quoniam coctum ille frater non comedit, parum illi salis afferto.» Tunc beatus Theodorus dixit: «Oportuit te magis, frater, carnes in cella tua comedere, quam hunc præsentibus fratribus audire sermonem.»

52. Quidam peregrinus frater venit ad abbatem Silvanum in monte Sina, et vidit quod fratres operabantur, et dicit eis: «Quare operamini escam quæ perit? Maria enim bonam partem elegit.» Tunc senex dicit discipulo suo Zachariæ: «Da illi codicem, ut legat, et mitte illum in cellulam, quæ nihil habet.» Hora autem nona circumspiciebat frater ille viam, si forte vocaret eum senex ad comedendum. Postquam vero transiit hora nona, venit ad senem, dicens ei: «Numquid hodie non comederunt fratres, abba?»

vanus sagdi þa til hans: «Þu ert andligr madr, brodir, ok þarftu ecki at hafa þess hattar fædu med oss, en ver erum holldligir menn, ok verdum ver þvi at vinna oss til forlags; en þu valdir godan lut þer til handa, last i allan dag, ok þvi þarftu ecki þessa fædu ne hafa villt.» At þessu heyrdu beiddiz brodirinn liknar af heilögum fedr. Guds madr Silvanus sagdi þa til hans: «Vit, brodir, at Martha er hardla naudsynlig Marie, þviat fyrir Martham var Maria lofut af gudi.»

53. Aboti Jon skammi sagdi sva til brodur sins, er þeira var ellri ok ædri: «Villdi ek iafnan vera oruggr sem englar, er þeir lofa gud an aflati utan otta, en vinna ecki þat er erfitt er.» Kastadi þvi næst af ser yfirklædinu ok geck ut einn samt i eydimorkina. En er hann hafdi þar dvaliz nær viku, hvarf hann heim aptr til brodur sins. Ok er hann knudi hurdina opt, adr hinn lyki upp, spurdi hann þessa kostar: («Hverr ertu?» Hann sagdi: «Ek em Johannes.» Brodirinn svaradi:) «Johannes vard at engli ok villdi ecki lengr hia monnum vera.» Johannes knudi hurdina sem adr ok sagdi til sin id sama. Hinn lauk eigi lengi upp ok let hann pinaz uti. En um sidir er hann lauk upp, sagdi hann sva til hans: «Ef þu ert madr, þa hefir þu þörf at vinna þer til atvinnu, en ef þu ert engill, hvat hefir þu þa at kriupa inn i kofa þenna?» Johannes gaf sik þa undir skript ok idran

---

Cumque senex fateretur, ait ille: «Quare me non vocasti?» Tunc dixit ei abbas Silvanus: «Tu homo spiritualis es, et non habes necesse hanc escam; nos autem tamquam carnales opus habemus comedere, ideo operamur; tu autem bonam partem elegisti, legis enim omni die, et non vis carnalem escam accipere.» Quod cum audisset, cœpit pœnitere ac dicere: «Indulge mihi, abba.» Tunc respondit illi Silvanus: «Ergo necessaria est Martha Mariæ, propter Martham enim et Maria laudatur.»

53. Dicebant de abbate Joanne brevis staturæ, quia dixerit aliquando fratri suo maiori: «Volebam esse securus sicut angeli sunt securi, nihil operantes, sed sine intermissione deum laudantes.» Et proiecto pallio suo egressus est in eremum. Factaque illic septimana reversus est ad fratrem suum. Et dum pulsaret ostium, respondit ei, antequam aperiret, dicens: «Quis es tu?» Et ille dixit: «Ego sum Johannes.» Et respondens frater dixit ei: «Johannes angelus factus est et ultra inter homines non est.» Ille

ok mællte: «Fyrirgef mer, brodir, þviat ek syndgudumz.» Hinn gamli fadir mællti þa: «Bid ek ydr, brædr, at sva sem ver snidum af oss vond verk, þrôngum ok eigi sidr hædiligum hugrenningum.»

54. Einn brodir var bardr af gudlastanar anda ok skammadiz til at segia, en hvar er hann heyrdi, at voru mikilligir fedr, for hann til fundar vid þa at gera þeim i kunnleika rad sitt. En þegar er hann kom or forinni, þa þordi hann eigi. Nu barst sva at optliga, at hann sotti heim inn helga abota Pemen. En hinn godi guds madr sa, at hann hafdi hugrenningar med ser, ok mællte til hans: «Þu kemr iafnan higat, brodir, ok hefir hugrenningar, ferr þu ok hryggr i brott, ok hefir þær sômu med þer i ferd. Seg mer, son, hvat hefir þu um at vera?» Brodirinn svaradi: «Medr gudlaustun stridir ohreinn andi a mik, ok hefi ek skammaz upp at bera her til.» Þegar er hann hafdi upp sagt sôkina, þa lettiz undan ok linadiz abarningin. Inn helgi Pemen sagdi: «Hræz eigi, son, seg mer helldr, med hverium hætti þesse hugrenning kom til þin i fyrstu.» Broderinn lez eigi vita sôkina til ne sitt samþycki. Guds madr Pemen mællti þa: «Gudlastan þin, Sathan, se yfir scalfum þer til eilifrar fyrirdœmingar, þviat sal brodurins er saklaus fyrir þessa skylld. Hver sem ein su sôk, er sala mannzins samþyckiz eigi vid med villd, þa mun eigi lengi vid halldaz.» Her eptir kvaddi brodir inn helga Pemen ok hvarf heill heim aptr.

---

autem pulsabat dicens: «Ego sum» Et non aperuit ei, sed dimisit eum affligi. Postea vero aperiens dixit ei: «Si homo es, opus habes iterum operari, ut vivas; si autem angelus es, quid quæris intrare in cellam?» Et ille pœnitentiam agens dixit: «Ignosce mihi, frater, quia peccavi.»

54. Quidam frater impugnabatur a spiritu blasphemiæ, et erubescebat dicere; et quoscumque audisset magnos senes, pergebat ad eos, ut illis declararet, sed mox cum pervenisset, iterum verecundabatur illis dicere. Cum ergo frequenter ad abbatem Pœmenem veniret, vidit eum senex habentem cogitationes, et dicit ei: «Ecce, frequenter venis ad me habens cogitationes, et sic iterum remeas tristis tecum illas reportans; dic ergo mihi, fili, quid habes.» At ille dixit: «In blasphemia impugnat me diabolus, et erubescebam dicere.» Et mox ut aperuit causam, levior impugnatio eius apparuit. Et dicit ei senex: «Non contristeris, fili. Quando hæc cogitatio ad te venit, dic: Ego causam non habeo, blasphemia

55. Moyses aboti sagdi sva: «Fyrir þessa .iiij. lute geriz pining med manninum, af gnott fædu ok dryckiar, ok svefns sadleika, sidan fyrir iduarleysi ok leik, ok skrautgirnd klædabunings.»

56. Pemen aboti sagdi sva: «Sem vopnberari keisarans stendr iafnan fyrir honum lidugr til hans þionustu, sva skylldi ônd mannzins iduliga vera ôrugg mot ohreinsan fiandans.»

57. Nockurr gamall madr sagdi sva: «Sem sterk gros eda megn smyrsl reka brott eitrkvikende or sinum hreysum, slikt sva rekr brott bæn med fôstu or brioste mer oreinligar hugrenningar.

58. Þann tima er aboti Macharius bygdi einn ser i hinni ytri eydemorkinni, þeiri er full var af brædra bygd innarrmeirr, sa hann sidla a veg þann, er vendir til merkrinnar, ok leit fianda einn fara at ser i mannz mynd, klæddan bladakyrtli einum, ok hengu smaker med serhverium opunum. Guds madr Macharius mællti þa til hans: «Þu hinn mikli, hvert geriz þu at fara?» Fiandinn svarar, kvez fara at okyrra brædr þa, er innarmeirr bygdu morkina. Inn gamli fadir sagdi þa til hans: «Hvi flytr þu kerafiôlda sva mikinn med þer?» Fiandi svarar, letz þar med bera næring brædrum, «ok hefi ek þvi sva morg, at ef einhverium afþockaz

---

tua super te sit, Satanas, hanc enim causam anima mea non vult. Quamcumque autem causam anima non voluerit, non diu permanebit.» Et ita sanus factus frater ille discessit.

55. Dixit abbas Moyses: «Per has quatuor res passio gignitur: per abundantiam escæ et potus, et per satietatem somni, et per otium et iocum, et ornatis vestibus incedendo.

56. Dixit abbas Pœmen: Quemadmodum imperatoris spatharius semper illi assistit armatus, ita et animam adversus dæmonem huiusmodi oportet esse semper paratam.

57. Dixit quidam senex: Sicut venenata animalia fortiores herbæ vel pigmenta expellunt, ita cogitationes sordidas oratio cum ieiunio repellit.

58. Abbas Macarius, dum in illa solitudine, in qua solus erat, maneret, inferior autem plena esset multis fratribus, sero per viam circumspiciebat, et vidit dæmonem venientem in figura hominis, vestitum tunica linea perforata, et per singula foramina vascula parva dependebant. Et dixit illi senex: «Quo vadis, maligne?» Et respondit ei: «Vado commovere fratres hos, qui sunt inferius.» Cui senex dixit: «Et propter quid tot vascula fers

eitthvert kerit, þa læt ek þegar i tæri annat, en ef eigi getz at þvi, þa er id þridia til reidu. Nu er þat omattuligt, at öll fyrirvirdiz ok afleitiz.» At sva mælltu for fiandi farveg, sinn. En guds madr var i sama stad ok beid þar til þess, er fiandi færi aptr hia, ok sa upp a veginn. En er fiandinn for aptr hia, mællte guds madr: «Kom heill!» Fiandi svarar: «Hvi heilsar þu mer þessa kostar?» Guds madr sagdi: «Hvi ei sva?» «Þvi ei sva, sagdi fiandinn, at allir görduz mer motbarligir, sva at öngvir fylgdu minum fortölum.» (Guds madr sagdi:) «Hefir þu þar öngan vin med ollu?» Nidingr svarar: «Einn at eins a ek þar vin, sva at mik sæmir, þviat hvert (sinn) er hann ser mik, snyz hann higat ok þagat.» Guds madr fretti þa eptir, hversu sa heti. Ohreinn andi sagdi, at hann het Theopensius. Hvarf oreinn andi sidan allr i brott. En guds madr Macharius ferdadiz þegar i stad nidr i ina idri eydimorkina. Ok er brædr heyrdu heilags fodur tilkvomu, flycktuz þeir ut i mot honum, ok vænti hverr ser hans navistu, biögguz vid af villduztum efnum, er kostr var. En guds madr Macharius fretti eptir þegar i fyrstu, er þeir funduz, hvar væri herbergi brodur Theopensij, letz hann hans fund kominn at sækia.

---

tecum?» At ille dixit: «Gustum fero fratribus, et ideo tanta fero, ut si unum displicueret, ostendam aliud, et si illud non placet, porrigam aliud; et fieri non potest, nisi unum ex ipsis aliquod placeat eis.» Et hæc dicens discessit. Permansit autem senex iterum viam circumspiciens, usquequo rediret. Et cum rediret, dicit ei: «Salveris!» Dicit et ille: «Quomodo istud mihi verbum dicis, quia omnes mihi contrarii facti sunt, et nullus meis consiliis acquiescit.» Et dicit ei senex: «Ergo nullam habes amicum?» At ille respondit: «Unum habeo amicum, vel ipse consentit mihi, et quoties me viderit, huc atque illuc cito convertitur.» Cumque nomen eius ab eo requisisset, ait: «Quia Theopemptus dicitur.» Discedente illo, mox surrexit abbas Macarius et descendit ad inferiorem eremum. Quod cum audissent fratres, egressi sunt illi obviam, et unusquisque sperans, quod apud se maneret, præparavit se. At ille requirens cellam Theopempti, ad eum profectus est. Cumque cum gaudio illum suscepisset, et essent utrique simul soli, dixit ei senex: »Quemadmodum est tecum, fili?» At ille respondit: «Orationibus tuis bene sum.» Et ait senex: «Non te impugnant cogitationes?» At ille respondit: «Interea bene sum.»

Nu er Theopensius hafdi med fullum fagnadi tekit vid hinum helga Machario, þa er þeir voru .ij. samt, mællti guds madr Macharius: «Hversu hefdz þu vid?» Theopensius svarar, kvat þat vel vera fyrir bænir heilagra fedra. Guds madr mællti: «Heria ecki hugrenningar a þik, brodir?» Theopensius svarar, lez hardla vel heill i huginum, þviat hann foryfldiz at segia id sanna. Inn gamli fadir sagdi þa til hans: «Se brodir, ek hefi stormorg ær her gudi þionad i morkinni ok verit af ollum vegsamadr, (ok) ek em miok afgamall, ok þyngia mik miok enn sialfs mins hugrenningar.» «Tru mer, fadir, segir Theopensius, slikt id sama gera (þær) vid mik.» Þvi næst taldi heilagr fadir upp greiniliga, ok likti sem hann være luttækr þeira hernadar. Þar til er Theopensius kom upp ollu efni sinu inniliga. Sidan mællti guds madr til hans: «Hversu fastar þu?» Theopensius lez fasta til nons. Inn gamli guds madr mællti þa: «Fasta hedan fra allt til kvelldz, (ok) hugsa heilög gudspiöll eda adrar ritningar an aflati; en sva opt sem annarskonar hugsan kemr at þer, þa lit alldri nidr ne a bak aptr, helldr upp at eins, ok mun gud fulltingia þer.» For fadir Macharius her eptir heim i eiginliga eydimork. Vard enn litid a veginn, ok sa inn sama fianda fara sem fyrr. Fiandi sagdi af ferd sinni slikt sem fyrr, kvez fara at okyrra brædr[1]. For

[1] brædrar *Cd.*

Erubescebat enim dicere. Et dixit ei senex: «Ecce quot annos sum in solitudine et ab omnibus honoror, et in hac ætate cum sim senex, molestant me cogitationes meæ» Respondit Theopemptus: «Crede mihi, abba, quia similiter et mihi faciunt.» Tunc senex singulas cogitationes quasi se impugnantes fingebat, usquequo totum illi Theopemptus confiteretur. Post hæc dixit ei: «Quemadmodum ieiunas?» At ille dicit ei: «Usque ad nonam.» Cui senex ait: »Usque ad vesperam ieiuna, et de evangelio vel de aliis scripturis sine cessatione semper aliquid meditare; et quoties tibi aliqua immunda cogitatio supervenerit, numquam deorsum aspicias, sed sursum, et mox Dominus tibi adiutor est.» Et mox ita discessit abbas Macarius in propriam solitudinem. Iterumque viam circumspiciens, vidit dæmonem redeuntem, et riquirit eum: «Quo vadis?» At ille respondit: «Simili modo commovere fratres.» Cum autem reverteretur, requisivit eum, quemadmodum agerent fratres. At ille dixit: «Male, quoniam omnes agrestes effecti

hann ok hvarf aptr sômu leid. Fretti fadir Macharius þa eptir, hversu brædr hefdiz vid. Fiandi flutti sva, at allir gerdiz illir vid hann ok beiskir, «virdiz mer þat þo einna verst, at þann vin er ek atta mer makradan ok lydinn, þa veit ek eigi, hvadan af honum hefir um turnad, sva at engin er nu hardari i horn at taka en hann af ollum þeim, ok þess sver ek, at ek skal eigi i nand honum koma næsta tima.» Sva sagdi ohreinn andi, ok hvarf a brott sidan. En guds madr Macharius geck inn i kofa sinn ok gerdi gudi þackir med vegsemd.

59. Nôckurr brodir fretti eptir einn alldradan mann þessa kostar: «Hvat skal ek gera, fadir, ek þickiumz eigi mega þola hugsanir minar?» Inn gamli fadir sagdi: «Þetta efni er þu kærir vard mer ecki þungbært.» Brodirinn stygdiz miok vid ord heilags fodur ok for at finna alldradan mann annan ok sagdi honum, hvat hinn gamli fadir hafdi mællt, ok kvez hafa stygdz vid, er hann taladi sva miok umfram mannzins natturu. Þesse helgi madr, er hann hafdi sidarr heim sott, kvat guds mann eigi mundu einfalliga sagt hafa sina ordrædu, «far þvi aptr til fundar vid hann med idran, ok bid hann kynna þer krapt þessa ords.» Sidan hvarf hann heim aptr ok kom til fundar heilags fodur ok sagdi sva: «Likna mer, aboti, þviat ek gerda ovitrliga, er ek kvadda þik eigi,

---

sunt, et quod de omnibus peius est, eum quem habui amicum et obedientem mihi, ipse nescio quomodo conversus est, et omnibus amplius asperior mihi visus est, et iuravi non ibi accedere, nisi post multum tempus.» Et hæc dicens discessit.

59. Quidam frater requisivit quendam senem, dicens: «Quid faciam, pater, quia non possum sufferre cogitationes?» Cui senex dixit: «Ego in hac causa numquam impugnatus sum.» Scandalizatus autem frater ipse venit ad alterum senem, et dixit ei: «Ecce quid dixit mihi senex ille! Scandalizatus sum in ipso, quoniam super naturam humanam locutus est.» Dixit ei ille senex secundus: «Non simpliciter tibi dixit ille homo Dei hunc sermonem. Vade ergo, et age pœnitentiam apud ipsum, ut dicat tibi virtutem verbi illius.» Reversus ergo frater, venit ad senem et cœpit ei dicere: «Indulge mihi, abba, quoniam insipienter egi, ut tibi vale non dicerem, et sic egrederer. Sed rogo te, explana mihi, quomodo non es impugnatus?» Dixit ei senex: «Ex quo factus sum mona-

þa er vid skildumz; en nu bid ek þik, attu birtir fyrir mer, hvi þu vart eigi hræddr af hugrenningum sem adrir menn.» Inn gamli fadir sagdi: «Siz ek gǫrdumz munkr, þa vard ek alldri saddr af braudi ne vatni ne svefni, ok hefir þvi sva um buit hugsan þessarra luta, at ek feck alldri orlof til af þeim til hinnar orrostunnar, er þu nefndir.» Vard brodurnum hialp at þessum ordum heilags fodur, ok skilduz sva.

60. Heilagr aboti Pemen sagdi sva einhverium brodur, er eptir fretti um hugsanir: «Munkr ef hann getr halldit kvid sinn ok tungu, ok dragi eigi stadlausliga reikan a sik, þa treysti hann þvi, at hann mun eigi deyia, helldr lifa at eilifu.»

61. Tveir brædr komu til ins helga abota Helie, þeir er miok voru bardir af ohreinsanar anda. Guds madr gat seed, at þessir brædrnir voru hamsligir miok, fagrir ok feitir, taladi sidan til lærisveins sins med brosan þeire: «Sannliga skǫmmumz ek fyrir þina skylld, brodir, er þu þenr sva kvidinn a þer, med þvi at þu iatar þik munk vera, bleikr litr med litillæti ok megrd þat prydir munk.» Þesse sami guds vin Helias aboti sagdi sva: «Þott munkr matiz mikit ok vinni mikit, þa treystiz[1] hann eigi þar af; hinn ok, er litils neyter ennda vinnr litid, þa treystiz hann ok guds miskunn med karllmenzku ok ǫrvilniz eigi.»

1 fyrirdæmiz (*d*.

---

chus, non sum satiatus, neque pane, neque aqua neque somno, et horum omnium cogitatio non me permisit habere pugnam, quam tu dixisti.» Et egressus est ab eo frater ille iuvatus ab eo.

60. Interroganti iterum cuidam super cogitationes, dixit abbas Pœmen: «Monachus si ventrem suum et linguam tenuerit, et vagationem non fuerit sectatus, confidat, quia non morietur, sed vivet in perpetuum.

61 Duo fratres ad abbatem Eliam venerunt impugnati a cogitationibus suis, et videns eos senex, quod essent corpulenti, tamquam ad discipulum suum subridens, ait: «Vere, frater, ego erubesco pro te, quia sic enutristi corpus tuum, cum certe profitearis te monachum, pallor enim et macies cum humilitate decus est monachi.» Item dixit: «Quia monachus edens multum et operans multum, non confidat; qui autem parum edit, etiam si parum operetur, confidat et viriliter agat.

62. Þa er hinn agęti aboti Arsenius hafdi vist sina i þeim stad, er vôllr kallaz upp a norrænu tungu, gerdiz nockur mikils hattar mær forrik ok gudhrædd a fund hans af Romaborg fyrir frægd þa, er fluttiz af verkum heilags fodur; girntiz hon þvi mikiliga mærin þenna mann at sia. En er hon hafdi lent vid hôfudborgina Alexandriam, var henne hardla hæverskliga fagnad af herra Theophilo erkibyskupi borgarinnar. Hon hafdi bradliga uppi ôrindi sin fyrir byskupi, at hann bædi guds mann inn sæla Arsenium virdaz at veita ser vidtôku. Sialfr erkibyskup for a fund heilags fodur ok flutti sva sitt eyrindi: «Einhver romversk kona virdilig ok veralldar rik umfram adrar þess stadar girniz miok at sia þik, fadir, ok taka af þer blezan. Nu med þvi at hon hefir sva langt til sott, þa beidi ek, at þu komir at hitta hana fyrir vars herra skylld.» En er guds madr Arsenius skipadiz ecki vid ord erkibyskups, ok konan fregnar þetta, þa baud hon at saudla reidskiota sina, ok sagdi sva: «Senniliga treysti ek upp a gud minn, at (ek) mune seed fa heilagan fodur, en falleraz eigi fyrir sva goda girnd, þviat eigi girntumz ek hversdags mann at sia, helldr sialfan guds spamann.» Nu kemr hon fram til kofa ins sæla Arsenij, ok hittaz sva til, at hann geck uti. Ok þegar er hon leit hann, fell hon til fota (honum). Hann tekr til hennar ok skylldar hana til at standa upp skiotliga, ok segir sva: «Ef þu girntiz sva miok at sia yfirlit

---

62. Abbas Arsenius dum sederet in campo, quædam mulier virgo, dives timensque Deum, ac propterea abbatis Arsenii fama comperta, de Romana civitate, ut eum videre mereretur, advenit in Alexandriam. Quæ cum honorifice a Theophilo fuisset suscepta, ipsius civitatis archiepiscopo, rogavit eum, quatenus persuaderet beatum Arsenium, ut eam suscipere dignaretur. Ipse igitur ad eum profectus est, dicens: «Quædam mulier Romana, et dignitate et opibus et opinione ceteras antecellens, videre te ac benedici desiderans, de tam longinqua regione pervenit, cui occurras exposco.» Sed cum non acquievisset occurrere ei Arsenius, illa cognoscens hoc, animalia sua sternere præcepit, dicens: «Confido in Deo meo, quia videbo illum, nec ab hac intentione fraudabor. Non enim homines veni conspicere, quia et in nostra supersunt civitate, sed prophetam videre desideravi.» Cum ergo venisset ad cellam beati Arsenii, contigit, ut foris illum deambulantem conspiceret. Ac mox ante pedes eius in faciem prona prosternitur. Quam ille

min, þa hygg nu at sem giörst.» En mærin matti hvarki auga upp hefia fyrir skammfylle ok ofremd. Þa mællti hinn gamli fadir: «Hefir þu öngva frett fra verkum minum, verkin væri þer eptir likiandi; eda fyrir hveria skylld dirfdiz þu at sækia um sva morg storhöf minn fund? Kennir þu þik eigi vera konu, þa er fyrirkvedin er utganga ok langferdir? Eda var hitt helldr, at þu hygz hælaz af syn Arsenij fyrir odrum konum, er þu kemr heim i Rom, at hafit verdi gagnfleygt konum higat koma a minn fund?» Mærin mællti þa: «Gera mætti gud þat, at engi sækti higat at helldr, en hins beidi ek þik, heilagr fadir, attu virdiz at gera mina minning ok bidia fyrir mer til guds.» Arsenius sagdi þa: «Bid ek gud minn, at hann mae þina minning af hiarta minu.» Ok er hon heyrdi þetta, bra henne miok[1] vid, verdr i brott skiott, ok legz i reckiu af ollu samt krankleika ok hugar angri. En er erkibyskup Theophilus heyrdi hennar krankleika, geriz hann at vitia hennar ok frettir eptir, hvi gegnir. Hon segir ok kvez giarna vilia deyia af hrygd fyrir þat id sidarsta ord ins helga Arsenij, er hann hafdi til hennar talat. Herra byskup (huggar) hana þa a þenna hatt: «Veiz þu eigi þik vera konu, ok þat med, at fyrir

1 fyrr *tilf.* *Cd.*

---

cum festinatione sustentans, ita compellabat dicens: «Si faciem meam tantum videre desideras, ecce, intuere.» Illa vero præ verecundia oculos non audebat attollere. Dicit ei senex: «Si quid de meis actibus comperisti, hoc debueras intueri. Quomodo ergo et tantum pelagus navigare præsumpsisti? An ignoras te mulierem esse, quibus quocunque non licet exire? An ideo huc venisti, ut Romam rediens aliis te feminis glorieris vidisse Arsenium, ut fiat pervium mare ad me venientium feminarum?» At illa respondens ait: «Si vult Deus, nullam huc venire permittat. Sed ut pro me ores, et in memoria me habere digneris, exoro.» Cui Arsenius dixit: «Oro Deum meum, ut deleat tuam ex corde meo memoriam.» Quo illa verbo percepto in civitatem regrediens, ægritudine præ tribulatione correpta est. Ad quam cum visitationis causa venisset episcopus, et quid rei esset inquireret, illa sermonem senis, quem ultimum de memoria sui dixerat, enarravit, ac propterea se velle mori præ tristitia confitetur. Sed episcopus tali eam consolatur alloquio: «Numquid nescis te esse mulierem? Et quia per feminam solet inimicus hominem impugnare, ideo

kvenna fegrd er fiandinn vanr at strida upp a guds þiona; þvi bad hann vidrlit þitt af matz sinu hiarta. En vittu hitt vist, at hann bidr án aflati til guds fyrir ònd þinni.» Af þesse fortòlu byskups vard bradliga mærin aptrbata, ok for heim.

63. Moyses aboti sagdi sva: Ef keisare vill einhveria borg ovina sinna undir sik leggia, þa mun hann fyrr leita at setia þeim vistir ok dryck, en sidan verda ovinir hans at gefaz i hans valld naudgir af hungri ok þorsta. Sva verda ok vanmegnar ok aflima holldzins piningar, þegar er einnhverr vill lifa vid hungr ok þorsta. Eda hverr er sva sterkr sem leo, ok gengr hann at hvaru inn holuna fyrir kvidarins skylld, þar er allt hans afl verdr audvelliga yfirkomit.

64. Einn ungr madr girntiz at hafna heimi, en ymisligar hugrenningar helldu honum aptr optliga med veralligri ivasan, þviat hann var rikr miok. Einn dag er hann geck ut, gerdu fiandr hring at honum ok impudu upp fyrir honum allzkonar oþeckiligar ivasanir veralldarinnar. En hann tekr þat bragdz, at hann kastar af ser klædum ollum med skyndingu, rennr sidan nauktr til munklifis. I annan stad vitradi gud einum gòmlum fedr ok sagdi sva: «Ris upp ok tak vid kappa minum.» Inn gamli fadir for

---

vultum tuum de corde suo delere dixit. Nam pro anima tua Dominum deprecatur.» Quibus verbis mulier recreata est.

63. Dicebat abbas Moyses: Si voluerit imperator inimicorum civitatem aliquam expugnare, prius escam eorum et aquam interdicit, et ita inimici eius fame ac penuria compulsi subiiciunt se regno eius. Et ita passiones carnales, si in ieiunio et fame velis vivere, decrescunt, et non sunt fortes adversus animam. Quis enim tam fortis ut leo? Et tamen propter ventrem suum intrat in caveam, et omnis virtus eius humiliatur.

64. Quidam iuvenis volebat renuntiare mundo, et frequenter egressum revocabant eum cogitationes, involventes eum variis negotiis, erat enim dives. Una ergo die egressum eum dæmones circumdederunt, et multum pulverem ante eum excitaverunt. Ille vero confestim exspolians se et iactans vestimenta sua currebat nudus ad monasterium. Declaravit autem Deus uni seni dicens: «Surge et accipe athletam meum.» Exsurgens ergo senex, obviavit illi nudo, et cognoscens causam admiratus est, et dedit illi habitum monachilem. Quando autem veniebant aliqui fratres ad

ut i mot hinum unga manni ok furdadi miok, er hann var klædlauss, feck honum þa þegar munkabunad. En hvenærr sem brædr komu at fretta hann eptir um æfintyr, þa sagdi hann sva af heimshafnan[1]: «Spyrit þenna inn unga brodur her af, þvi at eigi hefi ek enn heyrt hætt hans heimshafnanar.»

65. Nockurr brodir hafnadi verolldinni ok gaf fatækum monnum suma sva eigu sina, en suma hellt hann eptir i sialfs sins vardveizlu, ok for til fundar vid hinn helga abota Antonium. Heilagr fadir skodar skiott efni hans ok segir sva: «Ef þu vill geraz munkr, far i bæinn nidr ok kaup þer kiôt, ok ber þat a buk þer nôktum, ok kom sidan sva buinn til min.» Ok er hann hafdi þetta gert, sottu alla vega at honum til bradarinnar hundar ok fuglar, særdu ok slitu allan hans likam med tônnum ok klom, ok er hann kom framm til heilags fǫdur, fretti guds madr, ef hann hefdi gert þat er hann baud honum. Brodirinn syndi honum bukinn a ser særdan ok slitinn. Þa sagdi hinn helgi Antonius: «Þannig særaz af ohreinum ôndum þeir, er heiminum hafna ok vilia þo hafa iardlig audæfi hia framm.»

66. Nockurr brodir leitadi opt vid einn alldradan mann: «Villtu, fadir, sakir siukleika likamans, at ek halldi eptir hia mer

[1] heimskapan *Cd.*

---

ipsum senem perquirere eum de conditionibus variis, respondebat eis; de renuntiatione autem sciscitantibus dicebat: «Hunc requirite fratrem, quia ego ad renuntiationem ipsius nondum perveni.»

65. Quidam frater renuntiavit sæculo, et cum dispersisset res suas pauperibus, quædam sibi retinuit in propria ratione, et venit ad abbatem Antonium. Quod cum senex comperisset, dixit ei: «Si vis, vade in vico, et eme tibi carnes, et impone tibi corpori tuo nudo, et veni ad me.» Cum ergo hoc fecisset frater, tam canes quam aves omne corpus suum propter carnem rapiendam tam dentibus quam unguibus diruperunt. Cum ergo venisset ad Antonium, requisitus est, si fecisset, quod ei præceperat. Illo autem demonstrante corpus suum laceratum, dicit ei sanctus Antonius: «Quicumque renuntiant sæculo, et volunt adhuc habere pecunias, sic a dæmonibus lacerantur.

66. Quidam frater requisivit senem dicens: «Vis ut retineam mihi duos solidos propter infirmitatem corporis?» Et videns senex cogitationes eius, quod vellet retinere eos, dixit: «Retine.» Re-

tva[1] aura silfrs.» Guds madr sa[2] gerla hugsan brodur til at hallda hia ser penningunum, ok sagdi til hans: «Haf hia þer, ef þer likar.» Brodirinn hvarf heim aptr i kofa sinn ok striddi vid hugsanir sinar þessa kostar: «Hvart hyggr þu hinn gamla fôdur heillt hafa radit mer eda eigi?» Ris upp þvi næst, ok for til ins alldrada fodur ok sagdi sva: «Gôr fyrir guds sakir, fadir, ok seg mer sannleik her af, þviat mer er angr mikit i hugsan minni at þeim .ij. aurum.» Guds madr sagdi þa: «Þvi bad ek þik hallda hia þer penningunum, brodir, at ek sa vilia þinn til ok hugsan at hallda. En eigi er gott at hafa hia mer meira en naudsyn beidir. Von þin eru þessir .ij. aurar; nu ef þeir fyrirfaraz, hyggr þu, at gud hugleidi eigi þurft þina? Kasta hugsan þinni til guds, þviat honum er hardla mikil rækt a oss.»

67. Munkr nôckurr var sa, er gudspiallatexta einn atti femætan, ok selldi hann, en gaf verdit fatækum monnum. Minntiz munkrinn i þessu merkiligs mals lausnara vars i eptirliking, þess er sva sagdi: «Sel þa lute er þu att, ok gef fatækum monnum.» Hafdi brodirinn ok iafnan þetta heilrædi i ordstefi.

68. Einn veralldar madr bad mikilliga hinn helga abota Agathonem, at hann skylldi taka vid penningum hans til eiginligra

1 tvau *Cd.* 2 sea *Cd.*

---

versus ergo in cellam frater, cœpit cum cogitationibus propriis colluctari, dicens: «Putas bene dixit mihi senex an non?» Exsurgens ergo iterum venit ad senem rogans et dicens: «Propter Deum dic mihi veritatem, quia conturbor a cogitationibus meis propter illos duos solidos.» Dicit illi senex: «Quia vidi cogitationem tuam volentem retinere eos, dixit tibi, ut retineres, nam non est bonum tenere plus quam necesse est corpori. Duo ergo solidi sunt spes tua; et si contigerit, ut pereant, numquid Deus non cogitat de nobis? Iacta ergo cogitationem tuam super Deum, quoniam ipsi cura est de nobis.»

67. Quidam monachorum tantum evangelium possidens, vendidit illud, et esurientibus dedit, dignum memoriæ sermonem imitans: «Ipsum, inquit, verbum venundavi, quod mihi semper dicebat: Vende quæ possides, et da pauperibus.»

68. Cum quidam vir rogaret abbatem Agathonem, ut pecuniam illius susciperet in propria ratione, nolebat ille dicens: «Non est necesse mihi, quia opera manuum mearum me pascunt.» Cum

þarfenda ok sinna naudsynia. Guds madr villdi þat eigi, lez öngva naudsyn til hafa, sagdi sva, «at handa verk min hallda mik hardla vel.» En er hinn sotti fast malit ok bad hann þiggia til þurftar fatækra brædra, guds madr Agathon svarar þa: «Ef ek tek vid penningum þessum, geriz mer þar af tvifölld ofremd: su er önnur, at ek þigg þat er ek þarf eigi, en hin önnur, at ek hreppa hegomadyrd fyrir þat, er ek veiti annars.

69. Aboti Paulus sagdi sva: «Ef munkr vill einhveria mune hafa i herbergi sinu, utan þat er lif hans liggr a, þa lockar hann þat til utgongu optliga, ok fyrirferst hann sva af fianda freistni.» Þesse guds madr hellt sik sva eina langaföstu alla utretta, at hann hafdi eigi meira til atvinnu ser en sextan ertr um dag ok eilitid vazker vid. En hann idnadi þat, at hann vaf einn duk sundr eda sam̄an fyrir þat eina, at hann gengi þa sidr ut en adr.

70. Þat barst at einn tima, þa er aboti Macharius bygdi i Egiptalande, at hann (var) utgenginn af herbergi sinu, at þiofr einn kom ath kofanum ok stal hvivetna, þvi er hann hitti. j þann punkt. er heilagr fadir kom heim aptr. Guds madr Macharius stod þa sem okunnr madr, ok hof upp med hinum klyfiarnar i godu tomi ok veik honum a veginn. Macharius sagdi sidan fyrir munni ser a þenna hatt: «Ecki höfum ver med oss i heiminum, helldr veitir varr herra eignir þeim, er hann vill. verdr ok med

---

autem ille persistens diceret: «Vel propter indigentes dignare suscipere.» respondit: «Duplex verecundia est, quia non indigens suscipio. et aliena præstans vanæ gloriæ subiacebo.»

69. Dicebat abbas Paulus: «Si aliquas res voluerit monachus in cella sua habere præter eas. sine quibus non potest vivere, frequenter cogitur de cella sua egredi. et ita a dæmone decipitur.» Hæc autem ipse Paulus observans. in una quadragesima cum sextario lenticulæ et parvo aquæ vasculo perduravit, et unam mattam faciens. eandem texebat et retexebat. ne tantummodo foris exiret.

70. Abbas Macarius cum esset in Ægypto. et egressus fuisset de cella sua. reversus invenit quendam furantem id, quod in cella sua habebat. Stetit ergo et ipse tamquam peregrinus, et carricavit animal cum illo cum multa requie. et perduxit eum dicens: «Nihil in hunc mundum intulimus. Dominus dedit. Dominus abstulit. sicut et ipse voluit. ita factum est. Benedictus Dominus in omnibus.»

hans villd feit fra oss tekit. Blezadr se gud eilifr i ollum lutum.»

71. Nockurr brodir kom til kofa eins virduligs munks, geck inn ok tok i brott fædu heilags fodur gersamliga. Inn gamli fadir vann þvi meira, er hann vard þessa viss, en villdi alldri kæra brodur, sagdi med ser, at þat matti vera, at þesse brodir være honum naudsynligr. Nu kemr sva, at guds madr tekr at hafa hardangr mikinn fyrir vista þrot, sva at hann er nær kominn bana. En er þeir stodu umhverfis hann at bida hans endalyktar, þa feck hann seed þar þann brodur, er fædunni hafdi fra honum stolit fyrrmeirr, ok sagdi til hans: «Gack higat til mín, brodir.» Þvi næst tok heilagr fadir hond hans ok minntiz til ok mællte: «Margfalldar þackir gere ek þessum hôndum, þviat ek hygg, at ek hafi fyrir þær himinrikis inngôngu.» Brodirinn kemz vid miok af þessarri aminning heilags fodur ok gerde margfallda idran sins glæps, sva at hann vard hinn vaskazti munkr sidan fyrir sakir þolinmædi heilags fodur.

72. Aboti Agathon skipadi sva sinum lifshætti, at skilriki skein ꝫ ollu hans athæfi bædi handaverkum hans ok klædabunadi. Bar hann þann klædnad, at engi var vandadr, enda matti ôngum manni synaz miok afleitr.

73. Einn alldradr madr sagdi: Af þessum .iiij. lutum riss

---

71. Quidam frater veniens ad cellam cuiusdam magni senis, ingrediebatur et furabatur ei victum. Cum autem videret senex, non arguebat illum, sed amplius operabatur, dicens: «Puto, frater ille necessarius est.» Habebat autem grandem tribulationem senex ex penuria panis Cum autem idem senex moreretur, et cirumdassent eum fratres, ille videns eum fratrem, qui solebat furari ei panem suum, dicit ei: «Accede huc ad me, frater.» Et apprehendit manum eius, et osculatus est dicens: «Gratias ago manibus istis, fratres, quia per eas arbitror me intrare in regnum cœlorum.» Ille autem compunctus de hoc verbo et agens pœnitentiam, factus est et ipse strenuus monachus ex actibus senis, quos vidit.

72. Abbas Agathon dispensabat semet ipsum, et in omnibus cum discretione pollebat, tam in opere manuum suarum quam in vestimento. Talibus enim vestibus utebatur, ut nec satis bonæ, nec satis malæ cuiquam apparerent.

73. Dixit quidam senex: Ira per has quatuor res exsurgit:

reidi upp med manninum: fyrir agirndar teyging til at gefa eda þiggia; ok ef einnhverr elskar eiginligan orskurd sialfs sins med fasthelldi, at metiz annathvart omætiligr eda ella formannligr; ef madr vill synaz sva sem vænligr til virdingar; eda væntir hann, at hann skuli virdaz ollum vitrare eda betr til fallinn fyrir frodleiks sakir frammburdar heilagrar kenningar. Sva id sama sliovar reidin mannliga skynsemi þessum .iiij. hattum: Ef madr hefir hatr vid naung sinn, eda hann fyrirlitr hann ok afvirdir, eda hann hefir ôfund vid hann, eda afþockar fyrir honum med aleitni. Þadan af er þat, at mæding þessarrar piningar hefir .iiii. hattu upp a sik: Inn fyrsti er af hiartanu, annarr af asionunni, þridi af tungunni, fiordi af verkinu. Nu ef einnhverr færr sva borid meingerd, at eigi hræriz hiartat, þa er ôrugt, at eigi kemr i asionuna. En ef i asionuna kemr, þa geymi hann tungunnar, ok tali eigi þar af. En ef sva illa tekz til, at talat verde um þat er þickir, þa geymi hann sin at giallda eigi i verkinu, helldr felli hann nidr þegar. Reidinnar pining hefir .iij. palla med manninum. Hverr sa madr er meinadr verdr eda angradr af naungi sinum utan tilgerd, ok þolir honum ok þyrmir, hefir vars herra Jesu Kristz natturu. [En sa hefir Adam[1] i sinni natturu, er ongvan vill angra, vill hann

[1] [*rettet;* sa er ok af gudi *Cd.*

---

per cupiditatem avaritiæ, dando et accipiendo; et si quis propriam sententiam amans, ut nec satis bona nec satis mala cuiquam appareat, defendat; et si quis vult se honoribus sublimari; et si quis se doctorem esse vult, et plus omnibus sapientem sperat. Ira etiam per hæc quatuor humanos sensus obscurat: Si odio habuerit homo proximum suum, aut si illi inviderit, aut si pro nihilo duxerit, aut si detraxerit ei. Ideo autem passionis huius retributię quatuor modos habet: Primum ex corde, secundum ex facie, tertium ex lingua, quartum ex facto. Si ergo potuerit quis ita portare malum, ut ne ingrediatur in cor, non pervenit usque ad faciem; si autem venerit in faciem, custodiat linguam, ne loquatur illud. Quod si locutus fuerit, vel hoc custodiat, ne reddat in facto, sed mox dimittat. Tres enim gradus hominum sunt in passione iræ. Nam cui voluntarie nocetur et iniuriatur, et parcit proximo suo, hic secundum naturam Christi est. Qui autem non lædit, nec lædi vult, hic secundum naturam Adam est. Qui vero nocet aut iniuriatur, aut calumniam ingerit, aut usuras exigit, hic secundum diabolum est.

ok eigi vera meinadr af odrum monnum. En hinn hverr er eptir sialfum diôflinum natturadr, er giarna gerir ôdrum angr, ef hann ma, ok mein, ok krefr okrlegar leigur.

74. Einnhverr brodir vard fyrir meingerd af odrum brodur. Þesse sotti fund heilags fodur abota Sisosij ok sagdi honum greiniliga hatt meingôrdarinnar; hann lagdi þat til, at kvez giarna vilia hefna sin, ef heilagr fadir leyfdi. Inn gamli fadir bad brodurinn spara gudi til handa[1] hefndina. Broderinn sagdi hins meire von, at hann letti eigi fyrr, en hann hefdi tállausliga hefnt sin. «Ma, sagdi guds madr, attu hafir þetta bradrædi einn tima hugsat, ok bidiumz þvi fyrir badir samt.» Þvi næst riss guds madr upp af bæninni ok mællti þessa kostar: «Heyr þu gud, eigi ertu oss nu naudsynligr at áhyggiaz um varn hag, þviat ver gôrum þat sialfir, sva sem þesse brodir segir, þviat ver skulum vilia, þott ver megim, hefna[2] harma varra.» Þegar i stad er brodir heyrdi þesse ord heilags fodur, fell hann fyrir fœtr honum ok bad ser miskunnar, het ok þvi þar med, at hann skylldi þegar vid brodur fridmælaz, at fengi hann fundit utan alla akærslu.

75. Einn brodir meinade odrum brodur. Hinn er fyrir vard for til fundar eins alldrads mannz, ok feck þar þesse andsvôr:

1 handara *Cd.* 2 hafna *Cd.*

---

74. Quidam ex fratribus passus ab alio iniuriam, venit ad abbatem Sisoium, et contumeliæ genus exponens addebat: «Cupio me vindicare, pater.» Senex autem rogare eum cœpit, ut relinqueret Deo vindictam. At ille inquit: «Non desistam, nisi fortiter vindicavero.» Cui senex ait: Quatenus semel hoc in animo statuisti, vel nunc oremus.» Exsurgens autem senex his verbis cœpit orare: «Deus, iam non es nobis necessarius, ut pro nobis sis sollicitus, quia nos ipsi, sicut frater iste dicit, et volumus et possumus nos vindicare.» Quod cum ille frater audisset, ante pedes senis effusus veniam postulabat, promittens se cum illo, cui irascebatur, numquam deinceps certaturum.

75. Quidam frater, dum ab altero iniuriaretur, venit et nuntiavit seni. Cui ille respondit: «Satisfac cogitationi tuæ, quoniam non vult te frater iniuriari, sed peccata tua. Nam in omni tentatione, quæ tibi contingit per hominem, non arguas eum, sed tantummodo dic: Quia propter peccata mea contingunt mihi hæc.»

«Hept hugrenning þina heima ok hallt hia þer, ok hugleid hitt, at brodir vill eigi þer meina, helldr syndum þinum. Ger sva ok vid hvern mann, er þer meinar, at þu asaka hann alldri, helldr mæl þu þessa kostar vid hugrenning þina: fellr slikt til min.»

76. Aboti Pemen sagdi sva optliga: «Alldri [stigi illzka[1] yfir illzku; ger helldr hverium gott, þott þer gere ill(t), at þu sigrer svo illzku annars medr gæzku þinni.»

77. Sa var einnhverr brodir, at þvi optar sem nôckurr meinadi hann eda hæddi, þvi gladari ok giarnara geck hann til hans iafnan. Sia sami brodir sagdi sva: «Umlesendr vorir veita oss nidran til vorrar framkvæmdar, en hinir er oss hoza, þeir veita oss aptrkast; þviat sva er ritat: þeir bleckia ydr, er ydr segia sela.» Annarr alldradr madr var sva, ef hann spurdi til einshvers þess, er afþockadi fyrir honum, þa for hann til fundar vid hann med [einhveria þockabot[2], ef hann var i nand honum; en ef hann var fiarlægr, þa sendi hann honum fiarmune eda ȯnnur hlunninde.

78. Nockurr brodir spurdi abota Sisosium þessa kostar: «Hvart skal ek, ef grimmir illvirkiar eda okunnir hermenn koma at mer ok vilia vega mik, veria hendr minar ok drepa þa, ef ek ma?» Guds madr svarar: «Skalltu vist eigi vega, helldr gefa þik allan a guds valld; sva sem þer berr at hendi, þa eigna þat allt

1 [stigr hrædzla *Cd.* 2 [einhver þocka hô.. *Cd.*

---

76. Dicebat frequenter abbas Pœmen: «Malitia numquam exsuperet malitiam. Si quis tibi malum fecerit, tu illi bonum redde, ut per bonitatem vincas malitiam.»

77. Quidam frater, quanto plus eum aliquis iniuriabatur aut deridebat, tanto plus ille gaudebat, dicens: «Isti sunt qui nobis occasionem præbent ad profectum nostrum; qui autem beatificant nos, conturbant animas nostras. Scriptum est enim: Quoniam hi qui beatificant vos, decipiunt vos.» Alter senex, si quis detraxisset ei, ille festinabat, si vicinus ei erat, per se ipsum bene illum remunerari; quod si longius manebat, transmittebat ei munera.

78. Quidam frater rogabat abbatem Sisoium, dicens: «Si latrones aut barbari super me irruerint occidere me volentes, et ego si prævalere potuero, iubes occidam eos?» Cui ille respondit: »Ne facias omnino, sed totum Deo te committe. Quidquid enim tibi adversi contigerit, profitere hoc tibi propter peccata tua venire, divinæ enim dispositioni debes totum ascribere.»

guds forsia ok milldi, ok seg, at fyrir sakir synda þinna harkar þer[1].»

79. Nockurr mikils hattar einsetumadr var i fialli þvi er Atlides het. En er stigamenn sottu hann heim, þa kalladi hann a brædr at biarga ser. Þvi næst sottu þeir at fiölment, ok toku illvirkiana hondum ok letu flytia þa til borgar þeirar, er þar var nalæguz. En domande, sa er yfir borginni var, let kasta þeim inn. Þetta frettu bratt brædrnir, þeir er holpit höfdu helgum fedr, at illvirkiunum var innkastad fyrir þeira skylld; sottu sidan fund ins helga abota Pemenis, ok sögdu honum vöxt malsins. Inn helgi Pemen ritadi til einsetumannzins a þenna hatt: «Minz þu ins fyrra sviks, hvar hofz, ok fær þu þa skiott seed id sidarra svikit. Hefdir þu eigi sviksamliga fyrst fyrir þina bœn sellda til bana illvirkiana, þa hefdir þu alldri adra flærd framit.» Einsetumadriun komz miok vid, er hann hafdi yfirlesit brefit, sva at hann vard frægr um allt heradit, þviat hann geck eigi ut laugan tima sidan af sinu herbergi, utan þegar i stad er brefit vard at honum borit hins helga Pemenis, for hann til borgarinnar ok tok ut med vallde illvirkiana opinberliga af allri kvöl ok klandri domandans.

80. Johannes aboti sagdi brædrum af þvi efni, er .iij. spekingar höfdu vinattu sin a mille, ok er einn þeira læ a nastram, þa feck

1 þvi *Cd.*

---

79. Erat quidem eremita magnus in monte qui dicitur Athlibeus, et venerunt super eum latrones. Cum autem ille vocem fecisset, de vicinis locis fratres alii confluentes comprehenderunt eos. Quos transmissos in civitatem iudex misit in carcerem. Fratres ergo illi mœsti facti sunt, quia propter ipsos latrones traditi essent iudici; et venientes ad abbatem Pœmenem, renuntiaverunt ei factum. Qui scripsit ad eremitam dicens: «Reminiscere, prima proditio unde facta est? et tunc videbis secundam. Nisi enim proditus fuisses ab interioribus tuis, secundam proditionem numquam perpetrasses.» Quo ille sermone cum compunctus esset, in omni illa regione nominatus, et per multum tempus de cella sua non exiens, surrexit statim et venit in civitatem, et excutiens latrones publice de carcere liberavit eos a tormentis.

80. Dicebat abbas Joannes quibusdam fratribus, quia fuerunt tres philosophi amici, quorum unus moriens alteri reliquit filium suum commendatum; qui in ætate iuvenili provectus, nutritoris

hann odrum spekinginum son sinn i hendr til umsiar. En er sveinninn var ordinn roskinn madr, lagdiz hann med eiginkonu fostra sins. Þegar er þessa vard vist, var honum ut kastat. Nu þott hann idradiz þessa miok, þa villde hans meistare eigi taka hann aptr, ok mællte til hans: «Ef þu vill, at ek gefa þer upp glæp þinn, þa far ok ver .iij. ær mille þeira manna, er fyrirdæmdir eru til malmverks i anne Nil.» Þa er inn ungi madr kom heim aptr, ok .iij. ær voru lidin at intri þesse forsending, sagdi meistarinn til hans: «Þvi at eins vil ek þer enn upp gefa, nema þu ser ônnur .iij. ær vid malmverkit, ok gef nu allt, þat er þu vinnr til, þeim er þik mæda i motgerdum ok meinyrdum.» Sidan hann hafdi þetta int, ok glæpr hans var uppgefinn, sagdi meistari hans til hans: «Far ok gack til skola i Athenisborg, ok nem þar speki at þeim, er hana byggia.» Þann tima var einn alldradr madr i Athenisborg fenginn namgiarn ok spakr at geyma portz, sa er fyrir provanar skylld mæddi meinmælum þa menn, er þangat gerduz til náms. Nu er hann gerdi þetta vid þenna mann, skelldi hann upp ok hló. Inn gamli madr spurdi eptir, hvi hann leti sva, «ek gôre þer skapraum, en þu hlær.» «Bannar þu mer,

---

sui adulteravit uxorem. Quo scelere cognito missus est foras. Deindè cum plurimum pœniteret, non ei concessit regressum, sed ait illi: «Vade et esto tribus annis inter damnatos, qui metalla in flumine deponunt, et sic indulgeo tibi culpam tuam.» Quo post triennium redêunte, rursus ait: «Vade alios tres annos, da mercedem his, qui te iniuriis et conviciis affligunt.» Quod etiam cum ille complesset, remisso peccato eius, dicit ei magister: «Veni modo et ingredere Atheniensium civitatem, ut illic sapientiam possis discere.» Erat autem ibi quidam senex sapientiæ studiosus et sedebat ad portam, omnesque ingredientes experiendi causa conviciis affligebat. Qui cum idem iuveni illic ingredienti faceret, illi exorto cachinno risit. Cui senex ait: «Quid est quod agis? ego te iniurior, et tu rides?» Cui iuvenis ait: «Non vis ut rideam, cum tribus annis mercedem dederim, ut hoc paterer, quod hodie a te gratis patior?» Tunc senex dixit ei: «Ingredere ergo civitatem, quia dignus es.» Hoc autem solebat abbas Joannes referre, et his ipse addebat dicens: «Hæc est porta Dei, per quam patres nostri per multas tribulationes et iniurias gaudentes ingressi sunt civitatem Dei.»

sagdi inn ungi madr, at ek hlæia, þar sem ek hefi .iij. (ar) i samt gefit þeim erfidislaun min, er slikt sva gerdu.» «Gack inn i borgina sagdi hann, þviat ek skil, at þu ert þess verdr.» Jon aboti var þvi vanr at leggia þessi ord þar til: «Þetta er guds hlid, sagdi hann, fyrir þat gengu fedr vorir inn gladir i guds borg mæddir morgum motmælum ok meingerdum.»

81. Nockurr brodir fretti eptir einn gamlan fodur: «Seg mer nôckurn þann lut, fadir, at ek verdi holpinn, ef ek geymi.» Guds madr segir: «Ef þu getr borit brigzli ok meingôrd, svat þu talir ecki um, þa er þesse lutr odrum ædre.»

82. Eitt sinn er brædr spurdu abota Moysen nockurs, bad hann lærisvein sinn Zachariam, at hann segdi þeim eitthvat. Zacharias tok þa yfirkyrtil sinn ok kastadi nidr a iôrd undir fœtr (ser) ok sagdi sidan: «Engi madr ma munkr geraz, nema hann vili sva vera undir fotum trodinn ok fyrirlitinn.»

83. Moyses aboti sagdi þá: Sa einn madr ma verda munkr, er sik sigrar i ollum lutum; en hverr sem annan reitir til reide eda asakar, þa innir hann eiginliga þionustu. En þat skal engi gera at græda sva annan, at hann glati sialfum ser. Einn tima lofudu brædr miok einn munk, sva at hinn helgi Antonius vard vidridinn. En er guds madr Antonius hafdi provat brodur, fanz

---

81. Quidam frater requisivit senem, dicens: «Dic mihi, pater, unam rem, quam custodiam, et salver per eam.» Respondit ei senex: «Si potueris iniuriari et affici conviciis, et portare ac tacere, magna est hæc res et super alia mandata.

82. Interrogantibus quibusdam fratribus abbatem Moysen sermonem, ille hortatus est discipulum suum Zachariam, ut eis aliquid diceret. Tunc ille pallium suum deposuit subtus pedes suos, et conculcavit illud, et dixit: «Nisi quis sic fuerit conculcatus, monachus esse non potest.»

83. Dicebat abbas Macarius: «Ille vere est monachus, qui se in omnibus vincit; nam si quis alium arguens ad iracundiam movetur, propriam passionem implet. Nec enim ut alterum salvet, se ipsum debet perdere. Quendam fratrem sub præsentia abbatis Antonii alii fratres collaudabant. Sed cum tentasset eum senex, reperit quod non sufferret iniuriam. Et dicit ei senex: «Tu quidem, frater, similis es ædificio, quod quamvis habeat ingressum ornatum, per postica tamen a latronibus expugnatur.

hann sem hann mundi eigi fullkomliga fa borit meingerdir, sagdi sidan til hans: «Þu brodir ert likr upptimbran þeire, er [skreytt er[1] vel ok skorin um inngöngin, en unnin audvelliga um idre stofu eda hus af þiofum ok illvirkium.

84. Nockurr brodir fretti fodur Ysaach þessa kostar: «Hvi ottaz fiandr þik sva miok, son minn.» [Hann svaradi[2]: «Sidan er ek gerdumz munkr, þa let ek alldri reidi mina komaz ut um barkann a mer.»

85. Þann tima er brodir nockurr kom til fundar vid brodur Achillam, sa hann brodirinn, at heilagr fadir spytti blodi, ok spurdi, hvi gegndi. Guds madr sagdi: «Einn brodir rygdi mik sva med ordrædu sinni, en ek hefi bariz i mot at kveda þat efni eigi upp, helldr bad ek til guds, at hann tæki af mer minni malssins. Nu vard þat sama mal at blode i munni mer, en sidan er ek spytti þvi nidr, þa hafda ek hvilld. En hvarki feck ek gleymt malinu brodurins ne hiartans hrygd med mer.»

86. [Nöckurir brædr komu[3] til eins gamals mannz, ok hittu þar i naud börn nöckur, er gættu hiardar ok töludu optliga eitthvat ofagrt ok ferligt med ser. Bradliga er brædrnir höfdu ymisligar hugsanir upp borit fyrir helgan fodur ok fengit hallkvæmar orlausnir,

1 [skreyter *Cd.* 2 [at *Cd.* 3 [Nockurr brodir kom *Cd.*

---

84. Quidam frater requisivit abbatem Isaac, dicens: «Abba, quare te ita dæmones timent?» Respondit senex: «Ex quo factus sum monachus, statui apud me, ut iracundia mea foris guttur meum non procederet; et ideo timent me dæmones.»

85. Cum venisset quidam de patribus ad abbatem Achillam, vidit eum sanguinem exspuentem, et requisivit, quid hoc esset. At ille respondit: «Sermo erat fratris, qui me contristaverat, et repugnavi ut non illum dicerem, sed petivi Dominum, ut tolleret a me, et factus est ille sermo sanguis in ore meo, et postquam exspui, requievi; sed et ipsam tristitiam et sermonem istum oblitus sum.«

86. Quidam fratres venerunt ad quendam sanctum senem sedentem in solitudine, et invenerunt infantes pecora pascentes, et aliquoties inter se loquentes verba turpia. Postquam autem de singulis cogitationibus requirentes, a sene acceperunt responsum, dicunt ei: «Quemadmodum potes sustinere, abba, voces infantium istorum, et nec præcipis eis, ut non ita vociferentur.» Et dicit eis senex: «In veritate, fratres, plurimos dies habuit cogitatio mea

sǫgdu þeir til hans: «Hversu fær þu, fadir, borit gaudyrdi barna þessarra, sva at þu þaggir þau ecki?» Inn gamli fadir mællti: «Margan dag hefi ek hugsat þat, brædr minir, at tala nockut til þeira, en ek hepti hvert sinn sialfan mik a þenna hatt: hversu munde ek þola, ef nockur mikil freistni felli til med mer, þar er ek þole eigi þetta. Nu villda ek, at venia yrdi med mer til þolsins, ok vanda ek þvi eigi um vid þa.» Þesse sami fadir sagdi sva: «Hverr sa madr er eigi færr halldit ne stillt tungu sina a tima reidinnar, þa er omattuligt, at sa sami mege hugsa sins holldz piningar nockut sinn ne yfirkoma.»

87. Eitt sinn er brædr baru upp fyrir hinn helga abota Johannem a þenna hatt [ymisligar hugrenningar[1], ok hann veitti ollum þeim avaxtsamlig andsvǫr, sagdi einn alldradr madr af ǫfund til hans: «Johannes þesse er sem ein oradvond puta, þviat hon prydir sik til þess, at þa unni henne enn fleire.» Johannes aboti sagdi þa: «Satt flytr þu, fadir, ok eigi er odruviss, ok þat hygg ek, at gud hafi þetta vitrad þer.» «Þat see ek, sagdi inn gamli madr, at hiartaker þitt, Johannes, er fullt eitrs ok olyfians.» Johannes aboti svarar þa: «Satt er þat er þu segir, aboti, ok tekr

1 [ymisligra hugrenninga *Cd.*

---

volens illis aliquid dicere, sed redargui memet ipsum, reputans mihi: Si parum hoc non porto, quomodo, si maior mihi tentatio advenerit, portabo? Et ideo illis nihil dico, ut fiat mihi consuetudo portandi.» Item dixit: «Si quis linguam suam non tenuerit in tempore iræ, nec passionem carnis suæ aliquando poterit continere.»

87. Abbas Joannes dum sederet inter fratres, et singuli eum de propriis cogitationibus inquirerent, atque ille responsum omnibus daret, quidam senex ex invidia dicit ei: «Sic est hic Joannes, quomodo mulier meretrix ornans semet ipsam, ut congreget sibi amatores.» Cui abbas Joannes ait: «Verum dicis, abba, et non est aliter; nam et hoc ipsum Deus tibi revelavit.» Respondit illi iterum ille senex, dicens: «Nam et vas tuum, Joannes, veneno plenum est.» At Joannes ait illi: «Sic est, abba, ut dixisti, et hoc dicis, quia illa tantummodo, quæ deforis sunt, vides; nam si ea, quæ intrinsecus sunt, videres, quanto plus haberes quod diceres?» Et post hoc quidam ex discipulis eius dixit ei: «Non es conturbatus interius, abba, in verbis senis huius?» Cui ille respondit: «Non; sed sicut sum deforis, ita sum deintus.»

þu þo litinn af, þviat þu ser mik fyrir utan, en ef þu sæir mik, hvilikr ek em fyrir innan, þa hefdir þu meira efni til ordrædunnar.» At sva mælltu talar einn af lærisveinum abota til hans: «Hefir þu ecki, fadir, ræрz til reidi fyrir innan vid illyrdi þessa ins alldrada mannz?» «Vist eigi, sagdi inn helgi Johannes, helldr em ek allr hinn sami fyrir innan, sem ek synumz utan.»

88. Einn alldradr madr var sa i Egiptalandi, er mikla virding hafdi af ollum brædrum, adr hinn helgi aboti Pemen kom þangat. En er guds madr Pemen kom þangat af morkinni Scithi, þa fyrirletu allir munkar hinn gamla mann, en sottu þa fiǫlment miok a fund ins helga Pemenis med allri virding. Fyrir þetta ǒfundadi hinn gamli madr miok inn helga abota Pemen. Hann vard ryggr, er hann fretti þetta, ok sagdi til brædra sinna: «Meingerd mikla hafa þeir gert vid oss, brædr. þat er þeir fyrirlata þenna inn gamla guds vin, en vegsama oss. er vettugis erum verdir. Hversu skulum ver þa nu vingaz vid þenna inn gamla mann ok inn mikilliga. Er þat mitt ræd, at ver allir samt brædr farim ok berim med oss nockurar vistir ok litid af vine til ástarsnædings, ok kennim allir samt, at vita, ef ver mættim þannig blidka hug heilags fodur.» Foru þeir ok framm komu, knudu herbergis hurd ins gamla mannz. En er sveinn hans heyrdi þat, frettir hann eptir, hverir þeir være. Þeir sǒgdu til sin ok badu hann bera abota sinum þau ord, at fadir Pemen er kominn ok villdi taka

---

88. Erat quidam senex in Ægypto, et antequam veniret illuc abbas Pœmen, grandi veneratione habebatur ab omnibus. Cum autem abbas Pœmen de Scythi illuc subiisset, multi, relicto illo sene, veniebant ad hunc, et propterea cœpit illi invidere et detrahere. Quod audiens abbas Pœmen, contristatus est, et dixit fratribus suis: «Quid facimus? quia in tribulationem miserunt nos homines, ut illum senem tam sanctum relinquerent, et nos, qui nihil sumus, respicerent? Quomodo sanabimus hunc virum magnum? Venite ergo, faciamus parvas escas, et portantes pergamus ad eum, et parum vini, ac pariter cum eo gustemus, forsitan in hoc possumus animum eius placare.» Profecti ergo pulsaverunt ostium eius. Audiens vero discipulus illius senis dixit: «Qui estis?» At illi dixerunt: «Dic abbati tuo, quoniam Pœmen venit, ut benedicatur ab eo.» Quod cum ille per discipulum suum audisset, respondit ad eum: «Vade, dic eis: Ite hinc, non enim mihi vacat.» Illi tamen re-

blezan af honum. Ok er hinn gamli fadir heyrdi þetta af sveininum, bad hann Pemen verda i brottu, lez ecki lidugr til tals vid hann. Þeir Pemen stodu þa id sama sitt, ok letuz hvergi fra mundu hverfa hurdinni, fyrr en þeir være þess verdir at vegsama hans heilagleik. Nu sidan er inn gamli fadir sa bædi samt þol þeira ok litillæti, þa lauk hann upp hurdunni ok minntiz til þeira, ok môtuduz allir samt. Þar eptir sagdi inn gamli fadir til ins helga Pemenis: «Fagna ek þvi, fadir, at ek se med sannleik hundratfôlld frægdarverk ydur a þat upp, sem oss var fra flutt af ydvarre gæzku» Voru þessir fra þeim degi inir kæruztu vinir sin i mille, medan þeir lifdu.

89. I heradi þvi, er Heratheone er kallat, smidadi aboti Motheis ser upp nockurn kofa eitt sinn. En er hann var þar mæddr meingerdum af môrgum mônnum, þa for hann i annan stad ok smidadi ser þar herbergi. I þeim sama stad med fiandans umsat var brodir sa einn, er af ôfund hafdi iafnan reide a þessum helga fodur; fyrir þat sama for hann enn i brott, ok gerde hann ser þar einn kofa i ætthaga sinum vid sialfs sins bæ, ok byrgdi sik þar inni einn samt. En er langar stundir lidu, foru heilagir fedr miok margir saman af þeim stad, er heilagr aboti Motheis hafdi fra horfit, ok villdu flytia hann aptr i kofa sinn, ok hôfdu med ser þann brodur, er forþockat hafdi fyrir helgum fodur. En er þeir komu þar i næsta bæ, letu þeir þar eptir skinnkufla sina

---

stiterunt in isto, dicentes: «Quia non hinc discedimus, nisi digni fuerimus adorare eum.» Quorum cum ille humilitatem et patientiam pervidisset, compunctus aperuit ostium, et osculantes se invicem, gustaverunt pariter. Dixit ergo eis ipse senex: «In veritate non sunt ea sola, quæ audivi de vobis, sed et centuplum opera vidi in vobis.» Et ab illo die amicus carissimus factus est ei.

89. Abbas Muthues aliquando ædificavit sibi cellulam in loco, qui dicitur Heracleona. Et dum ibi a multis molestaretur, alterum locum introgressus est, et similiter etiam ibi construxit habitaculum. Sed per insidias diaboli quidam frater inventus est ibi, qui per invidiam semper iram cum eo habuit; propter quod surrexit inde, et ad proprium reversus est vicum, et fecit sibi illic quoque cellulam, et reclusit se in eam. Post tempus autem aliquantulum congregati sunt senes de illo loco, unde egressus est, deducentes secum etiam illum fratrem, cum quo habuit litem, quatenus rogarent eum,

ok hinn reidna brodur, en foru sidan frialsir framm a fund heilags fodur ok knudu hurd hans herbergis. Guds madr Motheis leit ut til þeira um glugginn, er opinn var a herberginu, ok kende þa gôrla, frettir at, hvar være kuflar þeira. Þeir letu þa vera i næsta bæ ok brodur þann, er iafnan hafdi reidi a þeim haft. Guds madr Motheis, er hann heyrdi þetta, hio hann upp med bolôxi dyrnar, þær er hann hafdi inn[1] gengit, for sidan fagnadarfullr til fundar vid brodurinn, ok fell allr til iardar ok bad hann liknar, fadmadi hann sidan ok leiddi heim i sitt herbergi, ok gerdi þeim þriggia daga veizlu. Var þat þo utan hans veniu at bregda sva miok sinni meinlætsamligri bindende. For hann sidan til sins heimilis fyrra med þeim fedrum, er hann hôfdu heim sottan.

90. Þessi sami aboti Agathon var þetta vanr at segia: Alldri svaf ek, sva at ek hefdi vid nôckurn mann þrætu; let ek þo ôngvan mann sofa sva, at vid mik hellde misþocka, helldr lagda ek allan krapt a at koma honum til fundar vid mik.

91. Tveir menn voru i morkinni alldradir ok bygdu einn kofa, er alldrigi hôfdu nockurskonar kærslu eda misþycke mille

1 upp *Cd.*

---

ut rediret ad cellulam suam. Postquam autem in vicinum locum venerunt, tam melotes suas quam illum fratrem ibidem dereliquerunt; ipsi vero profecti sunt ad senem, et pulsantibus illis, aperta fenestra respexit eos, et cognovit, et dixit eis: «Ubi sunt melotes vestræ?» At illi responderunt: «Ecce hic in vicino sunt una cum fratre illo, qui tecum iram habebat.» Hoc postquam senex audivit et illos cognovit, præ gaudio ostium, per quod ingressus fuerat, cum securi confregit, et egressus cucurrit usque ad locum, ubi erat ille frater, et cœpit prior pœnitentiam apud eum agere, et amplexus est eum, et introduxit illos in cellam suam, et per tres dies convivatus est cum eis, qui numquam habebat consuetudinem, ut ieiunium solveret. Et postea surrexit et profectus est cum illis.

90. Abbas Agathon solebat dicere: Numquam litem habens cum aliquo dormivi; sed nec permisi aliquam mecum litem habentem dormire, quantum ad virtutem meam pertinuit, nisi prius cum illo in pace reverterer.

91. Erant duo senes in una cella pariter sedentes, et numquam inter se vel qualemcunque parvam contentionem habuerant. Dixit ergo unus ad alterum: «Faciamus et nos vel unam litem,

sin haft. Eitt sinn sagdi annarr þeira til annars: «Gerum ockr nu um sinnsakir eina þrætu, a þann hatt sem adrir menn hafa.» Hinn annarr svarar: «Eigi veit ek, hversu verda þræturnar.» Hinn annarr sagdi: «Setium tiglstein þenna millum ockar, ok mun ek segia, at minn se; en þu eigna þer, þviat þadan af geraz þrætur ok hareyste eda hárreytur.» Nu settu þeir tiglsteininn mille sin, ok sagdi annarr at fyrstu, at minn er. Annarr svarar, letz helldr hyggia, at hann ætte. Þa sagdi sa, er fyrr hafdi a orkat, kvad hann eigi eiga, kvat hann helldr at sônnu sinn vera. «Nu ef hann er þinn, hvi hefir þu eigi.» Þessa kostar for iafnan med þeim, at þeir hittu alldri hatt deilunnar.

92. Nockurn tima er hinn helgi Macharius aboti badz fyrir, kom rôdd yfir hann, su er sva sagdi: «Eigi ertu enn kominn til iafnra verdleika vid þær tvær konur, er her byggia i næstu borg.» En er guds madr Macharius heyrdi þetta, tok hann staf sinn þegar i stad ok for til fyrr intrar borgar. Hann lettir eigi fyrr, en hann hittir a herberge þat, er þessar kônur bygdu, ok kvedr dyra. Aunnur þeira geck til dyra ok tok vid honum med fullkomligum fagnadi. Hann heimte þær til sin badar ok hefr sva malit: «Fyrir

---

sicut et alii homines.» At ille alter dixit ei: «Nescio quemadmodum fit lis.» Dixit ei ille: «Ecce ego pono laterem in medio, et dico: quia meus est, et tu dic, quia non est tuus, sed meus. Et ex hoc fit contentio et rixa.» Et cum posuissent laterem in medio, dicente uno: «Quia meus est,» ille alter primo respondebat: «Ego meum esse spero.» Cum ille alter iterum diceret: «Non est tuus, sed meus,» tunc ille respondit: «Et si tuus est, tolle illum.» Quo dicto, non invenerunt, quemadmodum litigarent.

92. Quodam tempore orante beato Macario abbate, vox ad eum personuit dicens: «Macari, necdum ad mensuram duarum mulierum pervenisti, quæ in proxima pariter habitant civitate.» Quo audito, senex exsurgens, arrepto baculo, in designatam pervenit civitatem. Cumque ostium quæsitæ domus atque inventæ pulsaret, egressa una ex illis cum magna exsultatione eum suscepit. Quas utrasque senex convocatas ita est allocutus: «Propter vos tantum laborem veniens ex solitudine longinqua sustineo, ut opera vestra cognoscerem; quæ mihi vos condecet enarrare.» Cui illæ sic dixerunt: «Crede nobis, sanctissime pater, quia nec præsenti nocte a maritorum lectulis fuimus separatæ. Qualia ergo opera a nobis exquiris?»

yckra skylld hefir ek sott sva langs vegar vás af eydimorkinni. Nu bid ek yckr segia mer inniliga idnir yckrar ok athæfe.» «Tru þvi, hinn helgi fadir, sogdu þær, at vid hôfum eigi mist a næstu nott samsængar ockarra unnasta, eda hver vor verk villdu heyra?» Hann bad þær þa mikilliga segia ser sitt athæfi. Nu er þær þickiaz[1] nær neyddar til, segia þær sva: «Vid erum med ollu vandalausar ockar i millum. En þat bar sva til, at .ij. brædr fengu ockar, ok bygdu ver sidan eitt herbergi .xv. ar, sva at hvargi ockur mællti ferligt ord til annarrar, eda sagdi sva svarta sem er, helldr hôfum vid iafnan allt her til halldit millum ockar samþyckiligan frid ok nadir. Badar beiddu vid bendr ockra orlofs til skilnadar, at vid redimz i klaustr, ok feck hvargi. At þessu efni sva komnu gerdu vid þat fastradit med ockr ok hietum þvi gudi, at vid skylldim alldri, medan vid lifdim, veralligt ord mæla millum ockar.» Ok er hinn helgi Macharius heyrdi þetta, sagdi hann sva: «Sannliga er eigi mær, eigi manni gipt, eigi munkr ne veralldarmadr afvirdr fyrir gudi, helldr helpr varr herra hvers fyrirheite ok gefr lifs anda ôllum fyrir fagrliga astundan.»

93. Sa var einn brodir i klaustri nockuru, at optliga rærdiz til reide ok orda; sagdi hann brodir þvi næst til sialfs sins: «Eda

1 þigkiaz *Cd.*

Sed senex in precibus persistebat, ut ei vitæ suæ ordinem declararent. Cui tunc illæ compulsæ dixerunt: «Nos nulla inter nos sumus consanguinitatis affinitate coniunctæ; contigit autem, ut duobus fratribus iungeremur, et cum his quindecim annis in domo una pariter permanentes, neque turpe verbum altera dixit ad alteram, neque litem aliquando commisimus, sed in pace hactenus viximus, et pari consensu tractavimus, quatenus, pariter relictis maritis, in congregatione religiosarum virginum proficisceremur, et multis precibus hoc a coniugibus non valuimus obtinere. Quo non adepto, inter nos et Deum posuimus testamentum, ut usque ad mortem nostram sæculare verbum non loqueremur omnino.» Quæ cum audisset beatus Macarius, dixit: «In veritate non est virga, neque maritata, neque monachus, neque sæcularis, sed Deus tantum propositum quærit, et spiritum vitæ omnibus ministrat.»

93. Quidam frater, dum esset in cœnobio et frequenter ad iram moveretur, dixit ad semet ipsum: «Vadam in solitudinem; et cum non habeam cum quo litigem, forsitan requiescet a me hæc passio.»

mun ek verda at fara til eydemerkr, þviat þar mun batna þessarrar piningar, er ek hefi ôngvan þann, er ek megi þræta vid.» Gengr þvi næst ut i morkina ok byggir þar eitt litit hreyse einn samt. Nu bar sva til, at hann fylldi eitt ker ok setti hia ser, at kerit vallt. Hann fylldi þegar annat sinn, ok for a sômu leid. En er hann hafdi fyllt id þridia sinn, ok vatzkerit vallt, gripr hann þat ok keyrir nidr i reidebolu, sva at þegar brotnadi. Ok er hann hvarf aptr til sin, hugleiddi hann, hversu reide andi hafdi hann yfirkomit, ok sagdi sva: «Se, nu verd ek einn samt, ok verd ek enn sigradr af reidinni; ok verd ek at hverfa aptr i klaustr mitt, þviat ek skil, at hvervetna er orrostan naudsynlig, ok þarf þvi þolinmædi ok allra mest vidhialp vars herra.» Snere brodirinn sidan heim til munklifis sins.

94. Sæll guds madr Macharius sagdi af sialfs sins medferde þessa kostar: Þa er ek var ungr, bygda ek einn litinn kofa i Egiptalandi, toku menn mik naudgan, ok var ek vigdr. Af þvi villda ek eigi vera þar lengr, ok flyda ek i annan bæ. Sidan vandiz til einn veralldarmadr vel sidadr at veria vinnu minne mer til atvinnu. En þat bar sva til, at mær ein vard kvidug af

---

Egrediens ergo manebat in spelunca solus. Una autem die implens sibi surisculam aquæ, posuit illam in terram; contigit autem, ut subito versaretur. Ille vero implevit secundo, et iterum versata est. Cumque tertia vice replesset, ac similiter contigisset, arrepto ipso vase, fregit illud iratus. Cum autem ad se reversus fuisset, cogitabat, quia a spiritu iracundiæ esset deceptus, et dixit: «Ecce et solus sum, et tamen ab iracundia victus sum. Revertar in cœnobium, quia ubique pugna opus est et patientia, et maxime Dei auxilium.» Et ita exsurgens, reversus est ad locum suum.

94. Beatus Macarius de semet ipso referebat, dicens: Dum essem iuvenis, et tamen in cella residerem, invitum me tenentes clericum ordinaverunt in vico. Cum autem nolens illic esse, in vicum alterum effugissem, et quidam mihi sæcularis religiosus opere meo vendito ministraret, contigit quandam virginem per stuprum ventris onus accipere. Quæ dum a parentibus, a quo fuisset compressa, requiritur, dixit illa: «Anachoreta ille vester hoc in me facinus perpetravit.» Egressi vero parentes puellæ, comprehendentes me suspenderunt meo collo vasa fictilia, et per singulas semitas circumducebant me cæde mactantes, atque insuper his voci-

sinu tilstille. En er hon var eptir frett, hverr i lut ætti med henne, sagdi hon: «Einsetumadr ydvarr framde þenna fordæduskap vid mik.» Fedgin meyiarinnar foru þvi næst a minn fund, handtoku mik ok fiôtrudu, festu vid hals mer þungt tigl mer til meinlætis. En fyrir hveriu gardzhlidi bôrdu þeir mik ok kolludu med hareysti ok brigzlan: «Þesse munkrinn hefir neydda meyna dottur vora til saurlifis.» En er mer var nær at komit dauda, mællti einn af ellrum fedrum til þeira: «Hættid um sidir, sagdi hann, eda hversu lengi ætlit þer at meida þenna munk inn utlenda?» Æ ok æ veittu þeir meingerdir þionustumanni minum, er mer fylgdi, sva at hann fyrirvard sik af ofremd, ok sôgdu sva til hans: «Se nu, hvat sagdi munkrinn, er[1] þu bartt æ vilmælis vitne?» Fedgin meyiarinnar sôgdu þa til ins gamla fôdur, letuz mik alldri mundu lausan lata, nema nockurr vôrdzlumadr gengi i ved at veita vist konunni. Ok er ek beidda þann manninn, er mer þionadi, þa tok hann mik þegar a sinn varnat ok gaf þeim trausta tru til mutu meyiunni. En er ek kom heim i kofa minn, dro ek hvern laup honum i hendr, at husfreyia min være vel halldin. Mællta ek sidan med sialfum mer: «Se Machari, nu fantu þer husfru, naudsyn nemr nu at vinna nôckuru meirr, at þu megir hallda hana vel at mat ok klædnadi.» Vann ek þvi nottum ok dôgum, sagdi Macharius,

1 ef *Cd.*

---

bus una cum cachinno insultantes: «Hic monachus filiæ nostræ vim intulit.» Cumque me usque ad necem fustibus pæne mulcassent, quidam ex senioribus dixit ad eos: «Usquequo hunc peregrinum monachum cæde mactatis?» Sed et ministrante mihi sequente et rubore perfuso, iniurias irrogabant dicentes: «Ecce quid fecit hic, pro quo tu testimonium perhibebas?» Parentes autem puellæ dixerunt: «Nulla hunc ratione dimittimus, nisi pro alimentis puellæ præstandis aliquis pro ipso satisdator accesserit.» Quod dum ministranti mihi, ut faceret, innuissem, interposita me sua fide suscepit. Itaque regressus ad cellulam, quantascunque inveni sportellas ei contribuebam, quibus venditis victum mihi coniugique meæ ministraret. Dicebam autem: «Ecce, Macari, invenisti tibi uxorem, necesse est ergo amplius operari, ut eam valeas enutrire.» Et tam diebus quam noctibus operabar, ut ei quotidie victum ministrarem. Sed quando illi tempus pariendi advenit, diebus plurimis magnis stridoribus cruciata parere non potuit. Quæ, quid rei

at ek mætti midla henne nockut hversdagliga til atvinnu. Þar kom um sidir, at þesse kona skyllde lettare verda; en er þat droz undan marga daga med miklu meinlæte ok kvôl konunni, spurdu menn hana, hvat til helldi. «Vita þickiumz ek, sagdi hon, hvers ek mun at giallda.» «Hvers helldz,» sôgdu þeir, er vid voru. «Þess, sagdi hon, at ek hefir logit mannlesti med mer upp a einsetumann þenna inn meinlausa, þar sem einn ungr madr nagranni minn bio hia mer.» En er þetta heyrdi hinn madrinn, er mer þionadi, vard hann fagnadarfullr, kom sidan ok sagdi mer allan atburdinn, at mærin matte ôngum koste fyrr lettare verda, en hon hafdi adr tiad, hversu meinsamliga hon villde mer fyrirkoma med ollu meinlausum. Nu þottumz ek, sagdi hinn helgi Macharius, marka mega, at allir minir nagrannar mundu mik heim sækia ok miskunnar bidia med mikilli virding, ok matta ek þess hattar unadir eigi bera, ok eigi villda ek. Skundada ek þvi skiott i brott ok i þenna stad, er nu byggi ek; er nu ok sagt, hvat til helldr, er ek kom i þessar halfur heimsins.

95. Nôckurr brodir frettir abota Pemenem þessa kostar: «Hvat rædr þu mer, fadir, hversu skal ek hatta, þar er ek hrædumz ok oroumz af hrygd optliga.» «Fyrirlit ôngvan mann ne forsma, sagdi heilagr fadir, afþocka ok fyrir ôngum, ok mun gud gefa þer hvilld, svat þinn sess se fyrir utan rygdar hræring.»

96. Heilagr aboti Pemen flutti þat af fedr Ysidoro, er hann

---

esset, requisita, respondit: «Quia anachoretæ illi causam non habenti crimen imposui; nam me iuvenis vicinus noster ille compressit.» Quod cum ille, qui mihi ministravit, audisset, gaudio repletus advenit, infelicem illam puellam, priusquam fateretur, quod tibi calumniam frustra contexuit, parere nullatenus potuisse vociferans, sed et omnes vicinos venire et te commissi veniam postulare. Quæ ego cognoscens, ne me et ipsi homines molestarent, festinus abscedens in hunc locum perveni; et hæc est causa mei in istis locis adventus.

95. Quidam frater requisivit abbatem Pœmenem, dicens: «Quid faciam, pater, quoniam conturbor a tristitia?» Dixit ei senex: «Neminem pro nihilo despicias, nullum condemnes, nulli detrahas, et dabit tibi Dominus requiem, et erit sessio tua sine perturbatione.»

96. Dicebat abbas Pœmen de abbate Isidoro, quia solus ipse

hafdi af honum einsliga viss ordit, at sva opt sem hugsan ins helga Ysidori[1] tiadi fyrir honum, at[2] hann væri mikill ok megn, mællti hann med ser: «Hvat mun ek meire nu vera en aboti Antonius eda fadir Pemen eda adrir heilagir fedr, þeir er vist er at guds vilia hafa gert.» Eptir þessa hugsan feck hann iafnan hvilld. En nær sem ovinrinn eggiade hann a ôrvæntan eda skelfdi hann med ogn pininga þeira, er hann let hann þola mundu at lidnu þessa heims life, svarar inn agæti Ysidorus honum sva: «Þat er til hugganar, þott ek fara til kvala, at þu fiande ert þar fyrir i meire kvôl ok nedri.

97. Abota Moysi birtuz iafnan ovinir med bannanarordum ok sogdu: «Þer megum ver ecki meina, Moyses, þviat hvern tima er vær hyggium at [lægia þik[3] til ôrvæntingar, þa hefz þu upp; en þott þu hefir þik upp, þa lægir þu þik, svat oss er ofrett at freista atgongu.»

98. Einn brodir fretti optliga inn helga abota Sisosium, hvat hann skylldi idna, lez fallit hafa i synd. «Ris upp sem bradaz, brodir, þa,» sagdi fadir Sisosius. «Nu hefi ek þat gert, sagdi brodir, ok fallit þa þegar i annat sinn.» Sisosius svarar, bad hann upp risa iafnan sem bradaz.» Nu er sva farit, sagdi hann brodirinn, at ek hefi optliga upp risit ok fallit þo iafnan eigi sidr.» Þa

1 Theo. *Cd.* 2 ok *Cd.* 3 [leggia oss *Cd.*

---

se cognovisset. Nam quoties illi cogitatio sua dicebat: «Quia magnus es;» tunc et ipse respondebat ad se: «Numquid talis sum qualis Antonius, aut certe abbas Pambo, vel reliqui patres, qui Deo placuerunt?» Quoties ergo hæc cogitabat, requiescebat. Quando vero inimicus conturbans eum suggerebat ei desperationem et pœnas, dicens: «Quoniam post hæc omnia iturus es in tormenta,» dicebat iterum ipse: «Quia quamvis ego in tormenta mittar, tamen vos subtus me invenio.»

97. Abbati Moysi frequenter apparuerunt dæmones maledicentes ei ac dicentes: «Prævaluisti nobis, Moyses, et nihil tibi possumus facere, quoniam quoties te in desperationem humiliare volumus, exaltaris; quoties autem exaltaris, ita te humilias, ut nullus de nobis accedat ad te.»

98. Cum quidam frater abbatem Sisoium frequenter talem sermonem requireret, dicens: «Quid faciam, pater, quoniam cecidi?» respondit: «Surge.» At ille respondit: «Exsurrexi», et iterum se cecidisse confessus est. Ait senex: «Et iterum surge.» Cum

kalladi guds madr hatt ok bad brodur alldri at letta at risa upp. «Grein þat fyrir mer, fadir, hve lengi ek skal sva lata.» Sisosius aboti sagdi: «Vit þat vist, brodir, at hvert sem þu hittiz a andlaztidinni med synd eda gæzku, þa lattu þer alldri aorkaz upp at risa, at eptir þinum daudadegi verdr þu dæmdr.»

99. Nockurr gamall madr vard grimliga freistadr um .x. aar i samt af hugrenningum, svat hann fyrirlagdiz órvæntande ok hugdiz tapat hafa heimvon sinnar salu, mællte þo med ser: «Nu þoat ek se her fyrirlatinn i morkinni, þa mun ek þo vera mega i verólldinni, ef ek vil.» Ok er hann ferdadizt til veralldarinnar, kom rôdd ifvir hann, su er sva sagde: «A þessum .x. aarum er þu hefvir þreytt, hafa blomgazt koronur þinar; hverf þvi aftr i stad þinn ok herberge, at ek mun nu frelsa þik fra allre illzku [þinnar hugsanar[1].» For brodir sidan aptr somu leid ok var stadfastr i uppteknu athæfe. Sagdi þvi sva sa, er bokina hefir dictat, at hann bidr fyrir þat óngvan upp gefazt, hvat sem i huginn kann at koma, þviat hugsanir, ef ver berum þær þrekmannliga, veita oss med gudligre godgirnd eilifdar koronur.[2]

100. Nockurn tima er aboti Antonius sat eitt sinn einn samt i eydemorkinni, vard hans freistat af anda onenningar, svat hann

1 [þinar hugsanir *Cd.* 2 *Fra* mællte þo *Linie 8 hertil med en anden Haand.*

---

autem frater frequenter se surrexisse et frequenter se cecidisse narraret, eodem sermone senex utebatur exclamans: «Non cesses exsurgere, fili.» Cui frater ait: «Usquequo possum surgere, pater, explana.» Tunc senex ait: «Quousque aut in bono opere aut in malo deprehensus occumbas; in quo enim opere homo deprehensus fuerit, in eo iudicabitur.»

99. Quidam senex tentabatur a cogitationibus graviter per annos decem, ita ut desperaret, dicens: «Perdidi iam animam meam; sed quia semel perii, revertar ad sæculum.» Cum autem proficisceretur, venit ad eum vox dicens: «Decem anni, in quibus certatus es, coronæ tuæ erunt. Revertere ergo in locum tuum, et ab omni mala cogitatione libero te.» Et statim regressus, permansit in incepto opere.» Non est ergo bonum desperare se quemquam propter cogitationes. Illæ enim magis nobis coronas provident, si utiliter eas pertractantes transierimus.

100. Quodam tempore abbas Antonius, dum resideret in eremo, spiritu tentatus acediæ cogitationibusque diversis implicatus dicebat

feck her af ymisligar hugrenningar. Sidan sagdi hann sva til guds: «Veiz þu, gud, at ek girnumz a þina grædzlu, en hegomasamligar hugrenningar meina mer. Hvat skal ek gera, eda hversu skal ek hialpaz af þesse kvǒl, syn mer þat.» Litlu sidarr reis hann upp af bæninni ok sa þar sitia einn mann ser likan, þann er vatt eina basttaug; þvi næst reis sa upp ok badz fyrir um stund, þar eptir settiz hann nidr ok gerdi einn beyging af palmvide. Litlu sidarr stod hann enn upp af bæninni. En þetta var reyndar guds engill sendr til endrbætingar Antonio. Af þeim sama engli heyrdi inn helgi Antonius þessa aminning: «Haga sva hattum þinum, sem nu ser þu, at ek hefi gert, ok muntu holpinn vera.» Her af tok Antonius traust fullkomins fagnadar, ok vard a einni stundu albættr.

101. Nockurr brodir fretti eptir einn gamlan fodur, hverssu hann skyllde hatta: «Ek geri, sagdi hann, engi munks verk, helldr heptumz[1] ek af hegomligri hugsan stund fra stund, (sva) at ek et ok dreck ok sef, ok af þessu þrennu fyrirleggiumz ek af rygd.» Inn gamli fadir sagdi: «Sit i kofa þinum, brodir, utan oroa andarinnar, þviat ek treysti þvi fyrir gudi, at hverr sa er sitr i sinu herbergi fyrir guds sakir, mun i þeim sama stad finnaz, er fyrir sitr[2] inn sæli Antonius.»

1 hlepti *Cd.* 2 litr *Cd.*

---

ad Deum: «Domine, salvari desidero, sed cogitationes variæ non me permittunt. Quid faciam in tribulatione mea, vel quomodo salvari valeam, dignanter ostende.» Et post paululum surgens, quendam sibi similem conspicatur sedentem, torquentem funiculum, et surgentem ex opere, et orantem. Erat autem angelus ad emendationem Antonii destinatus, a quo etiam hunc sermonem audivit: «Et tu ita faciens, Antoni, salvaberis.» At ille summo gaudio cumulatus, accepta confidentia salvatus est.»

101. Quidam frater requisivit senem dicens: «Quid faciam, pater, quoniam nulla opera facio monachi, sed in negligentia constitutus comedo, et bibo, et dormio, et de hora in horam transgredior de cogitatione in cogitationem, et propterea contristor et deficio.» Cui senex ait: «Tu sede in cella tua, et fac quod potes sine perturbatione animi, et confido in Deum, quia qui sedet in cella sua propter Deum, invenietur in loco illo, ubi est abbas Antonius.»

102. Annarr brodir fretti eptir abota Achillam þessa kostaı «Hvi mun ek þola, þar er ek sit i kofa minum, idnleyse ed onenning?» «Þviat þu satt enn eigi, son, sagdi Achillas, þa hvillc er ver væntum, ne þær kvalar, er ver ettim at ottaz. En ef þ sæir þetta tvent, ok hugleiddir þu, mundir þu utan onenning liggi i kofa þinum, þott hann være fullr af mǫdkum upp til halsins þer.»

103. Þa er einn brodir hafdi beiz aminning af abota Moys mællti hann sva: «Far ok sit i kofa þinum, brodir, hann kenn: þer alla lute, ef þu villt þar med stadfesti vera. En sva sei fiskr fyrirferst skiott ok deyr, ef hann er or vatninu tekinn, sv fyrirferst munkr, ef hann hindrar fyrir utan sitt herbergi ok heima.

104. Einnhverr brodir fretti eptir inn helga abota Antoniurr «Hvers skal ek þess geyma, fadir, at vist se, at ek lika gudi þe fyrir.» «Haf rad þat, er ek gef þer, ok geym þess. Hvert ert ferr, haf iafnan gud fyrir augum þer, ok hvert verk er þu vinn þa tak þer dæmi gudligra ritninga. En i hverium stad er þu sit þa rekz eigi skiott þadan i brott, helldr sit þar med þolinmæd‹ En ef þu geymir þessa þria lute, þa verdr þu heill ok holpinn.

---

102. Alter frater requisivit abbatem Achillam dicens: «Cı sedens in cella mea patior acediam?» Cui senex ait: «Quia ne‹ dum vidisti requiem, fili, quam speramus, neque tormenta, qu: timemus. Si enim ea diligenter inspiceres, etiam si vermibus plen esset cella tua usque ad collum, tu tamen in ipsis iaceres perm: nens sine acedia.»

103. Quidam frater, cum expetisset sermonem ab abbat Moyse, dicit ei senex: «Vade, et sede in cella tua. Cella autei tua omnia te potest instruere, si ibi permanseris. Sicut enim pisc ex aqua eductus statim moritur, ita et monachus perit, si for cellam suam voluerit tardare.»

104. Quidam frater abbatem Antonium requisivit, dicen‹ «Quid observando Deo placebo?» Respondit senex: «Quod di‹ tibi, custodi. Quocumque vadis, Deum semper habeto præ ocul tuis. Et quodcunque opus exerces, sume ex divinis scripturis exen pla; et in quocunque loco resederis, ne inde citius movearis, se patienter in eodem loco consiste. Hæc enim tria custodiens sa vus efficieris.»

105. Einn brodir fretti eptir abota Pemenem, hvart betra være at byggia einsliga eda vera med fleirum. Inn helgi Pemen svarar: «Hvervetna ma madr vel vera, ef hann helldr ser saman ok lægir sik; en ef hann miklar sik, þa ma hann hverge hialpaz, þviat hvat gods sem madr gỏrir, ok stæriz af þvi ok gledz, þa glatar hann þvi þegar ok tynir.»

106. Einn egipzkr brodir kom einn tima i Syrland til abota Zenon ok tok at asaka[1] sitt eiginligt athæfi, svat inn helgi fadir Zenon heyrdi. Þetta furdadi guds madr ok mællti: «Þat er hattr egipzkra manna at opinbera ok predica lỏstu, þa er þeir hafa eigi, en leyna dygdum sinum ok mannkostum; en girzkir menn ok syrlendzkir segia a sik þær dygdir, at þeir hafa eigi, en leyna lỏstum sinum.»

107. Nockurr alldradr madr sagdi sva: «Hverr sem almanna lof hefir ok vegsemd, hann færr eigi smaskada salu sinnar; en hinn er ỏngva virding hefir af monnum, sa færr af sialfum gudi himneska dyrd.» Enn mællti hann sva: «Eigi ma bædi samt vel vaxa gras ok sad; sva er ok omattuligt, at nockurr megi hafa samt sœmd ok virding veralligra manna, enda andaligan avỏxt

1 afsaka (*d*.

---

105. Quidam frater requisivit abbatem Pœmenem: «Si melius est remotius an cum aliis manere?» Respondit senex: «Homo si se ipsum reprehendit, ubique potest persistere; si autem se magnificat, nusquam stat. Quidquid enim boni fecerit homo, ne exsultet in eo, quia mox perdet illud.»

106. Aliquando venit ad abbatem Zenonem in Syriam aliquis frater Ægyptius, et cœpit cogitationes proprias accusare præsente sene. Ille autem admirans dixit.» Ægyptii virtutes, quas habent, celant, et vitia, quæ non habent, manifestant; Syri autem et Græci virtutes, quas non habent, prædicant, et vitia, quæ habent, abscondunt.»

107. Quidam senex dixit: «Qui ab hominibus amplius honoratur aut laudatur, non parvum animæ damnum patitur; qui autem penitus ab hominibus non honoratur, desuper gloriam a Deo accipiet.» Idem dixit: «Fieri non potest, ut simul et herba nascatur et semen; ita impossibile est, ut laudem et gloriam sæcularium habentes, simul etiam et fructum faciamus cælestem.» Idem dixit: «Sicut thesaurus manifestus minuitur, ita et virtus deperit publi-

himneskrar astundanar.» Ok enn mællti hann: «Sva sem skiott minkaz almennilig fehirdzla, slikt fyrirferst hvers manz kraptr, er hann verdr alræmdr.» Þesse sami madr sagdi enn: «Hvenær sem hugsan hegomadyrdar stridir a þik, þa rannsaka þu sialfan þik vandliga, hvart þu hefir geymt allra guds bodorda; vit enn (ef) þu elskir ovine þina, eda hvart þu fagnar af uppgôngu ovinar þins eda hryggviz af hans ahlecking. Vit ok med þer, hvart þu þickiz onytsamligr þræll þins lausnara, eda hvart þer virdiz, attu misgerdir meirr en adrir menn. Hallt ok eigi sidr þik fyrir þat, at þu hafir litla skilning, þott þu gerir eitthvert dygdarlikt, þviat þu veiz, at ollu þvi, er þu gerir gods, fyrirferr med manninum hræsnilig hugrenning.»

108. Þa er einn alldradr madr for at finna annan alldradan mann, sagdi hann sva: «Daudr em ek nu fra þessa heims girndum.» Hinn annarr svarar: «Hallt ecki traust af sialfum þer, medan þu lifir her i heime, þviat ohreinn andi er eigi daudr, þott þu sert daudr.»

109. Þa er einn gamall madr hafdi .l. sara verit i eydimorkinni ok kent hvarki til nægdar braud ne vatn, sagdi hann sva af ser: «Drepit hefi ek nu ohreinsan, agirnd ok hegomadyrd.» En er hinn helgi aboti Abraham heyrdi þetta flutt, for hann at finna þenna sama fôdur ok sagdi til hans: «Er þat satt, at þu

---

cata. Nam sicut cera a facie ignis solvitur, ita et anima per laudem resoluta perit ab intentione sua.» Idem dixit: «Quando cogitatio vanæ gloriæ vel superbiæ te impugnat, perscrutare te ipsum, si omnia Dei mandata servasti, si inimicos tuos diligis, si gaudes in gloria inimici tui, et contristaris in deiectione eius; si apud te habes: Quoniam servus inutilis sum, et plus omnibus hominibus peccans; et neque tunc tamen aliquid grande sapias, tamquam aliquid boni feceris, sciens quod elata cogitatio omnia illa bona dissolvit.»

108. Quidam senex, cum venisset ad alium senem, dicit ei: «Ego iam mortuus sum sæculo huic.» At ille alter respondit: «Ne confidas in te ipsum, donec egrediaris de corpore hoc; nam si dicis de te, quia mortuus es, diabolus autem mortuus non est.»

109. Quidam senex cum quinquaginta annis esset in deserto neque panem gustans neque aquam ad satietatem accipiens, dicebat ipse: «Exstinxi fornicationem, avaritiam et vanam gloriam.» Quod cum audisset abbas Abraham, veniens ad eum dixit: «Tu

hefir sva mælt, sem [illegible] er.» Hann let sva vera. Aboti Abraham mælti þa: «Nu kemr þu inn i kofa þinn ok finnr þar a [illegible] þinni [illegible] konu, mattu eigi hugsa, at þat er kona?» «Hugsa ma ek þat, sagdi hann, at kona er, en þo beriumz ek i moti hugrenningi, svat ek [illegible] hana eigi.» «Hygg at þvi, fadir, sagdi aboti Abraham, at þu drapt[1] enn eigi [illegible]; þviat lifir piningin med þer, þott hon se bundin.» «Nu ferr þu veginn, sagdi aboti Abraham, ok ser griot a götunni ok hellnabrot, hvart hefir hugrenning þin iafna girnd til hvarstveggia, ef þar liggia gullkenar hia?» Enn gamli fadir kvat þat eigi, en letz þo þegar i mot beriaz at gera gongu sina til guliz þess ne taka þat upp. «Se nu, sagdi fadir Abraham, at lifir piningin med þer, en bundin er hon.» Nu heyrir þu, sagdi hinn helgi Abraham, af tveim brædrum, at annarr elskar þik, en annarr hatar ok afvirdir; hefir þu iafnan hug til hvarstveggia ela asionu, ef þeir koma at finna þik?» «Eigi er þat, sagdi guds madr, en þo helld ek þegar huginn at elska þann, er mik hatar.» «Lifa piningar holldzins enn med þer, sagdi aboti Abraham, en bundnar eru þær sva sem af odrum helgum monnum, þeim er þvilikir eru fyrir heilagt sidferde.»

110. Nockurr gamall madr bygdi helli einn i hinum idrum

1 drackt *Cd.*

---

dixisti hunc sermonem?» Et ille respondit: «Etiam.» Et dixit ei abbas Abraham: «Ecce intrans in cellam tuam et inveniens super mattam tuam mulierem, potes non cogitare, quia mulier est?» Et ait: «Non; sed repugno cogitationi meæ, ut non tangam illam.» Dicit ei abbas Abraham: «Ecce non interfecisti fornicationem, quia vivit passio ipsa, sed alligata est.» «Iterum dum per viam ambulans, vides lapides et fragmenta laterculorum, et inter hæc massam auri, nec potest cogitatio tua illud simile illis aliis iudicare?» Dixit ei senex: «Non, sed iterum pugno cum cogitationibus meis.» «Ecce ergo vivit passio, sed alligata est.» Et dixit iterum abbas Abraham: «Si audieris de duobus fratribus, quia unus diligit te et bona loquitur de te, alius autem odit et detrahit tibi; si utrique veniunt ad te, non utrosque æqualiter aspicis?» Dixit ei senex: «Non, sed extorqueo animo meo, ut similiter beneficiam ei, qui me odit.» «Vivunt ergo passiones in te adhuc, sed tantum a sanctis viris quodammodo alligantur.»

110. Quidam senex habitabat in inferioribus partibus eremi,

halfum merkrinnar. Einn veralldarmadr sidlatr vandiz til at þiona honum. Sva bar til, at son hans syktiz þionustumanzins, ok beiddi hann heilagan fodur, at hann mundi koma til hans huss at bidia fyrir barninu. Heilagr fadir het honum þvi, ok ferdadiz litlu sidarr a veginn med honum. Þvi næst for husbondi heim fyrir ok bad folkit fara ut i mot einsetumanninum. Þetta feck heilagr fadir seed bradliga um langan veg, hvar folkit for, ok skildi skiott, at þat þeystiz a hans fund med lômpum ok lioskerum; kastar þvi af ser klædunum, ok stod þvi næst nôktr vid sa þa, er a veginum var. Þionustumadrinn feck þetta bratt seed, ok skamfylldiz fyrir hond. heilags fodur ok bad folkit aptr hverfa, kvat hinn alldrada mann ôrvita ordinn. Sidan er hann kom framm a fund heilags fodur, sagdi hann sva: «Hvi gôrdir þu þetta, heilagr fadir? allir, þeir er þik sa, ætludu, at þu værir vitlauss.» «Til þess gerda ek, son, sagdi guds madr, at ek villda þetta heyra.»

III. Þa er aboti Moyses vard þess viss, at einnhverr borgar domande gerdiz a hans fund, flydi hann sitt herbergi ok villdi eigi hitta hôfdingiann. Nu bar sva til, at þeir hittuz a veginum, er heilagr fadir hugdiz flyia, ok fretti, hvi þeir gerdiz a hans fund,

---

et sedebat quiescens in spelunca; unus autem sæcularis religiosus ministrabat ei. Contigit autem, ut filius sæcularis istius infirmaretur. Multis ergo precibus postulabat senem, ut veniret in domum suam et faceret orationem pro infante. Exsurgens autem senex ambulabat cum eo. Ille autem præcessit, et ingressus in domum suam dixit: «Venite in occursum anachoretæ.» Quos cum vidisset de longe egressos cum lampadibus, sensit, quod ad se venirent. Despolians itaque se vestimenta sua misit in flumen, et cœpit ea lavare stans nudus. Ille autem, qui ministrabat ei, videns hæc erubuit, et rogavit homines, dicens: «Revertimini, senex enim noster sensum perdidit.» Et veniens ad eum, ait illi: «Abba, ad quid hoc fecisti? Omnes enim, qui te viderunt, dixerunt: Quia dæmonium habet senex.» Cui ille: «Et ego hæc volebam audire.»

III. Cum quidam iudex provinciæ abbatem Moysen vellet adorare, audiens ille fugiebat de loco suo. Et cum obviam forte illi fuisset, requisivit iudex ab eo, dicens: «Dic nobis, ubi est cella abbatis Moysis?» At ille respondit: «Quid illum vultis videre hominem stultum et hæreticum?» Quod cum audisset iudex, ve-

kvat hann vera heimskan ok villumann. En er höfdinginn heyrdi þetta. for hann til kirkiu ok sagdi klerkum fra þeira vidrmælli þessa kostar: ‹Ek hefir heyrt ymislig ageti af abota Moyse. ok fysumz ek at taka blezan af honum. En einn munkr rann i moti mer a veginum ok kvat hann vera villumann.› Klerkarnir urdu hræddir af þesse heyrn ok fretta at vandliga. hversu hattat var þessum manni. Domandinn let hann vera langan ok svartan ok med hinum fornazta kladabunadi. er vera matte. ‹Her hefir þu hitt, sögdu þeir. sialfan abota Moysen. En fyrir þvi hefir hann þetta sagt af ser. at hann hirtte ecki at hitta ydr.› Domandinn furdadi þetta hardla miok. for heim aptr. þottiz nu þo af þeira sögn her af frett hafa fullkomin sanninde.

112. Þann tima er hinn helgi Sisosius bygde i þvi sama falle. er sæll fadir Antonius var inne luktr. þa for einn veralldarmadr med barne sinu at taka blezan af honum. Sva barst at, at barnit andadiz i förinni. Fadirinn at hvaru bar barnit utan hræring hugskotsins med fullkominni tru framm til fundar heilags fodur. ok lagdi nidr a iörd i hans herbergi barnit. sem sidr þeira manna er til er blezanar bidia. En er þeir höfdu lyktat reis

---

niens ad ecclesiam retulit clericis. dicens: ‹Ego quidem diversa audiens de abbate Moyse. volui ab eo benedici: sed quidam veniens mihi obviam monachus retulit de eo. quod esset hæreticus.› Quod cum audissent clerici. contristati sunt. et cœperunt interrogare eum. qualis esset monachus ille. qui hoc dixisset. Ille autem respondit: ‹Senex erat et veterrimis indutus vestimentis, longus et niger.› Et illi dixerunt: ‹Ipse est abbas Moyses; et quia noluit videri a vobis. ideo hæc vobis ipse de se dixit.› Et multum miratus iudex discessit.

112. Abbas Sisoius cum habitaret in monte. in quo erat beatus Antonius reclusus. quidam sæcularis ad eum cum filio proprio percipiendæ benedictionis gratia properabat. Contigit autem, ut infans moreretur in via. Quem pater sine ulla perturbatione mentis sublatum cum fide portavit ad senem: ingressusque cellulam tam se quam infantem proiecit in terram. ut est moris postulantium benedictionem. Oratione autem expleta. exsurgens pater egressus est foras. filii corpusculo derelicto ante pedes abbatis; quem cum adhuc senex orandi causa iacere speraret: ‹Surge, inquit, fili, et egredere.› Defunctum enim esse nesciebat. Confestimque puer

fadirinn upp ok geck ut, en let barns likit þar liggia eptir fyrir fotum heilags fodur. Ok er hinn alldradi Sisosius hugdi, at barn lægi a bæn sinne, sagdi hann til þess: «Ris upp, son, ok gack ut.» Visse hann eigi, at þat være andat. Allt at einu fylgdi framkvæmd male, þviat þegar reis sveinninn upp heill ok geck i brott. En er fadirinn sa sveininn heilan, undradiz hann miok ok for aptr til heilags fodur med dyrkan, sagdi honum þa inniliga hvarntveggia atburdinn af andlati sveinsins ok sva þat, at hann lez likit fyrir hans fætr flutt hafa med fullkominni tru. Guds madr gerdiz nu hardla hryggr, þviat eigi matte hann heyra, at hann hefdi framit nôckut þess hattar verk. Baud þvi skyllduliga i hlydni fyrir lærisvein sinn, at hann segdi ongum, medan hans lif være, þenna atburd.

113. Einn veralldarmadr vard gripinn af oreinum anda i heilagri kirkiu. En er brædr þeir allir, er vid voru, badu fyrir honum, ok geck ovinrinn eigi ut, tolodu brædr med ser af þessu efni sva nôckut: «Hvat skulum ver gera þessum anda, sannliga ma engi madr hann ut reka nema abote Besarion. En ef ver kynnim med honum hátt efnissins, þa gôrir hann eigi koma til kirkiu med odrum monnum, þvi skulum ver hafa annan hatt, at ver latim enn oda sitia a millum vor, þa er vær komum til kirkiu, ok lata sem hann sofe, en bidia sidan abota Besarionem at vekia hann upp.» Sva gerdu þeir. Þann tima er abote Besarion stod a bæn

---

exsurgens egressus est. Cumque vidisset pater eius, obstupuit, regressusque in cellulam, adorato sene, tam causam filii quam luctum cum fide narravit. Sed senex valde mœstus effectus est, non enim a se quidquam tale volebat audiri factum. Sed per discipulum suum homini illi, ne cuiquam usque ad transitum suum hæc diceret, imperavit.

113. Cum quidam sæcularis in ecclesiam veniens ab immundo spiritu teneretur, et omnes orationem fecissent, et nullatenus spiritus immundus ab eo egrederetur, dicunt ergo inter se fratres: «Quid possumus huic spiritui facere, nemo potest illum excutere nisi abbas Besarion. Sed si dixerimus hoc illi, nec ad ecclesiam acquiescet venire, sed faciamus taliter, quoniam ante omnes solet ad ecclesiam venire, hunc qui patitur faciamus sedere, et postea dicamus abbati: Abba, nunc suscita hunc dormientem.» Fecerunt ita. Et veniente abbate Besarione, steterunt omnes in oratione,

med odrum bræðrum, sǒgdu þeir til hans: «Reis upp, abote, þenna, er sefr sva oþrifliga.» Besarion abote mællti til hans: «Ris upp, madr, ok verd i brottu.» Þegar i stad hvarf oreinn (andi) fra hinum oda, ok vard madrinn a sǒmu stundu alheill ok gǒrdi gudi þackir ok heilǒgum fedr.

114. Var nǒckurr madr i Egiptalandi, sa er atti siukan svein, þann er i kaur lá. Fadir bar svein þenna til kofa heilags abota Besarionis, ok let þar eptir fyrir herbergis dyrum heilags fodur, ok for i brott sealfr. Sveinninn tok at syrgia ok at grata. Guds madr feck þetta seed um glugginn ut ok spurdi, hverr sveininn hefdi þangat flutt. Sveinninn sagdi, at fadir hans hefdi þat gert, en farit i brott sidan. Guds madr mællti þa: «Ris upp þu, son, ok skunda framm eptir fǒdur þinum.» Sveinninn reis þegar upp heill ok sotti fund fodur sins eptir bodskap ins helga abota Besarionis.

115. Aboti Motheis sagdi sva: Þvi nalægri er hverr madr gudi, sem hann ser sialfan sik syndugra. Þvi segir inn sæli Ysayas spamadr sik syndugan ok ureinan, þa er hann sa sialfan gud. Er oss ok engi von þess, segir fadir Motheis, at ver sem her utan andvara ok ahyggiu. Er þvi sva ritad: Sa er stendr, siaiz hann fyrir, at hann falli eigi. Þvi at ymsar siglingar voru i verolld þessi, ok ma þo sva synaz, sem ver siglim hægian sio, en veralldar-

---

et dicunt ei: «Abba, suscita etiam istum dormientem» Ille autem excitavit eum dicens: «Surge, et egredere foras.» Et mox ab eo gressus est spiritus immundus, et sanus effectus est ex illa hora.

114. Erat quidam habens filium paralyticum in Ægypto, et attulit eum in cellam beati Besarionis abbatis, et reliquit eum super ostium plorantem, et discessit longe. Cœpit ergo infans flere. Cum autem senex per fenestram vidisset eum, dixit: «Quis te huc detulit, fili?» Cui infans respondit: «Pater meus detulit me, et ipse discessit.» Cui senex dixit: «Surge, et adiungere illi.» Et mox sanus effectus surrexit, et pervenit ad patrem suum.

115. Dixit abbas Muthues: Quantum homo Deo appropinquaverit, tantum se peccatorem videbit. Isaias enim propheta videns Deum, miserum se et immundum vocavit. Nos ergo non simus hic sine sollicitudine. Dicit enim scriptura: Qui stat, videat ne cadat. Incerti ergo navigamus in hoc mundo; sed nos quidem quasi in tranquillo mari navigare videmur, sæculares vero quasi in

mennirnir haska hafsins. Vær siglum ok sva sem liosan dag ly af sialfri rettlætis solinni, þar er hinir hafa æ myrkr uvi: nætrinnar. En þat kann optliga verda [1], at veralldarmadrinn, er syniz sigla i dimmu nætrinnar, at hann helldr heilu skipi hafnar, þvi at hann kallar vakrliga a gud til hialpar; en ver i irlatum litillætis styrit ok fyrirførumz sva af varri vangeymı (ok) ovarugd, þott ver hafim þar til blid sævid(ri) siglt [2]. þat ok omattuligra,. at nøckur madr megi hialpaz utan litillæti, skipit verdi [3] traust ok sterkt [4] utan þess neglingar.

115. Einn morgin arla er aboti Macharius hvarf heim kofa sins med palmlaufs byrdi, kom uhreinn andi i mot hon med einn hærhvassan lia ok villdi høggva til hans, en matti e Þa kalladi uvinr hætt ok sagdi sva: «Mikit ofrefli þoli ek af | Machari, þvi at ek ma øngu mote þer meina, sva giarna sem girnumz þess, þar er ek gøri þo nær hvetvetna framarr en Þu fastar stundum, en (ek) kennir alldri fædu; optliga vakir en mer høfgar alldri. En þvi iati ek, at i einum lut sigrar mik.» «Hverr einn er sa hlutr?» sagdi guds madr Machar «Litillæti þat er þu hefir, þat eitt saman sigrar mik.» En uhre andi leid i loptit upp annan veg yfirstiginn.

1 vita hverr *Cd.* 2 silgt *Cd.* 3 vardi *Cd.* 4 sterkr

---

periculosis locis. Nos quasi in die sole iustitiæ illustrati, illi v in ignorantia quasi per noctem. Sed frequenter contingit, ut cularis in tenebrosa nocte navigans, vigilans autem et clamans, p priam navim salvet; nos autem dum in tranquillo navigamus, pius ex ipsa securitate negligimus et perimus, humilitatis gul naculum relinquentes; sicut enim impossibile est navim firm fieri sine clavis, ita impossibile est hominem sine humilitate salv

116. Abbas Macarius, dum diluculo palmarum folia port ad cellam suam reverteretur, occurrit ei diabolus cum falce p acuta, volensque eum percutere, non valebat. Qui exclamans di: «Magnam a te vim patior, o Macari, qui cum te cupio nocere, : valeo; dum quæcunque tu facis, ego magis ex opere facio. ergo ieiunas interdum, ego nullo umquam cibo reficior; tu sæpe v las, me vero sopor numquam oppressit. Sed in una re me vin ipse profiteor.» Cum ab eo rem ipsam beatus Macarius requisis «Humilitas tua, dixit, sola me vincit.» Hæc dicente inimico,

117. Einsetumunk nockurn af inum ellrum monnum laust einn odr madr ok ærr, sa er fell frodan or munninum, einn mikinn pustr a kinnarkialkann. Inn gamli fadir retti þegar framm annan, at hinn odi mætti sla. Hita sva mikils litillætis feck fiandinn ei stadiz ok geck ut af hinum oda.

118[1] Nockurr af heilögum fedrum sagdi sva: Allt erfitdrygi mannz an litillæti er hegomligt. Litillætit er fyrirrennari astarinnar; sva sem Johannes var fyrirrennari Jesu ok dro alla honum til handa, sva dregr litillætit alla til astarinnar, þat er til guds sialfs, þviat gud er astin.

119. Nockurn tima er aboti Macharius ferdadiz upp til fiallzins Nitrie med lærisveini sinum, bad hann sveininn fara a veginn framm fyrir. Þvi næst rann i moti sveininum hofprestr einn miok geystr, ok hafdi fork mikinn um öxl ser. Sveinninn kalladi til hans: «Hvert rennr þu, diöfull?» Hofprestrinn reiddiz miok vid þessi ord ok lamdi lærisvein Machari nær til dauds, ok la hann þar eptir. En hofprestrinn rann framm lengra ok hitti skiott hinn helga Macharium a veginum. Guds madr Macharius kvaddi hann fyrre þessa kostar: [«Frelsaz muntu, erfidari.»[2] Hofprestrinn furdadi þetta ok spurdi heilagan fodur, hvat gods hann

1 Af þvi hvat satt litillæti er *Oversk.* 2 [*mgl. Cd.*

---

extendente beato Macario manus suas ad orationem, spiritus immundus inter auras evanuit.

117. Quidam ex senibus monachorum eremita fuit, quem quidam a spiritu malo correptus et spumans, fortiter eum in maxillam percussit. Senex autem præbuit illi alteram maxillam, ut feriret. Diabolus autem non sufferens incendium humilitatis eius, statim discessit.

118. Quidam ex patribus dicebat: Omnis labor monachi sine humilitate vanus est. Humilitas enim præcursor est caritatis; sicut Joannes erat præcursor Jesu, omnes trahens ad eum, ita et humilitas attrahit ad caritatem, id est ipsum Deum, quia Deus caritas est.

119. Quodam tempore abbas Macarius dum ad montem Nitriæ ascenderet, discipulo suo, ut parum præcederet, imperavit. Qui cum ante illum pergeret, obvium habuit quendam sacerdotem idolorum, cursu concito venientem et lignum grande portantem. Cui exclamans ait: «Quo curris, dæmon?» At ille iratus tantis eum

sæi med honum, er hann kvaddi hann sva hyrliga.» «Ek sa þik erfida, er þu rennr ovisa veg.» Hofprestrinn sagdi: «Sennilige kenni ek þik vera mattugan guds þionustumann, ok þvi kennumz ek vid mikilliga af þinni qvediu; en hitt veit ek eigi, hverr munkı rann i mote mer ok illyrdi mik, en ek veitta honum meidzloı malum i mot.» Þessu næst fell hofprestr framm fyrir fœtr heilagı fodur Machari, ok letz hann eigi mundu lausan lata, fyrr en hanı gördi hann munk. Foru þeir sidan framm til þess stadar, er hinı lamdi brodir laa, ok baru hann millum sin til heilagrar kirkiu þviat hann matte öngu mote ganga. En er brædr sa þenna samı hofprest fylgia heilogum fedr Machario, gera þeir hann at munl ok marga adra, er fyrir hann sneruz til kristiligs fridar, furdudı þo hardla miok hans leidretting. Her fyrir sagdi hinn helg Macharius, at ill ok drambvis ordræda snyr godum monnum ti vandskapar, en god ok litillat setning snyr vondum monnum brat til betranar.

120. Sæll fadir Antonius sagdi sik seed hafa allar snöru ovinarins uppegndar a ollu iardriki, ok vid þa syn sagdiz hanı andvarpa sarliga ok fretti, hverr manna þær mundi allar meg

---

plagis affecit, ut exanimem pæne relinqueret. Et relicto eo sacer dos iterum currebat, progressusque parum, obviavit beato Macario Qui ait ad eum: «Salveris, laborator, salveris.» At ille admiratu respondit: «Quid in me boni conspexisti, ut me ita salutares?: Cui senex ait: «Quia vidi te laborantem, et curris ignoranter.: Cui sacerdos dixit: «Et ego salutatione tua compunctus magnun servum Dei te cognovi; nam alter nescio quis miserabilis mona chus occurrens mihi iniurias fecit, sed et ego plagas illi pro ver bis imposui.» Tunc apprehendens pedes beati Macarii clamabat dicens: «Nisi me monachum feceris, non desistam.» Pergentesqu pariter venerunt ad locum, ubi cæsus frater iacebat; quem utriqu tollentes, quoniam gradi non poterat, manibus in ecclesiam pertu lerunt. Cum autem fratres vidissent sacerdotem illum beatur Macarium comitantem, stupefacti, cum admiratione monachum illur perficiunt, et multi propter illum ex paganis facti sunt Christian: Dicebat ergo abbas Macarius, quia sermo superbus et malus etiaı bonos viros convertit ad malum, sermo vero humilis et bonus etiaı malos mutat in melius.

120. Beatus Antonius retulit se vidisse omnes laqueos ini

fordaz. Þa kom rödd yfir hann, su er sva sagdi: ‹Eitt samman litillæti lidr um þær allar snörur, sva at ongu mote ma þat meinaz her af ne fyrirkomaz.›

121. Einn tima er hinn helgi aboti Antonius badst fyrir i kofa sinum, kom rödd yfir hann, su er sva sagdi: ‹Eigi komtu, Antoni, enn til iafns verdleiks vid skinnara, þann i Alexandria er.› Ok er hinn gamle fadir Antonius heyrde þetta, reis hann upp snemma um morgininn, ok tok staf sinn ok skundadi ferdina, ok letti eigi fyrr, en hann fann þenna sama mann, er honum var til visat. Hinn er fyrir var, furdadi kvomu heilags fodur hardla miok. Abote Antonius bad hann bratt segia ser af sinum verkum ok athæfum, lez fyrir þa skylld af mörkinni sott hafa. Hinn lez ecki[1] gods nockurn tima gert hafa, ‹utan su er hugsan min hvern morgin, er ek ris upp i minu herbergi, adr en ek tek at vinna eitt-hvat, at öll þesse borg med meira manni ok minna mun ganga inn i guds riki fyrir sitt rettlæti, en ek muna einn fyrir sakir minna synda vera skyfdr undir eilifa pinu. Þetta sama hugsa ek ok hvert kvelld, adr en ek sofna.› Sæll guds madr Antonius

[1] eingis Cd.

---

mici super universam terram extentos. Et cum suspirans dixisset: ‹Qui hos poterit transire?› vocem ad se dicentem audivit: ‹Humilitas sola pertransit, Antoni, quam nullo modo valent superbi contingere.›

121. Item beatus Antonius dum in cella propria oraret, venit ad eum vox dicens: ‹Antoni, nondum pervenisti ad mensuram coriarii, qui est in Alexandria.› Quo audito senex surgens mane, arrepto baculo, in civitatem Alexandriam festinus venit. Cumque ad designatum hominem fuisset ingressus, ille viso tanto viro obstupuit. Cui senex dixit: ‹Refer mihi opera tua, quia propter te relicto deserto huc veni.› Qui respondens ait: ‹Nescio me aliquando aliquid boni perpetrasse; unde et ex cubili proprio mane consurgens, antequam in opere meo resideam, dico quod omnis hæc civitas a minore usque ad maiorem ingrediuntur regnum Dei propter iustitias suas, ego autem solus propter peccata mea pœnam ingrediar sempiternam. Quod verbum antequam quiescam sero, ex cordis mei recenseo veritate.› Quod audiens beatus Antonius, respondit: ‹In veritate, fili, sicut bonus aurifex sedens in domo tua cum requie regnum Dei adeptus es; ego autem veluti sine

svarar, þa er hann heyrdi þetta: «Sannliga ertu, son, sem einn godr gullsmidr, sitr heima i huse þinu ok hefir sva himinriki; en ek em sem eitt dyr utan skyn ok skilningar, þar er ek hefi allan minn alldr i eydemork vid hafdz, ok hlaut ek enn eigi sannsæi þessarra orda med mer, er þu tiar af þer.»

122. Einn brodir fretti eptir hinn helga abota Pemen, hversu hann skylldi þat skilia, er Pall hafdi sagt, er allir lutir væri hreinir hreinum. Guds madr Pemen svarar honum sva brodurnum: «Ef nockurr madr kemz til sannrar skilningar af þesse sôgn postolans, mun sa vakta sik minna allri skepnu ok sia sik syndugra.» «Hversu ma ek, sagdi brodirinn, mik minna sia eda syndugra en hinn, er ek veit manndrapsmann?» Guds madr svarar: «Ef madr mætti til þessa mals postolans koma, þa mundi sa sva segia med ser, þott hann lite manndrapsmann: þesse hefir at sônnu þessa eina synd gerva, en ek frem hveria stund manndrap ok tortiming sialfum mer.» Þvi næst fretti brodir heilagan fodur, hversu þetta mætti verda. «Þessum hætti, sagdi heilagr fadir, at madrinn færirdæmi sialfan sik ok sinar syndir, þviat þat eina er manzins rettlæti her a iardriki at fyrirsma sialfan sik ok sinar atgôrdir.»

123. Þa er nôckurir brædr satu hia abota Pemene, heyrdi hann annan þeira lofa einnhvern brodur, ok sagdi sva: «Sæll er

---

discretione omne tempus meum in solitudine conversatus necdum verbi tui assumpsi mensuram.»

122. Quidam frater requisivit abbatem Pœmenem dicens: «Quid est, pater, quod ait apostolus: omnia munda mundis?» At ille dixit ei: «Si quis ad hunc sermonem poterit pervenire, ut eum intelligat, videbit se minorem esse totius creaturæ.» Cui frater: «Et quomodo possum me minorem videre ab eo qui homicida est?» Respondit senex: «Si potuerit homo ad hunc sermonem apostoli pervenire, et viderit hominem, qui forte occidit alium, dicit in semet ipso: iste quidem hoc solum peccatum fecit, ego autem omni hora homicidium committo, me ipsum peccando interficiens.» Et cum frater requireret, quomodo hoc posset fieri, respondit: «Hæc sola iustitia est hominis, ut semet ipsum reprehendat. Tunc enim iustus est, cum sua peccata condemnat.»

123. Cum sederent quidam fratres prope abbatem Pœmenem, unus alium quendam fratrem laudavit, dicens: «Bonus est ille frater, quoniam mala horret.» Cui senex ait: «Et quid est mala

hann, þviat hann afvirdir odadirnar.» Þa mællte guds madr Pemen: «Hversu skal þat gôra, sagdi guds madr, at afvirda odadirnar?» Brodir kunni eigi at svara ok bad heilagan fodur segia ser, hversu odadirnar skylldi afvirda. «Sa afvirdir rett odadirnar, sagdi heilagr Pemen, er sialfs sins syndir hræďiz ok fyrirsmar, en elskar hvern brodur sinn ok sælkar.»

124. Nôckurr brodir fretti fôdur Pemenem þessa kostar: «Hversu skal madr þat fordaz, at hann tali eigi umlestr eda illzku til naungs sins?» Inn gamle fadir svarar: «Ek ok naungr minn erum sva sem tvær likneskiur. En er ek lit mina likneskiu ok afvirdig hana, þa finnz þegar brodur mins likneskia virdulig, at henne [se sæmd[1]; en þa er ek lofa mik sialfan, þa fyrirlit ek bradliga brodur mins likneskiu, ok hafna ek henne. En þvi sidr fyrirlitr hverr annan, sem hann finnr fleire lyte a sialfum ser ok atfyndiligri.»

125. Aboto Tepericius sagdi sva: Betra er fyrir gudi at eta kiôt ok drecka vin en tôgla med umlestri ok aleitne kiôt brædra sinna, þviat sva sem hurrandi hôggormr skyfdi Evu af paradiso, sva id sama glatar sa bædi sinni saal ok aheyrandans, er med umlestri ok aleitne afþockar fyrir brodur sinum.

1 [sææmd *Cd.*

---

horrere?» At ille nesciens, quid ei responderet, petebat dicens: «Dic mihi, abba, quid est malum horrere.» Cui senex ait: «Ille horret mala, qui sua peccata propria horret et omnem fratrem suum beatificat et diligit.»

124. Quidam frater requisivit abbatem Pœmenem dicens: «Quomodo potest homo vitare, ne loquatur malum de proximo suo?» Respondit senex: «Ego et proximus meus duæ imagines sumus. Cum ergo meam prospexero et reprehendero, invenitur imago fratris mei apud me venerabilis. Quando autem meam laudavero, tunc fratris mei imaginem pravam respicio. Tunc ergo de alio non detracto, si semper me ipsum reprehendo.»

125. Dixit abbas Hyperichius: Melius est comedere carnes et vinum bibere, quam comedere in vituperatione carnes fratrum; sicut enim susurrans serpens Evam de paradiso excussit, ita qui de fratre suo detrahit, non suam solum, sed et audientis animam perdit.

126. Heilagr abote Johannes var þvi vanr at segia sva: Litla byrdi fyrirletum ver, þat er at taka opt sialfa oss atfyndli; en tôkum þunga upp a oss, þat er at rettlæta oss sialfa, en fyrirdæma adra ok forsma.

127. Einn tima er brædr hôfdu att samkundu mille sin i morkinni Scithi ok talat mart af medferdi heilagra fedra ok af odru ymisligu efni, þa þagdi hinn helgi aboti Peor. Þvi næst reis hann upp ok geck ut ok tok einn miok mikinn seck ok fyllde af sande, bar sidan seckinn a baki ser; þar eptir tok hann annan litinn seck ok liet þar i sand, ok bar þann fyrir ser. Þeir frettu hann þegar, er þeir sa hans þetta tiltæki, hvat þat hefdi at merkia. Heilagr fadir Peor svarar þeim sva: «Sia seckr, er mikinn sand berr, hefir at merkia illzkur minar margar ok miklar; en ek fyrirlet þær allar at baki mer, ok vil ek hvarki grata þær ne syta ne sia þær. En þesse hinn litle sandr er syndir brodur mins faar ok smár, ok seer ek þær þo fyrir augum mer, ok kveliumz þar af fyrirdæmandi brodur minn. En þo byriar mer þat eigi at dæma sva, helldr skylldi madr setia sealfs sins synd fyrir sik ok hugsa þar af ok bidia gud liknar utan aflat.» Allir þeir fedr, er heyrt hôfdu þesse hans ord, sogdu sva: «Med sannindum er þesse heilsu gata.»

---

126. Solebat dicere abbas Joannes: Parvam sarcinam dimisimus, id est nos ipsos reprehendere; et gravem portare elegimus, id est ut nos iustificemus et alios condemnemus.

127. Peracta congregatione semel in Scythi, dum patres de multorum vita et de rebus plurimis loquerentur, abbas Peor tacebat. Postea vero egressus tollens saccum, implevit eum arena, et portabat in dorso suo; et iterum in alio parvo panno misit alteram arenam, et portabat ante se. Videntes autem ceteri fratres, requisierunt ab eo, quod esset hoc exemplum; et respondit dicens: «Iste saccus, qui habet multam arenam, mea peccata sunt, quoniam plurimæ sunt iniquitates meæ, et ecce dimisi ea post dorsum meum, nolens illa videre, ut pro illis doleam vel plangam. Et ecce pauca hæc delicta fratris mei ante oculos meos posui, et crucior in ipsis condemnans fratrem. Sed non oportet sic iudicare, sed magis ante me peccata mea adducere, et de ipsis cogitare et rogare Deum, ut indulgeat mihi.» Quod audientes patres dixerunt: «In veritate hæc est via salutis.»

128. Aboti Ysaach kom einn tima af Thebaida i klaustr bræðra nockurra, ok sa þar einn brodur vanrækinn, hann baud þegar med reide at reka brodurinn ut or klaustrinu. En er hann skylldi aptr til herbergis ganga, kom guds engill i mot honum ok stod fyrir dyrum ok sagdi til hans, at engi von var, at hann nædi inngongu. Abote Ysaach beiddi engilinn, at hann gerdi honum glæp sinn augliosan, þann er honum bannadi inngongu. Engillinn svarar þa: «Gud sendi mik a þinn fund at fretta, hvi þu rakt brodurinn a brott, þann er misgert hafdi, eda baudt þat.» Heilagr abote Ysaach bad þa þegar gud liknar ok sagdiz sekr, ok syndi a ser sanna idran. Engillinn sagdi þa til hans: «Ris upp þu, þviat gud gaf þer likn fyrir glæp þinn. En sia vid, ok gôr þat eigi hedan af at fyrirdæma nôckurn, fyrr en gud dæmir hann[1], þviat þu veiz, at gud sagdi sva: toku menn dominn upp a sialfa sik, en letu eigi min bida.» En af þvi er sva sagt, at trautt misgôrir inn algerve madrinn sva litid, at hann se eigi þegar[2] fyrirdæmdr.

129. Einhverium brodur barst at glæpr i klaustri, ok er hann var asakadr af brædrum, ferdadiz hann til fundar ins helga Antoni. Brædr af klaustranum[3] sottu eptir honum ok letu, sem þeir villdi leida hann aptr, ok toku at kæra a hans misgerninga. En hann neitadi ok sagdiz sykn þessa glæps. Þann tima hittiz þar inn

1 nôckurn *Cd.* 2 fyrirdæminn ok *tilf.* *Cd.* 3 klaustrunum *Cd.*

---

128. Venit aliquando abbas Isaac in cœnobium, et vidit illic fratrem negligentem, et iratus iussit eum expelli de cœnobio. Cum ergo egrederetur ad habitaculum suum, venit angelus Domini et stetit ante ostium cellulæ eius, dicens: «Non te permittam ingredi.» At ille rogabat, ut eius culpa manifestaretur. Et respondit angelus et dixit: «Deus transmisit me dicens: Vade et dic Isaac: ubi iubes, ut mittamus illum fratrem, qui peccavit?» At ille mox egit pœnitentiam, dicens: «Peccavi, Domine, indulge mihi.» Et dixit illi angelus: «Exsurge, indulget tibi Deus. Sed ne iterum hoc facias, ut quemcunque condemnes, antequam Deus illum iudicet. Tulerunt homines iudicium, et non mihi illud permittunt,» dicit Dominus. Hoc autem dictum est, quia si contigerit de illis perfectis aliquem vel in parvo peccare, mox prodatur.

129. Contigit fratri cuidam culpa in cœnobio, et dum a ceteris increparetur, ad abbatem profectus est Antonium. Et assecuti sunt eum fratres volentes eum reducere, cœperuntque ei culpas

helgi fadir Paphnucius, er odru nafne var kalladr Cephalus, ok bar upp fyrir brædrunum þess hattar dæmi: «Þar var ek staddr, er ek sa einn mann standa i leirmodu aar einnar allt upp til knia; þvi næst komu þar menn at ok letu, sem þeir skylldu draga hann upp or leirinum aarinnar. En er þeir toku til, þa drektu þeir honum nidr i leirinn allt upp at halsinum.» Heilagr fadir Antonius sagdi þa þegar af hinum helga fodur Paphnucio: «Her er sa madr, er med sannleik kann at hialpa vid salum manna.» Af þessu male heilags fodur komuz brædrnir vid ok ger(du) idran, en budu brodurnum þeim nu heim med ser, er fyrr hafdi undan stockit.

130. Nockurr alldradr madr sagdi sva: Ef nockurr madr ser annan misgera, þa asaki hann þann eigi, helldr hinn er hann eggiar til glæpsins, ok segi sva med sialfum ser: «Vei mer syndugum, þesse er neyddr undir syndabandit[1] sva sem ek.» Grati sidan ok syti ok leiti hugganar af gudi, þviat allir follum ver ok verdum blektir.

131. Einn anachorita het Timotheus, honum var flutt vanrækni brodur nóckurs. Ok er aboti klaustrans redz um vid hann, hver hegning brodurnum hæfdi, þa gaf Timotheus þat raad, at hann tæki brodurinn brott or klaustrinu, ok þat for framm. En iafnskiott sem brodirinn var a brottu, kom freistni at hinum helga Timotheo.

1 syndir bandit *Cd.*

---

exprobrare. Ille vero fecisse culpam denegabat. Inventus est ibi abbas Paphnutius, cui cognomen erat Cephalus, qui talem retulit in congregatione fratrum inauditam parabolam: «Vidi, inquit, in ripa fluminis hominem usque ad genua in limo demersum. Venientes autem quidam, ut eum porrecta manu extraherent, usque ad collum demerserunt.» Tunc beatus Antonius de beato Paphnutio ait: «Ecce homo qui ex veritate potest animas salvare.» Quo fratres illius sermone compuncti agentes pœnitentiam, eum qui discesserat ad cœnobium revocaverunt.

130. Dixit quidam de senioribus: Si videris aliquem peccantem, ne mittas culpam in eum, sed in eum qui impugnat eum, dicens: «Væ mihi, quia iste nolens victus est, sicut et ego»; et plange, et inquire Dei solatium, quia omnes decipimur.

131. Quidam Timotheus anachoreta negligentem fratrem aliquem audiens, interrogante ipsius abbate, quid illi fratri faceret, dedit consilium, ut eum expelleret de cœnobio. Cum ergo ille

En er hann aumkadi sik ok gret i guds augliti ok sagdi sva: «Misgerda ek, drottinn minn, miskunnadu mer,» þa kom rödd yfir hann, su er sva sagdi: «Timothee, fyrir þat sama kom besse ostyrkt at þer, er þu fyrirleiz brodur þinn a hans freistni tima ok ostyrktar.»

132. Einn af hinum ellrum heilögum fedrum vard fyrir omegni ok hugarins upphafning. I þessu sa hann sva sem .iiii. fylkingar fyrir gudi. En fyrsta var sveitin af þeim monnum, er fyrir krankleika verda eda ostyrkleik, ok gera gudi þackir; onnur sveitin var þeira manna, er æ standa undir gestrisni ok þiona odrum med gledi ok godvilia; hin þridia sveitin var skipud med þeim monnum, er radaz i eydemork, ok eru þar stadfastir, en firraz manna fund ok navistu; en hinn fiorda sveitin var skipud af þeim monnum, er med alvöru gefa sik fyrir guds sakir undir hlydni heilagra fedra. Ok var þesse æzt ok hæst ok gudi næst, er hlydnina vardveitti, ok hafdi i ollu meire dyrd en hinar þrennar sveiternar, ok þar med eitt gullmen á halse eda sapol. Sa alldradi madr er þetta syndi heilögum fedr i leizlunni, sagdi sva til hans: «Hvi hefir þesse hin .iiij. sveitin meire vegsemd en hinar þrennar?»

---

fuisset expulsus, tentatio venit ad Timotheum. Et cum ploraret in conspectu Dei et diceret: «Miserere mei,» venit ad eum vox dicens: «Timothee, ideo tibi hæc causa venit, quia fratrem tuum in tempore tentationis suæ despexisti.»

132. Quidam ex patribus in extasi positus vidit quatuor ordines ante Deum. Et primus quidem erat hominum infirmantium et gratias agentium Deo; secundus vero erat eorum, qui hospitalitatem sectantur, et in hoc stant et ministrant; tertius vero illorum, qui solitudinem sectantur, et non vident homines; quartus vero illorum, qui propter Deum et obedientiam solliciti, et subiecti sunt patribus. Erat ergo illis tribus ordinibus hic ordo superior, qui obedientiam exhibebat, et utebatur torque aurea, et maiorem gloriam præ ceteris possidebat. Dixit autem senex ei, qui sibi hoc in exstasi demonstrabat: «Quare hic ordo quartus maiorem ceteris gloriam habet?» Ille autem respondit ei, dicens: «Quia isti alii omnes habent aliquam requiem adimplendo, quamvis in bonis operibus, voluntates suas; obediens autem, propriam voluntatem relinquens, pendet in patris voluntate iubentis, et ideo maiorem præ ceteris gloriam est sortitus.»

Hann lez eigi vita. Þa sagdi sa er honum syndiz: «Þvi at allir adrir hafa nockura hvilld ok nadir, þo at i godum lutum, at gera sinn eiginligan vilia; en hin sveitin, er sik helldr undir hlydni, fremr æ fôdur vilia ok yfirbod, en leggr at baki ser sialfs sins vilia ok eiginliga girnd, ok hefir þvi af almatkum gudi þar fyrir enn meire dyrd ok fæheyrdre en hiner.»

133. Nockurr gamall madr sagdi sva: Ef einnhverr bydr med gudrædzlu einskostar athôfn, þa geriz sva, at med gudhrædzlu ok litillæti verdr þat vid tekit ok fyllt i hlydninnar frammkvæmd, er fyrir guds sakir geck ut af munni bodandans. En ef einnhverr girniz af sialfs sins rikdomi at bioda sinum eiginligum brædr meirr en med gudhrædzlu, þa litr lausnarinn a leynd hiartans ok lætr hinn eigi heyra þat, er hardudliga var til hans mællt, þviat mannzins rôksemd er auglios, ok opinber er ok sva inn gudligri gerningrinn; þviat allr sa bodskapr er af gudi geriz, hefir litillætis upphaf, en reidin mannlig(r)ar rauksemdar hræriz æ af uvinarins oroa ok akefd.

134. Aboti Silvanus atti einn lærisvein, er Marcus het. Abote Silvanus elskade hann miok, þviat hann var honum hardla hlydinn.

---

133. Quidam senex dixit: Quia si quis fratri suo iniunxerit causam cum timore Dei et cum humilitate, sermo ille, qui propter Deum fit, compellit fratrem obedire et facere, quod iniunctum est ei. Si autem iubere quis cupiens, non secundum timorem Dei, sed ex auctoritate et propria voluntate fratri voluerit imperare, qui videt absconsa cordis, non illum permittit, ut audiat, ne faciat quod illi præceptum est, quia manifestum est opus Dei, quod fit propter Deum, et manifesta est hominis auctoritas, quæ per iactantiam ordinatur. Quæcunque enim ex Deo sunt, a principio humilitatem habent; quæ autem ex auctoritate et iracundia vel conturbatione, ex inimico sunt.

134. Abbas Silvanus habebat discipulum, nomine Marcum, cuius obedientia erat magna, et propterea senior diligebat eum. Habebat autem et alios undecim discipulos, qui contristabantur eo, quod illum plus diligeret. Quod postquam alii senes audierunt, mœsti venerunt ad eum, ut ei nuntiarent, quia fratres illi, qui cum eo erant, contristabantur. Sed antequam illi aliquid faterentur, ipse cum illis ad singulorum cellas profectus est, et unumquemque nomine proprio vocavit, dicens: «Egredere foras, frater,

Þessi sami abote Silvanus atti ok adra .xi. lærisveina. þa er hryggduz af þvi. at hann elskadi Marcum öllum þeim meirr. Þetta heyrdu heilagir fedr ok foru a fund ins helga Silvani at gera i kunnleika ogledi brædranna. þeira er honum hlyddu. En fyrr en þeir flytti fyrir heilagan fodur eitthvat her af. þa geck hann med þeim til herbergis hvers þeira brædra .xi.. ok kalladi þa ut alla med eiginligum nöfnum. lez hafa þörf þeira til starfs noekurs. En engi af öllum þeim gerdi ut ganga. Þar eptir koma þeir til kofa Marci ok knyia hurd. beiddi abote Silvanus fundar Marci. En þegar er hann heyrdi rödd ins gamla fodur. for hann ut til motz vid hann. Abote Silvanus geck þa inn med Marco i hans herbergi ok saz um. En med þvi at Marcus var ritari. þa fann Silvanus. at hann hafdi sva skiotliga nidr lagit þat kvaterni. er hann ritadi a. (at) hann hafdi halfgervan stafinn; þviat hann villdi hann eigi fullgera, sidan er hann heyrdi rödd heilags fodur. fyrir þat at hann fylldi hlydnina. En er heilagir fedr sa þetta. sögdu þeir til hins sæla Silvani: «Sannliga elskum ver med þer þenna sama Marcum, þviat fyrir sina hlydni ann gud honum.

135. Noekurr alldradr madr einsetunnar atti þionustumann i þorpi noekuru. Einn tima vard heilagr fadir hardla hryggr, þviat þionöstumadrinn seinkade til hans med naudsynlig þarfinde. Hafdi heilagr fadir hvarki nöckut til vinnu ser ne vidrlifnadar; sagdi

---

quia opus te habeo.» Et nullus ex illis voluit egredi. Venerunt autem post omnes ad cellam Marci, et cum pulsassent ostium, vocavit abbas Silvanus nomen eius. Ille autem mox ut audivit vocem senis, foras egressus est. Et ingressus abbas in cellam Marci, quoniam scriptor erat, reperit quaternionem, quem scribebat, et invenit, quod in qua hora vocatus est, litteram, quam faciebat, mediam dereliquit, tantummodo ut obedientiam adimpleret. Noluit autem post auditam vocem senis litteram, quam cœperat, percomplere. Unde illi alii senes dixerunt ei: «In veritate, quem tu diligis, et nos iam diligimus, quia et Deus eum propter suam obedientiam diligit.

135. Quidam senex solitarius habebat quendam ministrantem sibi, manentem in vico. Cum autem ille tardasset per dies aliquot, et seni necessaria defecissent, et neque quod operabatur haberet, et quo reficeretur, et propter hoc tristaretur, dixit discipulo suo: «Vis ut vadas in vicum illum, et voces nobis ministrum, qui solet

sidan til lærisveins sins: «Villtu fara at sækia þionustumann ockarn til þorpsins med þarfindum þeim er ockr heyra til?» Sveinninn svarar, lez fara mundu, hvert er hann villdi. Guds madr dvaldi at hvaru ferd sveinsins. Ok er þeir hôfdu lengi þolat mikit hungr ok marghattad meinlœte her fyrir, sagdi heilagr fadir til sveinsins: «Villtu fara, son, i þorpit at kalla hann heim þionustumanninn?» Sveinninn lez giarna gera vilia, hvat sem hann beiddi, en ottadiz þo fyrir ordz sakir, (en het) at fara fyrir hlydninnar skylld. Guds madr Silvanus sagdi þa: «Far nu, son, ok treyst upp aa gud fedra vorra, þviat hann mun hialpa þer i hverri freistni, sem þu kant verda.» Ok er þeir hôfdu bediz fyrir, ferdadiz sveinninn. Ok er hann kom i bæinn, frettiz hann fyrir, hvar þionustumadrinn mundi vera, finnr hann þvi næst hans herbergi ok kvaddi þar dyra. En þar var engi madr heima nema dottir hans þionustumanzins. Hon lykr upp hurdu ok bidr hann inn ganga. Brodirinn fretti eptir, hvi fadir (hennar) væri sva seinn til heilags fodur med fædu hans ok ônnur þarfindi. Bonda dottir eggiar þa brodurinn mikilliga inngongu, ok þar med dregr hon hann ok lockar med ser til lostasemdar. Brodirinn sperriz vid, slikt er hann matti, en hon var styrkri ok togadi hann at ser. Nu hugleidir hann gôrla, at hann er til glæps dreginn, þar med þrôngva at honum nu sialfs hans hugrenningar. I þessu ollu samt kallar hann sva til

---

afferre quæ opus sunt nobis?» Et ille respondit: «Quomodo iubes facio.» Differebat adhuc senex, non præsumens mittere fratrem. Et cum diu sustinerent et tribularentur non veniente ministro, dixit iterum senex ad discipulum suum: «Vis ire usque ad vicum et adducere eum?» Et ille respondit: «Quid vis facio.» Timebat autem frater accedere ad vicum propter scandalum, et tamen, ut obediret patri, promisit se iturum. Dixit ei senex: «Vade, fili, et confide in Deo patrum nostrorum, quia proteget te ab omni tentatione.» Et facta oratione transmisit eum. Cum autem venisset frater in vicum, et requisisset, quo maneret ille, qui seni ministrabat, inventa domo, cum pulsasset ostium, contigit, ut nemo ex illis inveniretur in domo præter unam filiam illius ministrantis. Quæ cum aperuisset ostium, et frater eandem de patre eius interrogaret, cur tot diebus tardasset, illa hortabatur eum ingredi domum, simul et trahebat eum. Cum autem ille non acquiesceret, illa invaluit, et traxit eum ad se. Cum autem vidisset ille, quia

gude. ‹Heyr þu, drottinn minn, hialp mer nu a þessi tid fyrir bønir þess heiga manz er mik sendi.› Ok iafnskiott er hann hafdi þetta mælt, var hann kominn at a einni skamt fra klaustri þeira, for hann sidan heim til heilags fodur sins heill ok fall allrar vanrygnar.

136. Tveir kidollgir brædr komu i klaustr nockut til vistar ok þionostu. Annarr þeira var harla sidlatr, en annarr var hlydinn. Nu er abote baud innum hlydna brodur eitt ok ymist at gera, þa fylldi hann þat þegar med fagnadi. Her af var hann vegsamadr af allri sveit klaustrsins. Hinn sidlati brodir ófundar þetta ok segir med ser: ‹Æ verd ek at reyna, hvart brodir minn hefir med ser sva fabeyrda hlydni.› For sidan a fund abota ok sagdi sva til hans: ‹Ek þyrfta, at þer sendit brodur minn med mer i einn stad i orlofi.› Aboti lez þat giarna vilia. Nu ferdudaz þeir ok komu at a einni, er a veginum vard. þar var fioldi mikill kvikvenda, þeira er korkodrilli heita, ok bad hann vada yfir fyrir provanar sakir. Korkodrilli komu iafnskiott, ok eru at sleikia hans likama utan alla grimd. Ok er brodir sa þetta, þa bad hann hann upprisa ok ferdaz. Ok sua gerdu þeir, foru nu þar til, er þeir fundu

---

ad peccatum trahebatur, et urgebant eum cogitationes, ingemuit et clamavit, dicens ad Deum: ‹Domine, propter orationem eius, qui me misit, salva me in hac hora.› Et cum hoc dixisset, subito inventus est ad flumen iuxta monasterium suum, et reversus est ad patrem suum sine macula.

136. Duo fratres carnales venerunt in quoddam monasterium habitare, et unus ex ipsis erat religiosus valde, alter habens obedientiam grandem. Cum ergo abbas præciperet illi: ‹Fac hoc,› et faceret; et iterum: ‹Fac illud,› et faceret, et in hoc glorificabatur in monasterio, quod talem obedientiam haberet. Invidens vero frater eius ille religiosus dixit intra semet ipsum: ‹Tentabo hunc fratrem meum, si habet certam obedientiam.› Et veniens ad abbatem dixit ei: ‹Transmitte fratrem meum mecum, quoniam necessarius sum in quodam loco.› Et dimisit eum abbas. Cum autem pariter proficiscerentur, volens tentare eum, cum pervenissent ad flumen, in quo erat multitudo crocodilorum, dixit ei: ‹Descende in fluvium, et transi.› Et descendit ille, et venerunt crocodili et cœperunt lingere corpus eius, et non ei nocuerunt. Quod cum vidisset ille, dixit ei: ‹Ascende de fluvio, et

einn andadan mann liggia aa veginum fyrir ser nauktan. Þa mællti hinn sidlati brodir: «Hôfu vid nôckut fornt klædi at kasta yfir likit.» Inn hlydni brodir svarar: «Bidium helldr badir, at gud reise manninn upp til lifs.» Ok þegar er þeir hôfdu bediz fyrir, reis upp inn daudi. Her af hrosadi ser hinn sidlati brodir ok sagdi: «Senniliga lifnadi þesse madr fyrir sidlæti mitt.» Bada atburdi þessa sva komna birti gud fedr klaustrsins, hversu hann hafdi freistad (h)ins vid aana ok korkodrillos, ok sva id sama af uppreist ins dauda. En er þeir komu framm til klaustrans, sagdi abote til ins sidlata brodur: «Hvi gôrdir þu sva vid brodur þinn? Vit þu þat vist, at fyrir hans hlydni reis inn daude upp, en eigi fyrir þitt sidlæti.»

137. Einn af ellrum fedrum merkriunar Scithi sendi lærisvein sinn til Egiptalandz med ulfallda, at hann verdi laupum þeim, er hann hafdi gerva til atvinnu honum. Ok er hann var a veg kominn, mætti hann einum alldrôdum manni a veginum, þeim er sva sagdi: «Ef ek visse, brodir, nær þu færir a Egiptaland, þa munda ek beida þik at bera þangat annan ulfallda af minni halfu.» Eptir þat hitti hann brodir abota sinn ok flutti honum ord ins gamla fodur. «Far, sagdi abote, ok ger hans þurft. En seg, at

---

eamus.» Et dum irent, invenerunt corpus mortuum iacens in via. Et dixit ille religiosus: «Si haberemus aliquid ex veteramentis, mitteremus super illud.» Cui frater dixit: «Oremus, si forte suscitet eum Deus.» Et stantibus illis in oratione, suscitatus est mortuus, et laudavit se ille religiosus, dicens: «Propter religionem meam surrexit hic mortuus.» Manifestavit autem Deus patri in monasterio eorum omnia, et quemadmodum tentavit fratrem de crocodilis, et quomodo mortuus surrexisset. Et postquam venerunt in monasterium, dixit abbas ad istum religiosum: «Quare hæc fecisti fratri tuo? Cognosce, quia propter obedientiam eius surrexit mortuus ille.»

137. Quidam ex senibus de Scythi discipulum suum transmisit in Ægyptum, ut ei camelum deduceret, qui sportellas, quas fecerat, portaret in Ægyptum. Cum autem deduceret camelum, alter senex obvians eum dicit ei: «Si scissem, frater, quando ibas in Ægyptum, dixissem tibi, ut et mihi alterum camelum adduceres.» Quod cum ille frater proprio abbati dixisset, præ multa caritate dicit ei: Vade, fili, et duc camelum ad illum, dicens ei: quia necdum parati sumus, comple necessitatem tuam, et vade tu cum ipso camelo usque in Ægyptum, et iterum reduc nobis came-

vid seem eigi bunir. En kom sidan aptr ok flyt laupa ockra, þegar er þvi er lyktat.». Her eptir ferr brodir til fundar ins gamla mannz ok bad hann bera laupa sina, sem betz henti honum, til Egiptalandz, en kvat abota sinn inn helga Pambonem vera obuinn. Ok sva gerdu þeir. For þesse helgi fadir sidan til Egiptalandz, sem honum henti, ok vardi laupum sinum. En er hann kom aptr, feck hann af hondum ulfalldann brodurnum. Þegar i stad klyfiadi hann eykinn ok bad þenna helga fodur bidia fyrir ser. Guds madr spurdi, hvert hann gerdiz. En (hann) lez skylldu fara i Scithim ok þadan i Egiptaland at veria laupum ins helga abota Pambonis. Ok er hinn helgi fadir heyrdi þat, bad hann brodur med vidrkomning fyrirgefningar, ok kvat ast ins helga Pambonis ollum sinum avexti eytt hafa.

138. Þa er annarr alldradr madr hafdi sina vandlaupa albuna ok med þeim tögum stangada, er þar til heyra, vard hann viss, at einn nagranni hans sagdi sva: «Hver(t) skal.mitt raad verda, þar er kornskurdartimi kemr skiott, en ek hefi öngar taugir at lata i laupa mina.» Þegar i stad eyddi brodirinn laupa sialfs sins ok hafdi taugirnar til hins brodurins, ok mællte: «Se brodir, þesse bönd hefi ek afgangs, tak þau ok lat i laupa þina.» Þetta sama gerdi brodir fyrir astar sakir, at obirgia sialfan sik, en stetta sva audmiukliga brodurins þurft.

---

lum, ut et nostra vasa portemus» Cum ergo fecisset frater sic, et ivisset ad illum senem, dicens: «Abbas Pambo dicit: quia nos necdum parati sumus, tolle et comple necessitatem tuam.» Carricavit autem senex camelum, et ivit in Ægyptum. Cum autem discarricasset, iterum ille frater reducebat camelum, et dixit: «Ora pro me, pater.» Cumque senex requisisset, quo pergeret, respondit: «In Scythim vado, ut etiam nostras sportellas huc afferam.» Quod cum audisset senex, compunctus cœpit pœnitere, dicens lacrymando: «Indulgete mihi, dulcissimi, quia caritas vestra fructum meum abstulit.»

138. Alter senex cum perfecisset sportellas suas, et iam retinacula misisset earum, audivit vicinum suum dicentem: «Quid faciam, quoniam nundinæ prope sunt, et non habeo, unde mittam retinacula in sportellas meas.» Et mox ingressus dissipavit propria retinacula et attulit ad fratrem, dicens: «Ecce ista superflua habeo, tolle et mitte in sportellas tuas.» Et ita præ nimia caritate fecit, ut fratris opera complerentur, sua autem imperfecta reliquit.

139. Heilagr abote Johannes gleymde allri illzku fyrir astargiôf gudligrar miskunnar. Nockurn tima tok þesse sami Johannes einn eyri silfrs at lani af brodur nockurum at kaupa ser med lin til verknadar. En er brædr vissu þat, kom bratt einn brodir ok bad abota Johannem gefa ser litit þat af lini at gera ser seck. Guds madr gaf honum þegar med fagnadi. Þvi næst kom annarr brodir ok bad lins. Guds madr gaf enn. Þar eptir kom inn þridi, ok hverr at ôdrum, ok badu lins. Heilagr fadir Johannes feck ollum med fagnadi, unz lokit var. En eptir þat kom hinn brodirinn, er silfrid hafdi lanat helgum fedr, ok beiddiz fiar sins. Johannes vard vel vid, lezt giarna giallda skylldu, en hafdi raunar ecki til; riss upp þa þegar i stad ok ferr til fundar abota Jacobi, er kalladr var inn forsiale skipare, at vita, ef hann mætte lana honom silfr til giallzins. Ok er hann var a veginum, fann hann einn eyri silfrs fyrir fotum ser a iôrdunni. Heilagr Johannes fell þa þegar til bænar ok hvarf heim aptr, en tok eigi upp silfrit. Broderinn kom i annat sinn ok kvaddi af helgum fedr lansins hardla alhugliga. Heilagr Johannes lez þa þegar i stad skylldu akta til gialldzins, riss upp; ok ferr sômu leid ok fyrr, at hann fann silfrit a veginum, ok tok enn eigi upp, helldr hvarf hann heim aptr, er hann hafdi þar bediz fyrir. Id þridia sinn sækir brodir

---

139. Abbas Joannes gratia caritatis omnem malitiam est oblitus. Hic cum a fratre quodam mutuasset solidum unum, et comparasset linum, unde operaretur, venit unus frater petens eum parum lini, ut faceret sibi saccum. At ille dedit ei cum gaudio. Item alter venit petens eum linum, et dedit ei. Necnon et aliis plurimis venientibus et petentibus, dedit omnibus cum gaudio. Post hoc ille, qui mutuaverat solidum, venit repetens eum. At ille dixit: «Ego vado, et afferam tibi.» Et non habens, unde redderet, surrexit et profectus est ad abbatem Jacobum, ut peteret eum, quatenus redderet illi, a quo mutuaverat. Et dum iret per viam, invenit solidum iacentem, et non eum tetigit; sed facta oratione reversus est in cellulam. Et cum iterum frater ille repeteret rationem suam, dicit ei: «Undecunque modo defero illum.» Et iterum profectus invenit solidum, ubi antea positus erat; et facta oratione, reversus est. Et ecce iterum venit frater ille molestans eum pro solido. Tunc senex dixit modis omnibus: «Modo vado, et affero illum.» Et dum proficisceretur, invenit eodem loco

... ... agradr miok fyrir sakir silfrsins. Heilagr fadir ... ... brodir, ollum ham at roa. at þu fair þin... ... ... ok fyrr ok fann enn silfrid a veginum, ... upp sidan silfrit ok ferr frumm til fundar vid ... ... ok segir til hans: «Ek fann ... aboti. þenna eyri ... Nu bid ek, at þu gôrir fyrir astar sakir at pr... ... at ef einnhverr hefir tynt honum, at sa taki sin.» ... Iacobus for þegar ok predicadi þria daga i samt, ok hitti ... er þessu silfri hefdi tapat. Þa sagdi guds madr Johannes ... Jacobo: «Nu med þvi at engi segiz þessu silfri tynt hafa, ... nun ek giallda eyri þenna brodurnum, er ek er skulldbundinn vid, þott ek hafa fundit hann, þviat ek hitta ydr fyrir þa skylld, herra, at taka þar lan, er þer erud.» Abote Jacob undradiz þetta mikilliga, er fadir Johannes hafdi fundit silfrid ok atti skulldina til, en hann tok eigi þegar upp ok gallt fyrir sik, nema hann hyrfi heim tysvar, en id þridia sinn leti hann predica. Nu var þesse nattura hins helga Johannis, sem fyrr var tiad, at hann let hvern taka sialfan þat, sem hafa villdi, ef hann var kvaddr, en feck honum eigi sialfr. Bar (h)inn brodir nockut aptr, bad fadir Johannes hann leggia þar, sem hann tok; en ef hinn bar ecki aptr, þa let Johannes med ôllu ordalaust

140. Aboti Pemen sagdi sva: Fullkomdu alldri vilia þinn,

---

solidum iacentem; et facta oratione tulit eum, et venit ad abbatem Jacobum, et dicit ei: «Abba, veniens ad te inveni hunc solidum in via. Fac ergo caritatem, et prædica hic in civitate, ne forte aliquis perdiderit illum, et si inventus fuerit dominus eius, redde illum.» Profectus est ergo senex, et per tres dies prædicavit, et nemo inventus est, qui perdidisset solidum illum. Tunc ergo Joannes dicit ad abbatem Jacobum: «Si nemo illum perdidit, redde illum fratri illi, quoniam debeo illi; et veniens ad te mutuare, aut certe tollere in caritate, et reddere illi debitum meum, inveni illum.» Et miratus est senex, quemadmodum et debens et inveniens non statim tulit eum, et reddiderit, nisi bis reversus esset, et tertio prædicasset. Hoc autem erat eius mirabile, quia si quis volebat ab illo aliquid mutuari, non dabat per manus suas, sed dicebat fratri: «Vade et tolle tibi, quod opus habes.» Et cum reportaret iterum, dicebat: «Vade et reporta in loco, unde tuleras.» Si autem nihil detulisset, nihil ille penitus dicebat.

140. Abbas Pœmen dicebat: Voluntatem tuam numquam

læg þik helldr til litillætis, at þu gerir vilia naungsins. Þesse sami Pemen for gratandi, utan sialfs sins vilia ef hann var til bordz kalladr, fyrir þa eina skylld at hann hlyddi brædr sinum, en hrygdi sialfan sik ok fyrirliti sinn vilia med litillætis lægd sialfan sik undir annan okandi.

141. Einn anachorita bygdi eitt hreyse i nand klaustri nockuru ok gerdi margskonar iarteinir. Eitt sinn barst sva til, at brædr nockurir komu til klaustrsins ok neyddu hann at eta utan sialfs sins sidvanda, ok sögdu sva til hans eptir: «Ertu hryggr nu, herra aboti, er þu brautz sva miok i dag sidvanda þinn?» Guds madr svarar: «Þa er mer pina, brædr minir, er ek gere minn vilia.»

142. Abote Paphnucius var þvi vanr at drecka alldri vin. En einn tima er hann for veg sinn, hitti hann a illvirkia. Höfdingi illvirkianna bar kenzl a heilagan fodur, ok vissi, at hann drack alldri vin. Nu med þvi at þeir satu yfir dryck illvirkiarnir, en hann sa heilagan fodur vegmodan miok, þa fyllir hann eitt mikit ker af vini ok retti at heilögum fedr, en annarri hendi hellt hann a brugdnu sverdi, ok mællti til heilags fodur: «Um .ij. kosti er at velia, annattveggia dreck af kerinu, ella drep ek þik.» Inn gamle fadir þottiz skilia, at hinn gerdi af guds bodordi dryckiarbodit vid hann, ok villdi giarna hann savinna, ef sva villdi verda, tekr vid kerinu ok dreckr af. Illvirkia höfdinginn idraz þa ok þegar

---

adimpleas, sed magis humilia te ipsum, ut facias voluntatem proximi tui. Item abbas Pœmen, quando vocabatur, ut extra voluntatem suam comederet, ibat plorans, ne inobediens fratri suo contristaret eum. Idem mactans propriam voluntatem humiliatus, voluntatem sequebatur alterius.

141. Quidam anachoreta sedebat in spelæo iuxta cœnobium, multas virtutes faciens. Et cum aliqui monachi venissent de cœnobio, compulerunt eum hora non consueta comedere; et post hoc dicunt ei fratres: «Contristatus es aliquid, abba, quia hodie extra consuetudinem fecisti?» Quibus ille respondit: «Tunc mihi est tribulatio, quando propriam fecero voluntatem.»

142. Abbas Paphnutius non gustabat vinum aliquando. Semel autem ambulans devenit super latrones. Et cum in via eos invenisset bibentes, cognitus est a principe latronum, qui sciebat eum, quod vinum non biberet. Sed videns quia ex labore itineris fatigatus esset, implevit calicem grandem vino, et gladium tenens in

þess, er hann hafdi helgum fedr misbodit, ok mællte: «Líknit mer, herra abote, þviat ek pinada ydr hardla miok.« Guds madr sagdi: «Senniliga treyste ek upp a gud minn, at hann gere sina miskunn med þer nu ok at eylifu fyrir þetta sama vinker.» Illvirkia hôfdinginn svarar þa: «At sônnu segi ek þer med guds trauste, at ek skal ôngum manni meina hedan af.» Med þessum hætti, sem nu var flutt, snere heilagr fadir til guds allri sveit illvirkianna, af þvi at hann gaf sik einn tima undir þeira valld ok vilia.

143. Tveir brædr voru þeir, at inn ellri bad inn yngra at byggia hia honum. Hinn yngri svarar, lez vera syndugr, ok kvat honum þat eigi hent at vera hia honum. Hinn ellri bad eigi at minnr, lez vel mega þola þat, ok sagdi þvi sva, at hann visse, at inn ungi brodir hafdi stundum ohreina hugrenning, ok villdi heyra hana af honum. Hinn ungi brodir beiddi þa, at hann munde lia honum at hvilaz eina viku til umraads, hvart af skylldi taka. En er vika var lidin, kom inn ellri brodir at akvednu ok beiddi sambudar. Inn ungi brodir lez fallit hafa i freistni mikla, siz þeir skildu, kvez farit hafa til bæiar ok misgert nôckut sva af naudsyn. Inn ellri spurdi, ef hann

---

manu sua dixit seni: «Nisi biberis hunc calicem, occidam te.» Cognoscens senex, quia ex mandato Dei vult facere, volens eum lucrari, tulit et bibit. Princeps autem latronum cœpit ei dicere: «Indulge mihi, abba, quoniam tribulavi te.» Cui senex ait: «Confido in Deum meum, quia propter unum calicem vini faciat tecum misericordiam et in præsenti sæculo et in futuro.» Dicit ei princeps latronum: «Et ego confido in Deo, quia ab hodie nemini malefacio.» Et sic lucratus est senex omne collegium latronum.

143. Erant duo fratres. Unus ex ipsis senex erat, qui rogabat iuniorem, dicens: «Rogo, ut pariter habitemus, frater.» Ille autem respondit: «Ego peccator sum, et non potes mecum habitare.» Ille vero rogabat eum, dicens: «Possumus.» Erat autem ille senior mundus, et nolebat audire, quia monachus habebat aliquando cogitationem pravam. Et dicit ei ille iunior: «Permitte quiescere hac una septimana, et iterum loquemur.» Cum ergo post septimanam senex venisset ad eum, ille volens experiri eum, dixit ei: «In grandem tentationem incidi in septimana hac, abba. Profectus enim in vicum propter necessitatem, peccavi.» Et dixit ei senex: «Et vis pœnitere?» Cum autem ille promisisset, ait senex:

villdi idraz. Hann lez þat giarna vilia. «Þa mun ek, sagdi inn ellri, bera med þer helming þessa misfellis.» «At þeim hætti, sagdi inn ungi brodir, megu vit hardla vel bua samt.» Ok sva gerdu þeir, at þeir bygdu eitt herbergi, medan þeir lifdu badir.

144. Nockurr gamall madr sagdi sva: Gæti madr ok geri eigi þat odrum, er hann ottaz sialfum ser at gera. Þu ottaz, at annarr afþocki fyrir þer, varaz þu af þvi at afþocka fyrir honum. Þu ottaz, at annarr take eign þina eda annars kostar meini þer med aleitni, ger eigi odrum slikt id sama eda annat þvilikt. Hverr er þessa ordz (mun) geyma ok giæta, þa verdr hann holpinn her af.

145. Modir heilagra guds manna abota Pemenis ok abota Anuph girntiz mikilliga at sia þa, sidan þeir reduz i morkina, ok þvi kom hon optliga til kofa þeira, at hon mætti hitta þa. Eitt sinn rann hon i moti þeim, er þeir foru til kirkiu. En iafnskiott er þeir fengu sed hana, hurfu þeir aptr i kofa sinn ok byrgdu hurdina. Hon hlaut nu utan vid at mælaz ok bad med tarum inngongu. Þa mællti abote Anuph til ins helga Pemenis: «Hvat skulum vid gera af þessarri modur ockarri, er vid hurdina grætr ok snöktir?» Abote Pemen riss þa upp ok gengr til dyra, ok

---

«Ego tecum porto medium peccati illius.» Tunc ille frater dixit: «Modo possumus ambo pariter manere.» Et manserunt pariter usque ad tempus transitionis suæ.

144. Quidam senum dicebat: Quidquid horret homo, alii omnino non faciat. Horres enim, si quis detrahit tibi; tu ne detrahas alteri. Horres, si quis tibi calumniam fecerit, vel si quis tibi aliquid abstulerit; et tu sive hoc sive alia his similia ne facias alicui. Qui enim hoc verbum servaverit, potest illi sufficere ad salutem.

145. Abbas Pœmen et abbas Nuph, postquam in desertum venerunt, desiderabat mater eorum videre eos, et sæpe veniebat ad eorum cellam, nec tamen potuit illic contemplari eos. Captato itaque tempore, occurrit eis, cum ad ecclesiam festinarent; qua visa, reversi velociter ostium cellæ clauserunt. Illa vero stans foris cum lacrymis quærebat eos. Tunc abbas Nuph egressus ad beatum Pœmenem, ait: «Quid faciemus de hac matre nostra, quæ plangit ad ostium?» Tunc exsurgens abbas Pœmen vadit ad ostium. Quo non aperto, audiens eam iugiter lamentari, dixit ei: «Cur tantos clamores, cum iam ætate defessa sis, et planctus effundis?» Illa

lykr þo eigi upp, heyrir, at hon grætr i akafa, spyrr hana sidan sva: «Hvat kallar þu, kona, ok grætr, sva alldri komin sem [þu ert?[1]» En er hon heyrdi rom ins helga Pemenis ok kendi, kalladi hon halfu hærra ok kvez girnaz at sia sonn sina þvilika, «en ef ek se yckr eigi, hvat er þa nema þat, at ek bera eigi moddur nafn sidan, edr eru eigi her þau briostin, er þit sugut, inir sætuztu synir? Eru ok öll min idr naliga hrærd[2], nu er ek heyrda þina rödd, son minn.» Guds madr mællti þa: «Girnir þik meirr, modir, at sia ockr her en annars heims?» Hon svarar: «Er þat vist, at ek se yckr þar, ef ver siaumz her eigi?» Pemen mællte þa: «Utan ef er þat med guds trausti þer heitanda, ef þu helldr þik her fra ockarri syn, at þu ser ockr þar.» Hon hvarf þa þegar fra hurdunni ok mællte: «Ef þat er vist, at ek se yckr þar, synir, þa hirdi ek ecki at sia yckr her.»

146. Johannes inn minni ættadr af Thebaida var lærisveinn ins helga abota Ammonis. Þesse sami Johannes þionadi einum ölldrudum manni ok krönkum .xii. aar, svat in gamle madr taladi alldri blitt ord til hans, þott hann sæe hann erfida. En er hinn gamle fadir var atkominn liflate ok heilagir fedr satu umhverfis hia, tok hann hond ins helga Johannis ok sagdi þrysvar: «Heill,

1 [hon er *Cd.* 2 hrædd *Cd.*

---

autem voce filii cognita, amplius exclamavit, dicens: «Quoniam vos videre desidero, filii. Quid est enim, si vos videro? nonne sum vestra genitrix? nonne vos his meis lactavi uberibus? Iam omni morarum contractione repleta sum, et audita voce tua omnia viscera mea præ desiderio conturbata sunt.» Cui Pœmen ait: «Hic nos magis an in futuro sæculo videre desideras?» At illa dixit: Quid ergo si vos hic non videro, quasi illic pro certo visura sim?» Sene autem respondente: «Quod si te hic cohibere potueris, ne nos videas, illic nos procul dubio semper videbis.» Tunc illa discessit cum gaudio, dicens: «Si pro certo illic vos visura sum, hic vos videre iam nolo.»

146. Joannes minor Thebæus, discipulus abbatis Ammonis, per duodecim annos cuidam seni infirmanti fecit obsequium. Senex tamen cum vidisset eum laborantem, numquam illi sermonem blandum aut placidum locutus est. Cum autem transiret de corpore, sedentibus aliis senibus, tenuit manum eius et dixit ei tertio: «Salveris, salveris, salveris.» Et tradidit illum senibus dicens:

heill, heill.« Ok feck hann i hendr inum ellrum fedrum ok mællte: «Þesse madr er engill, er sva morg ar hefir mer þionat, þar er ek hefir alldri til hans talat gott ord ne blitt.»

147. Nockut sinn er abote Agathon kom til bæiar af morkinni at selia handaverk sin, fann hann einn fatækan mann krankan, er laa vid gardzhlid eitt ok hafdi óngvan hialparmann; ok fyrir þvi leigdi heilagr fadir ser kofa þar, en veitte hinum valada þat, er hann hafdi unnit til, þionadi honum sialfr þar med .iiij. manudu i samt, svat hann for eigi fyrr til sins herbergis heim, en hinn var alheill.

148. Einn alldradr madr taladi sva til lærisveins sins siuks: «Son minn, hrygdz eigi af plagu eda likamans krankleika, þviat su er ein in hæsta skynsemd at gera gudi þackir fyrir krankleika likamans. Ert þu iarn, þa etr elldrinn rydit af þer; en ef þu ert gull, þa verdr ok þu fyrir elldinn provadr, sva at þu verdir af miklum meire. Nu þar fyrir, inn kæri brodir, hrygdz eigi. Vill gud kvelia þik her veralliga, hvat manna ertu þess, at þu angraz þar af; þol þrekmanliga ok bid gud, at hann gere þat, sem honum þickir blidaz af ollu þinu[1] efne.

149. Einn alldradr madr var sa, er optliga syktiz. En nu

1 minu *Cd.*

«Iste non homo sed angelus est, qui tot annis mihi infirmanti, nec tamen bonum sermonem a me audiens, fecit obsequium.»

147. Abbas Agathon veniens in civitatem, ut opera sua venderet, invenit quendam peregrinum iacentem in angiportu infirmum, nullum habentem, qui ei curam adhiberet; et permansit ibi senex, et conduxit sibi cellam, et ex opere manuum suarum præstabat infirmo illi obsequium. Permansit autem ibi mensibus quatuor, donec sanaret infirmum, et sic ad cellam suam regressus est.

148. Quidam magnus senex infirmanti discipulo suo dixit: «Non contristeris, fili, ex infirmitate vel plaga corporis tui, summa enim religio est, ut in infirmitate quis agat Deo gratias. Si ferrum es, per ignem æruginem amittis; si vero aurum es, per ignem probatus a magnis ad maiora procedis. Ne anxieris ergo, frater; si enim Deus te vult in corpore torqueri, tu quis es, ut moleste feras? Sustine ergo, et roga Deum, ut quæ ipse vult illa concedat.

149. Senex quidam cum frequenter infirmaretur corpore et langueret, contigit, ut uno anno nulla eum ægritudo contingeret.

bar sva til ein missare, at hann kendi ser engis krankleika. Her til gret hann hardla saarliga ok sagdi sva: «Heyr, drottinn minn, hvi fyrirlez þu mik a þessu næsta are ok vitiadir min eige?»

150. Þa er einn gamall madr i morkinni Sciti var kominn at bana, ok brædr stodu umhverfis hans sæng ok syttu miok ok gretu, þa bra þesse alldrade madr upp augum ok tok at hlæia miok þrysvar sinnum. Brædr badu þenna helga fodur segia ser sök hlatrsins, þar er þeir gretu miok allir. Guds madr svarar þa: «Þvi hlo ek i fyrstu, at þer hræddiz allir daudann; en þvi annan tima, at allir þer erud obunir vid honum; en þvi hlo ek id þridia sinn, at ek veit vist, at ek fer til hvilldar fra erfide, er þer gratid þat.» Þegar iafnskiott er heilagr fadir hafdi þetta mællt, þa lauk hann aptr augum ok andadiz.

151. A þeiri stundu er aboti Pambo andadiz, þa taladi hann sva til brædra sinna, þeira er hia honum voru: «Siz ek kom i þenna stad eydemerkrinnar, þa man ek mik öngva fædu kent hafa, nema þa er ek tok fyrir handaverk min; hefe ek ok til þessarrar stundar ecki ord þat mællt er mik idrar, sva at ek mune. En nu fer ek af heiminum til vars herra, sva sem ek hafa trautt til tekit hann at dyrka.»

Et propterea flebat et graviter ferebat, dicens: «Reliquisti me, Domine, et noluisti me præsenti hoc anno visitare.»

150. Quidam senex cum moreretur in Scythi, et circumdassent lectulum eius fratres, et composuissent eum atque plangerent, aperuit ille oculos suos et risit; et iterum aperuit et risit; et tertio similiter fecit. Cum autem rogarent eum fratres, dicentes: «Dic nobis, abba, cur nobis flentibus ipse rides?» Respondit et dicit eis: «Primo risi, quia omnes timetis mortem; et secundo risi, quia non estis parati; tertio vero risi, quia a labore vado ad requiem, et vos ploratis.» Hoc cum dixisset, statim clausit oculos in mortem.

151. Abbas Pammon in ipsa hora, quando transibat iam de corpore, dixit aliis viris sanctis astantibus sibi: «Ex quo veni, fratres, in hunc locum eremi, et ædificavi mihi hanc cellulam, extra opera manuum mearum nescio me panem gustasse, nec pœnitui super sermonem, quem locutus sum, usque in hanc horam; et tamen sic vado ad Deum, tamquam si nec inciperem colere eum.»

152.[1] Eitt sinn spurdi abote Pambo abota Antonium, hvat hann skylldi gôra. Guds madr Antonius svarar honum sva: «Hallt ecki traust rettlæte sialfs þins, enda syrg eigi sarliga eitthvat.» At sva mælltu bad fadir Antonius abota Pambonem koma til sin skiotliga i lopthus, þat er hann stod i, ok bad hann hafa med ser skaal þa eina, er i var oleum allt, þat sem þeir hôfdu i morkinni til sinna þurfta eda tilkomandi manna, ok baud honum kasta ofan or glugginum, er a var herberginu. Inn helgi Pambo bra vid skiott ok for upp til hins helga fodur Antonij, tok skalina ok kastadi nidr til iardar, svat þegar brotnadi, ok geymdi eigi, hve ovidrkvæmilig(a) honum hafdi bodit verit, eda (at) hversdagligri naudsyn, ostyrkt likamans eda audn merkrinnar, helldr at hinu at hann helldi hlydnina ok fylldi bod heilags fodur, hvat er til fædu eda fiar yrdi.

153. En at adrir brædr helldi þvi giarnara[2] hlydnina at hans dæmi, þa kalladi heilagr fadir Antonius abota Johannem, er þa var vid staddr, ok bad hann vellta til sin þeim steini eda biargi, er þar stod hia þeim. Heilagr Johannes rann þegar at steininum med allri astundan, ok þott hann væri sva mikill, at mugr mannz mætti honum ôngu mote vellta, þa hefir hann þo at herdarnar ok halsinn, en stundum briostit ok bringuna, med ollu kostgæfe, svat allr var hann i einum sveita, ok sva steinninn. Reiknadi hann i þessu hardla litt omattuligleik bodskaparins edr frammkvæmd, helldr hitt eina, at hann veitti virding heilôgum fedr ok helldi[2] hlydnina med þeim skirleik ok einfelldi, at hann trydi heilagan fodur ecki bioda mega omattuligt, þott odrum syndiz eigi ôll sannsæe a vera.

154. Þessa þria lute heimtir gud at hverium manni kristnum, sva sem sagde inn sæli Gregorius pafi, af allri ond retta tru ok ofalsada, ok sannleik tungunnar, reinleik ok samhalld likamans.

155. Abote Joseph sagdi sva, at i guds auglite eru þrir virdulegir pallar mannzins medferdis. Er sa inn fyrste, ef einnhverr tekr med guds þôckum, þott hann hitte i krankleika, ok falle þar freistnanir[3] med honum, [þær er[4] optliga fylgia vanmegninu ok likams krankleika. [Annarr pallr er hinn, ef[5] einnhverr gerer ôll sin verk rein fyrir gudi, ok leitar ongrar virdingar ok ômbunar af monnum þar fyrir nema af gudi sialfum. En hinn er inn þride pallrinn, ef nôckurr afneitar sinum eignar vilia ok gefr sialfan sik i guds valld ok undir andligs fodur forsia, ok sitr sva.

1 Similiter *Overskr.* 2 helldu *Cd.* 3 fyrstnanir *Cd.* 4 [þar eptir *Cd.*
5 [annat er honum at þa er *Cd.*

156. Einnhverr heilagr madr var sva spurdr: «Hverr er sa einn godr lutr, fadir, ef ek gere hann, at ek hafi þar fyrir eilift lif.» Guds madr svarar: «Gud veit þat, son, en heyrt hefe ek, at einn fadir spurdi þessa Nisteronem inn mikla abota, hvat honum vere gott at gera, ok svaradi hann sva, at miok mætti mislik vera hin godu verkin, þviat sva sem heilog ritning vottar, þa var Abraham hôfudfadir gestrisinn, ok var þvi gud med honum; en Helias elskadi hoglife, ok var gud med honum; David konungr var litillatr, ok þar fyrir elskadr af gude; Job var þolinmodr. Nu geym þin vid hræsni, ok hallt hiartanu fra dramban, ger sidan þat sem þu seer salu þinni hialp ok samþyckt til med gudligri hialp.

157.[1] Inn helgi abote Pastor sagdi þessar þrennar vera andarinnar idnir, at madr geymi sialfs sins ok giæte, hugleide ok kenniz vid sik, ok hafe skynsamliga skilreiknan a ollu sinu tiltæki. En er hann var spurdr, hversu hann skylldi medferdaz, þa sagdi hann sva: «Þat sem þu frettir, siam ver frammkomit med propheta Daniele, þviat fyrir þat sama asôkudu hann oradvandir menn ok rægdu[2], er hann fylldi godfusliga sins guds þionustu, en fundu honum ongva sôk adra. Þesse sami abote sagdi enn sva: «Einsetumannz lifnadr a þesse at vera, meinlæti ok fatækt, þviat sva er ritad af hinum fyrrum fedrum þeim Noa Job ok Daniele, ok hefir Noe med ser þeira manna mynd[3], er ecki eignaz, en Job meinlætismanna, en Daniel þeira, er skilrika skynsemd hafa med ser. Nu hverr er þessa godgerninga hefir, þa er at sônnu gud med honum.» Sia helgi abote Pastor tekr enn sva til ordz: «Lofsamligt er at firraz likamliga lute, þviat sa madr, er sik helldr litt fra likamligri teyging, hefir þa merking, sem hann stande vid veisu nôckura diupa, ok megi þegar ovinr hans, er hann kemr at, fella hann ofgan aptr i veisuna. En hinn er sik helldr fiarlægan heimligum lutum, er sem se langt i brott fra brunninum[4]; þott ovinr hans vili steyta honum ut a ofæruna, þa verdr þat optliga, at gud sendir honum fyrrum sitt fullting[5], en hann fyrirfariz. Virdiz mer ok, sagdi aboti Pastor, Pall postoli oss firt hafa þess hattar vafellum varudliga, þa er hann sagdi sva: «Flye þer ohreinsan ok horan, þviat ôruggra er i upphafinu at varaz vandskapinn en grata sik gert hafa þat, er hann villde eigi varaz; er þvi allra bezt fiarlægd veralligra luta med hvilld ok hoglife.»

1 parabola abotans *Overskr.* 2 hrægdu *Cd.; først skrevet* hrygdu. 3 meynd *Cd.* 4 brunanum *Cd.* 5 fullteing *Cd.*

158.[1] Einn heilagr fadir flutti af þrimr monnum, er elskuduz mikilliga sin i mille, at þeir gôrduz munkar, at einn þeira valldi ser þat til verks at sætta missatta menn, en annarr at vitia siukra manna, en inn þridi for i einsetu. Nu inn fyrste þessarra, sa er i þrætunum starfadi, lagdiz fyrir, þviat hann feck litlu a leid komit at sætta hina missáttu; for hann þvi at finna þann, er þionadi inum siukum monnum, ok fann þann fyrirkominn. Foru sidan badir samt til fundar vid hinn, er i eydemorkinni hafdiz vid ok einsetunni, ok baru upp fyrir hann sin leidindi ok meinlæti, ok spurdu, hversu honum færi at. Einsetumadrinn þagdi um stund, rendi sidan vatni i bolla sinn ok sagdi til þeira: «Hyggit at vatninu gerla.» Þeir gôrdu[2] sva, ok sa, at vatnit hrærdiz miok ok barade. Litlu sidarr bad hann þa til lita. Ok er þeir gerdu sva, sa þeir[3] vatnit stadnat ok skært, sva at þeir mattu sia sik i sem skuggsion. Þa taladi hann til þeira: «Slikt sama er sa, er med mônnunum er, ma eigi sia syndir sinar fyrir marghattudum monnum heimligs atferdis; en hinn ma miklu audmiukligarr sia þær, er hvilld ok hoglife hefir ok einna mest i eydemôrk.»

159. Ein virdulig fru abbatissa sagdi sva: Margir fyrirforuz þeir i fialle voru skipadir, þviat þeir gerdu folslig verk; er þvi betra at vera med fleirum ok hafa einsetuliga astundan ok lifnat, en at byggia einum samt ok vera i huginum med muginum.

160. Eitt sinn sagdi Abraham lærisveinn ins helga Sisosij sva til hans: «Villtu fara, fadir, nærrmeirr vid heiminn, er þu tekr nu at elldaz miok?» Aboti svarar: «Fôrum vid, son, þar sem engin er konan fyrir.» «Hvar mun sa stadr, sagdi lærisveinn Abraham, at eigi se konur fyrir, nema her i morkinni.» «Muntu mik hitta fyrir þat sama,» sagdi inn alldradi Sisosius.

161. Brodir nôckurr kom ok spurdi einn alldradan mann: «Hvert rád gefr þu, hvat ek gere, fadir! hugrenning min lætr mik eigi eina stund sitia med nadum heima i kofa minum.» Guds madr svaradi: «Hverf heim aptr, son, i kofa þinn ok erfida med hondunum, bidz fyrir an aflati, ok kasta hugsan þinni a guds valld, ok geym, at engi komi (þer) aptr hedan af.»

162 Einn ungr madr var sa, at girntiz at geraz munkr, en fadir hans var veralligr madr ok aftaldi þat miok fyrir honum, ottadiz, ef hann felle. Nu med þvi at margir vinir hans badu þessa med sveininum, þa kom um sidir, at hann leggr her orlof til ok tregliga þo. En er sveinninn var munkr ordinn, þa tekr hann

1 Similiter parabola *Overskr.* 2 sôgdu *Cd.* 3 at *tilf.* *Cd.*

sik sva hart þegar i fyrstu i ollum lutum nær sem algervir menn; hversdagliga fastadi hann eda æt sinn a tveim dögum, en hitt var optliga, at hann æt eitt sinn i viku. Aboti klaustrsins undradiz bindendi brodurins ok gerdi gudi þackir fyrir hans erfidi margfalldligt ok athalld. Her eptir bidr brodir abota, at hann gefe honum orlof at fara til eydemerkrinnar. Abote innir upp fyrir honum i fyrstu einkannliga akefd fiandans freistni, þeirar er þar barst optliga at, en hitt med, segir hann, at þar er engi til huggganar aminningarmadr. Inn ungi brodir bidr þvi öruggligarr ok akafligarr. Þar kom um sidir, at abote gaf honum orlof ok blezan sina, feck honum ok .ij. brædr til fylgdar ok leidsagnar. Þat barst at einn dag fyrir sakir mikils solar hita, at þeim gerdiz svefnhöfugt, ok lögduz þeir nidr. Þvi næst kom at þeim aurn einn ok vakti þa upp med vængium sinum; ok er þeir höfdu upp stadit, sögdu brædrnir til ins unga mannz: «Þesse er engill þinn, haf hann fyrir leidtoga ok fylg honum.» Sidan flaug aurninn framm skamt þat ok settiz. En inn ungi brodir kvaddi brædrna astsamliga ok tok at fylgia fram fuglinum, ok er hann kom at honum, flaug (hann) enn framm nockut sva ok nemr stad; slikt sva id þridia sinn, en hvarf sidan i brott. Inn ungi madr for fram þangat, ok fann þar þriu palmtre ok brunn einn fagran, ok þar hia helle. Þenna stad sva sem af gudi gefinn velr hann ser til bygdar .vj. ær i samt, at hann etr alldinit af treanum, þat er dagtilus het, ok dreckr vid vatnit or brunninum. Einn dag bar sva til, at oreinn andi sotti hans fund i asionu ok yfirbragdi nockurs hrædiligs abota. Brodirinn fell þegar framm ok badz fyrir. Fiandinn mællte þa til hans: «Bidiumz enn fyrir, brodir.» Ok sva gerdu þeir. Þar næst fretti fiandi, nær brodir hefdi þar komit. Brodirinn sagdiz þar sex ær verit hafa. Diöfullinn mællte: «Ek hefe her bygt i hia þer ok vordit ecki varr vid þik fyrr en nu fyrir fiorum dögum, at þu værir her. En ek ottumz miok einn hlut i atferdi ockru, er vid tökum alldri holld ok blod Jesus Kristz, ok förum þenna sunnudag eda annan til kirkiu ok bergium þvi, en sidan heim higat badir samt til kofa ockarra.» Brodurnum þockaz vel aeggian ovinarins. Ok þvi at hann kom a næsta sunnudag, fylgir hann honum til kirkiu. En er tidum var lokit ok eptir var leitad, þa fannz hvergi förunautr brodurins. Nu truer hann þo brodirinn, at hann hafe hans þurftar beidz i þagatkvomunni, ok fretti þvi brædr at, ef þeir hefdi þekt þann mann, er kom med honum. Brædr kvaduz öngvan mann seed hafa koma med honum nema

hann einn samt. Her af kannaz brodirinn vid ovinarins slægd, en idraz þo eigi sva nytsamligrar sinnar þarkvomu, hugsar nu heimferd sina þegar eptir messuna. Brædr gengu til hans þvi næst ok skylldudu hann at mataz med ser, adr hann fære heim. Þar eptir gengr ovinrinn enn at honum brodurnum sva sem i asionu eins ungs sveins af verolldinni ok stod fyrir honum, ser a hann upp mille hôfuds ok hæls sva sem ifandi, hvern hann sæe. Brodirinn sagdi þa til hans: «Þu inn ungi madr, hvi hyggr þu sva vandliga at mer?» «Þvi at ek hygg, segir hann, at þu kennir mik eigi, hefir nu ok langt lidit, sidan vid samz ok þu þektir mik. Ek er einn nagranni fodur þins, þess mannz son er þu kant vel, eda hefir eigi fadir þinn ok modir þetta nafn, eda segiz eigi systir þin sva, edr heitir þu eigi sva, eda voru eigi ydur kvikendi sva kend? Nu er þat þer at segia, at modir þin ok systir onduduz fyrir þrim vetrum, en fadir þinn gôrdi þik fyrir skômmu sinn erfingia ok sagdiz ôngum odrum vilia i valld gefa ·alla sina eign nema sialfs sins syne, þeim er hafnar heiminum, en gerdiz guds sporgongumadr; vill hann, at þu veitir feit fatækisfolki fyrir sal hans. Eru ok margir þeir menn, er þin bida fyrir þa skylld, ok fa eigi fundit þik. En ek kenda þik þegar, er ek kom higat fyrir sakir eins hattar vinnu; litz ok mer þat gott ræd, at þu farir at gera vilia fôdur þins.» Brodirinn svarar sva, let ôngva þôrf þess, at hann hyrfi aptr til veralldar. Fiandinn mællti þa til hans: »Senniliga hlytr þu at giallda skyn fyrir, ef ferst [fe þitt; en eigi er illmennis rad[1], þot þu veitir eign þina fatækum monnum fyrir guds sakir sem godr forsiamadr, helldr en ribballdar ok portkonur eyde henne ok sundre.» Eigi þarf þar lengra um, af hans aeggian ok fortôlum hverfr brodirinn aptr til heimsins. Ok þegar hann kom i borgina, gengr fadir hans i mot honum ok fretti, hverr hann være. Broderinn blecktr ok skelfdr feck ôngu svarat. Fadir hans frettir þa i annat sinn, hvi gegni þar hans kvoma[2], eda hvat til helldi. Brodirinn sagdi þa inniliga, at engi annarr lutr kom honum or einsetunni nema ást fôdur sins ok girnd hans synar. Var brodir sidan i verolldu ok fell i oreinsan, ok feck þar fyrir af fedr sinum môrg meinyrdi ok miklar skakrædur[3], en hitt hôrmuligra, at hann vesall gerdi þo eigi idran, helldr lyktadi hann i heiminum sinni lifstund. Her af hyggium ver at, hverri varud geymande er heimsins hafnan eitt sinn upphafin; iafnan er heimrinn hafnande, ok þott skylldulig naudsyn syniz til vera, ôngum koste aptr tak-

1 [er nôckut illins *Cd.* 2 kvomu *Cd.* 3 skaskreidur *Cd.*

ande. Mætti þetta eptir stoda oss til þess, at ver hefim eigi ofhart i fyrstunni, medan ver erum oradnir, helldr provi madr sialfan sik, ok gangi sva til, en eigi eptir vaveifligu hugarins akaste, helldr skoda sem vandligaz tilheimtingarnar, hvart af gudi geraz. Ætlumz ok eigi ôruggir þegar af upphafe gods verks, þviat þott sæl[1] syniz sigling farmanzins, þa (er) hon þo litt (sæl), nema hon hafe hôfn eptir hafit.

163. Annat dæmi ferr her næst af þeim brodur, er hardliga hof upp sitt athæfi, vard hann fyrir freistne ok falle, en feck endalykt lofliga, þviat hann reis upp hraustliga. Einsetubrodir nockurr var i Ramath, þar voru .lxx. palmtrea. Vid þann sama stad lendi Moyses, þar er hann for ut af Egiptalandi. Þesse sami brodir for einn tima i ina idre morkina at finna einsetumenn. Þar hitti hann a hellisskuta einn ok spor manz. En er hann kvaddi dyra, þa vard ecki upp lokit. Lykr hann upp sialfr ok gengr inn, setz nidr, bidr sva bonda; seer sidan, hvar hann ferr, ok i ferd med honum villenaut merkrinnar. Þat sa hann ok, at þesse madr var klædlauss med ollu, utan haar huldi hans likama, þat er mestu vardadi. Husbondi hugdi, at inn tilkomni brodir være andi, þviat hann hafdi opt ordit fyrir þess hattar freistni, sem hann sagdi sialfr sidan. Enn tilkomni tok þa enn til ordz ok sagdi sva: «Se, guds þionn, at ek er madr, hondla mik ok hygg at fotsporum minum, ok prova sva til sanz.» At þvi kendu leidir bonde hann inn, frettir, hvi hann se þar kominn. Hinn sagdi, at gud hafdi nu fullgert girnd hans, lez farit hafa at forvitnaz um bygdir guds þiona. Spyrr sidan, nær þesse gamle madr hefdi þar komit, eda hve langan tima hann hefdi þar vid hafdz, sva ok, hvat hann hefdi til fædzlu, eda hvi hann þyrfte eigi klædnat. Inn gamle fadir færr þa sva til ordz komiz: «Fyrst var ek i einu klaustre Thebaide herads þess hattar athafnar, at ek vaf lin; þar næst tok ek at hugleida, at hitt munde athæfiligra at fara helldr þagat, er ek mætte sitia einsliga enn naduligarr, ok munde ek mer ok odrum nytsamligri, ef ek tæke vid fleirum af erfide minu. Þessa sama hugsan fullkom ek med samvitzkunnar samþykt. Geck ek ut or klaustranum, ok gerda ek mer einn litinn kofa; komu þar iafnan menn til min med einhveria vinnu. En allt þat er ek dro fyrir, feck ek fatækum monnum. Ohreinn ande ôfundadi þetta athæfi mitt ok uordna ômbun, leitadi þvi med sinni smidvæl at talma mitt athæfi. Þar bar sva til, at ek sa meynunnu eina, er feck

1 sæla *Cd.*

(mer) eins konar athafnir, þær[1] er ek gerda hardla gladliga, sva feck ek henne eigi sidr ônnur æfintyr, at hon ynni mer. Her vard vandi ok traust til optligs tals, þar næst hlatr ok handanna atekning, at lyktum gatum vid harm ok gatum vid illzku ockar i mille. Seau manudr var ek i þesse nidrrapan, adr ek tok at hugleida fyrirheit mitt eda hvat fyrir hondum munde, ef ek ôndudumz i þessu, at þat være eilifs dauda pina, þott ek hefda horat annars manz husfru, en nu hardnar, er ek hafda spillt Kristz festarmey. Tok ek þvi þat rád, at ek flyda fra konunni i morkina af leynd ok ollu þvi, er ek atti, henne til hugganar; fann ek sidan helle þenna ok kelldu[2] ok palmvidinn, er mer veitir atvinnu med sinum avexte; gerir hann a hverium þrimtigum daga einn ridul, vinnr mer sa þôrf, medan annarr vex. En er langr time leid, toku klædi min at slitna ok fyrnaz, en hærit at vaxa, sva at ek hyl med þvi þat buksins, er mest vardar.» Brodirinn fretti þa, hviligt hardretti hann hefdi þolt. En hann lez i fyrstu kent hafa miok kvidsottar, ok virkte i lifrina, sva at hann matte trautt standa a bæn sinni. Þar af kvedz hann þa falla til bænar ok kalla a gud til miskunnar med miklum harme, er hann matte hvergi hræraz fyrir vanmætti ok meginleyse. Þa þegar sa hann einn mann koma at ser, þann er spurdi at meininu, ok at sôgdu, kvat hann enn tilkomna taka lifrina med hondum ser i brott fra briostinu ok opna sva sárit, skafa sidan lifrina yfir einn duk, en leggia sidan aptr i eiginligan stad, ok sagdi sva: Þiona hedan af drottni vorum Jesu Kristo, sva sem þer heyrir til, þviat þu ert nu heill. «Hefe ek sidan, sagdi hann fadirinn, verit her iafnan heill utan allt erfide Se her, hversu hrærd hvilldin ok hoglifit med mikille varud feck fallit, þat er aptr heimtr (!) af þer med algerre idran.»

164. Dyrdligr prestr Jeronimus hefir dictat sôgu ins sæla Malchi i þesse bok, er heitir Vitas Patrum, mille lifs annarra fedra. Hafdi hann af honum sialfum frettina, þar til er hann kannadi klaustr Egiptalandz, ok hefr sva: Einn gamall madr var i Egiptalandi, sa er Malcus het; en vid nidrlagit getr hann þess, at inn godi madrinn ma her taka dauda af vondum monnum eda onnur harmkvæle, en hafa þo sialfr sigrinn hverr, er hreinleikann elskar ôrugliga. En þo er þat augliost af hegningu þeire, er hann þoldi, hversu haskasamligt er at bregda lofsamligu fyrirheite. Af þeire sôgn ma ok nema af reinleikans samhalldi, (hversu) til avaxtar ok ômbunar þat stendr.

1 þar *Cd.* 2 helldu *Cd.*

165. Brodir nockurr spurdi abota Ammonem þessa kostar: «Fadir, seg mer nockut.» Guds madr svarar: «Far ok ger hugsan þina a þann hatt sem bandingiar þeir, sem er inn kastad. Þeir fretta iafnan menn at, hvar domandi se, eda nær hann mune koma, grata þeir þar fyrir okomnar kvalir. Sva skylldi ok munkr vera iafnan ottafullr ok athugall ok asaka sialfs sins sal þessa kostar: Vei mer syndugum, hversu mun ek mega standa fyrir domstole Kriz ok giallda þar fyrir ǒll min verk skilrika skynsemd. Ef þu hugsar þetta, þa verdr þu holpinn.» Aboti Helias sagdi sva: «Þria lute ottumz ek: þann fyrstan, er ǒnd min skilz vid likamann; annan hinn, hverssu ek mun renna i mot gudi; hinn þridia, hversu doms ordi verdr a orpit mitt mál.» Hrædz daudann, son, þviat herra Theophilus erkibyskup heilagrar minningar mællte(z) sva fyrir a deyianda dege: «Sæll ertu, abote Arseni, þviat þu hafdir þessa stund æ þer fyrir augum.» Sincleticen heilagrar minningar sagdi sva: Allir þeir menn er til guds snuaz hafa þraut mikla ok erfide i fyrstu, en eptir þat oumrædiligan fagnat; þviat sva sem þeir er elld tendra upp, grata fyrr fyrir remmu reyksins, adr en þeir nae væru, slikt id sama skulu vær tendra upp med oss gudligan elld fyrir optligt erfide ok hversdaglig taar; þviat sva er ritad, at gud vorr er upptendradr elldr; skulum ver þvi med taarum hann upptendra, at hann vitradiz fyrir elldligar tungur guds postolum, sa er sva er af ritad: elld senda ek til iardarinnar, at ek vil, at hann brenni.

166. Einn tima er abote Silvanus sat hia brædrum, þa vard hann fyrir omegni ok fell aframm, ok gret miok, þa er hann reis upp. Brædr spurdu, fyrir hvi hann grete. Abote Silvanus svarar ǒngu, en gret id sama sitt. Þeir skylldudu hann til þa at segia ser til sǒk grátzins. Hann sagdi þa: «Ek þottumz leiddr til doms, ok sa ek marga med vorum bunadi fara til kvala, en ek sa marga veralldarmenn fara til himinrikis.» Her fyrir sytte hinn helgi abote Silvanus, ok villdi alldri sidan ut ganga.

167. Brodir nockurr spurdi einn alldradan mann: «Hvadan af truir þu, fadir, (at) ek ottumz eigi gud fyrir herdi hiartans?» Guds madr svarar: «Þat hygg ek, ef madr helldi med ser asakan, at honum kæmi gudhrædzla.» «Hvers hattar asakan,» sagdi brodir. Guds madr svarar: «At madr asaki i hvivetna sal sialfs sins ok sege sva til hennar: ver þu minnig, at þer byriar at renna i mot gudi.» Segir hann ok þetta: «Hvat a ek at skyllda vid menn? þat hygg ek, at gudhrædzla komi til þess manz, er þetta hugsar opt.»

168. Brodir nǒckurr spurdi einn gamlan fodur: «Hardla mikla

girnd hefir ònd min til gratz, ok færr eigi, sva sem ek heyri gamla menn grata, ok her af mædiz hon.» Inn gamle madr svarar: «Synir Israels folks komu eptir .xl. aara til fyrirheitz iardar; eru ok tarin su fyrirheitz iòrd, at þu ottaz ecki orrostuna, ef þu eignaz þau. En til þess vill gud mæda ònd manzins, at girne iafnan til þeirar iardar.»

169. Brædr nòckurir komu a skipe til ins helga Antonium, ok vard honum talad mart af helgum ritningum, um handaverk sin ok heilagra fedra setningar. Þar innan bordz var ok einn alldradr madr, sa er ferdadiz a fund ins helga Antonij ok lagdi ecki til talsins. Þat vissu hinir brædrnir eigi, medan þeir voru a veginum. En er þeir komu framm til ins helga Antonium, taladi hann til þeira: «Þer fundut forunaut godan, þar er sia er inn gamle madr.» Sidan sagdi hann sva til ins alldrada manz: «Þer, herra, hittud ok brædr goda.» «Godir eru þeir vist, sagdi inn gamle madr, en eigi hefir herberge þeira hurdir, þviat hverr er vill gengr inn ok leysir asna þeira af stalle.» Þvi sagde hann sva, at þeir tòludu um allt, hvat sem þeim bar a goma. Her af megum ver skilia, at eigi skal iafnan tala af godum lutum. Þar af segir David: «Aptr hellt ek mer, ok þagda ek af godum lutum.» Jacobus sagdi sva: «Litill limr med manni er tungan, en sva stiornar hon òllum likamanum sem styrit skipinu.»

170. Abote Daniel sagdi sva af inum sæla fedr Arsenio, at hann vakti a bæn sinni allar nætr, en er mornade, þa neydde natturan hann at sofa, ok sagdi hann sva til svef(n)sins: «Kom, inn vánde þræll.» Sat hann þa upp litla hrid ok svaf, en stod upp sidan. Sialfr fadir Arsenius sagdi sva: Þòrf vinnr munk at sofa eina stund nætr, ef hann er utan ef orrostunnar. Annarr heilagr abote het Agathon, hann hafdi stein i munni ser .iij. aar, at honum vendiz þagnarhalldit. En hvilik dygd þat er at hallda vel þògnina en fordaz margmælge, þa hòfum ver lesit i bok heilags Gregorij pafa, þeire er Dialogus heitir, at tvær systr voru þær i einu klaustri, er helldu reinleika likamans, ok þottuz eigi uvarfærar um adra lòstuna nema margmælge, ok hitt med, at þær hòfdu optliga veralliga ordrædu. En er þær ònduduz ok voru grafnar i kirkiu, en kirkiuþion syndiz, sem diòflar græfe þær upp ok skære i sundr i midiu ok lete liggia fotahlutinn med heilu, en brendi hveria natt hòfudlutinn. Inntu þeir þvi upp sundrskurdinn ok brenning buksins til ognar inum efra lutanum. Vard þetta ok med sannleik sagt klerkum kirkiunnar, þviat þeir sa òskuna.

165
«Fadir
þina
frett
gr
ir

171.[1] Einn brodir bad gud birta fyrir ser utferd andarinnar ...kamannum ins rettlata mannz ok ins synduga; ok þetta var honum ... fyrir hans bæn sendi gud varg einn til motz vid hann. Vargrinn tok med kiaftinum kyrtilskaut brodurins ok leiddi hann ... borgar nockurrar, ok let hann þar lausan[2] fyrir hlide borgarinnar, en leitar sidan fyrir ser þar utan borgar. J klaustri einhverju sat einsetumadr nockurr at kominn bana, sa er mikit ord hafdi upp a sik. Her af geriz mikil motraas med kertum ok lioskerum, þar fylgir ok sut ok sorg folksins hans utferd; þickir sem þessa mannz bæn mune id mesta upphalld veitt hafa borginni. Þessu næst ser brodirinn einn herviligan mann med þriengdum[3] krok loganda stiga nidr þangat, er brodirinn laa; hann heyrdi ok rödd, þa er sva sagde: «Sva sem þesse saal let mik öngar stundir hvilld

1 *En anden Recension af denne Legende meddeles nedenfor efter Cd. 657 ⁴ qv.* 2 laugar *Cd.* 3 þriiegndum *Cd.*

---

171. Af brodur einum einsetumanni. Sva er sagt fra brodur einum, þeim er var i einsetu ok lifdi heilaglega, hann bad þess gud, at hann skylldi virdaz at syna honum rettlata ǫnd ok eigi sidr synduga ǫnd, hversu þær vęri utleiddar, eda hverssu vid hvaru vęri gort. Ok gud heyrdi bęn hans, honum til hugganar en audrum til eptirdęmis. Þat var einn dag, at vargr kom or skogi ok gekk at honum hogvarlega, hann beit i mauttulsskaut hans, ok heimti hann med þessu moti fram i veginn. Broder skildi, at hann mundi vera senndr sva sem til hans, ok gekk med honum, hvert er vargr villdi fara. Vargr for med honum til borgar nokkurrar, ok þar vid borgarhlidit let hann brodur lausan[1] ok hliopp i brautt. Þessi sami broder sat þar nærri klaustri einu. Þar vid klaustrid var einsetumadr, hann var morgum miog kunnigr, ok ætludu menn, at hann mundi heilagr vera. Þessi einsetumadr laa i kǫr kominn at anlati. Sem þetta spurdiz um borgina, kom saman mart folk sem buid at þiona honum ok hans utferd, sumir med storum tortisum, sumir med sut ok harm eda tara uthellingu, sva sem borgin af hans godleika mundi hialpaz, eda fyrirfaraz af hans frakalli A medal þessara hluta sier þessi sami broder, sem ver gatum, einn helvitisanda nidr stiganda yfir þenna einsetumann, hafandi þrennar tenn elldlegar, ok her med heyrdu þeir, er hia voru, rodd sva męlandi: «Sva sem þesse en veslla ǫnd let mig

1 lausar *Cd.*

hafa med ser, sva skildi hon miskunnarlaust vid likamann.» Þar eptir tok inn helvitlige madr i kiapt inum siuka ok kvaldi hann lengi særliga, adr salin geck brott af bukinum. (Brodirinn geck) inn fra nôckuru lengra ok sa einn utlendan mann fatækan liggia a strætinu at kominn bana, ok hafdi ôngvan hialparmann, ok þvi dvaldiz brodirinn einn dag hia honum. En er daude for at honum, sa hann Michaelem ok Gabrielem stiga nidr til fulltings vid salina, ok settiz annarr til hægri handar inum siuka, en annarr til vinstri, ok bidu sva, medan salin seinkadi. Sidan sagdi Gabriel til Michaels: «Tak salina til þin ok far sidan.» Inn helgi Michael svarar: «Ockr er sva bodit, at vid skulum eigi med afle taka hana, ok þvi bid ek þik, drottinn Jesus Kristr, at þu gerir þinn vilia.» Þa kom rôdd, su er sva sagdi: «Ek mun senda David med hôrpu sina ok alla sôngara himneskrar Hierusalem, at hon gange þa ut, er hon heyrir hôrpuhliodit ok sônghliominn.» Her fylgir fram-

---

eigi hvilaz eina tid med ser, sva skalltu eigi miskunna honum upp rætandi hann.» Ok þessi helvitzki andi kveliandi þann vesla likama um margar stunder heimti ut hans aumu sall dragandi til helvitis. Eptir þessa ena hina ogurlegu syn brodurins gekk hann inn i borgina ok fann sa stræti utlendan mann kominn at bana, eigi hafandi þann þionostumann er honum veitti hialp. Broderinn harmadi vesolld þessa mannz. Sier fyrr nefndr broder tva ei(n)gla Michaelem ok Gabrielem nidr stigandi af himni, setz annarr til hęgri handar honum, en annarr til vinstri handar, bunir til vidtǫku, þegar salin leysiz af likamanum. Ok sem dvǫl vard sa, ok hann var leingi i anlati, męllti Gabriel vid Michaelem: «Tak ut af honum ǫndina, ok fǫrum ver.» Hinn helgi Michael svarar: «Okkr er bodet, at vid skulum hana eigi ut leida med nǫkkuru afli. En þu, enn sęte herra Jesu Kriste, giǫr vilia þinn.» Ok þegar kom rǫdd af himni sva męlandi: «Ek sendi David med horpu sina ok allan syngianda her himneskrar Hierusalem, at heyrd verdi himnesk sǫngfęri minna valdra manna i utgǫngu minnar kięrstu unnostu.» Ok þessi dyrdarfullu raust fylgdi þegar framkvæmd, þviat sagdr broder sa nidr stiga marga flokka med oumrædiligri gledi, ok med þeira haleitum sǫng leid þess(i) hin helga ǫnd ut af likamanum ok i hendr Michaele hǫfudengli, ok lidr sva med dyrdarfullr(i) gledi til eilifs fagnadar. En broderenn hvarf aftr til sinnar einsetu ok þakkadi gudi fyrir þessa vitran.

kvæmd fyrirheite, þviat vid hinn himneska hliom gengr ǒndin gladliga ut, for til handa inum helga Michaele. En hann hof hana upp til himna med oumrædiligum fagnadi. Nu er þat augliost af þessu dæmi, hverssu veralldarmadr ma ǒdlaz meira verdleik en munkr.

172[1]. Brodir nockurr spurdi abota Ysidorum sva: «Hvi hrædaz fiandr þik sva furduliga?» Fadir Ysiderus abote svarar: «Þvi at sidan er ek gerdumz munkr, þa drottnade reidin mer alldri.»

173. Þat er flutt, at inn helgi Johannes var heimoligr inum helga Arsenio, at hann spurdi hann sva af truleiks trauste: «Hvat gǒrdiŗ þu þess, at þu fær af ǒngum manni andæru eda aleitne eptir sva langa einvist.» Inn sæle Arsenius svarar: «Siz ek hof einsetu mina, þa sa sol mik alldri yfir mat, helldr fastada ek hvern tima allt til nætr.» «Sva sa sol mik alldri reidan,» sagdi inn sæli Johannes med idetting[2].

174. Abote Moyses sagdi, at inn sæli Serapion aboti hafe sva sagt af ser, at: «Þa er ek var a æskualldri med abota Theona, tok ek vin ok braud eptir mat ockarn, ok mǒtudumz ek af leynd, svat aboti minn visse eigi. En er lǒstrinn tok at herra med mer, þa skǒmmudumz ek ok fyrirdæmdumz af sialfs mins samvizku, en ek dirfdumz þo eigi til at segia abota minum. Einn dag komu til abota mins brædr nǒckurir at heyra hans aminning. En þat vard i rædu hans, at hann kvat ongvan lut iafnskadsamligan munkum eda sva gledia ovininn sem þat, ef þeir leyndi oreinum hugsonum fyrir helgum fedrum, innte þa ok einkannliga til bindende brædra. En er ek heyrda þetta, hugleidda ek eigi annat, en gud mundi vitrad hafa helgum fedr af efni minu Tok ek þvi at grata med inni mestu vidkomning, ok kastada ek nidr stumpinum[3], er ek hafda i serk mer, med frammfalle, ok bad ek liknar fyrir allan minn misgerning, en bæn heilags fodur fyrir uordit til varudar. Inn gamle fadir sagdi til min: Vit þat, son, at gud hefir nu frelst þik fyrir litillata iatning af þesse ahlecking, ok þott þaugnin daukdi miok þitt briost, þa hefir þu nu fyrir eitt iatningarord vegit þinn astridara, svat hann skal hedan af ǒngvan stad med þer eignaz. En þegar er guds madr hafdi mællt þetta, þa flaug ut af serk mer elldr, sa er fylldi allt husit med hinu mesta oþefiane, svat þat hugdu þeir, er vid voru staddir, at inn meste brennusteinn hefdi verid brendr. Þa sagdi heilagr fadir: Heyr son, se nu, at þetta mark veitte gud þer, at þu trydir þik frelstan, eptir þvi sem ek hefe flutt.»

1 *Jvf. ovenfor Cap. 84 S. 578.* 2 idætting *Cd.* 3 paximatium *lat.*

175. Eitt sinn sendi Epiphanius byskup i Kipr eptir inum helga Ylarione abota ok bad hann koma til fundar vid sik, adr en hann andadiz. Ok er þeir hittuz, vard þar inn meste fagnafundr. En er þeir satu yfir bordum, var borit fyrir þa fuglakiót. Tok byskup eitt mossel ok bad inn helga Hylarionem kenna. Inn gamle fadir svarar: «Varkynnit mer, herra, þo at ek vilia eigi þetta, þviat ek hefi engis drepins kvikendis kiót kent, sidan ek tok þenna bunad.» «En ek hefe alldri, sagdi inn sæle Epiphanius, latit nóckurn sva sofa, at hann hefdi eitthvat at kæra vid mik, siz ek tok þenna klædnad; svaf ek ok alldri sva, at ek hefda nockut at kæra a einnhvern.» Hinn alldradi Hylarion sagdi þa: «At sónnu er þitt atferde betra en mitt, ok þvi bid ek ydr fyrirgefningar med varkynd.«

176[1]. Einn brodir spurdi abota Ysidorum sva: «Hvi ottaz fiandr þik sva miok?» Fadir Ysidorus sagdi: «Þvi at sidan ek gerdumz munkr, kom reidin alldri upp um kverkrnar a mer.» Hann sagdi ok sva af ser, at meirr en .xl. ara lez hann alldri hafa samþykt vid synd i huginum, þott hann kende med ser ræring til reide eda annarra annmarka.

177. Inn helgi abote Pastor for naudigr ok gratandi, ef honum var til bordz bodit, hann sagdi ok, at vin være (eigi) munkadryckr.

178. Inn helgi abote Peor matadiz, svat hann geck. En er hann var spurdr, hvi hann gerdi sva, sagdi hann, at þat være eigi geranda[2] sva sem nytsamlig athófn, helldr sem aukagerd edr þarfleysa.

179. Inn dyrdligi fadir Antonius abote sagdi sva: Þat hygg ek, at likame mannz hafe natturliga ræring med ser at fullkoma ecki þat i verke, at miok se i mot huginum; þviat sa madr ma audvelliga hittaz, þott hann neyte fædu eda dryckiar, at hans likama vekr þat upp til vinnu, en blodit til verma. Þar sagdi postolinn: Vile þer eigi at gera ydr ginta af vine, þviat losta lif liggr þar i. En sialfr drottinn gaf þetta bodord i gudspiallinu sinum lærisveinum: Siaiz þer sva um, sagdi hann, at hiórtu ydur þyngiz eigi af istru eda ofdryckiu. Er ok annarr hattr sa, er til kann falla med guds þionustumonnum fyrir ófundarfulla umsat inna fornu fianda. Þat hæfir ok at vita, at þrigreindar eru likamans hræringar; er su ein, sem fyrr var greind, at ecki fullkemr til verks, nema med villd hugarins, en ónnur góriz af fædu fylling, en hin þridia af oreinum óndum. I mote þossum þrennum ræringum[3] skylldim ver iafnan

1 *Jvf. ovenfor Cap. 84 og 172.* 2 gratanda *Cd.* 3 næringum *Cd.*

beriaz ok bidia gud fulltings; þviat megum ver at standa i mot vôndum hugrenningum med sorgmodligu erfide, en eru ver menn til at ræta þær upp eda brott reka. Skylldi þvi iafnan reins mannz hugskot erfida i einhveriu ok ahyggiaz, at idiuleysit er einn inn mesti ovinr andarinnar. Þar af sagdi nockurr einsetumadr einum brodur: Hygz þu sofande hialpaz munu? gack ok erfida, bidz fyrir ok vake; veiz þu, at dysterarar eda adrir kappar heyia orrostur opt inar hôrduztu, ok ef þeir sigraz, verda þeir vegsamadir ok koronadir fyrir sitt erfide ok starf. Nu fyrir þvi, brodir, statt ok stadfestz i godu, þviat ovinr þinn mun audvelliga yfirkomaz ok sigraz af sialfum gudi. Fyrirlit þik eigi, brodir, þviat annarr alldradr madr bar þat vitne, kvad oss alla abarning ovinarins þola med vangeymslu vestre, þviat ef ver hugleiddim, at gud byggir med oss, þa mundim ver eigi iafnan leida inn til vor annat efne. Þar fyrir geymum ver karllmannliga, ok gerim oss helga helgum gudi til handa, at ver megim sælliga ok dyrdarsamliga syngia psalminn: Allir þeir sem treystaz i drottni, sva sem fridar synar fiall, munu eigi at eilifu oroaz eda ræraz. En eptirfarande dæmi birta þat, hvert kostgæfe hinir helgu mennirnir hafa tillagt at geyma reinleikans.

180. Einn brodir var hardla athugall sinu medferde, en þesse vard hrelldr miok af oreinsanar anda, ok þvi for hann at hitta einn alldradan mann ok sagdi honum greiniliga, hversu hans var freistad af oreinsanar anda i hugsan sinne. Inn gamle madr hafdi alldri þesshattar freistne kent, ok þvi tok hann nauturliga a brodurnum, kalladi hann auman mann ok vesalan ok ovirduligan at bera munks bunad, er hann tok vid þesshattar hugsanum. En er brodirinn heyrde þetta, fell hann i ôrvæntan, fyrirlet kofann en ferdadiz til veralldar. En af gudligri villd rann i mot brodurnum fadir Apollo ok sa hann hryggan miok, ok spyrr hann sva: «Heyr, son, hvi ertu sva hryggr?» Brodirinn skammadiz i fyrstu at segia ok þagdi þvi vid. En er heilagr fadir fretti, hverssu hann hefdi sik, þa iatar hann, at oreinsanar andi hafdi hann okyrdan, innir ok upp, hversu hann hafdi ok ôrvæntat ok ferdaz til veralldar fyrir þat eina, at fyrr minntr fadir kvat honum ông(r)ar hialpar von fyrir oreinsan sina. En er fadir Apollo heyrde þetta, eggiar hann brodurinn sem einn snotr læknir at inna fyrirheit sitt, segiz optliga sa æsku alldri hafa onadaz af þesshattar freistne, ok[1] sagdi, at þat var ofært at leggiaz fyrir af þessu tilfelle, at omattuligt

1 at Cd.

var, at af mannligri astundan mætte audmiukliga grædaz, nema med guds miskunn, «ok þvi gef mer, brodir, bæn mina, þa er ek bid þik i dag, at þu hverf heim aptr i kofa þinn.» Broderinn gerde sva. Þvi næst for fadir Apollo til kofa þess brodur, er ôrvæntan hafdi gert inum unga manni, nemr stad fyrir dyrum uti ok bidz þar fyrir sva gratande: «Heyr þu, drottinn, er nytsamliga flytr freistnanirnar til med monnum, snu upp a þenna alldrada mann þeire þraut, er hinn unge brodir hefir borid, at hann neme nu um sidir i elle sinni, hveria varkynd hann skal veita þeim, er starfa undir oroa þesshattar akastz.» Ok er hann hafdi lyktad bæninni, sa hann einn blamann standa hia herberge ins alldrada manz ok skiota at honum listaskeytum[1] i akafa af handboga. Þessa sama kennir inn gamle madr a ser, snyz þvi higat ok þagat sem vindruckinn madr, en at lyktum þolir hann eigi vid ok gengr ut af kofanum, ferdaz þann sama veg til veralldar, sem unge brodir hafdi fyrr farid. Abote Apollo rennr þa a mot honum ok spyrr, hvert hann gerdiz fara, eda hvat til helldi hans ræring. Inum gamla manni vard[2] ordfall a munne, þviat hann þottiz skilia, at fadir Apollo visse allt hans efne. Fadir Apollo sagdi þa til hans: «Hverf heim aptr i kofa þinn, ok kannaz vid ostyrkleik þinn hedan fra med sialfum þer, ok vit, at allt higat til hefir annathvart diôfullinn (verit) duldr[3] þins efnis, eda þu hafnadr af honum, þar er þu hefir eigi verit verdr at þola slikar þrautir sem adrir dygdarmenn, þar er þu fekt eigi stadiz eina dagstund hans arás. En vit þu, at þvi hefir þetta at boriz, er þu slott ôrvæntan a inn unga mann, þar er þu skylldir allan lofa vid hafa lagt at styrkia hann mote freistne med hugganarordum; eigi hugsadir þu þat ok merkiligt ord, er oss er bodit at frelsa þa, er til dauda eru dæmdir, ok hafa eigi vangeymslu vid at hialpa þeim, er til hôgs eru leiddir. Eigi minntiz þu ok vars lausnara, þar er hann sagdi sva, at þu skallt (eigi) hrista brotinn reyr ok knosadan ne slôkva reykianda lin; þviat enge madr ma bera umsatir fiandans ne slôkva bolgnanda elld likamans natturu, utan guds miskunn kome til vid veykleik mannzins at hefta oreinsanirnar. En med þvi at gud hefir matt at greida ok meida, hefia manninn, ok leggia dauda ok lifga snauda, leida til helvitis ok aptr þadan, þa skulo vid nu bidia, at eptir gudligri gæzku ok miskunnsemd hverfe fra þer þesse hegndarsprote likamligrar oreinsanar, er þu hefir þolt.» Ok þegar er fadir Apollo lyktadi bæn sinni, þa frelste gud inn gamla mann af allre oreinsan.

1 sagittas *lat.* 2 ecki *Cd.* 3 dustr *Cd.*

181. Einn brodir vard broddadr af oreinsan sva beiskliga, sem freistnebroddrinn være brennande elldr nott ok dag i hans hiarta. Hann stridde sva karllmannliga i mot hugsan sinne, at hann samþycktiz henne alldrigi, ok fyrir þat hvarf freistnebroddrinn i brott fra honum um sidir, ok hellz eigi vid fyrir hans stadfesti, birtiz þa ok i hiarta brodurins gudligt lios.

182. Annarr brodir bardr oreinsanar brodd reis upp þegar sômu natt ok for til fundar eins alldrads mannz ok sagdi honum greiniliga alla sina hugsan. Feck hann þar fyrir af honum fagrliga huggan, hvarf sidan heim aptr huggadr til sins innis albættr. Annan tima er hans var freistad, for hann enn til ins alldrada manz ok feck þar aminning. Ok þetta sama gerdi hann optliga, þviat heilagr fadir hrygde hann alldri, bad hann helldr koma sva opt, sem hann þættiz þurfe, ok sagdi sva: «Le eingis fangstadar fiandanum a þer, brodir, hleyp hverge huginum, helldr sva opt sem hann mædir þik, asaka hann, ok hverfr hann vid þat i brott. Kom ok birt hátt freistne þinnar, þviat enge lutr rekr oreinsanar anda iafnbratt i brott sem þat, ef hans broddar eru birtir. Gledr hann ok ecki meirr, en þat ef hann leynir oreinsanar hugrenningum med ser.» Ellifu sinnum kom brodir til ins alldrada mannz ok kiærde æ a sinar hugrenningar. Um sidir sagdi inn gamle madr til brodur sins: «Heyr mik, son, gefe gud mer orlof til at telia þer minar hugsaner, eda ef mins hugar [oreinsanar broddr[1] hyrfe i[2] þitt hiarta, þa fengir þu fallit utan ef.» At sva mælltu af hinum alldrada manni, hvarf oreinsanar broddr a brott fra brodurnum fyrir sva miklu ok faheyrdu heilags fodur litillæte.

183. Annarr brodir var broddadr af oreinsan, hellt sik fra fiortan aar undir ina beiskuztu bindende ok samþycktiz alldri oreinsanar girnd sinne fyrir heilagt athalld. En hann frelstiz med þessu mote, at hann sotte til heilagrar kirkiu ok gerdi þar augliosa fyrir fiôlda brædra alla sina ostyrkt, ok badu þeir fyrir honum til guds.

184. Einn madr var sa i morkinni Scithi, er fra modur miolk var med munkum, ok sa alldri konu ne visse, hvat kona var. En er hann var vaxinn madr, þa syndu fiandr honum um nætr kvenbunad. Hann flytr þetta fyrir fedr sinum, ok furdar hann hardla miok. Eitt sinn ferduduz þeir nidr i Egiptaland badir samt, ok sa kvende fyrir ser. Þa mællte hinn unge madr: «Þetta sama folk kom til min um nætrnar i Scithi, er nu siam

1 [broddr oreinsanar brodir *Cd.* 2 brot *tilf. Cd.*

vid.» «Þessir eru munkar veralldarinnar, son minn, sagdi fadir hans, ok hafa annan bunad en eydemerkr mennirnir.» Undradiz þo inn alldrade fadir, hvi fiandr skylldu kvensligar asionur synt hafa i svefninum. Ferdadiz skiott heim aptr til sins herbergis. Her af ma marka, hverssu varudliga ver eigum at fordaz kvennanna felagskap eda blidmæle eda saurugliga tilsyn, er oreinir andar presentudu þeim lygiligar kvenna likneskiur, er alldri hafdi fyrr konur seed.

185. Brodir nockurr kom i morkina Scithi at geraz munkr. Þesse hafdi med ser son sinn, þann er nytekinn var af modur kvide. Ok er sveinninn vard munkr, þoldi hann miklar ararsir oreinna anda, sva at hann gafz upp um sidir ok sagdi til fedr sinum: «Eigi ma ek standaz lengr, fadir, holldzins teygingar, ok mun ek fara til veralldar.» Fadir hans huggar hann fagrliga ok bad hann halldaz i uppteknum hætte lifnadarins. En sva for optliga med þeim. Þa sagdi sveinninn um sidir: «Gef mer orlof, fadir, þviat lokit er um þat, at ek vilia her lengr vera.» «Heyr mik enn einn tima, son minn, ok haf rad mitt; tak þer .xl. brauds ok .xl. daga vinnu palmlaufs, far eptir þat i idre morkina, ok ver þar .xl. daga, ok bid gud gera sinn vilia.» Sveinninn gǿrir fodur sins vilia, ferr i morkina ok gǿrir beyging af palmlaufinu med miklu erfide, en etr þurt braudit. Nu er lidnir voru .xl. daga, ser hann standa hia ser blalenzka konu afleitliga tillitz, fula ok ferliga, svat hann þottiz eigi þola mega oþefian þat, er af henne stod, ok þvi rak hann hana fra ser. Hon mællte þa: «Ek synumz allt sætt hiarta margs mannz, en fyrir hlydni þina ok erfide, þat er þu þolir, þa bannar gud mer at bleckia þik, helldr hefir hann odaunan mitt gert þer opinbert ok augliost.» Her fyrir hvarf brodir heim aptr ok gerde gudi þackir, ok sagdi fedr sinum greiniliga allan atburdinn, let þat fylgia þar med, at hann kvez horfinn vera heimsins aptrhvarfe, sagdiz seed hafa odaunan fiandans ok hans vandskaparfull verk. Fadir hans med fagnadi skilr glǿgt hans efne allt, ok sagdi sva: «Hefdir þu, son, sem ek baud þer, dvaliz .xl. daga i morkinni, þa mundir þu seed hafa meira hattar eitthvat.» Her af þessarre sǿgu ma marka, hverssu eiginligt erfide barg brodurnum med fǿdurligri fortǿlu ok ofalsadri tru.

186. Eitt sinn kom brodir nǿckurr at hitta einn gamlan mann ok mællte til hans: «Ek þole naud mikla fyrir skylld brodur mins, er gengr ut ok inn, en bidr hvergi[1] ro af reikan

[1] hvarki *Cd.*

sinni ok lausleika.» «Ber þo, brodir, lundgodliga, sagde inn gamle madr, þviat gud mun sia þol þitt ok erfide ok snua honum til sins samþyckis. En hitt er omattuligt, at nôckurr madr batni af girnd ok hardindum, sva sem fiande fare fianda ut at kalla, helldr (kalla þu hann) med vægd ok godgirnd til þin at gudligum dæmum, er med huggan helpr vid mônnunum ok heimtir at ser.» Sidan sagdi inn alldradi madr brodur einum fra þvi, er tveir brædr hôfdu bygt i Thebaida heradi; en er annarr þeira fell i oreinsanar hugsan ok sagdiz hverfa mundu aptr til heimsins, svarar hinn, er reinn var, med grate: «Enge von er þess, at ek gefa þik upp, at þu glatir meydome þinum ok astundan.» Brodirinn vill eigi heyra hann, lez sannliga fara skylldu, bad hann gera hvart er hann villde, at fara med ser eda vera eptir. Þetta kostabod berr brodirinn upp fyrir einn alldradan mann. En hann sagdi sva: «Far med honum, brodir, ok mun gud frelsa hann fra falle fyrir þina fylgd ok farmædu.» Nu gerde hann sva, for hann med brodur, unz þeir koma til bæiar nockurs. Þvi næst ser gud ást ok erfide hins, er fylgde brodur sinum, ok frelste brodur hans[1] af allri likamligri girnd, sva at hann iate þat fyrir honum þessa kostar: «Nu skil ek, brodir, þott ek saurgumz med konu, at þat er engi avinningr helldr sialfum ser svivirding.» Hurfu þeir sidan heim til sins herbergis at ôllu ospilltu.

187. Brodir nôckurr sagdi sva einum olldrudum manni: «Hvat skal ek gera fyrir, oreinsanar hugsan hefir fyrirkomit mer.» Inn gamle madr sagdi: «Ger, brodir, vid þik, sem modir gorir vid barnit; er hon venr þat af brioste, þa bregdr hon einhveriu beisku undir briostin a ser, at barnit kenne fyrr beis(k)leikans en briostzins, er þat kemr at suga.» «Hvat beisku bidr þu mik helldz hafa, fadir?» kvat brodir. «Hugsa [þu iafnan[2], kvat fadir, dauda-stund þina ok þær kvalar, er syndugum monnum eru bunar i oordinni verolld.»

188. Annarr fretti at einn helgan fodur, hvat hann skylldi gera, kvat hugsan sina æ stunda a oreinsan. Heilagr fadir bad brodur standa i mot oreinsaninne þegar i upphafinu, þviat þott oreinir andar kostgæfi at sa sôrleik at hugskotinu, þa er þitt at samþyckiaz þar eigi vid, helldr med guds fulltinge at reka hann brott fra hugskotinu; edr veiz þu, brodir, sagdi heilagr fadir, hvat heradsmenn af Madians folki gôrdu Israelitis? þeir skreyttu dætr sinar ok letu þær leika fyrir lydnum; en þeir einir saurguduz

1 sinn *Cd*. 2 [kvafnan *Cd*.

med þeim, er syndinni samþycktiz af eiginligri villd, en hinir, er guds vinir voru, gerdu ina greypiligztu hegning vid horkarllana. Nu skalltu ok sva gera, brodir, þott hiarta þitt hræriz til oreinsanar.» «Ek em breyskr, fadir, sagdi brodirinn, ok þott ek beriumz i mot, þa verd ek yfirstiginn.» Guds madr mællte: «Verttu æ andvigr andskotanum, en einkannliga i fyrstunni, er horan hefdz til tals i hiartanu, þa svara henne eigi, helldr ris upp ok bidz fyrir þessa kostar: Heyr, guds son, miskunna þu mer.» Inn freistade sagdi þa: «Iafnan hugsa ek slikt, herra abote, en þo kann ek eigi krapt ordanna, ok þvi komumz ek ecki vid.» Abote mællte: «Hugsa æ at hvaru heilagt guds ord, þviat ek hefe heyrt, at abote Pastor ok margir adrir fedr sôgdu fra þvi, at optliga kann sa eigi krapt kvædissins, er at orminum kvedr hliodit eda galldrinn. En ormrinn ræðiz ok hrôckr undan, þviat hann skilr afl ordanna, þegar hann heyrir. Eru þesse var orrostulig vapn ok hvôss skeyte ins mattuga guds. Skeytit hefir þa natturu, at þat særir eigi at sidr, þott sa se okænn, er þvi skytr; er þat ok eigi furda, þott dygs mannz bæn hafe[1] mikit megn med ser, þar sem ver lesum i Dialogo, hveria hialp hinn helgi kross veitti trulausum gydinge signudum, er hann vann hann ôruggan af all(r)e áraas ohreinna anda.»

189. Tveir brædr hrelldir af oreinsan toku ser husfreyiur. Þvi næst tôludu þeir med ser, hvat þeir hôfdu snudgaz eda hvi þeir hôfdu tynt. Reiknadiz þeim sva til, at engiligu[2] athæfe var utkastat, en oreinsan inntekin; redu þvi þat af at gera idran fyrir unnin afbrigde ok hverfa i morkina aptr. Helgir fedr luktu (þa) inn i kofa sinum ein missere, svat þeir gafu hvarumtveggia med iafnadarmæling braud ok vatn. Brædr þessir voru idlika asionum. En er aarit var lidit, foru helgir fedr at forvitnaz til þeira, ok fundu annan fôlleitan ok hryggiligan, en annarr var riodr ok biartleitr i yfirbragde. Þetta fundu þeir fedr ok frettu, hvat hvarr þeira hafdi hugsat. Inn bleike brodir lez iafnan hafa hugsat eymd sialfs sins ok okomna pinu, þa er hann munde þola, kvez af þeire hrædzlu sva þurr, sem kastat være skinne a bein. Þvi næst spurdu þeir hinn, hvat hann hafdi hugsat. (Hann sagdi:) «Ek gerda æ gudi þackir fyrir þat, er hann hafdi frelst mik fra heimsins hegoma ok oreinsun (ok) annars heims pinu, en ladat[3] til engiligs lifnadar. Nu fyrir þat sama, sagdi brodir, hefir ek iafnan gladz, er gud virdiz at syna sina sva miskunnarfulla huggan til min.» Fedrnir sogdu, at iôfn være beggia þeira idran brædra fyrir gudi. Birtiz her af,

[1] hefe *Cd.* [2] eiginligu *Cd.* [3] ladaz *Cd.*

hverssu gôfugligt er at grata gôrvar syndir ok vænta liknar. Innir ok þat psalmaskalldit, er hann segir sva: Þione þer gudi i otta, en fagnit honum med rædzlu, þviat fyrr verdr at þiona med ugd pinunnar, adr madr geriz verdr at glediaz af von liknarinnar. En þat verdr opt, at (sva sem) bustinn leidir i ledrit þradinn, sva snyr þrelslig þionkan huginn til eylifrar elsku. Snuum ver oss a[1] þessa sama þionkan vid hans gudliga vegsemd, ef ver girnumz iafnfusliga at endrgetaz vid hans fôdurliga frændsemi, sem nu krefr skyllda, at hvers mannz hugskot ottiz hann sem herra.

190. Einsetumadr nockurr bygde ina idre halfu Egiptalandz sva frægr ok anafnadr, sem hann sæti einn i eydemork. Nu med fiandligri fortôlu fretti ein orádvônd kona, at þesse gamle guds vin atte ser ôfundarmenn, ok þvi slo hon kaupe vid þa, at þeir gafu henne eitthvat, en hon het at fell(a) heilagan fodur fra einsetunni. Ferr hon sidan ok kom at kvelldi til heilags fodur. Hann frettir, hvi hon se þar komin. Hon kvez villz hafa i morkinni; en þviat hon gret amedan, þa beidde guds madr hana ganga inn um gardinn, þann er gætti herbergissins. Gerir hann þetta fyrir godvilldar skylld. Kona kallar ser kastat ut fyrir dyrr ok grætr nu halfu meirr en fyrr. Guds madr hugleidir nu med ser, hvat hæfa mun, ok segir sva: «Hvadan til helldr mer, (at) reide þesse ok hugarherde hafa flogit at mer?» Tekr hann sidan til hennar ok leidir hana inn i kofann. Þvi næst tok oreinn ande at sveigia hug hans til samrædis vid konuna, ok er hann skilr fiandans fortôlu, sagdi hann med ser: «Uvinarins vegar eru myrkr, en guds son er satt lios.» Reis hann þvi upp ok tendrar ser lios, ok gengr þo eigi undan girndar hitinn vid þat, helldr vex hann ok ohægiz. Þa sagdi heilagr fadir: «Senniliga verd ek at prova mik, hverssu ek mun þola eilifan elld, þviat ifalaust hliota þeir hann, er starfa i horaninni.» Tekr hann nu ok rettir ymissa fingrna framm i liosit allt til morgins, ok for sva, at hann kendi eyfit ins ytra brunans fyrir idri girndinne. Nu er hon salug kona sa þetta hans tiltæke, vard hon sva rædd, at sortnade um hana, stirdnade þar næst sem steinn, en andadiz sidan. Um morgunenn snemma kvomu ôfundarmenn munksins ok frettu hann, hvart enge kona hafdi þangat horfit af morkinni um kvelldit. Hann visar þeim til, hvar hon svaf. Ok er þeir ganga til at vekia hana, finna þeir, at hon er daud, ok segia honum sva komit. Hann skok þa af ser yfirklædit ok retti framm fingrna i syn vid þa ok sagdi: «Her megit

1 af *Cd.*

þer sia, hvat þesse diófulsins dottir hefir mer gert; ok þviat ek em skylldr at giallda godu illt, þa mun ek bidia fyrir henne.» Ok er lette bæninni, reis hon upp heit ok hellt sik hreinliga, medan hon[1] lifde. Se her, hverssu loflig ok smasmugal gudlig tilskipan er ok glögg, at[2] faskyrlig vandfyst konunnar gerdi[3] helgan helgara, en snere henne rettleidiss, en tok illvilia af öfundar-(monnum) guds vinar. Sva vard Saulus fordum limr krizninnar, sa er stridde a hana. Inn loflige madr Job hugleidde ok þesshattar tilfelle, þa er hann sagdi sva: «Þu gud minn gördir mik gagnstadligan þer, ok vard ek þar fyrir þungr monnum.» David konungr sagdi sva her af: «Þarflausliga vakir saa, er borgarinnar gætir, nema gud gæte hennar.» Sva ferr oss ok, at ver faullum ok faam eigi upp risit fra fallinu af voru afle utan veitandi guds miskunn.

191. Brodir nöckurr vard bardr af oreinsan, þviat hann bra augum ok hugþocka til dottur hofprez eins heidins, ordadi sidan fyrir henne, at hann villde fa hennar til eiginnar konu. Hofprestrinn svarar, lez eigi mega[4] festa meyna fyrr ne heita, en hann hefdi adr blotad gud sinn. For þessu næst til diöfuls þess, er hann dyrkadi, ok sagdi til hans: «Skal ek gefa dottur mina munkinum?» Fiandinn svarar: «Vittu, ef hann vile adr neita gudi sinum, skirn ok munkligu medferde ok fyrirheite, ok seg mer sidan.» Allt þetta samþykte munkrinn vid hofprestinn. En i þvi er hann iatte, sa hann dufu fliuga upp til himinssins fra munne ser. Her eptir tiade hofprestrinn þa þria lute, er munkrinn hafdi heitit honum at afneita. Fiandinn svarar: «Gef honum eigi enn meyna, þviat gud hans er enn eigi horfinn honum, helldr helpr hann honum.» Ok er hofprestrinn flutti fyrir honum, at gud hans hafdi fyrirkvedit honum kvanfangit, sagdi gud honum eigi ordinn enn afhuga, þa hvarf hann aptr til sin brodirinn, er hann heyrde þetta, ok mællte: »Ef gud minn synir mer sva mickla godvilld, þar sem ek vesall hefir neitad honum, skirninni ok munksins frammiatan, þa er (hann) sannliga godr, ok hvi muna ek snuaz fra honum, ef hann helpr mer enn, slika odygd sem ek hefe drykt ok vandskap vid hann.» Görir hann þvi næst i kunnleika allt efnit einum andligum fedr. En hann baud brodur at sitia hea ser þriar vikur i sialfsins herberge med fostu, ok lezt mundu iafnliga bidia til guds fyrir honum. Brodir þektizt þetta. Lidr þar næst ein vika, frettir þa heilagr fadir, ef brodir hefde nockut sed til nylundu[5]

1 hann *Cd.* 2 ok *Cd.* 3 gerdu *Cd.* 4 mæga *Cd.* 5 nylunda *Cd.*

Hann lezt sed hafa dufu ofarliga vid himni at sea gagnvart hôfdinu a ser. Guds madr bad hann bidiaz fyrir med gaumgæfd ok athygle. Lidr sidan ônnur vika, adr inn gamle fadir fretti, ef brodir hefdi nôckut seed nys. Brodir kvez sia, at dufan flaug nidr ok nam stad nær hôfdinu a ser. Guds madr baud honum þa enn at vera a bæninni med hogværum hug. Nu at lidinni inni þridiu[1] viku flytr brodir helgum fedr, hversu dufan hafdi komit ok stad numit i hôfdinu a ser, «en er ek tok hendinni til at hallda henne, let hon skridnaz i munninn a mer.» Heilagr fadir gôrde þa gudi þackir ok sagdi til brodurins: «Þegit hefir gud idran þina, ver nu athugall ok ahyggiufullr hedan af um þitt efni.» Af þessu dæme ma marka, hverssu nalæg guds miskunn er inum goda manninum, þott hann misgere, ef hann er buinn at bæta med bænarinnar alvôruligri astundan. Ma ok her af marka, hverssu meyrligr er mattr ovinarins utan guds orlof, edr hversu þungt missfelle fyrirgefdz skiotliga af gudi, ef ôrugg er idranin.

192. Einsetumadr nôckurr var dasamligs medferdis at manna yfirsyn, ok er hann stod i þesse gezku, riss i gegn honum ovinarins ôfund eggiande hans hugsan upp sa at þiona ôdrum helldr en taka þionustu af monnum, en at minnzta koste at þiona sialfum ser; talar sidan sva til sin: «Far til borgar med laupa þina ok kaup þer þat er naudsyn beidir, at þu sert eigi odrum monnum erfidr ne hôfugr.» Med þessu atferle ôfundade ovinrinn hans hoglife ok vidrkvæmiligan velgerning i guds auglite fyrir margs mannz hialp, astundadi hann at veida med sinum vondskap. Þar næst fullkom munkr sva sem þessa goda hugsan, ferdadiz fra klaustrinu til borgar ok fann konu eina a veginum fyrir ser. Foru sidan um morkina bædi samt, þar til er sa ein vard fyrir þeim, þar lagdiz hann med henne; hugsadi sidan, hve miôk fiandinn munde fagna af hans falle, tekr nu at ôrvænta, er hann hafdi hrygt guds anda ok helga engla ok virduliga fedr, þa er borgir bygdu ok stigit þo yfir fiandann margir. Gôrdiz nu hryggr miôk, en ominnigr hins, at gud gefr krapt hverium, er til hans[2] snyz. Hugsade nu helldr at gôra fullkominn fagnat fiandanum ok dreckia ser i sama blindadr athugaleyse sialfs sins syndar. I þenna punkt vitiar hans guds miskunn ok snere honum heim aptr til klaustrs sins med miuklatligri rettleiding sorgligrar idranar; lykr hurdina ok rekr stock fyrir; ok sva sem hann fyrrmeirr hafdi alsaurgaz ok ôrvæntaz, sva leggr hann sik nu undir andvarpliga idran. Hann vakir ok fastar ok þynnir

1 þridia *Cd.* 2 andans *Cd.*

likamann med allzhattar þrôngving, ottaz þo iafnan, at nôckut mune a skorta algerva idran. Brædr komu at hitta hann ok beidduz inngongu. En hann bad þa bidia fyrir ser, lez þvi hafa heitit gudi at gera godfusliga idran in næstu missere, finnr þo nu varla, hversu hann skal fordaz þeira fund misþyckiulaust. Paschanottina fyrstu setr hann kerte[1] yfir stiku lioslaust, fellr sidan til benar ok sagdi sva: «Milldr ok miskunnsamr gud, er ôllum vill hialp(a) ok til vidrkenningar[2] koma ins sanna, til þin flyda ek grædara godfusra manna. Miskunna mer, er þik hefig reittan margfalliga, en ovininn gladdan. Se nu, at ek em þvi daudr, er ek hlyddak honum. Þu drottinn, er miskunnar þeim, er overdir eru fyrir sina umilldi þinnar miskunnar, ok bydr at (g)netta naung sinn med miskunn, miskunna nu minu litillæte, þviat þer er ecke um megn, þott ônd min se eydd til helvitis nærr sem dupt iardarinnar; ger miskunn vid skepnu þina, er a upprisudege mun(t)u upp vekia likame daudra manna, þa er nu eru fyrirordnir; heyrþu drottinn, þviat ande minn er þrotinn, en ônd salug svikin, likame spilltr, ok þvi at ek hefir tapat tru minne, ma ek eigi lifa. Varkynn mer tvifallt misfelle ôrvæntanar ok oreinsanar, lifga mik latinn, biod, at þetta kerte tendriz af þinum elldi, at ek fáe þar af traust þinnar liknar ok miskunnar at lifa hedan af godfusligarr en her til i þinni þionustu.» Ok er hann hafdi þessa lute talt med môrgum tarum, fann hann kertid loglaust, er hann reis upp af bæninne. Dôggvir þa enn andlitit med tárum ok bidz sva fyrir: «Veit ek, drottinn minn, at ek verd þraut at þola, adr en lifs korona ôdliz, þviat ek fell fyrir holldzins girnd undir vandra manna pislir ok kval(ir); varkynn[3] mer, drottinn, þo, þviat ek iate sekt mina ok afgerd þinni godgirnd ok heilagra engla ok allra rettlatra manna þinna, þviat ek veit, at þeir eru rettir af minne rasan. Miskunna mer, drottinn, at ek mege adra læra; lifga mik, drottinn.» A þenna hátt badz hann fyrir þrysvar, ok feck seed um sidir, er hann reis af bæninni, at kertid var med loge; fagnadi þa mikilliga ok gerdi þackir gudi med margfôlldu lofe ok hiartans ôrugligri van, sva at fyrir guds lofe ok andligri gledi gleymir hann girnd likamligrar fædu um daginn. En alla sina lifdaga geymde hann at loge kertissins ok rende vid vidsmiôrvi, at eigi mætti slokna. Bygdi ok þadan af æfinliga guds ande med honum, sva at hann vard af ôllum vegsamadr fyrir sitt litillæte ok gudligar þackir med andligri gledi; var honum ok birtt af andlatztid sinne nôckurum dôgum

1 kære *Cd.* 2 varkyndar *Cd.* 3 syner *Cd.*

fyrr en [illegible] [illegible]. [illegible] af þessum [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] þess [illegible] [illegible]. þegar er [illegible] er i [illegible] [illegible] þat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] en [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] þar er [illegible] var [illegible] i [illegible] [illegible] a þeim [illegible] fyrir [illegible] [illegible] en [illegible] [illegible] [illegible] allt [illegible] fyrir eina [illegible] [illegible] [illegible].

193. Einn madr af veralldar lifnade [illegible] til munklífs vidlætis. Þessi [illegible] þat fyrir heilgum fedrum, [illegible] [illegible] eggiadi hann at girnaz eiginkonu sinnar, er verit hafdi. Fedrnir [illegible] at hann framdi iafnan bœfgara, en honum var a hendr lagit, ok badu honum þvi sva þungt um sidir, at hann sykiz af. En med guds forsia kom til hans einn heilagr fadir, er ferdadiz i morkinna Scithi ok undradiz, er opid var herbergit, hvi ecke var [illegible] i mot honum, ok gekk inn ok fann bondann siukan, ok sagdi til hans: «Hversu hefdiz þu vid, fadir?» Hinn svarar, lez verit hafa af veralldar lifnade, en kvez nu kenna freistne til hiuskaparfars vid husfreyiu þa, er hann hafdi att. «hafa ok helgir fedr, þa er ek hefi þeim sagt, ymisligar þunganir a mik lagt; en þott ek villda þær fylla, þa fær ek eigi fyrir vanmegne; en freistnebroddrinn vex, en ek fyrirverdumz.» At sva heyrdu vard guds madr ryggr, sagdi helga fedr sem mattuga menn hafa hôfga lute honum a hendr lagda. «en haf hedan af mitt tillag, ger smam þeim guds verk, en tak fædu a tilsettum tima, at þu hafir afl þitt ok styrk þar af, en gef hugsan þina a guds valld, þviat her er þat efni, er þu matt eigi med sialfs þins erfide yfirkoma; þviat kiôt vart er sem klædi, ef þu hondlar þat athugasamliga, þa hefdz vel ok er sœmiligt, en fôlnar skiott, ef þess er eigi geymt.» Ok er guds madr gerde, sem heilagr fadir hafdi fyrir sagt, hvarf fra honum freistnebroddrinn at fam dôgum lidnum.

194. Aboti Daniel flutti af inum helga Arsenio abota, at nockut sinn kom til hans med testamentum einn madr, þat er einn ôlldungr nafrændi hans hafdi sent honum. Guds madr villdi þegar skipta i sundr ollum audinum. Enn tilkomne madr fell til fota honum ok mællte: «Ek bid þik, fadir, at þu skiptir eigi fiarhlutinum ne logir, þviat þar liggr vid lif mitt.» Abote Arsenius sagdi þa: «Hversu ma hann gera mik erfingia, þar sem ek var fyrr daudr af heiminum en hann.» Sendi sidan aptr oll audæfin ok villdi eigi vid taka. Syndi heilagr fadir i þessu þat, at þeir, er um sinn hafna heiminum, eigu nôcktir at fylgia Kriste

en lita eigi aptr til iardligra luta, ok at þeir heyrdi eigi þat brigzli af Kriste, er brodir Sinclicius heyrdi af hinum helga Basilio byskupi.

195. En brodir Sinclicius[1] þesse hafnade heiminum en hellt hia ser eiginlig audæfe, en veitti sum fatækum monnum, ok hugdiz med þessum hætti mundu odlaz litillæte munkligs medferdiz. En Basilius byskup bar honum þetta vitni: «Þu Sinclicius ætladir þik ölldung, en gerdir eigi sannan munk.»

196. Einn dyrdligr abote het Agathon, hann smidadi ser upp langan tima klaustr eitt vid fullting lærisveina sinna. Ena fyrstu viku sa hann eitthvat, þat er honum var oskapfellt innan klaustrs, ok taladi til sveina sinna: «Risum upp ok ferdumz i brott hedan.» Sveinarnir urdu ryggvir ok sögdu: «Hvi lögdu ver her sva mikit starf ok stundan fram, fadir, ef ver skulum eigi niota mega, at menn stygdiz vid oss ok segdi, at ver þolim hvergi kyrrir.» Ok er hann sa, at þeir rygduz ok öngruduz, svarar hann sva: «Nu þott nöckurir ryggiz her af, þa munu nockurir endrbætaz ok segia: Sælir eru þessir, er hafna herbergi sinu fyrir guds sakir ok ganga fatæker fra i brott. Nu fare sa med mer, er vill.» Þar næst fellu þeir framm fyrir helgan fodur ok badu fyrirgefningar (ok) at fylgia honum, ok fengu hvarttveggia. Her af ma heyra, hve heilagr madr geymdi eigi um gnadd þeira ok gadi helldr þess raads, er nytsemd kendi ok avisar i spektarbokinni þessa kostar: Heil ast hefir eigi oþol, en rangr romr verdr skiott ræktr, þviat eptirkomanda lif er vattr ins fyrra, er ok omattuligt, at utan allan umlestr vandra manna mege nockurr þetta lif til lykta leida, þviat þat er huggan illmennis at tögla um hæl heilagra, ok hyggiaz sva munu minka sin misfelle med mergd syndugra; en halmelldr verdr hardla skammærr, ok mikit baal sloknar skiott, þegar vidinn vantar; hyggium sva fyrir, at fiandinn hirdir eigi sva miok at fyrirfara fordædum edr illmenne, helldr er hans fæda agætismenn, sem Abbacuk propheta innir. A Job girntiz hann, ok er hann hafdi solgit Judam, beiddiz hann mattar til at sællda postolana eda hrista sem hveite, at þat sanniz, er lausnarinn lez til þess komit hafa at senda sverd a iördina helldr en frid.

197. Vinnumadr nöckurr var i Jorsalaborg, Pilagrius at nafni, sa er lifde vid handaverk sin. Einn dag er hann stod a stræti at selia handaverk sin, bar sva (at), at fesiodr fell nidr fyrir einhverium manni med .m. skillinga silfrs, ok fann Pilagrius; sagdi sidan med ser, at þeim være naudsyn þar at koma, er fiarins hafdi

1 Simplicius *Cd.*

[illegible] ok litlu sidarr gratande. Guds madr feck honum [illegible] þegar. ok þott hinn bædi (hann) mikilliga at þiggia [illegible] fyrir fundinn, þa var þess enge kostr. Hinn [illegible] saula a menn ok mællte: »Siaid her guds mann. hvat [illegible] En Pilagrius flyde þvi næst i brott (f borginni. at hann [illegible] eigi kiendr fyrir þetta tiltæke, ok veralligr mætte eigi minka [illegible] verileik hans.

198. Nöckurr rikr madr ofradi einum olldrudum [illegible] ok bad hann hafa hia ser. er hann var bædi gamall ok krankr ok likþrar. Guds madr bad hann brott færa silfr sitt ok sagdi: «Þu komt eptir sextige ara at svipta mik matgiafa minum. vil ek þvi eigi þiggia fe þitt. at gud sialfr hefir fæddan mik i sva löngu vanmegni. at ek hefe engis veralligs vid þurft.»

199. Menn nockurir komu eitt sinn i borg þa. er heitir Ostracina at gefa þar ölmusu sina. Þeir letu valldzmenn stadarins tia ser fatækisfolkit. ok voru þeir leiddir til eins likþrás mannz med olmusugiöfinni. En hann neitade þvi ok mællte: «Ek hefe palmur nöckurar at vinna. ok er þar yfrid til vidrlifnadar.» Þadan voru þeir leiddir til kofa eckiu einnar fatæ krar. ok kvöddu þeir dyra. Dottir hennar nökt geck til dyra. þviat eckian var farin til idiu sinnar. hon var söngmær[1]. Þeir budu meyiunni ölmusu. en hon villde eigi vid taka. sagdi mædr sina sva mællt hafa um morgininn. er þær skildu: «Treystu a gud. dottir. þviat ek feck enn verknat i dag til atvinnu ockr.» Þvi næst kom husfreyia heim, ok badu þeir hana þiggia. en hon villde eigi ok sagdi sva: «Ek a mer þann gud. er min geymir ok giætir. en þer vilit hann taka fra mer i dag.» Nu at sva mikille stadfeste fundinni med konunne dyrkud u þeir gud ok foru i brott.

200. Einn mikils hattar madr kom i morkina Scithi med gull mikit ok bad prest merkrinnar veita brædrum. En (hann) kvat brædr önga þörf hafa til gullz. Hinn bad þess at akafligarr, en prestrinn hlyddi litt a. Þa setti hann um sidir vandlaup i kirkiudyrr med gullinu ok sagdi til brædra enn: «Sa er þarf take her gull.» En enge tok. en hinir voru nockurir. er eigi villdu sia þat. Þa mællte prestr: «Þegit hefir gud offr þitt. ok kyss hugr ömbun fyrir þina astundan. en gef gullit fatækisfolki.» For hann sidan i brott miok uppsmidadr.

201 Nöckurr madr starfadi i vingardzverke. en veitte allt i ölmusu nema atvinnu sina. þat er hann feck a. Þvi næst setti

1 [illegible]

fiandinn i hugskot hans þesshattar hugsan, at hann skylldi hallda hia ser nöckurum fiarmunum fyrir elle sakir, eda ef hann syktiz, ok fylldi hann byttu eina penningum. Barst þat ok bratt at, at hann tok krankleika med þvi mote, at fotrinn funade, ok feck hann læknum feit; en þat kom fyrir ecke, ok var æ at verr. Þenna tima sotte einn reyndr læknir ok lofligr hans fund ok (sagdi), at funade allr hans bukr nema af honum være höggvinn fotrinn, ok stad(di) þat med ser. Um nottina sneriz allr vinnumadrinn til idranar med sut ok sorg, ok sagdi sva: «Minnztu, drottinn, inna fyrre verka, er ek erfidada i vingarde minum ok þionad(a) ek fatækum monnum.» At sva mælltu stod hia honum guds engill ok sagdi: «Hvar eru penningar þeir, er þu drott saman, eda van su er þu talar af.» Hann skilde þetta ok sagdi: «Ek misgerda, drottinn, varkynn mer, en ek heit at gera eigi hedan af.» Engillinn tok þa þegar til fotarins, ok vard hann heill. Reis hann upp um morgininn ok for til verks sins. En læknirinn kom um morgininn, sem þeir höfdu vid melltz, ok hugdiz höggva skylldu af honum fotinn, unz honum var flutt, at hann være farinn i vingard til verks; for sidan furdande til motz vid hann ok sa, at hann var heill ok osakadr af gröft gardzins, ok gerdi þar fyrir þackir guds miskunn.

202. Brodir nockurr bygde einn ser, sá er rærdiz af hugsan sinni ok sagdi inum helga abota Theodoro til sva komins. Inn gamle fadir bad hann fara ok byggia hia odrum brædrum med litillæti ok undirgefning. For hann þvi næst til annarra brædra, ok dvaldiz þar um hrid hia þeim, hvarf sidan aptr til heilags fodur ok kyndi honum sitt efne, kvez hvarki fáa nadir einn samt ne hia odrum. «Hvi gerdiz þu munkr, sagdi guds madr Theodorus, ef þu færr hvarki hvilld einn saman ne med odrum, nema til þess at þola andæru[1] ok kvöl utan kvein? eda hve morg ár hefir þu borid, brodir, bunad þenna?» «Atta,» sagdi hann. «En ek hefe nu sea(u)tige ára verit med munkaklædnade, ok feck ek enn alldrigi fengit eins dags ro; en þu villdir nu hafa hvilld þegar fyrir ein atta ár.» Her af ma marka, hverssu styrkliga madr sá at strida ok göra med ást ok elsku guds verk, þviat algörr ást rekr ut ottann, sem birtiz i þvi dæme, er her fylgir.

203. Þenna sama Theodorum spurde brodir einn þessa kostar: «Hvart mundir þu ottaz, abote, ef gnyr nöckurr eda rapan yrdi vaveifliga.» Guds madr Theodorus svarar: «Þott bædi brenni himin ok iörd, þa ottaz Theodorus eigi,» sagdi hann. Þvi sva at

1 andæra *Cd.*

hann hafde fyrir helga bæn þat þegit af gudi, at allr otti var fra honum numinn. spurde ok þvi brodir þessa.

204. Abote Theodorus ok abote Lucius þoldu fimtige aara enu sômu freistne ok sôgdu sva a hausttimum: «A(t) sumarmalum munu vid andaz.» En er sumar kom, sôgdu þeir sva: «At sumartima lidnum munu vid andaz.» Þessa kostar gôrdu þeir allan tima sins medferdis, þar til er freistnin let undan. Nu liknade þeim her langt þol, er heimslig heit velktu uvisliga.

Voru ok þeir þrir fedr adrir, er fyrir brædrum hôfdu þesshattar ordslattu allan sinn lifstima: «At lidnum vetri munu ver luka nausum,» en eptir vetrinn sôgduz þeir mundu andaz um haustit. Þetta mælltu þeir eigi af þvi, at þa mæddi þesshattar aslatta, helldr til hins at auka odrum ynde ok samhallda stadfestu.

205. Ammonas abote sagdi þat af ser, at hann lez fiortan aar hafa bedit gud i morkinni, adr hann feck, at hann gæfe honum dygd at sigra reidilôstinn.

206. Abote Besarion stod yfir þyrne a bæn sinne .xl. natta at leysa einhveria lôstu med fullu fra ser.

207. Nockut sinn er Macharius abote for nidr fra morkinni Sciti, lagdiz hann til svefns i leide einhveriu, þar sem heidingiar hôfdu grafnir verit fyrrmeirr, ok dro undir hôfud ser einn bukinn, sem dunkoddi[1] være. En er fiandr[2] sa þetta hans traust, [ôfundudu þeir[3] hann miok ok villdu hræda hann, kôlludu þvi næst sem konu nockura ok mælltu: «[Na na fostra[4], villt þu fara til bads[5] med oss?» Annarr oreinn ande svarar sva sem fyrir buk þann inn dauda, er guds madr svaf yfir, ok mællte: «Ek ma eigi koma fyrir einum utlendum manni, er liggr a mer.» Inn gamle fadir utan allan otta laust bukinn ok sagdi: «Gack, ef þu matt.» Ok er fiandrnir heyrdu þetta, kôlludu þeir med hareyste: «Sigradir þu oss,» ok flydu fra honum yfirstignir.

208. Þa er abote Milido bygde, ok [tveir læresveinar[6] hans hia honum, i [Serklandz endemorkum[7], þa foru .ii. synir Serkia konungs eptir veniu sinni at dyraveidum a skoginn, þann er heilagr fadir leyndiz i, ok slogu netium sinum. En er þeir sa guds mann hrædiligan i vidrlite ok lodinn allan, þa undruduz þeir ok mælltu til hans: «Hvart ertu madr eda ande nockurr?» Guds madr svarar: «Ek em syndugr madr, ok for ek ut i morkina at grata syndir

1 dunhoddi *Cd.* 2 fiandinn *Cd.* 3 [ôfundade *Cd.* 4 [Nonna illa *lat.* 5 bods *Cd.*; ad balneum *lat.* 6 [var lærisveinn *Cd.* 7 [Serklande eydemork *Cd.*; in finibus Persarum *lat.*

minnar ok dyrka Jesum Krist son guds lifanda.» Þeir sogdu þa: «Eigi er annarr gud nema sol ok eldr ok vatn, ok þeim skulu menn dyrka.» Hann svarar: «Þer villit kenna þetta ok skepnum guds; en ek hefi rett at þer vitkit ok kennit einn sannan gud, þann er þessa luti hefir skapat ok alla adra.» Þeir hlogu þa at honum ok mælltu: «Segir þu þann sannan gud, er krossfestr var ok kvalinn?» Hann svarar: «Þann segi ek sannan gud, er krossfestr var fyrir syndina en drap daudann.» Þa neyddu þeir hann at blota ok þa brædr, er med honum voru, med morgum storligum piningum ok harmkvælum, en halshioggu hundrada hofda, þviat þeir villdu eigi blota; en sidan pindu þeir helgar tolur marga daga, en at lyktum bundu þeir hann at skotspæni ok skaut annarr þeirra til baks en annarr til bringu. I þenna punkt sagdi guds madr sva: «Na med þvi at þid hafid eitt samþykki til at hella ut saklausu blodi, þa mun þar fyrir a morgin modir yckur vera an sonum, ok mun hvars[1] yckars skot veita bana odrum.» Þeir gerdu op at ordum hans; en foru um morgininn eptir at veidum eptir venju. En sva bar til, at hiortr einn kom fra þeim, ok hlupu þeir a hesta ok ridu eptir honum, skutu þvi næst badir senn til hans, svat hvars skot kom i briost odrum; letu sva lif sitt eptir þvi sem guds madr hafdi fyrir sagt.

209. Einn brodir vard hardr .ix. ar af hugsanum sinum, sva at hann tok hvern dag skinnklædi, þat er hann hvilldi i, ok ætlade brott fra brædra sambud, sagdi hann sva med ser um kvelldit: «A morgin mun ek fara.» En um morgininn sagdi hann sva æ: «Skal ek vera i dag fyrir guds sakir.» En er .ix. ar voru lidin þessa kostar, þa tok gud fra honum alla freistni. Ma her af marka, hve hversdaglig stadfeste ok gudligt traust styrkte ok endrbætte krankan hug ok skridnadan af langri þraut.

210. Var ok annarr brodir, sa er i freistne fell ok dasadiz miok i stadfestinni, svat hann hafdi tapat af vanrækt munkaroglunni ok hversdagligu sidlæte, ok þott hann villde nu eptr hverfa til fyrra sidferdis, þa heck hann af ser ok himde ok feck eigi snuiz fra hversdagligum ohattum, ok sagdi sva med ser: «Nær mun ek finna mik þvilikan, sem ek var fyrr.» Legz hann nu fyrir med ǫllu ok gerir ecke til gods af þvi, er munk heyrdi til, þar til er hann flytr um sidir fyrir einum helgum fedr allt sitt tilfelle; en hann sagdi honum þetta dæme.

Einn madr atti iǫrd, þa er af vangeymd geck klungrum ok

[1] hvers *Cd.*

[illegible]

[illegible]

211. [illegible] i Thebaida herade. sa er atte inn lofsamligsta lærisvein. Þat var hattr þessa helga mannz, at hann lærdi sveininn sid a kvelldum greinilega af þeim lutum, er salohialp hans heyrde til, en sidan lyktudu þeir bænahallde badir samt, fyrr en sveinninn fære at sofa. Skynsamir leikmenn voru ok vanir optliga at finna helgan fodur. Nu bar sva at eitt kvelld, er hann kende sveininum, en hinir voru heim horfnir, at honum hofgadi vid talit ok sofnade hann. Brodirinn beid, ef hann vaknade, ok lyktade þeir bæn badir samt eptir venju; sitr lengi sva ok hugsar at hverfa heim, berst þo i mote oroa hugsanar ok sitr kyrr. Lidr nu framm stundin, ok sefr heilagr fadir, kemr in sama hugsan at brodur, ok sigraz (hann)[3], þott hon mædi hann þa enn meirr en fyrr. Sva for .iiii. sinnum, at hann sigradi hugsanir sinar þesshattar. En er mid natt munde vera, þa vaknade karl ok sagdi til sveinsins: «Hvi fortu eigi heim i natt?» «Þviat ek villda eigi reita þik,» sagdi sveinninn. Lyktudu þeir ottusöng, adr hann gaf orlof sveininum, en sidan sat guds madr einn samt, ok seig a hann omegin; ok i þvi synde einn madr honum nockurn dyrligan stad, ok þar i sæte, ok .vij. koronur yfir sætinu. Inn gamle fadir fretti, hverr ætte koronurnar. Honum var sagt, at lærisveinn hans ætte, ok þat med, at þenna sess ok stad hafdi gud honum veitt fyrir sitt medferde, en koronur þær .vii. hafdi

1 lagde *Cd.* 2 ok *tilf.* *Cd.* 3 hryg *Cd.*

hann ôdlaz a næstu natt. Þvi næst vaknar guds madr med otta miklum ok rædzlum, kallar til sin sveininn ok frettir, hvat gods hann hafdi gert um nattina. Sveinninn svarar litillatliga, lez ecki til gods gert hafa, villde helldr raunar hylia hliode godgerning sinn en hafa hol fyrir hræsnina, ok bad helgan fodur varkyndar. Guds madr lez eigi mundu fyrr af lata, en hann segdi. Brodir bad liknar, kvez ecki kunna at segia þar af. Heilagr fadir ferr þa eptir allt hardara ok bad hann segia. «Eingis gods veit ek mik gert hafa, sagdi sveinninn, nema þat eitt, at ek hvarf eigi heim utan þitt orlof, sva lenge sem þu svaft, þar er ek var .vij. sinnum knuidr af hugsanum minum.» Ok er heilagr fadir heyrde þetta, skildi hann, at sveinninn var sva opt koronadr af gudi, sem hann hafdi hugsanar reiting fyrir hans skylld sigrad, leynde þo sveininn þessu, þviat hann hugde honum þetta henta; en hann flutti fyrir helgum fedrum, at ver næmim her af, hver ômbun veitiz af gudi þeim er ecke gott lætr olaunad fyrir smaligar hugsanir. Ma her af hugsa, hver nytseme ôndinni er at bera afle inn ytra manninn, eptir þvi sem gudspiallit vattar, at afl þolir himnariki, ok oflgir[1] hliota þat. Ma þat ok marka, hversu sa munde miok afle bera buksins beidne osiuks, er hvarke kveinade af krankleikanum ne beiddi fodur fulltings, sem birtiz i eptirfaranda dæme.

212. Einn alldradr madr syktiz, ok hafdi ongvan þann, er fædu færde honum eda veitti annat fullting, ok þvi tok hann þat, er hann hitti i herberginu, utan skilgrein i slikri naudsyn, visse, at i tilbodinu var synd en eigi i fædunni. At honum sva hôlldnum þriatige daga utan mannz þionkan, vitiar guds engill hans ok þionar honum .vij. daga i samt, i þvi er hann þurfte, stod yfir honum ok huggade hann. I þann punkt sottu brædr a hans fund, þott þeir visse eigi krankleika hans, ok kvôddu dyra. Bondi þegar hann heyrde, þa bad hann þa[2] alhugliga eigi inn ganga. Þeir gafu ôngar geymdir at þvi ok hofu hurdina af hiôrrum, gengu inn ok frettu helgan fodur þvi næst, hvi hann bannadi þeim inngongu. Hann greinir þa fyrir þeim allan hatt glôggliga, hverssu guds engill hefde um .vij. daga i samt þionad honum. Ok er hann hafdi þesse ord talat, þa skilz hans heilog ônd vid sinn likama, feck þann[3] leidtoga til himins, sem honum hafde þionad i sottinne, sva (at) hann hefde til þess fiarrlægt sik, er brædr beiddu inngongu, at hann ryddi veg til himins helgum fedr. Segir her til, hvern verdleik ok huggan hverr færr, sa er þrôngvir likams rækd, ok beidiz eigi

1 eflgir *Cd.* 2 hann *Cd.* 3 hann *Cd.*

fædu ne næringar honum til letta. helldr hins eina at lykta lifinu med lofligri þraut. Þat er ok her skyrt. hve verdug er kiotzins mæda. þott slikir lutir mege utan avaxta a likam leggiaz. sem her segir. Haurd bindende med frammretting er af diöfuls akaste. ok hann fylgir at hana gera. en hverr mun kunna at greina. segir sa er þetta hefir diktad. gudliga ok konungliga bindendi af diöfulsins drepi vikingligu ok haschafullu. ok þvi er betra at hafa mundangliga bindende allan tima sins medferdis a einn[1] hatt föstunnar reglu. nema opinberliga se birtt af gudi: fasta eigi .iiii. daga edr .v. i samt ok leysa eigi likamans dygd fyrir fiöld fædu eda krasa. þviat þat gledr fiandann: er þat ok flest med spelle. er eigi hefir mundangshofit. Kasta þvi eigi hvatskeytliga[2] fram vopnum þinum. at þu verdir eigi fanginn slyppr i orrostunni: en vopn var er likame vorr. en öndin riddarinn. Þa skylldi þat hvarr her hvarum veita, at hvarr giædi[3] sinnar þionustu halldinn i sinum naudsynium. Er allt bindende med tempran upptakande en eigi med akefd med drottinligu bode. er sva segir: Sa er þarnaz. forsmar eigi þann. er neytir med reinne samvizku. Dyrkit hann sva af mætri giöf. at hann hafne eigi adra. ok minniz þess. er þat bar at. er her næst verdr af sagt.

213. Tveir brædr komu i eina convent mikils lifnadar. er hverr sa guds miskunnargiöf med ödrum. Einn tima bar sva til, at annarr þeira geck ut af klaustrinu a föstudag ok sa nöckurn mann snæda snemma. ok sagdi til hans: «Hvi etr þu þenna tima a föstudege?» Um morguninn eptir er fyrr nefndir brædr stodu at messu. vard hinn yngre brodir. er heima hafdi verid. þviat hann sa guds miskunnargiöf fra honum horfna. er ut hafde gengit. ok frette hann at hvi gegnde. Hann lez eigi vita sokina til hvarke i hugsan ne verke. «Ok ecke ord illzlaust hefir þu mællt,» sagdi hann. Nu minniz hann a brodir ok mællte: «Þat er satt, sagdi hann. at ek sa einn mann matar snemma i gær. ok spurda ek hvi hann æte sva arla: nu er þesse min synd. Beide ek þik at þu brodir. bidir fyrir mer lika vid gud ok erfidir med mer halfan manud.» En er sva langt var lidit sa hann guds miskunn aptr koma til brodur ok gerdu sidan badir gudi þackir. Þat er umfram alla hlute. er godr er gud: ok hoggvaduz badir mikilliga sin i milli. Nu ma her af marka hve ovarligt er at dema lioslega annarligum hlutum þviat eigi er ödrum einn heilsustigr, helldr liggr at skoda skyrligar asionir mannanna til sidlætis ok

1 ein Cd. 2 hatt skiotliga Cd. 3 giærdi Cd.

bindende, þviat þott lifit syniz i morgu lage mislikt, þa ma þo verda verdleikrinn vidrlikr, sem eptirfaranda dæme innir.

214. Nockut sinn kom munkr nockurr af Romaborg, sa er mikinn stad hafde haft i keisarans hall, en bygde nu i nand einne kirkiu, ok hafdi einn svein med ser til þionustu. Prestr kirkiunnar sa krankleika hans ok þeckte, at hann hafdi sællife vanr verid, ok þionar honum þvi af sinu gozi ok alltarins offre. En er þesse madr hafdi verid halfan þridia tôg sara i morkinni Scithi, gerdiz hann mikilligr tilliz ok inn frægazte a godgerninga, ok eigi sidr frammsynn[1] um oordna lute. En er þesse himneska frægd heyrdiz af honum, gerdiz einn egipzkr munkr til motz vid hann til uppsmidanar sialfum ser at sia athæfe hans, er hann hugdi enn hardara en reyndiz. Ok er hann er kominn, ok þeir hôfdu hiartaliga[2] heilsaz, at lyktadre bæn settuz þeir nidr. Ser egipzkr munkr inn romverska klæddan blautliga, ok breitt skinn undir hann, ok kaprun a hôfde, reina fætr med hosum; stygdiz hann vid ok sagdi med ser, at onnur var venia egipzkra munka, strangare bindende med enn meira hardretti. Þetta skilr inn romverske munkr af skyrleik sinum, at brodir reitiz ok hugdi a heimferd. Bidr þion sinn kalla hann aptr, ok sagdi til hans sveinsins: «Fyrir skylld ins tilkomna brodur ger oss godan dag.» Var sidan seytt litid af kale fyrir sakir kvidar krankleika, er hann hafdi munkrinn, eigi sidr var ok sett fyrir þa vin nôckut; segia sidan psalma, ok lidr sva til kvelldz. En er lokit var aptansông i sinn tima ok nattidum, riss inn egipzke munkr upp ok tekr orlof med blezan, ferr i brott sidan utan aminning. Inn romverske munkr harmar hugrenning brodurins, kallar hann aptr ok frettir, hver athôfn hans hefdi verid i verôlldinni fyrrmeirr, edr hvar hann hefdi verid i borg edr hofgarde edr þorpi, hvat hann hefdi til fædu edr dryckiar, hvilika hvilu edr framiatan. Brodir svarar, lez egipzkr munkr at ætt, segiz alldri borg hafa bygt, helldr hafa gert akra ok haft þurt braud til atvinnu, sialldan salselad[3], en vatn til dryckiar, legit a berre iôrdu. Inn romverske fretti þa, hve opt hann hefdi bad. Brodirinn lez eigi badaz hafa utan i ainne. Heilagr fadir telr þa sitt lif, þat er lidit var, til aminningar, er hann sa hann reittan, ok sagdi sva: «Ek syndugr er þu ser, em fæddr i inni miklu borg Roma, var ek i keisarans hall hæst virdr af sialfum honum, þar atta ek haleitt herberge ok otalligan fiarhlut med gullofnum klædum, utan hin er ek bar sialfr a mer, er yfir gengu verd edr virding,

1 frammsyne *Cd.* 2 heitteliga *Cd.* 3 salsamenta *lat.*

þar med oll katel umframm allt hof, þionustumenn margir á optligt bad, sva ok allzhattar sôngfære, er heyra girnte, er á girntumz upp a. Nu fyrirlet ek Roma, herbergin, frændum ok skipta ek sva keisarans hôll i hreyse, ym(is)ligum krasum i egipti vin ok kál, er ek hefe fyrir kvidarins krankleika; en fyrir gal-buna reckiu þessir skinnleppar, er þu ser her, fyrir utalliga þinna þenna einn, er gud hefir gefit litillætis anda til þionostu vid mik. fyrir þat optliga bad, er ek hafdi þa, þetta litla vatn, er ek þvo i fætr mina; fyrir skinandi klædi, er ek skryddumz þa, hverr þessar, er her ser þu; þa girntumz ek or hofe leikfære ok saung-raustir, en nu hugsa ek psalma; þat er fyrr var ohof ok ofgeyfla er nu inn minnzte þarfvinningr. Her af, herra abote, sagdi hann til ins egipzka, bidit fyrir mer, en styggiz eigi vid mina ostyrkt.» Ôll þesse ord med hugvære tôlud heyrir inn egipzke munkr ok komz vid miok med sialfum ser ok sagdi: «Vei mer, er mundu medferde valdag mer til hvilldar, ok fordu(du)mz sva margfallda naudi ok erfide veralldarinnar, hefe ek nu þat mart til eptirlifis, er þaurnudumz ek utan allan oroa heimligs athæfis. En þu skiptir krasum i fatækt med vilianligri lægd; þar er fyrr hafdir þu heimsins blidu ok virding ok upphafning, hefir þu hôfga af honum ok þvingan.» Geckz brodir mikit vid til mannkosta ok var hardla kærr vin ins romverska fôdur, ok for opt til hans fundar fyrir sialfs sins saluhialp, þviat hann flaut allr i ilme heilags anda fullr af skilgrein ok skynsemd. Segir i þessu dæme til, hversu skodande er stundum af manna mun hattr sidlætis, þviat þo kann verda vidrlikt verd-leika, þott sidferdit mannzins verde sundrleitt, sem sagde abote Pastor: «Ef einn af þrimr velr hoglife ok hvilld, ok annarr sykiz ok gôrir gudi þackir, en inn þridi[1] þionar þeim af einkannligri ást, þa eru þessir þrir iafnan fyrir gudi, sem þeir se einnar at-hafnar.» Þetta heyrir ok eigi minnr þeim til, er einne frammistan fylgia, þott ymisligar asionur athæfissins edr natturur gere suma at lifa þrôngligarr en suma, þa er iafnan þrôngva hlydninnar geymslu(r); en hvers verdleiks hon er. opinberaz i þvi er eptir ferr, segir ok hve naudsynlig hon er heims hafnendum.

215. Madr nockurr kom til abota Sisosij ok villde geraz munkr. Abote spurde, hvat hann ætte um at vera i verolldunni. Hann lez eiga son einn. «Far þa, sagdi abote, ok kasta sveininum a ana ut, ok gerst sidan munkr.» Veralldarmadrinn villde giarna fylla þenna bodskap. Sidan sendir abote eptir honum mann at

[1] þridia Cd.

skoda, hvat hann hefdiz at. Hann hitti hinn i þvi, er hann ætladi at kasta sveininum a sana, ok bad hann eigi tortima barninu. Hinn kvat abota þat bodit hafa ok villdi eigi at lata. «Vit þat, sagdi inn tilkomne brodir, at abote kvat þetta sidarr, þott hann bydi hitt fyrr.» Let fadirinn þvi sveininn frid hafa, en gerdiz sialfr inn lofsamligzte munkr.

216. Einn brodir het Jon skamme, þesse for til eins alldrads manns tebuereecz[1] at ætt, er bygdi i morkinni. Inn alldradi madr villdi prova einfelldi ok hlydni Johannis ok tok eitt þurtt tre ok grof nidr i iörd, bad hann sidan bera til hversdagliga fotu[2] fulla vatz rotum tressins, þar til er þat blomgadiz ok bære avöxt. En eptir vatni var sva langt, at varla komz aptr um kvelldit, ef um morguninn var farid. En er þriu ar voru lidin, leit gud hlydne sveinsins ok godfyse, ok blomgadiz treit ok gerde avöxt. Tok abote sidan avöxt af þeima sama avexte, ok bar til brædra ok bad þa snæda af hlydne avexte. Nu fagnade abotinn mikilliga bædi af lydne brodurins ok taknsamligum avöxt tressins, er sprottid hafdi utan alla natturu ok edle. En hve mikill kraptr fylgir hlydninne, þa megum ver vel i mid setia dæme ins dyrdliga Pals, er einn var af lærisveinum heilags fodur Antonij.

217. Nockut sinn komu þrir brædr til eins alldrads manns i morkina Scithi, ok sagdiz inn fyrste fest hafa i minne utan bokar bæde in fornu lög ok in nyiu. Guds madr spurde, ef hann hefdi fyllt loptid af ordum. Annarr brodir sagdi helgum fodur: «Ek hefe sialfs mins hendi ritad allt id forna logmal ok id nyia.» Guds madr sagdi: «Fylldir þu gluggana af brefum?» Inn þride sagdi: «Vit þat fadir, at ek hefe allt herberge mitt hladit af grösum upp at reykhafinum.» «En þu geymdir þo ecki gestrisninnar,» sagdi guds madr. Ok svaradi þvi sva hverium þeira, at hann skilde, at hinir tveir hælduz af sinni athöfn, en hinn þride, sa er grösin hafdi saman borit til gesta vidtöku, þa girntiz eigi sva miok guds þar fyrir sem mannligs eptirmælis ok ömbunar. Var þvi miklu lofsamligri einfalleikr Pals en drambande smasmygle þessarra i þvi, at einfelldinnar krefr gud af oss meirr en smasmygle, sem hann vattar sialfr, er hann sagdi: «Yfir hverium mun hvilaz ande minn nema yfir litillatum ok hogværum ok ottanda min ord?» Skipade hann ok þvi smasveine mille lærisveina, at hann lofade hans einfellde þeim til eptirlikingar, ok sagdi til þeira: «Nema þer algeriz sem þesse smasveinn, þa munu þer eigi inn ganga i himnariki.»

1 Thebæum *lat.* 2 foru *Cd.*

[illegible]

218. [illegible] Thetaide borgar segdi [illegible] ok [illegible] skurdgodinu. [illegible] eptir honum leyniliga ok [illegible] hans hird standa fyrir honum. [illegible] kom til hans ok dyrkadi [illegible] hvadan hann være kominn. Hann [illegible] ok vakit þar upp orrostur ok [illegible] ok kom nu at segia [illegible] tima hann hafdi [illegible] Hann [illegible] daga [illegible] hafa i þessu starfe. Uvin[illegible] ok kvad hann allitid hafa [illegible] Kom sidan annarr til hans ok dyrkadi [illegible] hvadan hann være at kominn. Hann [illegible] vakit storma ok hafgialfr. drekt skipunum

en drepit mennina, ok kominn nu at segia honum. Fiandinn frettir nu at timanum, en er hann heyrde .xx. daga, vard hann reidr miok, ok bad fiandinn fa (hann) kveliðrum. Þa geck hinn þride framm; er hann var (frettr), hvat hann hafdi gert, sagdiz hann at brudlaupum[1] verid hafa ok vakt upp þrætur ok drepit margan mann ok iafnvel sialfan brudgumann. En (er) hann var frettr at stundinne, ok heyrduz x dagar, afvirde ovinrinn hann ok bad beria med svipum, sem hann hefdi litit snudgat a sva langri stund. Þar næst kom einn ok var frettr, hvar hann hafdi verid edr hvat hann hafdi gert. Hann kvez verid hafa i ęydemork ok stritt a einn munk .xl. sara, ok lez varla þvi a leid hafa komit, at hann saurgadiz med konu þa næstu nott, er þa var lidin. Ok er fiandinn heyrde þetta, reis hann upp i mot honum ok minntiz til hans, tok sidan koronu, þa er hann hafde, ok setti a hôfud honum, ok let hann sidan sitia hia ser, ok kvat hann hafa unnit mikinn lut ok mattuligan. En er ek hafda þetta seed ok heyrt, sagda ek med mer, at hardla mikil være munkanna stett, ok likade gudi sva at gefa mer heilsu, geck ek sidan ut ok gerdumz munkr. Nu heyrdiz, hversu mikilliga at gudi er þeck hlydnin, þott hon se þa enn avaxtsamare, er hon samtengiz litillætinu, sem kynniz i þvi, er her fylgir. Hversu mikil litillætis dygdin er, þa sannar inn helgi Antonius, er hann sagdi sik allar snôrur ovinarins seed hafa uppegndar a iôrdunni, ok mællte hann med miklum grate ok sut: «Hvat hyggr þu, hverr þessar allar mune fordaz fa, sva at hann skade ecke.» En hann heyrdi mikla rôdd er sagdi, at þat være litillæte eitt saman. Nu ma siá, hve mikil dygd er þesse gr(e)ind af sliks fôdur vitne, ok þat sem meira er af vitni gudligrar raddar. Mattu ok heyra, hversu eptirkomanda dæme birtir, hversu fiandrnir ottaz[2] krapt litillætissins.

219. I borginni Babilon var dottir hôfdingia eins diôfulod. En fadir hennar elskadi munk einn, þann er sva sagdi fodur meyiarinnar: «Sannliga true ek, at dottir þin ôdliz heilsu, ef einsetumunkar merkrinnar bidia fyrir henne; en þetta muntu eigi fa af þeim, þottu farir til þeira, þviat þeir vilia fordaz allt mannligt lof fyrir litillætis skylld at selia verk sin. Lat, at þu vilir kaupa nôckut at þeim, en er þeir koma i þitt herberge at taka andverdit, þa mæl, at þeir gere bæn fyrir meyiunne.» Fadir hlydir þessu raade ok fann einn þann, er selldi vandlaupa, ok leidir hann til innar siuku meyiar eptir fyrirhugsudu ráde. En er munkrinn

1 braudlaupum *Cd.* 2 ok predica *tilf.* *Cd.*

geck inn, rann i mot honum in diöfuloda ok slo hann pustr. En munkrinn snere at henne ödrum kinnarkialkanum. En pukinn tok at kalla at senu sva miklu litillæte ok sagde: «Ho, hverssu hardudliga bodord Jesus Kriz rekr mik i brott.» Vard mærin skiott alheil. Var þetta flutt helgum fedrum, ok dyrkudu þeir gud ok sögdu, at þat er venia diöfulligrar drambanar at falla fyrir tru kristinna manna ok litillæte.

220. Nockurum brædrum birtiz fiandinn med eingiligri asionu biartr ok blidligr i yfirbragde, ok sagdi: «Ek em Gabriel sendr til þin.» Brodir svarar: «Se, hvart muntu eigi til annars sendr, þviat ek em eigi verdr, at engill sendiz til min.» Hvarf fiandinn sidan skiott i brott. Ma her sia, hverssu audvelliga litillæte brodur sigrade drambanda diöful, er sik hof upp i lioss eingils asionu. Er su sama dramban iafnan med diöflinum, er heima hofzt med honum a himnenum, þa er hann sagdi: «Ek mun setia sess minn i nordre ok vera likr hinum hæsta.» Ok þat sama, er hann matte eigi vid höfudit fremia, freistadi hann vid hans lim at göra.

221. Einn alldradr madr fastadi .lxx. vikna ok snæddi eitt sinn i viku, at gud birti honum skyring ordz þess, er hann efadiz adr i, ok feck (eigi) fyrir föstuna Sidan sagdi hann med ser: «Nu hefe ek langan tima stundat til þydingar ordz þessa ok fengit eigi, þvi mun ek fara til brodur mins ok fretta hann ordzins.» Ok er hann var a veginum, vitradiz honum guds engill ok sagdi til hans: «Þu hefir fastad .lxx. vikna mædiliga ok fengit eigi bæn þina, en þviat þu litillætir þik nu ok villt hafa rád vid brodur þinn, þa se her ordit med sinni skyringu» Hvarf sidan eingillinn brott fra honum. En brodir feck skilt, at gott er at spy(r)ia brodur sinn þess, er hann skilr eigi, ok naudsynligt heilsu mannz ok hialp. Ma her af skilia, at stundum er (meirr) leitanda fulltings mannligs, en beidanda gudligra iarteina til allra luta, þar sem litillætid ödladiz her þat, er hvarke feck fyrir bæn ne föstunnar krapt.

222. Einn brodir hrygdiz vid annan brodur. Sidan kom sa, er hann hafde hrygt, ok bad liknar, en hinn villde eigi luka (upp). Þetta flytr sa er hurdarinnar hafdi kvatt fyrir einum gömlum manni. En hann sagdi sva: «Sia vid, at þu hafir eigi sva komit sem at kiæra a brodur þinn til annarrar handar ok syna hann sekian en rettlæta sialfan þik[1] qvidrkvæmiliga, ok mætti at þvi geraz, at þadan af tendrade upp hardare reide, ok kann vera, at gud hafe þvi eigi vitiad hiarta hans til upplokningar vid þik. Nu skil þat

1 sik *Cd.*

er ek sege: hefde hann misgert vid þig, skylldir þu rettlæta gerning brodur þins ok setia i hiarta þer, sem fyrir þina synd hafe þer þat at boriz, ok munde þa gud gefa hans hiarta frid vid þik.» Sidan sagdi heilagr fadir brædrum slikt dæme. Veralligir menn tveir voru þeir sidlatir ok sômdu þat med ser at ganga ut i morkina ok geraz munkar. En þeir hôfdu lettliga skilning upp a gudspiallit med vandlæte, en eigi þa ina andligu, er þeir skylldu haft hafa i þeim stad er sva segir: Ef limr þinn styggir þik, snid hann af ok kasta brott fra þer. Nu limudu þeir sik sva, sem þeir munde at þessum koste hafa himinriki. En er þetta heyrdi erkibyskup stadarins, skilde hann þa fra samneyte manna. Þeir trudu sik vel hafa gert ok vanvirdu vinmæle hans ok sôgdu: «Vid hôfum aflimat oss fyrir guds sakir, en byskup þesse skilr oss fra samneyte manna. Nu fôrum til Jorsala byskups ok appellerum erkibyskup þenna fyrir honum.» Ok sva gerdu þeir. En hann svaradi ok lez skilia þa fra samneyte manna. Nu hrygduz þeir ok foru til byskups Anthiochiæ borgar ok fengu þar vidrlikt doms atkvæde. At sva komnu sôgdu þeir med ser: «Fôrum til herra pafans, ok mun hann leysa ockr en hegna byskupa ok hefna ockar.[1]» Eggia hann sidan þess ok segia honum allan malavôxt, sva sem hæfde, ok herra byskupa med fullkomnum flutt(n)inge, ok fengu þar in sômu hardinde ok af hinum. Þar af forþockadiz þeim miok ok mælltu: «Byskupar þessir hafa samband med ser, er þeir hittaz a þingum; nu skulu vid fara til guds manz Epiphanium a Egiptaland, þviat hann er spamadr ok virdir eingis manna mun.» En er þeir komu i nand borginne, þa var honum vitrad af þeira efne, ok sendi hann menn til þeira ok bad þa ecke koma inn i borgina, þviat þeir voru i forbode. Þa hurfu þeir aptr til sin ok sogdu: «Sannliga eru vid sekir, ok til hvers rettlættu vid ockr, þviat þott þeir hefdi rangliga forbodat ockr, þa munde eigi þesse spamadr þat gera, ok sannliga hefir gud vitrad honum af ockro efne.» Toku þeir nu brædrnir ok idruduz beiskliga sins glæps. Ok þat sa gud ok birti inum helga Epiphanio, at hiôrtu þeira voru bleytt, kallar hann þa aptr til sin ok huggar ok tekr i samneyte, ritar sidan med þeim til byskups Alexandrie ok bad hann taka vid sonum sinum, þviat þeir hafa nu med sannleik gert idran sins glæps. Slika lute sagdi fyrr minntr fadir brædrum, ok lagde þetta til, at þat vill gud, at þat hialpe manninum, at hann asake sialfan sik ok gefe glæpinn a guds dom med litillætis asakan, en steriz

1 *Her ma noget være oversprunget i Cd.*

eigi til verndar med dramban. Ok er brodir hafdi þetta heyrt, gerde hann eptir ordum ins gamla mannz ok aminning, tok a sik fullkomliga idran med vidrkomning, hvarf aptr ok kvaddi hurdar herbergis brodur. Brodirinn er fyrir var skilde þetta ok bad gud fyrst liknar fyrir innan, en sidan lauk hann upp hurdunni, ok mintuz (þeir) til semiande med ser inn sterkazsta frid i guds auglite. Birtiz þat her af, hvat vinnr satt litillæte, er hurdin laukz upp litillatum, su er byrgd var fyrir drambsaumum. En ef hann hefdi viliat rett hugleida, þa skyllde hann þegar med litillæte hafa kvatt hennar ok erfidre asakan vid sik, at hann fengi med fride heim farid; er ok her nær sa meistare er þat kennir, heyrum hann.

223. Brodir nǫckurr spurde einn alldradan mann: «Seg mer einn þann lut, at ek life eilifliga fyrir, ef ek geyme.» Inn gamle fadir mællte: «Ef þu mættir þola vel meingerd ok bera hana sidan, þa er þesse lutr mikill ok umfram allar dygdir heil kenning, en sialldfeingr sa er geyme, ok þvi fagiætare er sa er, þa er dyrmætare kraptrinn. Berr sa vegsamligt vitne þessum krapte, hvers verdleiks hann se, er sik setr herviligan ok lagan i sialfs sins augum. Ok hviliks verdleiks þesse dygd se ok kraptr, þa gengr framm ein styrk kona ok provar þat, su er eigi sparde at verda her afleitlig ok brigzle annarra manna fyrir guds sakir.

224. I einu nunnusetri var mær nockur, su er sik likte sva sem heimska ok diǫfuloda. Enge systir samneytti henne, lifnadr hennar var sa, at hon for alldri brott fra steikarahuse, fylldi hon þar embætti allrar þionustu, svat eptir almenniligum ordzkvid mætte hon kallaz niardarvǫttr allz hussins.[1] Reynde hon þat med ser, er ver lesum i heilagri ritning: ef nockurr ydvarr hyggr sik spakan vera, se hann heimskr þessa heims, at hann verde spakr. Opt hugde þesse in helga mær at ritningum ollum. Þionade hon med huldu hǫfde ok sveipadre asionu. Enge af .iiij. .c. meyia, er þar var, sa hana nockut eta edr vid bord sitia, alldri þa hon fædu af nǫckurri þeira, helldr lifde hon vid þat eina, er hon hendi mola þann, er fell af borde, ok þo fonta edr grytur. Ǫngri þeira gerde hon nockut (i) meingerd edr mællte, enge heyrdi hana mǫglande edr med gnadde, ok þar er hon lifde vid allra þeira hatr[2] ok barsmidir, bannan ok meingerdir, þa bar hon þat med þolinmæde þeire, at hon talade alldri hvarki miok ne litt i mein nockurre þeira, er hana aleitudu. I þenna punkt stod guds engill hia einum helga manni, er Ipoterius het ok iafnan hafdi i eydemork lifat

1 erat secundum vulgare proverbium universæ domus spongia *lat.* 2 hatt *Cd.*

med inu lofsamligzta medferde, ok talar til hans þesse ord: «Hvi[1] hyggr þu þik mikit nockut vera edr þa brædr, er þenna stad byggia? Far til nunnusetrs kvenna tabennensiotarum, þeira er sva eru kendar, ok muntu þar finna eina mey med koronudu hôfde, ok vit hana vera þer betri; þviat þar er hon gengr nott ok dag fyrir mannfiôllda, þa berst hon sva i mot huginum, at alldri hverfr ne skiptiz hiarta hennar fra gudi; en þu sitr i einum stad ok hræriz hverge, ok reikar þo i hugskotinu ok hiartanu her ok hvar um borgir.» Ok er hann heyrir þetta, skundar hann ferdinni til fyrr nefn(d)s klaustrs. Var þar tekit vid honum vegsamliga af meistôrum stadarins ok rædismonnum, feck hann ok inngongu i klaustrid, er hann beidde. Ok er hann var inngenginn i klaustrid, bydr hann, at ôll conventin kome i syn vid hann. Mædr munklifissins flyttu þvi miok ok sôgdu honum, þa er allar voru þar komnar. En hann ser eigi fyrr nefnda mey ok ser fyrirheitna, ok frettir hver fra se. En þær kvadu allar þar vera. Þa grof hann at enn glôggligarr.» «Heyr, heilagr fadir, sôgdu þær, ok true, at ôll convent vor er her samankomin. Enn hôfum vær eina heimska i sodhuse.» Sa var sidr þeira at kalla hana diôfuloda. En er hann heyrdi þetta, bad hann leida hana i syn vid sik. Ok er hon var kollut, færiz hon undan ferdinni, þviat hon vissi reyndar af gudligri vitran, hvar af gerdiz. Þar næst var hon skylldut til ok sagt, at inn helgi Ipoterius girntiz at sia hana, en hann var hardla heyrinkunnigr ok mikils nafns. En er hon var færd framm fyrir hann, ok hann sa asionu hennar vafda med tautre, fell (hann) til fota henne ok bad hana blezanar. Hon fell þa framm ok mællte: «Þer eigut, herra, mik at bleza.» Systrnar furdudu ok sôgdu til hans: «Vil eigi, heilagr fadir, at þer sva mikla meingerd, þviat þesse er heimsk, er þu ser.» Hann mællte þa til þeira: «Þer erut at sônnu helldr heimskar, en þesse er allra var drottning, ok þess bid ek gud, at ek audlimz at vera henne likr a domsdege.» Ok er systr heyrdu þetta, fellu þær framm serhveriar fyrir hana ok iatudu grein(i)liga syndir sinar ymisligar ok badu liknar. Onnur sagdiz hellt hafa yfir hôfut henne sodinu, er hon hafdi skolat skutil sinn; ônnur kvez hafa halslostid hana, en ônnur fyllt nôs hennar af mustard; iatudu sva sidan ymissar ut ok ut. Hinn helgi Ipoterius bad þeim ollum liknar, ok for heim sidan. En guds ambatt þottiz eigi mega bera dyrd þa ok vegsemd, er[2] systr veittu henne ok trude sik mundu þyngiaz af ymissum þeira undanfærslum ok

1 þvi *Cd.* 2 ok *Cd.*

eigi til verndar med dramban. Ok er ...austrinu. En hvert er gerde hann eptir ordum ins gamla ...ar hon hefir stadar numit. fullkomliga idran med vidrkom... ...a life. Heyrdu þer nu, hversu herbergis brodur. Brodirinn ...r fyrir gudi, ok hversu þesse fyrst liknar fyrir innan, ...meinmæle ok motgördir, högg ok mintuz (þeir) til semia... ...ngiligrar hugganar, svat öll conventin Birtiz þat her af, ...rd. En hinn helgi guds madr gerdiz litillatum, su er ... ...her af nogliga, hve naudsynlikt er litil- viliat rett hug... ...meira verdleik til formanna ok undirmanna, hennar ok ... ...andliga ok elska þat mikilliga, svat sa er farid; er ... ...litillæte ok gudrædzlu, en eigi med grimd edr ...ar ok nær heyrande vottr, er þar af kennir.

22. ... ...sagdi einn gamall madr: Ef nockurr vill boda brodur einn ... ...med gudrædzlu ok litillæte, þa gerir brodur þat fad... ...at fylla med godfyse hitt, er bodit er, þviat eigi ma þ... ...vera mal kennandans, þat er dygd gudligs elskuga ...raustsamt fyrir innan. En ef einnhverr vill syna matt sinn ok ...isir upp ok bioda brodur utan gudrædzlu, þa lætr gud hann hvarke rikdom ... hevra ne gera þat, er hann bydr, þviat opinbert verdr þat verk, er af gudi geriz, ok sva verdr opinbert þat, er af vallde ok villd lega ...; þviat þat er af gudi, er byz af litillæte ok bæn, en hitt geriz af oreinum anda, er fram ferr med vallde, æde edr oroa. En þat er embætte inna ædre manna at ahyggiaz um þat iafnan, at þeir mege at rettu meirr af formenzkunni elskaz en ottaz, ok syne helldr undirmonnum sætleik litillætis en matt velldissins, svat af snidiz hiartarotinni riklyndissins herde, (ok) veki af þeira kostgæfe briostföst elska undirmennina til kraptaverka utan drambanar stærd; stillo hogvære reide hugskotzins med afle ofalsadrar astar, þviat vitleyse er þat likt, ef einnhverr girniz at drottna odrum ok drotne eigi adr reidne [sialfs sins.[1] Skal þat godr hirdir eigi syna i greimleiks þunga, hve mikit hann ma, helldr hve miok hann elskar, þviat þvi meirr sem hann elskaz, þvi lofligri provaz hann, þa er raundagrinn kemr. Heyre höfdingiar þat, er fyrir nöckurn snotran mann er mællt til þeira: sem einn af þeim verande settu þeir þik hertuga mille sin, þviat oreinn er hverr, er upp hefr hiarta sitt. Minniz stiornarmenn, at þeir eru iörd, ok stæriz eigi, helldr nemi þeir at mer, þviat ek em miuklyndr ok litillatr i hiarta; ok ef þeir vilia þiona til litillætis konungs, þa siaz þeir vel um iafnan at varaz drambanar skeyte. Ma nu sa sem less skoda, hveria godfyse gerir undirmanninum litillæte bodandans; batnar

1 [sins sins *Cd.*

af annars gætzku, at annarr bydr med litillæte, en ¹ godfyse. Fare þvi framm tveir lampar ok tvær .ı eru þeir menn .ii., er reyna, hverssu annarr batnar ıtillæte, ok annarr af annars hlydne.

.26. Brodir sa, er Pistus het, kallaz komit hafa, ok .vii. ıædr med honum, at sia .ij. fedr, er sva hetu Or ok Atrem, ok batna af þeira gæzku. Abote Atrem hafdi ina hæstu lydne, en Or id mesta litillæte. Þesse brodir Pistus segiz verid hafa nockura daga at skoda dygdir þessa fedra, ok lez seed hafa einn furduligan lut, er Atrem gerde. Nôckurr madr hafdi fært þeim fisk, ok villde Atrem matbua hann fodur Or, er þeira var ellri, ok hafdi knifinn i fiskinum til sundrskurdar, er abote Or kallar med nafne tysvar. Nu skundade hann sva miok ferdinni, at hann let knifinn standa i fiskinum ok villdi eigi i sundr skera. «Þessa hlydne hans furdada ek, sagdi brodir Pistus, hvi hann bad hinn eigi bida, medan hann sundrade fiskinn, ok spurda ek, hvar hann hefde fundit sva mikla miskunn lydninnar.» Hann svarar ok kvat eigi sina vera, helldr þess gamla fodur, er allt tok med litillæte þat, er hann gerde, «ok iafnvel muntu þat mega (sia), sagdi abote Atrem, med raun, hverssu hann lofar med sinne hlydne ok litillæte min mistæke.» Steikir hann sidan fisk med villd sinne, svat onytt var, ok setti fyrir abota Or. Eu hann át ok talade ecki um. «Syniz þer eigi gott, fadir?» sagdi Atrem. Hinn kvad: «Hardla gott.» Eptir þat steikte hann litid af fiske hardla vel, ok kvez þvi tapat hafa i i steikingu. Abote Or svarar, kvat þa hafa illa tekiz. Sidan sneriz abote Atrem til min, sagdi brodir Pistus, ok sagde: «Nu mattu sia, sagdi hann, at hlydne, þa sem þu eignadir mer, vinnr litillæte þessa ins gamla fodur, þviat ecki gere ek sva litilliga, at eigi taki hann med þôckum, ok vænte ek fastliga, ok true ek mik munu hialpaz af hans litillæte, þviat ek verd af þvi lydinn.» «Nu mun ek, segir brodir Pistus, þviat ek hefe hugfest þeira litillæte, kostgæfa¹ at fylgia hvarstveggia fotsporum, sem ek þickiumz mega.» Ma her heyra menn mikillar styrktar, er hvarr predicar annars dygd, en hylr sina hlydne; forduduz þeir sva ræsnina, at hvarr eignade odrum annars dygd sinn verdleik. Skile þvi sa er less, hvat² gods vinnr midlan astarinnar, þa er annarr tekr med þôck annars vanhyggiur sem godfusliga þionustu, ok hverr er sterkan hug vill hafa af sinne lægd en annars hæd³, þa (heyri) hann þat, er her fylgir.»

1 kostgæfe ek *Cd.* 2 hvart *Cd.* 3 hat *Cd.*

227 Brodir nôckurr kom til ins sæla abota Sisosij i fiall ins helga Antonij, ok er þeir tôludu, sagdi brodir til abota Sisosij: «Komtu enn eigi, fadir, til iafns verdleiks vid abota Antonium.» Fadir Sisosius svarar: «Ef ek fengi eina hugrenning ins helga Antonij, þa munda ek þickiaz sva heitr sem elldr ok ottaz ecki tilfelle þadan fra, en þo veit ek deile a þeim manni, er med erfide færr borit hugsanir sinar.» Skodaz her af, hverssu þesse helgi madr provade annars verdleik en lægde sinn. Heyrum annat likt dæme, er her fylgir.

228. Eitt sinn er inn helgi Arsenius frette nockurn egipzkan mann olærdan af hugsanum sinum, heyrde þat annarr madr ok mællti til heilags fodur: «Hvi spyrdu þorpara þenna at hugsanum sinum, sva rôskr sem þu ert upp a girzka tungu ok latina ok sialfs þins samvizku?» Arsenius svarar: «Hefe ek kunnleik hvarstveggia mals til veralldarinnar girz(!) ok romverskz, en til verdleiks kann ok eigi stafrof þessa þorpara.» Se her, hverssu þesse afvirdir eiginligan verdleik ok lægir sik, at hann mikle annars gæzku med afþockan til naungsins, er sva algerver(!) skipade annan i sinum dome at (gera) audgætligan sialfan sik ok afleitligan. Fagne af sliku trulyndir leikmenn, þeir er verdleik mega framm bera fyrir bokliga skilning, sem skyllda krefr; skile ok klerkar, at truan samtengd litillætinu helpr manninum meirr en boklig skilning. En hvat litillætid se, þa er her nærr meistare, er þat kennir.

229. Einn alldradr madr var spurdr, hvat være litillæte. Litillæte, kvat hann, er mikit verk ok gudlikt[1], en þesse er gata litillætis at taka upp likamlikt erfide ok skilia sik þa syndugan ok lágan ok ollum audgætligra. «Hvad er þat, fadir, kvat brodir, at vera undir ôllum.» «Þat, sagdi hann, at vera lægri ok afleitligri odrum ok hyggia helldr at sialfs sins syndum en annarligum, ok bidia gud liknar æn aflate, þviat sva lengi ser madr eigi sialfs sins syndir, sem hann aktar annarligar.»

230. Einn alldradr madr var sa i morkinni, er sagdi med sialfum ser, at hann munde vera algerr i dygdum, ok þvi bad hann sva til guds: «Syndu mer drottinn, ef mik vantar nôckut a algerleik, at ek inne þat i verke.» En gud litillætte hugskot hans sem med varygd, at honum yxi eigi af algerve sinni stærd edr ræsne, ok sagdi til hans: «Far til hiardreka, þess er ek visa þer, ok mun hann segia þer, hvat þu skallt gera.» Ok hann for

1 gudlikg *Cd.*

þegar. En er hann er a ferdinni, kom rödd yfir hirdinn, su er sva sagdi: «Einsetumadr, sa er þu kant, kemr til þin skiott at leita ráds vid þik um saluhialp sina; en þu skallt bioda honum at taka svipu ok fara at giæta svina þinna.» Þessu næst kom inn gamli fadir ok kvaddi dyra, geck inn þvi næst, ok heilsuduz þeir; bad þa þegar heilagr fadir fehirdinn hialpræds fyrir sal sinni. Fehirdirinn fretti, ef hann munde hafa þat, er hann legdi til. Heilagr fadir lez vist hafa mundu. «Tak her þa svipu, kvat hiardrekinn, ok far at geyma svina minna.» Þetta sama hefir einsetumadr. En allir þeir, er kunnu ok heyrt höfdu krapt hans ok nu sa, at hann giætte svina, sogdu sva med ser: «Se þenna mikla einsetumann, er slik frægd var med sannindum fra flutt; hræriz hiarta hans ok kvelz af diofle, er hann gætir nu svina.» Einsetumadr fagnade, er hann heyrde slikt, ok rygdiz hvarki i hiarta ne asionu. Nu sa gud, med hveriu þole hann bar brigzle manna ok meinmæle, ok baud honum at hverfa aptr til einsetu sinnar. Gerdiz her sva, at sa sem lofligr for i brott, hvarf enn lofsamligri aptr.

231. Eitt sinn komu illvirkiar til klaustrs eins alldrads mannz ok sogdu til hans med æde mikille: «Til þess eru ver her komnir at eyda ollu þinu goze ok hafa brott med oss.» «Takit synir, kvat hann fadirinn, þat sem ydr syniz.» Þeir ræntu hann ollu þvi, er þeir fundu, ok foru i brott sidan. Ok er þeir voru i brottu, fann heilagr fadir siod nöckurn, er folginn hafde verid, ok for eptir þeim med kalle miklu ok mællte: «Heyrit, synir, takit þat er þer hafit gleymt.» En (er) þeir sa sva mikla þolinmæde heilags fodur, baru þeir aptr allt þat er þeir höfdu rænt, ok sogdu sva med ser: «Sannliga er (sia) guds madr.» Gerdu þeir sidan idran ok bættu[1] sitt sidferde at senu sva miklu þole heilags fodur. Vard her sva, at af eins truartrausti ok algerleik leidrettuz margir til lifs. Ma þa enn audmiukligarr slikt truaz, ef fleire kompanar ganga framm klæddir med þessum krapte þolsins. Ok er[2] þvi (næst) id fiorda dæme, þat er her fylgir.

232. Einn gamall madr var i kofa sinum, sa er litt geymde at heilsu sialfs sins likama ok hafdi þat til atvinnu, er hann gerde [fle]ttur edr duk um daga. Þa er sva hafdi framm farit um hrid, kom brodir nockurr at byggia hia honum, ok gerde sa ok duk a dag, ok neytti inn gamle madr verd hans i vine, en brodir[3] litit af braude a kvelldit, þott hann ynni a daginn. Ok er brodir hafdi

1 hættu *Cd.* 2 her *Cd.* 3 brodur *Cd.*

þolat .iij. vetr, talar hann med ser: «Ek em klædlauss ok mæddr af matleyse ok hungri, mun ek verda at fara i brott hedan.» Þvi næst hugsar hann med ser: «Hvert mun ek fara? Ma at betra se at sitia med brodur þessum sameiginliga, þviat ek sit fyrir guds sakir, þess er mer ma senda þegar nóckura hialp ok huggan, er hann vill» Ok er hann hugsar þetta med ser af ollu hiarta, vard honum eigi at valiug, þviat guds engill stod hia honum ok bad hann alldri brott hverfa, «þviat ver munum koma til þin a morgin, ok mun geraz hialp af vorre vitran.» Um morgininn sagdi hann til ins gamla mannz: «Far eigi fra mer i dag, þviat ek vænte, at englar guds mune koma at skilia mik fra heiminum.» En er sa time kom, at inn gamle madr var vanr at kaupa vin i bænum, sagdi hann til brodur: «Eigi munu þeir koma i dag eptir þer, þviat nu er lidinn timinn.» Brodirinn kvad þa sannliga koma mundu, þviat hann trude fastliga, at sa var enge falsare, er honum het þvi. Ok er þeir mælltuz þetta vid, sofnade brodir sælliga til guds. En inn gamle madr flaut allr i tarum ok sagdi: «Hosson mer, son minn, hosson mer veslum, er sva lengi hefir lifat vid vanrækt, en þu eignadiz ónd þina i þolinmæde fyrir skamma tilstundan.» Vard sidan inn gamle munkr hofsamr ok lofligs lifnadar, leidde hann sva brodur þol til heilsu ok hialpar. Fylgir her ok likt dæme, hversu þol lærisveinsins med lægd veitir meistaranum betrанliga hæd.

233. Einn alldradr madr atti lærisvein lofsamligs lifnadar, ok þott inn gamle madr ræke hann ut stundum i reidebolu, þa beid hann uti iafnan. Eitt sinn er sva hafdi farid, ok inn gamle madr fann sveininn ute sitianda, komz hann vid fyrir hans þol ok bad liknar med tarum ok sagdi til sveinsins: «Sannliga ertu minn fadir, þviat þol þitt sigrar litilleik minn. Gacktu nu inn, ok skalltu hedan fra vera minn fadir, en ek þinn son, þu meistare, en ek lærisveinn, þviat þin verk syna þik ellra, ok æska þin sigradi elle mina.» Hugleiddi inn ungi madr her af, at ver skyldim helldr af meinmælum fagna en kveina.

234. Einn alldradr madr sagdi sva, at sa brodir hefir meira verkkaup, er allan hug leggr undir hlydni andligs fodur, en hinn er einn samt rædz i eydemork.

235. Abote Antonius sagdi, at sva sem fiskar deyia skiott a þurru etcet.[1]; þviat sva byriar oss at fara til kofa vars sem fiskinum til siofarins, at vær gleymim eigi inni idre geymslu af seinkan

1 *Jvf. ovenfor Cap. 103 S. 591.*

aptrhvarfsins. Ok enn sagdi hann, at sa er sitr i einsetu, er frials fyrir þrimr abarningum, heyrnar, mals ok synar, en hann heyrir at eins ok hefir hiartans orrostu.

236. Abote Arsenius, þa er hann var enn i keisarans hôll, badz hann sva fyrir til guds: «Greidtu mik, drottinn, til heilsu.» Þa kom yfir hann rôdd, su er sva sagdi: «Arseni, fly menninа, ok muntu hialpaz.» Ok sidan sneriz hann til munkligs medferdis ok hvarf or hallinni. Sidan badz hann sva fyrir sem fyrr: «Heyr þu, drottinn, ger mik heilan.» Þa mællte enn gudlig rôdd til hans: «Fly, þege, hvilz, þessar eru rætr til at misgera eigi.»

237. Abote Daniel af þeim stad er Fara het, lærisveinn ins helga Arseni, sagdi sva: Aboti Arsenius fadir vorr flutti oss af nôckurum Scithiocus manni, þeim er mikilligr verkmadr var, en faskyrr i tru, ok villtiz af vankunnan ok sagdi: «Eigi er braud þat er ver bergium likame Kriz.» Tveir gamlir fedr heyrdu þat, er hann mællte, ok vissu verk hans skir ok rein, ok vissu at hann talade þetta meinlausliga fyrir favitru, ok komu til hans ok sôgdu: «Abote, vid hôfum heyrt otru ord af einum manni, sva at hann sagdi, at braud þat er vær bergium, se eigi Kriz likame, helldr mynd likams.» Inn gamle madr svarar: «Ek em sa er þetta hefir mællt.» Þeir badu hann ok mælltu: «True eigi sva, abote, helldr hizig sem almennilig kristne bydr oss, at ver truim þat vera holld Kristz, er ver bergium i brauds asionu. En þat er med sannleik en eigi mynd blods hans, er ver bergium af kalek, ok sva sem gud gerde i upphafe manninn eptir sinni likneskiu, sva skulum vær trua med sannleik, at þat er holld ok blod Jesus Kriz, er ver berg(i)um i asionu brauds ok vins.» Inn gamle fadir mællte: «Eigi mun ek trua, nema ek verda myktr med skynsemd.» Þeir sôgdu þa til hans: «Bidium ok til guds þessa viku, ok truum ver, at hann birtir oss af þessu stormerke.» Inn gamle fadir tok þessu med fagnade, ok foru þeir heim med fagnade i kofa sina. Ok bad inn gamle fadir sva til guds: «Drottinn, þu veitz, at ek em eigi af illzku otrurr, helldr bleckiumz ek af ovitru, birtu mer, drottinn Jesus Kristr, þetta stormerki.» En hinir ellri badu sva: «Drottinn Jesus Kristr, birt inum gamla fedr þetta, at hann true ok glate eigi erfide sinu» Gud heyrde bæn þeira. Ok er vika var lidin, komu þeir til kirkiu a sunnudag, ok satu allir samt a einum bed, ok inn gamle madr a millum þeira, ok lukuz upp skilningar augu þeira, svat þa er sa heilagt alltare var framm latin

oblatan, syndiz þeim þrimr, sem sveinn einn være, ok er prestrinn retti framm hondina at briota heilagt braud, þa steig guds engill nidr af himne ok hellt a sverde, ok sneid i sundr sveininn ok steypte blodinu i kalekinn, ok braut prestrinn af helgu braude litla limu, sva at hratt holld ok blodugt var gefit inum gamla fedr, er hann geck innar mille annarra heilagra manna. Ok er hann sa þat, kallade hann hátt ok mællte: «True ek, drottinn, at þetta er holld þitt ok blod.» Ok þegar er hann hafdi þetta mællt, þa vard þat holld, er hann hellt sa, med stormerke at braude, ok bergde hann þvi ok gerdi gudi þackir. Þa sögdu hinir gömlu fedr þessum hætti til hans: «Gud veit natturu mannzins, at hann ma eigi eta hratt holld, ok þvi snyrr hann holldi sinu i braud, en blodi i vin, til handa þeim er med tru taka.» Ok gerdu þeir gudi þackir fyrir inn gamla fodur, er hann let eigi fiandann fyrirfara ollu hans erfide. Ok foru þessir þrir fedr allir samt heim i kofa sina med vinattu.

238. Þesse same abote Daniel sagdi af odrum miklum fedr i inum idrum halfum Egiptalandz, at hann mællte medr einfellde, at Melchisedech være guds son. Þetta var flutt fra hans fyrir inum sæla Cirillo erkibyskupi Alexandrie borgar, ok kendi hann vera kraptamann sva mikinn, at hvad sem hann bæde af gudi, mundi hann birta honum, þott hann segdi honum med einfellde; ok þvi lagde erkibyskup hug sa at snua honum rettleidis ok sagdi sva til hans med spekt sinni: «Abote, hugsan min sagdi mer, at Melchisedech er guds son, en önnur hugsan sagdi, at hann se eigi guds son, helldr höfdinge kennemanna guds. Nu senda ek þvi til þin, at þu bidr gud birta þer, hvart Melchisedech se gud edr madr.» Enn gamle madr frammeggiadr sva diarfliga med trauste, at gud munde veita honum, hvat er hann beidde, bad byskup gefa ser þriggia daga frest, lez þa mundu segia honum sannleik af þessu. For hann sidan brott ok bad til guds. Inn sæle Cirillus visse, at mikils verdleiks var inn gamle fadir, ok at gud mundi birta honum þetta. Eptir þria daga kom inn gamle fadir ok sagdi byskupi, at sannliga var Melchisedech madr. »Hvar af veiztu þat?» sagdi byskup. Heilagr fadir svarar: «Gud birte mer alla höfudfedr fra Adam til Melchisedech, sva at þeir stodu fyrir mer. Sidan sagdi engill guds mer, hverr Melchisedech var, ok treystumz ek þvi, at hann er madr.» For inn gamle fadir sidan braut fra bysk-

upi ok predicadi sialfr, at Melchisedech være madr. En inn sæle Cirillus vard þvi hardla feginn.

239. Abotę Arsenius sagdi optliga: Ek idrumz, er ek hefe talat, en ef ek hefe þagat, þa em ek i hvilld, ok idrar mik eigi, ok ef vær hôfum leitat drottins, mun hann birtaz oss, en ef vær hôfum halldit honum, er hann med oss.

Explicit vitas patrum.

Navneregister.

(b *betegner anden Del*).

Rettelser.

I.

10^{38}	gat hana	*læs*	gat hann
15^{9}	Agnes;	«	Agnes; 1
21^{24}	konnungs	«	konungs
33^{32}	giæzkneingli	*bør rettes til*	giæzlueingli
41^{15}	vagsama	*læs*	vegsama
42^{1}	ordsendigu	«	ordsendingu
44^{27}	sigriztb i ardogum	«	sigrizt i bardogum
49^{31}	liki lans	«	liki hans
52^{34}	semt	«	sem
65^{26}	reiðinnar 1	«	reiðinnar 2
65^{35}	þessa 2	«	þessa 3
87^{27}	vlfvallda 1	«	vlfvallda 2
87^{32}	oþolandligr 1	«	oþolandligr 3
87^{39}	*her Cd.*	«	*her Cd.* 3
97^{34}	semblandaðan	«	samblandaðan
100^{14}	stopli	«	stolpa
101^{10}	miskvnnur	«	miskvnnar
115^{7}	han(s eptir)	«	han(s)
119^{20}	verðveittv	«	varðveittv
142^{32}	eabsentm	«	absentem
143^{33}	var *A*	«	var *a*
186^{15}	heriudu i	«	heriudu
188^{24}	bad hans	«	bad hann
198^{29}	dege	«	degi
198^{32}	gòrþi	«	górþi
229^{17}	at comasc	«	ut comasc
235^{4}	o segi	«	oc segi
239^{32}	þa atti	«	sa atti
279^{22}	þefa	«	þurfa
281^{30}	hrendir	«	brendir
312—321	*i Overskriften* Dionynius	«	Dionysius
331^{11}	þria dag	«	þria daga
335^{40}	*C*	«	*A*
344^{28}	poddur 1	«	poddur 2
344^{35}	hendr 2	«	hendr 3
344^{37}	ok 3	«	ok 4
354^{30}	Patricii 3	«	Patricii 4
365^{14}	hir.a *i nogle Exemplarer*	«	hirsa
452^{17}	drepa	*bør rettes til*	drvpa
453^{6}	sem orskvrðr	« « «	seinn orskvrðr
453^{24}	Nv er farið	« « «	Sva er farið

466^{35}	Myrra	*læs*	Dyrar
505^{29}	þa þeim	«	þa heim
513^{14}	for hon	«	for hann, ***saaledes har B.***
601^{24}	sidan med	«	[sidan med
609^{23}	fyrr lata	*bør rettes til*	fyrlata ***eller*** fyrirlata
683^{8}	gefin aðr	« « «	gefin an
685^{9}	er freistar	« « «	er freistaðr

II.

17^{18}	i secula	*læs*	in secula
35^{10}	presti	«	prestum
47^{40}	*Her et Par*	«	*Her er et Par*
59^{38}	sennillga	«	senniliga
73^{21}	faganarmenn	«	faganarmann
93^{13}	hvirfli.	«	hvirfli.»
139^{21}	þessarr arbækr	«	þessarrar bækr
161^{13}	ner nidri	«	ner midri
316^{16}	annarskyn	«	annarskyns
328^{12}	nefnda svo morg	*bør rettes til*	nefnd svo morg
433^{10}	grasgerd	*læs*	grasgard
442^{5}	likara	«	leikara
458^{10}	samtengd	«	samtengdir
471^{26}	mostratur	«	monstratur
477^{11}	hann ek	«	kann ek
488^{10}	danda	«	dauda
496^{11}	handa.	«	handa.»
496^{12}	auglite.»	«	auglite.
502^{37}	solitudinem	*bør rettes til*	sollicitudinem
547^{18}	athafni	*læs*	athafnir
552^{17}	ute	«	lute
567^{6}	setia þeim	«	sitia þeim
584^{33}	virga	«	virgo
603^{17}	færirdæmi	«	fyrirdæmi
620^{4}	sonn	«	sonu
625^{20}	þeir i fialle	«	þeir (er) i fialle
636^{34}	hafdi ok	«	hafdi
640^{4}	girnd	«	grimd
645^{29}	rettir	«	re(i)ttir
664^{31}	greimleiks	«	grimleiks
666^{16}	kann ok	«	kann ek

FORORD.

De her meddelte Helgensagaer hidrøre vel samtlige fra latinske Originaler. Den væsentligste Interesse for os have de paa Grund af Sproget, da de fleste uden Tvivl allerede have seet Lyset i det 12te Aarhundrede, og enkelte ere naaede til os i meget gamle Haandskrifter. De fleste af disse Sagaer bære den bedste Sprogperiodes Præg og synes at være behandlede med temmelig Frihed ligeoverfor de til Grund liggende Originaler. Enkelte Oversættere have følt sig mere bundne af Latinen, og deres Stil bærer ogsaa Spor deraf; dette gjælder navnlig enkelte Partier af Vitæ Patrum; Udgiveren har derfor troet, at en Meddelelse af den latinske Text, for saa vidt den har været ham tilgjængelig, her kunde være hensigtsmæssig og til Lettelse for Læseren. Denne maa dog ikke her vente at finde klassisk Latin, interesserer han sig derimod for de nyere romanske Sprog, vil han i denne Latin støde paa mange Eiendommeligheder, der minder om disse, saaledes vil han for Exempel allerede finde Spor af ille brugt som bestemt Artikel = fr. le, la, Antydninger til det nyere Futurum dannet af Verbets Infinitiv med habere o. lign.

Stødet til den i Middelalderen saa rigt blomstrende legendariske Litteratur synes for en væsentlig Del at skyldes tre Helgenhistorier af Hieronymus (jvf. Ebert, Geschichte der Christlich-lateinischen Litteratur, Leipzig 1874 S. 192 ff.), nemlig hans Skildring af Paulus af Thebens Levnet (Vita Pauli), der skal være hans først udgivne Verk, ved Aar 374; hans mærkelige Meddelelser om en Munk i den chaldæiske Ørken, som han gjengiver med dennes egne Ord, saaledes som han har hørt dem af hans Mund (Vita Malchi); og endelig hans udførlige Biographi af Hilarion (Vita Hilarionis), Stifteren af Klosterlivet i selve Palestina. De to første af disse Hieronymus's Arbeider ere os levnede i norrøn Bearbeidelse og meddelte i nærværende Samling I S. 438—446 og II S. 183—192, den tredie, hvis den har været oversat, er i alt Fald ikke kommen til os, dog nævnes Hilarions Navn her i Vitæ Patrum II cap. 175, hvor et Møde mellem ham og Epiphanius paa Cyperen omtales.

Overalt at paavise den bestemte Kilde til alle disse legendariske Sagaer, selv om Tiden havde strakt til, vilde være en vanskelig Sag for en, der ikke engang har Adgang til den herhen hørende trykte Litteratur i sin Helhed, end sige til det meget som endnu ligger utrykt i Udlandets Bibliotheker. Udgiveren faar derfor indskrænke sig til at omtale, hvad der nærmest vedkommer den norrøne Text, og navnlig de Haandskrifter, han har benyttet ved Udgivelsen deraf.

To af disse fortjene først og fremst at omtales, ikke just formedelst deres Ælde, men paa Grund af Mængden af de i dem opbevarede Sagaer, nemlig Pergamentsbøgerne No. 2 folio i det Kongelige Bibliothek i Stockholm og No. 235 folio i den Arna-Magnæanske Samling paa Universitetsbibliotheket i Kjøbenhavn, og dernæst som tredie No. 233 folio i samme Samling.

I.

Cd. Holm. 2 folio*) bestaar nu af 86 Blade eller 172 Sider, med 2 Spalter paa Siden og 43 Linier paa Spalten. Bogen udgjør nu 13 Læg eller Ark, hvoraf hvert oprindelig har udgjort 8 Blade. Af det første Ark er kun til-

*) Det vil maaske vække Forundring, at Pergamentscodex No. 3 folio i det Kongelige Bibliothek i Stockholm ikke her er bleven benyttet, uagtet den indeholder en rig Samling af legendariske Sagaer. Grunden er den, at Sproget her ikke er norrönt (d. e. gammelnorsk eller gammelislandsk). Bogen kan nemlig ikke være ældre end første Halvdel af det 16de Aarhundrede, og er sandsynligvis tildels oversat fra en Plattydsk Legendesamling. Sprogtonen og Ordføiningen fjerner sig betydelig fra den ældre, der findes Udtryk, som aldrig have været anvendte i det gamle Sprog, og som vistnok ogsaa ere ukjendte for det nyere islandske (f. Ex. nauva = varla, knap, neppe, platt. nouwe). Beviset for sin sildige Tilbliven giver ogsaa Bogen selv. I den sidste der forekommende Legende, om Sancta Anna, Jomfru Marias Moder, omtales et Jertegn i Brabant 1488. De sidste Blade i Bogen ere udrevne, hvorved Slutningen af Sancta Annas Jertegn mangler; men tilfældigvis findes den samme Legende om Sancta Anna og hendes Jertegn fuldstændig paa Gammelsvensk i en Codex i Linköping (Rietz: Scriptores Svecici Medii Ævi II Lundæ 1843 P. 161—264) nøie stemmende med Texten i Cd. Holm. 3 folio og øiensynlig oversat efter samme Original (den svenske Legende angives ogsaa ved Enden at være vend af tysko oc i swænsko), og her omtales til Slutning flere Jertegn der udførtes ved Sancta Annas Hoved, der opbevaredes i Merseburg «hart nær Dyren» og blev fundet Aar efter Guds Byrd 1501, niende Dag i Januar Maaned. Efter denne Datum, som kun en Lacune i Slutningen af Cd. Holm. 3 folio her har berøvet os, maa altsaa denne Bog være skreven; den synes hel igjennem at være med samme Haand. En Prøve paa Sproget har man i den af Jon Sigurdson i Annaler for Nordisk Oldkyndighed Aar 1854 udgivne Saga Osvalds konungs, og et Facsimile af Haandskriftet er meddelt i samme Annaler for Aar 1852. Bogen fortjente uden Tvivl at udgives i sin Helhed.

bage to Blade, det andet og det syvende, og af en ældre Signatur fra 16de Aarhundrede kan man se, at dette Læg den Gang var det første i Bogen, som altsaa har begyndt med Thomas Erkebiskops Saga (II 315—320). Af denne Saga er der levnet 1 Blad, oprindelig det andet i Lægget, samt ⅔ Spalte paa andet Blad, oprindelig det syvende, der indeholder Slutningen af Sagaen. Nederst paa samme Spalte begynder Martinus Saga (I S. 607—642), der har en Defect derved, at det med første Blad i Ryggen forbundne 8de Blad ogsaa er gaaet tabt (I S. 611). Da mellem femte og sjette Læg Slutningen af Gregorius Saga mangler (I S. 395), er her i det mindste udfaldet ét Læg. Sjette Læg begynder med Augustinus Saga (I 122). Af 10de Læg mangler det 3die og dermed sammenhængende 6te Blad, hvorved 2 Lacuner indfalde i Marthas Saga og Maria Magdalenas (I S. 522^{27}—527^{7} og S. 535^{27}—539^{31}). Af 12te Læg ere de 4 inderste Blade i Behold, første og andet og dermed sammenhængende 7de og 8de ere tabte. Herved er en Lacune af 2 Blade indfalden i Cecilias Saga (I S. 279^{20}—289^{10}) og Slutningen af Agnes Saga bortkommen (I S. 19^{18}). Af 13de Læg er kun de to inderste Blade i Behold, det første af disse, nuværende Blad 85, begynder midt i Fortællingen om Fides Spes Caritas (I S. 372^{23}), har derpaa Flagellatio Crucis (I S. 308—311), som fortsættes Blad 86, hvis sidste Spalte indeholder Begyndelsen af Mauritius Saga (I S. 644^{22}—645^{2}).

Sagaernes Orden i Codex er følgende: Thomas, Martinus, Nikolaus, Ambrosius, Dionysius, Silvester, Gregorius, Augustinus, Blasius, Stephanus, Laurentius, Vincentius, Benedictus, Páll eremiti, Maurus, Maria Egipzka, Martha og Maria Magdalena, Katerina, Barbara, Lucia, Cecilia, Agatha, Agnes, Fides Spes Caritas, Flagellatio Crucis, Mauritius.

Codex er skreven paa Island, sandsynlig ved Slutningen af det 14de Aarhundrede, af 2 Hænder (anden Haand begynder Bl. 35 med Augustinus Saga), hvis Orthographi dog ikke er meget afvigende, og denne nærmer sig, som i de fleste Haandskrifter fra den Tid, i enkelte Punkter til den nuværende Udtale paa Island: o skrives for á efter v, dog har den første Haand næsten næsten altid sva, den anden oftest svo; Diphthongen ei = e bruges gjerne foran ng: leingi = lengi, feingu = fengu, dog skriver den anden Haand for det meste lengi, fengu, gengu. U-Omlyden af a betegnes ved ǒ, au eller o; udenfor Stammen i Flexions- eller Afledsformer betegnes denne Omlyd oftest ved o: bidiondum, veriondum, þionondum, domondum, riddorum, dog findes ogsaa riddǒrum, truǒndum, domǒndum, gǒfgundum og et Sted lifendum.*)

*) Hist og her findes dels over dels under Texten nogle Tilskrifter af senere Hænder, saaledes nederst paa 13de Blads Forside med Hænder fra 15de Aarhundrede: hier setr ek olafr tone mitt klor, og med en anden Haand: hier setr ek biarne mit klor; paa 16de Blads Forside i

Med Hensyn til Opløsningen af Forkortninger, da er denne udført efter den Form, hvori Ordene findes, naar de ere fuldt ud skrevne. Formen postoli, og ikke postuli, er valgt, fordi der ét Sted staar skrevet helt ud postolum (Udg. I 491[28]), ellers overalt pl'i, pl'igr o. lign. Dog er Skrivemaaden þeira bleven foretrukken for þeirra, fordi þ'r bruges = þeir, og det saaledes synes rimeligt at opløse þ'ra med þeira, uagtet Ordet ét Sted skrives helt ud þeirra, og et Par Steder þeiʀa (ʀ = rr); paa ét Sted skrives ogsaa Nominativformen þeiʀ. Ordet konungr er bleven trykt saaledes; det skrives sædvanlig k'r (Nominativ), k'g (Accusativ) o.s.v.; dog to Steder fuldt ud konungr, én Gang koñgr, og omtrent 6 Gange kongr. Præpositionen fyrir skrives sædvanlig f' eller f[a], et Par Gange opløst fyrir, og én Gang firir, den første Form er bleven foretrukken. Det personlige Pronomen vær (nos) findes altid skrevet saaledes, naar Ordet stáar uforkortet, aldrig ver, skjønt det oftest forkortes v', Formen vær er derfor optagen. Ordet hon skrives saaledes omtrent 6 Gange, almindeligst forkortet h°, og ofte hun. Dativ af hann er trykt honum, hvor den er forkortet h'm, uagtet honum kun findes helt ud skrevet én Gang, hônum derimod 4 Gange, og havnvm 2 Gange. Conjunctionen eller skrives snart eda snart edr. Nægtelsen eigi skrives mange Gange helt ud, ogsaa forkortet eig eller eg, og endnu oftere e[i]. Dette e[i] er ikke bleven opløst ecki (der skjønt egentlig Neutrum af engi ofte ogsaa i det gamle Sprog bruges for den blotte Nægtelse ligesom i Latin nihil), men altid eigi, da det ogsaa bruges for eigi Præsens Conjunctiv af eiga (saaledes i Martinus Saga, I S. 637[32], at hann e[i] [d. e. eigi] þar at hvíla), hvilket udelukker Muligheden af, at Skriveren ved denne Forkortning har kunnet mene ecki.

I et Par Punkter har Udgiveren fundet det rigtigt at afvige fra Oldbogens Skrivemaade. Saaledes har han adskilt u og v, skjønt dette bruges uden Forskjel i Codex. En Eiendommelighed ved dette Haandskrift er Fordoblingen af n (betegnet ved en Prik eller Streg over Bogstaven) i en Endestavelse, f. Ex. fundinn, ordinn o. lign. ikke blot i Masculin men ogsaa i Feminin; dette synes at stemme med Udtalen nu paa Island, i alt Fald findes denne Særegenhed i islandske skrevne og trykte Bøger fra det 17de Aarhundrede. Undertiden finder dette ogsaa Sted ved Possessiverne minn, þinn, sinn, paa den Maade, at Nominativ i Hankjøn og Hunkjøn skrives begge afvexlende snart min, þin, sin, og snart minn, þinn, sinn, dog bruges i Dativ Hunkjøn altid minni o. s. v. Det samme er undertiden Tilfælde med det demonstrative enn = hinn. Her i Udgaven er den regelmæssige Sprogbrug gjen-

---

Margen til høire staar med denne sidste Haand: biarne a mik, og Blad 53 øverst paa Forsiden, hvor Benedictus Saga begynder staar: her byriar benedictus soghu er ormr loptzson scrifuade.

nemført. Partiklerne en (sed), en (quam) og enn (adhuc) skrives alle sædvanlig med dobbelt n. I Udgaven er Formen enn kun beholdt for Betydningen adhuc, en derimod anvendt for de to andre.*) I et Punkt er Skrivemaaden i yngre Haandskrifter meget vaklende, nemlig i Adskillelsen af r og ur;**) det første er ikke nogen selvstændig Stavelse og knytter sig kun med en dunkel Vokallyd til Ordstammen, ur derimod er en fuldstændig Stavelse. Da nu den dunkle Vokal, der ledsager dette r i den islandske Udtale, er bleven til u, er det allerede i det 14de Aarhundrede i islandske Haandskrifter blevet forvexlet med den virkelige Stavelse ur.***) Den første Haand i Codex bruger som oftest slet og ret r baade for r og ur; den anden Haand adskiller dem gjerne rigtigt. Her i Udgaven har man søgt at gjennemføre den med de ældre Haandskrifter overensstemmende rigtigere Sprogbrug. Undertiden forekomme i dette Haandskrift Eiendommeligheder i Skrivemaaden, som skyldes graphiske Hensyn, og som hvis de gjengaves i en Udgave, vilde gjøre et ganske andet Indtryk paa Læseren af denne, end de gjøre paa den, der har Haandskriftet for Øine. Skriveren kan nemlig undertiden for at fylde en Linie, for Symmetriens Skyld ligeoverfor følgende Linier, vælge en Skrivemaade, som han ellers ikke anvender; kommer for Exempel Ordet taka til at staa sidst i en Linie, og denne Linie ikke ganske fylder det samme Rum som den ovenstaaende eller nedenstaaende, kan Skriveren tilføie et overflødigt a og skrive Ordet takaa eller takaa efter Omstændighederne; kommer ek til at staa sidst i Linien, føier han undertiden et h til og skriver Ordet ekh. Paa denne Maade er især manget ur sat for r, tekr vilde ikke tage sig saa godt ud ved Liniens Ende som tekur, derfor skriver han det her paa denne Maade. I en bogstavret Gjengivelse, Side for Side og Linie for Linie, af et Haandskrift, maatte man naturligvis ogsaa give alt dette nøiagtigt, i en paa

*) Dette stemmer med Brugen i nogle af de bedste gamle Haandskrifter, saaledes f. Ex. i Annales Regii og den gamle Gulaþingslög. Det synes ogsaa at være naturligt, fordi enn (adhuc) er stærkt betonet, en (sed og quam) ere derimod tonløse; det synes ligesaa urigtigt at fordoble n her, som at skrive siðann, þaðann = siðan, þaðan. Naar en Digter i et Vers tillader sig at bruge enn = en, maa dette vel betragtes som en poetisk Frihed.

**) Jvf. Rektor Jon Þorkelssons Afhandling: Um r og ur i niðrlagi orða og orðstofna í íslenzku. Reykjavík 1863.

***) En lignende Forvexling kan vanskeligere finde Sted i Norge, hvor der er en bestemt Forskjel paa Udtalen af Enstavelses- og Flerstavelsesord (en Forskjel ukjendt paa Island), saa at móðr (fessus) og móður (matrem) adskille sig paa det bestemteste fra hinanden. Man vil saaledes i Hardanger, hvor man har den islandske Udtale af ur, høre Forskjel i Betoningen af fellur (Plur. af fella) som Tostavelsesord og fellu(r) Præsens af Verbet falla som Enstavelsesord.

almindelig Maade trykt Bog maatte man ved enhver saadan Leilighed i en Anmærkning forklare Grunden, hvorfor Skriveren paa ethvert af disse Steder havde afveget fra sin vanlige Skrivemaade, og dette vilde blive en overdreven Vidtløftighed; og hvis man uden Bemærkninger optog disse Særegenheder i en almindelig Udgave, kunde slige Ting komme til at volde Læseren unødvendige Betænkeligheder eller bringe ham til at gjøre falske Slutninger og anse for sproglige Egenheder, hvad der ene og alene skyldes Pergamentet eller de til Veiledning for Skriveren opridsede Tværlinier i Haandskriftet.

II.

Codex Arn. Magn. 235 folio, jevnaldrende med Cd. Holm 2 folio (Guðbrandr Vigfusson sætter den til Aar 1380), bestaar af 68 Blade, med to Spalter paa Siden.

De første 4 Blade ere Fragmenter af et andet Haandskrift (nederst paa 3die Blad staar med Arne Magnussons Haand: Fra sira Þorkele Arnasyne á Kalfafelle 1711) og ere sandsynligvis paa Grund af Lighed i Format blevne indbundne sammen med de andre 64 Blade. Disse 4 Blade ere af samme Alder som de øvrige, maaske snarere ældre, og i Almindelighed skrevne med større Correcthed og Fasthed. De 2 første Blade have været de inderste i et Læg eller Ark, og de 12 første Linier paa første Spalte indeholde Slutningen af St. Hallvards Saga (I S. 396), det øvrige omfatter Johannes den Døbers Saga (Postola Sögur S. 842 indtil Ordene þessa vitron 848[33]). De 2 næste Blade ere Levninger af et Læg (hvori der mellem dem i det mindste ere udfaldne 2 Blade), og de indeholde Fragmenter af Sebastianus Saga (II 228—235), dennes Slutning samt Begyndelsen af Agnes Saga (I S. 15—16[3]) med Overskrift: her hefz vpp Ambrosivs(!)

De følgende 64 Blade udgjøre 8 Læg eller Ark, hvert paa 8 Blade; dog mangler der Læg baade i Begyndelsen og Enden, og imellem nuværende første og andet er bortkommet mindst et Læg. Bogens Indhold er: 1) Mariu Saga egipzku, Begyndelsen mangler; 2) Magnus S. eyjajarls; 3) Jóns S. Hólabyskups, Slutningen mangler; 4) Petrs S. postola, kun Slutningen; 5) Margrétar S.; 6) Marthe S. og Marie Magdalene; 7) Ólafs S. hins helga; 8) Fides Spes Caritas; 9) Laurentius S. erkidjakns; 10) «Saga vorrar fru»; 11) Augustinus S.; 12) Mauritius S.; 13) Dionysius S; Overskriften lyder: saga postola Páls, hvor uden Tvivl Navnet Dionysius er udeglemt mellem saga og postola; 14) Flagellatio Crucis; 15) Ceciliu Saga, hvor Slutningen mangler. Af disse er No. 2 optagen som Appendix i den Udgave af Orkneyingasaga, der er besørget af Vigfusson blandt Kildeskrifter til Englands Historie, og som trykkes under The Master of the Rolls' Auspicier: «A collection of Sagas and other Historical Documents relating to the Settlements and Descents of the Northmen on the British Isles», men som endnu ikke er udkommen; No. 3 er trykt blandt Biskupa Sögur; No. 4 er benyttet

under Signaturen *C* i Postola Sögur 181—200; No. 10 udgjør kun Slutningen af Jomfru Marias Saga nemlig Capp. 25—28, Udgaven af Mariu Saga S. 49—62, samt Jertegn 33, trykt sammesteds S. 120—121, og Jertegn 21, S. 104—105. Bogens øvrige Indhold er meddelt i nærværende Udgave.

I Begyndelsen er Haanden temmelig lig den, der har skrevet de første 4 Blade, dog er Skriften noget mindre, men lidt efter lidt antager denne en mere cursiv Form, skjønt Haanden synes at være den samme, og med det sjette Læg forøges Liniernes Antal paa Siden til 39 istedenfor 37, som før har været det almindelige; Brugen af æ bliver almindeligere for det før sædvanlige ę (ẻ, som det oftest skrives, men som af Mangel paa Typer har maattet erstattes med ę), og jo længer det lider ud i Bogen, jo skjødesløsere er den skreven, og Feilene ere paa sine Steder saa mange, at det har været ugjørligt at bemærke dem alle under Texten; de ere dog af den Art, at de med Lethed lade sig rette, og bestaa for det meste deri, at et Bogstav er oversprunget, eller kommet for meget, f. Ex. ordr for ord, eller Bogstaver omsættes, som vreda for verda, elfa for efla o. lign. Andre væsentlige Feil ere naturligvis paapegede under Texten. Som en Særegenhed for dette Haandskrift maa mærkes Formen siolfr, der næsten overalt bruges for det sædvanlige sialfr.

III.

Cd. Arn. Magn. 233 folio bestaar af 29 Blade (2 Spalter paa Siden, 47 Linier paa Spalten), hvoraf de første 14 ere omtalte paa et andet Sted (Mariu Saga, Christiania 1871 XXII), de øvrige 15 ere Levninger af et andet Haandskrift, der er blevet indbundet sammen med det første, det er sandsynligvis skrevet noget før Midten af det 14de Aarhundrede. Det første Blad, nu numereret 15, har været ubeskrevet paa Forsiden, Bagsiden omfatter Begyndelsen af Legenden om Fides, Spes og Caritas (I S. 369—372[15]). Imellem Bl. 15 og 16 er der en Lacune, hvorved Slutningen af den foregaaende Legende og Begyndelsen af den følgende, Katerine Saga, mangler; denne sidste begynder Blad 16 med Ordene [libera]lis heita (I S. 401[29]) og fortsættes Bl. 17, 18 og 19, paa hvilket Blads Forside den slutter. Paa 19de Blads Bagside begynder Marthas Saga og Maria Magdalenas, og denne fortsættes Bl. 20, 21, 22, 23, 24 og 25, hvorefter paa Grund af en Lacune Slutningen mangler (I S. 551[39]). Bl. 26 begynder med Slutningen af Agnes Saga (I S. 22), derpaa følger Agathas Saga, som fortsættes og sluttes Bl. 27 (I S. 7—13), hvorefter følger den første Halvdel af Margretas Saga (I S. 474 —477[46]). Imellem Bl. 27 og 28 er en Lacune, hvorved Slutningen af Margretas Saga her er tabt. Bl. 28 er skaaret over efter Længden, hvorved Forsidens anden Spalte og Bagsidens første Spalte er tabt, Indholdet er Niðrstigningar Saga (II S. 14—17), og nederst paa Bagsiden af Bl. 28 findes

Overskriften (I 301$^{31-33}$) til Legenden om Korsets Opdagelse, inventio Crucis, som begynder paa det følgende 29de Blad, der nu udgjør det sidste i Bogen.

De øvrige Haandskrifter lade sig bekvemmest omtale under de forskjellige Sagaer, hvortil de have afgivet Stoffet, dog vil det maaske være hensigtsmæssigt foreløbig at opregne de andre her benyttede Manuscripter. Blandt disse findes to i det Kongelige Bibliothek i Stockholm, nemlig Pergamentscodex 16 qvarto Nikolaus Saga (II S. 49—158), og Papircodex 8 octavo Placidus Saga (II S. 193—203), samt nogle Fragmenter af Agatha (I S. 13—14), Brandanus, Gregors Dialoger, Gregors Saga og Nikolaus Saga (II S. 46—49) i det norske Rigsarkiv, — alle de øvrige opbevares i den Arna-Magnæanske Samling paa Universitetsbibliotheket i Kjøbenhavn. Disse ere følgende Folianter: 180^{b}, 221 (Fragm. fra Midten af 13de Aarhundrede, Augustinus Saga, Appendix), 225, 232 (nu hvad dens Indhold angaar fuldstændig trykt), 234 (fra Aar 1325, nu fuldstændig trykt), 238 (Fragmenter af forskjellige Haandskrifter), 239 (nu hvad dens Indhold angaar fuldstændig trykt); og følgende Qvarter: 544 (Hauksbók), 623 (vel fra Midten af 13de Aarhundrede, nu trykt fuldstændig), 624, 627 (Fragm. af to Blade udrevne af 234 folio, Augustinus Saga og Vitæ Patrum), 638, 640, 641, 642, 643, 645 (Codex fra 1200, nu trykt fuldstændig), 655 (Fragmenter af forskjellige Haandskrifter, hvoraf mange meget gamle, heriblandt to Blade af Blasius og Placidus Saga, skrevne i Norge i 12te Aarhundrede), 657^{a}, 657^{c}, 668, 677 (Gregors Dialoger fra Slutningen af 12te Aarhundrede), 681^{a}, 681^{b}, 681^{c}, 696, 764^{a}; og endelig 429 in octavo.

Agathu Saga. De to Bearbeidelser af denne Saga, Cd. Holm 2 folio og 233 folio ere saa forskjellige, at det har været nødvendigt at meddele dem begge. De hidrøre rimeligvis fra den samme Original og synes at være to af hinanden uafhængige Oversættelser. Den til Grund for dem liggende latinske Legende har vel ikke afveget saa meget fra den, der findes i «Jacobi a Voragine Legenda Aurea» (recensuit Grässe, Lipsiæ 1850 P. 170—173). Fragm. III af Sagaen afviger især fra de to foregaaende og den latinske deri, at Keiser Decius selv er kommen tilstede og deltager med Qvincianus i det pinlige Forhør over Agatha. Den Codex, hvoraf dette Bladfragment er en Levning, har havt de for mange i Norge skrevne Haandskrifter fra det 14de Aarhundrede sædvanlige Egenheder: Overgang af i til y foran rd, rt, rg, rk, saaledes her fehyrsla og vyrdiz (en Udtale, der nu er gjennemført i det norske Folkesprog), þet for þat, et e gjort diphthongisk til ei saa snart en følgende Stavelse begynder med i: heifir, beiria = hefir, beria.

Agnesar Saga. Denne Sagas Original synes temmelig nøie at have stemt

med Legenden hos Surius: ‹De Probatis Sanctis, Januar P. 338—341.› Cd. Holm. 2 folio har paa Grund af en Lacune (se ovenfor III) kun noget over Halvdelen af denne Saga; det manglende er suppleret efter Pergamentscodex 429 octavo, der i Udgaven er benævnt *B* og i Forveien er benyttet til Varianter, men siden, hvor Cd. Holm. ophører, er betegnet *Cd.*, en Betegnelse som i nærværende Udgave i Regelen er benyttet paa de Steder, hvor kun én Codex er forhaanden. Cd. 429 er neppe ældre end Midten af det 15de Aarhundrede. Ved Siden heraf er benyttet et Bladfragment af en Membran i 238 folio, Forsiden 238[a] og Bagsiden 238[b], hvilket er betegnet *Fr.* i Noterne. Dette har tilhørt en Codex, der neppe har været yngre end Midten af det 13de Aarhundrede, den skjelner mellem æ og œ.

Alexis Saga. Denne Saga er trykt efter den mærkelige Skindbog 623 qv. og allerede forhen udgivet i Prøver af oldnordisk Sprog og Literatur af Konrad Gislason S. 438—446, hvor den jævnføres med den latinske Legende i ‹Acta Sanctorum Tom. IV Julii.› Om dette Haandskrift jævnføre man samme Forfatters ‹Um frumparta íslenzkrar tungu í fornöld› L—LVII.

Ambrosius Saga. Denne Saga grunder sig hovedsagelig paa Paulinus ‹Vita S. Ambrosii›, trykt som Anhang til S. Ambrosii episcopi Mediolanensis De Officiis Ministrorum Libri III ed. Krabinger, Tubingæ 1857. Foruden Cd. Holm. 2 folio er et meget gammelt Membranblad 238 folio XI benyttet, hvorfra Varianterne S. 34—39. Som Appendix er S. 52—54 trykt et beklippet Membranblad 655 qv. XXVIII A, Levning af et Haandskrift, som det synes, fra første Halvdel af det 13de Aarhundrede. Sammenhængende i Ryggen med dette Blad er et andet, der indeholder et Brudstykke af Clemens Saga, hvilken Saga er trykt Postola Sögur 126—151 efter 645 qv. Imellem disse sammenhængende Blade ere to andre udfaldne, der have indeholdt Slutningen af Clemens Saga og Begyndelsen af Ambrosius.

Antonius Saga. Originalen til denne Saga er ‹Vita beati Antonii abbatis‹ af Athanasius Biskop i Alexandria (trykt hos Migne Patrolog. Tom. LXXIII: Vitæ Patrum I 127—170 og Surius Januar S. 268—283). Den staar først i 234 folio, men mangler Begyndelsen, da et Blad er gaaet tabt foran i denne Skindbog. Jvf. om dette Haandskrift Maríu Saga, Christiania 1871, XI. XII, og fornemmelig Fortalen til Biskupa Sögur I XXXV.

Augustinus Saga. Ved Udarbeidelsen af denne synes hovedsagelig at være benyttet ‹Vita D. Aur. Augustini auctore incerto› (udgivet af Cramer, Kiliæ 1832). Cd. 234 folio er lagt til Grund for Udgaven. Imellem Bl. 71 og 72 i Skindbogen er udrevet et Blad, hvis gjenfundne nedre Del tilligemed et andet udrevet Blad af samme Skindbog, henhørende til Vitæ Patrum, nu findes i 627 qv. Den bortkomne øverste Del af Bladet er bleven suppleret efter Cd. Holm. 2 folio og 235 folio, hvilke Haandskrifter forøvrigt ere benyttede til Rettelser og Varianter. Augustinus Saga og den sidste Halvdel af den forangaaende

Biskop Jons Saga (trykt Biskupa Sögur I 151—202) er skreven med en anden Haand end det øvrige Indhold af Cd. 234 folio. Som Anhang (149—152) er meddelt et Blad af en ældre Codex (fra 13de Aarhundrede), hvor ogsaa Biskop Jons Saga har gaaet umiddelbar foran; her har man den interessante Notits, at Abbed Runolf af Veri (død 1306) har overført Bogen fra Latin.

Barbare Saga. Den latinske Legende findes i Legenda Aurea, hos Grässe P. 898—902, og Surius, Decemb. P. 123. Til Grund for Sagaen er lagt Cd. Holm. 2 folio og Varianter ere tagne af 429 octavo.

Benedictus Saga. Denne Saga, saaledes som den findes i Cd. Holm. 2 folio, synes at være en senere Bearbeidelse af Benedictus af Nursias Liv, saaledes som dette er meddelt i anden Bog af Pave Gregors Dialoger. Som Appendix er trykt, hvad der endnu er tilbage af den norröne Bearbeidelse af disse Dialoger. Den største Del af disse Fragmenter ere Levninger af et Haandskrift, der neppe kan være yngre end Slutningen af det 12te eller Begyndelsen af det 13de Aarhundrede, nemlig Cd. 677 qv., der i Udgaven er betegnet *A*. Dette Haandskrift er beskrevet af Gislason i hans «Frumpartar islenzkrar tungu i fornöld» XCIII—XCIX. Disse Fragmenter udgjøre de sidste 17 Blade i denne Skindbog. Det første Brudstykke er 6 Blade (S. 198^{1} En er helgi til 216^{29} meþ hrvglec), andet Brudstykke 1 Blad (S. 216^{30} Hertogin callaþi til 219^{34} alr heimr), tredie Br. 2 Blade (S. 219^{35} necqvert sinn til 225^{23} þeira Totila), fjerde Br. 2 Blade (S. 225^{25} af þeire mǫlgi til 232^{4} þionom sinom), femte Br. 3 Blade (S. 232^{6} diacninn til 241^{34} sanna lios), sjette Br. 3 Blade (S. 242^{26} þa es manndaþr til 250^{32} til þess es). Blandt sproglige Egenheder mærke man: v sædvanlig baade = v og y; u adskilles som oftest fra v, men dog skrives almindelig gvþ; ø skrives ofte ó; ofte bruges e eller é = ei, og maaske havde det været rigtigst overalt istedenfor þeir at have trykt þer, thi saaledes staar dette Ord helt ud skrevet 3 Gange, ellers findes det overalt forkortet; nogen Forvexling kan her ikke finde Sted med Flertal af þú, da dette i denne Codex altid heder ér. Denne Skindbog gjør ingen overdreven Brug af Accenter (flere Gange forekommer dog ǫ med Accent, hvilket desværre ikke har kunnet gjengives); Nægtelsen eigi betegnes oftest ved n̄ (d. e. non), dog findes i det mindste 5 Gange eigi helt ud skrevet; Formerne es, vas, vesa, forekomme almindelig, og af og til det nægtende a f. Ex. esa = es eigi. I Almindelighed er der ikke gjort nogen Bemærkning ved Steder, hvor Afskriveren selv har rettet en eller anden Feil, f. Ex. naar han ved et Punkt under en Bogstav eller paa anden Maade har betegnet, at denne skulde gaa ud.*) Til at supplere det

*) Saadanne Ting have naturligvis sin Interesse, men de høre dog væsentlig hjemme i Udgaver, hvor Texten gjengives Side for Side, Linie for Linie, og hvor alle Forkortninger bibeholdes, en Udgivelsesmaade som [illegible] slige gamle Haandskrifter upaatvivlelig fortjene.

manglende i Begyndelsen af Gregors Dialoger er benyttet Cd. 239 folio (Jvf. Postola Sögur XII), hvor de sidste 8 Blade udgjøre Begyndelsen af disse, og til Varianter er benyttet foruden denne Codex ogsaa Membranblad 655 qv. XV (S. 228, 229), og Membranfragmenter i norske Rigsarkiv (S. 188—193, 207—211, 234); disse sidste have ogsaa ellers kunnet udfylde nogle Lacuner (S. 241[35]—242[24], 250—255). Capiteltallene ere tilføiede overensstemmende med den latinske Text.

Blasius Saga. Denne Saga stemmer mest med Legenden saaledes som den er meddelt i Acta Sanctorum 3 Februar: II Acta P. 339—344. Vor Text er trykt efter Cd. 623 qv. (jvf. ovenfor under Alexis Saga), Varianter ere tagne af Cd. Holm. 2 folio, og Lacunen 264[8]—265[29] udfyldt efter denne. Som Appendix er trykt (269—271) et Pergamentblad af Blasius Saga, 655 qv. IX B, af en meget gammel sikkert i Norge skreven Codex. Forkortninger findes saagodtsom ikke; Originalens Skrivemaade er nøiagtig bibeholdt, saaledes ogsaa den besynderlige Brug af de store Bogstaver og Interpunctionen; den eiendommelige Accent, der findes over enkelte Vocaler og som er gjengiven ved en Circumflex, ligner fuldkommen den Form af Accenten, der findes i Angelsaxiske Haandskrifter; angelsaxisk Form have ogsaa Bogstaverne r og y. Til den samme Codex har hørt et Blad af Placidus Saga (II 207—209), samt et Blad af Mathæus Saga (trykt Postola Sögur 823—825).

Brandanus Saga. Den latinske Legende er udgiven af Dr. Carl Schrøder: Sanct Brandan, ein lateinischer und drei deutsche Texte, Erlangen 1871. Haandskriftet, hvoraf dette Blad er en Levning, kan ikke have været yngre end det 13de Aarhundrede, og er maaske skrevet i Norge. Navnet skrives paa Pergamentbladet dels Brandanus dels Brændanus, hvor det kun betegnes med Begyndelsesbogstaven, er den samme Betegnelsesmaade fulgt i Udgaven.

Ceciliu Saga. Den latinske Original er formodentlig den samme som ligger til Grund for Legenden i Legenda Aurea (Grässe 771—777). Den i Cd. Holm. 2 folio indfaldne Lacune fra 279[20] til 287[1] er udfyldt efter Cd. 235 folio, og hvor denne ophører, fra 287[1] til 289[10], efter 429 octavo. De i Slutningen af Sagaen anførte Jertegn ere interessante, for saavidt som de omtale andenstedsfra bekjendte Personer i Slutningen af det 12te Aarhundrede. Þórarinn Brandsson og hans Kone Guðrun Óspaksdóttir samt deres Søn Brand, der nævnes i Laxdœla Saga cap. 78, den sidste ogsaa i Diplomatarium Islandicum I 217. 218.

Crucis Legendæ. Til den første*) af disse Legender om Korsets Oprindelse, hvortil man finder en Antydning i Legenda Aurea (P. 303—304), er

*) Den er nu ogsaa trykt hos Möbius: Analecta Norrœna. Zweite Auflage. Leipzig 1877. S 204—207. Jvf. Forordene hos Möbius ix. x om herhenhørende Litteratur.

[illegible] efter [illegible] Nr. [illegible] Sag. [illegible] XI—XIX og S. [illegible] Afhandling om [illegible] [illegible] Rimbegl [illegible] [illegible] 1867. Den er ikke [illegible] med [illegible] men med et [illegible] [illegible]. Den anden Legende om [illegible] af [illegible] [illegible] om [illegible] [illegible] i Nr. 2 [illegible] og [illegible] er [illegible] efter et [illegible] [illegible] Julio [illegible] [illegible] [illegible] af [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] og [illegible] folio. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Blad. Den tredie Legende om [illegible] af [illegible] Ole [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] S. [illegible] er [illegible] efter [illegible] [illegible] 2 folio og [illegible] folio.

[illegible] Saga. Den [illegible] Legende [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] S. [illegible] og i Legenda Aurea S. [illegible] er [illegible] [illegible] fra vor Saga.

Dorotheu Saga. Denne Saga [illegible] [illegible] [illegible] med Legenden i Legenda Aurea S. [illegible]—[illegible]; den er kun [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] fra [illegible] af [illegible] Arnamagnæanske.

Duggals Leiðsla. Den latinske Original er udgiven af [illegible] [illegible] [illegible] Tungdali [illegible] [illegible] 1869. De [illegible] Sammenskrifter er [illegible] qv. (A) og [illegible] qv (D) [illegible] fra [illegible] af den [illegible] Arnamagnæanske, [illegible] qv. (B) fra [illegible] Arnamagnæanske [illegible] og [illegible] (C) fra [illegible] Samling eller Begyndelsen af den [illegible]. A er fuldstændig [illegible] [illegible] [illegible] i Cap. 22. B [illegible] [illegible] Slutningen af Cap. 22 og mangler desuden 4 Blade inde i Texten (1 Bl. [illegible] [illegible]—[illegible] 1 Bl. [illegible]—[illegible] 2 Bl. [illegible]—[illegible]). C mangler kun 1 Blad og de [illegible] [illegible] Linier paa Forsiden af dette Blad er Slutningen af [illegible] [illegible] [illegible] til [illegible] [illegible] [illegible] med den danske Legende af samme Indhold [illegible] [illegible] De hellige Kvinder S. [illegible]—[illegible]; Slutningen af denne samme Legende findes ogsaa i B ([illegible] qv.), hvor den følger umiddelbart efter Duggals Leiðsla. D ([illegible] qv.) bestaar af 4 Blade parvis sammenhængende, det første Par D^a S. [illegible]—[illegible], det andet D^b S. [illegible]—[illegible]. Den paa [illegible] Prosa skrevne Indledning, der ikke findes i B, er mærkelig derved, at den angiver Kong Hakon som den, der har ladet Sagaen oversætte fra Latin, og denne Konge er uden Tvivl Hakon den Gamle. Stil og Sprog peger bestemt paa hans Tid, og fra Sprogformens Side er der intet i Veien for at disse indledende Kapitler ogsaa kunne være fra hans Tid. Enkelte [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fra den islandske Afskriver, saaledes naar [illegible] og [illegible] S. [illegible] [illegible] [illegible], har der vel i den norske Original staaet [illegible] en Form denne [illegible] har i den norske Codex af Kongespeilet. En Del af Duggals Leiðsla er [illegible] trykt i Gislasons Prøver S. 447—[illegible].

*) En Beskrivelse af denne Codex findes i Diplomatarium Islandicum I S. 235—2[illegible].

Erasmus Saga. Den latinske Legende, noget kortere, findes i Legenda Aurea P. 890—894. De to Pergamentblade 655 qv. V, som indeholde hvad der er tilbage af denne Saga, ere uden Tvivl Levninger af en Codex fra første Halvdel af det 13de Aarhundrede. Skriften er paa nogle Steder saa udvisket, at den ikke har kunnet læses.

Fides Spes Caritas. Den latinske Legende findes i Speculum Historiale Lib. 10 Capp. 84, 85, og betydelig forkortet i Legenda Aurea P. 203.

Gregorius Saga. En væsentlig Grundvold for denne Saga synes at være «Sancti Gregorii papæ vita auctore Paulo Diacono.» Et ubetydeligt Bidrag til at fylde noget af Lacunen i Cd. Holm. 2 folio har et Fragment af et Pergamentblad i norske Rigsarkiv ydet; kun de øverste 14 Linier ere tilbage, og Forsiden af dette Blad maa rimeligvis have sluttet Gregorius Saga, thi paa Bagsiden begynder 4de Bog af hans Dialoger, tilligemed de to sidste Repliker af den 3die Bog, se nærværende Udgave I S. 234.

Hallvards Saga. Begyndelsen af denne Saga findes nederst i anden Spalte paa Bagsiden af Pergamentsblad 238 folio IX. Det øvrige af Bladet indeholder Slutningen af Sebastianus Saga. De sidste Linier af Sagaen findes paa første Blad i 235 folio. Som en Erstatning for det manglende af Sagaen er den latinske Legende meddelt efter Acta Sanctorum 3 Mai og efter Breviarium Nidrosiense.

Katarine Saga. Den latinske Legende findes hos Surius, November P. 528, og i Legenda Aurea P. 789. Foruden Cd. 233 folio, Cd. Holm. 2 folio og 429 octavo, er ogsaa paa et Par Steder confereret et Fragment af Sagaen i 667 qv.

Laurentius Saga. Denne Saga er en Sammenstøbning af Legenden om Pave Sixtus, Laurentius og Hippolitus, Legenda Aurea P. 483, 488 og 501.

Lucie Saga. Den latinske Legende findes i Legenda Aurea P. 30—32.

Malcus Saga. Den latinske Original «Vita Sancti Malchi auctore divo Hieronymo presbytero» staar hos Migne Patrol. Tom. XXIII col. 53. Codex 764ª qv., hvor vor Saga findes, er af et meget blandet Indhold, og hører til den Slags Haandskrifter, som man paa Island pleier at kalde Syrpa; den maa være skreven ved Midten af det 14de Aarhundrede, paa Bagsiden af 5te Blad fra Enden begynder en Indledning til Biskop Jon Halldorssons Æventyr med disse Ord: A b incarnacione domini mº cccº xxº vº kom til Islanz herra Jon byscup Halldorsson, hann var hinn sæmiligzte madr i sinum stett o.s.v. Malcus Saga begynder paa 27de Blad og ender øverst paa det 30te.

Den som Appendix til Malcus Saga trykte Afhandling, med Overskrift Viðrœða likams ok sálar, er skreven med Hauk Erlendssons egen Haand og optager 9 Blade i 544 qv. Det er en fri Bearbeidelse af det 26de Capitel af Philippi Gualteri Moralium Dogma:*) «De Fiducia et Securitate» og af

*) Trykt som Tillæg til Sundbys: Brunetto Latinos Levnet og Skrifter,

Hugo de S. Victor's «Soliloquium de Arrha Animæ», hvor de to Samtalende kaldes Homo og Anima. Indledningsordene S. 446^{30}—447^{18} samt de Ord, der forbinde de to Samtaler S. 452^{9}—452^{26}, og Slutningen S. 472^{10}—473^{29} ere tillagte af Bearbeideren. Hauks Orthographi er bibeholdt; kun paa de Steder, hvor han har forsømt at tilføie Stregen over n for at tilkjendegive denne Bogstavs Fordobling, er dette uden videre udført, saa at man altsaa i dette Tilfælde har sat nn og ikke n(n). Blandt Membranfragmenterne 696 qv. findes 4 Blade fra 15de Aarhundrede, der ere Levninger af en anden vidtløftigere Recension af disse Samtaler; disse Blade ere dog dels saa feilagtig skrevne og dels saa ulæselige, at de kun paa nogle. faa Steder have kunnet benyttes. Det kan bemærkes, at Samtalen mellem Legem og Sjæl der har staaet først og sluttet med Ordene sialfr vdavðlegr S. 465^{22}, og derpaa har fulgt Samtalen mellem Æðra og Hugrekki.

Margretar Saga. Den latinske Legende findes noget kortere end vor Saga i Legenda Aurea P. 400—403. Margretes Saga findes ogsaa i en anden Recension i mange Haandskrifter blandt Octaverne i den Arna-Magnæanske Samling, men da denne synes at skrive sig fra en senere Tid, er den ikke her medtagen.

Mariu Saga egipzku. Den latinske Original findes i Acta Sanctorum 2 April P. 76—83 og Speculum Historiale Lib. 15 cap. 66—73.

Sagaen er meddelt baade efter Cod. Holm. 2 folio (med Varianter af 235 folio) og efter Cd. 657^{c} qv., skjønt den sidste ikke afviger særdeles meget fra den første; dog er Forskjellighederne af og til saa betydelige, at de vanskelig vilde have ladet sig angive ved Varianter. Orthographien har desuden adskillige Egenheder, saa at denne Recension ogsaa derfor fortjener at gives særskilt. En Beskrivelse af dette Haandskrift findes i Fortalen til Biskupa Sögur I P. LV. LVI. Til Varianter (S. 504^{10}—505^{31}, 506^{11}—507^{32}) er benyttet det sidste af to i Ryggen sammenheftede Blade i 655 XXXIII qv. af en Pergamentcodex fra Midten af det 13de Aarhundrede. Og som Anhang (S. 510—512) er trykt et Pergamentblad 238^{1} folio af en Codex fra sidste Halvdel af det 13de Aarhundrede.

Marthe Saga ok Marie Magdalene. Foruden de herhenhørende latinske Legender, Speculum Historiale Liber 9, capp. 92—111, Legenda Aurea P. 407—417, 444—447, har vor Sagas Bearbeider ogsaa benyttet Historia Scholastica af Petrus Comestor.

Martinus Saga Byskups. Grundlaget for denne Saga danner Sulpicii Severi «Vita S. Martini, Epistolæ, Dialogi» (Sulpicii Severi libri qui supersunt. Recensuit Carolus Halm. Vindobonæ 1866). De tre Recensioner af Sagaen, skjønt for det

---

Kbhavn 1869, hvor ogsaa den norröne Oversættelse af Samtalen mellem Frygt og Freidighed er meddelt cxxi—cxxvii.

meste stemmende i Hovedtrækkene, have dog saa store Forskjelligheder i det enkelte, at det har været nødvendigt at trykke hver særskilt. Den første findes i den gamle Cd. 645 qv. omtrent fra Aar 1200, og er skreven med den anden i denne Codex forekommende Haand og udgjør den sidste Del af Bogen. Dette Haandskrift er beskrevet i Gislason: Frump. islenzkr. tungu LXII—LXVI, Biskupa Sögur I XLVII—XLIX, Postola Sögur IX—XI. Den anden Recension i 235 folio, synes at stemme bedst med den latinske Original, og den tredie i Cd. Holm. 2 folio stemmer saa temmelig, hvad Ordlyden angaar, med den første, men har adskillige Tillæg fra andre Kilder.

Mauritius Saga. Den latinske Legende findes hos Surius, September P. 220—223. Som Anhang er trykt Pergamentfragmentet 655 X[1] af en Codex fra anden Halvdel af det 13de Aarhundrede.

Maurus Saga. Den latinske Legende er trykt hos Surius, Januar P. 237.

Michaels Saga. Den latinske Original til denne Saga kan ikke angives, da Acta Sanctorum for 29 September, hvor den antagelig findes, mangler paa vort Universitetsbibliothek. Efter det sidste Capitel i Bogen, S. 713[7], er (Berg) Sokkason, Abbed ved Thveraa Kloster (død omtrent 1350) Forfatter til denne Saga. Det fuldstændige Haandskrift af Sagaen 657[a] qv. og det paa foregaaende Side omtalte 657[c] qv., hvor kun dens Slutning er bevaret, kunne neppe være meget yngre end Forfatterens Dødsaar. Som Tillæg er meddelt efter 657[a] qv. Legenden om Pave Marcellinus, der er trykt Postola Sögur S. 467, men hvor Begyndelsen mangler; den er i Codex skreven med en anden Haand end Michaels Saga.

Nidrstigningar Saga. Denne Saga er egentlig anden Del af det saakaldte Nicodemus' Evangelium, og afviger ikke saa lidet fra den trykte Udgave af dette hos Fabricius i Codex Apocryphus Novi Testamenti Hamburgi 1703, P. 276—298. Den første Recension af Sagaen findes i Codex 645 qv., staar der umiddelbart foran Martins Saga og er skreven med samme Haand som denne; den anden staar først i Codex 623 qv. (se ovenfor under **Alexis Saga**) og mangler Begyndelsen; den tredie, et Fragment, findes paa næstsidste Blad i 233 folio (se ovenfor VII), og den fjerde er et Pergamentblad fra 15de Aarhundrede i 238 folio.

Nikolaus Saga erkibyskups I. Den latinske Legende findes i Speculum Historiale Lib. 13 Capp. 67—81, forkortet i Legenda Aurea P. 22—29. De som Appendix 1 trykte 2 Pergamentblade 655 qv. III, ere Levninger af en Codex fra den første Del af det 13de Aarhundrede; Appendix 2, et Pergamentblad i det Norske Rigsarkiv, har tilhørt en Codex ældre end 1350, og har, efter dette levnede Fragment at dømme, havt Jertegnene i en fra de andre meget forskjellig og vidtløftigere Form.

Nikolaus Saga erkibyskups II. Denne vidtløftigere Nikolaus Saga er efter Indledningsbrevet til Bogen oversat eller bearbeidet af Broder Berg Sokkason,

ter 1325 [illegible] til Munkaþverá, da han her [illegible] Broder [illegible] Aarstide [illegible] Abbed, altsaa før 1325. Som Grundlag for at Værk har Broder Berg benyttet Vita Nicolai Sanctissimi, skreven af Johannes Barensis fra Bari i Neapel, dog har Oversætteren betydelig udvidet og forøget sin Original, i al Fald saaledes som denne foreligger i «Mombritii Sanctuarium»; han har desuden ogsaa benyttet andre Kilder, saaledes ved Afsnittet om Drømmene Cap. 40 S. 95, der er taget af Gregorius Dialoger Bog IV Cap. 48. De første 4 Capitler mangle ganske i Originalen, det samme er Tilfældet med Slutningen af Cap. 4, Capp. 7—10 og Fortællingen om Basilisken og Hermelinen i Cap. 13. Enkelte Partier har Oversætteren udeladt, men det er dog lidet i Sammenligning med, hvad han har lagt til. Hvor han beraaber sig paa «meistari Johannes», gengives dennes Udtryk gjerne nøiagtigere. Til Sammenligning er Johannes' Brev til Athanasius trykt i latinsk Original under Texten.

De her benyttede Haandskrifter ere:

Cd. Holm. 16 qv. paa Pergament omtrent fra Aar 1400, særdeles godt skreven, hvert Capitel er udstyret med illumineret Begyndelsesbogstav, hvilken ofte indeholder en Tegning, der har Hensyn til Capitlets Indhold. Foran og bag i Bogen ere to Blade, som oprindelig have været blanke; det tredie Blad optages af Prologen og Johannes' Brev til Athanasius; Broder Bergs Sendebrev findes derimod ikke i denne Bog. Forsiden af det følgende fjerde Blad optages af et Billede af St. Nicholaus, paa dette Blads Bagside og femte Blads Forside findes atter denne Helgens Billede sammenstillet med andre Personer, og paa femte Blads Bagside begynder atter Sagaen, og fortsættes da uafbrudt til Bl. 60.

Paa Bagsiden af det oprindelig blanke Blad i Bogen og næste Blads Forside staar optegnet med en Haand fra 16de Aarhundrede forskjellige Præsters Tiltrædelse ved Kirken paa Helgastöðum og det Inventarium, som ved denne Leilighed fandtes ved Kirken. Saaledes anføres ved Aar m° d° xxiiii sera Jon Finbogason, siden nævnes sira Þorkell, ved denne sidstes Tid anføres blandt andet: ornamenta kirkivnnar: xii bækvr ok xx godar ok illar. kalekvr. messv klædi tvenn. vönd ok brestvr havfvt lin: glodar ker. elldberi, kistv þravm: kluckvr. þriar. ok er ein brotin ok kolflavs, Mariv likneski, Nicholas likneski. krossar .ii. smelltir. ok einn steinndr.

Paa Bagsiden af Blad 60, hvor Sagaen ender, findes Udkast til et Skjøde med den samme Haand, som har skrevet Notitserne foran i Bogen, hvilket begynder saaledes: Asgrimvr Jonsson seldi Olafvi Loptzsyni med samþycki Gvdrvnar eiginkonv sinnar jordina a Lvnndabreckv. er liggvr i Baardardal med öllvm þeim gavgnvm ok gædvm. sem greindri jordv fylgir ok fylgt hefir at fornu ok nyv o.s.v. Paa For-

siden af det første blanke Blad ved Enden af Bogen findes Concept til Begyndelsen af et Digt til Jomfru Maria. Paa Bagsiden af dette Blad staar følgende Inventarieliste, skreven af en Haand samtidig med Sagaskriverens: Suo mikit reiknadiz godz helga stada kirkiu þa ær þorulfr biarnarson tok med. Jn primis, vii. kyr, vi, asaudar kug', vii gellder [griþ]ung[ar] ok ii hross fyrir .c. huort, i vird[in]ga fe vi hunndra . . . . . þui ær til fieckz, innan kirkiu mariu likneski, nicholaus likneski, ii, krossar smelltir, ok einn vsmelltr, sloppr alluaanndr kanntara kap . . . . , messu klæda leppar vaandir med grænum hôckli slittnum, alltaris ducar, ii. slitnir ok hôfud lin alluaant, alltaris dukr uslitin messu serkr handlin, corporalia, iii, eitt slitit, fonntbunadr vaandr, glergluggar, ii. ok annar brotinn vida ok i brott or gleret, biorar ii, med sotdrift, tialld uant kalla megin vm fram kirkiu, blamerktr dukr slitinn ifir nicholaus likneski, brik steind, alltaris klædi, iii, alluaand, alltaris steinn, kalekr lest[r] ok patena, jarnstika stor brotin ok adrar, iiii stikur med iarn, ii. frame ok, ii. innar, elldbera ker alluannt, klockur, iii, ok ein rifin i barminn, or hinni þridiu kolbrin ok aa. ii, borur ok hliodlaus, ok litil bialla brotin, sequenciu bækr, ii, paska bok, grallara skra, enskar bækr, ii. paska boc ok dominica, til aduentu, fra aduentu framan til pasca, pisla bok ok gudzspialla, i selskinni, sallterar, ii, fornir, nicholas sagha, ok enn skraar nockurar, kirkiu ketill, glodar ker, pax blad fornt, spialld steinnt, sacrarium handklædi, kistill stolar, ii, lectarar, ok reliquie i þremr pungum, merki ii uaand saluns leppr.

Cd. 638 qv. er en meget god Papirafskrift, som Arne Magnusson havde ladet tage af Membranen i Resens Bibliothek, der brændte 1728. Den er fuldstændig, paa et Sted nær, hvor Arnes Afskriver ikke har mærket, at flere Blade i Membranen have manglet. Denne Lacune falder her i Udgave S. 139[5] efter Ordet stormerki og ophører S. 146[10] med gligt nafn. Her har i Originalen stormerki været det sidste Ord paa et Blad; det næste efter Lacunen har begyndt med glikt, en Fortsættelse af hunan, de sidste Bogstaver paa det forangaaende tabte Blad. Afskriveren har læst g i glikt som s (det korte s og g ligne hinanden ofte), og saaledes skrevet slikt nafn er flogit o. s. v., hvorved han har faaet en Slags Mening frem trods de manglende Blade. Dette Haandskrift betegner U-Omlyden af a ved ô, sjeldnere ved o og au, har i Almindelighed o = á efter v, svo, von o. lign. Originalen har sandsynligvis været fra sidste Halvdel af det 14de Aarhundrede.

Cd. 640 qv. synes at være skreven med samme Haand som 621 qv. (indeholdende Apostelen Peters Saga, jvf. Postola Sögur XV). Bogen udgjør

36 Blade, under Pagineringen er 4 Blade overspringne, saa at det sidste Blad er betegnet 54, med 38 Linier paa Siden. Den er formodentlig skreven henimod Aar 1450. Nederst paa Bagsiden af Blad 31 staar: Bok þessa gaf Jon Olason [illegible] Nicholase [illegible] kirkiunni a Hrisk. Disse Ord ere omgivne med en af Streger dannet Firkant, og ved Siden af denne Firkant til höire staar: bid fyrer mer daudi kall. Paa sidste Side staar: Grinnaitr [illegible] kirkiu a Hrisi messudag Laurencii [illegible] Nichulas. derpaa følger en Fortegnelse paa Gods, der tilhørte Hrisk, skreven 1554, derefter opregnes Nichulas Saga Mariu Saga Olafs Saga [illegible] bok. Blandt sproglige Eiendommeligheder kan man mærke: þvit = þviat, manni undertiden som Nominativ = madr. [illegible] mig = ek. mik [illegible].

443 qv. bestaar nu af 36 Blade, 32 til 38 Linier paa Siden. Første Side er ulæselig. Imellem Ordene [illegible] fagi (S. 69[illegible]) og geria mikit (S. [illegible]) mangler 6 Blade, imellem [illegible] (S. 97[illegible]) og nefndr. þviat ([illegible]) mangler 3 Blade, og med Ordene Mirrea til (S. 146[illegible]) ender Codex. Dette Haandskrift er uden Tvivl fra Slutningen af det 14de Aarhundrede og maa stamme fra samme Originalcodex som den nys omtalte Cd. 640 qv., uagtet den ikke [illegible] Forskjel i Retskrivning, der adskiller disse to Codices. Foruden den temmelig stadige Overeensstemmelse i Textens Ordføie (saaledes f. Ex. i den [illegible] Læsemaade S. 69[illegible] kirkiu mali for [illegible] er der to for dem fælles Udeladelser eller Overspringelser, som man ikke godt kan forklare, uden ved at antage, at den samme Original ligger til Grund for begge, hvilken [illegible] har udeladt disse. I begge to (640 qv. og 443 qv.) mangler nemlig fra [illegible] (S. 92[illegible]) til dyrd eilifri (S. 92[illegible]), samt fra [illegible] (S. 93[illegible]) til eptir ritningunni (S. 94[illegible]), saaledes at paa første Sted sindser Ordene [illegible] madr, der i de øvrige Haandskrifter begynde et nyt Capitel, sig umiddelbart til gagnar. [illegible] og paa det andet Sted begynder Begyndelsen af Cap. 45 þvilik er til [illegible]. Cd. 443 qv. synes snarere at have bevaret en Originals Orthographi og Sprogform. Den bruger a efter [illegible] þeima = þessum: Præpositionen [illegible] bruges stadig for [illegible], som findes i 640 qv.; a beholdes i Afleds- og Flexionsendelser for u, f. Ex. dyrkadu, agætastu = dyrkadu, agætustu. I et Tilfælde har dog 640 qv. den ældre Form, nemlig i eagi, hvor 443 qv. har eigi. En Forandring indtræder i Forholdet mellem disse Haandskrifter fra Cap. [illegible] hvor Afskriveren af 443 qv. har begyndt at forkorte sin Original; denne Forkortning har han dog udført med saa megen Skjønsomhed, at intet gaar tabt i Fortællingens Sammenhæng.

641 qv. en Pergamentscodex fra omtrent 1400, bestaar egentlig nu af 26 Blade (32 Linier paa Siden), men 4 Blade, der have [illegible] i denne Bog, ere

feilagtig indbundne som 642[a] qv., og de 2 første Blade i 642[b] qv. høre ogsaa til denne Codex; den bestaar altsaa i Virkeligheden af 32 Blade. Bladene ere indbundne i stor Uorden. Den bestaar af 9 Brudstykker; første Brudstykke: Begyndelsen af Sagaen til og med Ordene gengr af (Udg. S. 55[11]); Prologen og Johannes Barensis' Brev til Athanasius ere udeladte i denne Codex; andet Brudstykke: kirkiu medan (Udg. 57[22]) — sidan sem (Udg. 59[22]); tredie Brudstykke: hluti ydra birta (Udg. 88[29]) — skiott til rads (Udg. 100[5]); fjerde Brudstykke: penningum (Udg. 102[12]) — hormuligt (Udg. 104[16]); femte Brudstykke: saklausir (Udg. 105[20]) — sva segiandi (Udg. 106[24]); sjette Brudstykke: almattigs guds (Udg. 108[34]) — Giorir (Udg. 111[9]); syvende Brudstykke: villdum fyrir (Udg. 113[17]) — heilagr fadir (Udg. 114[21]); aattende Brudstykke: hans hendi (Udg. 125[12]) — samlagimz (Udg. 129[8]); niende Brudstykke: nat gera (Udg .134[13]) — þessi milli (Udg. 141[23]), hvormed Codex ender.

642[b] qv. udgjør med Fradrag af de 2 første Blade, der høre til 641 qv., Fragmenter af 4 fortrinlige Haandskrifter. Det første af disse udgjør nu 11 Blade (3—13) og indeholder følgende 8 Brudstykker af Sagaen: første Brudstykke: gininn, gengr (Udg. 77[6]) — ok vigdr (Udg. 77[40]); andet Brudstykke: sva godr (Udg. 81[26]) — gagnaz, en (Udg. 82[24]); tredie Brudstykke: um var (Udg. 84[16]) — skinandi (Udg. 85[10]); fjerde Brudstykke: er engillinn (Udg. 88[19]) — framkvæmir eru (Udg. 89[14]); femte Brudstykke: inn en sa hann (Udg. 115[27]) — erkibyskups (Udg. 117[25]); sjette Brudstykke: gerdir þu (Udg. 144[13]) — vær sogdum (Udg. 146[13]); syvende Brudstykke: drottin himneskan (Udg. 150[37]) — hun hafdi (Udg. 152[2]); aattende Brudstykke: i kristninni (Udg. 154[4]) — hann birti (Udg. 155[5]). Af det andet Haandskrift er tilbage 2 Blade (14 og 15), der udgjør et Brudstykke: ord virduligs (Udg. 150[15]) — sinni kirkiu (Udg. 153[34]). Af det tredie Haandskrift er der ogsaa kun tilovers 2 Blade (16 og 17) udgjørende 2 Brudstykker: andi virduligan (Udg. 99[4]) — vardhalldzmonnum (Udg. 100[22]) og margfalldar (Udg. 106[32]) — sæll Nicholaus (Udg. 108[18]). Det fjerde bestaar ogsaa kun af 2 Blade (18 og 19) og udgjør to Brudstykker: tveggia. Hvaðan (Udg. 80[22]) — morgum manni (Udg. 82[7]) og dugan sialfr gud (Udg. 85[12]) — greina med (Udg. 86[30]). Det første af disse Haandskrifter, hvoraf man har de fleste Fragmenter af Sagaen, er neppe yngre end Midten af det 14de Aarhundrede, og de tre andre maa være skrevne i den første Halvdel af dette Aarhundrede, altsaa samtidige med Forfatteren. Som Egenheder ved alle disse Haandskrifter kan mærkes Formerne firir og ifir overalt for fyrir og yfir, for de tre sidstes Vedkommende udelukkende Brug af kk ikke ck, þakkir o. lign., stadig van, vattr, varu; u-Omlyden af a er almindelig o, sjelden au, i Ordstammen, almindelig a i Flexions- og Afledsendelser: dyrkadu; e alminde-

lig for æ: [illegible] — [illegible] (d. e. [illegible]), og i Superlativ ikke æ: [illegible] o. s. v. Det fjerde Haandskrift har desuden [illegible] Saga.

Alle disse Haandskrifter og Fragmenter ere benyttede ved Udgaven, men da det vilde have været for vidtløftigt at meddele alle afvigende Læsemaader, er kun et Udvalg af disse anført; heller ikke er der nævnt, i hvilke Haandskrifter de angivne Læsemaader findes, men kun Antallet af de Haandskrifter, der repræsentere en Læsemaade. Det er at mærke, at Codex Resenianus meget ofte staar alene i denne Henseende ligeoverfor de øvrige, dog understøttes den undertiden af Cd. Holm. 16 qv.; man kan derfor som oftest antage, hvor kun 1 Codex anføres som Hjemmel for en Læsemaade, at denne er Codex Resenianus.

Olafs Saga hins helga. Denne kortfattede Olafs Saga i Cd. 235 folio indeholder maaske nogle enkelte Træk, som ikke findes andenstedes, f. Ex. om Kong Olafs Afholdenhed fra berusende Drikke, og det sidste Jertegn Cap. 32 (S. 182), har, saavidt vides, ikke før været bekjendt.

Pals Saga eremita. Den latinske «Vita sancti Pauli» er trykt hos Migne Patrolog. Tom. XXIII. 17, hos Surius, Januar P. 149.

Placidus Saga. Den latinske Legende findes hos Boninus Mombritius, Sanctuarium sive Vitæ Sanctorum Milano 1477(?) in folio, og ved Hjælp af den latinske Original har Texten i Papirhaandskriftet Cd. Holm 8 octavo nogenlunde kunnet restitueres. Sagaen i den Form, hvori den findes i dette Haandskrift, nedstammer uden Tvivl fra den Membran, hvoraf det som Appendix I trykte Fragment 655 qv. X 1-2 er en Levning. Det som Appendix II trykte Pergamentblad 655 qv. IX A. er omtalt ovenfor XI under Blasius Saga. Appendix III er et Pergamentblad af en Codex fra det 14de Aarhundrede.

Quadraginta Militum Passio. Den latinske Legende findes hos Surius, Marts P. 87. Om Cd. 623 qv., se ovenfor IX og XI. Som Anhang er trykt Fragm. 655 qv. XXXIII.

Remigius Saga*). Den latinske Legende findes i Acta Sanctorum 1 Oktober. Sagaen findes i Cd. 764 a qv., se ovenfor XIII under Matheus Saga.

Sebastianus Saga. Den latinske Original findes hos Surius, Januar P. 302-312. Det første Brudstykke af vor Saga findes hos Surius P. 306 34—308 10, det andet P. 311 21—312 47. Om 238 folio se ovenfor XII.

Septem Dormientes. Den med vor Saga mest stemmende latinske Text findes i Acta Sanctorum for 27 Juli. Denne Saga er den sidste i 623 qv. For at give Legenden fuldstændig, meddeles den i App. efter Legenda Aurea.

*) Meddelelsen af denne Saga, som under Indsamlingen af Stoffet til denne Bog var bleven forglemt, skyldes Hr. Overlærer Gjessing i Christiansand, der under sit Ophold i Kjøbenhavn i fjor Høst velvillig tog en Afskrift deraf, som han tilsendte Udgiveren.

Silvesters Saga. Den latinske Original til denne Saga findes hos Mombritius: Sanctuarium. Foruden Cd. Holm. 2 folio er S. 261[16]—266[1] benyttet et Pergamentblad 238[8] folio af et Haandskrift fra omkring 1300. Appendix 1 655 qv. V[2] udgjør det sidste af Bagsiden af et Pergamentblad, hvor denne Saga tager fat der, hvor Erasmus Saga ender, se ovenfor XIII. Appendix 2 655 qv. IV er Levning af en Membran fra første Halvdel af 13de Aarhundrede, skreven med en fin smuk Haand, 52 Linier paa Siden. Forbundet i Ryggen med dette Blad er et andet, hvoraf dog største Parten er bortskaaren, saa at kun et enkelt Ord eller enkelte Bogstaver ere tilbage i Begyndelsen af Linierne paa Forsiden, og ved Enden af samme paa Bagsiden, man kan dog se, at Silvesters Saga har endt paa Forsiden, og efter denne har fulgt Vincencius Saga; imellem disse Blade har der saaledes manglet to andre.

Stephanus Saga. Til denne Saga er dels benyttet Scholastica Historia af Petrus Comestor dels Legenden De Inventione Corporis St. Stephani Surius 3die August. Desuden er Capp. 2—4 hentede fra Pilatus Saga (se Postola Sögur S. 154—157). Med Cd. Holm 2 folio er jævnført Pergamentsbogen 661 qv. fra 15de Aarhundrede. Denne Legende er ogsaa indtagen i den mærkelige Skindbog Cd Holm. 15 qv., Wiséns Udgave S. 175. 176. 201—207.

Theodorus Saga. Den latinske Legende, der ligger til Grund for denne Saga, findes hos Surius, November P. 230.

Thomas Saga erkibyskups. Dette Fragment i Cd. Holm. 2 folio er Levning af en, som det synes, vel udført sammentrængt Fremstilling af Thomas a Beckets Liv. Den har, ligesom de vidtløftigere Bearbeidelser, sluttet med et Udvalg af hans Mirakler.

Vincencius Saga. Den latinske Legende haves meget vidtløftigere i Acta Sanctorum 22 Januar P. 344, og hos Surius, Januar P. 358—61.

Vitus Saga. Den latinske Legende findes hos Surius, Juni P. 207—209. Cd. 180[b] folio, hvorfra denne Saga er tagen, er sandsynlig fra Midten af det 15de Aarhundrede; jævnfør om denne Skindbog Fortalen til Biskupa Sögur I P. LXXXIY - LXXXVI. Da St. Dunstans Saga, som findes i dette Haandskrift, er meddelt blandt Appendices i den af Vigfusson besørgede Udgave af Kong Haakon den Gamles Saga, trykt i London under The Master of the Rolls' Auspicier, men endnu ikke udkommen, syntes det unødigt ogsaa at optage den her i denne Bog.

Vitæ Patrum. Disse Vitæ Patrum falde i 2 Dele, den første Del, den egentlige Vitæ Patrum, ogsaa kaldet Historia Eremitica, indeholder ægyptiske Munkes mere og mindre udførlige Levnetsskildringer, og den anden, ogsaa kaldet Verba Seniorum, bestaar hovedsagelig af Smaatræk eller Anekdoter vedkommende slige hellige Munke eller Eneboere i Ægypten.

Den første Del (S. 335 - 488) blev i Middelalderen tilskrevet Hieronymus, men med Urette, da de efter dennes eget Vidnesbyrd ikke skyl-

des ham men Tyrannius Rufinus, født noget før Midten af det 4de Aarhundrede i Nærheden af Aquileia og død i Messina 410. Efter Fortalen skrev han denne Bog paa Opfordring af Munkene paa Oliebjerget (quoniam fratrum caritas, eorum qui in monte Oliveti commanent, hoc a nobis frequenter exposcit, S. 336[21]). Bogen bestaar af 34 Capitler medregnet det sidste, der i Latinen kaldes Epilogus. Ebert (Geschichte der Christlich-lateinischen Literatur S. 313) ytrer sig saaledes om denne Bog: In der Darstellung, die durch einen einfachen, leicht verständlichen Ausdruck vortheilhaft sich auszeichnet, schliesst sich das Werkchen, was die ausführlicheren Vitæ angeht — denn manche Capitel enthalten nur ganz kurze Charakteristiken — im Allgemeinen an die Heiligenleben des Hieronymus an, der, wenn nicht irgend eine griechische Vorlage anzunehmen ist, dem Rufin hier wohl den Weg gewiesen. Das Werkchen musste um so mehr aber auf die Phantasie der Leser im Mittelalter wirken, als die reellen Wunder jenes merkwürdigen Landes, das die Scenerie der Geschichten bildet, mit den ideellen der Asketen sich mischen; es findet sich mitunter etwas von der Anziehungskraft des Robinson Crusoe darin. Auch fehlt es andererseits in der That nicht, was ja auch Luther anerkennt, unter so manchem Thörichten und Absurden an wahrhaft erbaulichen Stellen, in denen eine gesunde Moral in populär-praktischer und doch würdiger Weise gepredigt wird, wie z. B. in der ersten Vita die Warnung Johannes vor der Ruhmredigkeit*). Für den Historiker aber ist von eigenthümlichem Interesse, die grosse Mannichfaltigkeit in den Erscheinungen der Askese, die sich hier darbietet, zu beobachten, und wie bereits darin im Keim alle die Besonderheiten der spätern verschiedenen Mönchsorden sich zeigen.

Den anden Del (S. 489—671), der, hvad den latinske Originals Sprog og Stil angaar, staar langt tilbage for den første, kan ikke være af Rufinus, men skyldes maaske snarere en græsk Original, der er gaaet gjennem en senere slettere Oversætters Hænder. Til den første Del, Historia Eremitica, er den latinske Original fuldstændig meddelt nedenunder; ved anden Del, Verba Seniorum, er dette kun skeet indtil Cap. 151 S. 622, thi herefter synes en forskjellig latinsk Bearbeidelse**) at have foreligget Oversætteren end den, nærværende Udgiver har havt Adgang til, og til 5 Capitler (nemlig 164, 171, 232, 236, 289) findes intet tilsvarende i Latinen. Den Udgave af Latinen, som her er benyttet, er trykt i Venedig Aar 1500, in qvarto, og har foran som Smudstitel «Vitas Patrum»; forresten findes Bogens Hovedtitel, som sædvanlig ved Bøger fra den Tid, nederst paa anden Spalte af sidste

*) Jvf. nærværende Udg. S. 350[8]—351[5].

**) Som Exempel meddeles det korte Capitel i Latinen, som svarer til Cap. 152, S. 623 her i Udgaven: Interrogavit abbas Pambo abbatem Antonium dicens: Quid faciam? Respondit ei senex: Noli esse in tua iustitia confidens; neque pœnitearis de re transacta, et continens esto linguæ tuæ et ventris.

Side: Beatissimi Hieronymi Cardinalis presbyteri sancte romane ecclesie catholice doctoris precipui Libris qui vitaspatrum inscribuntur: diligenter examinatis: vigilantique studio emendatis: atque per punctos et comas distinctis: finem imprimendi imposuit Venetijs Bonetus Locatellus presbyter. Jussu impensisque probatissimi viri domini Nicholai ex Franchfordia oriundi. Anno ab Incarnatione domini nostri Jesu Christi. Millesimo quingentesimo. Octauo Idus apriles. Med denne Udgave er stadig jævnført Migne's i hans Patrologia Latina Tomus LXXXIII, og Texten ofte derfra berigtiget.

De til den norrøne Oversættelse benyttede Haandskrifter ere: Cd. 225 folio, en Pergamentsbog, omtrent fra Aar 1400 i meget stort Format; den udgjør 188 Blade, med to Spalter paa Siden, og de sidste 29 Blade optages af Vitæ Patrum; Bogens øvrige Indhold stemmer med 226 folio (hvorom man se Gislasons Frumpartar IX. X. og Udgaven af Stjorn X.); Cd. 232 folio (om hvilken Skindbog se Postola Sögur XXVIII—XXIX) naar kun fra Begyndelsen til S. 430^{11}, fraregnet et tabt Blad (Udg. S. 374^{6}—381^{7}); med Hensyn til Orthographien mærke man stadig a efter v: sua, kuama; ęi eller ei meget almindelig = æ: fęida, hoguęiri, leirifadir = fæda, hogværi, lærifadir; Cd. 234 folio (se ovenfor under Antonius Saga) har kun 5 Blade tilbage af Vitæ Patrum: første Blad har havt Forsiden blankt, Sagaen begynder paa Bagsidens første Spalte og de nederste Linier ere bortskaarne (Udg. 335—338^{17}), andet Blad findes i Cd. 627 qv., her er ogsaa Nederdelen bortskaaren, saa at de sidste Linier i hver Spalte mangler (Udg. 339^{4}—347^{2}), tredie Blad er fuldstændigt (Udg. 356^{14}—365^{17}), fjerde Blad (Udg. 374^{9}—382^{10}) har tabt Nederdelen, femte Blad (392_{9} - 402^{6}) er fuldstændigt. Endelig er ogsaa et Membranfragment i 668 qv. benyttet S. 534^{18}—542^{4}.

Med Hensyn til samtlige her trykte Texters Behandling maa til Slutning gjøres nogle Bemærkninger. Udgiveren har stræbt at gjennemføre en regelmæssig Interpunktion. Denne er nemlig i de allerfleste Haandskrifter meget ufuldkommen, og bestaar for det meste i Anvendelsen af et eneste Skilletegn, nemlig Punktum; enkelte bruge heller ikke dette, og have saaledes aldeles ingen Tegn til Adskillelse af de forskjellige Sætninger; dette er f. Ex. eiendommelig for Hauk Erlendssons Afskrifter. Som Modsætning hertil, kan dog mærkes, at nogle af de ældre Haandskrifter foruden Punktum ogsaa undertiden anvende et eget Spørgsmaalstegn, dette er Tilfældet med den gamle Membran 677 qv., hvorefter Pave Gregors Dialoger ere trykte. Hvor til en Text to eller flere Haandskrifter ere for Haanden, har man ikke anseet det for nødvendigt at gjøre opmærksom paa en mindre Skrivfeil, Udeglemmelse af enkelt Bogstav eller et enkelt Ord i det til Grund lagte Haandskrift, naar det andet eller de øvrige have det rigtige. Paa de Steder hvor kun ét Haandskrift haves, er i dette Tilfælde manglende Bogstaver eller Ord tilføiede i

Parenthes (), og naar noget ellers er blevet berigtiget i Texten, er Haandskriftets Læsemaade anført nedenunder i Noten. I dette Tilfælde er ogsaa sædvanlig Signaturen *Cd.* (d. e. Codex) anvendt, for at gjøre opmærksom paa, at man her kun har havt det ene Haandskrift, og at den i Texten optagne Læsemaade er en Conjectur af Udgiveren. En Klammer i en Note refererer sig altid til en lignende oppe i Texten og antyder, at Læsemaaden angaar to eller flere Ord; findes ingen saadan Klammer, vedkommer den kun det ene Ord i Texten, hvortil Tallet er føiet. Et Par Exempler vil oplyse dette. I første Del af denne Bog S. 313 staar som Note[1] [til handa gudi *B*; dette betyder, at *B* (d. e. Cd. 235 folio) har disse Ord istedenfor Ordene af heime til guds, som er Læsemaaden i *A* (d. e. Cd. Holm. 2 folio); Note[2] Clemens pafi antyder, at disse 2 Ord findes i *B* istedenfor Ordet hann, som staar i *A*; Note[4] [*saal. B*; vestverskr *A*, betyder: saaledes vel lærdr har *B* for den mindre rigtige Læsemaade vestverskr, som findes i *A*; Note[5] *tilf. B* betegner, at Præpositionen i 15de Linie er udeglemt i *A*, men tilføiet efter *B*; Note[6] *mgl. B* antyder, at Ordene fra [i Linie 24—25 mangle i *B*. Hvad der i Udgaven er sat mellem [] grunder sig tildels paa Gisning, da her enten findes Huller i Pergamentet, hvorved Skriften er bortkommen, eller ogsaa er denne saa afslidt eller udvisket, at det har været umuligt at læse den med Sikkerhed; paa de Steder i Texten hvor der staar Punkter . . . , har man heller ikke ved Gisning seet sig i Stand til at supplere det manglende. Et in Parenthesi stillet Udraabstegn (!) efter et Ord antyder, at dette virkelig staar saaledes i Haandskriftet, og at det ikke maa ansees for Trykfeil. Uagtet al anvendt Omhu, har det ikke lykkets Udgiveren at undgaa disse, og naar han nærer det Haab, at de fleste Feil ere anførte paa Rettelseslisten, saa skylder han dette hovedsagelig Hr. Pastor Fritzner's Godhed, der idet han gjennemgik denne Bog Ark for Ark, eftersom den blev trykt, for at gjøre Optegnelser til den ny Udgave af sin Ordbog, tillige tilstillede Udgiveren en Fortegnelse over de Trykfeil, han ved denne Leilighed opdagede.

Inden Udgiveren slutter disse Forord, maa han aflægge sin erkjendtligste Tak til følgende Herrer: Hr. Klemming, Bibliothekar ved det kongelige Bibliothek i Stockholm, som med vanlig Liberalitet har tilladt Benyttelsen af de Stockholmske Haandskrifter her i Christiania, Hr. Professor P. G. Thorsen, som viste samme Velvillie med Hensyn til Cd. Arna-Magn. 235 folio, og Hr. Justitsraad Bruun, Bibliothekar ved det store kongelige Bibliothek i Kjøbenhavn, som derfra udlaante den sjeldne Palæotyp «Bonini Mombritii Sanctuarium» til Benyttelse i Rigsarkivet her.

Christiania, Oktober 1877.

C. R. Unger.

Indhold.

I.

HEILAGRA MANNA SÖGUR.

I.

DATE DUE			

PREUSSEN &c. — Berlin.

Bromberg	Giessen	Kiel	Minden	Rudolfstadt
Celle	Glogau	Klausthal	Metz	Salzwedel
Coblentz	Greifswald	Koburg	Mühlhausen	Saarbrücken
Danzig	Gotha	Kornik	Münster	Schwerin
Darmstadt	Gumbinnen	Kotbus	Naumburg	Sigmaringen
Dessau	Görlitz	Köln	Neisse	Sondershausen
Düsseldorff	Göttingen	Königsberg	Neu Brandenburg	Stade
Eisenach	Güstrow	Liegnitz	Neuwied	Stettin
Elberfeld	Halle	Lübeck	Nordhausen	Strassburg
Eldena	Halberstadt	Lünebnrg	Offenbach	Trier
Emden	Hamburg	Maintz	Oldenburg	Waren
Ems	Hamm	Marburg	Osnabrück	Weilburg
Erfurth	Hanau	Marienwerder	Posen	Weimar
Frankfurt a. M.	Hannover	Mecklenburg	Potsdam	Wernigerode
Frankfurt o. d. O.	Hildesheim	Merseburg	Premslaff	Wiesbaden
Friedberg	Jena	Meiningen	Rostock	Worms
Gera	Kassel			

RUSSIE. — St. Petersbourg.

Irkutsk	Kikinef	Negin	Pulkowa	Tiflis
Jaroslaw	Kursk	Nicolaieff	Reval	Toula
Kaluga	Lebedjan	Nicolaievsk	Riazn	Vilna
Kasan	Mitava	Nertshinsk	Riga	Warschau
Kharkow	Mohilef	Odessa	Samara	Wasa
Kiew	Moskwa	Omsk	Simsirsk	Wiätka
Kronstadt	Narwa	Orenburg		

BAIERN. — München.

Bamberg	Fürth	Ludwigshafen	Regensburg	Weihenstephan
Deidesheim	Ingolstadt	Nürnberg	Speier	Würzburg
Dürckheim	Landshut	Passau	Schweinfurt	Zweibrücken
Erlangen				

BADEN. — Baden.

Freiburg im Breisg.	Heidelberg	Karlsruhe	Mannheim	Merseburg

SACHSEN. — Dresden.

Freiberg	Kamenz	Leisnig	Plauen	Tharand
Hohenleuben	Leipzig	Meissen	Reichenbach	

WÜRTEMBERG. — Stuttgart.

Reutlingen	Tettnang	Tübingen	Ulm	Weinsberg
Ravensburg				

OESTERREICH, UNGARN, BÖHMEN &c. — Wien.

Fiume	Innsbruck	Kronstadt	Olmütz	Roveredo
St. Florian	Joakimsthal	Laibach	Pesth	Salzburg
Görtz	Jauer	Lemberg	Pola	Schärzburg
Göttweis	Klagenfurth	Linz	St. Polten	Steyermark
Graz	Klausenburg	Melk	Prag	Trieste
Hall	Krakau	Neu Titschen	Pressburg	Zara
Hermannstadt	Kremsmünster	Ofen		

ESPAGNE. — Madrid.

St. Fernando	Palma	Sevilla	Valadolid	Valencia
Grénade				

PORTUGAL. — Lissabon.

Oporto	Santarem	Setubal

SCHWEIZ. — Bern.

Einsiedeln	Genève	Neuchatel	Rheinfelden	Solothurn
Fribourg	Lausanne	Porrentruy	Schaffhausen	Yverdon
St. Gallen	Lucerne	Rapperswyl	Sion	Zürich

GRÈCE. — Athènes.

TURQUIE, EGYPTE, SYRIE &c. — Constantinopel.

Beirut	Bukarest	Cairo	Damascus	Smyrna

AMÉRIQUE DU NORD. — **Washington D.C.**

Albany, N. Y.
AllamakeeStl., Jo.
AlleghenyCityPa.
Alton, Ill. Hist. S.
Amherst, Mass.
Ann Arbor, Mich.
Andover, Mass.
Annapolis, Md.
Appleton, Vis
Arkansas
Ashland, Pa.
Athens, Ga. Univ.
Athens, Tenn.
Atlanta, Ga. Univ.
Augusta, Ga. Md.C.
Aurora, Ill. Hist. S.
Austin, Tex.

Baker City, Oreg.
Baldwin, Kan.
Baltimore, Md.
Barnet, Verm.
Beaver Dam, Visc.
Bethany W. Va.
Blairsville, Pa.
Bloomington, Ill. Wesl. Univ.
Bloomington, Ind. Univ.
Bluemounds Setl. Visc.
Bonham, Tex.
Boise, C[illegible] Idaho
Bost[illegible] Mass.
B[illegible] Verm.
Bro[illegible]n, N. Y.
Brunswick, Me.
Buffalo, N. Y.
Burlington, Jo.
Burlington, N. I.
Burlington, Verm.

Callensbourg, Pa.
Cambridge, Mass.
Canton, N. Y.
Carlisle, Pa.
Carbondale, Ill. S. Ill. Nor Univ.
Cazenovia, N. Y.
Charlotteville, N. Y.
Chapel Hill, N. Car.
Charleston, S. Car.
Charleston, W. Va
Charlestown, Mas.
Charlotteville, Va.
Chicago, Ill.
Cincinnati, Oh.
Clayton Setl., Jo.
Cleveland, Oh.
Clinton, N. Y. Observ.
Columbia, Mo. Col. S. C.
Columbus, Miss
Concord, Mass.
Concord, N. H.
Coonprairie Setl., Visc.
Covington, Ga. Man. lab Sch
Dakotah City Neb
Darby, Pa.
Davenport, Jo
Decorah, Jowa
Delaware Oh
Denver, Col. Agri. Soc. & Tec. lib
Derby, Verm.
Des Moines, Jo
Detroit Mich.
Dorchester, Mass.
Douglas Stl. Minn
Dubuque, Jo,
Dudley, Mass.
Duluth, Minn.
Elmira, N. Y. Med
Evanston, Ill.
Fairview, Utah [illegible]
Fayette Jo
Fillmore Stl. Minn
Flint, Mich.
Florence Alab. Univ.
Forsyth, Ga Form. Univ.
Fond du lac Visc
Forestville, N. Car
Franckfort, Ky.
FreebornStl. Minn
Galesburg, Ill.
Galesville, Visc.
Galveston Tex.
Greencastle Ind.
Georgetown D. C.
Gettysburg, Pa.
GoodhueStl. Minn.
Grand Rapids, Visc.
Greensboro, Alab. Southern Univ.
Griffin, Ga. Med. Col.
Halif. N. Scot.
Hamilton, Ill.
Hamilton, N. Y. Univ.
Hancock, N. H.
Hanover, N. H
Hanover, Ind.
Hartford, Conn.
Hartsville, Ind.
Helena, Mont.
Houston Stl. Minn.
Houston, Tex.
Hudson, Visc.
IndependenceTex.
Indianapolis, Ind.
Ithaca, N. Y.
Jackson, Miss. I. Tenn. Univ.
Janesville Visc.
Jefferson Mo.
Jefferson, Oh.
Jersey City, N. I.
Jowa-Jo. City
Kalamazoo, Mich
Kankakee, Ill. Univ.
Kansas City, Mo
Kittanning, Pa.
Knoxville Ill. Univ.
Knoxville, Tenn.
Koshkonong Setl., Visc.
LaCrosse Stl Visc.
Lake Forest Ill. Univ.
La Porte, Ind. Med. Col.
Lancaster, Pa.
Lawrence, Kan.
Leawenworth, Kan.
Lebanon, Ill.
Lebanon, Tenn.
Le Roy, N. Y. Univ.
Lewisburg, Pa.
Lewiston, Me.
Lexington, Mo.
Lexington, Va.
Liberty, Mo.
Lincoln, Ill. Univ.
Lincoln, Neb.
Lisbon Setl., Ill
Litchfield, Ct. Hist. & ant. Soc
Little Rock, Ark.
Louisville, Ky.
Lynchburg, Va.
Lynn, Mass.
Madison, Visc.
Madisonville, Ten.
Macon, Ga Mercer Univ.
Marshall, Tex.
Marysville, Cal. Un. liter. Soc.
Mozo, Visc Univ.
Media, Pa.
Middletown, N. Y.
Middletown, Ct.
Milwaukee, Visc.
Minneapolis, Min.
Mobile, Alab. Med. Col.
Montgomery Alab. St. agr. Soc
Montpellier Verm
Montreal, Can.
MorgantownW Va
Nashua, N. H.
Nashville, Tenn.
Nazareth, Pa.
Neenah, Visc. Scand. Lib.
Newark, N. I.
New-Albany, Ind.
New-Haven, Conn.
New-Orleans, La.
New-Port, R. I.
New-York.
Northampton, Mass.
Northfield, Verm
Norway, Me.
New London, N. H.
Oakland, Cal. Univ.
Oberlin, Oh.
Ogdensburg, Visc. Univ.
Omaha, Neb.
Onarga, Ill.
Oneida, Ill.
Ottava, Ill.
Oregon, City O.
Oxford, Miss.
Oxford, Oh.
Pekin, Ill.
Peoria, Ill. Univ.
Philadelphia, Pa.
Pine-Lake Scand S. Visc
Pittsburg, Pa.
Portland [illegible]
Pottsville, Pa.
Powhatan, Ark. Theol. Soc
Prescott, Ariz. Territ. Libr.
Prestonburg, Ky.
Princeton, N. I.
Providence, R. I.
Quebec, Can.
Reading, Pa.
Redwing, Minn.
Richmond, Ind.
Richmond, Va.
Rochester, N. Y.
Rock Prairie Setl. Visc.
Romney, W. Va
Rutland
Sacramento, Cal. St. agr. Soc
Salem, Mass
Salt Lake City, Utah
San AugustineTex.
San Francisco, Cal
Savannah, Ga.
Shelbyville, Ky.
Sonora, Cal. [illegible] Scient. Soc
Springfield, Ill.
Springprairie Stl. Visc
Steeles Mills, Ill.
Stockton, Cal. Soc. [illegible]
St. Anthony, Minn.
St. Augustin. Hist. Soc
St. John[illegible]
St. Jos[illegible] Pacific Un
St. Louis M[illegible]
St. Paul, M[illegible]
St[illegible]
Superior [illegible]
Syracuse N. [illegible] Univ.
[illegible]
Ta[illegible]
To[illegible]
T[illegible]
Topeka, Kas
Toronto, Can.
T[illegible] Hist. S[illegible]
Tuskegee [illegible] Scient. [illegible]
Tyler, Tex. [illegible]
Urbana, Oh.
V[illegible]
V[illegible] N.
W[illegible]
Wa[illegible] Scien. Soc
W[illegible]
W[illegible]
W[illegible]
W[illegible]
W[illegible]
W[illegible]
W[illegible]
W[illegible]
Wi[illegible] Mass.
Wi[illegible]
Wi[illegible]
Wi[illegible] Jo[illegible]
Wo[illegible]
Wo[illegible] Cal.
W[illegible]
Worcester, M[illegible]
Worth, Setl., [illegible]
Wyoming [illegible] Philos. S[illegible]
Yo[illegible]

AMÉRIQUE DU SUD.

Bogota
Buenos-Aires
Cayenne
Caracas
Chuquisaca
Cordova
Georgetown
Guatemala
Habana
Lima
Mexico
Montevideo
Paramaribo
Port of Spain
Quito
Rio Janeiro
San Jose
Santiago de C[illegible]
Santa Fe [illegible]

AFRIQUE. AUSTRALIE. OCÉANIE.

Adelaide
Auckland
Batavia
Brisbane
Capetown
Christchurch
Emerald Hill
Hobarttown T[illegible]
Honolulu
Kingston
Lincoln
Launceston
Manilla
Melbourne
Mauritius Port Louis
Nelson
Otago
Sydney
St. Helena (Jamestown)
St. Denis (Ile de La Reunion)
Victoria
Wellington New Z[illegible]

ASIE. INDES. CHINE &c. — **Calcutta.**

Allahabad
Batticoota
Benares
Bombay
Colombo
Dehra Doon
Hongkong
Kurrachee
Madras
Neilgherries
Rourkee
Shanghai
Yeddo
Yokahama